

ऋक्संहितास्थपरिशिष्टविषयानुक्रमणिका ।

विषया	पृ०	विषया	पृ०
वेदशास्त्राविकस्य	१	देवताविशेषे देवतांतरसमुच्चय.	१४
संहिताहोमेप्रमाणम्	३	इंद्रसोमादिविचारः	१५
मंत्रपिनिर्णयः	५	भाववृत्तविचार.	१५
ऋषिदेवतच्छद्वृत्तहनिर्णयः	६	प्रकृते देवतासु देवतांतरप्राप्तौ	१६
छदोनिर्णय.	८	ऋसुगणस्थल्लिङ्गोक्तदेवता. *	१६
देवतास्थानभक्तिरूपगुणविचार	८	रोद. शब्दविचार	१६
स्थानादीनामनुत्कीर्तनेफलाभाव.	९	संहितास्थगायत्र्यादिच्छद्द्वयता	१७
गणत्रयादुक्तदेवतास्थानादिविचार.	११	गायत्र्यादिछदोमेदपरिगणनम्	१७
सर्वानुक्रमण्युक्तस्थानादिकादेवताः	१२	स्वाहावत्युचः	१८
देवतास्वरूपविचारः	१२	स्वाहाचमनप्रविचार.	१८
लिङ्गोक्तदेवतानानिर्णयः	१३	वासिष्ठविषयेविशेष.	१९
लिङ्गोक्तदेवतास्थाननिर्देश.	१३	पारायणशोमाधारभकालः	१९
		विषया	पृ०
		वेदपारायणप्रयोगः	२०
		ऋक्संहिताहोमप्रवृत्तिः	२१
		ऋक्संहिताहोमप्रयोग	२४
		संहिताहोमागसृपितर्पणम्	३४
		संहिताहोमागदेवतर्पणम्	३५
		देवतासेदपक्षेणऋघोमान्वाधानम्	३६
		अनुवाकाद्युदेवतान्वाधानम्	४५
		अनुवाकाद्युचासृप्त्यादयः	४५
		ऋग्विधानम्	४७—६६
		ऋक्संहितासंपूर्णा—अष्टमाष्टकानि—	
		निविदाध्यायः ६५	कुता
		संहितास्थमंत्राणां वर्णक्रमकोश-	

॥ ऋग्वेदसंहितार्चामकारादिक्रमकोशः ॥

मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट अ वर्ग	मन्त्र	अष्ट अ वर्ग	मन्त्र	अष्ट अ वर्ग
अर्गादग्राहोऽज्ञोलोऽज्ञो	८ ८ २१	अतरेश्चकैस्तनयाय	५ १ २	अंसेनामस्त ग्राह्य	५ ३ २३	अञ्जुर्दमीमदतुहि	१ ६ ३
अंगिरसेन पितरं	७ ६ १५	अतर्दुत्तोरौर्दमीदुस्सईयते	८ २०	अहोयुर्वस्तुवमन्व्येतेषि	४ ३ ७	अञ्जानहोर्नरातन	८ १ १४
अगिरस्तावतविष्णुवता	६ ३ १६	अतर्ष्येच्छुषिषास्त	८ ५ २०	अकर्मतेस्वपसोऽभूम	३ ४ १९	अज्ञासुर्दं कुशिनं	७ ८ ३
अतिरोऽभिरागहि	७ ६ १४	अतर्ष्येऽईयसे	२ ५ २७	अकुर्मादस्युरभिनोऽमृतु	७ ७ ७	अक्षितोति मनेद्विम	१ १ १०
अजतित्वामधुरे	३ १ ३	अतश्चप्रागाऽदिति	६ ४ ११	अकारितद्भृगोर्त्तमेभि	१ ७ ७	अक्षीभ्यतिनासिःकाभ्यां	८ ८ २१
अजतियमथयतीनविर्मा	४ २ २१	अतश्चरतिरोचना	८ ८ ३७	अक्राष्टिप्रत्यमसिधान	५ ५ ५	अक्षेत्रकिरक्षेत्रविन्द	७ ७ ३०
अजतेव्यजते	७ ३ २०	अतिचित्सतमहं	५ ८ ३५	अकारिनामधस्रो	५ १ ३	अक्षेर्मादीव्य कृषिमित	७ ८ ५
अजत्येनमञ्चोरसेन	७ ७ २१	अतिवामादुरेऽभिवसुच्छ	५ ५ २४	अकद्भृमिस्तनयन्	७ ८ २८	अक्षोद्भयच्छन्साक्षाम	३ ६ १
अतरिक्षप्रारजसो	८ ५ ३	अवयोर्योयलध्वभि.	१ २ ११	अकविहस्तासुकृते	४ ३ ३१	अक्षोनचुम्भयोऽदूर	४ ६ २७
अतरिक्षेणपतति	८ ७ २४	अवितसेनदीत्से	२ ८ १०	अक्रान्त्समुद्र प्रथमे	७ ४ १८	अदृणाश्चिद्रातुवितरा	६ २ २०
अतरिक्षेपुषिभि	८ ८ २६	अशुद्दुहतिस्तनयन्त	७ २ २८	अकोनयुञ्जि संसिञ्जे	२ ८ १५	अर्गच्छतुकुपमाण	१ ८ २१
अतरिच्छतितजने	६ ५ १४	असेपुवकृष्ट्य	४ ३ १६	अक्षणवत् कर्णवत्.	८ २ २४	अर्गच्छतुवृषिप्रवस.	३ २ ६

मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र.	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	
अग्निद्रवोवृहत्	३	२	२	अभितमन्येयोवसु	३	८	२	अभिविहोङ्कले	८	१५
अग्निसुहानमसा	५	२	१५	अग्निदुत्पुरोदधे	६	३	३	अग्निविश्वार्युपसं	६	३३
अग्न्युतिक्षेत्रमागन्म	८	७	३३	अग्निदुत्तृणीमहे	१	१	२२	अग्निविश्वानुमिपृक्षं	१	१६
अगस्त्य खनसान	२	४	२२	अग्निदुत्प्रतियत्	२	३	४	अग्निवोदिवसुमिभि	५	३
अगस्त्यस्युनश्च	८	१	२४	अग्निदेवासोमार्जुपीपु	२	५	२४	अग्निवोदिवयुज्यथा	६	१३
अगोरुधायगुविधे	६	२	१८	अग्निदेवासोअग्नि	४	५	३०	अग्निवोवधते	६	७
अग्न्यायाहिवीतये	४	५	२२	अग्निद्वेपोयोल्वेनो	६	५	१३	अग्निदुदीतिसुहवा	७	१०
अग्न्यायाद्यग्निभि	६	४	३२	अग्निधीभिर्मनीपिणं	६	३	३२	अग्निदुस्त्रायदधिरे	१	१७
अग्न्यार्युपिपवसु	७	२	१०	अग्निनमोमथितसंदिदीप	७	४	१२	अग्निदुसुसनेश्रुतं	२	१७
असङ्कासमिध्यसे	३	१	२४	अग्निनरोदीधितिभिः	३	१	२३	अग्निदुसुसहसोजातवैदसद	३	२
असृद्दंश्चद्राद्युपौ	३	१	२५	अग्निमद्रुसुप्रिय	३	६	३५	अग्निस्तोमेनवोधय	५	३
असृद्दवरुणमित्र	४	२	२८	अग्निमन्येपितरसुमिमापि७	४	६	२	अग्निहिन्वुनोधिय	५	३
असृवोजिष्ठमाभर	४	१	२	अभियतुरंसुरं	४	३	२	अग्निहेतोरुप्रवृणे	८	६
असृयेमह्यक्रभवं	८	३	१५	अभिव पूव्यगिरा	३	३	३०	अग्निहेतारमन्येदास्वत	३	१९
असृयोमन्योवुवो	४	५	१६	अभिव. पूव्यहुवे	६	३	४०	अग्निहेतारमीकृते	३	१२
अभिघृतेनवावृथु.	४	१	६	अग्निबंधुलोगिरो	४	३	८	अग्निगुमि ममिध्यते	३	१५

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ	वर्ग
अग्निमुपसंमथिना	३	१	२०	अग्निर्जातोअथर्वण	७	७	४	अग्निर्मर्धादिव कुकुत्	६	३	३९	अग्निश्चिरोमस्तो	६	३	३९	अग्निश्चिरोमस्तो	६	३	३९
अग्निर्भ्रमरद्राज	८	८	८	अग्निर्जातोअरोचत	४	१	६	अग्निर्वहेसुवीर्यमग्नि	१	३	११	अग्निष्वात्ता पितृ	१	३	११	अग्निष्वात्ता पितृ	१	३	११
अग्निस्सामृतीपह	४	५	१६	अग्निष्पतनो गिरं	४	१	५	अग्निर्व्राणिजघनत्	४	५	२७	अग्निःसंनोतिवीर्याणि	४	५	२७	अग्निःसंनोतिवीर्याणि	४	५	२७
अग्निस्मिजन्मना	३	१	२७	अग्निर्देवतिसर्पति	४	१	१८	अग्निर्द्वयजरत्.कर्ण	८	३	१५	अग्निःसर्विवाजमर	८	३	१५	अग्निःसर्विवाजमर	८	३	१५
अग्निर्द्विप्रचेता	४	५	१६	अग्निर्द्वविण्णवीरपेक्षा	८	३	१०	अग्निर्हनामधाधिदत्	८	६	१८	अग्निस्तुरमेनशोचिषा	८	६	१८	अग्निस्तुरमेनशोचिषा	८	६	१८
अग्निर्द्वोवरणोमित्र	८	२	९	अग्निर्देवेभिर्मनुष्यश्च	८	२	२१	अग्निर्हिजानिपूर्व्य	५	८	२४	अग्निस्तुविश्रवस्तम	५	८	२४	अग्निस्तुविश्रवस्तम	५	८	२४
अग्निर्देवमन्यो	८	३	१९	अग्निर्देवेपुराजति	४	१	१७	अग्निर्हिजानिपूर्व्य	४	३	२३	अग्निस्त्रीणित्रिधात्सुनि	४	३	२३	अग्निस्त्रीणित्रिधात्सुनि	४	३	२३
अग्निर्पांसुख्येवदातुन	६	५	१३	अग्निर्देवेपुसर्वसु	६	३	२३	अग्निर्हिवाजिनविशे	३	४	१६	अग्नीपर्जन्याववत	३	४	१६	अग्नीपर्जन्याववत	३	४	१६
अग्निरीशेष्टुहो	५	२	१४	अग्निर्देवोदेवानामभवत्	८	८	८	अग्निर्हिवाजिनानिद	१	५	१९	अग्नीरक्षासिसेधति	५	२	१९	अग्नीरक्षासिसेधति	५	२	१९
अग्निरीशेष्टुहूत क्षत्रियस्य	३	५	१२	अग्निर्दोवावार्पुयिषी	३	१	२५	अग्निर्होताकृविकृष्ट	४	५	१९	अग्नीपोसाचेतितत्	१	६	२८	अग्नीपोसाचेतितत्	१	६	२८
अग्निरीशेवसुव्यस्य	३	८	७	अग्निर्धियासचेतति	३	१	९	अग्निर्होतागृहपति	४	१	१	अग्नीपोसापिपुत्	१	६	२९	अग्नीपोसापिपुत्	१	६	२९
अग्निरुख्येपुरोहित	६	२	३०	अग्निर्नयेत्राजसा	८	३	१२	अग्निर्होतादास्यत्	३	५	१५	अग्नीपोसायआहुति	१	६	२८	अग्नीपोसायआहुति	१	६	२८
अग्निर्कृपि पर्वमान.	७	२	१०	अग्निर्नयेवन्वा	७	३	२४	अग्निर्होतान्यसीदत्	३	३	१२	अग्नीपोसायोज्यवा	१	६	२८	अग्नीपोसायोज्यवा	१	६	२८
अग्निर्जिबुह्वुः रेजमान	३	२	५	अग्निर्नशुक्वने	४	६	५	अग्निर्होतापुरोहितो	३	३	९	अग्नीपोसावनेनवां	१	६	२९	अग्नीपोसावनेनवां	१	६	२९
अग्निर्जागारतसृच	४	२	२५	अग्निर्देवतामर्गद्व	३	१	२०	अग्निश्चिवाततम.	६	३	४०	अग्नीपोसाविमानिन.	१	६	२९	अग्नीपोसाविमानिन.	१	६	२९
अग्निर्जातादेवानां	६	३	२३	अग्निर्नोयुचसुपवेतु	४	१	३	अग्निश्चयन्मस्तो	४	३	२५	अग्नीपोसाविमस्तुसे	१	६	२९	अग्नीपोसाविमस्तुसे	१	६	२९

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
अग्नीपोसावृष्णा	८	२	१३	अग्नेतत्त्वैर्वाजर	६	२	११	अग्नेनक्षत्रमजर	८	८	१४
अग्नीयोमासवेदसा	१	६	२९	अग्नेतवश्रवोवयो	८	७	२८	अग्नेनयसुपथाराथे	२	५	१०
अग्नीपोसावृष्णा	१	६	२९	अग्नेतृतीयेसवनेहि	३	१	३१	अग्नेनिपाहिनुस्त्व	६	३	३८
अग्नेमच्छावदेहन	८	७	२९	अग्नेत्रीतेवाजिना	३	१	२०	अग्नेतेमिरुराईव	४	१	५
अग्नेजुपांसमिच्छसे	३	१	२५	अग्नेत्वचयातुधावत्स	८	४	५	अग्नेपर्णीरिहावह	१	५	२२
अग्नेकृदातमानुपक्	३	५	३२	अग्नेस्वनोअंतम.	३	१	१६	अग्नेपर्वस्वस्वर्पा	७	५	१९
अग्नेकृविद्यैर्वाकसि	६	४	३२	अग्नेत्वपरयानव्यः	२	५	१०	अग्नेपावकरोचिर्पा	४	२	१२
अग्नेकृत्तुर्विशामसि	८	८	१४	अग्नेत्समस्सद्योधि	२	५	१०	अग्नेपूर्वाअनुपसो	१	३	२९
अग्नेवृत्स्यधीतिभि.	६	७	१२	अग्नेत्वयशाजुसा	३	२	१४	अग्नेपूर्वेआतेर	८	५	११
अग्नेचिक्रिबंशुन.	४	१	१४	अग्नेदादाद्योपूर्यि	३	१	२४	अग्नेवार्धस्त्विमिष्टोवि	८	३	१३
अग्नेजरस्त्वप्लसआयुसि	२	८	२१	अग्नेद्विवोअर्णमच्छा	३	१	२२	अग्नेभवसुपमिधा	५	२	२३
अग्नेवारितविदपति.	६	४	३५	अग्नेद्विव सुसुरसि	३	१	२५	अग्नेभूरिणितव	३	१	२०
अग्नेजुप्लसोहवि.	३	१	३१	अग्नेद्विवाइहावहजज्ञानः	१	१	२२	अग्नेआत सहस्कृत	६	३	२२
अग्नेजुप्लप्रतिहैर्यतद्वच.	२	२	१३	अग्नेद्विवाइहावहसुादया	१	१	२८	अग्नेमन्मानिदुभ्यक	६	३	२२
अग्नेतमथाश्नसोमै.	३	५	१०	अग्नेजुअनेजागृवे	३	१	२४	अग्नेमन्युप्रतितुदन्	८	७	१६
अग्नेतवल्दुक्थ	१	७	२२	अग्नेजुतवतायते	६	३	४०	अग्नेमरुकि.शभयन्निः	४	३	२५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
अशुवाजस्यगोमंतः	१ ५ २७	अशुसहस्रपुतना.	३ १ २४	अचैतिद्विचोदुद्विता	५ ५ २५	अच्छामहीवृद्धतीकांतमा	४ २ २१
अशुविवस्वदुपसः	१ ३ २८	अशुसुखतमेरथे	१ १ २४	अचैत्युमिश्रिक्रियुः	६ ४ २७	अच्छायवोमरुत.	५ ४ ४
अशुविश्वानिवायो	३ १ १०	अशुसुतस्यपीतये	४ ३ ५	अशुदसोनोधन्वु	७ ३ ४	अच्छायोगतानाधमानः	३ ६ १९
अशुविक्षेमिरग्निभिः.	३ १ २४	अशु स्तोमनामहे	४ १ ५	अच्युताचिद्वेजजमन्	६ १ ३६	अच्छावदतवसंगीभि	४ ४ २७
अशुविक्षेमिरागहि	४ १ १९	अशुस्तोमजुपस्वमे	६ ३ ३६	अच्छक्रपेमास्तंगणं	४ ३ १०	अच्छावद्गतनागिरा	१ ३ १७
अशुविक्षेभि स्वनीक	४ ५ २०	अशुहसिन्यु १ द्विण	८ ६ २४	अच्छाकुर्विचमणोगाः	३ ५ १८	अच्छाविवक्सिरोदसी	३ ४ ४
अशुवीहिपुरोव्वावा	३ १ ३१	अशुपिबाभधूनांशुत	३ ७ २२	अच्छाकोशमधुश्रुतं	७ २ ९	अच्छाचोअग्निमवसे	४ १ १७
अशुवीहिहृविपां	५ २ २३	अशुगोराजाप्यस्त्विष्यते	७ ३ २०	अच्छागिरोमृतयो	५ २ १३	अच्छावोचेयशुशुचानं	३ ४ १५
अशुवृधानआहुति	३ १ ३१	अशुवृहजुपसासुध्वो	७ ५ २९	अच्छाचत्वनानमसा	६ २ २	अच्छावोदेवीमुपसं	३ ४ ८
अशुशुकेमतेव्य	३ १ २८	अशुसिधूनांपवमान.	७ ३ १४	अच्छानचक्षोअसरत्	७ ४ २	अच्छासमुद्रभिद्व	३ २ ९
अशुसार्धतुमागुणं	४ ३ १९	अशुरचक्षुरपतिद्वेधि	८ ३ २८	अच्छानोअंगिरस्त्व	६ २ २०	अच्छासिधुमातृत्मा	३ २ १२
अशुसार्धमहृतेसोसंगाय	४ १ २२	अशुतेविष्वैव्य	६ २ २३	अच्छानोभिन्नमहो	४ ५ २	अच्छाहिसोम.कृलशान्	७ ३ ६
अशुशुक्रणशोचिपाविक्षेभि	१ १ २३	अचिकित्वात्चिक्रियुयं	२ ३ १५	अच्छानोभिन्नमहो	४ ५ १६	अच्छाहित्वासहस.सुनो	६ ४ ३२
अशुशुक्रणशोचिपोह	७ ७ ५	अचिक्रद्वृष्टपाहरी	६ ८ १९	अच्छानोयाद्वावह	४ ५ २९	अच्छिद्राशमंजरित.	३ १ १५
अशुसक्षेपदत्तपा.	४ ५ ३	अचितीयचक्रुमा	३ ८ ५	अच्छान गीरशौचिय	६ ५ १२	अच्छिद्रासुनोसहसोन्नो	१ ४ २४
अशुसहत्तमाभर	४ १ १५	अचैतिद्वान्व्युनाकं	२ २ ३	अच्छामिद्वत्तय.	७ ८ २४	अजान्व्यस्युवहयो	४ ८ २३

मंत्र	अष्ट	अ	दरी	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ण	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ण
अर्जातशुभ्रमजरास्वर्वती	४	२	३	अल्योऽसोऽकनिष्ठास	४	३	२५	अतिथिमानुपयां	६	२	१३
अजावृत्तद्वन्द्वरपही	२	४	१६	अत्रैविदस्केकुणुथा	६	२	३४	अतिद्रवसारसेयौ	७	६	१५
अजाश्व पशुपावाजपस्य	४	८	२४	अत्तं परिजमुद्वागहि	१	१	१२	अतिन सुश्रतोनय	१	३	२५
अजिरासुखदप	४	३	१	अत्तं समुद्रमुदृतं	५	८	१४	अतिनोविष्णुतापुरु	६	६	३
अजिरासोऽहरयोयेतं	६	४	१५	अत्तं सुहृत्तनिष्ठा	५	८	२७	अतिवायोससुतोयाहि	२	१	२५
अजीजनश्रुष्टतमस्यसौ	३	३	३४	अत्तज्जवापितुमृतं	७	५	२९	अतिवायोमरुतो	४	८	१४
अजीजनोऽमुदृतं	७	५	२२	अत्तप्यसात्रेऽवसावती	२	५	२	अतिवारान्पर्वमानो	७	१	१७
अजीजनोऽहिपवमान	७	५	२२	अत्तश्चिदिद्गण्डपं	६	६	१६	अतिविद्धाविथुरेणाधिव	६	६	३२
अजीतुयेहतये	७	४	६	अत्तस्त्वारुरिस्मि	७	१	५	अतिविष्वा पशुष्ठा	८	५	९
अजैभ्रमाद्यासनामच	६	४	१०	अत्तारिपुर्भरुतागव्यव सं	३	२	१४	अतिथितीतिरुश्रता	६	८	४
अजैभ्रमाद्यासनामच	८	८	२२	अत्तारिष्मत्तमसस्पारमस्य	५	५	२०	अतिष्ठतीनामनिवेशानानां	१	२	३७
अजोनकादाधारशुथिर्वी	१	५	११	अत्तारिष्मत्तमसस्पार	१	६	२५	अतिदुःशुकओहते	६	५	७
अजोऽयागस्वपसात	७	६	२०	अत्तारिष्मत्तमसस्पार	२	४	२९	अत्तारियामनिदक्षिर	४	३	१३
अजोऽहीवीदधिनातौड्यो	१	८	१५	अत्तारिष्मत्तमसस्पारमस्य	२	५	१	अत्तारिष्मत्तमसस्पारमस्य	६	३	५
अजोऽहीवीदधिनावर्तिका	१	८	१६	अतिवृष्टवक्षिथ	३	१	५	अत्तुष्णवत्तंविषयतम	३	६	१
अजोऽहीवाऽसत्याकुरावां	१	८	१०	अतित्रिसौमरोचना	६	८	७	अत्तद्विवाजववृण.	१	३	७

मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अ. वर्ग	अष्ट. अ. वर्ग			
अत्राहुतद्रहेयमध्वआहुतिर	१	२५	अद्वेषेभिरुवगोपाभि	४	५	१०	अद्वेषमस्यकुतव	१	४	७	अद्विभि सुतोमुतिभिः	७	२	३३
अत्राहतेहरिक्साट	३	८	अद्वंदरुसमर्जुनेखिखानि	४	१	३२	अद्वष्टान्दंष्ट्यायुनी	२	५	१४	अद्विभि सुत.पवते	७	२	२५
अग्निमनुस्वरज्यं	२	२९	अद्वर्षिपातुद्वेषेवरीयसी	२	१	२६	अद्विद्विष्टयुहागोपतिगो	३	२	८	अद्विभि सुत.पवसेपुवित्रे	७	३	१६
अद्विषेद्रामबरोहन्	४	१९	अद्वर्षिगातुचित्तम	३	७	१३	अद्वेषाद्वैव प्रचर्ता	८	७	९	अद्वेषुमावहोयुतो	६	४	३२
अत्रीणास्तोममद्विवो	६	१८	अद्वान्सेपोरुकुस्य	६	१	३५	अद्वेषेनमनसा	२	६	३१	अद्वेषस्यत्तवृत्तन्मद्वित्वं	३	२	१०
अत्रेदुमेमससेसत्यमुक्त	७	१६	अद्वान्म्येनश्रोचिर्पा	८	६	२५	अद्वेषयद्वास्तुवते	८	६	१३	अद्वेषैविटस्मात्तद्वुरोणे	१	५	१४
अत्रैरिचशृणुतपूर्वस्त्विति	६	१७	अद्वान्म्योशुर्वनानि	३	८	४	अद्वीद्विद्वप्रस्थितेमा	८	६	२१	अद्वेषोअद्यवर्हिप	७	८	७
अत्रैववोपिनह्याग्नि	८	२४	अद्वान्म्य पुरात्ता	३	१	९	अद्वि सौमपृचानस्य	७	४	३२	अद्वेषोनामरतो	४	४	३४
अथात्रैअतिरस्तम	१	२३	अद्वितियावापृथिवीऋत	८	२	१२	अद्यात्तुवृणीमहे	४	१	२	अद्युक्तवाग्धवानुस्य	७	४	२५
अथात्रैअर्तमाना	१	७	अद्वितियाौरदितिरुतरिक्ष	१	६	१६	अद्याद्वृत्तवृणीमहे	१	३	२८	अद्यस्यपापरिऋत	२	१	३
अथान्वमथेषा	१	२१	अद्वितिनंदरुथतु	६	४	८	अद्यादेवाउद्वितास्यस्य	१	८	७	अद्युमत्तान्दुपोहवसुरे	७	७	७
अुद्रुयादयतेवार्याणि	४	३	अद्वितिनोदिवो	६	१	२६	अद्याद्याश्चभुद्वं	६	४	३९	अद्युमत्तोशानोपृच्छतेवा	७	७	७
अद्वुआभीमद्वते	१	४	अद्वितिद्वंजमिष्ट	८	३	१	अद्यानोदिवसवित	४	४	२५	अद्यजिह्वापयतीति	४	५	८
अद्वंघद्दोपवसे	७	१०	अद्वितिमित्रवरुणो	२	७	८	अद्यासुरीयुयद्वियातुधानं	५	७	७	अद्युज्जोअर्धवाह्वि.	५	७	१३
अद्वंघस्यस्वधावत	६	३९	अद्वित्सतचिवाद्युणे	४	८	१७	अद्येद्राणीवममत्र	७	७	३०	अद्यतेविश्वमनुहृत्सद्विष्ट	१	४	२२
अद्वंघेभि.सवित.	५	१	अद्विद्युत्तुस्वपाको	४	५	१३	अद्विपातेमुद्विनं	७	८	२०	अद्युत्यद्द्वसविश्वं	७	६	९

मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग
अध्रुत्वाभिर्द्रविद्धि	८	अधश्चेत्कलशुंगोभिरुक्तं	६	अध्रुत्वांहिनस्करः	६	अधश्चेत्कलशुंगोभिरुक्तं	६
अध्रुत्वात्सिमह.	४	अधश्चेत्कलशुं	७	अध्रानुरोह्यो हुतेर्धा	४	अधश्चेत्कलशुं	४
अध्रुत्वाविश्वेपुरः	४	अधस्त्रयस्त्र्यार्य	४	अधानोविश्वसौमग	३	अधस्त्रयस्त्र्यार्य	३
अध्रुत्विपीमाअभ्योजसा	२	अधस्सत्तेचर्पणयो	४	अध्रान्वस्यजेन्यस्य	८	अधस्सत्तेचर्पणयो	४
अध्रुत्सोऽंशुमत्याऽपस्ये	६	अधस्सानुदेवता	२	अध्रान्वस्संदेशजगन्वान्	५	अध्रुत्सोऽंशुमत्याऽपस्ये	६
अध्रुत्तान पित्रो	३	अधस्सानोवृधेभव	४	अधर्मान्येबृहदसुर्येम्	४	अध्रुत्तान पित्रो	३
अध्रुत्वाश्चैअपुसा	४	अधस्सात्यपनयति	४	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्वाश्चैअपुसा	४
अध्रुत्वार्यामध्वो	७	अधस्सायोपणामही	६	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्वार्यामध्वो	७
अध्रुत्पयस्वमोपारं	६	अधस्सनाहुताविर्यु.	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्पयस्वमोपारं	६
अध्रुत्प्रजेश्चेत्तर्णिर्मसु	३	अधस्सनाम्सुताविर्बु	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रजेश्चेत्तर्णिर्मसु	३
अध्रुत्प्रियमिपिराय	६	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रियमिपिराय	६
अध्रुत्प्रयौगिरतिदासत्	५	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रयौगिरतिदासत्	५
अध्रुत्प्रचार्यगणे	६	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रचार्यगणे	६
अध्रुत्प्रदिमेपवमान	७	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रदिमेपवमान	७
अध्रुत्प्रद्राजानागविष्टो	८	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रद्राजानागविष्टो	८
अध्रुत्प्रतकवपवृद्धं	५	अध्रुत्स्वस्यसिर्विदे	३	अधर्मान्ये श्रुतेअस्सा	३	अध्रुत्प्रतकवपवृद्धं	५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
अनुत्वारोदसीवभे	६ ५ २८	अनुद्विह्वलुतसोम	७ ५ २२	अन्योज्ञायांपरिभृशंस्य	७ ८ ३	अनुद्वारामतीनां	६ ७ ३५		
अनुत्वारोदसीवभेचक्र	५ ८ १६	अनूतोदन्नहस्त्यतोअदि	४ २ २७	अन्योअन्यमनुगुभ्याति	५ ७ ३	अपनु शोछुचद्वय	१ ७ ५		
अनुत्वाहिद्विअर्धदेव	४ ६ ६	अनुपेगोमान्गोभिरक्षा.	७ ५ १३	अन्वपाखान्यवृतामोजसा	५ ६ २	अपुमाचद्वद्वविश्वान्	८ ७ १९		
अनुद्यावापृथिवी	४ ६ ६	अनुक्षरात्तज्व	८ ३ २४	अन्वस्यस्युरददशेपुरस्तात्	५ ७ १६	अपुयोरिद्व पापजे	८ ५ २६		
अनुद्रप्सासुइदवः	६ ७ २६	अनेचोवोमरुतो	५ १ ८	अन्वहुमासुअन्विद्वनाति	८ ४ १६	अपुश्रिद्वेपविभ्योऽदमूनाः	८ २ ८		
अनुद्वार्जाहितान्यो	३ ६ २२	अनेहसप्रतरणाविवर्षणं	६ ४ १४	अन्वेकोवदतियहदाति	२ ६ १०	अपइयगोपामनिपद्यमानं	२ ३ २०		
अनुपूर्वाण्योक्त्वा	६ २ २४	अनेहसंब्राह्वमानमृतये	६ ४ १६	अपुद्यतोअराण्य	६ ८ २	अपइयंगोपामनिपद्यमानं	८ ३ ५		
अनुप्रलसोकेस	१ २ २९	अनेहोदात्रमदितिरनुवे	२ ५ २	अपुघ्नन्त्वोमर्क्षसे	७ १ १५	अपइयप्रामंवहमानं	७ ७ १८		
अनुप्रलसोकेस.	६ ५ ७	अनेहोनेउरुवजे	६ ४ ५३	अपुघ्नन्त्वोपिपवमान	७ ७ १४	अपइयत्वामनसा	८ ८ ४१		
अनुप्रबासञ्जायव	६ ८ १३	अनेहोभिन्नार्थमन्	६ १ २८	अपुघ्नन्पवतेसुध	७ १ २२	अपइयत्वामनसादीर्घ्यानां	८ ८ ४१		
अनुप्रथेजेजमआजो	४ ७ ८	अन्यदुद्यकवैरमन्यदु	४ ६ १७	अपुघ्नन्पवसेसुध	७ १ ३४	अपइयमस्यमहुतो	८ ३ १४		
अनुयर्दामरतोमन्दसानं	४ १ २३	अन्यमस्माद्वियाइय	६ ५ २६	अपुज्योतिर्यातमो	८ २ १७	अपुस्वसुरुपसोनिजिहीते	५ ५ १८		
अनुत्तार्थरन्धयन्नपन्नजा	४ ४ १०	अन्यपुल्वयम्यन्यः	७ ६ ८	अपुत्याअस्थुरनिरा	६ ४ १३	अपहतरक्षसोअंशुरावत.	८ ३ ३		
अनुश्रुताममतिवर्धव	४ ३ ३०	अन्यव्रतमामनुप	६ ५ १०	अपुत्येतायवोयथा	१ १ ४	अपगिहूद्वमृतो	७ ६ २३		
अनुस्पशोभवत्येप	८ ८ १८	अन्यस्यावत्संरिहृती	३ ३ ३०	अपुत्यपरिपंथिनं	१ ३ २४	अपुद्गुप्राडेतिस्वधया	२ ३ २१		
अनुस्वधामंक्षत्रापो	१ ३ ३	अन्यावोअन्यामवतु	८ ५ १०	अपुत्यवृष्टिनरिपु	४ ८ १३	अपादहूस्तोअपृतन्यत्	१ २ ३७		

मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग
अपादित्तवदुनश्चित्तम	४	७	अपाञ्च्यसाधसो	२	६	अप्येद्विपुतोमन.	८	१०	अप्राभिसलमधुवन्तयेत्.	६	४
अपाविद्धोअपादुभिः	६	५	अयारोवोमहिमा	४	४	अपेहिमनस्पते	८	२२	अप्सरसांगधुवोणां	८	७
अपादुशिष्यधर	६	३	अपागभेदुत्तमोपधीना	२	८	अपोदेवीरुपक्षे	१	११	अप्सरानामुपसिस्मि	८	७
अपादतिप्रथमापुद्धतीनां	२	२२	अपानपातमवसे	१	२	अपोमहीरुभिर्नास्ते	२	२५	अप्साद्द्रीयवायवे	७	४
अपाद्वोत्रादुत्तपोत्रादमत्र	२	१	अपानपादात्स्थान्द्रुपस्थं	२	७	अपोयवर्द्धिपुरुहूत	३	१८	अप्सुत्वामधुमत्तम	८	२०
अपाधमदुभिर्नास्ती	६	६	अपापेकैजीवधन्य	७	८	अपोवसानं परिकोदां	७	१६	अप्सुधृतस्यहरिवः	८	५
अपान्यदेत्यम्यं न्यदेति	२	१	अपाफेनेनसुचे	६	१	अपोबुध्रवद्विवासं	३	१८	अप्सुमेसोमोअद्यवीत्	१	११
अपामतिष्ठच्छरुणं हरतम	१	३	अपामध्वेतस्थिवासं	५	६	अपोपाजनंस सरत्	३	२०	अप्सुमेसोमोअद्यवीत्	७	५
अपामसोमसमृतांअमूम	६	४	अपा पूर्वपांहरिव	४	५	अपोपुणहुयशरं	६	५३	अप्स्वमेसधिष्टव	६	३
अपामिदन्त्ययन	८	७	अपा सोमसोममिदं	७	३	अपोसुम्यक्षवरुण	२	१०	अप्स्वत्तरुधृतमप्सु	१	११
अपामिदेदूर्मयुखदुराणा	७	४	अपिपयामगन्महि	६	३	अपोलोपांमधुपतदेवा.	३	२	अधुमेराजावरुणोचतब्ध	१	१४
अपामीवामपुत्रिणां	८	२	अपिबल्कदुर्ध सुतं	६	३	असूयैमरुतआपि	३	१६	अधुमसुखइंदवत्	७	६
अपामीवामपुत्रिधं	६	१	अपिवृथपुरणवत्	६	३	अमंस्वतीमधिनावाच	१	३७	अवोधिजानाउपसर्	५	२
अपामीवासवित्ता	८	५	अपिदुत् सविता	५	४	अप्रक्षितवसुभिर्भुहस्तं	१	१०	अवोधिहोतायुजयो	३	१२
अपासुपस्थेमहिपा	४	५	अपुन्यापुस्तमं	४	७	अप्रतीतो जयतिसधनामि	३	२७	अवोध्यग्निजमेउदेतिसूर्ये	२	२७
अपामूर्धिमिदंश्चिव	६	१	अपेतुवीतलिवमपूतात्.	७	६	अप्रयुद्धनमधुच्छदिरसो	२	१२	अवोध्युभि सुमिधा	३	८

मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	वाष्ट. अ वर्ग	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	वाष्ट. अ वर्ग	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग
अब्जामुक्थैराहं	५	अभितेमर्षुनापर्यं	६	७	अभित्वाष्टपभासुते	३६	३	अभिप्रथूरष्टपता	६
अमाग सन्नपरैरत.	३	अभित्यगाव पर्यसा	७	३	अभित्वाष्टरनोनुम	९	३	अभिप्रयासिवाहंसा	३
अभिकर्वाअनूपत	५	अभित्यपुव्यमदं	६	७	अभित्वाष्टिद्योशिशुमिव	२६	६	अभिप्रयासिसुधितालि	५
अभिन्नयोचिदद्विव.	२	अभित्यमद्यमदं	६	७	अभिय्यासंदिनाशुव	२६	६	अभिप्रवत्ससनेव	३
अभिकत्वैद्रूरप्र	५	अभित्यमेपुखूतमुगिमर्यं	१	४	अभियुष्मानिवृनिनं	९	३	अभिप्रच सुरार्धस.	६
असिकदन्कलशं	७	अभित्यवीरगिर्वाणसे	४	६	अभियुष्मबृहद्यशं.	९	५	अभिप्रस्थाताहेव	५
असिकदस्तानय	४	अभित्तिपृष्ठचूर्पणं	७	३	अभित्द्रोणागिवृअचं	२६	६	अभिप्रियाणिकाव्यां	७
असिक्षिपु ससंमसत	६	अभित्वागोतंमागिरा	४	५	अभित्द्विजन्मात्रिवृदन्नं	२६	२	अभिप्रियाणिपवते	७
अभिरुयानोमघवन्	६	अभित्वागोतंमागिरा	६	३	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिपवते	७
अभिमर्षुर्वसंठणत्	६	अभित्वादेवसवित	५	२	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभिराव्यानिवीतये	७	अभित्वादेवसवित	१	२	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभिरावोअधन्विपु	६	अभित्वादेवसवित	६	५	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभिरावोअनूपतयोर्ष	६	अभित्वादेवसवित	६	५	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभिमोत्राणिसहसा	६	अभित्वादेवसवित	६	५	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	२	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभिजैत्रीरसचतस्पृथान	३	अभित्वादेवसवित	५	७	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	६	अभिप्रियाणिवस्पदा	६
अभितैष्टेवीधयामनीपां	३	अभित्वादेवसवित	७	१	अभित्द्विजन्मात्रीरोचुनातिर	२६	३	अभिप्रियाणिवस्पदा	६

मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग
अभियज्ञगृणीहिनः	१	१	२८	अभिवोअचंपोव्यावतोचृन्	२	१४	अभिहिसत्यसोमपा.	६	७	१	अमीन् १ यं पौत्ये.
अभियेत्वाविभावरि	४	४	२१	अभिवोदिवीधियं	५	३	अमीकं आसांपदवीर	३	४	१	अमीहिमन्योतवसं
अभियेमिथोवचुपं	५	४	५	अभिवोवीरमन्धसोमदंपु	४	३	अमीनआवधृत्व	३	६	२४	अभ्युत्सुप्रद्वया
अभियोमंदिनादिवं	३	४	४	अभिव्यस्यखदिरस्य	३	२२	अमीनवतेअद्दहं.	७	४	२७	अभूद्विद्वयुनोमुचंपत
अभियदेवीनिर्कृति	५	४	४	अभिव्रजनतंक्षिपे	५	८	अमीनोअमृजकथमित्	२	२	७	अभूदुपापारमेतवे
अभियदेव्यादिति	५	४	५	अभिव्यावअकृदनेमिः	८	१७	अमीनोअर्षदिव्या	७	४	२१	अभूदुभाउअत्रावै
अभिवस्त्रासुवसुनानि	७	४	२१	अभियुनेतैअद्रिवो	१	५	अमी ३ दमेकमेकं	८	१	६	अभूदुवोविधृतेरंक्षेयं
अभिवह्वयकृतये	६	१	३	अभियेसुदाघृघ	६	५	अमी ३ समइयाउत	६	७	१७	अभूदुपाइद्रतमामुघोनीं
अभिवह्निरमत्ये	६	७	३३	अभिसिध्मोअजिगा	१	३	अमीमवन्वस्वमिष्टिं	१	४	९	अभूदुपास्तोरपयु
अभिवानुनमंश्विना	५	५	१२	अभिसुवानसुददंव	५	८	अमीमृतस्यदोहनोअनूपतर	२	२	१३	अभूद्वेव संवितावद्यो
अभिवायुवील्यर्पा	७	४	२०	अभिसूयवसनय	१	३	अमीमृतस्यविष्टपं	६	८	२४	अभूद्वीररिचणो
अभिविप्राअनूपतरावं	६	७	३८	अभिसोमासआयवं.	६	८	अमीवृत्कृदोवैश्वरूप	१	३	३२	अभूद्वीररिचिपते
अभिविप्राअनूपतमूर्धन	६	८	७	अभिसोमासआयवं.	७	५	अमीवृत्कृदोवैश्वरूप	१	३	६	अभूद्वीररिच्युं १ आयु
अभिविश्वातिवार्या	६	८	३२	अभिसुपूभिर्मिथो	५	४	अमीपतस्तदाभर	५	३	२१	अभ्यभिहिश्रयंसा
अभिवृल्यंसुपलात्र	८	८	३२	अभिस्वरतुयेतवं	६	१	अमीपुणस्वर्धि	६	६	२५	अभ्यर्चनभाकृवत्
अभिविनाअनूपत	७	१	४०	अभिसुदृष्टिमदेअस्य	१	४	अमीपुण.सर्षीनां	३	६	२४	अभ्यर्षतसुष्टुतिगाव्यं

अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र
६	८	१०	अमदास्तोमाम्यमरे	२	१	११	अमुराविश्वीवृपणाविमा	५	५	३	अयतेअस्युपमेखवीङ्	८	३	१८	अयतेअस्युपमेखवीङ्	५	५	३	अयतेअस्युपमेखवीङ्	५	५	३	अयतेअस्युपमेखवीङ्
६	७	१६	अमन्महीदनाश्वं	५	७	१२	अरुरोहोतान्यसादि	३	५	४	अयतेमानवेजने	६	४	४५	अयतेमानवेजने	३	५	४	अयतेमानवेजने	३	५	४	अयतेमानवेजने
७	१	८	अमाञ्जरीवपित्रो	७	८	१५	असूर्याउपसूँ	१	२	११	अयतेयोनित्रे चियं	३	१	३३	अयतेयोनित्रे चियं	१	२	११	अयतेयोनित्रे चियं	१	२	११	अयतेयोनित्रे चियं
७	१	३२	अमाञ्जरीवपित्रो	२	६	२०	अथकेनुरयता	७	२	२१	अयतेरार्थणावति	६	४	४५	अयतेरार्थणावति	३	५	४	अयतेरार्थणावति	३	५	४	अयतेरार्थणावति
६	७	२३	अमादिपामियसा	४	३	२४	अरुतेजातवेदसं	६	३	२१	अयतेस्तोमोअधियः	१	१	३१	अयतेस्तोमोअधियः	१	१	३१	अयतेस्तोमोअधियः	१	१	३१	अयतेस्तोमोअधियः
६	७	२३	अमायवोमरुतो	६	१	३७	अगोवम सुहवा	२	७	२५	अयंदक्षायुसाधन	७	५	८	अयंदक्षायुसाधन	७	५	८	अयंदक्षायुसाधन	७	५	८	अयंदक्षायुसाधन
४	१	११	अमिन्द्रहाविर्धणि	६	७	३७	अम्यकसातद्दृष्टरुष्टिष्टसे	६	७	३५	अयदक्षायुसाधन	८	५	१५	अयदक्षायुसाधन	८	५	१५	अयदक्षायुसाधन	८	५	१५	अयदक्षायुसाधन
६	५	१६	अमिन्द्रहाविर्धणि	३	१	३४	अयकविरकेविपू	३	५	५	अयद्विवहयतिविश्व	८	५	१५	अयद्विवहयतिविश्व	८	५	१५	अयद्विवहयतिविश्व	८	५	१५	अयद्विवहयतिविश्व
६	५	३३	अमिन्द्रहाविर्धणि	३	१	७	अयकूलरगुभीत	३	१	३३	अयदीर्घायुचक्षसे	७	२	२०	अयदीर्घायुचक्षसे	७	२	२०	अयदीर्घायुचक्षसे	७	२	२०	अयदीर्घायुचक्षसे
८	३	१०	अमीयन्क्षानिहितास	१	२	१४	अयघसुरोमदं	१	२	१४	अयघसुरोमदं	१	२	१४	अयघसुरोमदं	१	२	१४	अयघसुरोमदं	१	२	१४	अयघसुरोमदं
४	३	१५	अमीयेद्वेवास्थनं	१	७	२०	अयचकसिणत्सूर्यस्य	३	५	२३	अयदेवानामपसामपस्तमोर	४	७	२०	अयदेवानामपसामपस्तमोर	४	७	२०	अयदेवानामपसामपस्तमोर	४	७	२०	अयदेवानामपसामपस्तमोर
३	५	१	अमीयेपचोक्षणं	१	७	२१	अयजायतमुपोधरीमाणिर	३	५	२३	अयदेवानामपसामपस्तमोर	३	३	३	अयदेवानामपसामपस्तमोर	३	३	३	अयदेवानामपसामपस्तमोर	३	३	३	अयदेवानामपसामपस्तमोर
६	२	३	अमीयेसस्रमयं	१	१	२१	अयतआधुणेत	७	५	१५	अयदेवायजन्मने	१	२	१	अयदेवायजन्मने	१	२	१	अयदेवायजन्मने	१	२	१	अयदेवायजन्मने
२	१	८	अमीवहवास्तोप्यते	५	४	२२	अयतदंडसोमो	७	५	१५	अयदेवायजन्मने	७	५	१५	अयदेवायजन्मने	७	५	१५	अयदेवायजन्मने	७	५	१५	अयदेवायजन्मने
३	१	२३	अमीयाचित्तमत्तिलोभयती	३	५	२३	अयतगुमित्वापुरस्तात्	६	१	२४	अयद्यावीपृथित्री	४	७	२०	अयद्यावीपृथित्री	४	७	२०	अयद्यावीपृथित्री	४	७	२०	अयद्यावीपृथित्री
३	३	२६	अक्षरकविरदिति	३	२	१२	अयतेअस्तुहयंत	३	३	३	अयनाभावदतिवृत्तुवो	८	२	१	अयनाभावदतिवृत्तुवो	८	२	१	अयनाभावदतिवृत्तुवो	८	२	१	अयनाभावदतिवृत्तुवो

अभ्यर्षवृहद्यवा.
 अभ्यर्षिमुहाना
 अभ्यर्षिविचक्षण
 अभ्यर्षसद्वृत्तिर्ण
 अभ्यर्षस्वायुध
 अभ्यर्षयानपच्युत-
 अभ्यर्षवस्था प्रजायते
 अभ्यारुसिद्वंय
 अभ्यर्षोत्तियजस
 अभ्युगोनवाचा
 अत्राजिशाधोमरुतो
 अत्रातरोनयोपणो
 अत्रातुव्योजनात्व
 अत्रातेवपुसपृतिप्रतीची
 अभधिष्टाभारता
 अभदन्मामस्तुस्तोमं.

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
अ॒य॒नि॒धि॒ सर॒मे	८	६	२	अ॒य॒यो॒व॒ज्रं॒ पु॒रु॒धा	७	७	१९	अ॒य॒वृ॒त॒श्चा॒त॒य॒ते	३	५	२२	अ॒य॒सो॒म॒इ॒तु॒भ्य	७	३	२४
अ॒य॒नो॒वि॒द्वान्ब॒न॒व॒त्	७	३	२	अ॒य॒यो॒हो॒ता॒कि॒रु॒स	८	१	१२	अ॒य॒वे॒न॒श्चो॒ढ॒य॒त्	८	७	७	अ॒य॒सो॒म॒श्च॒भृ॒सु॒तो	४	३	५
अ॒य॒प॒था॒भ॒नु॒वित्	३	५	२५	अ॒य॒य॒ स॒ज॒ये॒पु॒रो	३	५	१५	अ॒य॒वो॒य॒ज॒र॒भ॒वो	३	७	३	अ॒य॒सो॒म॒ ऋ॒षा॒ङ्गे	४	२	१५
अ॒य॒पु॒ना॒न॒उ॒प॒सं	७	३	१६	अ॒य॒रो॒च॒य॒दु॒र॒चो	४	७	११	अ॒य॒शृ॒वे॒अ॒व॒ज॒य॒श्रु॒त	३	५	२२	अ॒य॒सु॒तो॒रा॒जा॒व॒दि	८	१	२९
अ॒य॒प॒र॒थि॒भ॒गं	७	५	२	अ॒य॒वा॒कृ॒णो॒अ॒श्वि॒ना	६	६	७	अ॒य॒स॒म॒ह॒मा॒त॒नू	१	८	२३	अ॒य॒स्वा॒दु॒रि॒ह॒म॒दि॒ष्ट	४	७	३०
अ॒य॒भ॒र॒थ॒सा॒न॒सि	७	५	९	अ॒य॒वा॒व॒मा॒अ॒श्वि॒ना	५	८	३०	अ॒य॒स॒य॒स्य॒श॒र्म॒न्	७	६	१	अ॒य॒ह्य॒द्व॒वि॒व्या॒उ	५	५	१४
अ॒य॒म॒त॒वा॒न्ध॒सु॒न	७	३	१४	अ॒य॒वा॒प॒रं॒पि॒च्य॒ते	३	७	२५	अ॒य॒स॒यो॒द्वि॒व॒स॒रि	६	८	२९	अ॒य॒ह्ये॒न॒वा॒इ॒द	६	५	२७
अ॒य॒मा॒ता॒य॒पि॒ता	८	१	२५	अ॒य॒वा॒भा॒गो॒नि॒हि॒तो	८	४	२८	अ॒य॒स॒यो॒व॒रि॒माणं	४	७	३०	अ॒य॒हि॒ते॒अ॒म॒र्त्य	८	८	२
अ॒य॒मि॒त्र॒स्य॒वरु॒ण॒स्य	१	६	३२	अ॒य॒वा॒म॒द्रि॒भि॒सु॒त	६	२	६	अ॒य॒स॒शि॒ङ्गे॒ये॒न॒गो	२	३	१९	अ॒य॒हि॒ने॒ता॒वरु॒ण	५	४	७
अ॒य॒मि॒त्रा॒य॒वरु॒णा॒य॒व॒त॒म॒.२	३	१	२६	अ॒य॒वा॒म॒धु॒म॒त्त॒म	१	४	१	अ॒य॒स॒ह॒व॒न्धृ॒पि॒भि	५	७	२५	अ॒य॒हो॒तो॒प्र॒थ॒म	४	५	११
अ॒य॒मि॒त्रो॒न॒म॒स्य	३	४	५	अ॒य॒वा॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा	३	४	७	अ॒य॒स॒हो॒ता॒यो॒द्वि॒ज॒न्मा	२	२	१८	अ॒य॒म॒कृ॒णो॒दु॒प॒सं	४	७	२०
अ॒य॒मे॒पी॒त॒उ॒द्वि॒य॒तिं	४	७	३०	अ॒य॒वि॒च॒र॒पि॒णि॒द्वि॒त	७	७	१	अ॒य॒सु॒तु॒भ्य॒वरु॒ण॒स॒ध॒ाव	५	६	८	अ॒य॒म॒धिरु॒रु॒प्य॒ति	८	८	३२
अ॒य॒मे॒ह॒स्तो॒भ॒रो॒वा॒न्	८	१	२५	अ॒य॒वि॒व॒चि॒त्र॒दृ॒शी॒क	८	१	२५	अ॒य॒सु॒थ॒इ॒वो॒प॒द॒क्	७	१	११	अ॒य॒म॒भि॒र्व॒भृ॒श्व॒स्यं	८	२	२०
अ॒य॒य॒ज्ञो॒दे॒व॒या॒ज॒य	२	४	२०	अ॒य॒वि॒प्रा॒य॒डा॒शु॒भे	२	४	१२	अ॒य॒सो॒अ॒भि॒रा॒हु॒त.	५	१	२६	अ॒य॒म॒ग्नि॒ सं॒ह॒वि॒णो	६	५	२४
अ॒य॒य॒थान॒जा॒शु॒व॒त्	६	७	१०	अ॒य॒वि॒श्वो॒अ॒भि॒श्रि॒य	६	७	१०	अ॒य॒सो॒अ॒ग्नि॒य॒स्मि॒न्	३	१	२२	अ॒य॒म॒ग्नि॒ सु॒वी॒र्य॒स्ये॒ज्ञे	३	१	१६
अ॒य॒यो॒नि॒श्व॒कृ॒मा॒य॒व॒य॒न्ते	३	४	२०	अ॒य॒वि॒श्वो॒नि॒ति॒ष्ठ॒ति	३	४	११	अ॒य॒सो॒म॒इ॒तु॒भ्य॒सु॒न्व॒आ॒५	३	३	१३	अ॒य॒म॒ग्ने॒रि॒ता॒व्ये	८	७	३०

मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग
अयमग्नेवेअपि	६	३	३१	अयाचितोविपानया	७	२	३	अयाहुसंमाययावावृथानं४	६	१४	३
अयमसान्वनरुपतिर्मा	३	३	२२	अयातेअसोविधुम	२	५	२७	अयुजोअससोचृभि.	६	४०	३
अयमस्सालुकाव्यं	८	८	२	अयातेअग्नेसमिधा	३	४	२५	अयुञ्जतइन्द्रविश्वकृष्टी.	२	८	६
अयमस्मिजरितु पर्यमेह	६	७	४	अयाधियाचयाथ्या	६	६	२४	अयुक्तससशुधुवः	१	४	४
अयमिन्द्रवृपाकपि	८	४	४	अयानिजशिशिरोजसा	७	१	१०	अयुक्तससहरितः	५	१	३
अयमिन्द्रोमुरुसखा	६	५	२७	अयापवस्वदेव्यु	७	५	११	अयुक्तसुरपतंशु	७	१	३
अयमिहमथमोधाधि	३	५	६	अयापवस्वधारया	७	१	३१	अयुक्कृद्बुधावृतं	३	४२	२
अयमुत्तेसमंतसि	१	२	२८	अयापवार्पवस्वैना	७	४	२१	अयुक्दसेनोविस्वा	८	७	२
अयमुत्तेसरस्वतिवसिष्ठ.	५	६	१९	अयापवार्पवस्वैना	६	६	१७	अयुत्सजनवृष्टस्यसेना	१	२	६
अयमुत्वाविचर्पणे	६	१	२३	अयामधीवर्ततोधिर्य.	५	३	७	अयोदशोयुचिर्पा	८	४	५
अयमुवापुरुतमोरयीणां	३	४	९	अयामिधोपद्म	३	४	९	अयुक्तेवदुर्मदआहिजुहे	१	२	३
अयमुज्ञान पर्यङ्गि	४	७	११	अयारुचाहरिण्या	७	५	२४	अरकामायहरयः	८	५	६
अयमुप्यमदेव्यु.	८	८	३४	अयावाजदेवहित	४	६	३	अरकृण्ववुवेदिं	२	४	३०
अयमुप्यसुमहां	५	२	११	अयाव्रीतीपरिन्व	७	१	१८	अरक्षयानोमहे	६	१	१९
अयमेकंइरथापुरु	६	२	२४	अयासमभेसुक्षिति	२	७	२४	अरंतइन्द्रकुक्षय	६	६	१९
अयमैसिधिकाकंशत्र	८	४	४	अयासोमःसुकुल्यां	७	१	४	अरंरासोमनीज्हुपेकराणि५	६	६	८

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ण	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ण	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ण	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ण	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ण						
अरिष्ट समतोर्विश्	८	२	५	अणोसिचिरप्रयुक्ता	५	२	२४	अर्वाङ्गेहिसोमकामंत्वाहुः	१	७	१९	अर्पासोमद्युमत्तमः	७	२	४
अरुणच्छुरुपात्मभूत्	६	५	२०	अर्थमिद्द्वारदर्धिनः	१	७	२७	अर्वाङ्गत्रिचक्रोमपुवाहिनो	२	२	२७	अर्पाण सोमश्रगर्वे	७	१	२०
अरणोमासुरुदृक्.	१	७	२३	अशिनोयतिचेदय्यै	६	५	३३	अर्वाङ्गरादैव्येनावसा	५	६	३	अर्हंतोयसुदानव	४	३	८
अरुपसदुहितरा	४	८	५	अध्वीररथश्रुतपां	५	२	२७	अर्वाङ्गश्रवसेसुरतिं	७	४	१५	अर्हिव्यमार्गिसार्यकानि	२	७	१७
अरुपोजनयुनिारं.	६	८	१५	अर्धकोरकुमारक	६	५	७	अर्वाचमद्यय्यनुवाहण	२	८	१	अल्लानुणोवलइन्द्रजोगो	३	२	२
अरुरुचहुपसं प्रक्षिं	७	३	८	अर्यमणवृहस्पति	८	७	२९	अर्वाचत्वासुरष्टुत	६	५	३	अल्लार्यस्वरशुर्ननाश	७	२	१८
अरोरवीदृष्योअस्य	२	६	४	अर्यमणवरुणमित्रभेषां	३	४	१६	अर्वाचत्वापुरष्टुत	५	८	१७	अवतंमत्रयेगृह	६	५	१९
अर्चतुमाचत	६	५	६	अर्यमाणोअदिति	३	३	२७	अर्वाचत्वापुरष्टुत	३	३	४	अवतंमत्रयेगृह	५	७	१०
अर्चद्वपादृपमि	२	४	१३	अर्यस्यवरुणमिन्द्र्यवा	४	३	३१	अर्वाचत्वापुरष्टुत	१	१	३२	अवकठत्रक्षिणोनुगृहाणां	२	८	११
अर्चतपुकेमहिसार्भमन्वत	६	२	३६	अर्योवागिरोअस्यर्च	८	४	६	अर्वाचत्वापुरष्टुत	१	१	४	अवतुन पितरं सुप्रवाचनं	१	७	२४
अर्चतस्वाहवामहे	४	१	५	अर्योविशागात्तरेति	७	७	२	अर्वाचोअद्याभवता	२	२	११	अवतुमासुपसो	४	८	१४
अर्चतिनारीरुपसो	१	६	२४	अर्वीङ्गिरभ्रुअर्वतोवृक्षिं	१	५	२०	अर्वीचोअद्याभवता	३	३	२९	अवदोद्यामस्तभाय	२	६	१५
अर्वादिर्वदृतेराज्यं	१	४	१७	अर्वतो नश्रवसो	५	६	१२	अर्वीचीनोवसोभव	३	३	२१	अव परेणपुरणनावरेण	२	२	१७
अर्वामितेसुमतिं	३	४	२४	अर्वतो नश्रवसो	५	६	१२	अर्वीचीनसुतेमनं	३	३	९	अव परेणपितर्य	२	३	१७
अर्वाभिवाचार्घ्याय	७	६	११	अर्वाप्रथनियच्छत	६	३	१७	अर्वाचितोनुभागहि	३	३	२२	अर्वक्षिपदिबोअस्मान	२	७	१२
अर्वाशुभायशुभकिने	१	४	१७	अर्वाप्रथविश्रवार्त्ते	४	७	९	अर्वाचितोनुभागहि	३	३	२	अर्वचष्टरुचीपम	६	४	४०

मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग
अवतेहेळोवरुणमसोसि	१	२	१५	अवमहृद्दृढदृढिश्चुघीनं.	२	१	२२	१	अवस्वरातिगारं	२	१	२२	१	६	अविभेचिद्दुद्युधत्	३	७	११	३	७
अवमनाभरतेकेतेवेडा	१	७	१८	अवर्षोवंपुमुद्रु	३	४	२८	४	अवस्वेदाइवामिते	३	४	२८	४	७	अविप्रोवायदविधुत्	६	४	३७	६	४
अवत्यावृद्धतीरिपं	८	७	२२	अवविद्धलौड्यमपु	२	४	२८	४	अवाकल्पेपुन पुम	२	४	२८	४	७	अधिष्ठीवीधिनानआसु	५	५	१३	५	५
अवत्वेद्दप्रवतो	४	७	३२	अववेदिहोत्रामिर्जित	५	५	२	५	अवाचक्षपदमेस्सुस्व.	५	४	१	४	१	अविष्टोअस्मान्विधासु	५	३	२६	५	३
अवृथासिवमन्यमाना	३	५	२५	अवसिधुवरुणोद्यौरिव	५	६	९	६	अवाबुजुष्यगयात्	८	१	९	१	५	अवीभोअसिद्धुव्यान्	५	३	२६	५	३
अवशुदान कुलशान्	७	२	३३	अवसृजपुनरमे	७	६	२०	६	अवानोअमज्जतिभि.	१	५	२०	१	५	अवीरासिवमामय	८	४	२	५	४
अवहृप्सोअंशुमतीमतिष्ठ	६	६	३४	अवसृजश्रुप मना	२	२	११	२	अवानोवाजुपुरथं	६	५	३६	६	५	अवीवृधद्वोअमृताअमदी	६	५	३६	५	३६
अवहुगपानि पिथ्यासृजानो५	५	६	८	अवसृजावनस्पते	१	१	२५	१	अवावशातधीतयं	६	८	९	८	९	अवीवृधतुगोतमा	३	६	२९	६	२९
अवहृकेअवयिका	८	१	२३	अवसृष्टापरापत	५	१	२२	५	अवासामयवन्जहि	२	१	२२	२	१	अवेयमंश्वेद्युवति पुरस्तात्	२	१	९	१	९
अवनोवृजिनाशिशिहि	८	५	२७	अवसृधितरयोधि	३	८	१७	८	अवासृजतुलिधयोन	३	६	१	३	१	अवोचामकुवयेमेध्याय	३	८	१३	८	१३
अवपततीरवदन्	८	५	११	अवसदुहृणायत	८	७	२२	७	अवांसृज प्रस्व.श्चचयं.	८	७	२२	८	७	अवोचामनमोअसा	१	८	६	८	६
अवयच्छेनोअस्वनी	३	६	१६	अवस्यस्यवेपणे	३	४	२४	३	अवितानोअजाथं	३	४	२४	३	२	अवोचामनिवचनाति	२	५	११	५	११
अवयवशतकतो	८	७	२२	अवस्यतेस्त्वतेकृष्णियार्थं	१	८	२	८	अवितासिसुन्वतो	६	३	१८	६	३	अवोचाममहुतेसौभगाय	६	४	३१	४	३१
अवयत्वेसुधस्थे	६	५	३४	अवस्यश्राव्जनीनाते	३	५	१७	५	अविदुदक्षमित्रो	३	४	१७	३	७	अवोचामरहृगण	१	५	२६	५	२६
अवस्यान्नुनआत्राणि	३	५	२६	अवस्यमैवाचिन्वती	३	४	८	३	अर्विद्विहिवोनिहितुहो	३	४	८	३	१	अवोचामरहृगण	१	५	२६	५	२६
अवर्धयन्सुभगसुमयुहीः	२	८	१३	अवस्युक्ताद्विवापृथा	२	४	६	४	अर्विद्वतेअतिहित	६	४	६	६	८	अवोरिस्थाचछर्दिपः	५	३	१०	३	१०

मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग						
अवोर्वाङ्गुनसंश्रिनायुवाकुं. ५	५	१२	अश्रुनस्वावारवतं	१	२	२२	अश्रासो नये ज्येष्ठास	८	३	१२	अश्रिनास्वैयस्त्वहि	६	२	२७	
अव्योपुनानपरिवारे	७	३	१६	अश्रुथेर्वोनिपदनं	८	५	८	अश्रासोयेवासुपदाकुपो	५	५	२१	अश्रिनाहरिणाविव	४	४	१९
अव्येवधुयु पवते	७	२	२१	अश्रुमिद्भारयत्रां	६	५	२२	अश्रिनापारिवासिपे	३	४	४	अश्रिनोरसुनरथ	१	८	२३
अव्योवारोपरिश्रियं	७	१	१	अश्रुस्यरमानारथ्यस्य	३	७	१६	अश्रिनापिवत्तमधु	१	१	२९	अश्रिथीसुरूपद्वत्	५	७	२१
अव्योवारोपरिश्रिय	६	७	२९	अश्रुस्याश्रजनिमा	२	७	२३	अश्रिनापुरुदससा	१	१	५	अश्रैवचित्रारपी	३	८	३
अव्योवारोमि.पवते	७	५	३	अश्रुवैवेरुपासं	४	३	२४	अश्रिनामधुसत्तम	१	४	१	अश्रोनक्रदन्वानिभि	३	१	२६
अशौच्यमि संमिधानो	५	५	१२	अश्रादियुयेति यद्दति	८	३	४	अश्रिनामधुपुत्तम	३	४	१	अश्रोनक्रदोद्युपभि	७	४	१६
अश्रापिनक्रुमधुपर्यं	८	२	१८	अश्रानयावाजिनो	५	१	९	अश्रिनायज्वरीरिपं	१	१	५	अश्रोनचक्रदोद्युपां	७	१	३६
अहमन्वतीरीयते	८	१	१४	अश्रायतोर्गव्यतो	८	८	१८	अश्रिनायज्वकाहंचित	४	४	१४	अश्रोवोबहसुखरथं	७	५	२५
अहमस्यमवुत्तत्रहण	३	७	१	अश्रावतिप्रथमोगोपु	१	६	४	अश्रिनायामहूत्तमा	६	५	१९	अश्रयोवारोअभव	१	२	३८
अइयामतेसुसतिदैवयस्य	१	७	५	अश्रावतीर्गोमतीर्न	५	४	८	अश्रिनावतिरसदा	१	६	२७	अपाबहमुग्रपुतनासु	६	५	८
अइयामतकामसस्ये	४	५	७	अश्रावतीर्गोमतीर्नउपासं	५	५	२७	अश्रिनावाजिनीवसू	४	४	१९	अपाबहोअग्नेद्युपभो	३	१	१५
अश्रवृत्तिर्भृदिदवत्सत्वां	१	७	२८	अश्रावतीर्गोमतीर्नउपासं	१	१	६	अश्रिनावायुनायुव	३	४	४	अपाबहयसुधुतेनासुपमिं	१	६	२३
अश्रीरानुनसैवति	८	१	२५	अश्रावतीर्गोमती	१	४	३	अश्रिनावेहगच्छत	४	४	१६	अष्टामहोदिवआदोहरी	१	८	२५
अश्रुनगीर्भोरथ्यसुदानव	६	७	१४	अश्रावतीर्लोमावतीं	८	५	९	अश्रिनावेहगच्छतं	४	४	१९	अष्टोपुत्रासो अदिते	८	३	७
अश्रुनगबुद्धमंश्रिनासुदैवै	१	८	११	अश्रावतरथिन	८	१	३	अश्रिनासुविचारकभवा	६	५	२०	अष्टोव्यख्यल्लुकुमं.	१	३	७

मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग
असंशुद्योजायतेमात्रोः	४ १ ३	असुश्रुतासुचवद्भ्योहि	५ ५ १३	असुनीतेपुनरुसासु	८ १ २३	अस्ताविमन्मपुर्व्यं	अष्ट. अ. वर्ग
असंश्रुसर्चपरमेष्ठ्योमन्त्र	७ ५ ३३	असंश्रंतीशूरिधारे	५ १ १४	असुनीतेमनोअसासु	८ १ २२	अस्ताव्यग्नि शिमीविक्रि.	६ ४ २१
असुसुमेजरितु.	७ ७ १५	असविद्वृत्तोवह्निः	५ २ १०	असुन्वत्ससंजहि	२ ४ १९	अस्ताव्युभिर्नुरासुशेव	७ ८ २९
असुत्त्रसुवीर्यं	६ २ ४०	असामयथासुयुवाय.	२ ४ १४	असुन्वचामिद्रसुसदं	६ १ १६	अस्तिद्वेवाज्जहोरुह	६ ४ ५२
असुचित्तेआवर्हवाने	५ २ ११	असामिहियज्यच.	१ ३ १९	असुत्तुर्वौवृपुसोज्यार्यान् ३	२ २ ३	अस्तिसेमोअसुसुतः	६ ६ २८
असुपत्वासपद्मही	८ ८ १७	असाम्योजोविश्रुता	१ ३ १९	असुत्तुपृथिसिंहूतेरणाय	२ ४ ७	अस्तिहिवामिहस्तोला	४ ४ १४
असुपत्त संपत्तहा	८ ८ ३२	असावुन्योअसुर	८ ७ २०	असुक्षत्तप्रवाजिनं.	७ १ ३६	अस्तिहिव.सजात्ये	६ २ ३२
असमक्षत्रमसंमामनीपा	१ ४ १९	असावितेजुषुपाणाय	४ २ २०	असुंश्रुवर्षीतये	७ १ ३	अस्तिहिष्मामदापवः	१ ३ १४
असंमार्तिनितोशनं	८ १ २४	असाविदेजुषुपाणाय	४ २ २०	असुंश्रुवर्षीतये	७ १ ३	अस्तिहिष्मामदापवः	१ ३ १४
असंजिकुलर्योअग्नि	७ ५ ११	असाविदेवंगोऋषीकं	५ ३ ३	असुंश्रुवर्षीतये	७ २ १६	अस्तिदमश्रिमन्थनं	३ १ ३२
असंजिरथ्योयथा	६ ८ २६	असाविसोमद्वंद्वते	१ ६ ५	असुंश्रुमिदंव पृथा	६ ७ २८	अस्तुश्रौपदपुरोअग्नि	२ २ ३
असंजिचकारथ्ये	७ ४ १	असाविसोमोअरूपः	७ ३ ७	असुंश्रुमिदंतेगिरः	६ १ १७	अस्तेवसुपंतुरलाय	७ ८ २२
असंजिवास्थविरावेयसा	२ ४ २६	असाविसोमं पुरहृत	८ ५ २४	असुंश्रुमिदं पणयो	८ ६ ६	अस्तोद्विस्तोम्याश्रमणाभे	२ १ ९
असंजिवाजीतिर पुषित्वं	७ ५ २१	असाव्युज्जुर्मदाय	७ १ २४	असुंश्रुयानुर्वरी	६ ६ १४	अस्थुरुवित्राउपसं.	६ ७ १९
असंजिद्वकुभोद्विच.	७ ३ २१	असिंक्रयांयवमानो नहोत्वा ३	५ २ ३	असुंश्रुयपिपीरुक	६ ६ १४	असाम्यामिदंविद्वयुः	६ ७ १९
असुश्रव.श्रुतघागाः	७ ३ १७	असियमोवसाद्वित्यः	२ ३ ११	असुंश्रुयपिपीरुक	१ ७ २१	असाम्यंगासुचितमः	७ ५ १०
		असिद्विर्षीरुसेन्यः	१ ६ १	असुंश्रुयपिपीरुक	६ ६ २८	असाम्यंतद्विवेज्ज्वन्धः	२ ८ ३

मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग					
असम्यतद्वसोदानाय	२	६	१२	असाइदुवघतक्षत्	१	४	२८	असाकभृण्यारयो	३	६	२६	असाकमिद्रावरुणा	५	६	३
असम्यतद्वसोदानाय	२	६	१४	असाइदुप्रतवसेतुराय	१	४	२७	असाकमित्रावरुणा	२	७	१४	असाकमिद्रेहिन	४	२	६
असम्यतोअपावृधि	३	६	२६	असाइदुप्रभरातुजान	१	४	२९	असाकमुद्दुदमुदमसि	२	१	१६	असाकमिद्र सष्टतेषु	८	५	२३
असम्यवावसुविद	७	५	७	असाइदुप्रगद्वप्रयसि	१	४	२७	असाकशिशिणीनां	१	२	३०	असाकमुत्तमकृधि	३	६	२६
असम्यरोदसीरयि	६	७	२९	असाइदुससिमिव	१	४	२७	असाकसुरथपुर	६	३	४३	असाकमूर्जारथ	७	७	१४
असम्यवाजिनीवसू	५	८	३	असाइदुस्तोमसे	१	४	२७	असाकमशेअध्वर	३	८	१९	असाकैमि सत्वभिः	२	७	१३
असम्यंसुत्वमिन्द्रतान्	८	७	२१	असावथ्यायुषवतसू	४	२	२६	असाकमशेमघवसुदीदि	२	२	६	असाइतैत्रियादीपमाण	२	४	११
असम्यंसुवृषणवसू	६	२	२८	असाडेतेमहिमहे	४	४	३६	असाकमशेमघवसू	४	५	१०	असान्समैर्येषवमान	७	३	१०
असाकवसुतेशुत	३	६	२५	असावपासभातिरत्याम	६	६	३२	असाकमत्रपितर	३	७	१८	असान्सुतत्रचोदय	१	१	१८
असाकविद्विविथहा	३	६	२६	असाकुपुप्रभृतये	६	३	२६	असाकमत्रपितरोमनुष्या	३	४	१४	असिबद्वद्रुत्सुतौ	७	८	१४
असाँडहावृणीप्व	३	६	२६	असाणतद्विष्व ई चैवं	४	७	६	असाकमघवांसय	५	८	४	असिन्समैद्रेअधुत्तरसि	८	५	१२
असाँबसाँददभसो	४	७	१४	असापुतन्मद्रांगप	४	७	७	असाकमघातम	६	३	९	असिन्सुतेतच्छकपूत	८	७	२०
असाइदुमाश्रिहिवपती	१	४	२८	असाकजोप्यध्वर	३	५	२९	असाकमार्युर्धय	३	४	११	असिन्पदेपरमे	२	७	२४
असाइत्कान्यवच	४	२	१०	असाकवामतीनां	३	६	९	असाकमित्सुशृणुहि	३	३	६	असिन्सुजेअर्वाभ्या	४	४	१६
असाइदुलवनुवायेपां	१	४	२९	असाकवासुतोउप	५	८	१७	असाकमिद्रदुपर	४	२	६	असेअवहतरयि	५	८	३
असाइदुलसुपम	१	४	२७	असाकदेवाडभयया	७	८	१३	असाकमिद्रभृत्तुते	४	७	२६	असेइद्रसचसुते	६	६	३७

मन्त्र	अष्ट	अ	वर्ग	मन्त्र	अष्ट.	अ	वर्ग	मन्त्र	अष्ट.	अ	वर्ग	मन्त्र.	अष्ट.	अ.	वर्ग
अस्येद्द्राष्ट्रहस्पती	३	७	२५	अस्येदीरोमरत.	५	४	२६	अस्येदेवस्वमीळहृपः	७	५	३१	अस्यथामासोबृहत्.	७	५	३१
अस्येद्द्रावराणाश्चिभवार	५	६	६	अस्येद्देवोरणो	५	५	२४	अस्येदेवस्वसंसदि	५	५	२४	अस्यरणास्वस्येवपुष्टिः	२	५	२४
अस्येद्द्रावराणांमित्रो	५	६	३	अस्येद्देष्टेभिर्भानुभिर्वि	५	५	२४	अस्यपिवक्षुमतं	८	६	२०	अस्यवामस्यपक्षितस्य	२	३	१४
अस्येद्द्रवृषणामादयेभां	२	५	१	अस्येसावामाधीरातिः	२	५	१	अस्यपिबतमग्निना	५	८	३	अस्यवासाडआर्षिणा	४	१	९
अस्येत्तदिद्रावरणा	३	४	९	अस्येसोमश्रियसधि	३	३	२७	अस्यपिवयस्यजज्ञान	४	७	११	अस्यवीरस्यवृहिपि	३	६	११
अस्येत्ततद्द्रसंतु	७	७	८	अस्यैतिवोर्भव्ययार्थ	२	७	२२	अस्यपीत्वामदानेवो	६	६	१६	अस्यवृष्णोव्योदेने	६	४	४३
अस्येधेहिद्युमतीं	८	५	१२	अस्यैतिप्रतिहयैते	६	३	२९	अस्यपीत्वामदानां	६	८	१३	अस्यवोहवसा	७	४	२४
अस्येधेहियुमधरा	६	८	२२	अस्यैवहृनामवृमायु	२	७	२४	अस्यपीत्वानिवाद्यु	१	१	८	अस्यद्भृताविवाद्यु	७	३	१०
अस्येधेहिश्रवोवृहृष	१	१	१८	अस्यैभ्रीमाग्रनमंसा	१	१	९	अस्यप्रजातवेदस	८	६	३८	अस्यद्भृतेसुजोपसः	७	५	४
अस्येप्रयधिमघवृजीपिन्द्र	२	२	२०	अस्यैवयंयद्भ्रवान्	४	४	१५	अस्यप्रजावतीगृहे	६	२	३८	अस्यवासुरुभयास सचते	१	४	२६
अस्येरधिनस्वर्ध	२	२	९	अस्यऋत्वाविचेत्स	४	१	९	अस्यप्रलामनुद्युतं	७	७	१०	अस्यश्रुमांसोदृशुानपवे	७	५	३१
अस्येरायाद्विचेदिवे	३	५	८	अस्यघावृीरईवत.	३	५	१५	अस्यभ्रेपाहेमना	७	७	११	अस्यश्रवोनघं सुसविभ्रति	५	५	१४
अस्येरुद्रामेहृनापर्वतास.	१	४	४३	अस्यतेसरचेवृयतव	७	१	२३	अस्यमद्भृत्पूर्वपीसि	२	२	२३	अस्यश्रियेसमिद्युनस्यं	३	५	३
अस्येवपिष्ठाकृणुहि	३	६	८	अस्यतेसख्येवृयमियक्षत.	७	२	९	अस्यमदेदृपूर्वपीसि	४	७	१८	अस्यश्रेष्ठसुमर्गस्य	३	४	१३
अस्येवसूनिधारय	७	१	३५	अस्यत्रित.कतुना	७	६	४	अस्यमदेदृस्ववदाभ्रताय	१	१	८	अस्यश्रोपत्वाभुव.	३	६	११
अस्येवत्संपरिपतुनध्विन्द्रन्	१	५	१७	अस्यत्वेपाजजराअस्य	२	२	१२	अस्यमंघावायुथिवी	२	७	१५	अस्यश्लोकोद्विवीयते	२	५	१२

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग						
अस्यसुवानस्यमदिनं	२	६	६	अस्येदेवश्रवसाद्युपतं	१	४	२८	अहसुरोमठमानो	३	६	१५	अहहतेहरिवोमहां	६	४	२३
अस्यस्तुपिमाहिसवस्याराधं	२	१	२	अस्येदेपासुमति पप्रयाना	७	७	२८	अहसुववसुन	८	१	५	अहहुवानआर्क्षे	६	५	२३
अस्यसोमैभिरौश्रिज	८	५	१६	अस्सजस्तारण्य	३	४	२५	अहंभूमिमदद्रामार्थाथ	३	६	१५	अहहोतान्यसीद्र	८	१	१२
अस्यसोमैमुषोनं	४	१	८	अस्वापर्यद्रमीतये	३	६	२३	अहमनुंरभवसूर्यश्चाह	३	६	१५	अहृन्नहिंपर्वतिसिश्रियाण	१	२	३६
अस्यहिस्वर्यरास्तर	४	४	२५	अहकेतुरहसूर्यो	८	८	१७	अहरथयन्पृराय	८	१	७	अहृन्निद्रोअटंहवभि	३	६	१७
अस्यहिस्वर्यरास्तर	४	१	९	अहरार्थमठवा	८	१	४१	अहराज्ञावरूपोमह्य	३	७	१७	अहंन्युत्रयचीपम	६	३	६
अस्याऊरुणउपसात्तये	२	२	२	अहृगुगुभ्योअतिशिव	८	१	६	अहराधीसुगर्मनी	८	७	११	अहन्यत्रवृत्रव्यसु	१	२	३६
अस्याजरोसोद्रुमा	८	१	२	अहचत्वचदृत्रहृत्र	६	४	४१	अहरुद्रायधतरा	८	७	११	अहन्यत्रवृत्रव्यसु	८	१	७
अस्येदिन्द्रोमडेव्वा	६	७	१७	अहचनतसूरिभि	४	६	२२	अहृद्रेभिवसुभि	८	७	११	अहसुपोअपिन्वसुक्षमाणा	८	७	१७
अस्येदिन्द्रोमडेव्वा	७	५	९	अहत्तनीधुधारयं	८	१	८	अहसुसन्नवतं	८	१	८	अहमर्ककवये	८	६	२७
अस्येदिन्द्रोवाहृद्रुण्यु	५	७	२६	अहत्तयेवधुर	८	६	२६	अहससहानहृप	८	१	८	अहमेस्सिपबुहा	८	८	२४
अस्येदुल्लेपसारतसिधव	१	४	२९	अहत्ताथिथाचकपु	३	७	१८	अहसयोनववास्व	८	१	८	अहमेस्सिस्सहमाना	८	८	३
अस्येदुमृश्विपुष्योभि	१	४	२९	अहवांगुणतेपूर्यं	८	१	७	अहसुवेपितरस्य	८	७	१२	अहमिद्विपितुष्पारिं	८	८	१०
अस्येदुभियागिर्यश्च	१	४	२९	अहृन्नहिंपरियायानसर्षा.	३	२	११	अहसूर्यस्यपरियामि	८	१	८	अहमिद्रोनपराभिग्ये	८	१	५
अस्येदुमातु सवनेपुसथ	१	४	२८	अहृल्लेनमन्मना	५	८	११	अहसोअसिभ्य पुरासुते	१	७	२१	अहमिद्रोरोधोवक्ष	८	१	५
अस्येदुवप्ररिचि	१	४	२८	अहपितेवेवतसुर	८	१	७	अहसोमंमाहनस	८	७	११	अहमिद्रोवर्णुलेमिद्वित्वा	३	७	१७

ऋक्सं-
॥ १२ ॥

मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ. वर्ग
अहमेतंगव्ययुमश्च	८	१	५	८	२१	आगन्मवृहर्तमं	८	८	२१	६	५	आघ्रायेअग्निर्मिथुते	६	३
अहमेतान्च्छाशंसतः	८	१	६	३	१५	आगारोवोअमभुतभृद्रं	३	३	१५	४	६	आघ्रायोपेचसुनरी	१	४
अहमेववातहवु	८	७	१२	७	३	आगोमेतानासस्वारथेन	७	३	३	५	३	आचुत्वायेतावृपणा	३	३
अहमेवस्वयमिदं	८	७	११	६	७	आग्नाअग्नाइहवसे	६	८	७	१	५	आचुनत्वोचिकिसामा	६	६
अहंशकृणामहुरर्धेन	४	५	११	७	२	आग्निनस्ववृक्तिभिः	७	२	१५	७	४	आचनोवृहि.सद्वता	५	४
अहुस्तायद्रूपदी	७	७	८	१	१७	आग्निर्गामिभारत.	१	१	२७	५	२४	आचर्षणिप्राष्टुभ	२	४
अहानिगृथा पर्याचं	१	६	१४	३	६	आग्नेरिरोदिवआ	३	६	६	४	६	आचुवहसितोइह	१	५
अह्रायदिद्रसुदिना	५	३	१४	३	७	आग्नेयाहिमुहस्सखा	३	७	२१	७	१५	आचष्टआसोपाथो	५	३
अहन्यग्नेहुविरास्ये	८	४	२२	४	७	आग्नेवहुवरुणसिष्टयेनः	४	७	३५	२	२२	आचिकितानसुक्रते	४	४
अहितेनश्चिद्वता	६	४	४०	३	३	आग्नेवहहविरद्याय	३	३	२८	५	१४	आचुआजानुदक्षिणतः	७	६
अहिरिवमोने पर्यति	५	१	२१	४	६	आग्नेस्थुररयिभर	४	६	३	६	१४	आचष्टिआसोपाथो	८	३
अहेमय्यपुथासुराणा	५	५	२०	५	८	आग्नुभापउतुतीर्षुहिं.	५	८	२४	७	२६	आजवतिसान्चेपां	५	१
अहेयुंतारुक्रमं पश्यद्भु	१	२	३८	२	१	आग्नावभिहृन्धेभि	२	१	११	४	३	आजानयुहुहणे	४	६
अहेकृतामनंसा श्रुष्टि	२	७	१५	६	१	आग्वावान्तमनासः	६	१	२६	१	२०	आजतन्वेपसंष्टरा	८	१
अहेकमानुजपर्याहि	४	७	१३	३	८	आर्वागमुषादिश्रवच	३	८	४	२	२९	आजार्गुविर्विभ्रकृता	७	४
आजनगधिसुरभि	८	८	४	३	७	आघ्रातागच्छानुत्तरा	३	७	५	७	७	आजुतंजातवेदसि	४	५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग								
आज्ञासिर्वल्लेख्यत	७	५	३	आतिष्ठतसृष्टुयोरथः	२	४	२९	आतेअमकृचाहुविः	२	८	२२	आतेसुपर्णाअमिनतुपैवैः	१	५	२७
आजासं पूषणरथं	४	८	२१	आतिष्ठतपरिविधेअमूपत्र३	२	३	२३	आतेकारोभृणवामा	३	२	१३	आतेख्लिमीमहे	४	८	२२
आजिपतेष्टुत्वमिच्छि	६	४	२५	आतिष्ठयद्युपणवृपति	२	४	२०	आतेदक्षमयोसुव	७	२	६	आतेहृन्हरिव शूरशिप्रे	४	२	७
आजितुरसर्पति	६	४	२३	आतिष्ठवहुत्रथ	१	६	५	आतेदक्षविरोचुना	६	३	२६	आत्मन्वन्नमोदुखते	७	२	३१
आर्जुहोतादुवस्यता	४	१	२२	आतुरीष्टिप्रतुद्रव	६	१	९	आतेदधामिद्वियं	६	६	२६	आत्सातेवतोरजुआ	५	६	९
आर्जुहेतास्वधूर	३	१	६	आतुरनेदंद्रकैशिक	१	१	२०	आतेनयातुमनसं	७	८	१७	आत्सादेवानामुवतस्यु	८	८	२६
आर्जुहानैख्योवधे	८	६	८	आतुरनेदंद्रकुमल	६	५	३७	आतेपितमस्तासुम्र	२	७	२६	आत्सानतेमनसुरा	२	३	१२
आर्जुहानौनुहेख्यं	२	५	८	आतुरनेदंद्रमन्त्रक	३	३	३	आतेमहद्देष्टुम	५	३	९	आत्सापितुस्तनुवसं.	५	७	२९
आतंमजसौश्रवसेर्यु	७	८	२९	आतुरनेदंद्रयत्रहर	३	६	२७	आतेरथस्यूपपत्र	७	७	१४	आत्सायज्ञस्युरद्या	५	७	२७
आतंद्वादोमदयुक्त	७	१	२७	आतुरनेदंद्रोशुतदाहु	७	२	२८	आतेरन् पवमानस्य	७	४	१०	आत्वधुसुधस्युति	५	७	१३
आतंद्वादोमदयुक्त	६	४	४६	आतुरभरुमाकिरेतपरिधात्३	२	२	२०	आतेवृत्सोमनोयमत्	५	८	३६	आत्वधुसुधस्युति	५	७	११
आतंद्वादोमदयुक्त	६	३	४९	आतुर्यिक्कवमल	५	७	२१	आतेयुपन्वृणो	४	७	१९	आत्वशशुवागहि	६	६	१
आतंद्वादोमदयुक्त	८	१	१९	आतुर्यिक्कवमल	८	५	१९	आतेवोवैरण्य	४	२	५	आत्वाकण्वाअहूपत	१	१	२६
आतंद्वादोमदयुक्त	१	७	३२	आतुर्यिक्कवमल	६	५	७	आतेद्युमोद्युपमर्षतु	४	३	८	आत्वाकण्वाअहूपत	६	३	११
आतंद्वादोमदयुक्त	८	३	५	आतुर्यिक्कवमल	३	८	२२	आतेसपस्युवसे	३	३	१४	आत्वागदशततिरिः	८	७	२५
आतंद्वादोमदयुक्त	१	३	२४	आतंद्वादोमदयुक्त	४	५	३०	आतेसिचामिकुदयो.	६	१	२२	आत्वागिरोरथीरिच	६	६	३०

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
आत्वागीर्मिहामूरं	६ ४ ४८	आत्वाद्युतासुहृद्व	६ ४ १४	आदायद्येनोअमर	३ ६ १५	आदित्यैरिदं सर्गणः	८ ८ १५
आत्वागोभिरिववृज	६ २ १६	आत्वाहृद्योवृषणो	४ ७ १९	आदुरोवाभतीनां	१ ३ ३३	आदित्सासस्यचकिरन्न	६ ४ २६
आत्वाग्रावावदञ्चिह	६ ३ ११	आत्वाहृद्यतप्रयुजः	८ ५ ७	आदिद्रं सुत्रातविपी.	८ ६ १४	आदिद्वेनेमहंदिभ्यं	३ ६ १२
आत्वाजुवोरारद्वृणाञ्जसि	२ १ २३	आत्वाहार्यमतरंधि	८ ८ ३१	आदिसेअसवीर्यस्य	२ १ २०	आदिद्वोतारवृणते	२ २ ९
आत्वावहंतोहरय.	३ ३ ७	आत्वाहोतामवृहितः	६ ३ १२	आदिसेविश्वेकतुजुपंत	१ ५ १२	आदिन्मावराविशुधा	२ २ ८
आत्वाभद्रुजुजाहरी	६ १ २२	आत्वेतातिपीहृत	१ १ ९	आदित्यश्चावुडधाना	३ ४ १५	आदिवसुष्टमश्वयुः	६ ८ २६
आत्वाभद्रुच्युताहरी	६ ३ १२	आत्सोमद्विद्विरोरसः	७ १ ४	आदित्यलसुरेतस.	५ ८ १४	आदिकेचित्पश्यमानास.	७ ५ २२
आत्वारथेहिरण्यये	५ ७ १४	आथर्वेणाथाश्विनादधीचे	१ ८ १७	आदित्याअवहिरस्यते	६ ४ ९	आदीत्रितस्ययोषण.	६ ८ २२
आत्वारथुयथोतये	६ ५ १	आदगिरा.प्रथमदधिरे	१ ६ ४	आदित्यानामवसा	५ ४ १८	आदीशवसन्नवीत्	५ ५ २९
आत्वारभन्नजिघ्रयो	६ ३ ४५	आदक्षिणासृज्यते	७ २ २५	आदित्यानां वसूनां	८ १ ६	आदीहृतोयथागुणम्	६ ८ २२
आत्वावहतुहरयः	१ १ ३०	आदधिक्रा शवसा	७ ३ ७	आदित्यारुद्रवसव	३ १ ४	आदीमश्वनहेतार.	७ १ २५
आत्वाविप्राअच्युच्युः	१ ३ ३२	आदशक्तिविवस्वतः	३ ६ ५	आदित्यारुद्रवसव	५ ३ ३०	आदुमेनिवरोऽनुवत्	६ ६ ३३
आत्वाविद्वान्वाश्रवः	१ १ १०	आदस्यतेध्वसयत.	२ २ ५	आदित्याविश्वेमुस्तः	५ ४ १८	आदुनुतेअनुकतु	६ ४ ४२
आत्वाविशुत्विदवः	६ ६ १९	आदस्यशुम्भिणोरसे	३ ६ ८	आदित्यासोअतिस्त्रिध.	८ ७ १३	आदशोतिहृविष्कृति	१ १ ३५
आत्वाशुकाञ्चुच्युः	६ ६ ३०	आदस्यशामनसा	३ ५ १८	आदित्यासोअदितयः	५ ४ १९	आदुवर्नामश्रुयावा	८ २ २१
आत्वासुहृद्वमाशुताम्	५ ७ १४	आदहस्वधामनु	१ १ ११	आदित्यासोअदितिः	५ ४ १८	आदुवर्नामपिपथा	७ ५ ३०

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
आदेवानामभवःकेतुरग्ने	२	८	१६	आधेनव पर्यसात्पर्य्याः ४	२	२०	आनं स्तुतउपवाजे
आदेवोदेदुष्ट्या	५	२	९	आधेनवोधुनयता	३	३१	आत् स्तोसुपद्रवत्
आदेवोदुतोअजिर.	८	५	१२	आधेनवोमामतेय	२	२२	आनं.स्तोमसुपद्रवत्
आदेवोपातुसविता	५	४	१२	आध्रेणचित्द्वेक	५	२७	आनंद्दोसहीमिप
आदैव्यानिपाथैवानि	४	२	१६	आनं पवस्वधारया	६	२५	आनंद्दोशतुविनुगवां
आदैव्यानिद्यताचिकित्वा १	१	५	१४	आनं पवस्ववसुमत्	७	२२	आनंद्दोवातुविनं
आदैव्यावृणीमुहेवासि	५	६	२१	आनं पूपापवमान.	७	३	आनंद्दप्रक्षसे
आचरथेभानुमो	३	८	१३	आनं प्रजाजनयतु	८	२८	आनंद्दमहीमिप
आघातनोपिरदिमिभं.	३	८	३	आनं शुष्मनूपाहं	६	२०	आनंद्दद्रावृहस्पती
आदोदसीवितरवि	४	१	२३	आनं सहस्रशोभर	६	१३	आनंद्दोदुरादानं
आद्वाभ्याहरिभ्यां	२	६	२१	आनं सुतासुइद्व	७	१०	आनंद्दोहरिभि
आह्विह्वीअग्नि	८	६	२०	आनं सोमपवमान किरा	३	६	आनंद्दळांभिर्द्विदथे
आर्धर्णसिबृहद्विवोररण.	४	२	२१	आनं सोमसद्वोशुव.	७	२	आनंऊर्जवहृतमश्विनायुवं
आघावतासुहस्त	७	१	३	आनं.सोमसुयत	७	३१	आनपात शवसोयात
आधीपमाणाया पतिः	७	१	१४	आनं.सोमंस्वच्छर'	६	४	आनंस्तुजर्धेभराश
आधुष्वैसैदघाता	५	३	२५	आनं.सोमंपवित्रवा	७	१	आनंस्तोगतुमस्तुर

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
३	६ १८	३	६ १८
५	८ २	५	८ २
६	४ १	६	४ १
७	२ ३	७	२ ३
७	२ ४	७	२ ४
७	२ १४	७	२ १४
७	७ ७	७	७ ७
५	८ १३	५	८ १३
३	७ २५	३	७ २५
३	६ ३	३	६ ३
३	६ ३	३	६ ३
२	५ ४	२	५ ४
२	२ ७	२	२ ७
३	७ ४	३	७ ४
३	३ ३	३	३ ३
३	३ ४	३	३ ४
३	४ १८	३	४ १८

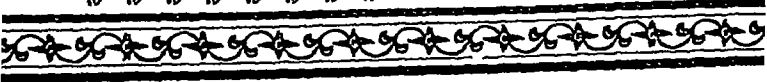
अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
४ २ २१	आनामभिर्मरुतोवक्षि
६ २ २०	आनास्यदक्षिणा
१ ३ ५	आनासत्यागच्छतंहयते
१ ३ ५	आनासत्याग्निभिरकादशे
६ २ १५	आविरिकसुतप्रिय
७ ७ १	आनिवर्तनवर्तयु
७ ७ १	आनिवर्तनवर्तयुन
५ ८ ३१	आनुमश्विनोर्दपे.
५ ८ ३०	आनुमश्विनायुव
५ ८ २५	आनुयातमश्विना
६ ६ १०	आनुयातमश्विना
५ ८ ३२	आनुयातमश्विनेमा
५ ८ ३१	आनुयुवर्तनि
१ ५ २८	आनाग्नेर्यमर
६ ४ ३४	आनोअसेवयोवृधे
१ ५ २८	आनोअसेसुचेतना

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
आनोअक्षसमनसः	६	२	३१	आनोदेव सविता	८	५	१६
आनोअश्ववदधिना	६	२	८	आनोदेवानामुपवेत्तु	५	३	१४
आनोअधिनान्निवृत्ता	१	३	५	आनोदेवोमिष्य	७	७	२७
आनोगतंमयोशुवा	५	८	२८	आनोअग्निमिष्य	५	२	१७
आनोगतंरिशादसा	४	४	९	आनोअग्निमिष्य	५	१	१९
आनोगतंरिशादसा	५	८	२८	आनोअग्निमिष्य	५	८	७
आनोगतंरिशादसा	६	३	१३	आनोअग्निमिष्य	८	५	१२
आनोगतंरिशादसा	४	८	२९	आनोअग्निमिष्य	३	३	३४
आनोगतंरिशादसा	६	८	२०	आनोअग्निमिष्य	१	१	२४
आनोगतंरिशादसा	६	२	१६	आनोअग्निमिष्य	८	६	१४
आनोगतंरिशादसा	३	२	४	आनोअग्निमिष्य	७	२	२०
आनोगतंरिशादसा	५	८	११	आनोअग्निमिष्य	७	७	२७
आनोगतंरिशादसा	५	३	८	आनोअग्निमिष्य	३	३	३६
आनोगतंरिशादसा	५	२	२२	आनोअग्निमिष्य	१	५	२५
आनोगतंरिशादसा	४	८	९	आनोअग्निमिष्य	६	५	३८

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
५	८	२५	आनोयातंविस्परि
६	८	१६	आनोयाहिपरावतः
६	३	१२	आनोयाहिमहेयते
६	१	२२	आनोयाहिसुसावतो
६	३	१३	आनोयाह्युपश्रुति
४	४	१५	आनोरक्षानिविभ्रता
५	८	२०	आनोरयिमदुच्यते
५	४	४	आनोराधीसिसवितः
४	८	८	आनोरुदस्यसुवतो
६	४	५	आनोवायोमुहेतने
२	५	४	आनोविश्वआरुगर्मतु
५	८	२७	आनोविश्वान्यधिना
५	३	६	आनोविश्वभिरुतिभिः
५	८	२५	आनोविश्वभिरुतिभिः
६	३	१३	आनोविश्वसुहव्यः
६	४	२२	आनोविश्वैपारथ

मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग
आनोविश्वंसुजोपसा	६ ४ २४	आर्पवमानसुष्टिति	७ २ १	आपानासोऽधिवस्वतः	६ ७ ३४	आप्यायस्वमदित्तम	१ ६ २२
आनोवोभिर्मरुतोयान्नु	२ ४ ४	आर्पवस्वगविष्टये	७ २ ९	आपतमन्युस्तूपलप्रभमोऽ	४ ४ १४	आप्यायस्वसमेदुते	१ ६ २२
आन्यद्विवोमातरिक्षा	१ ६ २८	आर्पवस्वदिक्षापते	७ ५ २६	आपीवोऽस्येऽपितरेव	८ ६ १	आप्यायस्वसमेदुते	६ ८ २१
आर्पं ष्ठीतभेपूजं	१ २ १२	आर्पवस्वमदित्तम	६ ८ १५	आपुत्रासोनमातरं	५ ४ १०	आप्रद्रवपरावतः	६ ६ १
आर्पं ष्ठीतभेपूजं	७ ६ ५	आर्पवस्वमदित्तम	७ १ ७	आपूणोऽस्यकृलशां	३ २ ११	आप्रद्रवहरिवोमाविवेन.	४ १ २९
आपुद्द्रहाऽभेपूजी.	८ ७ २५	आर्पवस्वमहीसिर्पं	६ ८ ३१	आपूषचित्रबर्हिष	१ २ १०	आप्रपोतमरुतोविष्णो	६ २ ३२
आपुक्वथासोभलानता	५ २ २५	आर्पवस्वसदृस्त्रिणं	७ १ २६	आपोऽध्यान्वचारिषं	१ २ १२	आप्रारजासिद्विव्याति	३ ८ ४
आपयथोविर्पथयो	४ ३ ९	आर्पवस्वसदृस्त्रिणं	७ १ ३०	आपोऽध्यान्वचारिषं	७ ६ ५	आप्रुपुण्यन्मधुन	८ २ १७
आपयथासद्विनावृण्यथा	६ ५ ९	आर्पवस्वसुवीर्यं	७ २ १	आपोऽध्यान्मातरः	७ ६ २४	आबुद्वृद्ग्रहादेदे	६ ३ ४२
आपुमुपीपार्थिवानि	४ ८ ३२	आर्पवस्वहिरण्यवत्	७ १ ३३	आपोनदेवीरुपयति	१ ६ ४	आभर्दमानेऽपके	२ २ ११
आपुमुपीविभावरि	३ ८ ३	आपुञ्जगासिपृथिवी	६ २ ३१	आपोनसिधुमसियत्	७ ८ २५	आभर्दमानेऽपसाऽपके	२ ८ २३
आपयथोपार्थिवर्ज-	१ ६ १	आपुश्चाताऽत्वास्यापुरस्ता	५ ५ १९	आपोभूर्यिष्टादृलेको	२ ३ ५	आमध्वोऽत्वासाऽसिचवृ	७ ७ २३
आपरमाभिरुत	५ १ २	आपुश्चाताऽत्वास्यापुरस्ता	५ ५ २०	आपोयेवऽन्यमं	५ ४ १४	आमनीपामातरिक्षस्य	१ ७ ३१
आपयतस्यसस्ता	३ ८ ६	आपुश्चाताऽत्वास्यापुरस्ता	५ ३ ७	आपोरिवती क्षययाहि	७ ७ २६	आमद्रमावरेण्य	७ २ ६
आर्पवमानधारय	६ ७ ३९	आर्पश्चिदस्यैपिन्वत	५ ३ २५	आपोह्यदृद्दृतीर्विषु	८ ७ ४	आमद्रस्यसन्वित्यतो	२ ८ १७
आर्पवमाननोभर	६ ८ १३	आर्पश्चिद्विस्वयंशस.	५ ६ ७	आपोहिष्टामयोभुव-	७ ६ ५	आमद्रैरिद्रहरिभि.	३ ३ ९

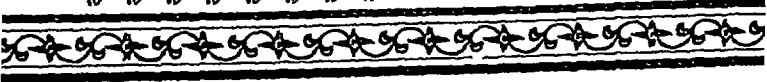
मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग
आसासुतापार्थिवानि	४	आमित्रेवरुणेव्यं	४	आयुजीवाजुसातमा	१	आयुर्वेदसत्यं	४	आयद्धर्मियचक्षसा	४
आमाल्यस्मिरुपसा	४	आसूरजस्रत्यावर्तय	४	आयुर्वेदसत्यं	४	आयुर्वेदसत्यं	४	आयनेतेपुरायणे	८
आभारतुशिक्षितं वज्रबाहू	१	आमैशुस्रप्रतीव्यं	४	आयत्पतयेन्व्यं	६	आयत्पतयेन्व्यं	५	आयज्ञ पत्नीर्मन्त्र	५
आभारतीभारतीभिः	५	आमेवचास्युद्यता	२	आयत्साक्युदासो	५	आयत्साक्युदासो	५	आयन्मोवेनाअरुह्युतस्यं	६
आभारतीभारतीभिः	२	आमेहवनास्रया	८	आयदध्वान्वनन्वतः	५	आयदध्वान्वनन्वतः	५	आयन्मेअभ्वनदुःपतंत.	२
आमिस्वृष्टोमिथुली	४	आयगौ पृश्निरकसीत्	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमिर्विधेमास्ये	६	आयजनाजामिचक्षे	२	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमिष्टेअस्यगीभिः	३	आयुतारमहिस्थिर	५	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आसूत्यासहृजावज्र	८	आयपूणतिदिति	३	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आभूपेण्यवोमरुतो	४	आयत्तं सुदानवो	३	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आभोग्यं प्रयद्विच्छंत	१	आयं हस्तेन खादितं	७	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमन्थेथामागत	३	आय प्रजायमानः	४	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आसांपुष्टुपद्रव	४	आय. प्रधाभानुना	८	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमामिन्नावरुणेह	५	आय पुरनामिणीमदीदे	४	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमासुपकमेरयः	६	आय. सोमैजुवर्मपिप्रत	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२
आमित्रावरुणाभय	६	आय स्वर्णभानुना	७	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयदिदंश्रुदद्वहे	६	आयसुष्टसुकृतं प्रातरिच्छ	२

मंत्र
 आयात्तमित्रावरुणा
 आयात्तमित्रावरुणा
 आयात्तमस्तोदिव
 आयात्तमुपसूपत्
 आयाल्विद्म स्वपति
 आयाल्विद्मोदिवआ
 आयाल्विद्मोवसुउप
 आयोहिकुणवामते
 आयोहिपर्वीत्य
 आयोहिपर्वीरति
 आयोहिवनसासुह
 आयोहिवल्यधिया
 आयोहिशश्वुता
 आयोहिसुपमाहिते
 आयोहिसद्वदव
 आयोह्यमेपथ्या १ अन्व

अष्ट	अ वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ वर्ग
५	१	९ आयाह्यमेसमिधानोअ्वर्वा	२	८	२३ आयोयुर्धानसिन्नो	७	३
५	५	११ आयाह्यमेसमिधानो	५	२	२ आयोयौनिदिवकृतं	५	५
४	३	१२ आयाह्यद्विमि सुतं	४	२	११ आयोवनातानृपाण.	२	२
५	५	२१ आयाह्यर्थवापरि	६	३	१२ आविवायसुचर्थाय	५	२
७	८	२६ आयाह्यर्वाहुपवधु	३	३	७ आयोविश्वनिवायो	२	२
३	६	५ आयुर्विथायु परि	७	६	२३ आरुरेवमध्वरेयेथे	६	३
३	६	५ आयुवान कवयो	४	८	७ आयुमिमासुवेतुनं	७	५
६	४	४० आयुयेकस्रमतिपुशो	३	४	१९ आराच्छत्रुमपवाधस्व	७	५
६	३	१३ आयेतन्वतिरश्मिभि.	१	१	३७ आराजानामहकतस्य	७	६
३	३	७ आयेतुथ्यु प्रपीपु	४	३	२५ आरितकिऋराकृशु	५	४
८	८	३० आयेरत्वासितविषोमि	२	४	१ आस्मैरायुधानरं	४	५
८	८	३० आयेविश्वस्वपत्यानितुस्थु १	१	५	१८ आरुद्रासुहमेवत	५	४
४	७	१२ आयेविश्वपाथिवाभि	६	६	२९ आरेअवाकोन्वी १ ल्या	४	३
६	१	२२ आयोगोभि सृज्यते	७	३	९ आरेवुस्वदमतिमारे	८	५
६	२	१ आयोनिमिमिधुतवतम	२	८	२५ आरेतोगेभ्रमुतपरूपभ्र	३	५
५	२	१० आयोनिमरुणोरुहृन्	६	८	३० आरेमन्वदुविद्वत्स	७	६

अष्ट.	अ वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ वर्ग
७	६	३ आरेसाव सुदानवः	२	४
५	२	५ आरोकाह्वयेदह	३	६
२	५	२५ आरोदसीअपृणदास्व	२	८
२	२	२६ आरोदसीअपृणजायमानः	८	८
६	८	८ आरोदसीअपृणादेत	८	१
७	६	२ आरोदसीवृहृतीवेविदाना १	५	१७
७	२	६ आरोदसीहयमाणो	८	५
७	८	२३ आरोहृतायुर्नरस्	७	५
५	५	६ आर्चन्नयमरुत् सस्विज्ञा	१	४
४	८	१८ आलोकायारुहृरीण्या	५	१
४	३	९ आर्वसतेमघवाविरव्याना ६	७	१४
४	३	२१ आव कुत्समिद्वयस्विन्	१	३
८	५	२१ आव शमयुपभतुड्यासु	१	३
३	५	११ आवहृद्भृक्तिर्वियथा	१	२
१	८	६ आवकजसजुजा	८	३
७	८	६ आवशिक्षिदेवाँहृविभ्र	२	७

मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग
आवच्यस्वमह्विप्सरः	६	१८	आवाथपुरुमायमनोजुव१	८	२०	आवांसुहलहरय	३	७	२२	२२	३
आवच्यस्वसुदक्षबुध्वाः	७	१८	आवांरथयुवतिस्त्रिददन्न	८	१८	आवसुभ्रैवारीमन्	५	१	४	४	८
आवदिंश्रयसुना	५	२७	आवांरथमवमस्यान्युष्टौ	५	१८	आवसुभ्रै शयुहव	८	८	१	१	२७
आवदुस्त्वशकुनेभुदमा	२	१२	आवांरथोअश्विना	१	१८	आवांजायातोपनक्तशुभा	३	७	३	३	२
आवर्द्धततीरघुमुद्दिधारा	७	२५	आवांरथोत्रियुत्वान्वक्षु	२	१२	आवांतवाहिसेयज	८	७	२५	२५	३
आवहृतीपोथ्यावाथोणि	१	८	आवांरथोरथानां	४	१४	आवातत्स्यध्रजतो	५	४	१	१	१७
आवहृत्स्यरुणीज्योतिषा	३	१४	आवांरथोरोवसीवदध्यान	५	१६	आवांमगन्सुमुतिर्वो	७	८	२०	२०	१
आवहेथेयराकाव	५	७	आवांरथोवनिर्न	२	२५	आवायोभूपृच्छुचिपाउर्पनः५	६	६	१४	१४	४
आवांआवाणोअश्विना	६	२८	आवांराजानावध्वरे	५	६	आवांमश्वसोअभि	५	१	१३	१३	३
आवांद्दानायववृतीयदन्ना	२	४	आवांवयोश्वसो	५	१	आवांमधांस.कुर्वय.	२	४	२५	२५	२
आवांधियौवद्युत्पुंरध्वराचर	४	२४	आवांवाहिष्ठाइहते	३	५	आवांमधांस सुयुजो	४	३	३०	३०	३
आवांनरामनोयुजो	४	१६	आवांवाहिष्ठोअश्विना	६	२६	आवांमपस्थमदुहा	२	८	१०	१०	२
आवांभूपन्श्रितयोजन्म	२	२०	आवांविप्रद्रुहवसे	५	८	आवांमृतायकेशिनी	२	२	२१	२१	५
आवांभिन्नावरुणाहुज्यजु	२	२२	आवांविश्वभिरुतिभिः	५	८	आवांश्रितात्रिंशता	२	६	२१	२१	३
आवांभियेष्ठाश्विनाहुवधै	४	१३	आवांविश्वभिरुतिभिः	६	१०	आविशुन्मस्तिर्नस्तः	१	६	१४	१४	१
आवांरथदुद्वितासूर्यस्य	१	८	आवांभ्येनासोअश्विना	१	१८	आविवाध्यापरिराप	२	६	२९	२९	४

अष्ट. अ. वर्ग
 ८ ६ ८ २९ ७ १ २७ २ ३ ४ ५ ७ १ ८ २७ ३ ६ ४ २ १ ६ ४ २ ५ १ ७ ८ २ ४ ६ ६ ३ ४ ४ २ २ ५ १ ९ १ २ १ २ ४ १ ९

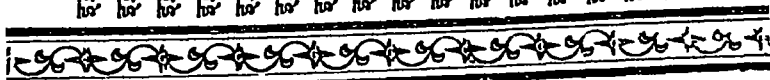
मंत्र
 आविरभूमहिसाधोर्न
 आविवांसन्परवतः
 आविथान्कुल्यसुतः
 आविश्रितं प्रत्यच
 आविश्रदेवसत्यति
 आविश्ववाराश्विनागतंनः
 आविष्योवर्धतेवांरसु
 आवृत्रहणादृष्टहभिः
 आवृपस्सुल्लवसो
 आवृपस्समहामह
 आवृपस्समहामह
 आवेषसनीलेपृष्ठवृहते
 आवोधिथियुजिया
 आवोमक्षतनायकं
 आवोयक्ष्यमृतवं
 आवोयस्यद्विवहसः

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
आवोवायवदवाहासं	४	३	२३	आशुण्वतेअटपिताय	३	४	२०	आसुग्यायसुग्यं	६	२	७	आस्वमशुयुवमानोअजरः १	४	४	२३
आवोराजानमध्वरस्य	३	४	२०	आशुनेस्यजवसावृतेन	१	८	१९	आसुतोसंचतुश्रियं	६	५	१६	आहसरस्वतीवतोः	६	३	२१
आवोस्वण्युमौश्रिजो	२	१	१	आशुत्कार्णशुधीहव	१	१	२०	आसुडुतीनमसावर्तयधै	४	२	२०	आहपितृन्सुविद्वान्	७	६	१७
आवोवहदुससयोशुष्यदं	१	६	९	आशुिनावश्ववति	१	२	३१	आसुष्माणोमघवन्	४	७	१९	आहरय.मसृजिरे	६	५	५
आवोवाहिष्टोवहतु	५	४	३	आशुैत्रेयस्यजतव	४	१	११	आसुष्वयतीयजते	८	६	९	आहृत्यतायधृष्णवे	७	४	२५
आवोहोत्तजोहवीति	५	४	२५	आशुिपेणोहोत्रसृषि	४	५	१२	आसुयेणैदमयोशुवासं	१	४	२५	आहृत्यतोअजुतेअत्के	७	५	१४
आशर्मपर्वतानामोता	६	१	२८	आसुयतमिद्रण.	६	१	२८	आसुर्योअरुहच्युकर्मणोः	४	२	२७	आह्रायमश्विनोरथ-	५	८	३३
आशर्मपर्वतानावृणिरमहे	६	२	३९	आसपंतुयईवदा	६	४	४	आसुर्योनभानुमंजि.	४	५	६	आहार्युत्वायिदत्वा	८	८	१९
आशसंचविशसंच	८	३	२६	आसखाय सवर्दुर्वा	८	४	३	आसुर्योयातुसुसाध	४	२	२७	आहिधावापुथिवीवसे	७	५	२९
आश्रीत्यानेवत्यायाहि	२	६	२२	आसुयोगाकुमुभवो	२	७	१७	आसोतापरीपिचत	७	५	१८	आहिरुहतमश्विना	६	२	६
आशुदधिक्रातमुजुष्टवाम	३	७	१३	आसुंसंवितुर्थथा	३	६	७	आसोमशुवानोअद्रिभि	५	४	२७	आहिष्मायातितर्थ	३	१	१८
आशुदूतविवस्वतो	३	५	६	आसन्नपासं शचसान	३	५	७	आसुतासोमस्तो	५	४	२७	आहिष्मासुनवेपिता	३	२	२०
आशु शिशानोवृषुम.	८	५	२२	आसुहजपुशिभि	८	५	६	आस्थापयतयुवर्तियुवानः २	३	४	५	आहोतामद्रोविदथा	३	१	१४
आशुभिश्चिद्याभिसुवाति	२	८	२	आसापूर्वसामहंसु	२	१	८	आशोदृकसुवर्तिका	१	८	१०	इदुविद्वयवृहुते	७	२	२२
आशुआयतमश्विना	५	५	१४	आसीनासोअरुणीना	५	६	१८	आसुरयधृपपाणेपु	१	४	११	इदु पविष्टचारुर्मदाय	५	७	२१
आशुपेषुष्टमन्ते	६	८	२९	आसीमरोहसुयमा	६	३	१	आसिन्पिशगमिद्वव.	६	८	११	इदु पविष्टचेतव.	७	१	३७

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
इदं पुनानोअति	७	३	१७	इदं तच्छुभपुरहन्मन्त्रवसे	६	५	८	इदं वृत्रायुहन्तवेदेवा	६	१	५	इदं सूर्यस्वरुद्रिमभि.	६	१	२
इदं पुनान प्रजासुराण.	७	५	२०	इदं नरोवेमधिता	५	३	११	इदं वीविश्वत्सरि	१	१	१४	इदं स्वर्पाजुनयुञ्जहामि	३	२	१५
इदुरत्यो नवाजस्र	६	८	३३	इदं वोनर सख्याय	४	७	१	इदं सोमस्यपीतये	३	३	५	इदं स्वाहापिबतु	३	३	१४
इदुरिद्रियपवते	७	५	१	इदं नोअयेवसुभि	५	२	१३	इदं स्वानुतम	८	४	१४	इदं आशाश्रियस्परि	२	८	९
इदुरिद्रियतोशते	७	५	२१	इदं परेवरेमध्यमास	३	६	१४	इदं किल श्रुत्याअस्य	८	६	१०	इदं आसोनेताबृहस्पतिः	८	५	२३
इदुरिहतिमहिषा	७	४	२२	इदं युलेनमन्त्रवा	६	५	२७	इदं पुभिर्वातिरुहासंमुकै	८	२	१५	इदं हस्तोमपापक.	५	७	१७
इदुं चानामुपसुख्य	७	४	११	इदं प्रातर्हवामहे	१	१	३०	इदं प्राण पुरण्तेव	३	७	३१	इदं इन्द्रयो सच	१	१	१३
इदुर्वीजीपवते	७	४	१२	इदं सुतिहृदभाव्यमार्वा	३	२	२५	इदं सवामनेकृत	६	६	२२	इदं इन्द्रोमहाना	६	६	१५
इदुं हिन्वानोअर्षति	७	२	१३	इदं मित्रवरुणमग्निमाहु	२	३	२२	इदं समस्तुयजमानमार्थ	२	१	१९	इदं इन्द्रोमहाना	६	६	२७
इदुं हियान सोद्यभिः	६	८	२०	इदं मित्रवरुणमग्निमृत्यु	१	७	२४	इदं सहस्रदामा	१	१	३२	इदं उक्थेनुशवसा	८	५	१६
इदोयथातवस्व	७	१	१२	इदं वयमहाधने	१	१	१३	इदं सीतानिर्गुह्यतु	३	८	९	इदं अग्निर्वाजवसि.	३	४	७
इदोचदग्निभि सुत	६	८	१४	इदं वधंतुनोनिर्	६	१	१०	इदं सुतेपुसोमेषु	६	१	७	इदं अग्निर्वाजिभि.	३	४	७
इदोच्यव्यमर्षसि	७	२	१३	इदं चर्धतोअसुर	७	१	३०	इदं सुत्रामास्ववो	४	७	३२	इदं अग्निर्वाजिभि.	३	४	७
इदोससुदमीख्य	६	८	२५	इदं वाणीरजुत्तमन्यु	५	३	१६	इदं सुत्रामास्ववान्	४	७	१९	इदं अग्निर्वाजिभि.	३	४	७
इदं कामावसुयतो	३	५	१९	इदं विश्वाअवीदृधन्	१	१	२१	इदं सुपावृषणा	३	४	२	इदं अग्निर्वाजिभि.	५	३	२१
इदं कुसोवृहदृणशचीपतिः	७	२	२४	इदं वृत्रायुहन्तवेपुरु	३	२	२१	इदं सुशिप्रोमघवातरुत्र.	३	२	१	इदं अग्निर्वाजिभि.	३	३	३

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इन्द्रक्षत्रमभिवाम	८ ८	इन्द्रदृष्टमधवन्	८ ५	इन्द्रमरुत्वडूहपाहि	३ ३	इन्द्रवायुज्यसुत	३ ७
इन्द्रशुत्रासमातिपु	८ १	इन्द्रदृष्टयामकोशाकभूवन्	३ ३	इन्द्रमिल्केशिनारही	३ १	इन्द्रवायुइमेसुता	३ १
इन्द्रगुणीपउस्तुप	६ ४	इन्द्रदृष्टस्वपूरसि	६ ५	इन्द्रसित्थारिरोमसा	३ ३	इन्द्रवायुवृहस्पति	३ १
इन्द्रजहिपुमासंयानुधानं	५ ७	इन्द्रनेदीयुइदिहि	६ ४	इन्द्रमिद्राथिनोवृहत्	३ १	इन्द्रवायुवृहस्पति	८ ७
इन्द्रजामयउतये	४ ६	इन्द्रपिवतुम्यसुतो	४ ७	इन्द्रमिद्रवतातये	५ ७	इन्द्रवायुर्मनोजुवा	३ २
इन्द्रज्येष्ठान्दृहृहृहृ	३ ८	इन्द्रपिवतुवृपधृतस्य	३ ३	इन्द्रमिद्धरीवहुतो	३ ५	इन्द्रशानिष्ठससत	३ १
इन्द्रज्येष्ठामरुद्धणा	१ २	इन्द्रपिवप्रतिकाम	८ ६	इन्द्रमिद्धिमहीना	५ ८	इन्द्रशुद्धोनुआगहि	६ ३
इन्द्रज्येष्ठामरुद्धणा.	२ ८	इन्द्रपिवस्वधयोन्वित्सुतस्य	३ २	इन्द्रसिवेदुभयोविद्धयंत	३ ७	इन्द्रशुद्धोहिनोरयि	६ ३
इन्द्रज्येष्ठनुआभर	४ ७	इन्द्रप्रणं पुरदृते	४ ७	इन्द्रमीशानुमोजसा	३ १	इन्द्रश्रमृळ्यतिन	२ ८
इन्द्रतमाहिधिज्याम	२ ४	इन्द्रप्रणोधितावान	३ ३	इन्द्रसुवथानिवाचुषु	५ ८	इन्द्रश्रवायवेपांसुतानी	३ ६
इन्द्रतुभ्यमिद्वद्विबो	१ ५	इन्द्रप्रणोरथमव	६ ५	इन्द्रसुळमहजीवात्	३ ७	इन्द्रश्रवायवेपा	३ ७
इन्द्रतुभ्यमिन्मधवन्	४ ७	इन्द्रप्रसूतावरुणप्रशिष्टा	८ २	इन्द्रमेवप्रिपणासातये	३ ७	इन्द्रश्रसोमपिवत्	३ ७
इन्द्रविधातुआरण	४ ७	इन्द्रप्रोहिपुरस्व	६ १	इन्द्रयउतुतेअस्ति	३ ५	इन्द्रश्रिद्धतद्वजवीत्	३ ७
इन्द्रत्वमवितोदसि	६ १	इन्द्रप्रहोक्रियमाणजुपस्व	४ १	इन्द्रयथाह्यस्ति	६ २	इन्द्रश्रुधिसुमेहवं	३ १
इन्द्रत्वोतासुआड्य	१ १	इन्द्रमभिकविच्छदा	३ १	इन्द्रयस्तोनवीयसी	६ ६	इन्द्रश्रेष्ठानिद्रविणानि	३ ३
इन्द्रत्वावृपमवृय	३ ३	इन्द्रमच्छसुताइसे	७ ७	इन्द्रवजुनुव	१ १	इन्द्रसोमंपिबंक्तुनां	३ ६

कोशः

॥ १८ ॥

ऋक्सं-

॥ १८ ॥

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इन्द्रसोमसोमपतेपिबेमं	३ २	इन्द्रसोमसोमपवमान	७ ३	इन्द्राग्नीजरितु सचा	१ ११	इन्द्रावृद्धुस्पतीव्यं	३ ७	इन्द्रावृद्धुस्पतीव्यं	३ ७
इन्द्रसोममिमपिब	७ ७	इन्द्रसोमसोमराधसे	७ १	इन्द्राग्नीतपतिमा	८ २६	इन्द्रायुगावजासिरे	६ ५	इन्द्रायुगावजासिरे	६ ५
इन्द्रसोमा सुताइमेतव	३ ३	इन्द्रसोमसोमराधसे	६ ७	इन्द्राग्नीतविपाणिवां	१ १०	इन्द्रायुगिरोअनिश्चित	८ ४	इन्द्रायुगिरोअनिश्चित	८ ४
इन्द्रसोमा सुताइमेतान्	३ ३	इन्द्रस्युहादिसोमधानं	७ ५	इन्द्राग्नीवतिपुरो	१ १२	इन्द्रायनुनमर्चत	१ ६	इन्द्रायनुनमर्चत	१ ६
इन्द्रस्युजोवहेणाआविवेश	३ २	इन्द्रस्यगिरस्येष्टो	१ १५	इन्द्राग्नीवतरुणादिति	२ २८	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	६ ६	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	६ ६
इन्द्रसोमसुतस्तेपेया	७ ५	इन्द्रस्यवतविपीभ्य-	८ ६	इन्द्राग्नीयमवथ-	४ ४	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	७ ५	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	७ ५
इन्द्रस्थानहरीणा	६ २	इन्द्रस्येवररतिमा	८ ८	इन्द्राग्नीयुवोरपि	४ ८	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	६ ५	इन्द्रायुमद्वेनेसुते	६ ५
इन्द्र स्पळुतवृत्रहा	६ ४	इन्द्रकुसावहमानारथेन	४ १	इन्द्राग्नीयुवामिमे	८ २८	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यकर्मसुकृतापूरुणि	३ ८	इन्द्राकोवावरुणा	३ ७	इन्द्राग्नीयुवसुनं-	३ २४	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यदुतीरपिता	८ ६	इन्द्राग्नीअपसुस्पुप	३ ३	इन्द्राग्नीरोचनादिव	१ १२	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यनुवीर्याणिप्रवांच	१ ३	इन्द्राग्नीअपाद्विय	३ ३	इन्द्राग्नीद्वत्रहस्येपु	२ ९	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यसुकृतुद्वेय	८ ५	इन्द्राग्नीअवसागतं	४ ५	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यवज्रआयसो	६ ६	इन्द्राग्नीआतसुतं	३ ३	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यवज्रोमस्ता	४ ७	इन्द्राग्नीआहितन्यते	४ ४	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यवज्रोमस्ता	८ ५	इन्द्राग्नीआहितन्यते	४ ४	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यवृणोवसुरस्य	८ ५	इन्द्राग्नीउक्थवाहसा	४ ४	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७
इन्द्रस्यसुख्यमभवं-	३ ४	इन्द्राग्नीकोअस्यवा	४ ४	इन्द्राग्नीयतदाहि	१ २१	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७	इन्द्रायुसामेगायत	६ ७

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इन्द्रायुहियोरसुरोअनंभ्रत	२	१	२०	इन्द्रावरुणावृथातपति	५	६	४
इन्द्रायोहिविचित्रमानो	१	१	५	इन्द्रावरुणासुतपो	५	१	१२
इन्द्रायोहिवृजुजान	१	१	५	इन्द्रावरुणासोमनुसमहंसं	६	४	३१
इन्द्रायोहियेयेपित	१	१	५	इन्द्रावियुतर्नयार्थ	५	१	१३
इन्द्रायुववरुणा	३	७	१५	इन्द्रावियुतर्नयार्थ	५	६	२४
इन्द्रायुववरुणामृतं	३	७	१५	इन्द्राविष्णुहृदिताःशारथ्य	५	१	१३
इन्द्रायुववरुणाभूतं	७	१	२५	इन्द्राविष्णुपिवत	५	१	१३
इन्द्रायुववरुणाभूतं	७	१	३०	इन्द्राविष्णुसदपती	५	१	१३
इन्द्रायुववरुणाभूतं	१	१	३३	इन्द्राविष्णुविषा	५	७	५
इन्द्रायुववरुणाभूतं	१	१	३३	इन्द्रासोमातपतृर्क्षञ्जतं	५	७	५
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमाहुच्छ्रुतौवनेअत्त	५	१	१६
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमापुष्कामासु	५	७	५
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमापरिवांशु	५	१	१६
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमासहितद्वा	५	१	१६
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमायुवमग	५	७	५
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमावर्तयंतदिव	५	७	५
इन्द्रायुववरुणाभूतं	५	१	३३	इन्द्रासोमावर्तयवदिवो	५	७	५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
इदोमहामहूतः	८	इंदोइयतमर्धुं	३	इतोर्वासातिमीमहे	१	इदं वच. शतसाः	१	इदं वच. शतसाः	१	इदं वच. शतसाः	१
इदोमहारोदसीपमथु	५	इयन्वभिर्धुभिः	७	इथाधीचतमद्रिव.	५	इदवयुनिवचनजनासः	५	इदवयुनिवचनजनासः	५	इदवयुनिवचनजनासः	५
इंदोयज्वनेपृणतेच	४	इधानोअशिवनवत्	६	इथायथातज्जतधे	४	इदं वसोसुतमर्धः	४	इदं वसोसुतमर्धः	४	इदं वसोसुतमर्धः	४
इदोथातुनामभवत्	५	इधेराजासमर्थो	७	इथाहिसोमइन्मदे	५	इदवामदिरमधु	५	इदवामदिरमधु	५	इदवामदिरमधु	५
इदोयातोवसितस्वराजा	१	इच्छतरेतोमिथस्तनूषु	३	इदकुपेरादित्यस्य	३	इदविष्णुर्विचकमे	३	इदविष्णुर्विचकमे	३	इदविष्णुर्विचकमे	३
इदोरेथायप्रवर्तकृणोति	४	इच्छतित्वासोभ्यासु	१	इदं तु एकपूरजंतु	४	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	४	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	४	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	४
इदोराजाजगत.	५	इच्छतिदेवा सुन्वतु	३	इदतोपात्रसनवित्तं	५	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	५	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	५	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	५
इदोवल्लरक्षितारं	८	इच्छन्नथस्ययच्छिरं	२	इदतैसोम्यमधु	८	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	८	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	८	इदश्रेष्ठज्योतिपुज्योतिरा	८
इदो वसुभिः परिपाहु	८	इत्तकृतीवोअजरं	८	इदत्यत्पात्रमिद्रपानं	६	इदसुमैजरितुराचिकिद्धि	६	इदसुमैजरितुराचिकिद्धि	६	इदसुमैजरितुराचिकिद्धि	६
इदोवाधेदियन्मघं	६	इतिचिद्धित्वाधनां	४	इदं धावापृथिवीसुत्यमस्तु	४	इदस्वदिदमिदाम्य	४	इदस्वदिदमिदाम्य	४	इदस्वदिदमिदाम्य	४
इदोवाजस्यस्थविरस्य	४	इतिचिधुमुजायैपयुमल्लै	७	इदनमोद्वपभायस्वराजे	७	इदहननमेपां	७	इदहननमेपां	७	इदहननमेपां	७
इदोविश्वैर्वायं	३	इतिचिन्मन्युमधिजा.	३	इदपितृभ्योनमोअस्तु	३	इदयन्वो जसासुतं	३	इदयन्वो जसासुतं	३	इदयन्वो जसासुतं	३
इदोवृत्रमपृणोच्छर्धनीतिः	३	इतिचिन्मन्युमधिजा.	३	इदपित्रेभ्यो नमुच्यते	३	इदहविर्भयवत्	३	इदहविर्भयवत्	३	इदहविर्भयवत्	३
इदोवृत्रस्यतविषीं	१	इतित्वामेवृष्टिहव्यस्य	२	इदमैअग्नेक्रियते	१	इदहिवामिदिविस्त्यान्	१	इदहिवामिदिविस्त्यान्	१	इदहिवामिदिविस्त्यान्	१
इदोवृत्रस्यदोधत.	१	इतिवाइतिमेमन.	५	इदयमस्यसादन	५	इदसकर्मनमो	५	इदसकर्मनमो	५	इदसकर्मनमो	५
इदोहरीयुजेअश्विनारथं	२	इतिस्तुतासोअसथा	३	इदं वच. पुर्जन्यायस्वराजे	३	इदमग्नेसुधितुं धितादधि	३	इदमग्नेसुधितुं धितादधि	३	इदमग्नेसुधितुं धितादधि	३

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इदमापु प्रवहत्	१	१२	इमं कामदयागोभिरथै.	३	४	इममिभर्मिसुकृतते	४
इदमापु प्रवहत्	७	५	इमकामदया	३	३	इमं महै विद्व्याय	३
इदमित्यारौद्रगतं वचा.	८	१	इमघावीरोजुष्टतं	६	२	इममैवज्ञेयसुने	८
इदसुत्यपुरुतमं	३	८	इमचनोगवेषण	४	८	इममैवरुणशुधी	१
इदसुत्यन्महिमहा	३	५	इमजीवेभ्य परिधि	७	६	इममेस्तोममश्विना	२
इदसुदुकापिबतेत्यन्नवीतने	२	५	इमजुपस्वगिर्चण	६	१	इमयज्ञमिदवचं	३
इदाहितं उपोअद्विसानो	५	६	इमतपश्यवृषभस्यं	८	५	इमयज्ञमिदवचं	६
इदाहिते वैविपत्.	४	११	इमत्रितोभूर्यविदत्	८	१	इमयज्ञचनौघा	५
इदाहिवसुपस्तुति	६	२३	इमनरोमरुत	३	१	इमयज्ञत्वमस्माकं	३
इदाहिवोविष्टे	५	१	इमनरोमरुत सश्रुता	५	२	इमयज्ञसहसावृत्वबं	२
इदाहं पीतिमुतवोमदंशुः	३	७	इमनंरु पर्वतास्तुभ्यमापं.	३	२	इमयमप्रस्तुरमाहि	७
इधेनामइच्छमानो	३	१८	इमनुमायिनहुये	३	५	इमथमधियेसुसतुस्थु	३
इधयस्तेजसरं	३	५	इमनुसोममतितः	२	४	इमविधतोअपासुचस्यं	२
इनोतपृच्छजनिमाकवीचा	३	२३	इमनोअमुउपयज्ञ	८	७	इमविधतोअपा	८
इनोरोजवरति समिद्धं.	७	५	इमनोअमेध्वर	४	५	इमस्तोमसमिष्टये	५
इनोवाजात्रापति.	७	१४	इमनोयज्ञमष्टतेउ	३	१	इमस्तोमसहतेजातवेदसे	१

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
३	२७	७	इमस्तोमोदसी	३
२	२४	३	इमंस्तोमसकृतवो	७
२	११	८	इमस्वसैहृदजासुतं	७
२	१९	१	इमआयातुमिदव.	२
३	७	६	इमईदभरुतस्यं	२
५	२०	१	इमइदयसुचिरे	३
६	८	६	इमउत्वाविवक्षते	५
६	१२	४	इममभेचमसंभावि	६
३	३	३	इममिद्गवाशिर	३
१	६	२	इममिदसुतपिव	१
८	१४	७	इममिद्रौबदीधरत्	८
४	१४	२	इमसुत्यस्यवृवत्	४
४	२४	२	इमपुवोअतिधि	४
१	१	८	इमपुत्वमस्माकं	१
८	१	६	इममंजुत्यामुभये	८
८	३०	१	इमाखेजुभ्योपधि	८

मंत्र.	अष्ट.	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग	मंत्र.	अष्ट.	अ.	वर्ग
इमांवायुत्रवर्तनि	६	३	२०	इमाव्यभिप्रणोऽनुम.	५	८	१०	इमाञ्जुषेय्यासर्वना	६	३	२०	इमामुपुष्येतिःसुतायेधाः	३	३	१९
इमांचनःपृथिवीं	३	३	३१	इमार्जसैमुतयोवाचः	८	४	२२	इमाञ्जुह्वेनायुष्मदा	५	६	१९	इमामुप्यसुरस्य	४	४	२०
इमांत्वंदंसुष्टुतिं	६	१	६	इमाअस्यप्रतंतयः	६	१	१२	इमातेवाजिबुमार्जनानि	२	३	११	इमारुद्रायतुवसेकपुदिने	१	८	५
इमातेऽशियुप्रभरेसुहो	१	७	१४	इमादंत्वंवर्णसे	३	७	१६	इमाध्रानाधृतसुवः	१	१	३०	इमारुद्रायस्थिरधन्वने	५	४	१३
इमातेवाचवसूयंतंआयव	२	१	१९	इमावत्वापस्तृयानासं.	५	२	२४	इमानारीरविध्रुवाः	७	६	२७	इमाखद्वदृष्टभयः	५	८	१२
इमात्वमिन्द्रमीदृः	८	३	२८	इमावत्वापुस्तमस्य	५	६	११	इमानित्रीणिविष्टयां	६	६	१४	इमेचिःसर्वमुन्यचे	१	५	३१
इमांधियंशिक्षेमाणस्यदेव	३	३	२८	इमावत्वापुरुत्ताक	४	६	१२	इमानिवाभाणयेयानि	६	६	३०	इमेचेत्वारोऽवृत्तस्यभूरः	५	५	१
इमांधियंसुसतर्वाण्यीम्	८	२	१५	इमावत्वापुरुवसो	५	७	२५	इमानुकंसुवना	८	८	१५	इमेजीवाविमतेः	७	६	२६
इमांमन्त्राण्यसुष्टुतिं	८	४	२२	इमावत्वाशतक्रलो	४	७	२५	इमाद्वस्यदुहदिवः	८	८	२	इमेत्वंदृतेवयंपुष्टव	१	४	२२
इमांमिदंद्रसुष्टुतिं	५	८	१५	इमावत्वासुतेदुते	४	७	२१	इमाद्वह्नाणिवर्धना	४	४	१२	इमेत्वंदृस्योमाः	५	७	१८
इमांमैथमेसुमिधं	२	५	२७	इमावत्वाविधिष्टयः	५	५	२१	इमाद्वह्नाप्रस्रवाहः	३	३	३	इमेसुरमस्तौ	५	४	२५
इमांमैथमेसुमिधं	८	२	२१	इमावत्वाभ्रमथोम	३	४	९	इमाद्वहस्रस्वति	२	२	१०	इसेद्विबोऽनिसिषा	५	५	२
इमांमैथमेसुतेरिरे	५	८	१९	इमावत्वासुदानवः	५	८	२१	इमाद्वह्नेदृत्तुभ्यंशंसि	८	८	६	इमेचरोचुवृहसे	५	३	२५
इमांवामित्रावरुणा	५	४	१	इमागावंसरसेयाः	६	६	५	इमामभिशुरर्णिमीश्वयः	१	३	१५	इमेभोजाअगिरसो	३	३	२०
इमांसुपुण्यांधियं	५	८	१७	इमागिरंआदित्येभ्यो	२	७	६	इमामुपुसोमसुष्टुपनः	५	६	१६	इमेमापीतायुवांसंबुव्यवर्चः	६	४	११
इमाव्यमेमयतयस्तुभ्यं	७	६	२	इमागिरं.सवितारं	५	४	१२	इमामुजुक्कवितमस्य	४	४	३१	इमेमित्रोवरुणोदुळभांस.	५	५	१

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इमेयामोसस्वद्विगोभ्रुवन्	३	इयदेवपुरोहितिर्युवर्था	५	इयज्जक कुमुमक.	२	इपिण्णितेमनसासुतस्य	६
इमेयेतुसुवोयोद्युगोजसाः	२	इयनउस्त्राप्रथामासु	७	इयत्तिकाशक्तिका	२	इपुनधन्वन्मति	७
इमेयेतावर्द्रूपर.	८	इयमद्वाप्रस्तृणिते	५	इयमददाज्जस	४	इपुनेश्रियइपुधे.	८
इमेष्टघर्चिन्मुरतो	५	इयमनीपाइयमश्विनागी	५	इयमिद्वंवरुणमष्टमेगी.	६	इपवस्वधारेया	७
इमेवास्तोमोअस्वसुता	२	इयमनीपाइयमश्विनागीः	५	इयमिद्वंवरुणमष्टमेगी.	५	इपुक्तोरसध्वरस्य	८
इमेविप्रस्यवेधसं	६	इयमनीपाइयमश्विनागीः	५	इयसुतेअनुष्टुति.	६	इपुक्तोरसनिष्कृतं	६
इमेमोमासुददन	१	इयमेवाभिरिहसे	८	इयसैपामुसुतान्वांगीः	८	इपुक्ताहावमवृते	८
इमेहितेकारवोवावुशु	५	इययानीच्याकिणी	६	इरज्यत्रमेप्रथयस्य	८	इपुक्ताहावमवृते	८
इमेहितेवाग्युकृतं.	५	इयवामुस्यमन्मजः	५	इरावतीधेनुमती	५	इपुक्तिर्नोमवोमाता	८
इमोअत्रेऽतीतमामि	५	इयवामहेऽग्नूत	७	इरावतीवरुणधेनवोवां	४	इपुहोत्राअसुक्षत	६
इमोद्वेऽगोजायमानोअपत	२	इयवाव्राणरणस्यतेसुवृकिः	५	इपतोकार्यनोदधत्	७	इपुहोत्राअसुक्षत	७
इयतमुत्पिपावती	६	इयवित्स्वृष्टिर्यंतया	८	इपुदुहन्सुदुर्वा	८	इपुहोत्राअसुक्षत	७
इयतददसिऽगं.	६	इयवेदि. परोअतं.	२	इपुमूर्त्तचपिन्वसे	७	इपुहोत्राअसुक्षत	७
इयतेनव्यमीमृति.	६	इयकुप्मेमिर्विसुसाह्व	४	इपुमूर्त्तपवमाना	७	इपुहोत्राअसुक्षत	७
इयतेपूरात्रायणे	३	इयसात्रयाउपसामिषुक्षा	७	इपुमूर्त्तमभ्य १ वांखंगा	७	इपुहोत्राअसुक्षत	७
इयदेवपुरोहितिर्युवर्था	५	इयमावोअसेदीधिति.	२	इपामेदुस्वाडुते	६	इपुहोत्राअसुक्षत	७

अष्ट. अ. वर्ग १२ २१ ३ ३ २८ ३ १८ ९ २५ ५ ११ ५ १२ ६ १६ १ २५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
इहव्याभूर्वाचरेदुप	३	इहेहवोमनसाबधुर्ता	३	इक्षेत्राय क्षयस्या	७	इन्द्रोयोनिश्वस्यादेववीतौ	७
इहव्यागोपरीणसा	६	इहेहव स्वतवसः	५	इजानमिद्वयौर्तावसु	२०	इक्तेस्वामवस्यव	१
इहप्रजामिहरयि	३	इहैवस्वमावियौष्टं	८	इजेयशेभि शत्रुसे	२८	इळानायानस्यवे	५
इहमद्वैहियतम	८	इहैवैधिमपच्योष्ठा	६	इयिवासमलिविधं	३१	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहप्रयाणमस्वुवा	३	इहोपयातशवसोनपातः	७	इयुरथूनन्युथं	२५	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहमियमजयति	८	इळामशेपुरुदसं	३	इयुर्गोवोनयवसा	५	इळितोर्कभ्रुआवह	३
इहमवीनुयईसगवेदं	२	इळामशेपुरुदसंसिनिगो.	३	इयुष्टेयेपूर्वतरामपदयन्	२५	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहश्रुतइदोत्रासे	७	इळामशेपुरुदसंसुनिगो.	८	इमातासं सिलिक	८	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहगन्तवृषण्वसू	६	इळामशेपुरुदसं	३	इर्मोन्यदपुये	११	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहित्ति परवत्तं.	६	इळामशेपुरुदसं	३	इज्ञानइमाभ्रुवनानि	११	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेद्रामीउपह्वये	१	इळामशेपुरुदसं	३	इज्ञानकृतोद्युनयो	११	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेद्राणीमुपह्वये	१	इळामशेपुरुदसं	३	इज्ञानायमहुतियस्तभानं	५	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेवशृण्वपुषां	१	इळायारस्त्वापदेव्य	३	इशानावार्योणा	७	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेहजातासमवावरीतां	२	इळारसरस्वतीमही	१	इज्ञानामोयेदधतेस्वर्णं	५	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेइयद्वासमना	३	इळारसरस्वतीमही	३	इक्षियैवार्थस्त्वहि	६	इळितोर्कभ्रुआवह	२
इहेइयद्वासमनापपुक्षे	३	इखयतीरपुस्युव.	८	इज्ञोर्त् १ विरमुत्तस्य	५	इळितोर्कभ्रुआवह	२

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
उक्यचनशस्यमनिं	५	१९	उग्रयुज्मपुर्तनासु	६	४	३०	उच्छयामेयजुता
उक्यवर्क्यसोमुद्ग	५	३	उग्रबथोज स्थिरा	५	४	२३	उच्छादिवोदुहित
उक्यमृत्तसाममृत्तं	५	३	उग्रवाहुंशंकृत्वापुरदर	६	४	३७	उच्छिष्टचुम्बोर्भर
उक्यमिन्द्रयुत्स्यं	१	१९	उग्रस्तराण्डभिमूलोजा	३	३	१२	उच्छुम्भालोपवीनो
उक्यवाहसेविम्बेमनीपां	६	३४	उग्राइवप्रवर्हत सुमार्यसु	८	४	३०	उच्छ्योत्विपासहसस्सुत्र
उक्येभिरुवागवसे	१	४	उग्राविद्यनिनामृध	४	८	२७	उच्छ्यस्वनस्पते
उक्येभिर्दुत्रहर्तमा	५	६	उग्रासताइवामहे	१	२	३	उच्छ्वस्वपृथिविमा
उक्येन्विद्युशूरयेपु	२	६	उग्रोन्विशुशूरमदलान.	२	६	६	उच्छ्वमानाशुथिवी
उशंतेभशौशस्यैइव	२	७	उग्रोनेवेवीर्यीय	५	३	१	उज्जातमिन्द्रतेजव
उक्षान्नायवुदाब्बाय	६	३१	उग्रोवककुहोयथि.	४	४	१२	उजायतापरशु
उक्षामहौज्जभिवक्षरुने	२	१५	उच्येइवपुपिण स्वराह	६	४	६	उतकृतुभिकेतुपा
उक्षामिमामिप्रति	७	२१	उच्चातेजातमधंस.	७	१	१९	उतकर्वमृपद पुत्र
उक्षालमद्रोकरूपः	४	१	उच्चादिविदक्षिणावत	८	६	३	उतगावहवादति
उसेवयुथापरियन्	७	२६	उच्छतीयाकुणोपिमहना	५	६	१	उतमाजुमिरिध्वर
उष्णोहिसेपचदश	८	४	उच्छतीरुद्यचितयंत	३	८	१	उतमाव्यनुदेवपत्नी
उग्रनवीरनमसोपसेदिम	६	१५	उच्छत्रुपसं सुदिनाजिप्रा.५	६	६	१२	उतघानेमोभासुत

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
४	उतघासुरथीतमः	४	उतघासुरथीतमः
५	उततेषुद्रुताहरी	१	उततेषुद्रुताहरी
१	उतस्यचमुसंनवं	२	उतस्यचमुसंनवं
८	उतत्यनोमारुतुंशार्धआगमं४	५	उतत्यनोमारुतुंशार्धआगमं४
३	उतत्यपुत्रमुच	३	उतत्यपुत्रमुच
३	उतत्यमुज्युमंश्विना	३	उतत्यमुज्युमंश्विना
७	उतत्यवीरधनुसाभृजीपिर्णं६	६	उतत्यवीरधनुसाभृजीपिर्णं६
७	उतत्यद्रास्वरुथं	६	उतत्यद्रास्वरुथं
६	उतत्यद्वजुरते	४	उतत्यद्वजुरते
७	उतत्यातुर्वशुशयदू	८	उतत्यातुर्वशुशयदू
३	उतत्यादिव्यभिमिपजा	३	उतत्यादिव्यभिमिपजा
७	उतत्यामेयुनासाश्वेतुनायै	७	उतत्यामेयुनासाश्वेतुनायै
८	उतत्यामेरीन्द्रविचिमता	८	उतत्यामेरीन्द्रविचिमता
३	उतत्यायजुताहरी	५	उतत्यायजुताहरी
४	उतत्यासुखआर्या	४	उतत्यासुखआर्या
४	उतत्याहुरितोवश	३	उतत्याहुरितोवश

मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र
उतत्यामेहवमार्जग्यातं	४	८	१	उतत्वामदितेमहि
उतत्येदेवीसुभगे	२	७	१४	उतत्वामरणव्य
उतत्येनोमरुतो	५	४	२	उतत्वाम्नीशशीयसी
उतत्येन पर्वतास.	४	२	२८	उतद्वात्सर्वचिन्.
उतत्येमाध्वन्यस्युष्टा.	४	२	२	उतद्वासापरिविषे
उतत्येमापौरुस्सत्यसुरेः	४	२	२	उतद्वात्सकौलितरे
उतत्येमामारुताश्वस्य	४	२	२	उतद्वावभवहित
उतत्वमघवच्छुणु	६	३	४३	उतर्थावाष्टयिर्वीक्षत्र
उतत्वसुख्येस्थिरपीतं	८	२	२३	उतद्युमसुवीथी
उतत्वसुनोसहसो	४	८	१	उतद्धारवशुती.
उतत्वपस्यन्नदद्वो	८	२	२३	उतर्न कर्णशोभमाना
उतत्वश्रेमसुसुतः	६	३	३२	उतर्न.पितुसाभर
उतत्वधीतयोमम	६	३	४०	उतर्न.प्रियाश्रियासु
उतत्वानमसाव्यं	६	३	३१	उतन् सिंधुरपां
उतत्वार्धिरव्यं	६	३	४५	उतर्न सुवाजोदेवगोपा.
उतत्वार्धगुवच्छुचे	६	३	३१	उतर्नःसुधोन्माजीराश्वः

अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र
६	४	५२	उतर्न.सुभर्गोअरि.	१	१	८	उतर्नोदिव्यादिति.
७	१	२	उतर्नईत्वागान्वच्छास्वर	५	५	५	उतर्नोधिप्योगोभया.
४	३	२७	उतर्नईसुतयोश्रयोगाः	२	५	५	उतर्नोभक्तमपां
३	६	२१	उतर्नईमरुतोवृक्षसेना	२	५	५	उतर्नोब्रह्मविष
८	२	२	उतर्नपुनर्गव्या	७	४	२१	उतर्नोरुद्राचिन्मृळत
३	६	२१	उतर्नसुनुपु	५	३	२६	उतर्नोवाजसातये
८	७	२५	उतर्ननयर्दिद्वियं	३	६	३३	उतर्नोविष्णुसुतवातो
४	८	८	उतर्नोगोमत्सृष्टि	३	६	३	उतर्नोहिर्बुधयोभूमयस्क.
१	५	२२	उतर्नोगोमतीरिपं.	३	३	२	उतर्नोहिर्बुधयं.
५	२	२३	उतर्नोगोमतीरिपं.	४	४	२२	उतर्नप्रधिसुदहन्नस्य
६	५	३१	उतर्नोगोमतीरिपं.	५	८	२	उतर्नप्रपिप्युजुप्रभ्याया.
६	३	३	उतर्नोगोविदंश्वित्	७	१	२८	उतर्नप्रहामत्तिदीव्या
८	३	१	उतर्नोगोपणिविष	७	१	१२	उतर्नब्रह्मण्याव्यं
२	२	२३	उतर्नोदिव्याहृपः	४	८	१८	उतर्नब्रह्मण्याव्यं
१	१	१२	उतर्नोदिवदेवान्	५	८	५	उतर्नब्रह्मणोमरुतोमेभुस्य
१	२	९	उतर्नोदिव्यावृधिनो	६	५	२४	उतर्नब्रह्मण्याव्यं

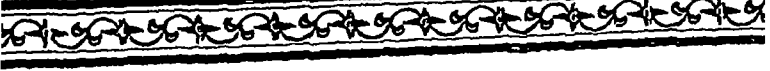
मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
उत्तमकुम्भेपुरयस्य	५	१	४	उत्तवाविष्टुमद्यासंध.	२	२	३
उत्तमन्येपितुरदुहः	२	३	२	उत्तव शसमुजिना	७	१४	३
उत्तमात्तावृहद्विवा	८	२	७	उत्तवृत्तानिसोमते	७	११	३
उत्तमातामद्विपुमन्वेन	३	५	२	उत्तशृणुस्यष्टपुण्या	३	२१	३
उत्तमैत्रयिथोवृथियोः	६	१	३	उत्तासखास्थिनीरुत	३	८	३
उत्तमेवोचतादिति	४	३	२	उत्तसिधुविवात्य	३	६	३
उत्तमेरपद्युवति	४	३	२	उत्तसुलेपयोद्युधा	५	२४	२
उत्तवाय सहस्यप्रविद्वात्र	२	२	१	उत्तसुतासोमरुतो	५	२७	२
उत्तयासिसवितुलीणि	४	४	२	उत्तसुतेपरुण्यार	४	३	३
उत्तयोमानुपेज्वा	१	२	१	उत्तसुतेवनस्पते	३	२	३
उत्तयोपणेद्विव्येमही	५	२	२	उत्तसदुर्गमीयसे	४	१	३
उत्तवाउपरिवृणक्षि	८	७	३	उत्तस्यशिशुयथा	४	१	३
उत्तवासिनपुरनिष्पिपध्वानं	३	७	१	उत्तस्यारुधिपरं	७	२३	३
उत्तवातपितासिन	८	८	४	उत्तस्यसमहृतस्य	८	५	३
उत्तवायस्यवाजिन	१	६	१	उत्तस्यानुदिवानं	३	२५	३
उत्तवायोचोमर्षया	२	६	३	उत्तस्यानुदिवानं	७	१२	३

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
उत्तस्यावांरुंरतोवप्सस	२	७	१२
उत्तस्याश्वेतुयावरी	६	७	१४
उत्तस्ययानुन्वाइ संवदितवः	६	७	१२
उत्तस्वरजोअदितिः	५	६	२५
उत्तस्वरजोअदिति.	६	७	११
उत्तस्वस्याअरत्या	७	८	१०
उत्तस्वानासोद्विपवख	३	७	१४
उत्ताद परुपेगवि	४	७	१४
उत्तामयेपुसुहृतश्रवोमि	३	४	२५
उत्तायतसंगुवेभ्रात.	४	७	१४
उत्तालब्धस्युष्टि	८	७	१२
उत्ताक्षिप्राकनुष्टुण्वति	२	३	२०
उत्तासिमैत्रावरुणो	५	८	३१
उत्ताहंनक्तमुतसोमतेदिवानं	७	६	१९
उत्तेदानींभगवंत.	५	१	२६
उत्तेविप्रसवस्य	४	८	२१

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग		
उतोप्रातेषुख्याङ्	५	३	१३	उजानायामवभरा	३	१	३२	उत्त्वामदत्तोत्तोमा	५	२	२१
उतो नो अस्थकस्यवित्	४	२	९	उत्तिष्टतावपश्यत	८	८	३७	उत्सूर्यो बृहदूर्ध्वक्षेत्र	६	४	९
उतो नो अस्थारुपसो ज्येते	२	१	२०	उत्तिष्ठन्नुमेया	४	३	१९	उत्सूवातो बहति वासो	८	५	२४
उतो न्वस्यजोपुमां	६	६	२८	उत्तिष्ठन्नजसासह	६	५	२८	उदगाद्यमादिस.	१	४	१७
उतो न्वस्ययस्पद	६	५	१७	उत्तिष्ठन्नहणस्पते	१	३	२०	उदश्रेतवतङ्कतात्	६	४	५
उतो न्वस्ययन्महत्	६	५	१५	उत्तिष्ठत्सिस्वाहुत.	८	६	४	उदश्रेतिष्टप्रत्यातं बुज्व	३	४	१५
उतोपतिर्युच्यते	६	१	८	उत्ते बृहतो अर्चय	६	३	३६	उदश्रेभारतद्युमत्	४	५	१९
उतोपितृभ्यामुषिवानु	३	१	२	उत्तेवयश्चिद्वसुतेरपसन्	२	१	९	उदश्रेष्टुच्युत्तव	३	३	१७
उतोसमह्यमिदुभिः	१	२	१०	उत्तेवयश्चिद्वसुतेः	५	१	५	उदपसदुसौसूर्य.	२	५	५
उतोसहस्रंभर्णसं	७	१	४१	उत्तेशतान्मघवुष्टुञ्ज	१	७	१५	उदपसन्नृणाभानवोवृथा	१	४	१७
उतोहिवाद्वात्रासंति	३	७	११	उत्तेष्टुष्मजिह्रतां	८	७	३०	उदसुतो नवयो	८	४	१७
उतोहिवाप्यूर्ध्वीविविद्	३	३	२४	उत्तेष्टुष्मसईरते	७	१	७	उदभ्राणीवस्तनयन्	४	७	१०
उतोहिवात्तथेयानि	५	४	२०	उत्तेष्टुष्मसोअस्थु.	७	१	१०	उदसौसूर्योअगात्	८	८	१८
उत्तराहस्यं जुरः	८	८	३	उत्तेस्तन्नामिष्टुष्टिर्षी	७	६	२८	उदस्तमीत्सुमिधानाकं	२	८	१८
उत्तानपणुं सुभर्णे	८	८	३	उत्तरस्तासूर्यं	२	५	१५	उदस्यद्वाह्वदिशि	५	४	१८
उजानायामजनयन्	२	६	२	उत्सूपणुवामहे	४	८	२३	उदस्यष्टुष्मज्जातु.	५	३	१७

मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग
उड्डीर्ष्वीत् पतिवतीष्टो	८	उडुयदेव सवितास्वायं	२	उडुध्वसमनस	८	उद्वेतिप्रसवीताजनानां	५
उड्वीर्ष्वीत्वोविधावसो	८	उडुयदेव सविता	५	उद्यसह सहसुआजमिष्ट	४	उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षा	५
उडुज्योतिरुष्टविश्वन्म्य	५	उडुयदेव सवितादधूना	५	उद्यदिदोमद्वेतेवानुवायं	४	उन्सिभूमिदृथिर्वी	४
उडुतिष्ठसधित	५	उडुयदेव सधिता	५	उद्यश्रयामित्रमह	१	उन्मदितामौतेयित	७
उडुतिष्ठस्वध्वरः	६	उडुयव सवितासुप्रणीत	६	उद्यद्रुमस्यविष्टप	६	उन्मध्वजुर्मिर्वननां	७
उडुसमंसुमुनिधन	१	उडुप्यशरणेदिव	६	उद्यमीतिसदितेववाहू	१	उन्मापीताक्यसत	८
उडुसमवरुणपाशसखात्	१	उडुस्वोमासोअशिनोरुडुम	५	उद्यस्यतेनयजात्स्य	५	उन्माममदृष्टुभो	२
उडुयचक्षुर्मिहिमित्रयो	४	उडुश्रिया सृजतेसूर्यं सचाः	५	उद्यमिवेचूष्णजो	५	उपक्रमस्वाभर	६
उडुयर्ष्वीत्तवपुः	५	उडुस्वानेभिररते	५	उद्वर्दनैरतदसनमि	१	उपक्षयपृन्नीतहति	१
उडुयेवकुणास्वः	५	उडुयथापपुकेव	५	उद्वृत्सि शस्यद्विवापो	३	उपक्षरतिसिधवोमयोसुव.२	१
उडुयेमधुमसमा-	५	उडुपुणोवसोमहे	६	उद्वत्स्वसाअकृणोतना	२	उपक्षेतारुख्वसुप्रपीति	२
उडुयेसुननोपि-	१	उडुव्याजदपिरोभ्य	६	उद्वयतमसुसपरि	१	उपछायामिवृष्टे	४
उडुयजातवदसं	१	उडुतेवशकुनेसामगायासिर	८	उद्व्याचक्षुर्वरुणसुप्रतीक	५	उपतेगाडवाकर	८
उडुगन्धार्ण्यरत	५	उद्वेदमिश्रतामघ	६	उद्वापुशासोमधुमस	३	उपतेधासहमाना	८
उडुश्रियरुपसोरोचमाना	५	उद्वर्षयमघवृत्रायुधानि	८	उद्वीपुक्षासोमधुमतो	५	उयतेत्सोमान्युपाडुवाकर	१
उडुपुत समिधायुद्धोवधो	८	उद्वोद्धमपिब्रज्जहैपाण.	८	उद्वहूरक्ष.सहमूलमिद्र	३	उपुसमन्यावनस्पते	३

मंत्र

उपत्यावह्नीगमलोविराजः ५
 उपत्रितस्यपाल्यो ७
 उपत्वाकर्मभूतये ६
 उपत्वाभेदिवोदिवे १
 उपत्वाजामयोगिरिः ३
 उपत्वाजुहोऽमम ६
 उपत्वारण्वसद्ववा ४
 उपत्वासातयेनरो ५
 उपन पितृवाचर २
 उपन सवनगहि १
 उपन सुतमागत ४
 उपन सुतमागहि ३
 उपन सुतमागहि ४
 उपन सुतमागहि १
 उपन सुतमागहि ६
 उपनोदेवाभवसागमंतु १
 उपनोयातमधिना ३

अष्ट अ वर्ग

मंत्र

उपनोवाजाअध्वर ५
 उपनोवाजिनीवसू ४
 उपनोहरिभि सुत १
 उपप्रजिन्वबुशुती २
 उपप्रयतोअध्वर ३
 उपप्रागाच्छसनवाज्यवो ४
 उपप्रागात्परयसुधस्थ ५
 उपप्रागात्सुमन्मैधासि २
 उपप्रियपनिमंत १
 उपप्रेतकुशिकाश्चेतयध्व ३
 उपप्लवदमंडकी ४
 उपप्राधवावातावृणाहरी ५
 उपवह्नीगिहिरिव ६
 उपमत्वांसुघोना ७
 उपमायेपिशुत्तम २
 उपमामुतिरस्थित ३

अष्ट अ वर्ग

मंत्र

उपमाश्यावा स्वनेयेन १
 उपमापद्भद्राद्वा ३
 उपयमेतियुवति ६
 उपयोनमोमसि १
 उपवष्टेनमसाजिगीया १
 उपवष्टेवधेभि शूये ३
 उपशिक्षापलस्थप ३
 उपश्वासयष्टिवो २
 उपसद्ययमीहृप २
 उपसर्पमातरभूमि ३
 उपस्तुरितोच्यथसुख्ये ७
 उपस्तुतिनमसुउद्यतिच ७
 उपस्तुहियमरल्लधेय ५
 उपस्तृणीतमत्रये ४
 उपस्थायमातरमन्न ७
 उपस्थार्थचरतियस्तुमारतर ६

अष्ट अ वर्ग

मंत्र

उपवह्नेषुवस्ततः १
 उपहता पितर सोम्यात् ३
 उपह्वयेसुडवाधेसुमेतां ५
 उपह्वयेसुहवमारंते १
 उपह्वरेगिरीणां ३
 उपह्वरेपुयदक्षिञ्च ५
 उपजिरासुह्वतायसासिः १
 उपायातद्वाशुपेमत्स्य ३
 उपावस्तृजलमन्या ५
 उपासैगायतानर ६
 उपेद्रहधनुदामप्रतीत ७
 उपेमस्तृक्षिवाजु १
 उपेदसुपुपर्वन ३
 उपोअद्रुशिशुन्ध्युवोन ४
 उपोनयस्वष्टृपणात्पुष्पो ७
 उपोपमेपरासृशमामे ३

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
उपाम्ति पृथ्वते	७	२	२१	उमाम्नादेवसवितः	७	२	१७
उपोर्येषूपृपतीरयुग्धं	१	३	१९	उमावाग्मिभ्रीषाहुवषैः	८	२	९
उपोरुक्वेयुवतिनयोर्षा	५	५	२४	उमाशंसानर्यामसविष्टा	२	५	३
उपोयुजातमसुरं	७	१	२०	उमाहिउजामिपजा	६	७	९
उपोयुग्धुदीमिरे	१	६	३	उमेकसोपीपयत	२	५	८
उयोहुयहिदथवाजिनोरुः	५	६	१५	उमेचिदिद्वरोदसी	७	३	१
उपोहरीणांपति	६	२	१७	उमेथावागृथिवी	७	५	६
उमयतेनक्षरीयते	२	६	१	उमेधुरोवहिरापिद्वमान	८	५	१९
उमयंशुणवचन	६	४	३६	उमेपुनामिरोदसी ऋतेन	२	१	२२
उमयतु"पवमानस्य	७	३	१३	उमेमुद्रेजोपयेतेनमेन	१	७	२
उमयासोजातवेद स्याम	२	५	२१	उमेयचेमहिनाडुञ्जे	५	६	२०
उभाउनुनतादिदयेये	८	६	१	उमेयदिद्वरोदसी	८	७	२२
उभालिययुर्नपरा	५	१	१३	उमेसुश्वदसुपिपो	३	८	२३
उभादेवादिविस्ववां	१	१	२	उमेसोमवचकशर	६	८	२२
उभादेवानचक्षसा	६	७	२५	उमोमयाविबुधेधिहि	८	४	५
उभापिबतमधिना	१	३	३५	उरुजामिरेजुषा	३	३	१०

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
६	५	३	उरोदेवाधनियोधेसाम
४	७	३	उरोदेवाधनियोधेसाम
५	६	२४	उरोमुहौधनियोधेववध
१	२	१४	उरोवायेजुतरिक्षेमर्दति
७	३	२६	उर्वापुपयीवहुले
६	५	३	उर्वीसर्वानीष्टुहृतीऋतेन
१	७	२	उरूकयातुंशुशुलकंयातु
३	७	१९	उवाचमेवरुणोमेधिराय
२	३	३	उवासोयातुच्छाबुतु
५	३	१६	उवेकंशसुलाभिके
८	७	१६	उबोषियहिमघवत्
३	४	११	उशतस्वानिधीमाहि
१	६	२१	उशतंबुतानदुर्मायगोपा
६	५	१२	उशतिघोतेजुष्टतासः
७	६	१६	उशानाकाव्यस्वा
४	२	९	उशानायसंग्रावतः

मंत्र	अष्ट अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट अ. वर्गः
इशानायस्तुहस्यै	४ १ २४	इयोनजुरोविभाबोन्न.	१ ५ १३	ऊर्जादेवोअवस्योजसुत्वां	६ ३ १८	ऊर्ध्वोहितेदिवेदिवे	६ ३ ४४		
इशसुगुणसुमनावपुके	३ ६ ३	इयोनजुर. पृथुपाजो	५ २ १३	ऊर्जांनपाजातयेद	८ ७ २८	ऊर्ध्वोधीतिअत्यस्ययाम	१ ८ २०		
इशिकपावकोअरति	७ ८ २९	उपोभुदेशिरागहि	१ ४ ६	ऊर्जांनपातमध्वरे	३ १ ३०	ऊर्ध्वोअभि सुसति	५ ४ ४		
इशिकपावकोवसु	१ ४ २६	उपोमघोन्प्यावहसुरते	३ ८ ६	ऊर्जांनपातमाहुवे	६ ३ ३८	ऊर्ध्वोंगध्वोअधिनके	७ ३ ११		
उप मतीचीसुवनानि	३ ४ ८	उपोयदुसिसिथेचुकथं	१ ८ २	ऊर्जांनपातसुद्विनायम्	४ ८ १	ऊर्ध्वोंगध्वोअधि	८ ७ ८		
उपवाभाहिभ्राजुना	१ ४ ४	उपोयदुधभ्राजुना	१ ४ ५	ऊर्जांनपातसुभग	६ १ २९	ऊर्ध्वोआवावकुहुदभि	८ २ २२		
उपसंपोहिवसोअग्र	७ ६ ३	उपोयेतेमयामेपु	१ ४ ३	ऊर्जांनपातसहसावन	८ ६ १९	ऊर्ध्वोआवावसवोस्तु	८ ५ १७		
उपसु पूर्वअधयत्	३ ३ २८	उपोवाजेनवाजिनिप्रवेता	३ ४ ८	ऊर्जांनपातसुभ्राम्या	३ ८ २०	ऊर्ध्वोअवावसवोस्तु	१ ३ १०		
उपसानकेतवो	८ ३ ३	उपोवाजुहिवस्व	१ ४ ५	ऊर्ध्वोकेसुसवितादेवो	३ ३ १४	ऊर्ध्वोअवप्रपतिविध्या	३ ४ २३		
उपस्तुत्रिभ्रमाभर	१ ६ २६	उष्टारेवफधरेपु	८ ६ १	ऊर्ध्वसुदेवततओजसा	१ ६ १०	ऊर्ध्वोवागातुरध्वरेअका	२ ८ २२		
उपस्तमइयायुशससुवीरं	१ ६ २५	उस्तावेदुवसुना	७ १ १५	ऊर्ध्वभ्राजुसवितादेवो	३ ५ १३	ऊर्ध्वोचोमशिरध्वरे	५ १ ३		
उपाअपुस्तुस्तमः	८ ३०	ऊतीदेवानाव्यामिद्वत	२ १ २६	ऊर्ध्वकुपुणकुतये	१ ३ १०	ऊर्ध्वोह्यस्थादथ्युतरिसे	२ ७ १२		
उपाउच्छन्तीसमिधुने	२ १ ७	ऊतीवावीवस्तवं	८ ५ २४	ऊर्ध्वकुपुणोअध्वरस्य	३ ५ ४	ऊर्मिधस्येपुवित्रभा	७ १ ३८		
उपासानकादृहुती	७ ७ ९	ऊस्त्यतेअष्टीवव्या	८ ८ २१	ऊर्ध्वस्तिष्ठानकुतये	१ २ २९	ऊक्सामाभ्यामभिहितो	८ ३ २२		
उपोअधेहगोमति	१ ६ २६	ऊर्जागावोयवसे	८ ५ १७	ऊर्ध्वयत्तेत्रेतिनीभूत्	८ ५ २७	ऊचाकपोतसुदत	८ ८ २३		
उपोदेव्यमस्योविभाहि	३ ४ ८	ऊर्जांनोद्यौअधुयिनी	५ १ १४	ऊर्ध्वसुस्तुवामिद्वद्व	५ ३ १६	ऊचांत्व.पोयमास्ते	८ २ २४		

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
ऋचोऽक्षोरपरमेष्ठ्यामन्न	२ ३ २१	ऋतं वदं वृत्तद्युम्न	७ ५ २६	ऋतस्य वाक्कोशिनो योग्या	२ ८ २७	ऋतावायस्य रोदसी	३ १ १३
ऋजिप्यर्हमिन्द्रावतोन	३ ६ १६	ऋतवोचेनमसा	३ ५ ३	ऋतस्य वोर्य्य पूतदक्षो	४ ८ १२	ऋतुर्जनिष्टीत्स्या	२ ६ १०
ऋजीतिपरिदुहृद्धि	५ १ २१	ऋतशंसतऋजुदीर्घाना.	८ २ १५	ऋतस्य हिद्येनवोवावशान.	१ ५ २०	ऋतेनऋतमपिहित	४ ३ ३०
ऋजीलेनीरुशती	८ ३ ७	ऋतज्येनक्षिप्रैर्ण	२ ७ २	ऋतस्य हिप्रसित्थोः	८ ४ ३३	ऋतेनऋतं धरुणधारयंत	४ १ ७
ऋजीपिद्येनोददमानो	३ ६ १५	ऋतधीतयुवागत	४ ३ ५	ऋतस्य हिर्वर्तनयः	७ ५ ३३	ऋतेनऋतनियतमीळ	३ ४ २१
ऋजीपीवज्रीवृषभ	४ २ ११	ऋतमृतेनसपते	४ ४ ६	ऋतस्य हिशुरुधःसति	३ ६ १०	ऋतेनदेवसवितानामातयद्	६ ९
ऋजुनीतीनोवरुण.	१ ६ १७	ऋतस्यगोपानदभय	७ २ ३०	ऋतस्य हिंसदसो	८ ६ १०	ऋतेनदेवीरसृता	३ ४ २२
ऋजुःपवस्यवृजिनसं	७ ४ १९	ऋतस्यगोपावधि	४ ४ १	ऋतायिनीमायिनी	७ ५ २२	ऋतेनमित्रावरुणा	१ १ ४
ऋजुरिच्छंसेवनवत्	२ ७ ५	ऋतस्य जिह्वापवतेमधु	७ २ ३३	ऋतावरीषिवोऽर्कवोध्या	४ ८ २२	ऋतेनयावृतावृधा	१ २ ८
ऋजुसुकुण्याग्ने	६ २ २५	ऋतस्यतंतुर्वितंत	७ २ ३०	ऋतावानऋतजाता	५ ५ १०	ऋतेनहिष्माष्टुपभाश्रिडुक्तः	३ ४ २१
ऋजुर्विद्रोतभाद्वे	६ ५ ३	ऋतस्यदृब्धहाधुरुणांनि	३ ६ १०	ऋतावानसृतायवो	६ २ १०	ऋतेनाद्रिन्व्यसन्निद्रतः	३ ४ २२
ऋतंसस्यचासींष्ट्रात्	८ ८ ४८	ऋतस्येवाअनुवृता	१ ५ ९	ऋतावानानिपेदतु	६ २ २२	ऋतेसर्विदतेयुध	६ २ ३४
ऋतचिकित्वाऋतमिद्र	४ १ ४	ऋतस्यपथिवेधा	४ ७ १७	ऋतावानमहिंप	८ ७ २८	ऋदुर्देणसख्यासचेय	६ ४ १२
ऋतदिवेदवोचपृथिव्यै	२ ५ ३	ऋतस्येपाऋतस्यधीति	१ ५ १२	ऋतावानयुजियुभिप्र	२ ८ १९	ऋधुक्सावोमस्तो	५ ४ २७
ऋतदेवायकृण्वते	२ ७ १२	ऋतस्यैश्वरुपसोमिपण्यन्	४ ८	ऋतावानविवेत्सं	३ ५ ६	ऋधक्सोमस्तुख्ये	७ १ ४१
ऋतयेमानऋतमिद्धतो	३ ६ १०	ऋतस्यरुदिममनुयच्छमानार	१ ६	ऋतावान.प्रतिचक्ष्यानृताः	७ २	ऋधगित्थासमर्त्ये.	६ ७ ६

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग
ऋद्यद्यस्तेमुदानवे	४	५	१	ऋपुप्रमसमानानां	८	८	२४	पुद्रयाहिहिरिभिः	६	३	११	एकस्मिन्सुयोगे सुरणा	५	५	१३
ऋध्यामस्तोमसनुयाम	८	६	२	ऋपिमनायकपिहृत्	७	४	९	एद्रयाद्युपेन परावतः	२	१	१८	एकस्वचिन्मेविभ्वं१	२	३	२५
ऋसुक्षणमिद्रमाहुव	१	७	३	ऋपिर्नस्तुस्वविद्युप्रशुस्त	१	५	१०	पुद्रवाहोनुपति	७	८	२६	एकस्यावस्तोरावतरणाय	१	८	१२
ऋसुक्षणंनवतैवे	६	३	४७	ऋपिर्विमं पुरएता	७	३	२२	पुद्रसजानसिरयि	७	१	१५	एकचित्तरस्वतीनुदीना	५	६	१९
ऋसुक्षणोवाजा	५	४	१५	ऋपिर्दिपूर्वजाभसिं	५	८	१७	पुद्रस्यकुशापवते	७	३	५	एकौद्देवसुमतीसमीची	३	२	३
ऋसुतोरेयिः प्रथम	३	७	७	ऋपेनरावहसु पांचजन्य	१	८	१३	एकचमसंचतुरः कृणोतन	२	३	४	एकौबहुनामसिमन्ववी	८	३	१९
ऋसुमतोवृणवाबवंता	६	३	१६	ऋपेमंत्रकृतोस्तोमै.	७	५	२८	एकचययोविंशति	५	२	२६	एतंतेस्तोमंतुविजात	३	८	१५
ऋसुष्टसुक्षणोरयिं	३	७	९	ऋष्टयोवोमस्तो	८	४	२२	पुकुत्तुत्वासारपतिंपांचजन्य	४	१	३३	एतस्यहृरितोदश	६	८	२८
ऋसुर्कसुक्षान्कसुर्विधृतः	८	४	२७	ऋष्टस्वमिंद्रशरजात.	८	८	६	एकविचक्रचमसंचतुर्वयं	३	७	७	एतश्चित्तस्योपण.	६	८	२८
ऋसुर्नहंद्रं शवसानवीया	१	४	१५	ऋष्वतोपादाप्रयजिगासि	८	३	३	एकं समुद्रो ध्रुवणं	७	५	२३	एतमृजंतिमर्थं	६	८	५
ऋसुनेरथ्यंनव	६	८	११	ऋष्टुमिंद्रायसंचत	६	२	१७	एकं सुपर्णं ससमुद्रं	८	६	१६	एतमृजंतिमर्थं	७	१	३
ऋसुर्भरोयसंनिशातु	१	७	३२	ऋष्टोपाधिचरयिं	६	८	१९	एकएवाभिर्बहुधासमिद्ध.	६	४	२९	एतमेस्तोमसुग्धं	४	३	२९
ऋसुर्विक्रान्वाजइद्रो	३	७	३	ऋष्टोपाधिचरयिं	७	८	९	एकपाशुयोद्विपुद्रो	८	६	२३	एतमेस्तोमंतुनानसुग्धं	८	४	२८
ऋसुर्भुक्कईच्छाकरुनाम	२	८	२५	ऋष्टोपाधिचरयिं	६	३	९	एकयाप्रतिधापिवत्	६	५	२९	एतवास्तोममधिभौ	७	८	१८
ऋसुयोमृष्यभ्रवपानमा	५	७	३१	ऋष्टयाहिप्रीतये	५	३	१४	एकस्त्वष्टुरश्वथाविशुस्ता	२	३	१०	एतशसंतिमिद्रास्मयुद्रं	८	४	२८

मंत्र.	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग
एतत्स्येकवीदुनू	६ ८ ११	एताअंपत्यल्लाभवंती	३	एतानोअंशोसोभंगा	५ २६	एतेअंसुप्रमाश्रावः	५ २ १ ३०
एतत्स्येपतयतिश्रयतव	५ ७	एताडत्याडुपसं. केसुमंक्रत	१	एतानोअंशोसोभंगा	६ २४	एतेअंसुप्रमिदवः	७ १ २४
एतत्स्येप्रत्यदश्रन्	२ ५ १४	एताडत्या मत्यदश्रन्पुस्त्रा	५	एतान्यभिनवतिर्नवं	८ २५	एतेतद्वंजुंतव	१ ६ २
एतच्छनवोविचिकेतदेवां	२ २ २२	एताचिकित्वोभूमनिपा	१	एतान्यभिनवतिसुहर्षा	८ ५	एतेत्येभानवोदशुतार्या	५ ५ २२
एतत्तद्वृवीथ	६ ४ २४	एताच्योन्नानितिकृता	६	एतायामोपगन्व्यंतद्वंद्वं	१ ३	एतेत्येवृथगमयः	६ ३ २९
एतत्सत्तद्वृष्णवृकथ	१ ७ ११	एततैअम्रडचथानिवेध.	१	एतावतश्रिदेपा	५ २०	एतेषुओभिर्विश्व	५ २ १०
एतत्सत्तद्वृक्षिमवेति	४ ६ २३	एततैअम्रडचथा	३	एतावतस्वईमहे	६ १९	एतेषुओभिर्विश्व	७ १ ३२
एतत्सन्नयोजनमचेति	१ ६ १४	एततैअमुजनिमासनानि	२	एतावतस्तेवसो	८ १६	एतेधामान्यार्या	७ ६ ११
एतदस्याअनं शये	३ ६ २१	एतास्यातेष्टुत्यानि	८	एतावद्वान्वृपणवचू	७ २६	एतेनरु स्वपसो	८ ३ ९
एतद्वेदुतवीथ	३ ६ २०	एताधियंक्षणवांमासखाय	४	एतावद्वेदुपुस्त्व	२ २७	एतेनश्रिप्रह्मणावाद्युधस्व	१ २ ३५
एतद्वचोजरितुर्मापिसृष्टाः	३ २ १३	एतानिधीरोनिण्या	५	एतावोपन्यमद्विमा	४ २३	एतेपूताविपुश्रितं	६ ८ १२
एतमुत्स्यदशुक्षिपं.	६ ८ ५	एतानिमद्राकलथाक्रियाम	७	एताविथाचक्रुवाद्द्व	७ ३०	एतेपूताविपुश्रितं	७ ५ ३
एतमुत्स्यदशुक्षिप	७ १ १९	एतानिवाभश्चिनावधेना	२	एताविथाविदुपेतुभ्यं	८ ५	एतेपूतानिरोदसोः	६ ८ १२
एतमुत्स्यमद्वच्युतंसहज	७ ५ १९	एतानिवाभश्चिनावधीयणि	१	एताविश्वासवना	८ १७	एतेपूतुष्टाअमर्त्याः	६ ८ १२
एताअमभाक्षुपाणासंहृष्टी	६ १६	एताविवाश्रवस्यासुदानू	१	एतावोवस्स्युथता	८ १४	एतेवदतिशुतवत्	८ ४ २९
एताअर्पतिहथाव	३ ८ १०	एतानिसोमपवमान	७	एतिप्रहोतात्रतमस्य	२ ३	एतेवद्वत्यविद्वहना	८ ४ २९

मंत्र	अष्ट. अ वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ वर्ग.
एतेवाताइवोरवः	६ ८ १२	एदसस्तोऽश्विनो	४ १ २०	एवाँअग्निमज्युर्यसुः	३ ८ २३	एवातेव्यमिन्द्रभुजतीनां	८ ४ १६
एतेविश्वान्निवायुं	६ ८ ११	एदुसध्वोमदितरं	६ २ १८	एवाँअग्निवस्यवः	४ १ १८	एवातेहारियोजनासुवृक्तिः	८ ४ २९
एतेशमीभिः सुशमी	७ ७ २१	एनागुपेणव्यमिन्द्रवत	१ ७ २३	एवाकविस्त्विवीरवोक्तुसाः	२ ८	एवात्वामिन्द्रवज्रिभ्रत्रे	३ ६ १
एतेसोमाश्वतिवाराणि	७ ३ २३	एनामद्वानोजहिर	४ ७ १९	एवाँअसहस्य	५ ४ ९	एवादेवदेवतति	३ ६ १
एतेसोमाश्वभिगव्या	७ ३ २२	एनाव्यपयसापिन्वमानाः	३ २ १२	एवाग्निर्गोतमेभिर्कृतावाः	५ २५	एवानइंद्रवार्थस्य	७ ४ १६
एतेसोमाश्वभिश्चिपं	६ ७ ३०	एनाविश्वान्यर्यथा	७ १ २०	एवाग्निर्मते सुह	८ ६ १९	एवानइंद्रवार्थस्य	८ १ ८
एतेसोमाश्वक्षत	७ १ २८	एनावोअग्निमसा	५ २ २१	एवाचत्वरमजा	८ ६ १	एवानइंद्रवार्थस्य	५ ३ ९
एतेसोमाःपवमानास	७ २ २२	एभिर्द्युभिः सुमनाग्निः	१ ४ १५	एवाजज्ञानंसहसे	७ ३ ४	एवानइंद्रोऽग्नि	५ ३ ९
एतेसोमासश्राशवः	६ ८ १२	एभिर्नइंद्राहभिः	५ ३ २०	एवातइदोसुभ्व	८ ६ १	एवानइंद्रोतिभिरव	५ ३ ९
एतेसोमासइंदवः	७ १ ३	एमिर्दिद्विद्वानुभिः	३ ५ २०	एवातइद्रोचथमहे	२ ६ २४	एवानइंद्रोमिषवाविरुषी	३ ५ २४
एतेसोमानुराष्टतम	५ २ ३०	एभिर्नोअकैर्भवानो	३ ५ २०	एवातइद्रुइदुना	८ ८	एवानपतोममत्स्य	५ ८ १०
एतोन्वः१३सुध्योऽुं भवामः	६ २ २६	एभिर्भवसुमनाग्ने	३ ५ १०	एवातमाहुःरुतदृण्वः	५ ३ १०	एवानुवसुपस्त्वहि	६ २ १९
एतोन्विद्वत्त्वाम	६ २ १८	एमाजमत्रेवतीः	७ ४ २२	एवाताविश्वचक्रवांस	५ ३ १०	एवानोअग्नेज्यष्टतेषु	२ ४ २१
एतोन्विद्वत्त्वामेशा	६ ५ ३७	एसाश्रुमाशवैभर	१ १ ८	एवातेअग्नेविमदो	७ ३ २१	एवानोअग्नेविस्वा	५ ४ १०
एतोन्विद्वत्त्वामिशुद्ध	६ ६ ३१	एमेनप्रत्येतन	४ ७ १३	एवातेअग्नेसुमतिचक्रान	३ ६ २४	एवानोअग्नेसुमिधाद्यधानः	५ ४ २
एतोमेगावौप्रभुरस्य	७ ७ १८	एमेनंश्रुजतासुते	१ १ १७	एवातेगुत्समदा शूर	३ ६ २४		

मंत्रः	अष्ट	अं	वर्ग	मंत्रः	अष्ट	अं	वर्ग	मंत्रः	अष्ट	अं	वर्ग	मंत्रः	अष्ट	अं	वर्ग
एवानोअमसिसिधिवृथायाना	१	७	४	एधामृतयामहेक्षर्याय	७	५	२०	एवाह्यस्यकार्या	१	१	१६	एपद्द्रीयवायवे	६	६	१७
एवानं सोमपरिपिच्य	७	२	२०	एवारोजेवक्रुतमान्	७	३	२६	एवाह्यस्यसूनुता	१	१	१६	एपस्यस्युवन्नत	६	७	२१
एवानं सोमपरिपिच्य	७	४	१८	एवारुतिस्वीमघ	६	६	२०	एवेद्वाभिम्यापितुवन्नवीय	३	३	३५	एपडस्यवृपारथ	६	६	२८
एवानं स्पृष्टु समजा	४	६	२०	एवारधुपभासुते	६	३	४९	एवेद्वाभिम्यामहा	४	४	३२	एपगतानिचकार	५	७	२३
एवापतिद्रोणसाच	७	८	२६	एवावस्वस्वस्वस्वस्वबृहते	७	३	२८	एवेद्वाग्नीपिवासासुतस्य	१	७	२७	एपकविरभिरुत	६	६	१७
एवापवस्वमदिर	७	४	१३	एवावसिष्टद्द	५	३	१०	एवेदिद्रायवृपभाय	३	५	२०	एपक्षेत्रिरथवीति	४	४	२९
एवापिहिसुक्था	४	६	१	एवावस्वद्दद्दस्य	३	६	६	एवेदिद्रवृपणं	५	३	७	एपगव्युरचिरुत	६	६	१७
एवापित्रेविश्वदेवाय	३	७	२७	एवावांमहृजतये	३	६	२१	एवेदिद्रं सुतेअस्तावि	४	४	१६	एपप्रावेवजरितार्तद्द	४	२	७
एवापुनानद्दशु	६	७	२७	एवावांमहृजतये	६	३	२८	एवेदिद्रं सुहव	४	७	१	एपच्छागे पुरोअथेन	२	४	७
एवापुनानोअपस्व	७	४	१	एवासुर्यमघवानायुव	७	६	१७	एवेदेतेप्रतिमारोचमाना	४	२	३	एपतुओअभिरुत	७	२	१७
एवाहृते सुनुरवीवृधद्द	८	२	५	एवाहितुभिभृतय	८	१	१६	एवेदे पवुविकुम्भि	५	७	२३	एपतेदेवनेता	४	३	४
एवाहृते सुनुरवीवृधद्द	८	२	८	एवाहितेशसवनासमूद्दे	८	२	१८	एवेदेपापुरुतमाद्दशोकं	२	२	१	एपदिविधावति	६	७	२१
एवाओवृपमं	२	७	१८	एवाहित्वास्तुथायातय	२	४	१	एवेदेपापुरुतयोनमत	७	७	२५	एपदिवव्यासरत्	६	७	२१
एवामहस्त्विजातः	२	५	१३	एवाहिमातुवसजु	२	७	१	एवेनसुख पर्येतिपार्थिव	२	१	१४	एपदेव शुभायते	६	६	१८
एवामहान्यहृद्विं	८	७	२	एवाहिमांतुवसवर्षयति	८	७	७	एवेष्टुकंसिधुसेभि	५	३	२२	एपदेवोअमर्त्ये	६	७	२०
एवामहोअसुर	८	५	१५	एवाह्यसिवीर्यु	८	६	२०	एवेवापागपरसतु	७	६	२७	एपदेवोरथर्यति	६	७	२०

ऋक्सं.

॥ २८ ॥

मंत्र
ए॒पदे॒वो॒वि॒प॒न्यु॒भिः.
ए॒पदे॒वो॒वि॒पा॒क्तः.
ए॒पद्॒स्यो॒ष्टु॒प॒मो
ए॒प॒धि॒या॒या॒स॒ण॒व्या
ए॒प॒वृ॒त्रि॒वि॒नी॒यते
ए॒प॒वि॒त्रै॒अक्ष॑रत्
ए॒प॒डु॒ना॒नो॒म॒धु॒मो
ए॒प॒पु॒रु॒धि॒या॒यते
ए॒प्र॒को॒शो॒म॒धु॒मा॒त्र
ए॒प्र॒ले॒न॒ज॒न्म॒ना
ए॒प्र॒ले॒न॒म॒न्म॒ना
ए॒प्र॒ले॒न॒व॒य॒सा
ए॒प्र॒वृ॒र॒वृ॒त॒स्य॒चु॒त्रि॒पः
ए॒प्रु॒त्रि॒म॒भिरि॒यते
ए॒प्र॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒त॒इ॒यं॒गी.
ए॒प्र॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒त॒इ॒यं॒गी.

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र
६ ७ २०	ए॒प॒व॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒त॒इ॒यं॒गी.	२ ४ ५	ए॒प॒सू॒र्यं॒भरो॑चयत्	६ ८ १८	ए॒प॒स्य॒मा॒नु॒रु॒द्वि॒यति	३ ७ २१	ए॒प॒स्य॒मा॒नु॒रु॒द्वि॒यति
६ ७ २०	ए॒प॒व॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒तः	४ ७	ए॒प॒सू॒र्ये॒ण॒हा॒सते	६ ८ १७	ए॒प॒स्य॒म॒द्यो॒रसं	६ ८ २८	ए॒प॒स्य॒म॒द्यो॒रसं
४ ७ १३	ए॒प॒व॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒तो॒न॒म॒स्वा	४ ११	ए॒प॒सो॒द्यो॒अधि॑विवि	२ १२	ए॒प॒स्य॒मा॒नु॒पी॒ज्वा	६ ८ २८	ए॒प॒स्य॒मा॒नु॒पी॒ज्वा
६ ८ ५	ए॒प॒व॒स्रि॒पि॒ब्दु॒ना	६ ८ ५	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒इ॒दु॒तु॒भ्य॒म॒सो	४ १५	ए॒प॒स्य॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णानु॑चक्षा.	५ ११	ए॒प॒स्य॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णानु॑चक्षा.
६ ८ १७	ए॒प॒वो॒दे॒वा॒व॒श्वि॒ना	५ १६	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒अ॒न॒विक॑दत्	५ ३	ए॒प॒स्य॒वा॒पूर्व॑गत्वेवमख्ये	५ १३	ए॒प॒स्य॒वा॒पूर्व॑गत्वेवमख्ये
६ ८ १८	ए॒प॒वो॒ः॒सो॒मो॒अ॒श्वि॒ना	५ १७	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒म॒ह॒डु॒त्रायं	५ ३	ए॒प॒स्य॒सो॒मो॒मु॒त्ति॒भिः.	६ ८	ए॒प॒स्य॒सो॒मो॒मु॒त्ति॒भिः.
५ २३	ए॒प॒वा॒जी॒हि॒तो॒वृ॒त्रि॒भिः.	६ ८ १८	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒व॒रु॒णमि॑त्रतुभ्यं	५ ६	ए॒प॒स्य॒लो॒मं॒प॒वते	६ ९	ए॒प॒स्य॒लो॒मं॒प॒वते
६ ८ ५	ए॒प॒वि॒मै॒रि॒मि॒ष्टु॒तः	७ २१	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒व॒रु॒णमि॑त्रतुभ्यं	५ ७	ए॒प॒स्य॒लो॒मं॒प॒वते	६ ९	ए॒प॒स्य॒लो॒मं॒प॒वते
३ ८ २	ए॒प॒वि॒श्व॒विर॑वते	७ २२	ए॒प॒ः॒स्तो॒मो॒मा॒रु॒तं॒श॒धो॒अ॒च्छे॒ः	२ १९	ए॒प॒स्य॒गो॒भिर॑रुणेभिः	५ २३	ए॒प॒स्य॒गो॒भिर॑रुणेभिः
७ २१	ए॒प॒वि॒श्वानि॒वायी	७ २३	ए॒प॒स्य॒क्रा॒रु॒र्ज॑रतेसूक्तैः	५ १५	ए॒प॒स्य॒जने॑द्वृताबोधयती	५ २३	ए॒प॒स्य॒जने॑द्वृताबोधयती
६ ८ ३२	ए॒प॒वृ॒षु॒प॒वृ॒षव॑त.	७ २२	ए॒प॒स्य॒तै॒तु॒न्वो॑वृग्ण	७ २५	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं	२ ८	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं
७ २०	ए॒प॒वृ॒षु॒का॒निक॑दत्	८ १८	ए॒प॒स्य॒तै॒प॒वते	७ २५	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं	२ ८	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं
४ २१	ए॒प॒वृ॒षु॒म्य॑सिष्यदत्	८ १७	ए॒प॒स्य॒ते॒म॒धु॒मो॒इ॒द्र	४ २०	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं	२ ९	ए॒प॒स्य॒वि॒यो॒दु॒हि॒ताम॑स्यदक्षिं
६ ८ ५	ए॒प॒वृ॒षु॒म्य॑दाभ्यः	८ १८	ए॒प॒स्य॒धा॒र॒या॒सु॒तः	४ २२	ए॒प॒स्य॒ने॒त्री॒रा॒धे॒सः॒सु॒नु॒ताना	५ २३	ए॒प॒स्य॒ने॒त्री॒रा॒धे॒सः॒सु॒नु॒ताना
३ २६	ए॒प॒वृ॒श्रि॒गो॒णि॒दो॒धु॒वत्	८ ५	ए॒प॒स्य॒पा॒रि॒पि॒च्यते	५ १७	ए॒प॒स्य॒प्र॒ती॒ची॒दु॒हि॒ता	४ २३	ए॒प॒स्य॒प्र॒ती॒ची॒दु॒हि॒ता
३ ३	ए॒प॒वृ॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒त॒इ॒यं॒गी.	८ ५	ए॒प॒स्य॒पी॒त॒ये॒सु॒तः	१ २६	ए॒प॒स्य॒थौ॒प॒र॒मा॒द॒न्तः	४ २३	ए॒प॒स्य॒थौ॒प॒र॒मा॒द॒न्तः
३ ३	ए॒प॒वृ॒ः॒सो॒मो॒म॒रु॒त॒इ॒यं॒गी.	७ ३ २३	ए॒प॒स्य॒पी॒त॒ये॒सु॒तः	६ ८	ए॒प॒स्य॒थु॒क्त॒प॒रा॒वतैः	५ ४	ए॒प॒स्य॒थु॒क्त॒प॒रा॒वतैः

॥ २८ ॥

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग						
पुपाव्यनीभवति	४	४	२३	एष्टुपुत्रवाणितेभे	४	५	२४	ओत्येनरुद्रमूलयंगु	१	७	१८	ओच्युत्सारात्रीपरितकम्या	४	१	२८
पुपाश्रानन्तुर्विद्धा	४	४	२३	एच्छामत्वायुधाजातवेद	४	१	१०	ओमानमानोमानुपी	४	८	९	ओर्वभुगुवच्छवि	६	७	९
पुपास्यानव्यमयुर्दधाना	५	५	२७	एतात्रयंपुतस्थुपं	४	३	११	ओमासश्रपर्णीष्टतो	१	१	६	ककतौनककुतो	२	५	१४
पुपास्यानोदुहिता	५	१	७	एतेपुपरयिभंग	६	२	४०	ओवंप्राअमर्त्या	८	७	१४	कंतेदानाअसक्षत	६	४	४५
पुपास्यायुजानापरिकात्	५	५	२२	येभिरमेदुहोसिरः	१	१	२६	ओश्रुष्टिर्विद्व्या	५	४	७	कनश्चित्रमिपण्यसिचिकि	८	५	१४
पुपास्यावोमरुतोनुसत्रो	१	६	१४	येभिरमेसरययाह्यवाङ्	२	८	२७	ओपधयुसवदन्ते	८	५	११	कंयथयु कर्हगाच्छय	४	४	१४
एपोऽपाअपूर्व्या	१	३	३३	येभिर्देदेष्टुण्यापौस्यानि	८	१	१७	ओपधी प्रतिमोदध्व	८	५	८	क कुमारमजनयत्	८	७	२३
एहगसृण्यु. सोमं	८	६	२७	एपुचाकन्धिधपुरुहूत	८	८	५	ओपधीरितिमातर	८	५	८	क. स्विद्धुशोनिष्ठितो	२	४	२८
एहडेवामयोसुवा	१	६	२७	एपुचेतुहृपणवती	६	५	४	ओपमिसृष्टिबीमह	८	६	२७	कडमदुसोमिर्मम	३	६	१२
एहवापुपितप्सव.	५	८	७	एपुथावापृथिवीयात	८	४	२७	ओपुष्टिध्वराधसो	५	४	६९	कडमवोतिण्यमाविकित	१	७	१
एहहरीवह्ययुजा	५	७	२२	एपुथावीरवृथशं.	४	४	२२	ओपुप्रयाह्वाजोभि.	५	७	२०	कर्हवेदसुतेसचा	६	३	६
एहिश्रुक्षयोद्विदि	६	४	४४	ओकिवासासुतेसचा	७	६	२५	ओपुष्टुणाःप्रयज्यून	५	८	२४	कर्हव्यक्तानर समीक्षा.	५	४	२३
एहिसुदंबुयु.	८	१	१०	ओचित्सलोयसख्यावृष्ट	७	६	६	ओपुस्वसार कारवेष्टुणोत३	२	२	१३	कर्हपतेलुज्यतुकोवि...	१	६	८
एहिवविसुचोन	४	८	२१	ओजस्रदंस्यतिस्विये	५	८	९	ओपुणोअसेष्टुणुहित्व	२	२	४	कर्हसवल्क. पृणास्कोयजाते४	७	७	३२
एहिसोमंअभिस्वर	१	१	१९	ओलिष्ठेमच्यतो	३	१	२१	ओष्ठाविवमध्वास्त्रेवदता	२	८	५	कडनुतेमहिमनं समस्या	८	१	१५
एहमहहृहृहृतानिपीवा	१	५	२४	ओत्यमंहुभारथं	६	२	५	ओश्रुष्टतद्ददयाहि	२	४	२०	कडंश्रवक्त्वतुमोपुक्रियानां ३	७	७	१९

एण्डेवे	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग
एण्डेवे	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग	संत्र	अष्ट अ	वर्ग
कृकद्विच्युपभोयुक्कासीत्	८	५	२०	कृथानुनवांमिनाउपत्त्व	६	६	९	कृदधुव्रथक्षयाणि	३	७	७	७	कृदकृतस्यधर्णसि	७	७
कृकुहविरिवाकवे	६	३	४४	कृथामुहामवृधुक्कस्यहोर्त्	३	६	९	कृदामर्तमराधस	३	९	६	६	कृदोअथसहना	६	६
कृकुह सोभोरसं.	७	२	१४	कृथामहेषुधिमरायण्णे	३	३	२१	कृदवतोस्तोब्रह्मयत	३	८	८	२६	कृनिकदज्जनुयप्रभुवाणः	२	८
कणवाइवभृगव सूर्याइव	५	७	२८	कृथामहेसुदियाथद्रवाम	४	२	१५	कृदवातोअयोविधत्	५	८	५	५	कृनिकदकुलशुगोभिरज्य	७	३
कणवाइवदकृत	५	८	९	कृथाराधामसखाय	१	३	२३	कृदाम्नु पितरंजातइच्छा	८	८	५	३	कृनिकदवपुनथामृतस्य	७	४
कणवासइदतेमति	५	८	१५	कृथाशार्थयमरुतामृताय	३	४	२१	कदिरथानुं पाश्रदेवयुतां	१	८	८	२४	कृनिकतिहरिरासुज्यमान.	७	४
कणवेभिर्धृष्णवाधुयत्	६	३	५	कृथाशृणोतिह्वयमानमि	३	६	९	कदुयुन्नमिद्वत्वावतोनुन्	७	७	७	२२	कृनीनुकेवविद्वेषे	३	६
कृतरापूर्वाकृतरापूर्वायोः	२	५	२	कृथासुबाध शशमानो	३	६	९	कदुप्रैषाविपरंयीणा	२	४	३	२	कृन्योअतसीनां	५	७
कृत्यभय.कतिसूर्यासः	८	४	१३	कृथाह्रतद्वरुणायत्वमभे	३	४	२०	कदुसुवतंकरतयत्वेव	५	४	२	२५	कृन्याइववह्रुमुमेतवाडं	३	८
कृथाकदुस्याउपसोव्युष्टौ	३	६	९	कृथोनुतेपरिचराणि	४	१	२५	कदुसुवतंकरतयत्वेव	५	४	७	२७	कृन्याइववह्रुमुमेतवाडं	३	६
कृथाकविस्ववीरवान्	८	२	६	कदरविपत्तसुर्यः	६	६	२९	कदन्नुं स्याकृत	६	४	४	४९	कृन्येवतन्वांशुशादाना	२	१
कृथार्तपुतद्वहमाचिकितं	७	७	२०	कृदाक्षत्राश्रियनरमा	१	२	१६	कदुमहीरश्चद्राअस्य	६	४	४	४९	कृपुनरकपृथयमुदंघातन	८	५
कृथार्तेअशेशुचयतअयो.	२	२	१६	कृदागच्छाथमरुत.	५	८	२३	कदुनृनंकधप्रिय	१	४	३	१५	कमुष्विदस्यसेनया	६	५
कृथादाशेमनमसासुदान्	४	२	१६	कृदाचनस्तरीरसि	६	४	१९	कदुनृनंकधप्रियः	५	८	८	२४	कमेतंत्वंयुवतेकुमारं	३	८
कृथादाशेमाभये	१	५	२५	कृदाचनमयुच्छस्यु	६	४	२१	कद्विण्णयासुवृथसुनोअभे	३	४	४	२१	कयातच्छृण्वेशय्याथाचिष्ट	३	६
कृथादेवानांनक्तमस्ययामं	८	२	६	कृदातइदमिर्वण	६	१	११	कदुदयप्रचेतसे	१	३	३	२६	कयतेअभेअङ्गिरः	६	५

मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग					
कयात्वनकुत्या	६	२४	कुविर्नुचक्षाभुभिर्षोमचष्ट	३	२५	कखृषुपासुतेसर्चा	३	२४	किनोअस्यद्विगुंकरुल	३	५	३
कयानश्चिन्नभुवदती	३	२४	कुविचयखापर्विमाहिन	७	७	कस्यस्विसवनुषर्षा	७	४	४	४	४	३०
कयानोअमृक्तयभूतेन	४	१	कुवीनोमिवावरणा	१	४	कातउपैतिर्नेस	१	२४	५	२४	७	८
कयानोअशेविवस सुवृक्ति	५	२	कश्चदसानोगुमावेदुधीर	८	१०	कातेअस्वरकृति.सूक्ते.	८	३	३	३	३	५
कयानुभासवयस.	२	२४	कस्तउप कधमिये	१	३	कामर्योदोयुनाकदेवाम	३	५	३	५	५	२५
करभ्योपथेभव	२	५	कस्तसिंदुत्वावसु	५	३	कामस्तद्रेसेमवर्तुवाधि	८	७	७	१०	८	४
करुणुखामुघवोरौरुद्व्य.	६	५	कस्तजामिर्जना	१	२३	कायमानोवनात्व	३	१	५	५	८	३
कर्हस्विचदिद्वयचृत्तिर्द्वृ	४	७	कस्तेमर्दद्वरसोभूत.	७	७	काराधुदोवाधिनावां	३	१	८	२२	८	३
कर्हस्वित्तदिद्वयज्जरिन्ने	४	७	कस्तेमर्तरविथवामचक्रत्	३	५	कारुसुतलोमिपक्	७	५	२५	२५	७	२८
कर्हस्वित्सातद्वृचेल्यास	८	४	कस्वास्त्योमर्वानां	३	६	कावाभुदुपमाति कयान	३	७	१९	१९	७	६
कविकेयुथासिमाजुमर्दे	५	२	कस्यनुचसुजोतय	४	३	काव्येभिरदाभ्या	३	५	११	११	४	३१
कविर्यजतिमर्ज्य	७	१	कस्यनुनकतेमस्यारुतानां	१	२	कासीत्यमाप्रतिमाकिनि	८	७	१८	१८	४	३१
कुविर्वाशासु कुवयोद्व्या	३	४	कस्यनुनपरीणस	६	६	कासुष्टुति शवस सुनु	३	६	११	११	७	८
कुवि केवित्वादि विरूपमा	८	७	कस्यनुनपरीणस	२	२	कितेकृणवतिकेदरेणु	३	३	२१	२१	६	३५
कुविमुभिसुपस्सुहि	१	१	कुविनेत्रिण्यविद्व्यानि	३	५	किदेवैपुल्लुण्णनक्षकर्थ	८	१	१४	१४	२	२७
कुविमिबुमचंतस	६	५	करुभर्योपथेभव	२	५	किनद्वृजिघाससि	२	४	१०	१०	५	२६

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
किमुयंत्वावुपाकारिः	८	४	१	क्रीरिश्चिद्विस्वामवसेजुहा	५	३	४	कुविद्वुपुण्यतीश्व.	६	८	९	कुतोचिदन्नमुरस्तोरणत	५	४	२७
किमस्यमदेकिम्वस्यपीता	४	६	२३	कुतुस्वमिदुमाहितः	२	३	२४	कुविभोअभिरुचयस्य	२	२	१२	कृतचिद्विस्वामसेनेमिद्वेप	३	५	१०
किमागवासावखण्येष्ट	५	६	८	कुत्राचिथस्यसद्यौ	३	८	२४	कुबिन्मगोपकर्सेजनस्य	३	३	७	कृतनश्रुमीविचिकोतिदेव	७	८	२४
किमादमंत्रस्यसखिभ्यः	३	६	१०	कुरसाएतेहयश्रायशूप	५	३	९	कुपुमकसदन्नवीत्	२	५	१६	कृतनोयजविदयेपूचारं	५	६	६
किमाहुतासिवृत्रहर	३	६	२०	कुत्सायुष्णमुक्षुपतिवर्ही	३	५	१९	कुहुत्याकुहुतुश्रुता	४	४	१३	कुधीरलसुसमित.	३	१	१
किमिच्छन्तीसरसाप्रेदमा	८	६	५	कुमारश्चित्पितर	२	७	१८	कुहुयांतासुष्टुतिकृवायस्य	१	८	१५	कुधीनोअहयोदेव	८	४	२७
किमिचैविष्णोपरिचक्ष्य	५	६	२५	कुमारंमातायुवतिःससुन्ध	३	८	१४	कुहंश्रुतइंद्र.कसिब्रथ	७	७	६	कुधीरल्यजमानाय	५	२	२१
किमिदंवापुराणवत्	६	३	२०	कुरुश्रवणमाघृणि	७	८	१	कुहंस्थ.कुहंजगमतु.	६	५	१८	कुपकिस्फालुअधितकृणो	८	६	२३
किमुश्रेष्ठ कियविद्यो	२	३	४	कुर्मस्वायुरजरयदने	८	१	११	कुहंस्विद्वोपाकुहवस्तोरश्चि	७	८	१८	कृणतएमुरात.पुरोभाः	३	५	७
किमुष्विदसोनिविदो	३	५	२६	कुविच्छककुविकरत्	६	६	१४	कुचिजायतेसनयासुनव्यं.७	७	२	३२	कृण्णतियानुहरय सुपर्णो	२	३	२३
किमुतुव.कृण्वामा	२	७	११	कुवितसदेवी.सनयोनवो	३	८	१	कृष्टोदेवावधिना	४	४	१३	कृण्णामुतौविविजेअस्य	२	२	५
किमेतावाचाकृणवातवाहं	८	५	१	कुवित्सस्यमहिभुज	४	७	२५	कृण्णव्वपाजु.प्रसितिन	३	३	२३	कृण्णायदेनेमिभिवर्पसा	७	५	३१
कियतीयोपरमर्थतोवधु	७	७	१७	कुविसुनोगविष्टे	६	५	२६	कृणोतधुमंवृपणं	३	३	३३	कृण्ण श्वेतोरुपोयासोअस्य	७	७	३
कियस्त्विद्विद्वोअध्येति	३	५	२३	कुविदुक्कनमसायेव्यासः	५	६	१३	कृणोत्यस्वचरिबोयइथा	३	३	१२	कृण्णायज्ञोस्वरुणीपुसीदे	८	१	२६
कियात्यापसुमयाभवति	१	८	२	कुविदुक्कप्रतियथाचिदुस्य	८	२	६	कृण्वंतोवविबोगवै	७	७	१	कृण्णारजीसिपस्तुतः	८	३	३०
क्रीदृष्टिदं.सरमेकाइशी	८	६	५	कुविदुक्कयवमंतोयवचित्	८	७	१९	कृतानीदसुकर्त्वा	७	७	१	क्रेतुकृण्वन्दिवस्यशे	७	१	३७

मत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग
कोऽनुकम्पन्नोकेतवे	१ १ ११	कोऽवेदश्रमथमजायमान	२ ३ १४	कोऽवेदकुनमंषां	४ ३ २८	ऋत्वं समहृदीनत्तं	५ ६ ११		
कोऽनुयुञ्जानोऽविदयस्य	२ ८ २०	कोऽवेद्वयतमश्वत्	१ ३ २१	कोऽवोतमं रतऋष्टिवियु	२ ४ ६	ऋव्यादममिमाहेणोमिदूर	७ ८ २१		
केतेऽभेऽरोरिपवेर्धनास	४ १ ४	कोऽदेवानामोऽनुद्यावृणीते	६ १३	कोऽवोमहातिमिहृतासुटे	४ ३ २४	ऋणाऋद्रामरुतोऽविथकृष्ट	८ ४ २४		
केतेनरहृदयेतद्द्वये	८ १ ९	कोऽनानामुवचसासोऽस्याये	६ १३	कोऽवोवर्षाषुभानरो	१ ३ १३	ऋणाऋदेऽमिर्वसुभिः पुरो	१ ४ २३		
केतेऽनुशर्मन्सचतेसुपाम	६ ४ ३०	कोऽनुर्मर्यामिथित	६ ३ ४९	ऋतुभावाजरिताशश्वताम	८ ५ १०	ऋणाऋदिशुर्महीना	७ ५ ४		
केऽमैर्मर्याकवियवत्तरोभि	३ ८ १४	कोऽनुवाभिन्नावरुणावृत्ता	४ ३ १३	ऋतुयतिक्रतवोऽहृसुधीत	८ २ ६	ऋत्वंतोऽरस्ममाशुव	४ १ ११		
केऽयऽभिकेनीविप	८ ७ २४	कोऽनुवाभिन्नास्तुत	४ ४ ५	ऋतुयंतिऽक्षितयोयोगंउम	३ ६ ११	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	६ १ ८		
केऽधनर् श्रेष्ठतमा	४ ३ २६	कोऽनुवाभिन्नास्तुत	४ ३ २६	ऋत्वंहृत्पूर्णसुदरं	६ ५ ३२	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	३ ३ १२		
कोऽनुसिमिदिहृविपा	१ ६ ८	कोऽमाददशैकतम सदेव	३ ७ १०	ऋत्वाऽदक्षसुतरुपोविधर्म	२ ८ १०	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	६ ८ १०		
कोऽनुद्वैदकहृदप्रवोचत्	३ ३ २४	कोऽमृत्कातिक्रतुमभागमि	३ ७ १९	ऋत्वाऽदक्षसूरुथ्यं	६ ८ ६	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	५ ६ १०		
कोऽनुद्वैदकहृदप्रवोचत्	८ ७ १०	कोऽनुस्तोमोऽराधतियजुऽगोप	३ ७ १०	ऋत्वाऽदाऽर्जस्तुश्रेष्ठे	४ ५ २६	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	५ १ ३		
कोऽनुधनर्थादेवकाम	३ ६ १३	कोऽवेद्व्यातावसवु कोऽवृत्ता	३ ६ १३	ऋत्वाऽमहौजसुपुत्रं	१ ६ १	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	३ ३ ५		
कोऽनुद्युहृकेऽधुरिगा	१ ६ ८	कोऽवामुष्यपुरुणा	४ ४ ४	ऋत्वाऽयदस्यतविपीपु	२ १ १४	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	१ ३ १५		
कोऽनुसवीर संघुमादमा	३ ६ ९	कोऽवामुष्याकरतेऽरातह्य	३ ७ २०	ऋत्वाऽशुभेभिःरक्षभिः	७ ५ ५	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	५ ८ २१		
कोऽनुस्यवेदगथमस्याह	७ ६ ७	कोऽवदाशस्सुसुतयेऽचित्	२ १ १	ऋत्वाऽहिद्रोणेऽनुष्यसे	४ ५ २	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	४ ३ २६		
कोऽनुस्युष्मत्तविपी	४ १ ३३	कोऽवेद्वेदजानमेया	४ ३ ११	ऋत्वेद्वेदक्षायन.कचे	७ ४ २७	ऋत्वंस्यस्यसूरुता	१ ३ १५		

क० तेरुदसृळ्याकुं
 क० स्ववीर. कोअपश्यादि
 क० सुश्रुपुभोयुवा
 क० स्यावोमस्त स्यासी
 क० त्विदृधकतुमास्विक्षिना
 क० त्विदृसरजसोमह
 क० यथुकेदसि
 क्षत्रंजिन्वतमुतजिन्वत
 क्षत्रायत्वमवसिनत्वमावि
 क्षत्रायत्वश्रवसेत्वमहीया
 क्षपुसृस्रथदीदिहि
 क्षपोराज्जुतरमना
 क्षियतत्वमक्षियंतं
 क्षेतिक्षेमंभि. साधुभि.
 क्षेत्रमिबुविममुत्सेजनेन

अष्ट अ. वर्ग
 २ ७ १७
 ४ १ २६
 ६ ४ ४५
 ३ २५
 ७ ८ २०
 २ ४ ७
 ८ २
 ५ ७ ११
 ६ ३ १६
 ३ १९
 ८ २
 ५ २ १९
 ५ २७
 ५ २२
 ६ ६
 ७ ३०

मंत्र

३ ८ ९
 ३ ८ ९
 ३ ८ १४
 ६ ३ १९
 ५ ११
 ६ १४
 ४ ३४
 १ ३२
 ६ १५
 ८ ९
 ९ १८
 ६ १८
 ६ २९
 ३ १९
 ८ २६

मंत्र

९ गुररुफानोअमीवहा
 ९ गर्भेनुनौजनितादपतीक
 ३ १९ गर्भेनुसंनन्वेपामवेद
 ४ गर्भेमाह पितृभिला
 ६ गर्भयोपामवदुर्वससास
 ४ गर्भोयुज्यदेवु
 ३ गर्भोयोअपगर्भ
 १ गर्भेधेहिसिनीवालि
 ६ गर्वामिवश्रियसेथगसुसु
 ८ गर्वाशिरसुथिनमिद्रुसुक
 ९ गव्यतुहृदसख्यायुवित्रा
 ६ गव्योपुणोयथापुरा
 ८ गाथपतिमेधपति
 ६ २९ गाथश्रवससत्पति
 ३ १९ गामुजेयुआह्वयति
 ८ २६ गायत्रेणप्रतिमिमीतेअर्क

अष्ट अ. वर्ग

१ ६ २१
 ७ ६ ६
 ३ ६ १६
 ५ २७
 १ १४
 ३ १४
 ५ १४
 ८ ४२
 ३ २४
 २ ९
 ५ २४
 २ २६
 ७ २४
 ८ ४
 ३ १९

मंत्र.

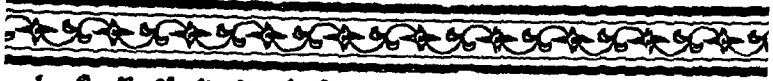
गायत्सामनस्य
 गायत्तित्वागायुत्रिणं
 गार्हपत्येनसत्य
 गावहृदग्रामश्रुधिरिवा
 गावउपावतावतं
 गावश्रिद्धासमन्यवः
 गावोनयथुपयतिवध्रय.
 गावोभगुगावहंदोमे
 गावोयवमयुलाअयोअक्षवृ७
 गिरयश्चिजिजिहते
 गिरश्रयालैगिवाह
 गिररुहृदजोससा
 गिराजातइहसुत
 गिरायमतायुगज्जरति
 गिरायदीसबधव.
 गिरावज्जोनसंभृतः

अष्ट. अ. वर्ग.
 २ ४ १३
 १ १ १९
 १ १ २९
 ८ ८ ७
 ६ ५ १६
 ६ १ ४०
 ४ ६ २५
 ७ १६
 ८ २४
 ५ ७ २२
 ६ ७ १९
 ७ १ २६
 ५ ४ १
 ६ ८ ३
 ६ ६ २२

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग.	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग.
गिरिनय स्वतवाङ्कव	३	६	३	गष्टि संसृवस्थविरतवा	३	५	२६	गोमन्त्र सोमबीरवत्	६	८	३२	आवणिवृतादिदर्थजरेथे	२	८	४
शिरिञ्छाज्रेमानाअधार	७	८	२७	गृहमेधासुआगत	५	४	३०	गोमौञ्जमेविमौञ्जश्रीयुञ्ज.	३	४	१६	आवणोअपपुच्छुना	८	८	३३
निरौजपेथामध्वरुपेथा	६	३	१४	गृहोयाम्यरकृत	८	६	२७	गोमार्तरोयच्छुभयते	१	६	९	आवणोनसूर्य सिधुमा	८	३	१३
शिवण पादिन सुत	३	३	२	गोक्षितवाहूअमितकतु	३	७	१५	गोमायुरदाहजमायुदात्	५	७	४	आवावदुजपरक्षासिसेध	७	८	९
गोणसुवर्नतमसापगूणह	८	४	१०	गोविञ्ज सोमोरयजिद्विर	७	३	३	गोमायुरेकोअजमायुरेक.	५	७	४	आव्यातुबोअभिष्टुत	७	८	९
गोभिर्विप्र प्रमतिमिच्छ	५	६	१५	गोत्रभिर्दगोविद्वजवाहु	८	५	२२	गोवित्स्ववल्बसुविद्विरण्यु	७	३	१९	आव्याब्रह्मायुजान	४	२	१६
गुह्यशिरोनिहितघृगक्षी	८	३	१४	गोभिर्मिसिञ्जुदधिरेषुपा	३	३	१४	गोपाईदोनुपावसि	६	७	१९	श्रीवाभ्यस्तवृणहभ्य	८	८	२१
गुहासतीरुप्लमना	५	८	१०	गोमिथदीमन्येअसत्	५	७	१८	गोपुप्रज्ञास्तिबनेपुषिये	१	५	१४	घनेवृविण्विजवाह	१	३	११
गुहाद्वितरुजगूणह	२	६	३	गोमिणोअज्यतेसोमरी	६	१	३७	गौरमीमेदुर्जुवरसमिपन्तै	२	३	१९	धुर्मासमताद्विवृत्व्यापजु.	८	६	१६
गूहृत्तगुह्यतम	१	६	१२	गोभिष्टरेमामतिदुरेवा	७	८	२३	गौतीर्मिमायसखिखामि	२	३	२२	घर्मेवमशुजठेसुनेरू	८	६	२
गूहृगृहमहनायात्य	२	१	४	गोभिष्टरेमामतिदुरेवा	७	८	२५	गोधैयतिमुसता	६	६	२८	घृतपृष्ठामनोयुजं	१	१	२६
गुणानाजमदग्निना	३	४	११	गोभिष्टरेमामतिदुरेवा	७	७	२७	आश्रयत्ररथवावुचत	५	१	११	घृतप्रतीकवक्रतस्य	२	२	१२
गुणानोअंगिरोभि	१	५	१	गोमुदश्चावद्वयवत्सुवीर	४	३	२२	अर्थिनविष्यप्रथितपुनात	७	४	१४	घृतनपूततन्त्रेया	३	५	१०
गुणतद्विद्वेयव	६	४	४१	गोमदुपुनोसुत्या	२	८	८	आवाण सवितानुव	८	८	३३	घृतपवस्वधारया	७	१	६
गुमीततेमनइद्विहर्ष	५	३	८	गोमुद्विरण्यवद्वसु	३	५	१८	आवाण सोमनोहिकं	४	८	१३	घृतमिमिक्षेपुतमस्य	२	५	२३
गुण्यामितेसोअगुत्वाय	८	३	२७	गोमन्त्रइदोअक्षवत्	७	५	८	आवाणउपरैस्वा	८	८	२३	घृतमुप.सौम्याजीर	६	४	३

मंत्रः

दुतमशेवद्वयश्चसुवधेन	८	२	१९	चक्रुवांसक्रभवस्तदृच्छतर	३	४	चतुश्चिराद्वाजिनोदिव	२	३	१०	चर्पणीष्टतमघवानमुक्थ्य	३	३	१५	अष्ट. अ. वर्ग	३	१५
दुतवतीसुवनानामभिश्चि	५	१	१४	चक्रनवचपुल्लुतवेपते	४	७	चतु सहस्रगव्यस्यपुश्र	४	१	२८	चाकृभेतेनकपयोमनुष्याः	८	७	१८	अष्ट. अ. वर्ग	८	१८
दुतवतसुपमासि	२	२	१०	चक्रयदस्यास्वानिपसं	८	३	चत्तोइतश्चत्सुतं	३	८	१३	चिक्रित्विन्मनसंत्वा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतवत पावकते	३	१	२१	चक्रणार्सं परीणहप्रथिव्या	१	३	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	४	३	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतहिववदीदिव	१	३	२२	चक्राथेहिसुप्रयाऽइनामभद्र	७	२	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतनुद्यावापृथिवीअभिष्ट	५	१	१४	चक्रिदिव पवतेकृत्थोरसं	७	३	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतेनाभि समज्यते	८	६	२४	चक्रियोविश्रासुवना	३	१	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतुपावकबुनिन	१	५	८	चक्षुर्नोदिव सविता	८	८	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुपु शेनायकवने	८	८	२	चक्षुर्नोदिव सविता	८	८	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुतोवृत्रमत्प्रोदसी	१	३	९	चक्षुश्चोत्रचमनेश्च	८	८	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुन्युश्राण्यपुद्विप	६	३	३४	चक्षुप पितामनसाहिधीर	८	४	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुद्रसमिचुद्रयहरिव्रतं	२	८	२०	चत्तखद्वृत्तुदहं सचते	७	३	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुद्रसाभस्वत्तरा	१	७	२०	चतुरश्रिददमानात्	१	३	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुद्रसामनसोजात.	८	४	१९	चतुर्दशान्येसद्विमानोव	८	६	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
दुकारुताकृणवक्रुनमन्या	५	३	१०	चतुर्भि साकंनवतिचुरामर	८	२	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४
				चतुष्कपद्वयुवति सुपेशां	८	६	चत्वारिद्विअतिक्षेप्यंतं	२	३	२६	चित्तेतद्वापुराधसा	४	१	१४	अष्ट. अ. वर्ग	४	१४

मंत्र	अष्ट अं. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अं. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अं. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अं. वर्ग.
विद्योवोस्तुयामः	२ ४ १२	जुज्जानो जुशुतकतु.	६ ५ २९	जुनुश्चिद्वोमरुतस्त्वेष्येण	५ ४ २८	जानतोरूपमकृपतुविप्रः	८ ७ ७
चोदयतसुवृता पिबतुं	७ ८ १५	जुज्जानोहरिरोद्वर्या	३ ३ ८	जनेनचोवजाहृयं.	१ १ १३	जानत्यह्नःप्रथमस्य	२ १ ५
चोद्विद्योवीसुनुवतां	१ १ १	जुञ्जियहुत्थारोरीथ्यायहि	८ ५ ३	जनुयोमिशावरुणा	२ १ २	जामि सिधुनांआतेव	१ ५ ९
छद्रुसुमं कृमत्यव	४ ३ १०	जतवञ्जिन्महिचिन्मन्य	४ ६ ८	जमन्जन्मश्चिहितोजात	२ ८ १६	जाम्यतीतपयशुं.	६ ५ १४
छद्रिर्वीतमर्दान्य	६ ६ ७	जुनयथोचुनादिव	६ ८ ३२	जयतचप्रस्तुतचप्रचवत	६ ३ १५	जायातप्यतेकितुवस्यहीना	७ ८ ४
जमयतममितो	२ ४ २७	जनस्यगोपाञ्जनिष्टुजापुं	४ १ ३	जयताभिवतन्युतु	१ ३ १०	जायेदसमवधन्स्सेडुयोनि	३ ३ १९
जगतासिधुदिव्यस्समाय	२ ३ १८	जनायचिद्यईवतठलोक	५ १ १७	जयमकारेपुरुहूतकारिणः	६ २ ३	जायेवपुल्यावधिदोवमंहसे	७ ३ ७
जगुम्भातेदक्षिणामिन्द्र	८ १ ३	जनासोजुमिदधिरसह	१ ३ ८	जर्तवीमिरोपथीभिः	७ ५ २५	जिधर्म्यभिहुविपापुतेन	२ ३ २
जवनेचोवपुषां	४ ३ २६	जनासोबुक्कधहिप	५ ५ ८	जर्स्राण समीच्यसे	८ ६ २४	जिह्वारुडुद्रेवततया	१ ६ १०
जघन्वाँद्वमित्रैरुच	२ ४ १७	जनिताद्विवाजनितापृथि	६ ३ १८	जरोबोधतद्विद्विहि	१ ३ २३	जिह्मस्येडुं चरितवेमुधोनी	१ ८ १
जघन्वाँदुहरिमि संयुत	१ ४ १३	जनिताश्चानाजनितागवी	६ ३ १८	जागर्पित्वसुवने	४ ३ २५	जिह्वागिरहुनम	६ ३ ३०
जघानवृत्रस्सधितिवनेच	८ ४ १५	जनिष्ठयोपोपत्यत्कनीनु	७ ८ १९	जातवेदसे सुनवामसोम	१ ७ ७	जिमुतस्येवभवतिमतीकं	५ १ १९
जद्विद्वृत्रमसिधियं	७ १ २१	जनिष्टहिजेन्योजग्रेअह्ना	३ ८ १२	जातोअमीरोचते	३ १ ३३	जीवात्रोजुमिधेतन	६ ४ ५१
जज्ञानससमातरं	७ ५ ४	जनिष्ठाउग्र सहसेतुराय	८ ३ ३	जातोजायतेसुद्विनुवे	३ १ ३	जीवरुदतिभिर्मयतेअध्व	७ ८ १९
जज्ञान सोमसहसेपपाथ	५ ६ २३	जनिष्ठादेववीतये	४ ५ २०	जातोयद्रेमुवनात्यख्य	५ १ १६	जुजुरथोनासद्योतजुभि	१ १ ८
जज्ञानपव्व्यबाधतसुवर्च.८	४ १६	जुनीयतोन्वयग्रव.	५ ६ २०	जानदिवृष्णाअकूपस्य	३ १ १	जुपहुत्थामासुपस्य	७ ७ २

मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग
जुपस्वन सुमिधममेअथ	५	१ जेतावृष्टिरिद्रं पूसुधरं	२	१ तगावोअर्थन्युपत	६	८ १६ तत्वाधृतजवीमहे	४
जुपस्वसप्रथस्ताम	१	२ जोयथदीमसुयोसुचधै	४	४ तगीभिर्वाचमीक्ष्य	६	८ २५ तंत्वाजनतमातरं.	६
जुपस्वामुईळ्यासुजोपां	३	८ जोपोसवितर्यस्ते	८	८ १६ तंगुतयोनेमक्रिपु परीणस	४	२१ तत्वाद्दुतकृण्महेयशस्तम	५
जुपणोवश्रोअतिहयमेवचं	८	५ जोष्यशेसुमिधजोव्याहुतिर	८	१ तगुधयास्वर्णर	६	२९ तत्वाद्देचेभ्योमधुमचमुनरं७	२
जुपणोअक्षिरस्तम	६	३ ३७ जोहूत्रोअग्नि प्रथम	२	२ तगोशिवृण्णरसं	६	२७ तत्वाधुतरमोण्यो	३
जुपेथायुज्जबोधतहवसमे	६	३ २० ज्ञेयाभागसहसानोवरेण	२	६ तर्षमित्थानमस्विन	१	९ तत्वानरोदमुआ	७
जुपेथायुज्जबोधत	२	३ १४ ज्ञयाअत्रवसवोरतदेवा	५	४ तंधेमिथ्यानमस्विन	६	७ तत्वाननृष्णानिविअंत	१
जुष्टहृदोयमस्तर	६	७ २५ ज्ञयायासमस्ययुनस्यकेतु	४	६ ततामिद्राधसेमहे	६	२ तत्वामज्जमेषुवाजिन	७
जुष्टीनरोत्रहृणान वितुणा५	६	८ २ ज्येष्ठआहचमसाद्वाकुरेति३	७	१ तदुतन्वत्रजसोभाजुमन्वि८	१	१४ तंत्वामदोयुष्टव्वि	६
जुष्टोदसृजाअतिशिरुरोणे	३	२ २२ ज्येष्ठेनसोतारिद्रयसोमं	५	७ तदुतन्वानमुत्तम	६	२ तत्वामसुख्वतीपारं	५
जुष्टोमदोयदेवतातहदो	७	८ १९ ज्योतिर्यज्ञस्यपवतेमधुमि	७	३ १३ ततेमदगुणीमसि	६	२ तत्वामतौअगुष्णत	३
जुष्टोहिद्रुतोअसि	३	४ १४ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीअनु	३	२ २६ ततेयव्यथागोभि.	५	१७ तत्वोयुक्तेभिरमहे	१
जुष्टीनहृदोसुपथासुगानि	७	४ १४ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीअनु	३	२ २६ ततैसोतारोसुमदोय	७	२१ तत्वोव्यपतिमशेरुयीणां	१
जुष्टुराणाचिदक्षिना	६	४ २६ ज्योतिष्मत्केतुमंतं	६	४ २९ तत्रिपुष्टेत्रिवंधुरे	७	२७ तत्वाव्यपितोवचोभि.	२
जुष्टुरेवित्यतयत.	४	१ ११ तगाथयापुराण्या	७	४ २५ तत्वागोभिर्रुक्षया	८	२५ तत्वाव्यंविश्ववारा	१

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
तत्त्वावयवहवामहे	३ ३	तत्रत्वावयवपूर्वार्थाविश्वेभ्यो	३ २	तत्त्वावयवपूर्वार्थाविश्वेभ्यो	३ २	तत्त्वावयवपूर्वार्थाविश्वेभ्यो	३ २
तत्त्वावाजोयुवाजिन	१ १	तत्त्वावाजोयुवाजिन	३ ६	तत्त्वावाजोयुवाजिन	३ ६	तत्त्वावाजोयुवाजिन	३ ६
तत्त्वाविप्रवचोविद्व	७ १	तत्त्वाविप्रवचोविद्व	६ ८	तत्त्वाविप्रवचोविद्व	६ ८	तत्त्वाविप्रवचोविद्व	६ ८
तत्त्वाविप्रविपुन्यवो	३ १	तत्त्वाविप्रविपुन्यवो	३ ४	तत्त्वाविप्रविपुन्यवो	३ ४	तत्त्वाविप्रविपुन्यवो	३ ४
तत्त्वाशोचिष्टदीदिवः	४ १	तत्त्वाशोचिष्टदीदिवः	३ १	तत्त्वाशोचिष्टदीदिवः	३ १	तत्त्वाशोचिष्टदीदिवः	३ १
तत्त्वासुमिद्धिरगिर	४ ५	तत्त्वासुमिद्धिरगिर	३ ४	तत्त्वासुमिद्धिरगिर	३ ४	तत्त्वासुमिद्धिरगिर	३ ४
तत्त्वासहस्रचक्षसं	७ १	तत्त्वासहस्रचक्षसं	३ ४	तत्त्वासहस्रचक्षसं	३ ४	तत्त्वासहस्रचक्षसं	३ ४
तत्त्वासुतोष्वासुव	७ २	तत्त्वासुतोष्वासुव	३ ४	तत्त्वासुतोष्वासुव	३ ४	तत्त्वासुतोष्वासुव	३ ४
तत्त्वाहृविष्मतीविंश	५ ८	तत्त्वाहृविष्मतीविंश	३ ७	तत्त्वाहृविष्मतीविंश	३ ७	तत्त्वाहृविष्मतीविंश	३ ७
तत्त्वाहृस्तिनोमधुमत्तम	७ ३	तत्त्वाहृस्तिनोमधुमत्तम	३ ३	तत्त्वाहृस्तिनोमधुमत्तम	३ ३	तत्त्वाहृस्तिनोमधुमत्तम	३ ३
तत्त्वाहृन्वतिवेषसं	६ ८	तत्त्वाहृन्वतिवेषसं	३ ३	तत्त्वाहृन्वतिवेषसं	३ ३	तत्त्वाहृन्वतिवेषसं	३ ३
तद्दुरोपममीनरं	७ ५	तद्दुरोपममीनरं	३ ५	तद्दुरोपममीनरं	३ ५	तद्दुरोपममीनरं	३ ५
तद्दुवाभ्रैरजस	२ ५	तद्दुवाभ्रैरजस	३ ६	तद्दुवाभ्रैरजस	३ ६	तद्दुवाभ्रैरजस	३ ६
तद्पृच्छतासजगामासवे	२ २	तद्पृच्छतासजगामासवे	३ ३	तद्पृच्छतासजगामासवे	३ ३	तद्पृच्छतासजगामासवे	३ ३
तद्पृच्छतीवज्रहस्तरथेष्टो	४ ६	तद्पृच्छतीवज्रहस्तरथेष्टो	३ ६	तद्पृच्छतीवज्रहस्तरथेष्टो	३ ६	तद्पृच्छतीवज्रहस्तरथेष्टो	३ ६
तद्पृच्छतोवरासु पराणि	४ ६	तद्पृच्छतोवरासु पराणि	३ ६	तद्पृच्छतोवरासु पराणि	३ ६	तद्पृच्छतोवरासु पराणि	३ ६

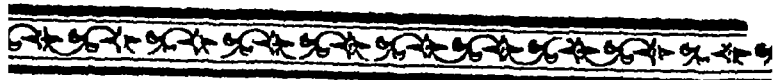
मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग		
तत्कालित्याव्यक्तसर्वता	७	तच्छुद्धिं वहितसुकमुचरत्	५	तत्त्वायामिसुवीर्यं	५	७	२६	तदुद्यवाच्च प्रथमं	८	१	१३
तत्कालित्यासर्व	२	तच्छिन्नरात्र्याभर	५	१	१	३०	३	३०	६	१	१८
तत्कालजतद्रविणसमस्या	८	तुत्मेअपुस्तुतायतेपुन	१	३	३	३०	३	२५	६	३	३
तद्दृष्ट्या शर्वसाधुगुरे	५	तदुरिर्वैरोनयोविचेता	३	६	६	१२	६	२५	६	३	१०
तद्देवानासधमादवास	५	तुतुद्राना सिधवु क्षोदसा	३	३	३	१२	३	२५	३	३	१
तद्देविसुभगतआहुति	६	तत्तद्द्वियपरमपरांचे	१	७	७	१६	६	२५	७	३	१९
तद्विणयहृदयस्यप्रकेते	५	तत्तद्विचिवयोदेवे	६	३	३	२२	३	२५	२	२	२५
तद्भवस्यमशुमद्विविष्ट	३	तत्तद्विदुश्चिनोरोवो	१	३	३	३५	३	५५	२	७	२५
तदक्षितासोमह्रिमानं	१	तत्तद्विदुस्योसंगृणीम	२	२	२	२५	२	२८	१	७	१७
तदुत्रासोऽष्टपणउप्रवाहव	६	तत्तद्विदुस्योयदहन	१	५	५	१३	५	३०	२	६	१९
तद्विणयसोऽष्टपण	८	तत्तद्विदुस्योयदहन	२	१	१	२१	१	२५	७	७	२९
तद्विणयसोऽष्टपण	१	तत्तद्विदुस्योयदहन	१	५	५	३०	५	३०	३	२	१७
तद्विणयसोऽष्टपण	१	तत्तद्विदुस्योयदहन	६	४	४	१०	६	३०	३	७	१
तद्विणयसोऽष्टपण	१	तत्तद्विदुस्योयदहन	६	४	४	१५	६	३०	८	७	३१
तद्विणयसोऽष्टपण	१	तत्तद्विदुस्योयदहन	६	४	४	२७	६	३१	८	५	३१
तद्विणयसोऽष्टपण	१	तत्तद्विदुस्योयदहन	६	४	४	१५	६	३१	८	३	८

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
तदिद्गुडस्येतेति	६ १ १०	तद्गुडवदसना	३ १ ६	तद्गोजामित्वमस्तुःपरं	२ ४ ३	तर्बस्त्रुरीपुमघपोपथितु	२ ८ २३		
तदिद्यकृतद्विद्वामहामहु	१ २ १५	तद्गोघोअघसवितुर्वरेण्यं	२ ३ २	तद्गोदिवोदुहितरोविभ्रा	३ ८ २	तर्बस्त्रुरीपुमघपोपथितु	५ २ २		
तदिश्रुतेकरणदस्वविप्र	४ १ ३०	तद्गुजातामस्तोमहि	२ ४ ३	तद्गोयामिद्रविणंसघकृत	४ ३ १६	तद्गुसुत्यपवमानस्यास्तु	७ ४ २		
तदिन्मेच्छन्सुद्रुपोवपुष्ट	७ २ ९	तद्गुत्तकथस्यबर्हणा	४ ७ १७	तद्गोवाजाक्रभव सुप्रवाच	३ ७ ७	तन्नाकर्मयोअगृभीत	४ ३ १६		
तदिन्वस्यपरिपद्गोनोअम	१ २ ८	तद्गानरानासत्यावजुष्या	२ ४ २८	तनुत्येजैवतरकरावर्गु	७ ५ ३२	तजुवोचामरभ्रसायु	२ ४ १		
तदिन्वस्यष्टुप्रस्यश्रेनो	३ २ २४	तद्गानराशस्यपञ्चियेण	१ ८ १४	तनुतपात्यथकृतस्ययाना	८ ६ ८	तत्रोमिमुभमवोयथा	६ ५ २४		
तदिन्वस्यसवितुर्नकिमे	३ २ २४	तद्गानराशस्यराध्यैच	१ ८ १०	तनुनपादुच्यतेगर्भ	३ ३ १	तनोअभेअुभीतरं	४ १ १		
तद्गुप्रपक्षतममस्य	१ ५ २	तद्गानरासुनयेदसखम	१ ८ १०	तनुनपात्यपवमानः	३ ६ ३	तत्रोअभेमुघवंच्य पुण्डुं	५ २ ८		
तद्गुश्रेष्टसवनसुनोतुना	८ ३ ८	तद्गामुतरोदसुप्रिब्रवीमि	८ ३ १४	तनुनपाहंयतेस	२ ३ ५	तत्रोअनुवर्त्सवित्तावरुथ	४ ३ ३		
तद्गुसुपेमानुपेमायुगानि	१ ७ १६	तद्गार्यवृणीमहे	१ ७ १६	तनुष्टेवाजिनतुन्व	८ १ १८	तत्रोदातमस्तोव्वाजिनं	२ ७ २०		
तद्गुपुवामिनाकृत	४ ४ ४	तद्गिप्रसोविपुन्यव	१ ३ २	तद्गुद्गुस्तद्गुस्तद्गुभि	१ ७ २५	तत्रोदेवायच्छतसुप्रवाच	७ ८ ८		
तद्गुतपृथिविवुह्वर	४ ४ ४	तद्गिविद्वियत्तद्गोजोप	६ ३ ३	तत्रं श्रंभंसुख्यमस्त्युष्मे	४ ६ ४	तत्रोद्यावापृथिवीतद्गुआ	७ ८ १२		
तद्गुवस्यसवितुर्वार्यसह	३ ८ ४	तद्गिष्णोःपरमुप	१ ३ २	तद्गुद्गुदेवरुणोमित्रोअभि	५ ३ २७	तत्रोराय पर्वतास्तद्गुवार्प.५	३ ३ २७		
तद्गुवानदिवर्तमाय	२ ७ १	तद्गिर्वीमोस्तोमहिखनं	४ ३ १४	तद्गुद्गुदेवरुणोसिनोअभि	५ ४ ६	तत्रोवाजाक्रमुक्षण	३ ७ १०		
तदिद्गुयवृणीमहे	८ ७ १३	तद्गोअधमनामहे	५ ५ १०	तनव्यसीद्गुआजायमान	१ ४ ३	तत्रोवातोमयोसुवस्तु	१ ६ १५		
तद्गुश्रुतिरितैश्चियथाः८	१ २ ९	तद्गोगायसुतेसच्	४ ७ २५	तर्बस्त्रुरीपुमहुत	२ २ ११	तत्रोविवोच्योयदितेपुराचित्	४ ६ १३		

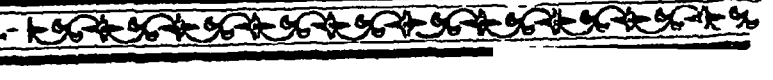
मन्त्र.	अष्ट.	अ	वर्ग	मन्त्र	अष्ट	अ	वर्ग	मन्त्र	अष्ट	अ	वर्ग	मन्त्र	अष्ट.	अ	वर्ग
तद्योविद्यावस्यव	६	८	३३	तमद्याराधसेमहे	६	४	४५	तमाननवृजनमत्यथाधि	४	७	७	तमिद्विप्रावस्यव	६	१	१०
तत्रोहिबुधोअक्रिके	४	८	७	तसध्वरेष्विक्लते	४	१	६	तमानोअकमष्टतायुष्टे	५	६	२१	तमिद्वोचैमाविदथेषु	१	३	२१
तन्मकरतामिद्वरचित्रपा	६	६	३८	तमपसतुशवसवस्सुषेपु	१	७	९	तमिद्वमडुमागहि	३	३	५	तमिजरोविह्वयतेसमीके	३	६	११
तमिद्वस्ववर्णस्याग्निच	१	८	७	तममृक्षतवाजिन	६	८	१६	तमिद्वजोहवीमिभवान	६	६	३८	तमिन्वेतुवसमनासमा	३	५	२
तपसायेअनाधुज्या.	८	८	१२	तमकैभिस्सामसि	६	१	२१	तमिद्वदानमीमहे	६	६	४	तमीहिन्वतिधीतयोदश	२	२	१३
तपतिशत्रुस्वर्णभूम	५	३	२६	तमवतनसानुसिमरुपं	३	५	१६	तमिद्ववाजयामसि	६	६	२२	तमीहिन्वत्ययुव	६	७	१७
तपुर्जमोवनवावातचोदि	१	४	२३	तमवतनसानुसिगुणीहि	६	७	११	तमिद्व्योवैराथंति	६	६	१	तमीहोतारमानुपक्	३	५	६
तपुर्धोसपत्तुरक्षसोये	८	८	४०	तमसैरायुवतयो	२	७	२२	तमित्यच्छतिनसिमोविपृ	२	२	१४	तमीकृतप्रथमयजुसाध	१	७	३
तपोष्वयेअंतराअभि	३	८	११	तमस्युवावापृष्टिवीसवेत	८	६	१४	तमित्सीखित्वमीमहे	१	१	१९	तमीकित्वयआहुत	७	३	३३
तपोष्विद्विद्विततद्विवस्य	७	३	८	तमस्यपृक्षमुपरा	२	१	१२	तमित्सुदुव्यमंक्षिर	१	५	२१	तमीकित्वयोअविपा	४	८	२८
तमगिरस्वन्नमसासपुर्वन्	३	२	२	तमस्यमर्जयामसि	७	४	२५	तमिद्वोपातनुपसियविधं	५	२	३	तमीमणवी.समर्थका	७	७	१७
तमआसीत्तमसागळहमये	८	७	१७	तमस्यविष्णुमैहिमानुमो	८	६	१४	तमिद्वच्छतिजुह्वंशुस्त्वमव	२	२	१४	तमीमिद्वद्वमस्यराय	६	४	१३
तमग्निमस्तेवसवोन्युष्वन्	५	१	२३	तमस्यराजावरुणस्यमग्नि	२	२	२६	तमिद्वर्भयथमवद्वृआप.	८	३	१७	तमीमहेपुरुषुत	६	१	११
तमग्नेपास्युततंपिपपि	४	५	१९	तमह्वेवाजसातये	६	१	७	तमिद्वनेपुहितेषु	६	३	१	तमीशुजत्यायव.	७	१	३३
तमग्नेष्टतनापह	४	१	१५	तमदान्भुरिजोर्धिया	६	८	१६	तमिद्वद्वद्वसुहवद्वैम	३	५	२०	तमीशानंजरात	१	६	१५
तमशुव.कैविनी सहिरै	२	२	६	तमार्गन्मसोभरयः	६	१	३५	तमिद्वर्धनुजोगिरै	७	१	२०	तमुक्षमार्गणसुव्यथे	७	४	२५

मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग.			
तमुक्षमाणरजसिख	२	५	२०	तमुष्टवामयगिरं	६	३१	तयोपवस्वधारया	७	१	२	तवत्यद्द्वोअंधस	७	१	८
तमुज्येष्टनसमाहुविभि	५	६	२१	तमुष्टुद्वियोजमिभूल्योजा	२	४	तयोपवस्वधारया	७	१	६	तवत्यदिद्वियुह्व	६	१	१८
तमुत्वागोतमागिरा	१	५	२६	तमुष्टुद्विय स्त्रियु सुध	४	१९	तयोरिदमवच्छव	४	४	३२	तवत्येअभेअर्चय	३	८	२३
तमुत्वाद्ध्यद्भ्यः	४	५	२३	तमुष्टुद्वयोहुसत्वा	२	४	तयोरिदमवच्छव	१	१	३३	तवत्येअभेअर्चय	४	१	२
तमुत्वानुगमसुरप्रचेतस	६	६	१३	तमुस्तुपइद्वतगुणीपे	२	२७	तयोरिदमवच्छव	१	१	३४	तवत्येअभेअर्चय	३	५	५
तमुत्वानुगमीमहे	६	२	२०	तमुस्तुपइद्वतगुणीपे	४	११	तयोरिद्वतवपय	१	४	३५	तवत्येअभेअर्चय	२	५	६
तमुत्वापाथ्योवृषा	४	५	२३	तमुस्तोतार पूर्व्यथाविट	२	२६	तुरगिर्विश्वदेशत	५	३	२०	तवत्येपितोरसारजसि	२	५	६
तमुत्वाय पुरासिथ	४	७	२३	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	७	१	तुरगिर्विश्वदेशत	६	३	३७	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	७	४	२
तमुत्वावाजसातस	१	५	२६	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	१	७	तुरगिर्विश्वदेशत	७	१	१५	तवत्येसोमशक्तिभि	७	७	११
तमुत्वावाजिननरं	६	८	७	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	५	१४	तुरगिर्विश्वदेशत	७	५	१४	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	२	६	२८
तमुत्वावृहतेम	१	५	२७	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	६	३	तुरगिर्विश्वदेशत	६	४	४८	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	५	२	७
तमुत्वासत्यसोमपा	४	७	२२	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	२	५	तुरगिर्विश्वदेशत	४	६	२	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	३	५	२१
तमुद्युम पुर्वणीकहेत	४	५	१२	तमुत्तारिद्वनरेजमानम	८	४	तुरगिर्विश्वदेशत	६	७	२३	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	४	१	१८
तमुगुतविपीमतेपा	४	३	२३	तमोपधीर्धिरगर्भमूत्वि	८	४	तुरगिर्विश्वदेशत	६	१	१४	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	६	१	१८
तमुन पूर्वपितरोनवग्वा	२	६	२३	तम्बिमिप्रगायत	६	१	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	५	२	२९	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	७	५	१०
तमुष्टवामयद्भुमाजुजानं	६	६	३३	तम्बिमिप्रगायत	६	१	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	८	७	२६	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	६	१	३५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग						
तवप्रणीतोद्भुजोहुवानान्	५	३	१२	तवहुत्वादिद्विविधमजौ	४	६	१०	तस्मात्प्रशिक्षितः शर्मयस	३	६	१३	तस्यैवयुमुमुतौयुजियस्य	४	७	३२
तवंप्रणेतिरश्वमि	७	१	९	तवशिरोव्रतवपोत्र	२	५	१०	तस्मात्परनिद्रिव्या	२	७	४	तस्यैवयुमुमुतौयुजियस्य	८	७	१९
तवप्रयश्चित्तद्वयं	४	५	२२	तवमिद्वोत्रतवपोत्रमृग्विष्यं	८	४	२१	तस्माद्द्विष्येद्दुविः	५	७	२	तस्यां समुद्रात्प्रथिविषं	२	३	२२
तवप्रयाजायानुयाजाश्च	८	१	११	तवायसोमस्त्वमेष्टवर्वाङ्	३	२	१८	तस्माद्द्विष्येधुनयंत	२	७	४	तस्येद्वर्तोरहयतआशर्वः	६	१	३०
तवप्रसासंशानुयापत्तति	३	४	२३	तवाहर्षरातिभि	१	१	२१	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः	८	४	४	तस्येदिहस्त्वथुष्टुष्यन्ति	३	६	५
तववायवृत्तस्पते	६	२	३०	तवाहसौमरारण	७	५	१५	तस्मादश्वानजायत	८	४	४	तौआहृत्स्यसीहुपोविवा	५	४	२८
तवविश्वेसुजोपस.	६	८	८	तवाहसंभ्रुकृतिभि.	४	३	१	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवप्रतेसुभगोस	२	७	९	तवाहसंभ्रुकृतिभि	६	१	३४	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवकरोरपतयिष्वर्ध्वं	२	३	१३	तवेदविश्वमभितं. पशुर्ध्वं	५	६	२३	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवशुक्रासोश्चयं.	७	२	७	तवेदिद्वप्रणीतिसु	५	८	१३	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवप्रियासुहृदोदेवदेवाः	३	८	१६	तवेदिद्वानुमवसु	५	५	२०	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवप्रिये मरुतोर्मजयन्त	३	८	१६	तवेदिद्वानुमवसु	६	५	२०	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवप्रियेव्यजिहीत	२	६	३२	तवेदुवा सुकृतिर्यः	६	६	४८	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवस्थामयुरुर्वीरस्य	२	७	२०	तवेमा प्रजाद्विष्यसुरेतस.	७	३	१०	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९
तवस्वादिष्टामेसंहृष्टि.	३	५	१०	तवेमेसुससिषव	७	२	८	तस्मात्प्रजात्सर्वंहुतुः संभ्रं	८	४	४	तौआशिरपुरोळावो	५	७	१९

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग					
ताज्जभिसंतमस्तूत	३	७	३२	तानांशक्तपार्थिवस्य	४	४	६	ताभिरार्यातयुपणोपमेहवर्ष	२	७	तावृषिणमदिंन्तोम्यंमदे	८	५	६
तावृष्यज्येष्ठसिंद्रिय	८	७	१०	तानुआवोळ्हमथिना	२	८	८	तामुज्युविभिर्भ्रय संपुत्राभ	१	२	तावदुपोराधोअसभ्य	५	५	२६
तावृष्युनमसासहं	१	३	७	तानव्यसोर्जरमाणस्यम	५	१	१	तामूरिपाशाववृत्तस्यसेख	५	७	तावृत्तियतज्युयुविपर्वत	७	८	१७
तावृष्यशुभानायुव	१	६	७	तानस्तिपतनुपा	५	५	८	ताभ्यविश्वसराजसि	७	७	तावृल्लुद्राधुंरुवाकतमा	५	१	१
तावृष्यवर्णमायु	२	५	२६	तानीदृहोनिवहृलान्यास	५	५	२३	तामंदसानामनुपेदुरोण	७	२	तावृग्रीभिविपुन्यव	५	६	१७
तावृष्यसूदोहसः	६	५	५	तामृभ्यआसौश्रवसाशुनी	४	५	१५	तामभेअस्तेइपुमेरयस	५	२	तावृग्रीभिविपुन्यव	३	७	१६
तावाचरतिसमनापुरस्ता	३	८	२	तानेअयवनस्पती	१	२	२६	तामस्यरीतिपुंशोरविम	४	३	तावानरास्त्वसेसुजाता	१	८	१९
ताइन्वेइवसमनासमानी	३	८	२	तानोरसज्रातिपाचोवर्ष	५	३	२७	तामहातासदुस्पती	१	२	तावामित्राघरुणाधारयत्	८	७	२०
ताईवधतिमखस्युपौत्थी	२	२	२५	तावोवाजवतीरिपः	४	८	२९	तामातात्रिश्ववदसा	६	२	तावृवास्तेन्युइमसि	२	२	२४
ताकुर्मापतरासै	२	४	१३	तान्यजत्रोक्ततुषुध	१	१	२७	तामिन्नयमशक्तये	१	२	तावृवाविश्वस्यगोपा	६	२	२१
तागृणीहिनमस्यैसि.श्रुपैः	५	१	११	तान्पूयानिविवाहृमहे	१	६	१५	तामेअश्विनासनीनां	१	८	तावृसुम्यगदुह्राणा	४	४	८
ताघाताभद्रावृषसं.पुंगसु	३	८	२	तान्वदस्समुस्तुखौउपस्तु	६	१	३८	तामेअश्वयोनाहरीणां	३	२	तावृसुम्यतावंपरुंवेम	२	५	१
ताश्रिद्धयासदुसैर्वसुसेधा	५	१	१०	तान्वोमहोमस्तपुन	२	७	२१	तायुज्जमाशुचिभिश्चक्रमा	५	१	तावृसुम्यहवामहे	६	२	२६
तावृसंभद्रमहृतोमहानि	३	६	७	तावाहवासुचेतुनां	४	४	२	तायुषेपुपशसता	१	२	तावृमिथानोवसे	४	४	३
तावृतेसुत्यासुगिनृमृवि	३	६	८	ताभिरारगच्छतरा	४	८	२८	तायोधिष्टमभिगाईदनु	४	८	तावृमेयेरथानां	४	४	४
तातेयुगंतिवेधसः	३	६	२९	ताभिरार्यातमृतिभिः	५	८	५	ताराजानाशुचिवत्ता	४	५	तावृमेयेरथानां	४	४	३२

मंत्रः

ताविप्रथैज्जुर्पूणञ्चै

ताविदाचिदहानां

ताविदुःशसमर्त्यं

ताविदोपाताडपसिशुभ

ताविद्वारासाहवामहेवां

तावृथतावनुधून्

तासुआजायुतासुती

तासानुसीचैवसानुगहिभू

तासुजिह्वसुपह्वये

तासुदेवायद्वाशुभे

ताह्यद्वृत्तिर्यद्वभसुया

ताहिक्षत्रमविदुतं

ताहिक्षत्रंधारयेथ्यअनुष्ट

ताहिदेवानामसुराताव

ताहिमध्यंभराणां

ताहिशथतुईकते

अष्ट. अ. वर्ग

५ १ १०

६ २ ७

५ ६ १८

६ २ ७

१ ८ २२

४ ३ २२

२ ८

६ १५

१ १

५ ८

५ १

४ ४

५ १ १०

५ ५

६ ३ २४

५ ६ १७

मंत्रः

ताहिश्रेष्ठवर्षसा

ताहिश्रेष्ठदिवतातातुजा

ताहुनेयोरिदं

तिग्मचिदेममहिर्वषां

तिग्मजभायुतरुणाय

तिग्ममायुधमस्तामनी

तिग्ममेकोविभतिहस्ता

तिग्मायदुतरशानि पतां

तिग्मायुधौतिग्महेतीसुशे

तिरि पुरुचिदशिनारजां

तिरश्रीनोविततोरुक्षिमे

तिष्ठासुकमघवन्मापरागां

तिस्त्रक्षपस्त्रिरहातिवजं

तिन्नोदेवीर्वाहंदिद्वरीयः

तिन्नोदेष्टायनिकंतीरुपासते

अष्ट. अ. वर्ग

४ ४ ३

५ १ ११

४ ८ २७

४ ५ ३

६ १ ३३

६ ६ ३३

२ ३६

५ २०

१ १८

३ ४ ३

७ १७

३ १९

२ १७

८ ८

२ २२

६ १६

मंत्रः

तिन्नोधावोनिहिताअतरं

तिन्नोधावं सविदुर्था

तिन्नोभूमीर्धारयन्

तिन्नोमातृस्त्रीन्पितृन्

तिन्नोयदंमेशरदं

तिन्नोयहस्यसुभिध परि

तिन्नोवाचईरयतिप्रवहि

तिन्नोवाचउदीरते

तिन्नोवाच प्रवदुज्योतिरं

तीक्ष्णेनाश्रेचक्षुपारक्षयुजं

तीवस्याभिवयसोअरुपां

तीवा सोमासुआगहि

तीवा सोमासुआगहि

तीवान्घोपांरुण्वतेष्टपपां

तीवोवोमधुमाब्जयं

तेजोवुज्यउत्तरे

अष्ट. अ. वर्ग

५ ६

३ ३

२ ७

२ ३ १५

५ १७

८ १८

४ १७

८ २३

७ १

४ ६

८ १८

२ ८

६ १

१ २०

८ ९

१ १४

मंत्रः

तुभ्योहमुत्सुमधिगोदसेवे

तुचेतनायतसुनं

तुजेनुस्तनेपर्वता.संतु

तुय्युगावोवृत्तंपयः

तुभ्युवेतेजनाइसे

तुभ्युताशगिरस्तम

तुभ्यदक्षकविक्रतो

तुभ्युपयोर्यपितरावनीतां

तुभ्युब्रह्माणिगिरंइदुतुभ्यं

तुभ्यभरतिक्षितयोर्यविष्ट

तुभ्यवाताअग्निमियं.

तुभ्युकास शुचयस्तु

तुभ्यश्रोतंत्वग्निगो

तुभ्यसुतास्तुभ्यसुसोत्वां

तुभ्यसोमा.सुताइसे

तुभ्यस्तोकायुतुश्चता

अष्ट. अ. वर्ग

६ ८

१ २८

४ २ १४

६ ८ २१

६ ३ ३४

६ ३ ३२

३ १ १४

८ २४

३ १६

८ १३

८ २१

२ १ २३

३ १ २१

८ १८

६ ६ २५

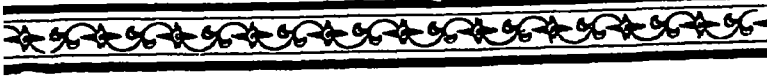
३ १ २१

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
सुभ्येहिन्वानोवसिष्ठ	२ ७ २५	सुविश्वेसुहृत्सुमयुधसुः	६ ५ ३०	तेऽञ्चरतीसमनेवयोषा	५ १ १९	तेऽवामदावृहदिन्द्रस्वधावः४	६ १
सुभ्यमप्येवहन्	८ ३ २७	सुविश्वीवोवपोद्वर	६ १ २३	तेऽक्षोणीभिररुणेभि	७ ७ २१	तेदशवा.प्रथमा	७ २१
सुभ्यमुपासु.शुचय परा	२ १ २३	सुविश्वीवोवृषभोवावृष्यात.३	६ ८ १५	तेगव्यतामनसाहृष्टमुन्ध	३ १ १४	तेन पूर्वासुपरसुहृद्व.७	३ २
सुभ्यायमद्रिभि सुतः	६ १ १	सुविश्वसुतुविक्रतो	६ ५ १	तेघाराजानोअश्वतस्यम्	८ ४ २६	तेनःसंतुयुजु सदा	६ ३
सुभ्यायसोम परिप्लो	२ १ २४	सुतुजानोमहेमते	६ ५ १	तेघेदशेस्वाध्या.	६ १ ३२	तेन सद्वास्त्रिणरुथि	६ ८
सुभ्येदमभ्रमधुमत्सुवचं ४	१ १ ३	सुवृषोजीयान्तुवसुस्वर्वा	४ ६ ९	तेघेदशेस्वाध्या	६ ३ ३४	तेनआसोवृकाणां	६ ४ ५३
सुभ्येदमिन्द्रपारिपिच्यतेम ८	८ २५	सुणस्कदस्यसुविश	२ ४ १२	तेचिद्धिपूर्वांसिस्तेशा	५ ४ १५	तेनहृद्.शुथिवीक्षामवर्ध	४ ८ १३
सुभ्येदिसासवनाश्वरुविधाः५	३ ६ २८	सुतीयेथाना सवनेपुरुष्टुत३	३ ३ १८	तेजश्चिरेदिवक्रत्वासः	१ ५ ६	तेननासत्यागतं	४ ३ २
सुभ्येदिन्द्रसुरुक्वते	६ ५ २८	सुद्विजासतुद्विजासोवद्रथ.८	४ ४ ३१	तेजानतुस्वमोक्थं	६ ५ १६	तेननोवाजिनीवसूपक्षे	५ ८ ४
सुभ्येदिन्द्रस्वओक्थे	३ ३ ३	सुपुयत्वातुपुणाववक्ष	३ ५ ७	तेजिष्ठयात्पनी	२ ६ ३१	तेनसुत्येनजागृत	३ २ ३
सुभ्येदेतेर्बहुलाभाद्रिदुरधा १	४ १८	सुष्टमेतल्कडकमेतत्	८ ३ २६	तेजिष्ठायस्यारुतिवैराद्	५ १ १४	तेनस्त्रोवृम्युथामर	६ ५ ३०
सुभ्येदेतेमुस्तः.सुरोवा. ४	४ १ २७	सुष्टामयाप्रथमयात्वेसुञ्.८	३ ३ ७	तेतेअशेस्वोतां.	५ ५ २६	तेनखाध्वत्वेवत	६ २ २७
सुभ्येमाशुवनाक्वे	७ १ २९	तेअद्रयोदशोत्रासञ्चार्व८	४ ३ २४	तेतेदेवनेत	४ ३ ४	तेननूतोयमतये	८ ७ १३
सुरण्यवोमधुमतद्वुत्सुते ६	४ ४ १९	तेअज्येष्ठाकर्मिष्ठासु ४	४ ३ ३०	तेतेदेवायुदाशत स्याम	५ २ २३	तेनोअर्वातोहवनश्रुतोहृव	८ २ ७
सुरण्यवोर्गिरसोवक्षत ५	४ १९	तेअस्यभ्यर्शमयस १	६ १७	तेवामदाकमदुताविष्ट	१ १ ४	तेनोरुणनेमहिनीमहिश्च २	३ ३
सुरीयनामयुशियं ६	५ ३६	तेअस्यसंतुक्तेवोमृष्ट्युव. ७	२ २३	तेवामदाइन्द्रमादयतु	५ ३	तेनैतोपाक्पाच्यः	६ २ ३५

मंत्रः	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ.	वर्ग
तेनोनावसुंरुष्यत	६	२	तेरुणेभिर्वरमापिदांगैः	१	१४	तेसामदेवरुण	५	५	तोशावृहणाहुवे	३	१
तेनोभुद्रेणशर्मणा	६	१	तेरुद्रासु सुर्मखाजुमयो	४	३४	तेसामुयेअशये	३	५	तोशासोरथुयावावा	६	३
तेनोमित्रोवरुणोव्युमा	४	२	तेवदन्प्रथमाम्रह्यकिष्टि	८	६	तेहियावापृथिवीभूरित	८	४	सन्नावहतोदुरो	१	५
तेनोरत्नानिधत्तनु	१	२	तेवर्धतस्वतवसो	१	३०	तेहियावापृथिवीविश्वना	८	३	स्मनासुमत्सुहिनोतयुव	५	३
तेनोरुयोद्युमसोवाजवतः	४	८	तेविदन्मनसादीर्घ्याना	८	३९	तेहियावापृथिवीविश्वना	२	३	स्यचिपवैतगिरि	६	४
तेनोरुद्र.सरस्वतीसुजो	४	८	तेविश्वाद्वाद्युवेवसु	७	३७	तेहिन्विरेअरुणजेन्यवसु	६	७	स्यचिदत्रिस्तुशूर	८	१
तेनोवसुंनिकाभ्यां	४	३	तेवोहृदेमनसेसत्पुत्रा	३	७	तेहिपुत्रासोअविते.	६	१	स्यचिदश्वनवाजिन	४	१
तेनोवृष्टिदिवस्पारि	७	२	तेपाहिचिन्मुष्य	६	५१	तेहिमुजायाअभरतविश्र	८	४	स्यचिदुर्गीमधुपदायान	८	१
तेभुक्तासोव्युष्टियु	७	४	तेपाहिसुहामहुतामर्जुर्व	८	९	तेहियुक्तेपुयुक्तियासुजमा.	५	४	स्यचिद्वस्यक्रुभिर्निपत्त	४	१
तेभ्योगोधाजुयर्थकपद्वेत	७	७	तेसुत्येनुमनसागोपतिगाः	८	१६	तेहियुक्तेपुयुक्तियासुजमा.	८	३	स्यचिद्विस्थाकंपुयंशयानं	४	१
तेभ्योयुक्नुद्वुधराः	४	४	तेसुतीपतुजोपुमायज	५	१२	तेहिवसोवसवानाः	१	६	स्यचिदेयास्तुधयामदंत	४	१
तेमभाहृथंकायु.	४	३	तेसुतासोमदितमा	७	४	तेहिश्रेष्ठवर्धसुस्तुज	४	८	स्यचिद्विहादीवपुथु	१	३
तेमन्वत्प्रथमवामभुजो	३	४	तेसुनव.स्वपस सुदंससः	२	१६	तेहिग्मावनुपोनरं	६	२	स्यचिद्विहादीवपुथु	३	३
तेमर्जुजतदृवांसोअदि	३	४	तेसुमादोहृदीदं.स्यानिस	२	३	तेहिसुसाकृतमुत्राः	४	४	स्यचिद्विहादीवपुथु	५	६
तेमायिनोमभिरिसुप्रचैतस.	२	३	तेसुमादोहृदीदं.स्यानिस	८	४	तेहिस्थिरसुशवसः	४	४	स्यसुमेपंमहयास्त्रविदं	१	४
तेरापातेसुवीथैः	३	५	तेसुद्रासो नोक्षण.	४	३	तेनोकेहितनयजुर्वरांसु	३	७	स्यसुनोअग्रहणं	४	७

मंत्र	अष्ट	अ	वर्गः	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्गः
लमुच सत्रासाहं	६	६	१६	त्रिशाच्छतंवाग्भिर्णद्द्रसाकं	४	६	२४	त्रिपादूर्ध्वउदैपुरंयः	८	४	१७	त्रिर्वीतर्यातविरनुभतो	१	३	४
लमुपुवागिनद्विवर्बूत	८	८	३६	त्रिशब्दामविराजति	८	४	४७	त्रिभि पृविद्यरपु	३	१	२७	त्रिवधुरेणत्रिवृता	१	४	१
लस्यचिन्महुतोनिर्मुगस्यं	४	१	३२	त्रिःपृष्टिस्वास्तोवावृ	६	६	३३	त्रिभिपृष्टदेवसवित	७	२	१८	त्रिवंधुरेणत्रिवृत्तारथेन	१	८	१८
त्याजुस्रत्रियावव	६	४	५१	त्रिःससमयूथं सुस	२	५	१६	त्रिसुधानसुसरोरिमगुणीये	२	२	१५	त्रिवंधुरेणत्रिवृत्तारथेन	६	६	८
त्याजुपुतदक्षसः	६	६	२९	त्रिःससयद्दुखानित्ये	१	५	१८	त्रिरनरैक्षसवितामहिल्व	३	८	४	त्रिविष्टिधातुप्रतिमानुमो	१	७	१५
त्याजुयेविरोदसी	६	६	२९	त्रिःससविष्णुल्ल्याका	२	७	१६	त्रिरश्विनासिंधुभि	१	३	५	त्रिअश्विकोःप्रचिकितुर्वसू	५	२	१४
त्रयद्दस्यसोमाः	५	७	१८	त्रिःसससत्तानुद्योमहीरुप	८	२	७	त्रिरसेससधेनवोदुदुहे	७	२	२३	त्रिअश्विनोअद्याभवंतंनचेट	१	३	४
त्रयं कृण्वति सुर्वनेपुरेत.	५	२	२३	त्रिःसुमाह्नंअथयौवैतसे	८	५	१	त्रिरस्यतापरुमासतिसु	३	४	१३	त्रिपथस्यसुस्रधातु.	४	८	३२
त्रयं केशिनक्रतुथा	२	३	२२	त्रिकद्रुकेभि पतति	७	६	१६	त्रिरोदिव संवितवर्षाणि	३	४	१	त्रिपथस्येवाहंपि	१	४	१
त्रयु कोशासश्चोतति	५	७	१८	त्रिकद्रुकेपुचेतनं	७	६	१०	त्रिरादिव संवितासोपवी	३	४	१	त्रीणिजानापारैभूपत्यस्य	१	७	१
त्रयं पुवयोमधुवाहनेरथे	१	३	४	त्रिकद्रुकेपुचेतन	४	६	१९	त्रिरस्रमादुण्यारोचुनानि	३	४	१	त्रीणितआहुद्विंविबधना	२	३	१२
ज्ञातानोबोधिवदक्षानया	३	५	२४	त्रिकद्रुकेपुमहियो	२	२	२८	त्रिद्वेव पृथिवीमेपुप्लां	५	६	२५	त्रीणित्रितस्यधारया	७	५	४
ज्ञातारोर्मदमवितारुर्मिदं	४	७	३२	त्रित कृपेवहितोदेवा	१	१	२३	त्रिनौअश्विनादिव्यानि	१	३	४	त्रीणिपुदात्यश्रितो	५	८	२९
ज्ञातारोदेवाबधिवोचता	६	४	१३	त्रिधाहितपुणिभिर्गुह्यमा	३	३	१०	त्रिनौअश्विनायजुला	१	३	५	त्रीणिपुदाविचक्रमे	१	२	७
ज्ञातारंत्वानूनो	२	६	३०	त्रिपचया श्रीळतिनातए	७	८	४	त्रिनौर्यिवहतमध्विना	१	३	४	त्रीणिराजानाविदथेपुर्बुणि	३	२	२४
त्रायतामिहदेवा	८	७	२५	त्रिपजस्योवृपमोविश्वरू	३	४	१	त्रिर्यातुधान प्रसितितए	८	४	७	त्रीणिश्रुतात्रीसुहृता	३	१	६

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
त्रीणिशुतात्रीसुहृत्वाण्यु	८ १ १२	त्वगोत्रमगिरोभ्योवृणोरप	१ ४ ९	त्वत्स्यद्भ्याविर्नो	१ ३ २४	त्वंदिवोवृद्धत.सातुकोपयः	१ ४ १७
त्रीणिशुतान्यवर्ता	५ ८ १७	त्वचसोमनोवर्तः	१ ६ २०	त्वतोऽमडभयात्वि	२ ५ २१	त्वदुत प्रथमोवरेण्यः	८ ७ ५
त्रीणिसरासिपृक्षयः	५ ८ १९	त्वचिन्तीतवृक्षैः	६ ५ ३३	त्वंतोऽद्भोभयेऽभिमित्रान्	३ ७ १९	त्वदुतस्त्वमुन.परुषपाः	२ ६ १
त्रीण्येकउरुगायोविचक्रमे	३ १ १७	त्वंचिन्न शम्याऽमत्रेऽस्या.	३ ४ २०	त्वतान्सचमतिचाति	२ ५ ३९	त्वदुतोऽमर्त्यः	२ ६ १
त्रीयच्छतामहिपाणामस्रो	२ ३ ६	त्वंजुर्धनसुचिमखस्युं	८ ३ ४	स्वतान्द्वृहत्येचोदयोऽनून्	२ ७ ७	त्वंदेविसरस्वति	३ ५ २२
त्रीरोचुनादिव्याघारयंत	१ २४	त्वजामिर्जनां	८ ३ ४	स्वतान्द्वृहत्येचोदयोऽनून्	२ ७ ७	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्रीरोचुनावरुणत्रौरुत	२ ७	त्वजिगेथनधनारुरोधित	१ ५ २३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्रीपुधस्थासिधवृष्टि.क	३ ४	त्वतदुवयमिद्भृहृणकः	३ ४ २१	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्र्यंबकंयजामहे	५ ४ ३०	स्वतदेवजिह्वया	३ ४ २१	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्र्यनुमामनुपोदेवताता	४ १ २३	स्वतम्रह्मणस्पते	३ ४ २१	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्र्युद्रायदेवहितयथावः	३ ७	स्वतमत्रेऽमृतत्व	३ १ ३३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्वकरजमुतपूर्णयवधी.	१ ४	स्वतमिद्भृत्पर्वतमभोजसे	१ ४ २३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्वक्रविचोदयोर्कसातो	३ ६	स्वतमिद्भृत्पर्वतमहासुरं	१ ४ २३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्वकुत्सशुण्यहृत्येव्यावित	३ ६ २१	स्वतमिद्भृत्पर्वतमहासुरं	१ ४ २३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२
त्वंकुत्सेनामिशुण्यमिद्	३ ७	स्वतमिद्भृत्पर्वतमहासुरं	१ ४ २३	त्वत्सुनद्भृतरयिदा	२ ४ २४	त्वंदिविसरस्वति	३ ५ २२

मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग					
स्वनो सोमसुक्रुं	७	१२	स्वनोअग्नेअधराहुदंकात्	८	५	८	स्वर्पाहीइसर्हयसोवृन्	२	४	११	स्वंप्रभरोयोधमुष्वं	४	६	२१
स्वनंहृदक्रतुं	६	५	स्वनोअग्नेअश्रुत	४	१	२	स्वपिमुसृगयश्रुवास्	३	५	१९	स्वरयिपुखीरं	६	५	१२
स्वनंहृद्वामिहृती	२	२५	स्वनोअग्नेअंगिरः	४	१	२	स्वपुराहृदचिकिदंनाव्योजं	६	६	३८	स्वराजेंद्रयेचदेवाः	२	४	१६
स्वनंहृद्रायातरूपसा	२	११	स्वनोअग्नेतवदेव	१	२	३	स्वपुरचरिण्व	५	७	१५	स्वराजेंवसुद्रतं	६	८	१०
स्वनंहृद्रायापरीणसा	२	११	स्वनोअग्नेपित्रोरूपस्थे	१	२	३	स्वपुरुण्याभरास्वभ्यां	८	६	१५	स्वंवरुणजतमित्रोअग्ने	५	२	१५
स्वनंहृदवाण्डु.	५	३	स्वनोअग्नेमहोभि	६	५	११	स्वपुरुसहस्रानिद्रातानिच	६	४	३७	स्ववरोसुपाम्णे	६	२	१४
स्वनंहृदशरुशरै	७	७	स्वनोअग्नेवरुणस्याविद्वान्	३	४	१२	स्वभगोनुआहिरब्रमिये	४	५	१५	स्ववर्मासिसुप्रथं	५	३	१५
स्वनंहृद्राभूरुओजो	३	७	स्वनोअग्नेसुनयेधनानां	१	२	३	स्वशुं व प्रतिमानं पृथिव्या	१	४	१४	स्ववरुस्यगोमंत	१	१	२१
स्वनंहृद्रासाहसै	६	५	स्वनोअसिभारुताग्ने	२	५	२८	स्वमस्यदोधतं	८	८	२९	स्वविश्वप्रदिव सीवज्रासु	४	५	७
स्वनिश्चित्रकृत्या	४	८	स्वनोअस्याहृदद्रुहृणायाम्	१	८	२६	स्वमहाहृदद्रुभ्यहृक्षाः	३	५	२१	स्वविप्रस्वकृविः	६	८	८
स्वनुचक्षाअसिसोमविश्व	७	३	स्वनोअस्याअमतेरुतक्षुधः	६	४	५०	स्वमहाहृदयोहृशुमे	१	५	४	स्वविश्वस्यजगत	८	५	२१
स्वनुचक्षाधृपुमानुं	३	१५	स्वनोअस्याजुपसां	३	१	१५	स्वमहीमवर्निद्विश्वधेनां	३	६	२	स्वविश्वस्यधनुदाअसि	५	३	२०
स्वनुभिर्दृमणोदेववीतौ	५	२	स्वनोगोपा पथिकृत्	२	६	३०	स्वमानेभ्यहृद्विश्वजन्त्या	२	४	९	स्वविश्वस्यमेधिर	१	२	१९
स्वनोअग्नेअयुषुं	६	३	स्वनोवायवेपामपूर्यं	२	१	२३	स्वमायाभिरनवथमयिनं	८	८	५	स्वविश्वदधिपेकेवळाति	८	५	१५
स्वनोअग्नेअपुषां	४	१	स्वनोवृत्रहतम	७	७	१२	स्वमायाशिरपंमायिनोव	१	४	९	स्वविश्वेपावरुणासि	२	७	७
स्वनोअग्नेअग्निभिः	८	७	स्वपुवित्रेजसोविधर्मणि	७	३	१७	स्वयविष्ठदाशुपं	६	६	५	स्वविष्णोसुमुत्तिविश्वजं	५	६	२५

मंत्र.

त्वं वृथानुद्यहं द
 त्ववृथहं दपृथो भू
 त्वं वृथानुजानो
 त्वनुतान्यवृथवरस्य
 त्वशार्धायमहिनागृणान.
 त्वश्रद्धाभिर्मदसान.
 त्वंसुत्यहं दपृथुणुरेताम्
 त्वंसुथो अपिबोजातहं द
 त्वंसमुद्रियाश्रुप.
 त्वंसमुदो कसि विश्वित्कं
 त्वंसिधूरवासुजः
 त्वंसुतस्पीतये
 त्वंसुतोनुमादंन.
 त्वंसुष्णो अङ्गिसि.
 त्वंसुङ्गरस्यर्द्धहि
 त्वंसुङ्गरितोरामुञ्चन्

मंत्र
 त्वंसुर्येनुआमंज
 त्वंसोमक्रुमि सुक
 त्वंसोमतनुहृद्भ्य.
 त्वंसोमनुमादंन
 त्वंसोमपुणिभ्युआ
 त्वंसोमपर्वमान.
 त्वंसोमपितृभि संविद्वान
 त्वंसोमप्रचिकितो
 त्वंसोमसुहेमगं
 त्वंसोमविपुश्चित
 त्वंसोमविपुश्चित
 त्वंसोमसुरपुप.
 त्वंसोमासिधारुः
 त्वंसोमासिसर्पतिः
 त्वंसुत्ससम्युजार्थमानः
 त्वंसुत्यदप्रतिमानमोजः

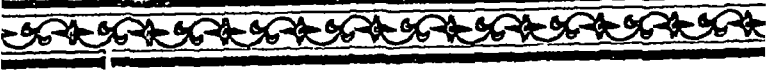
मंत्र
 त्वंहृत्यदिद्रुक्त्समाव.
 त्वंहृत्यदिद्रुचोदी
 त्वंहृत्यदिद्रुस ननु
 त्वंहृत्यदिद्रुरिपण्यन्
 त्वंहृत्यदणयाद्भृधीरं.
 त्वंहृत्यदृपभचर्पणीनां
 त्वंहृत्यददमायोदस्यन्
 त्वह्यद्यविष्ठय
 त्वहिक्षैतंबुधरो.
 त्वहिनस्त्वं सोमगोपा.
 त्वंहिनं पितावसो
 त्वहिमन्यो अमिभ्रुलोजा
 त्वहिमासुपेजने
 त्वंहिराथस्पतेराधसोम
 त्वहिविश्वतोसुख
 त्वहिवृत्रहृत्रेया

मंत्र.
 त्वंहिराश्रतीनां
 त्वहियूर सन्तिता
 त्वहिष्माच्यावयुञ्ज्युता
 त्वहिसलयोमंघवक्रानित.
 त्वंहिसुत्तरसि
 त्वहिसोमवर्धयन्
 त्वहिसोमवर्धनः
 त्वहोतामनुहितः
 त्वहोतामनुहितः
 त्वहोतामुद्रतमोनोअष्टु
 त्वद्यमेद्विव्यस्यराजसि
 त्वद्यमेप्रयमोनोता
 त्वद्येकुईशिपुहं द
 त्वद्येहिचेरिचे
 त्वद्यं गृगदैव्या

अष्ट. अ. वर्ग.
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

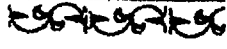

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्विभुत्सहस्रो	३	१	१३	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्विधाविशं कायुन्नासि	५	२	७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्विद्यैर्द्वेषार्थवानि	३	७	३	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्वाजीवाजसरोविहया	३	५	११	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्विजो जायते वाज्यसे	३	५	९	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वद्विष्वांसुभगलौभगानि	३	५	१५	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमगजहितारैर्यविष्ठ	३	८	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमगप्रशांसिप	१	६	८	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	७	३	१९	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	१	२	३५	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११
त्वमग्नाद्द्रौघुपम	२	५	१७	त्वमश्रेष्ठोऽस्यैव त्वन्मनीषा	३	५	११

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः
त्वमिन्द्रसृजोपसं	८ ८	११	११	त्वमेतानिप्रपियेविनासं	८ ३	३	३
त्वमिन्द्रववितुवाअपस्कं.	५ ३	३	३	त्वयाह्यश्रेवरुधृतवतो	२ ३	३	३
त्वमिन्द्रस्वयशक्रमुक्षा	५ ४	३	३	त्वयाहिर्न.पितरं.सोमपूर्वैः	७ ४	४	४
त्वमिन्द्राग्निधूरसि	८ ८	११	११	त्वयेदिद्वयुजावयु	६ ३	३	३
त्वमिन्द्राग्निधूरसित्वसूर्यं	६ ७	१	१	त्वयादुद्विरेवद्वृकृणोति	७ ६	६	६
त्वमिन्द्रायुविष्णवे	७ १	१३	१३	त्वष्टामायावेदुपसासुपस्ते	८ १	१	१
त्वमिन्द्रासिद्वृत्रहा	८ ८	११	११	त्वष्टायद्वृत्रसुकृत	१ ६	६	६
त्वमिन्द्रोपरिऋच	७ १	२५	२५	त्वष्टारवायुष्टुभवोहोह	८ २	२	२
त्वमिन्माओपधी.सोम	१ ६	३३	३३	त्वष्टारमश्रुजागोपां	६ ७	७	७
त्वमिन्मावार्योपुरु	४ ५	२१	२१	त्वष्टारुपाणिदिप्रभु	२ ५	५	५
त्वमीक्षियेवसुपतेवसूनां	२ ४	१०	१०	त्वष्टुर्जामातरचयं	६ २	२	२
त्वमीक्षियेसुतानां	३ ४	४४	४४	त्वचित्प्रश्रवस्तमं	१ ३	३	३
त्वसुसुमास्थोपधे	८ ५	११	११	त्वजनामसुस्योर्विद्व	७ ८	८	८
त्वसुसुमाक्रुतुर्भिवद्वधानात्	४ १	३२	३२	त्वद्वृत्तमश्रेजुत्तयुगेयुगे	४ ५	५	५
त्वमेक्यद्वृत्रहन्	४ ७	२१	२१	त्वद्वैवेषुप्रथमहवामद्वे	१ ७	७	७
त्वमेतदधारयः	६ ६	२३	२३	त्वपूर्वैःप्रयोगिभिरीय	८ ५	५	५

मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ. वर्ग.
त्वेधेनु सुदुर्घजातवेद.	८	२	त्वेसोमप्रथमावृक्तवर्हिप.	७	५	दधामितेसुतानां	६	२३	दधामितेसुतानां	६	२३	दधामितेसुतानां	६	२३	दधामितेसुतानां	६	२३	दधामितेसुतानां	६	२३
त्वेपितोमहानदेवानां	२	५	त्वेहुयरिपतरश्चिन्नदंष्ट्र	५	२	दुधिक्रामुधिसुपसं	३	२४	दुधिक्रामुधिसुपसं	३	२४	दुधिक्रामुधिसुपसं	३	२४	दुधिक्रामुधिसुपसं	३	२४	दुधिक्रामुधिसुपसं	३	२४
त्वेरार्यदंष्ट्रतोद्यतमा.	२	४	त्वोतासुस्तवावसा	७	१	दुधिक्रामनमसबोधयतः	५	२२	दुधिक्रामनमसबोधयतः	५	२२	दुधिक्रामनमसबोधयतः	५	२२	दुधिक्रामनमसबोधयतः	५	२२	दुधिक्रामनमसबोधयतः	५	२२
त्वेवसूनिपुर्वणीकहोत	४	५	त्वोतासुस्त्वायुजा	७	५	दुधिक्रावाणदुधानोश्नु	५	२२	दुधिक्रावाणदुधानोश्नु	५	२२	दुधिक्रावाणदुधानोश्नु	५	२२	दुधिक्रावाणदुधानोश्नु	५	२२	दुधिक्रावाणदुधानोश्नु	५	२२
त्वेवसूनिसंगता	६	४	त्वोतासोमधवश्चिद्विप्रा	३	५	दुधिक्रावाप्रथमोवाज्यवी	५	२२	दुधिक्रावाप्रथमोवाज्यवी	५	२२	दुधिक्रावाप्रथमोवाज्यवी	५	२२	दुधिक्रावाप्रथमोवाज्यवी	५	२२	दुधिक्रावाप्रथमोवाज्यवी	५	२२
त्वेविश्रातविपीसुऋग्धि	१	४	त्वोतोवाज्यहृयो	३	५	दुधिक्रावणदुदुचोकिराम	३	२२	दुधिक्रावणदुदुचोकिराम	३	२२	दुधिक्रावणदुदुचोकिराम	३	२२	दुधिक्रावणदुदुचोकिराम	३	२२	दुधिक्रावणदुदुचोकिराम	३	२२
त्वेविश्वारस्वति	२	८	दक्षस्यवादितेजन्मनि	८	२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपमिरथासुमरणशिमी	२	२	दक्षिणावतामिदिसानि	२	२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपसूधुमऋग्वति	४	५	दक्षिणावान्प्रथमोहृत्पृति	८	२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपासोश्चोरेमवंतो	१	३	दक्षिणाश्चदक्षिणागर्ददा	८	२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपंगणतवसंखादिहस्तं	४	३	दुदानमिन्नदंभदत्तमन्म	२	३	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपुरुपकृणुतुउचरंयत्	१	७	दुदीरेवणस्तन्वेदुदिवसु	६	३	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपंकृणुतेवर्णोभस्य	७	२	दुधन्नतधनयन्नस्य	१	५	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपव्यरुद्वयज्ञसाध	१	८	दुधन्नोगोमुदश्चवत्	२	५	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
त्वेपंशधोनामारुतंहुविज्व	४	८	दुधोमिदमथुनोभक्षमत्रे	६	३	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२
वेसुपुत्रशवस.	६	६	दुधोमिदमथुनोभक्षमत्रे	६	३	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२	दुधिक्रावणदुपुजोमहोय	३	२२

मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग
दशानिम्बोदशकश्येम्यः८	४ ३०	दामानविश्वर्षणे	६ २ ९	दिवश्रद्धोचुनादधि	५ ८ २६	दिवोयतासिशुक्र प्रीथूप.	७ ५ २०
दशाश्वान्दशकोशात्र	४ ३४	दाशराशेपरित्तायविश्व	५ ६ ५	दिवस्कण्वासाइदव	३ ३ ३४	दिवोघामसिर्वरण	५ ५ ११
दशोमत्वधुर्जनयतुगर्भ	३ ७	दाशोसकस्यमनसा	६ ६ ५	दिवस्परिप्रथमजबैश्वसि	७ ८ २८	दिवोनतुभ्यमन्विद्वसत्रा	४ ६ ९
दुस्रोहिष्मावृण	२ १ १६	दासपत्नीरहिगोपाअतिष्ठ	२ ३८	दिवस्पृथिव्याअधि	८ २१	दिवोनयस्यरेतसोदुवामा	१ ७ १६
दत्तायुवाकव सुता	१ १	दिदृक्षतउपसोथामञ्जको.३	३ २	दिवस्पृथिव्योवकावृणी	७ ८ ६	दिवोनयस्यविघ्नोतनवी	४ ५ ४
दत्ताहिविश्वमानुषक्	६ २ २७	दिदृक्षेण्यु परिकाशसुजे	२ २ १५	दिवस्पृथिव्या.पर्योजुउद्धृ	७ ३५	दिवोनसर्गाअसस्यप्रमह्ना	७ ४ १६
दसूच्छिम्बुशुसूतपदै	३ ७ ११	दिव पीथूपथुलम	७ १ ८	दिवचित्तम कृण्वति	३ ३ १६	दिवोनमाजुपिप्यपी	६ ८ ६
दंडाडुवेद्रोअजनासआस	५ ३ २३	दिव पीथूपूर्व्ययदुकर्य	७ ५ २३	दिवार्योतिमस्तो भूस्यशिर	३ ३ ६	दिवोनसाजुस्तनयत्राचिक	७ ३ १३
द्रातानेपृषतीना	६ ४ ४७	दिवक्षसोअशिशिह्नाक्तता	८ २ १०	दिविक्षयतारजस पृथिव्यां	५ ५ ६	दिवोनाकुमधुलिह्ना	७ ३ ११
द्राहुणोवज्रमिद्रो	२ १ ८	दिवक्षसोधेनवो	३ १ १	दिवितेनामापरमोयर्वाइदे	३ ३ ४	दिवोनामाविचक्षणः	६ ७ ३८
द्राथारक्षेभूमोकोनर	३ ५ १०	दिवश्रित्तेवृहुतोजात्तवेद	३ ४ २५	दिविनकेतुरधिधायिहृत.८	५ ५ ५	दिवोनोंवृष्टिमस्तोरीध्व	४ ४ २८
द्रानामृगोन्वर्णः	६ ३ ३	दिवश्रिदस्वचरिमाविर्षम	३ ४ ३९	दिविमैजन्य पक्ष.	८ ६ २७	दिवोमानोरसदत्र	६ ४ ४२
द्रानायुमन.सोमपावत्र	३ ४ २०	दिवश्रिदातेरुचयतरोका.	२ ८ २७	दिविस्पृथुज्ञमसाकम	७ ८ १०	दिवोयस्कभोधुरण स्वात	७ २ ३१
दानास पृथुश्रवस.	६ ४ ५	दिवश्रिदापूर्याजायमाना	३ २ २५	दिविस्त्वोनोयततेभूत्योप	८ ३ ६	दिवोस्वमउरुचक्षाउदेति	५ ५ ५
दानोअशोधियारयि	५ १ २३	दिवश्रिदाचोमवचरेम्य	८ ३ ८	दिवेदिवैसदकीरन्यमर्ध	४ ७ ३४	दिवोवराहमरुषकपुर्दंत	१ ८ ५
दानोअसेवृहुतोदा.	३ ५ २१	दिवश्रिदाडुहितर	३ ६ २०	दिवोयतोसुवनस्यप्रजाप	३ ८ ४	दिवोवासाडुस्यशतुवरीय	८ २ २१

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग							
दिव्यं न्य. सदर्शनं चक्र उच्चार	८	६	दुडुडानकधर्दिव्यं यदुप्रिय	७	५	१२	देवदेवैराधसे चोद्वर्यति	५	५	२६	देवानां वृत्तं पुरुषप्रसृतः	३	३	२७
दिव्यं सुपर्णवायुसंबुहर्त	२	३	दुडुडान शुलमिरपयं.	६	८	३२	देवदेवैर्बोवसुदृढं	६	१	४	देवानां तु वयं जना	८	३	१
दिव्यं सुपर्णो वचक्षिसोम	७	४	दुडुडीयन्मिन्नधितये युवाकुं	१	८	२३	देवदेवैर्बोवसे देव	६	२	३३	देवानां पत्नीं रूशुतीरं वतु	४	२	२८
दिव्या आपो ज्ञेयसि यदेन्मा	५	७	दुणाससुख्यंतव	४	७	२६	देवैर्नरं सचितारं	३	४	११	देवानां भ्रातृसुमितिर्न्यू	१	६	१५
विशु. सूर्यो नमिनाति	३	३	दुतर्बो विश्वेदसं	३	५	८	देवचो अष्टसं वितार मेपे	४	३	३	देवानां नोने प्रथुमावतिष्ठ	७	७	१९
द्रीदिवान्समर्ष्वं	३	१	दुरकिले प्रथुमाजं सुरासुं	८	६	११	देवर्बो देवयज्यया	४	१	१३	देवानां युगे प्रथुमे	८	३	१
द्रीर्धर्षकुशर्यथा	८	७	दुरमितपणयो वरीय.	८	६	६	देवस्वष्टर्यं देवास्त्वसानुदृ	२	२	२२	देवानां मिद्वेवो महत्	६	३	३
द्रीर्धर्षतु वै हृदु आयुसुमिः	८	२	दुराक्षिदावसथो अस्वक	४	७	१०	देववर्द्धिर्वर्धमानं	२	५	२२	देवान्वसिष्ठो अमृतान्वव	८	२	११
द्रीर्धर्षतमा मामतेथो	२	३	दुरादिदं मनयुजासुतेनं	५	३	२२	देवयतो यथासति	१	१	१२	देवान्वसिष्ठो अमृतान्वव	८	२	१४
द्रीर्धर्षतै अस्त्वकुरः	६	१	दुरादिहे वयत्सती	५	८	१	देवस्वष्टां सधिता विश्वरूप.३	३	३	३१	देवान्याय चक्रुमाक	२	५	३
दुराथ्यो अदि ति हे वर्यत	५	२	दुरेतथामगुह्यं पराचैः	८	१	१६	देवस्य वयसं वितु. सवीम	५	१	१५	देवान्दुवेयहृच्छं वस स्वस्त	८	२	१२
दुरो अश्वसु रईन्द्रगोरसि	१	४	दृतेरि चते कर्म सुसुख्य	४	८	४	देवस्य सधितुव्य	३	४	११	देवाव्यो न. परि किच्यमानाः ७	७	२	१६
दुरो कनो धि. न्तुने	१	५	दृशानो रुममर्धविषाव्यधो ७	७	८	२९	देवहृतिं अगुह्यं दुशस्यं	५	७	४	देवाश्चित्तं अमृतं जातवेद	८	२	२०
दुर्गो चक्र. सुगं कृधि	६	६	दृशेभ्यो योमहि नासाभिदः ८	८	४	११	देवां करोत इपितो यादृच्छ	८	८	२३	देवाश्चित्तं अमृतं यूपूर्तं	५	३	४
दुर्मन्त्रा मृतं स्य नामं	७	६	दृष्टा चिदस्मा अर्तु	२	१	२२	देवापुतस्थां मवदंतु पूषं	८	६	७	देवाश्चित्तं अमृतं यूपूर्तं	२	६	२९
दुर्हंति सुवैका सुपु	६	५	दृष्ट्वा चिधा वनस्पतीं	४	४	२९	देवानां चक्षुः सुमगावर्हति ५	५	५	२४	देवासां अयन्परं रूरेभि अन् ७	७	७	२१

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
देवासस्त्वावल्णोमित्रो	१	३	६	७	२४	द्यामिद्रोहरिंधायसं	३
देवासोहिष्मामर्नविसर्म	६	२	३	७	७	द्यावाविदस्प्रृथिवी	२
देवीवाचमजनयतदेवा	६	७	३	३	३	द्यावानोअथपृथिवीअर्ना	७
देवी पळुर्वीरुलं. कृणोत	८	७	३	३	३	द्यावानं पृथिवीइमं	२
देवीदिवोदुहितरासुहि	८	२	३	३	२	द्यावापृथिवीजनयद्भूमि	८
देवीदेवस्यरोदसीजननी	५	३	३	३	३	द्यावांमूसीअदितेन्नासी	५
देवीदेवेमिथ्यजुतेयजन्ने	३	८	३	३	३	द्यावायममिपृथिवीजनि	८
देवीयदितविपीत्वावृधोत्त	३	३	३	३	३	द्यावाइक्षामां	७
देवीह्यरोविश्रयध्वं	३	८	३	३	३	द्यावनयख्यपनयं	३
देवेर्ननोमर्नसादेवसोम	३	६	३	३	३	द्यावोनस्तृभिश्चित	३
देवेभिर्देव्यदिते	६	३	३	३	३	द्युक्षसुदानुतविपीमिरावृ	३
देवेभिस्त्विपितोयुक्षियेभि	८	३	३	३	३	द्युतद्यामानबृहतीभूतेन	३
देवेभ्य कर्मवृणीतमृत्यु	७	३	३	३	३	द्युतानवोअतिथिस्वर्णर	३
देवेभ्यस्त्वामवयुन	६	७	३	३	३	द्युभिर्लुमि परिपालम	३
देवेभ्यस्त्वावृथायानसे	७	५	३	३	३	द्युभिर्हितमित्रमिप्रयोगं	७
देवेभ्योहिर्नयमयुक्षियेभ्य	३	८	३	३	३	द्युमर्तमदक्षधेद्वास्ते	३

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
द्युष्ठीवांस्तोमोअश्विना	६	८	३
द्युष्मपुष्टनाख्ये	३	९	३
द्यौर्नयइद्वाभिभूमा	३	६	३
द्यौर्मपितार्जनितानाभि	२	८	३
द्यौर्दे. पितापृथिवी	२	३	५
द्यौश्चत्वापृथिवीयुक्षियास	२	५	८
द्यौश्चन पृथिवीचप्रचेतसा	७	३	८
द्यौश्चिद्रसामवाँअहे.	३	६	३
द्यौकुं पितृ पृथिवीमातर	३	५	८
द्रप्समपद्व्यविपुणेचरत	६	७	३
द्रप्सश्चस्कदप्रथमाअनुष्टू	७	३	३
द्रप्स.ससुद्रमभियजिगा	८	३	७
द्रवतांतउषसावाज	३	५	३
द्रविणोदावदतुत.	३	७	३
द्रविणोदाद्रविणस	३	६	३
द्रविणोदाद्रविणससूर	३	७	७

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	
द्विष्णोदा पिपीपति	१	१	२१	द्विष्णोदाहोताविद्येयुस	३	२१	धन्वन्वय्यक्तत्रच	८	४	धियाचक्रैवैर्यो	३	१
द्वापिपसिनोयजतोदिवि	७	२	१४	द्विर्यपचजीजनस्संवसा	३	५	धन्वन्नागाधन्वन्नाजिजेये	५	१	धियायविधिपुण्यतः	३	६
द्वहोनिपतापृशनीचिदेवै.८	३	३	३	द्विर्यपचस्वयस	७	४	धन्वन्स्तोत कृणुतेगातु	१	७	ध्रिज्वक्ज्वरार्थस्सो.	४	७
द्वद्विधासंभुरसमनि	३	६	१०	द्विर्पिनोविश्वतोमुखाति	१	५	धृतीरोदिवक्तुभव सुह	८	२	ध्रिज्वक्ज्वरार्थस्सो.	२	६
द्वयौभेरथिनोविश्रुति	४	६	२४	द्वेद्दस्यक्रमेणस्वहसो	२	३	धृतीदिवोरजसस्पृष्ट	३	३	ध्रीभिरर्वीश्रिवतः	४	७
द्वविमौवातौधातु.	८	७	२५	द्वेतेवकेस्यैब्रह्माण	८	३	धृतीदिव पवतेकृत्वोरसं.७	७	३	ध्रीमिहिन्वतिवाजिन	७	५
द्वदशधृन्यदगोह्यस्य	३	७	२	द्वेनसुहृववत.श्रुतेगो.	५	२	धर्मणाभिन्नावरणाविपश्रिः	४	४	ध्रीमिहिन्वतिवाजिन	५	७
द्वदशधृन्यधृश्रुक	२	३	२३	द्वेविरूपेचरत.स्वयं	१	७	धृताधादुणांभुवनस्यय	८	७	ध्रीरासस्समहिनाजुंषि	५	६
द्वदशारनुहितज्जराय	२	३	१६	द्वेष्टिश्चशूरपजायारुणादि	७	३	धृतावर्तंकरुमिण	३	३	ध्रीरास पुदंक्रुचयोनयंति	२	२
द्वसुष्णोसुयुजासखाया	२	३	१७	द्वेसमीकीविष्टुश्रतं	८	४	धामतेविश्वसुर्वनुमर्धिश्चि	३	६	ध्रीरोह्यस्यजसत्	३	३
द्वितायदीकीस्तासं	२	१	१३	द्वेसुतीकंशृणवंपिचुणां	८	४	धायोभिवोयोजुंष्येभिरुकेः	४	४	ध्रुनेतय.सुप्रकेतंमदंत.	३	७
द्वितायमृक्तवाहसे	४	१	१०	द्वेन.सुपिरासुतिः	२	५	धृतरयत्तादित्यासो	२	७	ध्रुनयथांपवतांदाशुपे	४	३
द्वितायोवृहतेमः	६	६	२७	धनुर्हस्तादादनोमृतस्य	७	६	धारावरामस्तो	२	७	धृतवताःश्रुश्रियायजनि	२	७
द्विताविवेसवजाअर्चति	१	५	२	धनुस्सुदंयदुलंयोगसे	७	८	धृतिपुपालिन्वतुविशमि	२	३	धृतवताःश्रुश्रियायजनि	८	२
द्वितान्यूर्ध्वसुतस्यधा	७	४	४	धनुर्हस्तादादनोमृतस्य	७	६	धियेवोभ्रुस्तुदधिपेस्वर्पा	४	८	धृतवतोथनुदा सोमंबृह.४	६	७
द्विधासुनोसुरंस्वविदं	८	१	१८	धन्वाचिच्छित्वेधिपुणाव	४	५	धियेवोभ्रुस्तुदधिपेस्वर्पा	४	२	ध्रुपतश्रिद्रुपन्मनः	६	४

मत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
ध्रुपतिवकुलेशोममि	४	नकिरिद्रवदुत्तर	३	नक्षोपीभ्यापरिभ्वेत	२	नतमंहोनदुरितकुतश्चन	२	नतमंहोनदुरितकुतश्चन	२
ध्रुनन्वासुयवसेडुडुश्चन्	५	नकिरेपानिद्रितामलेपु	३	नघात्वद्विगपेवेतिसेमव	७	नतमंहोनदुरितदेवसो	८	नतमंहोनदुरितदेवसो	८
ध्रेतु प्रलस्यकाम्य	३	नकिदेवासिनीमसि	८	नघाराजेद्रादभन्न	२	नतस्यमाययाचन	६	नतस्यमाययाचन	६
ध्रेतुष्टद्वद्रसुरता	६	नकिशेषाजन्पिचेद	५	नघावसुनियमते	४	नतस्यविद्युतदुपुप्रवोचत	७	नतस्यविद्युतदुपुप्रवोचत	७
ध्रुमिन्वतसुतजिन्वतुवि	६	नकिष्टप्रताघ्रता	१	नघासमामपुजोपजभार	३	नताअवीरेणुक्कादोअश्रुते	४	नताअवीरेणुक्कादोअश्रुते	४
ध्रुव्तेराज्जावरण.	८	नकिष्टकर्मणानश	६	नधेमन्यद्रापन	५	नतानशान्तिनदंभातितस्क	४	नतानशान्तिनदंभातितस्क	४
ध्रुवध्रुवैणह्रविपा	८	नकिष्टकर्मणानशानप	६	नजामयेतान्वोरिकथमा	३	नतासिनतिमायिनोनी	३	नतासिनतिमायिनोनी	३
ध्रुवज्योतिनिहितहृशयेक	४	नकिष्टकर्मणानशानप	१	नतजिनतिवृहवोनदुआ	३	नतिष्टतिननिमिपत्येते	७	नतिष्टतिननिमिपत्येते	७
ध्रुवाण्वव पितरोयुगेयुगे	८	नकिष्टप्रथीतर.	५	नतंतिमचनसजः	६	नतेअदेव प्रदिवोनिवासते	७	नतेअदेव प्रदिवोनिवासते	७
ध्रुवाथोर्ध्रुवापृथिवी	८	नकीर्मिद्रो निकर्तवे	६	नतराजानावदितेकुतश्चन	७	नतेअत शवसोभार्यस्य	४	नतेअत शवसोभार्यस्य	४
ध्रुवासुत्वासुक्षितिपुक्षिय	५	नकीरेवर्तसुख्यार्यविदसे	६	नतंविदाथयद्रुमाज्जानं	८	नतेगिरोअपिपृष्येतूरस्य	५	नतेगिरोअपिपृष्येतूरस्य	५
ध्वज्यो पुरुपत्यो	७	नकीधृधीकद्वते	६	नतद्वद्रसुमतयोनार्य.	५	नतेतद्वद्राभ्यां सुसृष्व	४	नतेतद्वद्राभ्यां सुसृष्व	४
नकि परिष्टीचवन्मघस्य	६	नकोपासावर्णसामेभ्यनि	१	नतह्रिवानपृथिव्याचुमन्ये	४	नतेदूरेपरमाचिद्रजसि	३	नतेदूरेपरमाचिद्रजसि	३
नकि सुदासोरथ	५	नकोपासासुपेभसा	१	नतमंशोरतय	६	नतेवृतास्तिराधस	६	नतेवृतास्तिराधस	६
नकिरस्यशचीना	६	नक्षतुहद्रमवसे	६	नतमंशोरतय	६	नतेविप्योजायमानोज्जा	५	नतेविप्योजायमानोज्जा	५
नकिरस्यसहंस्य	१	नक्षद्धवमरुणी पूर्व्यराद्	१	नतमंहोनदुरितानिमर्त्य	५	नतेसर्वासुख्यवष्टयेत्	७	नतेसर्वासुख्यवष्टयेत्	७

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग						
नतैस्त्वान्दक्षिणं	६	२	१५	नद्यावद्भूमौजसा	५	८	११	नमसेदुपसीदत	६	७	३७	नयविचिक्रोरोदसी	६	१	५
नत्वाग्भीरुंरुहृतसिधुं	३	२	११	ननुगुह्यणासृणं	६	३	४	नमस्तेअश्रुओजसे	६	५	२५	नयंशुकोनदुराशी	५	७	१७
नत्वादेवासआशत	६	३	३७	ननुमस्तिनोश्व	२	४	१०	नमस्यतद्व्युद्यत्तिस्वध्वर	२	८	१८	नयहिसतिधीतयोनवाणी	४	७	६
नत्वाद्धोतापूर्वाअश्रेयजीयाइ	३	८	१६	नपुचभिर्दशभिर्वृष्ट्यारमं	४	२	३	नमगारनुद्योमावृत्तमा	२	३	१	नयसंपृच्छेनपुनर्हवीतवे	६	७	६
नत्वावृहृतोअर्द्रय	६	६	११	नपर्वतानद्यौरंतवः	४	३	१८	नमत्तमन्नश्रमन्नोत	२	७	१३	नयईपतेजुसुयोया	५	१	७
नत्वारारासीयाभिशक्तये	६	१	३४	नपातुशवसोमूह	६	२	२१	नमामिमेथुनजिहीळाप्या	७	८	३	नयजमानरिष्यसि	६	२	४०
नत्वावरंतेअन्यथा	३	६	२८	नपातोदुर्गहस्यमे	६	४	४७	नमृत्युरासीदुष्टतुनंतार्हि	८	७	१७	नयसीद्धतिद्विपं.	४	७	२२
नत्वावैअन्योदिव्योनपा	५	३	२१	नपापासोमनामहे	६	४	३८	नमृपाश्रंतंयदवतिदेवाः	२	४	२२	नयस्यंतेशवसान	६	५	२
नत्वाशतचनहुतं	७	१	२३	नपुपणमैथामसि	१	३	२५	नमोदिवेष्टुहृतेरोदसीभ्यां	२	१	२६	नयस्यंदेवादेवतानमर्ताः	१	७	१०
नर्दक्षिणाविचिकित्ते	२	७	८	नृसीभिर्योविवस्वत	६	८	३	नमोसुहृद्योनमो	१	२	२४	नयस्यद्यानापृथिवीअनु	१	४	१४
नर्दनभिन्नममुयाशर्यान	१	२	३७	नग्रमियैसवितुदैव्यस्य	३	८	५	नमोभिग्रस्यवरुणस्युक्ष	७	८	१२	नयस्यद्यावापृथिवीनध	८	४	१५
नर्दवओदतीना	६	५	५	नम्रोजामंनून्यर्थमीशुः	८	६	४	नमोवाक्रेप्रस्थितेअध्वरे	६	१	१७	नयस्यवृत्तेजुसुपान्वस्ति	३	६	४
नदस्माराकृत काम्	२	४	२२	नम.पुरातेवरुणो	२	७	१०	नयंजरतिशुद्रोनमासा	४	६	१८	नयस्यसुतुर्जेनितोर	३	५	५
नहुंप्रतीमस्योविदतेवसुं	५	३	२१	नमहुद्रुग्रनमआविवासे	४	८	१२	नयंदिप्सतिदिप्सवः	१	२	१८	नयस्युरोनांतर	२	८	८
नदेवानामपिन्नत	७	८	२	नमहुद्रैरणसत्यं	२	६	२२	नयंहुद्रावरंतेनस्थिरासुर	६	४	४८	नयस्युरावर्चकृमाकंदूनं	७	६	६
नदेवानामपिहुतः	६	२	३९	नमस्वीसुभ्रसत्तरा	८	४	२	नयंरिपुवोनरिपुण्यवो	२	२	१७	नयस्यंद्रोवरुणोनामित्र	२	८	३

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग
नयात्तवंदंजुडुने	५ ३	नरोथेकेचासदा	७ ७	नवोनवोभवतिजायमान.	८ ३	नहितेपूर्तेमक्षिपत्	४ ५ २४
नयुमेवाजबंधव	६ ५	नवगवास सुतसोमासुदं४	१ २५	नवतुस्तोममग्रये	५ २	नहितेशूराराधस.	६ ४ ३
नयेद्वि वृथिव्याअंत	१ ३	नवयदयनवृत्तिचमोगान्४	१ २४	नव्यतदुक्थ्यंहित	१ ७	नहितेपाममाचन	८ ८ ४३
नयोरेपुबिदरश्चय.	१ ५	नवयोनेवतिपुर.	६ ६	नसस्कृतेप्रमिसीतोगामि	४ ४	नहिवारोदसीउमे	१ १ २०
नयोवरायमरुता	२ २	नवाकरण्यानिहिति	८ ८	नसजीयतेमरुतोनेह्यते ४	३ ३	नहिस्वाशुरडेवान्	६ ५ ३७
नरागैरेवविद्युतंरुपाणा	५ ५	नवाउतुतन्त्रियसेनरि	२ ३	नसराजीव्यतेयस्किभि ४	२ ८	नहिरवाशुरोनतुरोनधृष्णु ४	६ १९
नरादसिष्ठावत्रये	८ ८	नवाउतेतन्वातन्व १ संप	७ ७	नससखायोनददातिसख्ये ८	६ ६	नहिदेवानमर्त्य.	१ १ ३८
नरावासासंपणसगोह्य	८ २	नवाउदेवा क्षुधमिद्वय	८ ६	नस स्तोदक्षोवरुणश्रुति.सा ५	६ ८	नहितुतेमहिमने समस्य ४	६ २३
नरावासमिहमिय	१ १	नवाउसोमोवृजिनहिनो	७ ७	नसार्यकस्यविकितेजनास ३	३ ३	नहियुयादधीमसि	१ ५ ३१
नरावासोनोवतुप्रयाजे	५ ८	नवानानवतीना	५ २	नसीभदेवआपुदिय	६ ५	नहिमन्यु पौरुयेय	६ ५ ११
नरावासवाजिनवाजयश्चिह १	८ ७	नवानोअम्रामर	२ ३	नसेशेयस्यरोमना	८ ४	नहिसेअक्षिपञ्चन	८ ६ २६
नरावाससुधर्म	१ १	नविजोनामियदिविद	२ ३	नसेशेयस्यरवते	८ ४	नहिसेअस्यद्वया	६ ७ १२
नरावासप्रतियामि	२ ५	नवीकवेनमतेनस्थिरागं	४ ४	नसोमइमसुलोममाद ५	३ ३	नहिमेरोदसीउमे	८ ६ २७
नरावास सुपुदति	३ ८	नवेपसान्तन्यते	१ १	नहिअभायारणसुशेव ५	२ २	नहिव.नवृनिविदे	१ ३ १८
नरेवतापुगिनासुह्यमिदं ३	३ ६	नवोगुहाचकमभूरंरुड्कु ८	८ ५	नहितेअमेष्टुपभप्रतिष्ठये ६	४ ४	नहिवकुति पृतनासु	५ ४ २९
				नहितेक्षत्रनसइनेनमन्यु १	२ १	नहिवक्षरुमंचन	५ ४ २९

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग			
नहिवागस्तिस्रुके	१	१	१	नास्त्रिषुब्रतंन्यतु.	१	३८	नितदधिपेवंपरंच	८	७	२
नहिवावत्रयामहे	६	२४	७	नास्यवृत्तानंतस्तान्वस्त्रि	५	१	नित्तिक्तियोवरुणमब्र	४	५	५
नहिवोअस्यर्भक.	६	३७	४	नाहर्मिद्राणिरारण	८	३	नित्तिगमसम्यंशुं	६	५	१४
नहिपख्वनोमम	६	१०	२	नाहंततुंगविजागाम्योषु	४	५	नित्तिगमानिआशयुन्त्रा	८	६	२०
नहिप्ययद्वंब.पुरा	५	२२	३	नाहंतवेदुदभ्युदभ्रस	८	५	नित्यंनसुजुमधुविअत	२	४	१
नहिगमातेज्ञातंचन	३	२५	६	नाहंवेदअतृत्वनोस्वसु	८	६	नित्यंश्राकन्यात्स्वपतिर्दसू	६	७	२७
नहिस्थुंथुथायातमस्ति	८	१९	७	नाहंतवेदयइतिअवीति	७	७	नित्यंस्तोत्रोवनस्पति.	६	७	३९
नहीनुवोमरुतोअंल्युस्के	२	४	५	नाहमतोतिरयादुगुहैतत्	३	५	नित्येचिद्व्यसदने	२	२	१७
नह्यंन्यवळाकर	६	५	३५	निकाव्यविधसु शश्वत्	१	५	नित्वादिधेवरुआ	३	१	२३
नह्यस्यानासंगुग्णाभि	८	५	३	निरुमणनिपदंनविर्वतन	२	३	नित्वादिधेवरैण्यं	३	१	२९
नह्यंगुगुतोल्वत्	६	२	३	निखातंचिद्य पुरुसंभुतंव	६	४	नित्त्वानद्वयविस्पते	५	२	१९
नह्यंगुगुपुराचन	६	१७	२	निगब्युत्तामनसासेदुरकं.	३	२	नित्त्वामंश्रेमसुदधे	१	३	११
नाकस्यपृथेअधि	२	१०	८	निगव्यवोतंवोदुखवश्च	५	२	नित्त्वानद्वयविस्पते	१	३	३०
नाकैसुपूर्णंमुपपस्तिवांसं	७	११	३	निगावोगोष्ठेअसदत्र	२	५	नित्त्वानद्वयविस्पते	८	७	६
नाकैसुपूर्णंमुपयत्पतंतं	८	७	७	निगामासोअविक्षत	८	७	नित्त्वाहोतारस्रुस्विजं	१	३	३२
नानाचक्रातेयस्यं वपूषि	३	३०	६	निचेतारोहिमुस्तोंगणतं	५	४	निदुरोणोभृष्टोमलांवां	२	८	१६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
निदुर्गहृद्रक्षयिष्ठमित्रात्र	५	निराद्वावाकृणोत्तन	९	निश्रमंणकरभवोगामपिंश	१	नीचीनंवारवृण कवध	४ ३९
निधीयमानमपण्डुस्तु	७	निरिणानोविधवति	३०	निश्रमंणोगामरिणीत	२	नीलज्जोहितभवति	८ ३ २५
निनोहोतावरेण्य	१	निरिद्रुहृतीभ्यः	२०	निपसादधृतघ्नतः	१	नून्यत्राचिददिव	६ २ १७
निपवत साधप्रयुच्छन्	२	निरिद्रुभूत्याअधि	४	निपिध्वरीरोपधी	६	नूडुयातैर्पूर्वथाचप्रवा	२ १ ३१
निपस्त्यासुश्रितस्तमयन्	८	निरुखसारमस्कृत	१	निपिध्वरीस्तुलोपधीरुता	३	नूइद्रायैवरिवस्कुधीन.	५ ३ ११
निमिपश्चिज्वीयसा	६	निर्मथित सुधित	१८	निपीमिदद्रुगुह्लादघाना.	३	नूइद्रशरुस्तवमानजुती	५ २ ३०
नियद्यामायवोगिरि	५	निर्मायाउत्येअसुराअभूव	१८	निपुत्रह्मजनाना	५	नूगुणानोगुणुतेप्रनराजन्	७ ११
नियजुवेथेनियुते सुढानू	२	निर्यस्तुतेवस्वधिति शुचि	४	निसुसीदगणपतेगणु	८	नूचपुराचसदंनरयीणास्	१ ७ ४
नियदृणक्षिश्चसुनस्यमूर्ध	१	निर्यदोवृष्णान्महिपस्यव	१७	निसपूतमातिमलिकयस्य	२	नूचित्सअपतेजोनोरंयन्	५ ३ २
नियुवानानियुते स्पार्हवी	५	निर्युवाणेअरास्तीः	१३	निष्कवाधाकृणवते	६	नूचित्सहोजाअमृतोनिष्ठ	१ ४ २३
नियुत्वतोआमजितोयथा	४	निर्वतंघ्वमाजुगात	१५	निष्वापयाभिधुदशा	१	नूचिबुतेमन्यमानस्यदुस्य	५ ३ ११
नियुत्वान्वायवागहि	२	निर्वेतिपलितोदुवआसु	७	निसर्वसेनइपुधीरं	३	नूचिबुतेमन्यमानस्यदुस्य	५ ३ ६
नियेनसुष्टिदुत्यथा	१	निवोयामायुमालुप	१५	निसामनामिपिरामिद्र	३	नूतआमिरुभिष्टिभि	४ ३ ९
नियेरिणत्योसंसा	४	निशत्रो सोमचृण्य	१९	निहोताहोवुपदने	२	नूतेपूर्वस्थावसोअधीवो	२ ५ २५
निरुभयोरुत्सुनिरुसूर्य	५	निशुण्यहृदधर्णसिं	२८	नीचावयाअभवदुद्रुपुत्र	१	नूवाहृदिदतेव्य	६ २ २
निराविध्यक्षिरिभ्यका	६	निशुष्मभिदवेया	३०	नीचावतंतउपरि	७	नूवाममईमइवसिष्टा	५ २ १०

मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग
नृत्वात्मसईमहेवसिष्ठाः	५	२	११	नृत्वेतिरोनासुत्या	६	३	८	नृष्टुतईद्रुर्गुणानः	३	६	१२
नृदेवासोवर्षिवि कर्तनान	५	३	१५	नृत्तेश्चित्रपुङ्गवाजाभिरुती	४	५	१२	नृष्टिरमरुतोवीरवत्	१	५	८
नृनंनइद्रापरार्यवस्य	४	७	५	नृत्तस्वरंथिरोदेवसोम	७	४	२०	नृत्तस्यानद्विच्यंनक्षिदेवाः	४	८	१३
नृनंपुनानोविभि परिष्वव	७	५	१२	नृत्तोऽवमउतये	४	१	२	नृत्तक्षंसोऽभिमिपंतोऽ	८	२	३
नृत्तदिद्रद्विन्न	६	१	७	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	४	५	६	नृत्तक्षंसंस्वावयं	६	७	३१
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	६	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	५	५	२२	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	१८	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	५	५	२०	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२६
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	२०	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	३	६	३०	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२५
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	२२	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	४	४	७	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	२४	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	४	४	३	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	२६	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	४	४	३	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	२	६	१६	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	४	४	३	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	४	१	९	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	३	३	२५	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	५	१	१२	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	५	५	४	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	४	१	८	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	५	५	४	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७
नृत्तसात्प्रतिवर्जरिन्ने	६	२	१३	नृत्तोऽमेवकेभि स्वस्ति	५	५	५	नृत्तक्षार्क्षुपरिपश्यविष्णु	८	७	२७

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र:	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र:	अष्ट. अ. वर्ग.
नेतारज्जुर्णस्त्रिः	८ ७ १३	न्युम्नियोमनुष साद्विहोता	५ २०	पुयस्पय परंपति	४ ८	पुर सोऽस्तुन्वाङ्गुतना	५ ७ ७
नेमिनमतिवक्ष	६ ३८	न्युत्रु पुवाचप्रमहेभरामहेऽ	४ १५	पटापर्णिररावसः	६ ४	परङ्गणासावीरघ	२ ७ १०
नेशत्तमोदुधितरोचतृषौ.३	४ १५	पचज्जनामहोत्रुपता	८ १ १३	पुवेद्वनिहिते	३ ३०	पुत्रुचिद्वितंपति	३ ३ २३
नेहभ्रंरंक्षुस्त्रिन	६ ४	पचपुदानिरुपोअन्वरोह	७ ६ १३	पुदेपेदेमेजरिभानिघमि	४ २	परस्थावधिसंवतः	६ ५ २६
नेतावद्वन्येमरुतोयथेमे	५ ४ २७	पचपादपितरद्वादशाकूर्तिर	३ १६	पुव्देवस्तुनमसाव्यत.	४ ४	पराकात्तचिदद्विवः	६ ६ २०
नेतावदेनापुरोज्ज्वदक्षि	७ २८	पचारिचक्रंपरिवर्तमाने	२ ३ १६	पुव्देवस्तुसमीक्षुप	६ ७	परागावोयवसंकाचिदाष्ट	५ ७ ३३
न्यक्रन्त्रयिनोमध्रुवोच. ५	२ ९	पुज्जेवचवैर्जार	८ ६ २	पथावखेपुडरुपा	३ ३०	पराचिच्छीर्याववृजुखड्ड	१ ३ १
न्यक्रदयजुपुयतंपनं	८ ५ २०	पुतगामकमसुरस	८ ८ ३५	पुनाच्युतदक्षिना	६ ४	पराणुदस्समघवक्रुमित्राः	३ ३ २१
न्युङ्गिजातवेदसुं दधाता	४ १ १४	पुतगोत्राचंमनसा	८ ८ ३५	पुन्यपन्यमित्सोतारः	५ ७	परादेहिनामुल्य	८ ३ २५
न्युङ्गिजातवदेसहोत्रुवा	४ १ २०	पुतारिकुडुणाच्या	१ २ २७	पुन्यआर्दविरच्छता	६ ३	परायदेवावृजिनं	८ ४ ७
न्युङ्गेन्यव्यसावचः	६ ३ २२	पुतिर्भवत्रहन्सुवृतानां	३ २ ८	पुन्यइदुयगायत	६ ३	परापूर्वपासुव्यावृणकि	४ ७ ३३
न्युङ्गुं ग्वातोववाति	८ १ २५	पुतिर्यंश्चुराणां	१ ३ २९	पुन्यासंजातवेदसं	६ ५	पराभेयतिधीतयं	१ २ १९
न्युङ्गुं स्यस्युधनि	१ २ ३१	पुतोत्तगारप्रत्यच	७ ७ १७	पुपुसेण्यभिद्रुवेल्लोने	४ २	परायुतीनामन्वेतिपायः	१ ८ २
न्युङ्गुं द्रुसामिष्टमं	६ ३ १	पुतीवत सुताडुमे	६ ६ २५	पुमाथशांमिद्रुसोव्यु	४ ६	परायुतीमातरं	३ ५ २५
न्युसौदेवीस्त्रधितिर्निही	४ १ ३३	पुतीवपुर्णदृति	२ १ १	पुयस्त्वरीरोपधयः	७ ६	परायाहिमघवन्	३ ३ १९
न्यासिच्यद्विडीमिनास	१ ३ ३	पुयएकं गीपायुतस्करोय	६ २ ३६	परंश्रुयोऽनुपुरेहि	७ ७	परावतोयेदिधियत्	८ ३ ३

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.
परिवृत्तनासित्यानुदेथां	१	परिणोवृणजन्नावा	७	परिप्रापुरस्ताव	७	परिवाराण्यव्यायां	६
परवीरासपृतन	३	परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्या	७	परिप्रजातु क्रत्वा	१८	परिविश्राचितसा	६
प्राव्यक्तोवधुप.	७	परिवृधिपणीनां	३	परिप्रभ्रुन्वेद्रायसोम	१७	परिविश्राधिसुधिना	३
पराशुभ्राश्रयासोयुव्या	२	परितेजित्युपोयथा	४	परिप्रथतेवय्यसुसुसदं	२०	परिपिष्टजाहुपविश्रत.सी	६
पराशृणीहितपसा	८	परितेदुळमोरयो	५	परिप्रसोमतेरसं.	१५	परिवृक्तेवपतिवियां	६
पराह्यस्त्रिरुह्य	१	परिस्मनामितहुं	३	परिप्रसिज्यदत्तावि	७	परिवोविश्रतोदधे	७
पराहिमेविमन्यव.	१	परित्यहयंतहरिं	१६	परिप्रिय. कुळने	३	परिवोविश्रतोदधे	७
पराह्यंद्वाधवसि	४	परिशिधापुरध्वर	१	परिप्रियादिव. कृवि.	७	परिपद्यंरंणस्यरेवणो	५
परिकोशमधुश्रुतं	५	परिश्रिधायध्वर	६	परिप्रियादिव. कृवि.	३२	परिव्यसुवानोअव्ययं	४
परिश्रुतापितरां	२	परिस्वानिर्वणोतिरे	५	परियल्कवि काव्यां	४	परिव्यसुवानोअव्ययं	४
परिचिन्मत्तोद्भविण	७	परिस्वाशुपुर्वयं	१०	परियत्काव्याकृवि	२८	परिष्कृतासुदंभवः	६
परिणशर्मयन्त्या	६	परिदिव्यानिमर्दवात्.	३	परियदेषुसेको	२	परिष्कृतासुदंभवः	७
परिणैतामतीना	५	परिदेवीरजुस्वधाः	६	परियोरविमनादिवः	१२	परिससिर्नवाजुयुः	५
परिणोवधमश्रुवित	१	परिद्युक्षसंहसः	७	परियोरविमनादिवः	२४	परिससिर्नवाजुयुः	७
परिणोदेववीतये	१	परिद्युक्षसंहसः	१	परिवाजपति. कृविः	८	परिससिर्नवाजुयुः	७
परिणोवाहस्युः	१	परिधामानियानिते	३९	परिवाजेनवाजुयुं	५	परिससिर्नवाजुयुः	५
						परिससिर्नवाजुयुः	७
						परिससिर्नवाजुयुः	६
						परिससिर्नवाजुयुः	६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
परिसुवानोहरिः	७ ४ २	पुरोहिमस्यैरसि	४ ८ ४	पवमानकृतःकृति.	७ १ २९	पवमानस्यतेव्यं	७ १ १८
परिसोमकृतवृहत्	७ १ १३	पुञ्जन्यं पितामहिपस्यं	७ ३ ६	पवमानकृतवृहत्	७ २ ११	पवमानस्यविश्वित्	७ १ ३७
परिसोमप्रधन्वा	७ २ ३३	पुञ्जन्यवातापुमापृथि	७ ४ ८	पवमानप्रियाहित.	६ ८ १५	पवमान् स्वावेद	७ १ १६
परिस्पद्योवरुणस्यसर्विष्टा	७ ३ ९	पुञ्जन्यवृद्धमहिपत	७ ५ २६	पवमाननितोशसे	७ १ ३४	पवमानाशसृक्षत	७ १ ३४
परिहिष्मोरुद्धूत.	७ ३ २३	पुञ्जन्यायप्रगायत	५ ७ ७	पवमानमवस्यव.	६ ८ १	पवमानाशसृक्षत	७ ५ १६
परिद्धैरुदनाजनं	६ ४ ४	पुञ्जन्यावातावृपुमा	८ २ १०	पवमानमहिश्रव	६ ७ ३७	पवमानाशिवस्परि	७ १ ३५
परिधृणाचरतितिविपे	१ ४ १३	पुञ्जुप्रधन्वजसातये	७ ५ २२	पवमानमहिश्रव	७ ४ २८	पवमानासआशच.	७ १ ३५
परितोपिचतासुत	७ ५ १२	पुञ्जतश्चिन्महिबुद्धोविमाय	३ ३ २५	पवमानमहणो	७ ३ १८	पवमानासहृदव	७ २ १४
परितोवायवसुतं	७ १ ३१	पुञ्जैर्हनाममानुवी	८ ४ ४	पवमानविदारयं	६ ८ ३३	पवमानोवजीजनत्	७ १ २१
परिमेगामनेपत	८ ८ १३	परितीकतनयपुर्वमिष्ट	४ ८ २	पवमानविदारयि	७ १ ३२	पवमानोवतिस्त्रियं.	७ २ १०
परिवास्त्यवत्	७ ६ १४	परिधृनेगभीरवो	६ ४ ४	पवमानसुखव	७ १ २१	पवमानोअभिसृधः	६ ७ २८
परिहिष्ममस्यत	१ १ ७	पवतेवजसातये	६ ८ १	पवमानरुचार्हवा	७ २ १	पवमानोअभ्यर्षो	७ ३ ११
पुरोहिवापुपुना	८ ३ १७	पवतेहृयोहारं	७ २ ५	पवमानसुवीर्यं	६ ७ ३७	पवमानोवसिष्यदत्	७ १ ६
पुरोमाध्रयातन्वावृधान्	५ ६ २४	पवतेहृयोहारं	७ ५ ११	पवमानस्यजघत	७ २ २१	पवमानोरथीतम	७ २ १२
पुरोमाध्रुचपीपम	६ ५ २	पवमान सुतोवृभिः.	७ १ २७	पवमानस्यतेकने	७ २ ८	पवमानोव्यश्रवत्	७ २ १२
पुरोयस्वपरमआजनिष्ठा	४ १ २६	पवमान सोअधनं.	७ २ १७	पवमानस्यतेरसं.	७ १ २१	पवस्वगतेजिदंश्चजित्	७ १ १६

मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग
पावीरवीकन्याचित्रायु	८	२	११	पितृश्रिद्रुधर्जनुपविधेद	२	८	१४	(पित्रापित्रेदिन्द्रर)	२	२	५	प्रीवोअन्नोरियिद्रुध सुमे	५	६	१३
पाहिगायाधसोमदे	६	३	७	पितृ प्रवत्यजन्मना	१	६	१३	पित्रापित्रेदिन्द्रर	७	७	७	प्रीवोअन्ना शुचद्रथाहिमू	३	७	९
पाहिनद्वद्रसुत	२	१	१७	पितेचपुत्रमभिभः	८	२	२०	पित्रावधस्वतवधासुतासं	३	२	३९	पुत्रमिवपितरो	८	७	१९
पाहिनोअशुएकया	६	४	३३	पिनत्विबद्ध सर्वनुसर्मसं	३	२	७	पित्रासुतस्वरसिन	५	७	२५	पुत्रिणाताकुमारिणा	६	२	३९
पाहिनोअशेपायुभि	२	५	१०	पिन्वैल्यपोमरुत सुदानं	१	५	७	पित्रासोममभियसुतदं	४	६	१	पुत्रोन्जालोण्वो	१	५	१३
पाहिनोअशेरक्षसं.	१	३	१०	पिपर्तुनोआदितीराजपुत्रा	२	७	७	पित्रासोममिन्द्र	२	१	१८	पुनंतुमादेवजुना.	७	२	१८
पाहिनोअशेरक्षसो	५	१	२५	पिपर्तुमातहतस्यं	७	८	७	पित्रासोममिन्द्रमदतु	५	३	५	पुन पत्नीमशिरंटात्	८	३	२८
पाहिविषसाद्रक्षसोअरां	६	४	३३	पिपीकेअशुर्मद्योन	३	६	८	पित्रासोममर्वायुक	६	६	३०	पुन समव्युद्धिततुवयती	१	६	२५
पितायजानामसुरोविपु	२	८	२०	पिप्रीहिद्वैवाउन्नत.	२	५	३०	पित्रासोममदृते	८	६	२०	पुन पुनजोयमाना	२	८	२
पितायस्वाहुदितरं	८	१	२७	पितवतधर्ममधुमतमधि	६	६	१०	पित्रेदिन्द्रसुरुसखा	६	५	२८	पुनरेतानिवर्तता	७	७	१
पिडुखुस्तोपमहो	२	५	६	पिततचतृपुतचाचंगच्छ	६	३	१५	पिशङ्गभृष्टिमभूणं	२	१	२२	पुनरेतानिवर्तय	७	७	१
पिडुयुतोततुमित	८	८	३०	पितसोममधुमतमधि	६	६	१०	पिशार्गूरूप सुमरो	२	५	२३	पुनरेतानिवर्तय	८	४	४
पिडुनपुत्र सुशुतोदुरोण	६	१	३४	पिततिमित्रोअर्थमा	६	६	२८	पीपायधेनुददिति	२	२	२३	पुनदेयत्रह्यजायां	८	६	७
पिडुनपुत्रा क्रतु	१	५	१२	पितव्यस्यविश्वदेवासं.	७	५	२१	पीपायस श्रवसामर्सेपु	४	५	१२	पुनर्नोअसुंपृथिवी	८	१	२३
पिडुमांछरध्यायेसु	७	२	२९	पिडुस्वधैतवाना	६	३	४	प्रीपिवांसुसरस्वत	५	६	२०	पुनर्न पितरोमनं	८	१	१९
पिडुक्षगर्भजनिद्रुश्रवञ्जे	२	८	१४	पिवात्वसुस्यगिर्गण	५	७	१५	प्रीवानमेपमपचत	७	७	१८	पुनयेचकु. पितरयुवना	३	७	१

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
पुनर्वेवाथर्वदु.	८ ६	पुनानोरूपेथर्वयं	६ ८	पुरुवाचिद्विवानरा	५ ८	पुरुतमपुरुणास्त्रोदृणां	५ ७
पुनार्तावक्षसाधनं	७ ५	पुनानोवविवस्त्रधि	७ १	पुनवाहिसुद्वसि	५ ८	पुरुयत्तद्वद्वसुवथा	५ २
पुनतितेपरिदुत	६ ७	पुनोपेवामरक्षसमनीपां	५ ६	पुनवाहिसुद्वसि	६ २	पुरुवोमामृथामा	५ ३
पुनान कुलशेष्वा	६ ७	पुमोएनसयुतुवत्	७ ७	पुरुवाट्राशान्वोचे	२ २	पुरुणाचिच्छसि	५ ८
पुनान सोमजागृविः	७ ५	पुरदुराशिद्वतवद्वहखा	१ ७	पुरुपसावजिमंत सुवा	५ ३	पुरुवपीसामिनुवधाना	५ ६
पुनान.सोमधारेया	१ ३५	पुरंनधंज्यावाकंज	५ ५	पुरुद्वियाणकृतये	५ ८	पुरोगावशिशुवानी	५ ९
पुनान सोमधारेया	७ ५	पुरं सधद्व्याधिथे	१ १७	पुरुमंदापुरुवध्वं	५ ८	पुरोवितोओधंसः	५ १
पुनानद्वेवामर	७ ४	पुरासेद्वुरितेभ्यः	३ ३	पुरंएपुवेदसर्वं	८ ३	पुरोवोमंदंद्विव्यंसुवृकि	५ १२
पुनानद्वेवामर	८ ३०	पुराणमोके सुख्यं	३ ३	पुरुद्वतस्यधामंभि.	२ २	पुरोळावभेपन्वत्.	५ ३१
पुनानद्वेवयां	७ १	पुराणावावीर्यां प्रववा	७ ७	पुरुद्विवापुरमुजादृणां	५ १	पुरोळाद्वनुर्वशोयधुं	५ २५
पुनानश्रुमृजनयन्	७ ५	पुराणाअनयेनत	८ ७	पुरुद्वतोय पुरुद्वत्.	७ ३	पुरोळाधचनोधसो	५ १७
पुनानासंश्रमुपदः	६ ७	पुरायद्वरुखमसोअपीतिः	८ ८	पुरुद्वतपुरुद्वत्	६ ६	पुरोळाधचनोधसः	५ २९
पुनानेतुन्वांसिथ.	३ ८	पुरासंधाधाद्वभ्यावधुरत्स	३ ६	पुरुद्वतपुरुद्वत्	२ २	पुरोळासंपन्वत्	५ ३१
पुनानोथक्रमीद्वभि	६ ८	पुरामिदुवृवाकविः	१ १	पुरुणिद्वसो निरिणाति	८ ५	पुरोळासंपन्वत्	५ ३१
पुनानोद्वेवतीतये	७ १	पुरीण्यासोअसयं.	३ १	पुरुणिद्विवासचना	५ ३	पुरोळाद्वयोअसौ	५ ३८
पुनानोयोतिद्वर्यतः	६ ८	पुरुकरसांनीद्विवामदीनापद	७ ७	पुरुतमंपुरुणासी	१ १	पुरोळासंनधुत	५ ३७

मंत्र	अष्ट. अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्गः
पुटिर्नरुवाधितिनै	१	५	९	१	२	२०	पुष्टेताविश्वा सुवनाववक्षि	२	७	१९	मन्त्र	३	७	१
पुव्याश्वेभेअभियोगेभवा	४	२	८	४	२१	२१	पुक्षोचपु पितुमान्	२	२	८	प्रहसुभ्योवतसिधुवाच	६	८	१०
पवापरचरतो	८	३	२३	३	१८	१८	पुच्छाम्बिवापरमतद्युधि	२	३	२०	प्रकारवोमननावच्यमा	२	८	२६
पवीपुपसुहवपुरस्पृहं	६	२	५	२	११	११	पुञ्जेतदेनोवरुणडिटक्षूपोऽ	५	६	८	प्रकाव्यसुशनेव	७	४	१२
पूर्वामनुप्रदिश्याति	७	५	२४	४	२०	२०	पुणीयादिधाधमानाय	८	६	२२	प्रकृतान्युज्जीपिणं	६	३	१
पूर्वामनुप्रयति	२	१	२१	४	२०	२०	पुयवप्रायन्प्रथमा	७	८	२७	प्रकृष्टिहेवनापयति	७	२	२५
पूर्वाविश्वस्वाद्भुवना	२	१	४	४	१९	१९	पुयुपाजाअमर्त्यः	३	१	२८	प्रकृतेनोदृहतायाति	७	६	३
पूर्वीभिर्हिदेदाडिम	१	६	१२	७	२३	२३	पुथुकरस्वावहृलागभस्ती	४	६	७	प्रक्षोदसाधार्यसासन्न	५	६	१९
पूर्वास्त्वनिपिपयो	३	३	१५	८	२५	२५	पुथुरथोदक्षिणया	२	१	४	प्रगायताभ्यर्चाम	७	४	११
पूर्वारुहशरदंशशमाणा	२	४	२२	१	१०	१०	पुदकुमानुर्यजुतोरोवेपण	६	१	२४	प्रगान्वच्यमहृतोमुहानि	२	६	१५
पूर्वीरिंद्रस्यरातय	१	१	२१	६	२४	२४	पुपदश्वामरुतं पृथि	१	४	२४	प्रचक्रेसहसासहं	५	७	३०
पूर्वीरुपसं शरदंश्च	३	६	२	४	८	२४	पुष्टेमेध्वेमातरिश्चनि	६	५	२	प्रचर्पणिभ्यं पृतनाहवेसु	१	७	२९
पूर्वीश्विद्धित्वेचुविकर्मिना	६	४	५०	७	६	२३	पुष्टोद्विवाय्यभि इयि	१	७	६	प्रचित्रमंकृणतेतुरायं	५	१	८
पूर्वीधृद्वोपमातय.	६	३	२५	४	८	१९	पुष्टोद्विपिपुष्टोअधि.	१	४	१३	प्रचेतसस्वाकवे	६	७	१२
पूर्वमाधुरजंतो	२	१	७	३	१	२	पौरिचिद्युदुसुतं	४	४	३७	प्रच्यवीनाजुजुरूप	३	४	१३
पूर्वोदेवामववसु	१	६	३१	४	५	१०	पौरोअश्वस्यपुरुकृदवाम	६	५	३०				

मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग
प्रज्ञानज्योतव्योनि	८	४	२०	प्रतञ्जाशर्व पवमान	७	३	१२	प्रतितेदस्यचेष्टक	६	४	२७
प्रजापतिर्महामिता	८	८	२७	प्रतुआश्विनी पवमान	७	३	१२	प्रतिस्यचारुमध्वर	१	१	३६
प्रजापतेनत्वद्वेतानि	८	७	४	प्रतद्द्वेषुव्याणिप्र	८	६	१३	प्रतिवाहुहितदिवः	५	६	१
प्रजाभयं पुष्टिविभजत	२	६	१०	प्रततेअद्यक्षिपिविष्टनाम	५	६	२५	प्रतिवाद्यसुमनसोऽनुधंत	५	५	२५
प्रजामृतस्यपिप्रत.	५	८	९	प्रततेअद्याकरणकृतभूत	४	६	६	प्रतिवाचावसीधदत्	६	३	४२
प्रजावतुवचसा	१	५	२४	प्रतद्दु शीसेयुथवाने	८	४	२८	प्रतिव्वास्त्रोमैरीळतेवसि	५	५	२३
प्रजावती सूयवसं	४	६	२५	प्रतद्विष्णुस्वते	२	२	२४	प्रतिश्रुदानामरुपालोअ	५	५	२२
प्रजाहृतिबोअत्यार्यमी	६	७	८	प्रतद्दोच्युभय्याये	२	१	१७	प्रतिश्रानाभरत	३	३	१८
प्रजिह्वयाभरतेवेपं.	८	१	२	प्रतर्मिद्वनशीमहि	५	८	१०	प्रतिनुस्तोमस्वष्टाजुयेत	५	३	२७
प्रणद्वेदोमहेतने	७	१	१	प्रतव्यंसीनव्यसि	२	२	१२	प्रतिप्रथाणमसुरस्यविद्वान्	४	३	३
प्रणद्वेदोमहेरणे	७	२	९	प्रतव्यसोनमउक्तिरुस्यं	४	२	२१	प्रतिप्रयादीडमीळुपोनुर्	४	५	९
प्रणीतिभिष्टेह्यश्च	८	५	२४	प्रतार्यायुं प्रतर	८	१	२२	प्रतिप्राशुर्व्योइत.	६	२	३९
प्रणुत्यविप्रमध्वरेपुलाशु	३	८	१३	प्रतोअग्निर्भमत्	३	५	१	प्रतिप्रियतंसरथं	४	४	१५
प्रणुतारुवस्योअच्छं	६	१	२१	प्रतिकेतव प्रथुमअहश्रन्	५	५	२५	प्रतिववाणिवृत्तयेते	८	५	३
प्रणोद्वीसरस्वती	४	८	३०	प्रतिवोराणाभेतानाम्	२	४	९	प्रतिमद्वअहक्षत	३	८	३
प्रणोधन्वुविवद्व.	७	३	४	प्रतिवक्षुत्रिचक्षुद्वं	५	७	९	प्रतिसेस्तोमुसद्वितिर्जगृ	४	२	१७

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट अ वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
प्रतुष्टिद्युन्नस्त्वविरस्य	४	६	६	प्रतुरथमिथुकृत	८	५	२०
प्रतेभुभयोमिभ्योवरं	५	१	२३	प्रतेरुद्वरुणोयातेवे	८	३	६
प्रतेभ्रमेहृविष्मतीमियु	३	१	१९	प्रतेवोचामवीर्था	३	६	२८
प्रतेभ्रश्रोतुकुक्षयो	३	३	१६	प्रतेसोतारोप्यो	६	८	६
प्रतेअस्याडुपस प्रा	७	७	२२	प्रतविवेकिमुवम्योयाणु	२	४	५
प्रतेदिवोनवृष्टय	७	१	२९	प्रत्ववजनयागिरं	६	१	८
प्रतेधाराअत्यण्वानि	७	३	२१	प्रत्वान्मानादध्याये	७	२	३०
प्रतेधाराअसुश्रतं	७	१	१४	प्रत्वोहिकुमीढ्योअंरुरेपु	५	८	३६
प्रतेधारामधुमती.	७	४	१७	प्रत्वरपीणायुजं	४	७	२४
प्रतेनावुनसमने	२	६	१८	प्रत्वहोतारमीढ्यं	६	३	३७
प्रतेपूर्वाणिकरणमिचिप्रा	३	६	२	प्रत्वचसुर्कमनयन्न	८	८	१५
प्रतेपूर्वाणिकरणानिवोचु	४	१	३०	प्रत्यभिरुपसुश्रेकितान	२	८	२४
प्रतेअश्रुचिचक्षण	३	६	३०	प्रत्यभिरुपसामग्रं	३	५	१३
प्रतेमदोसोमद्विरासं	७	३	१२	प्रत्यभिरुपसोजात	३	५	१४
प्रतेसुहेविदयेभ्रसिप	८	५	५	प्रत्योमिथुनावह	८	४	९
प्रतेयक्षिप्रतंइयमिं	७	५	३२	प्रत्यभेहंसाहरं	८	४	९

१	४	७	प्रदक्षिणिद्विमिगुणति	१	४	७	प्रदक्षिणिद्विमिगुणति
१	६	२४	प्रदनुदोद्विवोदासु	१	६	२४	प्रदनुदोद्विवोदासु
७	७	१३	प्रदीधितिविश्ववारा	७	७	१३	प्रदीधितिविश्ववारा
४	७	१४	प्रदेववाद्रस्यणे	४	७	१४	प्रदेववाद्रस्यणे
८	७	३०	प्रदेवदेववीतये	८	७	३०	प्रदेवदेववीतये
५	६	१	प्रदेवमच्छामधुमत्त.	५	६	१	प्रदेवमच्छामधुमत्त.
१	६	१४	प्रदेवदेव्याधिया	१	६	१४	प्रदेवदेव्याधिया
१	३	८	प्रदेवोदासोअभि	१	३	८	प्रदेवोदासोअभि
६	८	६	प्रधावायुजे पृथिवीकृता	६	८	६	प्रधावायुजे पृथिवीकृता
८	३	२४	प्रधावायुजे पृथिवीनमो	८	३	२४	प्रधावायुजे पृथिवीनमो
६	२	१३	प्रद्युम्नायुमनावसे	६	२	१३	प्रद्युम्नायुमनावसे
४	८	६	प्रधन्वासोमजागुवि	४	८	६	प्रधन्वासोमजागुवि
२	५	९	प्रधारअस्युरिमणं	२	५	९	प्रधारअस्युरिमणं
८	८	३९	प्रधारामध्वोअश्रिय	८	८	३९	प्रधारामध्वोअश्रिय
८	१	२६	प्रनं पपासुरथंविश्वदेव्य	८	१	२६	प्रनं पपासुरथंविश्वदेव्य
३	३	२३	प्रनव्यसासहस सुनुमच्छ	३	३	२३	प्रनव्यसासहस सुनुमच्छ

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
प्रनिष्पेनेवसिधं	६ ८	७ प्रपीपयद्युपमज्जिन्ववाजा	३ १ १५	प्रबोधयोप पृणतो	२ १	८ प्रसिययोवैरेणयो	५ ५	८	५ ५
प्रतुयवैपामहिनाचिं	२ ५	५ प्रपुनानस्यचेतसा	६ ८	अब्रह्मालिनभाकृत्वर	६ ३ २४	५ प्रसिन्नायप्रार्थुग्णे	६ ७	६	७ ७
प्रतुवयसुतेयातेकृतानि	४ १ २६	६ प्रपुनानायेधसे	७ ५	अब्रह्माणोअगिरसोत्कृत	५ ४	९ प्रमेतमीसाव्यदुये	८ १	६	१ ६
प्रतुवोचासुतेपुवा	४ ८ २५	५ प्रपुतास्त्रिमशोचिये	१ ५	अब्रह्मैतुसदनाइतस्य	५ ४	१ प्रमेपयादेवयानाअदश्रन्	५ ५ २३	५	५ २३
प्रनूनजातवदसे	८ ८ ४६	५ प्रपुवेजेपितरानव्यसीसि.	५ ४	असुगीश्वरोमधवतुवीमध	६ ४	१ प्रमेविक्किळाविदन्	३ ६	६	६ २
प्रनूनजायतासय	८ २ २	२ प्रपुणवृणीमहे	५ ७	असुगदुर्मतीना	६ ४	५ प्रयतमित्परि	२ २	२	२ २२
प्रनूनधावतापुय्यक	६ ७ ५	५ प्रपुयोयस्त्रप्रस्यदस्व	७ २	प्रभर्तोरथगुच्यते	५ ७	५ प्रयतियुञ्जविपर्यतिवृहे.	५ ३	५	३ ३
प्रनूनब्रह्मणस्पतिः	१ ३ २०	५ प्रपुक्षयायुपन्यसे	६ ७	प्रभूजयतमहां	८ १	१ प्रयंराथेनिनीपसि	६ ७ १३	६	७ १३
प्रनूमीहित्वंष्टुपुमस्य	१ ४ २५	५ प्रपुपुणस्त्वैविजातस्य	२ २	प्रभ्रौतुव्यसुदानवः	६ ६	५ प्रयंतुवाजास्ताविपीमिरुम	३ १ २६	३	१ २६
प्रनूसमर्तु शवसा	१ ५ ८	५ प्रप्रवच्छिष्टुमसिप	६ ५	प्रसंदिचेपितुमदर्धता	१ ७	५ प्रयथार विातिपुष्टस्यधासे.३	३ १ १	३	१ १
प्रनेमसिान्दृशो	८ १ ६	६ प्रप्रायमग्निभरतस्यश्रुवे	५ २ ११	प्रमहिधायगायत	६ ७	५ प्रयुक्तपंतुहेत्वोनससि.	५ ४ १०	५	४ १०
प्रनोयच्छत्वयमा	८ ७ २९	५ प्रप्रवोअस्वस्य	२ १ १७	प्रमहिधायवृहतेबृहदये	१ ४	५ प्रयुञ्जपुवानुपक्	४ १ २०	४	१ २०
प्रपथेपुथामजनिष्ट	७ ६ २४	५ प्रवअवेवृणुभायश्रुतीचे	२ ७ १७	प्रमन्महेशवसानाय	१ ५	५ प्रयज्यवोसुस्तोअजंष्टयः४	३ ३ १७	३	३ १७
प्रपवतानासुशुतीडपस्था	३ २ १२	५ प्रवाहवासिच्यतजूवसेन.	५ ५	प्रसालु.प्रतुरगुलं	८ ३	५ प्रयत्तेभजेसुरय.	१ ७ ५	१	७ ५
प्रपवमानधन्वसि	६ ८ १४	५ प्रबुध्यावईरुतेमहसि	५ ४ २४	प्रमात्राभीरिचि	३ ३	५ प्रयस्पितु परमात्	२ २ ८	२	२ ८
प्रपस्थांइमदितिंसिधुम	३ ८ ६	५ प्रबोधयोपोअश्विना	५ ८ ३३	प्रमायुयुजेप्रयुजः	७ ८	५ प्रयस्सिन्धव प्रसुवंयथाय३	३ २ २०	३	२ २०

मत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मत्र.	अष्ट. अ. वर्ग
प्रयदुसे सहस्रत.	१ ७	प्रया सिञ्चतेसुर्यसे	७ ८	प्रराज्ञावाचंजनयन्	७ ३	प्रवतेयुजोयामश्चिष्टये	४ २ २३
प्रयद्विस्थापरवते.	१ ३	प्रयुजतीद्विषंतिब्रुवाणा	४ ३	प्ररुद्देण्ययिनायति	४ ४	प्रवत्ताहिकर्तारं	३ ६ २४
प्रयद्विस्थामहिनावृभ्यो	२ ४	प्रयुजोवाचोर्वशिय.	६ ७	प्ररेभएत्यतिवारं	७ ३	प्रवत्तंभजेजनिमा	८ ७ ३०
प्रयद्वद्विषया	१ ७	प्रयेगावोनमूर्णय	६ ८	प्रव पातुमधसो	२ २	प्रवत्वतीयपृथिवीमरुच्ये	४ ३ १५
प्रयद्वर्थेपुष्टपीरयु	१ ६	प्रयेगुहादममदुस्वाया	५ २	प्रवःपारंरघुमन्यवो	२ २	प्रवद्योमिनासुष्टुतारथेन	१ ८ १८
प्रयद्वंखिपुभूमिप	५ ८	प्रयेजातामंदिनायेचनुस्व	४ ४	प्रनु शार्थीयघृत्वये	१ ३	प्रवतैयद्विवोभइमानमिद्र	५ ७ ८
प्रयद्वहृष्वेमस्त	८ ३	प्रयेदिचोद्वृडुतःशृण्विरे	४ ४	प्रव शुक्रायमानवैमरश्च	२ ५	प्रवादसांस्थश्चिनाद्यवोच	१ ८ १२
प्रयद्वहृथेमहिनारयस्य	२ ४	प्रयेद्विचोद्वृडुतःशृण्विरे	८ ३	प्रवःशसाभ्यदुह	६ २	प्रवानिचैरु ङ्कुहोवशुं	२ ४ २५
प्रयद्वगमिन्नावरुणास्पृशु	५ १	प्रयेघामानिपूर्व्याण्यर्चा	३ ८	प्रव सखायोअसये	४ ५	प्रवांसद्विद्यवर्त्त्रभि	३ ८ ८
प्रयमत्तवृपसुवास	७ ८	प्रयेमिन्नप्रार्थमणं	८ ४	प्रव सततज्येष्ठतमाय	६ १७	प्रवारथोमनोजवाइयति	५ ५ १४
प्रयावोपुष्टुगवाणेनशोभे	१ ८	प्रयेमेबध्वेपे	४ ३	प्रव स्पळकन्सुवि	३ ३	प्रवासमित्रावरुणावृतावा	४ ५ ३
प्रयाजान्मेभनुयाजान्	८ १	प्रयेयुगुवृकासोरयाइव	५ ५	प्रवृद्वाययायत	६ १२	प्रवास्त्रोमा सुवुक्य	५ ८ २९
प्रयाजिगतिपुगैवृनक्तं	५ ७	प्रयेवसुस्युईवृदानमोडु	४ ३	प्रवृद्वायवृडुते	६ १२	प्रवाचमिदुरिष्यति	६ ७ ३९
प्रयातशीभमाशुभि	१ ३	प्रयेजुभतेजनयो	१ ६	प्रवृद्वायुमादनं	३ ३	प्रवाच्यवचसु कि	३ ५ २
प्रयाभियोसिद्धाश्वासम	५ ६	प्रयोननसैअस्यो	६ ४	प्रवृजुत्रायनिष्टे	३ ३	प्रवाच्यवचसु कि	३ ५ २
प्रयाभिमहिनासुचे	४ ८	प्रयेवामित्रावरुणा	६ ७	प्रवृणुकोमिसय	७ ११	प्रवाच्यवचसु कि	३ ५ २

मंत्र	अष्ट	अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग		
प्रवाज्जमिदुरिव्यति	६	८	२५	प्रवेपयतिपर्वतान्	१	३	१८	प्रवेयुहपुरुणा	१	३	८	प्रसुक्ष्णोदिव्य कण्वहोता	५	२	१३	प्रसुक्ष्णोदिव्य कण्वहोता	५	२	१३		
प्रवातोइन्दोवंत.	८	६	२६	प्रवोत्रावण सविता	८	८	३३	प्रवोरुयियुक्ताथभरध्व	५	४	२	१३	प्रसक्षयतिरेविमही	६	२	३३	प्रसक्षयतिरेविमही	६	२	३३	
प्रवातावातिपतयतिविद्यु	५	४	२७	प्रवोच्छरिरेचेदेव्यु.	७	७	२९	प्रवोवाजाअभिधव	३	१	२९	२८	प्रसद्योअभेअत्येप्युव्यान्	३	८	१३	प्रसद्योअभेअत्येप्युव्यान्	३	८	१३	
प्रवामधासिमर्धान्वस्थु	५	५	१४	प्रवोदिव्यामये	३	१	१३	प्रवोवायुरथुजकुणुध्व	५	४	१३	२	प्रसस्युमृतधीति	८	१	४	प्रसस्युमृतधीति	८	१	४	
प्रवामर्चयुक्थिन	३	१	११	प्रवोदिवचित्सहसानमग्नि	५	२	१०	प्रवोवायुरथुज	८	२	१०	७	प्रससर्वधिरात्रासा	६	५	१९	प्रससर्वधिरात्रासा	६	५	१९	
प्रवामवोचमध्विनाधियु	३	७	२१	प्रवोधियोमद्भुयव.	७	३	१५	प्रशतमावरुणदीधितीगी.	५	४	१५	३	प्रससहोतासनुकाटरोचत	३	१	३४	प्रससहोतासनुकाटरोचत	३	१	३४	
प्रवामश्रोतुसुष्टुतिः	१	१	३३	प्रवोत्रियतइदव.	१	१	२६	प्रशसमानोअतिथिर्नमि	६	१	२६	१	३०	प्रसभिन्नमतौअस्तु	३	४	५	प्रसभिन्नमतौअस्तु	३	४	५
प्रवायुमच्छाबृहतीमन्ती	५	८	५	प्रवोमरुतस्ताविपाउदुन्य	५	३	१४	प्रशसागोव्वध्व	५	३	१४	३	१२	प्रसत्राजेष्टुहतेमन्सु	५	१	१२	प्रसत्राजेष्टुहतेमन्सु	५	१	१२
प्रवाद्युजेसुप्रयावाहरेपा	५	४	६	प्रवोमहीमरमतिक्कुणुध्व	५	४	२	प्रशधैआतेप्रथम	३	२	२	३	१४	प्रसत्राजेवहृदचर्वागभीर	५	४	३०	प्रसत्राजेवहृदचर्वागभीर	५	४	३०
प्रविश्रसामच्चश्रिवत्	५	१	१४	प्रवोमहेमृतयोयतुविष्ण	५	४	३३	प्रशधैयुमरुतायुस्वभान	५	४	३३	३	१४	प्रसत्राजोअसुरस्यप्रदास्ति	५	२	९	प्रसत्राजोअसुरस्यप्रदास्ति	५	२	९
प्रविष्णवेशूपमेतुमन्म	२	२	२४	प्रवोमहेमर्दमानुयाधस.	८	१	९	प्रशुक्रासोवयोशुव	७	१	९	२	६	प्रसत्राजैचर्पणीनां	६	१	२०	प्रसत्राजैचर्पणीनां	६	१	२०
प्रवीरसुग्रंविचिन्धि	६	४	१७	प्रवोमहेमहिष्टधेभरध्व	५	३	१६	प्रशुकुद्विवीमनीपा	५	३	१६	३	२५	प्रसवेतउदीरते	७	१	७	प्रसवेतउदीरते	७	१	७
प्रवीरुयाशुचोददरेवा	५	६	१२	प्रवोमहेमहिनमो	१	५	१	प्रशुशुववरुणायुमेष्ठा	१	५	१	६	१०	प्रससाहिपेपुरहृत	८	८	३८	प्रससाहिपेपुरहृत	८	८	३८
प्रवीरयप्रतुवसेतुराय	५	८	७	प्रवोमहेसहसा	२	१	१३	प्रशोशुचस्याउपसो	८	१	१३	८	१६	प्रसाकुक्षेअर्चतागुणाय	५	४	२८	प्रसाकुक्षेअर्चतागुणाय	५	४	२८
प्रवृणवतोअधियुज.	६	८	११	प्रवोमित्रायगायत	५	४	६	प्रशयोवाशुधुणया	५	४	६	३	८	प्रसाक्षितिरसुरया	२	२	२०	प्रसाक्षितिरसुरया	२	२	२०
प्रवृधसेरुवयेवेद्याय	५	४	७	प्रवोयुसेपुदेवयतोअर्चन्	५	४	१०	प्रश्रेनोनमंदिरसंशुमंसे	५	४	१०	६	१०	प्रसावाचिसुष्टुतिर्मेघोनां	५	४	२८	प्रसावाचिसुष्टुतिर्मेघोनां	५	४	२८

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
प्रसीमादित्योऽर्चुजत्	२ ७ १	प्रसूनवक्त्रभूणा	८ ८ ३३	प्रसोमोऽतिधारया	६ ८ २०	प्राप्तयेऽतुवसेभरध्वगिरं	५ २ ७
प्रसुमताधियस्तानस्यं	७ ७ २९	प्रसूनपुवध्वर	६ २ ३१	प्रस्कभेऽप्याभनवत्र	२ ४ २	प्राप्तयेऽदृतेयज्ञिर्थाय	४ १ ४
प्रसुज्येऽनिचिराम्भ्यां	२ १ २६	प्रसुमुदेषुधरणाथमेधां	४ २ १९	प्रस्तुतिर्वाधामं	२ २ २३	प्राप्तयेऽवाचमीरय	८ ८ ४५
प्रसुन्वानस्यार्धस	७ ५ ३	प्रसेनानी शूरोऽग्ने	७ ४ ६	प्रस्तोकइन्दुराधसस्तद्दम्	४ ७ ३४	प्राप्तयेऽविश्वशुचंघियंवे	५ २ १६
प्रसुमेधागतुवित्	७ ४ २	प्रसोऽभेतेवोतिभि	६ १ ३४	प्रस्तोपदुपुगासिपत्	५ ५ ३७	प्राप्तुवोनभन्वोऽनुक्का	२ २ २
प्रसुवभापोमाहिमानं	८ ३ ३	प्रसोताजिरोऽध्वरेऽव	५ ६ १४	प्रस्त्रानासोरथाइव	६ ७ ३४	प्राचीनवर्हिं प्रदिशा	८ ६ ८
प्रसुवानइदुरक्षा	७ ७ १२	प्रसोमदेववीतये	७ ५ १४	प्रह्रुसासस्तूपलंमन्यु	७ ४ १२	प्राचीनवर्हिरोजसा	२ ५ ८
प्रसुवानोऽक्षा.सुहसं	७ ५ २१	प्रसोममधुमत्तम	७ १ ३३	प्रहिकृष्टदृहयोयं	२ ७ १३	प्राचीनोयज्ञ सुधितु	५ २ १०
प्रसुवानोऽधारायातनां	६ ८ २४	प्रसोमयाहिधारया	७ २ ८	प्रहित्वापुपन्नजिर	२ २ २	प्राचीमुदेवाधिनोऽधियं	५ ५ १२
प्रसुविश्वान्नक्षसो	१ ५ २४	प्रसोमयाहीन्द्रस्य	७ ५ २१	प्रहित्वानासुइदं	७ १ ३९	प्राचीयज्ञेचकृमवर्धताग्नी.	२ ८ १३
प्रसुश्रुतसुराधस	६ ४ १६	प्रसोमस्युपवमानस्य	७ ३ ६	प्रहित्वानोऽजनिता	७ ३ २६	प्रात सुतमपिवोहर्यश्च	३ ७ ६
प्रसुपविश्वयोमस्तो	३ ६ १५	प्रसोमोऽयव्यश्चवत्	७ २ २	प्रहिरिक्षोऽजसा	६ ६ ११	प्रात सुतमपिप्रार्तिद्रहवाम	५ ४ ८
प्रसुपुति स्तनयतस्वते	४ २ १९	प्रसोमोऽस स्वाध्य	६ ८ २१	प्रहोतज्ञतोमहान्	८ १ १	प्रातरभि पुरुप्रिय	४ १ १०
प्रसुलोमंभरतवाज्यतं	६ ७ ४	प्रसोमोऽभघन्विपुः	६ ८ १४	प्रहोत्रैऽपुर्व्यवच	३ १ ७	प्रातर्जैरेयेजरेणेव	७ ८ १८
प्रसुतद्दप्रवताहरिभ्या	३ २ २	प्रसोमोऽसोमदुच्युतं	६ ८ २२	प्रहृच्छामनीपा	७ १ ३	प्रातर्जितुभगमूहुवेम	५ ४ ८
प्रसुतोऽभक्षमंकरचुरौ	८ २ ५	प्रसोमोऽसोऽविपुश्चितं.	६ ८ २३	प्राकुभ्यइदं प्रबृध.	८ ४ १६	प्रातर्दुवीमवित्तिजोहवी	४ ४ ७

मंत्र
 अष्ट. अ वर्ग
 अतयजध्वमखिनाहिनो ४ ४ १८ प्रासैहिनोत्तमं
 अतयवसिरागतं ६ ३ २१ आसुधारांशकरन्
 अतयवाणाप्रथमायजध्वं ४ १८ आसुधारांशुहती
 अतयवार्णारथ्येववीरा २ ८ ४ प्रियदुग्धनकाम्यं
 अतयवर्णा सहस्रकृत १ ३ ३२ प्रियश्रद्धेददत्त
 अतयुजनासुत्याधि ७ ८ २१ प्रियमेघवदत्रिवत्
 अतयुजाविबोधय १ २ ४ प्रियातुष्टानिमैकपि
 अतारतमातरिर्त्वा २ १ १० प्रियापुदानिपुश्रो
 अतारथोनवोयोजि २ ६ २१ प्रियावोनामदुधेतुराणां
 अन्यकर्मवृह.सूर्यस्य ४ १ २४ प्रियासुहतेमघवज्जुभिर्द्यौ
 आव स्रोतारमघवज्जु ६ ३ १८ प्रियोनोअस्तुविइपति.
 आर्वीविपद्वाचज्जुभि ७ ४ ७ त्रीणिताश्चान्दितत्रयाथ ८
 आवेपामांशुहती ७ ८ ३ प्रदस्यवोचप्रथमाकृतानि ७
 आत्तोदुधेजोऋत्वेभि. ८ ५ २७ प्रेङ्गाभिःश्यासुवचस्या ८
 आसाजर्जुतुश्चात् ५ ८ २८ प्रेताजयतानर.
 आसैगायत्रमर्चत ५ ७ ११ प्रेतयुजस्वशुभुवां

अष्ट अ वर्ग
 ७ ७ २५ प्रेतोमुंचामिनासुतः
 ६ ८ १९ प्रेदमखवृहत्तयैव्वाविथ
 ७ ४ १० प्रेद्धोअग्नेदीदिविपुरो
 ४ १ ११ प्रेङ्गमिवावृधेत्तोमैमि
 ८ ८ ९ प्रेर्यसुरोअर्थन
 १ ३ ३१ प्रेष्ठसुप्रियाणां
 ८ ४ १ प्रेष्ठवोअतिथियुणीषे
 १ ५ ११ प्रेष्ठवोअतिथिस्तुये
 ५ ४ २३ प्रेङ्गिमेहिंप्रथिभि.
 ५ २ ३० प्रेङ्गभीहि घृण्णहि
 १ २ २१ प्रेतुवर्णस्वपति.
 ५ १९ प्रेतवदत्तुमव्यं
 ६ २३ प्रैपामज्मपुष्टयिची
 ६ २१ प्रैप.स्तोम.पृथिवीसुतारं
 ५ २३ प्रोथयासीदिदुरिदस्य
 ८ १० प्रोअधिनवावसेकृणु

अष्ट अ वर्ग
 ८ ३ २४ प्रोथस्युत्तपस्यति
 ६ ३ १९ प्रोथापीतिवृण्णद्वयमि
 ५ १ २३ प्रोतयेवस्वर्णमित्रमिदं
 २ ८ २४ प्रोत्वेज्जमयोमिसु
 ७ ७ २२ प्रोयदशोनयवसेद्विष्य
 ६ ७ १४ प्रोदोणेहर्यु कर्मात्मन्
 २ ५ ४ प्रोरोमिंवावरुणा
 ६ ६ ५ प्रोष्टेशुयावहेद्वया
 ६ १५ प्रोत्वंसैपुरोरथ
 ५ २९ प्रोत्सवहि पृथ्याभि.
 ३ २० वदर्युश्रवसामहोअसि
 ४ २९ वणमहोअसिसूर्य
 ६ १३ वृतोवतासियमनैव
 २ १९ वृत्रवेजुस्वतवसे
 ३ १५ वृश्राण.सूनोसहस्रोव्यथोत्तर
 ५ ५ वृशुरेकोविपुणःसुतरं

मंत्र.	अष्ट. अं. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अं. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अं. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अं. वर्ग
अहिं प्राचीनमोर्जसा	६	६	२४	विभंतिचाविद्व्यनाम	७	५	२१
वहिवीयस्त्वपुत्याय	१	६	१८	विअद्गुपिदिपुव्य	१	२	१८
वहिंपद. पितरंजती	७	६	१७	वीभुत्सुनोसुयुज्जसं	८	७	१७
बलधेहित नूपुनो	३	३	२२	वृहदुक्थद्वामहे	६	३	२२
बलविज्ञाय. स्थविरः	८	५	२२	वृहतीद्वयनवेरोवसी	१	४	२५
बहनु सूरचक्षसः	५	५	१९	वृहत्सुअ. असवीतानिवेयां	३	८	१९
बह्निनापितावहुरस्थपुत्र.	५	१	१९	वृहत्सुअ. ममवृषदुक्थ्यं	१	४	१२
बह्नी. समचकरसत	८	७	१९	वृहदिद्रायगायत	६	६	२०
बलस्थनीयाविपुणेअ	८	४	२३	वृहदुगापियेवचोसुयी	५	८	२३
बळिथ्यातद्वपुये	२	२	२८	वृहद्विरोअचिभि	४	८	२९
बळिरथादेवनिष्कृत	४	४	२८	वृहद्वदतिमद्विरेण	८	४	२९
बळिथपर्वताना	४	४	२८	वृहद्वयोवृहदुतेतुभ्यमभे	४	४	२२
बळिथामहिमावा	६	४	३३	वृहद्वयोमुषवक्रोदघात	५	४	२८
बळ्जुखियायुधाक्षे	६	७	२७	वृहद्वयोहिमानवै.	४	१	२८
बाधसेजानान्वपुमेवमुन्यु	४	७	२७	वृहद्वरुथमुस्ता	६	१	२८
विभयाहिलवावत.	६	३	४७	वृहदुद्वानवोमान्नीक. २	८	१५	४७

अष्ट. अं. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अं. वर्ग
८	वृहस्पतेप्रतिमेदेवतो	६
८	वृहस्पतेप्रथमवाच.	६
३	वृहस्पतेयापरुमारुवात्.	७
५	वृहस्पतेयुवमिदंश्रवस्वो	३
५	वृहस्पतेयुवमिदंश्रवस्वो	६
१	वृहस्पतेसदुमिन्न सुग	८
३	वोयुथन्माहुरिभ्या	८
२	वोधाभेअस्यवचसो	८
५	वोधासुमंमघवन्वाचुमेमां५	८
४	वोधिन्मनसारथ्या	७
६	वोधिन्मनुदद्वस्तुन	२
८	ब्रह्मगामश्रजुनयत	१
७	ब्रह्मचतेजातवेद	६
८	ब्रह्मचारीचरतिवेवि	४
६	ब्रह्मनिवतमुतजिन्वतुं	७
८	ब्रह्मणस्पतिरुता	५

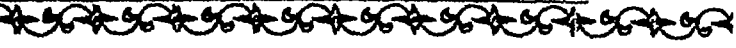
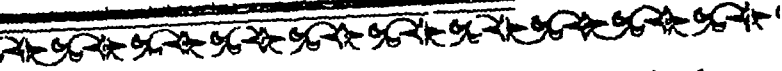
मंत्र	अष्ट	अ	वर्ग	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्ग	मंत्र.	अष्ट.	अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग
ब्रह्मणस्पतेवमस्य	२	६	३२	ब्राह्मणादिद्वाराधस.	१	१	२८	भद्रमनं कृणुष्वद्युत्तरे	६	१	३२	भद्रयसुमरतभार्य	८	५	१५
ब्रह्मणस्पतेवमस्ययुता	२	७	३	ब्राह्मणासौअतिरात्रेनसो	५	७	४	भद्रवैवर्यृणते	८	८	२२	भद्रोपुहृद्योनमसोपु	२	६	३१
ब्रह्मणस्पतेरभवृद्यथा	२	७	३	ब्राह्मणास पितर.सोव्या	५	१	२०	भद्रसिदंरुशमाओअकत्र४	५	१	२८	भद्रेविवद्रसुहृव	८	२	४
ब्रह्मणस्पतेसुयमस्य	२	७	३	ब्राह्मणासं सोमिनोवाच	५	७	४	भद्रमिन्द्राङ्गणवत्सर	५	६	२०	भद्रोहुनासुतोयस्य	८	१	२८
ब्रह्मणाग्नि.सविदान	८	८	२०	ब्राह्मणोऽसुखमासीत्	८	४	१९	भद्राशुमेर्वध्यश्वस्य	८	२	१९	भवानुश्रीवाश्वस्य	८	२	१९
ब्रह्मणतेब्रह्मयुजायुन	३	२	१७	भगुधियवाजयत	२	८	३	भद्रातेअग्नेस्वनीक	३	५	५	भवानोअग्नेवितोत	७	६	२
ब्रह्मन्वीरुवसकृत्तिजुषाण	५	३	१३	भवएवभगवोअस्तुदेवाः	५	४	८	भद्राअर्थाद्वरित सुयस्य	१	८	७	भवानोअग्नेसुमनाउपेतो	३	१	१८
ब्रह्मभुजावुदाभर	४	५	२८	भगुगणेतुभगुसत्वरधः	५	४	८	भद्रातेहस्तासुकृतोत	३	६	३	भवामित्रोनोवैव्यो	२	२	२६
ब्रह्मोऽकृणोतिवरुणः	१	७	२२	भगोअक्त्यतेव्यं	१	२	१३	भद्रादृदृक्षउर्वियाविर्भा	५	१	५	भवावरुण्यंयृणतेविभावो	१	४	२४
ब्रह्माणवसवाहसं	४	७	२२	भगोऽस्वसावरुणस्य	२	१	४	भद्रावखाससुव्या	७	४	११	भवावरुण्यंमघवन्मघोनां	५	३	१८
ब्रह्माणदुंदोपयाहिन्द्रा	५	३	१२	भजतित्रिश्वेद्वृत्व	१	५	१२	भद्रोऽनोअगिराहुतः	६	१	३२	भारतीवृषेरस्वति	६	७	२५
ब्रह्माणस्वाव्यंयुजा	६	१	२२	भद्रकर्णेभि.शृणुयाम	१	६	१६	भद्रोऽदयुसवमानः	७	५	३१	भारतीवृषेरस्वति	२	५	९
ब्रह्माणिहिचक्रुपेवध्वानि	४	६	१६	भद्रतेअग्नेसहसि	३	५	११	भरुद्यद्विरतो	३	६	१५	भास्तीनेत्री	१	६	२५
ब्रह्माणिमोसुतयु.शसुतासं	२	३	२४	भद्रनोअपिवातयमनं.	७	७	२	भरुद्रजायसुप्रथ.	४	५	२७	भास्तीनेत्रीसुतानां	१	८	१
ब्रह्मतदुंदुर्गिर्वणः	६	६	१३	भद्रनोअपिवातयु	७	७	११	भरुद्रजायावधुक्षतद्विता	४	८	३	भिक्षिविश्वाअपुद्विपः	६	३	४९
ब्रह्मादेवानापद्वनीः	७	४	७	भद्रंभद्रंजुआभर	६	६	२६	भरुद्रोऽभंभंकृणवा	१	६	३०	भिनस्त्रुगंनवृति	२	१	१९

मंत्र	अष्ट. अ	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग.
शिवशिरशवत्सा	३	५	२१	७	२५	श्रीरिदिवस्त्वयि	३	४
शिवल्लम्गिरोमि.	२	६	१६	३	२८	श्रुज्जोत्तानपद.	८	३
श्रीतायनाधसानाय	४	४	२०	१	१७	श्रुयज्योविब्रुयु	२	२
श्रीमोविष्यायुधेभिरैपां	५	३	३	२	२५	श्रुमिश्रिद्धासित्तुलि:	३	३
श्रुयुमंहस.पिपृथ:	८	२	११	५	२६	श्रुजत्वामिद्रव्य	२	६
श्रुर्जुनोयज्ञसा	८	३	९	४	२२	श्रुजमभा सुष्टुवाह:	८	६
श्रुवधितत्यमज्यं	६	८	२४	८	१५	श्रुजालित्यु सुरभि	८	४
श्रुवनस्यपितरंयीभिरामि:	४	८	६	३	३०	श्रुजायाशंसयजति	८	४
श्रुवश्रुर्मुहकृतस्य	७	६	३	३	३०	श्रुमस्यवसुधितसुपेरासं	५	४
श्रुनस्त्वभिद्रश्रुणा	८	१	९	३	१७	श्रुयतानर कुविमद्वयंतं	३	२
श्रुवोजनस्यदिव्यास्यराजा	४	६	१४	३	१०	श्रुदमानकृतादधि	८	५
श्रुवोयज्ञस्वरजस	७	६	४	५	३	श्रुदंजुवामाधवश्रुवैदव.	५	३
श्रुवोवितानामदेवस्य	३	५	२०	२	५	श्रुदंजुवामंदिनो	२	७
श्रुस्याजंतपयंकेचरति	८	६	१७	२	४	श्रुदंस्वहोत्रादनुजोपमध	२	६
श्रुयुद्धवाधेवीयां	४	७	२	३	१९	श्रुदंस्वासुस्वर्णर	५	२
श्रुयसावजमचरत्	३	६	१२	७	४	श्रुदंमहेदरातयस्य	२	३

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मन्त्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
मधूततदंद्दनामसः	७	मत्स्वांसुप्रहविस्तदीम	६	मथ्येहोतादुरोणेवृद्धिपोरा	४	मनोन्वाहुवामहे	८ १ १९
मधूदेववोरय.	६	मथीशदीविष्टोमा	२	मध्वकुसुमधयुवा	४	मन्युरिन्द्रोमन्युरेवास	८ ३ १८
मधूनवद्वि. प्रजाया.	८	मथीयदुर्विचृतो	१	मध्व.सुदपवस्त	७	मन्येव्यायुत्रिययुत्रियांनां	६ ३ ३२
मधूनयेपुडोहसेविड्या	५	मदुच्युक्षेतिसादने	६	मध्व.सोमस्याधिनामदा	१	ममभूनतेमधवच	५ ५ २६
मधूहिष्मागच्छथुर्वेतोद्यु	३	मदेनेपितमर्द	५	मध्व.सोमस्याधिनामदा	१	ममभूनत्वान्युवृति.	५ ५ २६
मखस्येतोविपस्यप्रजुति	३	मदेमवेहिनी	१	मध्वोवोनाममारुतयज	५	ममचुत्वादिव्य.सोमः	८ ६ २०
मधोनआर्षवस्वन.	६	मधुनक्तुतोपसो	१	मनीषिण.प्रभरध्व	८	ममचुनु परिचमावसुहो	२ १ १
मघोन. सधृवृहलेपुचोदय	५	मधुनोधावापुथिवीमिमि	५	मनीषिण.पवतेपुर्धः	७	ममदेवाविह्वेसतु	७ ७ १५
मतय.सोमपासुर	३	मधुष्टधोरमयास	७	मनुज्वत्त्वाभिधीमहि	४	ममद्विताराष्ट्रक्षत्रियस्य	७ ७ १७
मतीजुष्टोथियाद्वितः	७	मधुमतीरोपधीर्धावुआर्षः	३	मनुज्वद्वेदोअंशिरस्वदेगिरः	१	ममपुत्रा शशुहणः	८ ८ १७
मत्सिनोवस्यद्वद्वये	२	मधुमत्तचूगपाव	१	मनुज्वद्विद्वसवनशुषाण.	३	ममप्रथोद्वयात्तच्छ	२ ६ २२
मत्सिवायुमिष्टये	७	मधुमन्मेपरायणं	७	मनोअस्याअनवासीव	८	ममशेवचौविह्वेपु	८ ७ १५
मत्सिवायुमिष्टये	७	मधुमाजोवनस्पति.	१	मनोजवस्तादृषणामद्व्यु	६	मयासोअशमत्सियो	८ ७ ११
मत्सितोमवरुणं	७	मधुवाताकतायते	१	मनोजवाअयमानः	६	मयिद्विवाद्द्विणमा	८ ७ १५
मत्स्यपरितेमहः	२	मधुधार्थारामनुक्षर	६	मनोनयेपुहवनेपु	८	मयोदधेमेधिरःपुतदक्षः	८ ७ १३
मत्स्वांसुक्षिप्रमद्विभि	१	मध्यायत्कर्वमर्भव	८	मनोनयेडध्वनः	१		

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
मयो भूवातोऽग्निवातू	८ ८ २७	मत्तंश्चिद्वोऽसुतवोरुसमवक्ष्म	१ ४०	महाँकमत्रोवृजनेविरुप्या	३ ३	महान्स्सुधस्थेधुवआनिप	२ ८ २६
मरुतु पिबतक्रुतुना	१ १ २८	मत्तौकमर्त्यस्यते	५ ८ ३५	महाँकसिमहिपु	३ ३	महिँकरवज्रतय	१ ३ ३१
मरुतो मरुतस्यनः	३ १ ४०	ममणितेवर्मणाछादया	५ १ १२	महोँव्यसिसोस्येष्ट.	७ २	महिँसेत्रेपुरुश्वंद्रविद्विद्वान्	३ २ ७
मरुतोयद्धवोदिवः	५ ८ २०	ममृजानासंआयवः	७ १ ३९	महोँव्यस्यध्वरस्यमक्रेतो	५ २	महिँज्योतिनिहितं वक्षणा	३ २ ३
मरुतोयद्धवोवल्	१ ३ १४	मयौनशुभ्रस्त्वन्व	७ ४ ९	महाँकान्दिलोनमसो	३ ४	महिँज्योतिर्विअतत्वा	७ ८ १३
मरुतोयस्यहिक्षये	१ ३ ११	मह. सरायपपते	२ २ १८	महाँद्वेनैवदाचर्यणिमाः	४ ५	महिँज्जीणामवोस्तु	८ ८ ४३
मरुतोवीळुपाणिभि.	१ ३ १७	मह सुवोअरमिपेस्त्वाम	६ ४ ४	महाँद्वेद्रोयओवसा	५ ८	महिँखाप्रमूर्जयतीरुषुर्ष	३ १ १
मरुत्वतोऽग्रप्रतीतस्यजि	४ २ १८	महदुआयतवसेसुवृक्ति	६ ६ ३३	महाँद्वेद्रु पुरश्चतु	१ १	महिँद्यावापृथिवीभूत	४ ४ २६
मरुत्वतसृष्टीपिणं	३ ५ २७	महत्तसोमोमहिप.	७ ४ १९	महाँवओवाद्येवरीर्याय	३ २	महिँस्सुर सुकृतसोम्य	७ २ ३१
मरुत्वतदृपम	३ ३ ११	महत्तदुल्यस्यविर	८ १ १०	महाँतुवासियस्यते	५ ३	महिँसेहेतवसेदीप्येदृन्	१ २ १
मरुत्वतदृपमवाद्युधान	४ ६ ८	महत्तद्व कवय.	३ ३ २७	महाँक्रपिर्वृजा	३ ३	महिँसेहेदिवेवर्वा	३ ३ २४
मरुत्वतहवामहे	१ २ ९	महत्तत्रासुशुद्धपुरुदृष्ट	८ १ १६	महतासिवावरुणा	६ ३	महिँअरुपापितर.	८ १ १८
मरुवौहदमीढु.	६ ५ २८	महदयमहतासावृणीमहे	७ ८ ११	महाँतौमहाविम्बो इ	२ ४	महिँराधीविश्वजन्मदधा	७ ७ ३४
मरुवौहदृपुमो	३ ३ ३	महश्चक्रुर्म्यैवत क्रतुमाः	३ ७ १३	महाँतुकोशुसुदवातिपिच	४ ४	महिँवोमहतामव.	३ ६ ७
मरुसुवोवचीमहि	३ ३ ८	महश्चिस्त्वमिदयतएताम्	४ ४ ८	महाँतैवामहीरतु	६ ७	महिँवोमहतामव	३ ६ ४ ५१
मरुस्तोत्रस्यवृजनेस्यगोपा	७ १३	महश्चिद्वसुएवसो	३ ५ १२	महाँतमहिनाष्य	६ ३	महिँपासोमयिनश्चित्र	१ ५ ५

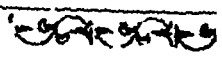
मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.
महीश्वरमहिनावारं	२ २०	महोष्णं सरस्वती	१ १	माकसौधातसुभ्यस्मिन्निने	१ ८	मातारुद्राणाहुडितावसू	१ ८
महीश्वरवापृथिवीवृहज्येष्ठं	८ ८	महोदेवान्यजसियद्वयानु	४ ८	माकस्यनोअररूपो	५ १८	माहुदिशियुमत्रव	४ ८
महीशो पृथिवीवनः	१ १	महोद्दुहोअपहिआयुधा	४ ६	माकस्यसससुभित्	३ ४	मातुष्पदेपुरमेशुकभयो.	४ २
महीमित्रस्यसाधय	३ ८	महो नोअमेसुवितस्य	५ १	माकस्याहुतक्त	४ ४	मातेअमाहुरोयथा	३ २
महीमेकस्यवृपनामं	७ ४	महो नोरायआभर	१ ३	माकाकुधीरुहुडोवनस्प	४ ८	मातेअस्यासहसावुन्परि	५ २
महीयद्विधिपणाशिशुअये	३ ४	महोसुहानिपनयत्यस्य	३ २	माकिरेनापुथागात्	५ ८	मातेगोदत्रनिराम्राधसः	६ २
महीरस्यप्रणीतय.	४ ७	महोरुजाभिवुधुला	३ ४	माकिरेनासख्यावि	७ ८	मातेराथासिमातकुतयो	१ ३
महीरस्यप्रणीतयः	६ १	महोविश्वामिपुत.	३ ७	माकिरेनासख्यावि	७ ८	मातेचयकरसेपप्रयान	४ १
महीवामतिरेथिनामथोअु	३ ८	महोयसपतिःशवंस	६ ७	माकिरेनासख्यावि	७ ८	मातेहरीवृषणावीतपृष्ठा	३ २
महीसमैरश्म्वो	३ ३	महोयजतुसमयानि	७ ७	माकुश्र्यगिदशरुवस्ती	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेचतत्वामद्विव.	५ ५	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेनोअुधवोद्यय	४ ४	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेनोअुधवुवितार्यवोधि	५ ५	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेयपिपुत्रैरसं	१ १	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेशुल्कायवरुणस्यबुल्वि	५ ५	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४
महेयुमेःसमिधानस्य	७ ७	महोयजतुसमयानि	७ ८	माचिद्वत्यद्विशसत	५ ७	मात्रेपुपजाद्युणहरसः	५ ४

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
मावासोमस्यगल्दया	५ ७ १३	माचिदृतयद्भुमां	३ ५ १	मानोमधोरभरा	३ ६ ४	मापुणतोदुरित	२ १ १०
मादयस्वसुतेसर्वा	१ ६ २	मानोवधेदुभृतयेसवैपु	५ १ २७	मानोमहत्सुतमानोवधुं	१ ८ ६	माप्रगामपथोव्यं	८ १ १९
मादयस्वहारिमियतईद्र	१ ७ १३	मानोअभेमतये	३ १ १६	मानोमित्रोवरुणोवर्युमा	२ ३ ७	मासूंमुनिष्टावृचे	५ ७ १२
माध्यदिनेसर्वनेजातवेद	३ १ ३१	मानोअभेवसुजो	२ ५ १०	मानोमुचारिपुणो	६ ४ ५२	मासैसुमाश्रमिन्म-	५ ७ ३१
माध्यदिनस्यसर्वनस्य	३ ३ १७	मानोअभेवरितेपरादा	५ १ २६	मानोरक्षकावैशीदायुणीव	६ ४ ३५	मामामिमत्तवसंतमत्र	४ २ १२
मान शसोअरुष-	१ १ ३४	मानोअभेसुख्यापिष्या	१ ५ १६	मानोरक्षोअपिनड्यातुमा	५ ७ ९	मायाभिदिद्रुमायिन	१ १ २१
मानं समस्यदुख्यं	६ ५ २५	मानोअज्ञोतावृजनोदुरा	५ ३ २१	मानोवधायहृत्वे	१ २ १६	मायाभिदुस्सिस्वत्सु	६ १ १६
मान सेतुं सियेदुय	६ ४ ५२	मानोअरातिरीशत	२ ५ २८	मानोवधीरिद्रुमापरादा	१ ७ १९	मायावाभिन्नावरुणावि	४ १ १६
मानं सोमफरिवाध-	१ ३ २७	मानोअस्मिन्मघवन्	१ ४ १७	मानोवधीरुद्रमापरादा-	५ ४ १३	मारेअस्सद्विमुमुच	३ ३ ४
मानं सोमसर्वीविज	६ ५ ३४	मानोअस्मिन्महाघने	६ ५ २६	मानोवधैवरुणयेतइष्टो	२ ७ १०	माजुल्योमृज्यतेस्वेद्यू	३ ८ १३
मानंस्तेनेशुयेअग्नि	२ ६ ३२	मानोगव्येशिरुद्वै	६ ५ २०	मानोवृकायववयेसमस्मै	४ ८ १२	मावृणुनोअन्यकृतमुजेम	४ ८ १२
मानइद्रपरावृणक्	६ ६ ३७	मानोगुह्यारिपुआयोरहन्दर	७ ५ १५	मानोहिंशुंयैरियेधात्	५ ३ २६	मावावृकोमावृकी	२ ४ २९
मानइद्रपीयूत्वै	५ ७ १९	मानोद्वेवान्नावितो	६ ५ २५	मानोहिंसीज्जिताय	८ ७ ४	माविदन्परिपुथिनः	८ ३ २६
मानइद्राभ्यां दे विवाः	६ ६ २०	मानोनिवेचवक्तेव	५ ३ १५	मानोहृणीतामतिथिवसु	६ ७ १५	मावोमृतंमाशपत	१ ३ २३
मानपुकस्मिन्वागसि	६ ३ ४८	मानोमतीअभिदुहन्	१ १ १०	मानोद्वेतिविवस्वत	६ ४ ५४	मावोद्वान्मस्त्वोतिररा	५ ४ २६
मानस्तोकेतन्वेमान्वा	१ ८ ३	मानोमतीयपिपवै	६ ३ ३३	मापापुव्वायनोनुर्द्वीमी	५ ३ १७		

मंत्र-	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र:	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र:	अष्ट. अ. वर्ग.
मावोमृगोनयवसे	१ ३ १५	सिन्धुस्तुभ्यंवरुणः	३ १ १४	सिमामृतौघोरदितिर्वीतयेन.४	२ २४	सुपोनशुश्राव्यदंति	७ ८ १
मावोरुसानितभाकुमा	४ ३ १२	मित्रश्चनोवरुणश्च	४ ४ १०	सिमिहीख्लोकमास्थे	३ १७	मृगोनमीम ऊंचुरोनिरि	८ ८ ३८
मावोरिपरत्निता	८ ५ ११	मित्रस्तन्नोवरुणोदेवोअर्ये	५ ५ ६	सिम्यक्षयेपुरोदसीसुदेवी ४	८	मृजतिखादशुक्षिपः	६ ७ ३०
माच्छनेअग्नेपदमनुणा	५ १ २५	मित्रस्तन्नोवरुणोमामहंत	५ ४ १९	सिम्यक्षयेपुसुधिता २	४	मृजतिस्वाससमुव.	७ २ १
मासख्यश्रुनुमाविदे	६ ३ ४९	मित्रस्तन्नोवरुणोरोदसीच ५	५ ४ ७	सिहं. पावका प्रतताअभूव ३	२ ८	मृजानोवारेपर्वमानः	७ ५ २८
मासातेअसस्तुमतिविदे	१ ८ २६	मित्रस्यचर्पणीपृतोवो	३ ४ ४	सीहृण्मतीवष्टुथिवीपराह ४	३ १९	सुव्यमान.सुहस्य	७ ५ १६
मासीमद्यथामाच्छ	६ ५ ३६	मित्रातनानरथ्या	६ २ २१	सुचतुमाशपुथ्या	८ ५ ११	मूलो पदयोपर्यत	७ ६ २६
माक्षेधत्सोमिनोदक्षता	५ ३ १९	मित्रायुपंचयेभिरे	३ ४ ६	सुचामिवाहुविपाजीवता ८	८ १९	मृळतनोमरुतोमावधि	४ ३ १८
माहंसुधोनोवरुण	२ ७ ८	मित्रार्थशिक्षवरुणाय	८ २ ९	सुनयोवातरुना.	८ ७ २४	मृळानोरुद्रोतनोमयस्क	१ ८ ५
माहमघोनोवरुण	२ ७ १०	मित्रावरुणवताउत्तथमैवं ६	३ ३ १६	सुसुखो ३ मन्वे	२ २ ५	सैधतुतेवहृद्योयेसिरीयसे २	८ १
माहंसुधोनोवरुण	२ ७ ११	मित्रोअग्निभैवतियस्ससि २	८ २ २४	सुमोद्रुगर्भैवृपुम.	७ ६ ३	सेधाकारविद्यस्य	८ ४ २१
मित्रंक्रुणुखल्ल	७ ८ ५	मित्रोअहोश्रिदादुर	४ ४ ३	सुपायस्यैकवे	२ ४ १८	सेहनद्वनकरुणाय	८ ८ २१
मित्रनयशिश्यागोपु	२ २ २०	मित्रोजनान्यातयति	३ ४ ५	सुरार्भसुरनबुयं	७ ५ ३२	मेवमग्नेविद्वहोमा	७ ६ २०
मित्रनयंसुधितंष्टुगोवोद्र	४ ५ १७	मित्रोदेवेष्वायुपु	३ ४ ६	सुधार्दिवोनाभिःभिः १	४ ४ २५	मोघमन्नदितु	८ ६ २३
मित्रव्यहवामहे	१ २ ८	मित्रोनोअर्थहृति	६ ४ ५१	सुधार्नदिवोअरुत्तितृथि	४ ५ ९	मोतेरिपन्थेअच्छोक्तिभिर्बुद्ध	७ ७ १५
मित्रंहृवेपूतवक्षं	१ १ ४	सिमामृतिवाहुरेतशः	७ १ ३९	सुधार्भुवोभवतिनक्तं	८ ४ ११	मोपुणःपरापरा	१ ३ १६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः
मोपुव्वीवाघतक्षन	५ ३ १७	यत्रायष्वडुदमिदु	५ ४ २९	यतंवासोवथवाजसातौ	७ ८ ८	य कुकुभौनिधारय.	६ ३ २६
मोपुव्वेवाञ्जदस्.	१ ७ २०	यत्त्वमेमोसुमदहुः	६ ६ २२	यदंवासोवथवाजसातौ	८ २ ५	य कुक्षि सोमपतम	१ १ १६
मोपुणो.सोममृत्यवे	८ १ २२	यत्वरथमिद्रमेधसा	५ १ १६	यवाहुतेषुपिप्रति	१ ३ २२	य.कृतदिद्वियोन्य	६ ३ ४७
मोपुव्वसोवतद्रु.	६ ६ २०	यत्वधिप्रमेधसातौ	६ ५ ११	यमत्सै पुरुस्पृहं	३ ८ २५	य परस्थाःपरावत.	८ ८ ४५
मोपुव्वरुणमन्यगृहे	५ ६ ११	यत्वाजनासदृधते	६ ५ २३	यमेदुरिद्रोमरुत.	५ ७ २९	य पचचर्पणीरभि	५ ३ १८
मोपुव्वोअसदुमिता	२ ४ २१	यत्वाजनासईकते	६ ३ ३४	ययजनयथानरुः	१ ३ २२	य पविमानीरुच्येति	७ २ १८
मोपुणहुद्रांगपुसुदेवे	३ ३ २८	यत्वाजनासोअसिसं	६ ५ २३	ययुवद्राधश्चरायदेवा	५ १ १२	य पुषिणीश्रमस्वश्च	२ ६ २१
मोपुणोअत्रजुहुरन्त	५ ७ २०	यत्वादेवादर्धुरेहंन्यु	७ ५ ३२	यरक्षतिपंचतस.	१ ३ २२	य.पुथीयिवेषसे	२ २ २६
मोप्व्वं१थाहुंणोवान्	८ ७ २३	यंत्वदिवापि.जुहुजान.	८ ५ १३	यविप्रालुक्थवाहसः	४ १ १६	य.पुथिवीव्यथमाना	७ ६ ४
यकुमारुनयुरथं	८ ७ २३	यत्वादेवासोमनेपेदुधुरिह१	३ ९ ३०	यवैसुसुंस्वमानु.	३ ५ १३	य पौसेयेणक्रविया	८ ८ ४
यकुमारुप्रावर्तयु	८ ७ ४	यत्वाधावापुथिवीय	७ ५ ३०	यसीमहुण्वन्तसै	३ ५ १३	य शुक्रोमूखोअश्व्यु	८ ७ ३
यक्रदसीसयुती	६ ६ २१	यत्वापूर्वमीळितो	८ २ १९	यंसीमनुमवतेवृदवतं	३ ७ ११	य.शुगमस्तुविसामते	६ ४ ४८
यजानीसोहृविज्मंत	६ ६ २१	यत्वावालिङ्गाश्रुभि	७ ३ ५	यसुपुर्णं परावत.	८ ३ १०	य.शशयतोमथोनो	७ ४ ४८
यतेश्येन पुद्रामरत्	८ ६ २	यदेवासाश्चिरहंअयजते	२ ८ २२	यसोमीमिद्रपृथिवी	३ ३ १०	य शशरुपर्वति	२ ६ ९
यतेश्येनश्चारुमपुकं	८ ८ २	यपुव्वेवासोजनयतामि	८ ४ ११	यस्मापुच्छतिरुह	२ ६ ६	य.शुक्रहवसुर्यो	१ ३ २६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः						
य शूरोमिह्व्योयश्रीरु	१	७	१२	यआधायचक्रमावाये	८	६	२२	यद्वंदायचोयुजा	१	२	१	यउथेभिर्निवृधते	६	४	१८
य श्रेताधिनिर्णिज	६	३	२७	यआनंयरपरावते	४	७	२१	यद्वंदायसूनवत्	३	६	१२	यउप्रइचशर्यहा	४	५	२८
य संत्रहविचर्वणि.	४	७	२७	यआपिर्निर्लोवरणप्रिय.	५	६	१०	यद्वंदायसूनवत्	४	४	२६	यउआथुर्कमनुदु	१	१	३६
य सुसर्दिमवृपम-	२	६	१	यआयुं कुलंसमति थिच	६	४	२२	यद्वंदायसूनवत्	८	३	१६	यउमेभ्यश्चिद्वोजीवात्	७	२	१०
य समिघायवाहुली	६	१	२९	यर्वालीकेपुठुत्वसु	७	२	५	यद्वंदायसूनवत्	४	४	२६	यउप्र सन्ननिष्टतः	६	३	८
य सुखेचिच्छतकतुः	६	३	२९	यआस्तेयश्चरति	५	४	२२	यद्वंदायसूनवत्	८	६	२१	यउदाजन्पितुरो	८	२	१
य सुनीथोर्दुष्टाद्ये	२	५	२९	यआस्त्वकाथाये	६	३	२७	यद्वंदायसूनवत्	३	३	२१	यउदानुद्वय्यनं	७	७	१
य सुन्वतमवृत्तियः	२	६	१	यद्वंदायसूनवत्	७	४	२९	यद्वंदायसूनवत्	५	८	११	यउहचिथुजेलधरेष्ठाः	८	३	११
य सुन्वतेपचतेदुधः	२	६	१	यद्वंदायसूनवत्	७	४	२८	यद्वंदायसूनवत्	६	८	८	यउचीद्वेवर्गोपाः	१	४	१६
य सुपुष्य.सुदक्षिणः	६	३	७	यद्वंदायसूनवत्	६	६	२	यद्वंदायसूनवत्	१	१	३७	यउप्र.फलिगधिनत्	६	३	५
य सर्विदुमनकीनि	६	३	१	यद्वंदायसूनवत्	५	८	१२	यद्वंदायसूनवत्	२	३	२०	यउहातामनसासोमं	८	८	१८
य सोमसुर्येतव	१	६	२१	यद्वंदायसूनवत्	५	३	१०	यद्वंदायसूनवत्	१	५	११	यउश्रियादुसेष्वदुरो	२	५	२९
य सोमं कुरुशुष्वा	६	७	३८	यद्वंदायसूनवत्	६	६	३६	यद्वंदायसूनवत्	५	१	२	यउखियाप्याशुंतः	७	५	१८
यः श्रीहितीपुण्यः	१	५	२१	यद्वंदायसूनवत्	६	१	१	यद्वंदायसूनवत्	४	३	२८	यउकज्ञावहसोसुचत्	६	२	२०
य सार्द्धानोमघ्यासुम	३	७	२१	यद्वंदायसूनवत्	१	७	२६	यद्वंदायसूनवत्	८	२	४	यउकज्ञामहामासुहे	५	७	१६
य आत्मदावंदुदायस्य	८	७	३	यद्वंदायसूनवत्	४	८	२५	यद्वंदायसूनवत्	६	४	२०	यउकज्ञावातेरहसः	६	३	१३

मंत्रः

यक्तोचिदभिधियः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यक्तोचिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

अष्ट. अ. वर्ग

५ ७ १२

५ ७ १२

६ ४ ३

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

४ ३ १०

मंत्र

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

यच्चिद्विद्वान्स्वदेभ्यः

अष्ट. अ. वर्ग

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

१ ८ ४

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

मंत्रः

यजते अस्य सुख्यवर्यश्च

यजमानाय सुन्वते

यजश्चैनप्रियमेधा

यजस्व वीरप्रविहि

यजस्व होतरि पितो यजा

यजानो मित्रावरणा

यजामि इमं सार्वभृमिन्द्रं

यजामि इन्द्रवज्रं

यजामि हेवामिह सजोषा

यजिष्ठत्वायजमाना

यजिष्ठत्वावृमहे

यजाति वेदो सुवनस्य

यजायथा अपूर्व्यं

यजायथा सुद्वरस्य

यज्यतस्तन्वचमजोषं

यज्यतस्तन्वचमजोषं

यज्यतस्तन्वचमजोषं

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

मंत्रः

युज्य इन्द्रमवर्षयत्

युज्यस्य केतुप्रथमपुरोहितं

युज्यस्य केतुप्रथम

युज्यस्य केतु यवते

युज्यस्य वोरथ्य विश्रपतिं

युज्यस्य हिस्थं ऋत्विजां

युज्यानां रथ्यं वय

युज्यायज्ञावोऽभुमयं

युज्यायज्ञाव सप्तानकुर्षं

युज्यासाहं दुवद्वये

युजे द्विवो नृपर्वने प्रथिव्या

युजे नृगा तु सुसुरो

युजे नृयुज्यमयजत देवाः

युजे नृयुज्यमयजंत

युजे नृवर्षत जात वैदसं

युजे नृवर्षत जात वैदसं

युजे नृवर्षत जात वैदसं

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

अष्ट. अ. वर्ग

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

५ ४ ३

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
यज्ञेभिरहुतकृत्	३ २	यत्तृतीयसर्वनरदुधेयं	३ ७	यत्तैराजन्धृतंहुविः	६ १	यत्रराजवैवस्वतः	७ ५
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं	६ १	यत्तैःअपोयदोषधी.	८ १	यत्तैःविश्वमिदंजगत्	३ १	यत्रवाहिरभिहितः	३ ३
यज्ञेनेहमवसाचकेभुर्वा	३ २	यत्तैःकृष्ण.शकुनः	७ ६	यत्तैःसमुद्रमणवं	३ २	यत्रवेत्यववसपते	३ ८
यज्ञेयज्ञेसमर्था.	८ ४	यत्तैःराजादृशिनोपुच्यमाना	२ ३	यत्तैःसुदेमहसा	३ १	यत्ररुरासस्तान्वोवितन्वते	७ २
यज्ञेरथवाप्रथुमः	१ ६	यत्तैःचतस्र.प्रद्विज्ञः	८ १	यत्तैःसुययदुपसं	३ १	यत्राचकुरुस्तोगतुमसौ	५ ५
यज्ञेरिपू.सुखममानः	८ ४	यत्तैःद्विस्तुप्रार्थ्य	३ ३	यत्तैःसोमगावशिरो	३ ५	यत्रानुदाश्रमोदांश	५ ५
यज्ञेवायज्ञवाहस.	१ ६	यत्तैःदिव्यरथथिर्वी	८ १	यत्रकामानिक्रामाश्र	७ ५	यत्रानवर.सुसयतेकुतध्वं	५ ६
यज्ञे समिक्षा.पृथंतीभिः	२ ७	यत्तैःपराःपरावतः	८ १	यत्रकचतेमनः	३ ५	यत्रानुकामचरणं	७ ५
यज्ञोदेवानांभर्त्येतिसूक्तं	१ ७	यत्तैःपर्वतान्दृष्ट.	८ १	यत्रावापुशुभ्र.	२ २	यत्रावदेतेखवर.	८ ४
यज्ञोहितंहेहवर्धनोभूत्	३ २	यत्तैःपुवित्रमयिंवर	७ २	यदुज्योतिरजसं	७ ५	यत्राससुद्र.स्कभितः	८ ८
यज्ञोहिष्मैहृकाश्रिंहंघन	२ ४	यत्तैःपुवित्रमचिपि	७ २	यत्रदेवाँकचायुतो	३ ६	यत्रासुपुणोअमृतस्यभ्राता	२ ३
यज्ञोहीळोवोअंतर.	६ १	यत्तैःभुतंचुमव्यच	८ १	यत्राहाविवजघना	३ १	यत्रेदानीपदयसि	८ ३
यत्तंहेहृभयामहे	६ ४	यत्तैःभूमिचतुर्थेष्टि	८ १	यत्रनार्थपच्युव	३ १	यत्रोत्तवाधितेभ्यः	३ ६
यत्तासुजर्णोराति	३ ५	यत्तैःसरीची.दुवतः	८ १	यत्रवाणाःसंपर्तति	५ १	यत्रोत्तमस्वायुक्तं	३ ६
यत्किच्येदंवरुणदेव्येजने	५ ६	यत्तैःमनुयदनीकं	८ २	यत्रमखापवमान	७ ५	यत्रोपधीःसुगमत	६ ५
यत्सुदसुरपुतंशं	५ ७	यत्तैःयमवैवस्वतं	८ १	यद्वस्यथविवुहते	३ २	यत्पर्यजन्युकनिःकदत्	४ ४

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग					
यत्पाकत्रामनसा	७	५	६	१८	यथापवथामतवे	७	४	८	यथावामत्रिरश्विना	६	३	२८
यत्पाचजनयाविशा	६	४	६	९	यथापूर्वैभ्योजरितुभ्यः	२	४	१८	यथाविद्वोऽभरुकरत्	२	५	२६
यत्पुरुषेणह्रविषा	८	४	२८	४	यथापूर्वैभ्योजरितुभ्यः	२	४	१९	यथाविप्रस्थमनुषो	१	५	२४
यत्पुरुष्यदधु	८	४	१९	१	यथापूर्वैभ्य शतसा.	७	३	७	यथाहुत्यद्वसवो	३	५	१२
यत्पुव्यमरुतोयच्चतूतन	४	३	१८	५	यथामेवदनुदेयी	८	७	२३	यथाहुत्यद्वसवोगौर्य	८	७	१३
यत्प्रथासिष्टृपतीभिर	४	३	२३	६	यथामनौसावरणौ	६	४	१८	यथाहोतमनुषोद्वेवताता	७	६	२६
यत्स्वतुरीयमुत्तमि.	१	१	१९	४	यथामनीविवस्वति	४	४	२०	यथेयष्टथिवीमही	४	५	५
यत्स्वदिवप्रपिबति	८	३	२०	६	यथायजोहोत्रममेष्टुथि	३	१	१७	यथोतकृत्वयेधने	५	८	६
यत्पुच्छार्दीजानः	६	२	२०	५	यथायुगर्वत्रया	८	१	२५	यदुगतविपीयसे	५	८	१४
यत्त्वायामिद्विद्वितन्न.	८	१	४	५	यथाकुद्वस्यसुनवः	६	१	३९	यदुगतविपीयव.	५	८	१८
यत्स्वस्येस्वमांडु.	४	२	११	६	यथाव स्वाहाभयेदशेम	५	२	४	यदुगत्वाभरता सुतरेशु	३	२	१४
यत्प्राहोतारमनजन्मियेधे	३	१	१९	४	यथावरोसुपाम्णे	८	२	४०	यदुगदाशुपुस्व	१	१	२
यत्स्वेपयामानुदर्थत	२	४	१	३	यथावरोसुपाम्णे	९	२	२६	यदुतरापरवत	३	३	२
यत्सुवस्समभयोगामरक्ष	३	७	१	१	यथावरातिद्वेवास्त्रथेदस्वत्	३	३	२६	यदुतरिक्षेपतंय पुम्भुजा	५	८	३४
यत्सालो म्भानुमास्वहृत्	१	१	१९	१	यथावात पुष्करिणी	३	४	२०	यदुतरिक्षेपतंय पुम्भुजा	५	८	३४
यत्सिद्धोयदसिक्तया	६	१	४०	६	यथावातोयथावचं	४	४	२०	यदुतरिक्षेपतंय पुम्भुजा	५	८	३०

मंत्रः	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट अ. वर्ग.
यदंति यच्च दूरके	७	२ १७	यदुद्भि परिपिन्वयसे	७	२	यदववययुमवाहुणत्.	१
यदकेदः प्रथमजायमानः	२	३ ११	यदुद्यकाहुंकाहंचित्	६	५	यदथातदिवोद्रासायवर्ति	१
यदमएपासयिति.	७	६ १०	यदुद्यवापुरुष्ट	४	८	यदथातशुभस्पती	८
यदमेज्यमिथुना	८	४	यदुद्यत्वाप्रयतियुजेअस्मि	३	१	यदयुक्थाअरुपा	१
यदमेकानिकानिचिव	६	७ १२	यदुद्यभागाविभजसि	२	१	यदंतेनसारमेय	५
यदमेदिविजाअसि	६	३ ३४	यदुद्यवानासत्या	५	८	३१ यदश्वस्यक्रुवियोमक्षिका	२
यदमेमत्यंसव	६	१ ३३	यदुद्यसूरुद्विते	५	८	३१ यदथान्युपुपतीरयुंश्व	४
यदमेस्यामह	६	३ ४०	यदुद्यसूरुद्विते	६	२	३४ यदथायुवासउपस्तुणति	२
यदचरस्तन्वावाद्युधान	८	१ १५	यदुद्यसूरुद्वयति	६	२	३४ यदथिनापृच्छमानौ	८
यदशतेपुजनेपु	७	७ १५	यदुद्यसूरुद्वयति	५	५	१ यदस्युधामनिधिये	६
यदस्युणक्षिका	६	७ १२	यदुद्यस्थ.परावति	४	४	११ यदस्यमन्युरध्वनीत्	५
यदभिगावोअभिगू	६	२ ७	यदुद्याश्विनावपाक	५	८	३४ यदुजायत्याङ्गिकृत्	६
यददोदिवोअर्णव	६	२ २९	यदुद्याश्विनावह	५	८	३२ यदुतेमारुतीर्विकं.	६
यदुदोपितोअजगन्	२	५ ७	यदुन्यासुदृपभो	३	३	३१ यदुतेविष्णुरजेसा	६
यदुदोवाततेगूहे	८	४४	यदुपामोपधीना	२	५	७ यदुतेहयुंताहरी	६
यदुद्यकचदृत्रहन्	६	६ २१	यदुसुयद्वनस्पती	५	८	३० यदुदादीधेनदक्षियाणि	७

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
यद्विद्रनाहुपीष्वा	४ ७ २८	यद्विद्राग्नीयदुसुर्व	१ ७ २७	यदीवृतेसिराहुतः	६ १ ३३	यद्वृवच्यमुठरस्यापुवाति	२ ३ ८
यद्विद्रपूर्वोत्परायुशिक्षन्	५ ३ ३	यद्विद्राहन्मथमजामहोर्ना	१ २ ३६	यदीद्वहयुधये	७ ७ १५	यदेदेनमवधु	८ ४ १२
यद्विद्रपृतनाज्ये	६ १ ५	यद्विद्राहयथाव	६ १ १४	यदीमन्थतिबाहुभिः	३ १ ३३	यदेमिप्रसुराशिव	५ ६ ११
यद्विद्रभागपुगुदक्	५ ७ ३०	यद्विद्रैणसरयथाथोअधि	५ ८ ३२	यदीमातरुपुस्तसा	२ ५ २६	यदेपासन्नोअन्यस्युवाच	५ ७ ३
यद्विद्रमक्षणस्पते	६ ४ ४६	यद्विद्रोवनयुदितं.	४ ८ २३	यदीभिद्रश्वाचय	४ २ ९	यदेपापृपतीरये	५ ८ २३
यद्विद्रमन्मनास्त्वा	८ ८ २२	यदिप्रबृद्धसरपते	६ १ २	यदीमृतस्यपर्यसा	५ २ ७	यद्रायत्रेअधिपायत्र	२ ३ १८
यद्विद्रयावतस्त्व	६ १ १९	यदिभावाजयबृह	८ ५ १०	यदीमैर्नौतनुतोअभ्यव	५ ७ ३	यद्वोपावददितिःशर्ममद्र	५ ६ २३
यद्विद्रराथोअस्ति	५ ३ २०	यदिमेरण सुते	६ ३ २	यदीशीयाश्रुताना	७ ८ २	यद्विधिपेमविचिचार्थे	५ ६ २३
यद्विद्रसगुर्वत	६ ४ २५	यदिसेसुख्यसावर	६ १ ११	यदीसुतेमिरिन्दुभिः	४ ७ १४	यद्विधियेमनस्यसि	६ ३ ४८
यद्विद्राग्नीवनमस्या	४ ७ २९	यद्विन्विद्रपृथिवीदशसु	१ ४ १४	यदुत्तुमेमस्तोमध्यमेवा	४ ३ ३५	यदेवाजुवःसल्लि	८ ३ ३
यद्विद्राग्नीउदितस्यै	१ ७ २७	यदिवाहमष्टतदेवजासे	५ ७ ७	यदुर्वचोवृपाकपे	८ ४ ४	यदेवानीमिन्नमहःपुरोहि	१ ८ ३०
यद्विद्राग्नीजनाइमे	६ ३ २५	यदिस्तुतस्यमस्तोअधी	५ ४ २४	यदुर्वीरतअजयो	१ ६ १	यदेवापिःशंतनवे	८ ५ १३
यद्विद्राग्नीद्विषिष्ठे	१ ७ २७	यदीगणस्वरशुनामजीगा	५ ७ १२	यदुद्रतौनिवतोयासि	८ ७ ३०	यदेवायतयोयथा	८ ३ २
यद्विद्राग्नीपरमस्या	१ ७ २७	यदीसुतासुददव.	३ ६ ४	यदुच्छोचदतिमोघ	८ ८ २३	यदेवाःशर्मनरण	६ ४ ४
यद्विद्राग्नीमवयुःस्ते	१ ७ २७	यदीसोमविभ्रधृताअम	४ १ २८	यदुपोयासिमाचुना	५ ८ ३३	यद्वत्यन्मित्रावरुणा	२ २ ३

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
यद्भुजं परावति	६ ४ १७	यद्वातं जूतोवर्ना	१ ५ ९	यद्विजासुन्यरुपिचंद्रं	५ ४ १७	यद्भुनमयंगतिं	४ ४ २		
यद्भुजं यद्वायुसे	६ ४ १५	यद्वातुक्षीमचवंदुहावाज	४ ७ २८	यद्विरूपाचंरुमल्लोपु	८ ५ ४	यद्भुनंधीसिरंश्विना	५ ८ ३३		
यद्वाप्रचीरजगत	८ ८ ३३	यद्वाह्रिविपर्येसुक्विमंद्	४ ६ १५	यद्वीळाचिंद्रयल्यिरे	६ ३ ४९	यन्मन्यसेवरेण्यं	४ २ १०		
यद्वायातिमरुत.	१ ३ १४	यद्वाप्रवृद्धसपते	६ ६ २१	यद्भुत्रंतवचाशानि	१ ५ ३१	यन्परुतःसभारस.स्वर्णर	४ ३ १५		
यद्वात्रिव्यं द्युतशोदंबुयानं	२ ३ ७	यद्वाप्रस्रवणदिवः	६ ४ ४६	यद्वादेवाश्रकूम	७ ८ १३	यमश्रिमेध्यातिथिः	१ ३ १०		
यद्वासातं द्वाश्रुधिरस्ति	२ ४ २१	यद्वाभिपित्वेकसुराकृतंयु	६ २ ३४	यद्वादेवप्रसिनाम	७ ५ ३०	यमश्रेपुसुमर्त्यं	१ २ २३		
यद्वाहिंप्रनातिविधेसुदानू	४ ३ ३१	यद्वाभिरुत्वःपरमेसधस्थे	१ ७ १३	यद्वाश्रंतायसुन्वते	६ ४ ५२	यमद्युमन्यसेर्यं	७ ७ ४		
यद्भुजं तैमरुतोरुमवक्षस.२	७ २ २७	यद्वायुजंमनवेसंसिसिक्ष	५ ८ ३४	यद्वाइन्द्रोखुजुपे	३ ६ ६	यमश्रेवाजसातम	४ १ १२		
यद्भुजायैवृषणमश्विना	२ २ २७	यद्वास्मेरुसैरेव्यावेकैकृ	५ ७ ३०	यद्वासत्यापराके	५ ८ ३२	यमर्त्यमिववाजिनं	४ ७ २६		
यद्भुयंपृथिसातर.	१ ३ १५	यद्वावन्थपुरुदुत	६ ४ ४८	यद्वासत्यापरावति	१ ४ २	यमश्विनादुदथु.श्वेतमश्व	१ ८ ९		
यद्योथर्यामहुतोमन्यमा	५ ६ २३	यद्वावानंपुरुतमं	८ ३ ५	यद्वासत्यापरावति	५ ८ २७	यमश्वीमित्यमुपयातियु	५ १ २५		
यद्यावद्दंतेशत	६ ५ ८	यद्वाशक्रपरावति	६ १ ४	यद्वासत्याशुरण्ययः	५ ८ ३१	युमर्त्यमायुम्यं १कामः	७ ६ ७		
यद्वादीसीमुदिवोभस्ति	५ ३ २	यद्वासिरोचुनेदिवः	६ ६ ३६	यक्षियान्न्ययनं	७ ७ १	युमाचिदत्रयमसुरसूत	३ २ २५		
यद्वावद्विरपतिः	६ २ ११	यद्वासिसुन्वतोवृष.	६ १ ४	यद्विणिज्जरेकणसंप्राचृ	२ ३ ७	युमादुहवैवस्वतात्	८ १ २५		
यद्वावद्वैत्यावित्तनानि	६ ७ ५	यद्वाहिंष्टतदुमये	४ १ १८	यक्षीक्षणमांसपचन्या	२ ३ ९	यमार्दित्यासोभदुहः	६ १ ३६		
यद्वाजिनोदारमसुदानम	२ ८ ३	यद्वाकक्षीर्वाडुत	५ ८ ३१	यद्भुनक्ति.दृतनासु	३ ३ १३	यमपोवदुयोवर्ना	४ ८ १		

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.					
युमायेपुतपेद्धविः	७	१६	ययागाआकरामहे	८	१४	यस्तिताजसच्चिविदुं	८	२४	यस्तेमद्वोवरेण्यः	७	१	२१
युमायुमधुमत्तम	७	१६	ययारध्रपारयथालंहः	२	७	यस्तुभ्यमभ्रेअमृता	३	१७	यस्तेमद. वृतनापाद्	४	६	८
युमायुलोमसुजुत	७	१६	ययोरधिमयजा.	५	८	यस्तुभ्यमभ्रेअमृताय	८	२२	यस्तेमन्योविधद्व	८	३	१३
यमासाकूपनीळ	७	२	यवृक्रेणाश्विनावपन्ता	१	८	यस्तुभ्यदाशुाद्योवां	१	१२	यस्तेयज्ञेनसुमिधायजुवै	४	५	७
यमिन्द्रदधिपेव	६	३६	यवयवञ्जोअन्यसा	७	१	यस्तेअज्ञेनससायुजमीद्रे	४	१	यस्तेरयोमनसो	८	६	१२
यमिमव्वपुपाकपि.	८	४	यश्चिकेतससुकुं	४	४	यस्तेअभेसुसुमिमतैः	७	६	यस्तेरुवैअदाशुरि.	६	३	४४
यमीगर्भेभृताद्युधः	७	५	यश्चिदापोमहिना	८	७	यस्तेअनुस्वधामस	७	८	यस्तेशुक्रवृपोनपात्	६	३	२४
यमीद्वीवासवयसा	२	१३	यश्चिद्धितइथाभगः	१	२	यस्तेअनुस्वधामस	३	३	यस्तेसाधिद्योवसे	४	२	५
यमुपुर्धमहुवेतमिदहुवे	२	८	यश्चिद्धित्वायहुभ्य	१	६	यस्तेगर्भममीवा	८	२०	यस्तेसाधिद्योवसेतेत्या	६	४	२३
यमेद्वैव्यतमाने	७	१३	यस्तुइभंजुभरस्ति	३	४	यस्तेचित्रश्रवस्तम.	६	१८	यस्तेसुनोसहसोगीभि	४	५	१५
यमेनदुत्तितपुनमायुन	२	११	यस्तुइन्द्रप्रियोजनोददा	५	३	यस्तेइप्स स्कन्दतिय.	७	२५	यस्तेस्वर्न शशुयोयोमयो	२	३	२३
यमेरिरेशुगवोविश्र	२	१२	यस्तुइन्द्रमहीरुप	५	८	यस्तेइप्सस्कुत्रोयस्ते	७	२५	यस्तेहन्तिपृतयन्त	८	८	२०
यमैच्छाममनसुास.	८	१३	यस्तुकरुविहरति	८	८	यस्तेननुनातक्रतो	६	१८	यस्त्वादेविसरस्वति	४	८	३०
यमोनोगातुमयमो	७	१४	यस्तुस्तमसहेसाविजमोअ	३	७	यस्तेभरादनियते	३	१७	यस्त्वाद्योपायजुपसि	३	४	१७
यमुपियजोयहुधाकल्प	६	४	यस्ताचकारसकुहस्विदिं	४	६	यस्तेमद्वोयुवयश्चारु	५	३	यस्त्वद्धोलापूर्वाअज्ञेयजी	३	१	१७
यमोहजातोयुमो	१	५	यस्तिगमशुगोवृपमोनमी	५	२	यस्तेमद्वोवरेण्य.	६	४	यस्त्वाआतापतिर्भुवा	८	८	२०

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः								
यस्त्वाममद्रुनधते	३	५	१२	यस्मिन्वाश्रितस्त्वामसः	८	४	२२	यस्यैपुत्रासोऽवितेः	८	८	४३	यस्यत्वन्महिष्वे	७	७	१३
यस्त्वाममद्रुविष्यतिः	१	१	२३	यस्मिन्नुवथानिरण्यन्ति	६	१	२०	यस्मिन्नाश्रुन्तरश्मन्.	४	७	१५	यस्यैधियात्वहृत	६	७	११
यस्त्वास्वमेवतमसा	८	८	२०	यस्मिन्व्यवधिमा	७	८	२३	यस्मिन्वावकृपा	४	४	२४	यस्मिन्नीपुणामधुका	२	२	२४
यस्त्वास्वर्षःसुहिरुणो	३	४	२४	यस्मिन्निवशाअधिप्रियः	६	६	१८	यस्यैतीवसुतुमदं	४	४	१५	यस्यत्वममेधुरं	३	४	११
यस्त्वाद्वाङ्कीरिणामन्व	३	८	१९	यस्मिन्निवशानिकाव्या	६	३	२७	यस्यैतेअमेधुन्येअस्यः	६	१	३५	यस्यत्वमिद्रस्तोभेषु	६	४	२०
अस्पतिवायीणां	७	७	१०	यस्मिन्निवशानिशुवनामि	५	७	१	यस्यैतेधुञ्जवरपयु	७	२	१२	यस्यत्वमध्वोअधुरायु	६	१	३०
यस्माथुन्येवदुआति	५	७	२९	यस्मिन्निवशाश्रुण्यः	५	७	२३	यस्यैतेनूचिदुदिशु	६	६	२३	यस्यदुतोअसिष्ये	१	५	२१
यस्याआरासतुक्षयं	६	४	७	यस्मिन्नुसेमस्वर्कःसुपर्णा	२	३	१८	यस्यैतेपीरवाद्युपमः	२	२	१७	यस्यैदुत्वहंसोवृहत्	६	७	१२
यस्याङ्कसुसतीर्षण	६	४	१८	यस्मिन्नुसेसुपलाशे	८	७	२३	यस्यैतेपूयन्त्ये	७	७	१७	यस्यैनुदं.पिबाधस्य	७	५	१९
यस्माज्जमासोअमृता	२	४	१	यस्यैत्वमायजसे	१	६	३०	यस्यैतेमथारसे	६	५	१९	यस्यैप्रयाणमन्वून्यदृष्टा	४	४	२४
यस्मादिन्द्रावृहत्.किञ्च	२	६	१७	यस्यैस्ववसोदानायशिक्ष	६	४	१९	यस्यैतेमहिनासहः	६	३	४९	यस्यैप्रस्वादसो गिरः	७	८	२
यस्माद्देवसिष्यति	१	१	३५	यस्मैस्वसंघवजिद्रतिर्वेणः	६	४	२१	यस्यैतेविश्वमाद्युप.	६	६	४९	यस्यैमंदानोअंधसः	४	७	१५
यस्माद्देजन्तकृष्टयः	६	७	१३	यस्यैस्ववसोदानायमंहसे	६	४	२१	यस्यैतेविश्वामुवनामि	६	५	४९	यस्यैमापकृपा इव	४	४	२१
यस्याज्जक्तेविजयन्ते	२	६	८	यस्यैत्वसुकृतेजातवेदः	३	८	१९	यस्यैतेस्वादुसुर्यं	६	४	५	यस्यैमाहुरितोरथे	७	७	१
यसिन्देवामन्ममि	७	६	१२	यस्यैत्वसुद्विषिणो	१	६	३२	यस्यैत्वच्छंवरंभदे	४	४	१५	यस्यैवर्णमधुश्रुत	७	८	१
यसिन्देवाविद्वयं	७	६	१२	यस्यैवाथूरदंधामर्त्याय	३	२	२	यस्यैत्वैतमहिमानु	६	६	१२		७	२	२

मंत्र-	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र-	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र-	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र-	अष्ट. अ. वर्ग
यस्यवायुप्रतिवाजिनो	३ १ ३९	यस्थानासु सूर्यस्येवगामः १	७ ८	याआपोदिव्याउतवाहव ५	४ १६	यातेकुसुसुकृतायावरि ४	७ १३
यस्यवायोरिवद्ववत्	४ ७ २६	यस्यायनागभीरा	३ १ २०	याईन्द्रमस्त्वा	५ ८ १२	यातेजिह्वामभुमती	३ ४ २
यस्यविश्वानिहस्तयो.	२ ४ १९	यस्यामितानिदीयो	६ २ १९	याईन्द्रमुज्ज्वामर	६ ३ ३६	यातेद्विबुवसृष्टादिवस ५	४ १३
यस्यविश्वानिहस्तयो.	४ ७ २२	यस्यायंविश्वार्थो	३ ३ १९	याओपधीःपूर्वाजाता	८ ५ ८	यातेधामानिदिवि	१ ६ १९
यस्यद्वतेष्टयिवीनर्जमीति	४ ४ २७	यस्यास्त्वान्तोअर्चयु.	१ ४ ५	याओपधी सोमराज्ञी.	८ ५ ११	यातेधामानिपरमाणि	८ ३ १६
यस्यशर्मभुपुविश्वेजनासु	५ २ ९	यस्यावधीत्पितरयस्य	४ २ ३	याओपधी सोमराज्ञीविं	८ ५ ११	यातेधामानिह्रविष्या	१ ६ २२
यस्यसाश्वस्पपिवाईन्द्र	८ ६ १२	यस्याश्वास प्रादिशि	२ ३ ६	यागुगुर्यासिनीवाली	२ ७ १५	यातेभीमान्यायुग्वा	७ १ २३
यस्यश्वोरोदसीथन्तु	५ २ २८	यस्यैक्वाकुरुषुद्वते	८ १ २४	योगोमतीरुपसु.सर्वदीरा १	८ ४ ४	यादुक्तासित्युमातरा	१ ३ ३३
यस्यश्वेताविचक्षणा	६ ३ २७	यस्येमेहिमवन्त.	८ ७ ३	यागौर्वतनिर्णयति	८ २ १०	यादपतीसमनसा	६ २ ३८
यस्यसस्येनवृण्वते	१ १ ९	यस्यौपधीःप्रसर्पथ	८ ५ १०	याजामयोवृण्वदुच्छन्ति	३ ४ ३	याहरोवददयेताहपुव्यते	४ २ २४
यस्याभनन्तोअर्दुतः	४ ८ ३१	यांआर्जोमुरुतहन्द्रसो	३ २ १८	यातेकुतिरमित्रहन	४ ७ २३	यादेवेपुतन्व १ मौरयन्तु	८ २ ७
यस्याभिवसुगृहे	६ १ ३१	यांत्वादिचोदुहितर्धयु	५ ५ २४	यातेकुतिरवमायापरमा	४ ६ १९	याद्वाध्य १ वरुणोयोनिम	२ ८ ३
यस्यार्जववावसामानसु	१ ७ १०	यांपुण्त्रद्वाचोद्वी	४ ८ १८	यातेच्छडिष्पाउतन.पर	५ ८ ३२	याधृतरारुजसोरोचनस्यो ४	४ ७
यस्यार्जुपन्नमस्तिनः	६ ५ २५	यामेधियमरुत	८ २ ८	यातिदेव प्रयतायास्युद्वला १	३ ६ ३	याधारयन्तदेवाः	५ ५ ८
यस्यादिवानुपस्थे	६ ६ २८	या प्रवतोनिवत.	५ ४ १७	यातेअशुपवैतस्व	३ ४ ३	यातिस्थानोन्यश्विनाद्वधा ५	५ १७
यस्यानुक्षादुहिता	७ ७ १७	या सरुपुविरुपा	८ ८ २७	यातेअष्टागोओपुसा	४ ८ १८	यानीद्वाशीचक्रधुर्वीयो १	७ २६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
यातुश्रेताववोदिवः	६ ३ २५	याभिः कृशानुमसने	१ ७ ३७	यामिरेमिंघुतं	१ ३ ३	याश्विश्वासांजितारो	५ १ १३		
याजुः पीपरदधिनाना	१ ३ ३४	यासि कुत्ससमजुवेयं	१ ७ ३७	यामयेर्वामनुषिपता	१ ५ ३१	यादीयैलिप्रथमानि	८ ६ १५		
याश्वाये मतान्स्वपुदो	१ ५ २०	याभिः पुक्थमवयोयासि	६ २ ६	याम्येष्टो शुभाशोभिद्या	५ ४ २३	यावृशहापरवति	६ ३ ४६		
यान्वोनरोद्वयतोमिसि	३ १ ४	यासिः पठर्वाजठरस्य	१ ७ ३६	यारुचोवातवेदसः	८ ८ ४६	यावोमेषजामरतु शची	२ ७ १८		
यापृत्तनासुडुष्टरा	४ ४ ३२	यासिः पठोर्विसुदयं	१ ७ ३६	यावत्तरस्तन्वोऽु आवुदो	५ ६ १३	यावोमायाअभिदुहे	२ ७ ८		
याः फुलिनीयीअफुलाः	८ ५ १०	यासिः परिव्रमातनयस्य	१ ७ ३३	यावद्विदुवुर्वनिश्च	१ ७ २६	यान्वःशर्मक्षशमानायु	१ ६ १०		
याभिरतिरोमनसा	१ ७ २६	याभिः शचीभिर्घृषणा	१ ७ ३४	यावयुङ्क्ते पसन्त्वा	३ ८ ८	याशार्थीयमारुतायस्वभा	४ ८ ३		
याशिरतेकुजसमानु	१ ७ ३४	यासिः शचीभिश्चमसां	३ ४ ७	यावयुङ्क्ते पाक्तुपाकतेजाः	८ ८ ३	याश्रेदसुपशृणवन्ति	८ ५ ११		
याभिर्नराश्रसदस्युं	५ ८ २९	याभिः शंतातीमवथो	१ ७ २६	यावयवुक्यं शुक्रं	७ १४	यासीतिवः पचाशतः	२ १ २२		
याभिर्वराश्रयवैयाभिः	१ ७ ३६	याभिः श्रुचन्तिधनुसां	१ ७ ३४	यान्वन्मात्रमपसोन	८ ४ १३	यासाराज्जावरुणोयाति	५ ४ १६		
याभिर्नरगोपुयुधं	१ ७ ३७	याभिः सिन्धुमधुमंतं	१ ७ ३४	यावतिसन्तिदाश्रुपे	५ २ ४	यासिः कुत्सेनसरथं	३ ५ १९		
याभिर्महामतिथिग्वं	१ ७ ३५	यासिः सिन्धुमवथयासि	६ १ ४०	यावांक्षुश्रामधुमती	१ २ ४	यासुजृषिः श्रेणिः सुश्रे	८ ५ २		
याभिर्वृत्रविपिपानं	१ ७ ३५	याभिः सुदानूजौश्रिजाय	१ ७ ३५	यावाश्रान्तिनुतोयाः	५ ६ १३	यासुवीथेवौचद्वये	४ ४ २१		
याभिर्विदपलाधनुसा	१ ७ ३४	यासिः सूर्यपरीयाथः	१ ७ ३५	यानांसन्तिपुरुष्टहो	३ ७ २३	यासुबाहुः स्वगुरिः	२ ७ १५		
यासिः कण्वमभिर्द्विमिः	१ ४ १	यासिः सोमोमोदते	७ ७ ३	यावांसन्तिपुरुष्टहः	४ ८ २८	यासुरथारथीत्तमा	१ २ ४		
यासिः कण्वंमथतिथिं	५ ८ २८	याभीरसांधोदसोदः	१ ७ ३५	याविन्याश्लोकमाद्रिव	१ ६ २७	यासुराज्जावरुणोयासुसो	५ ४ १६		

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः						
या स्योरदिमभिरातवान्	५	१४	युक्त्वाहिदेवहृतमान्	५	२४	युनक्तुसीरावियुगा	८	५	१८	युवंनरास्तुवतेकृष्णियाय	१	८	२४
यास्तोधारामयुक्षुतं	७	१	युक्त्वाहिविजिनी	६	२६	युनक्तिमेवब्रह्मणा	१	६	३	युवंनरास्तुवतेपञ्चियाय	१	८	९
याक्लैपुत्रावोऽतःसमुदे	४	८	युक्त्वाहिवृत्रहन्तम्	५	२८	युष्टुपुत. स्ववयसा	२	२	१३	युवनोयेयुवरुणा	४	४	२
यात्नेप्रजाजन्तस्य	१	३	युक्त्वाक्वपीरथे	१	२७	युयोतुनाशस्मस्वदां	६	१	२७	युवपयत्तुक्रियायामघत्त	२	४	२३
यात्तेरोकेसुमतय सुपेशसु	४	७	युरोयुरोविदुष्यगुणम्	४	१०	युयोपनामिरुपरस्यायो	१	७	१८	युवंपुदचेपुंरुवारमश्विना	१	८	२१
युद्धव्यस्रपीरथे	४	३	युजहिमामकृथाआदिर्दि	४	२७	युवकणवायनासत्या	५	८	५	युवंदेवाऋतुना	६	४	२८
युजतेमनत्रतयुजतेषियः	४	४	युजाकर्मणिज्जनयन्	८	१	युवंकवीष्ट पर्यश्वितारयं	७	८	१९	युवमुलस्यसाधयोमुहोयत्	३	२	२४
युजतिवृद्धमरुप	१	१	युजानोऽश्रवावर्तस्य	७	१७	युवचित्रदधथुर्भोजननरा	५	५	२१	युवमुज्युमर्वाविद्धसमुदे	५	५	१६
युजन्तिहरींश्चिपिरस्वगार्थ	६	७	युजानोहरितारथे	४	३३	युवच्यवानमश्विनाजरन्तुं	१	८	१५	युवमुज्युसुरमाणंविभिर्गुं	१	८	२०
युजत्यस्युकास्या	१	१	युजेरथगवेपणहरिभ्यां	५	३	युवच्यवानजरसोऽसुसुकं	५	५	१८	युवंमुज्युसमुद्रवा	८	८	१
युजाथारासमरथे	६	६	युजेवाव्राह्मण्य	७	६	युवंव्यवानसुनय	७	८	१५	युर्वाभिन्नेजन्तु	४	४	३
युक्तोऽनस्तुवक्षिण	१	३	युधायुधसुपथेदेषि	१	४	युवन्तभिन्नापर्वता	२	१	२१	युवमुगजगुवांसुं	५	८	८
युक्तामातासींदुरिदक्षिणा	२	३	युधेद्रोमहावारिवश्रकार	३	१५	युवतासर्दिव्यस्य	१	७	३३	युर्वर्थेनविमुदाय	७	८	१६
युक्तोऽयद्वनोऽयाय	२	१	युधमत्यतेष्टुपमस्य	३	१०	युवंतुम्रायण्यैभिरै	१	८	१५	युर्वरेभपरिपुतेरुख्यथ.	१	८	२१
युक्त्वाहितेभिनाहरी	१	१	युध्मोऽनवाऽलुकृत्सम	५	३	युवंदक्षदृष्टमता	१	१	२८	युर्वरोसुपाम्णे	६	८	२६
युक्त्वाहित्वरथासहा	६	२	युध्मसन्तमनुर्वाण	६	१६	युवधेऽनुशयवेनाधिताय	१	८	१९	युववकाणिपीवसा	२	२	२२

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
युवन्दन्निर्गतं जरण्यया १	८ २ १	युवहिस्य स्वर्पती	६ ८	युवादेवास्त्रयैकादशासः ६	१ ४	युवोरथस्यपरिचक्रमीयते ६	२ ८	युवोरथस्यपरिचक्रमीयते ६	२ ५
युवविप्रसजर्णो	७ ८	युवह्यमराजावसीदतु	७ ८	युवाकुहिशचीनां	१ ४	युवोरभित्नावपुरियुवायुजं १	८ २०	युवोरभित्नावपुरियुवायुजं १	८ २०
युवशकामायुविना	७ ७	युवह्यास्त्रमहोरन्युव	१ ७	युवादत्तस्यधिषण्या	६ ४	युवोरुध्वहृदिन्वतिथोः ५	५ ३	युवोरुध्वहृदिन्वतिथोः ५	५ ३
युवशवायुशक्तीमदत्तं १	७ ८	युवमत्युस्यावनक्षयः	१ ८	युवानंविषपतिं कुवि	३ ४	युवोरुषाभानुश्रियं १	३ ५	युवोरुषाभानुश्रियं १	३ ५
युवशिर्यमश्विनादेवतातां ३	७ ७	युवमद्रयेवनीतायतसं	३ ७	युवानापितरापुनं	२ ४	युवोरुषूर्यहुवे ६	२ २६	युवोरुषूर्यहुवे ६	२ २६
युवश्रीभिर्वीर्यताभि	५ १	युवमेतानिदिवि	५ १	युवानोरुद्राजुजरां	५ ४	युवोरुक्तरोदसी ३	७ ३३	युवोरुक्तरोदसी ३	७ ३३
युवश्वेतपेद्वहृदंशूलं	३ ८	युवसेतचक्रयु सिन्धुपुष्टुनं २	३ ८	युवाभ्यदेवीधिषणामदां १	१ ७	युवोर्द्विनायसुभरां १	१ २०	युवोर्द्विनायसुभरां १	१ २०
युवश्वेतपेद्वे	७ ८	युवांगोतम युस्मीहो	७ ८	युवाभ्यमित्रावरुणा	४ ४	युवोर्यदिसुख्यायास्मे ८	७ २०	युवोर्यदिसुख्यायास्मे ८	७ २०
युवसुरारमश्विना	८ ७	युवाचिद्विष्मश्विनावनु	८ ७	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृकंसंयुवमश्विना	७ ८	युवानरापश्यमानासुआ	७ ८	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्यदिसुख्यायास्मे ८	७ २०	युवोर्यदिसुख्यायास्मे ८	७ २०
युवहृगमंजगतीपु	२ २	युवांपुपेवाश्विनापुरंधिः	२ २	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृधर्ममधुमन्तमत्रये	२ २	युवांमृगोववरुणा	२ २	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृमुष्युवमश्विना	७ ७	युवायुचैः प्रथमा	७ ७	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृरभट्टपणा	७ ७	युवास्त्रोमैसिदेव्यतः	७ ७	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृस्योभिवजा	२ २	युवांमृगोपुपयैश्विनायुती ७	२ २	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०
युवहृष्मपुरुशुजेमधुं ६	६ ६	युवांहयंतडुभयासआजि ५	६ ६	युवाभ्यमित्रावरुणा	५ ४	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०	युवोर्द्विमातादितिः ८	७ २०

मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग.	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्ग.
युग्मेपितोमरुतोमसीपित	१	३	१९	युग्मद्वारवामघवसुधस्य	५	४	३	येगोमन्तुवाजवतंसुवीरं	३	७	४
युग्मोतोविद्योमस्त-भात्	५	४	२८	युग्महिद्वीकृत्युग्मिरक्षैः	३	८	१	येचपूर्वकपयोयेचनूला	५	३	६
युग्मजुपुनविष्या	६	१	३९	युग्महिष्ठासुदानव	४	८	३	येचाकनेन्तचाकनेन्तूते	४	१	३
युग्मदस्काउतयेयुपवाहा	३	२	८	युग्महिष्ठासुदानव	५	८	२०	येचाहंसिमुक्तं सुदानव	६	१	३
युग्मसमभ्यधियणाभ्युस्प	३	७	८	युग्महिष्ठासुदानवद्वन्द्वं	६	६	४	येचित्पूर्वैकतसाप	८	८	१२
युग्मसाशयतुवस्योअ	४	३	१८	येअमयोनाशोद्युचक्रिधाना	५	१	७	येचिद्विस्वाभ्युपूर्वं	१	४	५
युग्मगोमेढयथाकुरां	४	६	२५	येअभिद्वग्धायेअनभिद	७	६	१९	येचिद्विपूर्वैकतसापुआसं	२	४	२२
युग्मतसैत्यराघस	१	६	१२	येअभेचन्द्रतेगिरं	४	१	२	येचिद्विमृत्युवधव	३	४	४
युग्मद्रवा.प्रमतिर्य	२	७	११	येअभुनेरयन्तिते	४	१	१२	येचेहपितरोयेच	७	६	१९
युग्मधुमुयुजोन	८	३	१०	येअग्ने परिजज्ञिरे	८	२	२	येततुपूर्वैवत्रा	७	१	१८
युग्मनरप्रामरुत	२	४	२	येअर्वाचुस्ताडुपरिचथाडु	२	३	१७	येतेत्रिरहन्सवित सवासं	३	८	५
युग्ममहीविपथ्यव	४	३	२८	येअश्विनयेपितरायजुती	३	७	४	येतेपवित्रममूय	७	१	१८
युग्मरथिमरुत स्पार्हवीर	४	४	१६	येअजिपुयेवाशोपुस्वमां	३	३	११	येतेपथां सवित पूर्यासं	१	३	७
युग्मराजानिभिर्युजानय	४	४	२३	येअस्यायेअंय्या	२	५	१५	येतेविप्रब्रह्मकृतैः	८	१	९
युग्मराजान् रुचिर्बर्षणी	६	१	३५	येकेचुग्मामुहिनोअहिमा	४	८	१६	येतेष्टुपणोष्टुपमासद्वद्	२	४	२०
युग्मिथ्यपरिपाय	८	७	१३	येमभ्युत्तमनन्नाशुभुमाडु	४	७	२८	येतैशुक्रास शुचयःशुचि	४	५	८

मंत्र	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी	मंत्र	अष्ट	अ. वी
येनंतोकायतनयाय	४	येनेमाशिश्वाच्यवना	२	६	येराधासिददलक्ष्या	७	२	२२	येसोमास परावति	७	२	५	२	येसोमास परावति	७	२	५	२	५
येनद्वीधमरुत	२	येपाकशुसविहृतपुवैः	५	७	येवध्वश्चन्द्रं वहुतुं	६	७	३	येस्तोरुभ्योगोअग्रा	२	५	५	३	येस्तोरुभ्योगोअग्रा	२	५	५	३	५
येनचौरुप्रापृथिवी	८	येपातयन्तेअज्मसिर्गिरी	६	४	येवाजिनपरिपदयन्ति	६	४	३	येस्तोरुभ्योगोअग्रां	२	५	५	३	येस्तोरुभ्योगोअग्रां	२	५	५	३	५
येनमानासिश्चितयतउसा	२	येपायवोमामतेय	२	२	येवायवइद्रमार्दनासु	२	२	१६	येस्थामनोर्विशियासे	७	८	७	८	येस्थामनोर्विशियासे	७	८	७	८	७
येनबुद्धोनशवसा	४	येपायवोमामतेयं	३	४	येवधुधंतपार्थिवा	३	४	२५	येद्वलेतेसहंसाना	३	५	५	३	येद्वलेतेसहंसाना	३	५	५	३	५
येनवसामयुतंनानुशार्धत.	६	येपृपतीमिऋष्टिभिः	१	३	येवादसस्त्यधिनाना	१	३	१२	येहरिमेधयोक्तयामर्दन्तः	३	७	७	३	येहरिमेधयोक्तयामर्दन्तः	३	७	७	३	७
येनासमुद्रमर्दजोमहीर	५	येभि सुर्धसुपसमन्दसान	४	६	येवृक्णासोअधिक्षमि	१	६	१	योअशितन्वो३ दमे	३	३	३	३	योअशितन्वो३ दमे	३	३	३	३	३
येनसिधुमहीरप.	६	येभिस्तिस्र परावतं	५	८	येक्षुआघोरधर्पस.	५	८	२	योअग्निद्वेववीतये	१	१	१	१	योअग्निद्वेववीतये	१	१	१	१	१
येनसुर्धुष्योतिपा	८	येभ्योमातामधुमत्	८	२	येपामर्णेनसुप्रथिवी	३	२	३	योअग्निहृव्यदातिभि.	६	१	१	३	योअग्निहृव्यदातिभि.	६	१	१	३	३
येनाकृत्पाथिरोचने	१	येभ्योहोत्राप्रथमा	८	२	येपामर्णेनसुप्रथ.	४	२	४	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	२
येनादशग्वमधिगु	६	येमहोरजसोबिहु.	१	१	येपामावाधऋमियुः	१	१	३६	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	२
येनानवत्रोदुध्यहू	७	येमूर्धानं.क्षितीना	५	१७	येपामिळाघृतहस्ता	६	४	५३	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	योअग्निऋव्यास्यविवेनां	७	६	६	२	२
येनापावकृच्छसा	१	येमैपचाशतद्रु.	४	८	येपासोहविरदं	१	१	१०	योअग्नीपोमाहविषां	३	३	३	३	योअग्नीपोमाहविषां	३	३	३	३	३
येनावतुर्धश्युं	५	येयजत्रायईड्या.	१	१	येसत्यासोहविरदं	१	१	२७	योअस्यइवमस्यते	६	६	६	२	योअस्यइवमस्यते	६	६	६	२	२
येनद्रोह्विपाकृत्वी	८	येयशेनुदक्षिणयासमक्ताः	८	२	येसंवित्र.सुत्यसवस्यु	१	२	१	योअवधुज्जोतिषि	७	७	७	८	योअवधुज्जोतिषि	७	७	७	८	७
येनद्रोह्विपाकृत्वी	८	येयुध्यन्तेप्रथमैपु	८	८	येसोमास.परावति	६	८	१२	योअद्विभिरथमजाऋता	५	६	६	५	योअद्विभिरथमजाऋता	५	६	६	५	५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
योअचरोपुशान्तम	१	५	२५	योगसुसोपधीनां	५	७	२
योअत्रिधमोवीदयत्	७	४	२४	योगुणतामिदसिद्य	४	७	३
योअपाचीनेतमसिमई	५	२	२१	योगोपोरोतुवस्तु	२	२	३
योअपुसुवन्दराड्व	६	६	२६	योजनान्महिषोद्व	६	२	३
योअपुस्वाच्छुचिनादैर्येन	२	७	२३	योजागारुतसृच काम	७	२	३
योअयोर्मतेभोजेन	१	६	२२	योजाततुवप्रथमो	६	२	३
योअश्वदधिकाव्योअ	३	७	२३	योजिनातिनजीयते	७	२	३
योअश्रायायोगवागोपति	१	७	२३	योदुअत्रेह्व्योयश्च	७	२	३
योअशैमिवहेतेवस्तुञ्जा	६	४	२४	योदुष्टोविश्रवार श्रचाव्यु	४	२	३
योजन्त्साधर्षुषु	८	३	२४	योदेवोदेवतमो	३	२	३
योअसैष्टसउतवायकध	४	४	२४	योदेतोअनमयद्वृत्ते	४	२	३
योअसैष्टुपिपाविधत्	४	४	२४	योद्वसिक्त्वाशवसोतदं	४	२	३
योअसैह्व्यवातिभि	६	२	२७	योद्वताशुवनानां	२	२	३
योअसैह्व्यैर्वृतं	२	७	२७	योधरंयापावकयां	७	२	३
योअस्यपुरेजस	८	६	२५	योधृतिवोवृत	६	२	३
योगक्षेमवशादाया	८	२	२४	योनवान्थनमन्थोज	२	२	३

अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
२ २ १६	योनोअश्वेअरिवां	६ १ २७	योनोअश्वेअरिवां	२ २ १६
३ ५ २७	योनोअश्वेअरिवां	८ ३ १७	योनोअश्वेअरिवां	३ ५ २७
३ ५ २८	योनोअश्वेअरिवां	१ ३ २४	योनोअश्वेअरिवां	३ ५ २८
६ ४ १८	योनोअश्वेअरिवां	३ ५ ३५	योनोअश्वेअरिवां	६ ४ १८
६ ४ २०	योनोअश्वेअरिवां	२ ७ १३	योनोअश्वेअरिवां	६ ४ २०
७ ८ १४	योनोअश्वेअरिवां	४ ५	योनोअश्वेअरिवां	७ ८ १४
६ १ २	योनोअश्वेअरिवां	५ १ २२	योनोअश्वेअरिवां	६ १ २
४ ३ ३०	योनोअश्वेअरिवां	८ १७	योनोअश्वेअरिवां	४ ३ ३०
७ ७ २०	योनोअश्वेअरिवां	६ २	योनोअश्वेअरिवां	७ ७ २०
७ ७ ६	योनोअश्वेअरिवां	४ ३	योनोअश्वेअरिवां	७ ७ ६
५ ६ २	योनोअश्वेअरिवां	७ ११	योनोअश्वेअरिवां	५ ६ २
४ ४ ११	योनोअश्वेअरिवां	८ ७	योनोअश्वेअरिवां	४ ४ ११
४ ४ ११	योनोअश्वेअरिवां	६ ६	योनोअश्वेअरिवां	४ ४ ११
३ १ २१	योनोअश्वेअरिवां	२ ३६	योनोअश्वेअरिवां	३ १ २१
६ ६	योनोअश्वेअरिवां	७ १८	योनोअश्वेअरिवां	६ ६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
योमस्यैष्वधृतऋतावा	३ ४ १५	योराजभ्यऋतुनिभ्यो	२ ७ ८	योवाघतेदरासिनुनरवसु	१ ३ २०	योवःसुनोत्वमिपित्वेअह्नादि	७ ६
योमपाकेनुमनसुचरतं	५ ७ ६	योराजाचरणीना	५ ८	योवाचाविवाचोमूद्रवान्	७ ७	योवः सेनानीर्महूतः	८ ५
योमायातुयावुधानेत्याह	५ ७ ८	योरायोऽनुवनेर्महान्	१ १	योवामश्विनामनसोऽजवी	१ ८	योव्यतोरैरणयत्	५ ७
योमिश्रायुवरुणाया	२ १ २६	योरायोऽनुवनेर्महान्	३ ३	योवाऽमुष्यचस्तम्	६ २	योव्यसंजाह्वरणेन	१ ७ १२
योमृळ्यातिचक्रुषेचिदा	५ ६ ९	योरेवान्योऽर्कमीवहा	१ १ ३४	योवामृजवेकमणाय	५ १	योहुत्वान्दुस्सरेणास्तु	२ ६ ७
योमैधेनुनांशुत	४ ३ २७	योरोहितौवाजिनौवाजि	४ २ ७	योविश्वतं सुप्रतीकः	१ १	योहृवांमधुनोदति	५ ८ ४
योमेरान्दुज्योवा	२ ७ १०	योचरेवृजनेंविश्वार्थाविसु	२ ७ ३	योविश्वस्यजगतःप्राण	१ १	योहुव्यान्यैरयतामनुर्हितः	६ १ ३३
योमैश्रताचविश्रुतिचुगो	४ १ २१	योवर्धनुष्योऽपधीनासोऽपपां	१ १	योविश्वदृश्यतेवसु	६ ७	योहुस्यवारथिरुवस्तुसुज्ञा	५ ५ १६
योमैहिरण्यसद्वहाः	५ ८ ८	योवांगतुंमनसुतक्षदेत	५ ५ ६	योविश्वान्युसिब्रुता	६ ३	योहोतासीत्यग्रमः	८ ४ १०
योयजातियजातुद्वत्	६ २ ३८	योवायुज्ञे वंशमामो	२ २ २१	योविश्वामिद्विपश्यति	३ ४ १०	योतेश्वानौयमरक्षितारौ	७ ६ १६
योयज्ञस्यस्रसाधनः	८ १ १९	योवानासत्यावृषिः	५ ८ २७	योविश्वामिद्विपश्यति	८ ८ ४५	रक्षणोअग्नेतव	३ ४ २२
योयज्ञोविश्वतुस्तुभिः	८ ७ १८	योवांपारिज्मासुद्वत्	७ ८ १५	योवृत्रायसिनुमत्रा	२ ७ १२	रक्षासुनोऽररूपः	६ ८ १९
योऋक्षासिनिजुर्वृति	८ ८ ४५	योवायुज्ञेभिरावृत्	६ २ २८	योवेदिष्टोऽबन्धुधिपु	५ ७ ७	रक्षोहर्णवृत्तलिनुमा	८ ४ ५
योऋजासिभिर्मपेपार्थिवा	४ ८ ७	योवायुज्ञोनासत्याहृवि	५ ५ १७	योवेदिचाघृतसुना	४ ८ १५	रक्षोहृविश्वचर्षणिः	६ ७ १६
योऋस्यचोदित्वा	२ ६ ८	योवांरजास्यश्विना	६ ५ २०	योवोवृताभ्योऽर्कणोव	७ ७ २५	रुण्व संदद्यौपितुमाञ्	८ २ ८
योऋधिवोरयितम्	४ ७ १६	योवांरथोऽनुपतीऽस्तिवो	५ ५ १८	योवःऽजिबतंसोरसः	७ ६ ५	रथुनुमास्तंबव्य	४ ३ २०

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
रथां तुङ्गुकोह	७ ८ १८	रथोनयात शिक्भिः	२ २ ९	राजतमध्वराणां	१ १ २	राजस्पर्धिस्रवावः	१ ३ १०
रथयुजते मुक्तं शुभे सुख	४ १	रथो यो वाग्निबन्धुर	६ २ ५	राजानावर्तमिदुहा	२ ८ ७	रायाव्यंसुवांसोमदे	३ ७ १८
रथये चक्रं सुवृत्तनरेष्ठा	३ ७ २	रदस्यो वरुणः सूर्याय	५ ६ ९	राजानो न प्रशस्तिभि	६ ७ ३४	रायाहिरण्यया मति	५ ५ ९
रथये चक्रः सुवृत्तसुचेतस	३ ७ ७	रपेक्कविरिन्द्रकंसत्तौ	३ ७ १७	राजसिधमिधिरियते	७ २ ४	राये युंजज्वरौ देसीमे	५ ६ १२
रथवामदुगायसं	५ ८ ७	रपहृदुर्वारव्याचु	७ ६ ९	राजाराष्ट्राणापेक्षो नदीनां	५ ३ २६	रायो धारास्याधुणे	४ ८ २१
रथहिरण्यवधुर	३ ७ २२	रमध्वमेव च सेसो म्यायु	३ २ १२	राजासमुद्रं नद्योऽत्रि	७ ३ १३	रायो युध्नः सगमनो वसूनां	१ ७ ४
रथहिरण्यवधुर	५ ८ ६	रथिर्न चित्रासुरो न	१ ५ १०	राजासिधूनामवसिष्ट	७ ३ २५	रायो युध्नः सगमनो वसूनां	८ ७ २७
रथवाहनं नृधिरस्य नाम	५ १ २०	रथिर्नय पितृवित्तो	१ ५ १९	राजासिधूनापवत्तेपति	७ ३ १८	राुरधिसवनेपुनः	३ ३ ३
रथानानयेऽरा	८ ३ १२	रथिदेवोद्दुहितरो विमा	३ ८ २	राजेव हिजनिमि क्येव्ये	५ २ २४	रासिधयुरासिमित्र	२ ६ ५
रथानावमुतनो	२ २ ७	रथिर्वक्षत्रस्य धिनं	६ ७ २३	राज्ञोऽनुतेवरुणस्य	१ ६ १९	रिवादेसु सत्यतुरिर्वन्धा	४ ८ ११
रथिरासो हरयो येतेऽस्त्रि	६ ४ १७	रथिसुक्षत्रस्वपुत्रमायु	१ ८ ११	राज्ञोऽनुतेवरुणस्य	७ ३ २४	रुजाह्वहार्चिद्वक्षसु	७ ४ १
रथी तमकपुर्विन	४ ८ २१	रुहेडुव्यसतिभिर्बुजियानां	५ ४ ६	रातियद्वा मरुक्षसहवामहे	७ ७ ७	रुद्रस्येमीळुपु सति	५ १ ७
रथी वृकशुयार्थोऽभि क्षि	४ ४ २७	रुर्मीरिवयच्छतमध्वरौ	६ ३ १७	रात्रीभिरस्माहभि	७ ६ ७	रुद्राणामेतिप्रदियाविवक्षः	१ ७ १३
रथेतिष्ठक्यतिवाजिनं	५ १ २०	रसतेमित्रोऽर्धमा	७ १ ४०	रात्रीव्यख्यदायती	८ ७ १४	रुवर्तिमीमोवृषम	७ २ २४
रथेनपृथुपाजसा	३ ७ २२	रुसाय्यु पर्यसा	७ ४ १३	राय संसुद्राश्चतुर	६ ८ २३	रुवर्द्धसाकृतीश्रुत्यागात्	१ ८ १
रथेष्टायाऽध्वर्यवु	५ ७ ३२	राकामहसुहवसुष्टुतीहुवेर	७ १५	रायस्कांमोवज्रहस्तसुदक्षि	३ १७	रूपरूपप्रतिरूपोवसृव	४ ७ ३३

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.
रूपं रूपं मघवावो भवीति	३ ३ २०	वच्यते वां क्रुहसः	१ ३ ३३	वनस्पते वसुजो पदेवा	५ २ २	व्यंघाति अपूर्व्यं	६ ४ ५०
रे सुदवजुतु पापूर्वः	८ ४ २५	वज्रमेको विभाति हस्तुआ	६ २ ३६	वनस्पते वीङ्गो हिभूयाः	४ ७ ७	व्यंघाति त्वेद्व	६ ४ ५०
रेवतीर्न सधमादे	१ २ ३०	वज्रयश्चक्रे सुहनायु	८ ५ २७	वनस्पते शतवस्त्रो विरोह	३ १ ४	व्यंघाति द्विवाजो रिता रंसु	२ ४ २४
रेवद्वयोदधाथे	२ २ २१	वज्रेण हि वृत्रह वृत्र	८ ६ ११	वनीवा नो मम दत्तासु.	८ १ ४	व्यंघाति मत्वर्या युजा दृत	१ ७ १४
रेवाद्देवतस्रोता	५ ७ १९	वज्रासु नो सहसो नो विहा	४ ५ १५	वने न वा योन्यथाधि	७ ७ २२	व्यंघाति तद्दुस्त्रो मेभिः	६ ४ २५
रेभ्यासीदनुदेयी	८ ३ २१	वज्राहि वृत्रो अस्त्रासदा	४ ५ १५	वृने सुतद्धो व्रथा	२ १ १७	व्यंघाति एभिः पुरुहूतसुख्यैः	४ ६ ८
रोदसीथावदता	१ ५ ७	वधीदिदो वृरशिखसु	४ ५ १५	वृने मपुर्वोर्यो	१ ५ १४	व्यंघाति सत्राजु आवृणीम	६ २ ३४
रोहिच्छयावासुमदशुर्ल	१ ७ २१	वधीर्हिदस्युधनिर्घनेन	४ ६ २३	वने मपुजायुर्मत्तु	१ ५ ११	व्यंघाति अमत्रु कथैर्विधेम	६ ८ १९
रोहितं मे पाकस्थामा	५ ७ २९	वधीं वृत्रं वज्रेण मंदसानः	३ ३ २५	वने पुव्यं तारि क्षततानु	४ ४ ३०	व्यंघाति अमे सुमिघा विधेम	२ २ १७
वंदंस्वमारुतगुणं	१ ३ १७	वधुरियपतिमिच्छयेति	४ २ ८	वनोति हि सुन्वन्	२ १ २२	व्यंघाति अघर रिमाहिकाम	३ १ १४
वंसो वपूयथांशुवाता	८ ६ १	वधे नुदस्युप्रहिचातयस्व	३ ८ १९	वन्वन्नवातो अमि	७ ३ २५	व्यंघाति अस्य वृत्रहन्	६ २ १६
वंस्वविश्रावायां निप्रचेत	५ २ २३	वधेदुः संसां अप	१ ६ ३१	वपति मस्तो मिहुं	५ ८ १८	व्यंघाति अस्य वृत्रहन्	७ ४ २३
वंस्वानो वार्थापुरु	६ २ १४	वनस्पति रसुजनु	२ ५ २३	वपुं तच्चि क्रिपुं पेचिदत्र	५ १ ७	व्यंघाति अस्त्रा म्मिदु अहूतौ	४ ६ २२
वृक्ष्यंती वेदाग्नीगति	५ १ १९	वनस्पति पवमानु	६ ७ २५	वृत्रीभि पुत्रममुवो	३ ६ ३	व्यंघाति तद्दुये च देवा	५ ३ १४
वचो वृधप्रसन्नानि	६ २ २४	वनस्पते रशुनया	८ २ २२	व्यंघा वसुतावतः	३ ६ ३	व्यंघाति तद्दुये च नरः	४ २ १
वचो विद्वं च सुदीरथती	६ ७ ८	वनस्पते वसुजो पदेवान्	२ ८ २३	व्यंघाति अपिष्मसि	६ ३ ३	व्यंघाति वयद्दु विद्धि	६ २ ५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
वृयनामप्रवामाघृतस्य	३	८	१०	वृयमिद्रत्वायव	८	७	२१
वृयमित्रस्यावमि	४	४	३	वृयमिद्रत्वेसर्वा	३	६	२७
वृयनोवृक्तगर्हिप	६	२	३२	वृयमुत्वागृहपतेजनानां	४	५	२०
वृयत्रेरभिरस्त्रभि	१	१	१५	वृयमुत्वाद्विद्व्याः	५	७	२०
वृयलोमघत्तेन	८	१	१९	वृयमुत्वादिवसुते	६	४	४४
वृयहितैभर्मन्महि	१	२	३१	वृयमुत्वापथस्पते	४	८	१७
वृयहिल्वारधुमतं	६	२	१	वृयमुत्वाम्पूर्व्य	६	२	१
वृयहितोहवामहे	६	२	२७	वृयमुत्वाशतक्रतो	६	६	१७
वृयहिगृहचामहेविपुन्य	६	६	१०	वृयमैवमिदारा	६	४	४९
वृयसपुर्णाउपसिदु	८	३	४	वृयश्रित्येत्यतग्रिणं	१	४	६
वृयमैत्रेयगंता	२	५	२१	वृयाद्द्वैजमयस्ते	१	४	२५
वृयमैत्रेयनुयामत्योता	३	८	१६	वृयोनयेत्रेणीं पुरुरेजसा	४	३	२४
वृयमंगत्रस्यश्रेष्ठा	२	४	५	वृयोनयुक्षसुपलादा	७	८	२४
वृयमिदं सुदानः	६	६	४	वृयाद्द्वैवृतासोहिरण्यै.	४	३	२५
वृयमित्रानायतौ	३	३	४	वृरित्वोधातमोभव	६	७	१६
वृयमिद्रत्वायन	५	३	१५	वृरिष्टेनहृदयधुरैधाः	४	७	३१

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	अष्ट. अ. वर्ग	अष्ट. अ. वर्ग
व्यदृतेविष्णव्वासत्वाकृणो	५	७	९
वंपदतेविष्णव्वासत्वाकृणो	५	२	३५
वृसाराजानं वसुतिजनां	३	४	२
वसिष्ठास. विवुवद	८	२	९
वसिष्ठहवरुणोवाव्याधा	५	५	१९
वसिष्ठाहिभियेध्य	१	५	९
वसुरग्निर्वसुश्रवा.	४	१	११
वसुर्वसुपतिर्हिकु	६	७	१०
वसुनचित्रमहसं	८	५	१४
वसुतावाचकृपे	३	६	३
वसुरुद्रापुरुमत्	२	४	२९
वसोरिद्रवसुपति	१	७	६
वस्योद्द्रासिसेपितुः	५	५	१७
वस्यतिभ्यसंघष्टि	४	१	२
वहतिसीमरुणासो	५	८	१५
वहतुत्वामनोयुजाः	३	४	६

मन्त्र

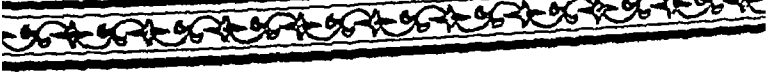
वहवृत्वारथेष्टां	अष्ट. अ. वर्गः	मन्त्रः
वहवृत्समिन्द्रयासिन्याक	६ ३ ९	वाजसिवाजिनिना
वहिष्ठेभिर्विहरन्त्या	४ १६	वातआवातुभेपजं
वह्नियशसविदयस	३ ५ १३	वातस्वियोमस्तोवर्पनि
वाचमुमिन्नावरुणाविराव	१ ४ ३६	वातस्यपत्सन्नीळिता
वाचस्पतिंविश्वकर्मण	४ १	वातस्युमुहिमानं
वाचमष्टापदीमहं	८ ३ १६	वातस्ययुक्कान्स्युर्जश्चिद
वाचोजुतु कवीना	६ ५ २८	वातस्यार्थोवायो सखा
वाज्ययज्ञिनुरथा	७ २ १५	वातसो नयेधुनय.
वाजिनीवृतीस्यस्योर्षा	२ ५ २९	वातवाजुर्वानुधेवरीति
वाजितमायसयसे	५ २२	वातोपधृतइपितः
वाजीवाजेपुधीयते	८ ६ १९	वाममद्यसवितवामसुथो
वाजेभिर्नोवाजसाता	३ १ २९	वामस्यहिमंचेतसः
वाजेवाजेवतवाजिनोन	१ ७ ३१	वामनोअस्वर्यमन्
वाजेपुसासाहिभं	५ ४	वामवामंतथादुरे
वाजोवृते शवसस्यालतं	३ २ २२	वामीवामस्यधृतय.
	१ ७	वायुअथेभिर्जरेते

अष्ट. अ. वर्गः	मन्त्रः
८ १ १८	वायुवायाहिदर्शत
८ ८ ४४	वायुवायाहिवीतये
४ ३ २१	वायुविद्रश्चेतय
३ ८ २१	वायुविद्रश्चुष्मिणां
८ ८ २६	वायुविद्रश्चसुन्वत.
१ ३०	वायुरस्माउपमयत्
७ २४	वायुर्नयोनियुत्वा
८ ३ १२	वायुर्दुक्करोहिता
८ ४	वायोनवमधुंचुती
४ २१	वायोयाहिशिवाहिव
१ १५	वायोयेतेसहस्रिण.
३ ६ ६	वायोऽनुतहरीणा
६ ६ ६	वायोऽनुकोअयामिते
३ ६ २३	वाणंत्वान्यव्यामिः
४ ८	वाणंहत्यायशवसे
३ १	वावर्तयेपाराया

अष्ट. अ. वर्गः	मन्त्रः	अष्ट. अ. वर्गः
१ १ ३	वावसानाविवस्वतः	१ ३ ३५
४ ३ ५	वावुधानउपयावि	५ ८ १६
१ १ ३	वावुधानस्यतेव्य	६ १ १५
३ ७ २३	वावुधानायतर्वये	६ ८ ३२
१ १ ४	वावुधानानुभस्पती	५ ८ ३
८ ७ २४	वावुधानोमरुस्सखा	६ ५ २७
७ ३ २३	वावुधान शवसाभूयोजाः	७ १
२ १ २३	वाशीमितत्रष्टिमतोमनी	४ ३ २१
६ २ ३०	वाशीमेकोविभातिहस्तथा	२ ३६
२ ८ ७	वाश्राश्वर्षतीदं वः	६ ८ २
३ ७ २४	वाश्रेवविद्युन्मिमाति	१ ३ १६
३ ७ २३	वास्यसीववेधसुस्वनः	५ ४ ४
६ ७ ७	वास्तोष्पतेऽनुवास्थूणा	६ १ २४
३ २ २१	वास्तोष्पतेऽनुतरणोनपुधि	५ ४ २१
८ ४ २८	वास्तोष्पतेऽनुप्रतिजानीह्य	५ ४ २१
	वास्तोष्पतेऽनुमयासिसदा	५ ४ २१

मंत्र	अष्ट. अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्ग
वाहिष्ठेवाह्वानं	६	२	२९	चित्तिसृष्ट्वमरुतोविद्विष	५	७	८	विदुष्टेअस्वीर्यस्य	२	१	२०
विभ्रोत्रनासोविष्वचः	७	७	१८	वितेवज्रासोअस्थि	१	५	३०	विदुष्टेविद्यासुवनासि	३	७	१८
विद्युत्वाँवतजातस्य	२	५	११	वितेविष्वक्वातंजलासोअ	४	५	८	विद्वहानिचिदद्विव	४	७	२२
विद्वतोऽरिवापुरु	७	१	२४	नित्यक्षणां समतौचक्रमासु	४	२	४	विद्यातेअद्वेत्रेथा	३	८	२२
विचक्रमेष्ट्रिचीमेपण्ता	५	६	२५	विष्वदापोनपर्वतस्यपृष्ठात्	४	२	१८	विद्यासंपित्वस्वसूतश्चरभो	३	२	२६
विचिद्धुन्नस्यदोधत	५	८	३०	वित्वाततलेमिथुना	२	१	२०	विद्याहितेपुरावयं	५	५	२६
विचेदुच्छलसंश्रिनाडयासं.	५	५	१९	विष्वानरं पुत्र्या	१	५	१४	विद्याहित्वारुविद्युर्मि	५	५	३७
विजनीन्धश्रावा.श्रीतिपा	५	३	६	विदद्यस्त्व्यनष्ट	६	५	३४	विद्याहित्वाधनजुय	३	३	३७
विजुयुगारुध्याया	५	१	२	विदद्यदीसुरमारुणमन्त्रे	३	२	६	विद्याहित्वाधनजुय	६	३	३४
विजनीरायान्येचदस्यव	१	४	१०	विदतीमयन्नरो	१	५	११	विद्याहित्वाधनजुय	१	१	२०
विजिहीष्ववनस्पते	४	४	२०	विदाचिन्नुर्महातोयेवापुवा	४	२	१५	विद्याहित्वाधनजुय	६	१	३६
विजेपुक्रुर्दिग्द्वय	८	३	१८	विदादिवोविष्वक्त्रदिमुक्थे	४	२	२६	विद्याहित्वाधनजुय	३	१	३६
विज्योतिपावृहताभास्य	३	८	१५	विदादेवाजगधाना	६	४	७	विद्याहित्वाधनजुय	५	७	२१
नितचयुररुणयुमिरभ्रथे	५	१	४	विदानासोजन्मनोवाजर	३	७	३	विद्यामादित्याभवस	३	७	२१
नितन्वतेधियोअम्मावर्षा	४	३	१	विदु मृथिव्यादिवोजनि	५	३	२५	विद्यामेपिपजस्सुशु	३	३	२१
नितर्तदुथेतमघान्विकपुश्रि	५	७	१०	विदुर्गोविद्विप्यं पूर	१	३	२२	विद्युतोष्योति पतिंसुलि	५	३	२३

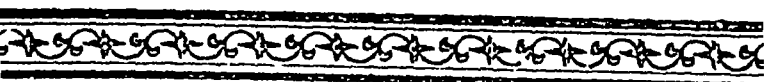

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
विष्णुश्रितेपर्वमानाय	७	३	२०	विभिष्टापुरंशुयथा	८	२	१५
विपाजसापुशुनाशोर्शुचानु	३	१	१५	विभिर्द्राचरतुपुक्तयासुह	६	२	३६
विपिमोरहिमायसुह्लाः	४	६	१०	विशुप्रशुप्रथममेहना	२	७	२
विष्पन्वारयातुद	४	८	१८	विभ्रतरातिविप्रचित्रसो	६	१	२९
विष्टक्षोअसेमुषवानी	१	५	१९	विष्पपन्नप्रथमयोअर्जुव	४	५	१८
विष्टच्छामिपाक्याङ्गुन्देवा	१	८	२२	विअज्ज्योतिपास्वः	६	७	१
विष्मिप्रासोवसे	५	८	३६	विअज्ज्योतिपास्वः	८	८	२८
विष्महोतोरमुहह	६	३	३७	विअज्जमानुपसोमुपस्था	५	५	५
विष्मयतादेवजुष्ट	८	२	२१	विअब्बवृहस्यिमतुसोम्यं	८	८	२८
विष्मस्यवास्तुवत सहसो	६	१	३१	विअब्बवृहसुभृत्	८	८	२८
विष्मार्थेपुमारुपेपुकारु	५	२	२	विमच्छथायरशुना	२	७	९
विष्मार्सोनमन्मभिः	८	३	१२	विष्टुब्दीकार्यतेमन	१	२	१६
विष्मैभिर्विप्रसंख	४	३	५	विसेरुणापतयतोविचक्षुः	४	५	११
विष्मकारहचामहे	१	२	५	विमेषुत्रापतयति	३	३	२८
विष्मकासिचित्रभानो	१	२	२३	वियत्तिरोधुरुणमच्युतं	१	४	२१
विष्मार्बदेवःसुरणःपरिभ्रि	२	८	२१	वियदृश्याणजुतो	२	२	९

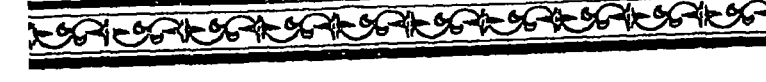
अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
२	५	६	२३	विरादसुम्राद्
८	७	३	६	विरागिसुत्राचरणयोः
१	५	१	१०	विरायओणोदुरः
८	२	६	१८	विरूपासुहृदपयः
४	६	२	३	विविमोरहिमायसुह्लाः
४	४	३	२७	विवातजुतोअतुसेयुतिघृते
४	४	४	४	विवृक्षान्दन्वुतहन्विरक्ष
८	२	५	११	विदुत्रपर्वशोययुः
२	२	१	२४	वियेपयन्माधिपणजुजानु
६	६	५	१०	विव्यवथमहिनागुपत्र
८	८	६	९	विशविशामुववापरि
८	८	२	१९	विशाकुविशुपतिमानु
८	८	५	९	विशाकुविशुपतिमानु
४	४	३	३	विशाकुविशुपतिशर्कती
१	६	५	११	विशांगोपाअस्य
६	३	८	१०	विशाराजानुमहुतं

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
विशामासामभयानां	८ ४ २५	विशमस्थानानामचक्षसे	१ ४ ४	विश्वोदतत्वर्षाव्यय	२ ५ २८	विश्वारूपव्याविशान्	६ ८ १५		
विशोयदद्वेष्टिभिः	१ ५ १३	विश्वमिरसवनसुतं	१ १ ३१	विश्वद्रेपसिज्जिह्वावृत्वा	६ ४ २२	विश्वारोधासिप्रवतः	३ ६ ७		
विशोविशुशुईडयमध्वरेषु	४ ८ ५	विश्ववैदसोरथिभिः	१ ५ ७	विश्वधागामिनिविश्वचक्षुः	७ ३ १२	विश्ववसुरभितशोगृणा	८ ७ २७		
विशोविशोवोअतिथि	६ ५ २१	विश्वसाञ्जमिभुवनाय	८ ४ १२	विश्वानरस्वस्पतिः	६ ५ १	विश्ववसुसोमगन्धर्वमर्ष	८ ७ २७		
विप्रतियुद्धमतिथिन्नु	२ ८ २१	विश्वस्माइस्वर्द्धो	७ १ ५	विश्वानिदेवसवितः	४ ४ २५	विश्ववसुसिसंजयन्	६ ८ १९		
विश्रयतासुर्विया	२ ५ २२	विश्वस्वात्सीमयमा	३ ६ १७	विश्वानिदेवीसुवना	१ ६ २५	विश्वसांगहृपतिर्विश्वाम	४ ८ २		
विश्रयतामृतुतुष्टुध	१ १ २४	विश्वसाञ्जोअदितिः	७ ८ ९	विश्वानिनोडुर्गहाजातवे	३ ८ १९	विश्वसांत्वविशां	४ १ १३		
विश्रयतामृतुतुष्टुध	२ २ १०	विश्वस्यकेतुर्भुवनस्य	७ ७ ८	विश्वानिभुद्रामरुतोर्येषु	२ ४ २	विश्वसोमपवमान	६ ८ ३०		
विश्वपश्यतोविमृथातू	६ १ ४०	विश्वस्यराजापवते	७ ७ ३	विश्वानिनिश्वमनस	६ २ १६	विश्वहार्त्वासुमनस	७ ८ १३		
विश्वप्रतीचीसप्रथाउर्द	५ ५ २५	विश्वस्युहिश्रुष्टयेद्वज्रध्वः	२ ८ २	विश्वानिशुक्रोनर्याणि	३ ४ २८	विश्वहिर्मस्त्वना	६ ६ १७		
विश्वसुत्यमधवाना	२ ७ ३	विश्वस्युहिस्रचितसा	४ ४ ५	विश्वान्देवाँवावहूसोमपी	१ १ ४	विश्वहिवोनस्यस्यानि	८ २ ३		
विश्वकर्मन्हुविर्षा	८ ३ १६	विश्वस्युहिप्रणज्जीवनं	१ ४ ४	विश्वान्देवान्हवामहे	१ २ ६	विश्वहैद्रोअधिवृक्ता	१ ७ ११		
विश्वकर्मविमनाः	८ ३ १७	विश्वस्युहिप्रेषित	७ ७ ७	विश्वान्युन्योसुवनाज्जा	२ ८ ६	विश्वहैद्रोअधिवृक्ता	१ ७ १५		
विश्वजितैधनजितै	२ ६ २७	विश्वान्युयोविप्रव्रतं	६ ४ ४७	विश्वानिभिर्भुविनेनवा	६ ३ १४	विश्वजुष्टमस्तोविश्वं	७ ८ ८		
विश्वतश्चक्षुस्त	८ ३ १६	विश्वा पूर्वनाअग्निमूर्तर	६ ६ ३७	विश्वानिनाजारास्त	३ ३ २१	विश्वजुस्थान्युपिमाहिना	४ २ २७		
विश्वदानाँसुमनसस्या	४ ८ १४	विश्वान्युत्रेपदहारतीर्थे	५ १ २४	विश्वारूपानिप्रतिमुचते	४ ४ २४	विश्वेचनेद्रनात्वा	३ ६ १९		

मंत्र	अष्ट. अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट	अ	वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट	अ.	वर्गः
विसृष्टोऽमर्तुनश्रियसा	४	२	२६	वीळुपत्सामिरासूहेमभिर्वा	७	८	दृषणस्तेजुमीयानु	७	२	दृषपवद्वधुधरया	७	२	२
विसृष्टोऽमर्तुनश्रियसा	८	७	२६	वीळुपुविभिर्मरुतक्रमुक्ष	६	१	दृषणत्वावयधुपुत्र	६	१	दृषपुदानअयुपु	६	८	९
विहित्वामिद्रुधुधा	८	६	१३	वीळोऽसृतीरुभिधीरा	३	२	दृषणधीभिरसुर	७	१	दृषमतीनापवते	७	३	१५
विहित्वामिद्रुधुधुधा	८	४	१	वृकाश्रिदस्यवारुणवरासथि	६	४	दृषमिद्रुधुपुपा	२	४	दृषमिद्रुद्रुलोकेडकया	४	६	१७
विहित्वामिद्रुधुधुधु	३	७	२४	वृकायचिज्जसमानायकाक्त	५	५	दृषमचर्षणीना	३	४	दृषयुजोवृषण	८	२	१३
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	१	७	२८	वृक्षाश्रिन्मेअभिपित्वेअरा	५	७	दृषमोनतिरमर्थन	८	४	दृषयतेमेहेअस्योयपूर्वी	३	१	२
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	४	१	१९	वृसेष्टुलोमियतामीमयुत्	७	७	दृषाकपाथिरेवति	८	४	दृषयामाणोशृणीतुसाम	१	२	३६
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	६	२	३९	वृज्यामतेपरिद्विप	६	३	दृषायावाशृयामद	४	१	दृषयामिद्रुतेरथ	६	१	१३
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	७	४	१	वृजेह्वयन्नमसावाहिरुमो	४	७	दृषायावाशृयामद	६	१	दृषयथेववसराः	१	१	१४
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	४	५	३०	वृतेवयतवहुभिर्वसुव्यं	३	४	दृषाजानदृषणरणाय	५	३	दृषारवायुवन्दते	८	४	४
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	७	७	२९	वृद्वुखादोवेलरुज	३	३	दृषाणदृषपंभिर्यत	६	८	दृषाविज्जेजुनयुन	७	५	१९
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	३	३	३१	वृत्रस्यत्वाभ्रमयादीपमा	६	६	दृषतिवज्रतते	०	६	दृषावृषिचक्षुर	३	४	७
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	८	५	२५	वृत्राण्यन्यसमिथेपुजिह्वं	५	६	दृषावृषणवधुतुषी	४	२	दृषावृषणदुदुहे	७	६	९
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	२	७	४	वृत्रेणयदृष्टिवाभिभ्रत	८	६	दृषावृषणहुने	४	२	दृषावृषणरोख	७	७	१
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	१	१	११	वृथाक्रीकृतद्वद्व	६	८	दृषावृषणहुने	६	१	दृषावोअजुर्नकिला	८	४	३०
वित्तव्यमनसुवस्यदृष्ट	१	५	१५	वृषणधेनसखोवृपंसुना	६	१	दृषानक्रुद्धपतयत्	७	८	दृषावोणोअभिकनिऋ	७	४	१२

मंत्र	अ. वर्ग.	मंत्र	अ. वर्ग.	मंत्र	अ. वर्ग.	मंत्र	अ. वर्ग.	मंत्र	अ. वर्ग.
वृषासिद्धिवोर्ध्वपुमःष्टथि	४	वृष्योऽस्तोभिभूम्यस्यग	४	वेपिहध्वरीयता	४	वेश्चानुरोर्महिष्ठाविश्व	१	वेश्चानुरोर्महिष्ठाविश्व	१
वृषालोतांसुनोवुले	६	वेत्याहिनिर्गतीनां	६	वेपीद्वस्यदुल्य	५	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५
वृषासोमद्युमोऽसि	७	वेत्याहिबोधोअध्वन.	४	वेत्यश्वस्थुतनरा	५	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५
वृषादांशुअर्जरः	४	वेत्याहिबोधोअध्वन	६	वैश्वानरतवतत्सुल्यमस्तु	१	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५	वोचेमेदिद्रमघवानमेनं	५
वृषाश्वसिभानुनां	७	वेत्ययुर्जेनिवान्वाअतिरष्ट	४	वैश्वानरतवतत्सुल्यमस्तु	४	व्यकृणोतचमसंचतुर्धा	३	व्यकृणोतचमसंचतुर्धा	५
वृषेवयथापरिकोक्तं	४	वेत्यभ्युःपुथिभीरलिष्टि.	६	वैश्वानरतवथामान्याचं	७	व्यकुन्हेडाव्यहोनिशिक	४	व्यकुन्हेडाव्यहोनिशिक	४
वृषोऽभि समिध्यते	३	वेदमासोधुतवत.	१	वैश्वानरस्यदंसनाभ्योवृह	२	व्यचंसतीरविंयावि	८	व्यचंसतीरविंयावि	८
वृषिर्धावारीत्यापा	४	वेदुयस्त्रीणिद्विदथान्येषां	४	वैश्वानरस्यविभितानिच	४	व्यजतेदिवोर्ध्वेष्वकृत्	५	व्यजतेदिवोर्ध्वेष्वकृत्	५
वृष्टिंश्च.परिस्व	६	वेदुवातंस्यवर्तने	१	वैश्वानरस्यसुमतोस्याम	१	व्यनिनस्यधसिनः	२	व्यनिनस्यधसिनः	२
वृष्टिद्वि शतघोरः	७	वेद्वायोवीनांपदं	१	वैश्वानरकृत्वयो	६	व्यभिर्दिवआतास्व	१	व्यभिर्दिवआतास्व	१
वृष्टिगोअर्षद्विव्याजिग	७	वेद्विपदेष्वियर्धाभाय	२	वैश्वानरमनसुग्नितिवा	३	व्यशुतरिक्षमतिरत्	६	व्यशुतरिक्षमतिरत्	१
वृष्ण.कोश पवतेमध्व	२	वेधाअहसोअभिर्वि	१	वैश्वानरविश्वहो	५	व्यंक्विशुयेषुमंदसानः	२	व्यंक्विशुयेषुमंदसानः	५
वृष्णोस्तेष्टृण्यंशव.	७	वेभित्त्वापूपब्रुन्जसे	५	वैश्वानर.प्रलयानाकृमार्ह	२	व्यंशुर्ध्वद्रततुहिश्चवासि	८	व्यंशुर्ध्वद्रततुहिश्चवासि	६
वृष्णयत्नेष्टृपर्णोअर्कमर्चा	४	वेरश्वरस्यदूत्यानि	३	वैश्वानरायधिपणाश्रुताष्ट	२	व्ययुर्मावरुणश्चेतिपथा	३	व्ययुर्मावरुणश्चेतिपथा	३
वृष्णानाधायसुमंस्वायत्नेष	१	वेपिहोत्रमुतपोऽजर्जानां	७	वैश्वानरायप्रथुपाजसुवि	२	व्यश्वसवानसुविदः	६	व्यश्वसवानसुविदः	२
		वेपिहध्वरीयतां	३	वैश्वानरायमीहुषे	५	व्यस्रश्चाद्गोदसीमिन्नोअ	४	व्यस्रश्चाद्गोदसीमिन्नोअ	५

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
व्यं १ से अघिशर्मत्	६ ४	शानः सूर्यवरुचक्षाउदंतु	५ ३	शंसा महामिंद्रं	३ ३	श्रुतजीवशुद्रोवधमान	८ ८ १९
व्यानिच्छिद्रं पुरया.	७ ७	शान सोमोभजतुमहाश	५ ३	शसासिन्नस्यवरुणस्था	५ ५	श्रुततेरा जसिपजं सहस्रं	१ २ १४
व्युचच्छन्ती हिरुसिमिः	१ ४	शनो अग्निस्योतिरनीकोऽप	५ ३	शसावाध्वयोप्रतिमे	३ ३	श्रुततेशिप्रिद्धृतय. सुवासै	५ ३ ९
व्युच्छादुहितदिः	४ ४	शनो अजकपादेवोक्तसु	५ ३	शसेदुभयसुदानव	५ ३	श्रुतद्रासेयल्व्यू	६ ४ ६
व्युपाआवोदि विजाङ्गते	५ ५	शनो अदिति भवतुद्योतेभिः	५ ३	शुकमय धूममारादपश्य	२ ३	श्रुतधारादिवजसा	७ ४ १६
व्युपाआव. पृथ्या ३ जनां	५ ५	शनो दिव सधितात्रायसाण	५ ३	शुकेमत्वासमिधं	१ ३	श्रुतनहृदकृतिभिः.	७ १ ९
व्युपूर्वती दिवो अंतो	१ ६	शनो दिवा विश्वदेवा भवतु	५ ३	शुग्धिपूधिप्रयसिच	१ ३	श्रुतमेगर्दुमाना	६ ४ २७
व्युत्तुदियुद्धि पामशोवा	५ ३	शनो दिवीर मिष्टये	७ ६	शुग्धिवाजस्यसुभगप्रजा	३ १	श्रुतमेपान्वृक्यैवक्षदान	१ ८ ११
व्युज्जेषुध्वसहिवां	८ ५	शनो धावा पृथिवीपर्व	५ ३	शुग्धीनहृदयत्वा	५ ७	श्रुतमेपान्वृक्यैमामहान	१ ८ १६
श्रुतते अशेमहृतो महानि	२ ८	शनो धाता शमुघतानोक	६ ३	शुग्धीनो अत्यथक्पौरसा	५ ७	श्रुतराज्ञो नाधमानस्य	२ १ ११
वृतेनेत्यो ध्रुवक्षमा	४ ४	शनो मग शसुनु. शसोव	५ ३	शुग्धु ३ पुशचीपते	६ ४	श्रुतवाय शुचीना	१ २ २८
शार्तवातरुणगसुशुस्ति	३ ३	शनो भवक्षसाश	७ ७	शचीभिर्न. शचीवसु	२ २	श्रुतवायदंसुर्युप्रतिवा	८ ५ २७
शतं हृद्राभी भवतुामवां	५ ५	शनो भवहृदआयीतहृदो	६ ४	शचीवहृदपुरहृदुभसम	१ ४	श्रुतवायस्यदयासाक	२ ६ ११
शतुद्दोवसुभिर्देवो	५ ५	शनो भवतुवाजिनो हवेषु	५ ४	शचीवहृदुमवंसे	८ ३	श्रुतवृणुच्छतसुन.	६ ४ २६
शनं कल्पवैते	१ ३	शनो सिन्न शवक्ष्ण	१ ६	शचीवतलेपुरुशक्राकाः	६ ६	श्रुतश्रेतासे उक्षयो	६ ४ २६
शनं सुस्यस्यपत्यो भवंतु	५ ३	शरोदंसी सुवधवे	८ १	शार्चाकर्तोपितरयुवांता	३ ७	श्रुतवो अंबुधामानि	८ ५ ८

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
शतकलुमर्णवशाकिनं	३ ३ १५	शमुपुवामधुयुवा	५ ५ १४	शश्वतंहिप्रचेतस.	५ ५ १४	शिशुजज्ञानंहर्यति	७ ४ ९
शतधरसुसुमक्षीयमाण	३ १ २७	शुपु पुरस्तादधु	३ ३ २९	शश्वतोदिसत्रवोरारुष्टे	५ २ २७	शिशुनवाजेन्यवुर्धयति	७ ५ ३२
शतधरवायुमुक्तं	८ ६ ३	शरस्वचिदावृत्कस्यावृता	१ ८ १२	शाकर्मनाशाकोर्वरुणः	८ १ १७	शिशुनजातोवचक्रदुत्	७ २ ३१
शतवधइपुस्तव	५ ४ १४	शरासु कुयारासो	२ ५ १४	शाविगोशाचिपूजन	६ १ २४	श्रीतिकृशीतिकारवति	७ ६ २२
शतमुजिस्त्रिस्तसुसिद्धते	६ ५ ३०	शश्वार्धवपुर्णा	४ ४ १३	शासइत्यामहासि	६ ८ १०	श्रीरपावृकशोचिप	७ ६ २२
शतमहतिरिन्दिरे	२ ४ २	शार्धोमारुतमुच्छस	४ ४ १३	शासुद्वहिर्दुद्विर्नरुयगात्	८ २ ५	श्रीर्ण.श्रीर्णोजगतसुस्थु	६ ७ ११
शतमइसुन्मयीनां	५ ८ १७	शयुणावतिसोम	७ ७ १५	शिक्षाणइद्रायआ	३ ३ १६	शुभमानकृतयुभि.	५ ५ १०
शतमीशुशुरदो	३ ६ २३	शवसादासिश्रुत	६ ६ २१	शिक्षाविभिदोअसौ	५ ७ २४	शुभमानाकृतयुभिः	६ ८ २४
शतानीकाहेतयो	६ ४ १६	शविष्ठनुआभरशुशर्वः	४ ७ १२	शिक्षेयुमसौदिवलेयु	६ १ १४	शुकपुमेहरिमाण	७ १ ३६
शतानीकवयजिगाति	६ ४ १४	शश क्षुरप्रत्यच	७ ७ २१	शिक्षेयुमिन्महयुतेदिवेदि	३ २ २७	शुकतेयुन्यघणुततेयुन्य	१ ४ ८
शतेनानोअभिष्टिभिः	३ ७ २२	शशुमानस्यवानर.	७ ७ २१	शिव कपोतइपितोनो	३ २ २७	शुक पवस्वदेवेभ्य.सोम	७ ५ २०
शतैरपदन्युणयइंद्रात्र	३ ४ ६	शश्वत्पुरोपाव्युवासइव्य	१ ८ २०	शिवस्वष्टरिहागहि	३ ८ २३	शुक.शुशुकोसुपोन	१ ५ १३
शशुयतोअभियेन	६ ३ ४४	शश्वदुमिर्धध्युस्युशत्रुन	८ २ २०	शिवान सख्यास्तु	३ ५ १०	शुकसाधरावशिरः	२ ८ ७
शमभिरभिभिःकरत्	६ १ २६	शश्वदिदु पोमुयजिगा	१ २ ३१	शिशानोवृपभोयथा	६ ४ ३४	शुचिमकैवृस्पति	३ ८ १३
		शश्वद्विवःसुदानवः	६	शिशुजज्ञानहरिभुजंति	७ ५ २१	शुचिरप.सुयवसा	३ ४ ९

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग								
शुचिरसिपुनिका	५	७	१८	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	२	१६	शुन शेषोढ्वंशुमीत.	१	२	१५	शुगाणीवेच्छुगिणांसंदह	३	१	४
शुचिदेवेषिता	२	२	११	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	२	१८	शुअमंधोदेववात	७	१	२४	शुगेवन.प्रथमागतमूर्त्ती	२	८	४
शुचिनयामंक्रिप्रिरस्वर्षिं	२	८	१९	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	२	२०	शुअनुतेशुमंशुधयत.	२	६	३	शुणतजसिहंशुभिद्रांश्री	५	६	१७
शुचिनुत्तोमंनवजातम्	५	६	१५	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	२	२४	शुश्रोव शुष्म कुम्भीमना	५	४	२३	शुणतंजरिशुहंशु	६	६	७
शुचि.पावुकचंध्यते	६	८	१४	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	२	२६	शुश्रुवांसोचिदश्विनापूरु	५	५	१७	शुणोतुनकुजापलितिरः	४	२	१५
शुचिःपावुकचंध्यते	२	५	२८	शुनहुवेमसघवानु	३	३	७	शुष्मपिपुंशुवववृत्रमिद्रं	१	७	१७	शुणवतपूणवयं	४	८	२०
शुचिःपावुकचंध्यते	२	२	१०	शुनहुवेमसघवानु	३	३	१२	शुष्मसोरोयेतेकाद्रिवः	४	२	२२	शुणवतुतोमंशुस्तः	३	३	२७
शुचि पावुकोयशुंत.	७	२	२४	शुनहुवेमसघवानुं	३	३	१३	शुष्मन्तमज्जतये	३	२	२२	शुणवेवीरुग्रसुशुदसुयन्त्र	४	७	३३
शुचि पुनानस्तन्व	३	८	२५	शुनहुवेमसघवानुं	३	३	१४	शुष्मन्तमोहितेमदं.	२	४	२८	शुणवेवृष्टेरिवस्तुनः	३	८	३१
शुचि प्पुय साभश्रिवत्	३	८	२२	शुनहुवेमसघवानुं	३	३	१६	शुष्मीशार्थोनमास्तं	७	३	२४	शुणवेवृष्टेरिवस्तुनः	३	८	३१
शुचिस्त्रिकयासा	५	४	२४	शुनहुवेमसघवानुं	३	५	२५	शुश्राम सर्ववीरः	७	३	२६	शुतयुदाकरसि	७	६	२८
शुचीरोहृव्यामंस्तःशुचीं	३	३	८	शुनहुवेमसघवानुं	३	५	२५	शुश्रयेवुशुयते	३	३	२९	शेवारिवायांपुर	५	७	१४
शुनंनःशालाविकृपतुभू	३	३	८	शुनहुवेमसघवानुं	३	७	२३	शुश्रुद्वियुधयो	३	३	१०	शेणुतदंशुसस्मिन्योनौ	२	४	१६
शुनंवाहा शुननं.	३	३	४	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	८	१६	शुरोनधत्तआयुषा	७	३	१	शेणुवैपुमात्रो.	६	४	३४
शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	३	८	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	८	१५	शुरोवाश्रुवित्तुहृष्टा	३	३	१९	शोचाशोचिष्वदीद्विहि	६	४	३३
शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	३	११	शुनहुवेमसघवानुमिद्रं	३	३	९	शुप्रेभिर्वृधोऽयुषाण.	७	३	१	शयद्वृश्रसुतसंनोतिवा	४	८	२७

मंत्र.	श्यावाश्वसुरेभतसर्थाः	श्यावाश्वस्यसुन्वतसर्थाः	श्यावाश्वस्यसुन्वत्.	श्येनर्थासामदिति कश्चो	श्येनाविवपतयोह्वयदात	श्येनयोनिंसदन	अत्तेदधामिप्रथमाय	अच्छयाग्नि.समिधयते	अद्वादेवायजमाना	अद्वात्मातहवामहे	अलच्छुर्कर्णईयतेवसुनां	अव.सुरिभ्योऽसृष्टवसुत्व	अवोवाजमिपसूर्जवहती	आतंसन्वृजधमि	आतंहविरोऽविविद्वय्याहि	आयतद्वसुसुं
मंत्र.	३ १९	३ १८	३ २१	३ २५	३ १५	३ २६	३ ५	३ ८	३ ९	३ ९	३ १७	३ १	३ १	३ ८	३ ७	३ ७
अष्ट. अ. वर्ग.	३ ६ १८	३ ६ १३	३ ६ १४	३ ७ ४	३ ५ ७	३ ५ २७	३ ५ १	३ ३ ०	३ २ ३	३ ५ १२	३ ८ २८	३ ८ २३	३ ८ २३	३ ८ २३	३ ८ २३	३ ८ २३
मंत्र	शुधीनोअश्वेसदने	शुधीनोअश्वेसदने	शुधीहवमिद्वसार्पण्य.	शुधीहवतिरश्या	शुधीहवविपिपानस्याः	शुधीहवविपिपानस्य	शुधीवानोहिडाश्वे	शुधीवायस्यजघत.सजोर्पा	शुष्यंमेनवसमे	श्रयाजुमीश्रिवभानुः	अष्टनोअधसवित.	अष्टयविष्टभारतामै	अष्टयविष्टमतिथिस्ताहु	अष्टेन पेशोअधिधाथिदुर्शा	अष्टेज्जातस्वरुदश्रियासि	ऋडुकंगामवाज२
अष्ट. अ. वर्ग.	७ ६ १०	७ ६ १२	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०	७ ६ ३०
मंत्र	श्वसित्यसुहंसोनसीदन्	श्रित्यचोमादक्षिणतस्केप	श्वतरूपकृणुतेयत्	पुदशिशोश्चतुरं कुरप्यं	पुडुभारोऽण्डोअचरन्	पुष्टिसुहवाश्वस्यद्युता	पळश्चावातिविग्ने	सुकदनेनानिसिपेज	सगच्छस्वसंवदधं	सगच्छमानेयुवति	सगच्छस्वपिष्टिभि.सं	संगोमदिद्ववाजवत्	संगोभिरागिरस	संघोप.श्रणवेवमेरमित्रीः	संचत्वेज्जसुगिरिद्वं	संचोदयचित्रमूर्वाक्

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.
सुंजसुराणस्तकेसि.सुतेगु	४ २ २३	संभानुनायतत्सूर्यस्य	४ २ ८	संयन्मिथःपश्यधानासौ	१ ८ २०	स साकृणोतिकेसुमा	३ ८ २४
सज्जावृद्धिर्वीरसाण	८ ४ २०	सभूय्याथताध्वसिराव	५ ६ ४	संयस्मिन्विश्रावसूनि	७ ६ १	स थितानस्तन्यतूरोचनि	४ ५ ८
सज्जानाताउपसीदन्न	१ ५ १७	संमशेवचससृज्ज	१ २ १२	संयस्तुभोवनयो	५ ५ १३	सआगमदिद्वोयोवसूना	४ २ ७
सत्तिलं १ र्थाशिप	६ ४ २५	संमातपत्यमित.	१ ७ २१	संयादानृदियेमधुः	६ २ २२	सआनोयोनिंसदतुभेष्टो	५ ६ २१
संतेपर्यासिससुं	१ ६ २२	समातपत्यमित.	७ ८ १	सवत्सइवमाहृभि.	७ ५ ८	सआवक्षिमहिनुआ	७ ५ ३१
सत्रीपुवित्रावितंतामि	७ ४ २१	संमातृभिर्नशिडुं.	७ ४ ३	सवत्सुरशशायाना.	५ ७ ७	सआहुतो विरोचते	८ ६ २४
सदक्षेणमनसा	७ २ १९	समिक्षोभरुयोभं व	७ १ २२	सवत्सरीणपयजुस्त्रियायाः	४ ८ ८	सहजनेनसविद्यास	२ ७ ५
सद्वै. नोभतेवृषा	६ ८ १५	सुमील्ययज्जुर्वनापूर्यसर्पतर	३ २ १	सवाकर्मणाससिपाहिजो	५ १ १३	सहत्तमोवयुनतंतन्वत्	४ ६ ११
संनःशिशीहिभुरिजोरि	५ ७ ३३	सयज्जनौसुधनौविश्वशर्ध	३ २ ४	संवाशतानामत्यासहर्जा	५ १ ४	सहत्तसुसविजानात्योतू	४ ५ ११
संजुवोचावहृषुन	१ २ १९	सयज्जनौसुधनौविश्वशर्ध	३ २ ४	संवृकष्टप्यमुक्थ्य	७ १ ५	सहत्थैतिसुधितुभोकेसि	३ ७ २७
संनोरायावृहुताविश्वयेना	१ ४ ५	सयचइदमन्वव	३ ६ २५	सवोमर्वासोअमृत	१ २ १	सहत्सुदानु स्ववैकृतावे	५ १ ११
सुपयममानाअमद्वभिमि	३ २ २	संयद्विपोवनामहं	३ ८ २४	ससुमिधुवसेवृषन्	८ ८ ४९	सहत्सुपासुवनेष्वास	३ ८ ८
सर्पपुत्रध्वनसिर	१ ३ २४	सयद्वनतमनुश्रिर्जना	५ ४ २६	ससोदस्वमहवसि	१ ३ ९	सहत्सुभि कण्वतम्	८ ६ १८
सर्पपन्विदुषानय	४ ८ १९	संयद्वयथवसादः	७ ७ २६	ससृष्टधनसुमय	८ ८ ३१	सहदस्तेवृप्रतिधादसिष्य	४ ५ ३
सभ्रेतेअनुवातस्य	८ ८ २६	सयन्मदोयशुष्मिण	१ २ २८	सहोत्रसपुरातारीः	८ ४ २	सहदानायदर्थ्याय	८ १ २६
		संयन्महीमिथतीस्पधमा	५ ६ १५	स.सोम्य सहव्य.	६ १ २१	सहदासंस्तुवीरवृ	८ ५ १४

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.
सहस्रोजोयोगह्वे	८ ६ २२	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सुलीयतामविता	३ ५ २४	सधेदुतासिधुत्रहन्	३ ६ ३२
सहदाज्ञाप्रतिजन्यानिवि	३ ७ २७	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सखेविष्णोवितुरविक्रम	३ ५ २४	सचतुयदुपसु सुयुण	८ ६ ११
सहद्वनेनमस्युभिर्वचस्यते	४ १९	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सखेसखायमभ्या	३ ५ २४	सचुदोविप्रमर्त्या	२ २ १९
सहध्यानलयसोरास्या	२ ५ २१	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सख्येतद्दद्वजिनः	३ ५ २४	सचक्रमेहृतोनिर्ह	४ ४ ३३
सहध्यानोवसुष्क	२ ५ २७	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सगुणानोअकिद्वेववात्र	३ ५ २४	सचखनायमवसेअभीके	६ ६ १८
सहशुराय सुधृतस्य	२ ८ ५	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सगोभवाजरीनेकश्च	३ ५ २४	सचायदोपुजहतीपु	८ ५ २
सहस्यहानिसमिथानि	१ ४ १९	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सगोरधस्युविज्जं	३ ५ २४	सचायोरिदुश्चकृपे	८ ५ २६
सहयुहस्यै सनिपुगिभि	८ ५ २२	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सत्रामेभि सनितासरथे	३ ५ २४	सचासोभेपुपुरहृतवज्रि	६ ४ ४९
सहपाहियकलीपीतरुनः	४ ६ १	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सघातदृपणंरथमधि	३ ५ २४	सचिकेतमहीयसा	६ ३ २२
सहमहीधुनिमेतो	२ ६ १	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सवान.सुजु.शर्वसा	३ ५ २४	सचित्रचित्रचितयतमस्ये	४ ५ ८
सहस्रगोअप्योवन	२ २ १५	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सघानोद्वंसवितासहा	३ ५ २४	सचेत्यन्मनुयो	३ ४ १३
सहस्रयोनसुरिपाद्	२ २ १४	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सघायस्तेददज्ञाति	३ ५ २४	सजातुर्ममश्रद्धधानुवो	१ ७ १६
सहस्रभोनप्रतिवसुसुजा.	७ ५ ४	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सघाराज्ञासर्पतिः	३ ५ २४	सजातेभिर्द्वुत्रहासेदुद्व्यै	३ २ ७
सहस्रपाजनयुत्तापुगभं	२ ७ २४	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०	सघात्रीरोनरिष्यति	३ ५ २४	सजातोगर्भेअसि	७ ५ २९
सहस्रपानफेनमस्य	८ १ २७	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०			सजाभिभिर्यत्सुमजाति	३ ७ १०
सहस्रस्येभिः.सखिभिः	८ २ १६	सहस्रधौवनतेअप्रतीतः	४ ६ १०			सजायतमथमः	३ ४ १४

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
सजायमानः परुमे	२ २ १२	सतुर्वणिर्माँअरेणु	१ ४ २१	सुत्वमिर्त्वा महे नदि	५ ४ २३	सुत्रासोमाअभवत्	३ ५ २२
सजायमान परुमेव्योम	४ ५ १०	सतुवखाण्यधुपेनाग्नि	७ ५ २५	सुत्वमित्थावुयेवसि	३ ३ ८	सत्रितस्याधिसानवि	३ ६ २७
सजायमान परुमेव्योम	५ २ ८	ससुश्रुधिश्चुत्यायोदुवो	४ ७ ८	सुत्वमिद्वाडतवयं	४ ४ ११	सुत्रेहजाताविपितानमो	५ ३ २४
सजिन्वतेजठरेयुप्रजन्ति	२ ८ १९	ससुश्रुधोद्भूतनस्य	४ ६ १२	सुत्वमिद्वावेअधिन	४ ४ १२	सत्त्वदक्षस्यावृकोवृधोभू	४ ५ १७
सजिह्वयाचतुरनीकरुज	४ ३ २	सत्तुलोअभिर्नयतु	३ ४ १३	सुत्वसुप्रस्यवृहत्तः	७ ५ २६	सत्त्वंद्वद्रधियस्तानोअुक्कः४	२ १ १
सुजरीदित्यैर्वसुभिः	४ ३ ३	सत्तूवस्वपरिपार्थिवं	७ २ २८	सुत्वसुत्तुर्नपुवाहिवृकु	३ ७ २	सत्त्वंद्वद्रवजोभिः	३ १ २१
सुजुदेवेभिर्पानर्पातं	५ ३ ३	सत्तूवस्वपरिपार्थिवं	७ ५ १६	सुत्वामाशियकृणुता	८ २ १६	सत्त्वंद्वद्रसूथैसोअुप्सु	१ ७ १९
सुजूमित्रावरुणाभ्या	४ ३ ३	सत्तेजानातिसुमुत्तियमिष्टु	३ ४ २४	सुत्वामाशियकृणुता	५ ५ २२	सत्त्वंद्वद्रवाकवाभिः	४ ७ ५
सुजूविश्वंभिर्दुवेभि	४ ३ ३	सत्तेजानातिसुमुत्तियमिष्टु	३ १ १९	सुत्येनोत्तमिताभूमिः	८ ३ २०	सत्त्वंद्वद्रसूथैसोअुप्सु	४ २ २१
सुजोपसथादित्यैर्माँदय	३ ७ ३	सुतोनुगकवयु सं	८ १ १४	सुत्रातेअनुकृष्टयो	३ ३ १९	सत्त्वंद्वद्रवज्रहस्तष्टणु	४ ७ २७
सुजोपस्त्वादिवोनरं	४ ५ ७	सुतोहोतानऋत्वियः	३ ३ ३	सुत्रात्वंपुरुष्टुत	६ १ १९	सत्त्वनोअभेवमो	३ ४ १२
सुजोपाद्वद्रवर्षेणुसोमं	३ ७ ३	सुतोहोतानुष्वदा	१ ७ ३	सुत्रामदासुस्त्व	७ ३ ७	सत्त्वनोअर्धुभिदयाः	४ ५ १४
सुजोपाद्वद्रसगणो	३ ३ ३	सुत्यंतद्विद्रावरुणा	६ ४ ३	सुत्रायदीभार्वरस्य	३ ३ ६	सत्त्वनोदिवमनसा	३ २ ३०
सुजोपाधीरा पृदेरजु	१ ५ ९	सुत्यतसुर्वश्रेयद्वौ	६ ३ ३	सुत्राहणंदाद्यपि	३ ५ २२	सत्त्वनोराय त्रिभरीद्वि	३ १ १६
सतत्कृषीगितास्त्यमस्रे	४ ५ ७	सुत्यखेपाजमन्तः	१ ३ १६	सुत्रासाहंवरैण्यसहोदो	३ २ १६	सत्त्वविप्रयद्राष्टुपु	३ ३ ३१
सुत. संत प्रतिमानपुरोभू	३ २ ३	सुत्यमित्तनत्वावर्ष	४ ७ ३	सुत्रासाहोजनमशो	२ ३ २७	सत्त्वमम्रेप्रतीकिनु	८ ३ २५

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
सर्वमभेविभावंसुः	६ ३ ३५	सद्वेव कुर्विर्णितः	६ ८ २७	सुधीची सिंधुसुतातीरैवाः	६ ११	सन्.स्वानुआभर	१ १ २३
सत्वमभेसोभगत्व	१ ६ ३२	सद्योद्वाचक्रातेऽपुमाद्विवि	६ २ ३६	सुधीमायतिपरि	६ १०	सन्.स्वानुआभर	६ २ १५
सत्वमस्रद्वपुद्विपं.	५ ८ ३५	सत्रेवप्राचोविर्मिमायु	६ १५	सन्.क्षुमन्तसर्वने	८ १४	सन्.सुहृत्वयतायाइयेघाः	५ ३ ३
सत्वामरिपोर्गविपोदुव	३ ७ १४	सुधाश्चिथस्यचकृतिः	८ ४	सन्.पभिं पारयाति	१ २१	सन्.सुहृत्वयतायाइयेघा	५ ५ ३
सत्वामदुदृपुमदं.	१ ५ २९	सुधाश्चिथ शर्वसुपंच	८ ८ ३६	सन्.पवस्ववाजुसुः	१ १	सन्.सुहृदं शिव सूखा	६ ६ २१
सर्ववत्श्रीरतिभि.	८ ४ २०	सुधाश्चिथुतैमघवञ्जभि	८ ५	सन्.पयस्वुशगवे	७ ३६	सन्.सुहृद्राप्रयत्नवे	७ १ २०
सर्वसुस्पतिमडुंत	१ १ ३५	सुधाःसोबस्यमहिमा	८ ५	सन्.पावकदीद्विचः	१ २३	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सर्वस्यमदेसद्वस्थपीता	४ ६ २३	सुधोबध्वरेरथिरजनन्तु	८ ५	सन्.पावकदीद्विहि	१ १	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सर्वाकरीसुसतिसाचके	१ ८ १७	सुधोजातवोपधीभिर्वव	८ २५	सन्.पुतेवसुनवे	१ १	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सुद्रापुणोयजतोविद्विपो	४ २ २५	सुधोजातस्यददधानः	८ ५	सन्.पुनानआभर	१ १	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सर्वास्तिरण्योयवसेनु	६ ६ ९	सुधोजातोव्यभिमीत	८ ६	सन्.पुनानआभर	८ ३०	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सर्वासुग पितुमान्	३ ३ २७	सुधोसुवस्तेवजाः	८ ६	सन्.पृथुश्रवाच्यं	१ १९	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सद्विद्वित्तुविजातस्यम	४ ६ ४	सुधोर्द्विजातोवृषभः	८ ६	सन्.शर्मणिवीतये	५ २३	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सद्वतोविभेदुभि	३ ४ १३	सदुहेणुमनुपः	८ ३	सन्.शुक्राश्चिदानाकत्	१ १३	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सुदशीरुधसुदशी	२ १ ५	सद्विचधुवैतरणः	८ ८	सन्.सिंधुमिवनूवया	३ ३	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९
सद्वह्वेचिदभिरुणत्तिवाजु	६ ७ १३	सधारयत्थयिर्विपुत्रथ	८ १	सन्.सोमेपुसोमपाः	७ ३७	सन्.सुहृद्वानयासुहृ	६ ७ ९

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग						
सनात्सनीकाञ्चनरिवा	१	५	२	६	६	सनोऽनियुञ्जिः पुरुहूतवेषः	६	४	१४	सनोवस्वउपमासि	६	५	१२
सनादक्षमुतक्तु	६	७	२२	७	५	सनोऽनुणावृत्तमो	१	५	२५	सनोवाजयश्रवसहृयेच	४	६	३
सनादक्षेऽष्टणसि	८	४	८	३	१६	सनोऽनेद्विष्टदृष्टशा	२	१	१३	सनोवाजंत्ववित्तापुरुव	६	४	३
सनादेवतवराग्रो	१	५	३	५	८	सनोऽबोधिपुरपुतापुगेपु	४	६	१२	सनोविभावान्वक्षगिनव	४	५	५
सनाद्विपरिश्रुसा	१	५	२	५	२	सनोऽबोधिपुरोकाशुररा	१	५	२	सनोविश्वदिवोवसु	७	१	१४
सनापुराणमर्धेभि	३	३	२५	३	२३	सनोऽबोधिश्रुयीहव	५	४	२३	सनोविश्वान्यामर	६	६	२६
सनामानाचिद्धसय	८	३	४	७	१	सनोऽबोधिसहस्य	७	१	१	सनोविश्वान्यामर	१	२	१८
सनायुतेगोतमद्द	१	५	३	७	३८	सुनोऽभगायवायवे	७	१	१	सनोविश्वहार्त्सुकु	६	५	११
सनायुवो नमसान्व्यो	१	५	३	७	३	सुनोऽभगायवायवे	७	१	१	सनोविश्वेभिर्दुवेभिः	६	६	१७
सनितुःसुसन्तित	६	४	४	६	८	सनोऽमदानोपते	६	८	२६	सनोऽष्टपद्मसुचरु	१	१	१४
सनितुविश्रोअर्धेभिः	५	७	२४	१	२२	सनोऽमद्राशिरध्वरे	१	२	२२	सनोऽष्टपद्मसुचरु	२	५	२७
सनितुसिमुवतोऽहुपे	५	४	३	७	४	सनोऽमहोऽकमिमान	७	४	६	सनोऽष्टपद्मसुचरु	५	२	१८
सनितुःसुसन्तित	६	१	३	७	३	सनोऽमिन्नमहुरुव	७	४	३	सनोऽहरीणापते	७	५	८
सनीव्याभिरुतार	४	७	४	३	१७	सनोऽयुवोऽज्ञोऽहृत्र	४	१	१७	सपत्यतठभयोर्नुष्णमयो	४	६	२०
सनेमुतसुसन्तित	७	८	१०	१	२	सनोऽनन्येभिर्दुप	१	२	१९	सपप्रथानोऽभिमिपञ्चम	५	५	१६
सनेमुतेवसान्वद्द	४	६	१०	४	७	सनोऽनियुञ्जिराष्टण	४	७	२५	सुपुर्ध्वोऽभरमाणायमिञ्जु	५	२	१

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
सुपुण्युःसप्रियोविश्वं	४	३	३	सुसास्यासन्परिधयः	८	४	१९	ससृत्तुयोहप्रथमायु	२	४	१९
सपवत्तोत्तुखणेष्वच्युतः	१	४	८	ससिंशृजन्तिवेघसः	६	८	१९	सआर्त्तवर्णमस्तु	३	४	१२
सपवस्वधन्जय	७	१	७	सर्षीचिक्रामइच्युता	५	३	१०	समंजंतुभिःशेवाः	८	३	२८
सपवस्वमर्दायकं	७	१	८	सप्रकृतुभयं सप्रविद्वात्	५	३	२४	समंदस्वाहायसो	३	४	२६
सपवस्वमदिन्तम	७	१	८	सप्रलथाकविभूधः	६	४	४२	समंदस्वाहायसः	४	४	२६
सपवस्वयथावियेदं	७	१	८	सप्रलथासहसाचार्यमान	१	७	३	समंदस्वाहायसः	४	४	२६
सपवस्वविचरणे	७	१	८	सप्रलवन्नवीथसा	४	७	२५	समंजयचक्षिहया	५	२	२२
सपवस्वसहमानः	६	१	८	सप्रलवन्नव्यसे	७	७	१	समंजयपसिमाशुहं	८	८	१७
सपवस्वविचक्षणाः	६	१	८	सप्रयमेधोमसि	७	६	१	समंजयपसिमाशुहं	४	६	५
सपिथ्याण्ययुधालि	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१५	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	८	२	१९
सपुनानवपुष्टरे	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७
सपुनानोमुदितमः	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७
सपुर्वथा निविदां क्रव्य	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७
सपुर्व्यःपवत्तुपं	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७
सपुर्व्योसुहानां	६	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७
सपुर्व्योवसुवित्	७	१	८	समंजो लहन्यरिगल्ता	२	२	१९	समंजयपर्वत्याडे वसूनि	४	१	२७

मंत्रः	आष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	आष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	आष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	आष्ट. अ. वर्गः
समनेवचपुष्यतः	६ ४ ४१	समातरानदक्षानः	७ २ २४	समातुरेवजने	२ १ १५	सुमिध्रायस्तुआहुतिं	४ ५ १
समन्यायन्त्युपमयन्त्यु	२ ७	समातरविचरन्	२ १९	समानेअहुश्रिरवधगोहना	३ ४	सुमिध्रायोनिशित्तीदाशु	६ १ ३१
समन्युमी समदनस्यकृ	१ ७	समातरासूर्येण	४ ७	समानोअस्वास्वोरवन्त	८ १	समिद्धसामिधगिरा	४ ५ १८
समन्युमर्याना	६ ५	समातरिश्वापुखवारै	१ ७	समानोमंशुःसमिति.	८ ४९	समिद्धश्रितसमिध्यसे	८ ८
समतोअग्नेस्वनीकोवान्	५ १ २७	समाननीळंघृष्णः	७ ५	समानोरजा	३ २८	समिद्धस्यप्रमहसः	४ १ २२
समर्धजानजायुभिः	७ १ १४	समानपूर्वरुमिवाकशा	८ २ १५	समान्यावियुते	३ २५	समिद्धस्यश्रयमाण पुर	३ १ ३
समर्धजानजायुभिः प्रय	७ २ ११	समानवत्समभि	८ ७	समाश्लेषितरोअर्वाभि	७ १४	समिद्धाशिवेनवस्तूर्णिव	४ २ ८
समर्धजानर्धन्द्रियायु	७ २ २३	समानवोसजात्यं	२ ५ २०	समावर्तितिविष्टितोजिगी	८ ३	समिद्धाश्रुमौसुतद्वंसो	४ ७ १२
समश्चिनोरयसान्त	४ ४ १७	समानकुर्वेअधिसंगतास.	५ ५ २३	समाहिनुद्धेअर्णो	६ २३	समिद्धेजुमौसुतद्वंसो	४ ७ २६
समश्चिनोरवसान्त	४ ४ १८	समानमस्मानअनपावृत्	८ ४ १४	समिचमधर्मश्चत्	६ १ २७	समिद्धेजुमौसुतद्वंसो	२ २ १०
समश्चिनोरवसान्तनेन	४ २ १९	समानमंज्येषा	६ १ ३८	समिचान्बृहृहासिदत्	६ ५ २९	समिद्धोअप्रआहुत	४ १ २२
समश्चिनोरवसान्तनेन	४ २ २२	समानसुत्युसुद्धूत	७ ८ २१	समित्समित्सुमनाचोध्यु	८ २२	समिद्धोअभिनिहितः	४ १ २२
समस्मिन्जायमानः	८ ५	समानसेतुदुक्	२ ३ २३	समिध्राभिदुवस्यत	६ ३ ३६	समिद्धोअभिनिहितः	२ ५ २२
समस्मन्मन्वेविवा	५ ८	समानयोजनोहिवां	१ २ ३१	समिध्राजितवेदसे	५ २ १७	समिद्धोअथमनुपो	८ ६ ८
समस्युष्टरुंहरयः	७ ४	समानवीवाकृतिः	६ ७ ४९	समिधानउसन्त्यु	६ ३ ३७	समिद्धोअथराजसि	२ ५ ८
समश्चाग्निश्चादुरितानि	५ २ १५	समातुपीपुडुळमो	३ ५	समिधान.संहृष्टजित्	४ १ २०	समिद्धोविश्वतस्पतिः	६ ७ २४

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
समिध्यमानप्रथमानुध	३ १ १७	समीपुणेरजतिभोजनसु	४ २ ४	समुप्रयतिधीतर्यः	७ ७ ११	सुत्राजोयसुधोयज्ञं	८ २ ३
ससिध्यमानोअध्वरे	३ १ २८	समीरिभासोअस्वरत्	६ ६ ३८	समुप्रियाअचूपत्	७ ५ २	सुत्राज्जीअध्वरेभव	८ ३ २८
ससिध्यमानोअसुतस्वरा	४ १ २२	समुत्येमहृतीर्यप.	५ ८ २२	समुप्रियोसृज्यते	७ ४ ११	सुत्राळन्य.स्वराळन्यउ	५ ६ २
समिद्वगर्दभसृण	१ २ २७	समुत्वाधीभिरस्वरत्	७ २ ८	समुवोयज्ञमहयुजमोभिः	५ ५ ३	सयुताविप्रपुणो	५ ६ २
समिद्वणोमनसानेपिपो	४ २ १७	समुद्रज्येष्ठा.सखिलस्यु	५ ४ १६	समुवोयज्ञमहयुजमोभिः	५ ५ ३	सयुत्वोडुं वनीगोष्वर्वा	३ १ १३
समिद्वणोतवायुना	१ ४ १५	समुद्रमासामवतस्थेअग्निः	५ ४ १६	समुवोयज्ञमहयुजमोभिः	५ ५ ३	सयुधम.सत्वाखजकुसुम	८ ५ १४
समिद्वेरयुगामनुद्वाह	७ १ १९	समुद्र.सिधुरजो	८ २ १४	समज्यतेसुकर्मभिः	७ ४ २६	सयोनमुहेनमिथजनुभूत्	५ २ २१
समिद्वेगोपाअजयुत्	८ १ २३	समुद्रार्कणवादाधि	८ ८ ४८	समेनमहुताहुमाः	७ ४ २३	सयोवृपानरात्र	६ ५
समिद्वेराथोहृहृती	३ ५ २३	समुद्रादामिसुदियति	८ ८ ४८	समेवपुसृष्टदयद्विधिनोर्यः	६ ८ २४	सयोवृपावृष्यसि.समो	२ २ १८
सुमीचीनाअचूपत	६ ४ २१	समुद्रादुर्मिधुमांवर	८ ८ ४८	समोहेवायआशत	६ ८ २४	सयोव्यत्याद्विभिक्ष	२ ५ २५
सुमीचीनासंथासले	६ ८ २९	समुद्रियाअप्सरसं.	८ ८ ४८	सम्यक्स्ववन्तिसरितोन	६ ८ २९	सरहेतउस्यायस्य	५ ४ १२
सुमीचीनेअभित्मना	६ ७ ३५	समुद्रेशुनत शयते	८ ८ ४८	सुत्राजोअवृपमादिव	६ ८ २९	सखेनश्रीतमः	५ ४ २३
समीरथंनसुरिजो	७ ५ ५	समुद्रेणसिधवोयादमा	८ ८ ४८	सुत्राज्याघृतयोनी	६ ८ २९	सरन्धयत्सद्विवः	२ ६ २४
समीविरसनसुवृभिः	७ ५ ७	समुद्वेत्वांनमर्णा	८ ८ ४८	सत्राजोवृष्यमुवनस्वराज	६ ८ २९	सरत्त्वित्विसुसात्र	२ ७ १३
समीसखायोअस्वरत्	७ १ २	समुद्रोअसुमासृजे	८ ८ ४८				

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
सरस्वतिदेवनिदोसिर्धे	४ ८ ३०	सरोरुचद्रूपमः	७ ७ २०	सवायुमिदंमुथिता	६ ७ २९	सवृष्टदेव. कृष्यायौनीः	२ ६ २६
सरस्वत्यासरथे	७ ६ २४	सर्गाद्भवसृजतंसुष्टुतीरुपं	६ ३ १७	सवाचशानद्दुहपाहि	३ ३ १६	सवृष्टदेवश्चरणीरुच	६ ६ ३५
सरस्वतीदेव्यते.	७ ६ २४	सर्वपरिश्रोतंजहि	१ २ २७	सवाच्येनयुंयोपणा	५ ६ १९	सवेतुसुदशमायुदशोणि	४ ६ १०
सरस्वतीयापितर.	७ ६ २४	सर्वेनदतिगुदासा	८ २ २४	सुधितापश्चातस्मवित्ता	७ ८ ११	सवेदुदेवजानमं	५ ५ ८
सरस्वतीसुयु. सिधुः	८ २ ७	सर्वभृष्टुष्टुष्टुभीमउम्र. १	७ १०	सुधितायुत्रे पृथिवी	८ ८ ७	सवेदसुष्टुतीनां	७ ७ १३
सरस्वतीसाधयती	२ ५ २३	सर्वधितावधेत.	७ ४ १८	सुधितारमुपसंमुधिनाना	३ ३ २९	सुव्यामनुस्फुर्यवावसे	५ ७ ३१
सरस्वत्यभिनौनेपिचस्य	४ ८ ३२	सवह्निभिकंफभि	४ ७ ४	सविद्धोअपगोह	६ ४ १६	सवाधत. शवसुानेभि.	८ ५ १५
सरस्वान्धीमिर्वरुण.	८ २ १२	सवह्निपुत्र. पित्रो पति	३ ६ ८ १०	सविद्धोअतिरोभ्य	६ ४ ४२	सवाधतोनहुपो	२ १ ३
सराजसिपुरुतु	६ १ १७	सवह्नि सोमजापृवि	३ ६ ८ २६	सविप्रश्चरणीना	३ ५ २७	सशुष्मीकुलशोषवा	६ ८ ८
सरायस्वामुपरुजा	४ ७ ८	सवह्नि पुत्र. पित्रो पति	६ ८ २६	सविप्रश्चरणीना	३ ५ ८	सशुष्मधिधाद्युज्जमुस्मे १	४ १८
सद्रेभिरशक्वाणु	८ ५ १४	सवायुत्रेपुमानवी	७ ४ २४	सविप्रश्चरणीना	६ ८ २६	सशुष्मि स्नापुतना	२ १ १६
सरूपैरासुनोहि	६ ३ १३	सवाज्यातापुष्पद्रायत्र	८ ५ १४	सवीरोअप्रतिष्कृतः	५ ३ १८	सशितानसंन्युत्तरोच	४ ५ ८
सरोतोधावृष्टम शश्वतीनां ५	७ १	सवाजविश्वचपणि	१ २ २३	सवीरोदक्षसार्धतः	७ ५ ३	ससत्पति शवसाहति	४ ५ १५
सरोवाह्वविश्रपति	१ २ २४	सवाजरीचुनाद्रिवः	६ ८ २७	सवृष्टह्येहव्य.	३ ६ ११	ससत्यसवन्मदृते	४ ७ ३
सरोचयज्जनुपारोवसी	२ ८ १७	सवाज्यक्षा सुहृजं	७ ५ २१	सवृष्टहावृषासूतः	६ ८ २७	ससत्यापरिणीयते	५ ९ ९
सरोरुवदुभिपद्मा.	७ २ १९	सवाज्यवांसकविर्वचस ३	७ ७ ८	सवृष्टहृदंअमुक्षाः	६ ६ ३५	ससुसधीतिभिहित	७ ७ ३२

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.
ससमुद्रोऽधीच्यं.	३ ३ २७	ससुन्वेयोवसूनां	७ ५ १९	सुहदाङ्गुलुहृत्क्षिपतं	३ २ २	सुहस्रशृङ्गोवृषभ	५ ४ २२
ससर्गोऽशवसात्को	४ ७ ४	ससुष्टुमासकृत्तगुणेनं	३ ७ २६	सुहवासेनवपोवि	१ ४ ३	सुहस्रसामाग्निवेशिगुणी	४ २ ४
ससुर्परीरभरत्	३ ३ २२	ससुष्टुभासस्तुमा	१ ५ १	सहव्युवाळमर्त्यः	३ ६ २६	सुहस्रतद्दोतयोऽन.	२ ४ ४
ससुर्परीरमति	३ ३ २१	ससुष्टुभिर्नख्द्रेभिर्कम्बा	१ ७ ८	सहश्रुतद्दोताम	३ ६ ३०	सुहस्रव्यतीनां	३ ६ ३०
ससुन्वेनयमतिब्राधतश्चि १	१ ७ ९	ससुष्टुसोतराङ्गुचि.	६ ७ ३२	सुहस्रोमा सुहस्रदस-	८ ७ १८	सुहस्रसुकर्मचत	१ ५ ३०
ससस्युबद्धियुता	३ ५ ७	ससूर्यप्रतिपुरोनवद्गा.	५ ५ ४	सुहस्रणीथ शतधर.	७ ३ १०	सुहस्रलोणेश्रुतशरदेन	८ ८ १९
ससतुत्यावरातयु	३ २ २७	ससूर्येस्वरदिमभि	७ ७ ३	सुहस्रणीथा कुवयः	८ ८ १२	सुहस्रक्षोविचर्षणि.	१ ५ २८
ससंनय सविनुय.	२ ७ २	ससूर्य.पथुरुवरसि	८ ४ १४	सुहस्रदात्रामणीर्मा	८ ८ २	सुहस्रतिशुताव्यं	३ ६ ३०
ससस्तिरोविष्टः	२ २ ६	ससुवांसमिदमना	३ १ ५	सुहस्रधापचदुसा	८ ६ १७	सुहस्रणेवसचतेयवीयुधा ५	७ ३ १
ससामात्सुतसूर्यससान३	२ २ १६	ससोमथामिंश्रुतमः	४ ७ १	सुहस्रधारवृषभ	७ ५ १७	सुहस्रैपृपतीनां	६ ४ ४७
ससुऋर्कतुचिदस्सहो ५	६ ७ ७	ससुसातासस्तुपिता	५ ४ २२	सुहस्रधार पचते	७ ५ २	सुहस्रैति श्रुतामघ	७ १ २६
ससुऋर्कुर्योविदुरं पणीनां ५	२ १२ २	स स्तोभ्यःसहव्यः	६ १ २१	सुहस्रधारेवताः	७ २ ३२	सहस्वमन्योअभिमाति	८ ३ १९
ससुऋपुरोहितो	२ १ १४	सुस्थानायवयसित्वमे ६	३ २ १९	सुहस्रधारेवतेसं	७ २ २९	सहावपुस्तुरणिः	३ ३ १३
ससुऋपुरणिताय सुतेषु ६	६ ३ ५	ससिमविदुधरणे	८ ७ २७	सुहस्रधारेवितेते	७ २ ३०	सहिकतु समर्थ.	१ ५ २५
ससुत धीतयेवृषा	६ ८ २७	ससुश्चिद्वितुन्वं शुभं ५	४ ३ ०	सुहस्रवाजमभिमातिपा	८ ५ २५	सहिक्षुत्रस्यमनुसस्युचि	४ २ २४
ससुन्वतद्द.सूर्य	२ ६ २३	ससुश्चिद्विसृतिस्वेत्ये ५	५ २	सुहस्रधीर्गोपुरंयः	८ ४ १७	सहिक्षपावाञ्जरी	१ ५ १४

मंत्रः

सहिक्षयेणक्षम्यस्यजन्मन ५
 सहिसेमोहविर्यत् ७
 सहिवदेवैवाकते ७
 सहियुतावियुतावेति ७
 सहिदुभिर्जनाना ८
 सहिद्वरोद्वरिपुवकथनि ४
 सहिपुरुचिद्वोजसा ४
 सहियामार्जुपायुगा ४
 सहिरबानिद्वह्यै ४
 सहिविश्वातिपाथैवा ४
 सहिविश्वातिपाथैवा ४
 सहिवेदावसुधिति ३
 सहिशार्जनिमारुतं २
 सहिद्वार्षे शतपत्र सशु ५
 सहिश्रवस्यु सवदनामि १

अष्ट अ वर्ग मंत्र
 ४ १३ सहिष्मजस्रिभ्युवा
 ७ २ सहिष्माधन्वाक्षितं
 ४ २३ सहिष्माविश्वर्षणि
 ८ ५ १४ सहिसुलोयपूर्वचित्
 ४ १ ८ सहिस्यस्यपदशो
 ४ १२ सहोतायस्यरोदसीचिद्व ४
 ६ ५ सहोताविश्वपरिभृत्व ४
 ४ १२ सहोतासेदुद्वसं ४
 ४ २५ सहोक्षिविश्वपरि ४
 ४ २५ सहोपुणोवप्रहस्तैः ४
 ४ ५ २४ सार्तपनाद्वहति ४
 ४ ७ २४ साकज्जात क्रतुवा ४
 ४ ५ ८ साकज्जाता सुव्व साकसु ४
 ४ १ १३ साकजानासुसथमादुरेक ४
 ४ ६ २२ साक्यद्वसुमपत ४
 १ ४ २० साक्युजायकुरसेव ४

अष्ट अ वर्ग मंत्र
 ६ ८ १० साकवदतियुहव
 ३ ८ २५ साकहिशुचिनाशुचि
 ४ १ १५ साकुरुक्षोमजयत
 ४ १ १७ सातिर्नवोमवती स्वर्षती ४
 १ ६ १३ सातेअमरातमा
 ८ २७ सातेजीवातुस्ततस्य
 ८ ७ २० साद्युनेशुचिर्नद्वहत्
 ४ ५ ८ साद्युनेगुहुरस्तेव
 ८ १ १८ साध्वर्षासिसुगता
 ५ ८ २४ साध्वर्षाशतिसिनी
 ४ २ ३० साध्वर्षाशतिसिनी
 ८ ६ २८ सानोअधयस्याव्य
 ४ ३ १७ सानोअधयस्याव्य
 ४ ३ १६ सानोविश्वाअतिद्विप
 ४ ५ १० सार्मद्विवहृत्सहि
 ४ १ सामशुरायेनिधिमत्

अष्ट अ वर्ग मंत्र
 ७ २ २७ सामासुलोक्ति परि
 २ ५ २६ सामसुदयतीश्वशुगय
 ७ ४ ३ सामसुदयतीश्वशुगय
 ४ ७ सामविदसुनीरोमसन्निरस्तु ५
 ६ ५ २२ सामासुदयतीश्वशुगय
 ७ ७ १९ सामासुदयतीश्वशुगय
 ६ ५ २२ सामासुदयतीश्वशुगय
 १ ५ १४ सामासुदयतीश्वशुगय
 २ ५ २३ सामासुदयतीश्वशुगय
 ८ २ १७ सामासुदयतीश्वशुगय
 ८ १ १३ सामासुदयतीश्वशुगय
 ८ ७ १४ सामासुदयतीश्वशुगय
 ४ ४ २१ सामासुदयतीश्वशुगय
 ४ ८ २१ सामासुदयतीश्वशुगय
 ३ ५ १ सामासुदयतीश्वशुगय
 ८ १ २२ सामासुदयतीश्वशुगय

अष्ट अ वर्ग
 ७ ८ १२
 ८ ५ १
 ५ १ ५
 ५ ४ २३
 २ ६ २१
 ५ ५ १४
 १ ३ ९
 ५ ५ १०
 २ ७ ४
 ५ १०
 ७ १९
 ७ २९
 ८ ११
 ७ २ २२

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग		
सिंहंनसन्तुमर्कः	७	३	२५	सुगाव्यनोवावीस्वऋष्यपुंसः२	३	१०	सुताइंद्रायवायवे	१०	३	सुनोतामधुमत्तम्	६	८	२०
सिंहाइवनानदति	१	५	७	सुगलेकशेसनविजोअब्बा५	४	९	सुताइंद्रायवायवे	९	६	सुनोतासोमुपाहे	५	३	१८
सिग्नाअश्रेधियोअुस्मे	७	६	२	सुपुरससुहिरण्यः	३	१०	सुतावतस्त्वावय	१०	४	सुनवंत्सिसोमरथिरासः	८	३	९
सिनीवाल्लिष्टुष्टुके	२	७	१५	सुगोततेसुपथापवते	५	५	सुतासोमधुमत्तमाः	५	५	सुपूर्णइथानुबमालि	७	७	२१
सिपंक्रिसावासुसतिश्चति	५	५	१७	सुगोहिवाअर्यममित्र	२	७	सुतेकध्वरेअधिवाच	७	४	सुपूर्णवसेमृगोअस्याद	५	१	२१
सिपकुनजर्जव्यस्यपुष्टे.	४	२	१६	सुज्योतिप.सुयदक्षपिष्टन४	८	८	सुतेसुतेन्योक्से	८	१	सुपूर्णविप्राःकवयः	८	६	१६
सिपासत्तरीणां	७	१	४	सुतंभुरोयजमानस्यसप	४	२५	सुत्रामाणपृथिवीयां	२५	२	सुपर्णावृत्तअसते	१	७	२२
सीदंतस्तेवयोयथा	६	२	१	सुत सोमोअसुतादिद्व	४	७	सुदक्षोदक्षे ऋतुना	७	४	सुपर्णावाचमक्रतो	८	४	२९
सीदंहोतु स्वडलोकेचिकि३	३	१	३३	सुतदृत्त्वंसिमिःरुइंद्रसोमे	४	६	सुदासैदन्नावसुविअंता	६	१	सुपेशंसंमावचुजसस्तं	४	१	२८
सीरादुंजंतिकुवयः	८	५	१८	सुतइंदोपवित्रआ	७	४	सुदेव समहासति	४	३	सुपेवांससुखंरथ	१	४	६
सुकमौणःसुरुचो	३	४	१९	सुतइंद्रायवायवे	६	८	सुदेवास्थकाण्वायुना	८	६	सुप्रतीकिवयोवृधा	३	६	२१
सुक्रिशुकंशल्मलि	८	३	२३	सुतदृद्रायविण्णे	७	१	सुदेवोअथप्रतेदना	१	८	सुप्रवाचुंतववीर	२	६	१२
सुक्कसुपाणिःस्वान्	३	३	२६	सुतएतिपुवित्रआ	६	८	सुदेवोअसिबरण	८	५	सुप्राचुयंसुवीर्यसुदुबायूं	६	२	८
सुक्षेत्रियासुगातुया	१	५	५	सुतपाहेसुताइमे	१	९	सुनिर्मथानिर्मथितः	९	३	सुप्रावीरस्तुसक्षयः	५	३	१४
सुखरथयुजोसिंधुः	८	३	७	सुताअनुस्वमारजः	७	१	सुनीतिभिर्नयसिन्नायसे	१	६	सुप्राब्ज.प्राशुपाळे	३	६	१४
सुगःपथाअचक्षरः	१	३	२२	सुतादृद्रायवृद्धिणे	७	१	सुनीथोवासमत्यः	१	४	सुप्रेतुःसूयवसो न	२	५	१३

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्गः
सुब्रह्माण्डेववतं	८ १ ३	सुवीर्यं स्वर्ग्यं सुराव्यं	६ १ ६	सुसंहर्यात्वाव्यं	१ ६ ४	सूर्यचक्षुर्गच्छसुवार्तं	७ ६ २०		
सुमग्न सप्रयज्यन्नो	१ ६ १२	सुदृढयोर्वतेयत्र	२ ४ २९	सुसदृढात्वाव्यं	८ ८ १६	सूर्याचक्षुमसौधाता	८ ८ ४८		
सुमग्नः सर्वजतिषु	६ १ ३८	सुशसो नो विगृणतेयवि	१ ३ २९	सुसंमिद्धायशोचिपे	३ ८ २०	सूर्यायावद्वहः प्रागात्	८ ३ २२		
सुमग्नानो देवाः कृणुत	८ ३ १३	सुशिल्लये बृहतीमही	६ ७ २५	सुसंमिद्धो न जावह	१ १ २४	सूर्यायेद्वेवेभ्यः	८ ३ २३		
सुमगलीरियंवधू	८ ३ २६	सुशेवो नो मृष्ययाकुं	६ ५ ३४	सुक्तवाकप्रथममात्	८ ४ ११	सूर्ये विपमांसजा	२ ५ १५		
सुयुग्मि रश्मि सुदृता	३ ४ ३	सुपहांसो मत्तानिते	६ ८ १९	सुकेमिर्वोवचोभिर्देवञ्च	४ २ २६	सूर्यो देवीसुपसरोचमानो	१ ८ ७		
सुयुग्वहतिप्रतिवा	३ ४ ४	सुपुष्वासंभ्रमवस्तदृच्छ	३ ३ ६	सुनोर्मतेनाश्विनागृणाता	१ ८ १५	सूर्यो नो द्विवस्पातु	८ ८ १६		
सुर्यो जातिश्चिग्वे	६ ५ ४	सुपुष्वासुननिकृतेरुपस्थे	१ ८ १३	सुयवसाङ्गवतीहिभूयाः	२ ३ २१	सूर्यो रश्मियथासुज	६ ३ ३		
सुसुक्मे हि सुपेशुसा	२ ५ ५	सुपुष्वायातमदिमि.	२ २ १	सुरेत्पाकेतन्व	३ ५ १९	सुजंतिर्दिममोजसा	५ ८ १९		
सुरूपकुलुमतये	१ १ ७	सुपोसे चर्योणावति	५ ८ २३	सुरेश्वकप्रवृहत्	२ १ १९	सुज. सिधूरहिना	८ ३ ११		
सुविज्ञानचिकित्सेजना	५ ७ ७	सुष्टुभोवावृपणवसू	४ ४ १५	सुरेश्विदाहरितोअस्य	८ ४ २४	सुजोमहीरिद्रिया	२ ६ ३		
सुवितत्यं मनमहे	६ ८ ३१	सुष्टुसारयं सुयमा	७ ८ २६	सुरेश्विद्रथपरितक्यायां	४ १ ३१	सुण्येवजुर्मरीतुर्फरीत्	८ ६ २		
सुदिवृत्सुतिरज	१ १ २०	सुब्बाणासंहद्रस्तुमसिं	८ ८ ६	सुरोनयस्यदशतिरेपा	४ ५ ३	सेदुभिरभीत्यस्वन्या	५ १ २५		
सुवीरस्तेजनिता	३ ५ २१	सुब्बाणासोव्यद्विभि.	७ ५ ३	सूर्यैरविमर्हैरिक्ता	८ ७ २७	सेदुभिर्योवसुव्यतोविपा	५ १ २५		
सुवीर्यथिसामग्	४ ५ २६	सुसकाशाभासुर्मृष्टवु	२ १ ६	सूर्येस्येवसुमयं	७ २ २२	सेदुभिर्योवसुसुभगः	३ ४ २४		
सुवीरोसोव्यधना	७ १ २२	सुसहकंस्वनीकप्रतीक	५ २ ४	सूर्येस्येववृक्षयोज्योतिरेपां	३ ३ ३	सेदुभोवस्तुमस्त.सनु	५ ४ ७		

मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्र.	अष्ट. अ. वर्ग.	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग.	
सेष्टमवोयमवथ	३	७ १०	सोअँपँद्वयपीत्तये	७ १ २५	सोमं पुनानोअव्यये	७ ५ २३	सोमाअसृष्टयाश्रवः	६ ८ १३
सेनैवसृष्टामदद्या	१	५ १०	सोवस्यवज्रोहरितः	८ ५ ५	सोमं अथमोविदिदे	८ ३ २७	सोमाअसृष्टमिदवः	६ ७ ३८
सेमन्न काममारुण	१	१ ३१	सोवस्यविदोमहिराम	७ ३ १४	सोमं सुतोधारयात्यं	७ ४ १९	सोमानुस्वरं	१ १ ३४
सेमन्न सोममागहि	३	३ ३०	सोअंगिरसामुचथा	२ ६ २५	सोमइदं सुतोअस्तु	६ ४ ५०	सोमापूणाजननारथीणां२	८ ६ ६
सेमावैतुवपदकृति	५	२ १९	सोअंगिरोभिरगिरस्तमो	७ ८	सोमउपुवाण सोवृभिः	७ ५ १३	सोमापूणारजसोविमान२	८ ८ ६
सेसामंविद्विप्रभृति	२	७ १	सोचिन्नमुद्राक्षुमती	७ ६ ९	सोमएकैभ्यःपवते	८ ८ १२	सोमारुद्राधारयेथामसु ५	१ १ १८
सेहानउग्रपृतनाअमिदुहं. ६	६	३ १९	सोचिन्नवृद्धिभ्याइं स्वा	७ ७ ९	सोमगीभिर्द्वुब्यं	१ ६ २१	सोमारुद्रायुवमेतान्यसु ५	१ १ १८
सेनानंकिनसुविदत्रो	२	६ १	सोचिन्नसथ्यानर्थइत.	८ १ ९	सोममन्यउपसदत्	४ ८ २३	सोमारुद्राविदुहंतुविपूवी५	१ १ १८
सोअमईजेशशमेचमत्तं.	४	४ ३६	सोताहिसोममाद्रिभिः	५ ७ १३	सोममिद्रावृहस्पती	३ ७ २५	सोमासोनेसुतासृष्टांशो २	४ ६ ६
सोअमप्रानमसाससि	५	६ १६	सोवचंसिधुमरिणान्	२ ६ १६	सोमयासोमयोशुवः	१ ६ २०	सोमा. पवतइदव ७	५ २ २
सोअभियोवसृग्णे	३	८ २२	सोसंगवोधेनवः	७ ४ १७	सोमराजन्मूर्च्छान.स्व	६ ४ २०	सोमैनादियाबुलिन.	८ ३ २०
सोअश्रेअङ्गाहरिः	७	३ २०	सोममन्यतेपपिवाञ्	८ ३ २०	सोमराग्रंधिनोहृदि	१ ६ २१	सोमोअर्पतिधर्णसिः	८ ८ १३
सोअङ्गाडाश्रध्वरः	६	१ ३०	सोसंराजानुमवसे	८ ७ २९	सोमस्युधारंपवतेन	६ ३ ५	सोमोअस्रभ्यं	३ ४ ११
सोअग्रतीनिमनवे	२	६ २३	सोमःपवतेजनिता	७ ४ ६	सोमस्यमातवसंवक्ष्यंशे	२ ८ १३	सोमोअिगातिगातुवित्	३ ४ ११
सोअभियोनवसः	८	५ १५	सोमं पुनानऊर्मिणा	७ ५ १०	सोमस्यमित्रावकुणा	५ ५ १७	सोमोददंशुर्वयं	८ ३ २८
सोअर्षवोनुधः	१	४ १९	सोमःपुनानोअर्षति	६ ८ १	सोमस्यराजोवरुणस्य	८ ८ २५	सोमोदेवोनुसूर्यः	७ १ ३२

मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः	मंत्र	अष्ट. अ. वर्गः
सोमोर्विषुसोमो	१ ६ २२	स्तोत्रेणैर्विषुससिधुने	४ ८ १६	स्तोगोनक्षामस्येति	७ ७ २८	स्त्रियं. सुतीस्ताँवमेपुसः	२ ३ १७
सोमोन्वेधाकृत	१ ५ ९	स्तुतद्दोमेषवा	३ ५ २४	स्तेनरायसारमेयु	५ ४ २२	स्त्रियोहिदासआयुधामि	४ १ २७
सोमोमीद्वान्यवले	७ ५ १३	स्तुतंश्रयास्त्रावर्धति	५ ७ २२	स्तोतायजेअनुव्रतः	६ १ १०	स्थिरमर्षश्चरुपेजातद्दृष्ट	४ १ २६
सोमोराजाप्रथमो	८ ६ ७	स्तुतासोनोमस्तोमृच्छय	४ ४ ११	स्तोतायजेविचर्षणि.	६ १ ८	स्थिरावहिजावसेपा	१ ३ १३
सोमोवधयुरभवत्	८ ३ २१	स्तुपर्ववोमहकृतस्योपा	४ ८ ११	स्तोत्रमिद्रायागायत्	६ ३ ४६	स्थिराव संशुनेमर्ष	१ ३ १७
सोपोमाविदुरसव्यः	८ ३ १८	स्तुपेजमसुभ्रतनर्षसीभि	४ ८ ५	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	४ ८ १६	स्थिराव सुत्वायुधापरा	१ ३ १८
सोमीद्विधासधरुणंप्रयाय	१ ८ २४	स्तुयेनरादिवोअस्य	५ १ १	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	१ २ २८	स्थिराव सुत्वायुधापरा	१ ३ १७
स्तोरीरुद्रवतिषुतउत्व	५ ७ १	स्तुयेज्यंपुरुवर्षसं	८ ७ २	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	७ ४ १२	स्थिराव सुत्वायुधापरा	३ ३ २२
स्तोरीयस्त्वसुचो	७ ७ २८	स्तुयेसावावरुणमित्र	२ ३ १३	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	७ ४ १३	स्थिराव सुत्वायुधापरा	३ ३ ५
स्त्राजुतद्दृष्टपूर्वा	२ ६ ४	स्तुहिद्योजान्त्वतोअस्य	४ ७ १८	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	८ ४ २४	स्थिराव सुत्वायुधापरा	५ ७ ३३
स्तुविष्यासित्वायुहं	१ ३ २८	स्तुहिद्युतविपुक्षितु	६ १ ८	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	८ ३ २१	स्थिराव सुत्वायुधापरा	५ ७ ७
स्तोत्रेणैर्वि सुतद्दृष्टसो	३ २ १८	स्तुहिद्युतविपुक्षितु	५ ७ १५	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	४ १ २५	स्थिराव सुत्वायुधापरा	५ २ १८
स्तोत्रेणैर्वि सुतद्दृष्टसो	२ १ २४	स्तुहीद्व्यश्चवत्	६ २ १९	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	४ ४ २९	स्थिराव सुत्वायुधापरा	६ ३ १२
स्तोत्रेणैर्वि सुतद्दृष्टसो	२ ८ १४	स्तुणानासोयुतद्वचो	२ २ १०	स्तोत्रमिद्रोमरुद्रणः	४ ४ ११	स्थिराव सुत्वायुधापरा	६ २ २५
स्तोत्रेणैर्वि सुतद्दृष्टसो	३ ५ ४	स्तुणीतत्रुहिरावुपक्	१ १ २४	स्त्रियं. सुत्वायुधापरा	७ ८ ५	स्थिराव सुत्वायुधापरा	६ २ २९

मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
स्वामवोर्भनवोद्वेषीत्तये	८	२	१४	स्वयंकृविर्विधुर्तिरे	७	१	४
स्यूर्भनावाचउदियतिव	१	८	४	स्वयचित्समन्वतेदाडुरि	५	७	३२
स्योनापृथिविभव	१	२	६	स्वयदीथभूतेर्वीषीयथा	४	३	१७
लकैद्रभसस्यधर्मतः	७	२	२१	स्वययजस्वदिविदेव	७	२	२
सुवेधयस्यहरिणी	८	५	६	स्वयुरिद्रस्वाळसि	३	३	९
स्वधादेमैसुदुघायस्यधेनुः	२	७	२३	स्वरतिरवासुतेनरः	६	७	७
स्वआयस्तुभ्यं दमुवा	१	५	१६	स्वजितंमहिमंदानं	८	८	२५
स्वमर्योवोज्जिभिः	६	१	३०	स्वनेपेभर्षुप्रस्य	२	१	२१
स्वस्योहिवार्य	१	२	२१	स्वर्णरमंतरिक्षाणि	८	२	९
स्वदस्वद्व्यासमिषो	३	३	२७	स्वर्णवसोरुपसाभरो	५	२	१३
स्वधामतुश्रियंनरः	६	१	३७	स्वर्भानोरधयदिद्रसाया.	४	२	१२
स्वध्वराकरतिजातवेदा	५	२	२३	स्वर्धेद्विसुहशी	३	५	१७
स्वध्वरासोमधुमतोजुम	३	७	२१	स्वदृजुहित्वामुहमिद्र	७	८	१४
स्वनोनवोर्भनामासः	७	५	३१	स्वथायुशसायातसर्वाक	५	५	१६
स्वनोनवोर्भनाज्यदृष्या	४	४	३३	स्वधासिधुःसुरथा	८	३	७
स्वमेनाभ्युप्यासुरि	२	६	२६	स्वसास्वलेज्यार्यस्ये	२	१	८

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
स्विभ्यामयद्भनविंतिरपुसा १	८	२५	इयेजायेमनसुतिष्ठोरे	८	५	१	१
हतावृत्रमिन्द्रं शशुवान	५	३	इयेदेवायुमिद्रापय	२	७	११	२
हंतावृत्रदक्षिणेन	५	७	इयेनरोमरुतोमुळतान	४	३	२२	५
हताहर्षुषीसिमा	८	६	इयेनरोमरुतोमुळतान	४	३	२३	३
हतोनुकिमाससे	६	५	हयोनिवृद्धांजुजित्वयधु	४	२	२८	७
इस जुचिपद्वसु	३	७	हरयोधुमकेतव.	६	३	२९	३
इसाइवकृणुधु	३	३	हरिंशुजलरुपो	७	२	२७	५
इसाइवअणिगो	३	१	हरिंहियोनिमभियेसुमस्व	८	५	५	४
इसाविवपतयोअधुगा	६	३	हरिं सजान पुथ्या	७	४	५	२
इसासोयेवांमधु	३	७	हरिंत्वतावचास्यस्य	८	६	१२	६
इसरिवसलिभिर्वावद	८	२	हरिंसमशारुहरिकेशाभाय	८	५	६	३
इतवशत्रून्यततच	६	३	हरीनुकरयुद्धस्य	२	६	२१	१
इतवृत्रसुदानव	१	२	हरीनुतद्वदवाज्यता	२	६	३	७
इतोवृत्रापथ्या	४	८	हरिन्वस्युयावने	७	७	९	५
इत्वायेदेवाभसुरान्यदार्य	८	१५	हरीयस्वसुजुजाविम्रतावे.	८	५	२६	१
हनामैवाँइत्विष्टायद्वम	२	३	इयंभुपसमर्चय	३	३	८	६

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग
हस्तेवशुक्तिमभिसंइदीन	२	८	२
इारिद्वेवपतयोवनेदुप	६	३	५
इितोनससिग्भि	७	२	२४
इिनोतानोअधुर	७	७	२६
इिन्वतिसुरसुवय.	७	२	१
इिन्वतिसुरसुकेयु पवमा	७	२	१४
इिन्वानासोरयाइव	६	७	३४
इिन्वानोवाचमिप्यति	७	१	३७
इिन्वानोहेचुभिर्भ्यत.	७	१	२१
इिमेनांमिन्द्रसमवारयेयां	१	८	४९
इिमेवपुर्णसुपितावनि	८	२	१८
इिरण्यकर्णमिग्नीव	२	१	३
इिरण्यकेशोरजसो	१	५	२७
इिरण्यगर्भ समवर्ततात्रे	८	७	३
इिरण्यवल्गमपुवर्णोघत	४	४	१८
इिरण्यदत्तशुचिवर्ण	३	८	१४

ऋक्सं.

॥ ८३ ॥

मंत्र	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग	मंत्रः	अष्ट. अ. वर्ग
हिरण्यलिङ्गिणोअस्यु	४ ३ ३ १	हिरण्यरूप सहिरण्यसं	२ ७ २३	हृणीयमानोअपुहि	३ ८ १५	होतारंश्चित्रयं	७ ५ २९
हिरण्यपाणिमूर्तये	१ २ ४	हिरण्यश्रुगोयोअस्युपाद्वा	२ ३ १२	हृसुपीतासोयुध्यते	५ ७ १९	होतारत्वाद्युणीमहे	४ १ १२
हिरण्यपाणि सन्विता	१ ३ ७	हिरण्यस्त्रपःसवितर्यथा	८ ८ ७	हृदात्तृष्टेपुमर्नसोजयेपू	८ २ २८	होतारविश्वेदसं	१ ३ २९
हिरण्यपाणि. सन्विता	३ ३ २६	हिरण्यहस्त्रमधिनारराणा	१ ८ १७	हृदिस्थयस्त्रआसते	७ ७ २१	होतारससजुहोत्रेयजिष्ठ	१ ४ २४
हिरण्ययीजुरणीयं	८ ८ ४२	हिरण्यहस्तोअसुर	१ ३ ७	हृति पुक्षिणीनर्दभात्यु	८ ८ २३	होत्राद्दहंवरुणविभ्यदायु	८ १ १०
हिरण्ययीवांराभि.	५ ८ ६	हृद्भ्रुकुण्वतीवसुपही	२ ३ १९	होताजनिष्टचेतनः	२ ५ २६	हृदनहित्वान्युपंत्यूर्मयः	१ ४ १३
हिरण्ययेनपुरुकु	३ ७ २०	हुवेव सुयोत्मान	२ ५ २४	होतादेवोअमर्त्यः	३ १ २९	हृदाद्भवकृक्षयःसोमधाना	३ २ २०
हिरण्ययेनुरथेन	५ ८ ७	हुवेव सुनुसहसो	४ ५ ७	होताध्वरुगवयाअग्निभि	३ ७ १२	हृयामसित्वेदया	४ ७ १३
हिरण्ययेभिःपुविभिः	१ ५ ८	हुवेवार्तस्वनंकुवि	६ ७ ९	होतातिपत्तोमनो	१ ५ १२	हृयामिदेवोअयातु	५ ३ २५
हिरण्यरूपसुपसोन्बुद्यौ	४ ३ ३१	हुवेवोदेवीमदिति	४ ८ ८	होतायक्षद्वलिनो	२ २ ४	हृयाम्यभिप्रथमंस्वस्तये	१ ३ ६

इतिशाकलसंहितामंत्रकोशःसंपूर्णः ।

॥ प्रशस्तिः ॥

जंब्वंतर्गतदक्षिणापथगतोगोदावरीदक्षिणसद्याद्विव्यतटांतरालविलसत्क्षेत्रेपुनर्भोगे । यापूस्तत्रफिरंगभूपकलितागोमांतकारख्यापुरा
 लधुःसर्जनचतुरप्रथयतीवर्तिसर्वोपरि ॥ १ ॥ ग्रामोस्तितत्रसुमहान्कमलानिवासोयंपेडणेइतिजनाःसमुदाहरति । योमक्तहेतुपरिपूरक
 देवसवैःश्रीमद्भिरधिजनहृच्छयैश्चजुष्टः ॥ २ ॥ .यस्यातरेभगवतीप्रमुखाहिदेव्यःसूर्जस्वलारवळनाथमुखाश्चदेवाः । छायाश्रिताखिल
 मनोरथपूरणेनकल्पद्रुमाइवलसंलानिशप्रसन्नाः ॥ ३ ॥ तत्पश्चिमेपरिसरेपणशीतिवाव्याजातायदेकनिलयाःपणशीकराख्याः । आसंक्षिराद्
 रवळनाथपदारविदसेवैकतानमनसोऽमलकीर्तिभाजः ॥ ४ ॥ तेष्वन्वयेष्टकरणेनसुशीलविद्यासंपङ्करेणविमलाचरणेनशश्वत् . श्रीशप्रसाद
 समवाततप .श्रुताब्धिगुर्वादरेणतिलकोऽजनिलक्ष्मणार्थः ॥ ५ ॥ भार्योपितनिजमनोनुगुणैवसाध्वीभामेवकृष्णमवृणोदयसत्यभामा ।
 दापलकञ्जुषतुःसुतपुत्रिपौत्रैर्भेणतौचिरमदभ्रसुखौप्रपंचे ॥ ६ ॥ तद्वर्षजेषुपणशीकरवासुदेवशर्मजनिष्टचरमःसुरविप्रमत्तः । प्रथसम
 स्तूपतशाकलसंहिताख्यपारायणाध्ययनहोमविधानपूर्ण ॥ ७ ॥ तमावकन्निर्णयसागेशःश्रेष्ठीतुकारामचतुर्वराह्यः (चौधरीत्युपनाम) ।
 शक्रेदगश्यष्टसुधाञ्जु १८३२ केऽब्देसाधारणेबाहुलमासिपूर्णः ॥ ८ ॥ वर्णक्षोदकलाकलापकलनाच्छ्रीमानभूज्जावजीक्षोणीमंडलवर्ति

ऋक्सं.

॥ ८४ ॥

मुद्रणकलजीवातुरासीच्छनैः । धैर्यौदार्यगुणैरुदारयशसागंभीर्यतःसागरोयज्जोनिर्णयसागरोविस्मरोर्ध्वतिलोकोत्तरः ॥ ९ ॥ आस्तांतत्तनुजा
बुदारयशसौदीपात्प्रदीपाविवज्येष्ठःपैतृकसहृणैःकिलतुकारामोभवन्मंडितः । ईड्यस्तासदृशोऽनुजोपिसमशीलःपांडुरंगामिधःसौभ्रात्रिणविलो
भकौजनमनःस्तोमोहमथ्यापुरि ॥ १० ॥ पितुरनतरमात्मयुर्जनं प्रकुरुतामधिकं वशवर्तिनम् । विनयतो नयतो नयतोऽधिकोऽन्यइति
सागरजाग्यवृणोच्चतौ ॥ ११ ॥ स्वसैरिणीवचपलाकमलेतिलोकवाद्प्रगर्ह्णुमिधयावचलासतीसा । वृत्वासुदाचिरमरीरमदुत्सवेनलुब्धा
प्रलोभकतदीयगुणैर्गुणज्ञा ॥ १२ ॥ ॥ इतिशुभम् ॥

ग्रामादिकान्ग्रथमसंस्करणवशिष्टान्दोषान्प्रमार्ज्यबहुलेनपरिश्रमेण ।

ऋक्संग्रहोऽयमधुनापुनरंकितोभूत्प्रीतोस्त्वेनेनभगवाञ्छ्रुतिशास्त्रविच्च ॥ १ ॥

अयंग्रथःपणशीकरोपनामकेनविद्वद्भरलक्ष्मणशर्मतनुजनुपावासुदेवशर्मणा-आठल्येकुलोद्भववैदिकप्रवरगणेशभट्टसाहाय्येनसंस्कृतः ।

श्रेष्ठिपाण्डुरङ्ग जावजीभिः स्वीयेनिर्णयसागरमुद्रणाल्येमुद्रितःप्रकाशितश्च ।

(मुंन्ब्या कोलभाटवीथ्या. घ. नं. २६-२८,) शकः १८५२ सनाब्दः १९३०.

प्रशस्ति -

॥ ८४ ।

॥ विद्मद्भ्यर्थनम् ॥

ऋग्वेदकल्पदु मयौनकादिमाच्यदुगुणा णिधियाविच्य ।

ऋक्संहिताद्यापारिकव्यसालांसमर्पयेवैदिककठदेशे ॥ १ ॥

वेदमास्ताविकम् ।

श्रीः ॥ ग्रणम्यवेदपुरुषवेदज्ञान्पारिकांक्षिणः ॥ ऋक्संहितायाहोमादेः कुर्वे प्रास्ताविकं क्वचित् ॥

ननु कोऽयं वेदो नाम । कथं वा तस्यापौरुषेयत्वेन प्रामाण्यम् । के वा तस्य विषयप्रयोजनसंबन्धाधिकारिणः । न खल्वेतस्मिन् सर्वस्मिन्नसति वेदे प्रवृत्तिः । अत्रोच्यते—इष्टप्राप्त्यनिष्टपरिहारयोरलौकिकप्रायश्चित्तोपदेशोऽयं वेदः । अलौकिकपदेन प्रत्यक्षानुमानेन व्यावर्त्यते । अनुभूयमानस्य सक्त्वं न वनितादेरिष्टप्राप्तिहेतुत्वमौषधादेरनिष्टपरिहारहेतुत्वं च प्रत्यक्षतः सिद्धम् । खेनानुभविव्यमाणस्य पुरुषांतरगतस्य च

तथात्मनुमानगम्यम् । एवंतर्हि भाविजन्मतमप्यनुमानगम्यमिति चेन्न । तद्विशेषस्यानवगमात् । नखलु ज्योतिष्टोमादिरिष्टग्राप्तिहेतुः कलञ्जभक्षणवर्जनादिरनिष्टपरिहारहेतुरित्युमर्थं वेदव्यतिरेकेणानुमानसहस्रेणापि तार्किकशिरोमणिरप्यवागुंशक्नोति । तस्मादलौकि-
 कोपायबोधकोवेदइतिलक्षणस्यनातिव्याप्तिः । अतएवोक्तं—‘प्रत्यक्षेणानुमित्यावायस्तूपायोनबुध्यते । एवंवदन्तिवेदेनतस्माद्देइत्य
 वेदता ॥’ इति । स एवोपायो वेदस्यविषयः तद्वोधेन प्रयोजनं तद्वोधार्थं चाधिकारी तेनसहोपकार्योपकारकभावः संबन्धः ।
 अथवेदानामपौरुषेयत्वेनस्वतःप्रामाण्यमनूद्यते—वेदत्रिकेसंनिकर्षपुरुषारूपाः । नन्वस्तुपदानांपदपदार्थसंबन्धस्यचनित्यत्वं,
 वाक्यार्थप्रमितेश्चवाक्यजन्यतयाविधीनांप्रामाण्यं, तथाप्यानुपूर्वीरूपवेदानानित्यत्वासंभवात्काठकादिसमाख्ययातत्कर्तृकत्वनिश्चयाच्च
 पौरुषेयत्वंसंभवति । पुरुषेचद्वोषसंबन्धसंभावनयानप्रामाण्यंसंभवति । तथाहि । वेदःप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकधर्मवान् वाक्यत्वात्
 भारतवदित्यनुमानेनपौरुषेयत्वम् । नचसामान्यधर्मस्यप्रागभावप्रतियोगितानवच्छेदकत्वेनवेदत्वस्यातथात्वादिसिद्धिरितिवाच्यम् । वेद-
 त्वस्यातादृशत्वेपिइदानींतनवेदत्वादीनांतदवच्छेदकतयानासिद्धिः । अन्यथाघटादीनामपौरुषेयत्वप्रसंगः । वस्तुतोवेदत्वप्रागभावप्रतियो-
 गितावच्छेदकं कार्यधर्मदृष्टित्वात् घटत्ववदित्यनुमानेनवेदत्वस्यापि तथात्वात् । अतोवेदानांपौरुषेयत्वम् । एवंचकाठककालापकादि-
 समाख्या, बर्बरःप्रावाहणिरकामयतेत्याद्यनित्यसंयोगोप्युपपद्यते । तदुक्तं संनिष्कृष्टकालावेदाइदानींतनाइति । तत्रचास्मादीनांकर्तृत्वा-
 संभवाभ्यासादिवदीश्वरएवकर्ता । एवंच ‘त्रयोवेदाअजायंतेस्यभेदेऽवेदोवायोर्यजुर्वेदः’ इत्यादिदर्शनमुपपद्यते । अतो नस्वतःप्रामाण्य-
 मितिचेत् । न । उक्तानुमानस्य वेदत्वंप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकं सामान्यधर्मत्वादित्यनुमानेनसत्यतिपक्षितत्वात् । प्रतियोगिताव-

च्छेदकभेदाभावेन सकलघटप्रागभावैक्यप्रतियोग्युत्पत्तिनाश्रयत्वासंभवेनचनित्यत्वापत्तेः । इष्टापत्तौतूपन्नस्यपुनरुत्पत्तिप्रसंगः, प्रागभावनाशस्वीकारेघटात्पत्तिप्रसंगः । अवयवशस्तत्राशस्वीकारोनिवयवत्वादेवायुक्तः । प्रतियोगिभेदेनाभावानात्वकल्पनेसंसर्गाभावान्योन्व्याभावयोरैक्यप्रसंगः । अतो नसामान्यधर्मस्थप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वम् । प्रथमानुमानमपि—वेदाःप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकधर्माभाववंतोऽस्मर्यमाणकर्तृकत्वादात्मवदित्यन्वयिना, अस्मर्यमाणकर्तृकवाक्यत्वादितिव्यतिरेकिणाचसत्प्रतिपक्षितम् । वेदशून्यकालाभावेनवेदप्रागभावासिद्धेश्च । तथाहि । पूर्वकालोनेवेदशून्यःकालत्वाद्वर्तमानकालवत् । पूर्वकालीनंवेदाध्ययनंपूर्वध्ययनपूर्वकं वेदाध्ययनत्वादिदानींतनवेदाध्ययनवत् । वेदानपौरुषेयाःअस्मर्यमाणकर्तृकत्वादित्यनुमानेनापौरुषेयत्वसिद्धेश्च । एवं 'वाचाविरूपनित्यया' इतिश्रुतिः । 'स्वयंभूरेषभगवान्वेदोगीतस्त्वयापुरा । शिवाद्याःपिपर्यंताःस्मर्तारोऽस्यनकारकाः ॥' इतिस्मृतिश्चोपपद्यते । काठकादिसमाख्यातु श्रुतिस्मृतिविरोधात्प्रवचननिमित्तत्वेनोपपादनीया । 'अभेर्ऋग्वेदः' इत्यादिश्रुतिरप्यभिनाज्ञापितइतिव्याख्येया । अनित्यसंयोगोऽपि प्रवाहनित्यतामादायोपपादनीयः । प्रवाहनित्यत्वंचसजातीयप्रागभावसमव्याप्तसजातीयध्वंसकत्वरूपम् । यद्वाबहुक्षीरादिवाक्यवदसत्यकथादिनाविधेयस्तुतिपरत्वेनोपपादनीया । अतोऽपौरुषेयवेदाइतिसिद्धवेदानंस्वतःप्रामाण्यम् । इतिगागाभट्टः ।

स्वाध्यायविषयेकिंचित्प्रस्तूयते—स्वाध्यायोऽध्येतव्यः । अत्रस्वाध्यायत्वं स्वशाखात्वम् । तत्र स्वत्वंचपरंपरयाध्ययनविषयत्वमनुष्ठानविषयत्वंच । तेन वेदत्रयांतर्गतैकैकशाखापरःस्वाध्यायशब्दः । तेनाध्ययनानुष्ठानयोः स्वपरंपरपरिर्यूहीताध्ययनानुष्ठानविषयत्वोपपत्तिः । अधीतवेदस्यप्रयोजनत्वंचेत्थमवसेयम् । विधीनां प्रवृत्तिजनकप्रवर्तनाज्ञानम्, अर्थवादानां ग्राह्यत्वज्ञानं, मंत्राणां

विशिष्टार्थस्मरणं, नाम्नां कर्मभेदो गुणफलोपबंधः संकल्पलाघवंच, साम्नामक्षरामिव्यक्तिः, स्तोत्रानां सामकालपूर्तिः, उपनिषदां पार-
लौकिकफलकर्मप्रवृत्तिजनकशरीरव्यतिरिक्तजीवात्मज्ञानं, क्रमज्ञानादिच यथेष्टमूहनीयम् । एवमंगानामपिवेदोपकारकत्वम् । तच्च
शिक्षायाः स्वरादिनिश्चयद्वारा, कल्पस्य शाखांतरसंदिग्धविध्युपसंहारद्वारा-न्यायलब्धार्थतापर्येणियद्वाराच, व्याकरणस्य वैदिकोहवि-
ज्ञानद्वारा, निरुक्तनिघण्टोवैदिकशब्दज्ञानद्वारा, छंदसां वैदिकवाक्यपरिमाणद्वारा, ज्योतिषस्य वैदिककर्मप्रयोगोपयोगितिभ्यर्क्षोद्दिष्टा-
नद्वारा, अधीतवेदजन्यार्थज्ञानोपयोगित्वात्सिद्धं सांगोवेदोऽध्येयोनुष्ठेयानितदुदितानिकर्मणीति । तथाच ऋग्वेदस्यैवाखिलवेदाद्यत्वेना-
भ्यर्हितत्वाचदंतर्गतशाकलसंहितामाधिष्ठत्याध्ययनाध्यापनस्याहाकाराद्युपकर्त्रांयंभूयादिति नैकशोविद्वत्साहाय्येनप्रयतितंमयाऽस्याःशोध-
नादिसंस्करणाय । योजितानिचार्षैर्देवतच्छंदांसिआमूलांततत्सूक्तपत्राद्यःप्रदेशेषु( ) धनुश्चिहांतर्गततच्छास्त्रार्थविलासभांजि । प्रत्याव्या-
यमतेतच्चदंतर्गतदेवतात्यागाःसूक्तपक्षेणभेदपक्षेणचदर्शिताः । अतेशाकलसंहितावर्तिनामृचामकारादिवर्णक्रमकोशोऽप्यनल्पपरिश्रमेणप्रणीयसमथोजी-
गाद्यपि प्रस्तावनाव्यवहितत्वेनसंग्रथितमत्र । अतेशाकलसंहितावर्तिनामृचामकारादिवर्णक्रमकोशोऽप्यनल्पपरिश्रमेणप्रणीयसमथोजी-
तिपुस्तकंयावच्छेषुषिपरिष्कृत्यसंशोधितम् । स्वाहाशब्दयोगेऋगंतस्वरस्योदात्तानुदात्तस्वरितत्वप्रतिपत्तिसौकर्यार्थसृगते *एतादृशं चस्वरितचिह्नं कल्पितं तत्रतत्र । तेनैतादृशचिह्नयहीनाःकेवल-॥-रेखाद्वययुजःशेषाऋचोऽनुदात्तान्ताभवन्ति । अर्धर्चादा-
वैकैवरेखेति कल्पितास्त्रपरिपाटी । एवंविहितेष्वत्यंतश्रमपुरःसरंशोधने शरीरिमात्रसाधारणभ्रान्त्यादिसमुत्थंदोषजातं सौजन्यधुरीणैः

सारस्पृहयालुभिः परिशीलितमरालचालुरीकैर्विपश्चिद्वैरुपेक्षमाणं कृतशोधनं चाशासानः सकलाध्येत्रध्यापकप्रयोजकादिसौकर्यमेत-
 ङ्ग्याहसंभावयन्गुणिजनचक्षुर्धटापथगामितयैवसार्थकतांमन्यमानोगुणिजनपरितोपमेवैतब्बापापारत्नीयमाणोऽखिलजगन्नायकोविदुधातु-
 प्रमाणसिद्धांतविरुद्धमत्रयत्किंचनभून्मतिमांघदोपात् । मात्सर्यमुत्सार्यतदार्यचिन्ताःप्रसादमाधायविशोधयंतु ॥ इत्याशास्त्रे

विद्वदेकांतवशंवदः—

वा. ल. पणशीकरः ।

अत्रादर्शपुस्तकदातृनिर्देशः ।

- १ वे ॥ शा ॥ सं ॥ गणेशमृदुआठल्ये आलीवागइत्यैतदेचंमहतापरिश्रमेणतैरेवनिर्मितंस्वाहाकारपुस्तकमेकं ।
- २ वे-॥ शा ॥ सं ॥ आत्सारामभटजी अळवणी सावंतवाडीइत्यैतदेतंस्वीयसंप्रहस्यंकाशीस्थजड्येप्रणीतं ।
- ३ वे ॥ शा ॥ सं ॥ रामचंद्र(बाबा)पाध्ये गुर्जरभालावलीइत्यैतैः महामहोपाध्यायगोपालोपाध्यायप्रणीतंसंपाद्यदत्तं ।
- ४ वे ॥ शा ॥ सं ॥ बाबुरामचंद्रदीक्षितजडेवनारसइत्यैतैःप्रहितऋग्वेदकरुपद्रुमादिकोशान्शौनकीयांश्चाकलय्यमुद्रितमासीत् ।

तच्चद्वैतीयिकेऽसिन्संस्करणे—

तदंतर्वर्तिमंत्रभागं वे ॥ रा ॥ गणेशभटजीआठल्येइत्येतेपांसाहाय्येनसर्वात्रुक्रमभाष्येणचपुनःसंशोध्यप्रकाशितोऽयंत्रथइतिशम् ।

संहिताहोमेप्रमाणम् । तत्रादौसंहिताहोमेप्रमाणंफलंचप्रायश्चित्तप्रकरणेबृहदाश्वलायनस्मृतौ—‘श्रौताग्निपिस्तातोभौप्रायश्चि-
त्ताहुतीहुनेत् । संहितागणकृष्णान्डपावमान्यादिमिद्विजः॥स्मार्ताभावेदुकृत्वाग्नेंकुर्यात्तुपनीयकमि’ति॥श्रौताग्निपीत्यपिनास्मार्ताग्निमान-
पिस्तातोभौकुर्यादितिप्रतीयते । प्रायश्चित्ताहुतीरित्यनेनपापनिवृत्तिफलकत्वंबोधयते । उक्तपनीयकोनामआधानसुबोधिन्यां—‘दग्धेभ्वग्निंस-
मारोभ्यपुनर्दग्धेभुसंयुतं । पुनस्तद्धत्तृतीयोग्निःसप्तोत्तपनीयकः’॥ इति । लौकिकमग्निंसंस्कारविशिष्टं कृत्वाकुर्याद्धोममितीशेषः । श्रुतावपि—
‘यःसमिधायऽआहुतीयोवेदेनद्वादशमतोऽञ्जये’ । योतमसास्वध्वरः’॥ इतिमंत्रेस्वातंत्र्येणसंहिताहोमःप्रतीयते । तथाचमंत्रार्थः—अमये
अन्नर्थ । यः मर्तः—मनुष्यः । समिधा—पालाश्यादिसमिधाधानेन । आहुती—आहुत्या आज्यादिसाध्यया । यो वेदेन—संहितया तदंतर्गत-
सर्वमंत्रकरणकहोमेनच । द्वादश—परिचरतीति ॥ यद्यपीयंश्रुतिर्वेदेनेत्यस्यब्रह्मयज्ञाध्ययनेनेत्यर्थकरणेनपाकयज्ञप्रशंसाकरणपरतयायोजिता
तथाप्युक्तार्थपरतयापियोजयितुंशक्यते बाधकाभावात्, वेदेनाप्रयेददाशेतिसमिध्याहृतपदस्वारस्याच्चअथचश्रुतीनांविश्वतोमुखत्वात् ।
तेनोक्तार्थतात्पर्यनिर्णयिकापूर्वोदाहृताश्वलायनस्मृतिरप्यनुग्रहीताभवति । एतच्छ्रुतिविहितसमिधाधानाद्युक्तकर्मफलं‘तस्येद्वर्त’इत्यग्निम
श्रुतौस्तुदं । तथाहि—‘तस्येद्वर्तोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युन्नित्तंमंगशः । नतमंदेद्विवर्कंतुर्तश्चननमर्थकृतंनशत्’ ॥ इति । मंत्रार्थः—
तस्यैव आशवः—शीघ्रगंतारः । अर्वातः—अथाः । रंहयते—वेगंकुर्वति । शत्रून्प्रसहंतइत्यर्थः । तस्यैवद्युन्नित्तमंगशः—दीप्ततमाकीर्तिश्चभवति ।
अपिच । तं देवकृतं—देवेषुविहितकारणेनयत्कृतं । अंहः—पापं । कुतश्चन—कस्मादपिहेतोः । ननशत्—नव्याप्नोति । अशत् नशत्

इतितन्नाम । नचमर्त्यकृतं—मनुष्येषुहिंसदितन्न । इत्येवंपापक्षयकामेनाभिष्टुश्रुषाकार्येत्युक्तंभवति । अतःपापक्षयकामेनापिसंहिताहोमो विधेयइतियावत् । किंचोपाकर्मांगत्वेनापिसांख्यायनसूत्रे—‘अत्यृचंवेदेनजुहुयादित्यादिनाऽनेकेहोमविधयोऽमिहिताः । तथाचसूत्रं— ‘अक्षतसकुनांधानानां दधिघृतमिश्राणांप्रत्यृचंवेदेनजुहुयादितिहैकव्याहुःसूक्तानुवाकाद्याभिरितिवाध्यायार्षेयाद्यादिभिरितिमाह्मकेयोऽथह-
साहकौपीतकिरप्रिमीळेपुरोहितमित्येककुमुंभकस्तद्व्रवीदावदंस्त्वंशकुनेगृणानजमिप्रनाधामंतेविश्वंगतानोयज्ञयज्ञियायोःस्वोऽरणः
प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वाग्नेयाहिमरुत्सखायत्तेराजन्धृतं हविरितिबृचास्तच्छंथोर।वृणीमहइलेकहुतशेषाद्धविःप्राश्रंती’ति ॥

एवंपराशरस्मृतौप्रायश्चित्तप्रकरणेद्वितीयाध्यायेपारायणांगत्वेनदशांशहोमोऽमिहितः । तथाहि—‘ब्रह्महानरकस्यांतेपांडुकुष्ठीप्रजा-
यते । प्रायश्चित्तंप्रकुर्वीतसयत्पातकशांतये ॥ चत्वारःकलशाःकार्योःपंचरत्नसमन्विताः । पंचपल्लवसंयुक्ताःसितवस्त्रेणवेष्टिताः । कषाय-
पंचकोपेतानानाविधफलान्विताः।सर्वौषधिसमायुक्ताःस्थाप्याःप्रतिदिशंदिशं ॥ रूप्यमष्टदलंपद्मंमध्यकुंभोपरिन्यसेत् । तस्योपरिन्यसेद्देवं
ब्रह्माणंचचतुर्मुखं ॥ पलार्धार्धप्रमाणेनसुवर्णेनविनिर्मितं । अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत्रिकालंप्रतिवासरं ॥ यजमानःशुभैर्गंधैःपुष्पैर्धूर्वैर्वथाविधि ।
पूर्वादिकुंभेषुपुततोब्राह्मणाब्रह्मचारिणः ॥ पाठयेयुःस्वकान्वेदाष्टवेदप्रभृतीन्धनैः । दशांशेनततोहोमोऽग्रहशांतिपुरःसरः ॥ मध्यकुंभेविधा-
तव्योघृताकैस्तिलव्रीहिभिः । द्वादशाहमिदंकर्मसमाप्यद्विजपुंगवः ॥ भद्रेपीठेयजमानमभिषिंचेद्यथाविधि । ततोद्वाद्याथाशक्तिकोभूहेम-
तिलादिकं ॥ ब्राह्मणेभ्यस्ततोदेयमाचार्यायथाविधि । आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ प्रीताःसर्वेव्यपोहंतुममपांपसुदारणं ।
इत्युदीर्यमुहुर्मत्स्यातमाचार्यक्षमापयेत् ॥ एवंविधानेविहितेश्चेत्कुष्ठंविनश्यति’ ॥ इति ॥ यद्यपिरुद्रकल्पद्रुमेलिखितकालिकापुराणे—

‘जपाद्दशांशतो होमस्तथा होमात्तु तर्पणं । तर्पणस्य दशांशेन मार्जनं कथितं किल ॥ मार्जनेन स्य दशांशेन ब्राह्मणानपि भोजयेत् ॥ जपोर्चापूर्वको हो-
 मस्तर्पणं चाभिषेचनं ॥ भूदेवपूजनं पंचप्रकारोऽकार्युरस्त्रिकथेति ॥ होमांशस्तौ जपं क्रुयामसंख्याचतुर्गुणं । एवं कृते तु मंत्रस्य जायते सिद्धि-
 तमा’ ॥ इति वचनैः पुरश्चरणं गजपसामान्यदशांशहोमः कर्तव्य इति प्रतीयते तथापि—‘पाठयेयुः स्वकान्वेदाष्टग्वेदग्रथृतीन्शतैः । दशांशेन
 अदशाष्टत्तिपारायणेष्वेवैकवृत्तिरूपदशांशेन विफलितम् ॥ केचित्तु महार्णवादिग्रंथेषु ‘रूपरुद्रजपशेषोऽशांशहोमो विधेयः । तत्संभव
 राद्यंतमंत्रैर्वा दशांशसंख्यापूरणवदेकसंख्याकादिपारायणपक्षेष्याद्यादिमंत्रैस्तद्दशांशसंख्यापूरणीया । एवं कल्पनायां तत्रयन्मूलतदेवात्रा-
 न्वेषणीयमिति वदंति । महार्णवे तु ‘चतुर्ब्राह्मणेषु ऋग्वेदग्रथृतिमंत्रैस्तद्दशांशसंख्यापूरणीया । एवं कल्पनायां तत्रयन्मूलतदेवात्रा-
 संख्याव्याहृतिमिहोमः कार्य इत्युक्तं । केचित्तु संहिताहोमांशेसाधकतयोपन्यस्तानि ऋग्विधानस्थानि—‘एपाहि संहितावेदैः सर्वब्रह्मस्यै-
 निचत । उग्रेण तपसा दृष्टा विश्वा मित्रेण धीमता ॥ होमांश्च जपयन्नांश्च नित्यं कुर्वत वैतया’ इत्यादीनि वचनानि तान्युपक्रमोपसंहाराभ्यां गायत्री-
 मंत्रहोमपराण्येव न तु संहिताहोमपराणि । कृत्स्नसंहिताया विश्वा मित्रदृष्टत्वेन काप्यनुपलंभात्पराग्यास्तदृष्टत्वाच्च निचृदिति विशेषण-
 स्य सकलसंहितायामसंभवात् न्यूनाक्षरत्वेन गायत्र्यंश एव तत्संभवाच्च वेदैश्चतुर्भिर्वेदैः संहितासन्वग्रथृतेति स्पष्ट्यक्षरार्थः । एवं च संहितेति पद-
 श्रवणमात्रेण कृत्स्नसंहिताहोमपरतया पूर्वोक्तवचनानियोजयतां प्रमाद एवेति सुधियो विभावयंतु ॥ इति ऋग्वेदकल्पद्रुमः ॥

१ पुरस्त्रिकथा—पद-
 म् ।

प्रासंगिकविधिविषयनिर्णयसंग्रहः ।

मंत्रविर्णिर्णयः । ऋषिदेवतच्छंदांस्यनुकल्पसिद्ध्याम' इति सर्वाऽनुक्रमपरिभाषायाऽपि प्रथमनिर्देशात्तदुल्लिख्यते । ननु मंत्रब्राह्मणयो-
 र्बेदाभिधेयत्वात्सर्वाऽनुक्रमण्यां 'नह्येतज्ज्ञानमृते' इत्यादिज्ञानस्य मंत्रादावेवावश्यकत्वबोधनादौ तरेयब्राह्मणे मंत्रभागसत्त्वेऽपि तत्प्रतीकोपादा-
 ने नर्ण्यादिकथनस्याकारणाच्चात्र नैवर्ण्यादिज्ञानस्योपयोगइति चेन्न सर्वाऽनुक्रमण्यां ब्राह्मणां तर्गतमंत्राणां मृष्याद्यकथनेऽपि 'अज्ञातर्ण्यादिको मंत्रो-
 दोपावहइति श्रुतिः' इति कल्पसारी च्या बृहदेवतायां 'सौर्याणि चैव सामानि सर्वाणि ब्राह्मणानि च' इत्यनेन देवतोक्त्या च छंदसस्तुस्वरूपसि-
 द्धत्वेन चर्ण्यादिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ब्राह्मणस्थानेकभागघटितत्वेन मंत्रभागस्यापि तदंतर्भूतत्वात् तत्रर्ण्यादिज्ञानस्योपयोगः । 'मंत्रातिरिक्तं
 ब्राह्मण' मिति भेदव्यवहारस्तु समुदायनिबन्धनइत्यदोपात् एवं बृहदेवतायां 'सर्वाणि ब्राह्मणानी' तिसामान्योक्त्या मंत्रातिरिक्तब्राह्मणस्यापि-
 सूर्यदेवताकत्वं सिद्धम् । ऋषिस्तु तद्बृहदेवतोक्त्या तरेय उक्तप्रायएव । छंदस्तु लक्षणक्रांते तदेव । अनाक्रांते तु 'अत्रानुच्छंगार्थे' तिसूत्रात् गार्थैवेति ।
 मंत्रविषये तु विनियोजकवाक्यानुरोधेन देवताकल्पनीयैव । तदुक्तं निरुक्तोत्तरष्टे प्रथमाध्यायचतुर्थखंडे—'तद्वेनादिष्टदेवता मंत्रास्तेषु
 देवतोपपरीक्षा यदेवतः स यज्ञोवायज्ञांगवातदेवता भवत्यथान्यत्र यज्ञात्याजापत्यइत्यादिका—नारागंश्यइति नैरुक्ता—अपि वासाकामदेवता
 स्यात्—शायो देवतावाऽस्ति ह्याचारो बहुल्लोके देवदेवत्य—मतिथिदेवत्यं—पिष्टदेवत्यं यदेवतो मंत्र इति । एतदर्थस्तद्भाष्यादवगतं व्ययः ।
 अत्रापि संदेहे तु 'अनिरुक्तो वै प्रजापति' इति ब्राह्मणात्,—'मंत्रेषु ह्यनिरुक्तेषु देवतां कर्मतो वदेत् । मंत्रतः कर्मतश्चैव प्रजापतिरसंभवे' इति बृह-
 देवतास्थवचनाच्च प्रजापतिरेवेति सिद्धमिष्टम् ॥ ॥ विशेषरूपेण चर्ण्यादीनामज्ञानेऽनुकल्पमाह कल्पसारः—'ऋष्यादीनामविज्ञाने वा म-

देवादिकानृषीम् । गायत्र्यादीनिच्छंदांसि विष्णुदेवचंसंसरोद्दि'ति । तत्र ऋषिज्ञानश्राम्ये उदाहरिव्यमाणसर्ववाक्यसंप्रतिपत्तेर्नास्त्येव-
संशयः । तत्र सूक्तविशेषे सर्वानुक्रमणीव्याख्याएव च न द्वैधेन र्धाणामनियमे श्रामेत त्रिर्णयः क्रियते— 'प्रतयाशव' इति सूक्ते 'प्रतेष्टा च त्वा रिश-
द्योऽमी कथिताश्चतुर्थमेषां तु गोत्रं क्वचिद्ग्रसिद्धम् । शिष्टासु पंचस्थै रित्तिरेव त्वं त्ये चेत्यसमदः प्रसिद्धः' इत्युक्त्वात् । गणा-
त्रय इति पदच्छेदेन व्याख्यानाच्च । वृत्ति कृता तु अत्रय इति पदच्छेदं कृत्वा चतुर्थे दशर्चे अत्रय इति नामान इति व्याख्यातं । तदुप्रमाणाभावाद्-
पेक्ष्यम् । तथा 'मात्रगामे' तिसूक्ते सर्वानुक्रमण्यां 'पराणि च त्वा रिसूक्तान्युक्ता ऋषयः' इत्युक्तम् । अस्यार्थः— सुबन्धुमित्रा-बन्धुः श्रुत-
बन्धुर्विप्रबन्धुः खयः ऋषयः । तैर्गौपायना एव न लौपायनाः सुबन्धोस्तत्कालमृतत्वेनाद्गृह्णन्ति । अतएव सर्वानुक्रमण्यां च 'गौपायनान्बन्ध्वा-
दीन्पुरोहितांस्त्यक्त्वान्यौमायाविनौ श्रेष्ठतमौमत्वापुरोद्देतमितरे कुद्वा अभिचेरयतौमायाविनौ सुबन्धोः प्राणानाचिक्षिपतुरथहास्यभ्रातर-
न्नयोमात्रगामेति षट्पादं गायत्रं स्वस्त्ययं जत्वा' इति— 'मात्रगामेत्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् । बन्ध्वाद्याः ऋषयो ज्ञेया गौपायनसुताश्च-
इति । सर्वानुक्रमवृत्तिकारेण—अपरे त्विलादिना चतुर्णां द्रष्टृत्वमुक्तं नमूलविरोधादसंगतमित्ति स्पष्टमेव । तथा चतुर्थाष्टके प्रथमाध्यायेऽ-
नखंतेति सूक्ते 'अनखंता षट्त्रैवृष्णपौरुक्षुत्स्यौ द्वौ ज्यैरुणत्रसदस्यूरानौ भारतश्चाश्वमेधौ त्वास्तिसोऽनुम' इति सर्वानुक्रमणी । अस्यार्थः—
षट्चात्मकं सूक्तं एतत्रयं व्यवस्थया अपश्यत् । तत्रेयं व्यवस्था—आद्यानां तिसृणामित्यध्याहृत्य त्रैवृष्णपौरुक्षुत्स्यौ ज्यैरुणत्रसदस्यूरानौ द्वौ संभूय-

द्रष्टारौ अंत्यास्तिस्वइत्यावर्त्य द्वितीयांतत्वेनविपरिणमय्य ताःभारतोश्चमेधोऽपश्यदितियोजना । अंत्यास्तिस्वइत्यपरंप्रथमांतं अनुष्टु-
भइत्यत्रान्वेतीति । तथाचशौनकः आपानुक्रमण्यां—‘अनस्वतेतिसूक्तस्यत्रिवृष्णपुरुरुत्सजौ । त्र्यरुणत्रसदस्यूद्वावश्चमेधश्चभारतः ।
अंत्यानांतिष्ठणामासांपूर्वासामितरौसहे’ति । अतएवोभयत्रापिद्विवित्युक्तिरपिचरितार्था । यत्तु तद्वृत्तौ पण्णामपिऋषित्रयमितिव्या-
ख्यातं—यच्च तद्भाष्ये द्वेद्वेऋचौएकैकऋषिक्रमेणपश्यदिति—व्याख्यातं तयुस्तुदतरमूलभूतशौनकोक्तऋष्यनुक्रमणीविरोधात् मंत्र-
छिंगविरोधात् द्वावित्युक्तिविरोधात् इतरौसहेत्युक्तिविरोधाच्चानादेयम् । (ऋ. क.) इतिऋषिनिर्णयः ॥

ऋषिदैवतच्छंदऋहनिर्णयः । तत्रजपहोमादौप्रयुज्यमानेषुसूक्तक्षुपूर्वदेवतोहःकार्यवतच्छंदऋहतिविमर्शसर्वानुक्रमपरिभाषा-
रंभाएव—‘ऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्यामः’ इत्यनुक्रमपरिग्रहाद्, बहुचगृह्यपरिशिष्टेपि—‘अथास्यमंत्राणामृषिदैवतच्छंदांसि’ इति-
तथैवागीकारात्, तथासांख्यायनसूत्रे—‘ऋषेर्यस्ययोभोमंत्रोयैवस्योयच्छंदस्तथातथातंतंमंत्रमनुब्रूयात्’ इतिक्रमनिर्देशात्, एवमाधुनिक-
याह्निकाचाराच्च ‘यद्यपिस्यात्स्वयंब्रह्मात्रैलोक्याकर्षणक्षमः । तथापिलौकिकाचारमनसापिनलंघयेत् ॥’ इतिवचनाद्याह्निकाचारानुगृहीत-
देवताप्राथम्यबोधकवचनानांकर्मकांडविषयेप्राबल्याद्देवतायाःफलदातृत्वेनाभ्यर्हितत्वात्तत्राथम्ययुक्तंमत्वा । तथाश्रौतस्मार्तकर्मकांडो-
दधिपारदश्चमिर्मदृनारायणकौस्तुभकारशांतिरत्नहेमाद्रिपूर्तकमलाकरादिमहानिबंधकारधुरीणैर्लोकोद्दिधीर्षयानैकशःप्रणीतप्रयोग-धर्मशा-
स्त्रादिग्रंथेष्वाम्नासेषुहिमालयंप्रथितेषु प्रसंगतःसूक्तमंत्रादिप्रयोगावसरेऋषिदैवतच्छंदःक्रमेणैवसूक्तादीनांविनियोगादत्रसंहितायामस्माभि-
रपिसएवक्रमआहृतोऽस्ति ॥ इमंपक्षंप्राचीनानसंहंते—तेपांमतेच्छंदःप्राथम्यएवाद्दरः । तथाचऋग्वेदकल्पद्रुमे—छंदःप्राथम्ये ‘आर्षेय-

छंदोदेवतावित्' इति सर्वाङ्गुक्रमलङ्कारात् । अन्यानुद्यदाहरिष्यते । तथा हि निरुक्तभाष्योदाहृतसामवेदब्राह्मणे—'यो ह वा अविदिता र्षेय-
छंदोदेवता ब्राह्मणेन मंत्रेण याजयति वाध्यापयति वास्थानुं वच्छति गर्ते वा पात्यते प्रमीयते वा पापीयान्भवति' इति । अथर्ववेदे—'गणकऋषिः
निचूद्राय त्रीछंदः गणपतिदेवता' इत्यादि । पारिजाते—'आर्षछंदोदेवतं च विनियोगस्तथैव च । वेदितव्यं प्रयत्नेन ब्राह्मणेन विपश्चिता' इति ।
'आर्षछंदश्चैव त्वं विनियोगस्तथैव च । वेदितव्यं प्रयत्नेन ब्राह्मणेन विपश्चिता' इति । सांख्यायनसूत्रे—'ऋषील्लंछंदांसि देवताः श्रद्धामेधे च-
क्रमबोधन एव तात्पर्याच्च । तथा बृहदेवतायां—'नियमोऽयं जपहोमेऋषिछंदोऽथैव देवतं । अन्यथा चेत्प्रयुंजानस्तत्फलं चात्र हीयते ॥ अर्थे-
स्वः खल्वृषयश्छंदोभिर्देवताः पुरा । अभ्यधावन्निति छंदो मध्ये त्वानुर्मेनीषिणः ॥ ऋषिं तु प्रथमं न्यूयाच्छंदस्तु तदन्तरं । देवता मथ मंत्राणां-
कर्मस्वैव मिति श्रुतिः' इति ॥ आचार्यखंडे गृह्याधानप्रस्तावे—'ऋषिं छंदोदेवतं च विनियोगमनुक्रमत् । अस्तृत्वापादिकं विप्रो जुहुयाद्वा-
जपेदपि ॥ यजेद्वाध्यापयेद्वापिनलभेत्कर्मणां फलम्' इति । तथा रामवाजपेय्यांगुहकारोपि—'ऋषिमादौ प्रयुंजीत छंदो मध्ये नियोज-
येत् । देवता मवसाने च मंत्रज्ञो मंत्रसिद्धयं इति । तथा श्रीवत्सगोत्रभास्करकृत महासूद्रपद्धत्यां छंदोभाषायां—'वक्तव्यं छंदोमादौ तु तत्तत् ऋषिः प्र-
कीर्तितः । देवता विनियोगश्चैत्तिरीयकपाठकैः' ॥ आश्वलायनान्तु ऋषिच्छंदोदेवतपूर्वको विनियोगः । तथा च परिभाषायां—'आर्षे-
यच्छंदोदेवतविद्याजनाध्यापनाभ्यां श्रेयोधिगच्छती'ति ॥ तथा वेदभाष्यकारैर्माधवाचार्यैरपि ऋग्भाष्योपोद्धाताते ऋषिच्छंदोदेवतावि-

चारःकृतः सुरूपकृत्वमितिसूक्तेष्व ऋषिच्छंदसी इंद्रप्रच्छेत्तिचतुर्ध्यामृचिलिंगदर्शनादिंद्रोदेवतेतिछंदएवपूर्वमुदाहृतम् । आत्वेतिसूक्ते-
 ऋषिच्छंदोदेवताविनियोगाःपूर्ववत् । इत्यादिपुवहुपुस्यलेपुछंदएवपूर्वधृतम् । निरुक्तभाव्यकारोच्येवमेवाह ॥

अत्रेदंविचार्यते— किञ्चित्स्वत्यादीनांद्वैविध्यदर्शनाद्विकल्पः । सोपिशाखाभेदेनकांडभेदेनवाच्यवस्थितउतसर्वत्र । नतावदाद्यः ।
 शाखांतरैत्तिरीयशाखायांनारायणोपनिपत्सु—‘गायत्र्यागायत्रीछंदोविद्याभिन्नरूपिःसवितादेवता’ इति । छंदोभाषायां—‘वक्तव्यंछंद
 आदौलुततश्चर्षिःप्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः’ इतिविशिष्यक्रमबोधकश्चुतिस्वत्यादिप्रमाणदर्शनेनसंदेहस्यैवाभावात् ।
 नद्वितीयः । ‘योह्वाअविदिताप्येयच्छंदोदेवतत्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवा’ इत्यादिनाकर्मकांडएवष्यर्ष्यादिज्ञानेफलस्य—तद-
 ज्ञानेप्रत्यवायस्यचामिधानात्कांडांतरस्यानुपस्थितेः । नतृतीयः । विरुद्धार्थकानांनिरवकाशानांप्रमाणानांयोडशिग्रहणाग्रहणवद्वैकल्पिक-
 त्वस्यवक्तुंशक्यत्वेपिविरुद्धार्थकपदरहितानांप्रकृतेतथावक्तुमशक्यत्वात् । अतश्छंदःप्राथम्यबोधकश्चुत्यादीनांप्रमाणांतराणामपिसंग्राहक-
 त्वपरतया एकवाक्यत्वलाभाच्छंदःप्राथम्यमेवोचितं । सर्वानुक्रमस्यं—‘अनुक्रमसिष्याम’ इत्यंतं सूक्तप्रतीकादीनिप्रदर्शयिष्यामइतिव्याख्येयं ।
 अतएव सर्वानुक्रमभाष्यकारोणापि ‘एताननुक्रमसिष्यामोव्याख्यास्याम’ इतिव्याख्यायअनेकार्थत्वाद्धातूनामित्युक्तं । देवतास्मरणमंतेवा-
 कुर्याद्विदितबह्वचगृह्यपरिशिष्टवाक्यस्यकेषुचित्पुस्तकेष्वदर्शनात् । केषुचित्तुदेवतास्मरणमेववाकुर्याद्विदितापाठदर्शनेनतस्यापिदेवताप्राथम्ये-
 असाधकत्वात् । नचैवंविनिगमनाविरहः देवताप्राथम्यावगल्यविशेषेपिछंदोविषयेहेतुनिर्देशपूर्वकप्रथमादिपदघटितस्मृत्यवधृततात्पर्यक-
 क्रमबोधकोच्छ्रुतेरेवविनिगमकत्वात् । ‘श्रुतिस्मृतिविरोधेतुस्मृतेस्त्यागोविधीयते । तथैवलौकिकंवाक्यंस्मृतिबाधेपरिलजेत्’ इतिस्मृत्य-

पेक्षयाश्रुतेर्बलवत्त्वात् देवताप्राथम्यबोधकश्रुत्यनुपलब्धेऽथ । देवताप्राथम्याभासक्रमणानांसंग्रहपरतयोत्रीतत्वात् । द्वित्रिधाचारदर्शनेमि
 श्रुत्यविरुद्धाचारस्य प्रामाणिकत्वेन 'अंधस्येवांधलमस्ये' तिन्यायेन परंपरागतां चारांतरं स्यादुक्तेयत्वात् । सर्वानुक्रमण्यादेवताप्राथम्यव्यवहार
 दर्शनेपि 'तुहिहवैतच्छब्दविशिष्टान्यृषिद्वैतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचषट्सूक्तभंजियथासंब्यम्' इति परिभाषानुसारेण क्वचित्पूर्वसूक्तसाह-
 चर्यात्प्रथमदेवताउत्तरत्रऋषिः । क्वचित्पूर्वत्रच्छंदः उत्तरत्रदेवताइति च । तदुदाहरणान्तु - 'प्राग्नेयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंनुप्रनुनंतृचमा-
 त्यात्काण्वोऽष्टमं डलं माचिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथी' इत्यादीनि । तुह्यादिशब्दाभावेपियथा - 'परं गायत्रं प्रागवत्सप्रेर्ऋषिश्चानुक्तगोत्रः प्राञ्जा-
 सौम्यं स्वादिष्टयादशममुच्छंदाः' इत्यादिबहुषुस्थलेषु व्युत्क्रमदर्शनात् । साहचर्योक्तिरवाधकत्वांगीकारेपि - 'अस्यमैष्टौ जागतं त्र्यनुष्टुवंतं वा-
 वापृथिव्येकाद्वेष्टौ त्वाष्ट्रौ वाद्वेष्टौ कासिनीवाल्योरंत्यालिङ्गोक्तदेवता' । ऋतमेकादशं जगत्पद्यैर्द्रवायवीधावापृथिव्योत्सित्वमितिसारस्वतोर्ध्वो-
 योनोवार्हस्पत्येवंवोमारुती' । 'वायोसैकागायत्रमुक्तादेवताः प्रजोणाद्येतुर्वैर्द्रवायवीधावापृथिव्योत्सित्वमितिसारस्वतोर्ध्वो-
 लपालानुष्टुपुरीष्येभ्योमिभ्यः' इति । 'तिस्रः षट्पार्जन्यं तुपर्जन्याय लृंगं गायत्रमेतेकुमारधाग्नेयोऽपश्यत्' इत्यादिबहुषुस्थलेषु तत्रैव न्य-
 लायनानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्यामः खिलान्वर्जयित्वे' तिप्रतिज्ञाय 'इंद्रत्वात्तच्छंदांसित्यस्य संग्रहकत्वमेव न्याय्यं । यत्तु आश्रयानानां देवताप्राथम्याभासकार्थवर्णनसर्वानुक्रमण्यां 'आश्र-
 यानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्यामः खिलान्वर्जयित्वे' तिप्रतिज्ञाय 'इंद्रत्वात्तच्छंदांसित्यस्य संग्रहकत्वमेव न्याय्यं । यत्तु आश्रयानानां देवताप्राथम्याभासकार्थवर्णनसर्वानुक्रमण्यां 'आश्र-

इत्यादीनां एकादशपटलेविंशतितमकांडस्याव्यभिचारेणपिद्वैवतच्छंदांसिप्रदर्शितानीतितद्ब्रह्मचानांश्रीतस्मार्तसूत्रकृदाश्वलायनमित्राश्वलाय-
नपरंननुबहुचश्रीतस्मार्तसूत्रकृद्ब्रह्मचाश्वलायनपरं॥तथाचवृहद्वाश्वलायनस्मृतौ--'तपसाविदित्विप्रागमायातावत्क्षणादिव । श्रौतस्यकर्मणः
सिद्धयैश्रौतसूत्रंमयाकृतम् ॥ तएतंसृदुगंभीरेगंभीरार्थंशिवप्रदे । सुदुह्येयुविदुपांमनसःश्रीतिवर्धने ॥ श्रौतस्येवचयद्भ्राव्यंमथैवचकृतं
द्विजाः । गृह्यभाष्यंकरिष्यंतिद्विजाइतिनमेकृतां॥' इति । उपनयनप्रकरणेयज्ञोपवीतविधिप्रकरणेच । 'प्रत्यक्षरत्रिपिच्छंदोद्वैवांगान्यक्षराणिच ।
भूतेतत्वात्सवर्णाश्चस्थानंज्ञात्वाजपेरसदा' ॥ तथा । ऋग्व्यादिसर्वविज्ञायतंत्रविन्मंत्रसूक्तयोः । यज्ञोपवीतमंत्रेणकुर्वाद्यज्ञोपवीतिनम् ॥
ब्रह्मास्याद्यज्ञसूत्रस्यसुनिर्गायत्रमीरितं । छंदःप्रजापतिर्देवओंकारोप्यथवात्रिष्टुप्' इति । एतेनसर्वानुक्रमण्यांभूयसाव्यपदेदेशेनाव्यभिचारेण-
चदेवताप्राथम्योक्त्याछंदोपेक्षयादेवतायाःप्राथम्यमितिबदंतोनिरस्ताः । सत्येकस्मिन्वाधेकेसाधकसहस्रस्याप्यकिंचित्करत्त्वमितिन्यायेन-
भूयसाव्यपदेशस्यासाधकत्वात् । श्रुतिरूपसाधकस्यप्रमाणांतरानपेक्षस्यप्रगेवाभिहितत्वादित्यलंविस्तरेण ॥ श्रुतिस्थितिप्रमाणानामेक-
वाक्यत्वकल्पनात् । सर्वेषांचाविरोधेनछंदःप्राथम्यमीरितम् ॥ १-॥-इति-ऋ. क. छंदोदेवतोहकमनिर्णयः ॥

छन्दोनिर्णयः—इदानींऋग्विशेषेपेड्याधिकाक्षरान्यूनत्वेछंदोनिर्णयः--ननुछंदःप्रकरणे 'गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्'हतीपंक्तिष्टुब्जगत्यतिज-
गतीशकर्मतिशकर्मथ्यष्टीधृत्यतिधृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुत्तराण्युनाधिकेनैकेनचिद्वृत्तौद्वाभ्यांविराट्स्वराजा'वित्युक्तंसर्वानु-
क्रमण्याम्। अस्यार्थः--चतुर्विंशत्यक्षरादिगायत्र्यादिछंदःसु एकेनाक्षरेणन्यूननिचतु-एकेनाधिकेनसुरिक् द्वाभ्यांन्यूनैविराट्-अधिकेन-
स्वराद् इति । तत्रद्वाभ्यांन्यूनैविराडित्यत्रद्वित्वविवक्षायां 'वयंहितेअमन्मही' संत्रगायत्रीछंदसिन्धुक्षरैः--'यत्रद्वाविवजघने' ल्यत्रानुष्टुप्-

छंदसिचतुरक्षरैः,—‘इंद्रःसहस्रदाता’मित्यत्रगायत्रीछंदसिपंचाक्षरैः,—‘अस्माद्दुत्युत्सुपमंस्वर्षा’मित्यत्रजगत्सांपञ्चभिः,—‘श्यास्पृधिस्वधाव’इतिसतोबृहतीपंचौसप्तभिः,—‘त्वसत्रेद्युभि’रितिजगत्सामष्टाक्षरैः,—‘सिषक्तुन’इत्यादिपुत्र्यक्षरैर्न्यून्त्वेत्कविराद्लक्षणानांकांतत्वेनछंदोहानिरितिचेन्न । द्वाभ्यामितिद्वित्वस्यत्र्याद्युपलक्षणत्वेनादोषात् । एवंचत्रिप्रभृतिभिरक्षरैर्न्यून्त्वेपिविराद्ल्वसिद्धिः । तथाचशौनकःछंदोनुक्रमण्याम्—‘अस्यवामस्यसूक्तस्यजगत्स्यःश्लिमाऋचः । पंचपादंसांकंजानांयद्गायत्रेयमेव । सप्तार्धगर्भागौरीश्रतस्यानुष्टुबनुत्तमा । प्रस्तारपंक्तिस्तुविरादद्वाचत्वारिंश्युगस्यया’ । साचऋक् ‘तस्याःसमुद्रांशुपजीवती’तिसप्तत्रिंशदक्षराविरादप्रस्तारपंक्तिरित्याह । चत्वारिंशदक्षरातुकेवलापंक्तिरितिप्रतिशाख्यभाष्ये । सर्षाणुक्रमभाष्येप्येवमेवोक्तंत्रप्रतिशाख्यभाष्ये—‘याःकाश्चिद्बहुपादास्तुगायत्र्योहीनतांगताःअक्षरैर्बहुमिस्तास्तुगायत्र्युपधारथे’दित्यमित्युक्तोक्तिरप्यत्रानुक्त्वा । आविक्यांशेतुनोपलक्षणंतथाविधछंदसोभावादितिदिक् ॥

अथदेवतास्तुत्युपयोगिस्थानभक्तिरूपगुणनिर्णयः—(सचायमस्माभिरयोजितोपिनिर्दिश्यते) तथाहिदेवतास्तुतौकर्मणिचऋष्यादिवदेवतासंबंधिस्थाननामभक्तीनामनुसंधानकर्तव्यम् । तथाबृहदेवतायाम्—‘स्थानंनामानिभक्तीश्रदेवतायाःस्तुतौस्तौ । संपादयन्नुपेक्षेत्थांकांचिदिहसंपद’मित्यत्रस्तुतौस्तुतावितिद्विर्निदेशेनसूक्तभोजो—हविर्भोज—ऋग्भाजश्चभूयिष्ठाःकाश्चिन्निपातभाजइति । ‘भ्रातःसवनंवसंतोगायत्रीत्रिष्टुत्तोमोरथंतरंसाभे’त्यभिसंपस्तु—‘माभ्यंदिंसवनंश्रीष्मक्षिपुपंचदशस्तोमोबृहत्सामे’त्यादींद्रसंपस्तु—‘दृतीयसवनंचर्षाजगतीसप्तदशस्तोमोवैराजंसामथेचदेवगणाःसमाभ्रातात्तत्समेस्थान’इत्यादित्यसंपस्तु—थांकांचित्संपदमुपेक्ष्यापिस्थानभक्तिरूपसंपत्तिसंपादनबोधकसंपादयन्त्रित्यनेनचतत्तदेवतास्थानादीनामनुसंधानस्यस्तुत्यादिकर्ममात्रेभावश्यकत्वंबोध्यते । तत्रचस्तुतिर्नाम

गुण्यवच्छिन्नगुणकीर्तनम् । गुण्यवच्छिन्नत्वंचगुणनिवस्तुतोविद्यमानत्वम् । बृहदेवतायांतु—‘स्तुतिस्तुनाम्नारूपेणकर्मणावांघवेनचे-
 ल्युक्तम् । नस्तुतौस्तुतावित्युत्वास्तुतिमात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्यावश्यकत्वेपि कर्ममात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्थानोपयोगइतिचेन्न । बृहदेवता-
 यामेवात्रे—‘विभागमिभमेतेषांविभूतिस्यानसंभवम् । सम्यग्बिद्वायमंत्रेपुतंकर्मसुयोजयेत् । अध्यापयन्नघीयानोमंत्रंचैवानुकीर्तयन् ।
 स्थानंसालोक्यसायुज्यमेतेषामेवगच्छति’ इत्युक्त्वाकर्ममात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्याफलकथनेन स्तुतिपदस्यकर्ममात्रोपलक्षणत्वेन कर्ममात्रे
 स्थानाद्युत्कीर्तनस्यावश्यकत्वात् । एतेनस्तुतावित्यस्योपलक्षणत्वंनेतिवदंतोनिरस्ताः ।

स्थानादीनामनुत्कीर्तनेफलाभावउक्तोबृहदेवतायाम्—‘नहिकश्चिद्विज्ञाययाथातथ्येनदैवतम् । लौक्यानांवैदिकानांचकर्मणांफल-
 मश्रुते’ इति । याथातथ्यंनामदेवतायाःस्थानमक्तिरूपगुणोत्कीर्तनपूर्वकमनुसंधीयमानत्वम् । तत्रैव—‘तत्रतत्रयथावच्चमंत्रान्कर्मसुयोज-
 येत् । देवतायाःपरिज्ञानाच्चद्विकर्मसमृद्ध्यात’ इति । अत्रयथावदित्यस्थानमक्तिगुणपुरस्कारेणेत्यर्थः । तथाचोक्तप्रकारेणदेवतोत्कीर्त-
 नेनैवफलसिद्धिरितिनिष्कर्षः । अतएवच वेदभाष्येप्रथमाष्टकेसप्तमाध्याये ‘आमनीपेति’ ऋग्व्याख्यावसरेमध्यमस्थानसंवांघिनऋभव-
 इत्युक्तम् । तथा ‘आग्नेगिरोदिव’ इतिमंत्रव्याख्यायांपृथिवीस्थानोभिरितिचोक्तं सर्वानुक्रमण्यां—‘हिरण्यकेशोद्वादशाद्यौतचौत्रैष्टुभोष्णि-
 हौपूर्वोभयेवामध्यमाथे’ ति । ‘हिरण्यकेशोरजसोविसार’ इतिवृचस्याऽप्रयेवामध्यमाथेत्यनेनमध्यमस्थानविशेषणोत्कीर्तनेनान्यस्थान-
 गतोभिर्व्यवर्तितः । तस्मात्स्थानाद्युत्कीर्तनंश्रुत्यादिसंमतमिति नात्रतदुत्कीर्तनेविप्रतिपत्तव्यम् । तत्प्रकारश्च—‘भवद्भूतस्यभव्यस्य-
 जंगमस्थावरस्यच । अस्यैकेसूर्येभैकंप्रभवंप्रलयंधिदुः १ असत्तश्चसतश्चैवयोनिरेषाप्रजापतिः । यदुक्षरंचवाच्यंचयथैतद्ब्रह्मशाश्वतम् २

कृत्वैषहित्रिधात्मानमेतुलोकेशुतिष्ठति । देवान्यथायथं सर्वाश्रित्वेयस्वेतुरविमपु ३ एतद्भूतेषुलोकेशुअग्निमूतंस्थितं त्रिधा । ऋषयोगीभि-
 रर्चतिव्यंजितं नामिभिः ४ तिष्ठत्येवहिभूतानां जठरेजठरेज्वलम् । त्रिस्थानं चैवमर्चतिहोत्रायां वृत्तवर्हिषः ५ इहैषपचमानोऽग्निर्मध्य-
 मोऽग्निर्वसपतिः । असुष्मिन्नेवविश्रैस्तुलोकेशुःशुचिरुच्यते ६ इहाग्निभूतस्त्वृषिमिलेकिस्तुतिभिरीडितः । जातवेदाःस्तुतोमध्येस्तुतो
 वैधानाश्चक्षेत्रेयास्त्रिस्तिस्रएवहेदेवताः ९ एतासांभेवमाहात्म्यान्नामान्यत्वंविधीयते । तत्स्थानविभागेनतत्रत्रेहृदइत्यते १० तासामि-
 थंविभूतिर्हिनामानियदनेकशः । आहुस्तासां तुमंत्रेषुकवयोऽन्योन्ययोनिताम् ११ यथास्थानं प्रतिष्ठास्तानामान्यत्वेन देवताः । तद्भक्तास्त-
 त्प्रधानाश्चक्षेत्रेयास्तिस्रएवहेदेवताः १२ पृथक्पुरस्ताद्येत्तूलोकादिपतयस्वयः । तेपामात्मैवतत्सर्वयद्यद्भक्तिः प्रकीर्यते १३ तेजस्तेवयवाः
 ग्राहूर्वाह्नं चैवयस्यत् । इमामैद्रीं च दिव्यां च वाचमेव पृथक्स्तुताम् १४ बहुदेवायाःस्तुतयोद्विवत्संस्तुतयश्चयाः । प्राधान्यमेव सर्वासु-
 पतीनामिवतास्तपि १५ स्थानं नामानि भक्तीश्च देवतायाःस्तुतौस्तुतौ । संपादयद्गुणैश्चैतयां कांचिदिहसंपदम् १६ अग्निभक्तिस्तुतान्सर्वा-
 नग्नावेव समर्पयेत् । यदिद्रभक्तिर्बेदेषुसूर्याङ्गचयत् १७ निरुच्यतेह विर्यैथैयत्सूक्तं भजतेचया । सैवतत्रप्रधानं स्यान्ननिपातेन संस्तुताः
 १८ इतित्रयाणामेतेषामुक्तः सामासिकोविधिः । समासेनैवमुक्तस्तु वित्तरेणत्वत्तुक्रमः १९ इतिबृहदेवतायाम् ।
 तथा—‘महाभाग्यादेवतायाएकआत्माबहुधास्तूयतएकस्यात्मनोन्धेदेवाःप्रत्यंगानिभवंत्यपिचसत्वानां प्रकृतिभूममिर्ऋषयःसुवंतीत्याहु-
 रित्यादि, तत्रैव—‘तिस्रएवदेवताइतिनैरुक्ताअग्निःपृथिवीस्थानो—वायुर्वेदोवांतरिक्षस्थानः—सूर्योद्युस्थानस्तासांमाहाभाग्यादैकैकस्याअपि-

सर्वानुक्रमण्युक्त 'एकैवामहानात्मे' तिवाशब्दस्यपक्षान्तरनिरासार्थमाभ्यकारेणोक्तत्वात् । एतेनवाशब्दस्यविकल्पार्थकत्वेनद्वयोः-
 पक्षयोःसमत्वात् अंतिमपक्षाप्रयण्येस्थानाद्दीनानोपयोगइतिवदंतोनिरस्ताः । निरुक्तादिपुदेवताकांडोकस्थानादिकथनवैयर्थ्यपरिपत्तेश्च ।
 एतद्गणत्रयवह्निर्भूतानामितरदेवतानंतु समासासमासनिर्दिष्टदेवताकर्मत्रेयाभिःसहयास्तूयतेतस्याःप्राधान्यात्प्रथमोपात्तत्वाच्च तददुरोधेन
 संस्तविकदेवतानांस्थानादिनिर्णयः । तथाचोक्तंनिरुक्ते—'अथास्यसंस्तविकोदेवाइंद्रःसोमोवरुणःपर्जन्यऋतवआम्रावैष्णवंहविर्नत्वृक्सं-
 स्तविकीदाशतयीषुविद्यतेऽथाप्याम्रापौष्णहविर्नतुसंस्तवस्तत्रैतांविभक्तिस्तुतिमृचमुदाहरति' । अत्रमाष्यम्—थैःसहाम्निःस्तूयते तद्यथा-
 'इंद्रःसोम' इत्येवमाद्योमंत्राःस्वभावोपप्रदर्शनायसंस्तवोदाहरणम् । अग्नेःपूर्वनिपातादेवताइंद्रैद्युल्यता । 'अमइंद्रश्चदाशुपोदुरोणे'
 इतींद्रेणसहाम्निःस्तूयते । 'अग्नीषोमाविमंसुमे' इतिसोमेनसहसंस्तवः । 'त्वनोअभेवरुणस्यविद्वान्' इतिवरुणेनसहसंस्तवः । 'अग्नी-
 पर्जन्याववतंधियंसे' इतिपर्जन्येनसहसंस्तवः । 'अग्नेदेवाँइहावह' इत्यृतुभिःसहसंस्तवः । 'अग्नाविष्णुसजोषसे०वाजेभिरागतं'
 इतिआम्रावैष्णवंहविः । हविर्ग्रहणाद्धविषएवसंप्रदानार्थयाऋचस्ताःसंस्तवेनाम्राविष्णोःसंति नतुऋक्षसंस्तविकीदाशतयीषुविद्यते ।
 नेतिप्रतियेधः । उशब्दोऽवधारणार्थः । ऋक्संस्तविकीसंस्तवयुक्ता । दाशतयीषु—दशमंडलावयवप्रविभागेनतायतइतिदशतयोऋचवेदुः
 तस्यशाखादाशतय्यः तासुसर्वास्वेकापिहविष्यविनियुक्ता । दशतयीषु—दशमंडलावयवप्रविभागेनतायतइतिदशतयोऋचवेदुः
 नतुदाशतयीषु । असंस्तवेनवा दाशतयीष्वपीत्युत्सर्गदर्शयति—'एवमेतन्मथानिपुणमन्विष्यन्त' इति । स्यादप्यन्यत्रसंस्तविकी-
 प्याम्रापौष्णहविरेवतुसंस्तवः तस्मिंस्तुहविषि, किंतुपृथक्पृथगेवाम्निःस्तूयतेपूषाच । तत्रतस्मिन्संस्तवेऽग्निपूष्णोरेतंविभक्तिस्तुतिमृच-

मुदाहरंति नैरुक्ताः—‘पूषात्वेतश्चावयतु ० सुविदत्रियेश्वरः’, एवमिन्द्रविपये ‘अथैतानीन्द्रभक्तीनि’ इत्यादि । अथसंस्तविकादेवताअग्निः-सोमोवरुणइत्यादि । तद्यथा—‘इंद्राग्नीअव’ इत्यग्निनासहसंस्तवः । ‘इंद्रासोमासमघशंसं’ इतिसोमेनसहसंस्तवः । ‘इंद्रावरुणायुवं’ इतिवरुणेनसहसंस्तवः । ‘इंद्रानुपूषणावय’ मितिपूषणासहसंस्तवः । ‘इंद्रवाभास्येहवि’रितिवृहस्पतिनासहसंस्तवः । ‘विषंसत्यंमघवाना’ इतित्रह्मणस्पतिनासहसंस्तवः । ‘इंद्रापर्वतावृहते’ति पर्वतेनसहसंस्तवः । ‘इंद्राकुत्सावहमाने’ तिकुत्सेनसहसंस्तवः । ‘इंद्राविष्णुंहिता’ इतिविष्णुनासहसंस्तवः । ‘इंद्रवायुइमेसुता’ इतिवायुनासहसंस्तवः । मित्रावरुणेत्येवमादिपुयाप्रथमयानिर्दिश्यतेसामुख्यास्तुतिः । यावृतीययानिर्दिष्टासाऽमुख्या । ‘आनोमित्रावरुणा’, ‘सोमापूषणाजनना’, ‘सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मे’ अभिनाचपूषणा मध्यस्थानेनचदुस्थानेनचसंस्तवइतिपार्थिवेनप्रतिषेधात्त्रचंनोदाहरति मृग्यमुदाहरणम् । ‘धर्तरोदिवऋभव’ इतिपर्जन्येनसहसंस्तवः । एवंसूर्यविपये ‘अथैतान्यादित्यभक्तीनीत्यादियच्चकिंचित्प्रवह्वितमादित्यकर्मवतंबंद्रमसावायुनासंवत्सरेणे’ति संस्तवः । ‘पूर्वापरंचरतोमाययैता’ वितिचंद्रमसासहसंस्तवः । ‘सप्तऋषयःप्रतिहिता’ इतिवायुनासहसंस्तवः । ‘पंचपादंपितर’ मितिसंवत्सरेणसहसंस्तवः । इत्यादिनातत्रैवोक्तम् ।

गणत्रयानुक्तदेवतास्थानादिविचारः ।

याश्चोक्तगणत्रयबहिर्भूतादेवताःस्वातंत्र्येणस्तूर्यते नेतरदेवताभिःसहतासांस्थानादिनिर्णयस्तु निरुक्तेसप्तमाध्यायेएकादशश्लोके—‘एते-
 ष्वेवस्थानव्यूहेष्वृष्टुच्छंदःस्तोमपृष्ठस्यभक्तिशेषमनुकरूपयथीत शरदनुष्टुबेकविंशस्तोमोवैराजंसाभेतिपृथिव्यायतनानि, हेमंतःपंक्तिखिणवस्तो-
 मःशार्वरंसांमेत्यंतरिक्षायतनानि, शिशिरोतिच्छंदश्चाख्यविंशस्तोमोरैवतंसाभेतिद्युमक्तीनि’ । अस्त्यर्थः—ऋतवश्चछंदंसिचस्तोमाश्चपृष्ठा-

निचक्रुच्छंइस्तोमपृष्ठतस्य ऋतुभक्तिशेषच्छंदोभक्तिशेषस्तोमभक्तिशेषपृष्ठभक्तिशेषंच । तद्यथा—शरदुत्पुवेकविंशस्तोमवैराजंसाभेतिपृथिव्यायतनानि । अनग्निशिद्धोपिचेन्मंत्रएतेषामन्यतमः स्यात्सव्याभेयइतिप्रतिपत्तव्यम् । एवमेवोत्तरयोरपिस्थानव्यूहयोः व्यूहोनामविस्तरः । चांभजंतइतिद्युभक्तीनि । भक्तियहंप्रणालिकोप्रदर्शनार्थम् । याएतेषांस्तुतिः सास्तुतिसंक्रमणन्यायेनस्थानाधिपतेः सूर्यस्यस्तुतिरिति । तत्रैवत्रयोदशेषेणैषि 'ऋग्भाजश्चभूयिष्ठा' इत्युक्तम् । तत्र भूयिष्ठग्रहणाच्चदर्शयति यास्यसामान्नाताः संतिताअन्युपेक्षितव्याइति । यथालक्षणत्रिषुस्थानेषुकल्याः । तद्यथा—'परमेष्ठिग्रहनक्षत्रसर्पलंगलकुपुंभकप्रभृतीनी' तितङ्काव्यकृताव्याख्यातम् । तत्रैव नवमाध्याये 'अथयानिपृथिव्यायतनानिसत्वानिस्तुतिलभंतेतान्यतोऽनुक्रमिष्याम' इत्युक्तम् । अस्यार्थः—अथेतिविशेषाधिकारेप्रकृतार्थादनन्तरमधिकरोति । पृथिव्यायतनानिपृथिव्याश्रयाणिसत्वानिद्वष्टव्यानिच तेषामप्यत्रविवक्षितत्वात्स्तुतिलभंतइतिसामान्नातानितान्यतः परम-नुक्रमिष्यामोव्याख्यास्यामइतिशेषः । पूर्वस्मादाग्नीगणाद्विलक्षणोऽयमग्नादिगणइतिपृथगधिकारवचनपृथिव्यायतनत्वाविशेषात् । सर्व-लंगलकुपुंभकप्रभृतीनामप्यत्रैवांतर्भावः । तान्यपिस्तुतिलभंतेलक्षणंचेदमिति । तस्मिन्नेवाष्टमाध्यायेपष्टेखंडेनिघंटुस्थप्रथमोपात्तहवाद्यंत-र्गत—नाराशंसपदं 'नाराशंसोयज्ञइतिकृत्यक्योनराशसिन्नासीनाः शंसंलाग्निरितिशाकपूणि' रितिख्याख्या नवमाध्याये नवमेखंडे-पृथिवीस्थानांतर्गतद्वितीयनाराशंसपदार्थमाह—'येननराः प्रशस्यंतेसनाराशंसोमंत्रस्तस्यैषाभवती'ति । अत्रभाष्यम्—किमत्रमंत्रः स्तूयते ? नेत्युच्यते—लक्षणमंत्रः नराः स्तूयते । एवंतेर्हिनराणामेवसामान्नातं प्राप्तासीत् न, तेषांसामान्यस्तुल्यभावात् नाराशंसोमंत्रउदाह्रियते तस्योदाहरणं 'तस्यभाव-मपिचसामान्यस्तुतिर्नास्ति अस्तित्वैककश्येनकेषांचित् । यतोभावव्यंलक्षणीकृत्य नाराशंसोमंत्रउदाह्रियते तस्योदाहरणं 'तस्यभाव-

यव्यप्राधान्यस्तुतिरेषाशुभवती'ति । बृहदेवतायामपि—'कर्मणिगामिः कथितानिराज्ञानानिचोच्चावचमभ्यमानि । नाराशंसीरित्यु-
चस्ताः प्रतीयाद्याभिः स्तुतिर्दाशतयीपुराज्ञाम्' । तत्रैव—'आदावंतेतुह्युपयः कीर्तयतिप्रसंगतः । सूक्तेस्निन्देवतात्वान्याअन्यास्त्ववत्रभवन्तिच ।
सालोक्यात्साहचर्योद्घासंस्तवाद्यथापुनः । गणस्थानाङ्कितोवाकीर्त्येतास्तुदेवता'इति । एवंनिरुक्ततद्भाष्यबृहदेवतादिप्रमाणैर्निर्णयः
कल्पनीयः । इत्थंचगणत्रयानुक्तदेवतानांकासांचित्प्रथमोपात्तेदेवतानुरोधेन—कासांचित्तुष्टुवादिछंदःपर्यलोचनेन—कासांचित्पृथिव्या-
श्रयत्वेनाग्निभक्तित्वात्तदनुरोधेन—कासांचित्राराशंसंस्तूयमानराजप्रभृतीनांभावयव्यादित्तद्रूपेण—गणत्रयानुक्तानां सामान्यनाराशं-
सपदेनाग्निगणान्तर्भूतत्वात्तदनुरोधेन—कासांचित्साहचर्येणसूक्तदेवतानुरोधेनचयथायंस्थानादिद्रष्टव्यमितिफलितम् । अत्रापिच—'अव-
शिष्टहिदेवतात्वमभावेव सर्वदेवतामिवादात्—अग्निर्वसर्वादेवताइतिहविज्ञायते', 'अग्निर्वदेवतानांभूयिष्ठमग्नि'तिच—'अपरिग्रहंच-
प्रधानगामि' इतिन्यायइतिसप्तमाध्यायस्थनिरुक्तभाष्यकारेणसर्वदेवतानामग्निरूपत्ववोधनान्त्रायोग्निभक्तित्वदेवतानां इंद्रादित्यभक्तित्वं
चाल्पशइतिविवेकः ।

सर्वानुक्रमणीप्रोक्तस्थानादिकादेवताः । ताश्चगणत्रयानुक्ताः सर्वानुक्रमणीप्रोक्ताः स्थानादिज्ञानार्थतत्कथनपुरःसरसंक्षेपेण
संगृह्यन्ते । तथाहि—'गणत्रयेनिबद्धेकेनोक्तोयोदेवतागणः । सर्वानुक्रमणीप्रोक्तस्तथान्तंभक्तिरुच्यते १ अविदित्वास्थानभक्तीनामंत्र-
मुदीरयेत् । यदित्तत्सकलं कर्मवैयर्थ्यातिनिश्चितम् २ अतः स्थानंचभक्तिश्च नामप्रोच्यते मया । पृथ्वीस्थानाद्यभिभागाः ऋश्यंते देवताः पुरा
३ निर्मन्थ्याहवनीयाग्नीदक्षिणासदसस्पतिः । रोमशावरुणानीचंगुं गूरुं च देवता ४ उपाध्यायः शूथायूपोवामदेवः शुनोपिच । अग्नि-

ऋक्सं.

॥ १२ ॥

श्रवतथातक्षावुर्माश्रशीयसी ५ ऋक्षुक्षाश्रवसिष्ठश्रतथाचैवोपमश्रवाः । अध्येतारःपावमान्योयजमानश्चंद्रपती ६ शानोवसुक्रोनिर्क-
तिःसुवंधोर्जीवइत्यपि । वधूवासोयक्ष्मनाशःपुरुषःपणयस्तथा ७ धनदाताचैंद्रलवःसपत्नीनाशनस्तथा । अलक्ष्मीनाशदुःस्वप्ननाशौद्वौ-
चाथमायन्नः ८ दुघणोरथगोपाश्रहस्तत्राणंतथाकराः । अथराज्ञःप्रवक्ष्यामिदेवतात्वयुपागतान् ९ स्वनयःसोमकोराजात्रसदस्युर्कृणं-
रवाश्रासमातिःक्रशश्चाथतिरिंदिरः । पाकस्थामामिषिकश्चक्रुरंगश्चवृषःस्युतः १२ अंतरिक्षस्थितान्देवान्वायुभक्तीन्समासतः । प्रव-
क्ष्यामियतःकर्मसफलतद्विनानहि १३ अर्थमाचक्रतश्छंदंअंतरिक्षंचतुर्थकम् । स्वर्गस्थानान्सूर्यभक्तीन्प्रवक्ष्यामिविशेषतः १४ आत्माच-
परमात्माचपृत्रिर्थाज्ञस्तथाक्षरम् । मायाभेदोभाववृत्तोद्युःसंज्ञानंतथैवच १५ इतिगणत्रयातुक्तेवतानांस्थानादिविचारः ॥

अथदेवतास्वरूपविचारः । तासारूपंचतुर्विधं—पौरुषविध्यं—अपौरुषविध्यं—कर्मार्थात्मोभयविध्यं—सत्यमौभयविध्यंचेति
सर्वचैतदुपपद्यतेमहाभाग्यसत्त्वैश्वर्यादेव । स्पष्टंचेदंनिरुक्तोत्तरपदकेप्रथमाध्याये—‘अथाकारचित्तनंदेवतानां’ मित्यादि । ताअपिपुनरनेक-
प्रकारैर्भिद्यंते । तेचप्रकाराः—सूक्तभाक्त्व—हविर्भाक्त्व—सूक्तहविरुभयभाक्त्व—निपातभाक्त्वरूपाः । तथाचबृहदेवतायाम्—‘यस्यांवदत्यर्थावादात्साह्वेयासूक्तभागिनी’ इति ।
दशखंडेऽमिहिताः । याचसूक्तमेवभजतेनहविःसासूक्तभागिनी । तथाचबृहदेवतायाम्—‘यस्यांवदत्यर्थावादात्साह्वेयासूक्तभागिनी’ इति ।
चस्यऋतोदेवताः इतिद्वेदेवतेनसूक्तभागिन्यौनहविर्भागिन्यौतयोस्तुयथातुगुणंसूक्तभागिनीष्वंतर्भावः । वाखादयःसूक्तभाजोहविर्भाजश्च

दे.स्वरूप.

॥ १२ ॥

एताःसूक्तंभजंतेहविश्चेत्युभयभाजः। याश्चऋचं—अर्धर्चं—पादंबृचादिकंचप्राधान्येनभजंतेताःसर्वाऋग्भाजःप्रायेणेत्यर्थः। तानसूक्तभाजः किंहुहविर्भाजएव । निपातभाजस्त्वेनेकदेवतायामृचिसंभवति । ताश्चकचित्समप्रधानाउपदीयते कचित्प्राधान्येन कचिदप्राधान्येनेत्येव मनेकविधानिपातभाजोज्ञेयाः तथाचवृहदेवतायाम्—‘यानुक्तौतिप्रसंगेनसाविज्ञेयानिपातिनी’ ति । वित्तरस्तुनिरुक्तभाष्याद्वगन्तव्यः॥

लिंगोक्तदेवतानांनिर्णयः । तत्रलिंगनामऋगर्थः सर्वानुक्रमणीवृत्तौतैवोक्तत्वात् । तेनउक्ताज्ञाता तात्पर्यानुरोधेनकल्प्ये-
 तियावत् । तात्पर्यद्विकचित्साक्षात्—कचिद्विनियोगवशात्—तदनुगुणार्थकल्पनयावगंतव्यम् । एतन्निर्वचनफलतुवैश्वदेवादिपूक्तेषुसूक्त-
 भेदप्रयोगेसर्वानुक्रमण्यांलिंगोक्तदेवताकत्वोक्तावधिकारप्राप्तदेवतावाधनेमेव । अन्यथोक्तलिंगोक्तदेवतालक्षणस्याऽव्यावर्तकत्वेनतत्रत्र-
 लिंगोक्तदेवतोक्तवैयर्थ्यापत्तेः । ताश्चद्विविधाः—देवताकांडपठिताः तद्वहिर्भूताश्च निपातभाक्त्वाद्बृहदेवतायांवैश्वदेवसूक्ते देवताकांड-
 पठिताश्चतदानुपूर्विकाएव ननुमत्रपठिताःपर्यायभूताः । यथा—‘वर्हियशस’ मितिमंत्रेवहेरुपादानेपिदेवताकांडेऽभित्त्वेनैवोपादानात्त-
 दनुरोधेनसर्वानुक्रमण्यामभिरैवोपात्तोनतुवहृथादिरूपेण । एवमन्यत्राप्युक्तम् । तद्वहिर्भूता अपिद्विविधाः—गणविशिष्टाःकैवल्यश्च । ताश्च-
 सूक्तभाजोनसति । अन्येनिपातभाक्त्वादयःसर्वधर्माःसंभवति । तथाचवृहदेवतायाम्—‘सप्तर्षयोवसवश्चापिदेवाअथर्षाणोभृगवःसोम-
 सूर्याः । पथ्यास्वस्तीरोदसीचोक्तमंत्रेऋगुंरुदितिर्धेनुरध्या १ असुनीतिरिळाचाप्याविधातानुमतिर्हया । अगिरोसिःसहैताःस्युरुक्तमंत्रा-
 श्चदेवताः २ वैश्वानरोहिषुगणोंविवस्वान्त्रजापतिर्चौःसुधन्वानगोहः । अपान्नपादर्थमावातजूतिरिळस्पतिश्चापिरथस्पतिश्च ३ ऋभवः-
 पर्जन्यःपर्वताम्राश्च (पत्नी) दक्षोभगोदेवपत्नीर्दिशश्च । आदित्यारुद्राःपितरोथसाध्यानिपातिनोवैश्वदेवपुसर्वे ४ इति ।

- १।३।६। हयामि—आद्यालिंगोक्तदेवतपादा
 १।६।१२। इमंबोळश—तत्रोमित्रोऽर्धचोलिंगोक्तदेवतः
 १।७।३३। ईळेपंचाधिकाधिनमाद्यौपादौलिंगोक्तदेवतौ
 २।१।२६। प्रसुसप्तमैत्रावरुणंत्वंत्येऽलिंगोक्तदेवतौ
 २।२।३। अस्तुश्रौषकेकादश—वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्त-
 प्रयोगेवैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगेयलिंगंसादेवता
 २।६।२९। गणानामेकोना—बार्हस्पत्यासुदृष्टलिंगाः
 २।७।१५। अस्यमेऽष्टौ—अंत्यालिंगोक्तदेवता
 ३।५।१३। प्रत्यग्निःपंचलिंगोक्तदेवतत्वेके
 ४।१।२०। अग्ने(पावक)गायत्रमंत्यालिंगोक्तदेवता
 ४।२।२३। तंमन्त्रथा—अन्येचक्रुपयोत्रदृष्टलिंगाः
 ४।७।३०। स्वादुरेकत्रिंशद्गर्गःपंचादौसौम्योऽगन्यूलर्धचोलिंगोक्त-

[देवतः

॥ देवतः—आद्यालिंगोक्तदेवता

लिंगोक्तदेवतास्यलनिर्देशः ।

- ४।८।४। यज्ञायज्ञाभ्याधिका-मारुल्योत्यास्तिश्रोवासांलिंगोक्त-
 [देवताः
 ५।१।२२। जीमूतस्यैवैकोना—रथगोपान्जगत्यांलिंगोक्तदेवता
 ५।१।२३। पराःपंक्त्यादयोऽलिंगोक्तदेवताः
 ५।४।८। प्रातर्भागंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवता
 ५।४।११। दधिक्रंदाधिकंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवता
 ७।५।१५। परेयिवांसंबोळशयमोयामंबष्ठीलिंगोक्तदेवता
 ८।१।२३। प्रतारीतिदर्शने—सप्तम्यांलिंगोक्तदेवता
 ८।७।९। इमंनोनव-आद्यास्तिस्त्रयमेरात्मस्तवःशिष्टायथानिपातं
 ८।७।२०। ईजानंशकपूतो—आद्यालिंगोक्तदेवता
 ८।८।२४। तुभ्येदंचतुष्कं—दृतीयांलिंगोक्तदेवता
 ८।८।४२। विष्णुस्त्वष्टागर्भार्थीशीर्षीलिंगोक्तदेवतं

देवताविशेषदेवतांतरसमुच्चयः । अयंचपरिभाषयाप्राप्तः । तथाहि—‘प्रायेणैन्द्रमरुतोरान्नांचदानस्तुतयः’ इतिसर्वानुक्रमणी ।
 अस्यार्थः—इन्द्रदेवताकसूक्तघटकबहुसंत्राणां दानादिदेवताकसंत्राणां प्रायेणैन्द्रमरुतः स्तूयंतइतिवाक्यशेषः । तत्फलंसुसर्वैन्द्रदेवताकसंत्राणां
 मरुद्धितीयप्रापणम्—तदप्युक्तंसर्वानुक्रमणीभाष्ये—प्रायेणैन्द्रमरुतः स्तूयंतइतिवाक्यशेषः । परिभाषयं मरुद्धितीयप्रापणार्थसंतरेणापि-
 वचनं, तेन ‘सुरूपकृन्नमूतये’ ‘इंद्रायाहिचित्रभानो’ ‘योयजातियजातइत्’ ‘यज्ञेदिवोचुपदनेपृथिव्याः’ इत्यादींद्रदेवताकेपुपरिभाषाप्राप्त-
 मरुदेवतापिसिद्धा । प्रायेणेत्यनेन्द्रमात्रदेवताबोधकोक्तिसत्त्वे गुणविशिष्टोपादानेचमरुदभावः सूच्यते । तद्यथा—‘तत्त्वगस्त्योमारुतं-
 ही’तिहिशब्दप्रापितमरुदेवताकसूक्तत्रयातर्गतसहस्रंतइतिद्वितीयसूक्तस्याधैद्रीत्यनेनइन्द्रदेवताकत्वंबोधितं तत्रसमुच्चायकचशब्दाभावेन-
 मरुदभावः । अतएव ‘आदहेत्येताःपण्मास्त्योवीलुचिदिंद्रेणैल्लैद्वौ’चे’तिमरुत्समुच्चायकचशब्दोपादानंसंगच्छते । एवं ‘जगृभ्माष्टौसप्त-
 गुर्वैकुंठमिंद्रंष्टावविकुंठानामासुरींद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंतीमहत्तपस्तेपेतस्याः स्वयमेवैन्द्रःपुत्रोजज्ञे’ इतिसर्वानुक्रमणीतिहासेवैकुंठेन्द्रमरुत्वादिंद्रे-
 चमरुद्धितीयदेवताभावःसिद्ध्यति । अतएव ब्राह्मणतृतीयपंचिकायांषोडशखंडे ‘इंद्रवैदृत्रंजनिवांसनास्तुतेतिमन्यमानाःसर्वादिवता-
 आजहुस्तंमरुतएवस्वापयोनाजहुःप्राणवैमरुतःस्वापयःप्राणाहैवैनाजहुस्तस्मादेपोच्युतःस्वापिमान्प्रागथःशस्यतआस्वापेस्वापिभिरिति’-
 तित् । तदर्थोभाष्येदर्शितः—तथाहि—इंद्रोयदावृत्रंहतवान् तमिंद्रंसर्वदिवताअजहुःपरित्यक्तवस्यः । कीदृश्योदेवताः ? नास्तुतेति नहि-
 सितवानिंद्रइतिमन्यमानाः । वृत्रस्यातिप्रौढशरीरत्वात्प्रहारमात्रेणासौनमृतइतिदेवानांभीतिः । इतरदेवताभिःपरित्यक्तमिंद्रंमरुतएवाऽ
 जहुःनपरित्यक्तवतः तद्विशेषणंस्वापयइति । सुपुत्रिकालेपिवर्तमानाइत्यर्थः । स्वापिशब्दार्थःशुलैवप्रदर्यते—‘प्राणवैदेहमभ्येवर्तमानाः

प्राणाएवस्वापयोमरुतःस्वापकालानुवर्तिनोवायवः । प्राणानांतकालानुवृत्तिमार्थवर्णिकाःप्रश्नोत्तराभ्यामामनन्ति—‘भगवन्नेतस्मिन्पुरुष-
कानिस्वपंतिकान्यस्मिन्जाग्रती’तिप्रश्नः ‘प्राणाययएवैतस्मिन्पुरेजाग्रती’त्युत्तरं एवंविधायस्यात्प्राणरूपामरुतएवैनमिंद्रंतदानीनपरित्यक्त-
स्ति सोयंस्वापिमान् ‘आस्वापेस्वापिभि’रित्ययंपादोस्मिन्प्रागथेआप्रायते तस्मादयंस्वापिमान् । इत्थंइन्द्रनिहवाख्यंप्रागथंशस्य पुनरपि-
प्रकारांतरेणप्रशंसति । अपिह अपिच । अतः एतत्प्रागथंशंसनाद्धूर्ध्वअस्मिन्मरुत्वतीयशस्त्रे यद्येद्रमेवछंदःइंद्रसंबंधेवछंदःशब्दोपलक्षितो-
मन्त्रःशंस्यतेतद्धसर्वं तदपिजातंमरुत्वतीयशस्त्रंभवति । एवचेत्यादिनातत्रयुक्तिरुच्यते ‘आस्वापेस्वापिभि’रितिपादोपेतत्वेनस्वापिमानेप-
बृहदेवतायामपि—‘इरांहणातियत्कालेमरुद्भिःसहितौवरे । स्वापिशब्दवाच्यानांमरुतांप्रतिपादकत्वादित्यर्थः । सोयंप्रागथः शाखांतरेद्रष्टव्यः ।
महतारवेणशब्देन्युक्तः इरासुदकंहणातिवर्षितितेनकारणेनर्षयइंद्रमद्भुवनं । तथातत्रैव—‘रसान्द्रिमभिरादायवायुनायंगतःसह । वर्ष-
लेवचयहोकेतेनेन्द्रइतिचस्मृतः’ इति । निरुक्तेषु—‘यदेनंप्राणैःसमैधंस्तुदिंद्रस्येद्रत्वमिति विज्ञायते’ । अस्त्यर्थः—तदिंद्रमपरमिन्द्रस्येद्र-
त्वंब्राह्मणउच्यते—‘यदेनंमध्यतोवस्थितंशरीरस्यप्राणभावेनविष्टभ्येतारान्प्राणान्वागादीनितरप्राणवृत्तिमाहाभाग्यसंप्रदानेनयद्दंविशिष्टो-
स्मित्वंत्तद्विशिष्टोसीत्येवमादिनाप्राणाधिदेवताःसमैधंस्मदीपयन्संतानार्थतदिंद्रस्येद्रत्वमिति विज्ञायते । इंधेभूतानीतिकर्तारि प्राणैरेनं-
समिधतेतिकर्मणि इत्यनेनेंद्रपदव्युत्पत्त्याइंद्रस्यमरुद्वियोगएवयुक्तः । एवंचमरुताभिंद्रस्यश्रीत्याऽपरित्यक्तत्वात्प्राणिमात्रस्यजीवनहेतु-

त्वेनाप्यायकत्वात् इंद्रपदव्युत्पत्त्यात्तद्वियोगबोधनाच्च इंद्रदेवताकर्मत्राणां द्वितीया मरुदेवतानियते तिसर्वमनवद्यम् । अन्यत्रतु विधिवोधि-
 तैर्द्रातिरिक्त्वे देवताकानां केपां चिदेवमंत्राणां मरुदेवताकल्पमाचार्योक्तेषु 'अतित्यामाप्रिमारुत' मित्यादि । दानस्तु तिस्राराज्ञामेव-
 नेतरेषाम् । तेनयत्किंचित्संबंधितयादानस्तु कौतन्त्रामकराजस्थानस्तूर्यमानत्वाद्देवता । इतिपरिभाषाप्रामद्वितीया मरुदेवताविचारः ।

इंद्रासोमादिचिचारः। एवमिंद्रासोमदेवताके राक्षोन्नसूक्तेषु इंद्रादिदेवताभिर्द्रासोमयोर्बाधेपरिक्षोन्नत्वगुणस्यावाधात्तद्गुणकत्व-
 मिंद्रादिदेवतानां निर्विवादम् । अतएव वृहदेयतायां—'पिवेद्रस्तौतिनेत्यंतरक्षोन्नोभेयमुत्तरम् । रक्षोन्नाभेयमित्युक्तं यत्त्वेतद्गुणोत्तितु' इत्यादि-
 वचनैर्गुणाभिधानंसंगच्छते । ननु 'इंद्रासोमात्तपत्' मितिपचार्विशत्युच्चात्मके इंद्रसोमदेवताकराक्षोन्नसूक्ते 'अवर्तयदिवोअश्मान'मित्यारभ्य-
 पंचानां 'प्रवर्तयेतिपंचैन्न' इत्यनेनैन्द्रदेवताकत्वमुक्तं तत्रपंचम्याः पूर्वार्धचस्यवसिष्ठाशीर्देवताकत्वं उत्तरार्धचस्यप्रथिव्यंतरिक्षदेवताकत्वस्य-
 विशिष्योक्त्यावाधात् इंद्रदेवताकत्वविरहेणक्रमेणपंचत्वानुपपत्तिरितिचेन्न 'मानोरक्ष' इतिपंचमीविहाय 'इंद्रजही' ल्यप्रिमायाःपष्ठया-
 ग्रहणेनपंचत्वोपपादनेनाक्षतेः । अतएवैतत्प्रकरणस्थसर्वानुक्रमण्या 'अष्टमीपोळइयावैद्यौ' इत्युक्त्वापुनश्च 'मानोरक्ष' इतिपंचमीविहाय
 व्यवधानेन 'इंद्रजही' ल्यप्रिमपष्टीग्रहणरूपवैचित्र्यप्रदर्शनार्थं 'प्रवर्तयेतिपंचैन्न' इति इंद्रदेवताकत्वोक्तिःसंगच्छते।अन्यथाऋचांक्रमस्यवि-
 वक्षितत्वेलाघवात्स्थलांतरवत्सकृदुपादानमात्रेणैवतद्देवताकत्वेसिद्धेपुनरुपादानमसंगतंस्यात्। अतएव 'अस्तीदंपोळशायाचतुर्थीदशमीद्वा-
 दश्योनुष्टुभः पष्ठेकादशुपालेचजगत्याःपंचम्युत्विग्भ्योवा' । चतुर्विंशतितमेखंडे 'उपालेसीताथैतेचानुष्टुभावाद्याचतुर्थीचेति' । पंच-
 विंशतितमेखंडे 'त्वाममेगयौत्यापंचम्यौपंक्तीअन्न ओजिष्ठमं लाचतुर्थ्यौचे' इत्यादिस्थलांतरेऽक्तैर्विचित्र्यस्यस्फाप्यभावेनपुनरुपादानाभावः ।

अतएवचबृहदेवतायां—'प्रवर्त्येतिपंचैद्येद्रासोमीष्ट्युत्तमा । ऋषिस्त्वाशिषआशास्तेमानोरक्षइतिष्ट्विचि । दिविचैवपृथिव्यांचतथापालनमात्मानः' इत्युक्तम् । अत्रहिपंचानामिंद्रदेवताकत्वं 'मानोरक्ष' इत्यस्याःपंचम्याःवसिष्ठाशीरादिदेवताकत्वंचोक्ततस्या इंद्रदेवतात्वेनचैद्रदेवतासंबंधाभावत् इंद्रजहीत्यस्याइंद्रासोमेदेवताकत्वमस्त्वितिवाच्यम् । तत्रैव 'ऐंद्रासोमीष्ट्युत्तमे' विरोधात्साधकाभावाच्चेतिसर्वमनवद्यम् ।

भाववृत्तविचारः । अथ'नासदासी'दित्यादिसूक्तेषुभाववृत्तदेवताऽभिहितातस्याःस्वरूपंविचार्यते—'नासत्सप्तप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तं'इतिसर्वानुक्रमण्यंभाववृत्तशब्दःभावानांपदार्थानांघृत्तिःसृष्ट्यादिप्रवृत्तिर्यस्यादि विव्युत्पत्त्याजगदुत्पत्तिश्चितिलयकर्तृपरः । अथिपुराणेष्वप्यथवापिसत् । जज्ञेयथेदंसर्वतद्भाववृत्तंवदंतितु' इतिनपुंसकनिर्देशः । तत्रैवचान्यत्र—'मायाभेदोभाववृत्तोद्युःसंज्ञानंतथैवचोद्दरिःस्युतः'इतिपुंनिर्देशश्चसंगच्छते । सूक्तेषुभाववृत्तशब्दोऽर्शआद्यजंतोनित्यनपुंसकः इतिनकुजापिङ्गानुपपत्तिरितिदिक् ।

१ इतिशब्देनविग्रहेभाववृत्तीतित्यात् । इतशब्देनविग्रहेषुभाववृत्तेतित्यात् ।

अथ प्रकृतगुणविशिष्टदेवताकसूक्ते देवतांतरप्राप्तौ गुणोच्चारणविचारः । तत्र 'नवमंडलपावमानंसौम्य' मितिसर्वांशुकमणी तस्याअयमर्थः—सोमःपवमानगुणकः । पृथक्पदोपादानमंडलातर्गतसोमापवादभूतदेवतांतरस्यापितदुणलाभार्थनतुमंडलांतर्गतआग्नी सूक्तस्य गुणांतरयुक्ते देवताकत्वेन कथपवमानगुणकत्वमिति चेन्न गुणांतरयुक्त्वेपि पवमानगुणकत्वकल्पने बाधकाभावात् तदुणाभावकल्पने हततरप्रमाणाभावात् मंत्रालिगविरोधाच्च । नद्येकदेवताया एकएवगुणइति नियमः । 'देव्यो होतारो प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः सरस्वती-क्वाभारत्य' इत्यादौ वेकस्याअव्यनेकगुणदर्शनात् । तथा च बृहदेवतायां—'पवमानः स्तुतः सोमो नवमेमंडलर्षिभिः । पवमानवदाग्र्यस्तुसमिद्धइतिस्तुताः' इत्युक्तम् । पवमानवत्यश्रुतायाऽग्र्यश्चेति प्रग्रहः समिद्धइत्याद्यृग्भिः सस्तुता इत्यर्थः । तेन आग्नीदेवतानां पवमानगुणकत्वं स्पष्टमेवलभ्यते । तेन पवमानवदिति प्रत्ययात्तमंगीकृत्य सोमो यथापवमानमात्रगुणकः, एवमाग्नीदेवता अपीध्मादिमात्रगुणवत्यइति दृष्टान्तपरतया व्याख्यानां कुर्वतो निरस्ताः । गुणानामुक्त्यैव सिद्धत्वेनात्र पवमानवदिति दृष्टान्तकथनवैयर्थ्यात्सर्वांशुकमणीवृत्तिकृत्कृतं पवमानगुणकत्वाभावपरं व्याख्यानां तु प्रमाणाभावाच्चिर्युक्तिकत्वाच्चोपेक्ष्यम् । इति पवमानविशिष्टदेवताविचारः ।

अथ ऋगुणस्य लिंगोक्ते देवतावाचकविश्वशब्दस्वरूपविचारः । निघंटुस्य देवताकांडे ऋगुपदव्याख्यावसरे निरुक्तोत्तरपदके पंचमाध्याये षोडशशब्दे विष्ट्रीशमीति मंत्रघटकऋगुपदव्याख्यावसरे 'ऋमुर्विभवावाजइतिसुधन्वनांगिरसस्य त्रयः पुत्रावभूवु' रित्यत्र विभवाइति वृत्तीयाष्टके सप्तमाध्याये 'ऋसुतो रयिः प्रथमश्वस्तम' इति मंत्रव्याख्यावसरे विश्वमिस्तष्टः विश्वत्तष्टइति व्याख्यातेव दभाष्ये । एवं विश्वाइति-

प्रथमांतं विभ्रानमिति द्वितीयांतं विभ्रवनइति चतुर्थ्यंतयथायथतत्रत्रोह्यम् । एतेनदुर्गप्रणीतनिरुक्तभाष्ये 'तेषांप्रथमोत्तमाभ्यां बहुवचि-
गमाभवंति नमध्यमेन विभ्रवा' इति तृतीयांतसमानाधिकरणनिर्देशेन विभ्रवाशब्दकारांतइतिलभ्यतेसलुलेलकप्रमाइतिस्पष्टमेवप्रतीयते ।
आकारांतत्वेहि उक्तविभ्रवेतिपदविरोधः विभ्रमिस्ताइत्येवविग्रहप्रदर्शनपरउक्तभाष्यविरोधश्चेति । इति विभ्रवशब्दस्वरूपविचारः ।

अथरोदःशब्दविचारः । अथरोदःशब्दोदसीशब्दयोर्नपुंसकस्त्रीलिंगयोर्विचारः क्रियते । रुदधातुप्रकृतिकअसुप्रत्ययांतः-
सांतोनपुंसकएकः । तत्प्रकृतिकगौरादिङीपंतस्त्वपरःस्त्रीलिंगः । वेदेकोशेचोभयोरपितथादर्शनात् । तथाहि । 'नदित्वारोदसीउभे'-
'नित्तमेअस्यरोदसी' - 'नरोदसीअपदुंतथोरा' - इत्यादि मंत्रेषु धावापृथिवीवाचकः सांतोनपुंसकः । अतएवपदकालेद्विवचनांतत्वेन-
प्रगृह्यत्वादिति शब्दप्रयोगः संगच्छते । तस्यचधावापृथिवीदेवतावाचकस्येवतोच्चारणकालेप्रथमांतस्यरोदसीइतिस्वरूपं - अन्वाधानकाले-
द्वितीयांतस्यरोदसीइति । दौम्यादिद्रव्यत्यागकालेचतुर्थ्यंतस्यरोदोभ्यामिति । अतएवचएतेषुष्ठानीति मंत्रोदसोरिति सप्तमीद्विवचनांत-
मुपपद्यते । ङीपंततत्रत्रांतोदात्तस्वरन्यत्ययकरुपनाछांदसत्वेनपूर्वसवर्णादिकरोदसोरित्यत्रईकारलोपकरुपनंचस्यादिति महदेवगौरवम् ।
सांताश्रयणेन किंचित्कल्पनीयमिति महदेवलाघवम् । अमरकोशेपि तृतीयकांडेनार्थवर्गे एकोनत्रिंशदधिकद्विशतश्लोके - 'प्रसूरथापि-
भूधावौरौदस्यैरोदसीचते' इति, । रामाश्रमकृततट्टीकायामपि - 'धावापृथिव्यैरोदस्यैद्यावाभूमीचरोदसी' । 'रोदश्चरोदसीचापिदि-
विभ्रमौपृथक्पृथक् । सहयोगेन्युभयोरोदःस्यादपिरोदसी' इतिविश्वः - इतिदर्शनाच्चसांतएवग्राह्यः । यस्तु । 'जोपद्यदीमसुर्यासचध्वै-
निपितस्तुकारोदसी' - 'सचामरस्तुरोदसी' - 'मिम्यक्षयेपुरोदसी' - 'अधस्यैपुरोदसी' - इतिचतुर्षुदाहरणेषुईकारांतएकवचनांतःसतुमरु-

रत्नीवाचकः—रुद्ररत्नीवाचकः-विद्युद्वाचकश्चेतिनाकायलुपपत्तिः । स्पष्टचेद्वेदभाष्ये—‘जोषद्यदीमसुर्यासचध्वै’ इति मंत्रव्याख्यावसरे ‘परा-
शुभ्राअयास’ इति मंत्रे रोदसी इत्यत्र द्यावापृथिवीवाचकत्वे ङीषंतस्यांतोदात्तस्य वा छंदसीत्यनेन पूर्वसवर्णदीर्घे द्विवचनान्तत्वेन प्रकृतिभावः ।
मरुत्स्त्रियादिवाचकत्वे तु लुप्रसप्तम्यंतं ‘ईदूतौचसप्तम्यर्थे’ इति प्रगृह्यं द्रष्टव्यमितिसुधीभिर्विभावनयं । इति त्रग्वेदकल्पद्रुमे रोदःशब्दनिर्णयः ॥

संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदंसि । अथास्यांशाकलसहितायां गायत्र्यादिच्छंदसासृगियत्ताबुत्सुनं प्रीत्यै तत्तत्संख्या नियमं-
दर्शयिष्ये । तत्र तावत्—गायत्र्य एकोनपंचादश अधिकचतुर्विंशतिशतानि २४४९ । उष्णिह एकचत्वारिंशदधिकशतत्रयं ३४१ ।
अनुष्टुभः पंचपंचाशदधिकान्यष्टौशतानि ८५५ । बृहत्या एकाशीत्याधिकंशतं १८१ । पंक्तयोद्वाद्दशाधिकंशतत्रयं, ३१२ । त्रिष्टुभ-
स्त्रिपंचाशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतानि ४२५३ । जगत्योऽष्टाचत्वारिंशत्तरत्रिंशताधिकंसहस्रं १३४८ । अतिजगत्यः सप्तदश १७ ।
शक्यै एकोनविंशतिः १९ । अतिशक्यै नव ९ । अष्टाः षट् ६ । अत्यष्टाश्चतुरशीतिः ८४ । धृती द्वे २ । अतिधृतिरेका १ ।
एकपदाः षट् ६ । द्विपदाः सप्ताशीतिः ८७ । ‘बार्हताः प्रगाथाः शतं १०० । विपरीतो चराश्चतुरधिकानवतिः ९४ । कक्षुभः पंच-
पंचाशत् ५५ । महाबार्हत एकः’ १ । एवं सर्वे मिलित्वा सार्धशतद्वयं २५० । एते द्वे चाद्दृवा इति कृत्वा त एताद्विगुणाः षट्चः पंच-
शतानि ५०० ॥ एवं सकलाः शाकलसंहितायां खिलरहितायामृचो ब्युत्तरसप्तत्यधिकचतुःशताधिकदशसहस्राणि १०४७२ संख्येति ॥
यत् ‘ऋचादशसहस्राणि ऋचां पंचशतानि च ॥ ऋचामशीतिः पादश्चैतत्पारायणमुच्यते ॥’ इति कस्यचिद्वचनं तद्बालखिलस्याव्यायादि-

खिलसहितशाकलसंहिताविषयमितिज्ञेयम् ॥ खिलरहितायास्तुपूर्वोक्तायाएवसंख्यायाःप्रतीतिः ॥ एवमत्रप्रथमाष्टकेऋचः १३७० द्वितीये ११५७ तृतीये १२०९ चतुर्थे १२६९ पंचमे १२६३ षष्ठे १६५० सप्तमे १२६३ अष्टमे १२९३ । एतत्संकलनं-पूर्वोक्तमेव । सूक्तसंख्यात्वानुक्रमण्यमेव 'तदेतत्सूक्तसहस्रं' इत्यादिनापठिता सापिबालखिल्यरहितायाएवघटते । तद्विषयं-प्रथमाष्टके सूक्तानि १२१ द्वितीये ११९ तृतीये १२२ चतुर्थे १४० पंचमे १२९ षष्ठे १२४ सप्तमे ११६ अष्टमे १४६ एतत्संकलनंप्रागुक्तमेव ।

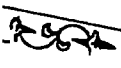
गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनं-गायत्रीऽ पदपंक्तिः-उष्णिगगर्भो-पादनिचृत्-अतिनिचृत्-यवमध्या-वर्धमाना-प्रतिष्ठा-हसीयसी । उष्णिक् ७ पुरउष्णिक्-ककुप्-ककुग्र्यंछुशिरा-तनुशिरा-पिपीलिकमध्या-अनुष्टुगर्भो-उष्णिक् । अनुष्टुप् ६ महापदपंक्तिः-छतिः-पिपीलिकमध्या-काविराजः-नष्टरूपीविराजः । बृहती १० पुरस्ताद्बृहती-न्यंकुसारिणी-उरोबृहती-स्कंधोऽग्नीवी-उपरिष्ठाद्बृहती-विष्टारबृहती-ऊर्ध्वबृहती-पिपीलिकमध्या-विषमपदा-बृहती । पंक्तिः ७ विराट्-सतोबृहती-विपरीता-प्रस्तार-पंक्तिः-आस्तारपंक्तिः-संस्तारपंक्तिः-विष्टारपंक्तिः । त्रिष्टुप् १२ जगती-अभिसारिणी-विराट्स्थाना-विराटरूपा-ज्योतिष्मती-पुरस्ताज्ज्योतिः-मध्येज्योतिः-उपरिष्ठाज्ज्योतिः-महावृहती-यवमध्या-पंच्युत्तरा-विराट्पूर्वा । जगती ३ त्रिष्टुप्-महासतोबृहती-महापंक्तिः । अगाथाः ६ बार्हतः-काकुभः-महाबार्हतः-विपरीतोत्तरः-अनुष्टुभः-अनुष्टुम्बुवास्तृचाः इति ।

स्वाहावत्यक्षरः ।

मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गो.	मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गो.	मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गो.
स्वाहायुद्धं कृणोतन	१ १ २५	आपूर्णोऽस्य कलशः	३ २ ११	आयाह्वर्यऽआपरि०	६ ३ १२
ततमेअपस्तुदुतायते	१ ७ ३०	तिष्ठहृरीरथआ	३ २ १७	स्वाहाकृतस्यत्पंतं	६ ३ १७
पुण्वतेमंरुत्वते०	२ २ ११	इंद्रःस्वाहापिवतु*	३ ३ १४	आदुतेऽअर्जु०	६ ४ ४२
स्वाहाकृतान्याग०	२ २ ११	स्वाहाभयेवरुणां०	३ ८ २१	विश्वेदेवाःस्वाहाकृतं०	६ ७ २५
पुरोगाऽअग्निद्वे०	२ ५ ९	आयाह्वमेस०	५ २ २	वेषिहोत्रमुत्पोत्रं०	७ ५ ३०
घृतंमिश्रेयुतमस्य	२ ५ २३	यथावःस्वाहा०	५ २ ४	मार्तलीकुर्व्यर्यमो०	७ ६ १४
तुभ्यं हि न्वानोव०	२ ७ २५	आचनोवृहिः०	५ ४ २९	आग्नेवहुवरुण०	८ २ २२
आयाह्वमेसमि०	२ ८ २३	आनोयातसुपर्ण०	५ ८ २५	सवोजातोव्यमिमीत०	८ ६ ९

निर्दिष्टेषु स्वाहावनमंत्रेष्वपि प्रदानाप्रदानार्थकस्वाहाकारभेदेन द्वैविध्यं परिकल्प्य—प्रदानार्थकस्वाहाकारवस्वेवांते पुनः स्वाहाकारोभास्त्वन्यत्रापेक्षित एवेति निर्णयजुह्वतिके च न शिष्टास्तनमतेन प्रदानार्थकस्वाहाकारघटितमंत्रप्रतीकमूर्ध्नि * ईदृक्पुष्पविन्यासः कृतः । तेष्वपि—स्वाहाभयेवरुणाय ३।८।२१ आयाह्वर्यं आपरि ६।३।१२ वेषिहोत्रमुत्पोत्रं ७।५।३० इति मंत्रत्रयमेव प्रदानार्थकस्वाहाकारवत् तत्राप्याद्यो वैकल्पिक इति वदन्ति । तस्माद्दत्तत्त्वं निर्णयय—एकस्यैकरोपाहनारायणशाब्दिशितप्रयोगलाघवानुसारेण विचारः क्रियते ।

स्वाहाकारवन्मंत्रविचारः । अथऋगाग्रायेकतिपयेमंत्राःस्वाहाकारवन्तआम्नास्त्रसंशयः—किमेतेषांहोमेविनियोगःप्रदाना-
र्थकस्वाहाकारांतरयुतानामुतकेवलानामिति । किंतावत्याप्तम् । नकेवलानांहोमेविनियोगःसंभवति । होमस्यत्यागात्मकतया, मंत्रमध्य-
पठितस्यचस्वाहाकारस्यमंत्रावयवतया प्रदानार्थत्वाभावाद्दतेपुनःप्रदानार्थकस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । अतएवभगवान्जैमिनिःसंकर्ष-
काडि 'स्वाहाकृत्य' (अ. १४ पा. ४ सू. १८) 'वषट्' (१४।४।१९) इति सूत्राभ्यांक्रमेण 'स्वाहाकृत्यब्रह्मणतेजुहोमि' संकर्ष-
द्रायतेजुहोमि' इत्यादादुपसर्जनत्वेनान्वितानांस्वाहाकाराणांमुख्यविशेष्यत्वाभावात् द्रव्यस्तुतिद्वारैववाक्यार्थसमन्वयाद्प्रदानार्थत्वम् ।
'वषट्तेविष्णवासआकृणोमी' लत्रवपट्पदस्य स्वाहाकृतशब्दवत्समासाभावेनस्वतंत्रतयाप्रदानार्थत्वप्राप्ते 'आकृणोमि' इत्यत्रतदन्वयेना-
स्वातंत्र्याविशेषाद्प्रदानार्थत्वंनिर्णय तत्रतत्रप्रदानार्थकस्वाहाकारांतरप्रयोगंभूते । इतिप्राप्तेभूमः—नऋगाग्रायपठितेपुस्वाहाकारवत्सु-
मंत्रेषुहोमकालेषुनरन्यःस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । कुतः । पठतिहिभगवानाश्वलायनःश्रौतसूत्रप्रथमाध्यायस्यैकादश्यांकण्डिकायां—
'स्वाहाकारांतैर्मंत्रैर्नैचेन्मंत्रेपठितः' इति । व्याचख्यौ चैतद्भूतिकृत्कारायणः—'यत्रकापिस्वाहाकारोपठितस्तदास्वाहाकारवत्सु-
यत्रकापिपठितश्चेत्सएवप्रदानार्थकोभवति' इति । कारिकाकार-मंचनाचार्यप्रयुतिप्राचीनप्रयोगकाराश्चैवमेवप्रतिपादयति । शौन-
कोपि—'यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि । स्वाहातश्चप्रयोक्तव्योहोमेपुप्रणवादिना' इति । अत्रवचनद्वयेपियद्यपूर्वविधिरंगी-
क्रियते तदापयुंदासन्यायेनस्वाहाकारघटितान्यान्यहोमसाधनीभूतमंत्रत्वावच्छेदेनास्वाहाकारविधिरिति वक्तव्यम् । अथहोमसाधनीभू-
तमंत्रेष्वन्तेस्वाहाकारोवचनांतरेणप्राप्तइत्युच्यतेतदानेनवचनेन स्वाहाकारवत्सुमंत्रेषुप्रतिपिध्यतइत्यापत्ति । अन्यथावचनवैयर्थ्यापत्ति-

दुर्वीरा । नन्वेव 'स्वाहा'कृत्यं 'वषट्' इतिसंकर्षकांडस्थाधिकरणद्वयविरोधः । तत्रहीतरविशेषणतयान्वितार्थस्वाहापदस्यप्रदानार्थत्वं
 निरस्यतेपुनःस्वाहापदप्रयोगव्यवस्थापनात् । न । तस्यांशलायनोक्तकर्मातिरिक्तकर्मविषयत्वात् । आश्वलायनप्रोक्तकर्मसूक्तसूत्रेण-
 तद्वाधात् । अतएवाग्निष्टोमस्थसौलोहनिहोत्रिकांडपठितप्रवृत्ताहुविहोमे 'स्वाहावाचे' इत्येकोमंत्रः । 'स्वाहावाचस्पतये' इतिद्वितीयः ।
 एवमन्येषिवहवोमंत्राःसंति तत्रापिमंत्रपठितस्वाहाकारएवप्रदानार्थकइति मंत्रांतप्रदानार्थकान्यस्वाहाकारंनप्रयुंजति । एवमयाश्रंति-
 मंत्रेषु । अच्वर्युकांडपठितप्रवृत्ताहुविहोमेतु, 'जुष्टोवाचोभूयासं' इतिमंत्रे स्वाहाकारसत्त्वेपि 'तसिन्माधाःस्वाहा—सरस्वत्या' इतिमंत्रांति-
 पुनःस्वाहाकारयोजनादरीदृश्यतेकेशवादित्राचीनप्रयोगेषु । एवंगलाशुष्यादितांत्रिकमंत्रेष्वपि—मंत्रमध्येस्वाहाकारसत्त्वेपिमंत्रांतपुनः-
 स्वाहाकारःप्रयोज्यइतितंत्रविद्धिरुक्तत्वात् । नचानंत्यस्वाहाकारस्यस्वस्थानच्युतनखंडुडलादीनांकं हूयनालंकरणादिकार्याक्षमत्वमिवन-
 प्रदानार्थत्वम् । अतएवयज्ञायज्ञीयेसामनि इरापदस्यगिरापदस्थानएवनिवेशआष्टुत्तिश्चकल्प्यतइतिशक्यम् । यत्रकापिस्थितस्यदीपस्येवपद-
 स्थाप्यर्थप्रकाशकत्वानुपायात्, देहिब्राह्मणाय—ब्राह्मणायदेहीत्यादिवाक्याभ्यामविशेषणवोधादनुभवान् । अतएव 'पुरस्तात्स्वाहाकारावाक्य-
 न्येदेवाउपरिष्ठात्स्वाहाकारावाअन्ये' इतिश्रुत्याउभयोरपिप्रदानार्थत्वमनूद्यते । एतेनमंत्रघटकादिमध्यपठितस्वाहाकारांतहुत्वाशेषमंत्रोनि-
 गदेनोच्चारणीयइतिकेषांचित्प्रलापोनिरस्तः । नचसकृच्छ्रुतस्येतरविशेषणतयोपस्थितार्थकस्यस्वाहाशब्दस्यकथंप्रधानतयाप्रदानार्थवबोध-
 कत्वमितिवाच्यम् । 'नचेन्मन्त्रेपठितं' इतिसूत्रबलादेवताहस्वाहाकारघटितमन्त्रेपुस्वाहापदस्याष्टुत्याप्रदानार्थवबोधःकल्पनीयइतिदिक् ॥

वासिष्ठविषयेविशेषः । इन्द्रोतिमितीसंवांग्वासिष्ठानार्धीयीत्स्सर्वात्मकमेवासिष्ठान्प्रतितच्छ्रवणनिषेधमुलेनोपेयभूततदध्य-
यनप्रतिषेधात् । तथा हि--'अंल्याअमिशपाथस्तावसिष्ठेविष्योनवसिष्ठाःशृण्वन्ति' इति । अत्रभाष्यम्--'इन्द्रावर्तितिसूक्तस्य अंल्याइन्द्रो-
तिमिरित्याद्याश्चतस्रऋचोऽमिशपाथः । असिष्ठापोनामाऽप्रियशंसनरूपोऽर्थःप्रयोजनंयासां । ताश्चवसिष्ठेवकर्म्यः । अतोवसिष्ठो-
तोत्पन्नास्तानशृण्वन्ति । लिङ्गर्थे'लोढोरूपं । यद्विद्युत्पुस्तदातेषांशिरःशतधामिद्येत । तदुक्तं बृहदेवतायां--'शतधामिद्यतेमूर्धाकीर्तितिनश्रु-
तेनवा । तेषांवालाःप्रसीयन्ते' इतीति । सकलसंहिताध्ययनादिकर्मफलसिद्धिस्त्वेषामेतद्दर्गविकलसहिताध्ययनादिनैवभवति । अत-
एवचरणव्यूहे--'एकंशतसहस्रंवाङ्मिपुत्रंवाशतसहस्रार्धमेतानिचतुर्दशपदानिवासिष्ठानांतद्व्यतिरिक्तानांतुएकंशतेत्यादिचतुर्दशांतानिपदानि-
श्रुहीत्वाइन्द्रोतिमिरित्याद्येकसप्ततिपदानिमिलित्वेत्तरेषांपंचाशीतिरितिपदसंख्याविभागःसंगच्छतइतिदिष्ट ॥

पारायणहोमाचारंभकालः । श्रीः ॥ जपाद्यारंभकालस्तुपरशुरामेणोक्तः--'वैशाखेश्रावणेमासेचाश्विनेमार्गशीर्षके । माघफा-
ल्गुनयोर्वापिसितेपक्षेऽशुभेदिने ॥ वेदारंभःप्रकर्तव्यःपुत्रपौत्रादिदृष्टये' ॥ इति । 'कार्तिकेस्वर्णलाभःस्यादि'तिकेचित् । वज्र्याणितु-
संग्रहे--'अनध्यायतिथीन्सर्वांन्त्रिकाष्टम्यौविदायच । इतरासुचकर्तव्योवेदारंभःशुभप्रदः ॥ अनध्यायेचसंध्यायामपराह्निकथंचन ।
स्त्रियांजसलायांतुवेदारंभोनसिद्धिदः' ॥ इति ॥ रत्नमालायां--'सोमसौम्यगुरुशुकवासाराःसर्वकर्मसुभवंतिसिद्धिदा'इति ॥
निष्कामतयवेदाद्यनुष्ठानेतुयदाश्रद्धोत्पद्यतेतदैवारंभःकार्यः । 'नश्वःश्रमुपासीतकोहिमनुष्यस्यश्वोवेदे'तिश्रुतेः श्वःकरवाणीलेवमुपास-
नाकालंतरप्रतीक्षानकार्यो । हियस्मान्मनुष्यस्यश्वःकालसंबन्धिजीवनंकोवेद-कोजानीयात् आयुषोऽस्थिरत्वादितिश्रुत्यर्थः । परशुरा-

मोपि—‘यदैवजायतेवित्तंचित्तंश्रद्धासमन्वितम् । तदैवपुण्यकालोयंयतोऽनित्यंहिजीवितम् ॥ अतःसर्वेषुकालेषुजपस्थारंभणंशुभम्’ इति ॥ दीपिकायामपि—‘ईश्वराराधनार्थंवाअथवापापनुत्तये । यदिरुद्राद्यनुष्ठानंनमुहूर्तादिवित्तयेदि’ति ॥ काम्येतुदिनंसंशोध्यमेव ॥ एवमारंभोत्तरंमध्येनध्यायपातेपिजपहोमामिपेकादिकर्तव्यमेव । ‘ततोवेदादिमारभ्यसंततमधीयीतनास्यांतरानध्यायोनास्यांतराजनन-मरणमशुचि (अशौचनेत्यर्थः) नांतराव्याहरेन्नांतराविरमेत्तत्रिःप्राणानाम्याचम्याप्रणवंवाप्रविधाययावत्कालमधीयीतततःसर्वनिशां-निशांतरंसलिंलोप्यपरिदध्यात् । निशांतरं—संध्यांनिशादीन्लोप्य—विहायसमापयेदित्यर्थः । इत्यादिविशेषोद्देश्यः ॥

वेदपारायणप्रयोगः । श्रीः ॥ पूर्वोक्तशुभेकालेपारायणदिनंनिश्चित्यतत्राग्निद्विनेकृतनित्यक्रियःशुक्लवासाःसपत्नीकोयजमानः पूजितेष्टदेवतोगोमयलिमेषुचौदेशेप्राङ्मुखोपविश्याचम्यप्राणानाम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममकायिकादिसमस्तदो-पनिवर्हणद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थपडब्दचतुरव्दव्यब्दैकव्दान्यतमपूर्वोत्तरांगसहितंसर्वप्रायश्चित्तंप्र-तिष्कृच्छंश्रीमूल्यरजतनिष्कपादप्रत्यान्नाथेनकार्पाणैकगोमूल्यप्रत्यान्नाथेनवाहमाचरिष्यामि इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणसर्वप्रायश्चित्तमाच-रेत् ॥ पुनर्देशकालादुत्कीर्त्यमसमस्तपापक्षयद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थमृग्विधानोक्तक्रमेणप्रणवा-दिजपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेषीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहतीगायत्र्या ० ॥ आपोहि-ष्ठेतिनवचैस्सांवरीपःमिधुद्वीपआणोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठाअथैवेत्युष्टुभौ ॥ एतोन्विद्रमितिस्त्रिष्टुणासांगिरसस्तिरश्वीइंद्रो-ऽशुष्टुप् ॥ ऋतंचेतितृचस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तिरुष्टुप् ॥ शंनइंद्राभीतिपंदशचैत्यसूक्तस्यैत्रावरुणिवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥

स्वस्तिनोमिमीतेतिपंचानांस्वस्त्रात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुबलेद्वेअनुष्टुभौ । पावमानीनांछंदुष्यादिनवमेमंडलेआलोचनीयम् । शंवत्यादीनांपीठः
 कर्पिजलाधिकरणन्यायेनतिष्ठर्णातिष्ठणामेवेतिकेचित् ॥ ऋग्विधाने—तर्पयित्वाङ्गिराचार्यान्निर्घांशंदांसिदेवताइत्यनेनाचार्यादीनां
 तर्पणममिहितं तत्राचार्यादीनांविशेषरूपेणानुपादानात्सामान्यरूपेणेतितगम्यते । तद्यथा । आचार्यास्तृप्यंतु । ऋषयस्तृप्यंतु । छंदांसिस्तृप्यंतु ।
 देवतास्तृप्यंतिति । ततोरोद्रमंत्राञ्जपेत् ॥ ऋद्रोद्येतिनवस्वर्षौरःकण्वोरुद्रोरायत्र्यंयत्यानुष्टुपुत्वीयामैत्रावरुणी । इत्येकादशवर्षसूक्तस्यांगिरसःकुत्सोरुद्रोराजगल्येद्वेत्रिष्टुभौ । आतेपितरितिपंचदशवर्षसूक्तस्यशौनकोगुत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् । इमारुद्राय
 इत्येकादशवर्षसूक्तस्यांगिरसःकुत्सोरुद्रोराजगल्येद्वेत्रिष्टुभौ । आतेपितरितिपंचदशवर्षसूक्तस्यशौनकोगुत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् । इमारुद्रायतवस-
 संकीर्त्येऋग्वेदांतर्गतब्राह्मणशाकल्यसंहितापारायणांगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनमाष्टकापूजनंनंदिश्राद्धंग्रहयज्ञंचकरिष्य इतिसंकलयो-
 क्तप्रकारेणकुर्यात् । एवंपूतोधिकारीभवति ॥ ततःपारायणदिनेकर्ताकृतनित्यक्रियोद्भोसनेप्राबुखडपविश्यपवित्रपाणिःप्राणानायस्य-
 देशकालौनिर्दिश्य अशुक्गोत्रस्यशर्मणोभसकायिकादिसमस्तदुरितक्षयपूर्वकंश्रीवेदपुरुषश्रीतिद्वाराअमृतत्वप्राप्त्यर्थंआदौप्रणवसमस्तव्याह-
 तिसंहितायाःअंतेमहानाश्रुपनिषत्संहितायाऋग्वेदांतर्गतशाकल्यसंहितायाःपारायणमहंकरिष्ये । ऋत्विग्द्वाराकरणेतुःकृत्वजंवृत्वातंमधुप-
 क्केणार्हेत् । ततःपारायणकर्तादेवालयेस्वगृहेवागोमयोपलिप्तमूर्सौहस्तायामविस्तारोच्चावेदिकृत्वातदुपरिवसमिश्रांश्रुत्तिकांसंस्थाल्यतत्र-
 उत्तरप्रकृशकृतवत्सजान्वाकृतिवेदं ब्रह्मणःशिरउपधानत्वेनकलशोपरिनिधायस्वस्त्ययनंपठेत् । स्वस्त्ययनंतद्विर्भ्यमितिद्वयोः—त्यात्रेयोविश्वे-

देवाधिष्णुपृहतिकं द्वयपठेत् ॥ तंतुर्ध्वाम्रपंचाशच्छुशलिर्मितं कृचप्रत्याग्रवेदोपरिप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठापूर्वकं ब्रह्मजज्ञानमिति मंत्रेणावाह-
 नाद्युपचारैः पूजयेत् । ब्रह्मदक्षिणभागे द्वितीयकलशोपरिप्रतिमायां सावित्रीपूजनमुक्तकैश्चित्तन्मूलाभावाद्दुपेक्ष्यं । ततो गुरुं ब्राह्मणांश्चैः पूज्य-
 विष्णुं स्मरेत् ॥ ततो देवतासंनिधौ दर्शने दर्भपाणिः प्राङ्मुखोऽपि इयाचस्य । प्रणवस्य परब्रह्मपरमात्मा गायत्रीव्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः
 प्रजापतिर्बृहती जपे वि० । ॐ भूर्भुवः स्वः इति जपित्वा ऋषिच्छंदाश्चाद्युच्चारणपूर्वकं अग्निमीळइत्यादिपारायणं सारथेत् । पूर्वोक्तविरामस्थले-
 विरमेत् । प्रत्यहं ग्रहरद्वयपर्यंतं पठेत् । त्वरया समापने च्छायां सार्धं ग्रहरद्वयपर्यंतं पठेत् । कर्मसमाप्त्यंतं ब्रह्मचर्यमधः शयनं स्वल्पं हविष्याश-
 नं च कार्यं । शक्तौ सत्यासुपोपणं ब्रह्मपूजनं च प्रत्यहं समाप्तं कार्यं । पतितरजस्वलादिसंभाषणं तत्समक्षमध्ययनं च न कुर्यात् । आसमाप्तेर्नो श्री-
 याद्यथाशक्तिवापः फलान्योदनं हविष्यमात्रमल्पं भुंजीत नोपरिशयीत न मैथुनं चरेत्स्पतिताद्यैर्न संभाषेत् नैतत्समीपे धीयीतेति वाधाय नोक्तेः ।
 ऋत्विक्कृत्कृत्पारायणे पारायणकारयित्राव्येते नियमाः कर्माः । संहितासमाप्त्यमहानाग्नीः पठित्वा ब्राह्मणं पठेत् । केवलसंहितापारायणे महा-
 नाग्नीरेव पठेत् । आरण्यपंचकमव्येप्रथमारण्यकत्रयस्थब्राह्मणात्तर्गतत्वाद्ब्राह्मणसमाप्त्यनंतरं पाठः । महानाग्नीसंज्ञकंचतुर्थारण्यकंपूर्वोक्त-
 ऋत्विधानवचनादेवसंहितासमाप्त्यनंतरं मेव पठेत् । पंचमारण्यकस्य महान्रतयज्ञसूत्ररूपत्वाद्द्वारण्यकत्रयानंतरं पाठः ॥ इति पारायणविधिः ॥

ऋक्संहिताहोमपद्धतिः । श्रीवेदपुरषायनमः ॥ श्रीतस्मार्तेषुकर्मखिलविगुणतानाशनेनेष्टसिद्धैरुद्रैर्ब्रह्मवंधंसकल-
 विधिविदःकर्मिणोयंसरंति । ग्रहानानंददेहःसकलमुनिजनध्येयरुपःपरेशोविष्णुर्ब्रह्मात्रवाच्योनिखिलजनहितःसर्वगःसर्व-
 तोऽव्यात् ॥ १ ॥ ऋग्वेदेयाशाकलाख्यास्तिशाखातस्याःकुर्वेगुर्जरोपाह्वयोहम् । गोपालाख्यःपद्भित्तेशोनकीयान्ग्रथान्दृष्ट्वा-
 होमजांशालिनींच ॥ २ ॥ तत्रवावद्वेदपारायणफलमाहशौनकः—पारायणाभ्यांद्वाभ्यांवाऽनश्चन्यःसततंपठेत् । अनृतेभ्यः-
 पातकेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १ ॥ त्रिभिःपारायणैःशुद्धीगमनात्पातकात्रः । गंगासुमज्जनाच्चैवमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ २ ॥
 तनात् । सप्तभिःप्राजापत्यसहीनाचाराचबंधनात् ॥ ४ ॥ अष्टभिश्चांद्रायणाच्चगुरुतल्पगमात्तथा । रजखलासंगमाच्चमुच्यते-
 पातकात्रः ॥ ५ ॥ नवभिस्तसुरापानात्पातकान्मुच्यतेतथा । असोमपानाद्दशभिरेकादशभिर्ब्रह्महा ॥ ६ ॥ द्वादशभिःपूर्व-
 जन्मकृतादिहापिजन्मनि ॥ पातकान्मुच्यतेखर्गलोकंच्छतिशश्वतम् ॥ ७ ॥ अग्निष्टोमादिक्रतुभिरिष्टंभवतितेनैव । वेदा-
 ध्यायीसदैवस्यादपाम्मासत्यवाक्युचिः ॥ ८ ॥ ग्रयंकामयतेकामंतंतेवेदेनसाधयेत् । असाध्यनास्तियत्किंचिद्ब्रह्मणोहिकलं-
 महेत् ॥ ९ ॥ इतिवेदपारायणमहिमानंप्रदर्शयेदानींशाध्यायाभ्यासलक्षणानिवदन्तदंतरंगभूतंहोमविधिसाह—तत्रादौ-
 शरीरशुद्ध्यादिकमाह ॥ सिद्धमंत्रविधानेनजपेहोमैर्द्विजोत्तमः । तपसाखर्गमामोतितपसाविदतेमहेत् ॥ १ ॥ तपोयुक्तस्यासि-
 ध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः । विद्वेषणंसंवननंविषमरोगनाशनम् ॥ २ ॥ (विद्वेषणंहमांखनामीत्याद्यं इंद्रोतिभिरित्यादिवृक्त-

खंडंच । संवननंसंसभिदित्यादि । विषहंकंकतो न कंकत इत्यादि । रोगनाशनं अक्षीभ्यां त इत्यादि । उपलक्षणत्वादन्यान्यप्य-
 लक्ष्मीनाशनादीन्यूहानि ॥ येन येनार्थमृषिणा यदर्थदेवताः स्तुताः । ससकामः समृद्धश्च ते पाति पांथथा तथा ॥ ३ ॥ तानि-
 कर्माणि वक्ष्यामि विविधानि च कर्मणाम् । पुरश्चरणमादौ तु कर्मणां सिद्धिकारणम् ॥ ४ ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौ प्राजापत्यं-
 च रोद्धिजः । केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वा प्लुतः शुचिः ॥ ५ ॥ तिष्ठेदहनिरात्रौ तु शुचिरासीत वाग्यतः । सत्यवादीपवित्राणि-
 जपेद्ब्राह्मणस्तथा ॥ ६ ॥ अकाराद्यास्तु ताजस्वासावित्रीचतदित्युचम् । आपोहिष्ठेति स्रक्तं तु शुद्धवत्यो धमर्षणम् ॥ ७ ॥
 शंवत्यः स्वस्तिमत्यश्च पावमान्यस्तथैव च । सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंते च कर्मणाम् ॥ ८ ॥ (शुद्धवत्याः शुचीवो हव्येत्यादयः ।
 अथ मर्षणमुतंचेति स्रक्तम् । शंवत्यः शंनइंद्राग्नीत्यादयः । स्वस्तिमत्यः स्वस्तिनोभिमीतामित्यादयः । पावमान्यः स्वादिष्ठ-
 येत्यादयः) ॥ आसहस्रादाशताद्वादशां तमथवाजपेत् । अकारव्याहृतीस्तिस्त्रः सावित्रीमथवाऽयुतम् ॥ ९ ॥ (आपोहिष्ठे-
 त्यादिजप्यंत्राणां शक्त्यपेक्षया सहस्रशतदेशेत्याद्युचितिसंख्यावेदितव्याः । यद्वाकारव्याहृतिपूर्विकांसावित्रीमयुतसंख्ययाज-
 प्त्वाजन्तरं किं कर्तव्यं तदाह) ॥ तर्पयित्वाङ्गिराचार्या नृपीच्छंदांसि देवताः । अपद्येत विरूपाक्षरौद्रमंत्रगणं जपेत् ॥ १० ॥
 अनार्थैर्नाभिमापेत न शूद्रैर्नापि गार्हितैः । नरजस्वलयानार्यापतितैर्नात्यजैर्दृग्भिः ॥ ११ ॥ न देवब्राह्मणद्वेषानाचार्यगुरुनिन्दकैः ।
 न मातापितृविद्विष्टैर्नावमन्येत्कंचन ॥ १२ ॥ त्रिात्रमेवोपवसेदादितः सर्वकर्मणाम् । त्रीणि नक्तानि वाकुर्यात्ततः कर्म समा-
 रभेत् ॥ १३ ॥ नित्यं प्रयोगिणां चैव प्रयोगो दौत्रतंत्र्यहम् । उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वासांतपनादिकम् ॥ १४ ॥ आयुष्याण्येव-

कर्माणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् । सवासाःसशिरस्कोऽसुलात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ १५ ॥ शुद्धवत्यस्तथावत्यःपावमान्योऽध्वमर्ष-
णम् । एवंत्रिराहुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ १६ ॥ 'अव्यत्यथापोहिष्ठेत्यादयः' । त्रीन्पड्यैद्वादशवापोडशाष्टा-
दशापिवा । आशताद्वायमेत्याणान्जपन्बलाधमर्षणम् ॥ १७ ॥ पवित्रपाणिःकृत्वानुपस्थंक्षिणोत्तरम् । प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः । यथाविध्यपआ-
चम्यारोहेद्देहमग्रस्तरम् ॥ १८ ॥ पवित्रपाणिःकृत्वानुपस्थंक्षिणोत्तरम् । मनसैताथनुत्पत्यवेदादिंसमुपक्रमेत् ॥ १९ ॥
सोचैरेवापराह्णिसंध्याकालउपारभेत् ॥ २० ॥ ब्राह्मिमुहूर्तेचोत्थायत्रिराहुत्यपठेद्विजः । मध्यमांष्टिमास्थायनहुतांश-
विलंबिताम् ॥ २१ ॥ पूर्वसंध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमाम् । नचांतराव्याहरेत्विरमेद्वाकथंचन ॥ २२ ॥ ऋष्यादिसर्वविज्ञायपठेत्सुनियतःशुचिः । विरमेद्ब्राह्मणे-
नवामोतिपायैश्चपरिशुच्यते ॥ २३ ॥ शूद्रंष्ट्वैवसंभ्रांतंनाधीयीतकदाचन ॥ २४ ॥ मध्यमांष्टिमास्थायनहुतांश-
विलंबिताम् ॥ २५ ॥ अनश्नसंहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने । आयुर्विधांधंननुत्रान्नुहंश्चामोत्यनुत्तमान्
यधर्मानंभिधायसंप्रतिहोमधर्मान्वसुसुपक्रमते) ॥ आदावेचतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ २६ ॥ (इत्थंसाधारण्येनस्वाध्या-
॥ २७ ॥ एपाहिसंहितादेवैःसर्वब्रह्ममयीनिष्ठत् । उज्येणतपसाष्टाविधामिन्नेणधीमता ॥ २८ ॥ होमांध्यजपयज्ञांश्चानित्यं कुर्वी-
तवैतथा । आज्यंद्रव्यमनादेशेजुहोतिप्रविधीयते ॥ २९ ॥ सर्वपापहरोहोमःप्रत्यूचंचतिलैःस्मृतः । गृह्योक्तविधिनासर्वकर्म-

कुर्वीत तत्त्वविद् ॥ ३१ ॥ शक्त्या तु विभ्राः संभोज्याः क्रकृत्समसंख्यया । वर्गाः प्रायसंख्यावामंडलावधिवापुनः ॥ ३२ ॥
 अथैतस्य विवरणमिति—अनादेशे आज्यद्रव्यमित्यनेनासिन्संहिताहोमे आज्यं होम्यद्रव्यं क्रुत्वमिति सिद्धम् ॥ सर्वपापहरो-
 होमस्तिलैः स्मृत इति तिलहोमस्य सर्वपापहर्षत्ववर्णनात्तिलद्रव्यं काम्यमित्यपि सिद्धं स्यात् ; तथापि पापनाशनस्य सर्वस्याप्यपेक्षित-
 त्वात्तिला अपि नित्यप्रायाएव ॥ तिलैरौज्येन च होतव्यमित्यर्थः ॥ प्रत्युचमिति वदतामंत्रविभागो ज्ञापित एव ॥ ऋक्शब्दश्चात्र-
 छंदोवाची ॥ तेन यस्य छंदसो यानिर्दिष्टाक्षरसंख्यासायसिन्नवसाने पूर्यते तावत्पुत्र्यथासिमीळ्यति गायत्री ऋक् ॥ गायत्री छंदस-
 स्तु चतुर्विंशत्यक्षराणि तान्यसिमीळ्यत्यारभ्य रत्नघातमित्यवसाने पूर्यते तस्माज्जाताः ऋक् ॥ एवमुष्णिगादिष्वपि द्रष्टव्यम् ॥
 ऋचोपि ऋचिदेकावसाना भवति—ऋचिद्व्यवसानाः—ऋचिद्व्यवसाना अपि ॥ तत्रैकपदाद्विपदाश्चैकावसानाः—गायत्र्यादि-
 शक्यताः सर्वा द्व्यवसानाः—अतिशक्यार्थाः प्रायः सर्वा रूयवसाना इति ॥ सर्वत्र ऋगंते स्वाहाकारं पठित्वा होतव्यं नचेन्मंत्रे पठित-
 इत्याद्याश्चलायनेनोक्तत्वात् ॥ यस्मिन्मंत्रे न पठितः स्वाहाकारो भवेद्यदि ॥ स्वाहांतः सप्रयोक्तव्यो होमेषु प्रणवादिना इति कारिको-
 क्तेश्च प्रतिमंत्रमादौ प्रणवः पठ्य एव ॥ होमविधेरुपसाधनीभूतं कुंडकरणादिप्राचीनं तंत्रं सिष्टकृदादिप्राचीनीं च गृह्योक्तविधि-

१ प्रयोगपद्धतिर्कर्वुभिस्त्रिज्ययोर्नित्यकाम्यत्वेन प्राधान्येनावश्यकत्वेन च सूपादितेऽपि घृताकातिलाएव प्राख्या इति मुख्य पक्ष । लभ्यते चात्र लेखसवाद् प्राचीन-
 प्रयोगपुस्तकेषु याज्ञिकमहाशयातरनिर्मितेषु । किंच तौ कार्यौ लभ्यंभ्युदाकचेति । अन्वाधानलागादैतथैव कीर्तनीयम् । अत्र युक्त्युक्तविचार परंपराधिगतश्चुतिसिद्धा-
 चारविशेषां शिकमंडनै पठितैर्हृदयाल्लभि कार्य ।

नैव कुर्यात् ॥ तत्त्वविदित्यनेनास्यहोमस्याधिकारिणं दर्शयति—यो वेदस्य लक्षणतो र्थतश्च तत्त्वज्ञानाति स एवात्राधिकारी नान्य-
 इति ॥ ततः कर्मविरामे विप्रभोज्याः ॥ ते च शक्त्यपेक्षया ऋक्दक्षकवर्गा ध्यायमंडलसमसंख्याः ॥ ऋगादीनां संख्या त्वन्यत्रज्ञे-
 धेति ॥ अथ होमकर्तुः फलं निरूपयन्नभिचारेण विधिविशेषमाह—सर्वकामसमृद्धयर्थपरंब्रह्मेदमुच्यते ॥ १ ॥
 एषैव प्रतिलोमोक्ता पच्छः शत्रुविनाशिनी । अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारेषु शस्यते ॥ २ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयं यस्मिन्स्युज्येत कर्मणि ।
 तदमोघं विजानीयादेतद्वै ब्रह्मणो बलम् ॥ ३ ॥ व्याघातकेष्मासमिश्रोप्यक्षरप्रतिलोमया । जुहुयात्सार्षपतैलं विभीतक-
 कृतसुवः ॥ ४ ॥ यद्दृच्छेत्पीडनं शत्रोरपि वोच्चाटनं पुनः । पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्रमापयेदिति ॥ ५ ॥ अकारपूर्वाव्याहृत-
 योमधुच्छंदस आदितः । सूक्तान्यंते महानाश्रयः संहितासाऽमृताऽमृता ॥ १ ॥ अमृतत्वं ययुर्देवाः पूर्वसंहितयानया । जपेदेनं-
 शुचिर्नित्यममृतत्वं च गच्छति ॥ २ ॥ अत्रैव तु जपेन्मध्ये पितृसूक्तान्यनेकशः । पित्र्यांतां संहितां विधात्पितृन्प्रीणाति चैतया ॥ ३ ॥
 एवमेव समाहृत्य वायवीसंहिता भवेत् । रौद्रादित्यावैश्वदेवीयदैवत्यां च कामयेत् ॥ ४ ॥ कुर्वीत वास्तुशमनं मध्ये गोष्ठस्य धर्मवित् ।
 पुण्यैर्षधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः ॥ ५ ॥ वास्तुसर्वप्रतिकिरेत्समधान्यैस्तथैव च । वास्तोष्पतियजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिम्
 ॥ ६ ॥ औदुंबरपलाशैश्च बलिं प्रतिदिशं हरेत् । ह्यर्षोवायुर्थमः पितरोर्निकृतिर्वरुणस्तथा ॥ ७ ॥ सोमो महेंद्रहृत्येतादिशुदिग्देव-
 ताः स्मृताः । दद्याद्दानं ब्राह्मणेभ्यः शिवं भवतु वा स्थिति ॥ (भवति वास्तुनिर्इति पाठः) ॥ ३३ ॥ ऋषीणां मंत्रदृष्टेन प्रत्यक्षात्सि-
 द्धिरिष्यते । सर्वत्र दक्षिणां दद्याद्दानं चार्कमसिद्धये ॥ ३४ ॥ नत्वेवाद्दक्षिणं कर्म किंचिद्दस्तीति शौनकः । भक्त्या हि पूर्णपात्रेण संमि-

ताप्यंतवो भवेत् ॥ ३५ ॥ तस्मात्स्वल्पापि दातव्यादक्षिणा कर्मसिद्धये । ऋषभैकादशाद्येन वानुव्यते गुरुः ॥ ३६ ॥ धर्मज्ञेस-
 ल्यवादिनिब्रह्मदानं च दीयते । तदिदं परमं ब्रह्मगुह्यं पावनममुदुतम् ॥ ३७ ॥ नाप्रशांताय दातव्यं नापुत्राय आपस्विने । नासंवत्सरोपि-
 ताय नाशिष्यायाहिताय च ॥ ३८ ॥ यएते नैव विधिनावेदमभ्यस्यते द्विजः । स नरः सर्वदा पूतो मनःशुद्धिश्च जायते ॥ ३९ ॥ इति ॥

ऋक्संहिता होमप्रयोगः ॥ अथैतत्प्राचीनप्रयोगान्साधारणीं परिभाषां चानुसृत्य प्रयोगोलिख्यते ॥ तत्र वेदतत्त्वचित्तो-
 निष्ठः संहिता होमचिकीर्षुर्ब्राह्मणो होमदिनात्पूर्वचतुर्थे दिने नित्यकर्मणि निर्वर्त्या चम्यप्राणानायम्यदेशकालौ संकीर्त्य करिष्यमा-
 णऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहिता होमेशरीरशुद्धिद्वाराधिकारसिद्धये प्राजापत्यकृच्छ्रं तत्प्रत्याश्रायगोनिष्कयीभूतामुकपरिमाणद्रव्य-
 दानेनाहमाचरिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ प्राजापत्यस्य गोभिन्नप्रत्याश्रायचिकीर्षायां तांवा ऊहयेत् ॥ ततो यानिकानीति मंत्रेण केशश्मश्रु-
 लोमनखानिवापयित्वा विधिना स्नायात् ॥ ततो ब्रह्मकूर्चविधिनान्पंचगव्यपिबेदितिकेचिदाहुः ॥ ततस्तद्दिनं वाग्यतः शुचिस्तिष्ठ-
 नीत्वा तथा विधयासीनोरात्रिनयेत् ॥ ततः श्वोभूते स्नानादिकृतनित्यक्रियः प्रणवव्याहृतिपूर्विकांसावित्रीजम्बावक्ष्यमाणान्मंत्रा-
 न्जपेत् ॥ ते च आपो हिष्ठेति सूक्तं शुचीवोहव्या अग्निः शुचित्रततमः उदग्रे शुचय इत्येवं तिस्रः एतो न्विद्रमिति तिस्रश्च ऋतंचेति सूक्तं
 शंनइंद्राग्नीति सूक्तं स्वास्तिनोमिमीतेति सूक्तशेषं स्वादिष्टयेत्यारभ्य क्षीरसर्पिर्मधूदकमित्यंताः पावमान्योदशो चरषट्शतान्युचइति
 एते मंत्राः शक्तेन सह स्नात्वा जप्याः तावदशक्तेन तु शतान्युच्यन्ते ॥ एवमशक्तौ प्रणवव्याहृतिपूर्विकां
 गायत्रीमद्युतसंख्यया जपेत् ॥ केचिन्मंत्रजपगायत्रीजपयोः समुच्चयमाहुः ॥ तन्न ॥ वाक्यमूलेऽथ वेति पदेन गायत्रीजपस्य-

पाश्चिक्त्वद्योतनात् ॥ ततः आचार्यास्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीति जलेन तर्पयित्वा रुद्रं शरणा-
 गतोऽसीति भावयन् रुद्रदेवत्वमंत्रगणं जपेत् ॥ तेचमंत्राः क्रुद्रायेति नवचर्चकं इमारुद्रायेत्येकादशचर्चकं आतेपितरिति पंच-
 दशचर्चकं इमारुद्राय स्थिरधन्वने इति चतुष्कं आवोरजानं तद्युद्धि भुवनस्य पितरं त्र्यंबकमित्येताश्चतस्रश्च इत्येतान्मंत्रान्ज-
 पित्वाऽनार्यशूद्रगर्हातरजस्रलास्त्रीपतितां त्यजदेवब्राह्मणद्वेष्टुर्वाचार्यानिदं कमातापितृद्वेष्टुभिः सह संभाषणादिवर्जयेत् न चक्रमप्य-
 वमन्येत् ॥ अत्र त्रिरात्रं शक्तस्योपवासाः अशक्तस्य नक्तानि ॥ एतावान्निचिर्वेदपारायणहोमयोः समानः ॥ इत ऊर्ध्वपारायणविधौ-
 विशेषो विधिर्मूलपञ्चबोधयः होमविधानस्यैवात्र प्रतिज्ञातत्वाच्च न लिखितं ततो वयम् ॥

एवं त्रिरात्राचीर्णत्रतश्च द्रतारा सुकृत्यादिनिर्णतिपुण्ये दिने संभृत संभारः कर्ता स्वासने शुचौ देशे चोपविश्याच मनप्राणायामान्कु-
 त्वादेशकालौ संकीर्त्याऽभुक्रगोत्रस्य शुक्रशर्मणो समपूर्वजन्मे हजन्मसंचितसकलपापनिबर्हणद्वारा भीष्टकामसिद्ध्यर्थं श्रीवेदपुर-
 षांतर्गतसावित्रीप्रजापतिमीत्यर्थं च क्रवेदांतर्गतशाकलसंहितायाः प्रत्यूचं तिलाज्यद्रव्यहोमं करिष्ये इति संकल्प्य तदंगणपति-
 पूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नदीश्राद्धं च करिष्ये । ग्रहासुकृत्यार्थं ग्रहयज्ञं आचार्यादिवरणं च करिष्ये इति संकल्प्य तदंगणपति-
 मचिकीर्षार्थं ब्रह्मादीनेवष्टुथान्नत्वाचार्यं ॥ किंच ॥ श्रीकामः शांतिकामो वाग्रहयज्ञं समाचरेत् ॥ तथा नैतद्वैते विशिष्यंति कर्माणि-

१ देवताछंद शब्दयोः प्रथमाविभक्तिस्त्रीकारेण त्वितिक्रियाविज्ञेया ।

निखिलान्यपीतिवचनाङ्ग्रहयज्ञसमुच्चयेच्छायांग्रजापतिश्रीत्यर्थमित्येग्रहयज्ञपुरःसरम्रितिसंकल्पवाक्येऽहयेत् ॥ ततो गणेश-
 पूजनादिनां दीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यादीन् च स्वास्वयं होमपक्षे ब्रह्मादीनेव वा दृत्वा मधुपर्कादिना पूजयेत् ॥ तत आचार्यः पवनपावन-
 भूशुद्ध्यादि विधिनात्मानं पावयित्वा मंगलदूरीदिघोषेण होममंडपं प्रविश्य सूर्यपविर्करणपंचगव्यप्रोक्षणादिदेवयजनं रक्षसेत्यंते
 हेमाद्राष्ट्रकरीत्या मंडपपूजां कुर्यात् ॥ यथोक्तमंडपाभावपक्षे मंडपपूजापि नाविधेया ॥ ततो द्विहस्तपरिमितनिर्मितकुंडात्स्थंडिला-
 द्वाग्राच्यां निर्मितचतुरस्रवेधां सर्वतोभद्रमंडलं विरच्य तस्मिन् ब्रह्मादिमंडलदेवता आवाह्यतदुपरिमहीधौरित्यादि विधिना कलशौ सं-
 स्थाप्य प्रथमकलशोपर्यापलान्मापावधिहेमनिर्मितायां सावित्रीप्रतिमाया मथ्युचारणविधिसंस्कृतायां सावित्रीमावाहयेद्वं ॥ त-
 त्सविदुर्विधाभिन्नः सवित्तागायत्रीसावित्र्यावाहने विनियोगः ॐ तत्सवितु० प्रचोदयात् भूर्भुवः स्वः सावित्रीसांगां सपरिचारां सा-
 युधां सशक्तिकामस्यां सुवर्णां प्रतिमाया मावाहयामीत्यावाह्य तदस्त्वित्यादिना प्रतिष्ठापयेत् ॥ ततो द्वितीयकलशे पंचाशद्भिः कुशै-
 र्वत्सजानुसदृशं वेदं कृत्वा तं निधाय तदुपरिश्रागुक्तपरिमाणं सौचर्णं ब्रह्मप्रतिमां स्वस्थाप्य तत्र ब्रह्माणमावाहयेदनेन मंत्रेण ॥ ब्रह्म-

१ अहयं हेसमि चर्वाज्यहोमसुख्यत्वात् हुतविष्टचरो प्रधानयागादूर्ध्वकर्तव्यस्विष्टकृदर्थमवदयत्वात् तस्य च यावदागसमाप्तिपुष्टितत्वेनाधार्यत्वाद्ग्रहयज्ञस्य
 पार्थक्यमुचितम् । यद्वाऽन्वाधानवाक्ये समितिलाज्यैरिति वदेत् । अथवा लक्षहोमकोटिहोमादाविविधग्रहहोमोत्तरचरो स्विष्टकृतहुनेत् । अतोपितिलै स्विष्टकृद्धोमो
 भिन्न । एतत्सर्वं श्रीभट्टकमलाकरचरणैः शातिरलेऽयुतहोमप्रयोगेऽसुस्पष्टमुपपादितम् । किंच यथोक्तमंडपे कूटमंडपे वा ग्रहयज्ञे वाऽसुद्धोमादौ च पार्थक्येन सपादिते ग्रह-
 दिक्पालवलिदानादौ हुतविष्टग्रहणाचार्यावलंबनमपि स्यात् । पौष्टिकत्वात्सकर्मणो बलिदानाभावेपिनक्षति ।

जशानगांतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहनेविनियोगः ॐ ब्रह्मज्ज्ञानं प्रथमं ० विवः भूर्भुवः स्वः ब्रह्माणंसांगंसपरिवारमित्याद्या-
वाह्यध्यायेत् ॥ यथा ॥ एहो हिसर्वाधिपते सुरैर्द्रलोकैकसार्धपितृदेवताभिः । सर्वस्य धातास्यमितप्रभावो विशाध्वरंनः सततं हि ताय
॥ १ ॥ हंसारूढं चतुर्वक्त्रं मशुलं रक्तवर्णकं । लंबोदरं च जटिलं चतुर्बाहुं प्रजापतिं ॥ २ ॥ अक्षमालां दर्भं पृष्टिं मूर्ध्नि ध्वो धोदक्षिणे करे ।
सुवंकं मंडलं वामकरे सावित्रिसंयुतं ॥ ३ ॥ पद्मयोनिं चतुर्भूर्तिवेदावासं पितामहं । यज्ञाध्यक्षं चतुर्वक्त्रं तस्यैतुभ्यं नमो नमः ॥ ४ ॥
इत्थं ध्यात्वा सावित्रीं ब्रह्माणं च कांडानुसमयेन पदार्थानुसमयेन चापोऽशोपचारैः पूजयेत् ॥ एतावत्कर्माचार्यसद्भावेपि यजमान-
एव कुर्यादितिकेयांचिदाशयः ॥ अथाचार्यः कुंडे स्थंडिले वा तत्तदुक्तसंस्कारकरणपूर्वकमग्निस्थापनाग्निसंस्काराग्निध्यानान्युक्त-
मार्गेण कृत्वा ग्रहयज्ञपक्षे कुंडादीशान्यामुक्तलक्षणयां ग्रहवेदां स्वर्यादिग्रहान् तदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताः क्रतुसाहुण्यदेवताः क्रतु-
संरक्षकदेवताश्चावाह्यसंपूज्यतदीशान्यांकलशे वरुणं स्थापनपूर्वकं संपूज्ययेरंति कमागत्यान्यादध्यात् ॥ तद्यथा ॥ समिद्धयंत्रयं-
चादायदेशकालौ स्मृत्वा सनवग्रहमखक्रवेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षे-
सनवग्रहमखदतिनोच्चार्य किंतुक्रवेदांतर्गतेत्यादिकरिष्यइत्थंतमेवोच्चारयेत् ॥ ततोऽसिन्नन्वाहितेनावित्यादिचक्षुषी आज्ये-
नेत्यंतमुक्त्वा ग्रहयज्ञपक्षे स्वर्यादिग्रहान् अष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याभिः अर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिः तदधि-
देवतास्तत्प्रत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैः तरुयूनसंख्याहुतिभिः गणपत्यादिः क्रतुसाहुण्यदेवताः इंद्रादिक्रतुसंरक्षकदेवताश्चतैरेवद्रव्यैः-
ततोऽपि न्यूनसंख्याहुतिभिरिति ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षे त्वेदनिर्दिश्यैवात्र प्रधानं—अग्निं १ सोमं २ विश्वान्देवान् ३ ब्रह्माणं ४

ऋषीन् ५ ऋग्वेदं ६ यजुर्वेदं ७ सामवेदं ८ सावित्रीं ९ ब्रह्माणं १० श्रद्धां ११ मेधां १२ प्रज्ञां १३ धारणां १४ सदसस्पतिं १५
 अनुमतिं १६ छंदांस्थूषीन् १७ श्रियं १८ हियं १९ सवितारं २० शतर्विनः २१ माध्यमान् २२ गुत्समदं २३ विश्वामित्रं २४
 वामदेवं २५ अत्रिं २६ भरद्वाजं २७ जामदग्न्यं २८ गौतमं २९ वसिष्ठं ३० प्रगाथान् ३१ पावमानीः ३२ क्षुद्रसूक्तान् ३३
 महासूक्तान् ३४ महानाञ्चीं ३५ उपनिषदं ३६ हव्यवाहं ३७ एतादेवतास्तिलाज्याभ्यामैककयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुन-
 रत्रप्रधानं—अग्निनवचारं १ वायुं २ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३
 मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१ अग्निं ५ निर्मथ्याहवनीयावग्नी १ अग्निं ६ समिद्ध-
 मग्निं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्दारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १
 त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ विश्वान्देवान् १२ इंद्रं १ मरुतः १ त्वष्टारं १ अग्निं १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १
 द्रविणोदसमग्निं ४ अश्विनौ १ अग्निं १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्म-
 णस्पतीन् १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं १ अग्रामरुतः ९ [१] ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १

१—अत्रान्वाधाने ऐभिरग्रहत्यादिवैश्वदेवसूक्तेषु 'वैश्वदेवत्सूक्तमेदप्रयोग' इतिसर्वावुक्तममवष्टभ्यदेवताविभागंकेचिदिच्छंति तस्यपाक्षिकत्वाद्दुर्विस्तृतिशंक्यान्
 नास्मासिमीध्यसमावेशा कृतः । अथचेद्रेदप्रयोगएवसौरस्यमन्यमानास्तदाटिप्पनेनिवेशितादेवताआलोच्यतत्रतान्वाधानेसबध्योष्या । २—इध्मवा । ३—मेदपक्षे
 अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अग्निं ९ (एव १२) । ४—इतश्चतुर्णामपिवासदसस्पति ।

इंद्राणीवरुणान्ययायीः १ द्यावापृथिव्यौ २ पृथिवी १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ मरुतः ३ विश्वा-
 न्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अस्यपः १ अग्निं १ कम् १ अग्निं १ सवितारं ३ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४
 उद्धखलं २ उद्धखलसुसले २ अजापतिहरिश्चंद्रं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उपसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० [१५।२] अश्विनौ १२
 अग्निमित्रवरुणरात्रिसविष्टृन् १ सवितारं १ अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३
 आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्यम्णः ३ पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणात् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अस्यश्रुपसः २ अग्निं २१ अग्नि-
 देवान् १ अश्विनौ २५ [१५।३] उपसं २० ह्यर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ वैश्वानरमग्निं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [१६।४] मरुतः १५
 अग्निं १३२ इंद्रं ५७ [४।५] मरुतः ३४ विश्वान्देवान् १९ सोमं २३ उपसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीपोमौ १२ अग्नि-
 देवात्रीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादिति सिंधुपृथिवीधाः १ [६] उपसमग्निं ११ द्रविणोदसमग्निं ९ शुचिमग्निं ८
 वैश्वानरमग्निं ३ जातवेदसमग्निं १ इंद्रं ५८ विश्वान्देवान् २९ इंद्रायी २१ ऋभून् १४ द्यावापृथिव्यश्विनः १ अश्विनौ २४

१-मरुत्वानिद्रइतिकेचित् । २-भगभक्त्येत्स्यासगोवा । ३-अधिषणचमदेवतावा । ४-मे. प. विश्वान्देवान् ४ इंद्रापूषणौ १ विश्वान्देवान् ४ अदितिं १
 विश्वान्देवान् ९ (एवं १९) । ५-यहैवत्यंवास्फामितिपक्षेगिरेवदेवता । ६-द्वैविरूपइत्यारस्यजातवेदसइत्यतच्छ्रोत्रिविकल्पेन । ७-मे. प. विश्वान्देवान् १ रोदसी १
 रोदसी १ विश्वान्देवान् ३ इंद्रोदसी. १ अग्निरोदसी. १ विश्वान्देवान् ३ इंद्रोदसी. १ सूर्यरश्मिरोदसी १ विश्वान्देवान् १ रोदसी २ वरुण-
 रोदसी १ विश्वान्देवान् २ रोदसी १ विश्वदेवान् ११ (एवं २९) ।

[७] उपोरात्री १ उपसं १९ रुद्रं ११ सूर्य ६ अश्विनौ ८३ इंद्रं १५ [८] विश्वान्देवान् १५ उषसं २६ खनयं ७
 भावयव्यं ५ रोमशां १ भावयव्यं १ अग्निं १९ इंद्रं ५ इंदुं १ इंद्रं २७ इंद्रावर्षतेद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५
 वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्राभ्ययमभगसोमान् १ देवमरुदशिमित्रवरुणमघवतः १ [९] मित्रावरुणौ ३
 पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पति १ विश्वान्देवान् १
 अग्निं २६ समिद्धमग्निं १ तन्नूतपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यैहोतारौप्रचेतसौ १
 सरस्वतीळामारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पति १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्रा-
 विष्णु ३ विष्णुं ८ अश्विनौ १२ [१०] द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अथं ३५ विश्वान्देवान् ४१ वाक्ससष्ट्राक्ष-
 रापः १ शकधूमसोमौ १ अग्निवायुसूर्यान् १ वाचं ९ सूर्य २ कालचक्रं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ सूर्य १ सरस्वतं १
 मरुत्वंतमिद्रं १५ [११] मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं १३ मरुतः २ मरुत्वंतमिद्रं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६
 अश्विनौ ३९ [१२] द्यावापृथिव्यौ ११ विश्वान्देवान् ११ अन्नं ११ समिद्धमग्निं १ तन्नूतपातं १ इळं १ बर्हिषं १
 देवीर्द्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यैहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळामारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पति १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८

१-मे. प. रुद्रमरुत १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मित्रवरुणसिंधूर १ विश्वान्देवान् २ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान्- ५
 (एव १५) । २-मे. प. विश्वान्देवान् ४ अहिर्बुध्न्य १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ मरुत २ विश्वान्देवान् २ (एव ११) ।

बृहस्पतिं ८ अपृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ समिद्धमग्निं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीर्द्वारः १ उवासानक्ते १ दैव्यौ-
 होतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९ [१,२,१३] इंद्रं १ २६ ब्रह्म-
 णस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १
 बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ [१४] बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पतिं १
 मरुतः १ विश्वान्देवान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतीर्द्रौ १ ब्रह्मणस्पतिं १
 रुद्रं १५ मरुतः १५ अपावपातं १५ इंद्रं १ मरुतः १ त्वष्टारं १ अग्निं १ इंद्रं १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ इंद्रं १
 अधिनौ १ अग्निं १ सवितारं १ अधिनौ ८ सोमापृषणौ ५ सोमापृषणादितीः १ वायुं २ इंद्रवायु १ मित्रावरुणौ ३
 अधिनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शङ्कुतं ६ अग्निं २३ वैश्वानरमग्निं २६ समिद्धमग्निं १
 तनूनपातं १ इळं १ वहिषं १ देवीर्द्वारः १ उवासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
 स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ३३ [१,१,१६] यूपं ५ यूपान् ५ ब्रथ्ननं १ अग्निं २७ इंद्राग्नी १ अग्निं ४२ विश्वान्देवान् १

१-मे. प. विश्वान्देवान् ६ वरुण १ (एव ७) । २-मे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ उवासानक्ते १ विश्वान्देवान् ३ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १ (एव ७) ।
 ३-इंद्रमिल्यादीनावृणामृष्टविशेषणंवा । ४-हविषानवा । ५-अत्यग्नि प्रकारवेसूक्तयोःस्थासाथावापृथिव्यादीनानिपातादर्थ्यतेअतस्त्योल्लिगोक्तादेवता पाक्षिका ।
 ६-अत्रसूक्तेऽष्टस्याविश्वेदेवावा ।

अग्नि ३ विश्वान्देवान् १ अग्नि ८ पुरीष्याग्नीन् १ अग्नि १४ अग्नीन्द्रौ १ अग्नि १ वैश्वानरमग्निं ३ मरुतः ३ आत्मानं २ उपाध्यायं १
 अग्नि ३७ [१७] इंद्रं ६१ नदीः ३ विश्वामित्रं १ नदीः १ इंद्रं २ विश्वामित्रं १ नदीः १ विश्वामित्रं १ नदीः ३ इंद्रं १५३
 [६३] इंद्रापर्वातौ १ इंद्रं १ ससर्पर्विवाचं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ विश्वान्देवान् ५८ [४१] अश्विनौ ९ मित्रं ९
 ऋभून् ४ इंद्रभून् ३ उपसं ७ इंद्रावरुणौ ३ बृहस्पति ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्नि १ अश्विनवरुणौ ४
 अग्नि ३५ रुद्रं १ अग्नि १५ रक्षोहणमग्निं १५ [२०] वैश्वानरमग्निं १५ अग्नि ७४ सोमकं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४२
 वामदेवं १ इंद्रं २ इंद्रवामदेवौ १ वामदेवं ३ इंद्रं ८० [७४] इंद्रमात्मानं ३ इयेनं ९ इंद्रं १८ इंद्रोपसौ ३ इंद्रं ५०
 इंद्राश्वौ २ [२२] ऋभून् ४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रावाणं १९ सूर्य १ इंद्रावरुणौ ११ त्रसदस्युं ६ इंद्रावरुणौ ४
 अश्विनौ २१ वायुं १ इंद्रवायू ६ वायुं १ इंद्रवायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ [२३] उपसं १८

१-प्रवोवाजाइलयाआवायाअयतेयोनिरिलयाश्चक्रविक्रिवा । २-भे. प. अग्नि १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् १ सूर्यद्यावापृथिवी १
 द्यावापृथिवी २ द्या १ विश्वान्देवान् १ सवितारं १ विश्वान्देवान् २ विष्णु १ इंद्रं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ५ अग्नि १ विश्वान्देवान् २२ संवत्सरादित्यान् ३
 सिंधून् १ सवितारं १ विश्वान्देवान् ६ अग्नि २ (एवं ५८) । ३-भे. प. अग्नि ३ सविचवरुणमित्रान् १ सूर्य १ (एवं ५) । अम्यश्विन १ सूर्य १ उपसं १
 अश्व्युपस १ सूर्य १ प्रत्यमीतिसूक्तद्वयेत्रायपक्षिकोदेवताविभाग. । ४-कथामहाभितिसूक्तविरुणामृतवादेवता । ५-इयेनदेवतायाअष्टर्चत्वेअश्वेतामित्यस्या-
 इंद्रदेवतापाक्षिकी । ६-अत्रत्रवायुजेतिपंचवैसूक्तेइद्रासोमौवादेवते ।

सवितारं १ २ विश्वान्देवान् १० घावापृथिव्यौ ७ क्षेत्रपति ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां १ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरुद्भद्रविष्णून् १
 अग्निं २० समिद्धमग्निं १ नाराशंसं १ इळं १ बहिषं १ देवीर्दारः १ उषासानक्ते १ दैव्यो होतारो म्रचेवसौ १ सरस्वती-
 क्वाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ [११०. १२४] विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६
 इंद्रं २६ ऋणंचयेद्रौ ४ इंद्रं ८ इंद्रेकृत्सौ १ इंद्रं ६८ [१६. १५] सूर्यं १ अग्निं ४ विश्वान्देवान् ३० रुद्रं १ विश्वा-
 न्देवान् ५६ देवपत्नीः २ [२६] विश्वान्देवान् २५ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ मरुतः ९१ अग्ना-

१-मे प. विश्वान्देवान् ७ अग्निं १ उषस १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०) । २-उग्रमयातमिषादिपादौकुत्सदैवलयौउचानोदैवलयौ । उचानायत्सहस्यैरिति-
 पादस्योशानादैवतावा । ३-मे प मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मरुत १ विश्वान्देवान् १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ अग्निं १
 विश्वान्देवान् २ मरुत १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ (एवं २०)-विश्वान्देवान् २ अग्निं १
 विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ बृहस्पतिं ३ मरुत १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् २ सरस्वतीं १ बृहस्पतिं १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ इंद्रं १
 अग्निं १ सौमं १ इंद्रं १ अग्निं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् २ मरुत १ अश्विनौ १ (एवं १८)-नदीं १ यावापृथिवी १
 अग्निं १ सूर्यं १ अग्निं १ अश्विनौ १ अश्विनौ १ अश्विनौ १ (एवं १५)-इंद्रसूर्यौ १ अश्विनौ १ (एवं १७)-इंद्रं २
 विश्वान्देवान् ६ अप १ (एवं ११)-विश्वान्देवान् ६ देवपत्नी २ (एवं ८) । ४-मे. प. उषस १ सूर्यस्समीन् १ सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १
 मित्रावरुणाग्नीन् १ (एवं ७)-वैद्युतमग्निं १ उषस १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निं २ (एवं ५)-विश्वान्देवान् १ वायुं १ इंद्रवायू १ सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १
 विश्वान्देवान् १ सवितारं २ (एवं ५)-अग्निं २ विश्वान्देवान् १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५) ।

मरुतः ८ मरुतः ४ तरंतमहिर्धौशशीयसीं ४ पुरुमीहं १ तरंतं १ मरुतः ६ रथवीति ३ मित्रावरुणौ ५९ [५० । २७]
 अश्विनौ ४८ उपसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० प्रथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [१३ । २८] वैश्वान-
 रमग्निं २१ अग्निं १८ [२९] इंद्रं ६४ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं ५५ चायमानं १ गाः १ गवेंद्रौ १
 गाः ५ गवेंद्रौ १ [३०] इंद्रं १२८ बृहंतक्षणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूर्मीद्रान् १ इंद्रं १ अस्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २
 दुंदुभीद्रौ १ [३१] अग्निं १० मरुतः ५ पूषणं ४ मरुतः ३ विश्वान्देवान् ६३ पूषणं ३२ इंद्रापूषणौ ६ पूषणं ४ इंद्राग्नी २५
 सरस्वतीं १४ [३२] अश्विनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णु ८ द्यावापृथिव्यौ ६
 सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ धनुःकोटि १ इषुधिं १ सारथिररुमीन् १
 अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिवीपूषाः १ इषून् २ अतोदं १ हस्तत्राणं १ इषून् २ युद्धभू-
 मिकवचब्रह्मणस्पत्यदितीः १ वर्मसोमवरुणान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २५ [३३] समिद्धमग्निं १ नराशंसं १ इळं १ बहिषं १
 देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ खाहाकृतीः १ अग्निं २०

१-मे ५ विश्वान्देवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायु १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ सरस्वतीं १ पूषण १ अग्निं १ अश्विनौ १ रुद्र १ मरुत २ विष्णु १
 विश्वान्देवान् २ (एवं १५)-विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ द्यावापृथिवी १ मरुतं ३ इंद्रं ३ अप १ सवितार १ अग्निं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान्
 ५ (एव १५)-सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १० अग्निं १ सोम १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १६)-विश्वान्देवान् २ सोम १ विश्वान्देवान् ८ अग्निं १ विश्वान्देवान्
 ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वान्देवान् १ (एव १७) ।

वैश्वानरमग्निं १६ अग्निं ३३ वैश्वानरमग्निं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ सुदासं ४ इंद्रं १२२ [११] ३४] वसिष्ठपुत्रान् ९
 वसिष्ठं ५ विश्वान्देवान् १५ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ विश्वान्देवान् ४० [१०] ३५] सवितारं ६ वाजिनः २ विश्वा-
 न्देवान् १४ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषन्नक्षत्राणस्पतिसोमरुद्रान् १ मगं ५ उपसं १ विश्वान्देवान् ११ दधिक्राश्वयोमिभ-
 गेन्द्रविष्णुपूषन्नक्षत्राणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ दधिक्रां ४ सवितारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ४ अपः ४ मित्रावरुणौ १
 अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृथिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ प्रस्वापिनीं ७ मरुतः ४९ रुद्रं १
 [३६] सूर्यं १ मित्रावरुणौ १८ सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ सूर्यं ४ सूर्यमित्रावरुणान् १ इंद्रावरुणौ ३ इंद्रावरुणौ १
 सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उपसं ४० [३४] ३७] इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १
 इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वतीं १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १
 सरस्वतीं ३ इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ५ इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ सरस्वतीं ६

१-मे प. देवान् १ अप १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं १ देवान् ३ अग्निं १ अपानपातं १ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टार १
 त्वष्टारं १ विश्वान्देवान् ४ (एवं २५) । २-मे. प. विश्वान्देवान् ३ इंद्रार्थमग्नौ १ रुद्रं १ नदी १ मरुत १ विश्वान्देवान् १ विष्णुमरुत १ (एवं ९)-
 ऋभून् २ इंद्रं ६ (एवं ८)-विश्वान्देवान् १ वायुपूषणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ७)-विश्वान्देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं ३ (एवं ६)-
 वान् १ यज्ञ १ विश्वान्देवान् २ अग्निं १ दधिक्राश्वयोमिभगेंद्रविष्णुपूषन्नक्षत्राणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ (एवं ६) ।

विष्णुं ३ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ [३८] पर्जन्यं ९ मंझकान् १० इंद्रासोमौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १
 सोमं २ अग्निं १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ ग्राव्यः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीः पृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रासोमौ २ इंद्रं २९
 आसंगमात्मानं ४ आसंगे १ इंद्रं ४० विमिदुं २ इंद्रं २० पाकस्थामानं ४ इंद्रं १८ कुरुंगं ३ [३९] अश्विनौ ३६ अश्विकशून् १
 कष्टुं २ इंद्रं ४५ तिरिदिंरं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० [४०] इंद्रं १२१ आदित्यान् ३ अदितिं १ आदित्यान् १
 अदितिं २ अश्विनौ १ अग्निस्वर्यानिलान् १ आदित्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ त्रसदस्युं २ मरुतः २६ [४१] इंद्रं १६
 चित्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ वरुं ३ मित्रावरुणौ ९ विश्वान्देवान् ३ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६
 विश्वान्देवान् ४१ यज्ञं २ यजमानं २ दंपती ५ दंपत्याग्निः ९ [४२] इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १०
 अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नीद्रौ १ इंद्रं ६१ [४३] पृथुश्रवसं ४ वायुं ४ पृथुश्रवसं ३
 वायुं १ पृथुश्रवसं १ आदित्यान् १३ आदित्योपसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३९ आदित्यान् ९

१-शौनकीयमतेषु इंद्रं ११९ वास्तोष्पतीन्द्रौ १ इव १ इतिविशेष १ २-अत्र २७ विद्योत्तरं वज्रसूक्ते मे. प. सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १
 पूषण १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ (एवं १०) । ३-मे. प. इव २ यजमान २ दंपती ५ यजमानपत्न्याग्निष १ पूषणं २ मित्रार्यमव-
 रणान् १ अग्निं १ यजमान ४ (एवं १८) । ४-अत्रैकादशसूक्तान्मकालखिल्याध्यायस्यदेवतान्वाधानुसुत्साया इंद्रं ५० विश्वान्देवान् २ इंद्रं १३ अग्नि-
 सूयौ १ अश्विनौ ४ विश्वान्देवान् ३ इन्द्रावरुणौ ७ इतिक्रम १ परमभियुक्ता स्वाहाकारेणमसुपयुजति ।

अदितिं ३ आदित्यान् ९ [४४] इंद्रं १३ ऋक्षाश्चमेधौ ६ इंद्रं १० विश्वदेववरुणात् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३
 अधिनौ १८ अग्निं १२ श्रुतवर्णं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [१४५] विश्वान्देवान् ९ अग्निं ९
 अधिनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रभृत् १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ४८ [३७ । ४६] सुपर्णं १
 वज्रं १ वाचं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रावरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उपसं १
 पवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नमरुतः १ पवमानसोमं ४० समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ इलं १ बर्हिषं १ देवीद्वारः १
 उपासानक्ते १ दैव्यैहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ पवमानसोमं ५१५
 [४७।४८।४९] अग्निपवमानं ३ पवमानसोमं ३१ अग्निपवमानं ५ पवमानसोमं ३ पावमान्यध्वेतारं २ पवमानसोमं
 ४९८ [५०।५१।५२] अग्निं ५५ [३० । ५३] इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १
 यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ हविर्धानं ५ यमं ५ अंगिरःपित्रथर्वभृगुसोमात् १ यमं ३ यमश्चानौ ३ यमं ४
 पितृन् १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ धातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेधं ८ [५४]
 अबसीपोमात् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं २५ वसुक्रं १ इंद्रं ३ वसुक्रं १ इंद्रं १
 वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ इंद्रं ९ [५५] विश्वान्देवान् १ इंद्रं २

१-मे. प. विश्वान्देवान् ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ९) । २-मे. प. विश्वान्देवान् १ अश्रुत्यगर्भाश्रमी १ उबोमी १ (एवं ११) ।

इंद्रं २३ रक्षोहणमग्निं २५ सूर्यवैश्वानरौ १९ इंद्रं ४ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ विश्वान्देवान् ३० ग्राव्याः
 १४ [६०] उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं ३ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरू-
 रवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ इंद्रं १३ ओषधीः २३ देवान् १२ इंद्रं १२ विश्वान्देवान् २४ द्रुवणं
 १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ अप्वादिशीं १ मरुतः १ इंद्रं २२ [६१] अश्विनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीन् १ सरमां १
 पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् २ विश्वान्देवान् ७ समिद्धमग्निं १ तनूतपातं १ इळं १
 बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ देव्यौहोतारौग्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १

पथ्यास्वस्ति ३ विश्वान्देवान् १ (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ आदित्यार्यमण १ विश्वान्देवान् ३ नदी १ विश्वान्देवान् ४ यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३
 (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ गा १ विश्वान्देवान् १ यावापृथिव्यौ १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १५) । विश्वा-
 न्देवान् ६ अग्नीषोमौ १ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५) । १-इंद्राणीष्ट्याकपीनादेवतात्वैवित्यं-इंद्राणी १ इंद्रं ५ इंद्राणीं २ इंद्रं २ इंद्राणीं २ इंद्रं १ वृषाकर्षिं १
 इंद्रं ४ वृषाकर्षिं ४ इंद्रं १ एवंविभर्जति तद्भाष्यविरुद्ध । २-विश्वान्देवान् १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् ३ इंद्रं १ विश्वान्देवान् ७ यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् ६
 इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ यावापृथिवी १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् ४ (एवं ३०) । ३-मे. प. बृहस्पतिं ३ देवान् ४ अग्निं ५ (एवं १२) । ४-मे. प.
 विश्वान्देवान् १० इंद्रादिती० १ इंद्रं १ ऋत्विज १२ (एवं २४) ।

ऋक्सं.

॥ ३१ ॥

इंद्रं ३० विश्वान्देवान् १० अग्निं ९ इंद्रं ९ धनाशदानं ९ रक्षोहणमग्निं ९ 'एँद्रलंबं' १३ [६२] इंद्रं ९ प्रजापतिं १०
 अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणं २ सोमैद्रौ १ आंश्रुणीवाचं ८ विश्वान्देवान् ८ रात्रिं ८ विश्वान्देवान् ९
 भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ अश्विनौ २ इंद्रं २ द्युभूस्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं ११ गोर्धेद्रं ३ यमं ७ केत्यग्निस्वर्यवायून् ७
 विश्वान्देवान् ७ इंद्रं ६ सवितारं ३ देवगंधर्व १ विश्वावसुं ३ अग्निं ७ विश्वान्देवान् ५ अग्निं ८ [६३] अश्विनौ ६
 इंद्रं ६ सपत्नीनाशनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तिं ५ अलक्ष्मीनाशनं १
 ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ विश्वान्देवान् ५ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं ५ इंद्राग्नी ५ प्रजापतिं ६
 यक्ष्महृणं ६ दुःस्वप्नाशनं ५ विश्वान्देवान् ५ सपत्नाशनं ५ इंद्रं २ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातृन् १ इंद्रं १ वायुं ४ गाः
 ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उषसं ४ राजानं ११ ग्राण्यः ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायामेदं ३ वाह्यं ३ इंद्रं ६ विश्वान्देवान् ३ बृहस्पतिं ३
 यजमानं १ यजमानपत्नीं १ होतारं १ विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातृन् १ सिनीवालिसरसत्यश्विनः १ अश्विनौ १ आदित्यान् ३
 वायुं ३ अग्निं ५ जातवेदसमग्निं ३ सूर्यं ३ भाववृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ (एवमत्रसकलाऋचः १०४७२ द्विसप्तत्युत्तर-

१-मे प. विश्वान्देवान् ३ परमात्मानमिन्द्र २ यज्ञपरमात्मानं० ३ मध्यमावाच १ गायत्र्यादिच्छदसि १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०) । २-मे. प.
 अग्निं १ विश्वान्देवान् ४ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ (एवं ९) । ३-मे प. देवान् १ वात ३ विश्वान्देवान् १ अप ३ (एव ७) ।
 ४-मे. प विश्वान्देवान् ३ यम १ विश्वान्देवान् १ (एव ५) ।

सिभवंतिस्थाणुवच्छतिर्गतेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीथान्भवतीतिविज्ञायतइति ॥ तथामंत्रदेवताविदएवहविदेवाअपिस्त्रीकुर्व-
 तिनत्वतथाविधस्येत्याहशौनकः ॥ मंत्राणादिवताविद्यःप्रयुक्तैकर्मकहिंचित् ॥ जुपंततस्यदेवासोहविनादेवताविदः ॥ इत्यादि ॥
 देवताविदइत्यृषिच्छंदसोरप्युपलक्षणं तयोरपिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ॥ आकरेप्युष्यादिसर्वविज्ञायेत्यादिस्पष्टं ॥ तस्मादपिदेव-
 तच्छंदसांपरिज्ञानमवश्यतयाकर्तव्यं ॥ ऋष्यादिपरिज्ञानंचसर्वानुक्रमविदांसुलभं ॥ सर्वानुक्रमण्यविदांतुमत्कृतसर्वानुक्रमा-
 धनुयायिब्रह्मप्रतीकऋक्संख्यऋपिदेवतच्छंदःप्रयोगावलोकनवतांसुगममेवेति ॥ एवमथिमीळइत्यारभ्यसमानीवइत्यंतंप्रत्यु-
 च्छुक्तद्रव्याभ्यांहोमंकुर्याताम् ॥ ऋक्सरूपंप्रुप्रोगेवदशितमितिनपुनरिहलिरुयतइति ॥ इत्थंचप्रतिदिनंनियमिताभ्यायमंत्रैर्हो-
 मंक्रुत्वामूर्धानंदिवइत्यनेन(धामंतइत्यनयाऋचावा) पूर्णाहुतिंचहुत्वाशेःपरिसमूहनपर्युक्षणार्चनानिकृत्वायजमानऋत्विजश्चह-
 विष्याशनादित्रतिनोभवेयुः ॥ शक्ताश्चेदुपवसेयुरपि ॥ ततःश्वोभूतेस्नानादिनित्यकर्माणिविधायवाहितदेवताःसंपूज्याग्नेःसमी-
 पमागत्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाःसिद्धुवेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमकर्मण्यध्यपूर्वक्रमागताष्टाभ्यायमंत्रैर्विहितहोमं
 करिष्यइतिसंकल्प्याग्निध्यात्वापरिसमूहनपर्युक्षणाद्यर्चनानिकृत्वा क्रमप्रासाष्टाभ्यायमंत्रैरुक्तद्रव्यहोमंक्रुत्वावशिष्टंपूर्वदिनव-
 ल्कुर्यात् ॥ एवमनुदिनंथावच्छाकलसंहिताहोमसमाप्तिदिनमूह्यम् ॥ सकलहोमसमाप्तौशेषेणसिष्टकृतहुत्वारज्जुग्रहरणादि-
 प्रायश्चित्तहोमातेंद्रादिलोकपालेभ्यःपलाशपर्णेष्वांडुंबरपर्णेपुवाबलीन्दच्चाऽऽवाहितदेवताभ्यःक्षेत्रपालायबलीन्दद्यात् ॥
 ततःसम्राट्पूर्वैरित्यादिमंत्रैःपूर्णहुतिंहुत्वाऋद्धिकामउक्तमंत्रैर्वाधारांचहुत्वापूर्णपात्रविमोकाशुपस्थानविभृतिवदनांतेसा-

चित्रीप्रजापत्याद्यानाहितेदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्यथाविभवंसंपूज्यसंप्राथम्येऽथैःपश्चिमतआचार्यसंपूज्यगोरूपांतुष्टिकरद्रव्यरूपांश्चाद-
 क्षिणांदत्त्वातथैवब्रह्मादीन्यथाविभवंसंपूज्यतत्तदनुरूपांदक्षिणांदत्त्वातत्तदुचितस्तुतिवाक्यैःश्रमापयेत् ॥ ततोऽग्निसंपूज्यसा-
 वित्र्यादिदेवतापीठान्याचार्यादिहस्तेप्रतिपाद्याग्निविज्यशकलसंहिताऋक्सूक्तवर्गाध्यायमंडलसंख्यान्यतमसंखयास्वश-
 क्तयनुसृतयाज्ञाह्वणभोजनसंकल्प्यकर्मसाहुण्यतायैविष्णुसंस्तव्यसकलकर्मेश्वरार्पणंक्षुर्यात् ॥ इतिसंहिताहोमप्रयोगः ॥
 अथाभिचारादिकर्मणिप्रतिलोमाक्षरोच्चारणमंत्रैर्विंभीतकस्तुवेणसर्षपतैलहोमादिविधिप्रयोगेगोमूलएवस्फुटतरोतोत्रमयानविवि-
 च्यतइतिदिक् ॥ अथसंहिताहोमकरणाशक्तस्यानुकल्पाःकैश्चिदुच्यन्ते ॥ तेच यथा ॥ सूक्तादिभूताभिर्ऋग्भिर्ऋग्विभुर्होतव्यमिति-
 अनुवाकाद्याभिर्ऋग्विभुर्होतव्यमितिद्वितीयः २ अध्यायाद्याभिर्ऋग्विभुर्होतव्यमितिद्वितीयः ३ मंडलाद्याद्यंत्यभूताभिर्ऋग्भिर्होतव्यमिति-
 चतुर्थः ४ इत्येवंचत्वारोनुकल्पाअशक्तप्रत्युपतिष्ठते ॥ अत्रमूलनिमांङ्केयसांख्यायनादिसूत्राण्याकारादेवोपलब्धव्यान्यविस्त-
 रमीत्यानात्रलिखामहे ॥ सूक्तादिज्ञानंतदियत्तानंचसर्वानुक्रमपरिश्रमवतांसुलभतरं ॥ सूक्तानुवाकादिभूतऋग्योसप्रयो-
 गोपिप्राग्बुधेयइत्यलंविस्तरेण ॥ प्राचांमार्गान्स्वीयबुध्यावबुध्यावधुःश्रोक्तंत्वसिन्वस्त्ववस्तुप्रबुद्धा ॥ सद्भिःसारंग्राह्यमत्राप्यसारं
 हेयंयस्मादेवसद्भर्मएव ॥१॥ धृत्वामनसीष्टदुहंशरणंवरणांबुजन्मकंसारेःगुर्जरगोपालाख्योप्यकार्षमेतन्बुधर्थमार्याणाम् ॥२॥

॥ इतिऋक्संहिताहोमपद्धतिःसमाप्ता ॥

संहिताहोमांगमृषितर्पणं । तच्च 'तर्पयित्वाङ्किराचार्यान्धीन्छन्दांसिदेवताः' इतिशौनकीयपरिभाषातो विशेषविधानाभावात्
 आचार्यास्तर्पयामि ऋधीस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छन्दांसितर्पयामीत्येवतर्पणकुर्वतिशिश्टास्तद्धेवतास्सामिरस्यकारिप्रयोगे ॥ अथकेचननि-
 दिष्टप्रमाणतएवसंहितापिदेवतछन्दांसितर्पयंति तदर्थमयमुपन्यासः ॥ तत्रादौसुमंतुजैमिनीत्यादियेचाचार्यास्तइत्यंतानाचार्यास्तर्प-
 यित्वा ॥ ऋषितर्पणं कुर्यात् । मधुछन्दसंतर्पयामि । जेतारं । मेधातिथिं ॥ १ ॥ शुनःशेषं । हिरण्यस्तूपं ॥ २ ॥ कण्वं । प्रस्कण्वं ॥ ३ ॥ सव्यं ।
 नोधां ॥ ४ ॥ पराशरं । गोतमं ॥ ५ ॥ कुत्सं ॥ ६ ॥ कश्यपं । ऋआश्राबरीषसहदेवभयमानसुराधसः । त्रितं ॥ ७ ॥ कक्षीवंतं ॥ ८ ॥ (प्रथ-
 माष्टकः) ॥ ॥ भावयव्यं । रोमशां । परुच्छेपं ॥ १ ॥ दीर्घतमस ॥ २ ॥ इंद्रं । मरुतः । अगस्त्यं ॥ ३ ॥ लोपायुद्रां । ब्रह्मचारिणं ॥ ४ ॥
 गुत्समदं । सोमाहुतिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ कूर्मं ॥ ७ ॥ विश्वामित्रं ॥ ८ ॥ (द्वितीयाष्टकः) ॥ ॥ ऋषभं । अत्कीलं । कतं । गाथिनं । देवश्रवादेवचातौ ।
 ॥ १ ॥ कुशिकं । नदीं । घोरं । प्रजापतिं ॥ २ ॥ ३ ॥ जमदग्निं । वामदेवं ॥ ४ ॥ अदितिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ त्रसदस्युं । पुरु-
 मीह्वाजमीह्वौ ॥ ७ ॥ बुधगविष्टिरौ । कुमारं । वृशं । वसुश्रुतं । इषं ॥ ८ ॥ (तृतीयाष्टकः) ॥ ॥ गयं । सुतंभरं । धरुणं । पुंरुं ।
 द्वितंमृक्तवाहसं । वत्रिं । प्रयस्वंतं । ससं । विश्वसामानं । द्युमं । विश्वचर्षणिं । बंधुं । शुतबंधुं । विप्रबंधुं । वस्यून् । अ-
 त्रिं । विश्ववारं । गौरिवीतिं । बभ्रुं । अक्स्युं । गातुं ॥ १ ॥ संवरणं । प्रभूवसुं । अवत्सारंसदाणुं । प्रतिसुत्रं ॥ २ ॥ प्रतिरथं ।
 प्रतिमातुं । प्रतिप्रभं । स्वस्त्यात्रेयं । श्यावाश्वं । शुतविदं ॥ ३ ॥ अर्चनानसं । रातहव्यं । यजतं । उरुचक्रिं । बाहुदृक्तं । पौरं ।

अवस्युं । सप्तवधिं । सत्यश्रवसं । एवयामरुतं । भरद्वाजं ॥ ४ ॥ वीतहृद्व्यं ॥ ५ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शयुं । गर्गं ॥ ७ ॥
 ऋजिन्यान् ॥ ८ ॥ (चतुर्थाष्टकः) ॥ ॥ पातुं । वसिष्ठं ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेध्यातिथिं । आसंगं । शश्व-
 तीं । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शशकर्णं । अग्राथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥
 पर्वतं । नारदं । गोपूत्स्यश्रसूक्तिनौ । इरिबिठि । सोमदिं ॥ १ ॥ विद्यमनसं । व्यश्वं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रं वसुरोचिषं ।
 नाभाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वशं । भर्गं । कलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्वात्र ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुदीतिं ।
 हर्यतं । गौपवनं । कुरुसुतिं । कुदुं । एकचून् । कुसीदिं ॥ ५ ॥ उशनसं । कृष्णं । विश्वकं । बुभ्रीकं । नृमेधपुरुमेधौ । अपालां ।
 श्रुतकक्षं । सुकक्षं । बिदुं । पूतदक्षं । तिरश्चीं । द्युतानं । रेभं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निपावकं । अग्नीगृहपतिथविष्टयौ ।
 असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दहृच्युतं । इध्मवाहं । राहूगणं । बृहन्मतिं ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयास्यं । कविं । उचध्यं ।
 अमहीयुं । निष्टुविं ॥ १ ॥ भृगुं । शतवैखानसात्र । पवित्रं । वत्सप्रिं । रेणुं । ऋपभं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टान्माषान् ।
 सिकतांनिवावरीं । पृश्निभ्योजात्र ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रप्रमतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृळीकं । वसु-
 क्रं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुषं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावत्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊरुं । ऊर्ध्वसद्धानं । कृतयशसं । ऋ-
 गंचयं । अग्नीन्धिषण्यान् । त्र्यरुणत्रसदस्यूर् । अन्नानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिंधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धाने । विवस्व-
 तं । शंखं । दुमतं । संकुसुकं ॥ ६ ॥ मथितं । न्यवनं । वसुकृत्तं । वसुकृपतीं । कवषं ॥ ७ ॥ अक्षं । लुशं । अत्रितपसं ।

इंद्रसुष्कवंतं । घोषां । सुहस्यं ॥ ८ ॥ (सप्तमाष्टकः) ॥ २ ॥ सप्तगुं । वैकुंठमिंद्रं । देवान् । अग्निं सौचीकं । बृहदुक्थं । अगस्त्य-
 स्यस्यारं । नाभानेदिष्ठं ॥ १ ॥ गयं । वसुकर्णं । सुमित्रं ॥ २ ॥ बृहस्पतिं । अदितिं । सिंधुदक्षं । जरत्कर्णसर्पं । स्यूसरदिमं ।
 अग्निवैश्वानरं । सतिं । विश्वकर्माणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ इंद्राणीं । वृषाकपिं । मूर्धन्वतं । नारायणं । अरुणं । शार्यातं । तान्वं ।
 अर्दुदंसर्पं ॥ ४ ॥ पुरुरुवसं । उर्वशीं । बरुं । सर्वहर्षिं । भिपजं । देवापिं । वस्रं । दुवस्युं । बुधं । सुद्रुलं । अप्रतिरथं । अष्टकं ।
 दुर्मित्रसुमित्रगुणं । सुमित्रंदुर्मित्रगुणं ॥ ५ ॥ भूतांशं । दिव्यं । दक्षिणां । पणीन् । सरमादेवशुनीं । जुहूं ब्रह्मजायां । ऊर्ध्वनाभानं ।
 परशुरामं । अष्टादंष्ट्रं । नभप्रभेदनं । शतप्रभेदनं । सध्रिं । धर्मं । उपस्युतं । अग्नियुतं । अग्नियुतं । मिच्छुं । उरुक्षयं । इंद्रलवं ॥ ६ ॥
 बृहदिवं । हिरण्यगर्भं । चित्रमहसं । अभिवरणसोमान् । वाचं । कुल्लबर्हिपं । अंहोसुचं । रात्रिं । विहव्यं । प्रजापतिपरमेष्ठिनं । यज्ञं ।
 सुकीर्तिं । शक्यूतं । सुदासं । मांधातारं । गोधां । जूतिं । वातजूतिं । विप्रजूतिं । वृषाणकं । करिकतं । अग्नियुतं । एतशां । ऋष्यशृंगं ।
 अंगं । विश्वावसुदेवगंधर्वं । अग्नितापसं । जरितारं । द्रोणं । सारिस्तृकं । सांबमित्रं ॥ ७ ॥ सुपर्णं । ऊर्ध्वकृशानं । देवसुनिं । सुवेदसं ।
 पृथुं । अर्चतं । श्रद्धां । शासं । इंद्रमातारं । शिरिबिठं । केतुं । सुवनं । साधतं । शचीं । पूरणं । यक्ष्मनाशनं । रक्षोहणं । विवृहणं ।
 प्रचेतसं । कपोतं । अनिलं । शबर । विभ्राजं । इटतं । संवर्तं । शुवं । अभीवर्तं । ऊर्ध्वग्रावाणं । सूडुं । पतंगं । अरिष्टनेमिं । शिबिं ।
 काशिराजं । प्रतर्दनं । वसुमनसं । जयं । प्रथं । सप्रथं । तपुर्मूर्धानं । प्रजावंतं । त्वष्टारं । विष्णुं । सत्यधृतिं । उलं । इयेनं ।
 सर्पराहीं । अधमर्षणं । संवननं ॥ ८ ॥ (अष्टमाष्टकः) ॥ इत्यृषितर्पणं ॥ ॥

संहिताहोमंगदेवतर्पणम् ॥ त्वेत्यं ॥ अर्धितर्पयामि । सोमं । विश्वान्देवान् । ब्रह्माणं । ऋषीन् । ऋग्वेदं । यजुर्वेदं । सामवेदं । सावित्री । ब्रह्माणं । श्रद्धां । मेधां । प्रज्ञां । धारणां । सदसस्पतिं । अनुमतिं । छंदांस्यृषीन् । श्रियं । हियं । सवितारं । शतर्धिनः । माध्यमान् । गुत्समदं । विश्वामित्रं । वामदेवं । अग्निं । भरद्वाजं । जामदग्न्यं । गौतमं । वसिष्ठं । प्रगाथान् । पावमानीः ॥ क्षुद्रसूक्तान् । महासूक्तान् । महानाग्नीं । उपनिषदं । हव्यवाहं । इति ३७ देवतास्तर्पयित्वा । ततःसंहितायादेवतास्तर्पयेत् ॥ ॥ ताश्च-अर्धितर्पयामि । वायुं । इंद्रावायू । मित्रावरुणौ । अश्विनौ । इंद्रं । विश्वान्देवान् । सरस्वतीं । मरुतः । अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ । अग्निमिध्मं (समिद्धंवा) । तनूनपातं । नराशंसं । इळं । बर्हिषं । देवीद्वारः । उषासानक्ते । दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ । सरस्वतीळा-भारतीः । त्वष्टारं । वनस्पतिं । स्वाहाछतीः । अग्निद्रविणोदसं । इंद्रावरुणौ । ब्रह्मणस्पतिं । सोमं । दक्षिणां । सदसस्पतिं । अग्नामरुतः ॥ १ ॥ ऋभून् । सवितारं । देवीः । इंद्राणीवरुणान्यग्नाथीः । द्यावापृथिव्यौ । पृथिवीं । देवान् (विष्णुंवा) । इंद्रंमरु-त्वंतं । पूषणं । अपः । कं । भगं । उल्लबलं । मुसलं । हरिश्चंद्रं प्रजापतिचर्मवा । उषसं ॥ २ ॥ रात्रिं । यूपं । अर्यमणं । आदित्यान् । रुद्रं ॥ ३ ॥ सूर्यं । अग्निवैद्यानरं ॥ ४ ॥ अग्निमध्यमं ॥ ५ ॥ अदितिं । सिधुं । चां ॥ ६ ॥ अग्निशुषसं । अग्निशुचिं । अग्निजातवेदसं ॥ ७ ॥ सूर्यरस्मीन् । वर्मं ॥ ८ ॥ प्रथमाष्टकः ॥ ॥ रोमशां इंद्रुं । पर्वतं ॥ १ ॥ बृहस्पतिं ॥ २ ॥ अथं । वाक्स्सुद्राऽवधरान् । शकधूसं । संवत्सरसंशंकालचक्रं । साध्यान् । पर्जन्यं । सरस्वतं ॥ ३ ॥ रतिं ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यं । अन्नं । वृणं ॥ ५ ॥ ६ ॥ राकां । सिनीवालीं । गुंवादिदेवताः । अपोनपातं ॥ ७ ॥ हविर्धानं । शकुंतं ॥ ८ ॥ द्वितीयाष्टकः ॥

॥ श्रुपांन् । ब्रह्मन् । अग्नीन्पुरीष्यान् । उपाध्यायं । ऋत्विजः ॥ १ ॥ नदीः । विश्वामित्रं ॥ २ ॥ ससर्परीवाचं । रथांगानि ॥ ३ ॥
 संवत्सरं । अभिरक्षोहणं ॥ ४ ॥ ५ ॥ आशिषः । वामदेवं । ऋतं । इंद्रसिवात्मानं वामदेवं । सुपर्णात्मानं वामदेवं ॥ ६ ॥ दधिक्रां ।
 त्रसदस्युं ॥ ७ ॥ क्षेत्रपतिं । शुनं । शुनासीरौ । सीतां । गां । घृतं ॥ ८ ॥ तृतीयाष्टकः ॥ ॥ उशनसं । ऋणं चयं । कुत्सं ॥ १ ॥
 अत्रिं । भूमिं । सुतंभरं । देवपत्नीः ॥ २ ॥ अभिवैद्युतं । शशीयसीं । पुरुमीहं । तरंतं । रथवीतिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ चायमानस-
 भ्यावर्तिनं । गाः ॥ ६ ॥ बृहंतक्षाण । प्रस्तोकं । रथं । दुंदुभिं ॥ ७ ॥ धेन्विषू । पृथिभि । अहोरात्री ॥ ८ ॥ चतुर्थाष्टकः ॥ ॥
 वर्म । घनुः । ज्यां । आर्त्नीं । इधुधि । सारथि । रथगोपान् । ब्राह्मणपितृन् । प्रतोदं । हस्तान् । युद्धभूमिकवचानि ॥ १ ॥
 सुदासं ॥ २ ॥ वसिष्ठपुत्रपौत्रान् । वसिष्ठं ॥ ३ ॥ वाजिनः । वास्तोष्पतिं । प्रस्त्रापिनीं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मंडूकान् । वसिष्ठाशिषः ।
 अंतरिक्षं । इंद्रासोमौरक्षोहणौ । ग्रावाणं । अनिलं । आसंगं । विभिंदुं । पाकस्थामानं । कुरंगं ॥ ७ ॥ अश्विकशूर । तिरिंहिरं ।
 बरुं ॥ ८ ॥ पंचमाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ यजमानं । दंपती ॥ २ ॥ ३ ॥ पृथुश्रवसं ॥ ४ ॥ ऋक्षाथमेधौ । हविषं । श्रुतवर्णं
 ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुपर्णं । सूर्यप्रभां । पवमानं । पवमानसोमं ॥ ७ ॥ ८ ॥ षष्ठाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ पवमानमग्निं । पावमान्यभ्येतार
 ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ यमं । यमीं । अंगिरःपित्रथर्वधृगून् । श्वानौ । सरण्युं । सृत्युं । धातार । पितृसेधं ॥ ६ ॥ वसुकं ।
 अश्वत्थागर्भाशमीं ॥ ७ ॥ कुरुश्रवणं । उपमश्रवसं । अक्षकृषिअक्षकितवंच । अक्षान् ॥ ८ ॥ सप्तमाष्टकः ॥ ॥ वैकुण्ठमिंद्रं ।
 अश्याब्यतंतुं । मनः । निरुक्तिं । असुनीतिं । पथ्यास्वस्ति । असमातिं । जीवं । हस्तं । नासस्यौ । नामानेदिष्टान् ॥ १ ॥ सान्वर्णं ।

नौरूपादिवं । ज्ञानं ॥ २ ॥ विश्वकर्माणं । मन्युं । सूर्योविवाहं । अर्कं । चंद्रमसं । मनुष्यविवाहाशिषः । वासः । यक्षमहर्षणं ।
 सूर्योसावित्रीं ॥ ३ ॥ वृषाकर्षिं । पुरुवं ॥ ४ ॥ उर्वशीं । पुरुवसं । ओषधीः । द्रुघणं । अप्त्वां ॥ ५ ॥ यजमानान् । सरसोदेव-
 शुनीं । पणीन् । परमात्मानमिंद्रं । यज्ञंपरमात्मानं । वाचमध्यमां । गायत्र्यादिछंदांसि । घनान्नदानं । इंद्रलंबं ॥ ६ ॥ वेतं ।
 आंशुणीवाचं । भववृत्तं । वातं । विश्वावसुं देवगंधर्वं ॥ ७ ॥ सपत्ननाशिनीं । अरण्यानीं । श्रद्धां । अलक्ष्मीनाशिनीं । शचीं ।
 दुःस्वप्नहनं । इंद्रसपत्नहनं । अनुमतिमघवद्धाष्टविधातून् । राजानसमिषिकं । मयाभेदं । तार्क्ष्यं । यजमानाशिषः । पत्न्याशिषं ।
 होत्राशिषः । सर्पराज्ञीं । संज्ञानं ॥ ८ ॥ अष्टमाष्टकः ॥ इतिसंहितास्य देवतातर्पणं ॥ तत्र छंदसांतर्पणं ॥ गायत्रीतर्पयामि । उष्णिहं ।
 अनुष्टुभं । वृहतीं । पंक्तिं । त्रिष्टुभं । जगतीं । अतिजगतीं । शक्करीं । अतिशक्करीं । अष्टिं । अत्यष्टिं । धृतिं । अतिधृतिं । इति छंद-
 ॥

ऋक्सं-

॥ ३६ ॥

अनुष्टुभं । वृहतीं । पंक्तिं । त्रिष्टुभं । जगतीं । अतिजगतीं । शक्करीं । अतिशक्करीं । अष्टिं । अत्यष्टिं । धृतिं । अतिधृतिं ॥ आदित्यादिनव-
 स्तर्पणं ॥ अत्र 'तर्पयित्वाङ्किराचार्यान्वृषीं इंद्रं दांसि देवताः' इति शौनकाच्छंदस्तर्पणोत्तरं वा देवतातर्पणं कार्यम् ॥ आदित्यादिनव-
 देवताभेदपक्षेण ऋग्योमान्वाधानम् । अथविधातरेण सूक्तभेदपक्षविभक्तदेवतान्वाधानं ॥ अत्रप्रधानं ॥ आदित्यादिनव-
 ग्रहान् असुकद्रव्यैरसुकसंख्याकामिः ॥ पुनत्रप्रधानं ॥ अग्निं सोमं विश्वान्देवान् ब्रह्माणं ऋग्वेदं यजुर्वेदं सामवेदं सावित्रीं
 ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्पतिं अनुमतिं छंदांस्यूषीन् श्रियं हियं सवितारं शतर्चिनः माध्यमान् गुत्समदं विश्वामित्रं
 वामदेवं अग्निं भरद्वाजं जमदग्निं गौतमं वसिष्ठं प्रगाथान् पावमानीः छुद्रसूक्तान् महासूक्तान् महानाग्नीः उपनिषदं हव्यवाहं एताःसप्त-

१ महामहिमभियुक्तोद्धृतविधातरसूक्तभेदपक्षेणानेनप्रयोगादपरैस्त्वागावसरेप्यनेनैवप्रयोगादरणीय ।

त्रिंशत् ३ ७ प्रधानांगदेवताः घृतप्लुततिलद्रव्येण एकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ
 ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २ ३ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५ १ अग्निं
 ५ अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ १ अग्निं ६ अग्निंसमिद्धं (इम्बंवा) १ अग्निंतनूपातं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १
 अग्निमूर्तीदंबीद्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानके १ अग्नीद्वैव्यैहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीदेवीः १ अग्निह्वयार १ अग्नि-
 वनस्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाच्छतीः (विश्वान्देवान्) १ अग्निदेवान् २ अग्नींद्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमारुतगणान् १ देवान् १
 अग्निं १ अग्निदेवान् ४ देवाग्नींद्रवायुमित्रमूर्तिविशेषान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् १ इंद्रत्वं १ मरुदत्तुन् १ त्वष्टृत्तुन् १ अमृतत्तुन् १ इंद्रत्वं १ मित्रावरुणत्तुन्
 १ अग्निंद्रविणोदसमृत्तुच १ अश्वत्तुन् १ अश्वत्तुन् १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेद्रसोमब्रह्मणस्पतीन्
 १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं (सदसस्पतिवा) १ अग्नामरुतः ९ ॥ १ ॥ ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २
 देवीः १ इद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथिव्यौ २ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ इंद्रंमरुतं ३ विश्वान्-
 न्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अबग्नीन् १ अग्निं १ कं १ अग्निं १ सवितार २ भगं १ वरुणं ३ १ अग्निं २ २ देवान् १ इंद्रं ४ उल्लख-
 लं २ उल्लखलमुसले २ हरिश्चंद्रं प्रजापतिं १ इंद्र २ ३ अश्विनौ ३ उषसं ३ अग्निं १ ८ इंद्रं ३ ० [१५] ॥ २ ॥ अश्विनौ १ २ अग्निमित्र-
 वरुणरात्रिसवितृन् १ सवितारं १ अग्निं १ २ शूयं २ अग्निं ६ मरुतः ४ ० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्थ्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुण-
 मित्रार्थ्यम्णः ३ पूषणं १ ० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अश्वत्थुपसः २ अग्निं २ १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २ ५ [१०] ॥ ३ ॥

उषसं २० सूर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ अग्निवैश्वानरं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [१६] ॥ ४ ॥ मरुतः १५ अग्निं १२० अग्निमध्य-
 मं ३ अग्निं ९ इंद्रं ५७ [१६] ॥ ५ ॥ मरुतः ३४ ऋगुदेवान् १ देवान् १ ऋगमित्रादितिदक्षमरुद्रणार्यमवरुणसोमाश्विसरस्वतीः १
 वायुपृथिवीद्युग्रावाश्विनः १ इंद्रापूर्षणौ १ इंद्रपूर्षताह्यर्ष्यबृहस्पतीन् १ मरुतः १ देवान् २ अदितिं १ वरुणमित्रार्यम्णाः ३ इंद्रमरुत्पूर्ष-
 भगान् १ पूषविष्णुमरुद्रणान् १ वायुसिध्वोषधीः १ रात्र्यहलोक्याः १ वनस्पतिसूर्यगाः १ मित्रवरुणार्येभ्यंबृहस्पतिविष्णून् १ सोमं
 २३ उषसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमौ १२ अग्निं ७ देवामीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिंसिधुपृथिवीद्याः (अग्निवा) १ ॥ ६ ॥
 अग्निमौषसं ११ अग्निद्रविणोदसं ९ अग्निंशुचि ८ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निजातवेदसं १ इंद्रमरुत्वंतं ३० इंद्रं २८ चंद्ररश्मिमरोदांसि १
 रोदसी १ देवरोदांसि १ अग्नारोदांसि १ देवरोदांसि १ देवरोदांसि १ इंद्रोदांसि १ इंद्रोदांसि १ सूर्यरश्मिमरोदांसि १
 इंद्रवरुणाभ्यर्ष्यमसवितुरोदांसि १ सूर्यरश्मिमरोदांसि १ देवरोदांसि १ वरुणारोदांसि १ आदित्यरोदांसि १ बृहस्पतिरोदां-
 सि १ रोदसी १ मित्रवरुणादितिंसिधुपृथिवीद्याः १ इंद्रमित्रवरुणाग्निमारुतशर्षोदितिः १ देवान् १ पितृद्यावापृथिवीः १ नराशंसापूर्षणौ १
 बृहस्पतिं १ इंद्रं १ सवितृमित्रवरुणादितिंसिधुपृथिवीद्याः १ आदित्यसुमतीः १ देवेन्द्रमरुदितिः १ इंद्राभ्यर्ष्यमसवितृमित्रवरुणादि-
 तिसिधुपृथिवीद्याः १ इंद्रामी २१ ऋभून् १४ सुपृथिव्यभ्यश्विमित्रवरुणादितिंसिधुपृथिवीद्याः १ अश्विनौ २४ ॥ ७ ॥ उषासारात्री १
 उषसं १८ उषोमित्रवरुणादितिंसिधुपृथिवीद्याः १ रुद्रं ११ सूर्यं ६ अश्विनौ ८२ दुःस्वप्ननाशनं १ इंद्रं १५ ॥ ८ ॥ रुद्रामरुतः १
 उषासानकै १ अग्निवाश्विद्रपर्वतदेवान् १ अश्व्यपानंपादहोरात्राणि १ देवपूर्षामीन् १ मित्रवरुणसिधून् १ मित्रवरुणदेवान् १ देवसंचं १

मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ उपसं २६ स्वनयदानं ७ स्वनयंभावयव्यं ५ रोमज्ञां १ स्वनयंभावयव्यं १ अग्निं १९
 इंद्रं ५ इंद्रं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतैर्दान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोहसीमित्रावरुणरुद्रेन्द्राश्विन्यमभगसो-
 मान् १ देवैर्द्रसरुदृमिमित्रावरुणान् १ ॥९॥ मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः
 १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ अग्निसमिद्ध १ अग्नितनूनपातं १ अग्निनराशंस १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १
 अग्निमूर्तादिवीर्धारः १ अग्निमूर्ताउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्ताःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्नि-
 वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ अश्विनौ १२ [६] ॥१०॥
 द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अश्वं ३५ आदित्यवाच्यग्नीन् १ सूर्यरथचक्राश्वान् १ आदित्यमंडलसप्तरश्मीन् १ परमेश्वरदुज्ञेयतां
 २ सशयोत्थापनं १ प्रश्नमादित्यविषयकं १ पृथिव्यादित्यष्टिविह्विरुपत्तीः १ द्युपृथिवीवृष्टीः १ आदित्यदेवान् १ आदित्यचक्रं १ संवत्सरचक्रं
 ३ सप्तर्तून् १ सूर्यरश्मीनांबीत्वपुरुषत्वज्ञानं १ आहुतिंगोरुपां १ अथ्यादित्यव्यतिहारोपासकदुर्लभतां १ सोमसूर्यमंडलपरिभ्रमणानि
 १ जीवपरमात्मानौ १ आदित्यतद्रश्मीन् १ आदित्योपासनानुपासनप्रशंसांनिदे १ अग्निवाच्यादित्यानांभ्वंतरिक्षदवाधानज्ञानप्रशंसां १
 अक्षरप्रशंसां १ सूर्यगायत्रसामनी १ गोसविष्टधर्मान् १ गा २ वत्सगावौ १ शरीरजीवौ १ ब्रह्मसाक्षात्कार १ ज्ञानं १ द्युपृथिव्या-
 दित्यवृष्टीः १ प्रश्नपृथिव्याचंतादिविषयकं १ प्रतिवाक्यं १ आदित्यरश्मीन् १ परिदेवनंब्रह्मात्मानुभवनिमित्तं १ देहात्मजीवात्मा-
 नौ १ ब्रह्मात्मज्ञानानुज्ञानप्रशंसांनिदे १ गां १ वाचंमाध्यमिकां १ वागपाः १ शकधूसामसौ १ अग्निमूर्तासौ १ अग्निमूर्तासौ १ सूयं १ सूयं २

काल्चक्रसंवत्सरसंस्थं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ पर्जन्याग्नीन् १ सरस्वतं १ इंद्रमरुत्वंतं १ ५ ॥ १ ॥ मरुतः १ ५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं १ ३ मरुतः २ इंद्रमरुत्वंतं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४ ५ रतिं ६ अश्विनौ ३ ९ [३३] ॥ २ ॥ द्यावापृथिव्यौ १ १ अग्निः सवितृदेवान् १ मित्रार्थमवरुणदेवान् १ देवाग्निवरुणान् १ देव्यउपासानक्ताः १ अहिर्बुध्न्यसिध्वपांनपातः १ त्वष्ट्रौ १ इंद्रं १ मरुद्दद्यावापृथिवीः १ मरुत्सेनाः १ अश्विपूपविष्णुवाक्विद्वान् १ देवदीधितिं १ अन्नं १ १ अग्निंससिद्धं १ अग्निंतनून्पातं १ अग्निमिळं १ अग्निवहिषं १ अग्निमूर्तीद्वीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्नीमूर्तिः सरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अमृणसूर्यान् १ ६ अग्निं २ ९ अग्निंसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवहिषं १ अग्निमूर्तीद्वीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तिः सरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निः ४ ९ [३९] ॥ ३ ॥ इंद्रं १ २ ६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ १ १ ४ ॥ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १ ३ आदित्यान् १ ७ वरुणं १ १ आदित्यमित्रावरुणान् १ देवान् १ देववसुमित्रवरुणादितींद्रमरुतः १ देवान् ३ वरुणं १ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतीद्वौ १ बृहस्पतिं १ मरुतः १ मित्रावरुणौ १ देवान् १ इंद्रं १ त्वष्ट्रिळाभगरोदःपूषाश्विनः १ उपासानक्ताद्यावापृथिवीः १ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिंद्रान् १ विथान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १ ५ मरुतः १ ५ अपांनपातं १ ५ इंद्रामधू १ मरुन्माधवान् १

त्वष्टृशुकौ १ अग्निशुची १ इंद्रानभसौ १ मित्रवरुणभस्वान् १ ॥१५॥ अग्निद्रविणोदसमिपंच १ अग्निद्रविणोदसमूर्जच १ अग्निद्रविणो-
 दसंसहंच १ अग्निद्रविणोदससहस्यंच १ अश्वितपात्र १ अश्वितपत्सौ १ सवितारं १ १ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५ सोमपूपादितिः
 १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वती ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शकुंतं ३ अग्निं २ ३
 अग्निवैधानरं २ ६ अग्निसमिद्धं १ अग्निंतनूनापातं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीषषासानक्ते १
 अग्नीदैव्यैर्होतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ३ ३ [२२] ॥१६॥
 यूपं ५ यूपान् २ विश्वान्देवान् १ यूपान् २ स्थाणुंछिन्नयूपमूलं १ अग्निं २ ७ इंद्राग्नी ९ अग्निं ४ २ अम्युषोश्विदधिक्ताः १ अग्निं ३
 दधिकाम्युषोबृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरद्रादित्यानं १ अग्निं ८ अग्नीन्युरीष्यान् १ अग्निं १ ४ अग्नीर्द्वौ १ अग्निं १ अग्निवैश्वानरं ३
 मरुतः ३ परब्रह्म २ उपाध्यायवैश्वामित्र १ अग्निं २ ५ ऋत्विजः १ अग्निं १ १ १ ७ ॥ इंद्रं २ २ ७ [१३७] ॥१८॥ इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १
 वाचंससर्परी २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ अग्निं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिव १ द्यावापृथिव्यौ १ सवितार १
 त्वष्टृभून् १ मरुत्सरस्वतीः १ विष्णुं १ इंद्रं १ अश्विनौ १ देवेन्द्रभून् १ अर्यमादितिदेववरुणान् १ अग्निपृथिवीचवप्सुर्योतरिक्षाणि
 १ पर्वतादितिमरुतः १ अग्निदेवान् १ अग्निं १ उषासाहनी १ अग्निं ९ अहोरात्रे १ द्यावापृथिव्यौ ४ द्विशः १ इंद्रवर्षतं ६ ॥१९॥ देवान्
 १ संवत्सरं २ संवत्सरादित्यानं १ सिंधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारतीः १ सविद्यधिपणे १ सविद्यमित्रवरुणबरोदांसि १ अग्निवायु-
 सूर्यान् १ इंद्राग्निदेवान् १ इंद्रपूषाश्विदेवान् १ ओषधीन् १ रोदोमिदीप्तीः १ अग्निजिह्वाविश्वदेवान् १ अग्निप्रमतिं १ अश्विनौ ९

मित्रं ९ ऋभून् ४ इंद्रभून् ३ उषसं ७ इंद्रावरुणौ ३ बृहस्पति ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्नि १
अमीवरुणौ ४ अग्निं ५ १ अग्निरक्षोहणं १ ५ ॥ २० ॥ अग्निवैश्वानरं १ ५ अग्निं ५ ८ उषोभ्यश्चिसूर्यान् १ सवितवरुणमित्रदेवान् १ देवसूर्यान्
१ सूर्यं २ उषोभ्यश्चिनः १ सूर्यं १ उषसं १ अशुषसः १ सूर्यं १ अग्निं ६ सोमकंसाहदेव्यं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४ २ वामदेवं १
इंद्रं ६ ३ ॥ २१ ॥ ऋतदेवं ३ इंद्रं २ ३ श्वेनंसुपर्णात्मानं ८ इंद्रं १ इंद्रासोमौ ५ इंद्रं १ ३ इंद्रोषसौ ३ इंद्रं ४ ० इंद्राश्वौ २ ॥ २२ ॥ ऋभून् ४ ८
द्यावापृथिव्यौ १ दधिकां १ ९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ १ १ आत्मानं ६ इंद्रावरुणौ ४ अश्विनौ २ १ वायुं १ इंद्रवायू ६ वायुं १ इंद्र-
वायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ ॥ २३ ॥ उषसं १ ८ सवितारं १ ३ देवद्युभूमिवरुणमित्रान् १ देवान् १
अदितिर्सिधुस्वस्त्युषासानक्ताः १ अर्यमवरुणाग्नीन्द्रविष्णून् १ पर्वतमरुद्भगवरुणमित्रान् १ रोदोहिर्बुध्न्यान् १ देवादितिर्द्रिमित्रवरुणान्
१ अग्निं १ उषसं १ सविष्टभगवरुणमित्रार्यभेद्रान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ क्षेत्रपति ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां २ शुनासीरौ १
अग्निं ३ ७ मरुद्भद्राविष्णून् १ अग्निं २० अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्नि-
मूर्तीषुषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवृनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १
अग्निं १ २ ७ [१००] ॥ २४ ॥ मरुदश्विमित्रवरुणान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं ८ उशनन्द्रौ १ इंद्रं १ ७ ऋणंचयौ ४ इंद्रं ७
इंद्रकुत्सौशनसः १ इंद्राकुत्सौ १ इंद्रं ६ ८ [१६] ॥ २५ ॥ सूर्यं १ अग्निं ४ मित्रावरुणौ १ मित्रवरुणार्यमवाग्निद्रमरुद्भद्रान् १ अश्विरुद्रान् १
वाय्वग्निपूषभगान् १ मरुतः १ वायुदेवपत्नीः १ उषासानक्ते १ वास्तोष्पतित्वष्टृवाग्वनस्पत्योषधीः १ मेधादित्यान् १ अग्निवैद्युतं १

मरुद्गणभगोषधीद्युवनगिरीन् १ वाख्यपाः १ मरुतः १ मरुद्गणं १ मूर्ध्नि १ मरुद्विर्दुष्ट्यान् १ देवनिर्कृतीन् १ देवेषं १ भ्रूयुर्वश्यौ १
 देवसंघं १ वरुणमित्रभगादितिवायून् १ अदितिमित्रवरुणान् १ सवितारं १ इंद्रं १ भगसवित्रिद्रान् १ इंद्रंमरुत्वतं १ बृहस्पतिं ३
 मरुतः १ रुद्रं १ ऋषिंब्रह्मपत्नीनदीसरस्वतीराकाः १ पर्जन्यं २ मरुतः १ पृथिव्यंतरिक्षवनस्पत्योषधीः १ देवान् १ अश्विनौ १ नदीः १
 द्यावापृथिव्यौ १ वायुं १ सोमं २ इंद्रं १ मां (अग्निंवा) १ धर्मं १ अश्विनौ १ पूषवायू १ अग्निजातवेदसंमरुतश्च १ सरस्वतीं १
 बृहस्पतिं (अग्निंवा) १ अग्निं ३ देवान् १ अश्विनौ १ इंद्रं २ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं (सूर्यंवा) १ सूर्यं २
 मदं १ देवसंघं १ सुतंभरं १ अग्निं २ इंद्रोषआदित्यान् १ सूर्योषोनदीद्याः १ मेघद्वंगिरसः १ इंद्राग्नी १ अंगिरसः २ अंगिरः-
 सरमाः २ सूर्यं २ देवान् १ अंतर्थाभिणं १ अग्नींद्रवरुणमित्रदेवमारुतबलविष्ण्वश्विरुद्रदेवपत्नीपूषभगसरस्वतीः १ इंद्राग्निमित्रवरु-
 णादित्यादित्यपृथिवीद्युमरुत्पर्वतान्विष्युपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितृन् १ विष्णुवायुसोमर्षश्चित्त्वष्ट्रून् १ मरुतबलबृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्थ-
 स्थाः १ पर्वतनदीभगादितिः १ देवपत्नीः २ ॥ २६ ॥ उषसं १ सूर्यंरश्मीन् १ सूर्यं ३ सूर्योषःसूर्यंरश्मीन् १ मित्रवरुणाग्नीन् १ अग्निंवैद्युतं
 १ उषसः १ इंद्रद्रात्मसूर्यो १ अग्निं १ अग्नासवितारौ १ सवितृभगौ १ पूषभगादिति सूर्येन्द्रविष्णुवरुणमित्रा-
 ग्नीन् १ सवितृनदीः १ देवमित्रवरुणान् १ सूर्यं २ देवदेवपत्नीः १ अग्नासवितारौ १ सवितारं १ अग्निदेवान् ३ इंद्रवायू १ वायुं
 १ इंद्रवायू २ देवाश्वयुषोग्नीन् १ मित्रवरुणसोमविष्ण्वग्नीन् १ आदित्यवस्त्रिंद्रवाख्यग्नीन् १ अश्विभगादितिपूषद्यावापृथिवीः १ वायु-
 सोमबृहस्पत्यादित्यान् १ देवाभ्युसुरुद्रान् १ मित्रवरुणरेवतीद्राश्वदितिः १ सूर्यचंद्रमसौ १ मरुतः १ १ अग्नामरुतः ८ मरुतः ४

शसीयसीं ४ पुरुमीह्वैददश्चि १ तरंतवैददश्चि १ मरुतः ६ रथवीतिंदात्भ्यं ३ मित्रावरुणौ ५९ [५०] ॥२७॥ अश्विनौ ४८ उषसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [५१] ॥२८॥ अग्निं वैश्वानरं २१ अग्निं ९८ ॥२९॥ इंद्रं ६४ वरुणमिन्द्रं पूषविष्णवग्निस्त्रिषोषधियपर्वतान् १ इंद्रं १ इंद्रदेवान् २१ इंद्रं ५५ दानं चायमानीयं १ गाः १ इंद्रं १ गाः ५ गर्वेद्रान् १ ॥ ३० ॥ इंद्रं १२८ वृंशुंतक्ष्णं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूमिबृहस्पतींद्रान् १ इंद्रं १ दानं शस्त्रोक्तं ४ रथं ३ वृंशुभिं २ वृंशुभीह्वौ १ ॥ ३१ ॥ अग्निं १० मरुतः २ वेन्विषे १ इंद्रवरुणार्थमविष्णून् १ पूषणं ५ मरुतः २ द्यावाभूमी १ मित्रवरुणाग्नि-विश्वदेवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अश्विरथाश्विनः १ पर्जन्यवायुमरुतः १ सरस्वती १ पूषणं १ त्वष्ट्री १ रुद्रं १ मरुतः १ मरुद्गणं १ विष्णुं १ अहिर्बुध्न्यपर्वतसविष्टविश्वदेवभगान् १ विश्वान्देवान् १ देवादितिवरुणमित्राभ्यर्थमसवितृभगान् १ सूर्यदेवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ सवितारं १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ १ आदित्यवसुमरुद्गान् १ रुद्र-सरस्वतीविष्णुवायुशुविश्ववाजविधावृपर्जन्यान् १ सवित्रभगापांतपात्त्वष्टृद्युपृथिवीः १ अहिर्बुध्न्यैकपात्पृथिवीसमुद्रविश्वदेवान् १ देवपत्नीविश्वदेवान् १ सूर्यं २ अदितिवरुणमित्रार्थमभगान् १ आदित्यादितिः १ द्युपृथिव्यग्निवस्वादित्यादितिः १ देवान् ४ वरु-णमित्राग्नीन् १ इंद्रपृथिवीपूषभगादितिपंचजनान् १ देवान् १ अग्निं १ सोमं १ इंद्रादिदेवान् १ पंथानं १ अतियाजयागनिराकृतिं १ मरुदादित्यान् १ सोमं १ उपःसिंधुपर्वतपितृन् १ देवसूर्याग्नीन् १ इंद्रसरस्वतीपर्जन्योपध्मग्नीन् १ विश्वान्देवान् ४ पूषणं ३२ इंद्रापूषणौ ६ पूषणं ४ इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उषसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११

इंद्रविष्णु ८ धावापृथिव्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ वृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ आर्त्तौ १ इषुधिं १
 सारथिररसीन् १ अथान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युपृथिवीपूष्णः १ इषून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विपाक्तमुखवाणं
 २ युद्धभूमिब्राह्मणस्पत्यदितिः १ क्वचचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्मणि १ अग्निं २५ ॥ ३३ ॥ अग्निंसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १
 अग्निमिद्धं १ अग्निं बर्हिषं १ अग्निमूर्तीं देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीं लपासानक्ते १ अग्नीदेव्यौ होतारौ प्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीळाभारतीः
 १ अग्निं त्वष्टारं १ अग्निं वनस्पतिं १ अग्निमूर्तीः स्वाहाकृतीः १ अग्निं २० अग्निवैश्वानरं १ अग्निं ३३ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २ १
 दानंसौदासं ४ इंद्रं १ २ २ [१, १] ॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् १ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्निं १
 अग्निमपांनपातं १ अग्निमहिं १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टृन् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युपृथिवीवरुणायीत्वष्टृन् १ पर्वताब्देव-
 पत्न्योषधीबुवनस्पत्यतरिक्षद्यानापृथिवीः १ द्युपृथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राभ्यवोपधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपु-
 रधिरसत्यशंसार्यम्नः १ धातुवरुणद्युपृथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाग्निपुण्यकर्मवायून् १ द्युपृथिव्यंतरिक्षौपधिष्टेन्द्रान् १ इंद्रवसु-
 वरुणादित्यरुद्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मप्राग्यज्ञूपमित्योषधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूपभवित्रवायून् १
 सवित्रुषः पर्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीध्वमिषाडूतिषाद्दिव्यपार्थिवायान् १ सत्यपत्यश्वगोऋमुपितृन् १ अजैकपादहिल्बुध्न्यसमु-
 द्रापांनपात्पृथ्वीः १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्ज-
 न्यान् १ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रं १ सरस्वतीनदीः १ मरुद्वाचः १ भूमिपूपभगवाजान् १ मरुद्विष्णून् १ ऋभून् १ इंद्रं ५ सविष्टपर्व-

तैद्रदेवान् १ सवितारं ६ वाजिनः २ अश्व्युषःपत्नीयजमानहोतृन् १ वह्निवायुपूष्णः १ वसून् १ विश्वदेवाग्निभगार्थीन्द्रान् १ मित्र-
 वरुणैर्द्राश्व्यर्यमादिति विष्णुसरस्वतीमरुतः १ देवान् १ द्युष्टथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १ देवसवितृन् १ मित्रवरुणद्युष्टथिवीन्द्रार्यमादि-
 तिविष्णुसरस्वतीः १ वरुणमित्रार्यमादितिः १ विष्णुरुद्राश्विनः १ पूषसरस्वतीदेवपत्नीवायून् १ द्युष्टथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १
 अग्नीन्द्रमित्रवरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भगं ५ उपसं १ अंगिरःपर्जन्यनदीपत्नीयजमानान् १ अग्निं १ देवहोतृयज-
 मानान् १ अग्निं १ अग्निमरुद्दिद्ररात्र्युषोमित्रवरुणान् १ अग्निदेवान् १ देवद्यावापृथिवीः १ यज्ञस्विगभीन् १ देवामीन् १ देवान् १
 अग्निदेवान् १ दधिक्राश्व्युषोमिभगैर्द्विविष्णुपुत्रब्रह्मणस्पत्यादित्यद्युष्टथिव्यसूर्यान् १ दधिक्रां ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ३
 विश्वान्देवान् १ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृथिव्यौ ३ वास्तोष्पति ४ इंद्रं ७
 मरुतः ४९ रुद्रं १ ॥३६॥ सूर्यं १ मित्रावरुणौ ३ सूर्यं ४ मित्रावरुणौ ३ सूर्यं ४ सूर्यमित्रवरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ अदितिं
 १० सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उपसं ४० [३४] ॥३७॥ इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू
 १ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रामी २० सरस्वतीं २ सरस्वतं १ सरस्वतीं ६ सरस्वतं ३
 इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ५ इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णू
 ३ विष्णुं ८ ॥३८॥ पर्जन्यं ९ मंडूकान् १० इंद्रासोमैरक्षोहणौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ देवान् १ सोमं २ अग्निं १ इंद्रा-
 सोमैरक्षोहणौ १ इंद्रं १ ग्रावणः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठानीष्टथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रं १ इंद्रासोमैरक्षोहणौ २ इंद्रं २९

आसंगं ५ इंद्रं ४० दानं वैभिद्वं २ इंद्रं २० दानं पाकस्थामीयं कौरयाणीयं ४ इंद्रं १४ पूषणं ४ दानं कोरंगं ३ ॥ ३९ ॥ अश्विनो
 ३६ अश्विनो दानकाशवचैदीयच १ दानं काशवं २ इंद्रं ४५ दानं तौरिदिरं पार्शवीयं ३ मरुतः ३६ अश्विनो ५० अग्निं १० ॥ ४० ॥
 इंद्रं १२१ आदित्यान् ७ अश्विनो १ अग्निसूर्यवायून् १ आदित्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ दानं त्रासदस्यवं २ मरुतः २६
 ॥ ४१ ॥ इंद्रं १६ वानं चैत्रं २ अश्विनो १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ दानं वारवसौपामीय ३ मित्रावरुणौ ९ आदित्यश्विमरुतः १
 मरुतः १ विष्णुं १ मित्रावरुणौ १२ अश्विनो १९ वायु ६ मरुद्भ्रमणस्पतिदेवान् १ अग्निदेवान् १ यज्ञं १ देवान् १ देवमरुद-
 दित्तीः १ मरुदिन्द्रावरुणादित्यान् १ वरुणादिदेवान् १ मरुद्विष्णवश्विपूषइन्द्रान् ४ मरुत्सवितृन् १ मरुदादिदेवान् ४ अर्यममित्रवरु-
 णान् १ देवान् ५ त्रयस्त्रिंशद्देवान् १ वरुणमित्रार्यमदेवपत्न्यग्नीन् ३ मरुतः १ सोम १ अग्निं १ त्वष्टार १ इद्र १ रुद्र १ पूषणं १
 विष्णु १ अश्विनो १ मित्रावरुणौ १ अत्रीन् १ विश्वान्देवान् ४ यज्ञयजमानो ४ दंपती ५ दपत्याशिपः ९ ॥ ४२ ॥ इद्र ६७
 अश्विनो २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुण १३ अश्विनो ३ अग्निं ६३ अग्नीद्री १ इंद्रं ६१ [२०] ॥ ४३ ॥
 दानं पार्थुश्रवस ४ वायुं ४ इंद्रं ३ वायुं १ इंद्रं १ आदित्यान् १३ आदित्योपसः ५ सोम १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १
 इंद्रं ३९ आदित्यान् २१ ॥ ४४ ॥ इंद्रं १३ दानमाक्षीथ्यमेधीय ६ इंद्रं १० इंद्राग्निविश्वेवरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३
 अश्विनो १८ अग्निं १२ दानश्रौतर्षणमार्क्षीयं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्र १८ [२] ॥ ४५ ॥ देवान् १
 वरुणमित्रार्यमणः १ देवान् १ अर्यमवरुणौ १ देवान् २ इंद्रविष्णुमरुदश्विनः १ देवान् २ अग्निं ९ अश्विनो २० इंद्रं ९२ इंद्रसून् १

मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राष्टहस्पती १ इंद्रं ५० [२६] ॥ ४६ ॥ वाचं देवीं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्र-
 वरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ लवसं १ सोमंपवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नामरुतः १ सोमंपवमानं
 ४० अग्निंसमिद्धंपवमानं १ अग्निंतनूतपातंपवमानं १ अग्निमिळंपवमानं १ अग्निबहिंपवमानं १ अग्निमूर्तीदेवीर्द्वारः पवमानं १
 अग्निमूर्तीलवसासनेपवमान १ अभीदेव्यौ ह्यौ ह्यौ होतारौ प्रचेतसौ पवमानं १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीळाभारतीः पवमानं १ अग्निं त्वष्टारंपवमानं १
 अग्निवनस्पतिपवमानं १ स्वाहाकृतीः १ सोमंपवमानं ५१५ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ अग्निंपवमानं ३ सोमंपवमानं १८ पूषणं-
 पवमानं ३ सोमंपवमानं १० अग्निंपवमानं २ सवितारंपवमानं १ अग्निंसवितारौ पवमानौ १ विश्वान्देवान्पवमानान् १ सोमंपवमानं १
 ३ पावमान्यध्वेतून्यपवमानान् २ सोमंपवमानं ४९८ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ अग्निं ५५ [३५] ॥ ५३ ॥ इंद्रं ३ अपः ९ यमं
 १ यमीं १ यमं १ यमीं ३ यमं ३ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ शकटेहविर्धानाख्ये ५ यमं ५ पितृन्गि-
 रोथर्वष्टगुनामकात् १ पितृन् ३ श्वानौ सारमेयौ ३ यमं ४ पितृन् १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ सृष्ट्युं
 ४ धातारं १ त्वष्टारं १ पिच्छमेधं ७ प्रजापतिं १ ॥ ५४ ॥ अवमीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११
 पूषणं ९ इंद्रं ४४ अग्निंपातंपवमानं १५ इंद्रामरुतः १ विश्वान्देवान् १ देवसंघं १ सवितृसगार्थमदेवान् १ देवमुविभवाजान् १
 देवान् १ हिरण्यगर्भं २ शमीमरणिकारणभूतां १ कण्वं २ इंद्रं ९ ॥ ५५ ॥ विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ दानं कौरुश्रवणं त्रासदस्यवीयं २

१ अस्मिन्नाग्निपवमानो गुणः ।

उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ कितवनिदां ४ कितवाक्षनिदा १ अक्षनिदां १ अक्षान् २ कितवनिदां २ अक्षान् १ कृपिं १ अक्षनिदां १ अग्निद्यु-
 पृथिवीदेवानानि १ द्युपृथिवीसिंधुपर्वतसूर्योपःसोमान् १ द्युपृथिव्युपोमीन् १ उपासामीन् १ उपासामीन् १ उपोभ्यश्विनः १ सवितृधि-
 पणामीन् १ देवस्तोत्रसूर्यामीन् १ आदित्यामीन् १ इंद्रमित्रवरुणभगामिदेवान् १ आदित्यहृहस्पतिपूषाग्निभगामीन् १ आदित्यामीन् १
 मरुद्बुद्रामिदेवान् १ देवान् १ उपोनक्ताद्युपृथिवीवरुणमित्रार्यमेद्रमरुपर्वतावादित्यातरिक्षस्वर्गान् १ द्युपृथिवीनिर्ऋतीः १ अदितिदेवाव-
 नानि १ ग्रावदेवानानि १ इंद्रेळाहृहस्पती १ अश्विनौ १ मरुद्गणं १ सोमं १ देवान् ३ अग्निमित्रवरुणसवितृन् १ देवान् १ सवितार १
 सूर्यं १ २ इंद्रं ५ अश्विनौ ३ १ इंद्रं ३ ३ अग्निं २ २ [१३] ॥५६॥ इंद्रं वै कुंठं ३ ७ अग्निं सौचीकं १ देवान् १ अग्निं सौचीकं १ देवान् १
 अग्निं सौचीकं १ देवान् १ अग्निं सौचीकं १ देवान् १ अग्निं सौचीकं ३ देवान् २ अग्निं सौचीकं ६ इंद्रं १ ४
 अग्निवायुसूर्यान् १ पृथिवीदेवसूर्यान् १ स्तोमामिमामिदेवद्युधर्मदेवादित्यान् १ अंगिरसः ३ बृहदुक्थं १ इंद्रं १ ततुमभ्याख्यं १
 मनआवर्तनं ३ सोमं १ मनआवर्तनं १ २ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ देवीमसुनीतिं २ पृथिवीह्वंतरिक्षसोमपूपस्वस्तीः १ द्यावा-
 पृथिव्यौ २ इद्रधावापृथिवीः १ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ अर्थसुबंधोर्जाविताहानरूपं ५ सुबंधोःस्पर्शनहेतुभूतादेवतां १
 रुद्रं २ अश्विनौ २ वास्तोष्पतिरुद्रसृष्टिं ३ रुद्रवास्तोष्पति १ वास्तोष्पत्यमी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासल्येद्रान् १ सोमं १
 अग्निं १ आदित्यद्याः १ नाभानेदिष्टधेन् १ अग्निं १ इंद्रामी १ इंद्रं १ मित्रवरुणनाभानेदिष्टान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १
 वरुणं १ देवान् १ ॥५७॥ अगिरसः ६ विद्यान्देवान् १ दानं नारणीयं ४ देवान् ८ इंद्राग्निमित्रवरुणभगद्युपृथिवीमरुतः १ द्यां १

देवान् ४ पथ्यास्वस्ति २ विश्वदेवादितिः १ देवान् २ नराशंसपूषामिसूर्यचंद्रसोमद्रवायुषोरात्र्यश्विनः १ अग्निवृहस्पत्यजैकपादहि-
 रुंभ्यान् १ पृथिव्यर्यमणौ १ अध्वान् १ वार्ष्विद्रपूषणः १ एकविंशतिनद्युभुवनस्पतिपर्वताग्निक्कशान्वस्त्रतिष्यरुद्रान् १ नदीसरस्वती-
 सरयुसिंधवाः १ देवमातृदेवपत्नीत्वष्ट्रिद्रवाजभगमरुतः १ मरुतः १ मरुदिंद्रादिदेवरुणमित्रान् १ मरुददितिः १ द्यावापृथिव्यौ
 १ होत्रायज्ञौ १ गयं १ विश्वदेवादितिः १ अग्नींद्रवरुणमित्रार्थमवायुषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुदयुसोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतीन् १
 इंद्राग्नीषोमान् १ देवान् २ मित्रावरुणौ १ गां १ देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ पर्जन्येद्रवायुवरुणमित्रार्थमादितिपार्थिवदिव्यांतरिक्ष-
 देवान् १ ऋसुसोमान् १ देवान् १ अधिनौ १ माध्यमिकवागजैकपात्सिंध्वद्विध्वदेवसरस्वतीः १ देवान् १ देवानिंद्रज्येष्ठान् १
 मरुतः १ इंद्रवस्वादित्यदितिरुद्रमरुत्त्वष्टृदेवपत्नीः १ अदितिद्युथिव्यग्नींद्रविष्णुमरुदादित्यवसुरुद्रसवितृन् १ सरस्वद्वरुणपूषवि-
 ष्णुवाय्वश्विनः १ यज्ञदेवत्विगध्वर्वादिद्युपृथिवींद्रान् १ अग्नीषोमौ १ देवान् २ देवमातृपर्जन्यावोषध्वर्यमाग्निवायुसूर्यान् १ सिंध्वं-
 तरिक्षाजैकपान्सेधाहिर्दुंभ्यदेवान् १ देवान् १ अग्न्यादित्यक्षेत्रपतीन् १ देवान् २ वृहस्पतिं २४ अग्निं १२ अग्निसमिद्धं १ अग्नि-
 नराशंसं १ अग्निमिद्धं १ अग्निवहिंषं १ अग्निमूर्तीदेवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौत्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः-
 सरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ ॥ ५८ ॥ देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ प्राणः ८
 मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मनुं १४ सोमं ५ सूर्याविवाहं ११ देवान् १ सोमाकौ १ चंद्रमसं १ विवाहमंत्रा-
 शिषः ९ वधूवासःसंस्पर्शनिदां २ दंपतियक्ष्मनाशं १ सूर्यासावित्रीं १६ ॥ ५९ ॥ इंद्रं २३ अग्निश्शोहनं २५ सूर्यमग्निवैश्वानरंच १९

इंद्रं ४ सोमैद्रौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ देवान् १ अग्निं ३ अम्मरुंदिद्रान् १ मरुद्वरुणमित्रार्यमैद्रान् १ इंद्रासूर्यौ १
 इंद्रं १ रुद्रं १ बृहस्पतिसोमजात्म्यथर्वदेवभृगून् १ शुश्रुथिवीनराशंसयमादितित्वष्ट्रविणोदऋभुरोदसीमरुद्विष्णून् १ अहिर्बुध्न्यसूर्य-
 चंद्रमोष्टुष्ट्रिवीः १ पूषापांनपाद्वाय्वधिनः १ अग्निदेवपद्भ्यदितिचंद्रसूर्येन्द्रान् १ अंगिरोत्रावेंद्रवस्वदितिः १ द्यावापृथिव्यौ १
 देवान् २ अर्यममित्रवरुणदेवजनरुद्रमरुद्गान् १ सूर्यचंद्रमोहिर्बुध्न्याधिनः १ मित्रवरुणाधिनः १ अधिपूपभगभ्र्वोदिद्रहादीन् १
 इंद्रं १ सवित्रिंद्रमरुतः १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं १ देवस्तोत्र १ गोयाचन्वां १ प्राण्यः १४ ॥ ६० ॥ उर्वशी १ पुरु-
 रवस १ उर्वशी १ पुरुवरसं २ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं १ गोयाचन्वां १ प्राण्यः १४ ॥ ६० ॥ उर्वशी १ पुरु-
 रवसं १ उर्वशी १ पुरुवरस २ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरु-
 वसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं २ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरुवरसं १ उर्वशी १ पुरु-
 वसं १ उर्वशी १ पुरुवरस २ उर्वशी १ पुरुवरसं १ इंद्राथ्यौ १३ औषधीः २३ बृहस्पतिमित्रवरुणपूषादित्यवास्त्रिद्रान् १
 बृहस्पतिं ३ देवान् २ बृहस्पतिं १ अग्निं ५ इंद्रं १२ इंद्रदेवसवित्रदितिः १ गवादितीः १ इंद्रादितीः १ इंद्रादितीः १२ वृषणं १२
 इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ देवीमप्त्वां १ मरुतः १ इंद्रं २२ ॥ ६१ ॥ अधिनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीनसुरान् १
 सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ आदित्यवरुणवाय्वग्नि-
 सोमापाः १ सोमवरुणमित्राग्निबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवबृहस्प-
 तीन् १ देवमनुष्यराजबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायावाहैस्पत्यज्ञान् १ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंतनूतपातं १ अग्निमिळं १
 अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीष्यासानके १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळामारतीः १ अग्नि-

त्वष्टारं ? अग्निवन्स्पतिं ? स्वाहाकृतीः ? इंद्रं ३० अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मीन् ? अग्निवायुसूर्यान् ? वेदिजायापतिदेवान् ? देवं-
 मध्यमस्थानं ? वाचंसाध्यमिकांचपरमात्मछंदःसोममहान् ? यज्ञं २ ब्रह्मसर्वरूपावाचं ? छंदेयोगधिष्ण्यवागृत्विगिद्राश्चान् ? समाश्वसू-
 र्यान् ? अग्निं ९ इंद्रं ९ घनान्नदानं ९ अग्निरक्षोहणं ९ इंद्रं २२ [१३] ॥ ६२ ॥ प्रजापति १० अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं ?
 सोमं ? वरुणापाः २ इंद्रं ? वाचमांशुणीं ८ देवार्थमग्नित्रवरुणात् ? वरुणमित्रार्थम्णः ३ वरुणमित्रार्थसमरुद्धुर्द्रान् ?
 वरुणमित्रार्थम्णः ? वरुणमित्रार्थमादित्यात् ? वसुमित्रवरुणार्थमाग्नीन् ? रात्रि ८ अग्नि १ इंद्रमरुद्धिष्णवभ्यंतर्क्षिवायून् ? देवान् २
 द्युप्रथिव्यहोरात्र्यबोपधिदेवसोमान् ? अग्नि १ इंद्राश्विबृहस्पतिदेवान् ? इंद्रं १ इंद्राश्विबृहस्पत्यंतर्क्षिवायून् ? देवान् २
 अश्विनौ २ इंद्रं २ द्युमूयश्विनः ? मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निासूर्यवायून् ७ अग्निासूर्यवायून् ? भावदृत्ति १४ इंद्रं ३
 अपः ? जिह्वां ? इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्निं ७ अर्यमभगृहस्पतिदेववाग्देवीः ? अग्नि ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीवाधनं ६
 तीन् ? इंद्रवायुबृहस्पतीन् ? अर्यमभगृहस्पतींद्रवायुविष्णुसरस्वतीसवितून् ? अग्नि ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीवाधनं ६
 अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्नि ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भावदृत्तं ५ अलक्ष्मीनाशनं ? ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं ?
 विश्वान्देवान् ? अग्नि ५ इंद्रदेवान् २ इंद्रमरुदेवान् ? देवान् २ सूर्य ५ शचीं ६ इंद्रं १० गर्भसमाधानं ६ यक्षमनाशनं ६ दुःस्व-
 प्रनाशनं ५ देवान् ३ यमं ? देवान् ? सपत्ननाशनं ५ इंद्रं २ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतींद्रधातृविधातून् ? इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४
 सूर्य ४ इंद्रं ४ उषसं ४ अभिषिक्तराजस्तुतिं ? १ प्रावणः ४ ऋभून् ? अग्नि ३ मायाभेदं ३ ताक्ष्यं ३ इंद्रं ६ धातृसवितृविष्णून् ?

धातुसविष्टविष्णुसूर्योन् १ धातुसविष्टविष्णुसूर्योन् १ बृहस्पतिं ३ पुत्रकामयजमानाशिपः १ पुत्रकामपत्न्याशिपः १ होत्राशिपः १
 विष्णुत्वष्ट्रप्रजाविधातून् १ सिनीवालीसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ अदितिं ३ वायुं ३ अग्निं ५ अग्निंजातवेदसं ३ सूर्यं ३ भाव-
 दृतिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ ६४ ॥ इतिशाकलसंहितामंत्रदेवतान्वाधानम् ॥

अनुवाकाद्युग्देवतान्वाधानम् ।

श्रीः ॥ अग्निं १ इंद्रं ३ अग्निं ४ ब्रह्मणस्पतिं ५ कं ६ अग्निं ८ अश्विन्युषसः ९ इंद्रं १० अग्निं १३ मरुतः १४
 अग्निं १५ इंद्रं १६ अश्विनौ १७ इंद्रं १८ अग्निं १९ वायुं २० अग्निं २१ अश्विनौ २२ इंद्रं मरुत्वंतं २३ अश्विनौ २४ अग्निं २५
 इंद्रं २६ ब्रह्मणस्पतिं २७ रुद्रं २८ अग्निं ३० इंद्रं ३१ अग्निं ३२ अश्विनौ ३५ इंद्रं ३६ ऋभून् ३७ वायुं ३८ अग्निं ४०
 इंद्रं ४१ इंद्रसूर्यौ ४२ मरुतः ४३ अश्विनौ ४४ अग्निं ४६ इंद्रं ४८ विश्वान्देवान् ४९ अश्विनौ ५० अग्निं ५१
 इंद्रं ५२ देवान् ५३ मरुतः ५४ अश्विनौ ५५ इंद्रवायु ५६ इंद्रं चतुः ६० यज्ञयजमानौ ६१ अग्निं ६३ इंद्रं ६५ मरुतः ६६
 सोमंपवमानंसप्त ७३ अग्निं ७४ सरण्युः ७५ अपोपोनपातंवा ७६ इंद्रं ७७ रुद्रं ७८ अग्निं ७९ सोमं ८० अग्निं ८१ वि-
 श्वान्देवान् ८२ इंद्रं ८३ भावदृतिं ८४ इंद्रं ८५ ॥ इत्यनुवाकदेवताःपंचाशीतिः ॥

अनुवाकाद्युच्चासृष्यादयः ।

श्रीः ॥ अग्निमीळइत्यस्यवैश्वामित्रोमद्युच्छंदाअभिर्गायत्री १ सुरूपकृनुमित्यस्यवैश्वामित्रोमद्युच्छंदाइंद्रोगायत्री २ इंद्रसानसिमिलस्य

वैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ३ अत्रिदूतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिरभिर्गायत्री ४ सोमानमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिर्ब्रह्मणस्पतिर्गायत्री ५
 कस्यनूनमित्यस्याजीगर्तिःशुनःशेषःसकृन्निमोवैश्वामित्रोदेवरातःकबिष्टुप् ६ त्वमप्रथमइत्यस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोभिर्जगती ७ प्रवोयह-
 मित्यस्यधौरःकण्वोभिर्द्वहती ८ अग्नेविवस्वदित्यस्यकाण्वःप्रस्कण्वोभ्यश्चुषसोबृहती ९ अभिलंभेवमित्यस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगती १०
 नृचित्सहोजाइत्यस्यगौतमोनोधाअभिर्जगती ११ पथानतायुमित्यस्यशाक्त्यःपराशरोभिर्द्विपदाविराट् १२ उपप्रयंतइत्यस्यराहूगणोगौत-
 मोभिर्गायत्री १३ प्रयेशुंभंतइत्यस्यराहूगणोगौतमोरुतोजगती १४ इंसंस्तोममित्यस्यांगिरसःकुत्सोभिर्जगती १५ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमू-
 तयइत्यस्यांगिरसःकुत्सइंद्रोजगती १६ नासत्याभ्यामित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानधिर्नौत्रिष्टुप् १७ कदित्याननित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानिद्र-
 चथ्योदीर्घतमाअभिर्जगती २१ अवीध्यमिरित्यस्यौचथ्योदीर्घतमाअधिर्नौजगती २२ कयाशुभेत्यस्यैंद्रोमरुत्वांस्त्रिष्टुप् २३ युवोर-
 जांसीत्यस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योधिर्नौत्रिष्टुप् २४ त्वमग्नेष्टुमिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोभिर्जगती २५ योजातएवेत्यस्यशौनकोगृत्समदइंद्रबि-
 ष्टुप् २६ गणानांतेत्यस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती २७ आतेपितरित्यस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोनिचूत्रिष्टुप् २८ सोमस्येत्यस्य
 गार्थिनोविश्वामित्रोभिर्बिष्टुप् २९ प्रवोदेवायेत्यस्यवैश्वामित्रऋषभोभिर्बुष्टुप् ३० इच्छंतिरेत्यस्यगार्थिनोविश्वामित्रइंद्रबिष्टुप् ३१ इंद्रं-
 मतिरित्यस्यगार्थिनोविश्वामित्रइंद्रबिष्टुप् ३२ इंसंमहइत्यस्यवैश्वामित्रोवाच्योवाप्रजापतिरभिर्बिष्टुप् ३३ त्वांहमइत्यस्यगौतमोवामदेवो-
 भिरष्टिः ३४ भद्रंतेअमइत्यस्यगौतमोवामदेवोभिर्बिष्टुप् ३५ यन्नइंद्रइत्यस्यगौतमोवामदेवइंद्रबिष्टुप् ३६ मऋभुभ्यइत्यस्यगौतमोवामदेव-

ऋभवच्छिष्टुप् ३ ७ अग्रपिवेल्यस्य गौतमोवाभदेवोवायुर्गायत्री ३८ अवोध्यगिरित्यस्य त्रैयैर्बुधगविष्टिरावभ्रिच्छिष्टुप् ३९ प्रवेधसइत्यस्यांगि-
 रसोधरुगोभ्रिच्छिष्टुप् ४० महिमहइत्यस्य प्राजापत्याः संवरणइंद्रच्छिष्टुप् ४१ विदादिवइत्यस्य त्रैयः सदापृणइंद्रसूर्यौ त्रिष्टुप् ४२ आरुद्रासइ-
 लस्य त्रैयः इयावाथोमरुतो जगती ४३ यदद्यसइत्यस्य त्रैयः पौरोधिनानवतुष्टुप् ४४ त्वंमहइत्यस्य बार्हस्पत्यो भरद्वाजोभ्रिच्छिष्टुप् ४५ त्वम-
 भ्रैयज्ञानमित्यस्य बार्हस्पत्यो भरद्वाजोभ्रिर्गायत्री ४६ वृषामहइत्यस्य बार्हस्पत्यो भरद्वाजइंद्रच्छिष्टुप् ४७ योरधिवइत्यस्य बार्हस्पत्यः शंयुरिंद्रोनु-
 ष्टुप् ४८ हुवेवोदेवीमित्यस्य भारद्वाजऋजिथ्याविश्वेदेवाच्छिष्टुप् ४९ स्तुपेनरेत्यस्य बार्हस्पत्यो भरद्वाजोश्विनौश्विनौ त्रिष्टुप् ५० अभिनरइत्यस्य मैत्रा-
 वरुणिर्वसिष्ठोभ्रिर्विराळुष्टुप् ५१ त्वेह्यदित्यस्य मैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रच्छिष्टुप् ५२ प्रशुकैत्वित्यस्य मैत्रावरुणिर्वसिष्ठोदेवाविराड्द्विपदा ५३
 कईन्यकाइत्यस्य मैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतोविराड्द्विपदा ५४ अपस्वसुरित्यस्य मैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौ त्रिष्टुप् ५५ प्रवीरयेत्यस्य मैत्रावरुणि-
 र्वसिष्ठइंद्रवायू त्रिष्टुप् ५६ माचिदन्यदित्यस्य काण्वः प्रगाथइंद्रोबृहती ५७ महौइंद्रयइत्यस्य काण्वोवत्सइंद्रो गायत्री ५८ इंद्रः सुतेष्वित्यस्य
 काण्वोनारदइंद्रउष्णिक् ५९ वयसुत्वामपूर्येत्यस्य काण्वः सोभरिर्इंद्रः ककुबुष्णिक् ६० थोयजातीत्यस्य वैवस्वतोमनुर्गंहायजमानौ गायत्री ६१
 इमेप्रस्येत्यस्यांगिरसोविरुपोभ्रिर्गायत्री ६२ अम्रआयाहीत्यस्य प्रागाथोभर्गोभ्रिर्बृहती ६३ योरालेत्यस्यांगिरसः पुरुहन्मेद्रोबृहती ६४
 आतूनइंद्रेत्यस्य काण्वः कुसीर्दीद्रो गायत्री ६५ गौर्धयतीत्यस्यांगिरसोर्बिंदुर्मरुतो गायत्री ६६ स्वादिष्टयेत्यस्य वैश्वामित्रोमधुच्छंदाः पवमानः
 सोभो गायत्री ६७ पवस्वदक्षसाधनइत्यस्य आगस्त्यो हृह्वच्युतः पवमानः सोभो गायत्री ६८ अयावीतीत्यस्यांगिरसोमर्हयुः पवमानः सोभो गायत्री
 ६९ प्रदेवमच्छेत्यस्य भालंदनोवत्समिः पवमानः सोभो जगती ७० प्रतवाशवइत्यस्य कृष्णामाषाः पवमानः सोभो जगती ७१ अस्य प्रेयेत्यस्य मै-

शिवरुणिवसिष्ठःपत्रमानःसोमबिष्टुप् ७२ सखायानीत्यस्यकाण्वीपर्वतनारदौद्विशिखंडिन्यावप्सरसाष्टपिकेवापत्रमानःसोमउष्णिक् ७३
 अग्नेबृहन्नित्यस्यास्त्यखितोमिबिष्टुप् ७४ त्वष्टादुहित्तद्वहत्यायामायनोदेवश्रवासरण्युत्रिष्टुप् ७५ प्रदेवत्रेत्यस्यैल्लषःकवषआपोपोनपात्रिष्टुप्
 ७६ अच्छामइंद्रमित्यस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगती ७७ इदमित्येत्यस्यमानवोनामानेदिष्टोरुद्रबिष्टुप् ७८ मद्राअग्नेरित्यस्यवाग्र्यश्वःसुमि-
 त्तोजगती ७९ सत्येनोत्तमितेत्यस्यसूर्यासावित्रीसोमोनुष्टुप् ८० संजागृवद्भिरित्यस्यवैतहव्योरुणोभिर्जगती ८१ इंद्रद्वेत्यस्यवांदनोदु-
 वत्युर्विश्वेदेवाजगती ८२ तमस्यद्यावापृथिवीइत्यस्यैरूपःशतप्रभेदनइंद्रोजगती ८३ नासदासीदित्यस्यप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तिबिष्टुप्
 ८४ शासइत्येत्यस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ८५ ॥ इत्यनुवाकाष्टचाष्टव्यादयः ॥

॥ अथ ऋग्विधानम् ॥

श्रीवेदपुरषायनमः ॥ ॐ स्वयंभुवे ब्रह्मणे विश्वगोत्रे नमस्कृत्वामंत्रग्रन्थस्तथैव ॥ विवक्षुरस्सृग्विधानं पुराणं पुराष्टष्टमृषिमिर्मत्रदृग्भिः ॥ १ ॥
 मंत्रेभ्यो मंत्रदृग्भ्यश्च समाग्रायातु पूर्वशः ॥ कर्मणा मृषिदृष्टानां विधिप्रोवाचशौनकः ॥ २ ॥ ऋषिमिर्विधिप्रोवाचशौनकः ॥ प्रयो-
 जनाय चोद्दिष्टास्तास्मिन्सिन्धुदृशिताः ॥ ३ ॥ नानार्थानि च कर्माणि शांतिपुष्ट्याश्रयाणि च ॥ सिद्धयश्च तपोमूलाः श्रद्धानस्य ह्युर्वतः ॥ ४ ॥
 स्तुत्यादयो ये विकाराः प्रदिष्टास्तथार्थवादा ऋक्षसूक्तेषु चैव ॥ यैर्धैः कर्मैर्ऋषिभिर्देवताश्चतुष्टूयते तान्शृणुष्वोच्यमानान् ॥ ५ ॥ आयुः स्वर्गो
 फलयच्छंति विधिवत्प्रयुक्ताः ॥ सत्यं तेषां साधनं संयमश्च शमस्ति त्तिष्ठानसूयादमश्च ॥ ७ ॥ तस्माद्द्विजः प्रशांतात्मा जपहोमपरायणः ॥
 तपस्यध्ययने युक्तो भवेद्भूतानुक्कंपकः ॥ ८ ॥ क्षत्रियो बाहुवीर्येण तरेदापदमात्मनः ॥ धनेन वैश्यः शूद्रस्तुजपहोमैर्द्विजोत्तमः ॥ ९ ॥ तप-
 सा स्वर्गमाप्नोति तपसा विदते महत् ॥ तपोयुक्तस्य सिध्यति कर्माणि नियतात्मनः ॥ १० ॥ विद्वेषणं संवननं विपन्नं रोगनाशनं ॥ येन येनार्थमृ-
 षिणायदर्थं देवताः स्तुताः ॥ ११ ॥ ससकामः समृद्धश्च ते धाते धातथा तथा ॥ तानि कर्माणि वक्ष्यामि विधानि च कर्मणाम् ॥ १२ ॥ पुरश्च-
 रणमादौ तु कर्मणां सिद्धिकारकम् ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौ प्राजापत्यं च रेद्विजः ॥ १३ ॥ केशरमश्रुलोभनखान्वापयित्वा फुतः शुचिः ॥ तिष्ठे-
 दह्निरात्रौ शुचिरासीत वाग्यतः ॥ १४ ॥ सत्यवादीपवित्राणि जपेद्ब्राह्मणस्तथा ॥ ॐ काराथास्तुता जह्यासावित्री च तदित्युचम् ॥ १५ ॥
 आपो हिष्ठे तिस्रुं कुं शुद्धवत्योऽधमर्षणम् ॥ शंवलः स्वस्तिमत्यश्च पावमान्यस्तथैव च ॥ १६ ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावते च कर्मणाम् ॥

आसहसादाशताद्वादशांतमथवाजयेत् ॥ १७ ॥ अकारंन्याहतीस्त्रिःसावित्रीमथवायुत् ॥ तर्पयित्वाङ्किराचार्यान्विषींशंदांसिदेवताः
 ॥ १८ ॥ प्रपद्येतविरुपाक्षरौद्रमंत्रगणजपन् ॥ अनर्थैर्नचभाषेतनशूद्रैर्नोपिगर्हितैः ॥ १९ ॥ नरजस्वलयानार्यापतितैर्नोत्सृजेर्षुभिः ॥
 अंतेद्वादशरात्रस्यस्थालीपाकं प्रकल्पयेत् ॥ अग्नयेचाथसोमायतृतीयाचतयोः सह ॥ २० ॥ नमाद्यपितृविद्विष्टैर्नोवमन्येतकंचन ॥ मंगलाचारयुक्तः स्याद्विस्त्रोभ्युदयादपः (?) ॥ २१ ॥
 नस्यपतेतथायुमतेयेपिच ॥ २२ ॥ धन्वंतरयइत्यन्यागंधर्वाप्सरसामपि ॥ दशमीब्राह्मणस्यापरातुब्रह्मणेऽस्तृता ॥ २३ ॥ अवसा-
 थाविष्णोरंत्यासौविष्टकृत्पि ॥ आज्याहुतयएवादौस्थालीपाकेहुतेपुनः ॥ २४ ॥ हुत्वाधितर्पयेद्विद्वान्पितृभ्यश्चप्रकल्पयेत् ॥ सरस्वत्यैत-
 विधानेनशुचिर्भुंजीतवाग्यतः ॥ २५ ॥ कृच्छ्राणामेषसर्वेषांविधिरुक्तोऽनुपूर्वशः ॥ ग्राजापत्यातिकृच्छ्रस्यतथासांतपनस्यच ॥ २६ ॥ ततःशेषं
 पराकसचकृच्छ्रस्यविधिं चाद्रायणस्यच ॥ एकेनशुद्धिमाप्नोतिद्वाभ्यांपार्षैः प्रमुच्यते ॥ २७ ॥ त्रिभिः सिंभंतिमंत्राश्चमुच्यतेचोपपातकैः ॥
 चतुर्भिर्भूणहत्यायास्तथैवाज्याजनात् ॥ २८ ॥ पंचभिः पातकैः सवर्दुच्छ्रैश्चप्रमुच्यते ॥ तप्तकृच्छ्रेणसर्वाणिपापानिप्रतिबाधते ॥ २९ ॥
 चांद्रायणंसहाद्यंतमेभिः कृच्छ्रैः समंस्तृत्तम् ॥ त्रिमिथ्यांद्रायणैः पृतोत्रबलोकंसमश्नुते ॥ ३० ॥ अष्टाभिर्देवताः साक्षात्पश्येतवरदास्तथा ॥
 छंदांसिदशमिर्ज्ञात्वासर्वाङ्कामान्समश्नुते ॥ ३१ ॥ त्रिमिथ्यांद्रायणैः पृतोत्रबलोकंसमश्नुते ॥ ३२ ॥ त्र्यहंप्रातरुग्रहंसां त्र्यहमद्यादयाचितम् ॥ त्र्यहंपरंचनाश्रीयात्याजापत्यंचरन्द्विजः ॥
 गोविधिः ॥ कुक्कुटांडप्रमाणंतुमासंकुर्याद्वत्तद्रितः ॥ ३३ ॥ त्र्यहंचोपवसेदंस्तमतिकृच्छ्रंचरन्द्विजः ॥ ३४ ॥ अमावास्यांभुंजीतह्येषांचांद्राय-
 णोविधिः ॥ कुक्कुटांडप्रमाणंतुमासंकुर्याद्वत्तद्रितः ॥ ३५ ॥ गोमूत्रंगोमयक्षीरंदधिसर्पिः कुशोदकम् ॥ एकरानोपवासश्चकृच्छ्रः सांतपनः स्मृ-

ऋग्विधानं

तः ॥ ३६ ॥ एवमेतज्यहैर्युच्चं महासांतपनं त्रिदुः ॥ उपवासस्तु समाहं शिशुसांतपनं स्मृतम् ॥ ३७ ॥ तप्तकृच्छ्रं चरन्विम्रोजलक्षीरघृतानि-
 लात् ॥ अतिज्यहंपिबेदुष्णान्सकृत्स्नायी समाहितः ॥ ३८ ॥ नियतस्तुपिबेदापः प्राजापत्यविधिः स्मृतः ॥ यतिकृच्छ्रं वदं त्येतद्रहसामपनो-
 दनम् ॥ ३९ ॥ यतात्मनोऽप्रभक्तसद्वादाशहमभोजनम् ॥ पराकोनामकृच्छ्रो यस्य सर्वपापप्रणोदनः ॥ ४० ॥ एकैकं ह्रासयेत्पिंडं कृज्जोशुद्धे च
 वर्धयेत् ॥ उपसृशंस्त्रिपवणमेतच्चान्द्रायणं स्मृतम् ॥ ४१ ॥ एतमेवविधिं कृत्स्नमाचरेद्यवमध्यमे ॥ शुक्लपक्षादिनियतश्चरंश्चांद्रायणव्रतम्
 ॥ ४२ ॥ चतुरः प्रातरश्रीयाद्विप्रः पिंडान्कृताह्निकः ॥ चतुरोऽस्तामितेसूर्येशिशुचांद्रायणं स्मृतम् ॥ ४३ ॥ अष्टावष्टौसमश्रीयात्पिंडान्म-
 ध्यंदिनेस्थिते ॥ नियतात्माहविष्यस्ययतिचांद्रायणव्रतम् ॥ ४४ ॥ यथाकथंचिपिंडानातिशोऽशीतीः समाहितः ॥ मासेनाश्रन्दृविष्यस्यचं-
 द्रस्यैतिसलोकताम् ॥ ४५ ॥ एतद्दुद्रास्तथादित्यावसवश्चाचरन्व्रतम् ॥ सर्वेकुशलमोक्षाय मरुतश्चतुर्भिः सह ॥ ४६ ॥ यावकः सप्तरात्रेणपा-
 तव्योनियतात्मना ॥ स्थानासतत्रिषवणैर्जपतापावमान्युचः ॥ ४७ ॥ एकैकं सप्तरात्रेण पुनाति विधिवत्कृतः ॥ त्वगस्तु विपशितास्थीनि मे दोमजा-
 नमेव च ॥ ४८ ॥ एकैकं सप्तरात्रं तु त्वगादीनां विशोधनम् ॥ एभिर्त्रैतैर्विपुलात्मां कुर्यात्कर्माण्यतं द्रितः ॥ ४९ ॥ इष्यन्कामांस्ततः सर्वानवाप्नो-
 तिनसशयः ॥ कृणपिण्याकतक्राणामैकैकशोधनं भवेत् ॥ ५० ॥ शुद्धात्मा कर्मबुधीतसत्यवादी जितेंद्रियः ॥ एवंशुद्धस्य कर्माणि मंत्रैर्वक्ष्या-
 मितद्यथा ॥ ५१ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितः सर्वकर्मणाम् ॥ त्रीणि नक्तानि वा कुर्यात्ततः कर्मसमारभेत् ॥ ५२ ॥ नित्यप्रयोगिणां चैव प्रयो-
 गादौ त्रतं ज्यहम् ॥ उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वा वासानिपातिकम् ॥ ५३ ॥ आयुष्याण्येव कर्माणि मंत्रयुक्तः समाभरेत् ॥ शंवलः स्वस्तिमस्तश्च जपेत्
 त्रिघृताशुचः ॥ ५४ ॥ अरण्येवोदितेसूर्येद्विशं प्राप्यापराजिताम् ॥ आचीमथोत्तरांवापिशुचौ देशे समाहितः ॥ ५५ ॥ सवासाः सशिरस्को-

प्लुतात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ शुद्धवत्यस्तथांब्वलः पावमान्योऽधमर्षणम् ॥ ५६ ॥ एवंत्रिराप्त्यल्युचिभ्राणायामान्समाचरेत् ॥ त्रीन्षडष्टौ
 द्वादशवाषोडशष्टादशपिवा ॥ ५७ ॥ आशताद्वायमेध्राणान्जपन्ब्रह्माधमर्षणम् ॥ यावद्दामनसस्तुष्टिस्तावत्याणान्समायमेत् ॥ ५८ ॥
 यथायथामनस्तस्यदुष्कृतं कर्म गृह्णाति ॥ तथातथाशरीरं तत्तेनार्धेण सुच्यते ॥ ५९ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषः शुद्धांबरधरः शुचिः ॥ यथाविध्य-
 पञ्चाचन्य आरोहे हर्मप्रस्तरम् ॥ ६० ॥ पवित्रपाणिः कृत्वातूपस्थं वैदक्षिणोत्तरम् ॥ दिशोरेवांतरं प्रेक्ष्यानिमिपंछाद्यचक्षुषी ॥ ६१ ॥ अकारं
 व्याहृतीस्तिष्ठः सावित्री च तदित्युचम् ॥ मनसैताअनुदुल्यवेदादिसुपुक्रमेत् ॥ ६२ ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरुच्चैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सोच्चैरेवापरा-
 बेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मेसुहृते चोत्थायत्रिराप्त्यल्यपठेद्विजः ॥ मध्यमां वृत्तिमास्थाय नद्रुतानविलंबिताम् ॥ ६४ ॥ पूर्वासं-
 ध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमात् ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाक्यं चन ॥ ६५ ॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तिकामंतेनतुसंवदेत् ॥ शूद्रं दृष्ट्वैवसंप्राप्तं ना-
 सयुत्रनियतः शुचिः ॥ संहिताफलमाप्नोति ऋग्वेदस्यनसंशयः ॥ ६६ ॥ एकादशगुणं हेतजपन्ब्रह्मसनातनम् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपौषैश्च
 परिसुच्यते ॥ ६९ ॥ अनश्रन्संहितामेतांप्रातः प्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रान्गृहंश्चाप्नोत्यनामयात् ॥ ७० ॥ एतद्ब्रह्मजपन्शूद्रा-
 द्यादेवजप्यविधिः स्थितः ॥ ७२ ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ मंद्रंजपोदशगुणलपांशुश्याच्छतान्वितः ॥ सहस्रं मानसं वि-
 देवैः सर्वब्रह्ममयीनिचूत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविद्यामिन्नेणधीमता ॥ ७४ ॥ होमांश्चजपयज्ञान्श्रुनित्यं कुर्वीतचैतया ॥ सर्वकामसमृद्धयर्थपर-

ब्रह्मेदमुच्यते ॥ ७५ ॥ एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारेपुशस्यते ॥ ७६ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयस्मि-
 न्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोर्धंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोवलम् ॥ ७७ ॥ व्याघातकध्वंसमिधोह्यक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुयात्सार्पणैतैलवैभीतक-
 कृतस्तुचः ॥ ७८ ॥ यद्दृच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोचाटनंपुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्रप्रमापयेत् ॥ ७९ ॥ इतिपरिभाषा ॥ १ ॥
 ऋग्वेदाद्यसूक्तस्यविधिवक्ष्याम्यतःपरम् ॥ यथाऋषिर्भुच्छंदाःकर्मतेनाकरोत्पुरा ॥ ८० ॥ शिरसाधारयेद्वृद्धिर्नियतःपरिवत्सरम् ॥
 चतुर्थप्राणकालीयोहुतशिष्टमदन्धविः ॥ ८१ ॥ जुह्वंत्रिरुपतिष्ठंश्चसत्यवादीदिनेदिने ॥ व्रतकालेनुसंप्राप्तेआग्रयंनिर्वेषेरुम् ॥ ८२ ॥ अन-
 मोध्यानमात्रोऽभिर्घ्नतांतेऽस्योपतिष्ठति ॥ इहेयमितियंचेच्छेतदहस्येवपावकः ॥ ८३ ॥ अप्स्रव्यग्निर्ज्वलयेवतद्गतस्यमहात्मनः ॥ समर्घय-
 तितंचैष्टैःकर्मैर्वह्निःप्रयत्नतः ॥ ८४ ॥ अतःपरंरुचाःसप्तवाय्वाद्याद्येप्रकीर्तिताः ॥ तान्जपन्प्रयतो नित्यामिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ८५ ॥
 मेघातिथादृषीपुनःसदसस्पतिमित्यूचम् ॥ मेघाकामोजपेन्नित्यंजुहुयाच्चाज्यमेतया ॥ ८६ ॥ स्योनेतिपृथिवीनित्यंस्नात्वाविप्रःशुचिर्जपेत् ॥
 विंदतेमहतीभूमिसपत्नामकंटकाम् ॥ ८७ ॥ इदंविष्णुरितीमासिःपंचभिःश्राद्धःकर्मणि ॥ अंगुष्ठमन्त्रेऽवगाह्येत्तेनरक्षांसिवाघते ॥ ८८ ॥
 अंगुष्ठमात्रोभगवान्विष्णुःपर्यटतेमहीं ॥ राक्षसानांवधार्थायतच्छूद्रेप्रहरिष्यति ॥ ८९ ॥ अक्षय्यंचभवेद्वद्वंश्रद्धामकिसमन्वितम् ॥ तस्मा-
 द्च्छूद्रेऽपुसर्वेष्वज्यंगुष्ठग्रहणंस्तुतम् ॥ ९० ॥ सप्तजन्मकृतंपापंकृत्वाचामर्दयमक्षणम् ॥ तद्विष्णोरित्यपांमध्येसकृत्स्नान्वाविशुद्ध्यति ॥ ९१ ॥
 अंबयोर्यतिथाःप्रोक्तानवर्त्स्वाभिषेचनीः ॥ आयुष्यस्ताःपरिश्रोक्ताभैपच्यःपापमोचनीः ॥ ९२ ॥ शुनःशेषसृष्टिवद्धःसंनिरुद्धोथवाजपेत् ॥
 मुच्यतेसर्वपापेभ्योगदीचाप्यगदोभवेत् ॥ ९३ ॥ यद्दृच्छेच्छाश्वतन्कामानिद्रात्प्राप्येपुरंदरत् ॥ सपोडशमिरेवर्षिर्भिरिंद्रंस्तूयादिनेदिने

॥ १४ ॥ हैरण्यस्तूपद्रस्यसूक्तं कर्मसिंस्तवम् ॥ तज्जपन्प्रयतः शत्रूनयन्नाद्यतिवाध्यते ॥ १५ ॥ आकृष्णेनेत्यचात्वेव्यो नित्यं सूर्यमर्चति ॥
 प्रातर्मध्येऽस्तगंवापिसजीवेदगदः सुखी ॥ १६ ॥ आकृष्णेनेत्यचृत्वेतांभ्यायन्निशिदिवौकसः ॥ अत्रौहृत्स्वैतयाचाज्यं दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥
 ण्वोजगवृषिः ॥ अध्वन्यमेतद्विज्ञेयं परिपंच्यपसेधनम् ॥ १९ ॥ रौद्रीभिः षड्विंशानंतुष्टूयाद्योदिनेदिने ॥ सनारीसहितः शांतिं शंकरात्प्रा-
 पुयात्सदा ॥ १०० ॥ एतेनैवपडर्चेन तुष्टूयादाज्यमन्वहम् ॥ चरुं चकल्पयेद्रौद्रं भूतिकामोऽथपर्वसु ॥ १ ॥ उदित्युद्यंतमादित्यमुपतिष्ठेद्दि-
 नेदिने ॥ हृद्रोगनाशनं ह्येतत्परमारोग्यवर्धनम् ॥ २ ॥ द्विषंतमित्यथार्धं चंघ्रिभ्यां तंजपन्सरेत् ॥ आगस्कृत्सप्तरात्रेण विद्वेषमधिगच्छति
 ॥ ३ ॥ रोगैर्गृहीतोरोगी च प्रस्कण्वस्योत्तमं वृचम् ॥ आरोग्यमेतत्प्रयतो जपेन्नित्यमनेकशः ॥ ४ ॥ उत्तमस्तास्य चार्धं चोद्विषद्वेषइति स्मृतः ॥
 अस्तांत्रजतिस्त्र्यं तु द्विषंतं प्रतिवाध्यते ॥ ओजस्तेजस्तथारोग्यं द्विषद्वेषं प्रकीर्तितम् ॥ ७ ॥ नवपद्येति सूक्तानियानिर्गर्भे पराशरः ॥ अरतीनां
 हरेत्प्राणान्छत्रं चैव नियच्छति ॥ ८ ॥ सौपर्णां निपवित्राणिसूक्तान्येकादशभ्यसेत् ॥ वाञ्छन्पुत्रान्पशुन्विचंस्वर्गमायुरनंघताम् ॥ ९ ॥
 आध्यात्मिकीः कइते तांजपंस्तुसुसमाहितः ॥ प्रापुयात्सपरं धामविश्वं ज्योतिः सनातनम् ॥ १० ॥ आनोभद्रीयमायुष्यं वैश्वदेवं जपन्मुनिः ॥
 सुमूर्धुरपिजस्वैतदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ पितॄणां श्राद्धकाले तुमध्वित्येतत्तृचं पठेत् ॥ अघोराः पितरस्तस्य विशंति ज्योतिरुत्तमम् ॥ १२ ॥
 त्वंसोमेति च सूक्तेन पर्ये चंद्रसुपोदितम् ॥ उपतिष्ठेत्समित्पाणिर्मांसिमांसिनं वनवम् ॥ १३ ॥ तन्मासंतस्य दुःखं हि न जातु त्रिविधं भवेत् ॥ गौतमेन

पुराष्टंभूलोर्नशनमात्मनः ॥ १४ ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेततपूर्णैचित्तसमाहितः ॥ वासांस्तपिसर्विद्वेत्तच्छ्रैतिसलोकताम् ॥ १५ ॥ धनकामो
 जपेन्नित्यमेताइतितुनित्यशः ॥ स्नात्वाशुचिस्तुनियतइष्टंधनमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ आयुरीप्सन्निसमितिकौत्ससूक्तसदाभ्यसेत् ॥ आख्या-
 हुतीश्चजुहुयात्पृचंवागयतःशुचिः ॥ १७ ॥ जपेदाच्छ्रयनियतःसाक्षादापदंतरेत् ॥ अपनःशोशुचदितिस्नात्वामध्यंदिनेरवौ ॥ १८ ॥
 शुचिकामोजिताहारःप्रतृचंजुहुयाद्धृतम् ॥ समिधोऽन्वहसिष्टौवास्तुक्त्मेतदघापहम् ॥ १९ ॥ यथासुंजादिवेपीकातथापापत्प्रमुच्यते ॥ जात-
 वेदसइत्यादिसदास्वस्त्यनेजपेत् ॥ २० ॥ दुर्गपथिप्रयातस्यनास्त्यारिभ्योभयंभवेत् ॥ राजकार्येभ्यथूथेवाअमिशस्तोऽप्यनेकधा ॥ २१ ॥
 अशक्तोऽप्रतिभकार्येभ्येप्राणांतिकेथवा ॥ जातवेदसइत्येतांजपंस्तेभ्यःप्रमुच्यते ॥ २२ ॥ सिपाघयिपुर्थतुप्रस्थितोमनसाजपेत् ॥
 सिद्धार्थःस्वस्तिमानेतिप्रसीयेतनचाध्वनि ॥ २३ ॥ कृतार्थःस्वगृहान्गच्छेतामेवसदाभ्यसेत् ॥ उदितेसवितर्येतांजपेदस्तंगतेतथा
 ॥ २४ ॥ अहःस्वस्त्यनंप्रातारात्रिस्वस्त्यनंनिशि ॥ ब्युष्टायांजपेन्नित्यमेतांदुःस्वप्ननाशिनीम् ॥ २५ ॥ प्रमंदिनेप्रसूयंत्यांजपेद्गर्भ-
 प्रमोचनीम् ॥ इंद्रं च मनसाध्यायेन्नारीगर्भप्रसुं चति ॥ २६ ॥ आपस्तुसर्वकामोवात्रितंतिलयंजपेदृपिम् ॥ जपन्नित्द्रिमितिस्नातोवैश्वदेवंतुसप्तकम्
 ॥ २७ ॥ मुच्यतेजुहुयादाज्यंविश्वसादेवसोऽहसः ॥ शंतातीयंपरसूक्तंपंचविंशकमुत्तमम् ॥ २८ ॥ नासलौतुनमस्त्वलयपरामृच्छिमवाप्नु-
 यात् ॥ धर्मसंस्त्वनंसूक्तंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २९ ॥ इमाइतिजपेच्छ्रद्धद्रौद्रसूक्तंद्विजःशुचिः ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रान्गृहान्श्चाप्नोत्यना-
 मयान् ॥ ३० ॥ वीतेष्वपत्यगोष्ठेषुदुःस्वप्नेतिब्र(?)मात्मनः ॥ मानोमहांतमित्याभ्यांत्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ ३१ ॥ औदुंबरीश्चजुहुयाद-
 धिमध्वाज्यसंस्कृताः ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमादावंतेचकर्मणाम् ॥ ३२ ॥ ऊर्ध्वबाहुस्तुक्तेनगुटावशतशोभवम् ॥ छित्त्वासर्वान्धु-

ल्युपाशान्जीवेद्रेणैर्विवर्जितः ॥ ३३ ॥ तिष्ठन्नुद्यंतमादित्यंसमित्पाणिःशुचिःसदा ॥ चित्रमित्युपतिष्ठेतसूक्तेनोनेनभास्करम् ॥ ३४ ॥
 अतिस्त्रवेनचैतेननित्यंमध्यांदिनेरविम् ॥ गृणानोपोहतेक्षिप्रंराप्नोतिचधनायुषी ॥ ३५ ॥ अधःस्वप्नस्येतिजपेत्प्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ दुःस्वप्नं
 नुदतेक्षिप्रंनचास्याभोजनाद्भयम् ॥ ३६ ॥ उभेपुनामीतिपरारिपुश्रयस्तुप्रकीर्तिताः ॥ ताजपन्हंतिरक्षांसिसपलांश्चनिश्चलति ॥ ३७ ॥
 निवर्त्यंपंचयज्ञांश्चहुत्वाचाग्निःकृताहिकः ॥ येदेवासोदिव्यनयाजपन्कामानवायुयात् ॥ ३८ ॥ इंद्राविष्णुनमस्कृत्यविष्णोर्नुकमितितिभिः ॥
 समित्पाणिःशुचिर्भूत्वोपतिष्ठेत्तुदिनेदिने ॥ ३९ ॥ धर्मबुद्धिधनंपुत्रानारोग्यधर्मवर्धनम् ॥ प्राप्नोतिचपरंस्थानंज्योतीरूपसनातनम् ॥ ४० ॥
 आततायिनमायांतं दृष्ट्वाव्याघ्रमथोवृकम् ॥ नसागरत्रितिजपंस्तेभ्यएवप्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोषितोरात्रौजपेद्दासूर्यदर्शनात् ॥ आलु-
 ल्यप्रयतःसौरीरुपतिष्ठेद्दिवाकरम् ॥ ४२ ॥ पश्यंतितस्करनैनंतंचान्येपापवृत्तयः ॥ एकशतानित्रायेततस्करेभ्यश्चरन्पथि ॥ ४३ ॥ स्तेयं
 कृत्वाद्विजोमोद्वात्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ सूक्तंजपत्वास्वामीयंक्षिप्रमुच्येतकिल्बिषात् ॥ ४४ ॥ ज्ञातिपुत्रमुहृन्मित्रैर्यश्चराज्यं चिकीर्षति ॥
 नित्यंसनियतोभूत्वासूक्तंमुमनसाजयेत् ॥ ४५ ॥ कथाशुभेतिपैशुन्यंकृत्वाचार्यंनुपद्विजैः ॥ शुत्वापरंरहस्यंतुगुरोरप्याहशौनकः ॥ ४६ ॥
 इमंजुसोममितेतेद्वेऋचौप्रयतो जयेत् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिनकिंचित्पातकंभवेत् ॥ ४७ ॥ पितुंनित्युपतिष्ठेतनित्यमन्नमुपस्थितम् ॥ पूज-
 येदशंनित्यंभुंजीयाद्विह्वल्लिस्तितम् ॥ ४८ ॥ नास्थस्यादशज्योव्याधिर्विषमप्यन्नतामियात् ॥ विषंचपीत्वैतत्सूक्तंजेपेतविपनाशनम् ॥ ४९ ॥
 नावाग्यतस्तुभुंजीतनाशुचिर्नजुगुप्सितम् ॥ दद्याच्चपूजयेद्द्वेषजुहुयाच्चशुचिःसदा ॥ ५० ॥ क्षुद्भयंनार्याकिंचित्स्यान्नान्नजंन्यव्याधिमामुयात् ॥
 उत्पथप्रतिपन्नोश्रोत्रष्टोवापिपथःकचित् ॥ ५१ ॥ पंथानंप्रतिपद्येतकृत्वावाकर्मगर्हितम् ॥ अग्नेनयेतिसूक्तेनप्रत्यंचुहुयाद्भृतम् ॥ ५२ ॥

जपंश्चप्रयतो नित्यमुपतिष्ठेत्तचानलम् ॥ स्नात्वाजपेदनवर्णनमस्त्यत्यबृहस्पतिम् ॥ ५३ ॥ वीरान्धनंचप्राप्तो तिसुश्लोक्यांकीर्तिमृच्छति ॥
कंकतोनेतियत्सूक्तंविपार्तःप्रयतो जपेत् ॥ ५४ ॥ विपंनक्रमतेचास्यसर्पाहृष्टिविपादपि ॥ यत्कीटलतासुविषदंष्ट्रिवृश्चिकजंचयत् ॥ ५५ ॥
मौलंचकृत्रिमंचैवजपन्सर्वव्यपोहति ॥ धर्मबुद्धिंधनंपुत्रान्तौभाग्यंधनवर्धनम् ॥ ५६ ॥ आरोग्यंपुष्टिमायुष्यंपशून्विधांसहयेशः ॥ त्रिरात्रो-
पितः स्नातःप्रयतश्चरितव्रतः ॥ ५७ ॥ प्राणायामशतं कृत्वोपतिष्ठेत्तशतक्रतुम् ॥ एकाहंकरसंयुक्तः पादौसंधायवाग्यतः ॥ ५८ ॥ योजातइ-
तिसूक्तेनऋषिगृत्समदंस्सरन् ॥ शतकृत्वोजपेदिंद्रमिंद्रश्रेष्ठांनिचांततः ॥ ५९ ॥ एकाहाह्नमतेविचंब्यहात्सिद्धिमनुत्तमाम् ॥ अहोमि-
स्त्रिमिरारोग्यंचतुर्भिरशनंवहु ॥ १६० ॥ पंचभिन्नह्रवर्चस्यंघडिरायुःसुखावहम् ॥ सप्तमिस्तनयान्पुष्टिमष्टभिःप्राप्तुयात्सदा ॥ ६१ ॥
प्रियोभवतिचैंद्रस्यप्रियंघामसगच्छति ॥ रिपुघ्नंदंश्युशंमंतरायस्पोषकरंपरम् ॥ ६२ ॥ गणानामितियत्सूक्तंतज्जपेत्सुखेवर्धनम् ॥ संबध्योः
प्रयतस्त्वेतज्जपेन्नित्यंबृहस्पतिम् ॥ ६३ ॥ उपतिष्ठेत्सूक्तेनसर्वकामसमृद्धये ॥ योमेराजन्नितीमांतुदुःस्वप्नशमनीमृचम् ॥ ६४ ॥ जप्तवाना-
शयतिक्षिप्रंदुःस्वप्नब्राह्मणःशुचिः ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंनियतोन्नह्ववित्तमः ॥ ६५ ॥ प्रजार्थंजुहुयादाब्यंचरुवापयसिन्धुतम् ॥ राकामहमि-
तीमाभिःशय्याशुक्लसंपंचभिः ॥ ६६ ॥ हविःशेषंस्वयंप्राशयविंदतेमहतीं प्रजाम् ॥ व्याधिनयोऽभिभूतः स्याद्धोरेणप्राणहारिणा ॥ ६७ ॥
चतुर्दशीमुष्यैकांकृष्णस्यजुहुयाचरुम् ॥ आतेसूक्तेनरौद्रेणप्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः ॥ ६८ ॥ पूर्वमाग्याहुतीहुत्वाअथोपस्थायशंकरम् ॥
हविःशेषेणवर्तेत्एकांतरमतंद्रितः ॥ ६९ ॥ पूर्णमासिज्येन्स्युरोगेभ्यश्चप्रसुच्यते ॥ अमिश्रयेतयोमोहात्कुर्याद्वाकर्मगर्हितम् ॥ १७० ॥
स्नात्वाशुंजन्जपेद्दसुअंबीत्यृचमतंद्रितः ॥ अब्वनिप्रस्थितोयस्तुपश्येच्छकुनिमुत्थितम् ॥ १७१ ॥ अप्रशस्तंप्रशस्तंवास्थित्वेद्यप्रयतो जपेत् ॥

कनिकद्विसूक्ताभ्यामुपतिष्ठेत्कृतस्वरम् ॥ ७२ ॥ शकुनिवायसंवापिसृगंदंष्टिणमेववा ॥ अथदृष्ट्वैवजप्तव्यमेतत्तत्करसोहनम् ॥ १७३ ॥
 इत्यृग्विधानेग्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ कल्याणवादीवान्योवानवारौतिनदृश्यते ॥ जपेदेवनमस्कृत्यसिद्धार्थःसनिवर्तते ॥ १७४ ॥
 नतस्यास्तिभयंकिंचिद्वस्तुभ्योऽध्वनिनक्चित् ॥ तस्यपिचतुर्गाणिस्रस्तिमांश्चतुर्षाभवेत् ॥ ७५ ॥ यस्यासुकंनजीर्थेतनतिष्ठेद्वाक्यंचन ॥ १७४ ॥
 ध्यात्वासोऽतरमन्नस्याप्यग्निरस्मीत्युचंजपेत् ॥ ७६ ॥ विश्वामित्रस्यसंवादनंघतिक्रमणेजपेत् ॥ आप्तुत्याचम्यविधिवदुदकस्यांजलिंक्षिपेत् ॥ ७७ ॥
 नमःऋषभ्यइत्येतद्योनित्यंहिसमाचरेत् ॥ तंघःस्रोतसःपांतिस्वंपुत्रमिवमातरः ॥ ७८ ॥ भयंचास्यनविद्येतनदीतीरेवनेष्वपि ॥
 जलचरेभ्योभूतेभ्यःशीतोष्णैर्नचवाष्यते ॥ ७९ ॥ पूर्णांतितीर्षुःसरितरंमध्वमितिसंस्मरेत् ॥ ओष्वित्युचसंपांमध्येजपेद्योवैनदीतरन् ॥ १८० ॥
 सशीघ्रंतीरमाप्नोतिगांधवाविंदतेद्विजः ॥ युक्तैवरथेनाश्रुयोपांपारंतितीर्षति ॥ ८१ ॥ उद्धर्म्मिरितीमांतुजपेतनियतःस्वयम् ॥
 अध्वानंप्रस्थितश्चैवमामद्रैरिति संस्मरेत् ॥ ८२ ॥ कार्याण्यशेषतःकृत्वापुनरायातिवैगृहम् ॥ अदातारंसुपुष्टार्थंसर्वदाविष्टचेतनम् ॥
 हत्वातद्धनमन्विच्छन्किंतेकृण्वंत्युचंजपेत् ॥ इन्द्रापर्वतेतिसूक्तमायुष्यंद्राविणंस्तृप्तम् ॥ ८४ ॥ वार्गिन्द्रियप्रमूढेयोनविद्यांप्रतिपद्यते ॥ ८३ ॥
 यार्थान्यथार्थान्विन्यायोनोत्तिकथंचन ॥ ८५ ॥ विद्यावाधितायस्यप्रणश्येत्पुनःपुनः ॥ ससर्परीर्क्षचौजस्वाद्वासौप्रतिपद्यते ॥ इन्द्रि-
 अभिव्यस्तेतिजपेहचमक्षवलंदुघत् ॥ चतस्रःकुशलैर्नैतिसिद्धार्थःस्थिरयानगः ॥ ८७ ॥ यानाक्षमपमंगंतंष्टुष्टुर्गुपथिद्विजः ॥
 रक्तोष्णीष्यसिपाणिश्चवैत्वकेध्मोऽनिलाशनः ॥ सप्ताहंजुहुयात्तैलसार्धंपलवणान्वितम् ॥ १९० ॥ समिधोराजदृष्टस्यवसिष्ठेविष्णीःपठन् ॥

यं द्विष्यात्तस्य कृत्वा तु शस्या केनाच्छातिं निशि ॥ ९१ ॥ अधिष्टाय च तं कुर्व्याद्दृग्भिक्षतस्मिद्विजः ॥ उद्विश्य नाम होमोयं स प्ररात्रं न जीवति ॥ ९२ ॥
 वसिष्ठानां ततो हंति ब्रह्मतल्कुशिकोदितम् ॥ नास्य कश्चिद्व्योऽस्ति जपतो जुह्वतोपि वा ॥ ९३ ॥ द्वाविंशकं जपेत्सूक्तमाध्यात्मिकमनुत्तमम् ॥
 पर्वसु प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९४ ॥ बृहस्पतिमजाश्वं सवितारं वभ्रुमेव च ॥ ऋताष्टौ दिने दिनेत्यृचैः पंचमिरन्वहम् ॥ ९५ ॥
 बृहस्पत इति पंचाहं प्रत्यृचं जुहुयाद्भूतम् ॥ हुत्वा मिमर्चयित्वा गुग्गुमाल्यैः सुधूपकैः ॥ ९६ ॥ एतावदेव ताः पंचकामैरर्चयति पंचमिः ॥ रत्नैरपत्यैः
 पशुमिर्मखैर्दोषेण चायुषा ॥ ९७ ॥ अथ वेदादिगीतायाः प्रसारं जननं विधिम् ॥ गायत्र्याः संप्रवक्ष्यामि धर्मकार्थमोक्षदम् ॥ ९८ ॥ निलेनै-
 मित्तिके काम्ये त्रितये तु परायणम् ॥ गायत्र्याश्च परं नास्ति इह लोके परत्र च ॥ ९९ ॥ मेध्यान्नमितमुज्ज्वौनी त्रिः ज्ञानार्चनतत्परः ॥ जपेत्सूत्र-
 गंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ २०० ॥ कर्ममिथो जयेत्पञ्चात्कमशः स्वेच्छयापि वा ॥ यावत्कार्यं न कुर्वीता वल्लुपेन्न तद्गतम् ॥ १ ॥ आदित्य-
 स्योदये स्नात्वा सहस्रं प्रहं जपेत् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं धनं चलमते शुभम् ॥ २ ॥ त्रिरात्रोपोषितः सन् यगृत्तं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं लाभमाप्नो-
 तिराहुसूर्यसमागमे ॥ ३ ॥ पालाशसमिधांचैव घृताकानां हुताशने ॥ सहस्रं लाभमाप्नोति राहुसूर्यसमागमे ॥ ४ ॥ हुत्वा तु खादिरं वह्नौ स-
 घृतरक्तचंदनम् ॥ सहस्रं ह्येव चाप्नोति राहुचंद्रसमागमे ॥ ५ ॥ रक्तचंदनमिश्रं सुघृतं हव्यवाहने ॥ हुत्वा गोमयमाप्तोति सहस्रं गोधनं द्विजः
 ॥ ६ ॥ यस्यास्तु गौमयेन गुट्टिकाना सहस्रशः ॥ हुत्वा तां गामवाप्तोति घृताकानां हुताशने ॥ ७ ॥ यवैरथां स्तिलैर्गजान्महिषीर्यां वकैस्त-
 था ॥ शालिवंडुलहोमेन कन्यालाभमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ जातीचंपककर्कशुमानां सहस्रशः ॥ हुत्वा वस्त्राप्यवाप्तोति घृताकानां हुताशने
 ॥ ९ ॥ सूर्यबिंबे जलमध्ये तोयं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं प्राप्नुयाद्धैमं रौष्यमिदुमये हुते ॥ २१० ॥ अलक्ष्मीपापसयुक्तो मलव्याधि विनाशकैः ॥

मुच्येत्सहस्रजनेनस्त्रायाद्यस्तुजलेनैव ॥ ११ ॥ चादिशंससजनेनलोष्टेनसंप्रचारेत् ॥ चौराग्निमारुतोत्यानिभयानिनमवंतिवै ॥ १२ ॥
 क्षीराहारोजपेक्षमपसृत्युंन्यपोहति ॥ घृताशीप्राप्तुयान्मेधांयहुविद्वानसंचयम् ॥ १३ ॥ हुत्वावेतसपत्राणिघृताकानिहुताशने ॥ लक्षाट्ट-
 र्पापयदेवंसर्वभौमंनसंशयः ॥ १४ ॥ लक्ष्णेणभस्महोमस्यकृत्याहुत्तिष्टतेजलात् ॥ आदित्याभिसुखःस्थित्वानाभिमाम्रेजलेशुचिः ॥ १५ ॥
 तिलानालक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ यवानालक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वका-
 मसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १७ ॥ घृतस्थाहुतिलक्ष्णेणसर्वोन्कामानवाप्नुयात् ॥ पंचगव्याशनोल्क्षंजपन्जातिसरोमवेत् ॥ १८ ॥
 तदेवह्यानलेहुत्वाप्राप्नोतिबहुशोधनम् ॥ अत्राद्यहवनाग्निलसन्नाद्यं च भवेत्सदा ॥ १९ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्ययुतसंख्यया ॥ रक्त-
 सिद्धार्थकान्हुत्वासर्वान्साधयतेरिपूम् ॥ २० ॥ लवणंमधुसंयुक्तंहुत्वासर्ववशीभवेत् ॥ हुत्वातुकरवीराणिरक्तानिजनयेज्ज्वरम् ॥ २१ ॥
 हुत्वावैभीतकं तैलं देशदेवप्रचारेत् ॥ हुत्वातुनिवपत्राणिविद्वेपंजनयेन्नृणाम् ॥ २२ ॥ रक्तानांतंडुलानांतुष्टुताक्तानांहुताशने ॥ हुत्वावल-
 मवाप्नोतिशत्रुमिर्नसजीयते ॥ २३ ॥ प्रत्यानयनसिद्धार्थमधुसर्पिःसमन्वितम् ॥ गव्यंक्षीरंप्रदीपेभौजुह्वतस्तस्यशाम्यति ॥ २४ ॥ ब्रह्मचा-
 रीमिताहारीयःसहस्रत्रयंजपेत् ॥ संवत्सरेणलभतेधनैश्वर्यनसंशयः ॥ २५ ॥ शमीवित्त्वपलाशानामर्कस्यतुविशेषतः ॥ पुष्पाणांसमिधां
 चैवहुत्वाहोममवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ अत्रह्यत्र्यंबकादीनायस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेक्षंनिराहारःसतस्यवरदोभवेत् ॥ २७ ॥ वित्वानाल-
 क्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ पराश्रियमवाप्नोतियदिनश्रूणहामभवेत् ॥ २८ ॥ पद्यानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ प्राप्नोतिराज्यम-
 खिलमसपत्नमकंटकम् ॥ २९ ॥ पंचविंशतिलक्ष्णेणद्धिधीरघृताशनः ॥ स्वदेहेसिद्धतेजंतुःकौशिकस्यमंतयथा ॥ ३० ॥ एकहंपंच-

नन्वाग्नीषोमं गार्ग्यः ॥ एकाहं ब्रह्मणस्त्राशीगायत्रीजपउच्यते ॥ ३१ ॥ शतेनगायत्र्याक्वात्वाशतमंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततः
 पीत्वान्नं पौषैः प्रगुच्यते ॥ ३२ ॥ गोत्रः पितृत्रोमाद्यत्रोब्रह्महागुरुतल्पगः ॥ सुवर्णरत्नहारीचयश्चविप्रः सुरांपिपेत् ॥ ३३ ॥ अयाज्यया-
 नंतं कृत्वा कृत्वा कर्मगर्हितम् ॥ नमीदेप्रतिगृहानोमहीमपिससागराम् ॥ ३४ ॥ येचास्यदुःस्थितालोकेऽब्रह्मः सूर्यादयोभुवि ॥ तेषांति सौम्य-
 नां सर्वेऽग्निनाथेति न संशयः ॥ ३५ ॥ कृणुन्नेति जपन्मूर्च्छोर्ध्वं द्रव्युमिर्धृतम् ॥ अरातीनां देव्याणान्स्वांस्थपिचनाशयेत् ॥ ३६ ॥ उपतिष्ठेतयो-
 मन्त्रिपरिचर्यादिनेदिने ॥ नंतरातिस्वयं वृद्धिर्धियतोविश्वतोसुरतः ॥ ३७ ॥ कोअनेतितुसूक्तेनयोनिदंशक्तिमर्चेति ॥ जपेद्वाथनमस्कारैः श-
 क्तिनोऽप्यतोऽरात् ॥ ३८ ॥ त्वयेति वामदेव्येन कुर्यात्स्वस्त्ययनं निशि ॥ जपेद्वासंधिवेलासु ब्रह्मैतत्कुशिकोदितम् ॥ ३९ ॥ हंसः शुचिपदित्यु-
 राशुपिरीक्षेद्विराहम् ॥ अंतर्जले जपन्नेति त्र्यम्बकः सप्तशतं शतम् ॥ ४० ॥ कृपिंप्रपद्यमानस्तुस्थालीपाकं यथाविधि ॥ जुहुयात्क्षेत्रमभ्येतुशु-
 नंतं सान्नायुगं नभिः ॥ ४१ ॥ यथाळिगंतुविहरेद्भ्रगलंच कृपीवलयः ॥ इन्द्राय च मरुद्भ्यश्च पर्जन्याय भगाय च ॥ ४२ ॥ पूरणेधान्याय सीतायै
 शुनागीरसमथोचरय ॥ गुह्यातुपुत्र्येता नित्यजेदेनाश्च देवताः ॥ ४३ ॥ गंधमाल्योपहारैश्च फललाजासुरासवैः ॥ प्रलापने प्रणयने खलसीतोप-
 षास्योः ॥ ४४ ॥ एतान्पुत्रेषु त्रिभ्यं देवताविधिनाशुचिः ॥ अमोत्रं कर्म भवति कृपिर्वर्धति मर्वदा ॥ ४५ ॥ क्षेत्रस्यापतिनेत्येतत्क्षेत्रपत्यं च
 तं यम् ॥ क्षेत्रं नृद्विजो नित्यां रित्तेशेनमुत्तमम् ॥ ४६ ॥ आरूढेरेषु चरुणायजेदेतानमूपकान् ॥ चित्रद्रुजित्यनयास्तुत्वाचाशुपतिं सदा
 ॥ ४७ ॥ तान्गान्गोत्रेऽग्नीनागाथेऽभोजयेत् ॥ अग्रगतः शान्तिपरः स्वयमेव कृपिं ब्रजेत् ॥ ४८ ॥ भूसिंभंगे गवाहिं सावृणकीटादि-
 नानामग ॥ एतेषु गृह्णां पांगं लभते न शुभ्रि ॥ ४९ ॥ नान्यानां विश्रुं भागं भोत्रियेभ्यो नित्रे इयेत् ॥ विश्रुत्वा हि रानेन कृपिदोपाल्यमु-

च्यते ॥ २५० ॥ समुद्राद्वितिसूक्तेनयःसदाजुहुयादृतम् ॥ पूर्वोक्तैवकरुपेनसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ ५१ ॥ विज्योतिषेतिज्वलयेद्यत्रे-
 च्छेज्जातवेदसि ॥ तमग्निःसर्वतःपातिमद्रेणद्रविणेनच ॥ ५२ ॥ विद्यानिनइतिद्वाभ्याद्युग्म्यांयोवह्निमर्चति ॥ सतरत्यापदःसर्वायशः
 प्राप्नोतिचाक्षयम् ॥ ५३ ॥ हुत्वावह्निसुपस्थायप्राणार्थहव्यवाहनम् ॥ अग्नेत्वमितिसूक्तेनधनमायुश्चवांछता ॥ ५४ ॥ यइच्छेद्विविधंविचंतं-
 त्वंचानुपमंमहत् ॥ उरोष्टइतिसूक्तेनहुपतिष्टेच्छतक्रतुम् ॥ ५५ ॥ प्रजाकामोयजेन्निलंकरुणादेवपत्नयः ॥ उपहृत्योपहारंचशोषंभुजीतवा-
 न्यतः ॥ ५६ ॥ उच्छिष्टंचप्रदातव्यंभार्यथैपुत्रमिच्छता ॥ धेन्वाःसरूपवत्सायाःपयसासाधयेच्चरुम् ॥ ५७ ॥ अनुरूपांप्रजामस्यालभतेना-
 त्रयेत् ॥ ५९ ॥ स्वस्तिपंथामितिप्रोच्यस्वस्तिमानत्रजतेऽध्वनि ॥ विजिहीर्ष्ववनस्पतेतदिदंन्यावनंसृतम् ॥ सुहृदंज्ञातिजचैवगच्छंतमनुमं-
 ॥ ६२ ॥ उदकंच्यावयैवैवगर्भोऽधक्यवतेसुखम् ॥ अच्छावदेतिसूक्तंनुदृष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥ ६३ ॥ निष्पिषन्निवसंशामाक्यवतेनात्रसंशयः ॥ स्त्रियगर्भप्रसूढांवापाययेदनुमंत्रितं
 हुत्वायुतंवैतसीनाक्षीराक्तानांहुताशने ॥ ६४ ॥ महद्वर्षमवाप्नोतिसूक्तेनाच्छावदेनहि ॥ यइच्छेद्वरदादेर्वीश्रियंनिलंकुलेस्थिताम् ॥ ६५ ॥
 सशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाल्यमन्वहम् ॥ श्रियःपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ ६६ ॥ आवाहयेच्छ्रियंपद्मेपंचभिःक(न)न्यकेपिवा(?) ॥
 उपहारानुपहरेच्छुक्लान्भक्ष्यानपयोदधि ॥ ६७ ॥ स्थालीपचित्तशालीनांपयसासंप्रकरुपयेत् ॥ चांद्रायणकृतात्मानुप्रपद्येत्यतःश्रियम् ॥ ६८ ॥
 सर्वौषधीभिःफांटाभिःह्यात्वाद्भिःपावनैरपि ॥ उपैतुमां देवसखइतिराज्ञोऽभिपेचनी ॥ ६९ ॥ मनसःकाममितेषापशुकामामभिपेचनी ॥ कर्दमेने-

तियः न्नायात्प्रजाकामः शुचित्रतः ॥ २७० ॥ अश्वपूर्वामिति न्नायाद्राज्यकामः शुचित्रतः ॥ लोहिते चर्मणि न्नायाद्वाह्यणस्तुयायाविधि ॥ ७१ ॥
 राजकर्मणिवैयात्रेक्षत्रियस्त्वथरौरेवे ॥ वस्तुचर्मणिवैश्यस्त्वहोमः श्रार्थस्त्वनंतरम् ॥ ७२ ॥ चंद्रामिति तु पद्मानि जुहुयात्सर्पिपाद्विजः ॥ आदि-
 लवर्णइत्यनया बिल्वहोमो विधीयते ॥ ७३ ॥ बिल्वेष्म एव वाग्निः स्यात्स्थालीश्रु जुहुयाद्विजः ॥ दशसाहस्रिको होमः श्रीकामः प्रथमो विधिः
 ॥ ७४ ॥ हुत्वा तु प्रयुतं सम्यगनंतां विदते श्रियम् ॥ अयुतं शतकृत्वस्तु हुत्वा शुक्लानि सर्पिपा ॥ ७५ ॥ अनंतामव्यवच्छिन्नां शश्वतीं विदते
 श्रियम् ॥ अशकौजपएवोक्तो दशसाहस्रिकावरः ॥ ७६ ॥ जस्वा तु प्रयुतं सम्यगनंतां विदते श्रियम् ॥ अयुतं शतकृत्वस्तु जस्वा श्रियमुपाश्रुते
 ॥ ७७ ॥ अश्वेव जुहुयात्त्रित्यं पद्मान्ययुतशो निशि ॥ दृष्ट्वा श्रियंतूपरमेत्किलासत्वाद्भिभेतवै ॥ ७८ ॥ बिल्वाशी विल्वनिलयो जुह्वन्विल्वानि स-
 र्पिषा ॥ एकविंशतिरात्रेण परं सिद्धिनियच्छति ॥ ७९ ॥ येन येन च कामेन जुहोति प्रयतः श्रियै ॥ पद्मान्यथापि बिल्वानि ससकामः समृद्ध्यति
 ॥ २८० ॥ नजा तु छपणोऽर्थाया श्रियमावाहयेत्कचित् ॥ नयत्किंचन कामेन होमः कार्यः कथंचन ॥ ८१ ॥ महद्वाप्रार्थ्यमानेन राजव्यकामेन वा
 पुनः ॥ वाचः परंप्राथयिताय न्नाद्युक्तः श्रियं जेत ॥ ८२ ॥ अमेत्वष्टु च सूक्तेन जुहुयादाव्यमन्वहम् ॥ ओजस्विनी सवाप्रोति प्रजां धर्मवती शुभां
 ॥ ८३ ॥ अच्छान इत्युच्चादीममुपतिष्ठेद्भिभावसुम् ॥ प्रजांप्राप्य जयेच्छत्रूंस्तारतेदुरिता निच ॥ ८४ ॥ आगावइति सूक्तेन गोत्रगालोकमातरः ॥
 उपतिष्ठेद्भ्रजंतीश्रयइच्छेत्ताः सदाक्षयाः ॥ ८५ ॥ त्वामिच्छीति प्रगोथेन ह्युपतिष्ठेच्छतं क्रतुम् ॥ मध्याह्नेसंधयोश्चैव जपन्धनमवाप्नुयात् ॥ ८६ ॥
 उपेति तिसृमीराहोतुं दुभीन्सष्टशेद्रेण ॥ ओजोबलमवाप्रोति शत्रूंश्चैव नियच्छति ॥ ८७ ॥ पाणिना तुणमादाय ज्ञायज्ञे तियोऽभ्यसेत् ॥
 सोऽधीतस्यासूक्तस्य फलं प्राप्नोति नाटुणः ॥ ८८ ॥ सूक्ताते च टुणं ल्मा विरिणे चोदके पिवा ॥ निक्षिपेत्तस्य ज्ञेनत्युक्तेऽन्यत्र भयावहम् ॥ ८९ ॥

वृणपाणिजपन्सूक्तं रक्षोर्द्रं द्युभिर्दृतः ॥ नभयं विदते किंचिद्रक्षोभ्योऽरिभ्य एव च ॥ २९० ॥ गृह्यात्पथमानस्तुपंथानंधनकाम्यया ॥ जपे-
 त्सोव्वनियत्नेन नापि पथासि तिज्जन् ॥ ९१ ॥ थेके च जमेत्यृचं त्वेतांभ्याय त्रिशिदि वौकसः ॥ अग्नौ हुत्वा तया चाज्यं दीर्घमायुरवापुयात् ॥ ९२ ॥
 द्याव्नियोमोहात्संपूषन्सजपे त्रिशि ॥ ९४ ॥ इयमित्येतदांशं सूक्तं सारस्वतं द्विजः ॥ नित्यं जपेच्छुचिर्भूत्वा वाग्मी भवति बुद्धिमान् ॥ ९५ ॥
 संवामिति युयत्सूक्तमष्टैश्चैष्टुभं मतम् ॥ तज्जपन्प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९३ ॥ यत्नष्टं भवेत्किंचिद्रव्यगो द्विपदंधनम् ॥ नश्ये-
 नमच्छ्रुत्वा सपत्न्यांश्च्युते बहूय ॥ ९७ ॥ एनस्वीवाभिशस्तो वाकृत्वा कर्मविगर्हितं ॥ सोमरौद्रं जपेत्सूक्तं कृत्स्नमेनोव्यपोहति ॥ ९८ ॥ जीमूतसूक्त-
 स्य विविधया लिंगमवेक्ष्य वै ॥ ऋग्भिः कर्माणि कुर्वीत स्वस्यांगानां यथाविधि ॥ ९९ ॥ संग्रामं तु प्रयातस्य राज्ञश्चैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वान्यंगानि रथ्या-
 श्रसद्दंष्ट्रानुमंत्रयेत् ॥ ३० ॥ यमेव देशं गच्छेत्तशत्रून्वाप्यनुमंत्रितः ॥ नाजित्वा विनिवर्तेत्परं द्विब्रह्मणो बलम् ॥ १ ॥ पुत्रानायुरथारोग्यं यइच्छे-
 दव्ययं सुखम् ॥ सोमिनर इति सूक्तेन जुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ २ ॥ प्राग्रथेथ त्रिभिः सूक्तैः संध्योर्जपमारभेत् ॥ नरक्षोभ्योभयं वै विधनं प्राप्नोति चा-
 क्षयम् ॥ ३ ॥ अभित्वायः प्रगाथेन नित्यमर्चति वज्रिणम् ॥ सश्रियं विपुलांशुं के प्राप्नोति च धनायुपी ॥ ४ ॥ शंवतीः शनइंद्राग्नी इत्येतां सततं जपेत् ॥ न-
 रक्षोभ्यो नभूतेभ्यो व्याधिभ्यो नभयं भवेत् ॥ ५ ॥ निर्वेष्टुकामो रोगतो भगसूक्तं सदाभ्यसेत् ॥ निवेशं विदते क्षिप्रं रोगेभ्यश्च प्रमुच्यते ॥ ६ ॥ इमा इति-
 जपेन्नित्यं रौद्रं सूक्तं द्विजः शुचिः ॥ तज्जपन्प्रजया विचैः स्वयंचैव त रियति ॥ ७ ॥ जत्तितीर्षुरथोयस्तु शंकेत्सौत्याः समागमे ॥ समुद्रज्येष्ठा इत्येतज्जपे-
 त्सूक्तं भयापहम् ॥ ८ ॥ आदिश्रुद्वैवते सूक्तेरिपुत्रे रोगनाशने ॥ पठेत्प्रातः शुचिर्भूत्वारिपुरोगैः प्रमुच्यते ॥ ९ ॥ वास्तोष्पते प्रतित्येतत्सूक्तं वास्तो-

षपतिंजपम् ॥ स्नातःकृत्वावैश्वदेवंपरब्रह्मोद्बुध्यते ॥ ३१० ॥ अमीवहंसित्सूक्तेनभूतानिस्वापयेन्निशि ॥ नहिप्रस्नापनंकिंचिदीदृशंविद्यते
 क्वचित् ॥ ११ ॥ संवाधेविषमेदुर्गंबद्धोवानिर्गतःक्वचित् ॥ पलायन्वागृहीतोवातस्करैःसंजपेदिदम् ॥ १२ ॥ अमीवह्राविश्वतीमुद्धृत्वा-
 न्याःप्रयोजयेत् ॥ सूक्तमेतज्जपेत्सर्वमितिमन्वेतिशौनकः ॥ १३ ॥ त्रिरात्रंनियतोऽनश्नन्प्रयेत्पायसंचरुम् ॥ तेनाहुतिशतंपूर्णंजुहुयात्सर्षि-
 षाद्विजः ॥ १४ ॥ समुद्दिश्यमहादेवंत्र्यंबकंत्र्यंबकेत्यृचा ॥ इतत्पर्वशतंक्रुत्वाजीवेद्वंशतंसुखी ॥ १५ ॥ तच्चक्षुरित्यृचास्नातउपतिष्ठेद्विवा-
 करम् ॥ उद्यंतंमध्यगंचैवदीर्घमायुर्जिजीविषुः ॥ १६ ॥ रात्र्याज्जपरकालेयउत्थायप्रयतःशुचिः ॥ व्युपाइत्युपतिष्ठेतपद्भिःसूक्तैःकृतां-
 जलिः ॥ १७ ॥ प्राप्नुयात्सहिरण्यादिनानारूपंधनंबहु ॥ अश्यांश्चपुरुषान्धान्यंस्त्रियोवासांस्त्यजाविकान् ॥ १८ ॥ शुवास्तुत्वास्तुक्षितिषुजप-
 न्वद्धःप्रमुच्यते ॥ तिष्ठन्रात्रौजपेदेनाविपाशःसन्प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ अहोरात्रंस्थितश्चैवमनश्नत्याद्विचेष्टितः ॥ अयःपाशाःसुदंत्यस्यदा-
 रुपाशास्तथैवच ॥ २० ॥ स्योनेतिपृथिवीर्देवींप्रपद्येन्नियतःसदा ॥ जपेदेनांचतत्रापिभूमिपाशास्तमुच्यते ॥ २१ ॥ अगन्यागमनेचैत-
 त्प्रायश्चित्तंविधीयते ॥ अन्यत्रगुरुतस्पाच्चतस्तात्पापास्तमुच्यते ॥ २२ ॥ द्वादशाहमसंजानःस्वगोत्रागमनेजपेत् ॥ अर्धमासमसंजानःस-
 खिदारोपसंविशन् ॥ २३ ॥ इदमापःप्रवहत्यत्किंचेदृष्टचंपुनः ॥ इतिचैतजपेदापःप्रविश्यैतेषुकर्मसु ॥ २४ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यजुहु-
 यादाब्यमन्वहम् ॥ सूक्ताभ्यापरएताभ्यांयइच्छेद्भूमिमात्मनः ॥ २५ ॥ आस्यदंघ्रंविगाह्यांभःप्राञ्जुखःप्रयतःशुचिः ॥ सूक्ताभ्यांतिस्त्रएताभ्या-
 मुपतिष्ठेद्विवाकरम् ॥ २६ ॥ अनश्नतातुजन्मत्र्यष्टिकामेनयत्नतः ॥ पंचरात्रेव्यतीतेतुमहर्षभवाप्तुयात् ॥ २७ ॥ योऽरिभिःसंप्रपद्येतअभि-
 शस्येतवामृषा ॥ उपोष्यैवंत्रिरात्रंसजुहुयादाब्यमन्वहम् ॥ २८ ॥ इन्द्रासोमेतिसूक्तंजपेच्चैतच्छतावरम् ॥ किंचिदद्याद्द्विजेभ्योतिस्त्रणु-

तेसर्वशात्रवान् ॥ २९ ॥ यस्यलुप्येद्रतंमोहाद्राल्यैर्वासंस्पृशोद्विजः ॥ उपोष्याल्यंचजुहुयात्त्वममेव्रतपाइति ॥३०॥ प्रसम्राजमितित्वे-
 तज्जपत्रीश्वेद्विवाकरम् ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतस्त्रात्वात्त्रात्वादिनेदिने ॥३१॥ अभियुक्तोभवेद्यस्तुविवदेद्वापिकेनचित् ॥ निर्जित्यसगणान्त्र-
 तुष्केणस्त्रात्वावैप्रातरुत्थितः ॥ द्वौभूमाजुपतिष्ठेतसत्रायतिभयात्स्वयम् ॥३४॥ वृचंजस्त्रायदित्येतस्त्रात्वाभ्यर्च्यपुरंदरम् ॥३३॥ नहीतियञ्च-
 सान्कामान्संपूज्यवसुरोचिषः ॥३५॥ आद्यानित्रीणिसूक्तानिपंचचाप्रेवृहन्मिति ॥ षट्प्रथान्यानि सूक्तानि अग्निरइतीतिचा ॥३६॥ प्रकृता-
 नितिचाध्यायंभोजनात्प्राक्पठेदिदम् ॥ सर्वान्कामानवाप्तिसुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥३७॥ प्राग्भोजनमिदं ब्रह्मन्मानवानुमहर्षिणाम् ॥ पूर्वा-
 त्प्राप्तुयात्परासृष्टिद्रविणंचोर्जमेवच ॥ समिधेतिजुहोत्यश्रौसूक्तेनप्रत्यूचंघृतम् ॥ जपेत्प्रातःशुचिर्भूत्वानासत्यावर्च्यसुव्रतः ॥३९॥
 त्वारिंशकेनेदंशुकेनाद्येतिवज्जिणम् ॥४१॥ सख्यंलब्ध्वामर्हेद्रेणसपत्न्यांस्वणुतेवहन् ॥ प्राश्रीयाज्जपतोत्रास्त्रिश्रकृत्वाविधानतः ॥४२॥
 तस्मात्पूर्वाह्निकोध्यायःसृतोयंरिप्रनाशनः ॥ वाशंमहीतिजत्वाचप्राप्तोत्यारोग्यमेवच ॥४३॥ दुःस्वप्नीःपराजस्वाप्रातःपार्थैःप्रसुच्यते ॥ द्विच-
 शंनोभनेतिद्वाभ्यांतुयुक्त्वात्रंप्रयतःशुचिः ॥४४॥ हृदयेपाणिनास्पृश्याज्योर्जिवेदगदःसुखी ॥ यतोभयंविजानीयात्तस्यांदिशियतव्रतः
 ॥४५॥ शुचौदेशेभिमाधायजुहुयाद्विद्रमर्च्यच ॥ यतइत्याज्यमुत्पूतंपद्भिर्गंधान्निवेद्यच ॥४६॥ पायसंदधिमंथवायूपान्वाभ्युपहार-
 येत् ॥ अहोरात्रसुपोष्यैकंतिलान्वाघृतमेववा ॥४७॥ उत्वामंदंत्वितिस्नातोहुत्वाशत्रुं प्रमापयेत् ॥ बद्धोवाप्यवरुद्धोवावाग्यतःप्रयतो जपेत्

॥ ४८ ॥ त्याश्रित्यादित्यद्वैवल्यंसद्योमुच्येतबंधनात् ॥ यद्वावस्तुजपेन्नित्यप्रगाथंनियतःशुचिः ॥ ४९ ॥ सकीर्तिमतुलंगंप्राप्यसर्वोन्कामा-
 न्समश्रुते ॥ त्वन्नोअग्रइतिसूक्तेनहुत्वाच्योभिचृतेनतु ॥ ३५० ॥ पालितोविश्वतोदीप्ताप्राप्रुयाद्द्विहोतोरियम् ॥ आतुसूक्तेनसततंधन्याचे-
 तुरंदरम् ॥ ५१ ॥ प्रसमित्पाणयेतसैधंधन्यच्छविदृत्रहा ॥ कन्यावारितिसूक्तंतुसततंनियतो जपेत् ॥ ५२ ॥ त्वग्दोषिणीतथालोत्रीक्षिप्रंत-
 स्मात्प्रमोचयेत् ॥ यदद्यकषेत्युदितेरवौस्तुत्वापुरंदरम् ॥ ५३ ॥ गृणन्नपोहतेरिप्रंबश्यंवाकुरुतेजगत् ॥ यद्वागितिद्वृचैर्नैत्यगौरयोऽर्चविसुत्र-
 तः ॥ ५४ ॥ तस्यनासंस्कृतावाणीमुखादुच्चार्यतेकचित् ॥ वण्महान्निदित्दृष्ट्वाकंसुपतिष्टेष्टचंपठन् ॥ ५५ ॥ ब्रुवन्नत्यनुतांवाणींनल्लिपेदवृते-
 नसः ॥ पूर्णचंद्रमसिब्योत्स्वामियंयेत्यनुसेवयेत् ॥ ५६ ॥ चंद्रदृष्टिस्त्वनिमिपोवर्षस्वीदृष्टिमान्भवेत् ॥ प्रजाहेतिजपन्स्नात्वानयोनिंप्रति-
 जायते ॥ ५७ ॥ मातेतिगामुपस्पृश्यजपन्मास्तुसमश्रुते ॥ वचोविदमिदित्वेतांजपन्वाचंसमश्रुते ॥ ५८ ॥ पावमानंपरंहेतन्नवमंडलं
 पठेत् ॥ स्नात्वाशुचिःशुचौदेशेसपवित्रःसकांचनः ॥ ५९ ॥ इत्पृग्विधानेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ स्वादिष्टयेतिगायत्रीःपावमानी-
 जीभेद्विजः ॥ पवित्राणांपवित्रंतुपावमानीर्कंचोजपेत् ॥ ३६० ॥ प्रयतोऽप्सुनिमज्ज्याशुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ एतासांकीर्तनंपुण्यसारणंधार-
 णंतथा ॥ ६१ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मलोकंसमश्रुते ॥ एतेषांतुयथोक्तांनांगुणवद्यद्यदुत्तरम् ॥ ६२ ॥ कीर्तनात्तुभवेत्पूतःस्मरणात्स्मर-
 तेपरम् ॥ धारणाद्ब्रह्माणभेतिपूतात्मावितिद्वियः ॥ ६३ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मणोर्विदतेपदम् ॥ श्रावयेद्देवताकृत्येनाह्मणान्मुंजतोऽप्रतः
 ॥ ६४ ॥ श्रीणातिदेवतांशश्वत्समर्धयतिकर्मवा ॥ पित्र्येपितृन्श्रीणयंतिश्रविताःप्रयतात्मना ॥ ६५ ॥ कृत्वादोपानुसहतोव्यपेयादीन्प्रयी-
 यचं ॥ जह्वातरत्समंदीयंप्रविश्यापक्यहाच्छुचिः ॥ ६६ ॥ अक्षय्यंचभवेदन्नंपितृभ्यःपरमंमधु ॥ यःपावमानीरथेतिपूतात्मावितिद्वियः

॥ ६७ ॥ तस्य कामदुघामूर्त्तुचोपतिष्ठति च येन वः ॥ आयुर्बलं यशो वित्तं प्रजां कीर्तिमनामयम् ॥ ६८ ॥ स्वाध्यायं पुण्यमनुलूतः प्रामोति चाक्षयं ॥
 अशक्तस्तु जपयुक्तास्त्रिंशद्विंशतिरुक्ताः ॥ ६९ ॥ सप्तविंशतिश्च यः प्रोक्ताः पवित्रस्य च याः पराः ॥ ऋचां द्विपष्टिः प्रोक्तं यं पवस्वेत्यृषिसत्तमैः
 ॥ ३७० ॥ सर्वकल्मषनाशाय पावनाय शिवाय च ॥ स्वादिष्ट्येति सूक्तानां सप्तपष्टिरिहोदिताः ॥ ७१ ॥ दशोत्तराण्युच्यंश्चैव पावमानीः श-
 तानिपट् ॥ एतल्लुहन्जपेन्मंत्रं घोरं मृत्युभयं हरेत् ॥ ७२ ॥ व्याधिभ्यः परिमोक्षं चलभते नात्र संशयः ॥ प्रतिगृह्याप्रतिग्राह्यं मुक्त्वा चान्विग-
 हितम् ॥ ७३ ॥ जपं सारत्समं दीयं प्रविश्यापक्यहान्छुचिः ॥ पावमानं परं ह्येतद्रहसामपनोदनम् ॥ ७४ ॥ प्राणानायम्य च ध्यायेद्देवान्पितृ-
 नृषीन् ॥ उपोष्याज्यं च जुहुयाद्भिसोमं च पूजयेत् ॥ ७५ ॥ सरस्वतीं चार्चयेत्तपयौ बुभुसु सर्पिषा ॥ अध्यात्मकं पवित्रं ते सूक्तं जस्वापुनः शुचि-
 ॥ ७६ ॥ गतिमिष्टामवाप्नोति विद्वते चेहसिद्धयः ॥ नानानमितिसूक्तान्यत्तत्काले च जपेत्सकृत् ॥ ७७ ॥ जप्त्वा चैव परस्थानममृतत्वं च ग-
 आपो हिष्टेति नियतः मयुं जीतसदा द्विजः ॥ ७८ ॥ ज्ञानार्थं शुद्धिकामस्तु जपेत्तत्रिःसमाहितः ॥ अस्युचैव निमज्जित्वा त्रिःपठेत्सुस-
 संसरेत् ॥ ७९ ॥ ब्रह्महातुकपालेन खट्वांगीचीरसंघृतः ॥ चरेद्द्वादशवर्षाणि स्वकर्मपरिकीर्तयन् ॥ ३८० ॥ अजपन्मनसैवैतद्वापो हिष्टेति
 ॥ ८२ ॥ समेत्यन्नाह्मणान्पूरुथत्तं चरितव्रतम् ॥ आचरितं भवेत्किंचिन्मिथ्यावादीपतेत्युनः ॥ ८३ ॥ दशवरान्दशपरान्हन्यात्समनृतं वदन् ॥
 उँभो इति वदेद्विप्रैरनुज्ञातः शुचिर्जपेत् ॥ ८४ ॥ स्थालीपाकं च कुर्वीत सोमयेव तचारिणे ॥ एवं समुच्यते पापात्सावित्रीं प्रतिपद्य च ॥ ८५ ॥
 ब्रह्महातुपुराशक्रत्स्वाष्ट्रं हत्वा ह्यपि प्रभुं ॥ सिंधुद्वीपस्तमेताभिरभियुच्यव्यमोचयत् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मसं च गुरुद्रव्यं स्तेयं कृत्वा जपन्निमाः ॥

अनेनैवविघानेनषड्भिरिवैः प्रमुच्यते ॥ ८७ ॥ ब्रह्महाचसुरापश्चनियमेनजपन्निमाः ॥ अनेनैवोपचारेणब्रह्मघ्नइवमुच्यते ॥ ८८ ॥
 ब्राह्मणस्यरुषोद्यम्यजयेदेतान्निपाल्यच ॥ त्र्यहंनिपाल्योपवसेदेकाहमवगूर्यच ॥ ८९ ॥ शोणितंतुप्रहारेणोत्पाद्यसकथंचन ॥ त्रिरात्रमेवोप-
 वसेज्जपेतापिप्रसाद्यतम् ॥ ३९० ॥ श्रातरुत्थायसततंक्षुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ रात्रौकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९१ ॥ सायं-
 चनित्यमेताभिःक्षुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ दिवाकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९२ ॥ उपतिष्ठेतराजानंयमसूक्तेनवैद्विजः ॥ स्थाली-
 पाकंतुक्षुर्वीतपक्षयोर्यथैमदैवतम् ॥ ९३ ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांयजेतहविषायमम् ॥ परेधिवांसमित्येतसूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥ ९४ ॥ पुरायुपःप्र-
 मीयेतनजातुसकथंचन ॥ प्रीयेत्तस्ययमोरामृत्युतिंचातेप्रयच्छति ॥ ९५ ॥ धर्मराजायस्वाहेतिमंत्रांतेजुहुयाद्धविः ॥ वैशाखपौर्णमास्यांतु
 कर्मनित्यंप्रयोजयेत् ॥ ९६ ॥ अथनेपर्वसुख्नात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकम् ॥ यमायसगणायैवतद्भयंनसर्विदति ॥ ९७ ॥ नित्यमेवप्रपद्येत्परं-
 मृत्युलोकपन्दिजः ॥ नक्तमोजीमिताहारःपरिसवत्सरंसदा ॥ ९८ ॥ नैतंपुरायुधान्मृत्युर्नयेत्तेससुतप्रजम् ॥ फलाहारोजपन्मृत्युंत्रिभिर्वरमिता-
 शनः ॥ ९९ ॥ पष्ठकालेतुसुंजीतफलमूलमथापिवा ॥ स्थानासनाभ्यांविहरेदुदकेशिशिरेवसन् ॥ १०० ॥ श्रीभ्रमंपंचतपास्तुस्याद्द्वर्षाख-
 भ्रावकाशकः ॥ एवंयुक्तोजयेन्मृत्युरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ ११ ॥ भ्रातुर्भार्यामपुत्रस्यसंतानार्थंमृतेपतौ ॥ देवरोन्वारुरुक्षंतीसुदीर्घ्वेतिनिव-
 र्तेयेत् ॥ १२ ॥ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेघृताभ्यक्तोऽथवाग्यतः ॥ एकस्तुत्पादेयुत्तन्नद्वितीयंकथंचन ॥ ३ ॥ दशरक्षंतुशांत्यर्थंभद्रंनइतिसंसरेत् ॥
 नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वाभानसर्विदेत्सुखम् ॥ ४ ॥ फलाहारोभवेन्मासंसांचापःपिवेत्ततः ॥ वायुमक्षोभवेन्मासंजपन्नेतत्सहस्रशः ॥ ५ ॥
 मनस्यैवास्यासिच्यतिसर्वकामाःसमीहिताः ॥ दिव्यान्पश्यतिगंधर्वांसिद्धान्पश्यतिचारणान् ॥ ६ ॥ अंतर्धानंचत्रजलसाल्लोकादाकाशगोभवे-

त् ॥ दूरात्पश्यति दूराच्चमृणोतिपरमेष्ठिवत् ॥ ७ ॥ प्रदेवत्रेतिनियतो जपेतरुधन्वसु ॥ प्राणांति केभ्ये प्राप्ते क्षिप्रमंभःसविंदति ॥ ८ ॥
 वैभीतकांस्तुत्रीनक्षान्धैःसममिवासायेत् ॥ पुष्यैरवकिरेचैवंस्थापयित्वाविहायसि ॥ ९ ॥ संहत्यपादौतारात्रितिष्ठन्नक्षस्तुतिंजपेत् ॥ १० ॥
 जेतुमिच्छेत्सृष्ट्यामूर्धनितंजपेत् ॥ व्युषायामृदितेसूर्येजपन्नाडेवनंजपेत् ॥ एतामेवजपेन्नित्यंजयत्यज्ञैर्नजीयते ॥ ११ ॥ यमेव
 वरुणस्यचक्षुसइतिनित्यशः ॥ १२ ॥ अस्यैवचोत्तमर्गेकायथैर्नोभ्यःप्रमुच्यते ॥ तयाज्यंजुहुयान्नित्यमेनोभ्योविप्रमुच्यते ॥ १३ ॥ दिव-
 स्परीतिसूक्तंजपेच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धांश्रद्धाकामःसमाहितः ॥ १४ ॥ माप्रगामेतिचजपेत्समूढोगहनेपथि ॥ स्वस्तिमा-
 न्त्रजतेऽध्वानंविंदतेचपरंखुलम् ॥ १५ ॥ क्षीणायुरितिमन्येतयं क्वित्सुहृदप्रियम् ॥ यत्तेयममितिस्नातस्तस्यमूर्धानमालभेत् ॥ १६ ॥ सह-
 स्रकृत्वःपंचाहंजपेदायुर्लभेतसः ॥ घृतेनसिंधुद्वीपस्यसूक्तेनचलेपयेत् ॥ १७ ॥ संविशन्ऋयनेनित्यमेतन्मंत्रंजपेत्तवै ॥ पुत्रान्भार्याप्रियं
 चान्यमात्मानंचसमालभेत् ॥ १८ ॥ जीवाद्युक्तिं प्रयुंजीतनित्यमेतांघृतेनतु ॥ क्षोतांस्यभज्यसर्वाणिखुखीभवतिविज्वरः ॥ १९ ॥ इद-
 मित्थेतिमंत्रोयंसहस्रसनिरुच्यते ॥ अर्धमासंहविष्यान्नमर्धमासंपयःपिवेत् ॥ २० ॥ उपोष्यचापरंपक्षमरण्येस्थंदिलेजुचौ ॥ औदुंबरेध्मं
 प्रज्वाल्यजुहुयात्पावकेघृतम् ॥ २१ ॥ सुक्सुचौचमसाश्चैवसर्वमौदुंबरंभवेत् ॥ हुत्वाहुतिसहस्रंजुतेनकामेनयुज्यते ॥ २२ ॥ आभोगमेव
 कर्मैतज्जानीयात्सिद्धिमेवतु ॥ व्यर्थमव्यर्थमेवैतत्फलंचास्यप्रयच्छति ॥ २३ ॥ चतुष्पथेचान्नकामआदित्याभिसुखोद्युतम् ॥ जुहुयाद्धनकाम-
 स्तुसहस्रंभोजयेद्द्विजान् ॥ २४ ॥ पशुकामोजपेद्दोषेजुहुयाद्वायुपोषितः ॥ विधिनातेननियतःसहस्रंविंदतेपशून् ॥ २५ ॥ लोहलोहित-

हेमानांकारयेन्निवृत्तमणिम् ॥ सहस्रसमिधां वैवसंपातामिहुतो भवेत् ॥ २७ ॥ हुत्वासहस्रसंपातं शिरसा धारयेत्तत् ॥ पाणिनावाञ्चुचिर्नित्यं स-
 हस्रानुचरो भवेत् ॥ २८ ॥ परावत स्वस्थानं स्नातकस्य विधीयते ॥ स्वर्गकामश्च तं नित्यजपे तनियतव्रतः ॥ २९ ॥ बृहस्पते प्रथममिति नि-
 लं ज्ञानस्तुतिजपेत् ॥ ज्ञानवान्भवति श्रीमानन्तं विदते श्रियम् ॥ ३० ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थुपयो भवेन्नरः ॥ वयःसुपर्णा इत्येतां जप-
 न्वैर्विदते श्रियम् ॥ ३१ ॥ तमसा प्रावृत्तो यस्तु मन्येतात्मानमात्मनि ॥ अश्रियावापि संयुक्तो जपन्नेतां प्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ अक्षिणी प्रातरुत्थाय
 विष्टु जीतैतया सदा ॥ चक्षुष्मान्भवति श्रीमाल्लक्ष्मीश्चापि प्रवर्धते ॥ ३३ ॥ नतं विदाथेत्येतां च जपन्विप्रः समाहितः ॥ विहाय कल्मषं सर्वं ब्रह्मा-
 भ्येतिसनातनम् ॥ ३४ ॥ अनया पर्वसु स्नात्वा यः प्रदद्यात्तिलोदकम् ॥ यमाय सगणायैव तद्भयं स न विदति ॥ ३५ ॥ यस्ते मन्यो इति सदा तपन्न-
 ने त्विमे जपेत् ॥ धृतेनामिहुतं द्वाभ्यां धारयेत् दायसंमणिम् ॥ ३६ ॥ जुहुयादाय संशं कुमाभ्यां भवेत् चतुर्दशीम् ॥ खादिरेध्मसमिद्धे श्रौसपन्नान्प्रति-
 वाधते ॥ ३७ ॥ यथा हि परमं ब्रह्म गुह्यं पावनमद्भुतम् ॥ तथा संवननं हृद्यं न ह्यस्माद्द्विद्यते परम् ॥ ३८ ॥ उपोष्य द्वादशहा निजपन्ने तस्य पिप्पुनिः ॥
 तन्मना प्रथतः सत्याग्निरहोभ्युदयादपः ॥ ३९ ॥ अंतोद्वद्वादशहस्य शुचौ देशे समाहितः ॥ पुंसः प्रतिकृतिं कुर्याद्भूमौ पांसुमयीं कृती ॥ ४० ॥
 तस्याहृद्यदेशं तु समाक्रम्य जपेद्द्वयम् ॥ अमोघं कर्म जानीयाद्द्वोरोग्रे गते सति ॥ ४१ ॥ त्र्यह्वेण धनिनैवैश्वर्यं च तूत्रेण क्षत्रियम् ॥ राजानं पंचरा-
 त्रेण पद्भूत्रेण द्विजोत्तमम् ॥ ४२ ॥ तपस्विनः सप्त रात्रा जपेद्भुंजीत चैव तम् ॥ अपि वोपो पितः स्नातो जपेदेतत्सदा स्थितः ॥ ४३ ॥ य इच्छेद्दशमा-
 ने तु हीनं तु परिवर्जयेत् ॥ सहस्रसंपातं तु बिल्वानां चूर्णमावपेत् ॥ ४४ ॥ उदपाने वशं नेतुं जपं क्षिप्रमानयेत् ॥ मातर्योत्समनि पुत्रे पुपितृभ्रा-
 तृसु हस्तु च ॥ ४५ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुजीत शिरसा धारयेत्तत् ॥ सुमित्रं तु परिष्वज्य मूर्धन्या प्रायचात्मजम् ॥ ४६ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुजीत शास्त्रार्थाय

ऋक्सं-

॥ ५८ ॥

सुखाय च ॥ असंसिद्धे संवने पांसुप्रतिकृतिं पथि ॥ ४७ ॥ प्रज्वाल्य जुहुयाद्भिष्टृतेन ब्राह्मणो यद्दि ॥ क्षत्रियस्त्वथ तैलेन सार्षपेण विशोपि च ॥ ४८ ॥ आयसीं वा प्रतिकृतिमग्निमध्ये निधापयेत् ॥ तांच प्रज्वलितां मत्वा जुहुयात्तन्मनाः शुचिः ॥ ४९ ॥ उयेण सहसाहन्यात्कुद्धञ्जु-
हुयाद्दृतम् ॥ यथा यथा प्रज्वलिते हूयते जाते वेदसि ॥ ४५० ॥ दीप्तां प्रतिकृतिं विप्रस्तथा सवशमेष्यति ॥ इमशानदग्घपांसूनां कुर्याद्द्वे दिविल-
क्षणम् ॥ ५१ ॥ वैभीतकेष्मज्वलिते लोहप्रतिकृतिं त्यसेत् ॥ अर्धरात्रे स्थितै तैलं सार्षपं लवणां वितम् ॥ ५२ ॥ तत्र शरमयं कुर्यात्प्रस्तरं प्रति-
लोमतः ॥ त्रिपुशंकुपुचासीनो जुहुयादुग्रदर्शनः ॥ ५३ ॥ सुक्तकेशो वधं प्रेप्सुरचिरेण प्रसाधयेत् ॥ अथवाभिचरे देनं जुहुयाद्वात्मशोणितम् ॥ ५४ ॥ वशं नयति राजानं क्षिप्रं जनपदं पुरम् ॥ पुष्टिकर्मापि कर्तव्यं हृद्येनैव यतात्मना ॥ ५५ ॥ अनागसि न कुर्वीत ब्राह्मणो विधसंयुतम् ॥ सरू-
पवत्सायागोश्च प्रयसासाधयेच्चरुम् ॥ ५६ ॥ सहस्रसं पातहुतं पायसे वत्समग्रजम् ॥ सहस्रानुचरो वत्सः सस्याद्रोगैर्विर्जितः ॥ ५७ ॥ गाश्चैव
पाययेत्ताश्च भवंति व्याधिर्विजाताः ॥ पुत्रांश्च प्रार्थयेन्निलं प्रियातन्यांश्च सज्जनान् ॥ ५८ ॥ निरामयाश्च स्निग्धाश्च भवंति विगतज्वराः ॥ स्त्रियं
चेदभिमन्येत तस्याः संवननं महत् ॥ ५९ ॥ व्रीहीणां न खमिन्ना न तं दुलान्सूक्ष्ममूर्णितान् ॥ सहस्रसं पातहुतान्स्वेदयेत्कुशलो म्रिना ॥ ६० ॥
तेन प्रतिकृतिं कुर्यात्तां ध्यात्वा मनसा स्त्रियम् ॥ अक्तां सार्षपै तैलेन जुहुयाद्गशश्चताम् ॥ ६१ ॥ पादौ प्रथमतश्छिद्यात्फडित्यमौ निधापयेत् ॥ अथ
जंघे जातु जी च ऊरुवाहूततः शिरः ॥ ६२ ॥ छित्त्वा हृदयदेशं तु हृदये खेनिवेशयेत् ॥ जपत्रेतद्यपि विप्रस्त्री वशं साधिगच्छति ॥ ६३ ॥
नैतत्परगृहीता सुनसा ध्वीपुकथं च न ॥ न धर्मत्रतशीला सुकुर्वीति द्विजसत्तमः ॥ ६४ ॥ कामं परिगृहीता सुहीनवर्णो सुयश्चरेत् ॥ पतिमस्यागु-
णी कुर्वन्पूर्वपश्चात्तुतां स्त्रियम् ॥ ६५ ॥ मुक्तां वा पायसं सद्यश्छेदं धित्वा निधापयेत् ॥ तद्दूर्णकृत्य जायायै देयं संवननं स्मृतम् ॥ ६६ ॥ महावृक्ष-

ऋग्विधानं

॥ ५८ ॥

फलान्येवमयुगमान्यभिसंनयेत् ॥ तेषांयुगमानिभंजीतस्वयमर्धांनिशेषयेत् ॥६७॥ तानिदद्याद्यसिच्छेत्तुवशीकंतुजपनृषिम् ॥ सुहृद्भ्रूत्वासु-
 हृद्यस्येयंसवननंस्तृतम् ॥६८॥ एकैकमभिरुपंतुहृद्यसूक्ताद्यतःपुनः ॥ कर्माणित्वभिरूपाणिङ्कुर्याद्यस्तुयेच्छति ॥ ६९ ॥ पराकदास-
 स्याविधिहृद्योक्तविदुर्बुधाः ॥ स्त्रीणांसवननंचैतयुंसामपिविधीयते ॥४७०॥ द्वेष्येतुज्ञातिनामेवजपेवैवसदायुषि ॥ खादिरकारयेच्छं-
 कुंहृदिदंसंनिवेशयेत् ॥ ७१ ॥ कृत्वाप्रतिष्ठातिंपूर्वपांशुभिर्वाथवातुषैः ॥ इषुमय्यनुमंथैवसंप्रांसंप्रकल्पयेत् ॥७२॥ रिपुघ्नमेतज्जानी-
 यात्प्रयुक्तमपराजितम् ॥ पराकदासप्रैष्यार्थहृद्यंसवननंस्तृतम् ॥७३॥ चिंतयन्मनसैवैतत्सूक्तंसिद्धिनियच्छति ॥ सूर्यायैभाववृत्तुंश्रावये-
 त्कन्यकापिता ॥७४॥ अतुरुपंसुसहसंभर्तारंतेनविदति ॥ इमामितिजपेत्कन्यानाभिमालभ्यनित्यशः ॥ ७५ ॥ एवमेवजपेद्भक्तार्दीर्घा-
 युःसप्तमेत्ततः ॥ ज्ञापयेद्भिरूपैश्चभ्राताकन्यापितापिवा ॥७६॥ शतंपुत्रवतीयावन्नचभर्त्रीविद्युष्यते ॥ सम्राज्ञीतिजपेन्मूर्ध्निकन्यामालभ्य
 नित्यशः ॥७७॥ अश्रुश्चशुरदेवरैर्ननांद्राचापिपूज्यते ॥ इन्द्राण्याकृतसंवाद्भानेसूक्तंप्रयोजयेत् ॥७८॥ नववर्गोत्तमयुतंपतिसौभाग्यपुत्रदम् ॥
 जलपुष्पोत्करयुतेचित्रकुंभसमावृते ॥७९॥ कर्तव्योऽत्रतथायोगःसोमगंधर्ववह्निनाम् ॥ भगयात्सरसांचैवयक्षाधिपतयेपिच ॥४८०॥
 इंद्राण्यैदेवपत्नीनारतिप्रद्युम्नयोस्तथा ॥ नदीसलिलसंपूर्णेषंगव्यसमायुते ॥८१॥ हुत्वाग्निहापयेत्कन्यांस्थितांदेशेदुदक्षिणे ॥ प्रियंगुवटना-
 गानांकषायोद्दृष्टकेरसम् ॥८२॥ संपातामिदुत्कृत्वासर्वौषधिसमन्वितम् ॥ अभिमंथ्यचसूक्तांतेनवमिश्चस्त्ववीतवै ॥८३॥ एताभिरङ्किःपूर्णे-
 नअभिपिंचेदुपोषिताम् ॥ याःपतिप्रियःस्त्रियस्तन्व्यःशान्थंतेनास्थितेनवै ॥८४॥ ज्ञापयेदाहनस्याग्निर्विचार्याविप्रवादिनीम् ॥ सूक्तादुपोद्धरेदे-
 नंनसेशइतितुष्टुचम् ॥८५॥ उपदिष्टेयमेकेषांपुंसःकर्मणिपौरुषे ॥ रक्षोहणंवाजिनमित्येतद्रक्षोहणंजपेत् ॥८६॥ अभिप्रज्वाल्यचैतेनरुपतिष्ठेतनि

लशः ॥ अब्याहुतीश्चुहुयात्तेतरक्षांसिवाधते ॥ ८७ ॥ एतद्रक्षोहृणंशंतिः परमैपाप्रकीर्तिता ॥ हविष्पातीयमेतनुसूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥ ८८ ॥
 गर्हितान्नात्तृयोगेचहृविष्पातीयमभ्यसेत् ॥ पवित्रंपरमं ह्येतद्द्यातव्यं चाप्यभीक्ष्णशः ॥ ८९ ॥ आदित्येदृष्टिमास्थायपणमासान्नियतोभवेत् ॥
 देवयानंसंपथानंपश्यत्यादित्यमंडले ॥ ९० ॥ विद्यावैश्वानरीचास्यस्वकायस्थाप्रकाशते ॥ हविष्पातीयमभ्यस्यसर्वपापैः प्रसूच्यते ॥ ९१ ॥
 इंद्रंस्त्वेतिसूक्तजपेच्छत्रुनिवर्हणम् ॥ पवित्राणापवित्रं च गुह्यं पावनमद्भुतम् ॥ ९२ ॥ शुक्रपक्षे शुभे वारे सुनक्षत्रे सुगोचरे ॥ द्वादश्यां पुत्रकामाय
 चरं शुर्वतिवैष्णवम् ॥ ९३ ॥ दंपत्योरुपवासः स्यादेकादश्यां सुरालये ॥ ऋग्भिः पौडशभिः सम्यगर्चयित्वा जनार्दनम् ॥ ९४ ॥ चरं पुरुषसूक्तेन शप-
 येत्पुत्रकाम्यया ॥ प्राप्नुयाद्वैष्णवं पुत्रमचिरात्संततिक्षमम् ॥ ९५ ॥ द्वादशद्वादशीः सम्यकपयसानिर्वपेच्चरुम् ॥ यः करोति ह्यस्यस्याद्याति विष्णोः
 परंपदम् ॥ ९६ ॥ हुत्वाग्निविविधवत्सम्यगृग्भिः पौडशभिर्वुधः ॥ कृतांजलिपुटो भूत्वास्तवंताभिः प्रयोजयेत् ॥ ९७ ॥ केशवं मार्गशीर्षे तु पौ-
 पेनारायणं तथा ॥ माधवं माघमासे तु गोविंदं फाल्गुने पुनः ॥ ९८ ॥ चैत्रे चैव तथा विष्णुवैशाखे मधुसूदनम् ॥ ज्येष्ठे त्रिविक्रमं विद्यादापादे वाम-
 नं विदुः ॥ ९९ ॥ श्रावणे श्रीधरं विद्याशुद्धपीकेशं ततः परे ॥ आश्विने पद्मनाभं तु दामोदरं च कार्तिके ॥ ५०० ॥ द्वादशैतानि नामानि ऋष्यशृं-
 गोऽत्रवीन्मुनिः ॥ पूजयेन्मासनामभिः सर्वान्कामान्समश्रुते ॥ ११ ॥ आयुर्भंतसुतंसूते परामेधासमन्वितम् ॥ धनवंतं प्रजावंतं धार्भिकं सात्विकं
 तथा ॥ १२ ॥ समिधोश्च तथृक्षस्य हुत्वाग्निजुहुयात्पुनः ॥ उपस्थानं हुताशस्य ध्यात्वा न्यमधुसूदनम् ॥ ३ ॥ हविर्होमंततः कुर्यात्प्रत्यृचं वाग्य-
 तः शुचिः ॥ सूक्तेन जुहुयादाज्यमादावंते च पूर्ववत् ॥ ४ ॥ हविः शेषं नमस्कृतवानारीनारायणं पतिम् ॥ भक्षयित्वा हविः शेषं लब्धवाणीः स वि-
 शेरक्षणम् ॥ ५ ॥ ततस्तु कृत्वेदं कर्म कर्तव्यं द्विजतर्पणम् ॥ द्वितीयं स्त्रीनिवर्तेत यावद्गर्भं च धिदति ॥ ६ ॥ अपुत्रास्तपुत्रावायाचकन्याः प्रसूयते ॥

क्षिप्रं साजनेत्युत्तमृष्यशृगोयथाब्रवीत् ॥ ७ ॥ अर्चनं संप्रवक्ष्यामि विष्णोरमिततेजसः ॥ यत्कृत्वा मुनयः सर्वे ब्रह्मनिर्वाणमाप्नुयुः ॥ ८ ॥
 अस्वमौहृदयेसूर्येऽंघ्रिले प्रतिमासु च ॥ पट्वेते बुहरेः सम्यगर्चनं मुनिभिः स्मृतम् ॥ ९ ॥ अमौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणाम् ॥
 प्रतिमास्वरूपबुद्धीनां यो गिनां हृदये हरिः ॥ ५१० ॥ आपो ह्यायतनं तस्य तस्मात्तासु सदा हरिः ॥ तस्य सर्वगतत्वाच्चर्यांघ्रिले भावितात्मनाम् ॥ ११ ॥
 दद्यात्पुरुषसूक्तेन यः पुरुषाण्यप एव वा ॥ अर्चितं त्याज्जगदिदं तेन सर्वं चराचरम् ॥ १२ ॥ आनुष्टुभस्य सूक्तस्य त्रिष्टुवंतस्य देवता ॥ पुरुषोऽथ जग-
 द्वीजमृषिर्नारायणः स्मृतः ॥ १३ ॥ नारायणमहाबाहोऽशृणुष्वैकं महाप्रभो ॥ वक्ष्ये पुरुषसूक्तस्य विधानं त्वर्चनं प्रति ॥ १४ ॥ अग्नि कार्यज-
 पविधिस्तोत्रं चैव तदात्मकम् ॥ स्नात्वा यथोक्तविधिना प्राञ्जुलः शुद्धमानसः ॥ १५ ॥ प्रथमां विन्यसे द्वाभे द्वितीयां दक्षिणे करे ॥ तृतीयां वाम-
 पादे तु चतुर्थीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १६ ॥ पंचमीं वामजानुनिषष्टीं वै दक्षिणे न्यसेत् ॥ सप्तमीं वामकुक्षौ तु अष्टमीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १७ ॥ नवमीं
 नाभिदेशे तु दशमीं हृदये न्यसेत् ॥ एकादशीं कंठदेशे द्वादशीं वामबाहुके ॥ १८ ॥ त्रयोदशीं दक्षिणे च आस्ये चैव चतुर्दशीम् ॥ अक्षणोः पंचदशीं
 चैव षोडशीं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ १९ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा पश्चात्पूजासमारभेत् ॥ यथा देहे तथा देवे न्यासं कृत्वा विधानतः ॥ ५२० ॥ आद्य-
 यावाहये देवमृचातु पुरुषोत्तमम् ॥ द्वितीययासनं दद्यात्पादां चैव तृतीयया ॥ २१ ॥ अर्घ्यं चतुर्थयां दातव्यं पंचम्याचमनीयकम् ॥ पष्ठ्यास्नानं
 प्रकूर्ध्वं तिसप्तम्यामस्त्रमेव तु ॥ २२ ॥ यज्ञोपवीतमष्टम्यानवम्याचातुलेपनम् ॥ पुष्पं दशम्यादातव्यमेकादश्यातु धूपकम् ॥ २६ ॥ द्वादश्या
 दीपकं दद्यात्त्रयोदश्यानिवेदनम् ॥ चतुर्दश्यानमस्कारं पंचदश्याप्रदक्षिणाम् ॥ २४ ॥ दक्षिणा तु यथाशक्ति षोडश्याचप्रदापयेत् ॥ स्नानेन खेच-
 नैवेद्ये दद्यादाचमनीयकम् ॥ २५ ॥ ततः प्रदक्षिणा कृत्वा जपं कुर्यात्समाहितः ॥ यथाशक्ति जपित्वा तु सूक्तं तस्मै निवेदयेत् ॥ २६ ॥ देवस्य द-

क्षिणेपार्श्वेकुंडंस्थंडिलमेववा ॥ कारयेत्प्रथमेनैवद्वितीयेनतुप्रोक्षणम् ॥२७॥ तृतीययात्रिमाद्दध्याच्चतुर्थ्याचसर्भिधनम् ॥ पंचम्याज्यस्यश्रप
 णंचरोश्चश्रपणंतथा ॥ २८ ॥ षष्ठेनैवाभिमध्येतुकरूपयेत्पद्ममासनम् ॥ चिंतयेद्देवदेशं कालानलसमप्रभम् ॥२९॥ ततो गंधंचपुष्पंचधू-
 पदीपनिवेदनम् ॥ अनुज्ञाप्यततः कुर्यात्सप्तम्यादियथाक्रमम् ॥५३०॥ समिधस्तावतीः पूर्वजुहुयादभिघारिताः ॥ ततो घृतेन जुहुयाच्चरुणाच
 ततः पुनः ॥३१॥ एवंहुत्वा ततश्चैवमनुज्ञाप्यथयाक्रमम् ॥ अग्नेर्भगवतस्तस्यसमीपेस्तोत्रमुचरेत् ॥३२॥ जित्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावना ॥
 सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ नमो हिरण्यगर्भाय प्रधानाव्यक्त रूपिणे ॥ ॐ नमो वासुदेवाय शुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥
 देवानां दानवानां च सामान्यमसिदैवतम् ॥ सर्वदा चरणद्वंद्वं जामिशरणंतव ॥३५॥ एकस्त्वमसिलोकस्य स्रष्टासंहारकस्तथा ॥ ३४ ॥
 आनुसंताच गुणमायासमावृतः ॥ संसारसागरं घोरमनंतं छेदं भाजनम् ॥ त्वामेव शरणं प्राप्य निस्तरंति मनीषिणः ॥३७॥ नतेरूपं न-
 चाकारो नायुधानि न चारूपदम् ॥ तथापि पुरुषाकारो भक्तानां त्वंप्रकाशसे ॥३८॥ नैवाकं चित्परोक्षं तेन प्रत्यक्षोसि कस्यचित् ॥ नैवाकं चिद्दसा-
 ध्यं तेन च साव्योसि कस्यचित् ॥ ३९ ॥ कार्याणां कारणं पूर्णं वचसां वाच्यमुत्तमम् ॥ योगिनां परमांसिद्धिं विदंति परमं विदः ॥५४०॥ अहं
 भीतोस्मि देवेश संसारे सिन्धुहाभये ॥ त्राहि मां पुंडरीकाक्षनजानेशरणं परम् ॥ ४१ ॥ कालेष्वपि च सर्वेषु दिक्षु सर्वानुचाच्युत ॥ शरीरे विगते-
 वापि च तैमे महद्भयम् ॥४२॥ त्वत्पादकमलादन्यत्र मे जन्मांतरेष्वपि ॥ निमित्तं कुशलस्यास्ति येन गच्छामिसद्गतिम् ॥ ४३ ॥ विज्ञानं यदि-
 दं प्राप्तं यद्दिदं ज्ञानमर्जितम् ॥ जन्मांतरेपि मे देवमाभूदस्य परिश्रयः ॥४४॥ दुर्गतावपि जातस्य त्वद्गतो मे मनोरथः ॥ यदि नाथं च विदेयतावता-
 सिद्धतीसदा ॥४५॥ अकामकलुषं चित्तं मते पादयोः स्थितम् ॥ कामये विष्णुपादैस्तु सर्वजन्मसु केवलम् ॥ ४६ ॥ पुरुषस्य हरेः सूक्तं स्वर्ग्यंध-

न्ययशस्करम् ॥ आत्मज्ञानसिद्धिपुण्ययोगज्ञानसिद्धिपरम् ॥ ४७ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवंदिनेदिने ॥ किं करोतीति चात्मानन्देवाये
 वनिवेदयेत् ॥ ४८ ॥ फलाहारो भवेन्मासंपश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥ फलानिमुक्त्वोपवसेन्मासमग्निश्चवर्तयेत् ॥ अरण्ये
 निवसेन्नित्यं जपत्रेतद्यंषिसदा ॥ ५० ॥ त्रिस्त्रिषवणकालेपुलायादसुसमाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेत्सूक्तानेननित्यशः ॥ ५१ ॥
 आब्याहुतीरतेनैवहुत्वैतंचितयेदृषिम् ॥ ऊर्ध्वमासात्फलाहारस्त्रिमिर्वैर्जयेद्विवम् ॥ ५२ ॥ तद्भक्तस्तन्मनायुक्तोदशवर्षोऽन्यतन्यभाक् ॥
 साक्षात्पश्यतिद्वंद्वं नारायणमनामयम् ॥ ५३ ॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेनत्वष्टारं जगतोऽव्ययम् ॥ गृहस्थधर्मवर्तेतन्यायवृत्तः समाहितः ॥ ५४ ॥
 एतदेवं चितयेत नारायणमनामयम् ॥ अर्धरात्रेत्यक्तनिद्रव्यथायशुचिवायतः ॥ ५५ ॥ संप्रसुप्तेपुसृतेषु योग्युंजीतयोगवित् ॥ ऋज्वासीनः
 समेदेशेनिर्वातेशब्दवर्जिते ॥ ५६ ॥ सव्यंपादंदक्षिणस्यां जानुनिर्येपयेत्ततः ॥ संहत्यदक्षिणंपादंसव्येजानुनियच्छति ॥ ५७ ॥ ब्रह्माज-
 लिच्छतः स्वस्थो योगसंमिलितेक्षणः ॥ ७० ॥ नमस्त्युक्त्वास्वहृदयं चितयेद्विकुत्सितः ॥ ५८ ॥ तत्रात्मानंसमाध्यादिद्रियाणि मनस्तथा ॥ न च सु-
 ध्येत किंचान्यन्नपश्येच्छृणुयान्न च ॥ ५९ ॥ ननमस्येत्सदायोगंतदाप्राप्तः स उच्यते ॥ हृद्येतस्यपिमभ्यस्येत्पश्यन्नेवयथाश्रुति ॥ ५६० ॥
 प्राणानान्यन्यचासीनोयावच्चिंततदुर्षितम् ॥ उच्छ्वसिष्यत्योनासिगमयित्वा मनस्तथा ॥ ६१ ॥ उच्छ्वसेदेवमसक्तस्तन्मनायोगसुत्रयेत् ॥
 एवं हि युंज्यात्सामान्यनपश्येच्छृणुयान्न च ॥ ६२ ॥ तदाशनैर्नियच्छेत हृदयादूर्ध्वमेवतु ॥ समौ तु जातूचास्यं च नासि कानयनेभुवौ ॥ ६३ ॥
 भ्रुवोर्मध्ये परस्थानंतत्रैतस्त्रारयेत्स्थिरम् ॥ ललाटे देशे धार्याथमूर्धानंगमयेत्ततः ॥ ६४ ॥ उच्छ्वसं श्रयथा कालं नाभितश्चोच्छ्वसेत्पुनः ॥ एतत्प-
 रस्थानसुं ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ ६५ ॥ एवं युक्तो महात्मा सन्महात्मानं प्रपद्यते ॥ यदिस्यात्सुकृती शुद्धोयद्विवापापकृतमः ॥ ६६ ॥ ७५-

लभ्यपरं ब्रह्मगतिं ज्ञात्वा भवेच्छुचिः ॥ सर्वपापावबद्धशुद्धैस्तत्रयतो जयेत् ॥ ६७ ॥ अपि जिज्ञासनादेव गच्छेत्परमांगतिम् ॥ धारणात्तुष्टु-
 थक्कुर्याद्धर्मेणानेत्यशः ॥ ६८ ॥ आदित्ये मौचंद्रमसिष्टुक्षात्रेषु च धारयेत् ॥ पर्वताग्नेसमुद्रे वा यत्र वापि मनोरमेत् ॥ ६९ ॥ नत्वेव विष-
 न्याप्य धारयतीतकथंचन ॥ बह्वत्रदुःखं जानीयात्प्रवृत्तसेन्मरणे सति ॥ ५७० ॥ धार्मिकाणां कुलेषु लोकेषु योगभ्रष्टो भिजायते ॥ ६९ ॥ नत्वेव विष-
 दंतस एव ऋषिसत्तमः ॥ ७१ ॥ तदामूर्धः परं ज्योतिर्नक्षत्रपथमुन्नयेत् ॥ योगीयोगेश्वरं प्राप्य निर्द्वंद्वः परमात्मवित् ॥ ७२ ॥ सर्वत्रैवात्मना-
 त्मानं पश्येद्विपरायणः ॥ जपेनैव सदा ज्ञातः पवित्रमिदमुत्तमम् ॥ ७३ ॥ अपि पातकसंयुक्तः काले न सुकृती भवेत् ॥ येन येन च कामेन तत्सि-
 मश्रुषिसदा ॥ ७४ ॥ ससकामः सशुद्धः स्याच्छ्रद्धधानस्य कुर्वतः ॥ होमं वाप्यथं वा जाप्यमुपहारमथोचरुम् ॥ ७५ ॥ कुर्वतीयेन कामेन तत्सि-
 द्विसमधारयेत् ॥ ज्ञातिश्रेष्ठं महद्विचं यशो लोके परांगतिम् ॥ ७६ ॥ पापेन विप्रमोक्षस्तु तत्सिद्धिसमवधारयेत् ॥ ७५ ॥ कुर्वतीयेन कामेन तत्सि-
 व्यवस्थितम् ॥ ७७ ॥ ग्राह्यमलंतयन्नेन जहाभ्येति सनातनम् ॥ सहस्रशीर्षेति सूक्तं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ७८ ॥ ज्ञानगम्यं परं सूक्ष्मं व्याप्य सर्व-
 स्थतः ॥ ब्रह्मेद्रुद्रपर्जन्या अत्र सूक्तेषु व्यवस्थिताः ॥ ७९ ॥ अत्र स्थमेतद्द्रष्टव्यं जगत्स्थावरजंगमम् ॥ ७८ ॥ वेदगर्भशरीरेण सर्वैव नारायणः
 ॥ ५८० ॥ भक्तानुं कं पीभगवान्भूयते पुरुषोत्तमः ॥ पूजार्थं तस्य देवस्य न तस्य युपाहृतात् ॥ ८१ ॥ आरण्यकविधानेन निर्वेत्प्रत्यहं चरुम् ॥
 यावतो वापिशक्यं ते अहासर्वान्समापयेत् ॥ ८२ ॥ आसहसात्तत्र शुद्धिव्यहोतुर्देवातिसः ॥ आरण्यकविधानेन निर्वेत्प्रत्यहं चरुम् ॥
 ध्येयः सदा सवितुं मंडलमभ्यवर्तनारायणः सरसि जासनसंनिविष्टः ॥ केयूरान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारी हिरण्यवपुर्दृत्शंखचक्रः ॥ ८३ ॥

एतस्युयः पठति केवलमेव सूक्तं नारायणस्य चरणवामिवंद्यवंधौ ॥ पाठेन तेन परमैण सनातनस्य स्थानं जरा मरणवर्जितमेति विष्णोः ॥ ८६ ॥
 द्विषाभ्रौ जलेषु भैर्यानि न हृदये हरिम् ॥ यजंति सूर्यो नित्यं जपंति रविमंडले ॥ ८७ ॥ बिल्वपत्रं शमीपत्रं प्रभृत्तुंगारकस्य च ॥ मालतीकुशपद्मं
 च सद्यस्तुष्टिकरं हरैः ॥ ८८ ॥ यत्रैतत्पठ्यते किंचित्छाया न्यन्मनसैव तु ॥ संपाद्य तत्प्रसादाद्ब्रह्मदेवदेवस्य च क्रिणः ॥ ८९ ॥ पत्रैश्च पुष्पैश्च फलैश्च
 तोयै रक्रीतलवधैश्च सदैव सस्तु ॥ भक्त्यै कलभ्यै पुरुषे पुराणे सुत्तै किमर्थं क्रियते तु यत्नः ॥ ५९० ॥ इत्येव सुक्तः पुरुषस्य विष्णो रचो विधिर्विष्णु-
 कुमारनाम्ना ॥ सुत्तये कर्मार्गं प्रतिबोधनाय दृष्ट्वा विधानं त्विह नारदोक्तम् ॥ ९१ ॥ इत्युग्विधाने तृतीयो व्यायः ॥ ३ ॥ ॥ शालोषधीः स्वस्त्य-
 यनं जपे तनियतव्रतः ॥ ओषधीश्च यजेन्नित्यं षण्मासानेव नित्यशः ॥ ९२ ॥ दृष्ट्वा शरदिवै रुद्रमोषधीश्च यजेत्तथा ॥ नभवं लामयास्तस्य त-
 शाजीर्णादिका निच ॥ ९३ ॥ क्रियांतु सप्त रात्रेण सप्त षट्त्वः समाहितः ॥ प्रपद्ये तौ षधीर्विप्रः सूक्तमेतज्जपन्सदा ॥ ९४ ॥ द्विषत्क्षेत्रादिहा ल-
 ष्वाभिमिति विज्ञापयेत् च ॥ स्वक्षेत्रे च रुणे वेष्ट्वा विंदे तो द्विषदो षधीः ॥ ९५ ॥ वृष्टिकामो जिताहारः प्रपद्ये तद्बृहस्पतिम् ॥ पायसे नोपहारेण होमेन च
 समन्वितः ॥ ९६ ॥ बृहस्पते प्रतीयेत दृष्टिकामः प्रयोजयेत् ॥ पर्जन्यं च नमस्कृत्वा वृष्टिं विंदे तिशोभनाम् ॥ ९७ ॥ सर्वत्र तु पराशांतिज्ञेयो-
 प्रतिरथस्तृषिः ॥ यमेव देशं गच्छेत्तशं वानुष्यनुमंत्रितः ॥ ९८ ॥ नाजित्वा विनिवर्तेत् परं द्वित्रह्मणो बलं ॥ सर्वकर्मैर्जपेदेतत्सर्वकामसमृद्धये
 ॥ ९९ ॥ संग्राममभ्युद्यतो वाराजा चैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वोन्विजयते शत्रून्नुपराजीयते परैः ॥ ६०० ॥ पथि स्वस्त्ययनं चैतत्तत्करे म्यश्चर-
 न्पथि ॥ भूतोरगपिशाचेभ्यः सर्वेभ्यः परिरक्षति ॥ १ ॥ भूतांशस्य ऋषेः सूक्तं राजा कामः शुचिर्जपन् ॥ अतुरूपं प्रजामाशुलभते नात्र संशयः
 ॥ २ ॥ स्थालीपाके ननासत्यावग्धिनो तु यजेद्विजः ॥ अनेनैव तु सुखेन ह्युत्साधानुमंत्रयेत् ॥ ३ ॥ पायसं कुसरं मांसमोदनं दधि सक्तुकात् ॥

कुल्मापांश्चकरंभांश्चफलानिविधानिच ॥ ४ ॥ चित्रमात्यशुभान्प्रधानान्नपानान्नियानिच ॥ भक्ष्यंभोज्यंचपेयंचसमाहृत्योदितेरेवौ ॥
 भूतांशमभ्यसेत्तावद्यावदस्तमितोरविः ॥ ५ ॥ अर्धरात्रेत्वक्रांतेततोऽश्विभ्यांनिवेदयेत् ॥ दीर्घाशुषंसुरूपंचलभेत्युत्रंसुवर्चसम् ॥ ६ ॥
 इतिसर्वत्रयत्रयोपप्रिष्टति ॥ ८ ॥ पाप्मोपहृतमात्मानंयोमन्येतविचक्षणः ॥ ७ ॥ नवावदेवाइत्येतज्जपेतनियतत्रतः ॥ अत्रंवि-
 घेद्वाक्कामोहुनेदाहुंजपन्निमाः ॥ अहंरुद्रेभिरित्येतद्वाग्मीभवतिपूजितः ॥ ६१० ॥ नतमित्यष्टकंसूक्तैश्चैश्वरैर्वज्रपन्मुनिः ॥ इत्तलंतुकल्मषं
 इत्वाविश्वैर्देवैःसहासते ॥ ११ ॥ रात्रींप्रपद्येमनसाशुचिःपर्णव्रतोनिशि ॥ यःकामयेतनपुनर्जायेयमितियोनितु ॥ १२ ॥ सहस्रकृत्वोस-
 नसाजपेद्वात्रीतिरात्रिषु ॥ स्थालीपाकेनरात्रिचयजेताहरहर्तिशि ॥ तन्मत्तानिशिचासीनस्तिष्टेदहनियार्मिकः ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वसंवत्सराच्चै-
 वचरुंपयसिसंस्कृतम् ॥ सहस्रकृत्वस्त्वेतेनदिवाहोमोविधीयते ॥ १४ ॥ जुहुयान्निशिपूर्वस्निग्धगोरात्रौसमाहितः ॥ दिवाचाविश्वर्तिकार्य-
 छायायामंशुतेजसा ॥ १५ ॥ प्रतिप्रयतआत्मवान्सूक्तुमनसाजपेत् ॥ संवत्सरेऽष्टतीयेतुसर्पिषासाधयेच्चरुम् ॥ १६ ॥ अथास्यवरदादेवी
 रात्रिर्भवतिशर्वरी ॥ विद्यापयीततादेवीवरदांस्यसमागतां ॥ १७ ॥ संवत्सरेऽत्रतौमासिदिवसेस्निग्धणेपिवा ॥ प्रयाणकालोभवितातववत्सेति
 वत्सला ॥ १८ ॥ रात्रिसूक्तंजपन्नेवतंकाळंप्रतिपद्यते ॥ नयोर्निपुनरायातिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १९ ॥ समाश्वेवर्चइत्येतत्सर्वकामैर्जपेद्वि-
 जः ॥ जुह्वन्नाज्यमनैवसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ६२० ॥ यांकरूपयंतीतिसदाजपेतनियतत्रतः ॥ नैनंकृत्यानिहिंसतिक्नुद्वाभिचरितानि
 च ॥ २१ ॥ यमांगिरसकल्पैस्तुतद्विदोभिचरेत्सः ॥ प्रलंगिरसकल्पेनसर्वास्तान्प्रतिवाधते ॥ २२ ॥ प्रलंगिरसविद्वांस्तुनरिष्येतकदा-

चन ॥ नैनं कृत्यानि हिं संति ज्ञाता ज्ञाता निवाकचित् ॥ २३ ॥ अजानताजानतावाकृद्धेनाधर्षितेनवा ॥ आकृष्टं वादुरुकं वानेनो विद्वतितद्धि-
 दम् ॥ २४ ॥ एवमेव जपेन्नित्यसृषिस्वस्त्ययनाय वै ॥ सर्वप्रायश्चित्तमेतदभाषतऋषिः स्वयम् ॥ २५ ॥ स्वावराणां निवेशेषु नगराणां तथैव च ॥
 ग्रामाणां च गृहाणां च जपे तत्सृषिसदा ॥ २६ ॥ जोतरूपमयं विद्वान्कारयेत्त्रिवृत्तमणिम् ॥ सहस्रसं पातवहुत्सृपिणतेन ततः ॥ २७ ॥ प्रति-
 मुच्येत शिरसि श्रीवायामथ वोरसि ॥ नैनं कृत्यानि हिं संति ज्ञाता ज्ञाता नियानि च ॥ २८ ॥ अनेनैव तु सूक्तेन राज्ञां तु समलोहितम् ॥ कारयेत्
 मणिं विद्वान्स्तावदेवानुमंत्रणम् ॥ २९ ॥ संग्रामेषु ध्वजाप्राणिवादित्राण्यनुमंत्रयेत् ॥ आसना निचशय्याश्च यानानि विविधानि च ॥ ६३० ॥
 तस्याभिचरते साक्षाद्गिरिपरिपिस्वयम् ॥ प्रत्यांगिरसकल्पेन सर्वतत्प्रतिवाधते ॥ ३१ ॥ अमानुषीरमिचरेत्कृत्याः सूकं जपन्निदम् ॥ मुच्यते स-
 र्वतो निष्ठां किंपुनर्मानुषाङ्गयम् ॥ ३२ ॥ तपस्वी नियतो दांतः प्रयोक्ता चेद्भवेदपि ॥ सर्वतरतिशांतात्मा तपोहि सुमहद्वलम् ॥ ३३ ॥ आयुष्य-
 मायुर्वर्चस्यं सूकं दाक्षायणं महत् ॥ अलंकारं हिरण्यं वा प्राप्य दाक्षायणं जपेत् ॥ प्राप्तोऽसः श्रियमादत्ते बहु चान्नं समश्नुते ॥ ३४ ॥ नासदासीदि-
 त्ति जपेच्छुहुयाधोगतत्सरः ॥ प्रजापतेस्तु सायुज्यं द्वादशाब्दैः समश्नुते ॥ ३५ ॥ उत्तदेवा इति जपेदामया वीयतव्रतः ॥ घृतकुंभं निधायाथ जुहु-
 याज्जातवैदसि ॥ ३६ ॥ कुंभसपातमन्यस्मिन्कास्यपात्रे निधापयेत् ॥ योऽन्नाथ्यं लंचान्नं त्यात्स इदं प्रकाशयेत् ॥ ३७ ॥ तेनाज्येनांगम-
 भ्यज्यशनकैरन्नभागं भवेत् ॥ रोगार्तस्याप्यनेनैव गान्नं वत्वाजपेदिदम् ॥ अजीर्णांन्नोत्थं जयीत सुखी भवति विज्वरः ॥ ३८ ॥ अमे अच्छावदे-
 से तद्धनकामः प्रयोजयेत् ॥ नियतः सर्पिपाहुत्वाजपेद्युतशः पुनः ॥ ३९ ॥ खादिराणां हि स मिधां जुहुयाद्दशतीर्दश ॥ दशकृत्वः सदारण
 रायस्योपेण पुज्यति ॥ ६४० ॥ बिल्वोदुंबरपालाशैस्तथारौहितिकैश्च यः ॥ जुहुयाद्धनकामस्तुरायस्योपेण पुज्यति ॥ ६१ ॥ वैभीतक्रेम्भै-

वैश्वैश्वानुहुयादुर्धमासकम् ॥ द्विषद्वेषणं तस्यातेसूक्तमेतत्प्रयोजयेत् ॥ ४२ ॥ द्विषंतं धनिं न हत्वा द्विषतो विदते धनम् ॥ अथवा जल्पमेव स्याद्वाय-
 स्पोषधनार्थिना ॥ ४३ ॥ अयमग्नेजरितेति जपेदग्निमये सति ॥ विधिना तर्पयित्वाग्निपयोदधिघृतादिभिः ॥ ४४ ॥ स्वयंपातुं यावदिच्छेत्ता-
 वहुत्वाचतुर्दिशम् ॥ अपामिदं परिणयेत्संततोदकधारया ॥ ४५ ॥ उत्तहदइवभूत्वान्नेभेषजमंति कात् ॥ अरण्यमेत्यपाठांतु क्रीणीयाद्यवसुष्टि-
 ना ॥ ४६ ॥ यदिसौम्यसिसोमायत्वांपरिक्रीणान्योषधिम् ॥ यदिवारुण्यसिवरुणायत्वांपरिक्रीणान्यहंततः ॥ ४७ ॥ वसुम्यश्चाय रुद्रेभ्य
 आदित्येभ्योथवापुनः ॥ वैश्वदेव्यसिविश्वेभ्यः परिक्रीणान्यहंततः ॥ ४८ ॥ क्षित्वा सुमनसधूर्वमोषध्यासहवीरुधैः ॥ तस्य वीर्यसमादत्ते
 कर्मयत्र करिष्यति ॥ ४९ ॥ तांतुमध्ये संदधीतौषधीनांच विहायसि ॥ ग्रहणेत्यौषधीनांच सर्वत्रैष विधिर्भवेत् ॥ ५० ॥ उत्त्वापयीताथपा-
 ठांत्विसामितिजपन्निह ॥ प्रातश्चपेषयेदेनांसंसादिब्रह्मचारिणाम् ॥ ५१ ॥ तदुलाभेन तव ताकन्यया ब्राह्मणेन वा ॥ प्रातःशुचिस्तांघृतेन त्रिःपि-
 वेदुमंत्रिताम् ॥ ५२ ॥ इमामिति तु सूक्तेन शतकृत्वोदशवरम् ॥ सपत्नीं बाधते तेन पतिश्चातीव मन्यते ॥ ५३ ॥ पतिस्तु परिजप्यैनांपाठामे-
 तेन वैषिबेत् ॥ पयसा सप्त रात्रेण सपत्नीं ता निचूर्णमूलौषधान्यपि ॥ विनाशयेयुः पुरुषं तस्मान्नान्यत्समाचरेत् ॥ ५६ ॥ प्रियंवदाभर्तुरियाभर्तयस्याः परा-
 ॥ ५५ ॥ अन्यथाचोपनीतानि चूर्णमूलौषधान्यपि ॥ विनाशयेयुः पत्युः सवनं न महत् ॥ अलोकाय मलोकस्यामज्जते नरके हि सा
 यणम् ॥ वाक्चैव मधुराय स्याः पत्युः सवनं न महत् ॥ प्रियं भर्तारसासाद्यपि वेदेवौषधीमिमाम् ॥ ५७ ॥ प्रियंवदां सुशीलं च धर्मपत्नीमनिंदितां ॥
 अवमन्येत यो मोहात्समाहुः पुरुषाय मम् ॥ ५८ ॥ अरण्यानीत्यरण्येषु जपेत्सूक्तमनेकशः ॥ अरण्यानीं न मस्कृत्वा आरण्यान्प्रतिवाधते ॥ ५९ ॥
 श्रद्धासूक्तं जपेन्नित्यं श्रद्धाकामः समाहितः ॥ सर्वत्र लभते श्रद्धां मेधासूक्तं तथैव च ॥ ६० ॥ ब्राह्मीमासाद्य सूक्ते द्वे जपेत्तनियतव्रतः ॥ तां पि-

वेतयथाशक्त्याज्यहस्तासिद्धिनियच्छति ॥ ६१ ॥ शंखपुष्पीतुपयसात्राह्नीपुष्पाणिसर्पिषा ॥ शतावरीचपयसावचामङ्घ्रितेनवा ॥ ६२ ॥
 सूक्ताभ्यामनुमंत्राभ्यामेकैकांतुज्यहंपिबेत् ॥ श्रद्धामेधांस्थृतिपुष्टिवलंलक्ष्मीचर्विदति ॥ ६३ ॥ सिद्धिप्राप्नोतिपरमादीर्घमायुःसमश्रुते ॥
 अथवामनसाध्यायेत्सूक्तंसिद्धिनियच्छति ॥ ६४ ॥ शासइत्यासपन्नसंप्राभेविजिगीषतः ॥ प्रयोक्तव्यंतुशुचिनाजुहुयात्तत्रसिद्धयः ॥ ६५ ॥
 अथवाजव्यमेवस्थात्संप्राभममिगच्छतः ॥ शासइत्येतियोहंतुशत्रूस्तांस्तुविवाधते ॥ ६६ ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुजपेन्नित्यंशिरिविठम् ॥
 अपमार्गमयींशाखांसदर्भांसहवीरुधैः ॥ ६७ ॥ गृहीत्वात्मानंपावयेदधश्चोर्ध्वचनित्यशः ॥ आज्यंवानेनजुहुयात्सहस्रंदशतीर्दश ॥ ज्यहेणतु-
 दतेदेहादलक्ष्मीशतवार्षिकीम् ॥ ६८ ॥ चांद्रायणंचरन्नेतत्सूक्तंसिद्धिकरंजपेत् ॥ अलक्ष्मीर्तुदतेदेहादपिर्वर्षसहस्रिकी ॥ ६९ ॥ गृहीतंय-
 क्ष्मणादर्भान्गृहीत्वासंस्पृशन्जपेत् ॥ मुंचामित्वाहविधेतिथक्ष्माणमपकर्षति ॥ ६७० ॥ समिद्धमग्निजुहुयादाज्येनैवयथाविधि ॥ संपात-
 माज्येनिनेत्संपातैश्चपयःपिबेत् ॥ ७१ ॥ संपातभाजनेसर्पिश्चूर्णतत्रनिधापयेत् ॥ तत्रास्यभोजनीयंस्थात्पानीयंचानुमंत्रितम् ॥ ७२ ॥
 स्वादिराणिचकाष्ठानिचूर्णकृत्वासहंबुभिः ॥ साधयीतरसंचैषामध्वाज्याभ्यांपिबेत्सह ॥ ७३ ॥ मुंचामित्वाहविधेति तत्रतत्रप्रयोजयेत् ॥
 यक्ष्माणमपकर्षतिशरीरारोग्यकर्मणा ॥ ७४ ॥ यस्यागर्भःप्रमीयतत्राग्नौजुहुयाद्धविः ॥ ब्रह्मणाग्निःसंविदानइत्याज्येनयथाविधि ॥ ७५ ॥
 आज्यशेषेणचाभ्यज्यगर्भिणीप्रसेवेत्ततः ॥ पिबेदेवाज्यशेषंतुजीवन्तस्याःप्रजायते ॥ ७६ ॥ जातानिचेत्प्रमीयेरत्राज्यंकृत्वातुमंत्रितम् ॥
 जुहुयाद्ब्रह्माभिरितिसंपातान्नियेन्मणौ ॥ ७७ ॥ मणितुन्निवृत्तेसूत्रेवासयेद्वाससासह ॥ न्यग्रोधशुंगयातत्रशुक्लोहितवेष्टितम् ॥ ७८ ॥
 तंसाविज्ययुतेनैवानुमंत्र्याथयाविधि ॥ संपातैर्युतेनैवब्रह्मणेतिचसंस्तुतम् ॥ ७९ ॥ उपरिष्टाच्चसावित्र्यातावेवानुमंत्रणम् ॥ सर्वैः स्वस्त्यनै-

अथैवजपेदमिहुतमणिम् ॥ ६८० ॥ शिरसाधारयेन्नारीप्रयतागर्भिणीसती ॥ दृतीयगर्भमासेतुमणिमेतंसमासजेत् ॥ पुष्पवतीपरंनारीगौः
 सवत्साचरेद्यथा ॥ ८१ ॥ बहुपानीयथवसान्वत्सेनपिवतासह ॥ जातस्यलुक्कुमारस्यकंठेतमणिसासजेत् ॥ ८२ ॥ आष्यशेषंपुरस्कृत्यत-
 मभ्यव्यङ्कुमारकम् ॥ हुत्वास्वस्त्ययनेरेवक्षीपुमांसंप्रसूयते ॥ ८३ ॥ ऊर्ध्ववर्षास्त्वस्त्ययनंपुनरेवविधीयते ॥ पुनस्तनप्रदानार्थंश्रद्धासूक्तेन
 पाययेत् ॥ ८४ ॥ मेघासूक्तेनचैवैतलिपष्टन्नीहिमयंकृतम् ॥ मधुमिश्रंजातरूपमेधावीतेनजायते ॥ ८५ ॥ शतंवर्षाणिजीवेतस्त्रियतेनपुरा-
 युपः ॥ स्थतमेवचतस्यस्यात्वषण्मासाक्वततःपरं ॥ ८६ ॥ आष्यंसंस्कृत्यजुहुयादक्षीभ्यांतइतिद्विजः ॥ पाणिनालुघृताक्तेनमूर्धानंसंस्पृशे-
 ततः ॥ ८७ ॥ कर्णेनित्रेचचुबुंकंनसिकांचैवसंस्पृशेत् ॥ एवमेवजपेन्नित्यंयक्ष्मणोविप्रमुच्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनयक्ष्मनाशन-
 माचरेत् ॥ होमैश्चैवजपैश्चैवयक्ष्मनाशनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ अपेहीतिजपेत्सूक्तंशुचिर्दुःस्वप्ननाशनम् ॥ देवाःकपोतइतिलुकपोतस्यप्रवेशने
 ॥ ६९० ॥ सूक्तेनजुहुयादाष्यंयमदूतंहंतंविदुः ॥ सपत्नप्रयुंजीतऋषभंजपहोमयोः ॥ ९१ ॥ येनेदमितिवैनित्यंजपेतनियतत्रतः ॥
 समाधिंमनसस्तेनविदतेनैवमुद्यति ॥ ९२ ॥ मयोभूर्वातइतिलुगवांसस्त्ययनंजपेत् ॥ यवानांलुघृताक्तानांकारीपेभ्रौसमाहितः ॥ ९३ ॥
 जुहुयाद्रौष्ठमव्येतुदधिमध्वाव्यसंस्कृतात् ॥ राजानमभिमिच्येतपुष्येणश्रवणेनवा ॥ ९४ ॥ पौष्णसावित्रसौम्याश्विरोहिण्यामुत्तरासुच ॥
 हुत्वाभिराजलिगाभिःसावित्र्याप्रयतःशुचिः ॥ ९५ ॥ महाव्याहृतिमिश्रैवसंपातामिहुतोभवेत् ॥ सर्वौषधिरसैःरुक्षणेनैदीनांसलिलेनच
 ॥ ९६ ॥ व्याघ्रचर्मण्यथासीनमासंघामभिमिच्यच ॥ तिष्ठन्प्रत्यङ्मुखोऽब्रूयाज्ज्यत्वंपृथिवीमिमाम् ॥ ९७ ॥ धर्मस्तेनिखिलोराजन्वर्धतांपाल-
 यप्रजाः ॥ वर्धत्वंचश्रियैपुष्ट्यैजयाभ्युदयायच ॥ ९८ ॥ राजानःसंतुतेगोत्रेत्ततोऽप्रतिरथंजपेत् ॥ वैयात्रंतुभवेत्समिदौदुंबरीभवेत्

॥ ९९ ॥ त्रिरेनमभिषिच्यैवंदुंभीनसिमंत्रयेत् ॥ ग्राच्यांत्वादिशिवसवोह्यमिषिंचतुजेसे ॥ ७०० ॥ दक्षिणस्यांत्वादिशिरुद्राभ-
 मिषिंचतुष्टुद्धये ॥ प्रतीच्यांत्वादिश्यादित्याभिमिषिंचतुष्टुष्टये ॥ १ ॥ विश्वेदेवाउदीच्यांत्वाअमिषिंचतुष्टुष्टयेसे ॥ अमिषिच्यचराजा-
 नमाशीर्भिरसिंचद्य ॥ २ ॥ आत्वाहार्पमंतरेधीत्यथैनसिमंत्रयेत् ॥ पतंगमितिवैनिजपेदज्ञानभेदनम् ॥ ३ ॥ मायाभेदनमेत-
 द्विसर्वाभायाःप्रबाधते ॥ शांवरिर्मिद्रजालांवाभायांमेतेनवारयेत् ॥ ४ ॥ अदृष्टानांचसत्वानांभायांमेतेनबाधते ॥ लभूष्वितिस्वस्त्य-
 यंजपेत्तनियतव्रतः ॥ ५ ॥ पुष्पंदृष्टतुयागर्भनगृह्णीयाद्वयोन्विता ॥ विष्णुर्योनिनेजमेपयोनिशृङ्घाततोजपेत् ॥ ६ ॥ महित्री-
 णामवोस्त्वितिपथिस्वस्त्ययंजपेत् ॥ ग्रामयेथद्विषेह्वंयंजपेद्विष्यस्यनिच्छतिम् ॥ ७ ॥ आयंगौःसार्पराक्षीतुसर्पनेतेनबाधते ॥ पवि-
 त्राणांपवित्रंजपेदेवाघमर्षणम् ॥ ८ ॥ आपःप्रविश्ययश्चैतत्रिःपठेतसमाहितः ॥ अथाश्वमेधावशृथस्ताहशंमनुरज्वीत् ॥ ९ ॥ अशु-
 च्येवनिमज्जित्वात्रिःपठेदधमर्षणम् ॥ अथाश्वमेधावशृथाएवंतद्विषिरज्वीत् ॥ १० ॥ यथाश्वमेधःक्रतुराद्रसर्वपापप्रणोदनः ॥ तथाघ-
 मर्षणंस्त्रुंसर्वपापप्रणोदनम् ॥ ११ ॥ सेनादारणमेतत्स्यात्रैह्यस्वमितिशौनकः ॥ मनसाध्येयमेतत्तुमन्यतेशौनकस्त्वृषिः ॥ १२ ॥ संस-
 मिद्युवसेषुषुषुसौत्रावृकरणमहत् ॥ ज्ञातिभेदेग्रयुंजीतनमिद्यतेकदाचन ॥ १३ ॥ कृतेभेदेतुसंज्ञानमेतत्संधिकरंजपेत् ॥ नतत्रभेदोभूयः
 स्याद्यत्रैतत्सतंजपेत् ॥ १४ ॥ तच्छंयोरारवृणीमहइतिस्वस्त्ययंजपेत् ॥ महानाश्रयःपरं ब्रह्मशुक्रं च्योतिःसनातनम् ॥ १५ ॥ सपत्न्याश्रय-
 पुण्याश्रपावमान्यःपराःस्युताः ॥ दृष्टिकामोजपेक्षैताआपोहैताःसनातनाः ॥ १६ ॥ अकारपूर्वाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ॥ सूक्ता-
 न्यतेमहानाश्रयःसंहितासाऽमृतास्मृता ॥ १७ ॥ अमृततन्थयुर्वेदाःपूर्वसंहितयानया ॥ जपेदेनाशुचिर्नित्यममृतत्वंसगच्छति ॥ १८ ॥

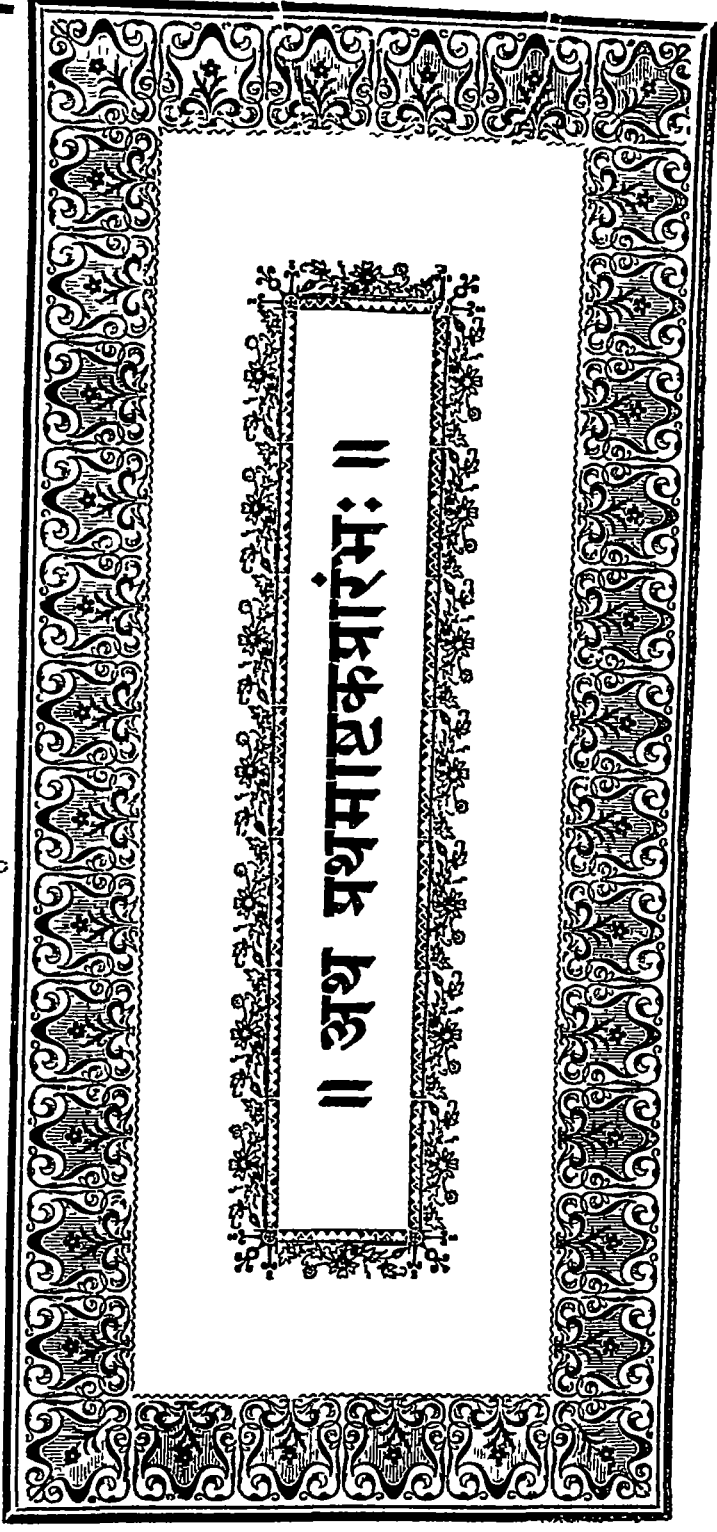
अत्रैवतुल्येन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः ॥ पित्र्यांतांसंहितादिपत्नृप्रीणातिचैतया ॥ १९ ॥ एवमेवसमाहृत्यवाससीसंहिताभवेत् ॥
 रौद्रादित्वावैश्वदेवीयदेवत्यां चकामयेत् ॥ ७२० ॥ कुर्वतिवास्तुशमनंमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ॥ पुण्यैर्गधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः
 ॥ २१ ॥ वास्तुसर्वप्रविकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच ॥ वास्तोष्पतिंयजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिम् ॥ २ ॥ औदुम्बरपलाशैश्चबलिंप्रतिदिशिंहरत् ॥
 सूर्योवायुर्यमःपितरोवरुणोनिर्ऋतिस्तथा ॥ २३ ॥ सोमोमर्द्दइत्येतादिध्रुदिन्देवताःस्थिताः ॥ दद्याद्दानं ब्राह्मणेभ्यः शिवंभवतुवास्त्विति
 ॥ २४ ॥ प्रतिस्वत्सरंकार्यगृहैर्गृहमेधिना ॥ यचेवंसविधंनान्यदनुक्तमपिकिंचन ॥ २५ ॥ अभिमिद्रमथोवायुंसूर्यमन्याश्चदेवताः ॥
 आराधयिषुर्योयामभिधत्तेतथात्रताम् ॥ २६ ॥ असिरूपेणसूक्तेनयथादिष्टंप्रयोजनम् ॥ ऋषीणांमंत्रहृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥
 सर्वत्रदक्षिणांदद्याद्धनंवाकर्मसिद्धये ॥ नत्वेवादक्षिणं कर्म किंचिदस्तीतिशौनकः ॥ २८ ॥ शक्त्याहिपूर्णेपात्रेणसंमिताप्यंततोभवेत् ॥
 तस्मात्सल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये ॥ २९ ॥ ऋषभैकादशादद्याद्येनवातुष्यतेगुरुः ॥ धर्मज्ञेसत्यवादिनिब्रह्मदानंप्रदीयते ॥ ७३० ॥
 तदिदंपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतम् ॥ नाप्रशांतायदातव्यंनानुत्रायातपस्विने ॥ नासंवत्सरोषितायनाशिष्यायाहितायच ॥ ३१ ॥ इत्युग्वि-
 धानेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ नराणांभाग्यहीनानामृग्विधानमजानताम् ॥ ऋग्वेदःकल्पष्टुक्षोयंफलंनैवप्रयच्छति ॥ ३२ ॥ रत्नार्भइवा-
 चासऋग्वेदःप्रतिभातिमे ॥ ऋग्विधानप्रदीपेनविनानैवप्रकाशते ॥ ३३ ॥ रत्नाकरइवोदारऋग्वेदोदालंतदुस्तरः ॥ ऋग्विधानंमहापूलं
 विनानैवफलप्रदम् ॥ ३४ ॥ निधानंसर्वरत्नानामृग्वेदोब्रह्ममंदिरम् ॥ ऋग्विधानविधानेनध्रुवमेतदवाप्यते ॥ ३५ ॥ ऋग्वेदःपठितोत्येधन्
 णांभवतिनिष्फलः ॥ ऋग्विधानंविनातस्माद्ध्येयंतत्प्रयत्नतः ॥ ३६ ॥ सूक्ततत्त्वार्थकथनमृग्विधानमर्भैतियः ॥ ऋग्वेदोजायतेतस्यप्रसा-

दोस्तुल्लभानसः ॥ ३७ ॥ आयुष्यंसंपदोमूलंसद्यःकल्मषनाशनम् ॥ ऋग्विधानाभ्यनुष्ठानंशुभंकीर्तिकरपरम् ॥ ३८ ॥ ऋग्विधानेनसंयुक्त-
 मृग्वेदंवेत्तियोद्विजः ॥ धर्मार्थकाममोक्षणाभाश्रयःसभवेद्भुवम् ॥ ३९ ॥ वेदेषुप्रथमोवेदआयुर्वेदनिधिःप्रसुः ॥ ऋग्विधानस्यचाभ्यासाद-
 तीवपरितुष्यति ॥ ७४० ॥ शत्रुनाशनस्तुष्टिसुहृज्जनसभागमान् ॥ ऋग्वेदःकुरुतेनित्यमृग्विधानेनतोषितः ॥ ४१ ॥ ऋग्वेदंवेत्तियः
 सांगमृग्विधानरतःसदा ॥ मनोरथादत्यधिकंभवेत्तस्यसमीहितम् ॥ ४२ ॥ कुलेजन्मनिशीलेवाप्रज्ञायासुद्यमेपिवा ॥ ऋग्विधानपरिज्ञाना-
 दुशंतिचरितार्थताम् ॥ ४३ ॥ तुष्यंतिदेवताःसर्वाःसंपद्यंतेविभूतयः ॥ दुराधयःप्रणश्यंतिनित्यमृग्विधिपाठिनाम् ॥ ७४४ ॥ नमः
 शौनकायनमःशौनकाय ॥ इत्यृग्विधानफलश्रुतिः ॥ ॥ ऋग्विधानंसमाप्तम् ॥

अथयामलाष्टकतंत्रेखिलोपनिषन्मंत्रसंहितास्वरूपम् ।

श्रीः ॥ पार्वत्युवाच ॥ शिवशंकरदेवेशपंचकृत्यपरायण ॥ स्वरूपमंगवेदानांश्रुतंस्वस्तोमया ॥ १ ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामि
 खिलान्युपखिलानिच ॥ महोपनिषदत्रैवयाश्चान्यामंत्रसंहिताः ॥ २ ॥ वेदानांसारभूतास्तुवदमेकरुणानिधे ॥ श्रीशिवउवाच ॥
 मृणुदेविप्रवक्ष्यामिखिलान्युपखिलानिच ॥ महोपनिषदोमंत्रसंहिताःसकलार्थदाः ॥ ३ ॥ पुराव्यासेनवेदेषुसंक्षिप्तेषुचतुर्ष्वपि ॥
 अनुवाकाष्टकाध्यायसूक्तवाक्यपदात्मसु ॥ ४ ॥ तत्रतत्रतुशिष्टानियानिवाक्यानिंसंतिहि ॥ खिलानितानिचोच्यंतेखिलशिष्टानियानिच
 ॥ ५ ॥ वाक्यान्युपखिलानीतिकथ्यंनेतानिभामिनि ॥ बालखिल्यंवरजन्तुलक्ष्मीसूक्तंचगारुडम् ॥ ६ ॥ स्वास्तिकंभौतिकंभौम-
 मायुष्यंप्राहमेवच ॥ ऋक्खिलानिप्रक्रीर्यंतेमहंतिवरवर्णिनि ॥ ७ ॥ पैशाचंरात्रिकांडं चत्रैवेण्यंस्वाप्नमेवच ॥ ऋक्संभूतान्युपखि-

लान्युदीर्यतिमहांतिवे ॥ ८ ॥ सत्याषाढ्यप्राच्यकाठ्यंकाठ्यंमौद्गल्यमेवच ॥ वैत्रपोडशकर्माण्यंनगाबल्यंयजुःखिलम् ॥ ९ ॥ औधे-
 यमापत्तंवीयमातोर्योमीयमेवच ॥ यजुर्वेदस्योपखिलान्युच्यंतेवरवर्णिनि ॥ १० ॥ कौथुभ्यंगौतमीयंचवानस्पत्यंयंतरम् ॥ वैराज्यं
 महासंमोहनंचैत्यमथर्वणखिलंस्तृप्तम् ॥ ११ ॥ बृहदार्यंबृहद्रहसामवेदप्रकीर्त्यते ॥ आंगिरसमथर्वाख्यशिरसौत्क्यमरिश्रहम् ॥ वैराज्यं
 तथाचैवोपनिषदोद्वात्रिशत्परिकीर्तिताः ॥ १४ ॥ ईशावास्यंचकेनाख्यंकठवह्याह्वयततः ॥ अथर्वोपखिलान्येतान्युच्यंतेसुमहांतिच ॥
 ॥ १५ ॥ प्रशाख्यंबृहदारण्यमैतरेयतथैवच ॥ गर्भाख्यंचैकैवल्यंश्वेताथतरमेवच ॥ १६ ॥ सुंडकंमांडुकंचैवछांदोग्यंतेचिरीयकम्
 शारीरंनारुबिद्वाख्यंमंत्रंचामृतविंदुकम् ॥ १७ ॥ ब्रह्माख्यंचैवजावालमथर्वशिरसंज्ञकम् ॥ १८ ॥ कालाभिरुद्रहंसंचनारायणमतःपरम् ॥
 मैत्रेयंपरमहंसंछुरिकासंज्ञकंतथा ॥ कौपीतकंतापनीयमाकणीनामकंततः ॥ १९ ॥ मैत्रायणीयमाथर्वशिखासंज्ञंततःपरम् ॥ १९ ॥
 निपच्छब्दवाच्यानिदुहिमाद्रिजे ॥ २० ॥ मौक्षैकहेतुभूतानिचृणांश्रवणमात्रतः ॥ चतुर्वेदाद्यतोदन्वस्सुधारसनिबंधनात् ॥ २१ ॥ एतान्युप-
 ससुद्रूतान्युपनिषद्ब्रह्मनिगिरिकन्यके ॥ संसारदुःखसंतापसंतप्ताखिलदेहिनाम् ॥ २२ ॥ महत्युपनिषत्सोक्तान्प्रमाणितुम् ॥ २३ ॥
 अह्वानांधतमोयुक्तसर्वलोकगृहस्थितम् ॥ २४ ॥ महत्यःसर्ववेदानांमातरःपरिकीर्तिताः ॥ २५ ॥ इतिश्रीमद्यामलाष्टकतंत्रेखिलोपनिषन्मंत्रसंहितास्वरूपकथनंनामत्रयोदशःपटलः ॥

॥ अथ प्रथमाष्टकप्रारंभः ॥

॥ अथ सर्वानुक्रमपरिभाषा ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ हरिः ॐम् ॥ अथ ऋग्वेदान्नायेशाकलकेसूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतच्छंदां
स्यनुक्रमिष्यामोयथोपदेशं नह्येतज्ज्ञानमृतैश्रौतस्मार्तकर्मसिद्धिर्मन्त्राणांब्राह्मणार्थेच्छंदोदैवतविद्याजनाध्यापनाभ्यां
श्रेयोधिगच्छत्येताभ्यामेवानेवंविद्यातयामानिच्छंदांसिभवंतिस्थानुवच्छंतिगतेवापाल्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवती
तिविज्ञायते ॥ १ ॥ अथ ऋषयः शतर्चिनआद्येसंख्येऽथसूक्तमहासूक्तमध्यमेषुमाध्यमाः क्वचित्कथंचिदविशेषितंब्रह्मऋ
षिमस्त्रियमनुक्तगोत्रमांगिरसंविद्याद्यस्यवाक्यंसंक्रषियतेनोच्यतेसादेवतायदक्षरपरिमाणंतच्छंदोऽर्थेऽसवऋषयोदेव
तांछंदोभिरभ्यधावंस्तिस्त्रऽएवदेवताः क्षित्यंतरिक्षुस्थानाऽअग्निर्वायुःसूर्यइत्येवंव्याहृतयः प्रोक्ताव्यस्ताःसमस्तानांप्र
जापति (रांप्तुप्रजापति) रोंकारःसर्वदेवत्यः पारमेष्ठ्योवाब्राह्मोदैवआध्यात्मिकस्तत्स्थानाऽअन्यास्ताद्विभूतयःकर्मपृथ
क्त्वाद्धिपृथगभिधानस्तुतयोभवंत्यैकैवामहानात्मादेवताससूर्यइत्याचक्षते सहिसर्वभूतात्मातदुक्तमृषिणा—सूर्यऽआ
त्माजगतस्थुपश्चेतितद्विभूतयोऽन्यादेवतास्तदप्येतदृचोर्कमिंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरितियथाभिधानंत्वनुक्रमिष्यामः
प्रायेणैद्रमरुतौरान्नांचदानस्तुतयः ॥ २ ॥ अथच्छंदांसिगायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहतीपंक्तिषुर्जगत्यतिजगतीशक्यति
शक्यश्चात्यथीधृत्यतिधृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुतराण्यूनधिकैकेननिचृष्टुरिजौडाभ्यांविराड्स्वराजौपादपूर

पार्थतुक्षेपसंयोगैकाक्षरीभावान्व्यूहेदाघेतुससवर्गे पादविशेषात्संज्ञाविशेषास्ताननुक्रामंतएवोदाहरिष्यामोविराडपा
 विराड्स्थानाश्चबहूनाऽअपित्रिष्टुभऽएवेत्युद्देशस्तत्रशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागताइतिसंज्ञाअनादेशे
 द्वाक्षराःपादाश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ ३ ॥ प्रथमंछंदस्त्रिपदागायत्रीपंचकाश्चत्वारःषड्द्वैकश्चतुर्थश्चतुष्कोवापदंपंक्तिःपद्सप्तै
 मानाविपरीताप्रतिष्ठाद्वाषड्द्वैसप्तकश्चहृसीयसी ॥ ४ ॥ द्वितीयमुष्णिक्त्रिपदांत्योद्वादशकआद्यश्चेत्पुरउष्णिज्ज
 म्यसश्चेत्ककुपत्रैष्टुभजागतचतुष्काःककुबन्धुशिरैकादशिनोःपरःषड्द्वैसप्तकाष्टकाःसावर्ध
 कस्त्रयोष्टकाऽअनुष्टुवर्गभीचतुःसप्तकोष्णिगेव ॥ ५ ॥ तृतीयमनुष्टुपंचपंचकाःषड्द्वैकोमहापदंपंक्तिर्जागतावष्टकश्च
 कृतिर्मध्येचेदष्टकःपिपीलिकमध्यानवकयोर्मध्येजागतः काविराणनववैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपादशकास्त्रयोविराळेकादश
 कावा ॥ ६ ॥ चतुर्थबृहतीतृतीयोद्वादशाद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहतीद्वितीयश्चेत्त्र्यंशुसार्ण्युरोबृहतीवास्कंधोत्रीवीवांत्यश्चेदु
 परिष्टाद्बृहतीर्नोर्मध्येदशकौविष्टारबृहतीत्रिजागतोर्ध्वबृहतीत्रयोदशिनोर्मध्येष्टकःपिपीलिकमध्यानवकाष्टेकादश
 ष्टिनोविषमपदाचतुर्नवकाबृहत्येव ॥ ७ ॥ पंचमंपंक्तिःपंचपदार्थचतुष्पदाविराड्दशकैर्युजौजागतौसतोबृहतीयुजौचे
 द्विपरीताद्यौचेत्प्रस्तारपंक्तिरंत्यौचेदास्तारपंक्तिरंमध्यमौचेद्विष्टारपंक्तिः ॥ ८ ॥ षष्ठंत्रिष्टुपत्रैष्टु

भपदाद्वैतुजागतौयस्याःसाजागतेजगतीत्रैष्टुभ्रैष्टुवैराजौजागतौचाभिसारिणीनवकौवैराजस्रैष्टुभ्रैष्टुवैराजौ
 नवकस्रैष्टुभ्रश्चविराट्स्थानैकादशिनस्रयोष्टकश्चविराड्पाद्दशिनस्रयोष्टकश्चज्योतिष्मतीयतोष्टकस्तोज्योतिश्चत्वा
 रोष्टकाजागतश्चमहाबृहतीमध्येवेधवमर्थ्याद्यौदशकावष्टकास्रयःपन्त्युत्तराविराट्पूर्वावा ॥ ९ ॥ सप्तमंजगतीजागतप
 दाष्टिनस्रयःस्वौचद्वौमहासतोबृहत्यष्टकौसप्तकःपङ्क्तौदशकोनवकश्चपळष्टकावामहापंक्तिः ॥ १० ॥ अथप्रगाथाबृह
 तीसतोबृहत्यौवाहर्तःककुप्चेत्पूर्वाकाकुभौमहाबृहतीमहासतोबृहत्यौमहावाहंतोबृहतीविपरीतेविपरीतोत्तरोनुष्टुब्गा
 यत्र्यौचानुष्टुभौऽनुष्टुम्मुखास्तुचाइत्युक्तेः ॥ ११ ॥ सूक्तसंख्यानुवर्ततान्यस्याःसूक्तसंख्यायात्रहपिश्चान्यस्माहपेरवा
 विशिष्टस्तुहिहैवतच्छब्दविशिष्टान्युषिदैवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचषड्सूक्तभांजि यथासंख्यमनिरुक्तासंख्याविंशति
 रनादेशेत्विद्रोदेवतात्रिष्टुप्लुंढःप्रगाथावाहताविशिकाद्विपदाविराजस्तदर्धमेकपदाद्विद्विपदास्तृचःसमामनंत्ययुध्वं
 त्याद्विपदैवंडलादिष्वान्त्रैष्टुवंतस्यसूक्तस्यशेषाजगल्यआदैगायत्रप्रार्घ्यिण्यस्तूपात् ॥ १२ ॥ (गोधायो
 पाविश्ववारांपालोपनिषन्निपत् । ब्रह्मजायाजुहूर्नामगस्त्यस्यस्वसादितिः ॥ इंद्राणीचेन्द्रमाताचसरमारोमशोर्वशी ।
 लोपामुद्राचनद्यश्चमीनारीचशश्वती ॥ श्रीर्लक्षासार्पराज्ञीवाक्श्रद्धामेधाचदक्षिणा । रात्रीसूर्याचसावित्रीब्रह्मवादि
 न्यईरिताः ॥ १३ ॥ पादाअतिजगत्यांतुत्रयोद्वादशकाःपरौ । अष्टकौशक्करीपादाःसप्तैवाष्टाक्षराश्चते ॥ अतिशाक्कर

ऋक्सं.

अ. १ अ. १

॥ ३ ॥

पादौद्भवादितः षोडशाक्षरौ । जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः षोडशकास्त्रयः ॥ अष्टकौ चाल्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकास्त्रयः ।
जागतश्चाष्टकश्चाथ घृतिपादौ तु जागतौ ॥ पादास्त्रयोष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर एव च । अष्टकश्चाथ ति घृतौ जागतः षोडशा
क्षरः ॥ त्रयोष्टका जागतश्चतथैवाष्टक इत्यपि । परः सप्तकपादास्तु प्रसंगात्स्वयमीरिताः) ॥ १४ ॥ इति परिभाषा ॥
अग्निं नवमधुच्छंदावैश्वामित्रो वायो वायव्यै द्रवायवमैत्रावरुणास्तु च अश्विनाद्वादशाश्विनैर्द्रवैश्च देवसारस्वता
स्तृचाः सप्तैताः प्रलग्ने देवताः सुरूपकृद्बुद्धंशैर्द्रमातुं जुंजत्या देहेत्येताः पण्मारुत्यो वीरुचिर्दिद्रणे तैश्चौ चैर्द्रमिर्देद्रसा
नसिभिर्देहिगायंतिद्वादशानुष्टुभं त्विद्रमष्टौ जेतामाधुच्छंशौ शिद्वा दशमेधातिथिः काण्व आश्रेयमग्निनेतिपादो
ब्यभिर्देवतो निर्मथ्या हवनीयारभ्यां सुसमिद्ध इतीर्धमः समिद्धो वाग्निस्तनूनापान्नाराशंस इळो वहिर्देवीर्द्वार उयासान
कौ दिव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः सरस्वती कादशकानित्वनाराशंसान्या प्रशब्दो कानित्वं तनूनां तैर्भिवैश्वदेवमिन्द्रसोम
प्रीष्टुर्कमेतेनान्यान्युक्तदेवतान्येकादशकानित्वनाराशंसान्या प्रशब्दो कानित्वं तनूनां तैर्भिवैश्वदेवमिन्द्रसोम
श्रुतव्यं तत्रैर्द्रीमारुतीत्वाष्ट्यामेव्यैर्द्रीमैत्रावरुणी चतस्रो द्रविणोदस आश्विन्यामेव्युदेवताः सर्वत्रात्वानवेंद्रावरु
णयो रैर्द्रावरुणं युवाकुपादनिचूतौ (इन्द्रो हसीयसीवा) सोमानमिति पंचब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्यामिन्द्रसोमश्च पंचभ्यां
दक्षिणाचान्याः सादसस्पत्या नाराशंसीवात्याप्रतित्यमाग्निमारुतं ॥ १ ॥

॥ ३ ॥

मंडलं १

अनु. १

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥

हरिःओ३म् ॥ (मं. १ अ. १ सू. १) अग्निमीळेपरोहितयज्ञस्यदेवमत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वाभिक्रमि
भिरीड्योनूतनैरुत । सदेवोऽएहवक्षति ॥ अग्निनारयिमश्रवत्पोषमेवद्विदेवै । यज्ञसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेययज्ञमध्वरं
विश्वतःपरिभूरसि । सऽइद्वेवेधुगच्छति ॥ अग्निर्होताकृचिक्रतुःसत्याश्चित्रश्रवस्तमः । देवोदेवेभिरागमत् ॥ १ ॥ यदुं
गदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वान्नेद्विदेवोपावस्तार्धियावयं । नमोभरंतुऽएमसि ॥ राजं
तमध्वराणांगोपामुतस्यदीदिविं । वर्धमानंस्वेदमे ॥ सनःपितेवसनवेभ्रसूपायुनोभव । सचस्वानःस्वस्तये ॥ २ ॥ (१११२)
वायवायाहिदर्शतेमेसोमाऽअरंकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवं ॥ वायउक्थेभिर्जरंतेत्वामच्छांजरितारः । सुतसोमाऽअ
हृविदः ॥ वायोतवप्रपृंचतीधेनाजिगातिद्राशुषे ॥ उरुचीसोमपीतये ॥ इंद्रवायूद्भुमेसुताऽउपप्रयोभिरागतं । इंद्रवो
वामशंतिहि⁺ ॥ वायुविंद्रश्चचेतथःसूतानांवाजिनीवसू । तावायांतसुपद्रवत्⁺ ॥ ३ ॥ वायुविंद्रश्चसुन्वत्तऽआयात्सुप
निष्कृतं । मस्वि⁺त्थाधियानरा ॥ मित्रंहुवेपूतदंक्ष्वरुणंचरिशादंसं । धियंघृताचींसार्धता ॥ ऋतेनमित्रावरुणावृ

(११११) अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्त्यवैश्वामित्रोमधुच्छदाअभिर्गायत्री । (१११२) वायवायाहीतिनवर्चस्यसूक्त्यवैश्वामित्रो
मधुच्छदाःआद्यतृचस्यवायुःद्वितीयतृचस्येद्रवायूतृतीयतृचस्यमित्रावरुणौगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. १

॥ ४ ॥

तावृधावृतसृशा । कर्तुं बृहंतमाशाथे ॥ कुवीनो मित्रावरुणातु विजाताऽलंरुक्षया । दक्षं दधातेऽअपसं ॥ ४ ॥ (१।१।३)
अश्विनायज्वरीरिषोऽद्रवत्पाणीशुभस्पती । पुरुभुजाचनस्यतं ॥ अश्विनापुरुदंससानराशवीरयाधिया । धिष्ण्यावन
तंगिरः ॥ दसायुवाकवः सुतानासत्याबृकवर्हिषः ॥ आयातरुद्रवर्तनी ॥ इंद्रयाहिचित्रमानोसुताऽइमेत्वायवः ।
अण्वीश्रितनापूतासः ॥ इंद्रयाहिधियेपितोविप्रचूतः सुतावतः । उपब्रह्माणिवाघतः ॥ इंद्रयाहितुजानुऽउपब्रह्मा
वासोऽअसुरः सुतमागतपूर्णयः ॥ ५ ॥ ओमासश्चर्पणीधृतोविश्वेदेवासऽआगत । द्वाभ्वांसोऽद्राशुषः सुतं+ ॥ विश्वेदे
वलयः । पावकानः सरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । यशंवष्टुधियावसुः ॥ चोदयित्रीसुतानांचेत्तीसुमतीनां । यशं
दधेसरस्वती ॥ महोऽअर्णः सरस्वतीप्रचेतयतिकेपुना । धियोविश्वविराजति ॥ ६ ॥ (१।२।१) सुरूपकुलुमतयेसुदुघामिव
गोदुहे । जुहमासिघविघवि ॥ उरपनः सवनागहिसोमस्यसोमपाः पिब । गोदाऽइद्रेवतोमदः ॥ अथतिऽअंतमानांवि
धामसुमतीनां । मानोऽअतिव्युऽआगहि ॥ परेहिविग्रमस्वतमिंद्रपृच्छाविपृश्चितं । यस्तेसखिभ्युऽआवरं ॥ उतब्रु
(१।१।३) अश्विनायज्वरीरितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैधामित्रोमधुच्छंदाः आघट्यथाधिनौद्वितीयवृचस्येन्द्रः तृतीयवृचस्यविश्वेदेवाः
चतुर्थवृचस्यसरस्वतीगायत्री । (१।२।१) सुरूपकुलुमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवैधामित्रोमधुच्छंदाहंद्रोगायत्री ।

मंडलं- १

अनु- २

॥ ४ ॥

वंनुनोनिद्रोनिर्न्यतश्चिदारत । दधानांद्रइहुवः ॥ ७ ॥ वृतनःसुभर्गोऽअरिवोचेयुर्दस्मकृष्टयः । स्वामेदिंद्रस्यश
 भेणि ॥ एमाद्युमाशवैभरयज्ञश्रियनुमार्दनं । प्रत्यन्मंद्यत्सखं ॥ अस्यपीत्वार्शतकतोघनोवृत्राणामभवः । प्रावो
 वाजैषुवाजिनं ॥ तंत्वावाजैषुवाजिनंवाजयामःशतकतो । धनानामिंद्रसातथे ॥ योरायोऽवनिर्महान्सुपारःसुन्वतः
 सर्वा । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ ८ ॥ (१।२।२) आल्वेतानिषीदुतेद्रमभिप्रगायत । सर्वायुःस्तोमवाहसः ॥ पूरूतमंपुरूणामी
 शानंवार्याणां । इंद्रसोमेसचासुते+ ॥ सधनोयोगऽआशुवत्सराथेसपुरंध्यां । गमद्वाजैभिरासनः ॥ यस्यसंस्थेनवृणवतेह
 रीसमत्सुशत्रवः । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ सुतपान्नेसुताऽइमेद्युचयोयंतिवीतथे । सोमसोदध्याशिरः ॥ ९ ॥ त्वंसु
 तस्यपीतथेसद्योबृद्धोऽअजायथाः । इंद्रज्यैष्ठ्यायसुक्रतो ॥ आल्वविशंत्वाशवःसोमासऽइंद्रगिर्वणः । शतेसंतुप्रचेत
 से ॥ त्वांस्तोमाऽअवीवृधन्वामुक्थाशतकतो । त्वांवर्धनुनोगिरः ॥ अक्षितोतिःसनेदिमंवाजमिंद्रःसहस्रिणं । यस्मि
 न्विन्धांनियौस्या ॥ मानोमतीऽअभिदृहन्तनूनामिंद्रगिर्वणः । ईशानोयवयावधं+ ॥ १० ॥ (१।२।३) युंजंतिब्रह्मरुपं
 चरंतंपरित्स्थुषः । रोचंतेरोचनावद्वि+ ॥ युंजंत्यस्यकाम्याहुरीविपक्षसारथे । शोणाधुष्णनूनाहसा ॥ केतुकृण्वन्नके

(१।२।२) आल्वेतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैद्यामित्रोमधुच्छदइंद्रोगायत्री । (१।२।३) युंजंतीतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैद्यामित्रोमधुच्छंदाः
 आधानांतिस्त्रणामिंद्रःततःपणामरुतः (बीलुचिदिंद्रेणेतिद्वयोरिंद्रश्रवा) दशम्याइंद्रोगायत्री ।

त्वेपेशोमर्याऽअपेशसे । समषद्भिरजायथाः ॥ आदहस्वधामनपुनर्नर्भत्वमेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ वीलुचिदा
 रुज्जुभिर्गुहाचिदिद्रवह्निभिः । अविददञ्चस्त्रियाऽअनु ॥ ११ ॥ देवयंतोयथामतिमच्छाविदद्वसुगिरः । महामनू
 षतश्रुतं ॥ इंद्रेणसंहिदक्षसेजमानोऽअविभ्युषा । मंदूसमानवर्चसा ॥ अनवधैरभिद्युभिर्मखःसहस्वदर्चति । ग
 णैरिंद्रस्यकाम्यैः ॥ अतःपरिस्मन्नागहिद्विवोवारोचनादधि । समस्मिन्नृजतेगिरः ॥ इतोवासातिमीमहेद्विवोवा
 धिवादधि । इंद्रमहोवारजसः ॥ १२ ॥ (१।२।४) इंद्रमिद्गाथिनोवृहदिंद्रमर्केभिरकिर्णः । इंद्रवाणीरनूषत ॥ इंद्रऽइच्छ
 र्योःसचासंमिश्रऽआवचोयुजा । इंद्रोवृज्जीहिरण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायचक्षसऽआसूथैरोहयद्विवि । विगोभिरद्रिमैरय
 त् ॥ इंद्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच । उग्रऽउग्राभिरूतिभिः ॥ इंद्रवयंमहाधुनऽइंद्रमर्भेहवामहे । युजैवृत्रेषुवज्रिणं
 ॥ १३ ॥ सनोवृपन्नमुंचरंसत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥ तुंजेतुंजेयऽउत्तरेस्तोमाऽइंद्रस्यवज्रिणः । न
 विधेऽअस्यसुष्टुतिं ॥ वृषायथेववंसगःकृष्टीरिथत्योर्जसा । ईशानोऽअप्रतिष्कुतः ॥ यऽएकंश्वर्षणीनांवसूनामिरज्य
 ति । इंद्रःपंचक्षितीनां ॥ इंद्रोविश्वतस्रिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुकेवलः ॥ १४ ॥ (१।३।१) इंद्रसानुसिं
 रथिसृजित्वानंसद्रासहं । वर्षिष्ठमृतयेभर ॥ नियेनमुष्टिहृत्ययानिवृत्रारुणधामहै । त्वोतासोन्यर्वता ॥ इंद्रत्वोतासु
 १ (१।२।४) इंद्रमिदितिदशर्चस्यसूक्तस्यवैथा ० मधुच्छदाइंद्रोगायत्री । (१।३।१) इंद्रेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैथा ० मधुच्छदाइंद्रोगायत्री ।

Sआवयवञ्चैघनाददीमहि । जयेमसंयुधिस्पृधः ॥ वयंशूरैभिरस्त्वभिरिन्द्रत्वयायुजावयं । सासह्यामपृतन्यतः+ ॥ म
 हौऽइंद्रः परश्चतुर्महित्वमस्तुवज्रिणे । द्यौर्नम्रथिनाशवः ॥ १५ ॥ समोहेवायऽआशतनरःस्तोकस्यसनितौ । विप्रा
 सोवाधियायवः ॥ यःकृक्षिःसोमपातमःसमद्रऽइवपिन्वते । उर्वीरापोनकाकुदः ॥ एवाह्यस्यसुनुताविरुष्गीगोमती
 मही । पकाशाखानदाशुपे ॥ एवाहितेविभूतयऽऊतयऽइंद्रमावते । सद्यश्चित्संतिदाशुषे ॥ एवाह्यस्यकाम्यास्तोम
 ऽउक्थंचशंस्या । इंद्रायसोमपीतये ॥ १६ ॥ (१।३।२) इंद्रेहिमत्संधसोविश्वेभिःसोमपर्वभिः । महौऽअभिष्टिरोजसा ॥
 एमैंसृजतासुतेमंदिभिर्द्रायमंदिने । चक्रिविश्वानिचक्रये ॥ मत्स्वासुशिप्रमंदिभिःस्तोमैभिविश्वचर्षणे । सचैषुसव
 नेष्वा+ ॥ अस्तुग्रमिंद्रतोगिरःप्रतित्वामुदहासत । अजोपावृषभंपतिं ॥ संचोदयचित्रमर्वाग्राधऽइंद्रवैरण्यं । असदित्ते
 विमुप्रमु+ ॥ १७ ॥ अस्मान्सुतत्रचोदयेद्रायेरभंस्वतः । पुर्विद्युन्नयशस्वतः ॥ संगोमदिंद्रवाजवदुस्मेपृथुश्रवोबृह
 त् । विश्वायुर्धैह्याक्षितं ॥ अस्मेधेहिश्रवोबृहदुगुमंसहस्रसातमं । इंद्रतारथिनीरियः ॥ वसोरिंद्रवसुपतिंगीभिर्गुणंत
 क्रुगिर्यं । होमगंतारमतये ॥ सुतेसुतेन्यौकसेवहृदुहृतऽएदुरिः । इंद्रायशुषमर्चति ॥ १८ ॥ (१।३।३) गार्थतित्वा
 ऽगायत्रिणोर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतुऽइंद्रशमिवयेमिरे ॥ यत्सानोःसानुमारुहभूर्यस्यष्टकत्वं । तदिंद्रो
 (१।३।२) इंद्रेहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा० मधुच्छंदाइद्रोगायत्री । (१।३।३) गार्थतीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा० मधुच्छंदाइंद्रोत्तुष्टुप ।

मिःप्रत्यासिंधुमावदन् । उपतिष्ठतर्गिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिद्रमाचिन्तंश्चुष्णमवातिरः । चिदुष्टे
 स्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इन्द्रमीशानमोजसाभिल्लोमाऽअनूपत । सहस्रंयस्यरातयऽउतवासंतिभूयसीः ॥ २१ ॥
 (१।४।१) अग्निदूतंघृणीमहेहोत्तरंविश्ववेदसं । अस्ययज्ञस्यसुक्तु ॥ अग्निमग्निहवीमग्निःसदाहवंतविरपतिम् ।
 हव्यवाहंपुरुप्रियं ॥ अग्नेदेवोऽइहावहजज्ञानोवृक्तवहिषे । असिहोतानुऽईड्यः ॥ तौऽउरशतोविबोधययदंश्रेयासिदू
 त्य । देवैरसत्सिर्वहिषि ॥ घृताहवनदीदिवःप्रतिष्मरिपतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकृविर्गह
 पतियुवा । हव्यवाइजुहास्यः ॥ २२ ॥ क्विमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचार्तनं ॥ यस्त्वामग्नेहुविष्प
 तिरदूतंदेवसपर्यति । तस्यस्मप्रावितार्भव ॥ योऽअग्निदेवर्षीतयेहुविष्मोऽआविवासति । तस्मैपावकमृळय ॥ सनः
 पावकदीदिवोऽग्नेदेवोऽइहावह । उपयज्ञंहुविश्वनः ॥ सन्तःस्तवानुऽआभरगायत्रेणनवीयसा । रयिवीरवतीमिषं ॥ अग्ने
 शूक्रेणशोचिपाविश्वोभिर्देवहृतिभिः । इमंस्तोमंजुषस्वनः ॥ २३ ॥ (१।४।२) सुसमिद्धोनुआवहदेवोऽअग्नेहुविष्म

(१।४।१) अग्निदूतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिधिरग्निर्गायत्री अग्निनाग्निरित्यस्यनिर्मथ्याहवनीयावमीदेवते । (१।४।२) सु
 समिद्धइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिधिःप्रथमायाइष्मः (समिद्धोमिर्वा) द्वितीयायास्तनूनात्पातृतीयायानाराशंसःचतुर्थ्याइळःपंच
 म्यावहिःषष्ठ्यादेव्योद्धारःसप्तम्याउपासानक्ताअष्टम्यादैन्यौहोतारौ(प्रचेतसावितिगुणः) नवम्याःसरस्वतीळाभारत्यःदशम्यास्त्वष्ट्राएकाद्

ऋक्सं.

अ.१अ.१

॥ ७ ॥

ते । होतः पावकयक्षिच ॥ मधुमंतंतनूनाद्याज्ञं देवेभुनः कवे । अद्याकृणुहि वीतये ॥ नराशांसि मिह प्रियमस्मिन्यज्ञऽउप
ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥ अग्नेसुखतमेरथे देवाँऽईळितऽआर्वह । असिहोतामनुहितः । स्तुणीतवर्हितरानुपगधृतय
सुपेशसास्मिन्यज्ञऽउपह्वये । विश्रयंतामृतावृधो द्वारो देवीरसुश्रतः । अद्यानूनचयष्टवे ॥ २४ ॥ नक्तोपासा
ळारस्वतीमहीतिस्रो देवीर्मयोभुवः । इदं नो वहिरासदे ॥ तामुजिह्वाऽउपह्वये होतारा देव्या कवी । युज्ञं नो यक्षतामिमम् ॥ इ
लः ॥ अर्वसृजावनस्पते देव देवेभ्यो हविः । इह त्वष्टारमश्रियं विश्वरूपमुपह्वये । अस्माकमस्तुकेव
ह्वये ॥ २५ ॥ (१४१३) ऐभिरग्ने दुवोगिरो विश्वेभिः सोमपीतये ॥ स्वाहायुज्ञं कृणोत नेंद्राय यज्वनो गेहे । तत्र देवाँऽउप
तिविप्रलेधियः । देवेभिरग्नेऽआगहि ॥ इद्रवायुवृहस्पतिमित्राग्निपुण्यं भगं । आत्वा कर्णाऽअहूपतगुणं
ऽइदं वोमत्सुरामादयिष्णवः । इद्रसामध्वश्चमपदः ॥ ईळतेत्वामवस्यवः कर्णासो बृत्कवर्हिपः । हविष्मतोऽअरुकृतः ॥
धृतपृष्ठामनोयुजो ये त्वावहतिवह्वयः । आदेवान्त्सोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्रोऽऋतावृधोऽप्लीवतस्कृधि । मध्वः
इयावतस्पतिः द्वादश्याः स्वाहाकृतयो देवताः गायत्री छंदः (एतद्वाप्रीसूक्तं) । (१४१३) ऐभिरग्ने इन्द्रादशर्चस्य सूक्तस्य काण्वो मेधातिथि विश्वे
देवा गायत्री । (वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे यल्लिङ्गं सा देवतेति पक्षे आद्ययोर्द्वयोरग्निः तृतीयाया विश्वे देवाः ततो नवानामग्निः एवं द्वादशर्च) ।

मंडलं ३

अनु. ४

॥ ७ ॥

सुजिह्वपायथ ॥ येयजत्रायऽईड्यास्तेतेपिवंतुजिह्वया । मधोरग्नेवपद्वृति ॥ आर्कीसूर्यस्यरोचनाद्विश्वान्देवाऽउपवृधः ।
 विप्रोहोतेहवक्षति ॥ विश्वेभिःसोम्यमध्वयुऽइंद्रेणवायुना । पिवाभिन्नस्यधामभिः ॥ त्वंहोतामनुहितोभ्येयज्ञेयुसी
 दसि । सेमनोऽअध्वरंयज ॥ युक्ष्वाहारुपीरथेहुरितोदेवरोहितः । तामिद्वोऽइहावह ॥ २७ ॥ (१४१४) इंद्रसो
 मंपिबऽऋतुनात्वाविशंत्विंदवः । मत्सरासस्तदोक्तसः ॥ मरुतःपिबतऽऋतुनापोत्राद्यज्ञंपुनीतन । युयंहिष्ठासुदानवः ॥
 अभियज्ञंरुणीहिनोत्रावोनेष्टुःपिबऽऋतुना । त्वंहिरंलुधाऽअसि ॥ अग्नेद्वोऽइहावहसादयायोनिभुत्रिषु । परिभूपपि
 बऽऋतुना ॥ ब्राह्मणादिंद्राराधसःपिवासोममूर्त्नु । तवेद्धिसख्यमस्तृतं ॥ युवंदक्षंघृतव्रतमित्रावरुणदुळ्भं ।
 ऋतुनायज्ञमाशथे ॥ २८ ॥ इद्विणोदाद्रविणसोत्रावहस्तासोऽअध्वरे । युज्ञेपुदेवमीळते ॥ इद्विणोदाददातुनोवसू
 नियानिश्चण्विरे । देवेपुतावनामहे ॥ इद्विणोदाःपिपीषतिजुहोतप्रचतिष्ठत । नेष्ट्राहुतुभिरिष्यत ॥ यत्वातुरीयमुतु
 भिर्द्रविणोदोयजामहे । अर्धसानोदुदिर्भव ॥ अर्धनापिबतमधुदीर्घमीशुचित्रता । ऋतुनायज्ञवाहसा ॥ गार्हपत्ये
 नसंत्यऽऋतुनायज्ञनीरसि । देवान्देवयतेयज ॥ २९ ॥ (१४१५) आत्वावहंतुहरोयुवृष्यणंसोमपीतये । इंद्रत्वामूर

(१४१४) इंद्रसोमसितिद्वादशर्चस्यसूक्त्यकाण्वोमेधातिथिःआद्यानाषणाइद्रोमरुतस्त्वष्टामिर्द्रोमित्रावरुणौततश्चतस्तृणाद्रविणोदा
 अग्निःएकादश्याअर्धिनौद्वादश्याअग्निर्गायत्री (ऋतुदेवताएताः)(१४१५) आत्वावहंत्विनिवर्चस्यसूक्त्यकाण्वोमेधातिथिर्द्रोगायत्री ।

चक्षसः ॥ इमाधानाघृतस्रुवोहरीऽइहोर्षवक्षतः । इद्रं सुखतमेरथे ॥ इद्रं प्रातर्हवामहुऽइद्रं प्रयत्यच्चरे । इद्रं सोमस्य
पीतये ॥ उर्षनः सुतमार्गहिहरिं भिरिद्रकेशिभिः । सुते हित्वाहवामहे ॥ सेमंनः स्तोममागह्युपेदं सर्वनंसुतं । गौरोनतृपितः
पिव ॥ ३० ॥ इमे सोमासऽइदं वः सुतासोऽअधिर्वहिषि । तोऽइद्रुसहसेपिव ॥ अयं ते स्तोमोऽअत्रियोहुद्विस्पृगस्तुशंतमः ।
अथासोमंसुतंपिव ॥ विश्वमित्सर्वनंसुतमिंद्रोमदायगच्छति । वृत्रहासोमपीतये ॥ सेमंनः काममापृणगोभिरश्वैः शतक्र
तो । स्वामत्वास्वार्थः ॥ ३१ ॥ (१४१६) इद्रावरुणयोर्हंस्रजोरवुऽआवृणे । तानोमृळातऽइदृशे ॥ गंतारा
हित्योर्वसेह्वं विप्रस्यमावतः । धृतरार्चर्षणीनां+ ॥ अनुकामं तर्पयेथाभिद्रावरुणरायऽआ । तावानेदिष्ठमीमहे ॥ यु
वाकृहिशचीनां युवाकुसुमतीनां । भूयामवाजुदानीं ॥ इद्रंः सहस्रदाह्वांवरुणः शंस्यानां । ऋतुर्भवत्युक्थ्यः ॥ ३२ ॥
तयोरिदवसावयसनेमनिचधीमहि । स्यादुत प्ररेचनं ॥ इद्रावरुणवामंहं हुवे चित्रायराधसे । अस्मान्सुजिग्युर्पस्कृतं ॥
इद्रावरुणनूजुवांसिपांसतीपुधीष्या । अस्मभ्यंशर्मयच्छतं ॥ प्रवामश्रोतुसुष्टुतिरिद्रावरुणयां हुवे । यामधार्थेसधस्तु
तिं ॥ ३३ ॥ (१५११) सोमानंस्वरं णं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कुक्षीर्वंतं यऽऔशिजः+ ॥ योरेवान्योऽअमीवहावसुवि

(१४१६) इद्रावरुणयोरितिनवर्चस्यसूक्तस्य काण्वोभेधातिथिरिद्रावरुणौ गायत्री । युवाकुहिद्वृचौपादनिचूतो (इद्रः सहस्रेतिहसीयसी
वा) । (१५११) सोमानमितिनवर्चस्यसूक्तस्य काण्वोभेधातिथिः आद्यानां तिसृणां ब्रह्मणस्पतिः चतुर्थ्या इद्रसोमब्रह्मणस्पतयः पंचम्या इद्रसोम

लुष्टिवर्धनः । सर्नःसिपक्तयस्तुरः+ ॥ मानःशंसोऽअररुपोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षणोब्रह्मणस्पते ॥ सघवीरोनरि
 व्यतियमिद्रोब्रह्मणस्पतिः । सोमोद्दिनोत्तिमर्त्ये ॥ त्वंत्ब्रह्मणस्पतेसोमऽइंद्रश्चमर्त्ये । दक्षिणापात्वंहसः ॥ ३४ ॥
 सदस्यतिमन्हुतंमियमिद्रस्यकाम्यं । सनिमेधामयासिपं ॥ यस्माद्द्वितेनसिर्धतिषुशोविपुश्चितश्चन । सधीनांयोगमि
 न्वति ॥ आहृश्रोतिह्विक्कृतिंमांचकृणोत्यध्वरं । होत्रादेवेयुगच्छति ॥ नराशंसंसुधृष्टममपश्यसप्रथस्तमं । द्विवोन
 सद्भ्रमखसं ॥ ३५ ॥ (१५।२) प्रतिल्यचारुमध्वरंगोपीथायुग्रह्यसे । मरुद्धिरग्नोऽआर्गहि ॥ नहिदेवोनमर्त्यामिहस्त
 वक्रवृपरः । मरुद्धि० ॥ येमहोरजसोविदुर्विभेदेवासोऽअद्दुहः । मरुद्धि० ॥ यऽवुग्राऽअकर्मानचुरनाधृष्टासऽओज
 सा । मरुद्धि० ॥ येशुआधोरवर्पसःसुक्षत्रासोरिशार्दसः । मरुद्धि० ॥ ३६ ॥ येनाकृत्याधिरोचनेदिविदेवांसऽआस
 ते । मरुद्धि० ॥ यऽईखयंतिपर्वतान्तिरःसमुद्रमर्णवं । मरुद्धि० ॥ आयेतुन्वतिरश्मिस्तिरःसमुद्रमोजसा । मरु
 द्धि० ॥ अमित्वापूर्वपीतयेसुजामिसोम्यमधु । मरुद्धि० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

ब्रह्मणस्पतयोद्दक्षिणाचततश्चतसृणांसदसस्पतिः (अंल्यायानराशंसोवा) गायत्री । (१५।२) प्रतित्यमितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेघाति
 थिरस्मासरुतोगायत्री । इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ अथ प्रत्यध्यायगतैद्वतत्यागसंग्रहः ॥

प्रथमाष्टके सूक्तसंख्या १२१ ऋचः १३७०

प्रथमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १९ ऋचः १९४ ॥ अथ त्यागः ॥ अग्रयइदंनमम ९ वायवइदं० ३ इंद्रवायुभ्यामिदं० ३ मित्रावरुणभ्यामिदं० ३ अग्निभ्यामिदं० ३ इंद्रायेदं० ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० ३ सरस्वत्याइदं० ३ इंद्रायेदं० २ ३ मरुभ्यइदं० ३ इंद्रायेदं० २ ३ इंद्रमरुभ्यइदं० ३ इंद्रायेदं० २ इंद्रायेदं० ५ १ अग्रयइदं० ५ निर्माध्याहवनीयाभ्यामग्निभ्यामिदं० अग्रयइदं० ६ इध्माय (समिद्धायवा) अयइदं० तन्नूतपातइदं० नराशासायेदं० इळ्वायेदं० बर्हिपइदं० देवीभ्योद्वाभ्यइदं० उपासानक्ताभ्यामिदं० देवीभ्याहोतृभ्याप्रचेतोभ्यामिदं० सरस्वतीळ्वाभारतीभ्यइदं० त्वष्टइदं० वनस्पतयइदं० स्वाहाकृत्तिभ्यइदं० विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० १ २ (अग्रयइदं० २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० अग्रयइदं० ९) इंद्रायेदं० मरुभ्यइदं० त्वष्टइदं० अग्रयइदं० इंद्रायेदं० मित्रावरुणाभ्यामिदं० द्रविणोदसेमयइदं० ४ अग्निभ्यामिदं० अग्रयइदं० इंद्रायेदं० ९ इंद्रावरुणाभ्यामिदं० ९ ब्रह्मणस्पतयइदं० ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० सदसस्पतयइदं० ३ नराशांसाये (सदसस्पतयेधे)दं० अग्रमरुभ्यइदं० ९ ॥ इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

१ इंद्राधम्यताऋतुदेवताद्वादना ।

अयमष्टावार्भवमिहषळद्राग्रातयुजासैकाचतस्रआश्विन्यस्रथासाचित्र्यआश्रेय्यौद्वेदेवीनामैकैकद्राणीवरुणा
 न्यन्यायीनांद्यावापृथिव्येपार्थिवीषड्वृष्णव्योऽतोदेवादैवीवातीव्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैद्रवायव्योमित्रावरुणमरु
 त्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तृचाःशिष्टाआप्यौल्याध्यर्धाश्रेयस्वंतःपुरउष्णिक्परानुष्टुपतिस्रश्चान्त्याएकविंशीप्रतिष्ठा
 कस्यंपंचोनाजीगर्तिःशुनःशेषःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरतोवारुणंतुत्रैष्टुभमादौकाथ्याश्रेय्यौसावित्रस्तृचोगाय
 त्रौस्यांत्याभागीवायचिच्चित्सैकावसिष्वदशाश्रेयंत्वश्वंसप्तोनागायत्रेत्यादैवीत्रिष्टुब्यत्रशानवषळनुष्टुवादिद्यच्चि
 ष्वौल्लखल्यौपरेमौसल्यौचंप्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यांल्याचर्मप्रशंसावायचिच्चित्सप्तपांक्तमावोह्यधिकोस्माकंपादनिचृ
 च्छश्वत्रिष्टुप्परौतृचावाश्विनौषस्यौत्वमश्रेह्णूनांहिरण्यस्तूपआश्रेयंत्रिष्टुंबत्याष्टमीषोळश्यौचंद्रस्यंपंचोना ॥ २ ॥
 हरिःॐ ॥ (१५५३) अयं देवायुजन्मेनेस्तोमोविप्रैभिरासया । अकारिरत्नधातंसः ॥ यद्द्रायवचोयुजाततक्षुर्मनसाहरी ।
 शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ तक्षद्यासत्याभ्यांपारिज्मानंसुखरथं । तक्षन्धेदुंसंबुर्दुधाम् ॥ युवानापितरापुनःसत्यमंत्राऽऋज्य
 वः । ऋभवोविष्टकृत ॥ संवोमदासोऽअगमतेद्रेणचमरुत्वता । आदित्येभिश्चरार्जभिः ॥ १ ॥ इतत्यंचमसंनवंत्व
 धुर्दुवस्यनिष्कृतं । अकर्तचतुरःपुनः ॥ तेनोरत्नानिधत्तनुत्रिरासाप्तानिसुन्वते । एकमेकसुशस्तिभिः ॥ अधारयंतवत्तु
 (१५५३) अयं देवायेत्यष्टर्चस्यस्रकृष्णकाण्वोमेधातिथिर्ऋभवोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. २

॥ १० ॥

यो भजंत सुकृत्या । आंगदेवेषु यज्ञिर्यम् ॥ २ ॥ (१।५।४) इहेंद्राग्नीऽऽर्चयेत्तयोरिस्तोममुद्गमसि । तामसोमसोम
पार्यमा ॥ तायज्ञेषु प्रशंसते द्वाग्नीथुं भतानरः । ताराग्यत्रेषु गायत ॥ तामित्रस्य प्रशंस्यऽइंद्राग्नीताहवामहे । सोमया
सोमपीतये ॥ उग्रासंताहवामहऽऽर्चयेदंसर्वनंसुतम् । इंद्राग्नीऽऽर्हगच्छतां ॥ तामहांतासदुसतीऽइंद्राग्नीरर्क्षउज्जतं ।
अप्रजाः संत्वृत्रिणः ॥ तेनसत्येन जागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इंद्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥ ३ ॥ (१।५।५) प्रातयुजाविबोधया
श्विनायेहगच्छताम् । अस्यसोमस्यपीतये ॥ यासुरथार्थीतमोभादेवादिं विस्पृशां । अश्विनाताहवामहे ॥ यावांक
शामधुमत्यश्विनासूचतावती । तयायज्ञंमिमिक्षतम् ॥ नहिवामस्तिदूरकेयत्रारथेनगच्छथः । अश्विनासोमिनो ग
हम् ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तदेवतापुदं ॥ ४ ॥ अपानपातमवसेसवितारमुपस्तुहि । तस्यत्र
तान्युद्गमसि ॥ विभुकारंहवामहेवसोश्चित्रस्यरार्धसः ॥ सवितारं नूचक्षसम् ॥ सर्वायुऽआनिर्षीदतसवितस्तास्तोम्यो नु
नः । दातारार्धासिंधुं भति । अग्नेपत्नीरिहावहदेवानामुशुतीरुपं । त्वष्टारंसोमपीतये ॥ आग्नाऽअग्नाऽइहावसेहोत्रां

(१।५।४) इहेंद्राग्नीइतिपठर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिन्द्राग्नीगायत्री । (१।५।५) प्रातयुजेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधा
तिथिः आद्यानां चतसृणामधिनाततश्चतसृणांसविताततोद्दयोरग्निः ततएकस्यादेव्यः ततएकस्याइंद्राग्नीवरुणान्यभ्रात्यः ततोद्दयोर्योर्चावापृथि
व्यौततएकस्याः पृथिवीततः पण्णां विष्णुः (अतो देवाइत्यस्यादेवावा) गायत्री ।

मंडलं. १

अनु. ५

॥ १० ॥

शविष्णुभारतीम् । वरुन्नीधिषणां वह ॥ ५ ॥ अभिनोद्वीरवसामहः शर्मणानपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचंतां ॥ इहे
 द्राणीमुपह्वयेवरुणानीं स्वस्तये ॥ अन्नार्थीसोमपीतये ॥ महीद्यौः पृथिवीचनऽइमंयज्ञंमिमिक्षतां । पिपतांनोभरीम
 मिः ॥ तयोरिद्धृतवत्ययोविप्ररिंहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यध्रुवपदे⁺ ॥ स्योनापृथिविभवावृक्षरानिवेशनी । यच्छानः
 शर्मसप्रथः ॥ ६ ॥ अतोदेवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्तधार्मभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदं
 धेपदम् । समूहमस्यपांसुरे⁺ ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः । अतोधर्मीणिधारयन् ॥ विष्णोः कर्मणि
 पश्यतयतोव्रतानिपस्पशे ॥ इन्द्रस्ययुज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमपदंसदापश्यंति सूरयः । दिवीवचक्षुराततम् ॥ तद्वि
 प्रसोविपन्यवौजागवांसः समिधते । विष्णोर्यत्परमपदं⁺ ॥ ७ ॥ (१।५।६) तीन्नाः सोमांसऽआगह्याशीर्वितः सुताऽइमे ।
 वायोतान्प्रस्थितान्पिव ॥ उभादेवादिविस्पृशेद्रवायूह्वामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ इन्द्रवायूमनोबुवाविप्रहवंतऽऊ

(१।५।६) तीन्नाः सोमांसइतिचतुर्विंशत्यृचसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिः आद्यावायुः ततोद्वयोरिन्द्रवायुततस्त्रिस्तृणां मित्रावरुणौ तत
 स्त्रिस्तृणां मरुतः (मरुत्वानिन्द्रइतिकेचित्) ततस्त्रिस्तृणां विधेदेवाः ततस्त्रिस्तृणां पूषाततः सप्तानामापः ततएकस्याअभ्यापः ततएकस्याअग्निः अ
 प्यंतरितिपुरउष्णिक्अप्सुमइत्यनुष्टुप्इदमापइत्याद्यास्त्रिहोतुष्टुभः आपः पृणीतेतिप्रतिष्ठाशेषागायत्र्यः । (अभ्यापइत्यत्रापइत्यपूर्वनि
 पातेप्राप्तद्वंद्वेविहिसूत्रादमिशब्दस्यपूर्वनिपातः कृतः) ।

तये । सहस्राक्षाद्यस्पती ॥ मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जुजुनानापुतर्दक्षसा ॥ ऋतेन यावृतावृधावृतास्यज्यो
 तिषस्पती । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ८ ॥ वरुणः प्राविताशुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतानः सुरार्धसः ॥ मरुत्वं
 बुत्रं सुदानवऽइंद्रेण सहसायुजा । मानोदुःशंसऽईशत ॥ इन्द्रज्येष्ठामरुद्गणा देवासः पूर्यरातयः । विश्वेमर्मश्रुताहवम् ॥ हुत
 ॥ ९ ॥ जयतामिव तन्युर्मुस्तामेति घृष्णया । यच्छुभं याथर्नारः ॥ हुस्काराद्धिद्युतस्पर्यतो जाताऽअवंतुनः । हुत
 मरुतो मृळयंतुनः ॥ आपूर्यं चित्रवर्हिपमाघृणोधरुणोदिवः । आजानुं यथापुष्टुम् ॥ पुपाराजानुमाघृणिरपगूहं गुहाहि
 तं । अविदच्चित्रवर्हिपम् ॥ हुतोसमह्यमिंदुभिः पब्युक्तोऽअनुसेपिधत् । गोभिर्यवंनचर्कपत् ॥ १० ॥ अंबयोयंत्य
 ध्वभिर्जामयोऽअध्वरीयतां । हुंचतीर्मधुनापर्यः ॥ असूर्याऽउपसूर्येयाभिर्वासूर्यैः सह । तानो हिन्वत्वध्वरम् ॥
 अपोदेवीरुपहयेयन्नगावः पिवंतिनः । सिंधुभ्यः कर्त्तुहविः ॥ अस्वंपुतरसुतम्सुभेपजमुपामुतप्रशस्तये । देवाम
 वतवाजिनः ॥ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंत विश्वानिभेषजा । अग्निं च विश्वशं सुवमापंश्च विश्वभेषजीः ॥ ११ ॥ आपः
 शेपऽउत्तानृतम् ॥ आपोऽअद्यान्वचारिपर्यसेनुसर्मगसाहि । पर्यस्वानग्नाऽअर्गाहितं मांसं सृजुवर्चसा ॥ समाने

वर्चसासृजसंप्रजयासमारुषा । विद्युर्मैऽअस्यदेवाऽइंद्रोविद्यात्सहऽऋषिभिः ॥ १२ ॥ (१६।१) कस्यनूनं
 कंतमस्यामृतानामनेमहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचहृशेयंमातरंच ॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्या
 मृतानामनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचहृशेयंमातरंच ॥ अभित्वादेवसवितरीशान्वा
 र्षीणां । सर्दावन्भागमीमहे ॥ यश्चिद्धितइत्थाभर्गःशशमानःपुरानिदः । अद्भोहस्तयोर्दधे+ ॥ भर्गभक्तस्यतेव्यमु
 देशेमतवावसा । मूर्धानंरायऽआरभे ॥ १३ ॥ नहितेक्षत्रंनसहो नमन्युंवर्यश्चनामीपतर्यतऽआपुः । नेमाऽआपो
 ऽअनिमिषंचरंतीनयेवातस्यप्रमिनंस्यम्भं ॥ अबुधोरजावरुणोवर्नस्योर्ध्वस्तूर्पददतेपूतर्दक्षः । नीचीर्नाःस्थुरुपरिबुधऽ
 एषामसेऽअंतर्नीहिताःकेतवःस्युः ॥ उरंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायंपथा मन्वेतवाऽर्ष । अपदेपादाप्रतिधातवेकरुताप
 वृकाहृदयाविर्धश्चित् ॥ शतंतैराजन्भिपजःसहस्रमुवीर्गीभीरासुमतिष्टेऽअस्तु । वार्धस्वदुरेनिक्रंतिंपराचैःकृतंचिदेनः
 प्रमुमुग्ध्यसत् ॥ अमीयऽऋक्षानिहितासऽउच्चानकंदहश्रेकुहंचिद्विवेयुः । अर्दब्धानिवरुणस्यव्रतानिविचारकशच्चंद्र
 मानकमेति ॥ १४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः । अहेळमानोवरुणेह्वोर्धुरुशंसमान्

(१६।१) कस्यनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्याजीर्गतिःशुनःशेषःसकृन्निमोवैश्वामित्रोदेवरातः आद्यायाःकःद्वितीयायाअग्निसूतस्त्रि-
 णांसविता (भर्गभक्तस्येत्यस्याभगोवा) नहितेक्षत्रमित्यद्याद्यानांवरुणश्चिष्टुप् अभित्वेत्यादितिस्त्रोगायत्र्यः ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. २

। १२ ॥

ऽआयुःप्रमोषीः ॥ तदिच्छंक्तद्विवा मर्त्यमाहुस्तदयंकेतोहृदऽआविचष्टे । शुनःशेषोयमहृद्भृतीतःसोऽअस्मान्नाजावरु
णोमुमोक्तु ॥ शुनःशेषोहहृद्भृतीतस्त्रिष्वदित्यंहुपदेषुवृद्धः । अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्राँऽअदब्धोविमुमोक्तुपा
रामवरुणपाशंस्मदवाधुमंविमर्श्यमंश्रथाय । अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम ॥ १५ ॥ (१।६।२) यच्चि
च्छित्तेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं । मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ मानोवुधायहृलवेजिहीळानस्यरीरधः । माहृणानस्यमन्यवे ॥
विमृळीकार्यतेमनोरथीरश्वंनसंदितं । गीर्भिवरुणसीमहि ॥ पुराहिमेविमन्यवःपतैतिवस्यऽइष्टये । वयोनवसतीरुप ॥
कदाक्षत्रश्रियंनरसावरुणंकरामहे । मृळीकार्यैरुचक्षंसं ॥ १६ ॥ तदित्समानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः । धृतव्रताय
जायते ॥ वेदुवातस्ववर्तनिमुरोर्कुष्वस्यबृहतः । वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधुतव्रतोद्वादशप्रजावतः । वेदुयऽउर्ष
ज्यायसुक्तुः ॥ १७ ॥ अतोविश्वान्यसुताचिकित्वाँऽअभिपश्यति । क्रुतानियाचुकर्त्वा ॥ सनोविश्वहासुक्तुपुरा
द्वित्यःसुपथाकरत् । प्रणऽआयुंपितारिपत् ॥ विचंद्रापिंहिरण्यंवरुणोवस्तनिर्णिजं । परिस्पशोनिषेदिरे ॥ नयं
(१।६।२) यच्चिद्धितइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेषोवरुणोगायत्री ।

मंडलं १

अनु. ६

॥ १२ ॥

द्विस्सतिद्विप्सवो नद्दुह्वाणोजनानां । नदेवमभिमातयः । उतयोमानुपुज्वायशश्चक्रेऽअसाम्या । अस्माकमुदरेष्व्वा
 ॥ १८ ॥ परमियंतिधीतयोगो नगव्यूतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥ संजुवौचावहैपुनुर्यतोमिमध्वाभृतं । हतेवक्षदं
 सेप्रियं+ ॥ दर्शनुविश्वदर्शतं दर्शरथमधिक्षमि । एताजुपतमेगिरः ॥ इमंमेवरुणश्रुधीहर्वमद्याचमृळय । त्वामवस्युरा
 चके ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरद्विवश्वमश्रराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि ॥ उदुत्तमंमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत । अवाध
 मानिजीवसे ॥ १९ ॥ (११६।३) वसिष्वाहिमिथेध्यवस्त्राण्यूजापते । आहिष्मासनचेपितापिर्यजत्यापये । सखासख्येवरेण्यः ॥ आनोवह्रीरिशार्द
 विष्टमन्मभिः । अग्नेद्विवित्तमतावचः ॥ आहिष्मासनचेपितापिर्यजत्यापये । सखासख्येवरेण्यः ॥ आनोवह्रीरिशार्द
 सोवरुणोसित्रोऽअर्यमा । सीदतुमनुपोयथा ॥ पूर्व्येहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाऽऽपुश्रुधीगिरः ॥ २० ॥ य
 च्छिद्विशश्वतातनदिवदंव्यजामहे । त्वेऽइच्छूयतेहृविः ॥ प्रियोनोऽअस्तुविदपतिहोतामंद्रोवरेण्यः । प्रियाःस्वप्नयोव
 र्यं+ ॥ स्वप्नयोहिवार्थेदेवासोदधिरेचनः । स्वप्नयोमनामहे ॥ अथानऽऽप्रभैपाममृतमर्त्यानां । मिथःसंतुप्रशस्तयः ॥
 विश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिमंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥ २१ ॥ (११६।४) अश्वनत्वाचारवंतंवदध्याऽअग्निनमो

(११६।३) वसिष्वेतिदशर्चस्वसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेषो प्रिर्गायत्री । (११६।४) अश्वनत्वेतित्रयोदशर्चस्वसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेषो
 ऽप्रिर्गायत्री । नमोमहद्भ्य इत्यस्यादेवास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. २

॥ १३ ॥

भिः । सवाजैतमध्वराणां ॥ सर्धानःसुनुःशर्वसापथुर्पगामासुशेवः । मीढ्वाँऽअस्माकंवभूयात् ॥ सनोदूराच्चासाच्चनि
मर्त्यादघायोः । पाहिसदुमिद्धिश्वायुः ॥ इममुत्वमस्माकंसनिंगायत्रंनव्यांसं । अग्नेदेवपुप्रवोचः ॥ आनोभजपर
मेष्वावाजेभुमध्यमेषु । शिक्षावस्वोऽअंतमस्य ॥ २२ ॥ विमुक्तासिचित्रमानोसिंधोरुर्माऽउपाकऽआ । सुघोदुशुभे
क्षरसि ॥ यमग्नेपुत्सुमर्त्यमवावाजेपुयंजुनाः । सयंताशश्वतीरिपः ॥ नकिरस्यसहंत्यपयेताकर्यस्यचित् । वाजोऽअ
स्तिश्रवार्यः ॥ सवाजैविश्वर्चर्षिगिरर्वीक्षिरस्तुरुत्ता । विप्रेभिरस्तुसनिता ॥ जरावोधतद्विबिहिविशेषेयशियाय ।
स्तोमैरुद्रायुहशीकं ॥ २३ ॥ सनोमहोऽअनिमानोधूमकेतुःपुरुश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्वतु ॥ सर्वोऽइवविरपतिद्वे
व्यःकेतुःशृणोतुनः । उक्थैरुमिर्वहर्भानुः ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमऽआशिनेभ्यः । यजामदे
वान्यदिशुक्वाममाज्यार्यसःशंसमावृक्षिदेवाः ॥ २४ ॥ (१।६।५) यत्रग्रावापुथुर्बुभऽऊर्ध्वोभवतिसोतवे । उल्लखलसु
तानामवोद्विद्रजल्युलः ॥ यत्रद्राविवजघनाधिपवण्याकृता । उल्लखल० ॥ यत्रनार्यैपच्यवमुपच्यवंचशिक्षते । उल्लख
ल० ॥ यत्रमंथाविवभतेरुमीन्यमित्वाऽइव । उल्लखल० ॥ यच्चिद्धित्वंगेहृद्दुऽउल्लखलकयुज्यसे । इहद्युमत्तमं

(१।६।५) यत्रग्रावेतिनवर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेषःआद्यानांचतसृणामिद्रःततोद्वयोरुल्लखलंततोद्वयोरुल्लखलसुलेअंत्यायाः
ग्रापतिर्द्विश्वंद्रः (अधिपवणचर्मदेवतावा) आद्याःपळनुपुभःअंत्यास्तिसोगायत्र्यः ।

वद्वज्यतामिवदुंभुभिः+ ॥ २५ ॥ उतस्तेवनस्पतेवातोविवात्यग्रमित् । अथोऽइंद्रायपातवेसुनुसोममुल्लखल ॥
 आयुजीवाजसार्तमाताहृच्छाविजर्भृतः । हरीऽइवांधांसिवप्सता ॥ तानोऽअद्यवनस्पतीऽकृष्वावृष्वेभिःसोत
 भिः । इंद्रायमधुमत्सुतम् ॥ उच्छिष्टंचव्वोर्भसोमपुवित्रऽआसृज । निधेहिगोरधित्वचि+ ॥ २६ ॥ (१।६।६)
 यच्चिद्धिसत्यसोमपाऽअनाशस्ताऽइवुससि । आतूनंऽइंद्रशंसयगोष्वभेषुश्रुप्रुसहस्रेषुवृषीमघ ॥ शिप्रिन्वाजा
 नांपतेशचीवस्तवदंसना । आतूनं ॥ निष्वापयामिथूदशसुस्तामबुध्यमाने ॥ आतूनं ॥ सुसंतुत्याऽअरा
 तयोबोधंतुशूररातर्यः । आतूनं ॥ समिद्रगर्दभंमृणनुवंतंपापयामुया । आतूनं ॥ पततिकुंडुणाच्यादूरं
 वातोवनादधि । आतूनं ॥ सर्वपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकडाश्वं । आतूनं ॥ २७ ॥ (१।६।७) आव
 ऽइंद्रंक्रिविथथावाजयंतःशतक्रतुं । मंहिष्ठंसिचुऽइंदुभिः ॥ शतंवायःशुचीनांसहस्रंवासमाशिरां । एदुनिम्रं
 नरीयते ॥ संयन्मदायशुष्मिणंऽएनाह्यस्योदरे । सुमद्रोनव्यचोदधे ॥ अयमुतेसमतसिकुपोतऽइवगर्भधि ।
 वचस्तच्चिन्नऽओहसे ॥ स्रोत्राधानांपतेगिर्वाहोवीर्यस्यते । विधृतिरस्तुसुतता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऽउतयेस्मि

(१।६।६) यच्चिद्धिसत्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेषइंद्रःपक्तिः । (१।६।७) आवइंद्रमितिद्धाविशत्यृचस्यसूक्तस्याजी-
 गर्तिःशुनःशेषइंद्रःसप्तदश्यादितिष्ठणमधिनौततस्तिष्ठणसुवागायत्रीअस्माकमितिपादनितृशशधिंद्रइतित्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. २

॥ १४ ॥

न्वाजेशतक्रतो । समन्येभुववावहै ॥ योगेयोगेत्वस्तंवाजेवाजेहवामहे । सखायऽइद्रमृतये ॥ आर्धागमद्यद्विश्रव
त्सहस्रिणीभिरुतिभिः । वाजेभिरुपनोहर्वं ॥ अमुप्रबस्यौकसोहुवेतुविप्रतिनरं । यंतेपूर्वपिताहुवे+ ॥ तंत्वावयंविश्व
वारारासहेपुरुहृत । सखेवसोजरितृभ्यः ॥ २९ ॥ अस्माकंशिप्रिणीनांसोमपाःसोमपान्नां । सखेवज्जिन्त्सखीना
मृ ॥ तथातदस्तुसोमपाःसखेवज्जिन्त्सखाकृणु । यथातऽउरुमसीष्टये ॥ रेवतीर्नःसधमाइऽइंद्रंस्तुतुविवाजाः । धुमं
तोयाभिर्मदेम ॥ आधृत्वावान्त्सनासःस्तोतृभ्योधृष्णवियानः । ऋणोरक्षंनचक्रयोः* ॥ आयहुर्वःशतक्रत्वाकामंजरि
वृणां । ऋणोरक्षंनशचीभिः ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रःपोमृथञ्जिर्जिगायुनानदञ्जिःशश्वसञ्जिर्धनानि । सनोहिरण्यरुथं
सनावान्त्सनःसनितासनयेसनोदात् ॥ आश्विनावश्ववावत्येपायातंशवीरया । गोमदंज्ञाहिरण्यवत् ॥ समानयोज
नोहिवारथोदज्ञावमर्त्यः । समुद्रेऽअश्विनेयते ॥ न्य१ इयस्यमर्धनिचक्रंरथस्येमथुः । परिद्यामन्यदीयते ॥ कस्तऽ
त्वत्येभिरागहिवाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मेरुधिनिर्धारय ॥ ३१ ॥ (१७११) त्वमग्नेप्रथमोऽअरुपि ॥
वानामभवःशिवःसखा । तवव्रतेकवयोविद्युनापुसोजयंतमरुतोच्चारजहृद्यः । त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिरस्तमःकविर्देवा
(१७११) त्वममह्यष्टादशस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोभिर्जगतीअष्टसीषोळशंलास्त्रिष्टुमः ।

मंडलं १

अनु. ७

॥ १४ ॥

नां परैर्भूषसिद्धं । विभुर्विश्वस्मै सुवनाय मेधिरोद्धि माताशयुः कतिं धाचिदायवे ॥ त्वमग्ने प्रथमो मातरि श्वनऽआविर्भ
वसुकतूयाविवस्वते । अरे जेतां रोदसी होतु दूर्यसंघोर्भारमयजोमहोवसो ॥ त्वमग्ने मनवेद्यार्मवाशयः पुरुरवसेसुकृते सु
कृतरः । श्वात्रेण यत्पित्रोर्मुच्यसे पर्यात्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ॥ त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धनऽउर्धतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
यऽआहुतिं परि वेदावर्षद्धृतिमेकायुरग्ने विशऽआविवासि ॥ ३२ ॥ त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरसकर्मन्पिपर्षि विदथे वि
चर्षणे । यः शूरसातापरैतवभ्येधनेदुभेभिश्चित्समृताहंसिभूर्यसः ॥ त्वं तमग्नेऽअमृतत्वर्त्तमे मर्तदधासि श्रवसे दिवे
दिवे । यस्तावृषाणऽऽभयाय जन्मनेमयः कृणोपि प्रयऽआचसूर्ये ॥ त्वं नोऽअग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवा
नः । ऋध्यामकर्मपसानवेन देवैर्घावायुथिवीप्रावतंनः ॥ त्वं नोऽअग्ने पित्रो रूपस्थऽआदेवो देवेष्वनवद्यजागृविः । तनु
कृद्धौ धिप्रमतिश्चकार वेत्वं कल्याणवसुविश्वमोषिषे ॥ त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस्त्वं वयस्कुचवज्जामयो वयं । संवारा
यः शतिनः संसहृच्छिणः सुवीरं धंति तत्र तपमदाभ्य ॥ ३३ ॥ त्वमग्ने प्रथममायुमायवे देवाऽअकृण्वन्नहुपस्य विपतिम् ।
इळां कृण्वन्मनुपस्य शार्सनीं पितुर्यत्पुत्रो मम कस्य जायते ॥ त्वं नोऽअग्ने तव देवपायुभिर्मघो नोरक्षतन्वश्च वद्यं । त्राता
तो कस्य तनये गवांस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते+ ॥ त्वमग्ने यज्वे पायुरंतरोनिपुंगार्य चतुरक्षऽइध्यसे । योरातहव्यो ब्रु
कायुघायसे कीरेश्चिन्मंत्रमनसावुनोषितं+ ॥ त्वमग्नेऽऽरुशंसायवाघतैस्पाह्यद्रेकणः परमं वुनोषितत् । आग्रस्य चित्य

ऋक्सं.

अ. १ अ. २

॥ १५ ॥

मतिरुच्यसे पिता प्रपाकं शास्त्रिप्रदिशो विदुष्टरः ॥ त्वमग्ने प्रयत दक्षिणं नर्वमं वस्युतं परिपासि विश्वतः । स्वादुक्षन्नायो
वसतौ स्यो न कृज्जीवया जंयजते सोपमा द्विवः+ ॥ ३४ ॥ इमामग्ने शरणिमीमृषो नऽइममध्वानं यमगामदुरात् । आपिः
पिता प्रमतिः सोभ्यानां भूमिरस्युपिकृन्मर्त्यानां ॥ मनुष्वदेग्नेऽअंगिरस्वदे गिरो ययाति वत्सदने पूर्ववच्छुचे । अच्छया
ह्यावहृद्दैव्यं जनमासादय ब्रह्मिपियक्षिचप्रियं+ ॥ एतेनाग्ने ब्रह्मणा वा वृधस्वशाक्तीवायत्तै चकृमाविदाव । उत प्रणेभ्युभि
वस्योऽअस्मान्संनः सृजसुमत्यावाजवत्या ॥ ३५ ॥ (११७२) इन्द्रस्य नुवीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वृज्री ।
अहन्नहि मन्वपस्तर्दुप्रवक्षणाऽअभिनृपर्वतानां ॥ अहन्नहि पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टस्मै वज्रं स्वर्थततक्ष । वाश्राऽइव धेनवः
स्यं दमानाऽअंजः समुद्रमवजग्मरारपः ॥ इषायमणो वृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपि वत्सुतस्य ॥ आसायकं मघवादत्तवज्रम
हत्तेनं प्रथमजामहीनां ॥ यद्विद्राहन् प्रथमजामहीनामान्सायिनामभिनाः प्रोतमायाः । आत्सूर्ये जनयन्ध्यामुपासतादी
ब्राशत्रुं न किला विवित्से ॥ अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसमिन्द्रो वज्रमहतावधेन । स्कंधासीव कुलिशेना विवृक्णाहिः शयतऽउ
पृक्पृथिव्याः+ ॥ ३६ ॥ अयो ज्ञेय दुर्मदुऽआहि जुह्वे महावीरं तु विवाधमृजीपं । नातारीदस्य समृत्तिवधानां संरुजानाः
पिपियुऽइन्द्रशत्रुः ॥ अपादहस्तोऽअपृतन्युदिन्द्रमास्यवज्रमधिसानौ जघान । वृष्णो वधिः प्रतिमानुं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रोऽअ
(११७२) इन्द्रस्य न्वितिपंचदशर्चस्रस्रकस्यांगिरसो हिरण्यस्तूपइन्द्रस्रिष्टुर् ।

शयुर्ब्यस्तः ॥ नृदंनभिन्नममयाशयान्मनोरुहाणाऽअतियुत्यापः । याश्चिद्धुत्रोमहिनापर्यतिष्ठत्तासामहिःपस्तुतःशीघ्र
 भूव ॥ नीचार्वयाऽअभवद्दुत्रपुत्रैद्रोऽअस्याऽअववर्धर्जभार । उत्तरासूरधरःपुत्रऽआसीद्दानुःशयेसहवत्सानधेनुः+ ॥
 अतिष्ठतीनामनिवेशानांकाष्ठानांमध्येनिहितंशरीरं । वृत्रस्यनिष्यंविचरुत्यापोदीर्घतमऽआशयिदंशत्रुः ॥ ३७ ॥
 द्वासपत्नीरहिगोपाऽअतिष्ठन्निरुद्धाऽआपःपणितेवगावः । अपांविलुमपिहितंयदासीद्धुत्रेजघन्वोऽअपतद्धवार ॥
 अश्व्योवारोऽअभवस्तदिंद्रसुकेत्यत्त्वाप्रत्यहन्देवऽएकः । अज्योगाऽअर्जयःशूरसोममवासृजुःसर्वेसप्तसिंधून् ॥ ना
 सैविद्युन्नतन्यतुःसिषिधनयांमिहूमकिरद्भ्रादुर्निच । इंद्रश्चयद्युधातेऽअहिश्चोतापूरीभ्योमघवाविजिग्ये ॥ अहेयो
 तारंक्रमपश्यऽइंद्रहृदियत्तेजुष्टुपोभीरगच्छत् । नवचयन्नयतिचक्षवंतीःश्येनोनभीतोऽअतरोरजांसि ॥ इंद्रोयातोव
 सितस्युराजाशर्मस्यचशृंगिणोवज्रवाहुः । सेदुराजाक्षयतिचर्पणीनामुरान्नेमिःपरितावभूव ॥ ३८ ॥ इतिप्रथमाष्टके
 द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

• द्वितीयाध्याये वर्गाः ३८ सूक्तानि १३ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ ऋगुम्यइदं.८ इन्द्राग्निभ्यामिदं.६ अधिभ्यामिदं.४ सवित्र-

इद ४ अशयइदं देवीम्यइदं इंद्राणीवरुणान्यग्नाथीम्यइदं. चावापृथिवीभ्यामिदं.२ पृथिव्याइदं. विष्णवइदं. (प्रथमायादेवे-
 म्योवा)६ वायवइदं इंद्रवायुभ्यामिदं.२ मित्रावरुणाभ्यामिदं.३ मरुद्भ्यः(मरुत्वतइद्रायवा)इदं.३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं.३ पूषणइदं.३

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ १६ ॥

अश्वइदं. ७ अश्वयश्वइदं. अश्वयइदं. कायेदं. अश्वयइदं. सवित्रइदं. ३ (अत्यायाभगायवा) वरुणयेद. ३ १ अश्वयइदं. २ २ देवेभ्यइदं.
इंद्रायेदं. ४ उद्धखलायेदं. २ उद्धखलमुसलाभ्यामिदं. २ प्रजापतयेहरिश्चंद्राय (अधिपवणचर्मणे) वेदं. इंद्रायेदं. २ ३ अधिभ्यामिदं. ३
उषसइदं. ३ अश्वयइदं. १८ इंद्रायेदं. १५ ॥ इतिद्वितीयोऽध्यायः ॥
एतत्रिश्चिद्वाद्दशाश्विनंनवम्यंतेत्रिष्टुभौह्वयाम्येकादशसवित्रंनवमीजगत्याद्याचसालिंगोक्तदैवतपादाप्रवोवि
शतिःकण्वोघौरआश्रेयंप्रागार्थमूर्ध्वजपुथौक्तीळंपंचोनामारुतंहिगायत्रं तु कच्छप्रयद्दशप्रागाथतृत्तिष्ठाष्टौत्रा
ह्यणसत्यंयंरक्षंतिनववरुणमित्रार्यम्णांमध्येतृचआदित्येभ्योगायत्रंहिसंपूयन्दशपौष्णकद्रुद्रायनवरौद्रतृतीयामै
त्रावरुणीचांत्यस्तृचःसौम्योत्यात्रुष्टुवश्रेयळूनाप्रस्कण्वःकाण्वआश्रेयंतुप्रागार्थमाद्योह्वोश्च्युपसांचत्वमग्नेदशा
नुष्टुभर्मर्धचौत्योदैवएपोपंचोनाश्विनंतुगायत्रं ॥ ३ ॥
हरिःओ ३ म् ॥ (१७१३) एतायामोर्पगव्यंतुऽइंद्रंस्माकंप्रमंतिवावृधाति । अनामणःकविदादुस्यरायोगवाकंतंपर
मावर्जतेनः ॥ उपेदुहंधंनुदामप्रतीतंतुष्टानंशेनोवसुतिंपतामि । इंद्रंनमस्युपमेभिरुर्केयःस्तोतृभ्योहव्योऽअस्तिया
मंन् ॥ निसर्वसेनऽइपुर्ध्वीऽरसक्तसमर्योगाऽर्धजतियस्युवाष्टि । चोष्क्यमाणऽइंद्रभूरिवाममापुणिर्धूरुस्मदधिप्रवृद्ध ॥

(१७१३) एतायामेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यागिरसोहिरण्यस्तूपइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं.
अनु. ७

॥ १६ ॥

वर्धाहिंदस्युधुनिर्घनेनँऽएकश्चरंशुपशाकेभिरिद्र । धनोरधिषुणकेव्यायन्नयज्वानःसनकाःप्रेतिमीयुः ॥ पराचि
च्छीर्षवृजुस्तंद्रायज्वानोयज्वभिःसर्धमानाः । प्रयद्विवोहरिवःस्थातरुयनिरत्रतोऽअधमोरोदस्योः ॥ १ ॥ अयु
युत्सन्नवद्यस्यसेनामयातयंतक्षितयोनवग्वाः । वृषायुधोनवधयोनिर्घाःप्रवञ्चिरिद्राच्चितयंतऽआयन् ॥ त्वमेतांबुद्र
तोजक्षतश्चायोधयोरजसइद्रपारे । अवाद्दहोद्विवऽआदस्युमुच्चाप्रसुन्वतःसुवतःशंसमावः ॥ चक्राणासःपरीणहंयुधि
व्याहिरण्येनमणिनाहुंभमानाः । नहिन्वानासस्तिरुस्तइद्रुपरिस्यशोऽअदधात्सूर्येण ॥ परियदिद्रोदसीऽउभेऽअबु
भोजीर्महिनाविश्वतःसीम् । अमन्यमानोऽअभिमन्थमानैर्निब्रह्माभिरधमोदस्युमिद्र ॥ नयेद्विवःपृथिव्याऽअंतमापुर्न
मायाभिर्धनदांपर्यभूवन् । युज्वंज्रवृषभश्चक्रऽइद्रोनिज्योतिषातर्मसोगाऽअधुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधामक्षरन्नापो
ऽअस्यार्वतमध्यऽआनाव्यानां । सत्रीचीनैनूनमनसातमिद्रऽओजिष्ठेनहन्मनाहन्नभिधून्+ ॥ न्याविध्यदिलीविशस्य
इह्वाविशंगिमभिनच्छुष्णमिद्रः । यावत्तरोमघवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृतन्नुं+ ॥ अभिसिध्मोऽअजिगादस्यश
त्रुन्वित्तिमेनवृषेणापुरोभेत् । संवज्रेणासुजङ्घुत्रमिद्रःप्रस्वामतिमतिरुच्छाशदानः ॥ आवःकुत्समिद्रयासिन्च्वाक
न्प्रावोयुध्यंतवृपभंदशङ्घु । शफच्युतोरेणुर्नक्षत्घामुच्छैत्रेयोनुपाह्वायतस्थौ ॥ आवःशंसंवृपभंतुन्यासुक्षेत्रजेपेमघव

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ १७ ॥

न्दिष्ट्युगां ॥ ज्योक्विदत्रतस्थिवांसोऽअकच्छन्नयुतामधरुवेदनाकः ॥ ३ ॥ (१७१४) त्रिध्विनोऽअद्याभवतंनवेदसावि
सुवार्थामऽसुतरातिरंश्विना । युवोहिंयंत्रं हिम्येववाससोभ्यायंसेन्याभवतंमनीषिभिः ॥ त्रयःपवयोमधुवाहनेरथेसोमे
स्वेनामनुविश्वद्विः । त्रयःस्कंभासःस्कभितारसऽआरभेत्रिर्नक्त्याथस्त्रिर्वश्विनादिवा ॥ सुमानेऽअहंत्रिरंघघो
हनात्रिरघयंत्रंमधुनामिमिक्षतं । त्रिर्वाजवतीरियोऽअश्विनायुवंदोपाऽअस्मभ्यमुपसंश्रपिन्वतं ॥ त्रिर्वर्तिर्यंतत्रिरनु
व्रतेजनेत्रिःसुप्राव्येत्रेधेर्वशिक्षतं । त्रिर्नाद्यंवहतमश्विनायुवंत्रिःपृक्षोऽअसेऽअक्षरेवपिन्वतं ॥ त्रिर्नोर्यिचंहतमश्वि
नायुवंत्रिर्देवतातात्रिरुतावतंधियः । त्रिःसौभगत्वंत्रिरुतश्रवांसिनस्त्रिधंवांसुरेदुहितारुहृद्रथं ॥ त्रिर्नोऽअश्वि
नाऽअश्विनायजतादिवेदेवपरित्रिधातुश्रुथिर्वीमशायतं । त्रिःसौभगत्वंत्रिधातुशर्मवहतंशुभस्पती ॥ ४ ॥ त्रि
तं ॥ त्रिरश्विनासिंधुभिःससमात्तुभिरुतथऽआहावास्त्रेधाहृविष्कृतं । त्रिस्वःपृथिवीरुपरंप्रवादिवोनाकरक्षेथेद्युभिर्
कुभिहितं ॥ कं१त्रीचक्रान्निवृत्तोरथस्यकं१त्रयोवंधुरोयेसनीळाः । कृदायोगोवाजिनोरासभस्येनयंत्रंनासत्योपवा
थः+ ॥ आनासत्यागच्छतंहूयतेहृविर्मध्वःपितंतंमधुपेभिरासभिः । युवोहिंपूर्वसवितोपसोरथंमतायंचित्रंयुतवतुमि
(१७१४) त्रिध्विदितिद्वादशर्वस्यसूक्त्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोधिनौजगतीनवम्यंलेत्रिष्टुभौ ।

मंडलं

अनु. ५

॥ १७ ॥

व्यति ॥ आनासत्यात्रिभिरैकादशैरिहृद्देवेभिर्यातंमधुपेयमश्विना । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतसेधतंद्वेषोभवतंसत्वा
 भुवा ॥ आनोऽअश्विनात्रिवृत्तारथेनार्वाचंरथिवहंतसुवीरं । शृण्वंतोवामर्षसेजोहवीमिधुवृचनोभवतंवाजसातौ
 ॥५॥ (१।७।५) ह्यम्यग्निंमथमस्वस्त्येह्यमिमित्रावरुणाविहावसे । ह्यमिरात्रींजगतोनिवेशनीह्वयामिद्वेषसवि
 तारमतेथे ॥ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमतीच । हिरण्येनसवितारथेनादेवोयातिसुर्वनानिपरयन् ॥
 यातित्वेवःप्रवतायात्युद्धतायातिशुभ्राभ्यांयजुतोहृदिभ्यां । ओद्वोयातिसवितारपरावतोपुविश्वदुरितावार्धमानः ॥ वि
 अभीर्घृतंक्वशनिर्विश्वरूपंहिरण्यशस्यंयजुतोवृहंतं । आस्थाद्रथंसवितार्चित्तुःशृणारजौसितविपीदधानः ॥ वि
 जनान्ध्यावाःशित्तिपादौऽअख्यन्नथंहिरण्यप्रसंगंवहतः । शश्वद्विशःसवितुदैव्यस्योपस्थेविश्वामुर्वनानितस्थुः ॥
 तिस्रोद्यार्वःसवितुर्द्वीऽरुपस्थौऽएकाग्रमस्यमुर्वनेविरपाद् । आणिनरथ्यममृताधितस्थुरिहृद्वीतुयऽउतच्चिकेतत्
 ॥ ६ ॥ विसुपर्णोऽअंतरिक्षाण्यख्यद्भीरवैपाऽअसुरःसुनीथः । केडूदानींसूर्यःकश्चिकेतकतुमांघारंरिमरुस्याततान ॥
 अष्टौव्यख्यत्कुभःपृथिव्यास्त्रीधन्व्योर्जनासप्तसिंधून् । हिरण्यशःसवितारदेवऽआगाद्दधुद्रत्वाद्वाशुपेवार्यणि ॥

(१।७।५) ह्यामीत्येकादशर्षेखसूक्तसागिरसोहिरण्यस्तूपःसवितानिष्टुप् । आद्यायाश्चतुर्षुपादेपुष्कमेणाभिमित्रावरुणरात्रिसवितानि
 रोदेवताःआद्यानवम्यौजगत्यौ ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ १८ ॥

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि रुभेद्या वा पृथिवीऽअंतरीयते । अपामीवां वा धत्ते वेति सूयं मभिकृष्णो न रजसा दामृणोति ॥
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीयः सुमृळीकः स्वांया त्वर्वाङ् । अपसेर्धत्रक्षसो या तु धानान स्याद्देवः प्रतिद्वोषं गुणानः ॥ अतेपं
धाः सवितः पव्यासो रणवः सुहृताऽअंतरिक्षे ॥ तेभिर्नोऽअद्य पाथिभिः सुगोभी रक्षाचनोऽअधिचत्रा हि देव ॥ ७ ॥ (१८।१)
प्रवोयुं हं पुरुणां विशां देवयतीनां । अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरामहेयं सीमिदुन्यईळते ॥ जनासोऽअग्निं देधिरेसहो वृधं हृविष्मं
चरंत्यर्चयो द्वि विस्पृशंति भानवः । देवासस्त्वा चरुणो मित्रोऽअर्युमासं दूतप्रत्नाभिधते । विश्वं सोऽअग्ने जयति त्वया धनुं च
सोऽददाशमर्थः ॥ मंद्रो होतगृहपतिरग्ने दूतो विशामसि । त्वे विश्वा संगतानि वृता भ्रुवायानि देवाऽअकृण्वत ॥ ८ ॥ त्वे
ऽइदमेसुभगेय विष्टुच विश्वमाहयते हृविः । सत्वं नोऽअद्य सुमनाऽडुता परं यक्षि देवन्सुवीर्यां ॥ तर्धे मिथानमस्विनुऽअपं
स्वराजमासते । होत्राभिरग्निं मनुषुः समिधते तित्तिर्वासोऽअतिस्त्रिधः ॥ मंतो वृत्रमतरत्रो दसीऽअपऽडुरुक्षया यचक्रिरे ।
भुवत्कण्वे वृषाद्युभ्याहुतः कंदुदश्वोगविष्टियु ॥ संसीदस्वमहोऽअसिशो च स्वदेववीतमः ॥ विधुमग्नेऽअरुपं मियेध्वस
जमशस्तदर्शतं ॥ यंत्वा देवासो मनवे दधुरि हयजिष्ठं हव्यवाहन । यं कण्वो मे ध्याति धिर्धनस्पृतं यं वृपाय सुपस्तुतः ॥ ९ ॥
(१८।१) प्रवोयुहमिति विशय च स्य सूक्तस्य घोरः कण्वो मिः ऊर्ध्वं ऊपुण इति द्वयोर्धूपः प्रगाथः (अथुजो हृत्यः शुजः सतो हृत्य इत्यर्थः)

मंडलं १
अनु. ८

॥ १८ ॥

यमग्निमेध्यातिथिः कर्णवईधः ऋतादधि ॥ तस्यप्रोदीदियुस्तमिमाऽऋचस्तमग्निवर्धयामसि ॥ रायस्पृधिस्वधावो
 स्लिहितेऽग्नेदेवेष्वार्य्य ॥ त्वंवाजस्यश्रुत्यस्थराजसिसनोमृळमहौऽअसि ॥ ऊर्ध्वऽऊणुणऽऊतयेतिष्ठदेवोनसविता ।
 ऊर्ध्वोवाजस्यसनितायदुंजिभिर्वाघ्नैर्विह्वयामहे ॥ ऊर्ध्वोर्नःपाह्यहसो निकेपुनविश्वंसमत्रिणंदह । कृधीनऽऊर्ध्वो
 चरथायजीवसैविदादेवेषुनोदुवः ॥ पाहिनोऽअग्नेरक्षसः पाहिधूर्तेरराणः । पाहिरिपतऽउतवाजियासतोबृहद्भानो
 यविष्ण ॥ १० ॥ घृनेवविष्वग्विजह्यराव्यास्तपुर्जभयोऽअस्युक् । योमर्त्यः शिशिलेऽअत्यक्तुभिर्मानुः सरिपुरीशत ॥
 अग्निर्वैसुवीर्यमग्निः कर्णवायसौभंगं । अग्निः प्रावन्मित्रोतमेध्यातिथिमग्निः साताऽउपस्तुतं ॥ अग्निनातुर्वशयदुं
 परावतऽउत्रादेवंहवामहे ॥ अग्निर्नयन्नववास्त्वंबृहद्वंथुर्वीतिंदस्यविसहः ॥ नित्वामग्नेमदुर्देधेज्योतिर्जनायशश्व
 ते ॥ द्वादशकण्वऽऋतजातऽउक्षितोयन्नमस्यंतिक्वृष्टयः ॥ त्वेषासोऽअग्नेरमवंतोऽअर्चयोभीमासोनप्रतीतये ॥ रक्षस्वि
 नः सदमिद्यातुमावतोविश्वंसमत्रिणंदह ॥ ११ ॥ (१।८।२) ऋळ्वः शर्धोमारुतमनवर्णरथेशुभं । कर्णाऽअभिप्र
 गाथत ॥ येषुपतीभिरुक्षिभिः साकंवाशीभिरुंजिभिः । अजायंतस्वभानवः ॥ इहेवशृण्वऽएषांकशाहस्तेपयद्भदान् ।
 नियामन्विचक्रमंजते ॥ प्रवः शर्धायुधृष्वयेत्वेषदुस्नायशुष्मिणे । देवत्तं ब्रह्मगायत ॥ प्रशंसोऽगोष्वथं ऋळ्वं च्छर्धोमारुतं ।

(१।८।२) ऋळ्वइतिपंचदशर्चस्यसूक्त्यघोरः कण्वोमरुतोगायत्री ।

ऋक्सं.

अं. १ अ. ३

॥ १९ ॥

जंभेरसस्यवावुधे ॥ १२ ॥ कावावधिष्ठऽआनरोद्विश्वमश्नधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुथं ॥ निवोयामायमानुषोद्वुधऽउ
ग्रायमन्यवे । जिहीतुपर्वतोगिरिः+ ॥ येषामज्मेषुपृथिवीञ्जुर्वोऽइवविस्पतिः ॥ मियायामेषुरेजेते । स्थिरं हि जानमेषां
विद्धादीर्घपृथुंमिहोनपातममृधं । उदुत्येसूनवोगिरिःकाष्ठाऽअज्मेष्वलत । वाश्राऽअभिञ्जुयातवे ॥ १३ ॥ त्वं
न ॥ यद्भूयातिमरुतःसंभुवतेध्वन्ना ॥ शृणोतिकश्चिदेषां ॥ प्रयातशीभमाशुभिःसंतिकर्णेषुवोदुवः ॥ तत्रोषुमादया
ध्वे ॥ अस्तिहिष्मामदयवःस्ससिष्मावयमेषां । विश्वं चिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥ (११८१३) कर्द्धनूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं
नहस्तयोः । दधिच्येवृक्तवर्हिषः ॥ कनूनं कद्धोऽअथुंगंताद्विवोनपृथिव्याः । क्ववोगावोनरण्यंति ॥ क्वः सुम्नानव्यासि
मरुतः कसुविता । क्रोडु विश्वानिसौभगा ॥ यद्ययंपृथुश्रिमातरोमतासः स्यातन । स्तोतावोऽअमृतः स्यात् ॥ मावोमगोन
यवसेजरिताभूदजोष्यः । पथायमस्यगादुप ॥ १५ ॥ मोषुणः परापरानिर्कृतिर्दुर्हणावधीत् । पृथीष्टृष्णयासह ॥
सत्यत्वेपाऽअमवंतोधन्वन्चिदारुद्रियासः । मिहृकृण्वंत्यवातां+ ॥ वाश्रैवविद्युन्मिमातिवत्संनमातासिषक्ति । यदेषां
बुधिरसर्जि ॥ दिवाचित्तमः कृण्वंतिपुर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवीव्युंदंति ॥ अर्धस्वनान्मरुतां विश्वमासन्नपाथिवं ।
(११८१३) कर्द्धनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवौरः कण्वोमरुतोगायत्री ।

मंडलं ६

अनु. ८

॥ १९ ॥

अरेजंतप्रमानुषाः ॥ १६ ॥ मरुतोवीलुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । युतेमखिद्रयामभिः ॥ स्थिरावःसंतुनेमयोर
 थाऽअर्थासऽएषां । सुसंस्कृताऽअभीशवः ॥ अच्छावद्रातनागिराजरायैब्रह्मणस्पतिं । अग्निमित्रंनदर्शतं ॥ मिमी
 हिश्लोकमास्यैपर्जन्यऽइवततनः । गार्गयान्नमक्थं* ॥ वंदस्वमारुतंगणत्वेपर्जन्यमर्किर्णं । अस्मेबृद्धाऽअसन्निह
 ॥ १७ ॥ (१८१४) प्रयदित्थापरवतःशौचिर्नमानमस्यथ । कस्यऋत्वामरुतःकस्यवर्षसाकंयथाथकंहधूतयः ॥
 स्थिरावःसंत्यायुधापराणुदैवीळऽडुतप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविपीपनीयसीमामत्यस्यमायिनः ॥ पराहयत्स्थिरह
 थनरोवर्तयथागुरु । वियाथनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ नहिवःशत्रुर्विविदेऽअधिद्यविनभूम्यांरिशदसः ।
 युष्माकमस्तुतविपीतनयुजारुद्रसोन्नुचिद्राद्युषे ॥ प्रवेपयतिपर्वतान्वितान्विविचंतिवनस्पतीन् । प्रोऽआरतमरुतोदुर्भदा
 ऽइवदेवासःसर्वथाविशा ॥ १८ ॥ उपोरथेपुपृतीरयुग्ध्वंप्रर्षिर्ष्वहतिरोहितः । आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदवीभयं
 तमानुषाः ॥ आवोमधूतनायकंरुद्राऽअवोवृणीमहे । गंतानूनोवसायथापुरेत्थाकण्वायविभ्युषे ॥ युष्मेषितोमरु
 तोमत्येषितऽआयोनोऽअम्बुऽईषते । वितंयुयोतशवसाव्योर्जसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ असांमिहिप्रयज्यवृःकण्वद
 दप्रचेतसः । असांमिभिर्मरुतऽआनऽकृतिभिर्गतावृष्टिनविद्युतः ॥ असांम्योजौविभृथासुदानवोसामिधूतयःशवः ।

(१८१४) प्रयदित्थेतिदशर्चस्यसूक्तस्यचौरःकणोमरुतोवाहंतप्रगाथः (अयुजोबृहल्यःयुजःसतोबृहल्यः) ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ २० ॥

ऋषिद्विषेमरुतःपरिमन्यवुड्बुनसृजतद्विषं ॥ १९ ॥ (११८१५) उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वमेहे । उपग्रयंतुमरु
तःसुदानवुड्बुनसृजतद्विषं । त्वामिच्छिसहसस्युत्रमर्थेऽप्यत्रतेधनेहिते । सुवीर्यमरुतऽआस्वश्व्युदंधीतुयोवऽआ
चके+ ॥ प्रैतुब्रह्मणस्पतिःप्रदुव्यंतुसुचता । तस्माऽइळासुवीरामार्यजामहेसुप्रतृतिमनेहसं ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदधेऽभुशुभुवंमंत्रदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंम
धत्तेऽअक्षितिश्रवः । तस्माऽइळासुवीरामार्यजामहेसुप्रतृतिमनेहसं ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदधेऽभुशुभुवंमंत्रदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंम
वरुणोमित्रोऽअर्थमादेवाऽओकांसिचक्रिरे+ ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदधेऽभुशुभुवंमंत्रदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंम
तिहर्थधानरोविश्वेह्रामावोऽअश्वत् ॥ कोदेवयंतमश्रवजानंकोहृत्कर्वाहिषं । प्रप्रदाध्वान्पस्थामिरस्थितातर्वावत्क्षयंद
(११८१६) अरक्षंतिप्रचेतसोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । नूचित्सदभ्यतेजनः ॥ यंवाहुतेवपिमतिपांतिमर्थेरिषः । अरिष्टः
सर्वेऽएधते ॥ विदुर्गाविद्विषःपुरोमंत्रिराजानऽएषां । नयंतिदुरितातिरः+ ॥ सुगःपंथाऽअनृक्षरऽआदित्यासऽऋतयुते ।
नात्रावखादोऽअस्तिवः ॥ यंयुशंनयथानरऽआदित्याऽऋतयुनापथा । प्रवःसधीतयेनशत् ॥ २२ ॥ सरलंमर्थोवसु
(११८१५) उत्तिष्ठेत्यष्टर्वस्यसूक्तप्रथमः कण्वोब्रह्मणस्पतिः प्रगाथः (अयुजोदृहल्यः युजः सतोदृहल्यः) । (११८१६) अरक्षन्तीति
नवर्चस्यसूक्तस्यचौरः कण्वः आद्यानांतिष्ठणामंलानांतिष्ठणां चवरुणमित्रार्थमणस्पतीयादितिष्ठणामादित्यागायत्री ।

मंडलं

अनु. ८

॥ २० ॥

विश्वतो कमुतत्मना ॥ अच्छा गच्छत्यस्तुतः ॥ कथाराधामसखायुःस्तोमं मित्रस्यार्यम्णः । महिप्सरोवरुणस्य ॥ मावो
 म्रंतं माशपंतं प्रतिवोचे देवयंतं । सुश्रैरिद्वऽआर्विवासे ॥ चतुरश्रिद्वदमाना द्विभीयादानिघातोः । नदुरुकार्यस्पृहये
 त् ॥ २३ ॥ (११८७) संपूषन्नध्वनस्तिरव्यहोविमुचोनपात् । सश्वादेवप्रणस्परः+ ॥ योनःपूषन्नघोवृकोदुःशेवऽ
 आदिदेशति । अर्पसंतपथोजहि ॥ अपत्यंपरिपंथिनंसुपीवाणं हुरश्चितं । दूरमधिस्रुतेरज ॥ त्वंतस्यद्वयाविनोघशंस
 स्युक्तस्यचित् । पृदाभितिष्ठतपुपिं ॥ आतत्तेदस्रमंतुमःपूषन्नवोवृणीमहे । येनपिवृनचोदयः ॥ २४ ॥ अर्धानोविश्व
 सौभगाहिरण्यवाशीमत्तम । धनानिसुपर्णाकृधि ॥ अतिनःसश्चतोनयसुगानःसुपथकृणु । पूषन्निहकृत्वुंविदः ॥ अ
 भिसूयवसंनयननवज्वारोऽअध्वने । पूषन्निहकृत्वुं ॥ शग्धिपूधिप्रथंसिचशिशीहिआस्युदरं । पूषन्निहकृत्वुं ॥
 नपपर्णमिथामसिसूक्तरभिर्गृणीमसि । वसूनिद्वस्समीमहे ॥ २५ ॥ (११८८) कद्रुद्रायप्रचेतसेमीहुष्टमायतव्यसे ।
 वोचमगंतमंहृदे+ ॥ यथानोऽआदितिःकरूपन्वेनृभ्योयथागवे । यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्र
 श्चिकेतति । यथाविश्वेसजोर्पसः ॥ गाथर्पतिमेधर्पतिरुद्रंजलापभेजं । तच्छंयोःसुन्नमीमहे ॥ यःशुकऽईवसूर्योहि

(११८७) संपूषन्निदिदशर्चस्यसूक्तस्यधौरःकण्वःपूपागायत्री । (११८८) कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यधौरःकण्वोरुद्रस्तृती
 यायामित्रावदणौचसप्तम्यादिवृचस्यसोमोगायत्र्यन्यानुष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ २१ ॥

रण्यमिवरोचते । श्रेष्ठो द्विवा नां वसुः ॥ २६ ॥ शनः करत्यर्धते सुगं मे पायमेभ्ये । दृभ्यो नारिभ्यो गवे ॥ अस्मे सोमश्चिपु
मधिनिधे हि शतस्य नृणां । महि श्रवस्तु वि नृणां ॥ मानः सोमपरिवाधो मारतयो जुहुरत । आर्नऽइदो वा जै भज ॥
शास्ते प्रजाऽअमृतस्य परस्मिन् धाम श्रुतस्य । आद्राशुपे जातवेदो वहत्वमद्या देवोऽर्षभुर्धः ॥ २७ ॥ (११९११) अग्ने विव
स्वदुपसश्चित्रं राधोऽअमर्त्य । आद्राशुपे जातवेदो वहत्वमद्या देवोऽर्षभुर्धः ॥ अद्यादुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुग्निं । धमकेतुं भाऽऋजीकिं
ध्वराणां । स्रजूरन्धिरभ्यामपसासु वीर्यमस्मेधे हि श्रत्रो वृहत् ॥ अद्यादुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुग्निं । धमकेतुं भाऽऋजीकिं
व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरुश्रियं ॥ श्रेष्ठयविषु मतिथिं स्वहृत् जुष्टं जनाना यदाशुभे । देवोऽअच्छायातवे जातवेदसमग्निमीळिव्यु
द्विषु ॥ साविष्यामित्वा महं विश्वस्यामृतमोजन । अग्नेत्रातारं ममृते मिये ध्ययजिष्ठं हव्यवाहन ॥ २८ ॥ सुशंसो वोधि
गणतेयं विष्वमधुजिह्वः स्वाहितः । प्ररुक्णवस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्यादैव्यं जनं ॥ होतारं विश्वेदेवसं संहित्वा विश्वं
इंधते । सऽआर्वहपुरुहृतप्रचेतसो मे देवाऽइहद्रवत् ॥ सवितारं मुपसमन्धिनाना भगमग्निं व्युष्टिपक्षयः । कर्णासस्त्वासु
तसो मासऽइंधते हव्यवाहं स्वध्वर ॥ पतिह्यध्वराणां मे द्रुतो विशामसि । उपर्दुधुऽआर्वहसो मपीतये देवोऽअद्य स्वहृशः ॥
अग्नेपूर्वाऽअनूपसो विभावसो द्वाद्विधे विश्वदर्शतः । असिप्रामेभ्य वितो पुरोहितो सियुज्ञे प्रमानुपः ॥ २९ ॥ नित्वायुज्ञस्य
(११९१२) अग्नेविवस्वदिति चतुर्दशस्य मूर्क्तस्य काण्वः प्ररुक्णवो प्रिराधे अद्युपक्ष्य प्रागथः (अयुजो हृहत्यः युजः सतो हृहत्यः)

मंडलं १

अनु. ९

॥ २१ ॥

सार्धनमग्नेहोतारमृत्विजं । मनुष्वदेवधीमहिप्रचेतसंजीरंद्रुतमर्मल्यं ॥ यद्वेवानामित्रमहःपुरोहितोतरोयासिदूत्यं ।
 सिधोरिवप्रस्वनितासङ्कर्मयोग्नेर्भ्राजंतेऽर्चयः ॥ श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिर्देवैरेसेस्यार्वभिः । आसीदंतुवह्निधिमित्रोऽ
 अर्थमाप्रार्थयावाणोऽअध्वरं⁺ ॥ शृण्वंतुस्तोमंरुतःसुदानवोभिजिह्वाऽऋतावृधः । पिवंतुसोमंवरुणोधृतत्रतोऽध्वभ्या
 मृषसांसजूः⁺ ॥ ३० ॥ (१९१२) त्वमग्नेवसूँऽरिहरुद्रोऽआदित्योऽसुत । यजस्वध्वरंजनमनुजातंघृतमुधं ॥ श्रु
 ष्टीवानोहिडाशुपेदेवाऽअग्नेविचेतसः । तान्नोहिदध्वगिर्वणस्त्रयस्त्रिंशत्तमावह ॥ प्रियमेधवर्दत्रिवज्जातवेदोविरूपव
 त् । अंगिरस्वन्महिषत्प्रस्कण्वस्यश्रुधीहवं ॥ महिकेरवऽकृतयेप्रियमेधाऽअहूपत । राजतमध्वराणामग्निशुक्लेणशो
 चिषा ॥ घृताहवनसंत्येमाऽसुपुश्रुधीगिरः । याभिःकण्वस्यसुनवोह्वंतवेसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहवतेविश्रु
 जंतवः । शोचिष्केशंपुरुप्रियाग्नेहृव्यायुवोह्वे ॥ नित्वाहोतारमृत्विजंदधिवेवसुवित्तमं । श्रुत्कर्णसुप्रथस्तमंविप्राऽअग्ने
 द्विर्बिष्टिषु ॥ आत्वाविप्राऽअनुच्यबुःसुतसौमाऽअभिप्रयः । बृहस्त्राविभ्रतोहृविरग्नेमर्तायदाशुपे ॥ प्रातर्याणःसह
 स्कृतसोमपेयायंसंय । इहाद्यदैव्यंजनंवाहिरासादयावसो ॥ अर्वाचिदैव्यंजनमग्नेयश्चसहृतिभिः । अयंसोमःसुदान

(१९१२) त्वमग्नेवसूनिदिदशर्चस्यसूकथकाण्वःप्रस्कण्वोभिरन्यायादेवाश्चानुष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ३

॥ २२ ॥

वृत्तं पाततिरोऽअह्वयम् ॥ ३२ ॥ (११९।३) एषोऽरुपाऽअपूर्व्यान्वुच्छतिप्रियादिवः । स्तुषेवामश्विनावृहत् ॥
यादृन्नासिंधुमातरामनोतरारथीणां । धियादेवावसुविदा ॥ वृच्यंतेवांककुहासोज्जुर्णायामधिविष्टिषि । यद्द्वारथोवि
भिष्पतात् ॥ हविषाजरोऽअपांपिपतिंपुरिर्नरा । पिताकुटस्यचर्षणिः+ ॥ आदुरोवांमतीनां नासत्यामतवचसा+ ॥
पातंसोमस्यदृष्णया+ ॥ ३३ ॥ यानुःपीपरदश्विनाज्योतिष्मतीतर्मस्तिरः । तामस्मेरासाध्यामिषि ॥ आनोनावाम
तीनांयातंपारायुगंतेवे । युंजाथामश्विनारथं ॥ अरित्रंवांदिवस्पृथुतीर्थेसिंधूनांरथः । धियायुयुज्ज्ऽइंदेवः ॥ दिवस्क
ण्वासऽइंदेवोवसुसिंधूनांपदे । स्वंब्रिंकुहद्वित्सथः ॥ अभूदुभाऽऽअंशवेहिरण्यंप्रतिसूयः । व्यख्यज्जिह्वयासितः
॥ ३४ ॥ अभूदुपारमेतेविपंथाऽऽकृतस्यसाधुया । अर्दशिंविष्टातिदिवः+ ॥ तत्तद्विद्वश्विनोरोजरिताप्रतिभूषति ।
मदेसोमस्यपिप्रतोः ॥ वावसानाविवस्वतिसोमस्यपीत्यागिरा । मनुष्वच्छंभूऽआगतं ॥ शुवोरुपाऽअनुश्रियुंपरिज्मनो
रुपाचरत् । ऋतावन्थोऽअकुभिः ॥ इभापिवतमश्विनोभानुःशर्मयच्छतं ॥ अविद्वियाभिरूतिभिः ॥ ३५ ॥ इतिप्रथमा
एकैतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

(११९।३) एकोऽरुपाइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वः ऋक्षण्वोश्विनौगायत्री ।

॥ ॥

॥

॥

॥ २२ ॥

मंडलं. १

अनु. ९

तृतीयाध्याये वर्गाः ३५ सूक्तानि १४ ऋचः १७३ ॥ लागः ॥ इंद्रायेदं. १५ अधिम्यामिदं. १२ अग्निमित्रावरुणरात्रिसवितृम्यइदं. १
 सवित्रइदं. १० अग्नयइदं. १२ यूपायेद २ अग्नयइदं. ६ मरुत्वइदं ४० ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ वरुणमित्रार्यमम्यइदं. ३ आदिलेम्यइदं. ३, वरुण-
 मित्रार्यमम्यइदं ३ पूष्णइदं. १० रुद्रायेदं. २ मित्रावरुणरुद्रेम्यइदं. रुद्रायेदं. ३ सोमायेदं. ३ अग्नयइदं. २ अग्नयइदं. २ १, अग्निदेवे-
 म्यइदं. अधिम्यामिदं. १५ ॥ इतिप्रथमेतृतीयोऽध्यायः ॥

अयं दशप्रागार्थतुसहपोळशोपस्यंतूपश्चतुष्कमानुष्टुभंतूदुल्यंससोनासौर्येनवाद्यागायत्र्यौत्यस्तुचोरोगप्लपनिष
 दंत्योर्धर्चोद्विपमोऽभिल्यंपंचोनासव्योद्विचिष्टुवंतंमंगिराइंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छन्नम्यध्यायत्सव्यइतींद्रएवास्यपुत्रो
 जायतंयंसुत्रयोदश्यत्येचिष्टुभौन्युज्वेकादशालेचिष्टुभौमानोत्याचिष्टुष्पष्टमीनवमीचदिवश्चिदष्टौजागतंह्ये
 पप्रदप्रमंहिष्ठार्यनूचिन्नवनोधागौतमआग्नेयंहिचतुस्त्रिष्टुवंतंवयाइत्सप्तवैश्वानरीयंवह्निंपंचास्माइदुषोळश ॥४॥
 हरिः ॐ३म् ॥ (१ । ९ । ४) अयं वामं ध्रुमत्तमः सुतः सोमः ऽऋतावृधा । तमश्चिनापिवतंतिरोऽअह्वयधृत्तरत्नानि

दाशुपे ॥ त्रिवंधुरेण त्रिवृतासुपेशसारेनायातमश्चिना । कर्णासोवांब्रह्मकृण्वंत्यध्वरेतेषांसुष्टुणुतंहवं ॥ अधिनाम
 धुमत्तमंपातंसोममृतावृधा । अथाद्यदंद्नावसुविभ्रतारथेदांस्वामुपगच्छतं ॥ त्रिषुधस्थेवर्हिषिभ्वेदसामध्वार्यज्ञं

(१ । ९ । ४) अथवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वः प्रस्कण्वोश्चिनौप्रगाथः (अयुजोबृहलयोयुजःसतोबृहलः) ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ४

। २३ ॥

मिमिक्षतं । कर्णासोवांसुतसोमाऽअभिद्यवोयुवांहवतेऽअश्विना ॥ याभिःकण्वमभिष्टिभिःप्रावतयुवमश्विना । ता
भिःश्व१स्माँऽअवतंशुभस्पतीपातंसोममृतावृधा ॥ १ ॥ सुदासेदस्त्रावसुविभ्रतारथेषुक्षोवहतमश्विना । रथिसमुद्राडु
तवादिवस्पर्धस्मेधत्तपुरुस्पृहं ॥ यत्रासत्याप्रावतिचह्नास्थोऽअधितुवशे । अतोरथेनसुवृतान्ऽआगतंसाकसूर्धस्यरश्मि
रथेनसूर्धत्वचा । येनशश्वदुहथुदाशुषेवसुमध्वःसोमस्यपीतये ॥ उक्थेभिरवागवसेपुरुवसूँऽअकैँश्चनिह्वियामहे । शश्व
त्कण्वानांसदसिप्रियेहिकसोमंपपथुरश्विना ॥ २ ॥ (११९।५) सहवामेननऽउपोव्युच्छाडुहितदिवः । सहद्युम्नेनबृ
हताविभावरिरायादेविदास्वती ॥ अश्ववतीर्गोमितीविश्वसुविदोभृरिच्यवंतवस्तवे । उदीरयुप्रतिमासुवृताऽउषश्चोद्
यामेषुजतेमनोदानार्थसूर्यः । अत्राहृतकण्वऽएषांकण्वतमोनामृणातिनृणां ॥ आघायोषेवसुनर्युषायतिप्रभुं
जती । जुरथतीवृजनंपृहदीयतऽउत्पातयतिपक्षिणः ॥ ३ ॥ विघासुजतिसमनंव्य१थिनःपदंनवेत्योदती । व्योन
किष्टेपसिवांसऽआसतेव्युद्यौवाजिनीवति ॥ एपायुक्परावतःसूर्धस्योदयनादधि । शतरथेभिःसुभगोपाऽइयंविघा
(११९।५) सहवामेनेतिपोक्कशर्षस्यरूत्सकाण्वःप्रस्कण्वऽवाःप्रगाथः(अयुजोहृहलयुजःसतोहृहल्यः) ।

मंडलं १

अनु. ९

॥ २३ ॥

ल्यभिमानुषान् ॥ विश्वमस्थानानामचक्षसेजगज्ज्योतिष्कृणोतिसूनरी । अपद्वेषोमघोनीदुहितादिवऽउषाऽरंच्छदपु
 सिधः ॥ उषऽआभाहिभानुनाचंद्रेणदुहितर्दिवः । आवहंतीभूर्यस्मभ्यंसौभंगव्युच्छंतीदिविद्विषु ॥ विश्वस्यहिप्राण
 नंजीवनंलेविद्यदुच्छसिसूनरि । सानोरथेनबृहताविभावरिश्रुधिचित्रामघेहवं ॥ ४ ॥ उषोवाजंहिंस्वयश्चित्रोमानु
 षेजने । तेनावहसुकृतोऽअध्वरोऽउपयेत्वागुणंतिवह्यः ॥ विश्वान्देवोऽआवहसोमपीतयेतरिक्षादुपस्त्वं । सास्मासु
 धागोमदश्ववदुक्थ्यमुषोवाजंसुवीर्यम् ॥ यस्यारुशतोऽअर्चयःप्रतिभद्राऽअहक्षत । सानोरथिंविश्ववारंसुपेशसमु
 षाददातुसुग्म्यं ॥ येचिद्धित्वामृषयःपूर्वोऽऊतयेजुहूवेसेमहि । सानुःस्तोसांऽअभिरृणीहिराधसोषःशुक्रेणशोचिषा ॥
 उषोयदृद्यभानुनाविद्वारवृणवोदिवः । प्रनोयच्छतादवृकंपृथुच्छर्दिःप्रदेविगोमतीरिषः ॥ संनोरायाबृहताविश्वपेश
 सामिमिक्ष्वासमिळाभिरा । संद्युन्नेनविश्वतुरोषोमहिंसवाजैर्वाजिनीवति ॥ ५ ॥ (११५६) उषोभद्रेभिरागहिद्वि
 वश्चिद्रोचनादधि । वहंत्वरुणस्सवऽउपत्वासोमिनोगुहं ॥ सुपेशंसखरथंयमध्यस्थाऽउपस्त्वं । तेनासुश्रवसंजनेंप्रा
 वाद्यदुहितर्दिवः ॥ वयश्चित्तेपत्त्रिणोऽद्विपच्चतुषपदजुनि । उषःप्रारन्नूतूरनुदिवोऽअंतेभ्यस्परि ॥ व्युच्छंतीहिरस्मि

(११५६) उषोभद्रेभिरितिचतुर्कस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वउषाअनुसुप् ।

ऋक्सं.

अ.१अ.४

॥ २४ ॥

भिर्विध्वमासासिरोचनं । तांत्वामुपवसूयवोगीभिः कण्वाऽअहूपत ॥ ६ ॥ (११९।७) उदुल्यजातेवेदसदुवंहतिके
तवः । इशेविध्वायसूर्यम् ॥ अपत्येतायोयथानक्षत्रायत्यकुभिः । सूरायविध्वचक्षसे ॥ अहश्रमस्यकेतवोविरुमयो
जनोऽअनु । आजतोऽअग्रयोयथा ॥ प्रत्यङ्घ्रिध्वंस्वहृशे ॥ ७ ॥ येनापावकचक्षसासुरण्यतंजनोऽअनु ॥ प्रत्यङ्घ्रिवा
नाविशः प्रत्यङ्घ्रिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्घ्रिध्वंस्वहृशे ॥ ७ ॥ येनापावकचक्षसासुरण्यतंजनोऽअनु ॥ प्रत्यङ्घ्रिवा
विधामेपिरजस्पथ्वहामिमानोऽअकुभिः । पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहारितोरथेवहतिदेवसूर्य । शोचिष्केशविचक्ष
ण ॥ अत्रुक्तसप्तशुधुवःसुरोरथस्यनस्यः । ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसुस्परिज्योतिष्पर्यतुऽउत्तरं । देवं
देवत्रासूर्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यद्यमित्रमहऽआरोहद्वुत्तरांदिवं । हृद्रोगममसूर्यहरिमाणं चनाशय ॥ शुक्ले
मेहरिमाणरोपुणाकासुदध्मसि । अथोहारिद्रुवेभुमेहरिमाणं निदध्मसि ॥ उदगादयमादिलोविध्वेनसहसासह । द्वि
पंतमह्यंधयन्मोऽअहद्विषतेरंध ॥ ८ ॥ (११९।११) अभित्यमेपुरुहृतमग्मियमिंद्रगीभिर्मदेतावस्वोऽअर्णवं । द्वि
यस्यद्यावोनविचरतिमानुषाभूजेमंहिषमभिविप्रमर्चत ॥ अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमूतथोतरिक्षप्रान्तविषीभिरावृतं । इन्द्रं
(११९।७) उदुल्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्त्यकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योगायत्रीअत्याश्वतसोतुष्टुभः (अत्यस्तचोरोगान्नपनिपदलोधेचोद्विषन्न
इतिगुणः) । (११९।११) अभित्यमितिपंचदशर्चस्यसूक्त्यआगिरसःसव्यइंद्रोजगतीअत्येकत्रिष्टुभौ ।

मंडलं १

अनु.१०

॥ २४ ॥

दक्षासऽऋभवोमदुच्युतंशतक्रतुंजवनीसुनृतरुहत् ॥ त्वंगेत्रमंगिरोभ्योवृणोरपोतात्रयेशतदुरेभुगातुवित् । ससेनचि
द्विमदायावहोवस्त्राजावर्द्रिवावसानस्यनर्तयन् ॥ त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयःपर्वतेदाजुमद्रसु । वृत्रयद्विद्रशव
सार्वधीरहिमादित्सूर्यदिव्यारोहयोहृशे ॥ त्वमायाभिरपमायिनोधमःस्वधाभिर्येऽअधिशुसावजुहत् । त्वंपिप्रोर्नृम
णःशरुजःपुरःप्रऽऋजिश्चानंदस्युहत्यैव्याविथ ॥ ९ ॥ त्वंकुत्संशुष्णहत्यैव्याविथारंघयोतिथिग्वायशंबरम् । महांतंचि
दर्वुदंनिकमीःपदासनाद्वदस्युहत्यायजज्ञिषे ॥ त्वेविश्वातविषीसंध्यंघितातवराधःसोमपीथार्यहर्षते । तववज्रंश्चि
कितेवाहोर्हितोबृश्चाशत्रोरवविश्वानिवृष्या ॥ विजानीद्यार्यान्येचदस्यवोवर्हिर्भर्तंरंघयाशासदव्रतान् । शाकीभव
यजमानस्यचोद्विताविश्वेत्तातेसधमादेभुचाकन ॥ अनुव्रतायंरंघयन्नपप्रतानाभूमिर्निद्रःश्रथयन्ननाभुवः । वृद्धस्य
चिद्धर्धतोद्यामिनक्षतःस्तवानोवघ्नोविजघानसंदिहः ॥ तक्षद्यत्तऽऽशानासहसासहोविरोदसीमज्जनाबाधतेशवः ।
आत्वावातस्यनृमणोमनोयुजुऽआपूर्यमाणमवहन्नभिश्रवः ॥ १० ॥ मंदिष्टयदुशनैकव्येसचाँऽइंद्रोवंकूवंकुतराधिति
मति । उग्रोययिर्निरपःस्रोतंसासृजद्विशुष्णस्यदंहिताऽऐरयपुरः ॥ आस्मारथं वृषपाणेभुतिष्ठसि शार्यातस्यप्रभृतायेषु
मंदसे । इंद्रयथासुतसोमेभुचाकनौनवाणंश्लोकमारोहसेद्वि- ॥ अर्दद्राऽअभीमहतेवचस्यवैकक्षीवितेवृचयामिद्रसु
न्वते । मेनाभवोवृषणभ्वस्यसुक्रतोविश्वेत्तातेसवनेभुयवाच्या ॥ इंद्रोऽअश्रायिसुअ्योनिरेकेपुत्रेषुस्तोमोदुयोनयूपः ।

अश्वयुर्गव्यरथयुर्वसुयुर्दुःइन्द्रायःक्षयतिप्रयता⁺ ॥ इदंनमोवृषभायस्वराजेसत्यशुष्मायतवसेवाचि । अस्मिन्नद्रुज
 नेसर्ववीराःस्मत्सुरिभिस्तवशर्मन्त्साम ॥ ११ ॥ (११०१२) त्वंसुमेधंमहयास्वविदंशतयस्यसुम्बःसाकमीरते ।
 अत्यनवाजं हवनस्यदुरथमद्रववृत्यामवसेसुवृत्किभिः ॥ सपर्वतो न धरुणेष्वच्युतःसहस्रमूर्तिस्तविषीषुवावृधे । इन्द्रोय
 महेस्वपस्यथाधियासंहिष्ठरातिसहिपप्रिरंधसः ॥ आथंपुणांतिदिविसन्नवहिषःसमद्रंनसुम्बःशुष्माऽइंद्रमवाताऽअहुतस्ववः ॥ इद्रंत
 हेत्यऽअनुतस्थुरुतयःशुष्माऽइंद्रमवाताऽअहुतस्ववः ॥ अभिस्ववृष्टिमदेऽअस्ययुध्यतो रघ्वीरैवप्रवणेसंभुरुतयः । तंवृत्र
 यकृञ्जीघ्रपमाणोऽअंधसाभिनकृलस्यपरिधौऽरिवत्रितः⁺ ॥ १२ ॥ परीघुणाचरति तित्वियेशवोपोवृत्वीरजसोबुधमाश
 यत् । वृत्रस्यथत्पवणेदुर्गभिश्चनोनिजघंथहन्वोरिंद्रतन्युं⁺ ॥ इद्रंनहित्वान्यपंत्यमयो ब्रह्मणींइतवयानिवर्धना ।
 त्वष्टाचिसेयुज्यंवावृधेशवस्ततक्षवज्रमभिमूल्योजसं ॥ जघन्वाऽउहरीभिःसंभृतकतुविद्रवृत्रमनुषेगातुयन्नपः । अय
 च्छथावाहोर्वज्रमायसमधारयोदिव्यासूर्ध्वेशे⁺ ॥ बृहत्स्वश्चंद्रमवद्यदुक्थ्यं मकृण्वतभियसाराहणंदिवः । यन्मानु
 षप्रधनाऽइंद्रमृतयःस्वर्नपाचोमरुतोमद्रुचनु ॥ द्यौश्चिद्रुसामवोऽअहेःस्वनादयोयवीक्ष्मिचसावज्रऽइंद्रते । वृत्रस्ययकृ
 (११०१२) त्वंसुमेपभितिपंचदशचस्यसूक्तस्यारिसःसव्यइंद्रोजगतीत्रयोदशत्येत्रिष्टुभौ ।

द्विधा नस्य रोदसीमदे सुतस्य शशवसाभिन्च्छिरः ॥ १३ ॥ यदि न्विन्द्रपृथिवीदशमुजिरहानि विश्वततनंतकृष्टयः । अ
 त्राहतेमघवन्विश्रुतंसहोद्यामनुशर्वसावर्हणाभुवत् ॥ त्वमस्यपारेरजसोव्योमनः स्वभूत्योजाऽअवसेधृपन्मनः । चक्रुषे
 भूमिप्रतिमानोजसोपः स्वःपरिशुरेभ्यादिवं ॥ त्वंभुवःप्रतिमानं पृथिव्याऽऽकृष्ववीरस्यबृहत्पतिर्भूः । विश्वमाप्राऽ
 अंतरिक्षं महित्वा सत्यमद्भानकिरन्यस्त्वान् ॥ नयस्यद्यावापृथिवीऽअनुव्यचो नसिंधवोरजसोऽअंतमानशुः । नोत
 स्ववृष्टिमदेऽअस्ययुध्यं तऽएकौऽअन्यच्चकृपे विश्वमानुपकृ ॥ आर्चन्नत्रमरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वेदुवासोऽअमदृन्ननुत्वा ।
 ब्रुन्नस्ययद्दृष्टिमतावेधेनित्वमिन्द्रप्रत्यानंजघंथ ॥ १४ ॥ (११०।३) न्यूङ्गुषुवाचंमहेभरामहेगिरऽइन्द्रायसदने
 विवस्वतः । नूचिच्छिरत्ससतामिवाविदृन्नदृष्टिद्रविणोदेभुशस्यते ॥ दुरोऽअर्धस्यदुरऽइन्द्रगोरसिदुरोयवस्यवसुनऽइ
 नस्यतिः । शिक्षानरःप्रदिवोऽअकामकरीनः सखासखिभ्यस्तमिदंगृणीमसि ॥ शचीवऽइन्द्रपुरुकृद्ध्युमत्तमतेवेद्विदमभि
 तश्चेकितेवसु । अतःसंगृभ्याभिभूतऽआभर्मात्वायतोर्जरितुःकाममूनयीः ॥ एभिद्युभिःसुमनाएभिरिदुभिर्निरुधा
 नोऽअमर्तंगोभिर्श्विना । इंद्रेणदस्युदुरयंतऽइदुभिर्युतद्वेषसःसमिपारभेमहि ॥ समिद्रायासमिपारभेमहिसंवाजे
 भिःपुरुश्वंद्रैरभिद्युभिः । संदेव्याग्रमत्यावीरशुष्मयागोऽअग्रयाश्ववत्यारभेमहि ॥ १५ ॥ तेत्वामदाऽअमदृन्तानिबु

(११०।३) न्यूषुवाचमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यागिरसःसव्यइद्रोजगतीअलेद्वेत्रिष्टुभौ ।

ष्याते सोमा सो वृत्रहृत्येषु सपते ॥ यत्कारवेदशत्रुनाण्यप्रतिबहिष्मते निसहस्राणि बर्हयः ॥ युधायुधमुपवेदेषि वृष्ण्याया
 परापुरंसमिदं हंस्यो जसा । नभ्यायादिद्रुसख्यापरावर्तिनिबर्हयो नमुचिनाममायिनं ॥ त्वं करं जमतपण्यैवधीस्तोजिष्ठया
 तिथिग्वस्यवर्तनी । त्वं शतावंगृदस्याभि नपुरो नानुदः परेषु ताऽऽकृजिष्वना ॥ त्वमेतान् नृनराज्ञो द्विदशाब्धुनासुश्रव
 सोपजग्मुषः । षष्टिसहस्रानवतिनवश्रुतो निचक्रेणरथ्यादुष्पदावृणक् ॥ त्वमाविथसुश्रवसंतवोतिभिस्तवत्रामभिरिद्रु
 तूर्वयाणं । त्वमसैकुत्समतिथिग्वमायुमहेराज्ञेयूनेऽअरंधनायः ॥ यऽउदृचीद्रदेवगोपाः सखायस्तो शिवतमाऽअसा
 म । त्वांस्तोपामत्वयासुवीराद्राधीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ १६ ॥ (१११०१४) मानोऽअसिन्मघवन्पृत्वंहसिन्
 हितेऽअंतःशवसःपरीणशो । अकंदयोनद्योऽरोरुवृद्धनाकथानक्षोणीभियसासमारत ॥ अर्चोशुक्रायशकिनेशचीवते
 शण्वंतमिद्रमहयन्नभिष्टुहि । योधृष्णुनाशवसारोदसीऽउभेवृषवृपत्वावृषभोन्यंजते ॥ अर्चीदिवेवृहतेयुष्यं१वचःस्वक्ष
 त्रयस्यघृषुतोधषन्मनः । बृहच्छ्रवाऽअसुरोवृहणाकृतःपुरोहरिभ्यावृषभोरथोहिषः+ ॥ त्वंदिवोवृहृतःसानुकोपयोवत्सना
 धृषुताशंवरंभिनत् । यन्मायिनोवृदिनोमंदिनाधषच्छ्रितांगमस्तिमशनिपृतन्यसि । नियद्वृणक्षिष्वसनस्यमर्धनिशुष्ण
 स्वाचिद्रुदिनोरोरुवृद्धना । प्राचीनेनमनसावृहणावतायदुद्याचिकृणवःकस्त्वापरि ॥ १७ ॥ त्वमाविथनर्थतुर्व
 (१११०१४) मानोऽअस्त्रिनिलेकादशस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रेजगतीषष्ठ्यप्रम्भ-त्वम्येकादशसिष्टुभः ।

मंडलं १
अनु. १८

वि॒प॒ति॒वि॒धु॒वे॒धाः⁺ ॥ तं॒न॒व्य॒सी॒हृ॒द॒ऽआ॒जा॒य॒मा॒न॒म॒स॒त्सु॒की॒र्ति॒र्म॒धु॒जि॒ह्व॒म॒द्याः । य॒म॒त्वि॒जो॒ब्रु॒ज॒ने॒मा॒नु॒पा॒सः॒प्र॒य॒स्व॒
 त॒ऽआ॒य॒वो॒जी॒ज॒न॒त ॥ उ॒शि॒क्प॒यो॒व॒को॒व॒सु॒मा॒नु॒पे॒प॒व॒रे॒ण्यो॒हो॒ता॒धा॒यि॒वि॒धु । द॒मू॒ना॒ग॒ह॒र्प॒ति॒र्द॒म॒ऽओ॒ऽअ॒ग्नि॒र्भु॒व॒द्र॒यि॒प॒ती
 र॒यी॒णां⁺ ॥ तं॒त्वा॒व॒यं॒प॒ति॒म॒ग्रे॒यी॒णां॒प्र॒शं॒सामो॒म॒ति॒भि॒गो॒त॒मा॒सः । आ॒शु॒न॒वा॒ज॒भ॒रं॒म॒र्ज॒य॒तः॒प्रा॒त॒र्म॒क्षु॒धि॒या॒व॒सु॒ज॒ग
 म्यात् ॥ २६ ॥ (११११४) अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒प्र॒त॒व॒से॒तु॒रा॒य॒प्र॒यो॒न॒ह॒मि॒स्तो॒मं॒मा॒हि॒ना॒य । ऋ॒ची॒प॒मा॒या॒धि॒ग॒वु॒ऽओ॒हृ॒मि॒न्द्रा॒य॒त्र
 ह्वा॒णि॒रा॒त॒त॒मा ॥ अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒प्र॒यं॒ऽइ॒व॒प्र॒य॒सि॒भ॒रा॒भ्यां॒गं॒वा॒धे॒सु॒वृ॒क्ति । इ॒न्द्रा॒य॒हृ॒दा॒म॒न॒सा॒म॒नी॒पा॒प्र॒त्ता॒य॒प॒त्ये॒धि॒यो॒म॒र्ज॒य
 त ॥ अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒त्य॒सु॒प॒मं॒स्व॒र्पा॒भ॒रा॒भ्यां॒ग॒प॒मा॒स्ये॒न । मं॒हि॒ष्ठ॒म॒च्छो॒कि॒भि॒र्म॒ती॒नां॒सु॒वृ॒क्ति॒भिः॒सू॒रि॒वा॒ब्रु॒ध॒धै ॥ अ॒स्मा॒ऽइ॒दु
 स्तो॒मं॒सं॒हि॒नो॒मि॒र॒थं॒न॒त॒ष्टे॒व॒त॒त्ति॒ना॒य । गि॒रं॒श्च॒गि॒र्वा॒ह॒से॒सु॒वृ॒क्ती॒द्रा॒य॒वि॒श्व॒मि॒न्व॒मे॒धि॒रा॒य ॥ अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒स॒प्ति॒मि॒व॒श्र॒व॒स्ये॒द्रा
 या॒कं॒जु॒ह्वा॒ऽस॒म॒जे । वी॒रं॒द॒नो॒क॒सं॒वृ॒द्धै॒पु॒रां॒ग॒तं॒श्र॒व॒सं॒द॒म॒र्णं ॥ २७ ॥ अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒त्व॒ष्टा॒त॒क्ष॒द्रं॒स्व॒प॒स्त॒मं॒स्व॒र्भु॒र॒णा
 य । ब्र॒ह्म॒स्य॒चि॒द्भि॒द॒द्ये॒न॒म॒र्मे॒तु॒ज॒नी॒शान॒स्तु॒ज॒ता॒किये॒धाः⁺ ॥ अ॒स्ये॒दु॒मा॒तुः॒स॒व॒ने॒यु॒स॒द्यो॒म॒हः॒पि॒तुं॒प॒पि॒वा॒च्चा॒र्व॒त्रा । म॒प्रा
 य॒द्वि॒ष्णुः॒प॒च॒तं॒स॒ही॒या॒न्वि॒ध्य॒इ॒रा॒हं॒ति॒रो॒ऽअ॒द्रि॒म॒स्ता । अ॒स्मा॒ऽइ॒दु॒ग्रा॒धि॒दे॒व॒प॒त्नी॒रि॒न्द्रा॒या॒क॒र्म॒हि॒ह॒त्य॒ऽऊ॒बुः । प॒रि॒द्या
 वा॒पृ॒थि॒त्री॒ज॒भ्र॒व॒र्ची॒ना॒स्य॒ते॒म॒हि॒मा॒नं॒प॒रि॒ष्टः ॥ अ॒स्ये॒दे॒व॒प॒रि॒रि॒चे॒म॒हि॒त्वां॒दि॒व॒स्यु॒थि॒व्याः॒प॒र्यु॒त॒रि॒क्षात् । स्व॒रा॒ळि॒द्वो॒द॒स॒ऽ

नो॒धा॒म॒भि॒स्त्रि॒ष्टु॒प् । (११११४) अ॒स्मा॒इ॒द्वि॒ति॒पो॒ल॒श॒र्च॒स्य॒सू॒क्त्य॒गो॒त॒मो॒नो॒धा॒इ॒न्द्र॒स्त्रि॒ष्टु॒प् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ५

॥ २९ ॥

आविश्वर्गतःस्वरिरमत्रोवक्षेराणाय ॥ अस्येद्वेवशवसाशुपंतंविष्ट्वद्वज्रेणवृत्रमिद्रं । गानत्राणाऽअवनीरसुंचदुभिश्च
वोद्वावनेसचेताः ॥ २८ ॥ अस्येदुल्लेषसारंतसिधवःपरियद्वज्रेणसीमयच्छत् । ईशानकृद्वाशुषेदशस्यन्तुवीतयेगाथं
अस्येदुप्रबृहियुव्याणि तुरस्यकर्मणिनव्यऽउक्थैः । युधेयादिष्णानऽआयुधान्युधायमगोनिरिणातिशन्न ॥ अस्येदु
भियागिरयश्चहृद्वाघावाचभूमज्जुषस्तुजेते । उपोर्विनस्यजोगुवानऽओणिसद्योमुवह्रीयाथनोधा ॥ एवातेहारियोजनासुबुक्तीद्रुब्रह्माणि
नुदाय्येषामेकोयद्वृत्तेभूरेरीशानः । प्रैतशंसूर्येपस्पृधानंसौवश्व्येसुष्विमावदिद्रं ॥ २९ ॥ इतिप्रथमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
गोतमासोऽअकन् । ऐषुविश्वपेशसंधियथाःप्रातर्मध्वधियावसुर्जगम्यात् ॥ २९ ॥ इतिप्रथमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
चतुर्थाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १५ ऋचः १५२ ॥ लागः ॥ अश्विन्यामिदं १० उपसद्द. २० सूर्यदिदं. १३ इंद्रायेदं. ७२
अमयद्दं. ९ अमयैवैश्वानरायेदं. ७ अमयद्दं. ५ इंद्रायेदं. १६ ॥ इतिप्रथमेचतुर्थः ॥
प्रससोनात्वंनववृष्णेपञ्चोनांमास्तंत्रिष्टुवंतंपरमाग्नेमैद्रात्पश्वादशपराशरःशात्स्योद्वैपदंतद्वयिर्वनेशुश्रीणन्धुक्रोवने
मैकादशोपमदशानिकाव्यारचिनोपमयंतोनवगोतमोराहृणोगायत्रंतुषुष्वपंचकातेकथाभित्वागायत्रंतुहिरण्यकेशो
द्वादशाद्यौत्तौत्रैष्टुभौष्णिहौपूर्वोऽग्नेयवाममध्यमार्येत्थापोल्लशैंद्रंपांकेहिथामित्यस्यांनिपातिनोदध्यजमनुरथवाचेति ५

मंडलं १

अनु. ११

॥ २९ ॥

हरिः ओ३म् ॥ (११११५) प्रमन्महेशवसानायशूपमांगुपंगिर्विणसेऽअंगिरस्वत् । सुवृत्किभिःस्तुवत्ऽऽक्रमि
 यायार्चामार्कनरेविश्रुताय ॥ प्रवोमहेमहिनमोभरध्वमांगुज्यशवसानायसाम् । येनानःपूर्वैपितरःपद्ज्ञाऽअर्चतोऽ
 अंगिरसोगोऽअर्विदन् ॥ इन्द्रस्यांगिरसांचेष्टौविदत्सरमातनयायधासिं । बृहस्पतिर्भिनदद्रिविदहाःसमुस्त्रियाभिर्वाव
 शंतनरः ॥ ससुष्टुभासस्तुभाससवित्रैःस्वरेणाद्रिस्वयोईनवगवैः । सरण्युभिःफलिगमिन्द्रशक्रवलंरवैणदरयोदशग्वैः ॥
 गुणानोऽअंगिरोभिर्दस्मविवरुषसासुर्येणगोभिरंधः । विभूम्याऽअप्रथयऽइन्द्रसानुद्विवोरजऽउपरमस्तभायः ॥ १ ॥
 तदुप्रयक्षतममस्यकर्मदसास्यचारुतममस्तिदंसः । उपहुरेयदुपराऽअर्पिन्वन्मध्वर्णसोनद्यश्रुतस्रः ॥ द्विताविविब्रिसन
 जासनीळेऽअयास्यस्तवमानेभिरकैः । भगोनमेनेपरमेव्योमद्यधारयद्रोदसीसुदंसाः ॥ सनादिवंपरिभूमाविरूपेपुनुमु
 वायुवतीस्वेभिरैवैः । कृष्णेभिरुकोषारुशङ्खिर्वपुर्भिराचरतोऽअन्यान्या ॥ सनेमिसख्यस्वपुस्यमानःसुनुदीधारशव
 सासुदंसाः । आमासुचिदधिषेपुक्कमंतःपर्यःकृष्णासुरुशुद्रोहिणीषु ॥ सनात्सनीळाऽअवनीरवातात्रतारक्षतेऽअमृताः
 सहीभिः । पूरुसहस्राजनयोनपत्नीर्दुवस्यंतिस्वसारोऽअहंयाणं ॥ २ ॥ सनायुवो नमंसानव्योऽअर्कैर्वसुयवोमतयोद
 स्मदङ्कः । पतंतनपत्नीरुशतीरुशंतैस्पृशंतिवशावसावन्मनीपाः ॥ सनादेवतवरायोगभस्तौनक्षीर्थेतेनोपदस्यंतिदस्म ।

(११११५) प्रमन्महेशित्रयोदशार्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोवाङ्मद्रुचिष्टम् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ५

॥ ३० ॥

द्युमौऽअसिक्तुमौऽइंद्रधीरःशिक्षाशचीवःसर्वनःशचीभिः ॥ सनायतेगोतमऽइंद्रनव्यमत्क्षुद्रहहरियोजनाय । सु
नीथार्यनःशवसाननोधाःप्रातर्मधूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (११११६) त्वंमहौऽइंद्रयोहृद्युभैर्धावजज्ञानःपृ
थिवीऽअमेधाः । यद्धतेविश्वगिरयश्चिद्रव्वाभिधाहृद्भासःकिरणानैर्जन ॥ आयक्षरीऽइंद्रवित्रतावेरातेवअंजरितावा
होर्धात् । येनाविहर्यतक्तोऽअमित्रान्पुरऽइष्णासिपुरुहृतपूर्वीः+ ॥ त्वंसत्यऽइंद्रधृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वंपाद् ।
त्वंशुष्णवृजनेपृक्षऽआणौयूनेकुत्सायद्युमतेसचाहन् ॥ त्वंहृत्यदिंद्रारिषण्यन्हृत्स्यचिन्मतानामजुष्टौ । व्यंश्रुसदाकाष्ठाऽअ
वृषमणःपराचैर्विदस्यैर्नोनावकृतोवृथापाद्+ ॥ त्वंहृत्यदिंद्रारिषण्यन्हृत्स्यचिन्मतानामजुष्टौ । व्यंश्रुसदाकाष्ठाऽअ
धैतेवर्धनेवजिच्छथिह्यमित्रान् ॥ ४ ॥ त्वांहृत्यदिंद्राणसातौस्वमीहिनरऽआजाहवन्ते ॥ तवस्वधावऽइयमासमर्यऽ
ज्रतिवर्जेष्वतसाय्यभृत् । त्वंहृत्यदिंद्रससयुध्यन्पुरोवजिन्पुरुहुत्सायदर्दः । बृहिनयत्सुदासेवृथावर्गहोराजन्वरेवः
पूरवेकः । त्वंत्यात्रऽइंद्रदेवचित्रामिषमापोनपीपयःपरिजमन् । ययाश्रुप्रत्यसम्भयंसित्मनमूर्जनविश्वधक्षरध्वै
अकारितऽइंद्रगोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्तानमसाहरिभ्यां । सुपेशसंवाज्जमाभरानःप्रातर्मधूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ५ ॥
(११११७) वृष्णेशर्धायसुमस्वायवेधसेनोर्धःसुष्टुक्तिमभरामुरुन्धैः । अपोनधीरोमनसासुहस्त्योगिरःसमंजेविद्वे
(११११६) त्वमहानितिनवर्षस्रुक्तसर्गात्मोनोधाइंद्रक्षिष्ट्वा । (११११७) वृष्णेशर्धायेतिपचदशर्षस्रुक्तसर्गात्मोनोधाभरतो जगती अत्याक्षिष्ट्वा ।

मंडलं १

अनु-११

॥ ३० ॥

ज्वाभुवः ॥ तेजनिरेदिवऽऽकृष्वासऽऽक्षणौरुद्रस्यमर्याऽअसुराऽअरेपसः । पावकासःशुचयःसूर्याऽइवसत्वानोनद्र
 प्सिनौघोरवर्पसः ॥ युवानोरुद्राऽअजराऽअभोगधनोववक्षुरधिगावःपर्वताऽइव । इह्वाचिद्विश्वाभुवनानिपाथिवाप्र
 च्यवयंतिदिव्यानिम्भना ॥ चित्रंजिभिर्वपुष्यंजतेवक्षःसुरुक्मोऽअधिपेतिरेशुभे । असेवेषानिभिसृष्टुऽऽकृष्टयः
 साकंजनिरेस्वधयादिवोनरः ॥ ईशानुकृतोधुनयोरिशार्दसोवातान्विद्युतस्तविपीभिरक्रत । दुहंत्यूर्धदिव्यानिधूत
 शोभंमिपिन्वतिपर्यसापरैज्रयः ॥ ६ ॥ पिन्वत्यपोमरुतःसुदानवःपर्योधतवद्विदथेष्वामुवः । अत्यंनमिहेविनय
 त्तिवाजिनमुत्संदुहंतिस्तनयंतमक्षितं ॥ मृद्धिषासोमायिनश्चित्रभानवोगिरयो नस्वतवसोरधुव्यदः । मृगाऽइवहृस्तिनः
 खादथावनायदारुणीपुताविपीरयुग्धं ॥ सिंहाऽइवनानदतिप्रचेतसःपिश्याऽइवसुपिशौविश्ववैदसः । क्षपोजिन्वतःपृ
 पतीभिऽऽकृष्टिभिःसमित्सवाधःशवसाहिमन्यवः ॥ रोदसीऽआवदतागणश्रियोत्तृपाचःशूराःशवसाहिमन्यवः ॥ आवं
 धुरेष्वमतिर्नदर्शताविद्युन्नतस्थौमरुतोरथेयुवः ॥ विश्ववैदसोरयिभिःसमोकसःसंभिभ्रासःस्तविपीभिविर्प्रशिनः ।
 अस्तारुऽइपुदधिरेगभस्थोरनंतशुष्माधृषखादयो नरः ॥ ७ ॥ हिरण्ययेभिःपविभिःपयोवृधुऽऽल्लिप्तंऽआपथ्योऽन
 र्पवतान् । मखाऽअयासःस्वसुतौधुवच्युतौद्रुकृतोमरुतोऽत्रार्जदृष्टयः ॥ दृष्टुपावकंवनिनंविचर्षिणिरुद्रस्यसुंजुहुवसां
 गृणीमसि । रजस्तुरैतवसंमारुतंगणमृजीपिणंषुर्षणंसश्चतश्रिये ॥ प्रतूसमर्तःशर्वसाजनोऽअतितस्थौवऽऽकृतीमरुतो

ऋक्सं.

अ. १ अ. ५

३१ ॥

यमावत । अर्धं चिर्वाजं भरते घना च भिरा पृच्छयं क्रतुमाक्षेति पुष्यति ॥ चर्कृत्यं मरुतः पत्सु दुर्दुर्दुमं तु शुष्मं घवत्सु धरत ।
धनस्थतं मुक्त्वा विश्वचर्षणिं लोकं पुष्ये मृतनयं शतं हिमाः । दृष्टिं मरुतो वीरवतं मृतीषां हुरि मस्मा सुधत्त । सहस्रिणं शति
नशुवांसं प्रातमं धिया वसुर्जगम्यात् ॥ ८ ॥ (११२१) पृथ्वानतायुं गृहाचतं तं नमो युजानं नमो वहेतं ॥ सजोषाधीराः
पदैरनुमन्नुपत्वासीदुन्विभ्ये जन्त्राः ॥ ऋतस्य देवाऽअनुव्रता गुरुवत्परिद्विर्द्यौर्नभूम ॥ वर्धती मार्यः पुन्वा सुशिश्विमतस्य
योनागभे सुजातं ॥ पृष्टिर्नृणां क्षितिर्नृणां चित्तो विशासुषुषु ॥ अत्योनाज्मन्त्सर्गप्रतक्रः सिधुर्नक्षोदुःकऽ
ईवराते ॥ जामिः सिधुर्नां चाते वस्वामिभ्यान्नराजाव नान्यत्ति ॥ यद्वातज्जलो वनाव्यस्यादृशि हंदातिरो मागृथिव्याः ॥
श्वसित्यसुहंसो नसीदुन्कत्वाचे तिस्रो विशासुषुषु ॥ सोमो न वेधाऽऽक्रत प्रजातः पशुर्न शिश्वविभुर्दुरेभाः ॥ ९ ॥
(११२२) रधिर्न चित्रासूरो नसंहगायुर्न प्राणो नित्यो नसूनुः ॥ तद्वानभूर्णिवर्नसिपक्तिपयो नधेऽयुचिर्विभावा ॥
दाधारक्षेममोको नरणवो यवोनपको जेताननां ॥ ऋषिर्नस्तुभ्वा विशुप्रशस्तो वाजी नप्रीतो वयो दधाति ॥ दुरोकशोचिः
क्रतुर्न नित्यो जाये वयो नावरं विश्वसै ॥ चित्रो यदभ्यादृश्वेतो न विशुरथो न रुक्मी त्वेषः समस्तु ॥ सेने वसुष्टामं दधात्यस्तु न
दिद्यु च्येष प्रतीका ॥ यमो हंजा तोयमोजनित्वं जारः कुनीनां पतिर्जनीनां ॥ तं वश्चराथं वयं वसत्यास्तं गवावो नक्षतऽइच्छं ॥
(११२३) पृथ्वानेति दशर्चस्य सूक्तस्य शाक्त्यः पराशरो भिक्षिपदा विराट् (११२४) रधिर्नेति दशर्चस्य सूक्तस्य शाक्त्यः पराशरो भिक्षिपदा विराट्

मंडलं १

अनु. १२

॥ ३१ ॥

सिंघुर्नक्षोदुःप्रनीचरैर्नोन्नवतगावःस्वर्हृशीकि ॥ १० ॥ (१११२।३) वनेषुजायुर्मत्पुमित्रोवृणीतेश्रुष्टिराजेवाजु
 र्म ॥ क्षेमोनसाधुःऋतुर्नभद्रोभुवस्वाधीहोताहव्यवाद् ॥ हस्तेदधानोनग्याविश्वान्यभेदेवान्धाहुहीनिपीदन् ॥ विदं
 तीमत्रनरोधिगंधाहृदायत्तष्टान्मंत्रोऽवशंसन् ॥ अजोनक्षाद्राधारपृथिवीत्संभ्रंघांमंत्रैभिःसत्यैः ॥ प्रियापदानिपुश्वो
 निपहिष्विश्वायुरग्रेगुहागुहंगाः ॥ यऽईचिकेतुगुह्वाभवंतमायःससादुधारांमतस्य ॥ वियेचृतंत्युतासपंतऽआदिह्रसू
 निप्रववाचासै ॥ वियोवीरुसुरोधन्महिल्योतप्रजाऽवृतप्रसूष्वंतः+ ॥ चित्तिरुपांदभेविश्वायुःसन्नोवधीराःसंसार्यचक्रुः
 ॥ ११ ॥ (१११२।४) श्रीणञ्जुपस्थादिवंसुरण्युःस्यातुश्चरथमक्तून्व्यूर्णोत् ॥ परियदैपामेकोविश्वेषांभुवद्देवोदेवानां
 महित्वा+ ॥ आदिचेविश्वेऋतुंशुषंतशुष्काद्यदैवजीवोजनिष्ठाः ॥ भर्जतविश्वेदेवत्वंनामंऽऋतंसपंतोऽअमृतमैवैः ॥
 ऋतस्येप्रपाऽऋतस्यधीतिविश्वायुर्विश्वेऽअपांसिचक्रुः ॥ यस्तुभ्यंदाशाघोवातोशिखात्तसैचिकित्वात्रयिंदयस्व ॥
 होतानिपत्तोमनोरपत्येसचिद्ववासांपतीरयीणां+ ॥ इच्छंतरेतोमिथस्तनूषुसंजानतस्वदैक्षिरमूराः ॥ पितुर्नपुत्राःऋतुंशुपंत
 श्रोषन्येऽअस्यशासंतुरासः ॥ विरायऽऔर्णोर्दुरःपुरुशुःपिपेशनाकुंस्तुभिर्दमूनाः ॥ १२ ॥ (१११२।५) शुक्रःशुशु

(१११२।३) वनेष्वितिदशर्चस्यसूक्तशशाक्त्यःपराशरोमिद्विपदाविराद् । (१११२।४) श्रीणञ्जितिदशर्चस्यसूक्तशशाक्त्यः
 पराशरोमिद्विपदाविराद् । (१११२।५) शुक्रइतिदशर्चस्यसूक्तशशाक्त्यःपराशरोमिद्विपदाविराद् ।

यमावत । अर्धैः परासमीचोदिवोनज्योतिः ॥ परिप्रजातः क्रत्वावभूथमुवोदिवानां पितापुत्रः सन् ॥ वेधाऽअहसोऽ
 धनस्य तं मृक्त्वा ननु धूर्नगोनास्वाङ्गापितुनां ॥ जनेन शोर्वऽआहूर्यः सन्मध्ये निषत्तो रण्वोदुरोणे ॥ पुत्रोनजातो रण्वोदुरो
 नैराशुक्लं ज्ञानप्रीतो विशो वितारीत् ॥ विशोयदह्वे नृभिः सनीळाऽअग्निद्वैवत्या विश्वान्यश्याः ॥ नक्षिष्टऽएताव्रताभिर्नतिच
 प्तैः भ्योयद्व्यः श्रष्टिचकथं ॥ तत्तुलेदंसोयदहन्त्समानैर्नृभिर्यद्युक्तो विवेरपांसि ॥ उधोनजारो विभावोस्रः संज्ञातरूपश्चिके
 तदस्मै ॥ त्मनावहंतोदुरोच्युण्वन्नवत विश्वेस्वैर्दृशीके ॥ १३ ॥ (११२।६) वनेमपूर्वीर्योमनीषाऽअग्निः सुशो
 को विश्वान्यश्याः ॥ आदिव्यानिव्रताचिकित्वानामानुपस्यजनस्यजन्म ॥ गर्भोयोऽअपांगर्भोवनांगर्भश्चस्थातांगर्भ
 श्ररथी ॥ अद्रौचिदस्माऽअंतदुरोणे विशानविश्वोऽअमृतः स्वाधीः ॥ सहिक्षुपावोऽअग्नीर्यीणां दाशुद्योऽअस्माऽअ
 रंसक्तैः ॥ एताचिकित्वोभूमानिपाहिदेवानां जन्ममतींश्च विद्वान् ॥ वर्धान्यपूर्वीः क्षुपो विरूपाः स्यातुश्चरथमृतम
 वीतं ॥ अराधिहोतास्वर्गनिर्षत्तः कृण्वन्विश्वान्यपांसिसत्या ॥ गोषुप्रशस्तिवनेषुधिर्भरंत विश्वैवलिस्वर्णः ॥ वित्वा
 नरः पुरुत्रासपर्यन्पितुर्नजिब्रेविवेदोभरंत ॥ साधुर्नगृह्णुरस्तेवशूरोयातेवभीमस्त्वेषः समत्सु ॥ १४ ॥ (११२।७)
 उपप्रजिन्वन्नुशतीरुशंतपतिं ननित्यं जनयुः सनीळाः । स्वसारः श्यावीमरुधीमजुषन्निचमुच्छंतीमुपसंगारवः ॥ वीळुचि

(११२।६) वनेभेलेकादशर्चस्यसूक्तशशाक्तयः पराशरोमिद्धिपदाविराट् । (११२।७) उपप्रजिन्वन्वितिदशर्चस्यसूक्तशशाक्तयः

दृढापितरोऽसुवथैरिद्विरुजन्नंगिरसोरवेण । चक्रुद्विवोबृह्तोगतुमसेऽहःस्वर्विविदुःकेतुमन्नाः+ ॥ दधन्नतुंघन
 यन्नस्यधीतिमादिद्वयोर्दधिष्वोऽविभृन्नाः । अतुंघ्यतीरपसोयंत्यच्छोदेवान्जन्मप्रयसावर्धयतीः ॥ मथीद्यर्धीविभृतो
 मातरिश्वोगहेयृहेश्येतोजेन्योभूत् । आर्दीराज्ञेनसहीयसेसचासन्नादत्यंभृगवाणोविवाय ॥ महेयत्पित्रऽईरसद्विवे
 करवंत्सरत्पृशन्त्यश्चिकित्वात् । सजदस्ताधृपताद्विद्युमसैस्वायंदेवोदुहितरित्विषिधात् ॥ १५ ॥ स्वऽआयस्तुभ्यंद
 मऽआविभातिनमोवादाशादुशतोऽअनुद्यन् । वर्धोऽअग्नेवयोऽअस्यद्विवहृयासद्वायासरथंयंजुनासि ॥ अग्निविभ्वा
 ऽअभिपृक्षःसचंतेसमूद्रंनस्रवतःससयुहीः । नजामिभिर्विचिकितेवयो नोविदादेवेषुप्रमत्तिचिकित्वात्+ ॥ आयद्विषे
 नृपतितेजऽआनुद्छुचिरेतोनिर्पिकुंदौरभीके । अग्निःशर्धमनवद्युवानंस्वाथ्यंजनयत्सुदयच्च ॥ मनोनयोध्वनःसद्य
 ऽएत्येकःसत्रासूरोवस्वऽईशे । राजानामित्रावरुणासुपाणीगोषुप्रियममृतंरक्षमाणा ॥ मानोऽअग्नेसख्यापित्र्याणिप्र
 मर्षिष्ठाऽअभिविदुष्कविःसन् । नभोनरूपंजरिमाभिनातिपूरातस्याऽअभिःशस्तेरधीहि ॥ १६ ॥ (१ । १२ । ८)
 निकाव्यविधसःशश्वतस्कृहस्तेदधानोनर्थपूरुणि । अग्निर्भुवद्रथिपतीरयीणांसत्राचक्राणोऽअमृतानिविभ्वा ॥ अस्मे
 वृत्संपरिपंतंनविदश्चिच्छंतोविश्वेऽअमृताऽअमूराः । अमयुवःपद्व्योधिर्धंधास्तस्थुःपदेपरमेचावृन्नेः+ ॥ तिस्रोयदने
 पराशरोन्निच्छिष्टम् । (१ । १२ । ८) निकाव्येतिदशचस्यसूक्तशशाक्तयःपराशरोन्निच्छिष्टम् ।

शरदुस्त्वामिच्छुच्चिधृतेनशुचयःसपर्यान् । नामानिचिद्दधिरेयश्रियान्यसूदयंततन्वःशुजाताः ॥ आरोदसीबृहुती
वेविदानाःप्ररुद्रियाजश्चिरेयश्रियांसः । विदन्मतोनेमर्धिताचिकित्वानश्रिंपदेपरभेत्स्थिवांसं ॥ संजानानाऽउपसीद
न्नभिच्छुपलीवंतेनमस्यन्नमस्यन् । रिरिक्कांसस्तन्वःकृण्वत्स्वाःसखासख्युर्निमिषिरक्षमाणाः ॥ १७ ॥ त्रिःसस्यदु
ह्यानित्वेऽइत्पदाविदुन्निहिंतायश्रियासः । तेभीरक्षंतेऽअमृतंसजोपाःपशून्चस्थातृन्चरथंचपाहि ॥ विद्धाँऽअश्रेव्युना
निक्षितीनांव्यानुषकृच्छुरुधौजीवसेधाः । अंतर्विद्धाँऽअध्वनोदेवयानानतंद्रोदूतोऽअभवोहविर्वाद् ॥ स्वाध्योद्विवऽ
आसस्युह्वीरायौदुरोव्यृतज्ञाऽअजानन् । विदद्दव्यंसरमादृह्णुमर्धेनानुकंमालुषीभोजतेविद् ॥ आयेविश्वस्वपत्या
नित्त्युःकृण्वानासौऽअमृतत्वार्यगानुं । मल्लामहाङ्गिःप्रथिवीवितस्थेमातापुत्रैरदित्तिर्धार्थसेवेः ॥ अधिश्रियंनिदधू
श्चारुमस्मिन्द्वोयदृक्षीऽअमृताऽअकृण्वन् । अधक्षरंतिसिंधवोनसष्टाःप्रनीचीरेत्नेऽअरुषीरजानन् ॥ १८ ॥
(१११२।९) रथिनयःपितृवित्तोर्वयोधाःसुप्रणीतिश्चिकित्पुपोनशासुः । स्योनशीरतिथिर्नर्प्रीणानोहोतेवसन्नविधतो
वितारीत् ॥ देवोनयःसवितासत्यमन्माक्रत्वानिपातिवृजनानिबिश्वा । पुरुप्रशस्तोऽअमतिर्नसत्यऽआत्मेवशेवोदिधि
षाय्योभूत् ॥ देवोनयःप्रथिवीविश्वर्धायाऽउपक्षेतिहितमित्रोनराजा । पुरःसदःशर्मसदोनवीराऽअनवृधापतिञ्जुष्टेव

(१११२।९) रथिनैतिदशर्षसूक्तशक्त्यःपराशरोमिस्त्रिष्टुप् ।

नारी ॥ तंत्वानरोदमऽआनित्यमिद्धमग्नेसचैतक्षितियुधासु । अधिद्युन्ननिदधुर्भूर्धस्मिन्भवाविश्वायुर्धरुणोरयीणां ॥
 विपृक्षोऽअग्नेमघवानोऽअशुविसुरयोदतोविश्वमार्युः । सनेमवाजसमितेज्वर्योभागंदेवेषुश्रवसेदर्शनाः ॥ १९ ॥ ऋ
 तस्यहिधेनवोवावशानाःस्मदूधीःपीपयंतद्युभक्ताः । पुरावतःसुमतिंभिक्षमाणाविसिंधवःसुमयाससुराद्रि ॥ त्वेऽअग्ने
 सुमतिंभिक्षमाणादिविश्रवोदधिरैयज्ञियासः । नकाचचक्रुरुपसाविरूपेकृष्णंचवर्णमरुणंचसंधुः ॥ यान्नायेमर्तान्सु
 षदोऽअग्नेतेस्याममघवानोव्यंच । छायेवविश्वंमुवनंसिसध्यापप्रिवात्रोदसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्धस्त्रिरेत्रेऽअर्धतोनुभिर्न
 न्वीरैर्वीरान्वनुयामात्वोर्ताः । ईशानासःपितृवित्तथ्यरायोविसुर्यःशतहिमानोऽअशुः । एतातेऽअग्नेऽअशुचर्यानिवे
 धोऽजुष्टानिसंतुमनसेहृदेच । शक्रेमरायःसुधुरोयमंतेधिश्रवोदेवभक्तंदर्शनाः ॥ २० ॥ (११३१) उपप्रयंतोऽअध्वरं
 मंत्रवोचेमाग्ने । आरेऽअस्मेचशृणवते ॥ यःस्त्रीहितीषुपुर्व्यःसंजमानासुकृष्टियु । अरक्षद्वाशुषेगयं ॥ एतद्भुवंतुजं
 तवऽउदुशिवृत्रहार्जनि । धनंजयोरणेरणे ॥ यस्यदूतोऽअसिधयेवपिहृव्यानिवीतयै । द्रुसत्कृणोष्यध्वरम् ॥ तमि
 त्सुहृव्यमंगिरःसुदेवंसहसोयहो । जनाऽआहुःसुवर्हिधं ॥ २१ ॥ आचवहासितोऽइहदेवोऽउपप्रशस्तये । हृव्यासुश्वं
 द्रवीतयै ॥ नयोरुपबिदरभ्यःशृणवेरथस्यकञ्चन । यदग्नेयासिदुल्य* ॥ त्वोतौवाज्यहृयोभिपूर्वस्मादपरः । प्रदाभ्यो

(११३१) उपप्रयतइतिनवर्चस्यसूक्त्यराहृणोगोतमोमिर्गायत्री ।

कृक्सं.

अ. १ अ. ५

॥ ३४ ॥

ऽअग्नेऽअस्थात् ॥ उतद्युमसुवीर्यवृहदग्नेविवासि । देवेभ्योदेवदाशुषे ॥ २२ ॥ (१११३२) जुषस्वसप्रथस्तमं
वचोदेवप्सरस्तमं । हव्याजुहानऽआसनि ॥ अथतिऽअंगिरस्तमाग्नेवेधस्तमप्रियं । वोचेमन्नहसानुसि+ ॥ कस्तेजा
मिर्जनानामग्नेकोदाश्वध्वरः । कोहृकस्मिन्नसिश्रितः+ ॥ त्वंजामिर्जनानामग्नेमित्रोऽसिमियः । सखासखिभ्यऽई
यमुवदग्नेशंतमाकामनीषा । कोवायुरैःपरिदक्षतऽआपकेनवातेमनसादाशेम । एह्यमऽइहहोतानिपीदादब्धःसुपुरऽ
एताभवानः । अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजामहेसौमनसायदेवान्+ ॥ प्रसुविश्वान्नक्षसोधक्ष्यग्नेभवायुशानामभि
शस्त्रिपावा । अथावहसोमपतिंहरिभ्यामातिथ्यमस्मैचकृमासुदान्ने ॥ प्रजावतावचसावहिरासाचहुवेनिचसत्सीहदे
वैः । वेषिहोत्रमुतपोत्र्यजत्रवोधिप्रयंतर्जनितवसूनां ॥ यथाविप्रस्यमनुषोहृविर्भेद्वोऽअयजःकविभिःकविःसन् ।
एवाहोतःसत्यतस्त्वमद्याग्नेमद्रयाजुर्बायजस्व ॥ २४ ॥ (१११३४) कथादाशेमामयेकस्मैदेवजुष्टोच्यतेभामिने
गीः । योमर्त्येष्वमृतऽऽकृतावाहोतायजिष्टऽइच्छुणोतिदेवान्+ ॥ योऽअध्वरेषुशंतमऽऽकृतावाहोतातमूनमौभिराकृणु
(१११३२) जुपस्वेतिपचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोतमोभिर्गायत्री । (१११३३) कातइतिपचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोतमोभिः
दुप् । (१११३४) कथादाशेमैतिपचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोतमोभिःस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं. १

अनु. १३

॥ ३४ ॥

ध्वं । अग्निर्द्वैर्मातृयादेवान्सचावोधातिमनसायजाति ॥ सहिऋतुःसमर्थःससाधुमित्रो नभदद्भुतस्यरथीः । तंमेधे
 पुप्रथमैद्वयंतीविंशऽउपब्रुवतेद्वसमारीः ॥ सनो नुणां नृत्तमोरिशार्दाऽअग्निगिरोवसावेवधीति । तनाचयेमघवानुःश
 विष्ठावाजप्रसूताऽइपर्यतमन्म ॥ एवाग्निगोर्तमेभिऽर्कतावाविप्रैभिरस्तोष्टजातवेदाः । सऽएद्युधुन्नपीपयत्सवाजंसप
 ष्टियातिजोपुमार्चिकित्वात् ॥ २५ ॥ (११३५) अभित्वागोर्तमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युन्नैरभिप्रणोनुमः ॥
 तमुत्वागोर्तमोगिरारायस्कामोदुवस्यति । द्युन्नै० ॥ तमुत्वावाजसातमंगिरस्वद्धवामहे । द्युन्नै० ॥ तमुत्वावृत्रहं
 तमयोदस्यूरवधूनुपे । द्युन्नै० ॥ अवोचामरहूणाऽअग्रयेमधुमद्धचः । द्युन्नै० ॥ २६ ॥ (११३६) हिरण्यके
 शोरजसोविसारेहिधुनिर्वातऽइवध्रजीमान् । शुचिभ्राजाऽउपसोनेदायशस्वतीरपसुवोनसत्याः+ ॥ आतेसुपर्णाऽ
 अमिनतेऽएवैःकृष्णोनोनाववृपभोगदीदं । शिवाभिर्नस्मयमानाभिरागात्पततिमिहःस्तनयंत्यभ्रा+ ॥ यदीमतस्यप
 यसापियानोनयन्नतस्यपथिभीरजिष्ठैः । अर्थमामित्रोवरुणःपरिज्मत्त्वचंपुंचंत्युपरस्ययोनौ । अग्नेवाजस्यगोर्तऽइ
 शानःसहसोयहो । अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः ॥ सऽईधानोवसुक्कविरिन्निरेन्थोगिरा । रेवदुस्सभ्यंपुर्वणीकदी

(११३५) अभित्वेतिपचर्षस्यसूक्तस्यराहूणोगतमोगिर्गायत्री । (११३६) हिरण्यकेशइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यराहूणो
 गोतमोगिर्गायत्रीआधास्तिहोनुष्टुभःततस्तिस्त्रज्जिह्वः (आधानातिष्ठणसम्यमोग्निःपार्थिवोवा) ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ५

॥ ३५ ॥

दिहि ॥ क्षपोराजनुतत्मनामोवस्तोरुतोपसः । सतिगमजंभरक्षसोदहुप्रति ॥ २७ ॥ अवानोऽअमऽऽकृतिभिर्गायत्रस्य
प्रभर्मणि । विश्वासुधीपुवंच ॥ आनोऽअमेरुयिंभरसत्रासाह्वरेण्यं । विश्वासुपुसुदुहरं ॥ आनोऽअमेरुचेतुनार
षिविश्वायुपोसं ॥ माडीकंधेहिजीवसे ॥ प्रपुतास्तिग्मशौचिषेवाचोगोतमाशये । भरस्वसुम्रयुगिरः ॥ योनोऽअमे
भिदासत्यांतिदुरेपदीष्टसः । अस्माकमिदुधेभव ॥ सहृष्टाक्षोविर्षणिरश्रीरक्षीसिसेधति । होतापृणीतऽऽऽकथ्यः*
॥ २८ ॥ (१११३१७) इत्याहिसोमऽइन्मदेब्रह्माचकार्वधनं । शर्विष्ठवज्जिनोजसापृथिव्यानिःशशाऽअहिमर्वन्न
नुस्वराज्यं ॥ सत्वामिदुदृपामदुःसोमःश्येनामृतःसुतः । येनावृत्रंनिरुभ्योजयवज्जिनोजसार्चन्ननुं ॥ २९ ॥ मेह्यभीहिदु
ष्णहिनतेवज्रोनिथंसते । इंद्रनृमणंहितेशवोहनोवृत्रंजयाऽअपोर्चन्ननुं ॥ निरिंद्रभूम्याऽअधिबृत्रंजयधनिर्दिवः । सु
जामरुत्वतीरवजीवधन्याऽइमाऽअपोर्चन्ननुं ॥ इंद्रोवृत्रस्यदोधतःसानुवज्ज्रेणशतपर्वणा । अभिकम्यावजिघत्सेपःसमीयवो
दयन्नर्चन्ननुं ॥ २९ ॥ अधिसानौनिजिघत्सेवज्ज्रेणशतपर्वणा । मृदानऽइंद्रोऽअंधसःसखिभ्योगातुमिच्छत्यर्चन्ननुं ॥
व्याइअनु । महत्तऽइंद्रवीर्यवाहोस्तेवलहितमर्वन्ननुं ॥ सहस्रसूकमर्चतपरिष्टोभतविश्रुतिः ॥ शतैममन्वनोनवुरिंद्र
(१११३१७) इत्याहीतिपोडशर्चससूकस्यराहूणगोतमइंद्रोलायादध्यज्जानुरथर्वाचपक्किः ।

मंडलं १

अनु. १३

॥ ३५ ॥

शुक्रहोद्यतमर्चन्नु० ॥ इंद्रो वृत्रस्य तविषीं निरहुन्त्सहसासहः । महत्तदस्य पौंस्थै वृत्रं जघुन्वाँऽअसृजदर्चन्नु० ॥ ३० ॥
 इमे चित्तवमन्यवे वेपेते भियसा मही । यद्विं द्रवज्जिन्नो जसा वृत्रं मरुत्वोँऽअवधीरर्चन्नु० ॥ न वेपसानतन्यते द्रवृत्रो विषी
 भयत् । अभ्येनं वज्रऽआयसः सहस्रं भृष्टिराय तार्चन्नु० ॥ यद्दुत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयो घयः । अहिं मिं द्रुजिघांसतो
 द्विविते वद्भे शवोर्चन्नु० ॥ अभिष्टनेतेऽअद्रिवो यत्स्थाजग्ने रजेते । त्वष्टा चित्तवमन्यवऽइंद्रवे विज्यते भियार्चन्नु० ॥
 न हि नुयादधीमसींद्रं को वीर्योपरः । तस्मिन्नृग्णमुत कर्तुं देवाऽओजांसि संदधुरर्चन्नु० ॥ यामर्थवामनुष्पिता दृध्यङ्घ्रिय
 मलंत । तस्मिन्ब्रह्माणि पूर्वथेद्रऽउक्थासमम तार्चन्नु० ॥ ३१ ॥ इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पंचमाध्यायेवर्गा. ३१ सूक्तानि १९ ऋचः १८५ ॥ त्यागः ॥ इन्द्रायेवं. २२ मरुत्सहस्रं १५ अग्रयइदं. १२९ मध्यमायाग्रयइद. ३
 अग्रयइद. ९ इन्द्रायेदं १६ ॥ इति प्रथमे पंचमोऽध्यायः ॥

इंद्रो न वोपोषुषु जगल्यंत मन्धावति जागते मसा विविंशतिः षळनुष्टुभऽऔष्णिहपां च कायत्रैष्टुभास्तुचाः प्रगाथः
 प्रथेद्वा दशमारुतंहं पंचम्यं लेत्रिष्टुभौ मरुतो दशगाथत्रैप्रत्वक्षसः षड्जागतमा विद्युन्मद्भिराद्यां लेप्रस्तारपंक्तीपंच
 मीविराड् रूपानो दशवैश्वदेवंतुंपंचाद्याः सप्तमी च जगल्यः षष्ठीविराड्स्थानं क्रजुनीती न वगायत्रं मंत्यानुष्टुप्लवंसोम
 त्र्यधिकासौम्यं पंचम्यादिगायत्र्योद्वादशोष्णिक्चैताउत्याद्ब्रानोपस्यं चतुर्जगत्यादिपळुष्णिगंततृचौल्यऽआश्वि

ऋक्सं.

अ. १ अ. ६

॥ ३६ ॥

नोऽग्नीषोमौद्वादशाग्नीषोमीयमाद्यास्तिस्त्रोनुष्टुभंऽऽपांत्यास्तिस्त्रोगायत्र्योऽग्नीजगतीवेमंषोळशकुत्सआग्नेयंतद्वित्रि
ष्टुवंतंपूर्वोदेवास्त्रयःपादादेवास्तन्नोमित्रोर्ध्वं चोर्लिङ्गोक्तदेवतोयद्देवत्यंवासूक्तम् ॥ ६ ॥

हरिःओ३म् ॥ (११३१८) इंद्रोमदायवावृधेशवसेवृत्रहानृभिः । तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भेहवामहेसवाजेषुप्र
नोविपत् ॥ असिहिवीरसेन्योसिमूरिंपरादृदिः ॥ असिदुन्नस्यचिह्नुधोयजमानायशिक्षिसुन्वतेमूरितेवसु ॥ यदुदीर
तऽआजयोधृष्णवेधीयतेधना । युक्ष्वामदुच्युताहरीकंहनःकंवसौदधोस्मोऽइंद्रवसौदधः ॥ ऋत्वामहोऽअनुष्वयंभी
मऽआवावृधेशवः । श्रियऽऋष्वऽर्पाकयोर्निशिप्रीहारिवान्दधेहस्तयोर्वज्रमायसं ॥ आपप्रौपाथिंवरजोबद्धधेरोच
नाद्वि । नत्वावाँऽइंद्रकश्चनजातो नर्जनिष्यतेतिविश्वववक्षिथ ॥ १ ॥ योऽअयोर्मर्तभोजनंपराददातिदाशुषे ।
इंद्रोऽअसम्यंशिक्षतुविर्भजाभूरितेवसुभक्षीयतवराधसः ॥ मदेमदेहिर्नोदुदिर्युथागवामृजुऋतुः । संगृभायपूरुशतो
भयाहूरत्यावसुशिशीहिरायऽआभर ॥ मादयस्वसुतेसचाशवसेशूरराधसे । विद्वाहित्वापुरुवसुमुपकामान्त्ससुज्महे
थानोविताभव ॥ एतेतऽइंद्रजंतवोविश्वंपुष्यंतिवार्थे । अंतर्हिष्व्योजनानाम्योविद्रोऽअदाशुषांतेषांनोवेदुऽआभर
॥ २ ॥ (११३१९) उपोषुशृणुहीगिरोमघवन्मातथाऽइव । यदानःसुनृतावतःकरऽआदृथ्यासुऽइद्योजान्विन्द्रते

(११३१८) इंद्रोमदायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यराहूणोगतमइंद्रःपंक्तिः(११३१९)उपोष्वितिपळर्चस्यसूक्तस्यराहूणोगतमइंद्रःपंक्तिरत्याजगती

हरी ॥ अक्षन्मीमदंतह्यवप्रियाऽअधूपत । अस्तौपतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोज्ञा० ॥ सुसंहशत्वावयंमघवन्व
 दिपीमहि । प्रननंपूर्णबंधुरःस्तुतोयाहिवशोऽअनुयोज्ञा० ॥ सघातंवृषणंरथमधितिष्ठातिगोविदं । यःपात्रंहारियोज्ञ
 नंपूर्णमिंद्रुचिकेततियोज्ञा० ॥ युक्तस्तेअस्तुदक्षिणऽउतसव्यःशतक्रतो । तेनजायामुपप्रियांमंडानोयाह्यंधसोयोज्ञा० ॥
 युनज्जितेब्रह्मणाकेशिनाहरीऽउपप्रयाहिदधिपेगभस्त्योः । उत्त्वासुतासोरभसाऽअमंदिषुःपूपुण्वान्वज्जिन्त्समुपह्या
 मदः ॥ ३ ॥ (१११३१०) अश्ववतिप्रथमोगोषुगच्छतिसुप्रावीरिंद्रमर्त्यस्त्वोतिभिः । तमितृणक्षिवसुनाभवी
 यसांसिधुमापोयथाभितोविचेतसः ॥ आपोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमवःपश्यंतिवितंतंयथारजः । प्राचैद्वैवासुःप्रणयंति
 देवयुं ब्रह्मप्रियंजोपयंतेवराऽइव ॥ अधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यंशुवचोयतस्रुचामिथुनायासपर्यतः । असंयत्तोव्रतेतेक्षेति
 पुष्यतिभुद्राशुकिर्यजमानायसुन्वते⁺ ॥ आदंगिराःप्रथमंदधिरैवयऽइद्धाश्रयःशम्यायेसुकृत्यया । सर्वपणेःसमविदं
 तभोर्जनमश्ववंतंगोमंतमापुंनरः ॥ यज्ञैरथर्वाप्रथमःपृथस्तैततःसूर्योव्रतपावेनऽआजनि । आगाऽआजदुशनाका
 व्यःसर्वायमस्यजातममृतंयजामहे ॥ ब्रह्मिर्वारिस्वपत्यायवृज्यतेकोवाश्लोकेकमाधोषतेद्विवि । प्रावायत्रवदतिकारुरु
 कथ्यंशुस्तस्येदिंद्रोऽअभिपित्वेषुरण्यति ॥ ४ ॥ (१११३११) असाविसोमंऽइद्रतेशविष्ठधृष्णवागंहि । आत्वापुण

(१११३१०) अश्ववतीतिषडुचस्यसुकृत्सराहूगणो गोतमइंद्रोजगती । (१११३११) असावीतिविशत्युचस्यसुकृत्सराहूगणो गोतमइंद्राद्याः

विचित्रं रजःसूर्यो न रश्मिभिः ॥ इन्द्रमिच्छरीषहृतो प्रतिघृष्टयावसे । ऋषीणाचस्तृतीरुपयज्ञंचमानुपाणां ॥ आतिष्ठे
 वृत्रहृत्रथैर्युक्ताते ब्रह्मणाहरी । अर्वाचीनं सुते मनोप्रावाकृणो लुवद्भुना ॥ इममिंद्रसुतं पिबज्येष्टममर्त्युमदं । शुक्रस्यत्वा
 भ्यक्षरन्धाराऽऽकृतस्यसादने ॥ इन्द्राय नमर्चतो कथानि च ब्रवीतन । सुताऽअमत्सुरिंदवो ज्येष्ठे नमस्यतासहः ॥ ५ ॥
 न किं द्वधृती तरो हरी यद्विद्रयच्छसे । न किं द्वनुमज्जनान किः स्वर्धऽआनशे ॥ यऽएकऽइद्विदयते वसुमती यद्वा शुषे । यश्चिद्धित्वा
 ईशानोऽअप्रतिष्कृतऽइंद्रोऽंगं ॥ कृदामर्तमराधसंपदाक्षुं पमिवरफुरत् । कदानः शुश्रवद्भिरऽइंद्रो ॥ यश्चिद्धित्वा
 बहुभ्यऽआसुतावोऽआविवासति । उग्रंतत्पत्यते शवऽइंद्रो ॥ स्वादोरित्थाविषुवतो मध्वः पिवंति गौर्यैः । याऽइंद्रेण
 सयावरीर्षुष्णामदं ति शोभसे वस्वी रनुस्वराज्यं ॥ ६ ॥ ताऽअस्य पृथानायुवः सोमं श्रीणंति पृथश्रयः । प्रियाऽइंद्रस्य धेनवो
 वञ्छिन्वन्ति सार्यकं वस्वी ॥ ताऽअस्य नमसासहः सपर्यति प्रचेतसः । व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरुणि पूर्वचिन्तये वस्वी ॥ तद्विदच्छर्युणा
 इंद्रो देधीचोऽअस्था भिर्बुत्राण्यप्रतिष्कृतः । जुघान नवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रित । तद्विदच्छर्युणा
 वति ॥ अत्राहु गोरमन्वतनामत्वष्टुरपीच्यै । इत्थाचंमसो गृहे ॥ ७ ॥ कोऽअघयुक्ते धुरिगाऽऽकृतस्य शिमीवतो भ्रा
 मिनो दुर्हृणायून् । आसन्निपून्हृत्स्वसो मयो भून् यऽएषां भृत्यामणधत्सजीवात् ॥ कऽईषते तु ज्यते को विभाय को मंसते
 पळनुभुमः सप्तम्याद्यास्ति सजष्णिहः दशम्याद्यास्ति सप्तः पक्तयः त्रयोदशाद्यास्ति सोगायत्र्यः षोडश्याद्यास्ति सप्तस्रिषुभः अंते द्वे हृतीसतो बृहलौ ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ६

॥ ३७ ॥

संतुमिंद्रकोऽंति । कस्तोकायकऽइभायोतरायेधिब्रवत्तन्येऽं कोजनाय ॥ कोऽअग्निमीद्विहृविपाघतेनस्रुचायजाताऽक्र
 तुभिर्ध्रुवेभिः । कसैदेवाऽआवहानाशुहोमकोमसतेवीतिहोत्रःसुदेवः ॥ त्वमंगप्रशंसिपोदेवःशविष्टमर्थी । नत्वद्
 न्योमघवन्नस्तिमडितेद्रुववीमितेवचः ॥ मातेराधांसिमातऽकृतयौवसोस्मान्कदाचुनादभन् । विश्वाचनऽउपमिसी
 हिमानुषवसूनिचर्षणिभ्यऽआ ॥ ८ ॥ (११४१) प्रयेष्टुंभतेजनयो नसत्तयोयामत्रुद्रस्यसूनवःसुदंससः । रो
 दसीहिमरुतश्चक्रिरेवृधेमदंतिवीराविदथेषुघृष्वयः ॥ तऽउक्षितासौमहिमानमाशतद्विरुद्रासोऽअधिचक्रिरेसदः ।
 अर्चतोऽअर्कज्जनयंतऽइंद्रियमधिश्रियौदधिरष्टश्रिमातरः ॥ गोमातरोयच्छुभयैतेऽअंजिभिल्लनूदुशुआदधिरिविरु
 क्तमतः । बाधतेविश्वमभिमातिनमपवत्सोमन्येषामनुरीयतेघृतं ॥ वियेआजंतेसुमखासऽकृष्टिभिःप्रच्यारवयतोऽअच्यु
 ताचिदोर्जसा । मनोजुवोयन्मरुतोरथेष्वारुषत्रातासःपृथतीरयुग्वं ॥ प्रयद्रथेषुपृथतीरयुग्वंवाजेऽअद्रिमरुतोरहय
 तः । इतारुषस्यविष्वंतिधाराश्चर्मेवोदभिव्युदंतिभूम ॥ आवोवहंतुसप्तयोरघुष्वयदोरघुपत्वानःप्रजिगातबाहुभिः ।
 सीदुताबर्हिरुवःसदस्कृतंमादयध्वंमरुतोमच्योऽअंधसः ॥ ९ ॥ तैवधतुस्वतवसोमहिल्वानाकतस्थुरुचक्रिरेसदः ।
 विष्णूर्यद्वावृष्ट्यणंमदच्युतंवयो नसीदन्नधिबुहिषिभिः ॥ शर्राऽइवेद्युधयो नजर्मयःश्रवस्यवोनपृतनासुयेतिरे ।

(११४१) प्रयेष्टुंभंतद्विद्वादशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोमरुतो जगतीपंचम्यलेत्रिष्टुभौ ।

भयंते विभ्वाभुवनामरुद्धो राजानऽइव त्वेषसंहशो नरः ॥ त्वष्टाय द्रुङ्मुकृतं हिरण्ययंसहस्रं शृष्टिं स्वपाऽअवर्तयत् ।
 धत्तऽइन्द्रो नर्यपांसि कर्तव्ये हन्वृत्रं निरपामौजादर्णवं⁺ ॥ ऊर्ध्वं नु नु द्रेव तं तऽओजसा दाह द्वाणं चिद्धिभिदुर्विपवतं । धर्मं
 तोवाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यनिचक्रिरे ॥ जिह्वं नु नु द्रेव तं तथा दिशसि च द्रुत्संगो तं मायतूष्णजे । आगच्छं
 तीमवसाचित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयंत धामभिः ॥ यावः शर्मशश्मानाय संति त्रिधा तूनि द्वाशुभेयच्छताधि । अस्म
 भ्यंतानि मरुतो विर्यं तरयिनो धत्तवृषणः सुवीरं ॥ १० ॥ (१११४१२) मरुतो यस्य हि क्षये पाथादिवो विमहसः । ससु
 गोपातमोजनः ॥ यज्ञैर्वीयज्ञवाहसो विप्रस्य वामतीनां । मरुतः शृणुताहवं ॥ उत वा यस्य वाजिनो नु विप्रम तक्षत । सगं
 तागो मतिव्रजे⁺ ॥ अस्य वीरस्य वृहिं विषुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदंश्च शस्यते ॥ अस्य श्रोषंत्वाभुवो विश्वायश्चर्षणी
 रभि । सूरं चित्सद्भुषीरिषः ॥ ११ ॥ पूर्वोभि हिंदिं दाशिमशुरङ्गिर्मरुतो वयं । अवोभिश्चर्षणीनां⁺ ॥ सुभगुः सप्रयज्य
 वो मरुतोऽअस्तु मर्त्यः । यस्य प्रथोसि पर्थथ ॥ शशमानस्य वानरुः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदाकामस्येव नतः ॥ यूयंत
 त्सत्यशवसऽआविष्कर्तमहित्वना । विध्यंता विद्युत्तारक्षः ॥ गृहंता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिणं । ज्योतिष्कर्ता यदु
 इमसि ॥ १२ ॥ (१११४१३) प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरुपशिनो नानताऽअविथुराऽऋजीषिणः । जुष्टतमासो नृतमासो

(१११४१२) मरुतो यस्येति दशर्चस्वरुद्राङ्गणो गोतमो मरुतो गायत्री । (१११४१३) प्रत्वक्षस इति षड्चस्वरुद्राङ्गणो गोतमो

ऽअञ्जिभिर्व्यीनञ्जेकेचिदुच्चाऽईवस्तुभिः ॥ उपहरेपयदच्चिध्वंयुधिचयऽइवमरुतःकेनचित्पथा । श्रोतंतिकोशाऽउप
 वोरथेष्वघृतंमुक्षतामधुवर्णमर्चते ॥ प्रैषामज्मेषुविथुरेवरेजतेभूमिर्थाभेषुयुद्धयुंजतेशुभे । तेकीळयोधुनयोञ्चाजहृष्टयः
 स्वयंमहिल्यपनयंतधृतयः ॥ सहिस्वस्तृपदश्चोयुवागणोऽयाऽईशानस्ताविधीभिरावृतः । असिसत्यऽऋणयावानेद्यो
 स्याधियःप्रविताथावृपागणः+ ॥ पितुःप्रह्रास्यजन्मनावदामसिसोमस्यजिह्वाप्रजिगातिचक्षसा । यदीमिंद्रशम्युक्ता
 णऽआशतादिशामानियुञ्जियानिदधिरे ॥ श्रियसेकंभानुभिःसंभिमिक्षिरेतेरुद्दिमभिस्तऽऋक्भिःसुखादयः । तेवाशी
 मंतऽइष्मिणोऽअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः ॥ १३ ॥ (१११४१४) आविद्युन्मद्भिर्मरुतःस्वकैरथेभिर्यातऽ
 ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः । आवर्षिष्ठयानऽइपावयोनपसतासुमाथाः ॥ तैरुणेभिर्वरमापिशगैःशुभेकयातिरथतूभिर्श्वैः ।
 रुक्मोनचित्रःस्वधितीवान्पुव्यारथस्यजघनंतभूम ॥ श्रियेकंवोऽअधितनूषुवाशीमेंधावनानकृणवंतऽऊर्ध्वा । युष्म
 भ्यंकंमरुतःसुजातास्तुविद्युन्नासोधनयंतेऽअद्रिं ॥ अहानिगृन्नाःपर्यावऽआगुरिमांधियंवाकार्यांचदेवीं । ब्रह्मकृणवं
 तोगोतमासोऽअकैरूर्ध्वनुद्रऽउत्सधिपिवध्ने ॥ एतत्त्यन्नयोजनमचेतिसस्वहृयन्मरुतोगतमोवः । पश्यन्हिरण्यच
 क्रानयोदंष्ट्रान्विधावतोवराहं ॥ एयास्यावोमरुतोनुमर्त्रीप्रतिष्टोभतिवाघतो नवाणी । अस्तोभयद्दृथासामनुस्वधांग
 मरुतो जगती । (१११४१४) आविद्युन्मद्भिरितिपटुचसूक्तस्यराहूणगोतमोमरुतस्त्रिपुत्राघालेप्रस्तरपंकीपंचमीविराड्वा ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ६

॥ ३९ ॥

भस्त्योः ॥ १४ ॥ (११४१५) आनोभद्राःऋतवोयंतुविश्वतोदब्धासोऽपरीतासऽड्भिदः । देवानोयथासदमि
दुधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ देवानाभद्रासुमतिर्ऋजूयतां देवानारतिरुभिनोनिवर्ततां । देवानांसख्यमुप
संमन्विनासरस्वतीनःसुभगामर्यस्करत् ॥ तान्पूर्वयानिविदाहमहेवयंभगमित्रमदितिदक्षमुस्त्रिधं । अर्थमणवरुणंसो
सुतोमयोभुवस्तदभ्विनाऋयुताधिष्णयायुवं ॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजंतन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौ । तद्भ्रावणःसोम
दसामसंकुधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ १५ ॥ स्वस्तिनोऽद्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपुषाविश्ववेदाः । पुषानोयथावे
ऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधालु ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेबुजरमयः । स्वस्तिनस्ताक्ष्यो
वःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमन्निह ॥ भद्रंकर्णेभिःऋयुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः । अग्निजिह्वामन
वांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः ॥ शतमिशुशरदोऽअंतिदेवायत्रानश्चक्राजुरसंतनूनां । स्थिरैरंगैस्तुष्टु
(११४१५) आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यराहणगोतसोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आधाःपंचसप्तमीचजगल्यःषष्ठीविराहस्थाना ।
(सूक्तभेदप्रयोगपक्षेऽनुभाषानांचतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्यांद्रापूपणैततश्चतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअदितिःएवंदश) ।

मंडलं १

अनु. १४

॥ ३९ ॥

अदि तिर्जात्तमदि तिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ (१११४।६) ऋजुनीतीनोवरुणोमित्रोनेयतुविद्वान् । अर्यमादुवैःसुजोषाः ॥
 तेहिवस्वोवसवानास्तेऽग्रमूरामहोभिः । व्रतारक्षतेविश्वाहा ॥ तेऽअस्मभ्यंशर्मयंसन्नमृतामर्त्येभ्यः । वार्धमानाऽ
 अपृद्धिर्पः ॥ विनःपथःसुवितायचियंत्विन्द्रोमरुतः । पृषाभगोवंद्यासः ॥ वृतनोधिद्योगोऽअग्नाःपूपन्विष्णवेवयावः ।
 कर्तानःस्वस्तिमतः ॥ १७ ॥ मधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नःसुत्वोर्षधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधु
 मर्याथिंवंरजः । मधुदौरस्तुनःपिता⁺ ॥ मधुमाश्रोवनस्पतिर्मधुमोऽअस्तूसूर्यः । माध्वीर्गोवोभवंतुनः ॥ शंनोमि
 त्रःशंवरुणःशंनोभवत्वर्थमा । शंनऽइंद्रोबृहस्पतिःशंनोविष्णुरुरुक्रमः⁺ ॥ १८ ॥ (१११४।७) त्वंसोमप्रचिकितो
 मनीयात्वंरजिष्ठमनुनेषिपंथां । तवप्रणीतीपितरोनऽइंदोदेवेपुरत्बमभजंतधीराः ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुकतुर्भुस्त्वंदक्षैःसु
 दक्षोविश्ववेदाः । त्वंबृपांबृपुत्वैर्भिर्महित्वाद्युन्नेभिर्दुर्भ्यभवोनुचक्षाः ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहत्भिरंतवसोमघा
 म । शुचिष्टमसिप्रियोनमित्रोदुक्षार्थोऽअर्यमेवासिसोम ॥ यातेधामनिदिदिवियापृथिव्यांयापर्वतेष्वोर्षधीष्वप्यु । ते

(१११४।६) ऋजुनीतीनहतिनर्चस्यसूक्तस्यराहृगणोतमोविश्वेवागायत्रीअंलानुष्टुप् । (वैश्वदेवसूक्तेष्वसिन्नेदप्रयोग-
 करणाशक्यत्वात्त्रवानामपिविश्वेदेवाएव) । (१११४।७) त्वंसोमइतित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यराहृगणोतमःसोमब्रिहृपंचम्यादि-
 द्वादशगायत्र्यःसप्तदश्युष्णिग् ।

भिनोविश्वैःसुमनाऽअहळत्राजन्त्सोमप्रतिहव्यागृभाय ॥ त्वंसोमासिसर्पतिस्त्वरजोतवृत्रहा । त्वंभद्रोऽअसिऋ
 तुः ॥ १९ ॥ त्वंचसोमनोवशोजीवातुंनमरामहे । प्रियस्तोत्रोवनस्पतिः ॥ त्वंसोममहेभगंत्वंयूनऽऋतायते । दक्षद
 धासिजीवसे ॥ त्वंनःसोमविश्वतोर्क्षारजन्नघायतः । नरिष्येत्त्वावतःसखा ॥ सोमयास्तैमयोभुवऽऋतयःसंतिदाशु
 भे । ताभिर्नोविताभव ॥ इमंयज्ञमिदंवचौजुषाणऽऽपगहि । सोमत्वंनोबृधेभव ॥ २० ॥ सोमगीभिर्ध्रुवयंचवर्ध
 र्यामोवचोविदः । सुमळीकोनऽआविश ॥ गृयस्फानोऽअमीवृहावसुवित्पुष्टिवर्धनः । सुमित्रःसोमनोभव ॥ सोम
 रारुधिनोहृदिगावोनयवसेष्वा । मर्येऽइवस्वऽओक्ते* ॥ यःसोमसख्येत्वरारणदेवमर्त्यः । तंदक्षःसचतेकविः+ ॥
 उरुष्याणोऽअभिर्शस्तेःसोमनिपाह्यंहसः । सखासुशेर्वऽएधिनः ॥ २१ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्यं ।
 भवावाजस्यसंगथे+ ॥ आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिर्गुभिः । भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे+ ॥ संतेपयोसिसु
 यंतुवाजाःसंवृष्यान्यभिमतिषाहः । आप्यायमानोऽअमृतायसोमद्विश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ यातेधामानिहृवि
 प्रायजंतितातेविश्वंपरिभूरस्तुयज्ञं । गृयस्फानःप्रतरणःसुवीरोधीरहाप्रचरासोमदुयीन् ॥ सोमोधेनुंसोमोऽअर्वतमा
 शुंसोमोवीरंकर्मण्यददाति । सादुन्यंविदुथ्यंसभयंपितृश्रवणंयोददाशस्मै ॥ २२ ॥ अपाह्वयुस्युत्तनासुपिस्वर्षा
 मसांबृजनस्यगोपां । भरेपुजांसुक्षितिसुश्रवंसजयंतत्वामनुमदेमसोम ॥ त्वमिमाऽओषधीःसोमविश्वस्वमपोऽअज

ऋक्सं.

अ-१अ.६

॥ ४० ॥

नयुस्त्वंगाः । त्वमातंतथोर्वं । तारिक्ष्वज्योतिपावितमोववर्थ ॥ देवेननोमनसादेवसोमरायोभागंसहसावन्नभियुध्य ।
 मात्वातनदीशिषेवीर्थस्योभयेभ्यःप्रचिकित्सागविद्यौ ॥ २३ ॥ (११४१८) एताऽऽत्त्याऽऽपसःकेतुमकतपूर्वेऽअ
 धरजसोभानुमंजते । निष्कृण्वानाऽआयुधानीवधृष्णवःप्रतिगावोरुधीर्थतिमातरः ॥ उदपसन्नरुणाभानवोवृथास्वा
 युजोऽअरुधीर्गाऽअयुक्षत । अक्रन्नृषासोवयुनानिपूर्वथारुशंतंभानुमरुधीरशिश्रुः ॥ अर्चतिनारीरुपसोनविष्टिभिः
 समानेनयोजनेनापर्रावतः । इषुवहंतीःसुकृतेसुदानवेविश्वेदहृयजमानायसुन्वते+ ॥ अधिपेशासिवपतेनृतूरिवापो
 ण्तेवक्षऽऽसेववर्जहं । ज्योतिर्विश्वसैभुर्वनायकृण्वतीगावोनव्रजं व्युत्पाऽअवर्तमः ॥ प्रत्यर्चीरुशंदस्याऽअदर्शीवि
 तिष्ठतेवार्धतेकृष्णामर्ध्व । स्वरुनपेशोविदथेव्वंजन्चित्रं द्विवोदुहिताभानुमंश्रेत् ॥ २४ ॥ अतारिष्मत्तमसस्पारमस्यो
 षाऽऽऽच्छंतीवयुनाकृणोति । श्रियेच्छंदोनस्मयतेविभातीसुप्रतीकासौमनसायजीगः ॥ भास्वतीनेत्रीसुनृतानांदिवस्त
 वेदुहितागोतमेभिः । प्रजावतोनवतोऽअश्वबुध्यानुषोगोऽअग्रोऽऽपमासिवाजान् ॥ उषस्तमश्यायशसंसुवीरंदासप्र
 वर्गयिमर्ध्वबुध्यं । सुदंससाश्रवसायाविभासिवाजप्रसूतासुभगेवृहंतं ॥ विश्वानिदेवीभुर्वनाभिचक्ष्याप्रतीचीचक्षुरु
 विंधाविभाति । विश्वजीवंचरसेवोधर्धतीविश्वस्यवाचमविदन्मनायोः+ ॥ पुनःपुनर्जायमानापुुराणीसमानंवर्णमभि

(११४१८) एताऽऽत्त्याइत्यष्टादशर्चस्यसूक्त्यराहूणोगोतमउपाःअंत्यानांतिस्वगामश्विनौआद्याश्रतस्रोजगत्यःततोष्टौत्रिष्टुभःअंत्याःषड्गुणिहः

ऋक्सं.

अ.१अ.६

॥ ४१ ॥

शुभमाना । श्वन्नीवङ्कुहुविजंऽआमिना । मतस्यदेवीजुर्यंत्यायुः ॥ २५ ॥ व्युर्ष्वतीदिवोऽअंताऽअवोअपुस्वसारं
सनूतर्थ्योति । प्रमिनुतीमनुष्यायुगानियोपजारस्यचक्षसाविमति ॥ पृशुन्नचित्रासुभगाप्रथानासिधुर्नक्षोर्दऽउर्वि
याव्यश्चैत् । अर्मिनतीदैव्यानिव्रतानिसूर्यस्यचेतिरुद्दिभिर्दशाना+ ॥ उपस्ताच्चित्रमाभंरासम्भ्यवाजिनीवति । येन
तोकंचतनयंचधामहे ॥ उपोऽअद्येहगोमत्यश्वावतिविभावरि । रेवदुसेव्युच्छसूततावति ॥ युक्षवाहिवाजिनीवत्य
श्वौऽअद्यारुणौऽरुषः । अथानोविश्वसौभंगान्यावह ॥ २६ ॥ अश्विनावतिरुसदागोमदस्त्राहिरण्यवत् । अर्वात्र
धंसमनसानियच्छतं ॥ यावित्थाश्लोकमादिवोज्योतिर्जनायचक्रथुः । आनुऽऊर्जवहतमश्विनायुवं+ ॥ एहदेवामं
शोभुर्वादस्त्राहिरण्यवर्तनी । उषुर्बुधोवहंतुसोमपीतये ॥ २७ ॥ (११४१९) अग्नीषोमाविमंसुमैश्रुणतंवृषणाहवं ।
प्रतिसूक्तानिहयंतंभवतंदाशुषेमर्थः ॥ अग्नीषोमायोऽअद्यवासिदंवचःसपर्यति । तस्मैधत्सुवीर्युगवापोपुंस्वश्व्यं ।
अग्नीषोमायऽआहुतियोवांदाशुऽह्विकृति । सप्रजयासुवीर्युविश्वमायुर्व्यश्वत् ॥ अग्नीषोमाचेतितद्वीर्यिवांयदमु
अधत्तं । युवंसिंधूर्भिशस्तेरवृद्यादग्नीषोमावमुंचतंगृभीतान्+ ॥ आन्यंदिवोमातुरिश्वाजभारामंभ्रादुन्यंपरिदयेनो
(११४१९) अग्नीषोमाविति द्वादशर्चस्यसूक्तसराहूगणोगोतमग्नीषोमौत्रिष्टुप् आद्यास्तिष्ठोनुष्टुभो (६मीजगतीवा) नवम्यादितिष्ठोगायत्र्यः ।

मंडलं ०

अनु. १

॥ ४१ ॥

ऽअद्रैः । अग्नीषोमात्रहोणावावृधानोरंयज्ञार्यचक्रशुभ्रलोकं ॥ २८ ॥ अग्नीषोमाहविपुःप्रस्थितस्यवीतंहर्थतंवृपणा
 जुपेथी । सुशर्माणास्वर्वसाहिभूतमथाधत्तयजमानायशंयोः ॥ योऽअग्नीषोमाहविपसपर्याद्वैवृद्रीचामनसायोधृतेन ।
 तस्यत्रतरंधतमंहसोविशेजनयमहिशर्मयच्छतं ॥ अग्नीषोमासवेदसासहृतीवनतंगिरः । संदेवत्रावभूवशुः ॥
 अग्नीषोमावनेनवांयोवाघतेनदाशति । तस्मैदीदयतंवृहत् ॥ अग्नीषोमाविमानिनोयुवंहव्याजुजोयतं । आयात्सुप
 नःसर्वा ॥ अग्नीषोमापिपृतमर्वतोनुऽआप्यायंतामृन्त्रियाहव्यसूदः । अस्मेवलनिमृघवत्सुधत्तंकृणतंनोऽअध्वरंश्रुष्टि
 मंतं ॥ २९ ॥ (१११५१) इमंस्तोममर्हतेजातवेदसेरथमिवसंमहेमामनीपया । भद्राहिनःप्रमतिरस्यसंसद्यग्नेस
 ख्येमारिपामाययंतव ॥ यस्मैत्वमायजसिससाधत्यनर्वाक्षेतिदधतेसुवीधि । सतृतावनैनमशोयंलंहृतिरग्ने ॥ शुक्रेमत्वा
 समिधंसाधयाधियस्त्वेदेवाहृविरंदृत्याहुतं । त्वमादित्योऽआवहृतान्द्युग्नेस्यग्ने ॥ भरमिध्मंक्रुणवांमाहृवीषितेचि
 तयंतःपर्वणापर्वणावृयं । जीवातवेप्रतरंसाधयाधियोग्ने ॥ विशांगोपाऽअस्यचरंतिजंतवोद्विपच्चयदुतचतुष्यदुफु
 भिः । चित्रःप्रकेतऽउपसोमर्होऽअस्यग्ने ॥ ३० ॥ त्वमध्वर्युरुतहोतसिपूव्यःप्रशास्तापोताजुनृषापुरोहितः । वि

(१११५१) इमंस्तोममितिषोडशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोभिःपूर्वोदेवाइत्यस्यादेवाअभिश्चतन्नोमिन्नइत्यार्धचसमिन्नवरुणादितिस्त्रिंशु-
 वृथिवीघावोजगतीअंल्येत्रिमुभौ । (यदैवल्यवासूक्तमितिपद्येऽभिरेवदेवता) ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ६

॥ ४२ ॥

श्वाविद्धाँऽआत्विज्याधीरपुष्यस्यग्ने० ॥ योविश्वतःसुप्रतीकःसदृङ्ङुसिदुरेचित्संतुळिद्रिवातिरोचसे । रात्र्याश्चिदंधो
 ऽअतिदेवपश्यस्यग्ने० ॥ पूर्वोदेवाभवतुस्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदुब्धः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोभै० ॥
 बृधैर्दुःशंसौऽअपदुब्धोजहिदुरेवायेऽअतिवाकेचिदृत्रिणः । अथायुज्ञार्यगृणतेसुगंकृध्यग्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुषारो
 हितारथेवातज्जुतावृषभस्येत्तेर्वः । आदिन्वसिवनिनोधूमकेतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥ अधस्वनादुतविभ्युःपतत्रिणोद्रुप्सा
 यत्सेयवसादोव्यथिरन् । सुगतत्तेतावुकेभ्योरथेभ्योभै० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्युधायसेवयातांमरुतांहेळोऽअश्रुतः ।
 मळासुनोभूत्वेषामनुःपुनरग्ने० ॥ देवोदेवानामसिभिन्नोऽअश्रुतोवसुर्वसूनामसिचारुंरध्वरे । शर्मन्त्स्यामतवसुप्रथ
 स्तमेभै० ॥ तत्तैभृद्रयत्सभिच्छ्रुःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळयत्तमः । दधांसिरत्नं चद्रविणं चद्राशुयेभै० ॥ यस्मैत्यंसुद्रविणोददा
 शोनागास्वमदितेसर्वताता । यंभृद्रेणशर्वसाचोदयासिप्रजावतारार्धसातेत्याम ॥ सत्वमग्नेसौभगत्वह्यविद्वानुस्माक
 मायुःप्रतिरेहदेव । तन्नोभिन्नोर्वरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः॥३२॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥६॥
 पष्ठाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ४१ मरुत्वाइदं. ३४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इंद्रापूपम्यामिदं. १
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. १ विश्वेदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उषसइदं. १५ अग्निम्यामिदं. ३ अग्नीषोमाम्यामिदं. १२ अग्रयइदं.
 ७ देवाग्निम्यामिदं (देवेभ्योऽग्निभ्यइदं.) अग्रयइदं. ७ अग्नित्रावरुणादितिःसिंधुपृथिवीशुभ्यइदं. १ ॥ इतिप्रथमेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

मंडलं १

अनु. १५

॥ ४२ ॥

द्वे एकादशौपसायवाग्रयेऽप्रलथानवद्रविणोदसेपनोष्टौचयेगायत्रैश्वानरस्यतृचवैश्वानरीर्यजातवेदसएका
 जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुक्तस्यपर्यसयोवृषैकोनवार्पागिराः३३आश्वांवीर्यसहदेवभय
 मानसुराधर्मःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्यागर्भस्त्राविण्युपनिर्दिमांतेल्यात्रिष्टुप्तत्तेष्टौयोनिर्नवचंद्र
 माएकोनास्यस्त्रितोवैश्वदेवंहिपांक्तमंत्यात्रिष्टुवष्टमीमहावृहतीयवमध्येद्रंमित्रसप्तत्रिष्टुवंतंयज्ञस्तृचयइंद्रा
 ग्रीसप्तो नैद्राग्रंतुविह्यष्टौतंतनवार्भवंतुपंचम्यंत्वेत्रिष्टुभौतक्षन्पंचांत्यात्रिष्टुवीळेपंचाधिकाश्विनमाद्यौपादौलिङ्गो
 कदेवतावंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥

हरिःओ३म् ॥ (११५१२) द्वैविरूपेचरतुःस्वर्थेऽअन्यान्यवृत्समुपंधापयेते ॥ ॥

क्रोऽअन्यस्याददशेसुवर्चाः ॥ दशेमंत्वष्टुर्जनयंतगर्भमर्तद्रासोयुवतयोविभृत्रं । तिग्मानीकंस्वयंशसंजनेपुविरोचमानं
 परिधीनयति ॥ त्रीणिजानापरिभृपंत्यस्यसमुद्रऽएकंदिव्येकमप्सु । पूर्वामनुप्रदिशंपार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावन
 हुं ॥ कऽइमं वीनिण्यमाचिकेतवत्सोमातृर्जनयतस्वधाभिः । बृह्तीनांगर्भोऽअपसामपस्थान्महाङ्कविर्निश्चरतिस्वधा
 वान् ॥ आविद्योवर्धतेचारुसुजिह्वानामूर्ध्वःस्वयंशाऽउपस्थे । उभेत्यष्टुर्विभ्यतुर्जायमानात्प्रतीचीसिंहंप्रतिजोपयेते

(११५१२) द्वैविरूपेइत्येकादशचैत्यसूक्तस्यसप्तषोभिस्त्रिष्टुप् । (इतथारभ्यजातवेदसइत्यंतशुद्धोभिर्वा) ।

॥ १ ॥ उभेभद्रेजोपथेतेनमेनेगावोनवाश्राऽउपतस्थुरैवैः । सदक्षाणां दक्षपतिर्वभूवां जंतिथं दक्षिणतो हृविभिः ॥ उद्यं
 यमीतिसवितेवबाहूऽउभेसिचौ यततेभीमऽऋजन् । उच्छुक्रमत्कमजतेसिमस्मान्नवामातृभ्योवसनाजहाति ॥ त्वेषंरूपं
 कृणुतऽउत्तरं यत्संपृचानः सदेनेगोभिरद्भिः । क्विवृधं परिमर्ज्यतेधीः सादेवतातासभिर्तिर्वभूव ॥ उरुतेज्रयुः पर्येति
 बुधं विरोचमानं महिपस्य धाम । विश्वेभिरद्रेस्वयंशोभिरिद्धोदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान् ॥ धन्वन्त्सोतः कृणुतेगा
 तुमर्षिशूकैरुर्मीभिर्भिरभिनक्षतिक्षां । विश्वासना निजठरेषु धत्तेतर्नवा सुचरति प्रसूषु ॥ एवानोऽअग्नेसमिधावृधानोरेव
 त्यावकृश्रवसेविभाहि । तन्नोमित्रोवरुणो मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवीऽउत्तद्यौः ॥ २ ॥ (११५।३) सप्रत्नया
 सहसाजार्थमानः सद्यः काव्यानिवळधत्तविश्वं । आपश्चमित्रं धिपणाचसाधन्देवाऽअग्निधारयन्द्रविणोदां ॥ सपूर्वं
 यानि विदकृच्यतायोरिमाः प्रजाऽअजनयन्मनूनां । विवस्वताचक्षसाद्यामपश्चदेवा ॥ तमीळतप्रथमं यज्ञसाधं विश
 ऽअरीराहुतमृजसानं । ऊर्जःपुत्रं भृतं सप्रदां दुदेवा ॥ समातरिश्वापुरुवारं पुष्टिर्विदङ्गुतुतनयायस्वर्वित् । विशां
 गोपार्जनितारोदस्योर्देवा ॥ नक्तोपासावर्णमामेम्यनिधापयेतेशिशुभेकंसमीची । द्यावाक्षामारुक्मोऽअंतर्विभतिद्रे
 वा ॥ ३ ॥ शयोबुध्नः संगमनोवसूनायुज्ञस्यकेतुर्भन्मसाधनोवेः । अमृतवंरक्षमाणसऽएन्देवा ॥ नूचंपुराचसदेनं

(११५।३) सप्रत्नयेति नवर्चस्य सूक्तस्योद्भवविणोदाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

रयीणांजातस्यचजायमानस्यचक्षां । सतश्चगोपांभवतश्चभूरेर्देवा० ॥ इविणोदाद्रविणसस्तुरस्यद्रविणोदाःसनरस्य
 प्रयंसत् । इविणोदावीरवतीमिषंनोद्रविणोदारसतेदीर्घमायुः ॥ एवानोऽअग्नेसमिधावृधानोरेवत्पावकश्रवसेविभा
 हि । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामर्दतिःसिंधुःपृथिवीऽस्रतद्यौः ॥ ४ ॥ (१११५१४) अर्पनःशोशुचदुधमग्नेशुशु
 ग्यार्थि । अर्पनःशोशुचदुधं ॥ सुक्षेत्रियासुगातयावसूयाचयजामहे । अर्पनः० ॥ प्रयद्दंदिष्टऽएषांप्रासाकासश्च
 सूर्यः । अर्पनः० ॥ प्रयत्तेऽअग्नेसरयोजायेमहिप्रतेवयं । अर्पनः० ॥ प्रयदुग्नेःसहस्वतोविश्वतोयंतिभानवः । अप
 नः० ॥ त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि । अर्पनः० ॥ द्विपोनोविश्वतोमखातिनावेवपरय । अर्पनः० ॥ सनः
 सिंधुमिवनावयातिपर्षास्वस्तये । अर्पनः० ॥ ५ ॥ (१११५१५) वैश्वानरस्यसुमतौस्यामराजाहिकंमुवनानामभि
 श्रीः । इतोजातोविश्वमिदंविचष्टैश्वानरोर्यततेसूर्येण ॥ पृष्टोद्विपृष्टोऽअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वऽओषधीराविवे
 श । वैश्वानरःसहसापृष्टोऽअग्निःसनोदिवासरिपःपातुनक्तं ॥ वैश्वानरत्वतत्सुल्यमस्त्वस्मात्रायोमघवानःसचंतां ।
 तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (१११५१६) जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिर्दहातिवेदः । सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वः

(१११५१४) अपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सःशुचिरभिर्गायत्री । (१११५१५) वैश्वानरस्येतिवृचस्यसूक्तस्यकुत्सोवैश्वानरोमिब्रिष्टुर् ।
 (१११५१६) जातवेदसइत्येकर्चस्यसूक्तस्यमारीचःकरयपोजातवेदाअमिब्रिष्टुर् ।

नावेवसिंधुदुरितायत्रिः ॥ ७ ॥ (१।१५।७) सयोवृषावृष्येभिःसमोकामहोदिवःप्रथिव्याश्चसमाद् । सतीनसे
 त्वाहव्योभरेभुमरुत्वाच्चोभवत्विंद्रऽङ्गती + ॥ यस्यानसःसूर्येस्वेवयामोभरेभरेवृत्रहाशुष्मोऽअस्ति । वृषन्तमःसखिभिः
 स्वभिरैवैर्मरु० ॥ द्विवोनयस्यरेतसोदुधानाःपंथासोयतिशवसापरीताः । तुरद्वेषाःसासहिःपौंस्वेभिर्मरु० ॥ सोऽअंनि
 रोभिरंगिरस्तमोभुद्वृषावृषभिःसखिभिःसखासन् । ऋग्भिभिर्ऋग्मीगतुभिज्येष्ठोमरु० ॥ समनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋग्भ्वान्
 षाहोसासुहोऽअमित्रान् । सनीळेभिःश्रवस्यानिर्वृन्मरु० ॥ ८ ॥ समन्यमीःसमदनस्यकृतीसाकेभिर्नृभिःसूर्येसन
 ऽएकोमरु० ॥ तमप्संतशर्वसऽउत्सवेषुनरोनरुमवसेतंधनाय । सोऽअंधेचित्तमसिज्योतिर्विदन्मरु० ॥ ससुनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋग्भ्वान्
 तिबाधतश्चित्सदक्षिणेसंगृभीताकृतानि । सकीरिणाचित्पनिताधनानिमरु० ॥ सग्रामेभिःसान्तितासार्थेभिर्विदेविश्वो
 भिःकृष्टिभिर्नृद्य । सपौंस्वेभिरभिभूरशस्तीर्मरु० ॥ ९ ॥ सजामिभिर्यत्समजातिमीद्विजामिभिर्वापुरुहूतऽएवैः ।
 अपांतोकस्यतनयस्यजेमरु० ॥ सर्वभ्रभृद्सुहाभीमऽउग्रःसहस्रचेताःशतनीथऽऋग्भ्वा । च्मृषीपोनशवसापांचज
 (१।१५।७) सयोवृषेलेकोनोवैशत्युचस्यसूक्तस्यवार्षागिराकराधांबरीपसहदेवभयमानसुरांधसद्वेद्वेद्विष्टुप् । (इतआरभ्यमरुत्वा
 निद्रइतिकश्चित् । तत्र । सर्वानुक्तमादिभिरनाहतत्वात् ।)

न्योमरु० ॥ तस्यवज्रःकंदतिस्मत्स्वर्पादिवोनत्येपोरवथःशिर्मावान् । तंसंचतेसनयुत्संधनानिमरु० ॥ यस्याजस्रंशवं
 सामानमक्थपरिभुजद्रोदसीविश्वतःसी । सपरिपुत्कतुभिर्मदसानोमरु० ॥ नयस्यद्वेवादेवतानमर्तोऽआपश्चनशवं
 सोऽअंतमापुः । सप्ररिक्वात्वक्षसाक्षमोद्विवश्वमरु० ॥ १० ॥ रोहिच्छयावासुमदंशुल्लामीर्द्युक्षारायऽक्रज्राश्वस्य । वृ
 षण्वंतविश्वतीघूर्णुरथंमुद्राचिकेतनाहृषीषुविश्वु ॥ एतस्यत्तऽइंद्रवृष्णऽसुक्थंवापिगिराऽअभियुगंतिराधः । क्रज्रा
 श्वःप्रष्टिभिरंबरीपःसहदेवोभयमानःसुरार्धाः ॥ दस्यन्च्छिभ्यूऽश्वपुरुहूतऽएवैहृत्वापृथिव्यांशर्वानिवर्हीत् । सनत्क्षेत्र
 सखिभिःश्वित्येभिःसनत्सूर्यसनदपःसुवज्रः ॥ विश्वाहेद्रोऽअधिवकानोऽअस्त्वपरिहृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो०
 ॥ ११ ॥ (१११५१८) प्रमदिनेपितुमर्दचतावचोयःकृष्णगर्भानिरहन्नृजिभ्वना । अवस्यवोवृषणंवज्रदक्षिणंमरुत्वंतं
 सख्यायहवामहे ॥ योव्यंसंजाहृषाणेनमन्युनायःशंवर्योऽअहृन्पिप्रुमव्रतं । इंद्रोयःशृष्णमशुपुन्यावृणङ्मरु० ॥
 यस्यद्यावापृथिवीपौस्यमहद्यस्यन्नतेवरुणोयस्यसूर्यः । यस्येद्रस्यसिंधवःसश्चतिव्रतंमरु० ॥ योऽअश्वानांयोगवांगोपति
 र्वशीयऽअरितःकर्मेणिकर्मणिस्थिरः । वीळोश्चिदिंद्रोयोऽअसुन्वतोवधोमरु० ॥ योविश्वस्यजगतःप्राणतस्यतियोब्रह्म
 णेप्रथमोगाऽअर्धित् । इंद्रोयोदस्यूरधरोऽअवातिरन्मरु० ॥ यःशूरेभिर्हव्योयश्चभीरुभिर्योधावर्द्धिहूयतेयश्चजिन्यु
 (१११५१८) प्रमदिनइत्येकादशार्चस्यसूक्तस्यकुत्सइन्द्रोजगतीअत्याश्वतस्रक्षिपुमः । (आधागर्भेस्त्राधिणीतिगुणः) ।

भिः । इंद्रयं विश्वाभुवनाभिसंदुर्मरु० ॥ १२ ॥ रुद्राणमितिप्रदिशविचक्षणोरुद्रेभिर्योषातनुतेपुथुज्रयः । इंद्रम
नीषाऽअभ्यर्चतिश्रुतंरु० ॥ यद्वा मरुत्वः परमेसधस्थेयद्वावमेवुजनेमादयसि । अतऽआयाह्यध्वरंनोऽअच्छत्वाया
ह्विश्चकृमासत्यराधः ॥ त्वार्येद्रसोमंसुषुमासुदक्षत्वायाह्विश्चकृमाब्रह्मवाहः । अर्धानियुत्वःसर्गणोमरुर्द्विरुस्मिन्य
नेवहिंपिमादयस्व ॥ मादयस्वहरीभिर्येतेऽइंद्रविष्यस्वशिप्रेविसृजस्वधेने । आत्वासुशिप्रहरयोवहंतुशन्हुव्यानिप्रति
नोऽनुपस्व ॥ मरुत्तोत्रस्यवृजनस्यगोपावयमिंद्रेणसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १३ ॥ (१११५१९) इमांतेधियंम
भरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधिषणायत्तऽआनजे । तमुत्सवेचप्रसवेचसासहिमिंद्रेवासःशर्वसामदन्ननु ॥ अस्यश्रवो नद्यः
ससावित्रतिद्यावाक्षामाष्टिथिवीदर्शतं वपुः । अस्मेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षेत्रेकमिंद्रचरतोविततुरं ॥ तंस्सारथमघव
न्यावसांतयेजैत्रंयंतेऽअनुमदामसंगमे । आजानंऽइंद्रमनसापुरुद्वृतत्वायश्व्योमघवन्छर्मयच्छनः ॥ वयंजयिमत्वयायु
जावृतमस्माकमशुदवाभरेभरे । अस्मभ्यमिंद्रवरिवःसगंकृधिप्रशत्रुणांमघवन्वृष्यारुज ॥ नानाहित्याहवमानाज
नाऽइमेधनानांधर्तरवसाविपन्यवः । अस्माकंस्मारथमातिष्ठसातयेजैत्रंहेंद्रनिभृतंमनुस्त्व ॥ १४ ॥ गोजितावाहऽ
अमितक्रतुःसिमःकर्मन्कर्मन्छतमूतिःखजंकरः । अकल्पऽइंद्रःप्रतिमानमोजसाथाजनाविह्वयंतेसियासवः ॥ उत्तेश
(१११५१९) इमांतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुलसइंद्रेजगतीअत्यात्रिष्टुप् ।

तान्मघवन्नृच्चभूर्यसऽउत्सहस्राद्रिरेच्छुष्टिपुश्रवः । अमात्रंत्वाधिषणातित्वियेमहाधावुत्राणिजिघ्रसेपुरंदर ॥ त्रिवि
ष्टिधावुप्रतिमानुमोजसस्त्रिस्त्रोभ्रमीर्त्तपतेत्रीणिरोचना । अतीदंविश्वंभुवनंववक्षिथाशुश्रुर्द्रजनुपासनादसि ॥ त्वां
द्वेषुप्रथमंहंवामहेत्वंबभूथपृतनासुसासहिः । सेमनःकारुमुपमन्युमुस्मिद्मिद्रःकृणोलुप्रसवेरथंपुरः+ ॥ त्वंजिगेथन
धनारुरोधिथामेव्वाजामघवन्महत्सुच । त्वामग्रमवसेसांशिशीमस्यथानऽइंद्रहवनेषुचोदय ॥ विश्वाहेद्रोऽअधिवृक्ता
नोऽअस्त्वपरिहृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १५ ॥ (११५।१०) तत्तऽइंद्रियंपरंपराचैरधारयंतकवर्यःपुरे
दं । क्षमेदमन्यद्विव्यंन्यदस्यसमीपृच्यतेसमनेवकेतुः+ ॥ सधारयत्पृथिवींप्रथञ्चवज्रेणहृत्वानिरपःससर्ज । अह
न्नहिमभिनद्रौहिणंव्यहृन्व्यंसंमघवाशचीभिः ॥ सजातूर्भमाश्रद्धधानऽओजःपुरोविभिंदशचरद्विदासीः । विद्वान्व
ञ्चिन्दस्यवेहेतिमस्यार्थसहोवर्धयाद्युन्नमिद्र ॥ तदुच्चुषेमानुपेमायुगानिकीर्तेन्यंमघवानामविभ्रत । उपप्रयन्दस्यहत्या
यवञ्जीयञ्जसूनुःश्रवसेनामंदधे+ ॥ तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टंश्रदिंद्रस्यधत्तनवीर्याथ । सगाऽअविंदत्सोऽअविंदुदश्वान्स
ऽओषधीःसोऽअपःसवनानि ॥ १६ ॥ भूरिर्मर्णेवृषभायवृष्णेसत्यशुष्मायसुनवामसोमं । यऽआहत्यापरिपंथीवृश
रोर्यज्वनोविभज्जेतिवेदः ॥ तदिंद्रप्रेववीर्यिचकर्थयत्संतं वज्रेणाबोधयोहिं । अनुत्वापत्वीहंषितंवर्यश्चविश्वेदेवासोऽ

(११५।१०) तत्तइत्यष्टचस्यसूक्तस्यकुत्साइन्द्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ७

॥ ४६ ॥

अमद्ब्रनुत्वा ॥ शुष्णं पिपुं कुचवं वृत्रमिद्रयदावधीर्विपुरःशंवरस्य । तन्नो मित्रो ॥ १७ ॥ (११५११) योनिष्ठ
ऽइन्द्रनिषदेऽअकारितमानिषीदस्वानो नार्षी । देवासो मन्धुदासस्यश्च म्रन्ते नऽआवक्षन्सुवितायुवर्णी ॥ ओत्थे नरऽइं
द्रमूर्तेर्गुर्नूचि तान्त्सद्योऽअध्वनो जग्म्यात् । क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य यो ये हूते ते स्यातां प्रवृणो शिफायाः ॥ अवत्सर्नाभर
ते केतवे द्वाऽअवत्सर्नाभरते फेनमुदन् । अंजसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वानाऽउदभिर्भरते ॥ ब्रूयोपनाभिरुपरस्या
योः प्रपूर्वाभिस्तिरतेराष्टिशूरः । अंजस्मानो मघवन् चकृतादिन्मानो मघे वनिष्पपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वं नऽइन्द्रसूर्ये सोऽ
कोनाच्छासदं न जानती गात् । अधस्मानो मघवन् चकृतादिन्मानो मघे वनिष्पपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वं नऽइन्द्रसूर्ये सोऽ
अस्वनागास्त्वऽआभज जीवशसे । मातरां भुजमारीरियो नः श्रद्धितं ते व हूतऽइन्द्रियाय ॥ अर्धामन्ये श्रत्तैऽअस्माऽअ
धायिवृषाचोदस्वमहते धनाय । मानोऽअकृते पुरुहूतयो न विद्रुध्यन्ध्वो वर्यऽआसुतिदाः ॥ मानो वधीरिद्रुमापराद्वा
मानः प्रियाभोजनानि प्रमौषीः । आं डामानो मघवन् चकृनिर्भन्मानः पात्राभेत्स हजानुषाणि ॥ अर्वाङ्गे हि सोमकामंत्वा
हुर्यंसुतस्तस्य पिवामदाय । उरुव्यचजठरऽआष्टपस्वपितेर्वनः शृणु हि ह्यमानः ॥ १९ ॥ (११५१२) चंद्रमाऽ

पंक्तिः अंत्यात्रिष्टुप् अष्टमी महाबृहती यवमध्या । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षे तु आद्याया निश्वेदेवाः द्वितीयाया रोदसी तृतीयाया विश्वेदेवाः चतुर्थ्या अग्नि
चंद्रमाइत्येकोनविंशत्युच्यते सूक्तस्यास्य स्थितो विश्वेदेवाः

मंडलं. ३

अनु. १७

॥ ४६ ॥

अ॒प्स्व॒श्रु॒तरा॒सु॒पर्णो॒र्धा॒वते॒द्विवि॑ । न॒वो॒हिर॒ण्यने॒मयः॒प॒दं॒वि॒दंति॒विद्यु॒तो॒वि॒त्तं॒मे॒ऽअ॒स्य॒रो॒दसी॑ ॥ अ॒र्थ॒मि॒द्वा॒ऽऽ॒र्ध॒ऽअ॒र्थि॒न
 ॒ऽआ॒जा॒या॒यु॒वते॒पति॑ । तुं॒जा॒ते॒वृ॒ष्ण्यं॒पर्यः॒परि॒दा॒य॒रसं॒दु॒हे॒वि॒त्तं॑ ॥ मो॒षु॒दे॒वा॒ऽअ॒दः॒स्व॒श्रु॒र्वपा॒दि॒द्वि॒व॒स्पति॑ । मा॒सो॒म्य
 स्य॒शं॒सु॒वः॒शू॒नै॒भू॒म॒क॒दा॒च॒न॒वि॒त्तं॑ ॥ य॒ज्ञं॒पृ॒च्छा॒म्य॒व॒मं॒सत॒दू॒तो॒वि॒वो॒चति॑ । क॒ऽऽ॒कृतं॒प॒र्व्यं॒ग॒तं॒क॒स्ता॒द्धि॒भ॒ति॒नृ॒त॒नो॒वि॒त्तं॑ ॥
 अ॒मी॒धे॒दे॒वाः॒स्थ॒न॒त्रि॒ष्वारो॒चने॒द्वि॒वः । क॒ऽऽ॒कृतं॒क॒द॒वृ॒त्तं॒क्र॒म॒बा॒व॒ऽआ॒हु॒ति॒र्वि॒त्तं॑ ॥ २० ॥ क॒ऽऽ॒कृत॒स्य॒ध॒र्ण॒सि॒क॒द्ध
 र॒ण॒स्य॒च॒क्षणं॑ । क॒र्द॒र्य॒म॒णो॒म॒ह॒स्प॒था॒ति॒क्रामे॒म॒दू॒ढ्यो॒वि॒त्तं॑ ॥ अ॒हं॒सो॒ऽअ॒सि॒यः॒पु॒रा॒सु॒ते॒व॒दा॒मि॒का॒नि॒चि॒त् । तं॒मा॒व्यं
 ल्या॒द्यो॒ऽवृ॒को॒न॒तृ॒ष्ण॒जं॒म॒गं॒वि॒त्तं॑ ॥ सं॒मा॒त॒प॒त्य॒भितः॒स॒प॒त्नी॑रि॒व॒प॒र्श॒वः । मू॒षो॒न॒शि॒श्रा॒व्य॒दंति॒मा॒ध्यः॒स्तो॒ता॒रं॒ते॒श॒त॒क्र
 तो॒वि॒त्तं॑ ॥ अ॒मी॒धे॒स॒स॒र॒ऽर॒म॒य॒स्त॒त्रा॒मि॒ना॒भि॒रा॒त॒ता । त्रि॒त॒स्त॒द्वे॒द्वा॒स्यः॒स॒जा॒मि॒त्वा॒थ॒रे॒भ॒ति॒वि॒त्तं॑ ॥ अ॒मी॒धे॒प॒ंचो॒क्ष॒णो
 म॒थ्ये॒त॒स्थु॒र्म॒हो॒द्वि॒वः । दे॒व॒त्रा॒नु॒प्र॒वा॒च्यं॒स॒धी॒ची॒ना॒नि॒वा॒वृ॒त्तु॒र्वि॒त्तं॑ ॥ २१ ॥ सु॒पर्णो॒ऽए॒त॒ऽअ॒स॒ते॒म॒र्ध॒ऽआ॒रो॒ध॒ने॒द्वि
 वः । ते॒सं॒ध॒ति॒प॒थो॒वृ॒कृ॒त॒रं॒तं॒य॒हृ॒ती॒र॒पो॒वि॒त्तं॑ ॥ न॒व्यं॒त॒दु॒क्थं॒हि॒तं॒दे॒वा॒सः॒सु॒प्र॒वा॒च॒नं । कृ॒त॒म॒र्षे॒ति॒सिं॒ध॒वः॒स॒त्यं॒ता॒ता॒न
 सू॒र्यो॒वि॒त्तं॑ ॥ अ॒ग्ने॒त॒व॒त्य॒दु॒क्थं॒दे॒व॒ष्व॒स्त्वा॒य्यं॑ । स॒नः॒स॒तो॒म॒नु॒ष्व॒दा॒दे॒वा॒न्य॒क्षि॒वि॒दु॒ष्टो॒रो॒वि॒त्तं॑ ॥ स॒त्तो॒हो॒ता॒म॒नु॒ष्व॒दा

रो॒दस्यः॒त॒त॒स्ति॒सृ॒णा॒वि॒श्वे॒वाः॒अ॒ष्ट॒म्या॒द्द॒रो॒द॒स्यः॒न॒व॒म्याः॒सू॒र्य॒र॒श्मि॒रो॒द॒स्यः॒द॒श॒म्या॒वि॒श्वे॒दे॒वाः॒एका॒द॒श्याः॒सू॒र्य॒र॒श्मि॒रो॒द॒स्यः॒द्वा॒द॒श्या॒वि॒श्वे॒दे
 वाः॒त॒तो॒द्वयो॒र॒श्मि॒रो॒द॒सी॒त॒त॒ए॒क॒स्या॒व॒रु॒णो॒द॒स्यः॒त॒तो॒द्वयो॒र्वि॒श्वे॒दे॒वाः॒त॒त॒ए॒क॒स्या॒रो॒द॒सी॒अ॒त्या॒या॒वि॒श्वे॒दे॒वाः । उ॒त्तर॒सू॒क॒द्धे॒वि॒श्वे॒दे॒वा॒ए॒व) ।

देवोऽअच्छाविदुष्टरः । अग्निह्वयासुपूदतिदेवोदेवेपुमेधिरोवित्तं ॥ ब्रह्माकृणोतिवरुणोगातुविदुतमीमहे । व्यूणो
 तिहृदासतिनव्योजायतामृतवित्तं ॥ २२ ॥ असौषःपथाऽआदित्योद्विप्रवाच्यकृतः । नसदेवाऽअतिक्रमेतं
 तसिनर्पश्यथवित्तं ॥ त्रितःकूपेवहितोदेवान्हवतऽकृतये । तच्छुश्राववृहस्पतिःकृण्वन्नहरुणादुरुवित्तं ॥ अरुणो
 मासकृकःपथायंतदृदर्शहि । उज्जिहीतेनिचाय्यातयैवपृथ्यासयीवित्तं ॥ एनांगेणैवयमिद्रवंतोभिष्यामवृजनेस
 र्वेवीराः । तन्नोमित्रो ॥ २३ ॥ (११६१) इंद्रमित्रवरुणमग्निमथेमारुतंशधोऽअदितिहवामहे । रथंनदुर्गा
 इंसवःसुदानवोविश्वस्मान्नोऽअंहसोनिष्पिपर्तन ॥ तऽआदित्याऽआगतासर्वतातयेभूतदेवावृत्रतूर्येषुशंसुर्वः । रथंन ॥
 अवंतुनःपितरःसुप्रवाचनाऽवृतदेवीदेवपुत्रेऽऋतावृधा । रथंन ॥ नराशंसवाजिनवाजयश्चिहक्षयङ्कीरपुपर्णसुश्रेरी
 महे । रथंन ॥ बृहस्पतेसदमिन्नःसुगंक्रुधिंशंयोर्यत्तेसनुहितंतीर्दीमहे । रथंन ॥ इंद्रंकुत्सोवृत्रहणंशचीपतिक्रादेनि
 वाह्वऽऋपिरह्वदूतये । रथंन ॥ देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । तन्नोमित्रो ॥ २४ ॥
 (११६२) यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुन्नमार्दित्यासोभवतामृळ्यंतः । आवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्यादृहोश्चिद्यावर्षिवोवित्तं

(११६१) इंद्रमित्रमिति सत्सूक्त्यकुत्सो विश्वे देवाजगती अंत्यात्रिष्टुप् । (११६२) यज्ञो देवानामिति वृचस्यसूक्तस्य
 कुत्सो विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ।

रासत् ॥ उपनोदेवाऽअवसागमंत्वंगिरसांसामभिःस्तुयमानाः । इंद्रऽइंद्रियैर्मरुतोमरुद्भिरादित्यैर्नोऽआदितिःशर्मय
 सत् ॥ तन्नऽइंद्रस्तद्धरणस्तदग्निस्तदर्यमातःसवित्ताचनोधात् । तन्नोमित्रो ॥ २५ ॥ (१११६।३) यऽइंद्राग्नी
 चित्रतमोरथौवामभिविभ्वानिभुवनानिचष्टे । तेनायातंसरथं तस्थिवासाथासोमस्यपिवंतसुतस्य ॥ यावद्विदंभुवन्वि
 श्वमस्त्युरुव्यचावृत्सतांगभीरं । तावाऽअयंपातवेसोमोऽअस्वरमिंद्राग्नीमनसेयुवभ्यां ॥ चक्राथेहिसुभ्र्यृङ्गमं
 भद्रंसधीचीनावृत्रहणाऽउतस्थः । तार्विंद्राग्नीसुध्र्यंचानिपद्यावृष्णःसोमस्यवृपणावृपेथां ॥ समिच्छेज्वग्निष्वानजाना
 यतक्षुचावृहिरंतिस्तिराणा । तीव्रैःसोमैःपरिपिकेभिरुवर्गोद्राग्नीसौमनसाययातं ॥ यार्नाद्राग्नीचक्रथुर्वीर्याणियानि
 रूपाण्युतवृष्ण्यानि । यावीप्रत्वानिसुख्याशिवानितेभिःसोमस्यपिवंतसुतस्य ॥ २६ ॥ यदब्रवंप्रथमंवावृणानोऽयंसो
 मोऽअसुरैर्नोविहव्यः । तांसत्यांश्रद्धामभ्याहियातमथासोमस्यपिवंतसुतस्य ॥ यदिंद्राग्नीमदथःस्वेदुरोणेयद्ब्रह्मणिरा
 जनिवायजत्रा । अतःपरिवृपणावाहियातमथा ॥ यदिंद्राग्नीयदुपतुर्वशेषुहुष्वनुषुपरुपस्थः । अतःपरिवृपणा
 वाहियातमथा ॥ यदिंद्राग्नीऽअवमस्यांपृथिव्यामंध्यमस्यांपरुमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृपणावाहियातमथा ॥
 यदिंद्राग्नीपरुमस्यांपृथिव्यामंध्यमस्यामवमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृपणावाहियातमथा ॥ यदिंद्राग्नीद्विषोयत्यथि

(१११६।३) यदिंद्राग्नीहतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकुम्भंद्राग्नीत्रिष्टुप् ।

व्यायत्पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यद्विद्रात्रीऽजदितासूर्यस्यमर्धोदिवःस्वधर्यामादयेथे ।
 (१११६१४) विह्वल्यमनसावस्यऽइच्छन्निद्रात्रीज्ञासाऽउतवासजातान् । तन्नोमित्रो० ॥ २७ ॥
 गंतीमत्क्षं ॥ अश्रवंहिभूरिदावतरवांविजामालुरुतवाघास्यालात् । अन्यायुवत्समतिरस्तिमहांसवांधियंवाज
 मिनव्यं ॥ माच्छ्वरर्भौरितिनाधमानाःपितृणांशुकीरनुयच्छमानाः । अथासोमस्यप्रयतीयुवभ्यामिन्द्रात्रीस्तोमंजनया
 याऽउपस्थे ॥ युवाभ्यांदेवीधिषणामद्वार्येद्रात्रीसोममुशतीसुनोति । तार्वश्विनाभद्रहस्तासुपाणीऽआधावतंमधुनाप
 ङ्गमप्सुं ॥ युवामिन्द्रात्रीवसुनोविभागेतवस्तेमाशुश्रववृत्रहत्ये । तावासद्यावर्हिषियज्ञेऽअस्मिन्प्रचर्षणीमादयेथांसुत
 स्य ॥ २८ ॥ प्रचर्षणिभ्यःपृतनाहवेषुप्रघृथिव्यारिरिचाथेदिवश्च । प्रसिंधुभ्यःप्रगिरिभ्योमहित्वाप्रद्रात्रीविश्वामुव
 नाल्यन्यान् ॥ आभरतंशिक्षतवज्रवाहूऽध्रुसोऽइंद्रात्रीऽअवतुंशचीभिः । इमेनुतेरुमयःसूर्यस्येभिःसपित्वांपितरोनुऽ
 आसन् ॥ पुरंदराशिक्षतवज्रहस्तासोऽइंद्रात्रीऽअवतंभरेषु । तन्नोमित्रो० ॥ २९ ॥ (१११६१५) ततमेऽथपस्तुं
 तायतेपुनःस्वादिषाधीतिरुचथायशस्यते । अयंसमद्रुइहविश्वदेव्यःस्वाहाकृतस्यसमुत्प्युतऽक्रभवः ॥ आभोगयं
 (१११६१४) विह्वल्यमित्यष्टसूर्यस्यसूक्तस्यइंद्रात्रीत्रिष्टुप् । (१११६१५) ततमइतिचर्षणीसूक्तस्यकुत्सऋभवेजगतीपंचम्यलोत्रिष्टुभौ ।

प्रयद्विच्छन्तुऽप्रेतनापाकाः प्रांचोममकेचिद्वापयः । सौधन्वनासश्चरितस्यभूमनागच्छतसवितुर्दुष्टुपोगहं ॥ तत्सवि
 तावोमृतवमासुवदगोह्यं च्छूवयत्तुऽप्रेतन । ल्यंचिचमसमसुरस्यभक्षणमकुंसंतमकृणुताचतुर्वयं ॥ विद्वीशमीतरणि
 त्वेनवाघतोमतीसः संतोऽअमृतत्वमानशुः । सौधन्वनाऽऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरेसमपृच्यंतधीतिभिः ॥ क्षेत्रमिव
 विमसूस्तेजनेनेऽएकंपात्रमभवोजेहमानं । उरपस्तुताऽउपमंनार्धमानाऽअमत्यैपुश्रवऽइच्छमानाः ॥ ३० ॥ आर्मनी
 प्रामंतारिक्षस्यतृभ्यः स्रुचेवघृतंजुहवामविघ्नानां । तरुणित्वायेपितुरस्यसश्चिरऽऋभवोवाजमरुहन्दिवोरजः ॥ ऋसुर्नऽइंद्रः
 शर्वसानवीयानुभुवाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः । युष्माकदेवाऽअवसाहनिप्रियेइ भित्तिष्ठेमपृत्सुतीरसुन्वतां ॥ निश्चर्मणऽऋभ
 वोगामपिंशतसवत्सेनासृजतामातरंपुनः । सौधन्वनासः स्वपस्यानरोजिद्वीयुवानापितरः कृणोतन ॥ वाजैभिर्नोवा
 जसाताविद्वुधुभूमोऽइंद्रचित्रमादपिरार्धः । तन्नोमित्रो० ॥ ३१ ॥ (१११६१६) तक्षत्रथसुवृतविद्वुनापसस्तक्ष
 नहरीऽइंद्रवाहावृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामभवोयुवद्वयस्तक्षन्वत्सायमातरंसचाभुवं ॥ आनोयुज्ञायतक्षतऽऋभूमद्वयः
 ऋत्वेदक्षायसुप्रजावतीमिषं । यथाक्षयामसर्ववीरयाविशातन्नः शर्धयथासथास्विद्विंशं ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमृ
 भवः सातिरथायसातिमर्वतेनरः । सातिनोजैत्रीसंमहेतविश्वहजामिजामिंपृतनासुसक्षणिं ॥ ऋभुक्षणमिंद्रमाहुवऽ

(१११६१६) तक्षत्रथसिपंचर्यसूक्तस्यऋत्सऋभवोजगतीअत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. १ अ. ७

॥ ४९ ॥

ऊतयऽऋभृन्वाजान्मरुतःसोमपीतये । उभामित्रावरुणानुमन्विनातेनोहिवन्तुसातयेधियेजिभे+ ॥ ऋभुर्भरायसं
शिशातुसातिसमर्थजिह्वार्जोऽअसोऽअविष्टु । तन्नोमित्रो० ॥ ३२ ॥ (१११६।७) ईळेद्यावापृथिवीपुर्वचित्तयेऽग्निघ
र्मसुरुचंयामश्निहये । याभिर्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिर्बुऽऊतिभिरभ्विनागतं ॥ युवोर्दानायसुभरऽअसृत्स्यम
रथमातस्थुवचंसनमंतवे । याभिर्धियोवथःकर्मश्निहयेताभि० ॥ युवतासादिव्यस्यप्रशासनेविशाक्षयथोऽअसृत्स्यतो
ज्मना । याभिर्धेनुमस्वपिन्वथोनराताभि० ॥ याभिःपरिज्मातनयस्यमज्मनाद्विमातातुष्टुरणिर्विभूयति । याभि
स्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभि० ॥ याभिरेभंनिवृत्तसितमज्ज्यऽउदंदनमैरयतंस्वर्हिणे । याभिःकण्वंप्रसिषासंतमावतंता
याभिःशुचतिंघनसांसुंसदंतसंघर्ममोम्यावंतमत्रये । याभिःपृश्निगुणुत्समावतंताभि० ॥ याभिःकर्कधुवथ्यंचजिन्वथस्ताभि० ॥
रावृजंयांधंश्रोणंचक्षसऽएतवेकृथः । याभिर्वीतिकांयसिताममुचंतताभि० ॥ याभिःसिंधुमधुंमंतमसथतंवासिष्टंयाभि
रजरावजिन्वतं । याभिःकुत्संश्रुतर्न्यमावतंताभि० ॥ याभिःशर्चोभिवृषणाप
याभिर्वशमभ्यंप्रेणिमावतंताभि० ॥ ३४ ॥ याभिःसुदानूऽऔशिजायवणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोऽअक्षरत् । कृशी
(१११६।७) ईळेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सःआद्यायाद्यावापृथिव्यभ्यश्चिनःशिष्टानामाधिनौजगतीअंलेद्वेद्विष्टुभौ ।

मंडलं १

अनु. १६

॥ ४९ ॥

वतंस्रोतारंयाभिरावतंताभि० ॥ याभीरुसांक्षोदस्रोद्गःपिपिन्वथुरुनश्वंयाभीरथुमावतंजिपे । याभिस्त्रिशोकऽड्त्रि
 चांऽद्वदार्जतताभि० ॥ याभिःसूर्धपरियाथःपरावतिमद्यातारंक्षेत्रपत्येष्वावतं । याभिविप्रंभ्रह्मज्ञमावतंताभि० ॥
 याभिर्महामतिथिग्वंकशोत्रुवंदिवोदासंशंवरह्यऽआवतं । याभिःपुंभित्तदस्युमावतंताभि० ॥ याभिर्वचंविपि
 पानमुपस्तुतंकुलियाभिर्वित्तजानिंदुवस्यथः । याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावतंताभि० ॥ ३५ ॥ याभिर्नराज्ञयवेयाभिरत्र
 येयाभिःपूरामनवेगातुमीषथुः । याभिःशारीराजतंस्यूसरद्वमयेताभि० ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्दीदिच्छि
 तऽइच्छेऽअज्मन्ना । याभिःशर्यतमवथोमहाघनेताभि० ॥ याभिर्गिरोमनसानिरण्यथोग्रंगच्छथोविवुरेगोऽअर्ण
 सः । याभिर्मनुंशूरमिषासमावतंताभि० ॥ याभिःपत्नीविमदार्यन्यहृथुराघवायाभिररुणीरक्षितं । याभिःसुदासऽ
 क्रुहथुःसुदेव्यंभृताभि० ॥ याभिःशंततीभवथोददाद्युपेभुजुंयाभिरवथोयाभिरधिगुं । ओम्यावतींसुभरामृतस्तुभं
 ताभि० ॥ ३६ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्यूनोऽअर्धतमावतं । मधुमिगंभरथोयत्सरइभ्यस्ताभि० ॥
 याभिर्नरंगोषुधुधनुषाह्येक्षेत्रस्यसातातनयस्यजिन्वथः । याभीरथोऽअवथोयाभिरवतस्ताभि० ॥ याभिःकुत्समार्जुनेयं
 शतकतूप्रतुर्वातिंप्रचदुभीतिमावतं । याभिर्व्वसंतिंपुरुषंतिमावतंताभि० ॥ अमंस्वतीमश्विनुवाचमस्मेकृतंनोदद्यावृ

ऋक्सं.

अ. १ अ. ८

॥ ५० ॥

षणामनीपां । अद्यत्येवसेनिहयेवांष्टुधेचनोभवतुंवाजसातौ ॥
भिः । तन्नोमित्रो ० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
सप्तमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १८ ऋचः १७९ ॥ लागः ॥ उपसेप्रयइदं. ११ द्रविणोदसेप्रयइदं. ९ अग्नयेशुचयइदं. ८ अग्न-
वेवैधानरायेद. ३ जातवेदसेप्रयइदं. इद्रायेद. ५८ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २९ [भे. प. विश्वेभ्योदेवेभ्य. रोदसीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्निरोद-
सीभ्य. २ वरुणरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ इद्रोदसीभ्य. सूर्यरश्मिरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ रोदसीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्निरोद-
व्यग्न्यध्विभ्यइदं. अध्विभ्यामिद. २४ ॥ इतिप्रथमेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
इदंविंशतिरुषस्यद्वितीयोर्धचोरात्रेध्वेमाएकादशरौद्रद्वित्रिष्टुवंतंचित्रंपद्सौर्धेनासत्याभ्यांपंचाधिककक्षीवा
नैर्घतमसंऽउशिकप्रसूतआश्विनं वैमधवावामेकादशवारं थंदशजागतंकाराधद्वादशांत्यादुःस्वमनाशिन्याद्या
गायत्रीद्वितीयाककुसृतीयाचतुर्थ्यौकाविराणनष्टरूथ्यौपंचमीतनुशिरापृष्यधरैरुष्णिग्विष्टारबृहतीकृतिर्विरा
इतिस्त्रोगायत्र्यः ऋदित्यापंचोनावैश्वदेवंवा ॥ ८ ॥
हरिः ३ ओम् (११६।८) इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरागाञ्चित्रः प्रकृतोऽथजनिष्टविभ्वा । यथाप्रसृतासवितुः सुवायं ॥
(११६।८) इदंश्रेष्ठमिति विश्वतृचस्यसूक्तस्यकुत्सलपाद्वितीयायाअर्धचोरात्रिस्त्रिष्टुप् ॥

मंडलं १

अनु. १६

॥ ५० ।

Sएवाराज्युपसेयोनिमारैक ॥ रुशद्वत्सारुशतीश्वेत्यागादरैगुकृष्णोसदनान्यस्याः । समानवधुSअमृतेSअनूचीद्या
 वावर्णचरतSआमिनाने+ ॥ समानोSअध्वास्वसौरनंतस्तमन्यान्याचरतोद्वेवक्षिष्टे । नमैथेतेनंतस्थतुःसुमेकेनक्रोषा
 सासमनसाविरूपे ॥ भास्वतीनेत्रीसुनृतानामचैतिचित्राविदुरोनSआवः । प्रार्थ्यजगद्बुनोरायोSअख्यदुपाSअजी
 गर्भुर्वनानिविश्वा ॥ जिह्मश्चेइ चरितवेमघोन्याभोगर्थSइष्टयेरायSउत्वं । द्रुभंपश्यन्धSउर्विथाविचक्षSउपा० ॥
 ॥ १ ॥ क्षत्रार्थत्वंश्रवसेत्वंमहीयाSइष्टयेत्वमर्थमिवत्वमित्यै । विसहशाजीवितामिद्रुचक्षSउपा० ॥ एपादिवोदुहि
 ताप्रत्यदर्शिव्युच्छंतीयुवतिःशुक्रवासाः । विश्वस्येशानापाथिवस्यवस्वSउपोSअद्येहसुभगेव्युच्छ ॥ परायतीनामन्वे
 त्तिपार्थSआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां । व्युच्छंतीजीवमुदीरयंत्युपामंतंकचनबोधयती ॥ उषोयद्दग्निंसमिधेचकर्भवि
 यदावश्चक्षसासूर्यस्य । यन्मानुषान्यक्ष्यमाणौSअजीगस्तद्देवेषुचकृषेभद्रमसः ॥ कियत्यायत्समयाभवातियाव्युषुर्था
 श्रननंव्युच्छान् । अनुपूर्वाःकृपतेवावशानाम्रदीध्यानाजोषमन्याभिरति ॥ २ ॥ ईयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमु
 पसमर्त्यासः । अस्माभिरुनुग्रत्तिचक्ष्याभूदेतेर्थात्तिचेSअपूरीषुपश्यान् ॥ यावयद्देपाSकृतपाSकृतेजाःसुन्नावरीसुनृता
 ईरयती । सुमंगलीर्विश्वतीदेवधीतिमिहाद्योषःश्रेष्ठतमाव्युच्छ ॥ शश्वत्पुरोपाव्युवासेव्यथोSअद्येदंभव्योमघोनी ।
 अथोव्युच्छादुत्तरौSअनुद्यूनजरामृताचरतिस्वधाभिः ॥ व्युजिभिर्दिवSआतास्वद्यौदपकृष्णांनिर्णिज्देव्यावः ।

प्रवोधयत्यरुणेभिरश्वैरोषार्यातिसुयुजारथेन ॥ आवहतीपोष्यावार्षाणिचित्रंकेतुंकणुतेचैकिताना । इयुषीणामुपमा
 शश्वतीनांविआतीनांप्रथमोषाव्यश्वैत् ॥ ३ ॥ उदीर्ध्वजीवोऽअर्धुर्नऽआगादप्रगात्तमऽआज्योतिरेति । आरुंक्पं
 शंयातवेसूर्यायर्गन्मयत्रप्रतिरंतऽआयुः ॥ स्वर्नवाचऽउदियतिवह्निःस्त्वानोरेभऽउषसोविभ्रातीः । आरुंक्पं
 गुणतेमधोन्यस्मेऽआयुर्निदिदीहिप्रजावत् ॥ यागोर्मतीरुपसःसर्ववीराव्यच्छंतिद्राष्टुषेमर्त्याय । अघातदुच्छ
 इक्रेताऽअश्वदाऽअश्रवत्सोमसुत्वा ॥ मातादेवानामदितेर्नीक्यज्ञस्यकेतुर्बृहतीविभाहि । वायोशिवसनुतानामु
 च्छानोजनेजनयविश्ववारे ॥ यच्चित्रममऽउषसोवहतीजानायशशमानायभद्रं । यशस्त्रिकृद्ब्रह्मणेनोव्यं
 इमारुद्रायत्वसेकपदिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः । यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वपुष्टंशमेऽअस्मिन्ननातुरं ॥ ४ ॥ (१११६।९)
 कानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदस्यामतर्वरुद्रप्रणीतिषु ॥ ५ ॥
 मतेसुमतिदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतर्वरुद्रमीद्विः । सुन्नायन्निद्विशोऽअस्माकुमाचुरारिष्टवीरायुहवामतेहृविः+ ॥ त्वेष
 वयरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकविमवसेनिह्वियामहे । आरेऽअस्मद्वैव्यंहेळोऽअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ द्विवोवराहम
 रुंपंकपदिनेत्वेपंरूपंनमसानिह्वियामहे । हस्तेविश्वेपजावार्षाणिशर्मवर्मच्छदिरस्मभ्यंचयसत् ॥ ५ ॥ इदंपित्रे मरुतामुच्यते
 (१११६।९) इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्यसूक्तसोरुद्रो जगतीअलेद्वे त्रिष्टुभौ ।

वचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायुवर्धनं । रास्वाचनोऽअमृतमर्तुर्भोजनंलनेतोकायुतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोऽअर्भ
 कंमानुऽउक्षंतमुतमानंऽउक्षितं । मानोवधीःपितृमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानंऽआयौ
 मानोगोषुमानोऽअश्वेबुरीरिषः । वीरान्मानोः ॥ इभामितोवधीर्हृविष्मंतःसद्भिच्चाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाऽइ
 वाकरंरास्वापितर्मरुतांसुन्नमसे । भद्राहितेसुमतिर्भूळयत्तमाथवयमवऽइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतेगोघ्नमतपूरुपुंक्षय
 द्वीरसुन्नमसेतेऽअस्तु । मळाचनोऽअधिचब्रूहिदेवार्धाचनःशर्मयच्छद्विःत्रहीः ॥ अवोचामनमोऽअस्माऽअवस्यवःशृणो
 तुनोहवैरुद्रोमरुत्वान् । तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (१११६१०) चित्रं देवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याश्रेः ।
 आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर्येऽआल्माजगतस्तस्युषश्च ॥ सूर्यो देवीमुपसरोचमानांमयोनयोपामभ्येतिपश्चात् ।
 यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं+ ॥ भद्राऽअर्थाहुरितःसूर्यस्यचित्राऽएतंवाऽअनुमाद्यासः । नम
 संतोदिवऽआपृष्टमस्युःपरिद्यावापृथिवीर्यतिसद्यः+ ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वतन्महित्वंमध्याकर्तोर्वितंतंसंजभार । यदेद
 युक्तहुरितःसद्यथादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमसै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थे । अंनंतमन्यदु
 शंसदस्यपार्जःकृष्णमन्यद्वुरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽउदितसूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवुद्यात् । तन्नोमित्रो० ॥ ७ ॥

(१११६१०) चित्रं देवानामिति षडुचस्यसूक्तस्यकुत्सःसूर्यबिष्टुप् ।

(१११७१) नासत्याभ्यावहिरिवप्रवृज्जेस्तोमोऽइयर्ष्यभियेववातः । यावर्भगायविमुदार्यजायसेनाजुवान्युहतर
 अेन ॥ वीळुपत्सभिराशुहेमभिर्वादेवानावाजुतिभिःशाशदाना । तद्रासभोनासत्यासहस्रमाजायमस्यप्रघनेजिगाय ॥
 तुगोहभ्युर्मधिनोदमेधेरयिनकाश्चिन्समवाँऽअवाहाः । तमूहयुनोभिरात्सन्वतीभिरतरिक्षपृष्ठिरोदकाभिः ॥
 सःक्षपृच्छिरहोतिव्रज्जिनसत्याभ्युर्मूहयुःपतंगैः । समुद्रस्यन्वन्नाद्रस्यपारेत्रिभीरथैःशतपञ्चिःषळ्ध्वैः ॥ अनारं
 भणेत्तदवीरयेथामनास्थानेऽअग्रभणेसमुद्रे । यदश्विनाऽऊहथुर्मज्युमस्तंशतारित्रानावमातस्थिवांसं ॥ ८ ॥ यर्मश्चि
 नादुदथुःश्वेतमश्वमघाश्वद्युशश्वदित्स्वस्ति । तद्वाँद्रात्रमहिक्तीर्तन्यंभूपैद्रोवाजीसदुमिद्धव्योऽअर्यः+ ॥ युवंनरास्तु
 वृतेपञ्जियायकक्षीवितेऽअरदत्पुरंधिं । कारोत्राच्छफादश्वस्यवृष्णःशतंकुंभोऽअसिंचतंपुरायाः ॥ हिमेनाग्निंभ्रंसंभवार
 येषांपितुमतीमूर्जमस्माऽअघत्तं । ऋवीसेऽअत्रिमश्विनावनीतुमुन्निन्यथुःसर्वगणंस्वस्ति+ ॥ परावृत्तंनसत्यानुदेथाम
 चालुभंचक्रथुर्जिह्वारं । क्षरन्नापोनपायनारयेसहस्रायुतृष्यतेगोतमस्य ॥ जुजुरुषोनासत्योतवृत्रिप्रामुंचतंद्रापि
 वरुथं । यद्विडांसांनिधिमिवायर्गूहमुदंशतादुपथुर्वदनाय ॥ ९ ॥ तद्वाँनरासुनयेदंसऽअग्रमाविष्कणोमितन्यतुर्नष्टृष्टिं ।
 (१११७१) नासत्याभ्यामितिपंचलिं चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

द्ध्यङ्गुह्यन्मन्वाथर्वणोवामन्धस्यशीर्ष्णाप्रयदीमुवाच ॥ अजोहवीन्नासत्याकरावांमहेयामन्पुरुभुजापुरंधिः । श्रुतं
 च्छासुरिववधिमत्याहिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥ आस्रोवृकस्यवर्तिकामभीकेयुवंनरानासत्यामुमुक्तं । उतोक्रविपुरुमु
 जायुवंहुक्कृपमाणमकृणुतंविचक्षे ॥ चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपर्णमाजाखेलस्यपरितक्म्यायां । सद्योजंघामायसींविइपलो
 शैधनैहितेसर्तैवेप्रत्यधत्तं ॥ १० ॥ शतंमेपान्द्वयैचक्षदानमज्राश्वंतंपितांधं चकार । तस्माऽअक्षीनासत्याविचक्षुः
 आर्धत्तंदत्त्वाभिषजावनर्धन् ॥ आवांरथंदुहितसूर्यस्यकार्भवातिष्ठदर्वताजयती । विश्वेदेवाऽअन्वमन्यतहृद्भिःस
 मुश्रियानासत्यासचेथे ॥ यदयातंदिवोदासायवर्तिर्भरद्वाजायाश्विनाहयता । रेवदुवाहसचनोरथोवांवृपभश्चशिशु
 मारंश्चयुक्ता ॥ रथिसुक्षत्रंस्वपत्यमात्रुःसुवीर्यनासत्यावहता । आजह्वावींसमनसोपवाजैस्त्रिरहोभागंदधतीमयातं ॥
 परिविष्टंजाहुंपविश्वतःसींसुगेभिर्नर्कमूहथुरजोभिः । विभिंदुनानासत्यारथेनविपर्वतोऽअजरयूऽअयातं ॥ ११ ॥
 एकस्यावस्तौरावतंरणायवशंमश्विनासनयैसहसा । निरहतंदुच्छुनाऽइंद्रवंतापृथुश्रवसोवृपणावरतीः ॥ शरस्यचि
 दार्चकस्यावतादानीचादुच्चाचक्रथुःपातवेवाः । शयवैचिन्नासत्याशाचीभिर्जसुरयैस्तूर्यपिष्यथुर्गा ॥ अवस्यतेस्तुवते
 कृष्णियार्थऽऋजूयतेनासत्याशाचीभिः । पृथुंननष्टमिवदर्शनायविष्णाश्वदंद्दथुर्विश्वकाय ॥ दशरात्रीरशिवेनानवघ्न
 वनच्छंशथितमस्वर्षतः । विप्रुतरेभमुदनिप्रवृकमुन्निन्यथुःसोर्ममिवस्रुवेण ॥ प्रवांदंसांस्यश्विनाववोचमस्यपतिःस्यां

सुगवः सुवीरः । उतपश्यन्नश्रुवन्दीर्घमायुरस्त्विवेज्जस्मिन्मार्गजग्म्यां ॥ १२ ॥ (१११७१२) मध्वःसोमस्याश्विना
मदायप्रत्नोहोताविवासेवां । बृहिष्मतीरातिर्विश्रितागीरिपायातनासत्योपवाजैः ॥ योवामश्विनामनसोजवीयात्र
शःस्वधोविशऽआजिगति । येनुगच्छथःसुकृतोदुरोणतेनरावतिरस्मर्थयातं ॥ ऋषिनरावंहसःपांचजन्यमवीसा
दन्निमुचथोगणेन । सिनंतादस्योरशिवस्यमायाऽनुपूर्ववृपणाचोदयता ॥ अश्वंनगहूमश्विनादुरैर्वैर्ऋषिनरावृपणारे
भमप्सु । संतारिणीथोविप्रुतंदसोभिर्नवांजूर्यतिपूव्याकृतानि ॥ सुपुष्यांसंनिक्रैतेरुपस्थेसूर्युनदस्रातमसिक्थियंतं ।
शुभेरुक्मनदशतंनिखातमुहूपथुरश्विनावंदनाय ॥ १३ ॥ तद्वानराशंसंपज्जियेणकक्षीवतानासत्यापरिरमन् । श
फादश्वस्यवाजिनोजनायशतंकुंभोऽसिंचतुंमधूनां ॥ युवनरास्तुवतेकृष्णिथार्यविष्णाप्वददधुर्विश्वकाय । घोपथि
चित्पितृपदैदुरोणेपतिंजूर्यत्याऽअश्विनावदतं ॥ युवंश्यावायूरुशतीमदतंमहःक्षोणस्याश्विनाकण्वाय । प्रवाच्यंतद्वृ
णाकृतंवांयन्नार्पिदायश्रवोऽअध्यतं ॥ पूरुवपीस्यश्विनादधानानिपेदवऽऊहथुराशुमश्वं । सुहस्रसांवाजिनमप्रतीत
महिह्रनैश्रवस्यंशुतरुं ॥ एतानिवांश्रवस्यासुदानुब्रह्मांगंपसदंनरोदस्योः । यद्वोपज्रासोऽअश्विनाहवतेयान्मिपाच
विदुपैचवार्जं ॥ १४ ॥ सूनोमनिनाश्विनागुणानावाजुंविप्रायशुरणारदता । अगस्त्येब्रह्मणावावृधानासंविश्रुपलंना

(१११७१२) मध्वःसोमस्येतिपंचविंशत्युचस्यसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

सत्यारिणीतं ॥ कुहुयांतासुष्टुतिंकाव्यस्यदिवोनपातावृषणाशयुत्रा । हिरण्यस्येवकुलशुनिखात्मुदूपथुर्दशमेऽश्वि
नाहन् ॥ शुवंच्यवर्तनमश्विनाजरंतंपुनरुवानचक्रथुःशुचीभिः । युवोरथंडुहितासूर्यस्यसहश्रियानासत्यावृणीत ॥ युवं
नुग्रायपव्यैभिरेवःपुनर्मन्यावभवंतयुवाना । युवंभुज्युमर्णसोनिःसमूद्राद्रिभिरूहथुर्कृजेभिरश्वैः ॥ अजौहवीदश्वि
नातौश्रयोवांप्रोहःसमूद्रमव्यथिर्जैगन्वान् । निष्टर्महथुःसुयुजारथेनमनौजवसावृषणास्वस्ति+ ॥ १५ ॥ अजौहवीद
श्विनावर्तिकावामास्त्रोयत्सीमसुंचतंवृकस्य । विजयुपायथथुःसान्वद्रैर्जातंविष्वाचौऽअहतंविषेण ॥ श्रुतंमेषान्वृक्ये
मामहानंतमःप्रणीतमशिवेनपित्रा । आक्षीऽऋज्राश्वैऽअश्विनावधतंज्योतिरंधार्यचक्रथुर्विचक्षे ॥ श्रुनमंधायभरमह
यत्सावृकीरंश्विनावृषणानरेति । जारःकनीनऽइवचक्षदानऽऋज्राश्वैःश्रुतमेकचमेपान् ॥ महीवामतिरंश्विनामयो
भूरुतस्त्रामंधिष्ण्यासंरिणीथः । अथयुवामिदह्यत्पुरंधिरागच्छंतंसीवृषणाववोभिः ॥ अर्धेनुंदस्त्रास्तथैश्रुविपक्राम
पिन्वतंश्रयवैऽअश्विनागां । युवंशचीभिर्विमदार्यजायान्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषां ॥ १६ ॥ यवंवृकेणाश्विनावपतेपंडु
हंतामनुषायदस्त्रा । अभिदस्युंवकुरेणाधमंतोरुज्योतिश्चक्रथुरायीथ ॥ आथुर्वणायाश्विनादधीचेभ्यशिरःप्रत्यैरयतं ।
सवांमधुप्रवौचहतायन्त्वापूंयदंस्त्रावपिकृश्वीवां ॥ सदाकवीसुमतिमाचकेवांश्विधाधियोऽअश्विनाप्रावतंमे । अस्मै
थिनोसत्यावृहंतमवत्यसाचूंश्रुत्यैरराथां ॥ हिरण्यहस्तमश्विनारणापुत्रंनरावधिमत्याऽअदत्तं । त्रिधाहृश्यावमश्वि

नाविकस्तमुज्जीवसंऽदेरयतंसुदानू ॥ एतानि वामश्विनावीर्योणिप्रपृष्याण्यायवोचन् । ब्रह्मकृण्वंतो वृषणायुव
 भ्यांसुवीरांसो विदथुमावदेम ॥ १७ ॥ (१ । १७ । ३) आवारथोऽअश्विनाश्वेनपत्वासुमृत्कीकःस्ववांयात्वर्वाङ् ।
 योमर्त्यस्यमनसो जवीयान्निवंधुरो वृषणावार्तरंहाः ॥ त्रिवंधुरेण त्रिवृत्तारथेन त्रिचक्रेण सुवृत्तार्यातमर्वाक् । पितृव
 तंगाजिन्वतमर्वतो नोवर्धयतमश्विनावीरमस्मे⁺ ॥ प्रवद्यामनासुवृत्तारथेन दुस्त्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रैः । किमंगवांप्रत्य
 वंतिगमिष्ठाहुर्विप्रसोऽअश्विनापुराजाः⁺ ॥ आवांश्वेनासोऽअश्विनावहंतुरथेयुक्तासंऽआशवःपतंगाः । येऽअसुरो
 द्विव्यासो न गृध्राऽअभिप्रयोऽनासत्यावहति ॥ आवारथयुवतिस्तिष्ठदत्रंजुघ्नीनरादुहितासूर्यस्य । परिवामश्वानुपुषः
 पतंगावयौवहंत्वुरुषाऽअभीकै ॥ १८ ॥ उद्वंदनमैरतंदंसनाभिरुद्रेभंदसावृषणाशचीभिः । निष्टौश्रयंपारयथःसमु
 द्रात्पुनश्चयवानंचक्रथुर्युवानं ॥ युवमत्रयेवनीतायतमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं । युवंकणवायापिरिप्सायुचक्षुःप्रत्यध
 संसुष्ठुतिंजुषाणां⁺ ॥ युवंधेनुंशयवेनाधितायापिन्वतमश्विनापृष्याथ । अमुंचतवत्तिकामंहसोनिःप्रतिजंघांविस्प
 लायाऽअधत्तं ॥ युवंश्वेतंपेदवुऽइंद्रजुतमहिहर्नमश्विनादत्तमश्वं । जोह्वत्रमर्योऽअभिभूतिमृगंसहस्रांसवृषणवीडुंगं ॥
 तार्वानरास्ववसेसुजाताहवामहेऽअश्विनानार्धमानाः । आनुऽउपवसुमत्तारथेन गिरोजुषाणासुवितार्ययातं ॥ आश्वे

(१११७।३) आवारथइत्येकादशचस्यसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

नस्यज्वसानूतनेनास्मेयातंनसत्यासुजोपाः । हवेहिवामश्विनारातहव्यःशश्वत्तमायाऽउपसोव्युष्टौ ॥ १९ ॥ (१११७४)
 आवांरथंपुरुमायंमनोचुवंजीराश्वंयज्ञियज्जीवसेहुवे । सहस्रकेतुंवनंशतद्वसुंश्रुष्टीवानवरोधामभिप्रयः ॥ ऊर्ध्वो
 धीतिःप्रत्यस्यप्रयामुन्यधाशिशस्मन्समयंतऽआदिशः । स्वदांमिघर्मप्रतिंयत्युतयुऽआवांमर्जानीरथमश्विनारुहत् ॥
 संयन्मिथःपस्पृधानासोऽअग्मतशुभेमखाऽअमिताज्ञायवोरणे । शुवोरहप्रवणेचैकितेरथोयदश्विनावहथःसरिमावरं ॥
 युवंभुज्युंभुरमाणंविभिर्गतस्वयुकिभिर्निवहंतापितृभ्यऽआ । यासिष्टवृतिधृषणाविजेन्यंश्रुदिवोदासायमहिचेतिवाम
 वः ॥ शुवोरश्विनावपुयुवायुजंरथंवाणीधिमतुरस्यशर्द्धी । आवांपतित्वंसख्यायजग्मुपीयोपावृणीतजेन्यायुवांपती ॥
 ॥ २० ॥ युवरेमंपरिधूतेरुरुष्यथोहिमेनघर्मपरितसमत्रये । युवंशयोरेवसंपिप्यथुर्गविप्रदीर्घेणवंदनस्तार्यायुषा ॥ यु
 वंवंदंनंनिर्कृतंजरण्यथारथंनदंसाकरणासमिन्वथः । क्षेत्रादाविप्रंजनथोविपन्ययाप्रवामत्रविधुतेदंसनांभुवत् ॥ अग
 च्छतंक्रुपमाणंपरावर्तिपितुःस्वस्यत्यजसानिवाधितं । स्वर्वतीरितऽऊतीयुवोरहचित्राऽअभीकेऽअभवन्नभिष्टयः ॥
 उतस्यावांमधुमन्मार्क्षिकारपुन्मदेसोमस्यौशिशोहुवन्यति । युवंदधीचोमनऽआविवासथोथाशिरःप्रतिवामश्वयंवदत् ॥
 युवंपेदेवपुरुवारमश्विनास्पृधांश्वेतंरुतारंदुवस्यथः । शरैरभिष्टुतनासुदुष्टरचुकृत्यमिन्द्रमिवचर्पणीसहं ॥ २१ ॥

(१११७४) आवारथमितिदशचंसूक्तस्यैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौजगती ।

(१११७५) काराधद्धोत्राश्विनावांकोवांजोर्षोऽउभयोः । कथाविधात्यप्रचेताः ॥ विद्वांसविदुरःपृच्छेदविद्धानि
 तथापरोऽअचेताः । नूचिन्नुमतेऽअकौ ॥ ताविद्वांसहवामहेवांतानोविद्वांसामन्मवोचेतमद्य । प्रार्चयमानोयुवा
 कुः ॥ विपृच्छामिपाक्याइनेद्वान्वर्षदृकृतस्याङ्कृतस्यदद्या । पातंचसह्यसोयुवंचरभ्यसोनः ॥ प्रयाघोषेभृगवाणेनशो
 भेययावाचायजतिपञ्जियोवां । त्रैपुयुर्नविद्धान् ॥ २२ ॥ श्रुतंगायत्रंतकवानस्याहंचिद्धिरिरेभाश्विनावां । आक्षी
 शुभसतीदन् ॥ युवंह्यासंमहोरन्युवंवायञ्जिरतंतसंत । तानोवसूगोपास्यातंपातंनोवृकादद्यायोः ॥ माकसैधा
 तमभ्यमित्रिणैनोमाकुत्रानोगहेभ्योधेनवोगुः । स्तनाभुजोऽअशिश्वीः ॥ दुह्वीयन्मित्रिधितयेयुवाकुुरायेचनोमिमीतं
 वाजवत्यै ॥ इपेचनोमिमीतंधेनुमत्यै ॥ अश्विनोरसनंरथमनश्वंवाजिनीवतोः । तेनाहंभूरिचाकन ॥ अयंसमहमात
 नुह्यातेजनोऽअनु । सोमपेयंसुखोरथः ॥ अधस्वमस्यनिर्विदेभुंजतश्चरेवतः । उभातावस्त्रिनश्यतः ॥ २३ ॥ (१११८१)
 कद्विस्थानैःपात्रदेवयुतांश्रवद्दिरोऽअंगिरसांतुरण्यन् । प्रयदानुडिशुऽआहूर्भ्यस्योरुसतेऽअध्वर्येयजत्रः ॥ स्तंभीद्भु

(१११७५) काराधदिदिद्वादशर्षस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौआद्यागायत्रीद्वितीयाकरुप्लतीयाकाविरादचतुर्थीनष्टरूपी
 पंचमीतनुशिरापष्टगुण्णिक्प्रसमीविष्टारवृहस्पतीकृतिर्नवमीविरादंत्यास्तिस्त्रोगायत्र्यः (अंत्याडुःस्वप्रनाशिनी) । (१११८१)
 कद्विस्थेतिपंचदशर्षस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानिन्द्रखिष्टुप् (विश्वेदेवावा) ।

द्यांसधरुणंप्रुषायह्मुवाजायद्रविणंनरोगोः । अन्तुस्वजामंहिषश्चक्षत्रामेनामश्वस्यपरिमातरंगोः+ ॥ नक्षत्रवमरुणीः
 पृथ्वीराइतुरोविशामंगिरसामनुद्यन् । तक्षद्वञ्चनिद्युतंतस्तंभुध्यांचतुषुपदेनर्यायद्विपादे ॥ अस्यमदेस्वर्धदाऽऽकृतायापी
 वृतमस्त्रियाणामनीकं । यद्धप्रसंगैत्रिककुम्भिवर्तदपुद्गुहोमानुषस्यदुरौवः ॥ तुभ्यंपयोयत्स्वितरावनीतारार्धःसुरेतस्तु
 रणैभुरण्यू । श्रुचियत्तरेक्वणऽआर्यजंतसबुर्धायाःपयंऽऽस्त्रियायाः ॥ २४ ॥ अधप्रजज्ञेतरणिमत्तुप्ररोच्यस्याऽऽप
 सोनसूरः । इंदुर्येभिराष्टस्वेदुहव्यैःस्रुवेणसिंचञ्जराणाभिधामं ॥ स्विध्मायद्वनर्धितिरपुस्यात्सुरोऽअध्वरेपरिरोधना
 गोः । यद्धप्रभासिकृत्व्याऽअनुद्यन्ननर्विशेषुधियैतुरार्यं ॥ अष्टमहोदिवऽआद्दोहरीऽइहद्युन्नासाहमभियोधानऽउत्सं ।
 हरियत्तेमंदिनंदुक्षन्वुधेगोरभसमाद्रिभिर्वाताप्यं ॥ त्वमायंसंप्रतिवर्तयोगोर्दिवोऽअरमानुमुपनीतसृभ्वा । कुत्सायय
 त्रपुरुहृतवन्वच्छुष्णमनंतैःपरियासिवधैः+ ॥ पुरायत्सूरस्तमसोऽअपीतिस्तमद्रिवःफलिगहेतिमस्य । शुष्णस्यचित्प
 रिहितंयदोजोदिवस्परिसुग्रथितंतदादः ॥ २५ ॥ अनुत्वामहीपार्जसीऽअचुक्केद्यावाक्षामामदतामिद्रुकर्मन् । त्वंबुत्र
 माशयानंसिरासुमहोवज्रेणसिष्वपोव्राहूं ॥ त्वमिद्रुनयोषोऽअवोनन्तिष्ठावातस्यसुजोवहिष्ठान् । यंतैकाव्यऽऽश
 नामंदिनंदाद्वृत्रहणंपार्यंततक्षवज्रं ॥ त्वंसुरोहुरितोरामयोनुभरञ्चक्रमेतशोनायमिद्र । प्रास्यपारंनवतिनाव्यानाम
 पिकृत्तमवर्तयोर्यज्युन् ॥ त्वनोऽअस्याऽइद्रुहर्णायाःपाहिवज्रिवोदुरितादुभीकै । प्रनोवाजात्रथ्योइअश्वबुध्यानिषे

ऋक्सं.

अ. १ अ. ८

॥ ५६ ॥

यं धि श्रवसे सुनृतयि ॥ मासातेऽअसत्सुमतिर्विदसुद्वाजप्रमहः समिषो वरंत । आनो भजमघवन्गोष्वृयोमंहिष्ठास्तेसधु
मादः स्याम ॥ २६ ॥ ॥ इति प्रथमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

अष्टमाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि ९ ऋचः १२५ ॥ लागः ॥ उपोरात्रिम्यामिदं. उषसइदं. १८ उपोमित्रावरुणादिति सिधुपुथिवी-
द्युम्यइदं. रुद्रायेदं. ११ सूर्यायेदं. ६ अश्विम्यामिदं. ८३ इंद्रायेदं १५ ॥ इति प्रथमेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ इति प्रथमाष्टकः समाप्तः ॥

मंडलं १

अनु. १८

॥ ५६ ॥

॥ अथ द्वितीयाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रवो वैश्वदेवमावो विराडूपे पृथुः ससोनोपस्यंतूपा उच्छंती प्रातारलैसप्तस्वनयस्यादानस्तुतिरुपजगत्यावमंदानि
 तिकक्षीवानदानतुष्टः पंचभिर्भावयव्यंतुष्टावाँत्ये अनुष्टुभौ भावयव्यरोमशयोर्दंपत्योः संवादौ शिमेकादशपरुच्छे
 पोदैवोदासिराश्रेयंतु पारुच्छेपंसर्वमात्यटतत्रातिद्युतिः पष्ठयं जायताष्टौ यंत्वमेकादशपष्ठ्यदवी प्रभावोतिशक्यर्था
 वष्टिरं त्यैद्रयाहिदशां त्यात्रिष्टुविंद्रायसप्तत्वयावयंपड्युवंतमैद्रापार्वतोर्ध्वचैत्रभेसप्तदौ त्रिष्टुसिन्नोनुष्टुभोगायत्री
 द्युतिरष्टिरात्वापड्यायव्यंत्वं त्याष्टिः स्तीर्णनवचतुर्थ्याद्याः पंचैद्व्यश्चोपां त्ये अष्टी प्रसुतसमैत्रावरुणं त्वं त्ये लिंगोक्तदेव
 तै अं त्यात्रिष्टुप ॥ १ ॥

हरिः ३ ओम् ॥ (११८१२) प्रवः पांतेरंघ्रुमन्यवो धोयज्ञं रुद्राय मीढुषे भरध्वं । द्विवोऽअस्तोव्यसुरस्ववीरैरिपुध्येव
 मरुतोरोदस्योः ॥ पत्नीवपूर्वहृतिवावृध्याऽड्रपासानक्तपुरुधाविदिने । स्तरीनात्कुंब्युतुंवसानासूर्येस्यश्रियासुदृशी
 हिरण्यैः ॥ ममत्तुनः परेज्मावसहस्रमत्तुवातोऽअपांवृषण्वान् । शिशीतमिंद्रापर्वतायुवंनस्तन्नो विश्वेवरिवस्यंतुदेवाः+ ॥
 इतत्यामेयशसांभेत्नायैव्यंतापांतौ शिजोहुवधै । प्रवोनपांतमपां कृणुध्वं प्रमातरारस्मिनस्यायोः+ ॥ आवोरुवण्यु

(११८१२) प्रवः पातमिति पचदशर्चस्यसूक्तस्यैर्धतमसः कक्षीवान्विश्वेदेवास्त्रिष्टुपपचमीपष्ठ्यौ विराडूपे । (भेद्रप्रयोगपक्षेतुआद्या
 नापण्णाक्रमेणरुद्रमरुतउपासानक्ताविश्वेदेवाअश्विनौ विश्वेदेवासित्रावरुणसिधबोदेवताः ततोद्वयोर्विश्वेदेवाः ततोद्वयोर्मित्रावरुणौ अंत्यपंचा
 नाविश्वेदेवाः एवं १५) ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. १

॥ २ ॥

मौशिजोहुवध्रैघोषैवशंसमर्जुनस्यनशे । प्रवःपुष्णेद्वावनऽर्धोऽअच्छावोचेयवसुतातिमघेः⁺ ॥ १ ॥ श्रुतमैमित्रावरु
णाहवेमोतश्रुतंसदनेविश्वतःसी । श्रोतुनःश्रोतुरातिःसुश्रोतुःसुक्षेत्रासिंधुराक्षिः⁺ ॥ सुषेसावावरुणमित्ररतिर्गवांश
तापक्षयमिषुपुत्रे । श्रुतरथेप्रियरथेदधानाःसद्यःपुष्टिनिरुंधानासोऽअगमन् ॥ अस्यसुषेमहिमघस्यराधःसर्वासनेमन
हुपःसुवीराः । जनोयःपुत्रेभ्योवाजिनीवानश्वान्तोरथिनोमह्यसुरिः⁺ ॥ जनोयोमित्रावरुणाविभ्रुगपोनवांसुनोत्य
क्षणयाधुक् । स्वयंसयधमंहृदयेनिधत्सुःआपयदीहोत्राभिर्कृतावा ॥ सत्राधतोनहुषोदंसुजृतःशर्धस्तरोनरांगर्तश्रवाः ।
विस्फुरातिर्यातिबाह्वसृत्वाविश्वविश्वसुपुसुसदुमिच्छूरः ॥ २ ॥ अधगमंतानहुषोहर्वसूरेःश्रोताराजानोऽअमृतस्यमंद्राः ।
नभोजुवोयत्रिरवस्यराधःप्रशस्तयेमहिनारथवते ॥ एतंशर्धधामयस्यसूरेरित्यवोचन्दशतयस्यनशे । द्युन्नानियेषुवसु
तातीरारन्विश्वैसन्वंतुप्रभथेषवाजै ॥ मंदांमहेदशतयस्यधासेर्द्वित्यंपंचविश्वतोयंत्यद्या । किमिष्टार्धऽइष्टरश्मिरेतऽ
ईशानासस्तरुपऽकंजतेनू ॥ हिरण्यकर्णमणिप्रीवमर्णस्तन्नोविश्वैवविरवस्यंतुदेवाः । अर्योगिरःसद्यऽआजगमुषीरो
स्त्राश्चांकंतुभथेष्वस्मे⁺ ॥ चत्वारोमामशशरंस्वशिश्वस्त्रयोरज्ञऽआयवस्यथजिष्णोः । रथोवांमित्रावरुणादीर्घाप्साः
स्यूमगमस्तिःसूरोनाद्यौत् ॥ ३ ॥ (१।१८।३) पृथूरथोदक्षिणायाऽअयोज्यैर्नदेवासोऽअमृतासोऽअस्युः । कृष्णाड

(१।१८।३) पृथूरथइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवानुषाखिपुप् ।

मंडलं १

अनु. १८

॥ २ ॥

दस्थादुर्याङ् विहायाश्चिकित्संतीमानुपायक्षयाय ॥ पूर्वाविश्वसाऋवनादत्रोधिजयंतीवाजंवृहतीसनुत्री । उच्चव्य
 ख्यद्युवतिःपुनर्भूरोपाऽअगन्प्रथमापूर्वहूतौ ॥ यदृद्यभागंविभजासिनृभ्यऽउपौदेविमर्त्यत्रासुजाते । देवोनोऽअत्रस
 वितादमूनाऽअनागसोवोचतिसूर्यीय ॥ गृहंगृहमहनायात्यच्छादिवेदिवेऽअधिनामादर्धाना । सिपासंतीद्योतनाश
 श्वदागादग्रमग्रमिद्भ्रजतेवसूनां ॥ भगस्यस्वसावरुणस्यजामिरुपःसृष्टेप्रथमाजरस्व । पश्चासदध्यायोऽअघस्यघाता
 जयैमंतदक्षिणयारथेन ॥ ४ ॥ उदीरतांसनृताऽउरपुरधीरुदग्रयःशुशुचानासोऽअस्थुः । स्याहविसूनितामसापगूढ्वा
 विष्कृण्वंत्युपसौविभातीः+ ॥ अपान्यदेल्यभ्यग्न्यदैतिवियुरूपेऽअहनीसंचरेते । परिक्षितोस्तमोऽअन्यागुहाकरद्वौ
 दुपाःशोशुचतारथेन ॥ सहशीरुद्यसहशीरिदुश्वोदीर्घसंचतेवरुणस्यधाम । अनवद्यास्त्रिशतंयोजनान्येकैकाकृतुंपरियं
 तिसद्यः+ ॥ जानत्यहःप्रथमस्यनामशुकाकृष्णादंजनिष्टन्धितीची । ऋतस्ययोपानमिनातिधामाहरहर्निष्कृतमाचरं
 ती ॥ कन्येवतन्वइ शार्शदानोऽएपिदेविदेवमिर्चक्षमाणं । संसयमानानुवृतिःपुरस्ताद्वाविर्वक्षांसिकृणुपेविभाती+
 ॥ ५ ॥ सुसंकाशामाटुष्टेवयोपाविस्तन्वकृणुपेहृशेकं । भद्रात्वमुपोवितरंत्युच्छनतत्तेऽअन्याऽउपसौनशंत ॥ अ
 श्वावतीर्गोमतीर्विश्ववाग्रायतमानारश्मिभिःसूर्यस्य । पराचयंतिपुनराचयंतिभद्रानामवहमानाऽउपासः ॥ ऋत
 स्थरश्मिमन्युच्छमानाभद्रंभद्रंक्रतुमस्मासुधेहि । उपोनोऽअद्यसुहृवाव्युच्छास्मासुरायोमघवत्सुचस्युः ॥ ६ ॥

(११८१४) एपाऽवृच्छतीसमिधानेऽग्नाऽऽवृद्धन्सूर्येऽवर्वियाज्योतिरश्रेत् । देवनोऽअत्रसवितान्वप्रार्थप्रसावीद्भि
 पप्रचतुषुपदित्यै⁺ ॥ अमिनतीदैव्यानिव्रतानिप्रमिनतीमनुज्यायुगानि । इयुधीणामुपमाशश्वतीनामायतीनांप्रथमो
 षाव्यद्यौत् ॥ एपाद्विवोदुहिताप्रत्यदशिज्योतिर्वसानासमनापुरस्तात् । ऋतस्यंपथामन्वैतिसाद्युप्रजानतीवनदिशोमि
 नाति ॥ उपोऽअदशिशुंध्युवोनवक्षोनोधाऽइवाविरकृतप्रियाणि । अद्भसन्नससतोवोधयतीशश्वत्तमागाल्युनरेयुषी
 णां ॥ पूर्वेऽअर्धेऽरजसोऽअह्यस्यगवांजनित्र्यकृतप्रकेतुं । व्युप्रथतेवितरंवर्येयुऽओभापृणंतीपित्रोरूपस्था ॥ ७ ॥
 एवेदेपापुरुतमादृशेकंनाजामिनपरिवृणक्तिजामिं । अरेपसातन्वाइशाशदानानाम्दीपतनमहोविभाती⁺ ॥ अत्रा
 तेवंपुंसऽएतिप्रतीचीर्गतरुर्गिवसनयेधनानां । जायेवपत्यऽऽशतीसुवासाऽऽवृषपाहृषेवनिरेणीतेऽअप्सः ॥ स्वसाख
 स्त्रेज्यायस्यैयोनिमौरैगपैत्यस्याःप्रतिचक्षेव । व्युच्छंतीरुद्रिमभिःसूर्येस्याज्यकेसमनगाऽइवब्राः⁺ ॥ आसांपूर्वीसामह
 सुस्वसृणामपरापूर्वामभ्येतिपश्चात् । ताःप्रब्रवन्नव्यसीर्ननमुस्मेरेवदुच्छंतुसुदिनाऽऽवृषासः ॥ प्रवोधयोपःपृणतोम
 द्योन्यवुध्यमानाःपणयःससंतु । रेवदुच्छमधवश्चोमघोनरेवत्सोत्रेसूनुतेजारयती ॥ ८ ॥ अवेयमश्वेद्युवतिःपुरस्ताद्युक्ते
 गवांमरुणानामनीकं । विनुनमच्छादसतिप्रकेतुर्गंहृहमुपतिष्ठतेऽअग्निः⁺ ॥ उत्तेवयश्चिद्धसुतेरपसन्नरश्चयेपितुमा

(११८१४) एपावच्छंतीतित्रयोदशसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवानुपाखिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ.२अ.१

॥ ३ ॥

ज्ञोष्येष्टौ । अमासतेर्वहसिभूरिवामसुर्योदेविद्राशुपेमर्त्यौय ॥ अस्तोद्वंस्तोम्याब्रह्मणामेर्वीधृध्वसुशतीरुपासः । युष्मा
 कदेवीरवसासनेमसहृस्त्रिणचशतनिचवाजं ॥ ९ ॥ (१११८१५) प्रातारलंप्रातरित्वादाधातितं चिकित्वाग्रप्रतिपृह्यानिध
 ते । तेनप्राजंवार्यमानुऽआरुरायस्योपैणसचतेसुवीरः ॥ सुगुरंसत्सुहिरण्यःस्वश्वोवृहदसैवयुऽद्रोदधाति । यस्त्वा
 धंतं वसुनाप्रातरित्वोमुक्षीजयेवपदिमुत्सिनाति ॥ आयमद्यसुकृतंप्रातरिच्छन्निष्टेःपुत्रं वसुमत्तारथेन । अंशोःसुतंपायय
 मत्सरस्यक्षयद्वीरं वधयसूतृताभिः ॥ उर्यक्षरतिसिंधवोमयोसुर्वऽईजानंचयुक्ष्यमाणंचधेनवः । पुणंतंचपपुरिंचश्रवस्व
 बोधूतस्यधाराऽउपयंतिविश्वतः ॥ नार्कस्यपृष्ठेऽअर्धितिष्ठतिश्रितोयःपुणातिसहदेवेयुगच्छति । तस्माऽआयोघृतमर्ष
 तिसिंधवस्तस्माऽइयंदक्षिणापिन्वतेसदा ॥ दक्षिणावतामिद्विमानीचित्रादक्षिणावतां द्विसूर्योसः । दक्षिणावतोऽ
 अमृतं भजंते दक्षिणावंतः प्रतितरंतुऽआयुः ॥ मापणंतोदुरितमेनुऽआरुन्माजरीरुःसूर्यःसुब्रतासः । अन्यस्तेषांपरिधि
 रस्तुकाश्चिदधुणंतमुभिसंयंतुशोकाः ॥ १० ॥ (१११८१६) अमंदान्त्स्तोमान्प्रभैरमनीपासिंधावर्धिक्षियतोभाब्यस्य ।

(१११८१५) प्रातारन्नमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवान्स्वनयस्यदानस्तुतिखिष्टुपुचर्तुपचम्यौजगलौ । (स्वनयनाश्रोर
 ब्रोवानस्तुतिरतःस्वनयोदेवता) । (१११८१६) अमंदा निति सप्तर्चस्यसूक्तस्यैर्धतमसःकक्षीवानुचिःआगधितेत्यस्यभावयव्यक्रपिःरो
 मशादेवताउपोपमइत्यस्यरोमशाक्रषिकास्वनयोदेवतात्रिष्टुप् अत्येद्वेअनुष्टुभौ । (स्वनयएवभावयव्यशब्देनोच्यतेरोमशास्वनयभार्याअत्ये

योमैसहस्रमभिभीतसवान्तूतोराजाश्रवंऽइच्छमानः ॥ शतराज्ञोनोधमानस्यनिष्काच्छतमश्वान्प्रयतान्त्सद्यऽआदं ।
 शतं कक्षीवोऽअसुरस्यगोनां द्विश्रवोजरमाततान ॥ उपमास्थवाःस्वनयेनदत्तावधूमंतोदशरथासोऽअस्थुः । षष्टिः
 सहस्रमनुगव्यमागात्सनत्कक्षीवोऽअभित्वेऽअहो ॥ चत्वारिंशद्दशरथस्यशोणाःसहस्रस्याग्नेश्रेणिनयंति । मद्दुच्यु
 तःकृशनावतोऽअत्यान्कक्षीवंतऽउदंमृक्षंतपज्राः ॥ पूर्वामनुप्रयतिमादं देवस्त्रीन्युक्तोऽअष्टावरिधायसोगाः । सुबंध
 वोयेविरयाऽइवव्राऽअनस्वंतःश्रवऽएषंतपज्राः ॥ आर्गधितापरिर्गधितायाकक्षीकेवजंगहे । ददातिमह्यंयादुरीयाशं
 नांभोज्याशतां ॥ उपोपमेपरामृशमामेदुःआणिमन्यथाः । सर्वाहमस्मिरोमशागंधारीणामिवाविकां ॥ ११ ॥
 (११९११) अग्निहोतारं मन्येदास्वंतवसुसुंसहसोजातवैदसंविप्रंनजातवैदसं । यऽकुर्व्यास्वध्वरोदेवोदेवाच्योऽकृ
 पा । द्यतस्यविच्चाष्टिमनुवष्टिशोचिषाशुहानस्यसर्षिषः ॥ यजिष्ठत्वायजमानाहुवेमज्येष्ठमंगिरसांविप्रमन्मभिर्विप्रै
 भिःशुकुमन्मभिः । परिज्मानमिवद्यांहोतारं चर्पणीनां । शोचिष्केशंशृषणंयमिमाविशःप्रावंतुजुतयेविशः ॥ सहिपुरु
 चिदोर्जसाविरुक्मतादीद्यानोभवतिद्वहंतरःपरशुर्नद्वहंतरः । वीळुचिद्यस्यसमृतौश्रुवद्वनैवयत्स्थिरं । निष्पहमाणोय

(११९११) अग्निहोतारमित्ये

द्वेऽत्रचौतयोःपरस्परसंवादः आद्याभिःपंचभिर्दान्तुष्टःकक्षीवान्प्रभावयव्यमसौततश्चसएवदेवता । (११९११) अग्निहोतारमित्ये

कादशर्चस्यसूक्तस्यद्वैवोवासिःपरुच्छेपोऽग्निरस्यष्टिःपृथयति धृतिः ।

मतेनार्थेधन्वासहानार्थे ॥ इहार्चिदस्माऽअनुदुर्थाविदेतेजिष्ठाभिरर्णभिर्दाश्चवसग्रयेद्वाष्टवसे । प्रयःपुरुणि
गाहतेतक्ष्णैवशोचिषा । स्थिराचिदज्ञानिरिणाल्योजसानिस्थिराणिचिदोर्जसा ॥ तमस्यपृक्षमुपरसुधीमहिनकंयः
सुदर्शतरोदिवातरादप्रायुषेदिवातरात् । आदस्यायुर्ग्रभणवद्द्वीलुशर्मनसूनवे । भृक्तमभक्तमवोच्यंतोऽअजरऽअन्न
योच्यंतोऽअजराः ॥ १२ ॥ सहिशार्धोनमारुंततुविष्वणिरमस्वतीपूर्वरास्विष्टनिरार्तनास्विष्टनिः । आदङ्कव्यान्याद्
द्विर्यज्ञस्वकेतुरहणा । अर्धसास्याहर्षतोहृषीवतोविश्वेजुपंतपंथानरःशुभेनपंथा ॥ द्वितायदीकीस्तासोऽअभिद्यवोनम
स्यंतऽउपवोचंतभृगवोमभ्रंतोद्वाशाभृगवः । अग्निरीशेवसूनांशुचिर्योधणिरिषां । प्रियोऽअपिर्धाऽवनिपीष्टमेधिरऽआ
वनिषीष्टमेधिरः ॥ विश्वासांत्वाविशांपातंहवामहेसर्वासांसमानंदंपतिभुजेसत्यगिर्वाहसंभुजे । अतिथिमानुपाणांपि
तुर्नयस्यासया । अमीचविश्वेऽअमृतासऽआवयोहृव्यादेवेष्वावयः ॥ त्वमग्नेसहसासहन्तमःशुभ्मिन्तमोजायसेदेव
तातयेर्यिनदेवतातये । शुभ्मिन्तमोहितेमदोद्युम्निन्तमऽउतक्रतुः । अर्धस्मातेपरिचरंत्यजरश्रुष्टीवानोनार्जर ॥
प्रवोमहेसहसासहस्वतऽउपबुधेषुषेनाग्नेस्तोमोवभृत्वग्रथे । प्रतियदीहृविष्मान्विश्वासुक्षासुजोगुवे । अग्नेरभोजं
रतऽऋषूणांजूर्णिहंतऽऋषूणां ॥ सनोनेदिष्टंदहशानऽआभराग्नेदेवेभिःसर्चनाःसुचेतुनामहोरायःसुचेतुना । महि

शविष्ठनस्कृधिसुंचक्षेमृजेऽअस्यै । महिस्रोतुभ्योमघवन्त्सुवीर्यमथीरुथोनशवसा ॥ १३ ॥ (११९१२) अयंजाय
 तमनुषोधरीमणिहोतायजिष्ठऽउशिजामनुव्रतमग्निःस्वमनुव्रतं । विश्वश्रुष्टिःसखीयतेरयिरिवश्रवस्यते । अदब्धोहोता
 निषदद्विळस्पदेपरिवीतऽइळस्पदे⁺ ॥ तंयज्ञसाधमपिवातयामस्यतस्यपथानमसाहृविष्मतादेवताताहृविष्मता । सन
 ऽऊर्जामुपाभृत्ययाकृपानजूर्यति । यंयातिरिश्वाननवेपरावतोद्वंभाःपरावतः ॥ एवेनसद्यःपर्यतिपाथिवंसुहुर्गरेतो
 वृषभःकनिकददृधुद्रेतःकनिकदत् । शतंचक्षणोऽअक्षीभेद्वोवनेषुतुर्वणिः । सदोदधानऽउपरेषुसानुष्वग्निःपरेषुसानु
 षु ॥ ससुकतुःपुरोहितोदमेदमेग्निर्यज्ञस्याध्वरस्यंचेततिकृत्वायुज्ञस्यंचेतति । ऋत्वविधाऽईषूयतेविश्वजातानिपस्पशे ।
 यतोघृतश्रीरतिथिरजायतवह्निर्वेधाऽअजायत ॥ ऋत्वयदस्यतविषीषुपंचतेशेरेणमरुतानमोज्येषिरायनमोज्या । सहि
 ष्मादानमिन्वतिवसूनांचमज्मना । सनस्त्रासतेदुरितादभिहृतःशंसोदघादभिहृतः ॥ १४ ॥ विश्वोविहायाऽअरुतिवसुद
 धेहस्तेदक्षिणेतरणिर्नाशिश्नश्चवस्ययानशिश्नश्चत् । विश्वस्माऽइदिपुध्यतेदेवत्राहृव्यमोहिषे । विश्वस्माऽइत्सुकृतेवार
 मृण्वत्यग्निद्वारान्वृण्वति ॥ समानेषुवृजनेशंतमोहितोऽग्निर्ज्ञेषुजेन्योनविरपतिःप्रियोयज्ञेषुविरपतिः । सहृव्यामा
 नुषाणामिळाकृतानिपत्यते । सनस्त्रासतेवरुणस्यधूर्तमहोदेवस्यधूर्तः⁺ ॥ अग्निहोतारमीळतेवसुधितिप्रियंचेतिष्ठमरु

(११९१२) अयंजायतेत्यष्टचस्यसुकस्यदेवोदासिःपरुच्छेपोग्निरत्यष्टिः ।

तिन्येरिरेहव्यवाहृन्येरिरे । विश्वायुं विश्वेदसंहोतरं यजतं कवि । देवासौरण्वमवसेवसयवोगीर्भीरण्ववसुयवः
 ॥ १५ ॥ (११९।३) यंत्वरथमिन्द्रमेधसातेयेपाकासतंमिपिरग्रण्यसिप्रानं वद्यनयसि । सद्यश्चित्तमभिष्टयेकरोव
 शश्चवाजिनं । सास्माकमनद्यतूतुजानवेधसामिमांवाचंनवेधसां ॥ सःश्रुधियःस्नापृतनासुकासुचिद्वृक्षाव्यऽइन्द्रभरं
 हृतयेनृभिरसिप्रतृतेनृभिः । यःशूरैःस्वःशसनितायोविप्रैर्वाजंतरुता । तमीशानासऽइरधतवाजिनं पूक्षमत्यंनवाजि
 नं ॥ दुस्मोहिष्मावृषणंपिन्वसित्वचंकांचिद्यावीरुरुशूरमर्त्यंपरिवृणक्षिमर्त्यं । इन्द्रोततुभ्यंतद्विवेतद्रुद्रायस्वयशसे ।
 मित्रायवोचंवरुणायसप्रथःसुमृळीकार्यसप्रथः ॥ अस्माकंवऽइन्द्रमुश्मसीष्टयेसखायंविश्वायुं प्रासहंयुजंवाजेपुप्रासहंयु
 जं । अस्माकंब्रह्मोतयेवापत्सुपुकासुचित् । नहिल्याशत्रुःस्तरतेस्तृणोपियंविश्वंशत्रुंस्तृणोपियं ॥ निपूनमातिमतिक्यं
 स्वचित्तेजिष्ठाभिरणिभिन्नोतिभिरुग्राभिरुजोतिभिः । नेषिणोयथापुराणेनाःशूरमन्यसे । विश्वनिपूरोरपपर्विवाहि
 रासावाहिनोऽअच्छ ॥ १६ ॥ प्रतद्वोचैयंभव्यायेद्वेहव्योनयऽइषवान्सन्मरेजतिरक्षोहामन्मरेजति । स्वयंसोऽअस्मदा
 निदोवधैरजेतदुर्मतिं । अवस्रवेद्वयशसोवतरमवक्षुद्रमिवस्रवेत् ॥ वनेमतद्धोत्रयाचितं त्यवनेमरुथिरं विवःसुवीथीर
 ण्वंसंतसुवीथीं । दुर्मन्मानंसुमंतुभिरेमिषापृचीमहि । आसत्याभिरैर्द्रद्युन्नहतिभिर्यजंद्युन्नहतिभिः ॥ प्रयावोऽअ

(११९।३) यत्वरथमित्येकादशसूक्तस्यद्वैवोदासिः परुरुच्छेपइन्द्रः पृष्ठाद्दुस्त्यष्टिः अष्टमीनवम्यावतिशकथोवेकादश्याष्टिः ।

स्मेस्वयंशोभिरुतीपरिवर्गसद्द्रुमतीनांदरीमन्दुर्मतीनां । स्वयंसारिष्यत्रैयानन्दपेषेऽअत्रैः । हृतेमस्रवक्षतिथि
 स्माज्जुर्निवक्षति ॥ त्वनंऽइंद्ररायापरीणसायुहिपथोऽअनेहसापुरोयोह्यरक्षसा । सचस्वनःपुराकऽआसचस्वास्तमी
 कऽआ । पाहिनोदूरादारादुभिष्टिभिःसदापाह्यभिष्टिभिः ॥ त्वनंऽइंद्ररायातरुषसोयंगंचित्त्वामहिमासक्षदवसेमेहेमि
 त्रंनावसे । ओजिष्ठत्रातरुवितारुथंकांचिदमर्त्यं । अन्यमस्रद्विरिषेःकांचिदद्विवोरिरिक्षंतंचिदद्विवः ॥ पाहिनंऽइंद्रसु
 द्रुतस्त्रिधोवयातासदुमिदुर्मतीनांदेवःसन्दुर्मतीनां ॥ हुंतापापस्यरक्षसंस्त्राताविप्रस्यमावतः । अधाहित्वाजनिताजी
 जनद्वसोरक्षोहणत्वाजीजनद्वसो ॥ १७ ॥ (११९१४) इंद्रयाह्युपनःपुरावतोनयमच्छीविदथानीवसत्यतिरस्त्रंरा
 जेवसत्यतिः । हवामहेत्वावयंयप्रयस्वंतःसुतेसचा । पुत्रासोनपितरंवाजसातयेमंहिष्ठंवाजसातये ॥ आत्वायच्छंनुहुरितोन
 माद्रिभिःकोशेनसिक्तमवतंनवंसंगस्तातृषाणोनवंसंगः । मदायह्युतायतेतुविष्टमायुधायसे । ब्रजंवृज्रीगवाभिवसिषा
 सूर्यमहाविश्वेवसूर्यं ॥ आषदद्विवोनिहितुगुहानिधिवेर्नगर्भपरिवीतमर्मन्यन्तेऽअंतरर्मनि । द्राहृहाणोवज्रमिद्रोगर्भस्त्योःक्षेत्रवतिगमसनाय
 सन्नंगिरस्तमः । अपावृणोदिपुऽइंद्रःपरिवृताद्वारुऽइषुःपरिवृताः ॥ द्राहृहाणोवज्रमिद्रोगर्भस्त्योःक्षेत्रवतिगमसनाय
 संमयदद्विहृत्यायसंमयत् । संविव्यानऽओजसाशवोभिरिद्रमज्जमना । तप्रेवबृक्षंवनिनोनिवृश्चसिपरुश्वेवनिवृश्चसि ॥
 (११९१४) इंद्रयाहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यद्वैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रोत्पटिरंस्यात्रिष्टुप् । (अष्टिरित्येवप्रयोगःसाधुः) ।

ऋक्सं-

अ. २ अ. १

॥ ६ ॥

त्वं वृथानर्घं ऽ इन्द्रसर्तवेच्छासमद्रमसृजोरथाँ ऽ इव वाजयतोरथाँ ऽ इव । इतऽ ऊतीरं युंजतसमानमर्थमक्षितं । धेनुर्विवनवे
 विश्वदोहसोजनाय विश्वदोहसः ॥ १८ ॥ इमांतेवाचैवसूयंतं ऽ आयवोरथं नधीरः स्वर्पाऽ अतक्षिपुः सुन्नायत्वा मतक्षिपुः ।
 शुभंतोजेन्यथयावाजेषु विप्रवाजिनं । अत्यमिवशर्वसेसातयेधना विश्वाधना निसातये ॥ मिनत्पुरो नवतिमिंद्रपूरे दिवो
 दासायमहिद्राशुपेवृत्वोवज्रेण द्राशुपेवृत्वो । अतिथिगवायशं वरं गिरुग्रोऽ अवाभरत् । महोधना निदयमानऽ ओर्जसा वि
 श्वाधनान्योर्जसा ॥ इंद्रः समत्सुयर्जमानमार्थं प्रावद्विश्वेषु शतमूर्तिराजिषु स्वभीष्टिष्वजिषु । मनवेशासदव्रतान्त्वचैकृ
 ष्णामरंधयत् । दक्षुन्नविश्वंतृषाणमोपतिन्यर्शसानमोषति ॥ सूरश्चक्रंपृहज्जातऽ ओर्जसाप्रपित्वेवाजमरुणोमुषाय
 तीशानऽ आमुषायति । उशनायत्पर्यावतोर्जगन्नतयेकवे । सुन्नानि विश्वामनुपेवतुर्वणिर्ह्राविश्वेवतुर्वणिः ॥ सनोन
 व्यभिर्षुपकर्मसुक्थैः पुरां दत्तः पायुभिः पाहिशग्नैः । दिवोदासेभिर्दिद्रस्तवानोवावृधीथाऽ अहोभिरिवद्यौः+ ॥ १९ ॥
 (११९१५) इंद्राय हिद्यौरसुरोऽ अनन्नतैर्द्राय महीपृथिवीवरीमभिर्द्युम्नसतावरीमभिः । इंद्रविश्वेषोषसो देवासो
 दधिरेपुरः । इंद्राय विश्वासवना निमानुपारातानि संतमानुषा ॥ विश्वेषु हित्वासवनेषु जते समाने कुं वृषमण्यवः पृथक्
 स्वः सनिभ्यवः पृथक् । तंत्वानावं न पर्षणिशुषस्यधुरिधीमहि । इंद्रं न युञ्जे श्चित्तथं तऽ आयवः स्तोमैर्भिरिंद्रमायवः ॥ वि

(११९१५) इद्राय हीतिसप्तर्चस्य सूरकस्यैवोदासिः परच्छेप इद्रोत्यष्टिः ।

त्वातत्त्रेमिथुनाऽथवस्यवोत्रजस्यसातागव्यस्यनिःसृजःसर्धंतऽइंद्रनिःसृजः । यद्भव्यंताद्वाजनास्वर्धुयंतासमूहसि ।
 विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपूरुवःपुरोयादिद्रशारेदीरवातिरःसासहानोऽ ॥ आदित्ते ॥
 विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपूरुवःपुरोयादिद्रशारेदीरवातिरःसासहानोऽअपः+ ॥ तेऽअन्याम
 महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमंदसानऽइमाऽअपः+ ॥ तेऽअन्याम
 चकारमेभ्यःपृतनासप्रवंतवे । चकारमेभ्यःपृतनासप्रवंतवे । स्वर्पाताहवीम
 अवातिरः । शासस्तामिद्रमर्त्यमयज्युंशवसस्पते । महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमंदसानऽइमाऽअपः+ ॥
 अस्यावीर्यस्यचकिरन्मटेधुवृपृष्टुशिशोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकारमेभ्यःपृतनासप्रवंतवे ॥ त्वंतामिद्रवावृ
 उतोनोऽअस्याऽउपसोजुपेतह्यं+ ॥ अस्यावीर्यस्यचकिरन्मटेधुवृपृष्टुशिशोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकारमेभ्यःपृतनासप्रवंतवे ॥
 आमेऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनवीयसः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 न्यानुधंसनिष्णतश्रवस्यंतःसनिष्णत ॥ उतोनोऽअस्याऽउपसोजुपेतह्यं+ ॥ अस्यावीर्यस्यचकिरन्मटेधुवृपृष्टुशिशोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकारमेभ्यःपृतनासप्रवंतवे ॥
 जहियोनोऽअथायतैश्रुणष्वसुश्रवस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 मिः । यदिद्रहंतवेमृधोष्यावज्जिन्चिकेतसि । आमेऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनवीयसः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 धानोऽअस्मयुरमिन्नयंतुविजातमर्त्यवज्जिन्चिकेतसि । जहियोनोऽअथायतैश्रुणष्वसुश्रवस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 दुर्मतिर्विधापंभूतुर्मुतिः+ ॥ २० ॥ (११९।६) त्वयावयमंघवन्पूर्वधनुऽइंद्रत्वोताःसासह्यामपृतन्यतोवतुयाम
 वनुष्यतः । नेदिष्टेऽअस्मिन्नहन्यधिवोचानुसुन्वते । अस्मिन्यज्ञेविचयेमाभरेकृतंवाजयंतोभरेकृतं+ ॥ स्वर्जेष
 भरऽआप्रस्यवमन्युपूर्वधुःस्वस्मिन्नंजसिकाणस्यस्वस्मिन्नंजसि । अहृच्चिद्रोयथाविदेशीष्णाशीष्णोपुवाच्यः । अस्म
 त्रातेसध्वयकंसंपुरातयोभद्राभद्रस्यरातयः ॥ तत्तुप्रयःप्रलथातेशुशुकुनयस्मिन्यज्ञेवारमकृणवतक्षयमतस्यवारसिधयं ।

(११९।६)

त्वयावयमितिपडूचस्यसूक्तस्यद्वैवोदासिःपरुच्छेपद्रंशुवंतामिद्रेत्यर्धचंद्रार्धपर्वतावत्यष्टिः ।

ऋक्सं-

अ.२अ.१

॥ ७ ॥

चित्तद्वेचेरधद्वितांतः पंचयंतिरस्मिभिः । सघाविद्वेऽअन्विद्रोगवेपणोवंधुक्षिञ्च्योगवेपणः ॥ नृऽइत्थातेपर्वथाचप्रया
 च्यंयदंगिरोभ्योवृणोरपंब्रजमिंद्रशिखुन्नपंब्रजं । ऐभ्यःसमान्यादिशास्त्रभ्यंजेप्रियोत्सिच । सुन्वञ्चोरंधयाकांचिदव्रतं
 हृणायतंचिदव्रतं ॥ संयज्जानान्कर्तुभिःशूरऽईक्षुयद्धनेहितेरुपंतश्रवस्यवःप्रयक्षंतश्रवस्यवः । तस्माऽआयुःप्रजाव
 दिद्वाधेऽअर्चयोजसा । इंद्रऽओक्वंधिधिपंतधीतयोदेवोऽअच्छानधीतर्यः ॥ युवंतमिंद्रापर्वतापुरोयुधायोनःपृत
 न्यादपृतंमिच्छंतवज्रेणतंतमिच्छंतं । दूरेचत्तार्यच्छन्त्सुद्रहनंयदिनक्षत् । अस्माकंशत्रुन्परिशूरविश्वतोदुर्मादपीष्टवि
 श्वतः ॥ २१ ॥ (१११९१७) उभेपुनामिरोदसीऽऽकृतेनद्रुहोदहामिसंमहीरनिंद्राः । अभिब्लग्ययत्रहुताऽअमित्रो
 वैलस्थानंपरितृह्णाऽअशेरन् ॥ अभिब्लग्याचिदद्रिवःशीर्षयातुमतीनां । छिंधिवटुरिणापुदामहार्वावतूरिणापुदां ॥
 अवासांमघवन्जह्निशर्षोयातुमतीनां । वैलस्थानकेऽअर्मकेमहवैलस्थेऽअर्मके ॥ यासांसिस्त्रःपंचाशतोभिब्लैगैरुपाव
 पः । तत्सुतेमनायतितकसुतेमनायति ॥ पिशंगभृष्टिसंभृणंपिशाचिमिद्रसंमृण । सर्वरक्षोनिर्वह्य ॥ अवर्महऽइंद्र
 दाहृहिश्रुधीनःशूत्रोचहिद्यौःक्षानभीर्षोऽअद्रिवोघृणाक्षभीर्षोऽअद्रिवः । शुष्मिन्तमोहिशुष्मिभिर्वधैरुग्नेभिरिरीयसे । अ
 पूरुपन्नोऽअप्रतीतशूरसत्वभिस्त्रिससैःशूरसत्वभिः ॥ वृनोतिहिसुन्वन्क्षयंपरीणसःसुन्वानोहिष्मायजत्यवद्विपोदेवा
 (१११९१७) उभेपुनामीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदेवोदासिःपरुच्छेपद्मद्राघात्रिपुष्टितीयादितिस्त्रोनुष्टुभःपचमीगायत्रीपष्ठीष्टुतिःसप्तम्यष्टिः

नामवद्विषः । सुन्वानऽइत्तिषासतिसहस्रावाज्यवृतः । सुन्वानयेद्रोददाल्याभुवर्ग्यिददाल्याभुवै ॥ २२ ॥ (१२०११)
 आत्वाञ्जुवोरारह्णाणाऽअभिप्रयोवायोवहंत्विहपूर्वपीतयेसोमस्यपूर्वपीतये । ऊर्ध्वतेऽअनुसुनृतामनस्तिष्ठतुजानती ।
 नित्रुत्वतारथेनायाद्विद्रावनेवायोमखस्यद्रावने ॥ मंदंतुत्यामंदिनोवायुविंदवोस्मक्काणासःसुकृताऽअभिघवोगोभिः
 काणाऽअभिघवः । यद्धक्राणाऽइरथ्यैदक्षंसचतऽकृतयः । सग्रीचीनानियुतोद्रावनेधियुऽपब्रुवतऽईधियः ॥ वायुयु
 केरोहितावायुरेरुणावायुरथैऽअजिराधुरिवोद्धेवहिष्ठाधुरिवोद्धेवे । प्रवोधयापुरंधिज्जारऽआसंसतीमिव । प्रचक्षयरो
 दसीवासयोपसुःश्रवसेवासयोपसः ॥ तुभ्यसपासुःशुचयःप्रावतिभद्रावस्त्रातन्वतेदंसुरश्मिषुचित्रानव्येषुरश्मिषु ।
 तुभ्यधेनुःसंवदुघाविश्ववसूनिदोहते । अजनयोमरुतोवृक्षणाभ्योद्विऽआवृक्षणाभ्यः ॥ तुभ्यंशुकासुःशुचयस्तुर
 ण्यवोमदेपुत्राऽइपणंतमुर्णयपाभिपंतभुवर्णि । त्वांत्सारीदसमानोभर्गमीद्वेतक्कवीथे । त्वंविश्वस्माच्छ्रुवनात्पासिधर्म
 णासुर्यात्पासिधर्मणा ॥ त्वंनोवायेयामपूर्व्यःसोमनांग्रथमःपीतिमहंसिसुतानांपीतिमहंसि । उतोविहृत्सतीनांवि
 शांवेवजुषीणां । विश्वाऽइत्तैधेनवोदुहऽआशिर्घृतंदुहतऽआशिरम् ॥ २३ ॥ (१२०१२) स्त्रीर्णवहिरिति नवर्चस्यसूक्त
 (१२०११) आत्वाञ्जुवद्वतिपदुचस्यसूक्तस्यैवोदासिःपरुच्छेपोवायुरत्यष्टिरत्याष्टिः । (१२०१२) स्त्रीर्णवहिरिति नवर्चस्यसूक्त
 स्यैवोदासिःपरुच्छेपोवायुश्चतुर्थ्यादिपचानामिद्रोवाअत्याष्टिःसप्तम्यष्टम्यावष्टी ।

वीतयेसहस्रेणनियुतानियुत्वतेशुतिनीभिर्नियुत्वते । तुभ्यहिपूर्वपीतयेदेवादेवाययेमिरे । प्रतैसुतासोमधुमंतोऽस्थि
 रन्मदयिऋत्वेऽस्थिरन् ॥ तुभ्याथंसोमःपरिपूतोऽर्ध्रिभिःस्यार्हावसानःपरिकोशमर्पतिशुक्रावसानोऽर्पति ।
 तवाथभागऽआयुषसोमोदेवेषुहूयते । वहवाथोनियुतोयाह्यस्युर्जुपाणोयह्यस्स्युः⁺ ॥ आनोनियुद्भिःशुतिनीभिर्
 ध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहिवीतयेवायोहृव्यानिवीतये । तवाथभागऽऋत्वियःसरद्दिमःसूर्येसचा । अध्वयुभिर्भरमाणा
 ऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत ॥ आवारथोनियुत्वान्वक्षदवसेभिप्रयासिसुधितानिवीतयेवायोहृव्यानिवीतये । पिव
 तंमध्वोऽअंधसःपूर्वपेयंहिर्वाहितं । वायवाचंद्रेणराधसागत्तमिंद्रश्चराधसागत्तं ॥ आवांधियोववृत्तुरध्वरोऽज्येममि
 दुमर्मजंतवाजिनमाशुमल्यंनवाजिनं । तेषापिवतमस्स्यूऽआनोपंतमिहोत्या । इंद्रवायूसुतानामद्रिभिर्युवंसदायवा
 जदायुवं⁺ ॥ २४ ॥ इमेवांसोमाऽअस्वासुताऽइहाध्वयुभिर्भरमाणाऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत । एतेवामभ्यसृक्ष
 ततिरःपवित्रमाशवः । यूवायवोतिरोमण्यव्ययासोमसोऽअत्यव्यया ॥ अतिवायोससतोयाह्विश्वतोयत्रावावदति
 तत्रगच्छतंगहमिंद्रश्चगच्छतं । विसूनृताददेशोरियतेघृतमापूर्णयानियुतोयाथोऽअध्वरमिंद्रश्चयाथोऽअच्वरं ॥ अत्राहृत
 ईहेथेमध्वऽआहुतियमभ्वत्यमुपतिष्ठंतजायवोस्तेसंतुजायवः । साकंगवःसुवतेपच्यतेयवोनैवायुऽज्यपदस्यतिधेनवो
 नापदस्यतिधेनवः ॥ इमेयेतेसुवायोबाहोऽजसोतर्नदीतेपतयंल्युक्षणोमहित्रार्धतऽऽक्षणः । धन्वन्विद्येऽअनाशवोजीरा

श्चिदगिरौकसः । सूर्यस्येवरुद्रमयोदुर्नियंतवोहस्तयोर्दुर्नियंतवः ॥ २५ ॥ (१२०।३) प्रसुज्येष्टंनिचिराभ्यांवृहन्नमो
हृव्यंमतिंभरतामृळयञ्च्यंस्वादिष्टंमृळयञ्च्यं । तासुञ्चाजाघृतासुतीयज्ञेयज्ञऽउपस्तुता । अथैनोःक्षत्रंनकुतश्चनानाघृपेदेव
त्वंनूचिद्वाधृषे ॥ अदर्शिगतुरुरवेवरीथसीपंथाऽऋतस्यसमंधस्तरश्मिभिश्चक्षुर्भगस्यरश्मिभिः । द्युक्षंमित्रस्यसादनमर्थ
म्णोवरुणस्यच । अथादधातेवृहदुक्थ्यं१वयं२उपस्तुत्यंवृहद्वयः । ज्योतिष्मतीमदितिंधारयत्क्षितिंस्वर्वतीमासचेते
दिवेदिवेजागृवांसादिवेदिवे । ज्योतिष्मद्वन्नमाशातेऽआदित्यादानुनस्पती । मित्रस्तयोर्वरुणोयातयज्जनोर्यमायात्
यज्जनः ॥ अयंमित्रायवरुणायुशंतमःसोमोभूत्ववपानेष्वामर्गोदेवोदेवेष्वामर्गः । तंदेवासोऽजुषेत्तविश्वेऽअद्यसजोष
सः । तथाराजानाकरथोयदीमह्ऽऋतावानायदीमहे ॥ योमित्रायवरुणायविधुज्जनोर्नवर्णंतंपरिपालोऽअंहसोद्वा
श्वंसंमर्तमंहसः । तमर्थमाभिरक्षत्युज्यंतमनुव्रतं । वृक्थैर्यंऽएनोःपरिभूपतिव्रतंस्तोमैराभूपतिव्रतं+ ॥ नमोदिवेबृ
हतेरोदसीभ्यांमित्रायवोचंवरुणायमीहृषेसुमृळीकार्यमीहृषे । इंद्रमग्निमुपस्तुहिद्युक्षमर्थमणंभगं । ज्योर्जीवंतःप्रज

(१२०।३) प्रसुज्येष्टमिति सप्तर्चस्य सूक्तस्य देवोदासि. परुच्छेपोमित्रावरुणौ नमो दिव इत्यस्यारोदसीमित्रावरुणे द्वाभ्यर्थमभगसोमा
देवताः ऋती देवानामित्यस्या देवमरुद्मित्रमित्रावरुणमवंचतो देवता अत्यष्टिः अंत्यात्रिष्टुप् ।

यासचेमहिसोमस्योतीसंचेमहि ॥ ऊतीदेवानावृयमिंद्रवंतोमंसीमह्विस्वयशसोरुद्धिः । अग्निमित्रोवरुणःशर्मयंसुन्त
दश्याममघवानोवृयंच ॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाष्टके सूक्तानि ११९ ऋचः ११५७

नवमाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः १५ [भे. प रुद्रमरुद्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. विश्वेभ्यो-
देवेभ्यइदं. अधिम्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइद. मित्रावरुणसिधुभ्यइदं विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइद ५]
उपसइद २६ स्वनयायेद ७ भावयव्यायेद ५ रोमशायेदं भावयव्यायेदं अग्रयइद. १९ इंद्रायेद ५ इंद्रवइद. इंद्रायेद २७ इंद्रा-
पर्वतेभ्यइद. इंद्रायेद ७ वायवइदं. ९ इंद्रवायुभ्यामिद ५ वायवइद मित्रावरुणाभ्यामिद ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेद्राग्र्यममगसो-
मेभ्यइद. देवमरुदग्निमित्रवरुणमघवश्चइद १ ॥ इतिद्वितीयेप्रथम. ॥ १ ॥

सुप्रमट्चमतिशाक्करंप्रचतुष्कंपौष्णमस्तुश्रौपळेकादशवैश्वदेवीमित्रावरुण्याश्विन्यस्तिस्त्रैष्ट्याग्नेयीमारुत्यै
द्राग्नीवार्हस्पत्यावैश्वदेव्यंल्यात्रिष्टुपंचमीबृहतीवैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगेवैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयो
गेयखिंसादेवतावेदिपदेसतोनादीर्घतमाऔचथ्यआशेयंतुद्वित्रिष्टुवंतुत्रिष्टुब्दशमीवावळित्थासमिद्धआग्नि
यंआनुष्टुभमंल्यैर्द्रीप्रतव्यसीमष्टावाशेयंतुतत्रिष्टुवंतमेतिप्रसप्तजागतंतपृच्छतपंचांल्यात्रिष्टुत्रिमूर्धानंकथामथी

न्महःसत्रैराज्ञैरुतुचमौष्णिहमित्रंनवमैत्रावरुणंहिजागतमैत्र्याद्यायुवंसप्तयजामहेचतुष्कंविष्णोःषड्वैष्णवांहि
 ॥
 प्रवोजागतं त्वैन्द्रश्चाद्यास्तु चोभवपंचावोधिषळाश्विनं त्वं त्रिष्टुभौ ॥ २ ॥
 हरिः३ओम् (१२०१४) सुषमायातमद्रिभिर्गोश्रीतामत्सराऽइमेसोमासोमत्सराऽइमे । आराजानादिविस्पृशास्मन्नागं
 तमुपनः । इमेवांसित्रावरुणागवाशिरःसोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ इमऽआयातमिदं वःसोमासोदध्याशिरःसुतासोदध्या
 शिरः । उतवांसुषसोवुधिसाकंसूर्यस्यरद्विभिः । सुतोमित्राथवरुणाथपीतयेचारुर्कृतायपीतये ॥ तांवाधेनुंनवांसरीमंशु
 दुहंत्यद्रिभिःसोमं दुहंत्यद्रिभिः । अस्मन्नागंतमुपनोवांचासोमपीतये । अयंवांसित्रावरुणाचृभिःसूतःसोमऽआपीतये
 सुतः+ ॥ १ ॥ (१२०१५) प्रप्रपूष्णस्तुविजातस्यशस्यतेमहित्वमस्यतवसोनतंदेतेस्तोत्रमस्यनतंदेते । अर्चामिसुन्नयन्नहमं
 ल्यंतिमयोभुवं । विश्वस्ययोमनऽआयुयुवेमखोदेवऽआयुयुवेमखः+ ॥ प्रहित्वापूषन्नजिरंनयामनिस्वोभेभिःकृण्वऽक्र
 णवोयथामृधुऽरष्टोनपीपरोमृधः । हुवयत्त्वामयोभुवंदेवंसख्यायुमर्त्यः । अस्माकमांगषान्धूमिन्नस्कृधिवानेषुद्युमि
 नस्कृधि ॥ यस्यतेपूषन्सख्येर्विपन्यवःकृत्वाचित्संतोवसाबुमुज्जिरऽइति कृत्वाबुमुज्जिरे । तामनुत्वानवीयसींनियुतं
 रायऽईमहे । अहेळमानऽररुशंससरीभवाजैवाजैसरीभव ॥ अस्याऽकृषुणऽरपसातयेभुवोहेळमानोररिवाऽअजा

(१२०१४) सुप्रमेतितृचस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोमित्रावरुणावतिशक्त्री । (१२०१५) प्रप्रपूष्णइतिचतुर्कचस्यसूक्तस्य

श्वश्रवस्यतामजाश्व । ओषुत्वाववृतीमहिस्तोमैर्भिदस्साधुभिः । नहिल्वापूपन्नतिमन्थऽआघ्रणेनतेसख्यमपहुवे⁺ ॥
 ॥ २ ॥ (११२०१६) असुश्रौपद्पुरोऽअग्निं धियादधऽआनुतच्छर्धोदिव्यं वृणीमहऽइद्रवायूष्वृणीमहे । यद्धक्राणा
 विवस्वतिनाभांसंदायिनव्यसी । अधप्रसूनऽस्रपयंतुधीतयोदिवोऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धल्यन्मिन्नायरुणावृतादध्या
 द्वादधेऽअनृतंस्वेनमन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्थाधिसद्मस्वपश्यामहिरण्यथं । धीभिश्चनमनसास्वेभिर्एक्षभिः
 सोमस्यस्वेभिर्एक्षभिः ॥ युवांस्तोमैर्भिदंवयंतोऽअश्विनाश्रावर्यतऽइवृश्लोकंमायवोयूवांहव्याभ्याइयवः । युवोर्विश्वा
 ऽअधिश्रियःपृक्षश्चब्रिश्चवेदसा । मुपायंतैवांपवयोहिरण्ययेरथेदसाहिरण्यथे ॥ अचेतिदस्त्राव्युंनूनाकमृण्वथोयुंजते
 वारंथयुजोदिविदिविष्वध्वसानोदिविष्टिषु । अधिवांस्यामवंधुरेथेदसाहिरण्यये । पृथेवयंतोवनुशासंतारजोऽसाशा
 संतारजः ॥ शचीभिर्नःशचीवसूदिवानकंदशस्यतं । मावारातिरुपदसत्कदाचिनास्मद्भासिःकदाचिन⁺ ॥ ३ ॥ वृपन्नं

देवोदासिःपरुच्छेपःपूपात्यष्टिः । (११२०१६) अस्तुश्रौपदिलेकादशर्चससूक्तस्यद्वैवोदासिःपरुच्छेपआद्यायाविश्वेदेवाःद्वितीयाया
 मित्रानरुणौवृतीयाद्वितिमृणामाश्विनौपष्टयादद्रःसप्तम्याअग्निरष्टम्यामरुतोनवम्याइन्द्राद्ग्रीदशम्याद्वृहस्पतिरत्यायाविश्वेदेवाअत्यष्टिःपंचमी
 नृदत्यत्यात्रिष्टुप् । (वैश्वेदेवमेतत्सूक्तं । अत्रप्रलेकंदेवताविभागास्त्वाकरएवपठितः । अवथैवदिशासर्वत्रापिवैश्वेदेवसूक्तेदेवताविभागः
 कृतंन्यइतिहितमनुज्ञा । यथाह—एवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगैवैश्वेदेववं सूक्तभेदप्रयोगेतुयल्लिंगांसादेवतेति ।)

द्रवृषपाणासुऽइंदवऽइमेसुताऽअद्रिषुतासऽउच्चिदसुभ्यंसुतासऽउच्चिदः । तेत्वामंदंतुदावनेमहेचित्रायराधसे । गी
 र्भिरिर्वाहुःस्तवमानऽआगहिसुमृलीकोनुऽआगहि ॥ ओषणोऽअग्नेशृणुह्रित्वमीळितोदेवेभ्योब्रवसियज्ञियेभ्योराने
 भ्योयज्ञियेभ्यः । यद्धृत्यामंगिरोभ्योधेनुदेवाऽअदत्तन । वितानुहेऽअर्थमाकर्तरीसर्चाऽएषतावेदमेसर्चा ॥ मोषुवो
 ऽअस्सदभितानिपौस्यासनाभ्रवच्छुन्नानिमोतजारिशुरस्सपूरोतजारिभुः । यद्दश्चित्रयुगेयुगेनव्यंघोपादमर्थं । अस्मा
 सुतन्मरुतोयच्चदुष्टरंदिधृतायच्चदुष्टरं ॥ दृध्यङ्गमेजनुषुषुर्वोऽअंगिराःप्रियमेधःकण्वोऽअत्रिमनुर्विदुस्तेमेपूर्वमनुर्वि
 दुः । तेषादिवेष्वायतिरसाकृतेषुनाभयः । तेषांपुदेनमह्यानमेगिरैर्द्राग्नीऽआनमेगिरा⁺ ॥ होतायक्षद्वनिनोवंतवार्यं
 बृहस्पतिर्यजतिवेनऽउक्षभिःपुरुवारैरिर्क्षभिः । जगभ्मादुरऽआदिशंश्लोकमद्रेरधृत्सना । अधारयदरुरिंदानिसुक्र
 तुःपुरुसङ्गानिसुक्रतुः ॥ येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ । असुधितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञ
 मिमंजुपध्वं ॥ ४ ॥ (१२११) वेदिपदेप्रियर्धामायसुद्युतेधासिमिवप्रभरायोनिमन्नये । वस्त्रेणववासयामन्मना
 शुचिंष्योतीरंशुक्रवर्णतमोहनं ॥ अभिद्विजन्मान्निवृद्धमृच्यतेसंवत्सरेवाबृधेजग्धमीपुनः । अन्यस्यासाजिह्वयाजे
 न्योवृषान्यंन्येनवनिनोमृष्टवारणः⁺ ॥ कृष्णप्रुतौविजेऽअस्यसक्षिताऽउभातरतेऽअभिमातराशिथुं । प्राचाजिह्वं

(१२११) वेदिषदइतित्रयोदशस्यसूक्तस्यौचभ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंयेद्वेत्निष्टुमौदशमीत्रिष्टुवा ।

ध्वस्यंतं तृपुच्युतमासाच्यंकुपयंवर्धनंपितुः⁺ ॥ समध्वोऽं मनवेमानवस्यतेरघुद्ववः कृष्णसीतासऽकुजुवः । असमनाऽ
 अजिरासोरघुष्यदोवातजूताऽऽषपयुज्यंतऽआशवः ॥ आदस्यतेध्वस्यंतोवृथरेतेकृष्णमभ्यंमहिवर्पः करिक्रतः । यत्सी
 महीमवनिं प्राभिमर्शशदभिश्चसस्तनयश्रेतिनानदत् ॥ ५ ॥ भूपन्नयोधिवभ्रपुनन्नतेवृषेवपत्नीरभ्येतिरोरुवत् ।
 अजायमानस्तन्वश्चशुभलेभीमोनशृंगादविधावदुर्गभिः ॥ संस्तिरोविष्टिरः संगुभायतिजानश्रेवजानतीनित्यऽआ
 शये । पुनर्वर्धतेऽअपियंतिदेव्यमन्यद्वर्पः पित्रोः कृण्वतेसचा ॥ तमद्रुवः केशिनीः सिंहरेभिरऽऽर्ध्वस्तस्थुर्मन्वृषीः प्राय
 वेपुनः । तासांजराप्रमंचत्रैतिनानदुदसंपरंजनयन्जीवमस्तृतं ॥ अधीवासपरिमातूरिहन्नहवुविश्रेभिः सत्वभिर्यातिवि
 जयः । वयोदधत्यद्वतेरेरिहत्सदानुनयेनीसचतेवर्तनीरहं ॥ अस्मार्कमश्रेमघवत्सुदीद्विह्यधुश्वसीवान्वृपुभोदमूनाः ।
 अवास्याशिञ्जुमतीरदीदेवमेवयुत्सुपरिजर्भुराणः ॥ ६ ॥ इदमश्रेसुधितं दुर्धितादधिप्रियादुचिन्मन्मनः श्रेयोऽअस्तुते ।
 यत्तैशुक्रंतन्योऽं रोचतेशुचितेनास्मभ्यवनसेरत्नमालवं⁺ ॥ रथायनावमुतनोगुहायनित्यारित्रांपुद्वतीऽरास्यन्ने । अस्मा
 कंवीराऽऽषतनोमुधोनोजनौश्चयापारयाच्छर्मयाच ॥ अभीनोऽअश्रऽऽकथमिजुगुर्याद्यावाक्षामासिधवश्चस्वर्गताः ।
 गव्यंयव्यंयंतोदीर्घाहेष्वरमरुण्योविरंत ॥ ७ ॥ (१२१२) वळित्थातद्वपुषेधादिदर्शतंदेवस्यभर्गः सहसोयतोजनि ।

(१२१२) वळित्थेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअभिर्जगतीअलेद्वेत्रिण्णौ ।

यद्दीप्तुपुर्त्वरति सायते मतिर्कृतस्य धेनाऽअनयंतसस्रुतः ॥ पृक्षोवपुःपितुमात्रित्यऽआशयेद्वितीयमाससाशिवसुमातुषु ।
 तृतीयमस्यपृपभस्यदोहसेदशप्रमतिजनयंतयोषणः ॥ निर्यदीबुभान्महिपस्यवर्षसऽईशानासःशर्वसक्रतसूर्यः । यदी
 मनुप्रदिवोमध्वऽआधेवगुहासंतमातरिश्वासयाति ॥ प्रयत्पुःपरमात्रीयतेपर्यापृष्ठुधोवीरुधोदंसुरोहति । यदी
 दस्यजनुषंघदिन्वत्तऽआदिद्यविषोऽअभवद्वृणाशुचिः ॥ आदिन्मातृरविशुद्यास्वाशुचिरहिस्यमानऽउर्वियाविवानु
 धे । अनुयत्पूर्वाऽअरुहत्सनाशुवोनिनव्यसीश्ववरासुधावते ॥ ८ ॥ आदिद्वोतरं वृणतेदिविष्टिषुभगमिवपृथाना
 संऽक्रंजते । देवान्यत्कत्वामृमनापुरुष्टुतोमर्तंसंश्विध्वावेति धार्यसे ॥ वियदस्थाद्यजतोवातचोदितोह्वारोनवक्राज
 रणाऽअनाकृतः । तस्यपत्सन्दुष्टुषःकृष्णजंहसःशुचिजन्मनोरजऽआव्यध्वनः ॥ रथोनयातःशिकभिःकृतोद्यामंगेभि
 ररुषोभिरियते । आदस्यतेकृष्णासोदक्षिसूर्यःशूरस्वेवपेथादीषतेवयः ॥ त्ववाह्यशेवरुणोधतवतोमित्रःशाशुद्रेऽअ
 र्थमासदानवः । यत्सीमनुक्तुनाविश्वथाविशुराक्षनेभिःपरिश्रजायथाः ॥ त्वमशेशसमानायसुन्वतेरलथविष्टद्वेव
 तातिमिन्वसि । तंत्वानुनव्यसहसोयुवन्वयंगंगकारेमहिरलधीमहि ॥ अस्मेरयिनस्वर्धदभूनसंगंधनपृथचासिध
 र्णसं । रश्मोऽरिबयोयमतिजन्मनीऽउभेदेवानांशंसमतऽआचसुक्तुः ॥ उतनःसुद्योत्माजीराश्वोहोतामंद्रःश्रृणवच्चं
 द्ररथः । सनोनेष्वेषतमैरुमूरोभिर्वांमभुचिंतवस्योऽअच्छ ॥ अस्ताव्यग्निःशिमीवर्किरकैःसास्त्राज्यायप्रतुंदधानः ।

अमीचयेमघवानोवयंचमिहून्सूरोऽअतिनिष्टन्युः ॥ ९ ॥ (११२१३) समिद्धोऽअग्नऽआवहदेवोऽअद्ययतस्रुचे ।
 तंतुतनुष्वप्यसुतसौमायद्राशुपे ॥ घृतवतमुपमासिमधुमंततनूनपात् । यज्ञंविप्रस्यमार्वतःशशमानस्यद्राशुपः ॥
 शुचिःपावकोऽअच्छुतोमध्वयज्ञंमिमिक्षति । नराशंसखिरादिवोदेवेषुयज्ञियः ॥ इलितोऽअग्नऽआवहद्रंचित्रमिह
 प्रियं । इयंहित्वामतिर्ममाच्छासुजिह्ववच्यते ॥ स्तृणानासौयतस्रुचोवहिर्यज्ञेस्वध्वरे । इंजेदेवव्यचस्तममिद्रायशर्मस
 प्रथः ॥ विश्रयंतामृतावृधःप्रयैदेवेभ्योमहीः । पावकासःपुरुष्टुहोद्वारोदिवीरसुश्र्वतः ॥ १० ॥ आभंदमानेऽउपके
 नकोषासासुपेशसा । युहीऽऋतस्यमातरासीदतांवहिरासुमत् ॥ मंद्रजिह्वाजुगवर्णीहोतारोदैव्याकवी । यज्ञंनोय
 क्षतामिमंसिधमघादंविस्पृशं ॥ शुचिंदेवेभ्यर्षिताहोत्रामरुत्सुभारती । इळासरस्वतीमहीवहिःसींदतुयज्ञियाः ॥ त
 नस्तुरीपमच्छुतंपुरुवारंपुरुत्मना । त्वष्टापोषायविष्यतुरायेनाभनोऽअस्म्युः ॥ अवसुजन्नुपुत्सनादेवान्यक्षिवनस्य
 ते । अग्निहृव्यासुपूदतिदेवोदेवेषुमेधिरः ॥ पृषवतेमरुत्वतेविश्वदेवायवायवे । स्वाहागायत्रवेपसेहृव्यमिद्रायकर्त
 न ॥ स्वाहाकृतान्यागृह्यपहृव्यानिवीतये । इंद्रागहिश्रुधीहृवंत्वांहवतेऽअध्वरे ॥ ११ ॥ (११२१४) प्रतव्यसी

(११२१३) समिद्धोअप्रइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचय्योदीर्घतमाऋषिःइध्मास्तनूनपात्रराशंसइळोवहिंदेवीद्वारउपासानकादैव्योहोतारो
 सरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःअत्यायाइंद्रोतुष्टु । (११२१४) प्रतव्यसीमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यौचय्यो

ऋक्सं.

अ. २ अ. २

॥ १३ ॥

नव्यसीधीतिमुन्नयेवाचोमतिंसहसःसुनवेभरे । अपानपाद्योवसुभिःसहप्रियोहोतापृथिव्यांन्यसीदहृत्वियः । सजायं
मानःपरमेव्योमन्याविरुग्निरभवन्मातरिध्वने । अस्यत्वेपाऽअजरऽअस्यभानवःसुसंहशःसुप्रतीकस्यसुद्युतः । भात्वक्षसोऽअत्यकुर्नसिधवोभरेजंतेऽअसंसतोऽअज
राः ॥ यमेरिरेभृगवोविश्ववेदसंनाभापृथिव्याभुवनस्यमज्मना । अग्निंतेगीभिर्हिनुहिस्वऽआदमेयऽएकोवस्वोवरुणो
नराजति ॥ नयोवरायमरुतामिवस्वनःसेनेवसष्टादिव्यायथाशानिः । अग्निर्भस्तिगितैरत्तिभर्वतियोधोनशत्रुत्सव
नान्यृजते ॥ कुविन्नोऽअग्निरुचथस्ववीरसुहृसुकुविदसुभिःकाममावरत् । चोदःकविसुतुज्यात्सातयेधियःशुचिप्रती
कंतमयाधियारुणे ॥ द्यूतप्रतीकंवऽकृतस्यधर्षदमग्निमित्रंनसमिधानऽकृजते । इंधानोऽअकोविदथेपुदीर्घच्छुक्वर्णा
मुर्दुनोयंसलेधियं ॥ अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छन्नैरग्निवेभिर्नःपायुभिःपाहिशुग्मैः । अदब्धेभिरहृपितेभिरिष्टेनिमिषङ्गिः
परिपाहिनीजाः+ ॥ १२ ॥ (१२ १५) एतिप्रहोताव्रतमस्यमाययोर्ध्वोदधानःशुचिपेशसंधियं । अभिसुचःक्रम
तेदक्षिणावृतोयाऽअस्यधामप्रथमंहृनिंसते ॥ अभीमतस्यदोहनाऽअनूपतयोनौदेवस्यसदनेपरिवृताः । अपामुपस्येवि
भृतोयदावसदधस्वधाऽअधयद्याभिरियते ॥ शुषूषतःसर्वयसातदिद्वपुःसमानमर्थवितरित्रतामिथः । आर्द्वीभगोन
दीर्घतमाअग्निर्जगतीअंल्यात्रिष्टुप् । (१२ १५) एतीतिसप्तर्षस्यसूक्तस्योचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगती ।

मंडलं १

अनु. २१

॥ १३ ॥

हव्यःसमस्मदावोद्धुर्नरह्मीन्त्समयंत्ससारथिः ॥ यमीद्दासवयसासपर्यतःसमानेयोनामिथुनासमोकसा । दिवानन
कैपलितोयुवाजनिपुरुचरन्नजरोमानुषायुगा⁺ ॥ तर्मीहिव्वंतिधीतयोदशत्रिंशोदेवंमतीसऽद्रतयेहवामहे । धनोर
धिप्रवत्सआसऽक्रण्वत्यभिप्रजद्भिर्वयुनानवाधित ॥ त्वंह्यशेदिव्यस्यराजसित्वंपाथिवस्यपशुपाऽइवुत्मना । एर्नीतऽ
एतेबृहतीऽअभिऽश्रियाहिरण्ययीवक्करीबुहिराशाते ॥ अग्नेजुषस्वप्रतिहर्थतद्वचोमद्रुस्वधावऽकृतजातसुकृतो । योवि
श्वतःप्रत्यङ्कःसिदर्शतोरण्वःसंहृष्टौपितुमाऽइवक्षयः ॥ १३ ॥ (१२१६) तंपृच्छतासजगामासवेदुसाधिक्वित्वाइय
तेसान्वीयते । तस्मिन्संतिप्रशिषुस्तस्मिन्निष्टयःसवाजस्यशवसःशुष्मिणस्पतिः ॥ तमितृच्छंतिनसिमोविपृच्छतिस्वे
नेवधीरोमनसायदग्रभीत् । नमृष्यतेप्रथमंनारंपंचोस्यकत्वासचतेऽअग्रद्वपितः ॥ तमिद्गच्छंतिजुह्वंस्तमर्वतीवि
श्वान्येकःशृणवद्बचांसिमे । पुरुप्रैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनोच्छिद्रोतिःशिशुरादत्तसंरभः ॥ उपस्थार्थंचरतियत्समारतसद्यो
जातस्तत्सारयुज्येभिः । अभिश्वांतंमृशतेनाद्यैमदेयर्दीगच्छत्युशतीरपिष्ठितं⁺ ॥ सईमगोऽअप्योवनर्गुरुपत्वच्युपम
स्यानिर्धाधि । व्यब्रवीद्धयुनामर्त्यैभ्योशिविद्वोऽकृतचिद्धिसत्यः⁺ ॥ १४ ॥ (१२१७) त्रिमूर्धानंसप्तर्षिमृगणी
येनूनमग्निपित्रोरुपस्थे । निषत्तमस्यचरतोभ्रुवस्यविश्वविदिवोरौचनारपप्रियांसं ॥ उक्षामहोऽअभिवक्षऽएनेऽअजरस्त
(१२१६) तपृच्छतेतिपचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअत्याग्निष्टुप् । (१२१७) त्रिमूर्धानमितिपचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्यो

ऋक्सं.

अ. २ अ. २

॥ १४ ॥

स्थावितऽऽकृतिर्ऋवः । उर्व्याःपदोनिदधातिसानौरिहंल्युधोऽरुषासोऽस्य
नूविचरतःसुमेके । अनपृष्ट्योऽअध्वनोमिमानेविश्वान्केतोऽअधिमहोदधाने
रक्षमाणाऽअजुषं । सिषासंतःपर्यपश्यंतसिंधुमाविरेभ्योऽअभवत्सूर्योऽनन्
महोऽअर्भायजीवसे । पूरुत्रायदभवत्सूरहैभ्योगभैभ्योमधवाविश्वदर्शतः ॥ १५ ॥ (१२१८)
योर्दंदाद्यवजिभिराशुषाणाः । उभेयत्तोकेतनयेदधानाऽऽकृतस्यसामन्नणथैतदेवाः + ॥ बोधमिऽअस्यवचसोपविष्टमं
हिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधावः । पीयत्वोऽअनुत्वोगुणातिवंदारुस्तैतन्वंदेऽअग्ने ॥ येषायवोसामतेयंतेऽअग्नेपरथतोऽअं
धंद्ुरितादरेक्षन् । ररक्षतान्सुकृतोविश्ववेदादिष्वेतत्ऽइन्द्रिपवोनाहंदेभुः ॥ योनोऽअग्नेऽअररिर्वोऽअद्यायुररातीवा
मूर्चयतिद्वयेन । मंत्रोगुरुःपुनरस्तुसोऽअस्माऽअनुसृक्षीष्टतन्वंदुरुकैः + ॥ उतवायःसहस्यप्रविद्धान्तोमर्तमूर्चयति
कुयेन । अतःपाहित्तवमानस्तुवंतमग्नेमार्किनोद्दुरितायधायीः ॥ १६ ॥ (१२१९) मथीद्यदीविद्योमातरिभ्याहो
स्यचाकन् । जुषंतविश्वान्यस्यकर्मोपस्तुतिर्भरमाणस्यकारोः + ॥ नित्येच्चिन्नुयंसदनेजगुन्नेप्रशस्तिभिर्दधिरेयुज्ञिया
दीर्घतमाअभिब्रिह्यु । (१२१८) कथातइतिपंचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअभिब्रिह्यु । (१२१९) मथीद्यदीमितिपंचस्यसूक्त

मंडलं. १
अनु. २१

॥ १४ ॥

सः । प्रसूनयंतगभृथतऽइष्टावश्वसोनस्थौरारहणाः+ ॥ पुरुणिदुस्सोनिरेणातिजंभैराद्रौचतेवनऽआविभावा ।
 आदस्यवातोऽअनुवातिशोचिरलुनशर्थासनामनुधून्+ ॥ नयंरिपवोनरिषण्यवोगभंसंतेरपणारेपयंति । अंधाऽअ
 पश्यानदभन्नभिख्यानित्यासईप्रेतारोऽअरक्षन् ॥ १७ ॥ (१२११०) महःसरायऽएपतेपतिर्दञ्चिनऽइनस्यव
 सुनःपुदऽआ । उपध्रजैतमद्रयोविधन्नित्+ ॥ सयोवृषानरानरोदस्योःश्रवोभिरस्तिजीवयीतसर्गः । प्रयःसंस्त्राणःशि
 श्रीतयोनौ ॥ आयःपुरंनार्मिणीमदीदेदत्यःकविर्नभन्योईनार्वा । सूरोनरुरुक्कान्छतात्मा ॥ अभिद्विजन्मात्रीरोच
 नानिबिश्वारजांसिशुचानोऽअस्थात् । होतायजिष्ठोऽअपांसधस्थे ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वाद्दधेवार्याणिश्रव
 स्या । मर्तोयोऽअस्मैसुतुकोदुदात्त ॥ १८ ॥ (१२१११) पुरुत्वाद्वाश्वान्वोचेरिरग्नेतवस्विदा । तोदस्येवशरण
 ऽआमहस्य ॥ व्यऽनिनस्यधनिनःप्रहृषेच्चिदररुषः । कृदाचनप्रजिगतोऽअदेवयोः ॥ सचंद्रोविप्रमर्त्योमहोव्राधन्त
 मोद्विवि । प्रपेत्तेऽअग्नेवनुषःस्याम ॥ १९ ॥ (१२११२) मित्रंनयंशिन्यागोषुगव्यवःस्वाध्वोविदथेऽअप्सुजीजनत् ।
 अरेजेतारोदसीपार्जसागिराप्रतिप्रियंयजंतंजनुषामवः ॥ यद्धृत्यद्वापुरुमीह्रस्यसोमिन्ःप्रमित्रासोनदधिरेस्वाभुवः ।

स्यौचथ्योदीर्घतमाअभिच्छिष्टुप् । (१२११०) महःसरायइतिपंचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्विराद् । (१२१११) पुरुत्वेतिट
 चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निरुष्णिक् । (१२११२) मित्रंनयमितिनवचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणाद्यायामित्रोजगती ।

अधुऋतुं विदत्तं गतुमर्चतः स्रुतं वृषणापुस्त्यावतः ॥ अर्वाभूषन्क्षितयोजन्मरोदस्योः प्रवाच्यं वृषणादक्षसेमहे ।
 यदीमताय भरथो यदर्थे प्रहोत्रयाश्चिन्म्यावीथोऽअचरं ॥ प्रसाक्षितिरसुरयामहिप्रियऽऋतावानावृतमाथोषथोवृहत् ।
 युवंद्विवोवृहतोदक्षमाभुवंगानधुर्युपयुजाथेऽअपः ॥ महीऽअत्रमहिनावारमृण्वथोरेणवस्तुजऽआसन्नन्धेनवः । स्वरं
 तिताऽऽपरतातिसूर्यमानिसुचऽऽषस्तक्कवीरिव ॥ २० ॥ आवाऽमृतायकेशिनीरनूषतमित्रयत्रवरुणगतुमर्चथः ।
 अवत्सनासजतं पिन्वतं धियोयुवं विप्रस्यमन्मनामिरज्यथः ॥ योवायुज्ञैः शशमानो हृदाशतिकुविहोतावर्जतिमन्मसाध
 नः । उपाहृतं गच्छथोवीथोऽअध्वरमच्छागिरः सुमतिगंतमस्मथू ॥ युवायुज्ञैः प्रथमागोभिर्जतऽऋतावानामनसो न
 प्रयुक्छि । भरतिवांमन्मनासंयतागिरोहृष्यतामनसारेवदाशथे ॥ रेवद्वयौदधाथेरेवदाशथेनरमायाभिरितऽऽ
 तिमाहिनं । नवांद्यावोहभिनोतसिंधवोनदेवत्वंपुणयोनानंशुर्मघं ॥ २१ ॥ (१२११३) युवंवस्त्राणिपीवसाव
 साथेयुवोरच्छिद्रामंतवोहृसर्गाः । अर्वातिरतमृतानि विभ्वऽऋतेन मित्रावरुणासचेथे ॥ एतच्चनत्वोविधिकेतेदेषांस
 ल्योमंत्रः कविशस्तऽऋधावान् । त्रिरश्रिंहंतिचतुरश्रिरुग्रोदेवनिदोहप्रथमाऽअर्जून ॥ अपादेतिप्रथमापृद्धतीनांकस्त
 द्वाँमित्रावरुणाचिकेत । गर्भोभारंभरुत्याचिदस्यऽऋतं पिपुल्यं नृतं नितारीत् ॥ प्रयंतमित्यरिंजारंकुनीनांपश्यामसिनो

(१२११३) युवंवस्त्राणीतिसप्तर्चस्यरुत्सौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ।

प॒नि॒प॒द्य॒मानं । अ॒न॒व॒पृ॒ष्णा॒वि॒त॒ता॒व॒सानं॑ प्रि॒यं मि॒त्र॒स्य॒व॒रु॒ण॒स्य॒धामं ॥ अ॒न॒श्वो॒जा॒तोऽअ॒न॒भी॒शु॒र॒वा॒क॒नि॒क॒द॒त्प॒त॒य॒दु॒र्ध्वं
 सा॒नुः । अ॒चि॒त्तं॑ ब्र॒ह्म॒जु॒षु॒षु॒र्वानः॑ प्र॒मि॒त्रे॒धा॒म॒व॒रु॒णे॒ग॒ण॑तः ॥ आ॒धे॒न॒वो॒मा॒ते॒य॒म॒व॒ती॒ब्र॒ह्मा॒प्रि॒थ॒पी॒प॒य॒न्स॒स्मि॒न्नू॒ध॒न् ।
 पि॒त्यो॒भि॒क्षे॒त॒व॒यु॒ना॒नि॒वि॒द्धाना॑सा॒वि॒वा॒सु॒न्न॒दि॒ति॒मु॒रु॒ष्ये॒त् ॥ आ॒वा॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒हु॒व्य॒जु॒ष्टि॒न॒म॒सा॒दे॒वा॒व॒व॒सा॒व॒वृ॒त्यां ।
 अ॒स्मा॒कं॑ ब्र॒ह्म॒पृ॒त॒ना॒सु॒स॒ह्याऽअ॒स्मा॒कं॑ वृ॒ष्टि॒र्द्वि॒व्या॒सु॒पारा ॥ २२ ॥ (११२११४) य॒जा॒म॒हे॒वा॒म॒हः॒स॒जो॒षा॒हृ॒व्ये॒भि॒र्मि॒त्रा॒व॒रु॒
 णा॒न॒मो॒भिः । धृ॒तै॒र्धृ॒त॒स्त्रुऽअ॒ध॒य॒द्वा॒म॒सेऽअ॒ध्व॒र्य॒वो॒न॒धी॒ति॒भि॒र्भ॒र॑ति ॥ प्र॒लु॒ति॒र्वा॒धा॒म॒न॒प्र॒यु॒क्ति॒र॒या॒मि॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒सु॒वृ॒
 क्तिः । अ॒न॒कि॒य॒द्वा॑ वि॒दथे॑षु॒हो॒ता॒सु॒न्न॒वा॑सु॒रि॒र्वृ॒ष॒णा॒वि॒र्य॒क्षन् ॥ पू॒पा॒य॒धे॒नु॒र॒दि॒ति॒कृ॒ता॒य॒ज॒ना॒य॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒हृ॒वि॒दे॑ ।
 हि॒नो॒ति॒य॒द्वा॑ वि॒दथे॑स॒पर्य॑न्त्स॒रा॒त॒हृ॒व्यो॒मा॒नु॒षो॒न॒हो॒ता ॥ उ॒त॒वा॑ वि॒श्रु॒म॒द्या॒स्व॒धो॒गा॒वऽआ॒प॒श्च॒पी॒प॒य॑न्त॒दे॒वीः । उ॒तो॒नो॑ऽ
 अ॒स्य॒पु॒र्व्यः॒प॒ति॒र्द॒न्वी॒त॒पा॑न्त॒प॒र्य॑सऽउ॒स्रि॒या॒याः ॥ २३ ॥ (११२११५) वि॒ष्णो॒नु॒क॒वी॒र्या॑णि॒प्र॒वो॒च॒यः॒पा॒थि॒वा॒नि॒वि॒
 म॒मे॒र॒जा॑सि । योऽअ॒स्क॑भा॒यु॒त्तरं॑स॒ध॒स्थं॑ वि॒च॒क्र॒मा॒ण॒स्त्रे॒धो॒रु॒गा॒यः+ ॥ प्र॒त॒द्वि॒ष्णुः॒स्त॒व॒ते॒वी॒र्ये॑ण॒म॒गो॒न॒भी॒मः॒कु॒च॒रो॒गि॒
 रि॒ष्टाः । य॒स्यो॒रु॒षु॒त्रि॒षु॒वि॒क्र॒म॒णे॒ष्वधि॑क्षि॒यं॒ति॒भु॒व॒ना॒नि॒वि॒श्वं ॥ प्र॒वि॒ष्ण॒वि॒श॒ष॒मै॒त्रु॒म॒न्म॒गि॒रि॒क्षि॒तऽउ॒रु॒गा॒या॒यु॒वृ॒ष्णे ।

(११२११४) य॒जा॒म॒हृ॒ति॒च॒तु॒र्के॑ च॒स्य॒सू॒क्तस्यौ॑ च॒थ्यो॒दी॒र्घ॒त॒मा॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णौ॑ त्रि॒ष्टुप् । (११२११५) वि॒ष्णो॒नु॒क॒मि॒ति॒प॒वृ॒च॒स्य॒सू॒क्त
 स्यौ॑ च॒थ्यो॒दी॒र्घ॒त॒मा॒मि॒ष्णु॒खि॒ष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. २

॥ १६ ॥

मंडलं १

अनु. २१

॥ १६ ॥

यऽइदं दीर्घप्रयतंसस्य मेकोविममेत्रिभिरित्युदेभिः ॥ यस्य त्रीपर्णामधुनापदान्व्यक्षीयमाणाः स्वधयामदति । यऽर्चन्नि
धातुपृथिवीमुतघामेकोद्वाधारमुवनानिचिन्वा ॥ तदस्य प्रियमभिपाथोऽअस्यां नरोयत्र देव्यवोमदति । उरुकमस्य सहि
धुऽरिथाविष्णोः पदे परमेमच्चऽत्सः ॥ तावांवास्तून्धुस्मसिगमद्यैत्रगावोऽश्रिंश्रंगाऽअयासः । अत्राहुतदुरुगायस्य
पर्वतानामदाभ्यामहस्तस्य तुरर्वतेवसाधुना ॥ २४ ॥ (१२११६) प्रवः पांतमधसो धियायते महेश्वरं यविष्णवे चार्चत । यासानुनि
यप्रतिधीयमानमिच्छुशानोरस्तुरसनामुरुच्यथः ॥ त्वेषमिथासमरणं शिमीवतोरिद्राविष्णुसुतुपावामुरुष्यति । यामर्त्या
रंपरं पितुर्नाम तृतीयमधिरोचनेदिवः+ ॥ तत्तदिदस्य पौंस्थं गृणीमसीनस्य त्रातुरब्रुकस्य मीह्वुषः । यः पांथिवानि त्रिभिरि
द्विगामभिरुरुकभिद्योरुगायार्जवीवसे ॥ इऽइदस्य क्रमणे स्वर्हशो भिरुग्यायमर्त्यो भुरण्यति । तृतीयमस्य नकिरादधर्ष
तिवयश्च नपतयंतः पतुत्रिणः ॥ चतुर्भिः साकं नवतिंचनामभिश्चक्रं नवुत्तं व्यर्ताऽरवीविपत् । बृहच्छरीरो विमिमानुऽऋक्
भिर्युवाकुमारः प्रत्येत्याह्वं+ ॥ २५ ॥ (१२११७) भवामित्रो नशेव्यो घृतासुतिर्विभूतद्युऽएव्याऽर्दसप्रथाः ।
(१२११६) प्रवः पांतमिति पडुचस्य सूक्तस्यौ चथ्यो दीर्घतमा आद्यानां तिष्ठणां भिद्राविष्णुततस्तिष्ठणां विष्णुर्जगती । (१२११७)
भवामित्र इति पंचमं सूक्तस्यौ चथ्यो दीर्घतमा विष्णुर्जगती ।

अधातेविष्णोविदुपाचिदर्थःस्तोमोयज्ञश्चाधोहृविषमता ॥ यःपूव्यायिवेधसेनवीथसेसुमज्जानयेविष्णविददाशति
 योजातमस्यमहृतोमहिव्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यंचिदुभ्यंसत् ॥ तमुस्तोतारःपूर्य्यथविदःऋतस्यगर्भजनुयापिपतन
 आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिंभजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमधिनार्कतुंसचंतमारुतस्यवेधसः
 दाधारदक्षमुत्तमहृविदं व्रजंचविष्णःसखिवोऽअपोर्णते ॥ आयोविवायसचथयदैव्यऽइंद्रायविष्णुःसुकुतेसुकुत्तरः ।
 वेधाऽअजिन्वत्रिपधस्यऽअर्धमुतस्यभागेयजमानुमार्भजत् ॥ २६ ॥ (१२२।१) अबोध्याग्निर्मऽउदेतिसूर्योव्यु
 पाश्चद्रामह्वावोऽअर्चिषा । आयुक्षातामधिनारायतवेरथंप्रासावीहिवःसविताजगत्पृथक् । यद्युंजाथेवृपणमधिनारथं
 घृतेर्ननोमधुनाक्षत्रमुक्षतं । अस्माकंब्रह्मपृतनासुजिन्वतंवयंघनाशूरसाताभजेमहि ॥ अर्वाङ्त्रिचक्रोमधुवाहनोरथो
 जीराभ्योऽअधिनोर्यातुसुष्टुतः । त्रिवंधुरोमधवाविश्वसौभगःशंनऽआवक्षद्विपदेचतुष्पदे ॥ आनऽऊर्जवहतमध्विना
 युवंमधुमत्यानःकशयामिमिक्षतं । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतंसंधतंद्रेयोभवंतंसचामुवा ॥ युवंहुगर्भजगतीषुधथोयु
 वनिश्वेषुभुवनेष्वंतः । युवमग्निचवृषणवपश्चवनसर्तोऽरध्विनारैरथं ॥ युवंहस्योभिषजांभेषजेभिरथोहस्योरथ्याइ
 राथ्येभिः । अथोहक्षत्रमर्धधत्थऽउग्रायोवाहृविष्मान्नसादुदाशं ॥ २७ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

(१२२।१) अबोध्याग्निरितिपदुचस्यसूक्तस्योचथ्योदीर्घतमाअधिनौजगत्संलेद्वेत्रिष्टुभौ ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ३

॥ १७ ॥

दशमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १४३ ॥ त्यागः-मित्रावरुणाम्यामिदं. ३ पूष्णइदं. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणा-
भ्यामिदं. अधिभ्यामिदं. ३ इंद्रायेदं. अग्नयइदं. मरुत्इदं. इंद्राग्निभ्यामिदं. बृहस्पतयइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्नयइदं. २६
इत्थायेदं. तन्नपातइदं. नराशंसायेदं. इत्थायेदं. बर्हिपइदं. देवीभ्योद्वाभ्यइदं. उधासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्याहेतुभ्याप्रचेतो-
भ्यामिदं. सरस्वतीव्याभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. इंद्रायेदं. अग्नयइदं. ४३ मित्रायेदं. मित्रावरुणाम्यामिदं. १९
विष्णवइदं. ६ इंद्राविष्णुभ्यामिदं. ३ विष्णवइदं ८ अधिभ्यामिदं. ६ ॥ इतिद्वितीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

मंडलं १

अनु. २२

॥ १७ ॥

वसूअंत्यानुष्टुप्प्रद्यावापंचद्यावापृथिवीयंतुजागतंतुतेहिकिमुश्रेष्ठः पठूनाभंवांत्रिष्टुवंतमानोद्व्यधिकाश्वस्तुतिस्तु
तृतीयापष्ठौजगत्यौयदंक्रंदः ससोनास्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्वेतत्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेणज्ञान
मोक्षाक्षप्रशंसंचपादंसाकंजानांयद्वायत्रेयंसशिंकेससार्धगर्भगौरैरितिजगत्यएतदंतुवैश्वदेवंतस्याःस
मुद्राइतिवाचःसमुद्राआपोक्षरंसाप्रस्तारंपक्तिः शकमयमिति शकधूमउक्षणंपृश्नमितिसोमस्त्रयः केशिनइत्याग्निः
सूर्योवायुश्चेकेशिनश्चत्वारिवागवाचइंद्रंमित्रंसौर्धौद्वादशोतिसवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनयस्तेसरस्वत्यैयज्ञेनसा
त्यस्तृचोगस्यस्यचशिष्टाइंद्रस्यैकादशीचमरुत्वांस्त्विद्रोदेवता ॥ ३ ॥

॥

॥

हरिः ३ ओम् ॥ (११२२२) वसूरुद्रापुरुमंतूवृधंतादशुस्यतनोवृपणावृमिष्टौ । दस्राहृयद्रेक्णऽऔचथ्योवांप्रयत्स
 स्याथेऽअकवाभिरूती+ ॥ कोर्वादाशत्सुमतेथेचिदस्यैवसुयच्छेथेनमसापदेगोः । जिगतमसरेवतीःपुरंधीःकामप्रेणेव
 मनसाचरंता ॥ युक्तोहृयद्वतौश्याथेरुर्विमध्येऽअर्णसोधाधिपुञ्जः । उर्पवामर्बःशरणंभियंशूरोनाज्मपतयद्भिरेवैः ॥
 उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्येन्मामामिमेपत्त्रिणीविदुग्धां । मामामेधोदशतयश्चित्तोधाक्प्रयद्वान्वृत्तमनिखादतिक्षां+ ॥
 नमगरन्नघौमातृतमाद्रासाथदींसुसंमुब्धमत्राधुः । शिरोयदस्यत्रैतनोवित्तक्षत्स्वयंद्वासऽउरोऽअंसावपिग्ध ॥ द्दीर्घत
 मामामतेयोजुजुवर्चान्दशमेयुगे । अपामथैयुतोनान्वृह्वाभंवतिसारथिः ॥ १ ॥ (११२२३) प्रद्यावायुज्ञैःपृथिवीऽ
 ऋतावृर्धामहीस्तुपेविदथेपुप्रचेतसा । देवेभिर्घेदेवपुत्रेसुदंससेत्थाधियावार्याणिप्रभूरपतः ॥ इतमन्येपितुडुडुहोमनो
 मातुर्महिस्वतवस्तद्धवीमभिः । सुरेत्सापितरामूर्मचक्ररुरुप्रजायाऽअमृतंवरीमभिः ॥ तेसनवःस्वर्पसःसुदंससो
 महीजन्तुर्मातरापूर्वचित्तये । स्यातुश्चस्यजगतश्चधर्मणिपत्रस्यपाथःपदमद्वयाविनः ॥ तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसो
 जामीसयौनीमिथुनासमोकसा । नर्व्यनव्यंतंतुमातन्यतौद्विसमूद्रेऽअंतःकवयःसुद्वीतयः ॥ तद्राधौऽअद्यसवि

(११२२२) वसूरुद्रादितिपदृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्विनोत्रिषुवंत्यानुष्टुप् । (११२२३) प्रद्यावायुज्ञैरितिपचर्चस्यसूक्त
 स्यौचथ्योदीर्घतमाद्यावापृथिव्यौजगती ।

तुर्वरेण्यव्यं देवस्य प्रसवे मनामहे । असभ्यं द्यावापृथिवीसु चेत्तु नारिधि त्वसु मंशत् त्विनं ॥ ३ ॥ (११२२।४)
 ते हि द्यावापृथिवी विश्वद्यौ भुवः ऋतावरी रजसो धारयत् कवी । सुजन्मनीधिषणेऽअंतरीयते देवो देवी धर्मणा सूर्यः शुचिः ॥
 पुरुव्यर्चसामहिनीऽअसश्च तापिता माता च भुवना निरक्षतः । सुदृष्टमेव पुष्ये ई नरो दसी पिता यत्सी मभिल्लै रवा सयत् ॥
 सवाहैः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान्पुना ति धीरो भुवना निमायया । धेनु च पृश्नि वृषभं सुरे तं सं विश्वाहा शुक्रं पयोऽअस्य दुक्षत ॥
 अयं देवानामपसां मपस्तमो योज जानरो दसी विश्वशं भुवा । वियो ममे रजसी सुक्रतु यथा जरेभिः स्कंभनेभिः समानुचे ॥
 ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् । येना भिकृष्टी स्तना मविश्वहापुना ख्यमोजोऽअस्मे समि ॥
 न्वतं ॥ ३ ॥ (११२२।५) किमु श्रेष्ठः किय विश्वे नऽआजगन्कि मीयते दुत्यं क दानु चिम । ननिदिम चम संयो महाक
 लोभेऽत्रातुर्दुर्णऽइह्मु ति मूदिम ॥ एकं चम सं चतुरः कृणोत न तद्वो देवाऽअभ्रुवंत ह्ऽआगमं । सौधन्वना यद्येवा कर्ष्यथ
 साकं देवैर्यज्ञिया सो भविष्यथ ॥ अग्निं दुतं प्रतियद बवीत नाश्वः कर्त्वी रथऽउते ह कर्त्वः । धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वातानि
 आतुर भुवः कृत्ये मसि ॥ चक्रुवांसः ऋभवस्तदं पृच्छतु के दं भूद्यस्य दूतो नऽआजगन् । शुदावा ख्यं चम सं चतुरः कृताना
 (११२२।४) ते हीति पंच र्षस्य ऋक्षौ चथ्यो दीर्घतमा द्यावापृथिव्यौ जगती । (११२२।५) किमु श्रेष्ठ इति चतुर्दश र्षस्य ऋक्षौ चथ्यो
 दीर्घतमा ऋभवो जगत्यां त्रिष्टुप ।

दिव्वष्टास्राखंतर्न्यांजे ॥ हनमैनाऽइतित्वष्टायदब्रवीच्चमस्येदेवपानुमर्निदिपुः । अन्यानानामानिकृण्वतेसुतेसर्वा
 अन्यैरेनाम्कन्याऽई नामभिःस्परत् ॥ ४ ॥ इंद्रोहरीशुभेऽअश्विनारथंबुहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत । ऋमुर्विभ्वावा
 जोद्देवोऽअगच्छतस्वपसोद्यज्ञियंभागमैतन ॥ निश्वर्भेणोगमरिणीतधीतिभिर्याजरंतायुवशाताकृणोतन । सौधन्व
 नाऽअश्वदश्वमतक्षतयुक्त्वारथमुपदेवोऽअथातन ॥ इदमुदकंपिबतेत्यब्रवीतनेदंवाधापिवतामुजनेजनं । सौधन्व
 नायदितशेवहर्थथतृतीयेघ्रासवनेमादयाध्वै ॥ आपोभूर्धृथिष्ठाऽइत्येकोऽअब्रवीदुमिर्भृथिष्टऽइत्यन्योऽअब्रवीत् । वृध्वर्थ
 तीबहुभ्यःप्रैकोऽअब्रवीद्वावदंश्चमसोऽअपिशत ॥ श्रोणामेकंऽउदकंगामवाजतिमांसमेकःपिशतिसूनयामृतं ।
 आनिघुचःशकृदेकोऽअपभर्त्किस्वित्पुत्रेभ्यःपितराऽउपवतुः ॥ ५ ॥ उदृत्स्वस्माऽअकृणोतनातृर्णनिवत्स्वपःस्व
 पस्यथानरः । अगोह्यस्ययदसस्तनागहेतदृद्धेदमृभवोनानुगच्छथ ॥ संमील्ययक्षुर्वनापर्यसर्पतकस्विच्चात्यापितरवऽ
 आसतुः । अशपतयःकुरस्ववऽआदुदेयःप्राब्रवीत्योतसोऽअब्रवीतन ॥ सपुष्वोसंऽऋभवस्तदपृच्छतागोह्यकऽइदंनो
 ऽअबबूधत् । श्वानवस्तोवोधयितारमब्रवीत्संवत्सरऽइदमद्याव्यख्यत ॥ दिवायांतिमरुतोभूम्याग्निरथवातोऽअंतरि
 क्षेणयाति । अस्त्रियांतिवरुणःसमुद्रैर्युष्मोऽइच्छन्तःशवसोनपातः ॥ ६ ॥ (१ । २२ । ६) मानोमित्रोवरुणोऽअर्ध

(१ । २२ । ६) मानोमित्रइतिद्वाविंशत्यृ चस्यसूक्तस्यौ चथ्योदीर्घतमाअश्विष्टुष्टुवीयाषष्टयौजगत्सौ । (अश्वस्तुत्याश्वोदेवता) ।

कक्सं.

अ. २ अ. ३

॥१९॥

मायुरिद्रं ऽक्रभुक्षामरुतः परिरथ्यन् । यद्वाजिनो द्विवजा तस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदधे वीर्यणि ॥ यन्निणिजारे क्णसा प्रावृ
तस्यरातिर्गृभितां मुखतो नयति । सुमाङ्गो मेम्यद्विश्चरूप ऽइद्रा पृष्णोः प्रियमयेति पाथः ॥ एपच्छार्गः पुरो ऽअश्वेनवा
जिना पृष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः । अभिप्रियं यत्पुरोळाशमर्वता त्वष्टे न सौश्रवसाय जिन्वति ॥ यद्द्विविष्यमृतुशोदे
व्यानं त्रिमांशुषाः पर्यश्वं नयति । अत्रा पृष्णः प्रथमो भाग ऽएतियज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ होता ध्वयुरावया ऽअग्नि
मिंधोश्रवयाभः ऽउत शंत्ला सुविप्रः । तेन यज्ञेन स्वरं कृतेन स्थिष्टेन वृक्षणा ऽआपृणञ्चं ॥ ७ ॥ यूपत्रस्का ऽउत येयूपवाहा
श्र्वालये ऽअश्वयूपयुतपृष्ठः । ये चार्धते पचनं संभरंत्युतोतेषामभिर्गूर्तिर्न ऽइन्वतु ॥ उपप्रागात्सुमन्मेघायिमन्मदेवा
नामाशा ऽउपवीतपृष्ठः । अन्वेनं विप्रा ऽकर्षयो मदंति देवानां पुष्टे च कुमासुबंधु ॥ यद्वाजिनो दामसं दानुमवर्ततो याशीर्ष
ण्यरंशुनारज्जुरस्य । यद्वाघास्य प्रभृतमास्ये ई वृणं सर्वा ताते ऽअपि देवेवस्तु ॥ यद्द्व्यस्य कृविषो मक्षिकाशयद्वा स्वरोस्व
धितौरिसमस्ति । यद्द्वस्तयोः शमितुयं श्र्लेषसर्वा ताते ऽअपि देवेवस्तु ॥ यद्द्व्यस्य कृविषो मक्षिकाशयद्वा स्वरोस्व
धो ऽअस्ति । सुकृता तच्छमितारः कृण्वंतु तमेधं श्रुतपाकं पचंतु ॥ ८ ॥ यत्ते गात्रा द्विभिना पृच्यमाना द्विभिश्लं निहतस्या
वधावति । मातं भूम्यामाश्रिषन्मावृणे बुदेवेभ्यस्तदुशश्चौरा तमस्तु ॥ येषां जिनं परिपश्यंति पुं कं य ऽईमाहुः सुरभिर्निहं
रेति । ये चार्धतो मांसभिक्षामुपासत ऽउतोतेषामभिर्गूर्तिर्न ऽइन्वतु ॥ यन्नीक्षणं मांसपचन्या ऽउखायाया पात्राणि युष्ण ऽ

मंडलं १

अनु. २२

॥१९॥

आसेचनानि । कृष्ण्यापिधानाचरूणामंकाःसुनाःपरिभूपंत्यश्वं ॥ निकर्मणंनिषदनविवर्तन्यच्चपङ्कशिभवर्तः । य
 च्चपयैयच्चघासिंजघाससर्वातातेऽपिदेवेष्वस्तु ॥ मात्वाग्निध्वनयीद्धुमर्गधिमोखाभ्राजैत्यभिविक्रजग्धिः । इष्टवीत
 मभिर्गूर्तवर्पद्कृतंतं देवासःप्रतिगृभ्णंत्यश्वं ॥ ९ ॥ यदध्यायवासऽपस्तुणंत्यधीवासयाहिरण्यान्यसै । संदानमवर्तंतं
 पङ्कशंप्रियादेवेष्वायामयति ॥ यत्तेसादेमहसाशुकृतस्यपाष्ययीवाकशयावातुतोद । सुचेवताहुविपोऽश्वचरेषुसर्वा
 तातेब्रह्मणासूदयामि ॥ चतुस्त्रिंशद्भ्राजिनोदेवधोर्वेकीरश्वस्यस्वधितिःसमेति । अच्छिद्रागात्रावयुनाकृणोतपरुष्य
 रुरनुष्टुभ्याविशस्त ॥ एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ताद्वायंताराभवत्स्तथऽक्रतुः । यातेगात्राणामृतुथाकृणोमितातापिडा
 नांप्रष्टुहोभ्यशौ ॥ मात्वातपस्त्रियऽआत्मापिर्यतंमास्वधितिस्रन्वः१आतिष्ठिपत्ते । मातेगधुरविशस्तातिहायच्छिद्रा
 गात्राण्यसिनामिथूकः ॥ नवावऽएतन्धियसेनरिष्यसिदेवोऽइदेषिपथिभिःसुगेभिः । हरीतयुंजापृषतीऽअभूतामुपा
 स्थाद्वाजीधुरिरासमस्य ॥ सुगव्यंनोवाजीस्वश्व्यंपुंसःपुत्रोऽएतविश्वापुर्बुधिं । अनागास्वन्नोऽअदितिःकृणोतुक्षत्रं
 नोऽअश्वोवनतांहविष्मान् ॥ १० ॥ (१२२१७) यदक्कदःप्रथमंजायमानऽउद्यन्त्समुद्राद्रुतवापुरीपात् । इयेनस्य
 पृक्षाहरिणस्यवाहऽउपस्तुल्यमहिजातंतेऽअर्वन् ॥ यमेनद्रुतंत्रितऽएनमायुनिर्द्रऽएणंप्रथमोऽअर्थतिष्ठत् । गंधर्वोऽ

(१२२१७) यदक्कदइतित्रयोदशचैस्यसूक्तसौचश्वोदीर्घतमाश्वबिष्टुप् ।

अस्वरशानामगुभ्यात्सुरादध्वंसवोनिरंतह ॥ असियमोऽअस्यादित्योऽअर्वचसिचित्तितोयुह्येनव्रतेन । असिसोभेनसम
 याविपृक्तऽआहुस्तेत्रीणिद्विविधनानि ॥ त्रीणितऽआहुद्विविधनानित्रीण्युषुत्रीण्यंतःसमुद्रे । उतेवमेवरुणश्छ
 न्त्सर्वन्यत्रातऽआहुःपरुमंजनित्र ॥ इमातेवाजिन्नवर्जानानीमाशुफानासिनितुनिधाना । अत्रातिभद्रारशनाऽअप
 इयमतस्ययाऽअभिरक्षतिगोपाः+ ॥ ११ ॥ आत्मानंतेमनसारादजानामवोद्विवापृतयंतंपतंगं । शिरोऽअपश्यवृथि
 भिःसुगेभिर्रेणुभिर्जेहमानंपतात्रि+ ॥ अत्रातेरूपमुत्तममपश्यंजिगीपमाणमिपऽआपदेगोः । शिरोऽअपश्यवृथि
 मान्कादिद्भ्रसिंहऽओषधीरजीगः ॥ अर्दुत्वारथोऽअनुमर्थोऽअर्वन्ननुगावोनुभगःकनीना । अनुवातासुस्तवसुख्यमी
 यरुदुदेवासंमिरेवीर्यते ॥ हिरण्यशृंगोयोऽअस्यपादामनोजवाऽअवरुऽइंद्रऽआसीत् । देवाऽइदस्यहविरधमायुन्योऽ
 अर्वतंप्रथमोऽअध्यतिष्ठत् ॥ ईर्मातसुःसिलिकमध्यमासुःसंशूरणासोद्विब्यासोऽअर्थाः । इंसाऽइवश्रेणिशोयंतलेय
 दाक्षिणुद्विव्यमज्जमन्धाः ॥ १२ ॥ तवशरीरंपतयिष्वर्वन्तवचित्तंवातऽइवृधजीमान् । तवशृंगणिविधितपुरुत्रा
 रण्येपुजर्भुराणाचरति ॥ उपप्रागाच्छसनंवाज्यवर्षदेवद्रीत्रामनसादीर्घ्यानः । अजःपुरोनीयतेनाभिरुस्यानुपश्चात्कृ
 योयंतिरेभाः+ ॥ उपप्रागात्परुसंयत्सुधस्थमवोऽअच्छापितरंमातरं च । अद्यादेवान्युष्टतमोहिगम्याऽअथाद्यास्तेद्राशु

षेवार्थणि ॥ १३ ॥ (१२२।८) अस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोऽअस्यश्वः । तृतीयोभ्राताघृतपृष्ठो
 ऽअस्यात्रापश्यंविदपतिसप्तपुत्रं ॥ सप्तयुजंतिरथमेकचक्रमेकोऽअश्वोवहति सप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वयत्रे
 माविश्वाम्भुवनार्धितस्थुः⁺ ॥ इमंथमधियेसप्ततस्थुःसप्तचक्रंसप्तवंहुंल्यश्वः । सप्तस्वासारोऽअभिसंनवंतेयत्रगवानि
 हितासप्तनामं ॥ कोददर्शप्रथमंजार्यमानमस्थन्वंतंयदनस्थ्याविभर्ति । भूम्याऽअसुरसृगात्माक्कस्वित्कोविद्वांसमुपगा
 त्प्रष्टुमेतत् ॥ पाकःपृच्छामिमनुसाविजानन्देवानामेनानिहितापदानि । वृत्सेवृष्कयेर्धिसप्ततंतुन्वित्बिरेकययऽओ
 त्वाऽऽ ॥ १४ ॥ अचिकित्वान्चिकितुषश्चिदत्रकृवीनृच्छामिविद्वनेनविद्वान् । वियस्तस्तंभषळिमार्जांस्यजस्यरूपे
 किमपिस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयऽईभंगवेडास्यवामस्यनिहितंपदवेः । शीर्ष्णःक्षीरंदुहतेगावोऽअस्यवृत्रिवसानाऽऽऽदुकं

(१२२।८) अथवामस्येति द्विपंचाशहचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाआद्यानामेकचत्वारिंशच्चविश्वेदेवास्तस्याःसमुद्राहल्यस्यावाक्स
 मुद्राक्षरापःशकमयमित्यस्याःशकधूमसोमौत्रयःकेशिनइत्यस्याअभिसूर्यवायवो (केशिनइतिगुणः) चत्वारिवागित्यस्यावाक्इंद्रमित्रमिति
 द्वयोःसूर्योद्वादशप्रथयइत्यस्याःकालचक्रं (अत्रसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं) यस्तइत्यस्याःसरस्वतीयज्ञेनेत्यस्याःसाध्याःसमानमित्यस्याः
 सूर्यः (पर्जन्याभीवा) दिव्यंसुपर्णमित्यस्याःसरस्वान् (सूर्योवा) त्रिष्टुप् द्वादशीपंचदशीत्रयोविंशीएकोनत्रिंशदत्रिंशयेकचत्वारि-
 शीचजगलयः द्विचत्वारिंशीप्रस्तारंपंक्तिःएकपंचाशयनुष्टुप् ।

पदापुः ॥ मातापितरं मृतऽआर्षभाजधीत्यश्रेमनसासंहिजग्मे ।
 युः ॥ युक्तामातासीद्धुरिदक्षिणायाऽअतिष्ठहर्षोवृजनीष्वंतः ।
 तिस्रोमावृत्तीन्पितृन्विश्वदेकऽकृध्वस्तस्थौनेमवर्णाययंति ।
 ॥ १५ ॥ द्वादशानंहितजरायुवर्षेतिचक्रंपरिद्यामतस्य ।
 स्थुः ॥ पंचपादंपितरं द्वादशाकृतिदिवऽआहुः परेऽअर्धपुरीषिणं ।
 रपितं ॥ पंचरिचक्रैपरिवर्तमानेतस्मिन्नातस्थुर्भुवनानिविश्वान् ।
 सनैमिचक्रमज्रं विवावृतऽउत्तानायां दशयुक्तावहंति ।
 जानांससथमाहुरेकजंपळिद्यमाऽऋषयो देवजाऽइति ॥ १६ ॥
 स्त्रियःसतीस्ताऽर्धमेपुंसऽआहुः पश्यदक्षणात्रविचेतदंधः ।
 ष्वित्तसत् ॥ अत्रः परेणपुरऽएनावरेणपदावत्संविश्रतीगौरुदंस्थात् ।
 अंतः* ॥ अत्रः परेणपितरंयोऽअस्थानुवेदपुरऽएनावरेण ।
 येऽअर्वाचस्ताऽउपराचऽआहुर्गैपराचस्ताऽउर्वाचऽआहुः । इन्द्रश्चाचक्रथुः सोमतानिधुरानयुक्ताः जसोवहंति ॥

द्वासुपर्णासयुजासखायासमानंबृक्षंपरिपस्वजाते । तथोरन्यःपिप्लंस्वाहृत्यनंशन्नन्योऽअभिचाकशीति ॥ १७ ॥
 यत्रासुपर्णाऽअमृतस्यभागमनिभेपंविदथाभिस्वरंति । इनोविश्वस्यभुवनस्यगोपाःसमाधीरःपाकमत्राविवेश ॥ यस्मि
 न्बृक्षमध्वदःसुपर्णानिविशंतेसुवतेचाधिविश्वे । तस्येदाहुःपिप्लंस्वाहृत्येतन्नशुद्यःपितरंनवेदं ॥ यद्वायत्रेऽअधि
 गायत्रमाहितंत्रैष्टुभाद्वात्रैष्टुभंनिरतक्षत । यद्वाजगज्जगत्याहितंपदंयऽइत्तद्विदुस्तेऽअमृतत्वमानशुः ॥ गायत्रेणप्रतिमि
 मीतेऽअर्कमर्केणसामत्रैष्टुभेनवाकं । वाकेनवाकंद्विपदाचतुष्पदाक्षरेणमिमतेससवाणीः ॥ जगतासिंधुदिव्यस्तभायद्रथं
 तरेसूर्येपर्थपश्यत् । गायत्रस्यसमिधस्तिस्वऽआहुस्ततोमहाग्ररिरेमहित्वा⁺ ॥ १८ ॥ उपह्वयेसुदुर्धाधेनुमेतांसुहस्तो
 गोधुगुतदोहदेनां । श्रेष्ठंसवंसवित्तासाविषन्नोभीद्धोघर्मस्तदुषुप्रवोचं ॥ हिंक्रुण्वतीवसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसा
 भ्यागात् । दुहामश्विभ्यांऽपयोऽअफ्रयेयंसार्वर्धतामहृतेसौभगाय ॥ गौरमीभेदनुवत्संसिपतंमूर्धानंहिंङ्कृणोन्मात्
 वाऽहं । सुक्काणंघर्मसभिर्वावशानामिमातिमायुंपयतेपयोभिः ॥ अयंसशिक्षेयेनगौरभीवृतामिमातिमायुंध्वसनाव
 धिश्रिता । साचित्तिभिर्निहिचकार्मर्त्यविद्युद्भवतीप्रतिवृत्रिमौहंतं ॥ अनच्छेत्तुरगतुर्जीवमेजद्भुवंमध्यऽआपुस्त्या
 नां । जीवोमतस्यचरतिस्वधाभिरमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ॥ १९ ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपरंचपथिभिश्चरं
 तं । ससत्रीचीःसविपूचीर्वसानऽआवरीवर्तिमुवनेष्वंतः⁺ ॥ यऽईचकारनसोऽअस्यवेदुऽयईदुदर्शहिरुगिश्रुतस्मात् ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ३

॥ २२ ॥

समातुर्योनापरीवीतोऽअंतर्वहुप्रजानिर्ऋतिमाविवेश ॥ द्यौर्मपिताजनितानाभिरत्रवंधुर्मेमातापृथिवीमहीयं । उतान
योश्चस्वोइयोनिरंतरत्रापिताडुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वापरमंतंपृथिव्याःपृच्छामिथत्रुवन्स्यनाभिः । पृच्छा
मित्वावृष्णोऽअश्वस्यरेतःपृच्छामिवाचःपरुसंव्योम ॥ इयंवेद्विःपरोऽअंतःपृथिव्याऽअयंयज्ञोऽवन्स्यनाभिः । पृच्छा
सोमोवृष्णोऽअश्वस्यरेतोब्रह्मायंवाचःपरुसंव्योम ॥ २० ॥ सुसार्धंगर्भामुवन्स्यरेतोविष्णोस्तिष्ठतिप्रदिशाविधर्मणि । अयं
तेधीतिभिर्मनसातेविपश्चितःपरिभुवःपरिभवंतिविश्वतः ॥ नविजानामियादिवेदमस्मिनिण्यःसंनद्धोमनसाचरामि ।
प्रदासाग्न्यथमुजाऽऋतस्यादिद्वाचोऽअश्ववेभागमस्याः ॥ अपाङ्मार्देःतिस्वधयागृभीतोमत्योमत्येनासयौनिः ।
ताशश्वेताविपूचीनावियंतान्युन्यंचिक्व्युर्ननिचिक्व्युरन्य- ॥ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवाऽअधिविश्वेनिषे
दुः । यस्तन्नवेदुकिमुचाकंरिष्यतियऽइत्तद्धिदुस्तऽइमेसमासते ॥ सुयवसाङ्गवतीहिभूयाऽअथोव्ययंभगवंतःस्याम ।
अच्छिष्टणमह्येविश्वदानीपिवशुद्धमुदुक्माचरती ॥ २१ ॥ गौरीभिमायसल्लितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ।
रत्यक्षरंतद्विश्वमुपजीवति ॥ शुक्रमर्थधूममारादपश्यंपिपवतापरऽएनावरेण । उक्षाणंपृथिमपचंतवीरास्तानिधर्माणि
प्रथमान्यासन् ॥ त्रयःकेशिनऽऋतुथाविचक्षतेसंवत्सरेवंपतुऽएकएषां । विश्वमेकोऽअभिचष्टेशचीभिर्घ्राजिरेकस्य

मंडलं १

अनु. २२

॥ २२ ॥

ददशेनरूपं ॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिचिदुब्राह्मणायेमनीषिणः । गुह्यात्रीणिनिहितानेगयंतितुरीयंवाचो
 मनूय्यावदति ॥ इंद्रमित्रंवरुणमग्निमहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् । एकंसद्विप्रवहुधावदंल्यग्नेयमंतारिश्चान
 माहुः ॥ २२ ॥ कृष्णंनियानुंहरयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति । तऽआववृत्रन्त्सदनाहृतस्यादिद्धतेनपृथिवी
 व्युद्यते ॥ द्वादशप्रथश्चक्रमेकंत्रीणिनभ्यानिकऽउतच्चिकेत । तस्मिन्त्साकांत्रिशतानशुकवोपिताःषष्टिनचलाचला
 सः ॥ यस्तेस्तनःशशुयोयोमयोभूर्येनविश्वापुष्यसिवायैणि । योरब्रुधावसुविद्याःसुदत्रःसरस्वतितमिहधातवेकः ॥
 यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधमीणिप्रथमान्यासन् । तेहृनाकंमहिमानःसचतयत्रपूर्वसाध्याःसंतिदेवाः^{१३} ॥ समान
 मेतदुदुकमुच्चैत्यवुचारहभिः । भूमिपर्जन्याजिन्वंतिदिवंजिन्वंत्यग्नयः ॥ दिव्यंसुपर्णवायुसंबृहंतंमपांगर्भेदर्शतमोर्षधी
 नां । अभीपुतोबृष्टिभिस्तरपथंसंस्वतमवसेजोहवीमि ॥ २३ ॥ (१२३१) कयाशुभासवयसःसनीलाःसमान्या
 मरुतःसंभिमिश्रुः । कयामतीकुतऽएतासऽएतेर्चतिशुभंमृषणोवसया^{१४} ॥ कस्यब्रह्माणिजुजुपुयुवानःकोऽअध्वरेमरु
 तऽआववर्त । श्येनोऽईवम्रजतोऽअंतरीक्षेकेनमहामनसारीरमाम ॥ कुतस्त्वमिंद्रमाहिनुःसन्नेकोयासिसत्पतेकिंतऽ

(१२३१) कयाशुभेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवृतीयाद्यथुचामेकादशीवर्ज्यानांमरुतःत्रयोदश्यादितिस्थणामगस्यःशिष्टानामिंद्रऋषिः
 सर्वसूक्तस्यमरुत्त्वानिंद्रोदेवतात्रिष्टुच्छदः ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ३

॥ २३ ॥

इत्था । संपृच्छसेसमराणः शुभानैवोचेत्सन्नो हरिवोयत्सेऽस्मे + ॥ ब्रह्माणिमेतयुः शंसुतासुः शुष्मऽइयतिप्रथतोमेऽअ
दिः । आशासतेप्रतिहर्षत्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ ॥ अतोव्यसंतमेभियुजानाः स्वक्षत्रेभिसुन्वः १ : शुंभमानाः ।
महोभिरतोऽउपयुज्महेन्विद्रस्वधामनुहिनोवृक्ष ॥ २४ ॥ कः १ स्यावोमरुतः स्वधासीघन्मामेकंसमर्धत्ताहिल्ये ।
अहंछुः १ ग्रस्तविपस्तुर्विष्मान्विश्वस्यशत्रोरनमंघत्नैः + ॥ भूरिचकर्षयुज्यैभिरस्मेसमानोभिवृषभपौस्त्रेभिः । भूरीणि
हिकुणवासाशविष्टेद्रुक्त्वामरुतोयद्दशाम । वर्धावृत्रंमरुतऽइंद्रियेणस्वेनुभामेनतविवोवभुवान् । अहमेतामनवेवि
श्वश्चद्राः सुगाऽअपञ्चकरवज्रबाहुः ॥ अनुत्तमातेमघवृक्षकिर्नुनत्वारोऽअस्तिदेवताविदानः । नजायमानोनशतेनजा
तोयानिकरिव्याकृणुहिप्रवृद्ध ॥ एकस्यचिन्मेविश्वः १ स्त्वोजोयानुर्दधुष्वान्कृणवैमनीषा । अहंछुः १ प्रोमरुतोविदानो
यानिच्यवमिंद्रऽइदीशऽएषां ॥ २५ ॥ अमंदन्मामरुतः स्तोमोऽअत्रयन्मेनरः श्रुत्यंब्रह्मचक्र । इंद्रायवृष्णेसुमखायुम
हांसख्येसखायस्तन्वेतनूभिः ॥ एवेदेतेप्रतिमारोचमानाऽअनेष्टुः श्रवऽएपोदर्धानाः । संचक्ष्यामरुतश्चंद्रवर्णाऽअच्छां
तनवेदामऽकृतानां + ॥ कोन्वत्रमरुतोमामहेवः प्रयातनुसर्षाऽरच्छसखायः । मन्मानिचित्राऽअपिवातयंतऽएषांभू
आयहुवुवस्याहुवसेनकारुरसान्चकेमान्यस्मेधा । ओषुवतमरुतोविप्रमच्छेमाब्रह्माणिरिता

॥ २३ ॥

मंडलं १

अनु. २३

वोऽर्चत् ॥ एषवःस्तोमोरुतऽइयंगीमीद्रार्यस्यमान्यस्यक्रोः । एपायासीष्टतन्वेवृयांविद्यामेपंबृजनंजीरदातुं ॥
॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

एकादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि ८ ऋचः १३२ ॥ त्यागः ॥ अश्विम्यामिद. ६ द्यावापृथिवीम्यामिदं १० ऋगुम्यइदं १४ अथायेदं.
३५ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४१ वाक्समुद्राक्षरोन्धइद. (वागन्धइतिवा). शकधूमसोमाभ्यामिद. केश्यग्निसूर्यवायुम्यइदं. वाचइदं सूययिदं. २
कालचक्रायेद. सरस्वत्याइदं. साव्येभ्यइदं पर्जन्याग्निम्यामिदं. सरस्वतइद मरुत्वत. इद्रायेदं. १५ ॥ इतिद्वितीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

तरुवगस्यो मारुतंहिद्वित्रिष्टुवंतंमित्रावरुणयोर्दीक्षितयोर्बृहतीमप्सरसंहृद्वासतीवरेकुंभेरेतोपतत्ततोगस्यव
सिष्ठावजायेतांसहस्रमेकादशार्धैर्द्रायज्ञादशत्रिष्टुवंतंमहोद्यौद्वितीयाविराणनूनंपंचागस्येनैर्द्रहविषिम
रुतामुद्यतइंद्रागस्ययोःसंवादऐंद्रस्तत्राद्यातृतीयाचंद्रवाक्यंचतुर्थीचादौबृहतीतिस्रोतुष्टुभःप्रतिवःपणमारुतं
तुचतस्रौल्यामरुत्वतीयाश्चित्रस्तृचंगायत्रंगायत्ससोनात्वंराजादशमत्सिपळातुष्टुभंतुत्रिष्टुवंतंत्वाद्यास्कंधोत्री
वीर्वामत्सिनआचर्षणिप्राःपंचयद्धस्यापूर्वीःपट्टजायापत्योर्लोपामुद्रायाअगस्यस्यचक्षुचाभ्यौरत्यर्थसंवादंशु
त्वांतेवासीब्रह्मचर्येबृहत्यादीअपश्यद्युवोर्दशाश्विनवैकडुनवाभूदिदमद्यौपष्ठ्यलेत्रिष्टुभौतंयुंजाथांपद् ॥ ४ ॥

हरिःओम् ॥ (१।२३।२) तद्ब्रुवोचामरभसायुजन्मनेपूर्वमहित्वंष्टुषभस्यकृतेवे । ऐधेवयामन्मरुतस्तु विष्वणो
युधेर्वशक्रास्ताविपाणिकर्तन ॥ नित्यंनसुनुंमधुविभ्रतुऽपुकीळंतिक्लीकाविदथेषुष्टुष्वयः । नक्षंतिरुद्राऽअवसानमस्वि
नंनमर्धंतिस्वर्तवसोहविष्कृतं ॥ यस्माऽऽरुमासोऽअमृताऽअरासतरायस्योषंश्चहविषादद्राशुषे । उक्षंत्यसैमरुतोहिताऽ
इवपुरुर्जांसिपयसामयोभुवः ॥ आयेरजांसितविषीभिरव्यत्प्रवऽएवासःस्वयतासोऽअध्रजन् । भयंतेविश्वामर्बना
निहृस्व्याच्चित्रोवोयामःप्रयतास्त्वृष्टिषु ॥ यत्त्वेपयामानुदयत्पर्वतान्दुवोवापुंघनर्याऽअचुच्यतुः । विश्वोवोऽअज्मन्म
यतेवनस्पतीरथीयतीवुग्रजिहीतुऽओषधिः ॥ १ ॥ यूयंनऽऽग्रामरुतःसुचेतुनारिष्टग्रामाःसुमतिपिपर्तन । यत्रावोहि
दुद्रदतिक्रिविदतीरिणातिपश्वःसुधितेववर्हणा ॥ प्रस्कंभदेष्णाऽअनवभ्रराधसोलतुणासोविदथेषुसुष्टुताः । अर्च
त्यर्कमदिरस्वपीतयेविदुर्वीरस्यप्रथमानिपौस्या ॥ इतमुजिभिस्तामभिर्हुतेरघात्पभ्रीरक्षतामरुतोयमावत । जनंयमु
शास्तवसोविरश्चिनःप्राथनांशसात्तनयस्यपुष्टिषु ॥ विश्वानिभद्रामरुतोरथेषुवोमिधस्पृधेवतविषाण्याहिता । असे
ष्वावःप्रपथेषुखादयोक्षोवश्चक्रासमयाविवावृते ॥ भूराणिभद्रानर्थेषुवाहुषुवक्षःसुरुक्मारभसासोऽअंजयः । असेष्वे
ताःपुविषुक्षुराऽअधिवयोनपुक्षान्व्यनुश्रियोधिरे ॥ २ ॥ महांतोमहाविश्वोइविभूतयोदूरेहशोथेदिव्याऽइवस्तुभिः ।

(१।२३।२) तद्ब्रुवोचामेतिपंचदशर्धस्यसूक्त्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतो जगत्स्येद्वे त्रिष्टुभौ ।

मंद्राः सुजिह्वाः स्वरितारऽआसभिः सांमिंश्लाऽइंद्रैः सरतः परिष्टुभः ॥ तद्वः सुजातामरुतो महित्वनंदीर्घवोदात्रमदितेरि
 वत्रतं । इंद्रश्चनत्यजसाविहुणातितज्जनय्यसैसुकृतेऽअराध्वं ॥ तद्वोजामित्वंमरुतः परैर्युगेपुरुयच्छंसममृतासऽआ
 र्वत । अयाधियामनेशुष्टिमाव्यासांकनरोदुंसनैराचिकित्रिरे ॥ येनदीर्घंमरुतः शुशवाभयुष्माकेनपरीणसातुरासः ।
 आयत्तनं नृजनेजनासऽएभिर्द्येभिरुदुभीष्टिमद्यां ॥ एषवः स्तोमोमरुतऽइयंगीमींद्रार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायां
 सीष्टतन्वेवयां विद्यामेपंबृजनं जीरदानुं ॥ ३ ॥ (१२३३) सहस्रंतऽइंद्रोतयोः सहस्रमियोहरिवोगर्तमाः । सह
 संरायोमादयध्वैसहस्रिणऽउपनोयंतुवाजाः ॥ आनोवोभिर्मरुतोयांत्वच्छाज्येष्टेभिर्वावृहद्विदैः सुमायाः । अधयदैयां
 नियुतः परमाः समुद्रस्यचिद्धनर्थतपारे⁺ ॥ मिस्यक्षयेपुसुधिताघृताचीहिरण्यनिर्णिगुपरानऽऋष्टिः । गुहाचरंतीमनु
 षोनयोषासुभावंतीविदुष्यैवसंवाक्⁺ ॥ पराशुभ्राऽअयासौयव्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः । नरोदसीऽअर्पनुदंत
 शोराज्जुपंतवृधंसख्यायदेवाः⁺ ॥ जोषद्यदीमसुर्यासचध्वैविषितस्तुकारोदसीनमणाः । आसुर्येवविघतोरथंगात्वेषप्र
 तीकानभसोनेत्या⁺ ॥ ४ ॥ आस्थापयंतयुवतियुवानः शुभेनिमिंश्लांविदथेषुपुजां । अर्कोयद्वोमरुतोहृविष्मन्गार्थद्वा
 शंसुतसोमोदुवस्यन्⁺ ॥ प्रतंविक्मिवम्योयऽएषांमरुतांमहिमासत्योऽअस्ति । सचायदीर्वृषमणाऽअहंयुः स्थिरा

(१२३३) सहस्रंतइत्येकादशसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतआद्याइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

कक्सं.

अ-२अ.४

॥२५॥

चिज्जनीर्वहतेसुभगाः* ॥ पांतिमित्रावरुणाववुद्याच्चयतऽईमर्यमोऽअप्रशस्तान् । वृतच्यवतेऽअच्युताभ्रवाणिवाद्युधऽ
ईमरुतोदातिवारः ॥ नहीनुवोमरुतोऽअंत्यसेऽआरात्तच्छिच्छवसोऽअंतमापुः । तेधृष्णुनाशवसाशयुवासोणोन्नेषोवृ
षुतापरिष्टुः ॥ वृथमद्येद्रस्यमेष्टव्यंश्वोवोचेमहिसमर्थे । वृथंपुरामहिचनोऽअनद्यन्तत्रऽअनुक्षामरामनुष्यात् ॥ ५ ॥ एष
यज्ञार्थज्ञावःसमनातुतुर्वणिर्धियंविद्योदेव्याऽउदधिध्वे । एषार्थासीष्टतन्वेव्यांविद्यामेष्टवृजनंजीरदातुं ॥ ५ ॥ (११२३।४)
वत्रासोनयेस्वजाःस्वतवसऽइष्टंस्वरभिजायतुघृतयः । सहस्रियासोऽअपांनोर्मर्चऽआसागावोवंधासोनोक्षणिः ॥
सोनयेसुतास्तुसांशवोहृत्सुपीतासोदुवसोनासते । ऐषामसेषुर्भिणीवरारभेहस्तेषुरवादिश्चकृतिश्चसंदधे ॥ सोमा
कादिवऽआवृथाययुरमर्त्याःकशयाचोदतत्मना । अरेणवस्तुविज्ञाताऽअच्युतुर्दुह्वानिचिन्मरुतोभ्राजहृष्टयः ॥
कोवोतमैरुतऽकृष्टिविद्युतोरेज्जित्मनाहन्वेवजिह्वया । धन्वच्युतऽइषांनयामनिपुरुषैर्षाऽअहन्योऽनैतशः ॥ ६ ॥
कोस्विदुस्यरजसोमहरपरंकावरंमरुतोयस्मिन्नायुय । यक्ष्यावथथिथुरेवसंहितंव्याद्रिणापतथत्वेपमर्णवं* ॥ सातिर्न
वोमवतीस्वर्वतीत्वेषाविपाकामरुतःपिपिष्वती । भुद्रावोरुतिःपृणतो नदक्षिणापृथुञ्जयीऽअसुथेवजंजती ॥ प्रतिष्टो
(११२३।४) यज्ञायज्ञेतिदशर्चस्यसृक्तस्यमैत्रावरुणिररगस्त्योमरुतो जगतीअंल्लास्तिस्त्रिष्टुभः ।

मंडलं
अनु- २

॥२५॥

भंतिसिंधवःपविभ्योयद्विभ्यांवाचमुदीरयति । अथसयंतविद्युतःपृथिव्यांयदीधृतंमरुतःप्रुष्णयंति ॥ असूतपृथ्वीर्म
 हूतेरणाथत्वेषमयासांमरुतामनीकं । तेसंस्तरासौजनयंताभ्वमादित्स्वधार्मिषिरांपर्यपश्यन् ॥ एपवःस्तोमोमरुतऽइ
 रंगीर्मीद्वार्यस्यमान्यस्यकारोः । एपायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंबृजनैजीरदानुं ॥ ७ ॥ (११२३।५) महश्चिस्त्वमिद्र
 यतऽपुतान्महश्चिदसित्यजसोवरूता । सनोविधोमरुतांचिकित्वान्स्त्रुन्नावनुज्वतवहिप्रेष्ठा ॥ अयुक्कान्तऽइद्रविश्वकृ
 षीर्विद्वानासोनिष्पिधोमर्त्यत्रा । मरुतांपृत्सुतिहंसमानास्वर्मीह्वस्यप्रधनस्यसातौ+ ॥ अभ्युक्सातऽइंद्रऽऋष्टिरस्मेसने
 म्यभ्वंमरुतोजुनंति । अग्निश्चिद्धिष्मात्सेष्टुशुक्कानापोनद्धीपंदधतिप्रयांसि ॥ त्वंतूनऽइंद्रतर्यिद्राऽओजिष्ठयादक्षि
 णयेवरतिं । स्तुतश्चयस्तेचकनंतवायोःस्तनूनमर्ध्वःपीपयंतवाजैः ॥ त्वेरायऽइंद्रतोशतमाःप्रणेतारःकस्यचिहृतायोः ।
 तेषुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरागांतुयंतीवदेवाः+ ॥ ८ ॥ प्रतिप्रयाहींद्रमीह्वुपोनुन्महःपार्थिवेसदनेयतस्व । अधयदे
 पांपृथुवुधासऽएतास्तीर्थेनार्यःपौस्यानित्सुः+ ॥ प्रतिघोरानामेतानामयासांमरुतांशृण्वऽआयुतामुपुब्दिः । येम
 ल्पिधृतनायंतूमैर्कृणावानंनपतयंतसर्गैः ॥ त्वंमानेभ्यऽइंद्रविश्वजन्धारवामरुक्षिःशुरुधोगोऽअग्नाः । स्तवनेभिःस्तव

(११२३।५) महश्चिदित्यष्टसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्तद्दक्षिणुपद्वितीयाविराट् ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ४

॥२६॥

सेदेवदेवैर्विद्यामेषंबृजनंजीरदांशुं ॥ ९ ॥ (१२३।६) ननुनमस्तिनोश्वःकस्तद्वेदुयदक्षुतं । अन्यस्यचित्तमभिसं
चरेण्यमूताधीतंविनश्यति ॥ किंनऽइंद्रजिघांससिञ्चारोमरुतस्तव । तेभिःकल्पस्वसाधुयामानःसमरणेवधीः ॥
किंनोञ्चारगस्त्यसखासन्नतिमन्यसे । विद्याहितेयथामनोसभ्यमिन्नदित्ससि ॥ अरं कृण्वंतुवेदिसमशिमिधतांपुरः ॥
तत्रामृतस्यचेतनंयज्ञतेतनवावहै ॥ त्वमीशिषेवसुपतेवसूनांत्वंसिन्नाणांमित्रपतेधेष्ठः । इंद्रत्वंमरुङ्गिःसंवदस्वाधुग्रा
शानऽऋतुथाहूर्वाषि ॥ १० ॥ (१२३।७) प्रतिवऽएनानमसाहमेमिसूक्तेनभिक्षेसुमतिंतुराणां । रुराणतांमरुतो
वेद्याभिर्निहेळोद्यत्तविमुचध्वमश्वान् ॥ एषवःस्तोमोमरुतोमस्वान्हृदातुष्टोमनसाधाविदेवाः । उपेमार्यातुमनसाजु
पाणायं हिष्ठानमसऽइंद्रुधासः ॥ सुतासो नो मरुतो मृळ्यंतुतस्तुतो मधवाशं भविष्ठः । ऊर्ध्वानः संतुको म्यावना न्यहा
निविश्वामरुतो जिगीषां ॥ अस्मादहंतं विषादीषमाणऽइंद्राङ्गियामरुतो रेजमानः । युष्मभ्यं हव्यानि शिता न्यासन्ता
न्यारे च कृभामळतानः ॥ येनमानसश्चितयंतऽउष्णव्युष्टिपुशवसाशश्वतीनां । सनो मरुङ्गिष्वभश्रवो धाऽउग्रऽउग्रे
भिःस्थविरःसहोदाः ॥ त्वंपाहींद्रुसहीयसो नृभवा मरुङ्गिरवथातहेळाः । सुप्रकृतेभिःसासहिर्दधानोविद्यामेषंबृजनं
(१२३।६) ननुनमितिपंचस्यसूक्तस्यप्रथमतृतीयाचतुर्थीनामृचामिंद्रोगस्त्यो द्वितीयापंचम्योरगस्त्यऋषिर्द्वो देवताया बृहती
ततस्तिषोऽुष्टुभौलात्रिष्टुप् । (१२३।७) प्रतिवहतिपडुचसूक्तस्यागस्त्यो मरुतः अंत्यानां चतसृणां मरुत्वानिंद्रविष्टुप् ।

मंडलं- १

अनु- २ः

॥२६॥

जीरदानुं ॥ ११ ॥ (११२३१८) चित्रोवोस्तुयामश्चित्रऽजृतीसुदानवः । मरुतोऽअहिमानवः ॥ आरेसावःसु
 दानवोमरुतऽकंजृतीशरुः । आरेऽअरुमायमस्यथ ॥ तृणस्कंदस्यनुविशःपरिचुंफसुदानवः । ऊर्ध्वान्नःकर्तृजीवसे
 ॥ १२ ॥ (११२३१९) गायत्सामनमन्थंभृथथावेरर्चामतद्भवधानंस्वर्वत् । गार्वोधिेनवोवृहिव्यदन्धाऽआयत्सद्वा
 नद्विव्यंविवासान् ॥ अर्चद्दृपावृषभिःस्वेदुहव्यैर्मृगोनाश्चोऽअतियज्जुगर्थात् । प्रमदयुर्मनांगूर्तहोताभरतेमयोमिथुना
 यजन्नः ॥ नक्षद्द्रोतापरिसङ्गमितायन्भरद्भ्रमाशरदःप्रथिव्याः । कंदुदश्वोनयमानोरुवद्भ्ररुंतदूतो नरोदसीचद्भ्र
 क् ॥ ताकूर्मापतरास्मैप्रच्यौत्वानिदेवयंतोभरते । जुजोषदिद्रोदुस्ववर्चानासत्येवसुग्भ्योरथेष्टाः+ ॥ तमुष्टुर्हीडुंयोहृ
 सत्यायःशूरोमधवायोरेथेष्टाः । प्रतीचश्चिद्योधीयान्वृषणान्वववृषश्चित्तमसोविहंता+ ॥ १३ ॥ प्रयदित्यामहिना
 नृभ्योऽअस्यरुरोदसीकक्ष्येङ्नासै । संविष्यऽइद्रोवृजंनभूमाभतिस्वधावोऽओपुशमिवृधां+ ॥ समल्लुत्वाशरसता
 मुराणंप्रपथितंपरितंसयध्वै । सजोषसऽइंडंमदेक्षोणीःसूरिचिघेऽअनुमदतिवालैः ॥ एवाहितेशंसवनासमुद्रऽआ
 पोयत्तऽआसुमदतिद्वीः । विश्वतेऽअनुजोष्योभूद्रोःसूरिश्चिद्यदधिषावेषिजान् ॥ असांसयथासुषखायऽएन
 स्वभिष्टयोनुरानंशंसैः । असद्यथानुऽइद्रोवंदनेष्टासुरोऽनकर्मनयमानऽवृकथा+ ॥ विषर्धसोनुरानंशंसैरस्माकासदि

(११२३१४) चित्रोवइतिवृचस्यसूक्तसमैत्रावरुणिरागस्योमरुतोगायत्री । (११२३१९) गायत्सामेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तसमैत्रावरुणि

द्रोवज्रहस्तः । मित्रायुवोनपूर्णतिष्ठुशिष्टौमध्यायुवऽर्षशिक्षितियज्ञैः+ ॥ १४ ॥ यज्ञोहिष्मैद्रुकधिद्रुंधन्बुहुराणश्चिन्म
नसापरिचर । तीर्थेनाच्छातात्प्राणमोकौदीर्घोनसिद्धमाकृणोत्यश्वा ॥ मोषणऽद्रुद्रात्रपुत्सुदैवैरस्त्रिहिष्मतिशुम्भिन्न
आनौवद्वत्याः सुवितार्यदेवविद्यामेषंबृजन्जीरदानुं ॥ १५ ॥ (१२३१०) एषःस्तोमऽद्रुद्रुभ्यमस्मेऽएतेनगांभुहरिवोविदोनः ।
त्वंसत्यतिर्मघवानस्तरेत्रस्त्वसत्योवसवानःसहोदाः+ ॥ दनोविशऽद्रुद्रमधवाचःससयत्पुरःशर्मशारद्वीदत् ।
ऋगोरपोऽअनवद्याणायूनेवृत्रंपुरुकुत्सायरंधीः ॥ अजावृत्तऽद्रुद्रशरंपलीर्घाच्येभिःपुरुहृतनुं । रक्षोऽअग्निमशुभं
वृद्धरीघृषतामृष्टवाजान् ॥ शेषुद्रुत्तऽद्रुद्रशरंपलीर्घाच्येभिःपुरुहृतनुं । रक्षोऽअग्निमशुभं
यासिपुह्रज्रवाहुः ॥ १६ ॥ जघन्वाऽद्रुद्रमित्रेःरुन्चोदप्रवृद्धोहरिवोऽअदाश्नर । मसूरश्चक्रंभृहताद्रुभीकृभिस्पृधो
वहमानाऽअर्पत्य ॥ रपत्कविरिद्रार्कसालीक्षांदासायोपवर्हणीकः । करत्सिन्धोमघवादानुचिन्नानिर्दुर्योणेकुयवाचुर्ता
धिभ्रत् ॥ सनातातऽद्रुद्रनव्याऽआगुःसहोनभोर्विरणायपूर्वीः । भिनपुरोनभिद्रोऽअदेवीर्नमोवधूरदेवस्वपीयोः+ ॥
रगस्यद्रुद्रस्त्रिष्टुप् । (१२३१०) त्वंपराजेतिदशर्चस्वसूक्तसमैत्रावरुणिरगस्यद्रुद्रस्त्रिष्टुप् ।

त्वं धुनि रं द्रु धुनि मती र्कृ णो रपः सीरान स्वार्थतीः । प्रयत्स मुद्र मति शूर पर्यि पारया तुर्व शृं य दुं स्वस्ति ॥ त्वमस्माकमिन्द्र वि
 श्वं यं स्याऽअवृ कर्तमो नुरां नृपाता । सनो विश्वासां स्पृधा संहो दा विद्या मे पं वृ ज न जी र दानुं ॥ १७ ॥ (१२३११) म
 त्स्य पाथिते महूः पात्रं स्ये वह रि वो मत्सरो मर्दः । वृपति वृष्णऽइं दुर्वा जी स ह्रस्व सार्तमः ॥ आनस्ते गंतु मत्सरो वृपाम दुो च रे
 प्यः । सहावांऽइं द्रसानुसिः पृतना पाळ मर्त्यः ॥ त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मद्रु पोरथं । सहावां दस्यु मद्रु तमोषः पात्रं न शो
 चिषां ॥ सुपायसूयी कवे च कमी शानुऽओर्जसा । वहुशुष्पाय वृधं कुत्सं वात स्याश्वैः ॥ शुष्मिन्तमो हिते मवो ह्युष्मिन्तमऽ
 उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवो विदां मंसीष्ठाऽअश्वसार्तमः ॥ यथापूर्वैभ्यो ज रि त्भ्यऽइं द्रमयऽइवापो न तृव्यते वभूथ । ता
 मनुत्वा सि वि दे जो हवी मि वि द्या मे पं वृ ज न जी र दानुं ॥ १८ ॥ (१२३१२) मत्सिनो वस्यऽइष्टयऽइं द्रमिन्द्रो वृपा विश ।
 ऋघायमाणऽइन्वसि शत्रु मंति न विं दसि ॥ तस्मिन्ना वे शया गि रो यऽएकश्च र्पणीनां । अनुस्वधाय मूष्यते य वं न च क्तं पृच्छुषां ॥
 यस्य विश्वा नि हस्तयोः पंच क्षि ती नां वसु । स्याश्वय स्वयोऽअस्मद्भुग्दिव्ये वा द्वा नि र्जि हि ॥ असुन्वतं समं ज हि दू णा शृं यो न ते
 मयः । असभ्यं मस्य वे दं न दृ ष्टि सु रि श्चि दो हते ॥ आवो यस्य द्वि व ह सो केषु सानु प ग सं त् । आजा विं द्रं स्ये वु प्रा वो वा जेषु

(१२३११) मत्स्यपाथीति पट्टचस्य सूक्तस्य मैत्रावरुणिरगस्त्य इंद्रे तुष्टुप आधास्कं बोत्रीवा अत्यात्रिष्टुप् । (१२३१२) मत्सि
 चरुति पट्टचस्य सूक्तस्य मैत्रावरुणिरगस्त्य इंद्रे तुष्टुवंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं-

अ.२अ.४

॥ २८ ॥

वाजिनं ॥ यथापूर्वैभ्योजरित्भ्यऽइंद्रमयऽइवापोनृत्यतेवभूथ । तामनुत्वानि विदंजोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदं
नुं ॥ १९ ॥ (१।२३।१३) आचर्षणिप्राद्वपभोजनानं राजा कृष्टीनां पुरुहूतऽइंद्रः । स्तुतः श्रवस्यन्नवसोपमद्रिग्यु
क्त्वाहरीवृपणाय ह्यवाङ् ॥ येते वृषणो वृषभासऽइंद्रब्रह्मयुजो वृषथासोऽअर्थाः । तौऽआतिष्ठते भिराया ह्यवाङ्
वामहेत्वामुतऽइंद्रसोमे ॥ आतिष्ठरथं वृषणं वृषयते सुतः सोमः परेषिक्तामधूनि । युक्त्वा वृषभ्यां वृषभक्षितीनां हरिभ्यां
याहिप्रवतोपमद्रिक् ॥ अयं यज्ञो देव्याऽअयं मिथेऽइंद्रमा ब्रह्माण्ययमिंद्रसोमः । स्त्रीर्णवहिरालुशं क्रयार्थं हि पिबानि
नजीरदनुं ॥ २० ॥ (१।२३।१४) यद्धस्यात्ऽइंद्रश्शुष्टिरस्त्रियथावभूथजरित्भ्यऽइंद्रः । नद्याराजेंद्रऽआदभन्नोयानुस्वसाराकृण्वंत्यो नौ । मानः कामं मह्यं
तुमाघृग्विश्वातेऽअस्यां पर्यर्षऽआयोः ॥ जेतानृभिरिंद्रः पृसुशूरः श्रोता हवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथं द्राशुर्षऽउ
काऽअवेपुन्नामन्नऽइंद्रः सख्यावयंश्च ॥ एवानृभिरिंद्रः पृसुशूरः श्रोता हवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथं द्राशुर्षऽउ
ते विवाचिसत्राकुरो यजमानस्य संसः ॥ त्वयावयंमघवनिंद्रशत्रून्नुभिव्याममहूतो मन्यमानान् । त्वं ज्ञाता त्वमुनो वृधेभू
(१।२३।१३) आचर्षणिप्राद्वपभोजनानं राजा कृष्टीनां पुरुहूतऽइंद्रः । स्तुतः श्रवस्यन्नवसोपमद्रिग्यु
क्त्वाहरीवृपणाय ह्यवाङ् ॥ येते वृषणो वृषभासऽइंद्रब्रह्मयुजो वृषथासोऽअर्थाः । तौऽआतिष्ठते भिराया ह्यवाङ्
वामहेत्वामुतऽइंद्रसोमे ॥ आतिष्ठरथं वृषणं वृषयते सुतः सोमः परेषिक्तामधूनि । युक्त्वा वृषभ्यां वृषभक्षितीनां हरिभ्यां
याहिप्रवतोपमद्रिक् ॥ अयं यज्ञो देव्याऽअयं मिथेऽइंद्रमा ब्रह्माण्ययमिंद्रसोमः । स्त्रीर्णवहिरालुशं क्रयार्थं हि पिबानि
नजीरदनुं ॥ २० ॥ (१।२३।१४) यद्धस्यात्ऽइंद्रश्शुष्टिरस्त्रियथावभूथजरित्भ्यऽइंद्रः । नद्याराजेंद्रऽआदभन्नोयानुस्वसाराकृण्वंत्यो नौ । मानः कामं मह्यं
तुमाघृग्विश्वातेऽअस्यां पर्यर्षऽआयोः ॥ जेतानृभिरिंद्रः पृसुशूरः श्रोता हवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथं द्राशुर्षऽउ
काऽअवेपुन्नामन्नऽइंद्रः सख्यावयंश्च ॥ एवानृभिरिंद्रः पृसुशूरः श्रोता हवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथं द्राशुर्षऽउ
ते विवाचिसत्राकुरो यजमानस्य संसः ॥ त्वयावयंमघवनिंद्रशत्रून्नुभिव्याममहूतो मन्यमानान् । त्वं ज्ञाता त्वमुनो वृधेभू

॥ २८ ॥

मंडलं १

अनुः

यद्धस्यात् इति पंचस्य सूक्तस्य मैत्रावरुणि

विद्यामेषं वृजं जीरदानुं ॥ २१ ॥ (११२३१५) पूर्वीरंहंशरदः शश्रमाणाद्रोपावस्तोरुपसोजरयंतीः । मिनात्तिश्रि
 र्थजरिमातनूनामथ्यनुपलीवृषणोजगम्युः ॥ येचिच्छिपूर्वेऽऋतसापुऽआसन्त्साकंदेवेभिरवदन्नतानि । तेचिदवास्तुर्न
 हंतमापुःसमनुपलीवृषभिर्जगम्युः ॥ नमृषांश्रांतंयदवतिदेवाविश्वाऽइत्सृधोऽअभ्यश्रवाव । जयावेदत्रशतनीथमा
 जिचत्संभ्यंचामिथुनावभ्यजाव ॥ नदस्यमारुधतःकामऽआर्गञ्चितऽआजतोऽअमुतःकुतश्चित् । लोपांमुद्रावृषणंनी
 रिणातिधीरुमधीराधयतिश्वसंतं ॥ इमंनुसोमंतितोहृत्सुपीतमुपब्रुवे । यत्सीमार्गश्चक्रमातत्सुमृळुपुलुकामोहिम
 ल्यैः ॥ अगस्त्यःखनमानःखनित्रैःप्रजामपत्यंवलमिच्छमानः । उभौवर्णावृषिरुग्रःपुपोषसत्यादेवेभ्यश्चिषोऽजगाम
 ॥ २२ ॥ (११२४११) युवोरजांसिसुयमासोऽअश्वारथोयद्वांपर्यणीसिदीर्यत् । हिरण्यवांपवयःप्रुपायन्मध्वःपि
 वंताऽऽषसःसचेथे ॥ युवमत्यस्यावनक्षथोयद्विपत्मतो नर्थस्यप्रयज्योः । स्वसायद्द्वीविश्वगूर्तीभरतिवाजायेद्द्वेमधुपा
 विषेच ॥ युवंपयऽऽस्त्रियायामधत्तंपृक्कमामायाभवपूर्व्यगोः । अंतर्ध्वनिनोवामृतपसूह्वारो नश्चिर्नजतेहृविष्मान् ॥
 युवंहर्षमधुमंतमत्रयेपोनक्षोदोवृणीतमेषे । तद्दानरावश्विनापश्वऽइष्टीरथ्येवचक्राप्रतियंतिमध्वः ॥ आवांद्दानाय

रगस्त्यंद्द्रस्त्रिष्टुप् । (११२३१५) पूर्वीरहमितिपठुचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरास्त्यः आद्ययोर्द्वयोर्लोपांमुद्राकृषिकांलयोर्द्वयोरगस्त्यांतेवासी
 ब्रह्मचारीऋषिः सर्वासांरतिर्देवतात्रिष्टुपंचमीदृहवी । (११२४११) युवोरजांसीतिदर्शस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरास्त्योश्चिनोत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. २२. ४

॥२९॥

ववृतीयदङ्गागोरोहेणतौभ्योनजिभिः । अपःक्षोणीसचतेमाहिनावांजुणोवामक्षुरंहसोयजत्रा ॥ २३ ॥ नियद्युवेथेनि
सुतःसुदानुऽउर्पस्वधाभिःसृजथःपुरंधि । मेषेष्टदालोनसरिरामहेददेदुब्रतोनवाजं ॥ व्यंचिच्छिवांजरितारःसत्या
वृन्विरुद्रस्यप्रस्रवणस्यसालौ । अधाचिच्छिष्माश्विनानिद्यापाथोहिष्मावृषणावंतिदेवं ॥ युवांचिच्छिष्माश्विनावनु
थोमनुषोनहोता । धत्तंसुरिभ्यऽउतवास्वभ्यंनसत्यारथिषाचःस्याम ॥ तंवारंथव्यमद्याहुवेमुस्तोमैरश्विनासुविताय
दुश्चिनीथोऽध्यां । अयंवांयज्ञोऽअकृतप्रशस्तिवसुधितिऽअविताराजनानां ॥ आवामश्वोसःशुचयःपयस्यावातरंहसो
दिव्यासोऽध्याः । मनोजुबोवृषणोवीतपृष्ठाऽएहस्वराजोऽअश्विनावहंतु ॥ इहेहजातासमवावशीतामरेपसातुन्वाऽसु
वितायगम्याः । वृष्णःथातारामनसोजवीयानहंपूर्वोजुतोधिष्यथायः+ ॥ आवांरथोवनिर्नमृत्वान्त्सप्रवधुरःसु
नामभिःस्वैः । जिष्णुर्वीमन्यःसुमखस्यसरिद्विवोऽअन्यःसुमर्गःपुत्रऽऊहे ॥ प्रवांनिचेरुःककुहोवशोऽअनुपिशंगरूपः
सदनानिगम्याः । हरीऽअन्यस्यपीपयंतुवजैर्मथराजोऽस्यश्विनाविधोषैः ॥ २४ ॥ प्रवांशुशुर्द्वान्वृषभोनिःषाद्रपूर्वा
(१२४२) कदुप्रेषावितिनवंचस्रसूक्तसमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

मंडलं १

अनु. २६

॥२९॥

रिषश्चरतिमर्ध्वऽङ्गणन् । एवैरन्यस्वपीपर्यतवाजैर्वपतीरूध्वानिद्यौनऽध्यागुः ॥ असर्जिवांस्थविरावेधसागीर्वाह्विऽअ
 ध्विनात्रेधाक्षरती । उपस्तुताववतंनार्धमानंयामन्नयामन्ष्टुतंहवमे ॥ उतस्यावांरुशतोवप्ससोगीस्त्रिवहिपिसदसि
 पिव्वतेनून् । वृषवांमेघोवृषणापीपायगोर्नसेक्रेमनुषोदशस्यन् ॥ युवांपेवाध्विनापुरेधिरग्निमुपानर्जरतेहृविष्मा
 न् । हुवेयद्वावरेवस्यागृणानोविद्यामेषंबुजर्नजीरदानुं ॥ २६ ॥ (१२४३) अर्धुद्विदंवयुनमोषुभृषतारथोवृष
 ण्वान्मदतामनीषिणः । धियंजिन्वाधिष्ण्याविशपलावसूद्विवोनपातासुकृतेशुचिब्रता ॥ इद्रतमाहिधिष्ण्यामरुत्तमा
 इस्नादंसिष्ठार्थ्यार्थीतमा । पूर्णैरथंवहेथेमध्वऽआचितंतेनद्रांसांसुपर्याथोऽअध्विना ॥ किमत्रदस्त्राकृणुथःकिमा
 साथेजनोयःकश्चिदहविर्महीयते । अतिकमिष्टंजुरतंपणेरसंज्योतिर्विप्रायकृणुतंवचस्यवे ॥ जंभयतमभितोरार्यतःशु
 नोहृतंमृधोविदथुस्तान्यध्विना । वाचवाचंजरितूरुलिनीकृतमुभाशंसनासत्यावतंमम ॥ युवमेतंचक्रथुःसिंधुषुषुवमा
 त्मन्वतंपक्षिणंतौश्यायकं । येनदेवत्रामनसानिरूहथुःसुपसुनीपेतथुःक्षोदसोमहः+ ॥ २७ ॥ अवविद्धंतौश्र्यमस्वंबं
 तरनारंभणेतमसिप्रविद्धं । चतस्रोनावोजलस्यजुष्टाऽउद्रध्विभ्यामिपिताःपारयंति ॥ कःस्विद्धुक्षोनिष्ठितोमध्वेऽ
 अर्णसोयंतौश्र्योर्नाधितःपर्यपस्वजत् । पूर्णामुगस्यपतरोरिवारभुऽउदध्विनाऽऊहथुःश्रोमतायकं+ ॥ तद्दोनरानास

(१२४३) अभूदिदमित्यष्टचस्यसूक्तस्यैत्रावरुणिरगस्योध्विनौजगतीपष्यत्येवमिष्टुभौ ।

त्यावनुष्याद्याह्मासानासऽउचथमवोचन् । अस्मादुद्यसदसःसोम्यादाविद्यामेपंबुजनंजीरदानुं ॥ २८ ॥ (१।२४।४)
 तंयुजाथामनसोयोजवीयाञ्जिवधुरोवृषणायस्त्रिक्रः । येनोपयाथःसुकृतोदुरोणंत्रिधातुनापतथोविनपुणैः+ ॥ सुवृ
 द्रथोवर्ततेयज्ञभिक्षांयत्तिष्ठथःऋतुमंतानुपक्षे । वपुर्वपुष्यासचतामियंगीद्विचोदुहित्रोषसासचे ॥ आतिष्ठतंसुवृत्तयो
 रथोवामनुब्रतानिवर्ततेहृविष्मान् । येनरानासत्येष्यथैवृत्तियाथस्तनयायत्मनेच ॥ मावांबुकोमाबुकीरादधर्षिन्मा
 परिवर्तमुतमातिधक्तं । अयंवाभागोनिहितऽइयंगीर्दस्त्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ शुवांगोत्तमःपुरुमीढ्वोऽअत्रिदस्त्राह
 वृतेवसेहृविष्मान् । दिशंदिष्टासृजयेवयंतामेहवनासत्योपयात् ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्वि
 नावधायि । एहयांतंपृथिभिर्देवयानैर्विद्यामेपंबुजनंजीरदानुं ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥
 द्वादशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १८ ऋचः १४२ ॥ त्यागः ॥ मरुच्चइदं. १५ इन्द्रयेदं. २० इन्द्रयेदं. १३ रुद्रमरुच्च-
 इदं. २ मरुच्चतइन्द्रयेदं. ४ मरुच्चइदं. ३ इन्द्रयेदं. ४५ रत्याइदं. ६ अधिम्यामिदं. ३३ ॥ इतिद्वितीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥
 तावांकतरैकादशद्यावापृथिवीयमानोवैश्वदेवंपितुंन्वन्नस्तुतिर्गायत्रैत्वाद्यानुष्टुब्गभोर्वृतीयांत्येपंचमयाद्याश्चत
 स्रोनुष्टुभोत्याबृहतीवासमिद्धआप्रियोशेनयाष्टावाग्नेयमनर्वाणंवाहसत्यंक्रकतःशोळशोपनिपदसृणसैर्यथानु
 (१।२४।४) तंयुजाथामितिपहुचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरागस्त्योश्चिनोत्रिष्टुप् ।

दुर्भविषशंकावानगस्त्यः प्राब्रवीद्दशम्याद्याश्च तिस्रो महापंचकयो महावृहतीचय आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्गवः शौनको भवत्सगृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत्त्वमग्नेजागतं वयं नेन सप्तो नासमिद्ध एकादशाप्रसप्तमीजगतीहुवेनवसोमाहुतिर्भागीवोहं होताष्टावानुष्टुर्भमिमांमेगायत्रं हि श्रेष्ठं षड्जाजयन्निवांत्यानुष्टुप् ॥ १ ॥
हरिः ३ ओम् ॥ (१२४५) तावामृधतावपरं हुवेमोच्छंल्यामुपसिवाहिरुक्थैः । नासत्याकुहचित्तं तावयो द्विवोन

पातासुदास्तराय+ ॥ अस्मेऽक्रुष्टुवृषणामादयेथासुत्पर्णाहंतमम्यार्मदता । श्रुतं मेऽअच्छौकिभिर्मतीनामेष्टानरानि
चेताराचकणैः ॥ श्रियेषूपन्नियुक्तेवदेवानासत्यावहंतुंसूर्यायाः । वच्यंतेवांककुहाऽअप्सुजातायुगाजणैर्ववरुणस्यभू
रैः ॥ अस्मेसावांमाध्वीरातिरंस्तुस्तोमं हिनोतं मान्यस्यंकारोः । अनुयद्वाश्रवस्यासुदानूसुवीर्यायचर्षणयोमदति ॥ ए
षवांस्तोमोऽअश्विनावकारिमानेभिर्मघवानासुवृत्कि । यातं वतिस्तनयायुत्सनेचागस्त्येनासत्यामदता ॥ अतारिष्मत्
मसस्यारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपृथिनैर्विद्यामेषंपृजनंजीरदंतुं ॥ १ ॥ (१२४६)
कृतरापूर्वाकृतरापरायोः कथाजातेकवयःकोविवेद । विश्वंतमनाविभृतोयद्भूनामवितर्तेऽअर्हनीचक्रियेव ॥ भूर्गुद्वेऽ
अचरंतीचरंतंपृङ्गंभमपदीदघाते । नित्यं नसूनुंपित्रोरुपस्थेद्यावावर्क्षंतंपृथिवीनोऽअभ्वात् ॥ अनेहोद्वात्रमदितेरनुर्व

(१२४५) तावामिति षड्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्चिनौत्रिष्टुप् । (१२४६) कतरयेकादशचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यो

वाऽइवेरते ॥ ६ ॥ त्वेपितोमहानां देवानामनोहितं । अकारि चारुकेपुनातवाहिमवसावधीत् ॥ यदुदोपितोऽअजं
 गन्विष्वस्वपर्वतानां । अत्राचिन्नोमधोपितोरभक्षार्यगम्याः ॥ यदुपासोषधीनांपरिशामारिशामहे । वातापेपीवुऽइम्भ
 व ॥ यत्तसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे । वातापेपी० ॥ कुरंभऽओषधेभवपीवोवृकऽउदारुथिः । वातापेपी० ॥
 तंत्वाव्यंपितोवचोभिर्गवोनहृव्यासुधृदिम । देवेभ्यस्त्वासधुमादमसभ्यंत्वासधुमादं ॥ ७ ॥ (१२४१९) समि
 द्रोऽअधराजसिदेवोदेवैः सहस्रजित् । दूतोहुव्याकविवह ॥ तदूनपाहुतंयतेमध्वयज्ञः समज्यते । दधत्सहृस्त्रिणीरि
 षः ॥ आजुह्वानो नऽईव्यो देवाऽआवक्षियज्ञियान् । अग्नेसहस्रसाऽअसि ॥ प्राचीनंबुर्हिरोजसासहस्रवीरमस्तृणन् ।
 यत्रादित्याविराजंथ ॥ विराडसन्नाड्विभ्वीः प्रुभ्वीर्बृह्वीश्चभूर्यसीश्चयाः । दुरोधृतान्यक्षरन् ॥ ८ ॥ सुरुकमेहिसुपेश
 साधिश्त्रियाविराजतः । उषासावेहसीदतां ॥ प्रथुमाहिसुवाचसाहोतारुदैव्याकवी । यज्ञनौयक्षतामिमं ॥ भारती
 कूसरं स्वतिथावः सर्वाऽउपब्रुवे । तानश्चोदयतश्चिये ॥ त्वष्टारूपाणिहिप्रभुः परून्विश्वान्त्समानजे । तेषानः स्फाति
 मार्यज ॥ उपत्सन्त्यावनस्पतेपाथो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हृव्यानि सिष्वदत् ॥ पुरोगाऽअग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते ।
 (१२४१९) समिद्धइत्येकादशर्चससूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइभस्तनूनापादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारुषासानक्तादेव्योहोतारौसरस्वतीका
 भारत्यस्त्वष्ट्रावनस्पतिस्वाहाकृतयइति क्रमेण देवताः गायत्रीच्छंदः ।

स्वाहाकृतीशुरोचते ॥ ९ ॥ (१२४।१०) अग्नेनयऽसुपथारयेऽअस्मान्विश्वानिदेववयुनानि विद्वान् । ययोध्यं१
 स्मज्जुहुराणमेनोभूर्यिंष्टानमऽउत्किंविधेम ॥ अग्नेत्वंपरयानव्योऽअस्मान्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा । पूश्चपृथ्वी
 बहुलानऽउर्वीभवातोकायुतनयायशयोः+ ॥ अग्नेत्वमसद्युयोच्यमीवाऽअर्नमित्राऽअभ्यसतकृषीः । पुनरसभ्यंसु
 चितायदेवक्षांविश्वेभिरसृतेभिर्यजत्र ॥ पाहिनोऽअग्नेपायुभिरजसैरुतप्रियेसदनऽआशुशुक्लान् । मातैभ्यंजरितारंय
 विष्णूनंविदुन्मापरंसहस्वः ॥ मानोऽअग्नेवसृजोऽअघायविष्वेवरिपवेदुच्छुनाथै । मादृत्वतेदशतेमादतेनोमारीषते
 सहसावन्परदाः ॥ १० ॥ विघृत्वावोऽऋतजातयंसद्गणानोऽअग्नेतन्वेऽवकूथं । विश्वाद्रिश्नोरुतवानिनित्सोरभि
 ह्रुतामसिहिदेवविष्पद् ॥ त्वतोऽअग्नाऽउभयान्विविद्धान्वेपिप्रपित्वेमनुषोयजत्र । अभिपित्वेमनवेशास्योभूर्सर्मजे
 न्यऽउश्शिग्भिर्नाक्रः+ ॥ अवोचामनिवर्चनान्यस्मिन्मानस्यसुतुःसहसानेऽअग्नौ । वयंसहस्रमृषिभिःसनेमविद्यामोपबृ
 जनजीरदांशुं ॥ ११ ॥ (१२४।११) अनर्वाणंवृषभंसुद्रजिह्वं बृहस्पतिवर्धयानव्यमर्कैः । ग्राथान्यःसुरुचोयस्यद्वे
 वाऽआशुण्वंतिनर्वमानस्यमतीः ॥ तमत्वियाऽउपवाचःसचंतेसर्गोनयोदेवयुतामसर्जि । बृहस्पतिःसहजोवरांसिवि
 भ्वाभवत्समंतेमातरिश्वा ॥ उपस्तुतिंनर्मसुऽउद्यतिंचश्लोकंयसत्सवितेवप्रवाह । अस्यक्रत्वाहुन्योऽयोऽअस्तिमगोन
 (१२४।१०) अग्नेनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरास्योभिबिष्टुप् । (१२४।११) अनर्वाणमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरास्यो

कक्त्वं.

अ. २ अ. ५

॥ ३ ॥

भीसोऽअरक्षस्तुविष्मान् ॥ अस्यश्लोकोद्विवीयतेष्टिव्यामत्योनयंसद्यक्षश्चिचैताः । मृगाणांनहेतयोधंतिचेमाबुह
स्पतेरहिंसायोऽअभिघ्नन् ॥ यत्वादेवोस्त्रिकंमन्यमानाःपापाभद्रमुपजीवतिपञ्चाः । नदब्धेइअनुददासिवामंबुहस्प
तेचयसऽइलियारं ॥ १२ ॥ सुप्रैतुःसयवसोनपथादुनिंयंतुःपरिप्रीतोनमित्रः । अनुवाणोऽअभियेचक्षतेनोपीवृताऽ
अपोण्वंतोऽअस्थुः ॥ संयंस्तुभोवनयोनयंतिस्मद्रंनस्रवतोरोधचक्राः । सविद्वोऽप्रभयंचष्टेऽअंतर्बुहस्पतिस्तरऽआप
नुं ॥ १३ ॥ (१२४।१२) कंकतोनकंकतोथोसतीनकंकतः । सनःस्तुतोवीरवद्भ्रातुगोमद्विद्यामेषंबुजनंजीरदा
न्हंत्यायत्यथोहंतिपरायती । अथोऽअवमृतीहंल्यथोपिनष्टिपिषती ॥ शरासःकुशरासोदुर्भासःसैर्याऽजुत । अहृष्टां
ऽअहृष्टवैरिणाःसर्वेसाकंन्यलिप्सत ॥ निगावोगोष्ठेऽअसदुन्निमृगासोऽअविक्षत । निकेतवोजनानान्येहृष्टाऽअलि
प्तत ॥ एतऽजुत्येप्रत्यहश्चन्यदुषंतस्कराऽइव । अहृष्टाविश्वहृष्टाःप्रतिबुद्धाऽअभूतन ॥ १४ ॥ द्यौर्वैःपितामृथिवी
मातासोमोभ्रातादितिःस्वसा । अहृष्टाविश्वहृष्टास्तिष्ठतेत्यतासुकं ॥ येऽअस्यायेऽअंग्याःसचीकायेप्रकंकताः । अहं
द्याःकिंचनेहवःसर्वेसाकंनिजस्यत ॥ उत्पुरस्तात्सूर्येऽएतिविश्वहृष्टोऽअहृष्टहा । अहृष्टान्तसर्वोन्जुंभयन्तसर्वाश्चयातुधा
बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् । (१२४।१२) कंकतइतिपोळशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरारस्त्योमृणसूर्याजुष्टुप्रदशस्याद्यास्तिशोमहापंक्तयस्त्रयोदशी

मंडलं १

अनु. २४

॥ ३ ॥

न्यः ॥ उदपसदसौसूर्यैः पुरुषिश्वा निज्वर्षेन । आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टोऽहट्टहा ॥ सूर्ये विषमासजा मिहति सूरौ
 वतोगेहे । सोचिन्नुनमरातिनोव्यमरामारेऽअस्य योजनं हरिषामधुत्वामधुलाचकार ॥ १५ ॥ इयत्ति कारशकुंतिकासका
 जघासते विपं । सोचिन्नुनमराति ० ॥ त्रिःसप्तविंशत्पुलिंगुकावियस्यपुष्पमक्षन् । ताश्चिन्नुनमरंति ० ॥ नवानानवतीनां विप
 स्यरोपुपीणां । सर्वांसामग्रभुंनामारे ० ॥ त्रिःसप्तमथुर्यैः सप्तस्वसारोऽअभ्रुवः । तास्ते विपं विजश्चिरऽउडकंकुंभिनीरिव ॥
 इयत्तकः कुंभुकस्तकंभिनुइयदमना । ततो विपं प्रवावृत्ते पराचीरनुसंवतः ॥ कुंभुकस्तदंब्रवीद्भिरेः प्रवर्तमानुकः । वृश्चिक
 स्यारसंविपमरंसंवृश्चिकते विपं ॥ १६ ॥ (इतिशातर्चिनं प्रथमं मंडलं ॥ अत्र सूक्तानि १९१) ॥ ॥ परिशिष्टं ॥ मा
 विभेर्नमैरिष्यसिपरैत्वापामिसर्वतः । घनेनहन्मिदृश्चिकमाहिदंडेनागतं ॥ आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुवलेन च । गुरु
 उपक्षनिपातेन भूमिगच्छमहायशाः ॥ गुरुडस्यजातेमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपितामहीसर्वांसैलव नुकान
 ना ॥ गगनंनष्टं चंद्रार्कं ज्योतिपनप्रकाशते । देवताभयभीताश्चमारुतौ न सुवार्यतिमारुतौ न सुवार्यत्यौ नमः ॥ भोसर्पभ
 द्रभद्रतेदूरंगच्छमहायशाः । जनमेजयस्य यज्ञातेऽआस्तीकवचनं संसर ॥ आस्तीकवचनं श्रुत्वायुः सपौननिवर्तते । शत
 धाभिद्यते मूर्ध्नि शिवं शकृत्फलं यथा ॥ नर्मदायै नमः प्रातर्नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदेतुभ्यंत्राहिमा विपसर्पतः ॥

महावृहती (विपन्नसूक्तं) ।

यो जरुत्कारुणा जातो जरुत्कन्यां महायशाः । तस्य सर्पापभद्रं ते दुरंगच्छमहायशाः ॥ १ ॥ (२।१।१) त्वमग्नेद्यु
 भिस्त्वमाद्युशुक्षुणिस्त्वमध्वस्त्वमश्मनस्परि । त्वं नैभ्यस्त्वमोर्षधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥ तव शिहोत्रं तव
 पोत्रमूत्विद्यं तव नेष्टूत्त्वमग्निहंतायतः । तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्माचारिणो ह्यपतिश्च नोदमे ॥ त्वमग्नेऽद्रोष्टुपभः स
 तामसित्वं विष्णुरुगुगायो नमस्यः । त्वं ब्रह्महारयि विद्मह्यणस्पते त्वं विधतः सचसेपुरंध्या ॥ त्वमग्नेराजावरुणो धृतव्रतस्त्वं
 मित्रोर्भवसि दुस्सऽईर्द्ध्यः । त्वमर्थमास त्पतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देवभाज्युः[†] ॥ त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव प्रा
 वो मित्रमहः सजात्यं । त्वमाशुहेमारि ये स्वश्व्यं त्वं नृशर्धोऽसि पुरुवसुः ॥ १७ ॥ त्वमग्ने रुद्रोऽअसुरो महो दिवस्त्वं
 शर्धो मारुतं पूक्षऽईशिपे । त्वं वा तैरुणैर्योसि शंगयस्त्वं पूपा विधतः यासि नुत्मना ॥ त्वमग्ने रुद्रविणो दाऽअरुं कृते त्वं देवः
 स वितारं ब्रुधाऽअसि । त्वं भगो नृपते वस्वऽईशिपे त्वं पायुर्दमे यस्ते विधत् ॥ त्वामग्ने दमऽआविशपतिं विशस्त्वां राजा
 नं सुविदत्रं जते । त्वं विश्वानि स्वनीकपत्यसे त्वं सहस्राणि शता दशप्रति ॥ त्वामग्ने पितरमिष्टिभिर्नरस्त्वां भ्रात्राय
 शभ्या तनुरुचं । त्वंपुत्रो भवसि यस्ते विधुत्त्वं सर्वासु शेषः पास्याधुपः ॥ त्वमग्नेऽकमुराके नमस्यं स्त्वं वाजस्यक्षुमतो
 रायऽईशिपे । त्वं विश्वास्यनुदक्षिद्वा वने त्वं विशिधुरसि यज्ञमालनिः ॥ १८ ॥ त्वमग्नेऽअदितिं देवदाशुपे त्वं होत्रा भारती

(२।१।१) (अथगात्सर्मदे द्वितीये मंडले चतस्रोऽनुवाकाः) ॥ त्वमग्ने इति पौळशसूक्तस्य शौनकोत्समदोमिर्जगती ।

वर्धसेगिरा । त्वमिळाशुतहिंमासिदक्षसेत्वंवृत्रहावसुपतेसरस्वती ॥ त्वमग्नेसुभृतऽउत्तमंयस्तवस्याह्वेवर्णऽआसंह
 शिश्रियः । तंवाजःप्रतरणोबृहन्नसित्वंरथिर्वहुलोविश्वतस्पृथुः+ ॥ त्वामग्नऽआदित्यासऽआस्यं१त्वांजिह्वांशुचयश्च
 क्रिरेकवे । त्वांरतिपाचोऽअध्वरेषुसश्चिरेत्वेदेवाहविरदंत्याहुतं ॥ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृतासोऽअहुहऽआसादेवाहवि
 रदंत्याहुतं । त्वयामतीसःस्वदंतऽआसुतित्वंगभेधीरुधांजशिपेशुचिः ॥ त्वंतान्संचप्रतिचासिमज्जनाभेसुजातप्रचदे
 वरिच्यसे । पृक्षोयदन्नमहिनावितेभुवदनुद्यावापृथिवीवीरोदसीऽउभे+ ॥ येल्लोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेशसमभेरातिमुपस
 जंतिःसूर्यः । अस्मान्चतांश्चप्रहिनेपिवस्यऽआवृहद्वदेमविदथेसवीराः ॥ १९ ॥ (२।१।२) यज्ञेनवर्धतजातवेदसम
 ष्णियजध्वंहविपातनागिरा । सुमिधानंसुप्रयसंस्वर्णरद्युक्षंहोतरंबुजनेषुधूर्षदं ॥ अभित्वानक्तीरुषसोववाशिरेभेवत्संन
 स्वसरेयुधेनवः । द्विवऽइवेदरतिर्मानुपायुगाक्षपौभासिपुरुवारसंयतः ॥ तंदेवाबुधेजसःसुदंसंसदिवस्पृथिव्योररति
 न्येरिरे । रथमिववेद्यंशुक्रशोचिपमग्निमित्रनक्षितिषुप्रशंस्यं ॥ तमुक्षमाणंरजसिस्वऽआदमेचंद्रमिवसुरुचंह्वारऽआद
 धुः । पृथ्याःपतरंचितयंतमक्षभिःप्राथोनपायुंजनसीऽउभेऽअनु ॥ सहोत्ताविश्वंपरिभूत्वध्वरंतमुह्व्यैर्मनुषऽकृजते
 गिरा । हिरिशिप्रोवृधसानासूजभूरुह्यौनस्तृभिश्चितयद्रोदसीऽअनु ॥ २० ॥ सनोरेवत्समिधानःस्वस्तयेसंददुस्वात्र

(२।१।२) यज्ञेनेतित्रयोदशार्चस्यसूक्तस्यशौनकोपुत्समदोभिर्जगती ।

धि॒म॒स्मा॒सु॒दी॒दि॒हि । अ॒नः॒ कृ॒णु॒ष्व॒सु॒वि॒ता॒य॒रो॒द॒सी॒ऽअ॒ग्ने॒ह्य॒व्या॒नु॒षो॒दे॒व॒वी॒त॒थे ॥ दानो॑ऽअग्नेबृहतोदाःसहृस्त्रिणो॒दु॒
 रो॒न॒वा॒जं॒श्रु॒त्या॒ऽअ॒पा॒वृ॒धि । प्रा॒ची॒द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी॒ब्र॒ह्म॒णा॒ङ्ग॒धि॒स्व॑र्णंशुक्रमपसोविदिद्युतुः ॥ सऽइ॒धान॑ऽउषसोराम्याऽ
 अ॒नु॒स्व॑र्णंदी॒दे॒द॒रु॒षेण॑मानुना । होत्रा॑भिरग्निर्मनुषःस्वध्वरो राजाविशामतिथिश्चारुरायवे ॥ ए॒वानो॑ऽअग्नेऽअमृतेषु
 पू॒र्व्य॑धी॒ष्पी॑पायबृहद्विषुमानुषा । दु॒हाना॑धेनुर्बृजनैषुकारवेत्सनाशतिनंपुरुषमिषणि ॥ व॒यम॑ग्नेऽअर्वतावासुवीर्यं
 ब्र॒ह्म॒णा॒वा॒चि॒त॒ये॒मा॒ज॒नो॑ऽअति । अ॒स्मा॒क॑द्युन्नमधिपंचकृष्टिषूच्चास्वर्णंशुचीतदुष्टरं ॥ स॒नो॒वो॒धि॒स॒ह॒स्य॒प्र॒शं॒स्यो॒य
 स्मि॒न्त्सु॒जा॒ता॑ऽइ॒षय॑तसूर्यः । यम॑ग्नेयज्ञमुपयंतिवाजिनो नित्येतोकेदी॒दि॒वां॒सं॒स्वे॒द॒मे ॥ व॒भया॑सोजातवेदःस्यामतेस्तो
 तारो॑ऽअग्नेऽसूर्यश्चशर्मणि । व॒स्वो॒रा॒यः॒पु॒रु॒श्च॒द्र॒स्य॒भूर्य॑सःप्रजावतःस्वपत्यस्यशग्धिनः ॥ ये॒स्तो॒त्र॒भ्यो॒गो॑ऽअग्रामश्वपेश
 स॒म॒ग्ने॒रा॒ति॒मु॒प॒स॒जं॒ति॒सूर्यः॑ । अ॒स्मान्च॒तां॒श्च॒प्र॒हि॒ने॒पि॒व॒स्य॑ऽआबृहद्देमविदथेसुविराः ॥ २१ ॥ (२।१।३) समिद्धो
 ऽअ॒ग्नि॒र्नि॒हितः॑ पृथिव्यांप्रत्यङ्गविश्वानिभुवनान्यथात् । होता॑पावकःप्रदिवःसुमेधा॒दे॒वो॒दे॒वान्य॑जत्वग्भिरहेन ॥ न॒रा
 शंसः॑प्रतिधामान्यंजन्तिस्त्रोदिवुःप्रतिमहास्वर्चिः । घृ॒तु॒मु॒षा॒म॒न॒सा॒ह्व॒व्य॒मु॒द॒न्मूर्ध॑न्यज्ञस्यसर्मनकुदेवान् ॥ ई॒ळि॒तो॑ऽ

(२।१।३) समिद्धोअग्निरित्येकादशार्चस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समदइध्मोनराशंसइळोवद्विर्देवीद्वारउषासानक्तादेव्यौहोतारौसरस्वतीळा
 भारत्यस्त्वष्टानस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुपष्ठीसप्तम्यौजगत्यौ ।

अग्नेर्मनसानोऽअहंन्देवान्यक्षिमानुपात्पूर्वोऽअद्य । सऽआर्वहमरुतांशार्थोऽअच्युतमिन्द्रंनरोवह्निपदयजन् ॥ देवव
 ह्निर्धमानसुवीरंस्तीर्णरायेसुभंवेद्यस्यां । धृतेनाकंथसवःसीदतेदंविश्वेदेवाऽआदित्यायश्चियासः ॥ विश्रयंतामुर्वि
 याहूयमानाद्द्वारोदेवीःसुप्रायणानमौभिः । व्यचस्वतीविभ्रंथामजूर्यावर्णपुनानायशससुवीरं ॥ २२ ॥ साध्वपांसि
 सनतानऽअक्षितेऽउपासानफाव्येवरणिवते । तंतुततंसवयतीसमीचीयज्ञस्यपेशःसुदुघेपयस्वती ॥ देव्याहोतराप्रथ
 माविदुष्टरऽऋजुयक्षतःसमचावपुष्टरा । देवान्यजंतावृतुथासमंजतोनाभापृथिव्याऽअधिसाजुत्रियु ॥ सरस्वती
 साधयंतीधियंनऽइळादेवीभारतीविश्वतूर्तिः । तिस्रोदेवीःस्वधयान्विहरेदमच्छिद्रंपांजुशरणंनिपद्य ॥ पितृशंकरूपःसुभ
 रोगयोधाःश्रुष्टीवीरोजायतेदेवकामः । प्रजांत्वष्ट्राविष्यतुनाभिंमसेऽअथादेवानामयैतुपाथः ॥ वनस्यतिरवसुजल्लु
 पथाद्भिर्हृविःसूदयातिप्रधीभिः । त्रिधासमंकंनयतुप्रजानन्देवेभ्योदैव्यःशमितोपहृव्यं ॥ घृतंभिर्मिक्षेघृतमस्ययो
 निर्घृतेश्रितोघृतम्बस्यधाम । अनुष्वधमार्वहमादयस्वस्वाहाकृतंवृपभवक्षिहृव्यं ॥ २३ ॥ (२।१।४) ह्रुवेवःसुद्यो
 त्मानंसुष्टुक्किविशामभिमतिथिसुप्रयसं । मित्रऽइवयोदिधिपाथ्योभूहेवऽआदेवजेजातयेदाः ॥ इमंविधंतोऽअपांस
 धस्थेद्वितादधुर्भृगवोविश्व्वाइयोः । एषविश्वान्यभ्यस्तुभ्रमादेवानामग्निररतिर्जीराश्वः ॥ अभिदेवासोमाजुपीपुविष्टु

(२।१।४) ह्रुवेवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरभिच्छिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ५

॥ ३६ ॥

मियंभुःक्षेत्र्यंतोनमित्रं । सदीदयदुशतीरुर्न्याऽआदुक्षाथ्योदास्वतेदमऽआ+ ॥ अस्यरप्वास्वस्यैवपुष्टिःसंहृष्टिरस्य
हियानस्यदक्षोः । वियोभरिंभ्रदोषधीषुजिह्वामत्योनरथ्योदोधवीतिवारान् ॥ आयन्मेऽअर्ध्वानदुःपनंतोशि
ग्योनानामिमीतवर्णं । सचित्रेणचिकितेरंसुभासार्जुवयोमुहुरायुवाभूत्+ ॥ २४ ॥ आयोवनाताष्टाणोनभातिवा
र्णपथारथ्येवस्वानीत् । कृष्णाध्वातपूरण्वक्षिकेतदौरिवस्यमानोनभोभिः ॥ सयोव्यथादुभिदक्षदुर्वोपुशुनैतिस्वयुर
अस्मेऽअशंस्यंहरिंबृहंतंक्षुमंतंवाजंस्वपत्यंरयिंदाः ॥ त्वयाथगृत्समदासोऽअग्नेगुहान्वंचंतऽउपरौऽअभिभ्युः । सुवी
रसोऽअभिमातिषाहुःसत्सुरिभ्योगृणतेतद्वयोधाः ॥ २५ ॥ (२।१।५) होतजनिष्टचेतनःपितापितृभ्यऽऊतये । प्रयक्ष
न्जेन्यंवसुशुशकेमवाजिनोयमं ॥ आयस्मिन्ससरंमयस्तुतायुश्चस्यनेतारिं । मनुष्वदैव्यमष्टमंपोताविश्वंतदिन्वति ॥
दधन्वेवायदीमनुवोचुर्द्वह्माणिधेवैरुतत् । परिविश्वानिकाव्यानेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥ साकंहिथुर्विनाशुचिःप्रशास्ताक्र
तुनाजनि । विद्धोऽअस्यव्रताभ्रुवाव्याऽइवानुरोहते ॥ ताऽअस्यवर्णमायुवोनेष्टुःसंचतधेनवः । कुवित्तिस्त्रभ्यऽआव
रस्वसरोयाऽइदंयुः+ ॥ यदीमातुरुपस्वसाधुतंभरंत्यस्थित । तासामध्वयुरागतौयवोवृष्टीर्वमोदते ॥ स्वःस्वायुधा
(२।१।५) होतजनिष्टेयष्टर्चस्यसूक्त्यभार्गवःसोमाहुतिरभिरुष्टुप् ।

मंडलं २

अनु. १

॥ ३६ ॥

यसेकृणतामृत्विगृत्वजै । स्तोमयज्ञंचादर्वनेमाररिमावयं ॥ यथाविद्धाँऽअंकरद्विश्वेभ्योयजतेभ्यः । अयमग्नेत्वेऽ
 अपिययज्ञंचक्रुमावयं⁺ ॥ २६ ॥ (२।१।६) इमामेऽअग्नेसमिधसिमाप्तुसद्वनेः । इमाऽऽपुश्रुधीगिरः ॥ अया
 तेऽअग्नेविधेमोर्जाँनपादश्वमिष्टे । एनासुकेनसुजात ॥ तंत्वागीभिर्गिर्वणसंद्रविणस्युंद्रविणोदः । सपर्येमसपर्यवः ॥
 सर्वोधिसूर्मिघवावसुपतेवसुदावन् । युयोर्ध्वं^१सद्वेपाँसि ॥ सनोवृष्टिदिवस्परिसनोवाजमनर्वाण । सनःसहस्रिणी
 रियः ॥ ईळांनायावस्यवेयविष्ठदूतनोगिरा । यजिष्ठहोतरागहि ॥ अंतर्ह्यग्नेऽईयसेविद्भान्जन्मोभयाकवे । दूतोजन्ये
 वमित्र्यः ॥ सविद्धाँऽआर्चपिप्रयोयक्षिचिकित्वऽआनुषक् । आचासिन्सत्सिवाँहिपि ॥ २७ ॥ (२।१।७) श्रेष्ठय
 विष्ठभारुताग्नेद्युमंतमाभर । वसोपुरुस्थूर्हुरि⁺ ॥ मानोऽअरातिरीशतदेवस्यमर्त्यस्यच । पर्वितस्याऽऽवृतद्विपः⁺ ॥
 विश्वाऽऽवृतत्वयाव्यंधाराऽऽऽदुन्याऽऽइव । अतिंगाहेमहिद्विषः ॥ शुचिःपावकवंद्योर्नेबृहद्विरोचसे । त्वंघतेभिराहुतः ॥
 त्वनोऽअसिभारुताग्नेवशाभिरुक्षभिः । अष्टार्यदीभिराहुतः ॥ इन्द्रःसर्पिरसुतिःप्रलोहोतावैरण्यः । सहस्रपुत्रोऽअश्रुतः
 ॥ २८ ॥ (२।१।८) वाजयन्निवन्नुथान्योगौऽअग्नेरुपस्तुहि । यशस्तमस्यमीहृषः ॥ यःसुनीथोदंदाशुपेजुयोजर्यञ्च

(२।१।६) इमामइत्यष्टवस्यसूक्त्यभागत्रःसोमाहुतिरग्निर्यात्री । (२।१।७) श्रेष्ठमितिपृहचस्यसूक्त्यभागत्रःसोमाहुतिरग्नि
 र्यात्री । (२।१।८) वाजयन्निितिपृहचस्यसूक्त्यशौनकोगुरस्समदोन्निरग्निर्यात्र्यंत्यानुष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. २अ. ६

॥३७॥

रिं । चारुप्रतीकऽआहुतः ॥ यऽलश्रियादमेवाद्रोषोषसिप्रशस्यते । यस्यव्रतंनमीर्यते ॥ आयःस्वर्णभानुनाचित्रोवि
भास्यर्चिषा । अंजानोऽअजैरैरभि ॥ अत्रिमनुस्वरज्यमसिमुक्थानिवावृधुः । विश्वाऽअधिश्रियोदधे ॥ अग्नेरिंद्रस्य
सोमस्यदेवानामृतिभिर्वचं । अरिष्यंतःसचेमह्नाभिष्यामपृतन्यतः ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥५॥

त्रयोदशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १६ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ अधिम्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. ११ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ११
इळ्यायेदं. बर्हिषइदं. ४ अहयेषुभ्यायेदं. त्वष्टइदं. इंद्रायेदं. मरुत्वइदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २] अन्नायेदं. ११ समिद्धायाग्रयइदं. तनूनपातइदं.
त्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं. ८ उपासानक्ताभ्या. दैवीभ्याहोतृभ्याप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्टइदं. वनस्पतयइदं.
बर्हिषइदं. दैवीभ्योद्वार्यइदं. बृहस्पतयइदं. ८ असृणसूर्येभ्यइदं. १६ अग्नयइदं. २९ समिद्धायाग्रयइदं. नराज्ञासायेदं. इळ्यायेदं.
त्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं ३७ ॥ इतिद्वितीयेपंचमः ॥ ५ ॥

निहोताजोहृन्नःशुधिसैकैर्द्रविराद्रस्थानमृतंत्यांयोजातःपंचोनऋतुःसप्तोनांत्यात्रिष्टुवध्वर्वचोद्वादशंप्रथदशम
वोनवांत्यात्रिष्टुसदसैद्वित्रिष्टुवंतंप्रातरपायिवचंतेसनोविराडुपाविश्वजितेपद्मत्रिष्टुवंतंत्रिकडुकुपुचतुर्कम
ध्याद्यतिशाकरमंत्याष्टिर्वागणामेकोनाब्राह्मणस्पत्यंहवाहस्पत्यास्तुहृष्टलिंगाःपंचदश्यंत्योत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

मंडलं २

अनु. १

॥३७॥

हरिः ३ओम् ॥ (२।१।९) निहोताहोतृपदनेविदानस्त्वेपोदीदिवोऽअसदत्सुदक्षः । अदब्धत्रतप्रमतिर्वसिष्ठःसह
 स्रभरःशुचिजिह्वोऽअग्निः+ ॥ त्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पास्ववस्यऽआवृपभप्रणेता । अत्रेतोकस्यनस्तनेतूनूनामप्रयुच्छ
 न्दीर्घद्वेधिगोपाः+ ॥ विधेमतेपरमेजन्मन्त्रोविधेमस्तोमैरवरैसुधस्थे । यस्माद्योनेरुदारिथायजेतंप्रत्वेहृवीपिञ्जुरेसमि
 छे ॥ अग्नेयजस्वहृविषायजीयान्छुष्टीदेष्णमभिगृणीहिराधः । त्वंह्यसिरधिपतीरथीणांत्वंशुक्रस्यवचसोमनोता ॥ उ
 भयंतेनक्षीयतेवसव्यंदिवेदिवेजायमानस्यदस ॥ क्रुधिक्षुमतंजरितारंमग्नेकृधिपतिंस्वपत्यस्यरायः+ ॥ सैनानीकेनसु
 विदत्रोऽअस्मेयष्टदिवोऽआर्यजिष्ठःस्वस्ति । अदब्धोगोपाऽउत्तनःपरस्पाऽअग्नेद्युमदुतरेवदिदीहि ॥ १ ॥ (२।१।१०)
 जोहूत्रोऽअग्निःप्रथमःपितेवेलस्पदेमनुषायत्समिच्छः । श्रियंवसानोऽअमृतोविचेतामर्मजन्यःश्रवस्यःसवाजी+ ॥
 श्रयाऽअग्निश्चित्रभानुहर्वमेविश्वामिर्गीभिर्मृतोविचेताः । इयावारथंवहतोरोहितावोतारुयाहचकेविभृन्नः ॥ उत्ताना
 यामजनयन्सुपृतंभुवदग्निःपुरुपेशासगर्भः । शिरिणायांचिद्रकुनामहोभिरपरीवृतोवसतिप्रचेताः ॥ जिघर्म्यग्निहृवि
 षाघतेनप्रतिक्षियंतंभुवनानिविश्वा । पृथुंतिरश्चावयसावृहंतंव्यचिष्टमन्नैरभुसंहशानं ॥ आविश्वतःप्रत्यंचजिघर्म्यरक्ष
 सामनसातज्जुषेत । मर्यश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशेतुन्वाइजभुराणः ॥ ज्ञेयाभागंसहसानोवरैणुत्वादूतासोमनु
 (२।१।९) निहोतेतिषडुचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोमिच्छिष्टुप् । (२।१।१०) जोहूत्रइतिषडुचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोमिच्छिष्टुप् ।

वद्धदेस । अनूनमग्निं जुह्वावचस्यामघृचधनसाजोहवीमि ॥ २ ॥ (२।१।११) श्रुधीहवमिन्द्रमारिषण्यः स्यामतेद्वा
 वनेवसूना । इमाहित्वामूर्जोवर्धयतिवसूयवः सिधवोनक्षरतः ॥ सूजोमहीरिद्रयाऽअपिन्वःपरिष्ठिताऽअहिनाशूरपू
 वीः । अमर्त्यचिहासंमन्यमानमवाभिनदुक्वधैर्वावृधानः⁺ ॥ उक्थेव्विद्वशूरयेषुचाकन्त्सोमेव्विद्वद्रुद्रेयेषुच । तुभ्ये
 देतायासुमंदसानः प्रवायथेसिन्नतेनशुभ्राः⁺ ॥ शुभ्रनुतेशुभ्रमवर्धयतः शुभ्रं वज्रं वाहोर्दधानाः । शुभ्रस्त्वमिन्द्रवावृधा
 नोऽअस्मेदासीर्विशुःसूर्येणसहाः ॥ गुहाहितं गुह्यं गृह्णमस्वपीवृतं मायिनैक्षियंतं । उतोऽअपोघांतस्तभ्वांसमहृन्नहिंशू
 रवीर्येण ॥ ३ ॥ सत्वानुतंऽइंद्रपूव्यामहान्युतस्तवामनूर्तनाकृतानि । सत्वावज्रं बाहो रुशंतुं सवाहरीसूर्यस्यकेतू⁺ ॥ ह
 रीनुतंऽइंद्रवाजयताघृतश्चुतंस्वारमस्वार्थं । विसमनाभूमिरप्रथिष्टारंस्तपर्वतश्चित्सरिष्यन्⁺ ॥ निपर्वतःसाद्यप्रयुच्छ
 न्संमातृभिर्वावशानोऽअकान् । दूरेपारेवाणीवर्धयंतुऽइंद्रेपिताधमनिप्रथुन्नि⁺ ॥ इद्रोमहांसिधुमाशयानंमायाविने
 इत्रमस्फुरन्निः । अरेजेतांरोदसीभियानेकनिकदतोवृष्णोऽअस्यवज्रात् ॥ अरेरवीहृष्णोऽअस्यवज्रोमानुषंयन्मानु
 पोनिज्जूवात् । निमायिनोदानवस्यमायाऽअपादयत्यपिवान्सुतस्य ॥ ४ ॥ पिवापिबेदिद्रशूरसोमंदंतुत्वामंदिनः
 सुतासः । पूणंतस्तेकुक्षीवर्धयत्स्वित्थासुतःपौरऽइंद्रमाव ॥ त्वेऽइंद्राप्यभूमविप्राधिथवनेमऽकृतयासपतः । अ्वस्यवो

(२।१।११) श्रुधीहवमितेकविंशत्युचस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समइंद्रोविराट्स्थानाअंस्यात्रिष्टुप् ।

धीमहिप्रशस्तिं सद्यस्तेरायोद्गावनेस्याम ॥ स्वामतेतं ऽइंद्रयेतं ऽकृती ऽअवस्यव ऽऊर्जवर्धयतः । शुष्मिन्तमंगं चाकनामदे
 वास्मेरुगिरासिवीरवंतं ॥ रासिख्यं रासिमित्रमस्मेरासिशर्धं ऽइंद्रमारुतंनः । सजोपसोयेचमंदसानाः प्रवायवः पांत्यग्र
 ऽइशुयेतैतरुत्रोक्थेभिर्वासुस्रमाविवासान् । स्तणानासोवर्हिः प्रस्त्यावृत्चोता ऽइदिंद्रवाजमगमन् ॥ ५ ॥ बृहत्
 सानखिकडुकेषुपाहिसोममिंद्र । प्रदोषुवच्छुशुभ्रीणानोयाहिहरिभ्यांसुतस्यपीतिं+ ॥ धिष्वाशर्वः शूरयेनवृत्रमवा
 भिनद्वाडुमौर्णवाभं । अपावृणोज्योतिराथीयुनिसव्यतः साद्रिदस्युरिंद्र ॥ सनेमयेतं ऽकृतिभिस्तरंतोविश्वः स्पृघु ऽआ
 र्शेणदस्यूर् । अस्मभ्यंतत्त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरंधयः साख्यस्यत्रितायं ॥ अस्यसुवानस्यमंदिनस्त्रितस्यन्यदुदंवाध्वानो ऽअ
 स्तः । अर्वतयत्सूर्यो नचुकांभिनद्वलमिंद्रो ऽअंगिरस्वान् ॥ नूनंसातेप्रतिवरं जरित्रे दुहीयदिंद्रदक्षिणामुघोनी । शिक्षा
 स्तोवृभ्योमातिघग्भगोनोबृहद्वदेमविदथैसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।२।१) योजात ऽएवप्रथमोमनस्वान्देवो देवान्कतुना
 पर्यभूषत् । यस्यशुभ्माद्रोदसी ऽअभ्यसेतान्ग्णस्यमह्नासर्जनासु ऽइंद्रः ॥ यः पृथिवीं व्यथमानामहंहृद्यः पर्वतान्प्रकुपि
 तौ ऽअरंग्णात् । यो ऽअंतरिक्षं विममेवरीथोयोद्यामस्तं भ्रात्सर्जनासु ऽइंद्रः ॥ यो हत्वा हि मरिणात्सप्तसिंधून्यो गा ऽउदा

(२।२।१) योजातइतिपंचदशार्थसूक्तस्यशौनकोगुत्समइंद्रबिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ६

॥ ३९ ॥

जदपुधावलस्य । योऽअश्मनोऽन्तरं प्रिजानसंघृक्समत्सुसजनासुऽइंद्रः ॥ येनेमाविश्वाच्यवनाकृतानिनियोदासंवर्णम
धरंरुहाकः । श्वमीवियोजिगीवौलक्षमाददर्यःपुष्टानिस० ॥ यंसापृच्छंति कुहसेतिघोरमुतेमाहुनेपोऽअस्तीत्येनं । सो
ऽअर्यःपुष्टीविर्जऽइवामिनातिश्रदस्मैधत्स० ॥ ७ ॥ योरध्रस्यचोदितायःकृशस्ययोब्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः । युक्त
त्रावणोयोवितासुशिप्रःसुतसोमस्यस० ॥ ७ ॥ योरध्रस्यचोदितायःकृशस्ययोब्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः । युक्त
जानुयोऽअपानेतासजतास० ॥ यंक्रंदसीसंयतीविह्वयेतेपरेवरऽउभयोऽअमित्राः । यःसूर्ययऽउषसं
नाहवेतेस० ॥ यस्मान्नऽऋतेविजयतेजनासोयंयुध्यमानाऽअवसेहवते । योविश्वस्यप्रतिमानंबभूवयोऽअच्युतच्युत्स० ॥
यःशश्वतोमहोनोदधानानमन्यमानान्छर्वीजघान । यःशर्धेतनानुददातिशुध्यायोदस्योऽहृतास० ॥ ८ ॥ यःशंकरं
पर्वतेषुक्षियंतंचत्वारिंश्यांशरद्यन्वविदत् । ओजायमानुंयोऽअहिजघानदानुंशयानुंस० ॥ यःसुस्ररश्मिदृषभस्तुवि
भानुवाऽजुत्सर्तविसससिंधूत् । योरौहिणमस्फुरद्ब्रज्जवाहुयोवर्जहस्तःस० ॥ यःसुन्वतमवर्तियःपचंतयःशंसंतयःशंशमानमृती । यस्य
पर्वताभयंते । यःसोमपानिचितोवज्रवाहुयोवर्जहस्तःस० ॥ यःसुन्वतेपचतेदुधऽआचिद्वाजुददंषिसकिलासिसुयः । वयंतंऽइंद्रविश्वहप्रिया

मंडलं २

अनु. २

॥ ३९ ॥

सःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ ९ ॥ (२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतस्याऽअपस्परिमक्षुजातऽआविशद्यासुवर्धते । तदाह
 नाऽअभवत्पिप्युषीपयोशोःपीयूषप्रथमंतदुक्थ्यं ॥ सध्रीमार्यतिपरिविभ्रतीःपयोविश्वरुक्षयायप्रभरतभोजनं । समा
 नोऽअर्ध्वाप्रवतामनुष्यद्वेयस्ताकृणोःप्रथमसास्युकथ्यः* ॥ अन्वेकोवदतियहदातितद्रूपामिनन्तदपाऽएकऽइयते । वि
 श्वाऽएकस्यविनुदंस्तिक्षतेयस्ता० ॥ प्रजाभ्यःपुष्टिविभजतऽआसतेरथिमिवपुष्टप्रभवंतमायते । तंत्वास्तोमेभिरुदभिर्नवाजिनंदे
 रत्तिभोजनंयस्ता० ॥ अर्धाकृणोःपृथिवींसहशोद्विवेयोधौतीनामहिहृन्नारिणकपृथः । तंत्वास्तोमेभिरुदभिर्नवाजिनंदे
 वंदेवाऽअजनन्त्सास्युकथ्यः* ॥ १० ॥ योभोजनंचदयसेचवर्धनमाद्रिदाशुष्कंमधुमहुदुदोहित्य । सशेवधिनिदधिपेविवस्वति
 विश्वस्यैकऽईशिषेसा० ॥ यःपुष्टिपणीश्चप्रस्वश्चर्मणाधिदानेव्युवनीरधारयः । यश्चासमाऽअजनोद्विद्युतोद्विवऽव
 रूवाऽअभितःसा० ॥ योनामंसहर्वसुनिहंतवेपक्षायचद्रासवेशायचावहः । ऊर्जयंत्याऽअपरिविष्टमास्यमूतैवाद्यपु
 रूक्ता० ॥ शतंवायस्यदशसाकमाद्यऽएकस्यश्रुष्टौयद्ध्रचोदमाविथ । अरजौदस्यन्त्समुनब्दभीतयेसुप्राव्योऽअभवः
 सा० ॥ विश्वेदनुरोधनाऽअस्यपौस्यदुदुरसैदधिरेकृत्ववेधनं । पळस्तन्नाविष्टिरःपंचसंहशःपरिपरोऽअभवःसा० ॥
 ॥ ११ ॥ सुप्रवाचनंतवरवीर्यिभयदेकेनकर्तुनाविदसेवसु । ज्ञातृष्टिरस्यप्रवयुःसहस्वतोयाचकथसंद्भविश्वास्युकथ्यः* ॥

(२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतित्रयोदशर्षसूक्तस्यशौनकोयुत्समदइदोजगलयात्रिष्टुप् ।

अरमयः सरपसत्तरायं कतुर्वीतये च वय्याय च सुति । नीचासंतमुदनयः परवृजुं प्रांधं श्रोणं श्रवयुन्त्सा ॥ अस्मभ्यंतद्व
सोदानायराधः समर्थयस्व बहुतेवसव्यं । इद्रयच्चित्रं श्रवस्याऽअनुधुं बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ १२ ॥ (२।२।३)
अध्वर्यवो भरते द्रायसो माममन्त्रेभिः सिंचतामद्यमंधः । कामी हिवीरः स दमस्य पीति जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि ॥ अध्वर्य
भीकं जघान योगाऽउदाजदपहिवलंबः । तस्माऽएतं भरततद्वं शार्थं ऽएषऽइंद्रोऽअर्हति पीतिमस्य ॥ अध्वर्य
नूनवचस्वांसं नवृत्तिं च वाहन् । योऽअर्धुं दुमवनीचाववाधे तमिंद्रं सोमैरोऽप्युत जूनवस्त्रैः ॥ अध्वर्यवो यो ह
णमशुभं यो व्यंसं । यः पिमुं नमुचिं योरुधिं क्रांतस्माऽइंद्रयांधं सो जुहोत ॥ अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शु
वीः । यो वृच्चिनः शतमिद्रंः सहस्रमपावपृङ्गरता सोममस्यै ॥ अध्वर्यवो यः शतं शंबरस्य पुरो विभेदा र्मनेव पु
न्वात् । कुत्सस्यायो रतिथिगवस्ववीराभ्यावृणग्भरता सोममस्यै ॥ १३ ॥ अध्वर्यवो यः शतमासहस्रं भूम्याऽउपस्थे वपज्जघ
दे । गर्भस्तिपूतं भरतश्रुतायेंद्राय सोमं ज्यवो जुहोत ॥ अध्वर्यवः कर्तनाश्रुष्टिमस्यै वने निपूतं वनऽउच्ये यध्वं । जुषाणो ह
स्यमाभिवाविशेवऽइंद्राय सोमं मिद्रं जुहोत ॥ अध्वर्यवः पयसो धर्यथागोः सोमैर्भिरिपृणता भोजमिद्रं । वेद्राहमस्य निभृतं
(२।२।३) अध्वर्यव इति द्वादश चर्चस्य सूक्तस्य शौनको गृत्समद्वंद्वं ब्रिहस्पृ ।

मऽपुत द्विसंतंभूर्योयजतश्चिकेत ॥ अध्वर्यवोयोदिव्यस्यस्वस्त्रोयःपार्थिवस्यक्षम्यस्यराजा । तमूर्देरुनपृणतायवेनेंद्रसोमे
भिस्रदपौवोऽअस्तु ॥ अस्मभ्यंतदसोदानायराघःसमर्थयस्वबहुतेवसव्यं । इंद्रयच्चित्रश्रवस्याऽअनुद्यन्बहद्देभविदथे
सुवीराः ॥ १४ ॥ (२।२।४) प्रघान्वस्यमहृतोमहानिसत्यासत्यस्यकरणानिवोचं । त्रिकड्केष्वपिबत्सुतस्यास्यमदेऽअ
हिमिंद्रौजघान ॥ अवंशेद्यामस्तभायद्धृतमारोदसीऽअपृणतंतरिक्षं । सधारयत्युथिर्वीपप्रथच्चसोमस्यतामदुऽइंद्रश्चका
र ॥ सन्नैवंप्राचोविमिमायमानैर्वज्रेणखान्यतृणन्नदीनां । वृथासृजत्पथिभिर्दीर्घयाथैःसोमस्य ॥ सप्रवोह्वन्परिगत्या
दभीतेर्विभ्वमघागार्धमिच्छेऽअशौ । संगोभिरश्वैरसृजद्रथैभिःसोमस्य ॥ सऽईमहींधुनिमेतोररग्णात्सोऽअह्वातुन
पारयत्स्वस्ति । तऽउत्स्वार्यरथिमभिप्रतस्थुःसोमस्य ॥ १५ ॥ सोदंवंसिंधुमरिणान्महित्वावज्रेणानंऽउपसःसंपि
पेप । अजवसौजविनीभिर्विवृश्चन्सोमस्य ॥ सविद्रोऽअपगोहंकुनीनामाविर्भवद्बुदतिष्ठत्पराबृक् । प्रतिश्रोणःस्था
ह्यगुनर्गचष्टसोमस्य ॥ सिनद्धलमंगिरोभिर्गुणानोविपर्वतस्यदंहितान्यैरत् । रिणत्रोधांसिकृत्रिमाणेषुसोमस्य ॥
स्वमेनाभ्युत्थाचुम्रीर्धुनिचजघंधदस्युप्रदुभीतिमावः । रंभीचिदत्रविदेहिरण्यंसोमस्य ॥ नूनंसाते ॥ १६ ॥
(२।२।५) प्रवःसतांज्येष्ठतमायसुष्टुतिमग्नाविवसमिधानेहृविर्भरे । इंद्रमजूर्धजूर्यतमुक्षितंसनाद्युवानुमवसेहवामहे ॥

(२।२।४) प्रघान्वितिदशर्चससूक्तस्यशौनकोगृत्समदुंद्रश्चिष्टुप् । (२।२।५) प्रवःसतामितितवर्चससूक्तस्यशौनकोगृत्समदुंद्रो

यस्मादिन्द्रं हृतः किंचनेमते विश्वान्यस्मिन्संभूताधिवीर्यं । जठरे सोमं तन्वीडुं स ह्योहसो वज्रं भरति शीर्षणिक्तुं ॥ न
 क्षोणीभ्यां परिश्वेतऽइंद्रियनसमुद्रैः पर्वतैरिन्द्रतैरथः । न ते वज्रमन्वश्रोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योर्जनापुरुः ॥ विश्वे ह्य
 सैयजताय धृष्णवे क्तुं भरति वृषभाय सञ्चते । वृषाय जस्वहृविषा विदुष्टरः पिवेद्रसोमं वृषभेण भानुना ॥ वृष्णाः कोशः पवते
 मर्धऽऽक्रुमि वृष्भात्राय वृषभाय पातवे । वृषणा ध्वर्यु वृषभासोऽअद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ॥ १७ ॥ वृषति वज्रऽऽ
 तते वृषारथो वृषणा हरी वृषभाण्यायुधा । वृष्णो मदस्य वृषभत्वमीशिषऽइंद्रसोमस्य वृषभस्य तृण्यहि ॥ प्रतेनावंनसमने
 वचस्यु वं ब्रह्मणा यामिसर्वनेषु दाष्टृषिः । कुविन्नोऽअस्य वचसो निबोधिषु दिंद्रमुत्संनवसुनः सिचामहे ॥ पुरासंवाधादभ्या
 ववृत्स्वनो धेनुर्नवत्संयवसस्य पिप्युषी । सकृत्सुते सुमतिभिः शतक्रतोसंपत्नीभिर्न वृषणो न सीमहि ॥ नूनं साते ० ॥ १८ ॥
 (२।२।६) तदस्मै नव्यं गिरस्वर्चं तु शुष्माय दस्य प्रलथो दीरते । विश्वायद्भोत्रासहसापरीवृतामदे सोमस्य हं हितान्यैर
 यत् ॥ सर्वतुयो ह प्रथमाय सऽओजोमिमानो महिमानुमातिरत् । शूरो यो युत्सुतन्वं परिव्यत शीर्षणिद्यां महिना प्र
 कपृथक् ॥ अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद्यदस्याग्ने ब्रह्मणा शुष्मैरयः । रथे न ह्यर्थे न्वे न्विच्युताः प्रजीरयः सिंसते सऽय्य १
 जगलं त्यात्रिष्टुप् । (२।२।६) तदस्माइति नवर्चस्य सूक्तस्य शौनकोऽप्युत्समदं द्रो जगलं लेद्धे त्रिष्टुभौ ।

सिद्धिं तासमव्ययत् ॥ सप्राचीनान्पर्वतान्हृदोजसाधराचीनमकृणोदुपासपः । अधारयत्यथिर्वीश्वधायसमस्त
 शान्मायायाद्यामवसः ॥ १९ ॥ सास्माऽअरंवाहुभ्यायंपिताकृणोद्विश्वस्मादाजनुपोवेदस्रपरि । येनाग्रथिव्यानि
 क्रिविशयश्चैवज्रेणहृत्यवृणक्तुविष्वर्णिः ॥ अमाजूरिवपित्रोःसर्चासतीसमानादासदसस्त्वामिधेभर्ग । कृधिप्रकेतसु
 पमास्याभरदुद्धिभागतन्वोऽयेनमामहः ॥ भोजत्वामिद्रवयंहवेमदुद्विमिद्रापांसिवाजान् । अविद्धीद्रचित्रयानज
 तीकृधिवृषन्निद्रवस्यसोनः ॥ नूनंसातेप्र० ॥ २० ॥ (२।२।७) प्रातारथोनवोयोजिसखिश्चतुर्युगस्त्रिकशःसप्त
 त्रिमः । दशारित्रोमनुष्यःस्वर्षःसऽष्टिभिर्मतिभीरंहोभूत् ॥ सास्माऽअरंप्रथमंसद्वितीर्यमूतोतृतीर्यमनुषःसहोत् ।
 अन्यस्यागभैमन्यऽर्कजनंतसोऽअन्येभिःसचतेजेन्योवृया ॥ हरीनुकरथऽइंद्रस्ययोजमाथैसूकेनवचसानवेन । मोडु
 त्वामत्रवहवोहिविप्रानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये ॥ आद्वाभ्यांहरीभ्यामिद्रयाह्याचतुर्भिरापड्भिडुयमानः । आष्टाभि
 दुशभिःसोमपेयमयंसुतःसुमखुमामृधस्कः ॥ आर्विशत्यात्रिशतायाह्यर्वाडाचत्वार्शताहरीभिर्युजानः । आपंचाश
 तासुरथेभिरिद्राषष्ठ्यासप्तत्यासोमपेयं ॥ २१ ॥ आशीत्यानवत्यायाह्यर्वाडागशतेनहरीभिरुह्यमानः । अयंहितेशुन
 होत्रेषुसोमऽइंद्रत्यायापरिषिकोमदाथ ॥ ममब्रह्मैद्रयाह्यच्छाविश्वहरीधुरिधिंश्वारथस्य । पुरुत्राहिविहव्योवभृथा

(२।२।७) प्रातारथइतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रविष्टुप् ।

सिन्धूरसर्वनेमादयस्व ॥ नमऽइद्रेणसख्यंविद्योषदुस्मभ्यमस्यदक्षिणादुहीत । उपज्येष्टेवरुथेगभस्तौप्रायेप्रथेजिगी
 वांसःस्याम ॥ नूनंसाते० ॥ २२ ॥ (२।२।८) अपाव्यस्यांधसोमदायमनीषिणःसुवानस्यप्रयसः । यस्मिन्निद्रःप्र
 राण्यच्छापयसिचनुदीनांचक्रमंत ॥ अस्मद्दानोमध्वोवज्रहस्तोहिमिन्द्रोऽअणोवृत्तंविवृश्चत् । प्रयद्वयोनस्वसे
 नाह्वावयुनानिसाधत् ॥ सोऽअप्रतीनिमनेवपुरूणीद्रोदाशद्वाशुषेहंतिवृत्रं । सद्योयोवृभ्योऽअतसाव्योभूत्पस्पृधाने
 भ्यःसूर्धस्यसातौ+ ॥ ससुन्वत्ऽइद्रःसूर्यमादेवोरिण्ज्कार्थीयस्तवान् । आयद्रयिगुहदवद्यमसैभरुदंशनेतशोदशस्यन्+
 ॥ २३ ॥ सरंधयत्सदिवःसारथयेशुष्णमशुषंकुयवंकुत्साय । दिवोदासायनवृत्तिचनवैद्रःपुरोवैरच्छंवरस्य ॥ एवा
 तऽइद्रोचथमहेमश्रवस्यानत्मनोवाजयतः । अश्यामतत्सात्तमाशुपाणानुनमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥ एवातेगुत्समदाः
 शूरमन्मवस्यवोनवयुनानितक्षुः । ब्रह्मण्यंतऽइद्रतेनवीयुऽइपमूर्जसुक्षितिसुसमश्रुः ॥ नूनंसाते० ॥ २४ ॥ (२।२।९)
 वयंतेवयऽइद्रविद्धिषुणःप्रभरामहेवाजयुनरथं । विपन्यवोदीध्यतोमनीपासुम्नमियक्षंतस्त्वावतोनृन्+ ॥ त्वंनऽइद्र
 त्वाभिरूतीत्वायंतोऽअभिष्टिपासिजानान् । त्वमिनोद्वाशुषोवरुथेत्वाधीरभियोनक्षतित्वा ॥ सनोयुवदोजोह्वन्नःसखा
 (२।२।८) अपाव्यस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समदइद्रविष्टुर् । (२।२।९) वयंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समदइद्रविष्टुर्

शिवोनरामस्तुपाता । यःशंसंतयःशशमानमतीपचंतचस्तुवंतचप्रणेपत् ॥ तमुस्तुपऽइंद्रंतृणीपेयसिन्परावावृधुः
 शशुदुश्च । सवस्वःकामपीपरदियानोब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः+ ॥ सोऽअंगिरसामुचथजुजुष्वान्ब्रह्मातूतोदिंद्रोगातु
 सिष्णान् । मुष्णन्नपसःसूर्येणस्तवानश्रस्यचिच्छिश्रथपुर्व्याणि ॥ २५ ॥ सहश्रुतऽइंद्रोनामदेवऽऊर्ध्वोभुवन्मनुषेऽ
 स्तमः । अवप्रियमर्शसानस्यसाह्वान्छिरोभरहासस्यस्वधावान् ॥ सवृत्रहेंद्रःकृष्णयोनीःपुरंदरोदासीरैरयद्धि । अ
 जनयन्मनयेक्षामपश्चसत्राशंसंयजमानस्यतूतोत् ॥ तस्मैतवस्य१मनुदायिसत्रेद्रायदेवेभिरणसातौ । प्रतियदस्यवज्रं
 बाहोर्धुईत्वीदस्यन्पुरऽआयसीनितारीत् ॥ नूनसाते० ॥ २६ ॥ (२।२।१०) विश्वजितेधनजितेस्वजितेस्वजितेसत्राजितेनजि
 तऽउर्ध्वराजिते । अश्वजितेगोजितेऽअजितेभरेद्रायसोमंयजताथहर्षतं+ ॥ अभिभुवेभिभुंगार्यवन्वतेषाह्वायसहमानाय
 वेधसे । तुविग्रयेवह्वेदुष्टरीतवेसत्रासहिन्मऽइंद्रायवोचत ॥ सत्रासाहोर्जनभक्षोर्जनसहश्चवनोयुध्मोऽअनजोषमु
 क्षितः । वृत्तंचयःसहुरिर्विश्वारितऽइंद्रस्यवोचंप्रकृतानिवीर्या* ॥ अनानुदोवृषभोदोधतोवधोगभीरऽऽक्रुज्वोऽअसम
 प्रकाव्यः । रध्रचोदःश्रथनोवीळितस्पथुरेंद्रःसुयज्ञऽउपसःस्वर्जनत् ॥ यज्ञेनगतुमसुरैविविद्विरेधियैहिन्वानाऽउ
 शिजौमनीपिर्णः । अभिस्वरान्निपदागाऽअवस्यवऽइंद्रेहिन्वानाद्रविणान्याशत ॥ इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिचिसि
 वृतीयाविराड्रूपा । (२।२।१०) विश्वजितइतिपट्टचस्यसूक्तशौनकोगुत्समदइंद्रो जगलंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ६

॥४३॥

दक्षस्य सुभगत्वमस्मे । पोषंथीणामरीष्टितनूनां स्वाज्ञानं वाचः सुदिनत्वमह्नां ॥ २७ ॥ (२।२।११) त्रिकं
केषु महिषोचवाशिरंषु विभुष्मस्तपस्तोममपिवद्विष्णुना सुतं यथावशत् । स इममाद्रुमाहिकर्मकतविमहासुरसैनसथहे
वो देवं सत्यमिदं सत्य इंदुः ॥ अधत्विषीमोऽअभ्योजसाक्रिविद्युथाभवदारोदसीऽअपुणदस्य मज्जनाप्रवावृधे । अध
ताराधः सुवते कास्यं वसुसैनं ॥ साकं ज्ञातः क्रतुना साकमोजसाववक्षिथसाकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मुद्योविवर्षणिः । अध
णक्षपः । भुवद्विर्ध्वमभ्यादेवमोजसाविदादूर्जेशुतकचुर्विदादिप ॥ २८ ॥ (२।३।१) गुणानां त्वागुणपतिं हवाम
हेकविकवीनामुपमश्रवस्तमं । ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्तऽआनः शृण्वन्नूतिभिः सीदसादनं ॥ देवाश्चि तेऽअसुर्यप्रचे
तसो बृहस्पतेयश्चिभ्यं तं रथमुतस्यतिष्ठसि । बृहस्पतेभीममभिद्रुदं भनं रक्षोहर्णगोत्रभिदस्वविदं ॥ आविवाथ्यापरिरा
पुस्तमांसि च ज्योतिष्मं तं रथमुतस्यतिष्ठसि । ब्रह्मद्विपुस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महितसै महित्वनं ॥ नतमहोनदु
(२।२।११) त्रिकं क्रेष्विति चतुर्कं च ससूक्तस्य शौनको गृत्समद इंद्राद्याष्टिस्तो द्वे अतिशक्यं वित्वाष्टिर्वा । (२।३।१) गणनामित्ये
कोनविंशत्युच्यसूक्तस्य शौनको गृत्समदः आद्यापंचमीनवम्येकादशीसप्तदश्यत्यानां ब्रह्मणस्पतिः शिष्टानां बृहस्पतिर्जगतीपंचदश्यत्ये त्रिष्टुभौ ।

मंडलं २

अनु. ३

॥४३॥

रिंतकुतश्चननारांतयस्तिरुर्नद्र्याविनः । विश्वाऽइदसाङ्करसोविवाधसेयसुगोपारक्षसिब्रह्मणस्पते ॥ २९ ॥
त्वनो गोपाः पथिकृद्दिचक्षणस्तवत्रातयमतिभिर्जरामहे । बृहस्पतेयो नोऽअभिह्वरोद्वेधे स्वातंमर्तुदुच्छुनाहरस्वती ॥
स्रतवायो नोमर्चयादनांगसोरातीवामर्तः सानुकोवृकः । बृहस्पतेऽअपतंवर्तयापथः सुगनोऽअस्यैदेववीतयेकृधि ॥
त्रातारं त्वातनूनाहवामहेवस्पतरधिवकारमस्युं । बृहस्पतेदेवनिदोनिर्वहयमादुरेवाऽउचरंसुभ्रमुन्नशन् ॥ त्वयावयं
सुवृधाब्रह्मणस्पतेस्पाहावसुमनुष्याददीमहि । यानोदुरेतळितोयाऽअरतयोभिसंतिजंभयाताऽअनमसः ॥ त्वयाव
यमुत्तमं धीमहेवयो बृहस्पतेपप्रिणासस्त्रिनाथुजा । मानोदुःशंसोऽअभिद्विप्सुरीशतप्रसुशंसामतिभिल्लारिधीमहि ॥ ३० ॥
अनानुदोवृषभोजगिराह्वंनिष्टसाशत्रुपुतनासुसासहिः । असिसत्यऽऽकृणयाब्रह्मणस्पतऽउग्रस्थचिद्मितावीलुहृषि
र्णः ॥ अदेवेनुमनसायोरिष्यतिशासामुग्रोमन्यमानोजिर्घासति । बृहस्पतेमाप्रणक्तस्यनोबोधोनिकर्ममन्युदुरेवस्यश
धतः ॥ भरेपुहव्योनमसोपसद्योगंतावाजैपुसनित्ताधनं धनं । विश्वाऽइदयोऽअभिद्विप्सवोऽमृधोबृहस्पतिर्विववह्रा
रथोऽइव ॥ तेजिष्ठयातपनीरक्षसस्तपयेत्वानिदेदधिरेदृष्टवीर्षं । आविस्तकृष्वयदसत्तऽउक्थ्व्यं बृहस्पतेविपरिरापो
ऽअर्दय ॥ बृहस्पतेऽअतियदयोऽअर्हह्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु । यद्दीदयच्छर्वसऽकतप्रजाततदसासुद्रविणंधेहि
चित्रं ॥ ३१ ॥ मानः स्तेनेभ्योऽअभिदुहस्पदेनिरामिणोरिपवोऽभुजागधुः । आदेवानामोहेतेवित्रयोहृदिबृहस्प

ऋक्सं.

अ. २ अ. ७

॥४४॥

तेनपरःसान्नोविदुः ॥ विश्वेभ्योहित्वाभुवनेभ्यस्परित्वष्टाजन्त्सान्नःसाम्नःकृविः । सऽऋणचिद्वृणयाब्रह्मणस्पतिर्दुहो
हृतामहऽऋतस्यधर्तारं ॥ तवश्रियेव्यजिहीतुपर्वतोगर्वागोत्रमुदसृजोयदगिरः । इंद्रेणयुजातमसापरीचुतंबृहस्पतेनिर्
पामौजोऽअर्णवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययुतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व । विश्वंतंभ्रद्रयदवतिदेवानुहृददेमविदथेसुवी
राः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

चतुर्दशाध्याये वर्गाः ३२ सूक्तानि १५ ऋचः १५७ ॥ त्यागः ॥ अमयइदं. १२ इद्रायेदं १२३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ३

ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. ५ ब्रह्मणस्पतयइदं. ३

इतिद्वितीयेषष्ठः ॥ ६ ॥

सेमांषोळाशांत्यात्रिष्टुब्हादशीचसैद्रीचैधानःपंचजागतत्वृचुश्चतुष्कमिमिगिररुथूनोर्कूर्मोगात्समदोहिवादित्य
मिदमेकादशवारुणमुपांत्यादुःस्वमनाशिनीधृतप्रताःसप्तवैश्वदेवमृतमेकादशजागत्यंतपृथ्वैद्रासोमीसरस्वति

त्वमितिसारस्वतोरधर्चोयोनोबार्हस्पत्यांतवोमारुत्यस्माकंसप्तवैश्वदेवंत्रिष्टुवंतमस्यमष्टौजागतंय्यत्रुष्टुवंतंघावा
पृथिव्यैकाद्वेष्ट्रौत्वाष्ट्रौबार्हद्रेइराकासिनीवात्योरंत्यालिंगोक्तेवततेपंचोनारौर्द्रंधारावामास्तंत्रिष्टुवंतमु

पेमपोनञ्जीर्यंतुभ्यंषकृतव्यंजुजागतंतु ॥ १ ॥

॥ ॥

॥ ॥

॥ ॥

॥ ॥

मंडलं. २

अनु. ३

॥४४॥

हरिः३ओम् ॥ (२।३।२) सेसामविद्धिप्रभृतिथऽईशियेयाविधेमनवयामहागिरा । यथानोमीङ्गान्स्तवतेसखात
वृहस्पतेसीषधुःसोतनोमतिं⁺ ॥ योनंत्वान्यनमन्योजसोतार्दमंन्युनाशंवरणिवि । प्राच्यावयुदच्युताब्रह्मणस्पति
राचाविशुद्धसुमंतुविपर्वतं ॥ तद्देवानां देवतमायुर्कल्यमश्रमश्रन्दुह्राब्रदंतवीळिता । उद्गाऽआजदभिनुद्ब्रह्मणावलमगूह
त्तमोव्यचक्षयत्स्वः* ॥ अइमास्यामवतंब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभियमोजसार्ठणत् । तमेवविश्वेपिरेस्वईशौवहुसाकंसि
सिचुस्तसमुद्रिणं ॥ सनाताकाचिन्दुर्वनाभवीत्वामाङ्गिःशुरङ्गिदुरेवरंतवः । अर्यतंताचरतोऽअन्यदन्यदिद्याचका
रवयुनाब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ अभिनक्षतोऽअभियेतमानंशुनिधिंपणीनांपरमंगुहाहितं । तेविद्वांसःप्रतिचक्ष्यानृतपु
नर्यतऽऽआयुंतदुदीयुराविशं ॥ ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृतपुनरात्ऽआतस्युःकवयोमहस्यथः । तेबाहुभ्याधमितम
शिमइमनिनकिब्बोऽअस्तरणोजहुहितं⁺ ॥ ऋतस्येनक्षिभ्रणब्रह्मणस्पतिर्यत्रवष्टिप्रतदंश्रोतिधन्वना । तस्यसाध्वीरे
पवोयाभिरस्यतिनूचर्क्षसोहृशयेकर्णयोनयः ॥ ससंनयःसर्विनयःपुरोहितःससुष्टुतःसयुधिब्रह्मणस्पतिः । चाक्षमोयद्वा
जंभरतेमतीधनादित्सूर्यस्तपतितप्यतुर्वथा ॥ विसुप्रमुप्रथमंसेहनावतोबृहस्पतेःसुविदत्राणिराध्या । इमासातानिवे
न्यस्ववाजिनोयेनजनाऽऽभयेमुंजतेविशः ॥२॥ योवरेवृजनेविश्वथाविसुमहासुरणवःशवसावविक्षिय । सदेवोदेवान्प्रति
(२।३।२)सेमामितिबोळशर्चस्यसूक्त्यशौनकोगुत्समदोब्रह्मणस्पतिःप्रथमादशम्योबृहस्पतिर्द्वादशैन्द्राब्रह्मणस्पतीजगतीद्वादयंलेत्रिष्टुभौ ।

कृक्सं.

अ. २ अ. ७

॥४५॥

पप्रथेपथुविश्वेदुतापरिभ्रब्रह्मणस्पतिः ॥ विश्वसत्यमघवानायुवोरिदापश्चनप्रमिनंतिव्रतवां । अच्छद्द्राब्रह्मणस्पतीह्रवि
नोन्नंयुजेववाजिनाजिगां॥ इताशिष्टाऽअनुश्रुण्वंतिवह्वयःसभेयोविप्रोभरतेमतीधना । वीळुदेषाऽअनुवशऽऽक्रुणमादु
दिःसहवाजीसमिथेब्रह्मणस्पतिः ॥ ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशसत्योमन्युमीहिकर्माकरिष्यतः । योगाऽऽदुदाजत्सादिवेवि
चाभजन्महीवरीतिःशवसासरुपृथक् ॥ ब्रह्मणस्पतेसुयमस्यविश्वहारायःस्यामरुथ्योऽवयस्वतः । वीरेषुवीराऽऽपयुग्धि
नरत्वंयदीशानोब्रह्मणावोभिमेहवै ॥ इंधानोऽअग्निवनवद्वनुष्यतःकृतब्रह्माशुयवद्रातहव्यऽइत् । ज्ञातेनजातमत्तिसप्रसे
मविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ (२।३।३) इंधानोऽअग्निवनवद्वनुष्यतःकृतब्रह्माशुयवद्रातहव्यऽइत् । ज्ञातेनजातमत्तिसप्रसे
सृतेयंयुजंक्रुणतेब्रह्मणस्पतिः ॥ वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुष्यतःकृतब्रह्माशुयवद्रातहव्यऽइत् । ज्ञातेनजातमत्तिसप्रसे
यंयुजं ॥ सिधुर्नक्षोदुःशिमीवोऽक्रुघायतोवृषेववर्षाऽऽरिभिवृष्योजसा । अग्नेरिवृषसितिर्नाह्रवतवियंयुजं ॥ तस्माऽअर्ष
तिदिव्याऽअसुच्यतःससत्वभिःप्रथमोगोषुगच्छति । अग्निभृष्टविषिहृत्योजसायंयुजं ॥ तस्माऽअर्ष
च्छिद्राशर्मदधिरेपुरुणि । देवानांसुन्नेसुभगःसएधतेयंयुजं ॥ ४ ॥ (२।३।४) ऋजुरिच्छसोवनद्वनुष्यतोदिव्यन्निद
देवयंतमभ्यसत् । सुमावीरिद्वनवत्सुदुष्टरंयज्वेदयज्योर्विभजातिभोजनं ॥ यजस्ववीरुप्रविहिमनायतोभ्रमनःकृणु
(२।३।३) इंधानइतिपचर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती । (२।३।४) ऋजुरिदितिचतुर्कचस्यसूक्तस्यशौनको

मंडलं २

अनु. ३

॥४५॥

ष्ववृत्रतूथै । हविकृणुष्वसभगोयथासिब्रह्मणस्पतेरवडावृणीमहे ॥ सऽइज्जनेनसविशासजन्मनासपुत्रैवाजंभरतेध
 नानृभिः । देवानांयःपितरमाविवासतिश्रद्धार्मनाहविपाब्रह्मणस्पतिं ॥ योऽअस्मैहृव्यैर्धृतवद्भिरविधत्तंप्राचानयति
 ब्रह्मणस्पतिः । उरुष्यतीमंहसोरक्षतीरियोई होश्चिदस्माऽउरुचक्रिरद्भुतः ॥५॥ (२।३।५) इमागिरंऽआदित्येभ्योघृतस्त्रुः
 सनाद्राजंभ्योजुह्वानुहोमि । शृणोतुमित्रोऽअर्थमाभगोनस्तुविजातोवरुणोदक्षोऽअंशः ॥ इमंस्तोमंसकृतवोमेऽअद्यमित्रो
 ऽअर्थमावरुणोजुषंत । आदित्यासःशुचयोधारंपूताऽअवृजिनाऽअनुवद्याऽअरिष्टाः ॥ तऽआदित्यासंऽउरवोगभीरा
 ऽअदब्धासोदिप्संतोभूर्यक्षाः । अंतःपश्यंतिवृजिनोतसाधुसर्वराजंभ्यःपरमाचिदंति ॥ धारयंतऽआदित्यासोजग
 त्थादेवाविश्वस्युवनस्यगोपाः । दीर्घाधियोरक्षमाणाऽअसुर्थमतावानश्चर्यमानाऽऽकृणानि ॥ विद्यामादित्याऽअवसो
 वोऽअस्ययदर्थमभ्यऽआचिन्मयोभु । युष्मार्कमित्रावरुणाप्रणीतौपरिश्वभ्रैवदुरितानिवृज्यां ॥ ६ ॥ सुगोहिवोऽ
 अर्थमन्मित्रपंथाऽअनृक्षरोवरुणसाधुरस्ति । तेनादित्याऽअधिवोचतानोयच्छतानोदुष्परिहंतुशर्म ॥ पिपलुनोऽअदि
 तीराजपुत्रातिद्वेषांस्यर्यमासुगेभिः । बृहन्मित्रस्वरुणस्यशर्मोपस्यामपुरुवीराऽअरिष्टाः ॥ तिस्रोभूमीर्धारयन्ब्रौऽरुत
 द्यून्त्रीणित्रताविदथेऽअंतरेषां । ऋतेनादित्यामाहिवोमहित्वंतदर्थमन्वरुणमित्रचारु ॥ त्रीरोचनादिव्याधारयंतहिर
 युत्समदोत्रक्षणस्पतिर्जगती । (२।३।५) इमागिरइतिसप्तदशससूरुस्यगात्समदः कूर्मआदित्याब्जिष्टुप् ।

ण्ययाः शुचयो धारं पूताः । अस्वमजोऽनिमिषाऽदब्धाऽरुशंसाऽऋजवेमर्त्याय ॥ त्वं विश्वेषां चरुणासिराज्राये च दे
 वाऽअसुरये च मर्ताः । शतं नो रास्वशरदो विचक्षेत्प्रथमायुषि सुधितानि पूर्वा ॥ ७ ॥ न दक्षिणा विचिकिते न सुव्यानप्राची
 धंति पुष्टयश्चानित्याः । सर्वान्याति प्रथमो रथे न वसुदावा विदथे बुप्रशस्तः+ ॥ श्रुचिरपः सुवसाऽदब्धऽउपक्षेति वृ
 छवयाः सुवीरः । न किष्टं म्रंज्योतिरिद्रुमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमिन्नाः ॥ उभेऽअस्यैपीपयतः समीची द्विवो वृष्टिं सुभगो नाम
 दागः । उर्वेद्यामभंज्योतिरिद्रुमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमिन्नाः ॥ उभेऽअस्यैपीपयतः समीची द्विवो वृष्टिं सुभगो नाम
 पुष्यन् । उभाक्षयावाज्यन्यातिपुत्सूभावधौ भवतः साधूऽअस्यै ॥ यवो मायाऽअभिद्रुहेयजन्नाः पाशाऽआदित्यारि
 पवे विचृताः । अश्वीवतोऽअतिथे परथे नारिष्टाऽउरावाशमन्त्साम ॥ माहंमघोनो वरुणप्रियस्य धरिदान्नाऽआविदंशून
 मापेः । मारायोरजन्त्सुयमादवस्थां बह्वदेम विदथे सुवीराः ॥ ८ ॥ (२।३।६) इदं कवेरिदित्यस्य स्वराजो विश्वानि
 सं । उपार्थनऽउपसांगो मतीनामभयो नजरं माणाऽअनुद्यन्+ ॥ तव प्रते सुभगासः स्याम स्वाध्वो वरुणतुष्टुवा
 (२।३।६) इदं कवेरित्येकादशार्चस्य सूक्तस्य गार्त्तमदः कर्मो वरुणस्त्रिष्टुप् । (दशमीतुः स्वप्रनाशिनी त्रिष्वपि सूक्तेषु पाक्षिको गृत्समदोऽस्येव) ।

नःपुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमध्वंयुज्यायेदेवाः ॥ प्रसीमाद्विल्योऽअसुजद्विधत्तौऽऽकृतसिंधवोवरुणस्ययति । नश्रा
 म्यंतिनविमुचंत्येतेवयोनर्पसूरघ्रुयापरिज्मन् ॥ विमच्छथायरशुनासिवागऽऽकृध्यामतेवरुणखामृतस्य । मातंतुंरछेद्विव
 र्ततोधिर्भेमामात्राशार्थपसःपुरऽऽकृतोः+ ॥ ९ ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सन्नाळुतावोनुमागृभाय । दामेववत्साद्धि
 मुमुग्धंहौनहित्वद्वारेनिमिषश्चनेशे ॥ मानोवृधैर्वरुणयेतऽइष्टावेनःकृण्वंतमसुरश्चीणंति । माज्योतिषःप्रवसथानिग
 न्मविदूमुर्धःशिश्नथोजीवसेनः ॥ नर्मःपुरातेवरुणोतनुनमतापरंतुविजातब्रवाम । त्वेहिकंपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानि
 दूळभवतानि ॥ परऽऽकृणासावीरधमकृतानिमाहंरजश्चन्यकृतेनभोजं । अब्युष्टाऽइक्षुभूर्यसीरुषासऽआनोजीवान्व
 रुणतासुशाधि ॥ योमेराजुन्युज्योवासखावास्वमैभयंभीरेवमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वंतस्माद्धरुणपा
 ह्यस्मान्+ ॥ माहं० ॥ १० ॥ (२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवा
 भद्रस्यविद्धौऽअवसेहुवेवः ॥ युयैदेवाःप्रमतिर्यमोजोयुयंक्षुयंक्षुषासिसनुतयुगोत । अभिक्षत्तारौऽअभिचक्षमध्वमद्याचनो
 मलयतापरंच ॥ किमनुर्वःकृणवापारेणकिसनेनवसवऽआप्येन । युयंनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिभिर्द्रामरुतोदधात ॥
 हुयेदेवायुयमिद्रापर्यःस्थतेमृळतनाधमानायुमह्यं । मावोरथोमध्यमवाळुतेभुन्मायुष्मावत्स्वापिषुश्रमिष्म ॥ प्रवुऽएको

(२।३।७) धृतव्रताइतिसप्तर्चस्यसूक्त्यगात्समदःकृमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (भेदप्रयोगे—आद्यानांषण्णाविश्वेदेवाःअत्यायावरुणः) ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ७

॥४७॥

मिमधुधयागोयन्मापितेवकित्वंशशास । आरेपाशाऽआरेऽअघानिदेवामामाधिपुत्रेविमिवप्रभीष्ट ॥ अर्वाचोऽअद्या
(२।३।८) ऋतं देवाय कृण्वते स वित्रं इंद्राया हि घ्नो नरं संतऽ आपः । अहरहयात्यकुरपांकियात्याप्रथमः सर्गोऽ आसां ॥ ११ ॥
क्षेधावत्रायप्रवधंजमार । मिहं वसानं उपहीमदुद्रोत्तिग्माधुघोऽअजयच्छत्रमिद्रः ॥ बृहस्पतेतपुपाश्वेवविध्यवृकडरसो
ऽअसुरस्यवीरान् । यथाजघंथघृष्टतापुराधिदेवाजहिशत्रुमसाकमिद्र ॥ अर्वाक्षिपादिवोऽअरमानमुच्चायेनशत्रुमंसानो
चोदौ । इंद्रासोमायुवमसोऽअविष्टमस्मिभयस्थैकृणुतमुलोकं + ॥ १२ ॥ ग्रहिक्रतुवृहथोयंवनुथोरधस्यस्थोयजमानस्य
यं चिच्छेदं तं विषीयमाणमिद्रोहंतिवृषभंशंडिकानां ॥ नमात्तमन्नश्रमन्नोततं द्रववोचाममासुनोतेतिसो
हस्पतऽआयुधैर्जिषिशत्रून्नुहेरीषंतपारं धेहिराजन् ॥ १३ ॥ सन्तुत्यऽउतवाजिघ्रुरं भिर्यायतंतिगितेनविध्य । बृ
(२।३।८) ऋतं देवायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशौतकोगुत्समदंद्रः पृथ्याद्द्रासोमोऽअष्टम्याः सरस्वतीनवम्यावृहस्पतिरेकादश्यामरुतब्रिष्टु

मंडलं २

अनु. ३

॥४७॥

भूवन्ननुधूपितासोहृत्वीतेषामभरानोवसूनि ॥ तंवःशर्धमारुंतसुन्नयुगिरोपब्रुवेनमसादैव्यंजनं । यथारुगिंसर्ववीरुन
 शामहाऽअपत्यसाचंश्रुत्यद्विवेदिवे ॥ १३ ॥ (२।३।९) अस्माकमित्रावरुणावतरंथमादित्यैरुद्रैर्वसुभिःसचासुवा ।
 प्रयद्वयोनपुन्रवस्मनसार्श्रवस्ववोहृषीवंतोवनर्षदः ॥ अर्धस्मानुऽउदवतासजोपसोरथंदेवासोऽअभिविधुवाजुं ।
 यदाशवःपद्याभिसिन्नतोरजःपृथिव्याःसानौजधनंतपाणिभिः ॥ उतस्यनुऽइंद्रोविश्वचर्षणिद्विवःशर्धेनुमारुतेनसुक
 तैः । अनुनुस्थाल्यबृकाभिरूतिभैरथमहेसनयेवाजसातये ॥ उतस्यदेवोभुवनस्यसक्षणिस्वष्टाम्नाभिःसजोपजुवद्र
 थं । इत्थामगोबृहद्विवोतरोदसीपुपापुरंधिरश्विनावधापती ॥ उतत्येदेवीसुभगेमिथुहशोपासानक्काजगतामपीजुवा ।
 सुपेयद्वीपृथिविनव्यसावचःस्थालुश्रवयुखिवयाऽउपस्तिरे ॥ उतवःशंसमुधिजामिवरुमस्यर्द्विबुधोइजएकपादुत ।
 त्रितऽरुक्भुक्षाःसविताचनोदधेपांनपादाशुहेमाधियाशभि ॥ एतावोवम्युर्धतायजत्राऽअतक्षन्नायवोनव्यसिसं । श्र
 वस्यवोवाजचकानाःससिर्नरथ्योऽअहधीतिमर्याः ॥ १४ ॥ (२।३।१०) अस्मैद्यावापृथिवीऽऋतायतोभूतमवि
 बंलयाजगती । (२।३।९) अस्माकमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोविश्वेवाजगलत्यान्निष्टुप् । (भेदपक्षे—आद्यायामित्रावरुणो
 द्वितीयाचतुर्थीपंचमीनाविश्वेदेवाःतृतीयायाऽषणसानक्काषष्टाद्यावापृथिवीसप्तम्याइंद्रः) । (२।३।१०) अस्यमह्यष्टर्चस्यसूक्तस्यशौनको
 राकासरस्वतीद्राणीवरुणान्योजगतीअत्यास्तिन्नोनुष्टुभः ।

त्रीवर्चसःसिषासतः । ययोरयुःप्रतरंतेऽइदंपुरऽपस्तुतेवसुयुर्वामहोदधे ॥ मानोगुह्यारिपऽआयोरहन्दभन्मानंऽ
 आभ्योरीरधोदुच्छुर्नाभ्यः । मानोविधौःसुख्याविद्धितस्यनःसुन्नायुतामनसातत्त्वमहे ॥ अहेळतामनसाश्रुष्टिमाव
 हृदुहानांधेनुंपित्युपीमसश्चतै । पद्माभिराशुवचसाचवाजिनृत्वांहिनोमिपुरुहृतविश्वहा ॥ राकामहंसुहवांसुष्टुतीहुवे
 शृणोतुनःसुभगावोधतुत्मना । सीव्यत्वर्पःसूच्याच्छिद्यमानयाददातुवीरंशतदायमकथ्य* ॥ यास्तेराकसुमतर्यःसुपेश
 सोयाभिर्ददासिद्राशुपेवसूनि । ताभिर्नोऽअद्यसुमनाऽउपागहिसहस्रपोपंसुभगेरराणा ॥ सिनीवाल्लिपृथुष्टुकेयादेवा
 नामसिस्वसा । जूपस्वहृव्यमाहुतंप्रजादेविदिदिद्धिनः ॥ यासंबाहुःस्वंगुरिःसुषूमावहुसूररी । तस्यैविश्वपत्न्यैहृविःसि
 नीवाल्यैजुहोतन ॥ यागंगुर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती । इन्द्राणीमहऽद्रुतयेवरुणानीस्वस्तये ॥ १५ ॥ (२।४।१)
 आतेपितर्मरुतांसुन्नमेतुमानुःसूर्धस्वसंहशौयुयोथाः । अभिनोवीरोऽअर्धेतिक्षमेतुप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्ते
 भीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः । व्यशस्मद्देषोवितरंव्यहोव्यमीवाश्चातयस्वाविपूचीः ॥ श्रेष्ठोज्ञातस्यरु
 द्रश्रियार्सितवस्तमस्तवसांवज्रवाहो । पशिनःपारमंहसःस्वस्तिविश्वऽअभीतीरपसोयुयोधि ॥ मात्वारुद्रनुकुधामान
 मौभिर्माहुष्टुतीवृषभमासहती । उन्नोवीरोऽअर्पथभेषजेभिर्भेषकमंत्वाभिपृजांशृणोमि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहृविभिर्वृ
 (२।४।१) आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोजगलंलात्रिष्टुप् ।

स्तोमेषीरुद्रंदिपीय । ऋदूदरःसुहवोमानोऽस्यैवश्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनाथै ॥ १६ ॥ उन्माममदवृपभोमरुत्वान्व
 क्षीयसावयसानार्धमानं । घृणीवच्छायामरुपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसन्नं ॥ कःस्यतेरुद्रमृळयाकूहस्तोयोऽअस्ति
 भेषजोर्जलपः । अपभ्रतारपसोदैव्यस्याभीनुमावृपभचक्षमीथाः ॥ प्रवश्वेवृपभार्थध्वितीचेमहोमहींमुष्टिभीरया
 मि । नमस्याकल्मलीकिनंमोभिर्गुणीमासित्वेपंरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिरंगैःपुरु रूपऽउग्रोवश्रुःशुक्रेभिःपिपिशेहिर
 ण्यैः । ईशानादस्यभुवर्नस्यभूरेनवाऽलेयोपद्रुद्रादस्यैः ॥ अहंन्विभर्षिसार्थकानिधन्वाहंश्चिज्कंयजतंविश्वरूपं । अहं
 श्चिदंदयसेविश्वमभ्यंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ १७ ॥ सुहिश्रुतंगर्तिसदंयुवानंगनभीममुपहृलुमुग्रं । मळाजरि
 त्रेरुद्रस्तवानोन्यतेऽअस्मान्निवंपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं । भूरेर्द्वीतारंसत्पतंगृणीपे
 सुतस्त्वभेषजारास्यस्मे ॥ यावौभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृपणोयामयोमु । यानिमनुरवृणीतापितानुस्ताशंच
 योश्चरुद्रस्यवदिस ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेपस्यदुर्मतिर्महीगात् । अवस्थिरामघवन्न्यस्तनुस्वमीढूस्तोकायतन
 यायमृळ ॥ एवावश्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणीपेनहंसि । हवन्शुन्नोरुद्रेहवोधिवहृद्देमविदथैसुवीराः ॥ १८ ॥

(२।४।२) धारावराहतिपचदशर्चस्यसूक्त्यशौनकोगृत्समदोमरुतोजगलंत्यान्निष्टुप् ।

ऽअपुगाऽअवृण्वत ॥ द्यावोनस्तुभिश्चितयंतखादिनोव्यश्चिद्यानद्युतयंतवृष्टयः । रुद्रोयद्वोमरुतोरुक्मवक्षसोवृषा
 जनिपृश्न्याःशुक्रऽऊर्धनि ॥ उक्षतेऽअश्वोऽअत्वाऽइवाजिर्षुनुदस्यकर्णेस्तुरयंतऽआशुभिः । हिरण्यशिप्रामरुतोदवि
 ध्वतःपृक्षयाथपृषतीभिःसमन्यवः ॥ पृक्षेताविश्वामुवनववक्षिरेमित्रायवासदुमाजीरदानवः । हिरण्यशिप्रामरुतोदवि
 राघसऽऽक्रजिप्यासोनवयुनेषुधूर्षदः ॥ इधन्वभिर्धेनुभीरुश्चदुधभिरध्वस्मभिःपृथिभिर्भ्राजिहृष्टयः । अहंसासोनस्व
 सराणिगंतनुमधोर्मदायमरुतःसमन्यवः ॥ १९ ॥ आनोब्रह्माणिमरुतःसमन्यवोनुरानंशंसःसर्वनानिगंतन । अश्वा
 मिवपिप्यतधेनुमूर्धनिकर्ताधिर्यजरित्रेवाजपेशसं ॥ तनोदातमरुतोवाजिनरथऽआपानंब्रह्मचितयदिवेदेवे । इषं
 स्तोतृभ्योबुजनेयुकारवसनिमेधामरिंहंडुष्टरंसहः ॥ यद्युजतेमरुतेरुक्मवक्षसोश्वात्रथेषुभगऽआसुदानवः । धेनुर्नशि
 श्वेस्वसरेषुपिन्वतेजनायरातहविवेमहीमिषं ॥ योनोमरुतोबृकतातिमत्योरिपुर्दधेवसवोरक्षतारिषः । वर्तयततपुषाच
 क्रियाभितमवरुद्राऽअशसोहंतनावधः ॥ चित्रतद्वोमरुतोयामचेकितेपृश्न्यायदूधूरप्यापयोदुहः । यद्वानिदेनवमान
 स्वरुद्रियास्त्रितंजरायजुतामदाभ्याः ॥ २० ॥ तान्वोमहोमरुतऽएवयाज्ञोविष्णोरिषस्यप्रभथेहवामहे । हिरण्यवर्णा
 न्ककुहान्यतसुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यराधऽइमहे ॥ तेदशग्वाःप्रथमायुश्मूहिरैतेनोहिन्यंतुषोव्युष्टिषु । उषानरामीररु
 णैरपार्णुतेमहोज्योतिपाशुचतागोऽअर्णसा ॥ तेक्षोणीभिरुणेभिर्नाजिभीरुद्राऽऽक्रुतस्यसदनेषुवावृधुः । निमेधमाना

ऽअत्येनपाजसासुश्रुद्रं वर्णदधिरेसुपेशं ॥ ताँऽइथानोमहिवरूथमतयुऽउपघेदेनानमसागृणीमसि । त्रितोनयान्यंच
 होवृन्भिष्टयऽआववर्तदवरांन्वक्रियावसे ॥ यथारंभ्रंपारयथायंहोययानिदोमुंचथवंदितारं । अर्वाचीसामरुतोयाव
 ऽक्रुतिरोषुवाश्रवसुमतिजिगातु ॥ २१ ॥ (२।४।३) उपेमसृशिवाजुर्वचस्यांचनोदीतनाद्योगिरोमि । अपानपा
 दाशुहेमकुवित्ससुपेशसस्करतिजोषिषुच्छि ॥ इमंस्वस्मैहृदऽआसुतष्टंभ्रवोचेमकुविदस्यवेदत् । अपानपादसुर्थस्यम
 ह्नाविभ्वान्ययोभुवनाजजान ॥ समन्यायंत्युपयंत्यन्याःसमानमूर्वनद्यःपुणंति । तमृशुचिंशुचयोदीद्विवांसमपानपातं
 परितस्थुरापः ॥ तमसेरायुवतयोयुवानंमर्ज्यमानाःपरियंत्यापः । सशुक्रेभिःशिक्रभीरेवदुसेदीदायानिच्योघृतनि
 णिगप्सु ॥ असैतिस्रोऽअव्यथ्यायुनारीद्वैवायदेवीर्दिधिपंत्यन्नं । कृताऽइवोपहिप्रसर्सेऽअप्सुसपीयूषंधयतिपूर्वसू
 नां ॥ २२ ॥ अश्वस्यात्रजनिमास्यचस्वर्द्रुहोरिषःसंपृचःपाहिसुरीन् । आमासुपुषुपुरोऽअप्रमण्यंनारातयोविनशुन्नानृ
 तानि ॥ स्वऽआदमेसुदुघायस्यधेनुःस्वधांपीपायसुभ्वन्नमत्ति । सोऽअपानपादूर्जयन्नप्सुर्तवसुदेयायविघतेविभा
 ति ॥ योऽअप्स्वाशुचिनुदैव्येनऽऋतावाजन्नऽउर्विधाविभाति । वयाऽइदुन्यामुवनान्यस्यप्रजायंतेवीरुधश्चप्रजा
 भिः ॥ अपानपादाहास्यादुपस्थंजिह्वानामूर्ध्वोविद्युतुंवसानः । तस्यज्येष्ठमहिमानुवंहतीहिरण्यवर्णाःपरिचंतियुहीः ॥

(२।४।३) उपेमितिपचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोपानपात्रिटुप् ।

मेसुतोहोतानिविदःपूर्व्याऽअनुं । अच्छराराजानानमंऽएत्यावृतं प्रशाखादार्षिचतंसोर्म्यंभु ॥ २५ ॥ द्वितीयेसप्तमः ॥
 पचदशाध्याये वर्गाः २५ सूक्तानि १३ ऋच. १३७ ॥ त्यागः ॥ बृहस्पतयइद. ब्रह्मणस्पतयइद. ८ बृहस्पतय ब्रह्मणस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्प
 तिम्या ब्रह्मणस्पत १३ आदित्येभ्य. १७ वरुणाय. ११ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ [मि. विश्वे. ६ वरुणा १] वरुणाय इंद्रायेद ५ इंद्रासोमाम्या इंद्राये.
 सरस्वतीइंद्राभ्या. बृहस्पतय. इंद्राये. मरुद्भ्य. विश्वान्दे. ७ [मि. मित्रावरुणाम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये विश्वेभ्योदेवेभ्य. उवासानत्ताभ्या.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य २] द्यावापृथिवीभ्या इंद्राये २ राकायाइ २ सिनीवाल्या २ गुंयूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीभ्य. रुद्राये. १५
 मरुद्भ्य. १५ अपानप्लेग्नय. १५ इंद्राये. मरुद्भ्य त्वष्ट्रे अग्नय इंद्राये. मित्रावरुणाम्याभि. ॥ इति द्वितीयेसप्तमः ॥ ७ ॥

मंदस्वोदुष्यएकादशसावित्रैर्ग्रायाणेवाष्टावाश्विनसोमापूषाषट्सोमापौष्णमंत्योर्धर्चोप्यदितेर्वार्योसैकागाय
 त्रमुक्तादेवताः प्रउगोद्येतुतृचैत्यैर्द्रवायवीद्यावापृथिव्योत्यस्तुचोहविर्धानोवातृतीयः पादोवाग्नेयोवितमेनुष्टु
 भौबृहतीचकनिकदचृचंप्रदक्षिणिज्जागतंमध्येतिशक्कर्यष्टिवैताभ्यामृषिरध्वनिवाश्यमानंशकुंतंतुष्टावकुशिक
 स्त्वैपीरथिंरिंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंन्नह्यचर्यचचारतस्यैर्द्रएवागथीपुत्रोजज्ञैगाधिनोविश्वामित्रः सतृतीयंसंडलमपश्य
 त्सोमसन्वयधिकविश्वानरायंपचोचविश्वानरीयंतुजागतंतुवैश्वानराथैकादशसमित्समिदाप्रियः प्रत्यग्निः प्रकार
 वइत्याग्नेययोरन्यासामपिनिपातोदृश्यते ॥ १ ॥

१ इतः षट्ऋतुदेवताः ।

हरिःओम् (२।४।५) मंदस्वहोत्रादनुजोषमंधसोर्धर्ववःसपुणर्वष्ट्यासिचं । तस्माऽएतं भरततद्वशोदुदिहोत्रात्सोमंद्र
विणोदुःपिवऽऋतुभिः ॥ यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवेसेदुहव्योदुदियोनामपत्यते । अध्वर्युभिःप्रस्थितसोम्यंमधुपुत्रात्सोमंद्र
वि० ॥ मेघंतुतेवहयोभिरियसेरिपण्यन्वीक्यस्वावनस्पते । तुरीयंपात्रममृक्कममर्त्यद्रविणोदाःपिवतुद्राविणोदुसः+ ॥ अर्वाचमद्य
होत्रादुतपोत्रादमत्तोत्नेष्ट्रादनुपतप्रयोहितं । पंकहवीपिमधुनाहिकंगतमथासोमंपिवतंवाजिनीवसू ॥ जोष्यमेसमिधं
(२।४।६) उदुग्यदेवःसवितासुवायशश्वत्तुमंतदपावहिरस्थात् । ननुंदेवेभ्योविहिधातिरब्रमथाभजद्भीतिहोत्रंस्व
स्तौ ॥ विश्वस्यहिश्रुष्टयेदेवऽऊर्ध्वःप्रवाहवापथुपाणिःसिसर्ति । आपश्चिदस्यत्रतऽआनिमृग्राऽअयंचिद्रातोरमतेपारं
जमन् ॥ आशुभिश्चिद्यान्विमुचातिनूनरीरमुदतमानंचिदेतोः । अह्वर्युणांचिन्वय्योऽअविष्यामनुव्रतंसवितुमोक्त्वा
गत् ॥ पुनःसमव्यद्वित्तंवर्थतीमथ्याकर्तोर्न्यधाच्छक्मधीरः । उत्संहायास्याह्वर्युर्दधरुमतिःसवितादेवऽआगां
(२।४।५) मन्दस्वेतिपडुचस्यसूक्तस्यशौनकोगुत्समदःआधानांचतसृणाद्रविणोदाःपंचम्याआधिनौपुष्याअभिर्जगती । (२।४।६)
उदुग्यइत्येकादशसूक्तस्यशौनकोगुत्समदःसवितात्रिष्टुप् ।

त् ॥ नानौकासिदुशोविश्वमायुर्वितिष्ठतेप्रभवःशोकोऽग्नेः । ज्येष्ठमातासनवैभागमाधादन्वस्यकेतमिपितंसवित्रा
 ॥ २ ॥ समाववर्तिविष्ठितोजिगीषुर्विश्वेषां कामश्चरताममाभूत् । शश्वोऽअपोविकृतंहित्यागादनुव्रतंसवितुदैव्यस्य ॥
 त्वयाहितमप्यमप्सुभागंधन्वान्वामृगयसोवितस्थुः । वनानिविश्वो नकिरस्यतानिव्रतादेवस्यसवितुर्भिनन्ति ॥ याद्रा
 अंश्वद्रोवरुणोयोनिमप्यमनिशितंनिमिपिजर्भुराणः । विश्वोमार्तोडोव्रजमापशुर्गोत्स्थशो जन्मानिसविताव्याकः ॥ नय
 स्येद्रोवरुणो नमित्रोव्रतमर्थ्यमानमिनतिरुद्रः । नारातयस्तमिदंस्वस्तिहुदेवंसवितारंनमोभिः ॥ भगंधियंवाजयंतःपु
 रंधिनरांसोम्रास्पतिर्नोऽअव्याः । आयेवामस्यसंगथरथीणां प्रियादेवस्यसवितुःस्याम ॥ अस्मभ्यंताहिवोऽअश्वःपृ
 थिव्यास्त्वयादुत्तं काम्यं राधुऽआगात् । शंयत्स्तोतृभ्यं आपयेभवात्युरुशंसायसवितर्जरित्रे ॥ ३ ॥ (२।४।७) आ
 वाणेवतदिदर्शजरेथेगृध्रैवबुधंनिधिमतमच्छ । ब्रह्माणेवविदथऽउक्थशासादुतेवहव्याजन्यापुरुत्रा ॥ यातयार्वाणार
 श्येववीराजेवयमावरमासचेथे । मेनेऽइवतन्वाइंशुंभमानेदंपतीवक्रतुविदाजनेषु ॥ शृंगेवनःप्रथमार्गतमर्वाक्शफा
 विवजर्भुराणातरोभिः । चक्रवाकैवप्रतिवस्तोरुस्त्रार्वाचायांतरथ्येवशक्रा ॥ नावेवनःपारयतंयुगेवनभ्येवनऽउपधीव
 प्रधीव । श्वानेवनोऽआरैषण्यातनूनांखुंगलेवविस्सःपातमुस्मान् ॥ वातेवाजुयानुधैवरीतिरक्षीऽइवचक्षुपायातमर्वा
 (२।४।७) आवाणेवेल्लष्टर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोधिर्नोत्रिष्टप् ।

क् । हत्ताविवतन्वेइ शंभविष्टापादेवनयतंघस्योऽअच्छं ॥ ४ ॥ ओष्ठविवमच्चात्सेवदंतास्तनाविवपिप्यतंजीवसे
 नः । नासेवनस्तन्वोरक्षिताराकर्णाविवसुश्रुताभूतमस्मे+ ॥ हस्तेवशक्तिमभिसंददीनःक्षामेवनःसमजंतुरजांसि ।
 इमागिरोऽअश्विनायुष्मंतीःक्षणेत्रेणेष्वस्वधितिसंशिशीतं ॥ एतानिचामश्विनावर्धनानिब्रह्मस्तोमंगृत्समदासोऽअक्र
 न् । तानिनराञ्जुषणोपयातंवृहद्देमविदथेसुवीराः ॥ ५ ॥ (२।४।८) सोमापूषणार्जनारथीणांजननाद्विवो
 जननाद्युथिव्याः । जातौविश्वस्यभुवर्नस्यगोपौदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं ॥ इमौदेवौजायमानौजुषंतेमौतमांसिगू
 हतामजुष्टा । आभ्यामिद्रःपृक्कमामास्वंतःसोमापूषभ्यांजनदुस्त्रियासु ॥ सोमापूषणार्जसोविमानंसप्तचक्रंरथमवि
 श्वमिन्वं । विपुष्टंमनसायुज्यमानंतंजिन्वथोवृषणापंचरश्मि ॥ दिव्यंभुन्यःसदंनंचक्रऽइच्छापृथिव्यामन्योऽअध्यं
 तरिक्षे । तावस्मभ्यंपुरुवारंपुरुधुरायस्योपुंविष्यंतानाभिमस्से+ ॥ विश्वान्यन्योभुवनाज्जानुविश्वमन्योऽअभिच
 क्षाणऽएति । सोमापूषणावर्तंतंथियमेयुवाभ्यांविश्वःप्रतनाजयेम ॥ धिर्यपूषालिन्वतुविश्वमिन्वोरथिसोमोरथिपतं
 दंधातु । अर्बतुदेव्यादितिरनुर्वावृहद्देमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोथेतैसहस्त्रिणोरथासुस्तेभिरागहि ।

(२।४।८) सोमापूषणेतिपठुचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःसोमापूषणौअत्यायाःसोमपूषादित्याबिष्टुप् । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्युचस्य
 सूक्तस्यशौनकोगृत्समदःआद्ययोर्द्वयोर्वायुस्तृतीयायाइंद्रवायूचतुर्थ्यादितिस्त्रिणांमित्रावरुणोसप्तम्यादितिस्त्रिणांमिदशम्यादितिस्त्रिणाभि

नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ नियुत्वान्वायुवागह्ययंशुक्रोऽअयामिते । गतासिसुन्वतो गंहं ॥ शुक्रस्याद्यगवाशिरऽइंद्र
 वायू नियुवतः । आयतं पिबतं नरा ॥ अयं वा मित्रावरुणासुतः सोमं ऽ ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतं हवं ॥ राजानावनभि
 इहाभ्रुवे सदस्युत्तमे । सहस्रं स्थूणऽ आसाते ॥ ७ ॥ तासु घाजाघृतासुतीऽ आदित्यादानु नुस्पती । सचेतेऽ अनवह्वरं ॥
 गोमंदूबुनासत्याश्वावघातमश्विना । वृतीरुद्रानुपाच्यं ॥ नयत्परोनांतरऽ आदुर्धर्षदृषणवसू । दुःशंसो मर्त्यो रिपुः + ॥
 तानुऽ आवोह्वमश्विनारुधिं पिशंगसहशं । धिष्ण्यावरिवोविदं ॥ इंद्रोऽ अंगमहद्भयमभीपदपचुच्यवत् । सहस्थिरो
 विचर्षणिः ॥ ८ ॥ इंद्रश्चमळयति नो ननः पश्चादुधं नशत् । भद्रं भवाति नः पुरः + ॥ इंद्रऽ आशाभ्युसरिसर्वाभ्योऽ अ
 भयं करत् । जेताशत्रून्विचर्षणिः ॥ विश्वे देवासुऽ आगतं शृणुतामं ऽ इमं हवं । एदं वहिर्निधीदत् ॥ तीव्रो वोमधुमोऽ
 अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः । एतं पिबतु कान्यं ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्राणां देवासुः पूर्परातयः । विश्वे समं श्रुता हवं ॥ ९ ॥ अंबित
 मे नदी तमे देवितमे सरस्वति । अप्रशस्ताऽ इवस्मसिप्रशस्तिमं वनस्कृधि ॥ त्वे विश्वासरस्वति श्रितायूषिदेव्यां । शुन
 होत्रेषु मत्स्वप्रजादे विदिदिहिनः ॥ इमा ब्रह्मासरस्वति जपस्व वाजिनीवति । यत्ते मन्मत्सुत्सदाऽ ऋतावारिप्रिया देवेषु
 जुहति ॥ त्रेतायुशस्यंशं सुवायुवामिदावृणीमहे । अग्निं च हव्यवाहनं ॥ द्यावानः पृथिवीऽ इमं सिध्ममद्यादिं विस्पृशं ।

इंद्रः त्रयोदश्यादि तिसृणा विश्वे देवाः षोडश्यादि तिसृणा सरस्वती अत्याना तिसृणा द्यावापृथिवी (हविर्धानवा) गायत्री अंबितमद्भित्तिद्वे अनुष्टुभौ

यशदेवेषुयच्छतां ॥ आवासुपस्थमडुहादेवाःसीदंतुयज्ञियाः । इहाद्यसोमपीतये ॥ १० ॥ (२।४।१०) कनिकद
 ङ्गुषंमन्नुवाणऽइयतिवाचमरितेवनाथं । सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभाविश्व्याविदत् ॥ मात्वाश्वेन
 ऽउद्धधीन्मासुपूर्णोमात्वाविदुदुषुमान्वीरोऽस्ता । पित्र्यामनुप्रदिशं कनिकदत्सुमंगलोभद्रवादीवदेह
 क्षिण्तोगहाणसुमंगलोभद्रवादीशकुंते । मानःस्तेनऽईशतमाशशंसोबृहदभेसुवीराः ॥ ११ ॥ अवकंदद
 प्रदक्षिणदुभिगृणंतिकारवोययोवदतऽऋतुथाशकुंतयः । उभेवाचौवदतिसामुगाऽइवगायत्रंचत्रैष्टुभंचापुराजति ॥
 उक्ततेवशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रऽइवसवनेषुशंससि । वृषेववाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोःशकुनेभद्रमावदविश्वतो
 नःशकुनेपुण्यमावद ॥ आवदंस्त्वशकुनेभद्रमावदतुष्णीमासीनःसुमतिंचिकिञ्चिनः । यदुत्पत्त्वदसिकर्करिथथावह
 ददेमविदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (इतिगात्समदं द्वितीयमंडलसमाप्तं अत्रसूक्तानि ४३) (परिशिष्टं ॥ भद्रवददक्षिणतोभ
 द्रमुत्तरतोवद । भद्रपुरस्ताशोवदभद्रंपश्चात्कापिजल ॥ भद्रवदपुत्रैर्भद्रंवदगहेषुच । भद्रमस्माकनोवदभद्रंनोऽभ
 यंकाधि ॥ भद्रमधस्ताशोवदभद्रमुपरिशाशोवद । भद्रंभद्रंनऽआवदभद्रंनःसर्वतोवद ॥ असुपलःपुरस्ताज्ञःशिवंदक्षि
 इमाब्रह्मेतिबृहती । (२।४।१०) कनिकददितिचसूक्तस्यशौनकोत्समदःशकुतस्त्रिष्टुप् । (२।४।११) प्रदक्षिणदितिचसूक्तस्य
 शौनकोत्समदःशकुंतोजगतीद्वितीयातिशकरीअष्टिर्वा ।

णतस्कृधि । अभयंसततंपश्चाद्भ्रमुत्तरतोर्गहे ॥ यौवनानिमहयसिजिग्युपामिवदुंदुभिः । शुकुतकप्रदक्षिणंशतपत्रा
 भिनोवद ॥ आवदुस्त्वं० ॥ इतिपरिशिष्टं॥ १॥ (३।१।१) सोमस्यमातृवसंवक्ष्यश्रेवह्निचकथंविदथेयजथै । देवोऽअच्छा
 दीर्घद्युजेऽअद्रिशमायेऽअग्नेतन्वंच्युपस्व ॥ प्रांचयज्ञंचकृमवर्धतांगीःसमिद्धिरग्निंनमसादुवस्यन् । द्विवःशशासुर्वि
 दथाकवीनांगृत्सायचित्तवसेगातुमीषुः ॥ मयोदधेमेधिरःपूतदक्षोद्विवःसुवंचुर्जनुषापृथिव्याः । अविदद्भुदशतमस्व१
 तदुवासौऽअग्निमपसिस्वसृणां ॥ अर्वधयन्सुभगंसप्तयुहीःश्वेतंजज्ञानमरुपंमहित्वा । विशुंनज्जातमभ्यारुरश्वो
 दुवासौऽअग्निजनिमन्वपुष्यन् ॥ शुक्नेभिरैर्गर्जऽआततन्वान्कृत्तुपुनानःकृविभिःपृवित्रैः । शोचिर्वसानःपर्यायुर
 पांश्रियौमिमीतेवृहतीरनूनाः ॥ १३ ॥ वज्राजासीमनदतीरदब्धादिवोयुह्वीरवसानाऽअनग्नाः । सनाऽअत्रयुवतयः
 सयौनीरेकुंगर्भेदधिरसप्तवाणीः ॥ स्तीर्णाऽअस्यसंहतोविश्वरूपपाघृतस्ययोनौस्रवथेमधूनां । अस्त्युरत्रधेनवःपिन्वमा
 नामहीदुस्सस्यमातरसमीची ॥ बृन्नाणःसूनोसहसोव्यद्यौदधानःशुक्रारभसावपूषि । श्रोतंतिधारामधुनोघृतस्यवृ
 षायत्रवावृधेकाव्येन ॥ पितुश्चिदूर्ध्वजनुषाविवेदव्यस्यधारऽअसृजद्विधेनाः । गुह्यारंतंसखिभिःशिवेभिर्दिवोयुह्वी
 भिर्नगुर्हावभूव ॥ पितुश्चर्गर्भेजनिनुश्ववन्नेपूर्वीरेकोऽअधयत्यीप्यानाः । वृष्णेसपत्नीशुचयेसवंधृषभेऽअसैमनुष्ये३

अथैश्यामित्रेवृतीयेमडलेपचानुवाकाः (३।१।१) सोमस्यमेतित्रयोविशत्युचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्यामित्रोमिच्छिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ८

॥५४॥

निपाहि ॥ १४ ॥ उरौमहौऽअनिवाधेववर्धापोऽअग्निशसःसहिपूर्वाः । ऋतस्योनावशयद्मूनाजामीनामशिरप
सिस्वसृणां ॥ अक्रोनवञ्चिःसमिथेमहीनादिदृक्षेयःसुनवेभाऽऋजीकः । उदुस्त्रियाजनितायोजानापांगभौवृतमोय
होऽअग्निः+ ॥ अयांगर्भेदशतमोषधीनावनजानसुभगाविरूपं । देवासश्चिन्मनसासंहिजग्मुःपनिष्ठजाततुवसंतुव
स्यन् ॥ बृहत्ऽइद्भानवोभाऽऋजीकमग्निंसंचतविद्युतो नशुक्राः । गुहैववृद्धंसदसिस्वेऽअंतरपारऽऋर्वेऽअमृतंतुहानाः ॥
ईळेचत्वायजमानोह्रुविभिरीळेसखित्वंसुमतिनिकामः । द्वैरवोमिमीहिसंजरेरिक्षाचिनोदन्व्यैभिरनीकैः ॥ १५ ॥
उपक्षेतारस्तवसुप्रणीतेद्येविश्वानिधन्यादर्धानाः । सुरतसाश्रवसातुंजमानाऽअभिव्यामपुतनाथूरैदेवान् ॥ आदेवानां
मभवःकेतुरग्नेमंद्रोविश्वानिकाव्यानिविद्धान् । प्रतिमर्तोऽअवासयोदमूनाऽअनुदेवात्रथिरोयासिसार्धन् ॥ आदेवानां
णेऽअमृतोमर्त्यांनाराजाससादविदथानिसार्धन् । द्युतप्रतीकऽअविद्याव्यद्यौदृग्निविश्वानिकाव्यानिविद्धान् ॥ निदुरो
नौगहिसव्येभिःशिवेर्भमहात्महीभिरूतिभिःसरण्यन् । अस्परथिर्वहुलंसतरुंस्वार्चभाग्यशसंकुधीनः ॥ एतातेऽ
अग्नेजनिमासनानिप्रव्यायुनूतनानिवोचं । महांतिवृष्णेसर्वनाकृतेमाजन्मजन्मन्निहितोजातवैदाः ॥ एतातेऽ
निहितोजातवैदाविश्वानिभिरिध्यतेऽअर्जसः । तस्यवयंसुमतौथुश्चिथ्यापिभुद्रसौमनसेस्थाम ॥ इमंयज्ञंसहसाव
न्वन्नोदेवत्राधेहिसुक्तोरारणः । प्रथंसिहोतबृहतीरिषो नोग्नेमहिद्रविणमायजस्व ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसानिगोःशश्वन्न

मंडलं ३

अनु. १

॥५४॥

मंहवमानायसाध । स्यान्नःसुनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ १६ ॥ (३।१।२) वैश्वानरार्यधिषणामृ
 तावृधेघृतंनपूतमग्नेयजनामसि । कृिताहोतरंमनुषश्चवाघतोधिथारथंनकुलिशःसमृष्वति ॥ सरोचयज्जनुषारोदसी
 ऽउभेसमात्रोरभवपुत्रऽईड्यः । हृव्याळग्निरजरश्चनोहितोदूळभोविशामतिथिविभावसुः ॥ ऋत्वादक्षस्यतरुषोविधर्म
 णदेवासोऽअग्निंजनयंतचित्तिभिः । रुरुचानंभानुनाज्योतिषामहासत्यंनवाजंसनिव्यन्नपञ्जुवे ॥ आमंद्रस्यसनिव्यतोव
 रेण्यंघृणीमहेऽअहंयंवारजमृमिर्यं । रातिंभृगुणामशिक्रुविक्रुतुमग्निराजंतंदिव्येनशोचिषा ॥ अग्निंसुन्नायदधिरेपुरोज
 नावाजश्रवसमिहवृकवर्हिषः । यृतस्रुचःसरुचैविश्वदेव्यंरुद्रंयज्ञानांसाधदिष्टिमपसां ॥ १७ ॥ पार्वकशोचेतव्विद्व
 यंपरिहोतर्यज्ञेषुवृकवर्हिषोनरः । अग्नेदुर्वऽइच्छमानासऽआय्यमुपासतेद्रविणंधेहितेभ्यः ॥ आरोदसीऽअपृणदा
 स्वर्महज्जातंयदेनमपसोऽअधारयन् । सोऽअध्वरायपरिणीयतेकविरत्योनवाजसातयेचनोहितः ॥ नमस्यतहृव्यदा
 तिस्वध्वरंदुवस्यतदम्यजातवेदसं । रथीकृतस्यबृहृतोविचर्षणिरग्निदेवानामभवत्पुरोहितः ॥ तिस्रोयहृस्यसमिधःप
 रिज्मनोशेरपुनश्चुशिक्षोऽअमृत्यवः । तासामेकामदधुर्मत्येज्जुलोकमुद्रेऽउर्यजासिमीयतुः ॥ विशांक्रविंविद्वपतिमानु
 धीरिषुःसंसीमकृण्वन्त्स्वधिंतिनतेजसे । सऽउदृतौनिवतोयातिवेविषत्सगर्भमिभुवनेषुदीधरत् ॥ १८ ॥ सजिन्वतेजठरे

(३।१।२) वैश्वानरयेतिपंचदशस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोवैश्वानरोभिर्जगती ।

बुभ्रजज्ञिवान्वृषाचित्रेषुनानद्वृषसिंहः । वैश्वानुरः पृथुपाज्ञाऽअमर्त्योवसुरद्वादयमानोविद्वाशुषे ॥ वैश्वानुरः प्रबलथाना
 कुमारहृदिवस्पष्टंभंदमानः सुमन्मभिः । सपूर्ववज्जनयन्जतवेधनंसमानमज्मंपर्येतिजागृविः ॥ ऋतावान्युक्षियंविप्र
 षिरंस्वहंसंकेतुंदिवोरोचनस्थामुषुर्बुधं । अग्निमूर्धानंदिवोऽअप्रतिष्कृतंतमीमहेनमसावाजिनंवृहत् ॥ शुचिनयामन्नि
 चिमद्वयाविनंदमूनसमकथंविश्वचर्षणिं । रथनचित्रंवपुषायदर्शतंमनुहितंसदृमिद्वायऽईमहे ॥ १९ ॥ (३।१।३)
 वैश्वानुरायपृथुपाज्ञसेविपोरत्नाविधंतधरणेषुगातवे । अग्निहिद्विवाऽअमृतोदुवस्यत्यथाधर्माणिसनतानदुदुषत् ॥ अं
 तदुतोरोदसीदुस्सऽईयतेहोतानिषत्तोमनुषः पुरोहितः । क्षयंवहंतपरिभूषतिद्युभिद्वेभिरग्निरीषितोद्यियावसुः ॥ केतुंय
 ज्ञानाविदथस्यसाधनंविप्रासोऽअग्निमहयंतचित्तिभिः । अपांसियस्मिन्नाधिदुधुगिरस्तास्मिन्सुभानियजमानऽआच
 के ॥ पितायुज्ञानामसुरोविपुश्चिताविमानमग्निर्वयुनंचवाघतां । आविवेशरोदसीभूरिवर्षसारुप्रियोभंदतेधामभिः
 कृविः+ ॥ चंद्रमग्निंचंद्रथंहरिव्रतवैश्वानुरमपुषदंस्वविदं । विगाहत्पूर्णतविषीभिरावृतंभूर्गणैर्दिवसऽइहसुश्रियंदधुः
 ॥ २० ॥ अग्निदेवेभिर्मनुषश्चजंतुभिस्तन्वानोयंसंपुरेयसंधिया । रथीरंतीयतेसाधदितिभिर्जीरोदमूनाऽअभिया
 (३।१।३) वैश्वानुरायतेकादशर्षस्यसूक्त्यगाथिनोविश्वामित्रोवैश्वानरोभिर्जगती ।

स्तिचातनः । अग्रेजरस्वस्वपत्यऽआयुन्यूजापिन्वस्वसमियोदिदीहिनः । वयोसिजिन्वबृहत्तश्चजागृवऽउशिगदेवाना
 मसिसुक्रतुर्विपां+ ॥ विश्रपतिंयुह्ममतिंश्चिनरःसदायुंतारधीनामुशिजं चवाघतां । अध्वराणां चेतनंजातवैदसंप्रशंसंति
 नमसाजुतिभिर्वृधे+ ॥ विभावादेवःसुरणःपरिक्षितीरग्निर्वभूवशवसासुमद्रथः । तस्यत्रतानिभूरियोषिणोवियमुपभूपे
 मदमऽआसुबुक्तिभिः ॥ वैश्वानरतवधामान्याचक्रेयेभिःस्वविदभवोविचक्षण । जातऽआपृणोभुवनानिरोदसीऽअ
 श्रताविश्वोपरिश्रूरसित्मनां ॥ वैश्वानरस्यदंसनाभ्योबृहदरिणादेकःस्वपस्यायाकृविः । इभापितरामहयन्नजायताशि
 धीवापृथिवीभूरिरेतसा ॥ २१ ॥ (३।१।४) समित्समित्सुमनावोध्यस्सेशुचाशुचासुमतिरसिचस्वः । आदेवदेवा
 न्यजथयवक्षिसखासखीन्सुमनायक्ष्यन्ने ॥ यंदेवासस्त्रिरहृश्यायजतेद्विवेदिवेरुणोमित्रोऽअग्निः । समयुञ्जमधुमंतं
 कृधीनुस्तनूनपाद्धृतयोनिविधंतं ॥ प्रदीधितिर्विश्ववाराजिगातिहोतारमिळःप्रथमंयजञ्चै । अच्छानमोभिवृषभवंद
 ध्यैसदेवान्यक्षद्विपितोयजीथान् ॥ ऊर्ध्वोवांगातुरध्वरेऽअकार्यूर्ध्वार्शोर्चीषिप्रस्थितारजांसि । द्विवोवानाभान्यसाद्वि
 होतास्तृणीमहिदेवव्यचाविबृहिः+ ॥ सुसहोत्राणिमनसावृणानाऽइन्वतोविश्वप्रतियन्नतेन । नृपेचसोविदथैषुप्रजा

(३।१।४) समित्समिदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइध्मस्तनूनपादिळोबहिंदेवीद्वारउघासानक्तादैव्योहोतारौसरस्वती
 कामारत्यास्त्वघावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताब्लिष्टम् ।

ताऽअग्नीं मयज्ञं विचरंत पूर्वीः+ ॥ २२ ॥ आभंदमानेऽउषसाऽउपाकेऽउतस्मयेतेतन्वाइं विरूपे । यथानोमित्रोवरु
 णोऽजुषोषदिः प्रोमरुत्वाँऽउतवामहोभिः ॥ दैव्याहोताराप्रथमान्यजेसप्तपक्षासः स्वधयामदंति । ऋतंशंसतऽऋतमित्त
 ऋतिस्त्रोदेवीर्बहिरंदसदंतु ॥ तन्नक्षुरीपमधपोषयिबुदेवत्वष्ट्रविराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तावाजा
 यतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसुजोपदेवान्निर्हृविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानि
 वेदं ॥ आयाह्यमेसमिधानोऽध्वारिःऽरेणदेवैःसरथंतुरेभिः । बर्हिर्नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयं
 तां ॥ २३ ॥ (३।१।५) प्रत्यगिरुषसश्चेकितानोबोधिविप्रःपटुवीःकवीनां । पृथुपाजादेव्यक्लिःसमिद्धोपद्दारातम
 सोषहिरावः ॥ प्रेहृशिवर्षावृधेस्तोमेभिर्गीभिःस्तोतृणांनमस्यऽउक्थैः । पूर्वीऽऋतस्यसंहंशश्चकानःसंदुतोऽअधौदुषसो
 विरोके+ ॥ अर्धाव्यग्निमानुषीषुविश्वं१पांगभोमित्रऽऋतेनसाधन् । आहर्षतोयजुतःसान्वस्थादधुदुविप्रोहव्योमती
 नां ॥ मित्रोऽअग्निर्भवति यत्समिद्धोमित्रोहोतारुणोजातवेदाः । मित्रोऽअध्वर्युरेपिरोदमूनामित्रःसिधूनामुतपर्व
 (३।१।५) प्रत्यगिरित्येकादशर्षस्यसूक्तस्यगथिनोविधाभिमोमिच्छिष्टुर (प्रत्यग्निःप्रकारवःसूक्तयोरन्यासांघावापृथिव्यादीनांनि
 पाताद्वर्यतेअवस्तायोर्होक्तादेवताःपाक्षिकाः) ।

तानां ॥ पातिप्रियंरिपोऽअग्रपद्वेःपातियुहश्चरणसूर्यस्य । पातिनाभाससप्तशीर्षाणसग्निःपातिदेवानामुपमादम्बुः
 ॥ २४ ॥ ऋमुश्चक्रुऽईङ्यंचारुनामविश्वानिदेवोवयुननिविहान् । ससस्यचर्मघृतवद्वेस्तादिदुशीरक्षत्यप्रयुच्छन् ॥
 आयोनिमिर्घृतवतमस्थायुप्रगाणमुशंतमुशानः । दीधानःशुचिर्ऋष्वःपवकःपुनःपुनर्मातरानव्यसीकः ॥ सद्यो
 जातऽओषधीभिर्वक्त्रेयद्दीवर्धतिप्रस्वौघेतेन । आपऽइवप्रवताशुभमानाऽपरुष्यदुग्निःपित्रोरुपस्थे ॥ उदुष्टतःसमिधा
 यह्वोऽअद्यौह्र्भन्दिद्वोऽअधिनाभापृथिव्याः । मित्रोऽअग्निरीड्योमातरिश्वाद्दुतोवक्षद्यजथायदेवान् ॥ उदस्तंभीत्स
 मिधानाकर्मव्योऽग्निर्भवन्नुरमोरोचनानां । यद्दीभृगुभ्यःपरिमातरिश्वागुहासंतहव्यवाहंसमीधे ॥ इळामग्ने० ॥ २५ ॥
 (३११६) प्रकारवोमननावच्यमानादेवद्दीचींनयतदेवयंतः । दक्षिणावाह्वाजिनीप्राच्येतिहुविर्भरत्युग्रयेधृताची ॥ आ
 रोदसीऽअपृणाजायमानऽउत्प्ररिक्थाऽअधनुप्रयज्यो । द्विर्वश्चदग्नेमहिनापृथिव्यावच्यंततिवह्यःससर्जिह्वाः ॥ द्यौ
 श्रत्वापृथिवीयज्ञियासोनिहोतारंसादयंतदमाय । यद्दीविशोमानुधीद्वयंतीःप्रयस्वतीरीळतेशुक्रमर्चिः ॥ महात्स
 धस्थेभ्रुवऽआनिर्पत्तोन्तर्धावामारिनेहर्षमाणः । आस्केसपत्नीऽअजरेऽअमृकेसवर्धेऽपरुगायस्यधेनू ॥ ब्रतातेऽअ
 नेमहुतोमहानितवक्रत्वारोदसीऽआतंतथ । त्वंदूतोऽअभवोजायमानस्त्वेनेतावृषभचर्षणीनां ॥ २६ ॥ ऋतस्यवाके

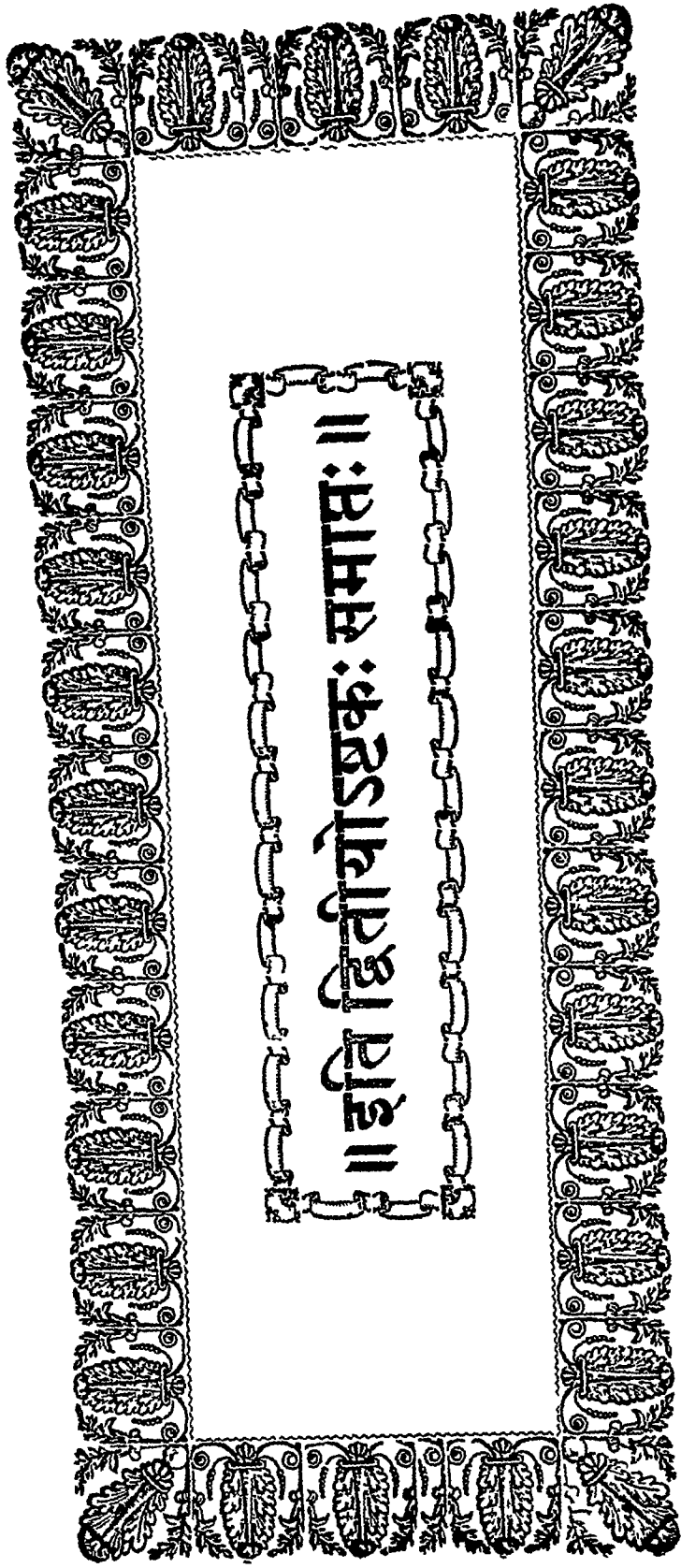
(३११६) प्रकारवह्येकादशार्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोभिस्त्रिष्टुप् ।

शिनायोग्याभिर्धृतसुवारोहिताधुरिधिष्व । अथावहदेवान्देवविश्वान्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ द्विवश्विदातेरुचयं
 तरोकाऽऽषोविभातीरनुभासिपूर्वीः । अपोयदमऽऽशुशुग्वनेषुहोतुर्मद्रस्यपुनयतदेवाः+ ॥ उरौवायेऽअंतरिक्षेमदंति
 द्विवोवायेरोचनेसतिदेवाः । ऊमावायेसुहवासोयजत्राऽआयेमिरेथ्योऽअग्नेऽअर्वाः ॥ येभिरग्नेसुरथंयाह्यर्वाङ्गाना
 रथंवाविभवोह्यर्वाः । पत्नीवतस्त्रिशंतुत्रीश्चदेवाननुष्वधमावहमादयस्व ॥ सहोतायस्यरोदसीचिदुवीयुशंयंशमभिष्टु
 धेगृणीतः । गार्चीऽअध्वरेवतस्थतुःसुमेकेऽऽकृतावरीऽऽकृतजातस्यसत्ये+ ॥ इळामगेपुरुदंसंसनिगोःशंश्वत्समंहवमा
 नायसाध । सान्नःसुनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्ले+ ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥
 षोडशाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १३ ऋचः १४० ॥ यागः ॥ द्रविणोदसेमयइषायेदं. द्रविणोदसेमयऊजयि. द्रविणोदसेमयसहाये.
 द्रविणोदसेमयेसहस्राये. अश्विम्यातपस अग्रयेतपस्याये. सक्त्रि ११ अश्विम्या ८ सोमापूषणाभ्या. ५ सोमापूषणादितिम्य. वायव.
 २ इद्रवायुभ्या. मित्रावरुणाभ्या. ३ अश्विम्या. ३ इंद्राये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सरस्वत्याइ ३ द्यावापृथिवीभ्या. ३ शंजुताये. ६
 अग्रय. २ ३ वैश्वानरायामय २६ समिद्धायामय. तनूनपात इळ्याये. बर्हिष देवीभ्योद्वार्ष्य. उपासानक्ताभ्या. देवीभ्याहोतृभ्याप्रचेतो-
 भ्यामि. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्रइ. वनसतय. स्वाहाकृतिभ्य अग्रयइदं. २२ ॥ इतिद्वितीयेऽष्टमः ॥ (१ इतश्चद् ऋतुदेवताः ।)

॥ द्वितीयाष्टकः समाप्तः ॥

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयाष्टकप्रारंभः ॥

तुसस्यधासेस्ताऽअवासयत्पुरुधप्रतीकः ॥ महित्वाष्ट्रमूर्जयतीरजुर्थस्तभूयमानं वृहतो वहति । व्यंगेभिर्दिद्युतानः सध
 स्थऽएकाभिवरोदसीऽआर्विवेश ॥ ज्ञानतिवृष्णोऽअरुषस्यशेवमुतब्रह्मस्यशासनैरंगति । द्विवोरुचःसुरुचोरोचमानाऽ
 इळायेषांगण्यामाहिनागीः[†] ॥ १ ॥ उतोपितृभ्यांप्रविदानुघोषमहोमहर्ष्यामनयंतशूषं । उक्षाह्यत्रपरिधानममकोरनु
 स्वंधामजरितुर्ववक्ष ॥ अध्वर्युभिःपंचभिःसप्तविप्राःप्रियंरक्षतेनिहितंपदवेः । प्रांचोमदंत्युक्षणोऽअजुयद्वेवादेवानाम
 नुहिब्रतागुः[†] ॥ दैव्याहोताराग्रथमान्मृत्युजेसप्तपुक्षासःस्वधयामदति । ऋतंशंसतऽऽकृतमित्तऽआहुरनुब्रतंत्रतपादीध्या
 नाः ॥ ब्रुपायंतैमहेऽअत्यायपर्वीवृष्णेचित्रायरश्मयःसुयामाः । देवहोतर्मद्रतरश्चिकित्वान्महोदेवानोदसीऽएहवक्षि ॥
 पूक्षप्रयजोद्रविणःसुवार्चःसुक्रेतवऽउषसोरिवदूषुः । उतोर्ध्वदग्नेमहिनापृथिव्याःकृतंचिदेनःसंमहेदशस्य ॥ इळांमग्ने
 पुरुदंसंसनिगोःशंभ्वत्समंहवमानायसाध । स्यान्नःसुनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे[†] ॥ २ ॥ (३।१।८) अं
 जंतित्वामध्वरेदेवयंतोवनस्पतेमधुनादैव्येन । यदूर्ध्वस्तिष्टाद्रविणेहर्धत्ताद्यद्वाक्षयोमातुरस्याऽउपस्थे ॥ सर्भिःऊस्यश्र
 यमाणःपुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोऽअजरसुवीरं । आरेऽअसदमर्तिवाधमानऽउच्छ्रयस्वमहतेसौभगाय ॥ उच्छ्रयस्ववनस्पते

(३।१।८) अंजंतीत्येकादशार्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोयूपःपष्ठ्वादिपंचानांयूपाः (अष्टम्याविश्वेदेवावा) अंसायात्राश्चनस्त्रिष्टुप्
 छतीयासप्तम्यावतुष्टुभौ ।

वर्षमन्युथिव्याऽअधि । सुमितीमीयमानोवर्चोधायज्ञवाहसे ॥ शुवासुवासाःपरिवीतऽआगात्सऽउश्रेयान्भवतिजा
 यमानः । तंघीरासःकवयऽउन्नयंतिस्वाद्योऽइमनसादेवयंतः ॥ जातोजायतेसुदिनत्वेऽअह्नांसमर्यऽआविदथेवर्धमा
 नः । पुनतिघीराऽअपसोमनीषादेवयाविप्रऽउदियतिवाचं ॥ ३ ॥ यान्वोनरोदेवयंतोनिम्युर्वनस्पतेस्वर्धतिवत
 तक्ष । तेदेवासःस्वरवस्तस्थिवांसःप्रजावदुस्मोदिधिपतुरलै ॥ येवृक्णासोऽअधिक्षमिनिमित्तासोयतस्रुचः । तेनोव्यंतु
 वार्धदेवत्राक्षेत्रसार्धसः ॥ आदित्यारुद्रावसवःसुनीथाद्यावाक्षामापृथिवीऽअंतरिक्षं । सजोषसोयुज्ञमवंतुदेवाऽऊर्ध्वं
 कृणंत्वच्चरस्यकेतुं ॥ हुंसाऽइवश्रेणिशोयतानाःशुक्रावसानाःस्वरवोनुऽअर्गुः । उन्नीयमानाःकृविभिःपुरस्ताद्द्विवा
 देवानामपियंतिपार्थः ॥ शृंगाणीवेच्छंगिणांसंददश्रेचुपालवंतःस्वरवःपृथिव्यां । वाघर्द्धिर्वाविह्वेश्रोपमाणाऽअस्मो
 ऽअवंतुपृतनाज्येषु ॥ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरहेम । यंत्वामयंस्वर्धितिस्तेजमानःप्रणिनायमहृते
 सौभगाय ॥ ४ ॥ (३।१।९) सखायस्त्वाववृमहेदुवंमतीसऽऊतये । अपानपातंसुभर्गसुदीदितिसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥
 कार्यमानोवनात्वंयन्मातृजगन्नपः । नतत्तेऽअग्नेप्रमृषेनिवर्तनंयद्वरेसन्निहाभवः ॥ अतितृष्टवंवक्षिथाथैवसमनाऽअ
 सि । प्रप्रान्येयंतिपर्यन्यऽआसतेयेपांसुख्येऽअसिश्रितः+ ॥ इयिवांसमतिस्त्रिधुःशश्वतीरतिसश्रतः । अन्वीमविद

(३।१।९) सखायइतिनवर्चससूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रोभिर्बृहत्पलयात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ३.अ. १

॥ ३ ॥

त्रिचिरासोऽअद्भुहोसुसिंहमिवश्रितं+ ॥ सुसुवांसमिवत्सनाग्निमित्थातिरोहितं । ऐतन्नयन्मातरिश्वापरावतोद्देवे
भ्योसमश्रितंपारं ॥ ५ ॥ तंत्वामर्तोऽअगृभ्यातद्देवेभ्योहव्यवाहन । विश्वान्यद्यज्ञोऽअभिपासिमानुषुतवृकृत्वायवि
वृकशोचिषं । आहुंदूतमजिरंमृलमीड्यंश्रष्टीदुवंसपर्यत ॥ त्वायंदेशेपुशवःसमासतेसमिद्धमपिशवरे+ ॥ आजुहोतास्वध्वरंशीरंपा
दुवंमर्तोसऽइंधतेसमध्वरे+ ॥ त्रीणिरुतात्रीसहस्राण्यग्निंश्रिञ्चद्वानवचासपर्यन् । आहुहोतास्वध्वरंशीरंपा
समिधाजातवैदसे । सोऽअग्नेधत्तेसुवीर्यसुपुष्यति ॥ ६ ॥ (३१११०) त्वामग्नेमनीषिणःसुम्राजं चर्षणीनां ।
ते ॥ प्रहोत्रेपूर्य्यवचोमयेभरताबूहत् । सकेतुरध्वरणामग्निदेवेभिरागमत् । अज्ञानःससहोतृभिर्हृविष्म
महेवाजायद्रधिणायदर्शतः+ ॥ अग्नेयजिष्ठोऽअध्वरेदेवान्देवयतेयज । होतामंदोविराजस्यत्सिद्धिः ॥ सनःपावक
दीदिहिद्युमदुस्मेसुवीर्यं । भवास्तोचभ्योऽअंतमःस्वस्तये ॥ तंत्वाविप्राविपन्यवोजागवांसःसमिधते । हव्यवाहुममं
त्यंसहोवृधं ॥ ८ ॥ (३११११) अग्निहोतापुरोहितोध्वरस्यविचर्षणिः । सर्वेदयज्ञमानुषकं+ ॥ सहव्यवाळमर्त्यं
(३१११०) त्वामग्नेइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोभिरुष्णिक् । (३११११) अग्निहोतितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोभिरुष्णिक् ।

मंडलं. ३

अनु. १

॥ ३ ॥

ऽस्रशिगद्गुतश्चनोहितः । अग्निर्धियासमृष्ववति ॥ अग्निर्धियासचेततिकेतुर्यज्ञस्यपूर्यः । अर्थह्यस्यतराणि ॥ अग्निंसुनु
 सनश्चृतंसहसोजातवेदसं । वह्निर्देवाऽअकृण्वत ॥ अदाम्यःपुरऽएताविशामग्निमनुपीणां । तूर्णिरथःसदानवः
 ॥ ९ ॥ साह्वान्विन्वर्थाऽअभियुजःऋतुर्देवानाममृक्कः । अग्निस्तुविश्वस्तमः ॥ अभिप्रयांसिवाहसादाभ्वोऽअश्रोति
 मर्त्यः । क्षयपावकशोचिपः ॥ परिविन्वानिसुधिताग्नेरस्थाममन्मभिः । विप्रसोजातवैवसः ॥ अग्नेविन्वानिवार्याः
 वाजैषुसनिपामहे । त्वेदेवासऽएरिरे ॥ १० ॥ (३।१।१२) इंद्राग्नीऽआगतंसुतंगीर्भिर्नभोवरण्यं । अस्वपतंवि
 येषितां ॥ इंद्राग्नीजरितुःसचायज्ञोजिगातिचेतनः । अयापतमिमंसुतं ॥ इंद्रमग्निंकिच्छदायज्ञस्यजुत्यावृणे ।
 तासोमस्येहर्तृपतां ॥ तोशावृत्रहणाहुवेसजित्वानापरजिता । इंद्राग्नीवाजसातमा ॥ प्रवामर्चेत्युक्थिनोनीथाविदो
 जरितारः । इंद्राग्नीऽइषऽआवृणे ॥ ११ ॥ इंद्राग्नीनवतिपुरोद्वासपत्नीरधूनुतं । साकमेकेनकर्मणा ॥ इंद्राग्नीऽअप
 मस्यर्धुपप्रथंतिधीतयः । ऋतस्यपथ्याऽनु ॥ इंद्राग्नीतविपाणिवांसधस्थानिप्रयांसिच । युवोरसूर्धहितं ॥ इंद्राग्नी
 रोचनाद्विवःपरिवाजेषुभूषथः । तद्वर्चेतिप्रवीर्थं ॥ १२ ॥ (३।२।१) प्रवोदेवायान्नाग्नेवर्हिष्ठमर्चासै । गमहेवे
 भिरासनोयजिष्ठोवर्हिरासदत् ॥ ऋतावायस्युरोर्दसीदक्षंसर्चेतऽङ्कृतयः । ह्रविर्भंतस्तर्भीळतेतंसनिष्यंतोवसे ॥ सयं
 यत्री । (३।१।२२) इंद्राग्नीइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगयिनोविश्वामित्रइंद्राग्नीगायत्री । (३।२।१) प्रवोदेवायेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋपमो

ताचिर्मण्डपांस्यज्ञानामथाहिपः । अशितं वोदुवस्यतदात्तायोवन्तितामघं ॥ सनःशर्मणिवीतयेत्रिधंच्छतुशतमा । य
 तोनःप्रुष्णवृद्धसुद्विविधितिभ्योऽस्वा ॥ द्वीद्विवांसमपूर्व्यवस्वीभिरस्यधीतिभिः । ऋक्काणोऽअग्निभिधतेहोतारं
 वरुपतिविशां ॥ एतनोबह्वन्नविषडुक्थेडुदेवहृतमः । शनःशोचामरुद्धुधोमेसहस्रसातमः ॥ नूनोरास्वसहस्रवत्तोक
 तमःसवेधाः ॥ द्युमदशेसुवीर्यवर्षिष्ठमनुपक्षितं ॥ १३ ॥ (३।२।२) आहोतामद्रोविदथान्यथात्सत्योयज्वक्वि
 स्तुभ्यंचेततेसहस्वः । विद्धोऽआर्वक्षिविदुपोनिषत्सिमध्यऽआवहिरूतयेयजत्र ॥ अयामितेनमऽएकिंशुषस्वऽऋताव
 सपथ्याभिरच्छं । यत्सीमंजंतिपर्व्यहृविर्भिरावंधुरेवतस्थतुदुरोणे ॥ मित्रश्चतुभ्यंवरुणःसहस्वोमेविश्वेमरुतःसुन्नम
 पसद्यं । यजिष्ठेनमनसायक्षिदेवानस्रैधतामन्मनाविप्रोऽअग्ने ॥ वयंतेऽअघररिमाहिकामसुतानहस्तानमसो
 त्वं देहिसहस्रिणरधिंनोद्रोघेणवचसासत्यमग्ने ॥ तुभ्यं दक्षकविक्रतोयानीमादेवमतांसोऽअध्वरेऽअकर्म । त्वं विश्वस्य
 सुरथस्यवोधिसर्वतदशेऽअमृतस्वदेह ॥ १४ ॥ (३।२।३) विपार्जसापुशुनाशोद्युचानोवाधस्वद्विपोरक्षसोऽअमी
 मिरुदुष्ट । (३।२।२) आहोतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यैवामित्रकषभोमिच्छिष्टुम् । (३।२।३) विपार्जसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाल्यउत्कीलोमिच्छिष्टुम् ।

वाः । सुशर्मणो बृहत्तः शर्मणि स्यामग्नेरहंसुहवस्वप्रणीतौ । त्वनोऽअस्याऽउपसोऽव्युष्टौ त्वंसुरऽजदिते वोधिगोपाः । ज
 न्मैव नित्यं तनयं जुषस्वस्तो ममेऽअग्ने तन्वा सुजात ॥ त्वं न च क्षावृपभानुपूर्वीः कृष्णास्वग्नेऽअरुयो विभाहि । वसोनेपि चप
 षि चाल्यंहः कृधी नो रायऽउशिशोय विष्ट ॥ अपह्नोऽअग्ने वृपभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् । यज्ञस्य नेताग्र
 धमस्य पायोर्जात वेदो बृहत्तः सुप्रणीते ॥ अच्छिद्राशर्मजरितः पूरुणि देवोऽअच्छा दीर्घानः सुमेधाः । रथोन सस्त्रिभि
 वक्षिवाजमग्ने त्वरो दसीनः सुमेके ॥ प्रपीपय वृपभजिन्ववाजानग्ने त्वरो दसीनः सुदोघे । देवेभिर्देवसू रुरुचानोमानो
 मर्तस्य दुर्मतिः परिष्ठात् ॥ इळामग्ने ० ॥ १५ ॥ (३।२।४) अयमग्निः सुवीर्यस्येश महः सौभगस्य । रायऽईशे स्वपत्य
 स्य गोर्मतऽईशे वृत्रहथानां ॥ इमं नरो मरुतः सश्च तावृधं यस्मिन्नायः शोवृधासः । अभिये संति पृतना सुदुर्ब्यो विश्वाहाशञ्जु
 मादुसुः+ ॥ सत्वं नो रायः शिशोहिमीद्वोऽअग्ने सुवीर्यस्य । तुविद्युन्नवार्पिष्ठस्य प्रजावतो नमीवस्य शृग्भिर्गः ॥ चक्रियो
 विश्वाभुवन्नाभिसासि हिश्च किं देवेष्वालुवः । आदेवेषु यतं तऽआसुवीर्यंऽआशंसंऽउत नृणां+ ॥ मानोऽअग्नेर्मतये मावीर
 तायै रीरधः । मागोतायै सहससुत्रमानि देपुद्वेषां स्याद्वृधि ॥ शृगिधवाजस्य सुभगप्रजावतो भ्रे बृहतोऽअध्वरे । संराया

(३।२।४) अयमग्निरिति पण्डितस्य सूक्तस्य कालात्कलीलोमिः आद्याष्टतीयापचम्यो बृहत्याः द्वितीयाचतुर्थीषष्ठयः सतो बृहत्याः ।

कृत्सं.

अ. ३ अ. १

॥ ५ ॥

भयसासृजमयोभुनातुविद्युन्नयशस्वता ॥ १६ ॥ (३।२।५) समिध्यमानः प्रथमानुधर्मासमुक्तुभिरज्यते विश्ववा
रः । शोचिष्केशोघृतनिर्णिकपावकः सुयज्ञोऽअधिर्यजथायदेवान्+ ॥ यथायजोहोत्रमग्नेपृथिव्याथादिवोजातेव
ऽअग्ने । ताभिर्देवानामवोयक्षिविद्वानथाभव्यजमानायज्ञयोः+ ॥ त्रीण्यायुषितवजातेवदस्त्रिभ्रऽआजानीरुपसस्ते
दः । त्वांदुतमरतिहव्यवाहदेवाऽअकृण्वश्मृतस्यनाभिं ॥ यस्त्वद्धोतापूर्वोऽअग्नेयजीयान्द्विताचसत्तास्वधयाचशंभुः ।
तस्यानुधर्मप्रयजाचिकित्वोथानोधाऽअध्वरं देववीतौ ॥ १७ ॥ (३।२।६) भवानोऽअग्नेसुमनाऽउपेतौ सखैवसख्यै
रस्य । तपोवसोचिकितानोऽअचित्तान्वितेतिष्ठतामजराऽअयासः ॥ इध्मेनाग्नेऽअंतरोऽअमित्रान्तप्याशंसमररूपः प
य । यावदीशे ब्रह्मणावंदमानऽइमां धियं शतसेयाय देवी+ ॥ उच्छोचिपासहसस्युत्रस्तुतोवृहद्व्यंशं सेवला
वदग्ने विश्वामित्रेपुशंयोर्मज्जातेतुन्वं भूरिकृत्वः ॥ कृधिरलंसुसनिर्तर्धानां सधेदग्नेभवसियत्सभिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे
(३।२।५) समिध्यमान इति पंचस्यसूक्तस्य वैश्वामित्रः कतो मिच्छिष्टुः । (३।२।६) भवान इति पंचस्यसूक्तस्य वैश्वामित्रः कतो

मंडलं ३

अनु. २

॥ ५ ॥

सभगस्यरेवत्सप्राकरत्वादधिषेवपूषि ॥ १८ ॥ (३।२।७) अग्निहोतारं प्रवृणोमिद्येगृत्संक्रविंश्वविदुममूरं ।
 सनोयक्षदेवतायजीयात्रायेवाजायवनतेमघानि ॥ प्रतेऽअग्नेहृविर्मतीमियर्भ्यच्छसुद्युध्रांरातिनीधृताचीं ॥ प्रदु
 क्षिणिहेवतातिमुराणःसंरातिभिवसुभिर्यज्ञमश्रेत् ॥ सतेजीयसामनसात्वोतंऽउतशिक्षस्वपुत्यस्यशिक्षोः । अग्नेरायोनुं
 तमस्यप्रभृतौभूयामतेसुष्टुतयश्चवस्वः ॥ भूरीणिहित्वेदधिरेऽअनीकार्येदेवस्ययज्यवोजनासः । सऽआवहदेवतातिच
 विष्टशर्षोयदुद्यदिव्यंयजासि ॥ यत्त्वाहोतारमनजन्मियेधेनिपादयतोयजथायदेवाः । सत्वनोऽअग्नेवितेहवोध्यधिश्च
 वांसिधेहिनस्तनूयु ॥ १९ ॥ (३।२।८) अग्निमुपसमभ्विनादधिक्रांव्युष्टिषुहवतेवाहिरुक्थैः । सृज्योतिषेनःशृण्वं
 तुदेवाःसजोपसोऽअध्वरंवावशानाः⁺ ॥ अग्नेत्रीतेवाजिनात्रीपधस्थातिसस्तेजिह्वाऽऽकृतजातपूर्वीः । तिस्रऽऽदेतन्वो
 देववातास्ताभिर्नःपाह्निगिरोऽअप्रयुच्छन् । अग्नेभूरीणितवजातवेदोदेवस्वधावोमृतस्यनाम । याश्चमायामायिनांवि
 श्वमिन्वत्येपूर्वीःसंदुधुःपृष्टबंधो ॥ अग्निर्नेताभगऽइवक्षितीनांदैर्धीनांदेवऽऽकृतपाऽऽकृतावा । सर्वत्रहासनयोविश्ववेदाः
 पर्षद्धिश्वातिदुरितागणंतं ॥ इधिक्रामग्निमुपसंचदुर्वीबृहस्पतिसवितारंचदेवं । अश्विनामित्रावरुणाभगंचवसुद्रुऽऽ

(३।२।७) अग्निहोतारमितिपचर्चस्यसूक्तस्यकौशिकोगाथ्यभिक्षिष्टुप् । (३।२।८) अग्निमुपसमितंपचर्चस्यसूक्तस्यकौशिको
 गाथ्यभिःआद्यांलयोर्विश्वेवाक्शिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. १

॥ ६ ॥

आदित्याँऽइहहवे ॥ २० ॥ (३।२।९) इमंनोयज्ञममृतैर्षुधेहीमाहव्याजातवेदोऽपस्व । स्लोकानामग्नेमेदं सो घृत
स्यहोतः प्रशानप्रथमो निषधं ॥ घृतवतः पावकते स्लोकान्त्र्योतंति मेदंसः । स्वधर्मन्देववीतये श्रेष्ठनोधेहि वार्ध ॥ तुभ्यं
श्लोकार्धतश्चुतो मे विप्रायसं त्य । ऋषिः श्रेष्ठः समिधस्येयज्ञस्य प्राविता भव ॥ तुभ्यं श्रोतं त्यधिगोऽशचीवः स्लोकान् सोऽअ
ग्नेमेदं सो घृतस्य । कविशस्त्रो बृहताभानुनागं हव्या जुषस्व मे धिर ॥ ओजिष्ठं ते मध्यतो मे दुऽउज्जृतं प्रतेव्यं दं दामहे । श्रो
तंति तेव सो स्लोकान् अधित्वा चिप्रतितान्देवशो विहि ॥ २१ ॥ (३।२।१०) अयं सोऽअग्निर्धस्मिन्त्सोममिद्रं सुतं दुधे
ज्वरे वावशानः । सहस्रिणं वाजमत्यं नसमिं ससवान्त्सत्सूयसे जातवेदः ॥ अयं सोऽअग्निर्धस्मिन्त्सोममिद्रं सुतं दुधे
स्वायजत्र । येनां तं रिक्षमुर्वीतं त्वेपः सभानुरर्णवो न चक्षाः ॥ अग्नेयत्तौ द्विविचर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्व
षण्यये । यारोचने परस्तात्सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठंत्ऽआपः ॥ पुरीष्या सोऽअग्नयः प्रावणेभिः सजोयसः । जुषंतीं य
ज्ञमदुहो नमीवाऽइषो महीः ॥ इळामग्ने ॥ २२ ॥ (३।२।११) निर्मथितः सुधितुऽआसुधस्येयुवाकविरध्वरस्य
(३।२।१९) इमं न इति पंचर्चस्य सूक्तस्य कौशिको गार्थ्यमिः आद्यानिपुण्द्वितीया रती ये तु ह्युर्भौ चतुर्थी विराड्पात्यासतो बृहती ।
(३।२।१०) अयं स इति पंचर्चस्य सूक्तस्य कौशिको गार्थ्यमिरुपात्यायाः पुरीष्यामयस्त्रिपुचतुर्थं तुष्टुम् । (३।२।११) निर्मथित इति
पंचर्चस्य सूक्तस्य भारती देवश्रवो देववातावभिस्त्रिपुष्वृतीयासतो बृहती ।

मंडलं ३

अनु. २

॥ ६ ॥

प्रणेता । जूर्यत्स्वश्रिजरोवनेष्वत्रादधेऽअमृतंजातवेदाः ॥ अमथिष्टांभारतारेवदुग्निदेवश्रवादेववातःसुदक्षं । अ
 न्नेविपश्यबृहताभिरयेषांनोनेताभवतादनुधुन् ॥ दशक्षिपःपृथ्वीसीमजीजनन्सुजातंमातृषुप्रियं । अग्निस्तुहिदेव
 वातदेवश्रवोयोजनानामसङ्कशी ॥ नित्वादेधेवरऽआपृथिव्याऽइलायास्पदेसुदिनत्वेऽअह्नी । हृषद्वत्यांमानुषऽआप
 यायांसरस्वत्यारेवदग्नेदिदीहि ॥ इळामग्ने ० ॥ २३ ॥ (३।२।१२) अग्नेसहस्वपृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरा
 तीर्वचौधायज्ञवाहसे ॥ अन्नऽइळासमिध्यसेवीतिहोत्रोऽअमर्त्यः । जुषस्वसूनोऽअध्वरं ॥ अग्नेद्युम्नेनजागृवेसहसःसू
 नवाहुत । एदंबर्हिःसदोममं ॥ अग्नेविश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महयागिरः । युज्ञेषुयऽर्चचायवः ॥ अग्नेदादाशुषेरधिवीरवं
 तंपरीणसं । शिश्रीहिनःसुनुमतः ॥ २४ ॥ (३।२।१३) अग्नेद्विवःसुनुरसिप्रचेतास्तनापृथिव्याऽऽपृतविश्ववेदाः । ऋधग्दे
 वोऽइहयजाचिक्वः ॥ अग्निःसनोतिवीर्याणिविद्वान्सनोतिवाजममृतायभूर्यन् । सनोदिवोऽएहवहायुरुक्षो ॥ अग्नि
 र्घावापृथिवीविश्वजन्येऽआभातिदेवीऽअमृतेऽअमूरः । क्षयन्वाजैःपुरुश्वंद्रोनमोभिः ॥ अग्नेऽइंद्रश्चद्राशुषोदुरोणेसुता
 वतोयज्ञमिहोपयातं । अमर्धतासोमपेयायदेवा ॥ अग्नेऽअपांसमिध्यसेदुरोणेनित्यःसूनोसहसोजातवेदः । सुधस्थां

(३।२।१२) अग्नेसहस्वेतिपचर्चस्यसूक्त्यागाथिनोविश्वामित्रोभिर्गायत्रीआद्यानुष्टुप् । (३।२।१३) अग्नेदिवइतिपचर्चस्यसूक्त्या
 गाथिनोविश्वामित्रोभिश्चतुर्थ्याइंद्रामीविराट् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. १

॥ ७ ॥

निमहयमानऽकृती+ ॥ २५ ॥ (३।२।१४) वैश्वानरं मनसाग्निनिचाय्याहविर्भक्तोऽअनुषत्यस्वविदं । सदानुदेवं
रथिरं वसुयवोगीभीरुण्वं कुशिकासो हवामहे ॥ तं शुभ्रमग्निमवसेहवामहे वैश्वानरं मातरिश्वा नमुकथ्यं । बृहस्पतिं मनु
षो देवता तये विप्रं श्रोतारं मतिथिरधुष्यदं ॥ अश्विनं क्रुदन्जानिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिके भिर्युगुगे । सनोऽअग्निः
सुवीर्यं स्वभ्यंदघातुरलममृतेषु जागृविः ॥ अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयः शुभे संमिश्राः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो
विश्ववेदसः प्रवेपयति पर्वतोऽअदाभ्याः ॥ २६ ॥ व्रातं व्रातं गणं गणं सुशस्तिभिर्भूममरुतामोर्जऽइमहे । पृषदश्वासो
ऽअनवभ्ररंधसो गंतारो यज्ञं विदथैषु धीराः ॥ अग्निरस्मिजन्मना जातवेदाघृतं मेचधूरमृतं मऽआसन् । अर्कस्त्रिधातूर
जसो विमानो जस्रो घृमो हविरस्मिनाम ॥ त्रिभिः पवित्रैरपुपोर्ध्वं कृद्दामतिज्योतिरनुप्रजानन् । वर्षिं सुरलमकृतस्व
धाभिरादिह्यावापृथिवी पथं पश्यत् ॥ २७ ॥ (३।२।१५) प्रवोवाजाऽअभिर्घवो हविर्भक्तो घृताच्या । देवान्जिगातिसुन्नयुः+ ॥
(३।२।१४) वैश्वानरमिति नवर्चस्य सूक्तस्य गार्थिनो विश्वामित्रः आद्यानां तिष्ठणं वैश्वानरो मिश्रतुर्थ्यो हितिष्ठणं मरुतः सप्तस्यष्टस्योरात्मा
अंत्यायाऽपाभ्यायः आद्याः षट्जगलौ त्यास्ति स्रिष्टुमः । (३।२।१५) प्रवोवाजा इति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गार्थिनो विश्वामित्रो मिः आद्याया

मंडलं ३
अनु. २

॥ ७ ॥

ईळेऽअग्निविपश्चित्गिरायज्ञस्यसार्धनं । श्रुष्टीवानधिवातानं ॥ अग्नेशुकमेतेवयंयमदेवस्यवाजिनः । अतिद्वेषांसित
 रेम ॥ समिध्यमानोऽअध्वरेऽग्निःपावकऽईड्यः । शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ पृथुपाजाऽअमर्त्योघृतनिर्णिक्रस्वाहुतः ।
 अत्रियज्ञस्यहव्यवाद् ॥ २८ ॥ तंसबाधोयतस्रुचऽइत्थाधियायज्ञर्वतः । आचक्रुरग्निमृतये ॥ होतदिवोऽअमर्त्यः
 पुरस्तादेतिमायया । विदथानिप्रचोदयन् ॥ वाजीवाजेषुधीयतेध्वरेषुप्रणीयते । विप्रोयज्ञस्यसार्धनः ॥ धियाचक्रैव
 रेण्योभूतानांगर्भमादधे । दक्षस्यपितरंतना ॥ नित्वादधेवरेण्युदक्षस्येळासहस्कृत । अग्नेसुदीतिमुशिनं ॥ २९ ॥
 अग्निंयतुरमसुरमतस्ययोगेवनुषः । विप्रावाजैःसमिधते ॥ ऊर्जोनपातमध्वरेदीदिवांसुपद्यविं । अग्निमीळेकविक्र
 तुं ॥ ईळैन्योनमस्यस्तिरस्तमांसिदशतः । समग्निरिध्यतेवृषा ॥ वृषोऽअग्निःसमिध्यतेभ्वोनदेववाहनः । तंहविर्भत
 ऽईळते ॥ वृषणंत्वावयंवृषन्वृषणःसमिधीमहि । अग्नेदीद्यंतवृहत् ॥ ३० ॥ (३।२।१६) अग्नेजुषस्वनोहृविःपुरो
 ळाशंजातवेदः । प्रातःसावेधियावसो ॥ पुरोळाऽअग्नेपचतस्तुभ्यवाघापरिष्कृतः । तंजुषस्वयविष्ठ्य ॥ अग्नेवीहिपु
 रोळाशुमाहुंततिरोऽअर्ह्वं । सहसःसूनुरस्यध्वरेहितः ॥ माध्यदिनेसर्वनेजातवेदःपुरोळाशमिहकवेजुषस्व । अग्नेय
 ह्वस्यतवभागधेयंनप्रमिनंतिविदथेषुधीराः ॥ अग्नेतूतीयेसर्वनेहिकानिपःपुरोळाशंसहसःसुनवाहुतं । अथादेवेष्वध्वरं
 कतवोवागायत्री । (३।२।१६) अग्नेजुषस्वतिपङ्कचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोभिर्गायत्रीवृतीयोष्णिक्चतुर्थोत्रिष्टुपंचमीजगती ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. १

॥ ८ ॥

विप॒न्यया॒धार॒लव॑न्त॒ममृ॑तेषु॒जागृ॑विं ॥ अग्ने॒वृधा॑नऽआहु॒तिपुरो॑ळाशं॒जात॑वेदः । जुष॒स्वति॑रोऽअ॒ह्वं ॥ ३१ ॥ (३।२।१७)
अस्ती॒दर्म॑धि॒मथ॑न॒मस्ति॑प्र॒जन॑नं॒कृतं॑ । ए॒तांवि॒रप॒त्नीमा॑भ॒राग्नि॑मंथाम॒पूर्वथा॑ ॥ अ॒रण्यो॑नि॒हितो॒जात॑वै॒द्राग॑र्भेऽइ॒वसु॑धि
तो॒गाभि॑णीषु । द्वि॒वेद॑वऽइ॒ड्यो॒जागव॑भि॒ह्विष्मि॑र्मनुष्ये॒भिर॑ग्निः+ ॥ उ॒त्ताना॑या॒मव॑भ॒राचि॑कित्वा॒न्सद्यः॑ प्र॒वीता
वृष॑णं॒ज॒जान॑ । अ॒रुष॑त्पू॒पोरु॑श॒दस्य॑पा॒जऽइ॒ळाया॑स्पु॒त्रोव॑युने॒जनि॑ष्ट ॥ इ॒ळाया॑स्त्वाप॒देव॑यं॒नाभा॑पृथि॒व्याऽअधि॑ । जा
त॒वेदो॑नि॒धीम॒ह्यग्ने॑ह्व॒व्याय॑वो॒ह्वे ॥ ३२ ॥ य॒द्दीमं॑थ॒तिबा॒हुभि॑वि॒रोच॑ते॒श्वो॒नवा॑ज्य॒रुषो॑वने॒ष्वा । य॒ज्ञस्य॑के॒तुंम॑थ॒मपुर॑स्ता॒दग्नि॑नरो॒ज
नय॑तासु॒शेवं॑ ॥ ३२ ॥ य॒द्दीमं॑थ॒तिबा॒हुभि॑वि॒रोच॑ते॒श्वो॒नवा॑ज्य॒रुषो॑वने॒ष्वा । य॒ज्ञस्य॑के॒तुंम॑थ॒मपुर॑स्ता॒दग्नि॑नरो॒ज
ह्र॒मद॑धुर॒ध्वरे॑षु ॥ जा॒तोऽअ॒शीरो॑च॒तेच॑के॒तानो॑वा॒जीवि॑प्रः॒कवि॑श॒स्तःसु॑दा॒नुः । यं॒दे॒वाऽइ॒ड्यंवि॒श्ववि॑दं॒हव्य॑ण
मा॒नेव॑यो॒धाः ॥ कु॒णोत॑ध॒मंवृ॑ष॒णं॒सखा॑यो॒सेध॑तऽइ॒तन॑वा॒जम॑च्छ । अ॒यम॑ग्निः॒पृत॑ना॒षाद्सु॑वी॒रोये॑न॒दे॒वासो॑ऽअ॒सह॑न्त
द॒स्य॑न् ॥ अ॒यंते॑यो॒निर्कृ॑त्वियो॒यतो॑जा॒तोऽअ॒रोच॑थाः । तं॒जान॑न्न॒श्रऽआ॑सी॒दाथा॑नो॒वर्ध॑या॒गिरः॑ ॥ ३३ ॥ त॒नून॑पा
(३।२।१७) अस्तीदमितिषोळाशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्याभिन्नोभिषिष्टप्र (पंचम्याकत्वजोवा) आद्यचतुर्थीदशमीद्वादश्योलुष्ट
भःषष्ठयेकादशीपंचदश्योजगत्यः ।

मंडलं ३

अनु. २

॥ ८ ॥

दुच्यते गर्भेऽसुरो नराद्यं सो भवति यद्भिजायते । मातरि श्वायदभिमीत मातरि वातस्य सर्गोऽअभवत्सरीमणि ॥ सुनि
 र्मथानिर्मथितः सुनिधानिहितः कविः । अग्नेस्वध्वराकृणु देवान् देवयतेयज ॥ अजीजनन्नमृतं मर्त्या सोऽस्त्रे माणतरणिं वी
 कुर्षभं । दशस्वसरोऽअयुर्वः समीचीः पुमांसजातमभिसंरंभंते ॥ प्रसृष्टहोतासनकादरो च तमातुरुपस्थेयदशौ च दूध
 नि । ननिमिषतिसुरणो द्विवेदिवेयदसुरस्य जठरादजायत ॥ अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिद्धि
 दुः । द्युम्नवृद्धा कुशिकासऽएरिऽएकऽएकोदमेऽअग्निं समीधिरे ॥ यदुद्यत्वा प्रयतियुजेऽअस्मिन्होतश्चिकित्त्वोचृणी
 महीह । भ्रुवमया भ्रुवमताद्यमिष्ठाः प्रजानन्विद्धोऽउत्पयाहि सोमं ॥ ३४ ॥ ॥ इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तृतीयाष्टके सूक्तानि १२२ ऋचः १२०९

सप्तदशाध्याये वर्गाः ३४ सूक्तानि २३ ऋचः १७६ ॥ त्याग ॥ अग्नयइदं- ११ यूपायेदं ५ यूपेर्म्यं, ५ त्रश्चनाय १ अग्नय,
 २७ इंद्राग्निम्या, ९ अग्नय, ४२ विश्वेभ्यो देवेभ्य अग्नय ३ विश्वेभ्यो देवेभ्य, अग्नय ८ पुरीषेभ्योऽग्निभ्य, अग्नय, १४ अग्नीद्राम्यामि,
 अग्नय वैश्वानरायाग्नय, ३ मरुभ्योऽग्निभ्य ३ आत्मन, २ उपाध्यायाये अग्नय ३७ ॥ इति तृतीयप्रथमः ॥ १ ॥ (१ आदित्यारुद्रा-
 इत्यास्याष्टम्या विश्वे देवता ।)

इच्छंति ह्यधि कैन्द्रं शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतोरिन्द्रसोमं न्यूनं प्रपर्वतानां ससोनां संवादो नदीभिर्विश्वामि
त्रस्योत्तितीषोस्तत्र नदीवार्यं चतुर्थं षष्ठ्यष्टमी दशम्यः षष्ठीसप्तम्योस्त्विन्द्रस्तुतिरंत्यानुष्टुबिन्द्रः पूभिदेकादशति
तिः सवैश्वामित्रो वाच्यो वाद्वावौ नवैकोपीन्द्रमतिर्नव ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।३।१) इच्छंति त्वासोम्यासः सखायः सुन्वति सोमं दधति प्रयांसि । तितिक्षंतेऽअभिशस्तिज
नानाभिद्रुत्वदाकश्चनहिप्रकृतः+ ॥ नतेदरे परमाचिद्रजां स्यातु प्रयाहि हरिवोहरिभ्यां । स्थिराय वृष्णे सर्वनाकृते माय
काश्रावाणः समिधानेऽअग्नौ+ ॥ इन्द्रः सुशिश्रौ मघवातरुत्रो महात्रातरु विकूर्मिर्कघावान् । यदुग्रो धावाधि तोमर्थेषु क्तं
ल्यातेष्टुपभवीर्याणि ॥ त्वंहिष्माच्युवयुञ्च्युतान्येकोष्टुत्राचरसि जिघ्रमानः । तव द्यावापृथिवी पर्वता सोऽनुव्रतायनि
भितेव तस्थुः ॥ उताभये पुरुहूतश्रवोभिरेको हृद्धमवदो वृत्रहासन् । इमे चिदिन्द्रोदसीऽअपारे यत्संगभ्यामंघवन्काशि
रिते ॥ १ ॥ प्रसूनंऽइन्द्रप्रवताहरिभ्यां प्रतेवज्रः प्रमणञ्जैतुशन्नन् । जहि प्रतीचोऽअनचः पराचो विश्वस्यं कृणुहि विष्टम
स्तु ॥ यस्यै धायुरदधामत्याभं कंचिभ्रजते गेह्यं पुंसः । भद्रातंऽइन्द्रसुमतिर्घताचीं सहस्रदाना पुरुहूतरातिः+ ॥

(३।३।१) इच्छंति त्वेति द्वाविंशत्यृचस्य सूक्तस्य गाथिनो विश्वामित्र इन्द्रखिष्टुर् ।

सहर्दानुं पुरुहूतस्त्रियं तमहूस्तमिद्रुसं पिणक्कुणारं । अभिवृत्रवर्धमानं पियारुमपादमिद्रुतवसाजघंथ ॥ निसा
मनाभिपिरामिद्रुभूमिमीमपारांसदनेससत्थ । अस्तंभ्राह्म्यां वृपभोऽअंतरिक्षमर्पुन्त्वापुस्वयेहप्रभृताः ॥ अलातुणो
बुलऽइंद्रव्रजोगोः पुराहंतोर्भयमानोव्यार । सुगान्पथोऽअकृणोश्चिरजेगाः प्रावन्वाणीः पुरुहूतघंतीः ॥ २ ॥
एकोद्वेवसुमतीसमीचीऽइंद्रऽआपमौपृथिवीसुतघां । उतांतरिक्षादभिनः समीकऽइपोरथीसयुजः शूरवाजान् ॥ दि
शः सूर्यो नमिनातिप्रदिष्टादिवेदिवेहर्षभ्यप्रसूताः । संयदानळध्वनऽआदिदश्वैर्विमोचनं कृणुतेतत्त्वस्य ॥ दिदक्षंतऽउ
पसोयामश्रकोर्विवस्वत्यामर्हिचित्रमनीकं । विश्वेजानंतिमहिनायदागादिद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि ॥ महिज्योतिर्निहि
तंवक्षणास्वामापकंचरतिचित्रतीगौः । विश्वंस्वाद्वासंभृतमस्त्रियांयत्सीमिद्रोऽअदधाद्भोजनाय ॥ इंद्रदृह्ययामको
शाऽअभूवन्युजायशिक्षगृणतेसखिभ्यः । दुर्मायवोदुरेवामर्त्यासोनिपुंगिणोरिपवोहंत्वासः ॥ ३ ॥ संघोपः शृण्वेवमैर
मित्रैर्जहीन्येभ्वशान्तिपिंथां । बृश्रेमधस्ताद्विरुजासहस्वजहिरक्षोमघवन्नंधयस्व ॥ उद्धुरक्षः सहमूलमिद्रवृश्यामभ्यं प्र
त्यग्रशृणीहि । आकीर्षतः सल्लूकचकथत्रह्याद्विपेतुपिंहितमस्य ॥ स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतः संयन्महीरिपऽआसत्सि
पूर्वीः । रायोवंतारोबृहूतः स्यामासेऽअस्तुभगऽइंद्रप्रजावान् ॥ आनोभरभगमिद्रुद्युमंतं नितेदुष्णस्यधीमहिप्रके ।
ऊर्वऽइवप्रथेकामोऽअस्मेतमापृणवसुपतेवसूनां ॥ इमं कामं दयागोभिरश्वैश्चंद्रवतारार्धसापुप्रथश्च । स्वर्धवोमृति

भिस्तुभ्यंविप्राऽइन्द्रायवाहः कुशिकासोऽअकृत् ॥ आनोगोत्रादहहिगोपतेगाः समुसभ्यंसनयोयंतुवार्जाः । द्विवक्षाऽ
 असिष्टपभसत्यशुष्मोसभ्यंसुमधवन्बोधिगोदाः+ ॥ शुनहुवेममधवानमिन्द्रमस्मिन्भरेवृतमंवाजसातौ । शृण्वंतमुग्रम
 तथैसमत्सुमंतं वृत्राणिसंजितंधनानां ॥ ४ ॥ (३।३।२) शासद्वहिदुहितुर्नह्यगाद्विद्वोऽऋतस्यदीधितिसपर्यन् ।
 पितायत्रदुहितुः सेकमंजन्त्संशुभ्येनमनसादधन्वे+ ॥ नजामयेतान्वोरिक्थसारैक्चकार्गर्भसनिनुनिधानं । यदी
 मातरोज्जनथं तवाहिमन्यः कृतासुकृत्तोरन्यऽऋधन् ॥ अग्निर्जज्ञेजुह्वाइरेजमानोमहस्पुत्रोऽअरुषस्यप्रयक्षे ।
 भोमह्याजातमेषामंहीप्रष्टुष्यर्थश्चस्ययुज्ञैः+ ॥ अभिजैत्रीरसचतस्पृधानंमहिष्योतिस्तमसोनिर्जानन् । महान्गा
 ल्युदायज्ञुषासः पतिर्गवामभवदेकऽइन्द्रः ॥ वीळीसतीरभिधीरोऽअतृदन्याचाहिव्यमनसासविमाः । तंजानुतीःप्र
 न्यथ्यामतस्यप्रजानञ्जितानमुसाविवेश ॥ ५ ॥ विदधदीसुरमारुणमडेर्महिपाथः पूर्व्यसृष्यकः । अग्रनयत्सुपद्यक्षरा
 णामच्छारं प्रथमाजानुतीगात् ॥ अगच्छदुविप्रतमः सखीयन्नसूदयसुकृतेगर्भमद्रिः । ससानमर्थोयुर्वभिमुखस्यन्नथा
 भवदंगिराः सद्योऽअर्चन् ॥ सतःसतःप्रतिमानंपुरोभूर्विश्वविदुजनिमाहंतिशुष्णं । प्रणोद्विचःपद्वीर्गव्युर्वन्त्सखास
 खीऽइरमुंचन्निरवृधात्+ ॥ निर्गव्यतामनसासेदुरकैः कृण्वानासोऽअमृतत्वार्यगातुं । इदंचिन्नसदंनुभ्येषायेनुमासोऽ
 (३।३।२) शासद्वहिरितिद्वाविशत्यृचस्यरुस्यैषीरथिः कुशिकंइन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

असिपासन्नृतेन ॥ संपश्यमानाऽअमदश्चभिस्वंपयःप्रबस्यरेतसोदुघनाः । विरोदसीऽअतपद्धोषऽएषांजातेनिष्ठाम
 ददुगोर्ध्वीरान् ॥ ६ ॥ सजातेभिर्दृत्रहासेदुहृत्सैरुदुखियाऽअसृजदिद्रोऽअकैः । उरुच्यसैधृतवभ्रंतीमधुस्वाद्भ
 दुदुहृजेन्यागौः+ ॥ पित्रेचिच्चक्रुःसदनुंसमसैमहित्विपीमत्सुकृतोविहिल्यन् । विष्कभ्रंतुःस्कभनेनाजनित्रीऽआसी
 नाऽऊर्ध्वरभंसविभिन्वन् ॥ महीयदिधिषणाशिश्नथेघात्सद्योवृध्वविभ्वऽरोदस्योः । गिरोयस्मिन्ननवद्याःसमीचीवि
 श्वाऽइंद्रायतविषीरनुत्ताः ॥ महातैसख्यंवंत्रिमशकीरावृत्रेनियुतौयतिपूवीः । महिस्रोत्रमवऽआगन्मसरेरसाकंसुम
 घवन्वोधिगोपाः+ ॥ महिक्षेत्रंपुरुथंद्रंविद्विद्वानादित्सोख्यभ्यश्चरथंसमैरत् । इंद्रोवृभिरजनदीघानःसाकंसूर्यमुषसंगा
 तुमग्निं ॥ ७ ॥ अपाश्चिदेपविभ्योइदमूनाःप्रसधीचीरसृजद्विश्वश्चंद्राः । मध्वःपुनानाःकविभिःपवित्रैद्युभिर्हिन्वंत्य
 कुमिर्धनुत्रीः ॥ अनुकृष्णेवसुधितीजिहातेऽउभेसूर्यस्यमंहनायजत्रे । परियत्तेमहिमानंवृजथ्यैसखायऽइंद्रकाम्याऽ
 ऋजिप्याः+ ॥ पतिर्भववृत्रहन्त्सूतानांगिरांविश्वार्युर्वृषभोवयोधाः । आनोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरू
 तिभिःसरण्यन्+ ॥ तमंगिरस्वन्नमसासपर्यन्नव्यंकृगोमिसन्यसेपुराजां । इहोवियाहिवहुलाऽअदेवीःस्वश्चनोमघव
 न्त्सातयेधाः ॥ मिहःपावुकाःप्रतताऽअभूवन्त्स्वस्तिनःपिष्टुहियारमासां । इंद्रत्वंरथिरःपाहिनोरिषोमधुमंधूकृणुहि
 गोजितोनः ॥ अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाऽअंतःकृष्णाऽअरुषैर्धामभिर्गात् । प्रसूतताद्विशमानऽकृतेनदुरश्चविश्वऽअ

कक्सं.

अ. ३अ. २

॥ ११ ॥

वृणोदपुस्वाः+ ॥ शुनहुवेममघवानमिंद्रं ॥ ८ ॥ (३।३।३) इंद्रसोमंसोमपतेपिवेमंमाध्यंदिनुसर्वनंचारुयते ।
प्रमुथ्याशिप्रेमघवन्नृजीषिन्विमुच्याहरीऽइहयादयस्व ॥ गवाशिरंमंथिनमिंद्रशुकंपिवासोमरिमातेमदाय । ब्रह्मकृ
तामारुतेनागणेनसजोषारुद्रैस्तपदावृषस्व ॥ यतेशुष्मयेताविषीमवर्धन्नर्धतइंद्रमरुतस्तऽओजः । माध्यंदिनेसर्वनेव
अर्णोमन्यमानस्यमर्म ॥ तऽइह्वस्यमधुमद्विप्रुइंद्रस्यशार्धोमरुतोयऽआसन् । येभिर्बुत्रस्येषितोविवेदा
वीरदेवं ॥ यजामऽइह्नमसाबुद्धमिंद्रं बृहंतसुष्वमजंयुवानं । यस्यप्रियेममतुर्यज्ञियस्यनरोदसीमहिमानंममाते ॥ इं
द्रस्यकर्मसुकृतापुरूणिव्रतानिदेवानमिनंतिविश्वे । द्वाधारयःपृथिवीद्यामतेमांजानुसूर्यमषसुदंसाः ॥ अद्रौघसत्यं
तवतन्महित्वंसद्योज्जातोऽअपिवोहसोमं । नद्यावऽइंद्रतवसस्तऽओजोनाहानमार्साःशरदोवरंत ॥ त्वंसद्योऽअपि
वोज्जातऽइंद्रमदायसोमंपरुमेव्योमन् । यद्धद्यावापृथिवीऽआविवेशीरथाभवःपुर्व्यःकारुधायाः ॥ १० ॥ अहृन्नहिंप
रिशयानमर्णऽओजायमानंनुविजाततव्यान् । नतेमहित्वमनुभूदधुधौर्यदुन्ययास्फियाइक्षामवस्थाः ॥ यज्ञोहितऽ

(३।३।३) इंद्रसोममितिसप्तदशर्वस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ३

अनु. ३

॥ ११

इन्द्रवर्धनोभूदुतप्रियःसुतसोमोमियेधः । यज्ञेनयज्ञमवयज्ञियःसन्त्यज्ञस्तेवज्रमहिहृत्यऽथावत् ॥ यज्ञेनद्रमवसाचक्रेऽ
 अर्वागैर्नसन्नायनव्यसेववृत्त्यां । यःस्तोभेभिर्वावृधेपुर्व्येभियोर्मध्यमेभिरुतनूतनेभिः ॥ विवेपयन्माधिपणाज्जानस्त
 वैपुरापयार्थादिन्द्रमहः । अंहसोयत्रपीपरद्यथानोनावेवयांतमभयेहवन्ते ॥ आपूर्णोऽअस्यकलशःस्वाहासेकेवकोशंसिसि
 चेपिवध्मै । समुप्रियाऽआर्ववृत्रन्मदायप्रदक्षिणिदुभिसोमासऽइंद्रं ॥ नत्वागभीरःपुरुहृतसिंधुनाद्रयःपरिपंतोवरंत ।
 इत्थासखिभ्यऽइषितोयदिंद्राहृहंचिदरुजोभव्यमूर्ध्वं ॥ शुनंहुवेम० ॥ ११ ॥ (३।३।४) प्रपर्वतानामुशुतीऽइप
 स्थादध्वेऽइवुविषितेहासमाने । गावेवशुभ्रेमातररिह्णोविपदच्छुतुद्रीपयसाजवेते ॥ इंद्रेषितेप्रसवंभिक्षमाणेऽअ
 च्छासमद्रुर्ध्वेवयाथः । समारणेऽऊर्मिभिःपिन्वमानेऽअन्यावामन्यामध्येतिशुभ्रे ॥ अच्छासिंधुमातृतमामयासं
 विपाशमूर्वांसुभर्गामगन्म । वत्सभिवमातरांसरिह्णोसमानंयोनिमनुसंचरंती ॥ एनावयपयसापिन्वमानाऽअनूयो
 निदेवकृतंचरंती । नवर्तयेप्रसवःसर्गतक्तःक्रियुर्विप्रौनद्योजोहवीति ॥ रमध्वंमेवचसेसोम्यायऽकृतावरीरुपमुहर्त
 मेवैः । प्रसिंधुमच्छाबृहतीर्मनीषावस्युरहेकुशिकस्यसूनुः+ ॥ १२ ॥ इंद्रोऽअस्माऽअरदुद्धज्रबाहुरपोहन्वृत्रंपरिधि

(३।३।४) प्रपर्वतानामितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगाधिनोविश्वामित्रःचतुर्थीषष्ठमीदशमीनानदीकषकानद्योदेवताःएनावयमेतद्वच
 आतेकारोरितिस्वर्णविश्वामित्रोदेवताइंद्रोअस्मानितिद्वयोर्दिद्रब्धिदृव्यानुष्टुप् ।

नदीनां । देवोनयत्सवितासुप्राणिस्तस्वयंप्रसवेयामऽर्वाः+ ॥ एतद्वचोजरितमार्पिमुष्टाऽआयत्तेधोषानुत्तरायुगानि । एव्येषु
 विवर्जणपरिषदौजधानायन्नापोयनमिच्छमानाः ॥ ओषुस्वसारःकारेशृणोतययौवोदुरादनसारथेन । निषूनमध्वंभव
 कारोप्रतिनोजुपस्मानोनिकःपुरुषत्रानमस्ते ॥ आतेकारेशृणवामावचांसिययाथदुरादनसारथेन । नितेनसैपी
 तासुपाराऽअधोऽअक्षाःसिधवःस्रोत्याभिः ॥ १३ ॥ यदुंगत्वाभरताःसंतरेयुग्व्यन्यामऽइपितऽइद्रजूलः । अर्षादहप
 प्यानेवयोषामर्यायेवकन्याशन्वचैते ॥ अतारिषुर्भरतागव्यवःसमभक्तविप्रःसुमतिनदीनां । मादुष्कृतौव्येनसाश्रयौशूनमा
 तीःसुराघाऽआवक्षणाःपणध्वथातशीभं ॥ उद्वऽऊर्मिःशम्याहंत्वापोयोक्त्राणिमुचत । ब्रह्मजूलस्तन्वावावृधानोशरीदात्र
 रतां ॥ १४ ॥ (३।३।५) इन्द्रःपुभिदातिरुहासमकैविद्वदसुदयमानोविशत्रून् । इन्द्रक्षितीनामसिसानुषीणांविशादैवी
 ऽआपृणुद्रोदसीऽउभे+ ॥ मुखस्यतेतविपस्यप्रजतिमियमिवाचममृतायभूषन् । इन्द्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । अहृन्व्यसमशधुग्वनेष्व्वाविधेनाऽअकृ
 नामतपूर्व्यावां ॥ इन्द्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । अहृन्व्यसमशधुग्वनेष्व्वाविधेनाऽअकृ
 णोद्राम्याणां ॥ इन्द्रःस्वर्षाजिनयन्नहानिजिगायोशिभिःपृतनाऽअभिष्टिः । प्रारोचयन्मनवेकेतुमहामाविद्वज्योतिवृ
 (३।३।५) इन्द्रःपुभिरेत्येकादशसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रइन्द्रश्चिष्टुप् ।

हुतेरेणाथ ॥ इन्द्रस्तुजोवर्हणाऽआविशेनवदधानोनर्यापूरुणि । अचैतयद्धियऽइमार्जिरेप्रेमंवर्णमतिरच्छुक्रमासा
 ॥ १५ ॥ महोमहानिपनयंत्यस्यैद्रस्यकर्मसुहृतापूरुणि । ब्रुजनेनवृजिनान्सेपिपेमायाभिर्दस्यूरभिभृत्योजाः ॥ य
 धद्रौमहावरिवश्चकारदेवेभ्यः सत्यतिश्चपणिप्राः । विवस्वतःसर्दनेऽअस्यतानिविप्रऽउक्थेभिःकवयोगृणंति ॥ सत्रा
 साह्वरेण्यंसहोदांससवांसंस्वरपश्चदेवीः । ससानयःपृथिवीद्यामुतेमामिंद्रमदंत्यनुधीरेणासः ॥ ससानात्याऽउत्सूर्ये
 ससानेद्रःससानपुरुभोजसंगां । हिरण्यथमुतभोगंससानहृत्वीदस्यन्यार्यवर्णमावत् ॥ इन्द्रऽओषधीरसनोदहानिवन
 सतीऽरसनोदुंतरिक्षं । विभेदवलंनुदेविवाचोथाभवदमिताभिःकृतूनां ॥ शुनहुवेम० ॥ १६ ॥ (३।३।६) तिष्ठा
 हरीरथऽआयुज्यमानायाहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छ । पिवास्थंघोऽअभिसृष्टोऽअस्मेऽइन्द्रस्वाहाररिमातेमदाय ॥ उपा
 जिरापुरुरुहूतायसम्रीहरीरथस्यधूर्वायुनज्मि । द्रवद्यथासंभृतंविश्वतोश्चिदुपेभ्यन्नमावहातऽइंद्र ॥ उपोनयस्त्ववृषणा
 तपुष्पोतेमवत्ववृषभस्वधावः । असेतामन्धविमुचेहशोणादिवेदेवसदृशीरद्धिधानाः+ ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्मि
 हरीसखायासधमादऽआशू । स्थिरंधसुखमिंद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वोऽउपयाहिसोमं ॥ मातेहरीवृषणावीतपृष्ठानि
 रीरमन्यजमानासोऽअन्ये । अत्यायाहिशन्धतोवयंतेरसुतेभिःकृणवामसोमैः ॥ १७ ॥ तवायंसोमस्त्वमेह्रुवाङ्शन्ध

(३।३।६) तिष्ठाहरीइत्येकादशर्चस्यस्यगार्थिनोवाश्यामंत्रइन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. २

॥ १३ ॥

सुसुमनाऽअस्यपाहि । असिन्यशेषाहिष्यानिषद्यादधिष्वेमज्जरऽइदुमिद्र ॥ स्त्रीणैतेवहिःसुतऽइद्रसोमःकृताधाना
ऽअत्तवेतेहरिभ्यां । तदोकसेपुरुशकायवृष्णेमरुत्वतेतुभ्यराताहवीषि ॥ इमंरुःपर्वतास्तुभ्यमापुःसमिद्रुगोभिर्मधु
मंतमकन् । तस्यागत्यासुमनाऽऋवपाहिप्रजानन्विद्वान्पथ्याइ अनुस्वाः+ ॥ यौऽआभजोमरुतेऽइद्रसोमेथेत्वामवध
न्नभवन्गणस्ते । तेभिरेतंसजोषावावशानोइ मेःपिवजिह्वयासोममिद्र ॥ इद्रपिवस्वधयाचित्सुतस्याग्नेर्वीपाहिजिह्वया
यजत्र । अध्वर्योवप्रयतंशक्रहस्ताऽहोतुर्वायुशंहविषोजुषस्व ॥ शुनहुवेम० ॥ १८ ॥ (३।३।७) इमामुषुप्रयतिसा
तयेधाःशश्वच्छधदुतिभियादमानः । सुतेसुतेवावृधेवधनेभिर्यःकर्मभिर्महङ्किःसुश्रुतोभूत्+ ॥ इन्द्रायसोमाःप्रदिवो
विदानाऽऋसुर्येभिवृषपर्वीविहायाः । प्रथम्यमानान्यतिप्रगृभार्थेद्रुपिववृषधृतस्यवृष्णाः ॥ पिवावधस्वत्वघासुतास
ऽइद्रसोमासःप्रथमाऽउतेमे । यथापिवःपुव्याऽइद्रसोमाऽएवापाहिपन्योऽअद्यानवीथान् ॥ महौऽअमत्रोबुजनेविर
प्युऽग्रंशवःपत्यतेघृष्णवोर्जः । नाहविव्याचपृथिवीचनैन्यतोमसोऽहर्ध्वममंदन् ॥ महौऽउत्रोवावृधेवीयायसमा
चक्रेवृषभःकाव्येन । इद्रोभगोवाजदाऽअस्यगावःप्रजायंतेदक्षिणाऽअस्यपूर्वीः+ ॥ १९ ॥ प्रयत्सिधवःप्रसुवयथाय
त्रापःसमुद्रुरथ्येवजगमुः ॥ अर्तश्चिदिद्रःसदसोवरीयान्यद्रीसोमःपुणतिदुग्धोऽअंशुः+ ॥ समुद्रेणसिधवोयादमानाऽ

(३।३।७) इमामृष्विलेकाइशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविधामिन्द्रद्रोदशम्याआगिरसोधोरइंद्रकिटुप् ।

मंडलं ३

अनु. ३

॥ १३ ॥

इन्द्रायसोमं सुभृतं भरतः । अंशुदुहंति हस्तिनो भरिर्त्रैमध्वः पुनर्तिधारं यापवित्रैः ॥ हृदाऽइव कुक्षयः सोमधानाः समीवि
 व्याचसवना पुरूणि । अत्रायदिन्द्रः प्रथमाव्याशवुत्रं जघन्वोऽअवृणीतसोमं ॥ आतूर्भरमाकिरेतत्परिष्ठाद्विष्ठाहित्वा
 वसुपतिं वसूनां । इन्द्रयत्तेमार्हि नंदत्रमस्त्यसभ्यंतर्द्धयैश्वप्रयैधि ॥ अस्मेप्रयैधि मघवन्नृषिभिर्निद्रारायोविश्ववारस्यभूरेः ।
 अस्मे शतं शरदौ जीवसैधाऽअस्मेऽवीरान्छश्वतऽइन्द्रशिप्रिन् ॥ शुनं हुवेम० ॥ २० ॥ (३।३।८) वार्त्रेहत्यायुश्वसेपृ
 तनाथाहायच । इन्द्रत्वावर्तयामसि ॥ अर्वाचीनं सुतेमनंऽएतचक्षुःशतकतो । इन्द्रं कृण्वंतु वाघतः ॥ नामनि ते शतक्र
 तो विश्वाभिर्गीभिरीमहे । इन्द्राभिमातिगहो ॥ पुरुष्टुतस्य धामभिः शूतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणी घृतः ॥ इन्द्रं वृत्रा
 युहंतं वे पुरुहूतमुपबुवे । भरेषु वार्जसातये ॥ २१ ॥ वाजेषु सासहिर्भैवत्वामीमहे शतकतो । इन्द्रं वृत्राय हंतवे ॥ द्युम्रेषु
 पृतनाज्यैऽपृत्सु तूर्पुश्रवः सुच । इन्द्रसाक्ष्वाभिर्मातिषु ॥ शुष्मिन्तं मनंऽऊतयैद्युन्निर्पाहि जागृविं । इन्द्रसोमं शतकतो ॥
 इन्द्रियाणि शतकतो याते जनैषु पंचसु । इन्द्रतानि तऽआवृणे ॥ अर्गन्निद्रश्रवो बृहद्बुध्नं र्दधिष्वदुष्टरं । एत्से शुष्मं तिरामसि ॥
 अर्वावतो नऽआगृह्यथोशक्रपरावतः । एलोकोयस्तैऽअद्रिवऽइन्द्रे हतऽआगृहि ॥ २२ ॥ (३।३।९) अभितष्टेवदी

(३।३।८) वार्त्रेहत्यायेत्कादशर्चस्यसूक्तयागथिनो विश्वाभिर्त्रेन्द्रो गायत्री अंलानुष्टुप् । (३।३।९) असितष्टेवेति दशर्चससूक्तस्य
 वैश्वामित्रः प्रजापतिर्दिद्रिष्णुप् (वाच्यः प्रजापतिर्वा विश्वाभिर्त्रोवा) ।

ऋक्सं.

अ. ३अ. २

। १४ ॥

धयामनीषामत्यो नवाजीसुधुरोजिहानः । अभिप्रियाणिमर्मुशत्परणिक्वीडरिच्छासि. ५० यसुमंघाः+ ॥ इनोतपृच्छ
जनिमाकवीनामनो धृतः सुकृतस्तक्षतथां । इमाऽर्धनेप्रणयोऽवर्धमानानोवाताऽअधनुधर्मणिग्मन् ॥ निषीमिदत्रगु
ह्यादधानाऽउत्तक्षत्रायरोदसीसमंजन । महत्तृष्णोऽअसुरस्यनामाविश्वधीभिःक्षत्रं राजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
अभूपन्त्रियोवसानश्चरत्स्वरोचिः । दिवोनपाताविदथस्वधीभिःक्षत्रं राजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
यानिमाऽअस्यशुरुधःसंतिपूर्वाः । महत्तृष्णोऽअसुरस्यनामाविश्वधीभिःक्षत्रं राजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
विदथैपुरुणिपरिश्वानिभूषथःसदांसि । अपश्यमत्रमनसाजगन्वान्त्रतेगंधर्वाऽअपिवायुक्केशान् ॥ तदिश्वस्यवृषभ
स्यधेनोरानामभिर्मिरेसकस्यंगोः । आसुष्टुतीरोदसीविश्वमिन्वेऽअपीवयोषाजनमानिवत्रे ॥ युवंप्रबस्यसाधथोमहोय
भैहिरण्यथीममतिंयामशिअत्र । गोपाजिह्वस्यतस्थुपोविरूपाविश्वेपश्यतिमायिनःकृतानि ॥ शुनंहवेम० ॥ २४ ॥ (३।४।१)
इदंमतिहृद्ऽआवच्यमानाच्छापत्तिस्तोमतष्टाजिगति । याजागृविर्विदथेशस्यमानेद्रयत्तेजायतेविद्धितस्य ॥ दिव
श्चिदापुर्व्याजार्थमानाविजागृविर्विदथेशस्यमाना । भद्रावस्त्राण्यर्जुनावसानासेथमस्मेसनजापित्र्याधीः+ ॥ शुमान्चि

(३।४।१) इदंमतिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोक्थ्याभिन्नइंद्रबिष्टुर् ।

मंडलं ३
अनु. ४

॥ १४ ॥

दत्रयमसूरंभूतजिह्वायाऽअग्रंपतदाह्यथात् । वपूंपिजातामिथुनासचेततमोहनातपुषुबुधऽएता ॥ नकिरेषानिंदिता
 मर्त्येषुयेऽअस्माकंपितरोगोषुयोधाः । इंद्रऽएपांढंहितामाहिनावानुद्गोत्राणिससृजेदंसनावान् ॥ सखाह्यत्रसखिभिर्न
 वगैरभिश्चासत्वभिर्गाऽअनुगमन् । सत्यंतदिंद्रोदशभिर्दशगैःसुधीविवेदुतमसिद्धियंतं ॥ २५ ॥ इंद्रोमधुसंभृतमस्त्रिया
 यांपद्भ्रिद्विवेदशफवन्नमेगोः । गुहाह्रितंगुह्यगुह्यमपुहस्तैदधेदक्षिणेदक्षिणावान् ॥ ज्योतिर्वृणीततमसोविज्ञानज्ञारेस्या
 मदुरितादुभीके । इमागिरःसोमपाःसोमवृद्धजुषस्वैद्रपुरुतमस्यकारोः† ॥ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीऽअनुष्याद्दारेस्यामदु
 रितस्यभूरेः । भूर्भ्रिच्चिच्छिद्रुजतोमर्त्यस्यसुप्रारसोवसवोवर्हणावत् ॥ शूनं० ॥ २६ ॥ इतिवृतीयाष्टकेद्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥

अष्टादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १० ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ६१ नदीम्य. ३ विश्वामित्रा. नदीम्य. इंद्राये. २
 विश्वामित्राये. नदीम्य. विश्वामित्राये. नदीम्य. ३ इंद्राये. ३ इंद्राये. ६३ ॥ वृतीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

इंद्रत्वागायत्रंह्यातूनउपनआयाह्यष्टवयंतेपंचवार्हतत्वाभद्रैद्युधमस्यमरुत्वान्त्सद्योहशंसामहामिंद्रःस्वाहाचर्षणीधृतं
 ह्यादशोद्यांत्यौतचौजागतगायत्रौधानावंतमष्टौपूर्वाधिगायत्रंषष्ठीजगतींद्रापर्वताचतुर्विंशतिराद्यैद्रापावर्तीपंचदश्या
 दिद्वेवाचेससर्पयैचतसोरथागस्तुतयौत्याअभिशापार्थास्तावसिष्टद्वेषिण्योनवसिष्ठाःशृण्वंतिदशमीषोळश्यौजगत्या
 त्रयोदशीगायत्रीद्वादशीविंशद्वाविंश्योनुष्टुभौष्टादशीवृहतीमंमहेद्ब्यधिकोक्त्रःप्रजापतिर्हिर्वैश्वदेवंहोषसः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।४।२) इंद्रत्वावृषभं वयंसूतेसोमं हवामहे । सपाहिमध्वोऽअंधसः ॥ इंद्रं क्रतुविदंसुतंसोमं
 हर्यपुरुष्टत । पिवावृषस्वतादृषिं ॥ इंद्रप्रणो धिता वानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिरस्त्वानविश्यते ॥ इंद्रसोमाः सुताऽ
 इमे तव प्रथंति सपते । क्षयंचंद्रासुऽइंदवः ॥ द्रधिष्वाजठरे सुतंसोमं मिन्द्रवरेण्यं । तव द्युक्षासुऽइंदवः ॥ १ ॥ गर्विणः
 पाहिर्नः सुतं मधोर्धारां भिरज्यसे । इंद्रत्वादातमिद्यशः ॥ अभिद्युम्नानि वनिनऽइंद्रसंचतेऽअक्षिता । पीत्वीसोमस्य वा
 वृधे ॥ अर्वावतो नऽआर्गहि परावतं श्ववृत्रहन् । इमा जुषस्वनो गिरः ॥ यदतरापरावतं मर्वावतं च ह्युयसे । इंद्रेहतत्
 आर्गहि ॥ २ ॥ (३।४।३) आतूनं इंद्रमद्भ्यं घुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्यद्विवः ॥ सत्तो होतानऽऋत्विष्यस्ति
 स्तिरेव हि रानुषक् । अयुज्रन्प्रातरद्रयः ॥ इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियंतऽआबहिःसीद । वीहिरपुरोळारं ॥ रांरंधिस
 वनेषुणऽएषुस्तोमेषु वृत्रहन् । वृक्थेष्विन्द्रगर्विणः ॥ मृतयः सोमपामुरुं रिहंति शवसस्पति । इंद्रवृत्संनमातरः ॥ ३ ॥
 समंदस्वाह्यंधसो राधं सेतन्वामहे । नस्तोतारं निदेकरः ॥ वयमिन्द्रत्वायवो हविष्मंतोजरामहे । वृत्त्वमस्मयुर्वसो ॥
 मारेऽअस्मद्विमुचो हरिं प्रियावाड्याहि । इंद्रस्वधावो मत्स्वेह ॥ अर्वांचत्वासुखे रथे वहतामिन्द्रकेशिना । घृतस्वू
 व

(३।४।२) इंद्रत्वेति नवर्चस्य सूक्तस्य गाथिनो विश्वामित्र इन्द्रो गायत्री । (३।४।३) आतूनं इंद्रेति नवर्चस्य सूक्तस्य गाथिनो विश्वामित्र

इन्द्रो गायत्री ।

हिरासदे ॥ ४ ॥ (३।४।४) उपनःसुतमागहिसोममिद्रुगवाशिरं । हरिभ्यांयस्तेऽअस्मयुः⁺ ॥ तमिद्रुमदुभागहिव
 हिंघांयावभिःसुतं । कुविश्वस्यतृष्णवः ॥ इंद्रमित्थागिरोममाच्छोगुरिपिताऽइतः । आवृतेसोमपीतये ॥ इंद्रसोमं
 स्पपीतयेस्तोमैरिहहवामहे । उक्थेभिःकुविद्रागमत् ॥ इंद्रसोमाःसुताऽइमेतान्दधिष्वशतकतो । जुठरेवाजिनीवसो
 ॥ ५ ॥ विद्महाहित्वाधनंजयंवाजेषुदधृषकवे । अघतेसुन्नमीमहे ॥ इममिद्रुगवाशिरंयवाशिरंचनःपिव । आगत्यावृ
 षभिःसुतं⁺ ॥ तुभ्येदिंद्रस्वऽओक्थेऽसोमचोदामिपीतये । एषारंजुतेहृदि⁺ ॥ त्वांसुतस्यपीतयेप्रबामिद्रहवामहे ।
 कुशिकासौऽअवस्यवः ॥ ६ ॥ (३।४।५) आयाह्यर्वाङ्गुपवंधुरेष्टास्तवेदनुप्रदिवःसोमयेयं । प्रियासखायाविमुचोप
 बहिंस्त्वामिमेहव्यवाहोहवंते ॥ आयाहियुर्वीरतिचर्षणीरोऽअर्थऽआशिषऽउपनोहरिभ्यां । इमाहित्वांमृतयुःस्तोमत
 द्याऽइंद्रहवैतेसख्यंजुषाणाः⁺ ॥ आनोयज्ञंनमोवृधंसजोपाऽइंद्रदेवहरिभिर्योहितूर्यं । अंहित्वांमतिभिर्जोहवीमिघ
 तप्रथाःसधमादेमधूनां ॥ आचत्वामेतावृषणावहतोहरीसखायासुधुरास्वर्गा । धानावदिंद्रःसर्वनंजुषाणःसखास
 ख्युःश्रुणवद्वंदनानि ॥ कुविन्मागोपांकरसेजनस्यकुविद्राजनंमघवन्नृजीपिन । कुविन्मऽऽकृषिपिपांंसुतस्यकुविन्मे
 वस्वोऽअमृतस्यशिक्षाः ॥ आत्वांबृहंतोहरयोयुजानाऽअर्वागिद्रसधमादेवहंतु । प्रयेद्वितादिवऽऽकृजंत्याताःसुसंमृ
 (३।४।४)उपनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रद्रोगायत्री । (३।४।५) आयाह्यर्वाङ्गिस्यष्टवस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रद्रजिष्ठुर् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ३

॥ १६ ॥

द्यासोवृषभस्यमराः+ ॥ इन्द्रपिवृषधृतस्यवृष्णऽआयतेत्येनऽउशतेजभारं । यस्यमदैच्यावयसिप्रकृष्टीर्यस्यमदेऽअप
गोत्राववर्थ ॥ शुनंहुवेम० ॥ ५ ॥ (३।४।६) अयंतेऽअस्तुहयतःसोमऽआहरिभिःसुतः । जुषाणऽइद्रहरिभिर्नऽ
आगृह्यातिष्ठहरितुरंथं ॥ हर्यशुषसमर्चयःसूर्यहयवरोचयः । विद्धोश्चक्रित्वान्हयंश्ववर्धसऽइद्रविश्वऽअभिश्चियः ॥
द्यामिन्द्रोहरिधायसंपृथिवीहरिवर्षसं । अधारयद्भरितोर्भृरिभोजनंयथोरंतहरिश्चरत् ॥ इन्द्रोहयतमजुनंवज्रशुकैरभीवृतं ॥
तिरोचनं । हर्यशोहरितंधत्तऽआयुधमावज्रबाहोहरिं ॥ इन्द्रोहयतमजुनंवज्रशुकैरभीवृतं ॥ जज्ञानोहरितोवृषाविश्वमाभो
भिःसुतमुजाहरिभिराजत ॥ ८ ॥ (३।४।७) आमंद्रैरिन्द्रहरिभिर्याहिमधूररोमभिः । अपावृणोद्धरिभिरिद्रि
शिनोतिधन्वेवृत्तोऽइहि ॥ वृत्रखादोवलंरुजःपुरांद्रुमोऽअपामजः । स्यात्तारथस्यहयोरिभिस्वरऽइंद्रोहृत्बाविदारुजः+ ॥
गंभीरोऽउर्ध्वोऽरिवृक्तुं पुण्यसिगाऽइव । प्रसुगोपायवसंधेनवोयथाहृदंकुल्याऽइवाशत ॥ आनस्तुजंरयिभरांशंनम
तिजानते । वृक्षंपकंफलमंकीवधूनुर्हीदंसंपारणंवसु ॥ स्वयुरिंद्रस्वराळसिस्मादिष्टिःस्वयंशस्तरः । सर्वावृधानऽओज
सापुरुद्रुतभर्वाःसुश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ (३।४।८) युध्मस्यतेवृषभस्यस्वरजऽउग्रस्ययूनःस्यविरस्यवृष्वेः । अजूर्यतो
(३।४।६) अयंतइतिपंचर्षस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रइंद्रोवृहती । (३।४।७) आमंद्रैरितिपंचर्षस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्र
इंद्रोवृहती । (३।४।८) युध्मस्यतइतिपंचर्षस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रइंद्रखिप्पू ।

मंडलं ३

अनु. ४

॥ १६ ॥

वज्रिणोवीर्याङ्गीन्द्रश्रुतस्यमहूतोमहानि ॥ महोऽअसिमहिषवृष्ण्येभिर्धनुस्पृदुग्रसहमानोऽअन्यान् । एकोविश्वस्यभु
 वनस्यराजासयोधयाचक्षययाचजनान् ॥ प्रमात्राभीरिचिरोचमानुःप्रदेवेभिर्विश्वतोऽअप्रतीतः । प्रसज्मनादिवऽ
 इंद्रःपृथिव्याःप्रोरोर्महोऽअंतरिक्षाहजीपी+ ॥ उरुगभीरंजनुषाम्युग्रंविश्वव्यचसमवतर्मतीनां । इंद्रंसोमासःप्रदिवि
 सुतासःसमुद्रंनस्रवतऽआविशति ॥ यंसोममिन्द्रपृथिवीद्यावागर्भेनमाताविभूतस्त्वाया । तंतैहिवन्तितमुतेमृजंत्यध्व
 र्यवोवृषभुपातवाऽहं ॥ १० ॥ (३।४।९) मरुत्वोऽइंद्रवृषभोरगायपिवासोर्ममनुष्वधंमदाय । आसिचस्वजठरेम
 ध्वऽऊर्मित्वंराजासिप्रदिवःसूतानां ॥ सजोषाऽइंद्रसगणोमरुद्भिःसोमपिबवृत्रहारूरविद्वान् । जहिशत्रूरपुमृधौनुद
 स्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः ॥ उतऽऽकृतुभिर्ऋतुपाःपाहिसोममिन्द्रदेवेभिःसखिभिःसुतनः । योऽआभजोमरुतोयेत्वा
 न्वहन्वृत्रमदंधुस्तुभ्यमोजः ॥ यत्वाहिहृत्येमघवृत्रवर्धन्येशांबरेहरिवोयेगविद्यौ । यत्वाननमनुमदंतिविप्राःपिवेद्रसो
 मंसगणोमरुद्भिः ॥ मरुत्वंतंष्टुपभंवावृधानमकवारिद्विव्यंशासमिद्रं । विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहोदामिहतंहुवेम
 ॥ ११ ॥ (३।४।१०) सद्योहंजातोवृषभःकनीनुःप्रभर्तुमावदंधसःसुतस्य । साधोःपिबप्रतिक्रामंयथातिरसाशिरःप्रथ
 मंसोम्यस्य ॥ यज्जायथास्तदहरस्यकामेशोःपीयूषमपिवोगिरिष्ठां । तंतैमातापरियोषाजनित्रीमहःपितुर्दमऽआसिचद

(३।४।९) मरुत्वोऽइंदेतिपंचसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रबिष्टुप् । (३।४।१०) सद्योहंजातइतिपंचसूक्तस्यगाथिनो

शकसं.

अ. ३ अ. ३

॥ १७ ॥

अ ॥ उपस्थायमातरमन्नमैदृतिगममपश्यदुभिसोममूर्धः । श्यावयन्नचरद्भृत्सोऽअन्यान्महानिचक्रेपुरुधप्रतीकः ॥ ७ -
शस्तुराषाळभिर्यत्योजायथावशंतन्वंचक्रऽएषः । त्वष्टरमिद्रेजनुषाभिभूयामुग्यासोममपिवच्चमूषु ॥ शुनंहुवेम०
॥ १२ ॥ (३।४।११) शंसामहामिदंयस्मिन्विश्वऽआकृष्टयःसोमपाःकाममव्यन् । यंसुकुतुंघिषणेविश्वतष्टघनंवृ
त्राणोजनयंतदेवाः+ ॥ यंनुनकिःप्रतनासुस्वराजंद्धितातरतिचृतमंहरिंघां । इनतमःसत्वभिर्योहेशषैःपृथुञ्जयाऽअमि
नादायुर्दस्योः ॥ सहावापुत्सुतरणिर्वाव्यानशीरोदसीमेहनवान् । भगोनकारेहव्योमतीनांपितेवचारुःसुहवोवयो
जाः+ ॥ धृताद्विवोरजसस्पृष्टऽऊर्ध्वोरथोनवायुर्वसुभिर्नियुत्वान् । इन्द्रःस्वाहापिवतुयस्यसोमऽआगत्यातुचोवृषभोमरुत्वान् । ओरुव्यचाः
जै ॥ शुनंहुवेम० ॥ १३ ॥ (३।४।१२) इन्द्रःस्वाहापिवतुयस्यसोमऽआगत्यातुचोवृषभोमरुत्वान् । आतेसपर्युजवसेयुनज्जिमयोरनुप्रदिवःश्रुष्टिमावः । इहत्वाधेयुर्हर
पणतामेभिरत्रैरास्यहृविस्तन्वः१ःकाममृध्याः ॥ गोभिमिभिर्भुंदाधिरसुपारमिदंज्यैष्ठ्यायुधायसेगुणानाः । मंद्दानःसोमंपपिवो
यःसुशिप्रपिवात्व१स्यसुभुतस्यचारोः ॥ गोभिमिभिर्भुंदाधिरसुपारमिदंज्यैष्ठ्यायुधायसेगुणानाः । मंद्दानःसोमंपपिवो
ऽऋजीषिन्समस्मभ्यंपुरुधागाऽइषण्य ॥ इमंकाममंदयागोभिरभ्वैश्चद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वयवोमतिभिस्तुभ्यंवि
विद्यामिन्द्रंखिष्टुप् । (३।४।११) शंसामहामितिपंचर्वस्यसूक्त्यगाथिनोविद्यामिन्द्रंखिष्टुप् । (३।४।१२) इन्द्रःस्वाहेति
पंचर्वस्यसूक्त्यगाथिनोविद्यामिन्द्रंखिष्टुप् ।

मंडलं ३

अनु. ४

॥ १७ ॥

प्राऽइंद्राव्याहःकुशिकासौऽअक्रन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ १४ ॥ (३।४।१३) चर्षणीघृतमघवानमुक्थ्य१मिंद्रगिरोबु
 ह्तीरभ्यनूषत । वावृधानंपुरुहूतंसुबुकिभिरमर्त्यजरमाणंदिवेदिवे ॥ शतक्रतुमर्णवशाकिनंनंगिरोमऽइंद्रमुपयंति
 विश्वतः । वाजसनिपूभिर्दंतूणिमसुरंधामसाचमभिषाचस्वविदं ॥ आकरवसोर्जरितापनस्यतेनेहसःस्तुभऽइंद्रोदुव
 स्यति । विवस्वतःसदनऽआहिर्पिप्रियेसत्रासाहमभिमतिह्नस्तुहि ॥ नृणासुत्वानृतमंगीभिरुक्थैरभिप्रवीरमर्चतास
 बाधः । संसहसैपुरुमायोर्जिहीतेनमोऽअस्यप्रदिवऽएकऽईशे ॥ पूर्वीरस्यनिष्पिधोमत्येषुपुरुवसूनिपृथिवीविभर्ति ।
 इंद्रायद्यावऽओषधीरुतापोर्यिरक्षंतिजीरयोवनानि ॥ १५ ॥ तुभ्यंब्रह्माणिगिरऽइंद्रतुभ्यसत्रादधिरेहरिवोजुषस्व ।
 बोध्याइ पिरवसोनूतनस्यसखैवसोजरितुभ्योवयोधाः ॥ इंद्रमरुत्वऽइहपाहिसोमंयथाशार्थतेऽअपिबःसुतस्य । तवप्र
 णीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः⁺ ॥ सर्वावशानऽइहपाहिसोमंरुद्धिरिंद्रसखिभिःसुतनः । जातंयत्त्वा
 परिदेवाऽअधूषन्महेभरायपुरुहूतविश्वे ॥ असूयैमरुतऽआपिरेषोमंदुश्चिंद्रमनुदातिवाराः । तेभिःसाकंपिबतुवृत्रखा
 दःसुतंसोमंदाशुषःस्वेसधस्ये ॥ इदंह्यन्वोर्जसासुतराधानापते । पिबत्व१स्यर्षिर्वाणः ॥ यस्तेऽअनुस्वधामसंसुतेनि

(३।४।१३) चर्षणीघृतमितिद्वादशसर्वसूरुस्यगायिनोविश्वामित्रइंद्रश्चिद्रुपुआद्यास्तिश्लोजगलःअंत्यास्तिश्लोगायत्र्यः ।

रुक्से.

:३अ.३

८ ॥

यच्छतन्वं । सत्वात्मसुसोम्यं ॥ प्रतेऽअश्रोतुकुक्षयोः प्रद्वज्ज्वलाशिरः । प्रबाहुरारधसे ॥ १६ ॥ (३।४।१४)
धानावतंकरंभिणमपपवतमुक्थिनं । इंद्रप्रातश्चुषस्वनः ॥ पुरोळाशंपचत्यंजुषस्वेद्रागुरस्वच । तुभ्यंहव्यानिस्सिद्धते ॥
पुरोळाशंचनोघसोजोषयासिगिरंश्चनः । वधुशुरिवयोपणां ॥ पुरोळाशंसनश्रुतप्रातःसावेजुषस्वनः । इंद्रक्रतुहितेबृह
न् ॥ माध्यंदिनस्यसर्वनस्यधानाःपुरोळाशमिन्द्रकृष्वेहचारं । प्रयत्तोताजरितातूण्यथोवृषायमाणऽउपगीभिरीहे
॥ १७ ॥ तृतीयेधानाःसर्वनेपुरुष्टुतपुरोळाशमाहुतंमामहस्वनः । अ॒प॒प॒म॒द्भि॒स॒र्ग॒णो॒म॒रु॒क्भिः॒सो॒मं॒पि॒व॒वृ॒त्र॒हा॒श॒र॒वि॒द्वा॒न् ॥ प्र
ति॒धा॒ना॒भ॒र॒त॒तू॒य॒म॒स्यै॒पुरो॒ळा॒श॒वी॒र॒त॒मा॒य॒नु॒णां । द्वि॒वे॒दि॒वे॒स॒ह॒शी॒रि॒द्भु॒भ्य॒वर्ध॒तु॒त्वा॒सो॒म॒पे॒या॒य॒धृ॒ष्णो
(३।४।१५) इंद्रा॒पर्व॒ता॒बृ॒ह॒ता॒र॒थे॒न॒वा॒मी॒रि॒षु॒ऽधा॒व॒ह॒त॒सु॒वी॒राः । वी॒तं॒ह॒व्या॒न्य॒ध्व॒रे॒षु॒दे॒वा॒व॒धै॒था॒ंगी॒भि॒रि॒ळ्या॒म॒द॒ता ॥ प्र
ति॒ष्ठा॒सु॒क॒म॒घ॒व॒न्मा॒पर॒गाः॒सो॒म॒स्य॒तु॒त्वा॒सु॒त॒स्य॒क्षि । पि॒त॒र्न॒पु॒त्रः॒सि॒च॒मा॒र॒भे॒तुऽइ॒न्द्र॒स्वा॒दि॒ष्ट्या॒गि॒रा॒श॒ची॒वः ॥ शंसा
(३।४।१४) धानावतमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रइन्द्रस्त्रिष्टुप्आद्याश्चतस्रोऽगायत्र्यःषष्ठीजगती । (३।४।१५) इंद्रापर्वते
तिचतुर्विंशत्युचस्यसूक्तस्यगाथिनोविद्यामित्रक्रपिरिन्द्रोदेवताआद्याइन्द्रापर्वतौपंचदश्यादिद्वयोःससर्परीवाकृततश्चतस्रणारंथांगानि त्रिष्टुप्
शमीषोळशौजंगलौद्वादशीद्वाविंशयोस्तुष्टुमःत्रयोदशीगायत्रीअष्टादशीबृहती ।

मंडलं ३

अनु. ४

॥ १८ ॥

वाध्वयोप्रतिमेगृणीहींद्रायवाहःकृणवावजुष्टं । एदंवाहिर्यजमानस्यसीदाथाचभृदुकथमिद्रायशस्तं ॥ जायेदस्तमघव
 न्सेदुयोनिस्रदिच्चायुक्काहरयोवहतु । यदाकृदाचसुनवामसोमशिद्विदूतोघन्वात्यच्छं ॥ परायाहिमघवन्नाचयाही
 द्रन्नातरुभयत्रातेऽअर्थे । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोरासमस्य ॥ १९ ॥ अपाःसोमस्तमिद्रुप्रयाहि
 कल्याणीर्जायासुरणंहेतै । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोदक्षिणावत् ॥ इमेभोजाऽअंगिरसोविरूपाद्रि
 वस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विश्वामित्रायुददतोमुधानिसहस्रसावेप्रतिरंतुऽआयुः ॥ रूपंरूपमघवावोभवीतिमायाः
 कृण्वानस्तन्वंशुपरिस्वां । त्रिर्यद्विवःपरिमुहूर्तमागात्स्वैर्मत्रैरनृतुपाऽऋतावा ॥ महोऽऋषिदेवजादेवजुतोस्तन्नात्सिंधु
 मर्णवंनुचक्षाः । विश्वामित्रोयदवहत्सुदासमाग्रियायतकुशिकेभिरिंद्रः ॥ हुंसाऽईवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदंतोगीभिर
 ध्वरेसुतेसचा । देवेभिर्विप्राऽऋपयोचक्षसोविपिवध्वंकुशिकाःसोम्यमधु ॥ २० ॥ उपप्रतंकुशिकाश्चेतयध्वमश्वंरा
 येप्रभृचतासुदासः । राजावृत्रंजघनत्सागपागुदुगथायजातेवरऽआपृथिव्याः ॥ यऽइमेरोदसीऽइभेऽअहमिद्रुमतुष्ट
 वं । विश्वामित्रस्यरक्षतिब्रह्मेदंभारंतजनं ॥ विश्वामित्राऽअरासतब्रह्मेद्रायवज्रिणे । करुदिन्नःसुरार्धसः ॥ कितैकृण्वं
 तिकीकटेपुगावोनाशिरंदुहेनतंपतिघर्म । अनोभ्रुप्रमंगदस्येदेनैचाश्राखंसघवंत्रंधयानः ॥ ससुर्परीरमंतित्रार्थमा
 नाबृहन्मिमायजमदंशिदत्ता । आसूर्यस्यदुहितारतानश्रवोदेवेष्वमृतमजुर्थं ॥ २१ ॥ ससुर्परीरंभरुच्युमेभ्योधि

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ३

॥ १९ ॥

श्रुः पांचजन्यासुक्छिष्टे । सापक्ष्या इ नव्यमायुर्दधानायामेपलस्तिजमदुशयोद्दुः ॥ स्थिरौगावौभवतांवीलुरक्षोमेषा
विर्वाहिमायुगंविशारि । इंद्रः पातुत्येददतांशरीतोररिष्टनेमऽअभिनःसचस्व ॥ बलधेहितनूडनोवलमिद्रानुलुत्सुनः ।
बल्लोकायतनयायजीवसेत्वंहिवलदाऽअसि ॥ अभिव्ययस्वखदिरस्यसारमोजोधेहिस्पंदनेश्रिचापायां । अक्षवीळो
वीळितवीळयस्वमायामादुस्मादवजीहिपोनः ॥ अयमस्मान्वनस्यतिर्माचहामाचरीरिपत् । स्वस्त्यागृहेभ्यऽआवसाऽ
आविमोचनात् ॥ २२ ॥ इंद्रोतिभिर्वहुलाभिर्नोऽअद्यथाच्छ्रुष्टाभिर्मघवन्धूरजिन्व । योनोद्वेष्टधरुःसस्यदीष्टयमुद्धि
भ्रमस्तमुग्राणोजहातु ॥ परयुंचिदितपतिशिवलंचिद्विष्टश्चति । उखाचिदिद्वयेषतीप्रयस्ताफेनमस्यति ॥ नसायकस्यचि
कितेजनासोलोधंनयंतिपशुमन्यमानाः । नावाजिनवाजिनाहासयंतिनगर्दभंपुरोऽअश्वान्नयंति ॥ इमऽइन्द्रभरतस्य
पुत्राऽअपपित्वांचिकितुर्नप्रपित्वं । हिन्यंत्यश्वमरणंनित्यंज्यावाजंपरणयंत्याजौ+ ॥ २३ ॥ (३।५।१) इमंमहेविदुश्या
यशुपंशश्वत्कुत्वऽइड्यायुप्रजन्तुः । श्रुणोतुनोदभ्येभिरनीकैःश्रुणोत्वमिद्विद्वैरजस्रः ॥ महिमहेद्विवेऽअर्चापृथिव्यैका
(३।५।१) इमंमहइतिद्वाविशत्यचस्यसूक्तस्यैश्वामित्रःप्रजापतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेदेवताः क्रमेण—अग्निः १
विश्वेदेवाः २ द्यावापृथिवी १ विश्वे. १ सूर्यद्यावापृथिव्यः १ द्यावापृथिवी २ द्यौः १ विश्वेदेवाः १ सविता १ विश्वे. २ विष्णुः
१ इंद्रः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः ५ अग्निः १ एवं २२ ॥ उत्तरसूक्तेअखिलाअपिविश्वेदेवाः) ।

मंडलं ३

अनु. ५

॥ १९ ॥

मोमऽइच्छन्चरतिप्रज्ञान् । यथोर्हस्तोभेविदथेपुदेवाःसपर्यवोमादथैतसचायोः⁺ ॥ युवोऽक्रुतरोदसीसत्यमस्तुमहेषुणः
 सुवितायप्रभूतं । इदंदिवेनमोऽअग्रेपृथिव्यैसपर्यामिप्रयसाथामिरलं ॥ उतोहिवांपूर्व्याऽआविद्रिऽकृतावरीरोदसी
 सत्यवार्चः । नरश्चिद्वांसमिथैशूरसातौववंदिरैपृथिविवेविदानाः ॥ कोऽअद्धवेदुक्ऽइहप्रवोचद्देवोऽअच्छापृथ्याइ
 कासमेति । दहंशऽएषामवमासदांसिपरेपृथागुह्येषुव्रतेषु ॥ २४ ॥ कविर्नृचक्षाऽअभिषीमचष्टऽकृतस्ययोनोविधृते
 मदंती । नानाचक्रातेसदंनयथावेःसमानेनऽकृतुनासंविदाने⁺ ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअतेभ्रुवेपदेतस्थतुर्जांगरूके । उ
 तस्वसारायुवतीभवंतीऽआदुंभुवातेमिथुनानिनामं ॥ विश्वेदेतेजनिंमासंविचिकोमहोदेवान्विच्यतीनव्यथेते । एजे
 ङ्गुवंपत्यतेविश्वमेकंचरत्पतत्रिविषुणंविजातं⁺ ॥ सनापुराणमध्येभ्यारान्महःपितुर्जनितुर्जामितन्नः । देवासोयत्रपनि
 तारऽएवैरुरौपृथिव्युतेतस्थुरंतः⁺ ॥ इमंस्तोभरोदसीप्रज्ञवीम्युदूराःशृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रःसन्नाजोवरुणोयुवान
 ऽआदित्यासःकवयःपप्रथानाः⁺ ॥ २५ ॥ हिरण्यपणिःसवितामुजिह्वस्त्रिरादिवीविदथेपत्यमानः । देवेषुचसवितुः
 श्लोकमश्रेरादुस्सभ्यमासुवसर्वतातिं ॥ सुकृत्सुपाणिःस्वर्वाऽकृतावादेवस्त्वष्टावसेतानिनोधात् । पूषण्वंतऽऽक्रभवोमा
 दयध्वमध्वग्रावाणोऽअध्वरमतष्ट ॥ विद्युद्रथामरुतऽऽकृष्टिमंतोदिवोमयीऽऽकृतजाताऽअयासः । सरस्वतीशृणवन्त्य
 जियासोधातारुधिंसुहवीरपुरासः ॥ विष्णुस्तोमासःपुरुदुस्समूर्काभगस्येवकारिणोयामनिमग्न । उरुकुमःककुहोयस्य

शये श्यासु प्रयुतो वानु । अन्यावत्संभरति क्षेति माता महद्दे ॥ आक्षिर्पूर्वा स्वपराऽअनुरत्सद्योजाता सुतरुणीष्वंतः ।
 अंतर्धतीः सुवतेऽअप्रवीता महद्दे ॥ २८ ॥ शयुः परस्तादधुनुद्धि माता वधुनश्चरति वत्सऽएकः । मित्रस्य तावरुणस्य ब्र
 तानि महद्दे ॥ द्विमाता होता विदधे सुखा लन्वभुं चरति क्षेति बुधः । प्रणयानि रण्यवाचो भंरते महद्दे ॥ शूरस्ये यु
 धतोऽअंतमस्य प्रतीची नददृशे विश्वमायत् । अंतर्मतिश्चरति निष्पिधं गोर्महद्दे ॥ निर्वेति पलितो दूतऽअस्वतर्महो
 श्ररतिरोचनेन । वपूषि विचंद्रमिनो विचष्टेमहद्दे ॥ विष्णुर्गोपाः परंभंपतिपाथः प्रिया धामान्य मृता दधानः । अग्नि
 द्रा विश्वाभुव नानि वेद महद्दे ॥ २९ ॥ नानाचक्रा ते युम्या इव पूषितयोरन्यद्रोचते कृष्णमन्यत् । इया वीचयदरुपी च
 स्वसारौ महद्दे ॥ माता च यत्र दुहित्वा च धेनू स्वदुधे धापयते समीची । ऋतस्य ते सदसीळेऽअंतर्महद्दे ॥ अन्यस्या
 वत्संरिहृती मिमायु कया भुवानि दधे नुरुधः । ऋतस्य सापर्यसापि न्वतेळा महद्दे ॥ पद्यावस्ते पुरु रूपावपूष्यध्वार्वात
 स्थौत्र्यविरेरिहाणा । ऋतस्य सद्भवि च रामि विद्मान् महद्दे ॥ पदेऽइव निहिते दुसेऽअंतस्तयोरन्यद्ब्रह्ममाविरन्यत् ।
 सम्रीचीनापुथ्या इसा विषूची महद्दे ॥ ३० ॥ आधेनवोधुनयंता मधि श्वीः सवर्दुर्धाः शशयाऽअप्रदुग्धाः । नव्यान
 व्यायुवतयो भवतीर्महद्दे ॥ यदुन्या सुवृपभोरो रीतिसोऽअन्यस्मिन् युथे निदधाति रेतः । सहि क्षपावा न्त्सभगः सरा
 जा महद्दे ॥ वीरस्य नुस्वर्भ्यं जनासः प्रनुवौ चाम विदुरस्य देवाः । प्रोद्बायुकाः पंचपंचावहंति महद्दे ॥ देवस्त्वष्टास

ऋक्सं.

अ. ३. अ. ४

॥ २१ ॥

विताविश्वरूपः पुषोषग्रजाः पुरुधाजान । इमाचविश्वानुवनान्यस्यमहद्दे० ॥ महीसमैरज्ज्म्वसमीचीऽउभेतेऽअस्य
वसुनान्यृष्टे । शृण्वेवीरोविदमानोवसूनिमहद्दे० ॥ इमांचनः पृथिवीविश्वधायाऽउपक्षेतिहितमित्रो नराजा । पुरःस
दः शर्मसदोनवीरामहद्दे० ॥ निषिध्वरीस्तऽओषधीरुतापोर्यितेऽइंद्रपृथिवीविभर्ति । सखायस्तेवामुभाजः स्यामस
हद्दे० ॥ ३१ ॥ इति तृतीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

मंडलं. ३
अनु. ५

एकोनविंशत्याये वर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ९० इंद्रापर्वताभ्या. १ इंद्राये. १३ ससर्पयैवाचइ. २
रथागेम्य. ४ इंद्राये. ४ विश्वान्देवान् ४४ [भे ५ अमय. विश्वेभ्योदेवेभ्यः २ चावापृथिवीभ्या विश्वेभ्योदेवेभ्यः २ ससर्पयैवाचइ. २
द्यावापृथिवीभ्या. २ चवइ विश्वेभ्योदेवेभ्यः सवित्रइद. विश्वेभ्योदेवेभ्यः २ विष्णवइ इंद्राये. अश्विभ्यामि विश्वेभ्योदेवेभ्यः ५ अमय
विश्वेभ्योदेवेभ्यः २२ एवं ४४] ॥ इति तृतीये तृतीयः ॥ ३ ॥

नताष्टौ प्रमेषद्भेनुर्नवाश्विनं मित्रोमंत्रं चतुर्गयन्वतमिहेहवः ससार्भवं जागतं तृचौत्यएंद्रश्चोषषस्यमिमाउच्च्यनै
द्रावरुणवाहस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचांत्योजमदभ्याषोवाचतुर्थ्याद्यागायत्र्योयः पूजयितुं देव
पितृमनुष्यान्पेचआंत्राणि ह्युनः इयेन रूपेणोद्रोवृत्त्यर्थमाहर्नमधुयस्यसवामदेवो गौतमश्चतुर्थं मंडलपश्यत्त्वाह्य
मेविंशतिरथ्यातिजगती धृतिरुपाद्याश्चतस्रोवारुण्यश्चवायोमर्त्येष्वारोद्राकृणुष्वपंचो नाराक्षोमं ॥ १ ॥

॥ २१ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।५।३) नतामिनंतिमायिनोनीधीरव्रतादेवानांप्रथमाभ्रवाणं । नरोदसीऽअदुहविद्याभिर्न
 पर्वतानिनभेतस्थिवांसः ॥ षड्भारोऽएकोऽअर्चरन्विभत्यंतवर्षेषुमुपगवऽआगुः । तिष्ठोमहीरुपरस्तथुरत्यागुह्राडे
 निहितेदश्येका ॥ त्रिपाजस्योवृषभोविश्वरूपऽपृषतत्र्युधापुरुधप्रजावान् । त्र्यनीकःपत्यतेमाहिनावान्त्सरेतोधावृषभः
 शश्वतीनां ॥ अभीकऽआसांपदुवीरवोध्यादित्यानामद्वेचारुनाम । आपश्चिदस्माऽअरमंतदेवीःपृथग्ब्रजैतीःपरिषीम
 वृंजन् ॥ त्रीषधस्यासिंधवस्त्रिःकवीनामतत्रिमाताविदथेषुसच्चाद् । ऋतावरीयोषणास्त्रिस्त्रोऽअप्यास्त्रिरादिवोविदथे
 पत्यमानाः ॥ त्रिरादिवःसवितवर्षाणिदिवेदिवऽआसुवत्रिनोऽअहः । त्रिधातुरायऽआसुवावसूनिभगत्रातर्षिषणे
 सातथेधाः ॥ त्रिरादिवःसवितासौषवीतिराजानामित्रावरुणासुपाणी । आपश्चिदस्यरोदसीचिदुर्वीरंभिक्षंतसवि
 तुःसवार्य ॥ त्रिरुत्तमादूणशारोचनानित्रयोराजंलसुरस्यवीराः । ऋतावानऽइपिरादुळभासस्त्रिरादिवोविदथेसंतुडे
 वाः+ ॥ १ ॥ (३।५।४) प्रमेविविक्कोऽअविदन्मनीपाधेनुंचरतींप्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिंद्रस्तदग्निः

(३।५।३) नतामिनंतीत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षेविभागःक्रमेण—विश्वेदेवाः १ सवत्सरादित्याः
 सिंधवः १ सविता १ विश्वेदेवाः २ एवमष्टौ) । (३।५।४) प्रमेविविकानितिपड्वचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्
 (भेदपक्षेविश्वेदेवाः ४ अग्निः २ एवपद) ।

ऋक्त्वं.

अ. ३अ. ४

॥ २२ ॥

पनितारोऽस्याः ॥ इंद्रः सुपुषा वृषणा सुहस्ता द्विवोनप्रीताः शशयंदुदुहे । विश्वेयदस्यां रणयंत देवाः प्रवोत्रवसवः सुभ्र
मंश्यां ॥ याजामयो वृषणाऽइच्छंति शक्तिं नमस्यंती जानते गर्भमस्मिन् । अच्छा पुत्रं धेनवो वावशा नानामहश्चरंति विभ्रतं व
पूषि ॥ अच्छा विवक्मिरो दसीसुमेके प्राणो युजानोऽध्वरे मनीषा । इमाऽर्द्धते मनवेभ्यश्चाराराऽऊर्ध्वभिर्वतिदर्शतं व
जत्राः ॥ याते जिह्वामधुमतीसुमेधाऽअग्ने देवेषु च्यतऽउरूची । तयेह विश्वोऽवसेयजत्रानासादयपाययाचामधूनि ॥
यातेऽअग्ने पर्वतस्येव धारासंधंती पीपयद्देवचित्रा । तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसोरास्वसुमतिं विश्वजन्व्यां ॥ २ ॥
(३।५।५) धेनुः प्रलस्यकाम्यं दुहानांतः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः । आद्योतुनि वहति शुभ्रयामोषसः स्तोमोऽअश्विनां व
जीगः ॥ सुयुग्वहंति प्रतिवामते नोर्ध्वामवंति पितरेवमेधाः । जरेथामस्मद्विपुणे मनीषायुवोरवश्चक्रुमायातमूर्वाक् ॥
सुयुग्भिरश्वैः सुवृत्तारथेन दत्त्वा विमंश्रणुतं श्लोकमद्रैः । किमंगवां प्रत्यवर्तुं गमिष्ठाहुर्विप्रसोऽअश्विनापुराजाः ॥ आ
मन्येथामागतं कच्चिदेवै विश्वेजनासोऽअश्विना हवंते । इमाहिवांगोऽऋजीकामधूनि प्रमित्रासो न दुदुरुहोऽअग्ने ॥ तिरः
कः सुखं शिवं वा युवोर्नराद्रविणं ज्हाव्यां । एहयातं पृथिभिर्देवयानैर्दत्त्वा विमेवां निधयोमधूनां ॥ ३ ॥ पुराणमो
(३।५।५) धेनुः प्रलस्येति नवर्चस्य सूक्तस्य गाथिनो विद्यामित्रोश्चिनौ त्रिष्टुप् ।

मंडलं ३

अनु. ५

॥ २२ ॥

युनायुवंसुदक्षानियुद्धिश्चसजोपसायुवाना । नासत्यातिरोऽअह्वंजुषाणासोमंपिवतमस्त्रिधासुदानू ॥ अश्विनापारि
 वासिर्षःपुरुचीर्युर्गीभिर्यत्मानाऽअमृधाः । रथोहवामृतजाऽअद्रिजूतःपरिद्यावापृथिवीयातिसुधः+ ॥ अश्विना
 मधुयुत्तमोयुवाकुःसोमसंपातमार्गतंदुरोणे । रथोहवांशूरिवर्षःकरिक्तसूतावतोनिष्कृतमार्गमिष्ठः ॥ ४ ॥ (३।५।६)
 मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमूतधां । मित्रःकृष्टीरनिमिपाभिचष्टेमित्रार्यहृद्व्यंघृतवजुहोत ॥ प्रस
 मित्रमर्तोऽअस्तुप्रयस्वान्यस्तऽआदित्यशिक्षतिव्रतेन । नहन्यतेनजीयतेत्वोतौनैनमंहोऽअश्रोत्यंतितोनदूरात्+ ॥
 अनमीवामऽइळ्यामदंतोमितर्चवोवरिमन्नापृथिव्याः । आदित्यस्यव्रतमुपक्षियंतौवयंमित्रस्यसुमत्सौस्याम ॥ अयं
 मित्रोर्नमस्यःसुशेवोराजासुक्ष्मोऽअजनिष्टवेधाः । तस्यवयंसुमत्सौयज्ञियस्यापिभुद्रेसौमनसेस्याम ॥ महोऽआदि
 त्योर्नमसोपसद्योयातयज्जनोद्युण्तेसुशेवः । तस्माऽएतत्पन्यतमायजुष्टमग्नौमित्रार्यहृविराजुहोत ॥ ५ ॥ मित्रस्य
 चर्षणीधृतोवोदेवस्यसानसि । द्युमन्त्रिचित्रश्रवस्तमं ॥ अभियोमहिनादिवमित्रोवभूवसप्रथाः । अभिश्रवोभिःपृथि
 वी+ ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाऽअभिष्टिशवसे । सदेवान्विश्वान्विभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुपजनायवृक्तवर्हिषे । इषंऽ

(३।५।६) मित्रोजनानितिनवर्चसस्तूत्सुगार्धिनोविद्यामित्रोमित्रिष्टुप् अत्याश्रतस्त्रोगायज्यः ।

ऋक्सं.

अ. ३अ. ४

॥ २३ ॥

इष्टव्रताऽअकः ॥ ६ ॥ (३।५।७) इहेहवोमनसावंधुतानरऽपुश्रिजो जगुरभितानिवेदसा । याभिर्मायाभिःप्रति
जृतिवर्षसःसौधन्वनायश्चिंभागमानश+ ॥ याभिःशचीभिश्चमसाऽअपिशतययाधियागामरिणीतुचर्मणः । येनह
रीमनसानिरतक्षतेनदेवत्वमृभवःसमानश ॥ इंद्रसख्यमभवःसमानशुर्मनोर्नपतोऽअपसोदधन्वरे । सौधन्व
नासोऽअमृतत्वमेरिरेविद्वीशमीभिःसुकृतःसुकृत्या ॥ इंद्रेणयाथसरथसुतेसचाँऽअथोवशानांभवथासहश्रिया । न
वंःप्रतिमैसुकृतानिवाघतःसौधन्वनाऽऋभवोवीर्याणिच ॥ इंद्रेऽऋभुभिर्वाजवद्भिःसमुक्षितसुतंसोममावृषस्वागभं
स्त्योः । धियोषितोमघवन्दाशुषोगेहेसौधन्वनेभिःसहमत्स्वाचृभिः ॥ इंद्रेऽऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेहनोसिन्त्सर्वनेश
च्यापुरुष्टुत । इमानितुभ्यंस्वसराणियेमिरेव्रतादेवानांमनुषश्चधर्मभिः ॥ इंद्रेऽऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयश्चिहस्तोमंजरि
तुरुपयाहियश्चिं । शतंकेतेभिरिषिरेभिरायवैसहस्रणीथोऽअध्वरस्यहोमनि ॥ ७ ॥ (३।५।८) उषोवाजेनवाजि
निमचैताःस्तोमेषुषस्वगृणतोमघोनि । पुराणीदेवियुवतिःपुरंधिरनुव्रतंचरसिचिष्ववारे ॥ उषोदेव्यमर्त्याविर्भाहिचं
द्रथ्यासुव्रताऽईरथती । आत्वावंहंतुसुयर्मासोऽअश्वारिण्यवर्णापृथुपार्जसोये+ ॥ उषःप्रतीचीसुर्वनानिचिष्वोर्ध्वानि
(३।५।७) इहेहवइतिसप्तर्चस्यसूक्त्यगाधिनोविद्यामित्रऋभवःअंत्यानातिसृणामिद्रऋभवोजगती । (३।५।८) उषोवाजेनेति
सप्तर्चस्यसूक्त्यगाधिनोविद्यामित्रऋभवःअंत्यानातिसृणामिद्रऋभवोजगती । (३।५।८) उषोवाजेनेति

मंडलं ३

अनु. ५

॥ २३ ॥

ष्टस्यमृतस्यकेतुः । समानमर्थचरणीयमानाचक्रभिवनव्यस्याववृत्स्य ॥ अवस्यमेवचिन्वतीमघोन्युपायातिस्वसंरस्य
 पत्नी । स्वर्जनेतीसुभगासुदंसाऽआतां द्विवःपयथऽआपृथिव्याः+ ॥ अच्छावोद्वेचीमपसंविभातीप्रवोभरध्वंनमसा
 सुवृत्किं । ऊर्ध्वमधुधादिविपाजोऽअश्रेखरोचनारुरुचेरणवसंहक् ॥ ऋतावरीद्विवोऽअकैरवोध्यारेवतीरोदसीचित्रम
 स्यात् । आयतीमग्नऽष्यसंविभातीवाममेपिद्रविणंभिक्षमाणः ॥ ऋतस्यब्रूभ्रऽउपसामिपण्यन्वृपामहीरोदसीऽआविवे
 श । महीमित्रस्यवरुणस्यमायाचंद्रेवभाजुंविदधेपुरुत्रा+ ॥ ८ ॥ (३।५।९) इमाऽऽर्वांभूमयोमन्यमानायवावतेन
 तुज्याऽअभूवन् । कशुत्यदिद्रावरुणायशौवायेनस्मासिनंभरथःसखिभ्यः ॥ अयमुवांपुरुतमोरथीयन्छश्वत्तममवसे
 जोहवीति । सजोपाविंद्रावरुणामरुद्धिद्विवापृथिव्याश्रुणुतंहवमि ॥ अस्मेतदिद्रावरुणावसुष्यादुस्मेरयिर्मरुतःसर्ववी
 रः । अस्मान्वरुन्नीःशरणैरवंत्वस्मान्होत्राभारतीदक्षिणाभिः ॥ बृहस्पतेजुपस्वनोहृव्यानिविश्वेदस्य । रास्वरत्नानि
 द्राशुपे ॥ शुचिमकैर्बृहस्पतिमध्वरेपुनमस्यत । अनाम्योजुऽआचके ॥ ९ ॥ ब्रुपभंचर्पणीनांविश्वरूपमदाभ्यं । बृह

(३।५।९) इमाऽऽवामित्यष्टादशर्चस्यसूक्तसगाथिनोविश्वामित्रः (अत्यतृचस्यजमदग्निर्वा) आद्यतिसृणामिंद्रावरुणौचतुर्थ्यादिति
 सृणावृहस्पतिःइयतइत्यादिसिष्टांपूपातत्सवितुरित्यादिसिष्टणासवितसोमइत्यादिसिष्टणासोमअनइत्यादिसिष्टांभिन्नावरुणौदेवताः
 आद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःशिष्टाःपञ्चदशगायत्र्यः ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ४

॥ २४ ॥

स्पतिचरेण्यं ॥ इयते पूषन्नाष्टुणसुष्टुतिर्देवनव्यसी । अस्माभिस्तुभ्यंशस्यते ॥ तांशुषस्वगिरंममवाज्यतीमवाधियं ।
वधयुरिवयोषणां ॥ योविश्वामिषिपश्यतिभुवनानासंचपश्यति । सनःपुषाविताभुवत् ॥ तत्सवितुर्वरेण्यंभगोदिवस्य
धीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १० ॥ देवस्यसवितुर्वयंवाज्यतुःपुरंध्या । भगस्यरातिमीमहे ॥ देवनरःसवि
तांविप्रायज्ञैःसुब्रुक्तिभिः । नमस्यतिधियोषिताः+ ॥ सोमोजिगातिगतुविदेवानोभेतिनिष्कृतं ॥ अस्माकमायुर्वधयन्नभिमतीःसहमानः ।
सोमःसुधस्यमासदत् ॥ आनोमित्रावरुणाघृतैर्गव्यंतिमुक्षतं । मध्वारजांसिसुकृत् ॥ उरुशंसानमोवृधामह्लादक्षस्य
राजथः । द्राधिष्ठाभिःशुचिप्रता ॥ गणानाजमदग्निनायोनावृतस्यसीदत् ॥ पातंसोममृतावृधा ॥ ११ ॥ (इतिवैश्वा
मित्रतृतीयमंडलं समाप्तं अत्र सूक्तानि ६२) (४१११) त्वांह्यशेसदुमित्समन्यवोदेवासोदेवमरुतिर्न्येरिरइतिकृत्वान्ये
रिरे । अमर्त्यजतमलेष्वामेदेवंजनतुप्रचेतसंविश्वामेदेवंजनतुप्रचेतसं ॥ सभ्यतरंवरुणमनुऽआववृत्स्वदेवांऽ
अच्छासुमतीयशवनसंज्येष्ठयश्वनसं । ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतरं जानं चर्षणीधुषं ॥ सखेसखायमभ्याववृत्स्वाशु
वामदेवेचतुर्थेमंडलेपंचानुवाकाः (३१११) त्वांह्यग्रइतिविशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोत्रिद्वितीयादिवतस्तृणामभिवरुणौ

मंडलं ४

अनु- १

॥ २४

नचक्रंथैर्वरं ह्यास्मभ्यदस्मरं ह्या । अग्नेमृच्छीकंवरुणेसचापिदोमरुत्सुविश्वभानुषु । लोकार्थतुजेशुचानशंकुथ्यस्म
 भ्यंदस्मशंकुधि ॥ त्वनोऽअग्नेवरुणस्यविद्मन्देवस्यहेलोवयासिसीषाः । यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वदेपांसिप्र
 मुमुग्ध्यसत् ॥ सत्वानोऽअग्नेवसोभंवीतीनेदिष्ठोऽअस्याऽउपसोव्युद्यौ । अर्वयक्ष्वनोवरुणररणीवीहिमृच्छीकंसुहवो
 नऽएधि ॥ १२ ॥ अस्यश्रेष्ठासुभगस्यसंहदेवस्यचित्रतमामर्त्येषु । श्यचिधृतंनत्समर्थायाःस्पाहर्दिवस्यमंहनवधे
 नोः ॥ त्रिरस्यतापरुमासंसितिसत्यास्पाहर्दिवस्यजनिमान्यग्नेः । अनंतेऽअंतःपरिवीतऽआगाच्छुचिःशुक्रोऽअयोरोरु
 चानः ॥ सदूतोविश्वेदुभिर्वष्टिसद्भाहोताहिरण्यरथोरंसुजिह्वः । रोहिदंश्वोवपुज्योविभावासादारण्वःपितुमतीवसंस
 त् ॥ सचैतयन्मनुषोयज्ञवैधुःप्रतंमह्यारशुनयानयंति । सक्षैत्यस्यदुर्यसुसाधन्देवोमर्तस्यसधनित्वमाप ॥ सतूनोऽ
 अभिर्नयतुप्रजानन्नच्छारबदेवभंक्यदस्य । धियायद्विभ्वेऽअमृताऽअकृण्वन्धौष्पिताजनितासत्यमुक्षन् ॥ १३ ॥
 सजायतप्रथमःपुस्त्यासुसहोवुधेरजसोऽअस्ययोनौ । अपादशीर्षागुहमानोऽअंतायोयुवानोवृषुभस्यनीळे ॥ प्रशर्ध
 ऽआर्तप्रथमंविपुन्योऽऽकृतस्ययोनोवृषुभस्यनीळे । स्पाहोयुवावपुज्योविभावासप्तप्रियासौजनयंतवृष्णे ॥ अस्माकमन्नं
 पितरौमनुष्याऽअभिप्रसेदुर्कृतमाशुपाणाः । अरुम्रजाःसुदुघविव्रेऽअंतरुद्घाऽअजन्नपसोहुवानाः ॥ तेर्मृजत
 ददृवांसोऽअद्रितेपामन्येऽअभितोविवोचन् । पुश्वयंत्रासोऽअभिकारमर्चन्विदंतज्योतिश्चकृपतंधीभिः ॥ तेर्गथ्य

तामनसा हृद्मन्बन्धगायैमानं परिष्वत्तुमद्रि । हृद्बन्धोवचस्यैव्येन व्रजगोमंतमशिशोविवृजुः ॥ १४ ॥ तेमन्वतप्रथमं
 नामधेनोस्त्रिःसप्तमातुःपरमाणि विदन् । तज्जानुतीरभ्यनूषतत्राऽआविभुवदरुणीर्यशसागोः+ ॥ नेशत्तसोदुधितरो
 चतुर्धौरुहेव्याऽउषसोभानुरर्त । आसूयोबृहत्सिष्टदञ्जोऽक्रजुमर्तेषु वृजिनाचपश्यन् ॥ आदित्यश्चाबुधुधानाव्यख्य
 श्वादिद्रलैधारयत्तुष्टुभक्तं । विश्वेविश्वसुदुर्यसुदुर्थासुदुर्वा मित्रधियेवरुणसत्यमस्तु ॥ अच्छावोचेयशुचानमग्निहोतारं वि
 श्वभरसंयजिहं । शुच्यधोऽअटणन्नगवामंधोनपुतंपरिषिक्तमंशोः+ ॥ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिमानु
 षाणां । अग्निदेवानामवऽआवृणानःसुसृष्टीकोभवतुजातवेदाः ॥ १५ ॥ (४११२) योमत्येष्वमृतऽकृतावादेवो
 देवेष्वरतिनिधार्थि । होतायजिष्ठोमह्वाशुचयैह्वैरुमिर्मनुषऽईर्यथ्यै ॥ इहत्वंसूनोसहसोनोऽअद्यजातोजातोऽदुभ
 योऽअंतरमे । दूतऽईयसेयुजानऽकृष्वऽक्रजुसुष्कान्वृषणःशुक्रौश्च ॥ अत्यावृद्धस्तूरोहिताघृतस्त्रुऽकृतस्यमन्येमनसा
 जविष्ठा । अंतरीयसेऽअरुषायुजानोयुष्मौश्च देवान्विशुऽआचमर्तान् ॥ अर्यमणंवरुणं मित्रमेषामिन्द्राविष्णुसूरतोऽ
 अधिनोत । स्वश्वोऽअग्नेसुरथःसुराधाऽएदुवहसुहृविषेजनाय ॥ गोमोऽअग्नेर्विमोऽअश्वीयशोनवत्सखासदुमिदप्रम
 ब्यः । इळावोऽएषोऽअसुरप्रजावन्दीर्घोर्यिःपृथुबुधःसुभावान् ॥ १६ ॥ यस्तऽइधमंभरत्सिष्विदुनोमूर्धानवा
 (४११२) योमत्येष्विति विशत्यृत्स्यसूक्तस्य गौतमोवाग्देवोभिल्लिष्टुप ।

ततपतेत्याया । भुवस्तस्यस्वतवोः प्रायुरग्नेविश्वस्मात्सीमघायुतऽउरुष्य ॥ यस्तेभरादग्निथतेचिदन्नंनिशिपन्मंद्रमति
 धिमदीरत् । आदेवयुरिनधतेदुरोणेतस्मिन्नग्निध्रुवोऽअस्तुदास्वान् ॥ यस्त्वाद्रोपायऽउपसिप्रशंसास्त्रियंवात्वाक्कुणवं
 तेहृविष्मान् । अश्वोनस्वेदमऽआहेभ्यावान्तमहंसः पीपरोद्वाश्वंसं ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतोयदाशुहुवस्त्वेकृणवतेत्यत
 स्तुक् । नसरायाशशमानोवियोपन्नैनुमहूः परिवरदधायोः+ ॥ यस्यत्वमग्नेऽअध्वरंजुजोपोदेवोमतेस्यसुधितंरराणः ।
 प्रीतेदसुद्धोत्रासायविधासामयस्यविधतोबृधासं ॥ १७ ॥ चित्तिमचित्तिंचिनवद्विविद्वान्पृष्टेववीतावृजिनाचुमतीन् ।
 रायेचनः स्वपत्यायदेवदितिचरास्वादितिमुरुष्य ॥ कविंशशासुः क्रवयोदन्धानिधारयंतोदुर्योस्वायोः । अतस्त्वंह
 र्योऽअग्नऽएतान्पद्भिः पर्येरक्षुंतोऽअर्यऽएवैः ॥ त्वमग्नेवाघतेसुप्रणीतिः सुतसोमायविधतेयविष्ठ । रत्नंभरशशमानाय
 घृष्वेपथुश्रुंद्रमवसेचर्पणिग्राः+ ॥ अघाहृयद्द्वयमग्नेत्वायापद्भिर्हस्ताभिश्चक्रुमातुदूभिः । रथंनकंतोऽअपसाभूरिजोऽक्रंतं
 र्थेसुः सुध्वंऽआशुषाणाः+ ॥ अधामातुरुपसंः सप्तविप्राजायेमहिप्रथमावेधसोनुन् । द्विवस्पत्राऽअंगिरसोभवेमाद्रिरु
 जेमधनिनंशुचंतः ॥ १८ ॥ अधायथानः पितरः परासः प्रत्नासोऽअग्नऽऽकृतमाशुषाणाः । शुचीदयन्दीधितिमुक्थ
 शासः क्षामाभिंदंतोऽअरुणीरपत्रन् ॥ सुकर्माणः सुरुचोदेवयंतोयोनेदेवाजनिमाधंतः । शुचंतोऽअग्निं वबृधंतऽइंद्र
 मूर्ध्वग्यं परिषदंतोऽअगमन् ॥ आयुर्धेवक्षुमतिपश्वोऽअरुष्यहेवानांयज्जनिमांस्तुग्र । मतीनांचिद्वर्षशीरकृप्रन्वृधेचिद्व

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ४

॥ २६ ॥

र्षऽपरस्त्रयोः+ ॥ अकर्मतेस्वर्षसोऽअश्रुमऽऋतमवस्रशुषसोविभातीः । अतूनमग्निपुरुधासुऽद्रंदेवस्यममृजतश्चा
रुचधुः ॥ एतातेऽअश्रुऽचथानिवेधोवोचामकवयेताजुपस्व । उच्छोचस्वकृणुहिवस्यसोनोमहोरायःपुरुवारप्रयंधि
॥ १९ ॥ (४।१।३) आवोराजानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजरोदस्योः । अग्निपुरातनयित्तेरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे
कृणुध्वं ॥ अयंयोनिश्चक्रुमयंवयंतेजायेवत्यऽऽश्रुतीसुवार्साः । अर्वाचीनःपरिवीतोनिषीद्रेमाऽर्षतेस्वपाकप्रतीचीः+ ॥
आशुण्वतेऽअहपितायुमन्मनुचक्षसेसुमृळीकार्यवेधः । देवायशस्तिममृतायशंसयावेवसोतामधुबुधमीळे+ ॥
ब्रह्मणायत्वमग्नेकथादिवेर्गहसेकश्रुऽआर्गः । कृथामित्रायमीह्रुपेपृथिव्यैब्रवःकदर्भवंतिसख्यागहेते ॥ त्वंचि
वृधसानोऽअग्नेकदातायुप्रतवसेशुभंये । परिज्मनेनासत्यायुक्षेत्रवःकदर्भेरुद्रायन्मे+ ॥ कथामहेपुष्टिभरायपण्येकडु
द्रायुसुमखायहविर्दे । कद्विष्णवऽऽरुगायायुरेतोब्रवःकदर्भेशरवेबृहत्सै+ ॥ कथामेह्यमरुतामृतायकथासुरेबृहतेपु
मत्पकमग्ने । प्रतिब्रवोदितयेतुरायुसाधादिवोजातवेदश्चिकित्वान्+ ॥ ऋतेनऽऋतनिर्यतमीळऽआगोरावासचामधु
(४।१।३) आवोराजानमितिपोड्यार्चस्यरुक्त्वगौतमोवामदेवआद्यारुद्रोद्वितीयादीनामभिबिष्टुम् ।

मंडलं ४

अनु. १

॥ २६ ॥

न । अस्पदमानोऽथ चरद्वयोधावृषाशुकुंडुदुहृष्टरूढः ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिव्यसन्निभुदंतःसमंगिरसोनवंतगोभिः ।
 शूनंनरःपरिषदन्नृपासमाविःस्वरभवज्जातेऽअग्नौ ॥ ऋतेनदेवीरमृताऽअमृक्ताऽअर्णोभिरायोमधुमञ्जिरे । वाजीनस
 गेभुप्रस्तुमानःप्रसदमित्स्ववितवेदधनुः ॥ माकस्यथक्षंसदुमिद्धुरोगामावेशस्यप्रमिनतोमापेः । मात्रातुरश्रेऽअनृजो
 कृण्वेमासख्युर्दक्षैरिपोर्भुजेम ॥ रक्षणोऽअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षणःसुमखप्रीणानः । प्रतिष्फुरविरुजवीडंहोजहिरक्षो
 महिचिद्वावृधानं ॥ एभिर्वसुमनाऽअग्नेऽअकैरिमान्स्पृशमन्मभिःशूरवाजान् । इतब्रह्माण्यंगिरोजुषस्वसतेशुस्ति
 देववाताजरेत ॥ एताविश्वविदुषेतुभ्यवेधोनीथान्यग्नेनिष्यावचांसि । निवचनाकवयेकाव्यान्यशंसिपंसतिभिविप्र
 ऽउक्थैः ॥ २२ ॥ (४११४) कृणुष्वपाजुःप्रसितिनपृथ्वीयाहिराजेवामवाऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिकृणानोस्ता
 सिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवन्नमासऽआशुयापंतत्यनुस्पृशधृपुताशोशुचानः । तपृष्यग्नेजुहोपतृगानसंदितोविसृज
 विष्वगुल्काः ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः । योनोदरेऽअधशंसोयोऽअत्यग्नेमाकि
 द्व्यथिरादंधर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यभूमित्राऽओषतात्तिग्महेते । योनोऽअरातिसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यत
 संनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्युस्मदाविष्कणुष्वदैव्यान्यग्ने । अर्बस्थिरातनुहियातुजूनोजामिमजासिंप्रमृणीहि

(४११४) कृणुष्वेतिपचदशचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोरक्षोहासिषिष्टुर् ।

शत्रून् ॥ २३ ॥ सतेजानाति सुमतिर्विष्वयऽईवते ब्रह्मणे गालुमैरत् । विश्वान्यस्यैसदिना निरुयोद्युन्नान्ययो विदुरो
 ऽअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेऽअस्तु सुभर्गः सुदानुर्यस्त्वानित्येन हविषायऽउक्थैः । पिप्रीषति स्वऽआयुपिदुरोणे विश्वेदस्यैसदि
 नासासद्विष्टिः+ ॥ अर्चामिते सुमतिर्योष्यर्वाक्सते वावातजरतामियंगीः । स्वर्वास्वासुरथामर्जयेमास्तेऽक्षत्राणि धार
 येरनुधुन् ॥ इह त्वाभूर्वाचरे दुपुत्सन्दोपावस्तर्दीद्विवांसमनुधुन् । ऋळितस्त्वासुमर्नसः सपेमाभिद्युन्नातस्थिवांसोज
 नानां ॥ यस्त्वास्वर्धः सुहिरण्योऽअग्नेऽउपयाति वसुमता रथेन । तस्यत्राता भवसितस्य सखायस्तऽआतिथ्यमानु
 षरजुजोषत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिबुधुतावचो भिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय । त्वनोऽअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्थावि
 षसुकतोदसूनाः ॥ अस्वमजस्तारण्यः सुरेवाऽअतद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेषां चः सभ्यंचो निपद्यान्नेतवन्ः पात्वसू
 र ॥ येषां यवोमामतेयतेऽअग्नेपश्यतोऽअंधं दुरितादरक्षन् । ररक्षतान्सुकृतो विश्वेवडादिप्संतुऽइद्रिपयोनाहदेभुः ॥
 त्वयाव्यंसधन्यऽस्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामुवाजान् । उभाशंसस्युदयस्यतातेतुष्टुयाकृणुह्यहयाण ॥ अयातेऽअग्नेस
 मिधाविधे मप्रतिस्तोर्मिश्रस्मानं गृभाय । दह्याशसोरक्षसः पाह्यऽस्मान्हुहोनिदोभिन्नमहोऽअवुघात्+ ॥ २५ ॥ इति
 तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥

विशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः १४ [भे ५. विश्वेभ्यो. १ संवत्सरादिलेभ्यः. ३ सिंधुभ्यः. सवित्र. विश्वेभ्योदेवेभ्यः. ६ अग्नय. २ एव १४] अश्विम्यामि. ९ मित्राय. ९ ऋसुभ्यः. ४ इंद्रऋसुभ्यः. ३ उषस. ७ इंद्रावरुणाम्यामि. ३ बृहस्पतय. ३ पूष्णइ. ३ सवित्र. ३ सोमाये. ३ मित्रावरुणाम्या. ३ अग्नय. अग्नीवरुणाम्या. ४ अग्नय. ३५ रुद्राये. अग्नय. १५ रक्षोघ्नेग्नय. १५ ॥ इतितृतीयेचतुर्यः ॥ ४ ॥

वैश्वानरायवैश्वानरीयमूर्ध्वज्ज्वेकादशायमिहादौजगतींपंचानुष्टुभोदूतवोष्टौगायत्रत्वग्नेमृळाशेतमद्यपदपांक्तं पंचमीमहापदपंक्तिरत्योष्णिक्चतुर्थीषष्ठ्युपांत्यावाससम्याःपंचकौमुख्यौतृतीयःसप्तकोनवकश्चाष्टम्याःपंचकः पादश्चतुष्कःसप्तकश्चैष्टुभश्चभद्रंषड्यस्त्वांप्रत्यग्निःपंचलिंगोकैदेवतंत्वेकैप्रत्यग्निरग्निर्होतादशगायत्रमृषिवोधिदितिद्वाभ्यांसोमकंसाहेदेव्यमभ्यवदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचर्तासत्यःसैकैद्रंत्वंहोअसिम्नयामेकपदाशंपंथाःसप्तोनासंवादंइन्द्रादितिवासदेवानां ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीच्छुपेसजोर्षाःकथादाशेमान्गयेबृहद्भ्राः । अनूनेनचृहुतावक्षथेनोपस्तभाय दुपमिन्नरोधः ॥ मार्निदतयऽइसांमर्ह्यरतिदेवोद्वदौमर्त्यायस्वधावान् । पाकायुगत्सोऽअमृतोविचेतावैश्वानरोनृत

(४।१।५) वैश्वानरायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोवैश्वानरोभिच्छिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३. अ. ५

॥ २८ ॥

मोयुहोऽअग्निः+ ॥ सामद्विवह्वामहितिमभृष्टिःसुहृष्टरेतावृषभस्तुविष्मान् । पृदंनगोरपगृहंविद्विद्वानग्निर्मह्युप्रेदुवो
चन्मनीषां+ ॥ प्रतौऽअग्निर्बभसस्त्रिगर्जभस्तर्षिष्ठेनशोचिषायःसुरार्धाः । प्रयेमिनंतिवरुणस्यधामप्रियामित्रस्यचेत
तोध्रुवाणि ॥ अत्रातरोनयोषणोव्यंतःपतिरियोनजर्जयोदुरेवाः । प्रापासःसंतोऽअनुताऽअसत्याऽइदंपदमजनताग
भीरं+ ॥ १ ॥ इदंमैऽअश्रेकियतेपावकामिनतेगुरुंभारंनमन्म । बृहदधाथधृषुषतागभीरंयुह्वंपृषप्रयसासप्तधातु ॥
तमिन्वेडुवसमनासमानमभिक्रत्वापुनतीधीतिरश्याः । ससस्यचर्मन्नाधिचारुश्रेरश्रेरुपऽआरुपितुंजवारु ॥ प्रवाच्यं
वचसःकिंमैऽअस्यगुहाहितमुपनिणिग्वदंति । यदुस्त्रियाणामपवारिवव्रन्यातिप्रियंरूपोऽअग्रपदंवेः+ ॥ इदमुत्यन्म
हिमहामनीकंयदुस्त्रियासचतपूर्यगौः । ऋतस्यपदेऽअधिदीद्यानंगुहारघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥ अर्धद्युतानःपित्रोःसच्चा
सामनुतुगुह्यंचारुपृश्रेः । मातुष्पदेपरमेऽअंतिपहोवृष्णःशोचिषुःप्रयतस्यजिह्वा+ ॥ २ ॥ ऋतंवेचेनससापृच्छयमान
स्तवाशासाजातवेदोयदीदं । त्वमस्यक्षयसियद्धुविश्वदिवियदुद्रविणंयतृथिव्यां+ ॥ किनोऽअस्यद्रविणंकङ्करलांविनो
वोचोजातवेदश्चिकित्वान् । गुहाध्वनःपरसंयज्ञोऽअस्यरेकुपदंननिदानाऽअगन्म ॥ कामर्यादाव्युनाकङ्कवाममच्छा
गमेमरघवोनवाजं । कदानोद्वीरमृतस्यपत्नीःसुरोवर्णेनततनञ्जपासः ॥ अनिरेणवचसाफल्वेनप्रतीत्येनकृधुनातपा
सः । अधतेऽअग्नेकिमिहावदंलयनायुधासऽआसतासचंतां ॥ अस्यश्रियेसमिधानस्यवृष्णोवसोरीकंदसऽआरुरोच ।

मंडलं ४

अनु- १

॥ २८ ॥

रुशद्वसानःसुदृशीकरूपःक्षितिर्नरायापुरुवारोऽअद्यौत् ॥ ३ ॥ (४।१।६) ऊर्ध्वऽऊर्ध्वगोऽअध्वरस्यहोतरभ्रेतिष्ठद्वेवंता
 तायजीयात् । त्वंहिविश्वमभ्यसिमन्मप्रवेधसश्चित्तिरसिमनीयां ॥ अमूरोहोतान्यसादिविक्ष्व७शिमद्रोविदथेषुप्र
 वेताः । ऊर्ध्वभानुंसवितेवाश्रेन्भेतेवधुमंस्तभायदुपधां ॥ यतासुजूर्णीरातिनीघृताचीप्रदक्षिणिद्देवतातिमुराणः ।
 उदुस्वरुनवजानाक्रःपश्वोऽअनक्तिसुधितःसुमेकः ॥ स्त्रीणवर्हिषिसमिधानेऽअग्नाऽऊर्ध्वोऽअच्युर्जुजुपाणोऽअस्था
 त् । पर्यग्निःपशुपानहोतान्निविष्ट्वेतिप्रदिवऽउराणः ॥ परित्मनामितर्दुरेतिहोताशिमद्रोमधुवचाऽऋतावा । द्रव्यं
 स्यवाजिनोशकाभर्थेतेविश्वामुवनायदभ्याद् ॥ ४ ॥ भद्रातेऽअग्नेस्वनीकसंहृग्योरस्यसतोविपुणस्यचारुः । नय
 तेशोचिस्तमसावरं तनध्वस्मानस्तन्वीइरेपऽआधुः ॥ नयस्यसातुर्जनितोरवारिनमातरापितरानूचिद्विष्टौ । अर्धमि
 त्रोनसुधितःपावकोइमिदींदायमानुषीषुविष्णुं ॥ द्विर्यंपचजीजनन्संवसानाःस्वसारोऽअग्निमानुषीषुविष्णु । उ॒प॒बु॒ध
 मथ॒यो॒इ॒न॒दं॒त॒शु॒क्रं॒स्वा॒सं॒प॒र॒शुं॒न॒ति॒ग्मं ॥ तवत्येऽअग्नेहृरितोघृतस्वारोहितासऽऋज्वंचः । अरुपासोष्येणऽऋजु
 म॒ष्काऽआ॒दे॒व॒ता॒ति॒म॒हं॒त॒द॒स्माः ॥ येहृत्येतेसहमानाऽअयासस्त्वेपासोऽअग्नेऽअर्चयश्चरति । श्येनासोनदुवसना
 सोऽअर्थतुविष्वणसोमारुतंनशर्धः ॥ अकारिब्रह्मसमिधानुभ्यंशंसत्युक्थंयजतेव्यूधाः । होतारमग्निमनुपोनिषेदु

(४।१।६) ऊर्ध्वऽऊर्ध्वगोऽअध्वरस्यहोतरभ्रेतिष्ठद्वेवंता ।

नमस्यंतं ऽ उशिजुः शंसमायोः* ॥ ५ ॥ (४११७) अयमिहप्रथमोधयिधातृभिर्होतायजिष्ठोऽअध्वरेष्वीज्यः । यम
 मवानोभृगवोविरुचुर्वनेषुचित्रंविश्वंविशेषे ॥ अग्नेकृदातंऽआनुषग्मुवहेवस्यचेतनं । विश्वेषामध्वराणांहस्कर्तारंदमेदमे ॥ अध्याहित्वाजगृध्रिरेमर्तो
 सोविह्वीज्यं ॥ ऋतावानंविचेतसंपश्यतोद्यामिवस्तुभिः । विश्वेषामध्वराणांहस्कर्तारंदमेदमे ॥ तर्सीहोतारमानुषक्किक्त्वांसनिषेदिरे । आशुंदुतंविस्वतो
 विश्वायश्चर्षणीरभि । आजशुःकेतुमायवोभृगवाणंविशेषे ॥ तंशश्वतीषुमातृपुवनऽआवीतमश्रितं । महोऽअग्निर्मसारातहव्योवेरध्वरायसदुमिदुतावा ॥ वेरध्वर
 शोचिंपयजिष्ठंसधामभिः ॥ ६ ॥ तंशश्वतीषुमातृपुवनऽआवीतमश्रितं । महोऽअग्निर्मसारातहव्योवेरध्वरायसदुमिदुतावा ॥ वेरध्वर
 सस्ययद्वियुतातस्मिन्ब्रूध्नतस्यधामन्नणयंतदेवाः । महोऽअग्निर्मसारातहव्योवेरध्वरायसदुमिदुतावा ॥ वेरध्वर
 स्वदूत्यानिविद्वानुभेऽअंतारोदसीसंचिकित्वात् । दूतऽईयसेप्रदिवऽउराणोविदुष्टरोदिवऽआरोधनानि ॥ कृष्णांतऽ
 एमरुशतःपुरोभाश्चरिष्वर्चिर्वपुपासिदेकं । यदप्रधीतादधतेहृगर्भसुघाश्चिजातोभवसीदुदूतः* ॥ सुघोजातस्यदह
 शानमोजोयदस्यवातोऽअनुवातिशोचिः । वृणक्तिगमामतसेषुजिह्वांस्थिराचिदशादयतेविजंभैः ॥ तृषुयदज्ञातुषु
 णावक्षतुदुतं कृणुतेयुहोऽअग्निः । वातस्यमेळिसंचतेनिजूर्वेज्ञाशुंनवाजयतेहिन्वेऽअर्वा ॥ ७ ॥ (४११८) दूतं
 (४११७) अयमिहेत्येकादशचर्कस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोभिक्षिष्टुप्याद्याजगतीद्वितीयाद्याःपंचानुष्टुभः । (४११८) दूतं वदत्यष्टर्च

वीविश्वेदसंहव्यवाहूमर्त्यं । यजिष्ठमृजसेगिरा⁺ ॥ सहिवेद्रावसुधितिमहोऽआरोधनंदिबः । सदेवाँऽएहवक्षति ॥
 सवेदेवऽआनमंदेवाँऽकृतायतेदमे । दातिप्रियाणिचिद्धसु ॥ सहोतासेदुदूर्थचिकित्वाँऽअंतरीयते । विद्धोँऽआरो
 धनंदिबः⁺ ॥ तेषामयेऽअग्रयेददाशुहृव्यदातिभिः । यऽईपुष्यंतऽइंधते ॥ तेरायातेसुवीचैः ससवांसोविशुण्विरे ।
 येऽअग्नार्दधिरेदुवः ॥ अस्मेरायौदिवेदिवेसंचरंतुपुरुस्पृहः । अस्मेवाजासऽईरतां ॥ सविप्रश्चर्यणीनांशवसामानुपा
 णां । अतिक्षिप्रवविध्यति ॥ ८ ॥ (४११९) अग्नेमळमहोँऽअसियऽईमादेवयुंजनं । इयेथवहिरासदं ॥ समानु
 षीषुदूळभोविशुग्राधीरमर्त्यः । दूतोविश्वेषांभुवत् ॥ ससङ्गपरिणीयतेहोतामंद्रोदिविष्टियु । उतपोतानिपीदति ॥
 उतग्नाऽअग्निरेध्वरऽउतोगृहपतिर्दमे । उतत्रह्वानिपीदति ॥ वेषिह्यध्वरीयतामुपवृकाजनानां । हव्याचमानुपाणां ॥
 वेषीह्रस्यदूर्त्यग्रस्यजुजोषोऽअध्वरं । ह्रव्यंमर्तस्यवोह्वे ॥ अस्माकंजोष्यध्वरमस्माकंयुजर्मगिरः । अस्माकंशृ
 णुधीहर्वं । परितेदुळभोरथोसाँऽअश्रोतुविश्वतः । येनुरक्षसिद्राथुयः ॥ ९ ॥ (४१११०) अग्नेतमद्याध्वनस्तो
 मैःकतुंनभ्रंहृदिस्पृशं । ऋथ्यामातऽओहेः ॥ अध्राहमेकतौर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः । रथीऋतस्यबृहृतोवभूथ ॥

(४१११९) अग्नेसृळेसष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोभिर्गायत्री । (४१११०) अग्नेतमघेसष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोभिःपद
 पंक्तिःपंचमीमहापदपंक्तिःअत्येद्वेज्जिह्वौ ।

एभिर्नोऽअकैर्भवानोऽअर्वाङ्स्वर्णज्योतिः । अग्नेविश्वेभिःसुमनाऽअनीकैः ॥ आभिष्टेऽअद्यगीभिर्गणंतोश्रेदा
 शेम । प्रतोदिवोनस्तनयंतिशुष्माः ॥ तवस्वादिष्टाश्रेसंहृष्टिरिदान्दिहहृष्ट्वाचिदुक्तोः । श्रियेरुक्मोनरोचतऽउ
 प्रकैः ॥ घृतंनपतंतनूरेपाःशुचिहिरण्यं । तत्तैरुक्मोनरोचतस्वधावः ॥ कृतंचिच्छिष्मासनेमिद्धेयोन्नोऽइनोषिम
 तौत् । इत्थायर्जमानाहतावः ॥ शिवानःसख्यासंतुन्नात्राश्रेदेवेषुयुष्मे । सानोनाभिःसर्दनेसस्मिन्नधून् ॥ १० ॥
 (४।२।१) भद्रंतेऽअश्रेसहसिन्ननीकमुपाकऽआरोचतेसूर्यस्य । रुशंहृशेदंशेनकृयाचिदरुक्षितंहृशऽआरूपेऽ
 अन्नं ॥ विषाह्यश्रेगृणतेमनीषांखवेषसालुविजातस्तवानः । विश्वेभिर्यद्वावनःशुक्रदेवैस्तन्नोरास्वसुमहोभूरिमन्म ॥
 त्वदश्रेकाव्यात्वन्मनीषास्त्वदुक्थाजायतेराध्यानि । त्वदेतिद्रविणंवीरपेशाऽइत्थाधिद्येद्राशुपेमर्त्याय ॥ त्वद्वाजीवा
 जंभुरोविहयाऽअभिष्टिकृजायतेसत्यशुष्मः । त्वद्द्रधिद्वैवजूतोमथोभुस्त्वद्वाशुजूवाऽअश्रेऽअर्वा ॥ त्वामग्नेप्रथमंदे
 वयंतोद्वंमर्तोऽअमृतमंद्रजिह्वं । द्वेषोयुतमार्विवासंतिधीभिर्दमूनसंगहृपतिममूरं ॥ आरेऽअस्मदमतिमारेऽअहंऽआ
 रेविश्वोदुर्मतियज्ञिपासि । दोषाशिवःसंहसःसूनोऽअश्रेयंदेवऽआचित्सचसेस्वस्ति ॥ ११ ॥ (४।२।२) यस्त्वा
 मग्नेऽइनयंतेयतस्रुक्त्रिलेऽअन्नंकृणवत्सस्मिन्नहन् । ससुद्युर्धैरभ्यस्तुप्रसक्षतवृकत्वाजातवेदश्चिकित्वान् ॥ इधमंय

(४।२।१) भद्रंतइतिपहृचस्यसूक्तलगौतमोवामदेवोभिस्त्रिष्टुप् । (४।२।२) यस्त्वामग्नेइतिपहृचस्यसूक्तलगौतमोवामदेवोभिस्त्रिष्टुप् ।

स्तह्ंजभरं च्छ्रमाणो महोऽग्नेऽअनीकमासपर्यन् । सइधानःप्रतिदोषामपासंपुष्यन्नार्थिसंचतेभन्नभित्रान् ॥ अग्निरीशो
 बृहतःक्षत्रियस्याग्निर्वाजस्यपरमस्यरायः । दधातिरत्नविधतेथविष्टोव्यानुषञ्जालीयस्वधावान् ॥ यच्चिद्धितैपुरुषत्राय
 विष्टार्चित्तिभिश्चक्रुमाकच्चिदागः । क्रुधीष्वश्रुसोऽअदितेरनागान्वेनासिश्शिश्नोविष्वगग्ने ॥ महश्चिदद्भुदएनसोऽअ
 भीकऽऊर्वाह्वानामुतमर्त्यानां । मातेसखायुःसदुमिद्रिषामयच्छतोकायतनयायुशयोः+ ॥ यथाहृत्यद्वसवोगौर्येचि
 त्यदिपिताममुंचतायजत्राः । एवोष्वश्रुसन्मुंचताव्यहूःप्रतार्थिभेप्रतरंनुऽआयुः ॥ १२ ॥ (४।२।३) प्रत्यग्निरुपसा
 मग्रमल्यद्विभातीनांसुमनारत्नार्थे । यातर्मश्विनासुकृतोदुरोणमुत्सूर्योभ्योतिषादेवऽएति ॥ ऊर्ध्वभानुंसवितादेवो
 ऽअश्रेद्भ्रुपंसदंविध्वद्भ्रुविपोनसत्वा । अनुव्रतंवरुणोयतिमित्रोयत्सूर्येदिव्यारोहयति ॥ यंसीमकृण्वन्तमसेविष्टुचेभ्रुवक्षे
 माऽअनवस्यंतोऽअर्थे । तंसूर्येहुरितःससयुहीःस्पशुंविश्वस्यजगतोवहति ॥ वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासितंतुमवव्ययन्नसितं
 देववसम् । दविध्वतोरुसयुःसूर्यस्यचमेवावाधुस्तमोऽअप्व्वंश्रुतः+ ॥ अनायतोऽअनिवद्धःकथायंन्यहूत्तानोवपद्यतेन ।
 कथायातिस्वधयाकोददर्शदिवःस्कंभःसमृतःपातिनाकं ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्यग्निरुषसोज्ञातवैदाऽअल्यह्वेवोरोच

(४।२।३) प्रत्यग्निरितिपंचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोभिस्त्रिष्टुप् । (४।२।४) प्रत्यग्निरुषसइतिपंचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवो-
 भिस्त्रिष्टुप् (अनयोःसूक्तयोःकेचिदाचार्योल्लिङ्गोक्तेवताआहुःस्ताश्चआद्यसूक्तेआद्यानातिस्तणामग्निःचतुर्थ्याःसवितृवरुणमित्राःपंचम्याः

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ५

॥ ३१ ॥

मानामहोभिः । आनासत्योरुगायार्थेनेमंयुशमुपनोयातुमच्छ ॥ ऊर्ध्वकेतुसंवितादेवोऽश्रेज्योतिर्विश्वसैशुवनाय
कृण्वन् । आग्नाद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंविस्वोरिदमिश्रितानः ॥ आवहृत्परुणीज्योतिषागन्महीचित्रारिदमि
ष्टौ । इमेहिवांसधूपेथायसोमाऽअस्मिन्यश्वेषणामादेयां ॥ अनायतो ॥ १४ ॥ (४।२।५) अग्निहोतानोऽअ
ध्वरेवाजीसन्परिणीयते । देवोदेवेषुयुज्ञियः ॥ परित्रिविष्टध्वरंयात्यमीरथीरिव । आदेवेषुप्रयोदधत् ॥ परिवाजप
तिःकविरग्निहृद्व्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानिद्राद्युषे ॥ अयंयःसृजयेपुरोदैववातेसमिध्यते । द्युमोऽअमित्रदंभनः ॥
अस्यघावीरऽईवतोमेरीशीतमर्त्यः । तिग्मजंभस्यमीहृषः ॥ १५ ॥ तमर्वतंनसानसिमरुषंनदिवःशिशुं । मर्मज्यंतैदिवोदं
वे ॥ बोधघन्महाहरिभ्यांकुमारःसाहदेव्यः । अच्छानहूतऽउदरं ॥ उतत्यार्थजुताहरीकुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता
सद्यऽआदेदे ॥ एषवां देवावश्विनाकुमारःसाहदेव्यः । दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावश्विनाकुमारंसाहदेव्यं ।
दीर्घायुषंकृणोतन ॥ १६ ॥ (४।२।६) आसत्योयातुमघवाँऽऋजीधीदवंत्वस्यहरयुऽउर्षनः । तस्माऽइदंधःसुधुमा
सूर्यः । अपरसूक्तेकमेणअग्नायधिनःसूर्यंउषाअभ्युषसःसूर्यहृत्पेवज्ञेयाः) । (४।२।५) अग्निहोतेतिदर्शसूक्तस्यगौतमोवामदेवो-
भिःसप्तपद्योःसोमःअत्ययोरश्विनौगायत्री । (४।२।६) आसत्योयात्वित्येकविंशत्यवस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रकिष्टुप् ।

सुदक्षमिहाभिपित्वंकरतेगृणानः⁺ ॥ अवस्यशूराध्वनोनातेसिन्नोऽअद्यसर्वनेमंदधै । शंसात्युक्थमुशनेववेधाश्चिकि-
तुषेऽअसुर्योयमन्म ॥ कविर्ननिष्यंविदथानिसाधन्वृषायत्सेकविपिपानोऽअर्चात् । दिवऽइत्थाजीजनत्ससकारुन
होचिच्चक्रुवयुनागणतः ॥ स्वर्ग्येद्वेदिसुदशीकमकैर्महिज्योतीरुरुच्युर्ध्वस्तोः । अंधातमांसिदुधिताविचक्षेनृभ्यश्च
कारनृतमोऽअभिष्टौ ॥ ववक्षऽइंद्रोऽअमितमृजीष्युभेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा । अतश्चिदस्यमहिमाविरैच्यभियो
विश्वामुवनावभूव ॥ १७ ॥ विश्वानिशक्रोनर्योणिविद्वानपोरिरेचसखिभिर्निकामैः । अइमानंचिद्येबिभिदुर्वचोभि
व्रजंगोसंतमुशिजोविवंबुः ॥ अपोवृत्रंबत्रिवांसंपरहुन्प्रावत्तेवज्रंपृथिवीसचेताः । प्राणीसिसमुद्रियण्यैनोःपतिर्भव
न्छर्वसाशूरघृणो ॥ अपोयदद्विपुरुहृतदर्दुराविर्भुवत्सरमापव्युत्ते । सनोनेतावाजमादर्षिभूरैगोत्रारुजंत्रगिरोभिर्गु-
णानः⁺ ॥ अच्छाकर्विचृमणोऽअभिष्टौस्वर्षतामघवन्नाधमानं । ऊतिभिसामिपणोद्युन्नहृतौनिमायावानब्रह्मादस्यु-
रर्त ॥ आदस्युह्यामनसायाह्यस्तंभुवत्सेकुत्सःसख्यनिकामः । स्वयोनौनिषदतंसरूपाविवांचिकित्सहत्तचिद्धनारी
॥ १८ ॥ यासिकुत्सेनसरथमवस्युस्तोदोवातस्यहयोरीशानः । ऋत्रावाजंगमध्ययुधूपन्कुरियददहृन्पार्यायभूषात् ॥
कुत्सायशुष्णमशुभंनिर्वहीःप्रपित्वेऽअह्नःकुर्यवंसहस्रा । सुद्योदस्यनृमणकुत्सेनप्रसूरेश्चक्रंवृहतादुभीके ॥ त्वंपिप्रुमृ-
गंशशुवांसंमजिन्धनेवैदथिनायंरधीः । पुंचाशक्वृणानिवपःसहस्रात्कनपुरोजरिमाविर्ददः ॥ सूरऽउप्योकेतन्वभूद

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ५

॥ ३२ ॥

धानो विद्यते चेत्यमृतस्य वर्षः । मृगो न हृस्तीति वीषी सुधाणः सिंहो न भीमऽआयुधानि विभ्रत ॥ इंद्रं कामावस्यंतोऽअग्म
न्त्स्वर्मीं हिनसर्वने चकानाः । श्रवस्यर्वः शशमानासऽउक्थैरो को न रण्वासुहशीवपुष्टिः+ ॥ १९ ॥ तमिह्नुऽइंद्रं सुहवं हुवे
न्विचक्षूरमुहुकेजनां । यो मावते जरित्रे गार्ध्यां चिन्मक्ष्वाजं भरति स्यारहाधाः ॥ तिग्माय दंत रशानिः पतातिकस्मि
को वाजसात्तौ । त्वामनु प्रमति मा जगन्मोरुं सो ज रित्रे विश्वस्यः ॥ भुवो वितावाम देवस्य धीनां भुवः सर्वा वृ
आजौ । द्यावो न द्युन्नैरभिसंतोऽअर्थः क्षपो मदे मशरदंश्च पूर्वाः+ ॥ एभिर्द्युभिरिंद्रत्वायुभिश्चामधवर्द्धिर्मधवन्विश्वं
चिद्यथानः सुख्यावियोषुदसन्नऽउत्रो वितातनपाः+ ॥ एवेदिंद्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो नरथं । नू
वो ब्रह्म नव्यं धिया स्यामर्थः सद्दासाः+ ॥ २० ॥ (४।२।७) त्वं ह्युतऽइंद्रं नूरुपानऽइषं जरित्रे नद्यो इ नपीपेः । अकारिते हरि
वृत्रं शवसाजघ्नवान्त्सुजः सिंधूरहिनाजप्रसानान् ॥ त्वं महोऽइंद्रं तुभ्यं हृक्षाऽअनुक्षत्रं हना मन्यत द्यौः । त्वं
तसुभ्वः पर्वताऽऽर्द्धुधन्वानिसुरथं तुऽआपः ॥ भिनद्धिरिशवसावज्रमिष्णान्नाविष्कृत्वानः सहसानऽओजः । ऋघायं
दुत्रवज्रेण मं दसानः सर्शापो जवसाहृतवृष्णीः ॥ सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिंद्रं सकृता स्वपस्तमो भूत । यऽइज्जानस्वर्थं
(४।२।७) त्वं महा निलोकं विशत्य च ससूक्तस्य गौतमो वामदेव इंद्रं विष्टुप् असिक्थ्या मिले कपदा विराद् ।

मंडलं ४

अनु. २

॥ ३२ ॥

सवज्जनपच्युतंसदसोनभूम ॥ यऽएकऽइच्छ्यावर्यतिप्रभूमाराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । सत्यमेनमनुविश्वेमदतिरा
 तिदेवस्यगृणतोमघोनः ॥ २१ ॥ सत्रासोमाऽअभवन्नस्यविश्वेसत्रामदासोबृहतोमदिष्टाः । सत्राभवोवसुपतिर्वसूना
 दन्नेश्विर्वाऽअधियाऽइंद्रकृष्टीः⁺ ॥ त्वमधप्रथमंजायमानोमेश्विर्वाऽअधियाऽइंद्रकृष्टीः । त्वंप्रतिप्रवतऽआशयानम
 हिवज्रेणमघवन्विवृश्चः ॥ सत्राहणंदाधृपितुस्त्रमिंद्रमहामपरं वृषभंसुवज्रं । हंतयोवृत्रंसनितोतवाजुंदातामघानिमघवा
 सराधाः ॥ अयंवृतश्चातयतेसमीचीर्यऽआजिषुमघवाशृण्वऽएकः । अयंवाजंभरतियंसनोत्यस्यप्रियासःसख्येस्याम ॥
 अयंशृण्वेऽअधजयंश्रुतमघयमूतप्रकृणुतेयुधागाः । यदासत्यंकृणुतेमन्युमिंद्रोविश्वेदृढंभयतऽएजंदस्मात् ॥ २२ ॥
 सभिद्रोगऽअजयत्संहिरण्यासमश्वियामघवायोहंपूर्वाः । एभिर्वृभिवृत्तमोऽअस्यशार्कैरायोविभुकासंभुरश्चवस्वः ॥ कि
 यत्स्विदिद्रोऽअर्धेतिमातुःकियत्पितुर्जनिपुत्रोर्जान । योऽअस्यशृण्वंमुहुकैरियतिवातो नजतःसूनर्यद्विरश्रैः⁺ ॥ क्षि
 यंतत्वमक्षयंतकृणोतीर्यतिरेणुमघवासमोहं । विमंजनुशनिमोऽइवधौरुतस्तोतारंमघवावसौधात् ॥ अयंचक्रमिप
 णत्सूर्यस्येतशरीरमत्ससृमाणं । आकृष्णऽइंजुहुराणोजिघतित्वचोबुभ्रेजसोऽअस्ययोनौ ॥ असिक्त्यायंयजमानोन
 होत्ता ॥ २३ ॥ गृब्धंतऽइंद्रंसख्यायविप्राऽअश्वयंतोवृषणंवाजयंतः । जनीयंतोजनिदामिक्षितोतिमाच्यावयामोव
 तेनकोशं ॥ त्रातानोबोधिदईशानऽआपिरभिल्यातामर्दितोसोम्यानां । सर्वापितापितृतमःपितृणां कर्तमुलो कमुश

ऋक्सं.

अ.३.अ.५

॥ ३३ ॥

तेवयोधाः+ ॥ सुखीयतामवितारोधिसखागुणानइंद्रस्तुवतेवयोधाः । वयं ह्यातेचक्रुमासुबाधऽआभिःशमीभिर्मह्यं
तऽइंद्र ॥ स्तुतऽइंद्रोमघवायद्ध्रुवाभूरीण्येकोऽअप्रतीनिहति । अस्यप्रियोजरितायस्यशर्मशक्तिर्देवावारयतेनमताः ॥
एवानुऽइंद्रोमघवाविरुग्भीकरस्रत्याचर्षणीधृदनुर्वा । त्वं राजाजनुगंधेह्यसेऽअधिश्रवोमाहिन्यज्जरित्रे+ ॥ नृष्टुतऽ
इंद्र० ॥ २४ ॥ (४।२।८) अयंपंथाऽअनुवित्तःपुराणोयतोदेवाऽऽरुदजायंतावेश्वे । अतश्चिदाजनिषीष्टप्रवृद्धोमामा
तरममयापत्तवेकः ॥ नाहमतोनिर्वागुर्गहितस्तिरश्चतापार्श्वार्चिर्गमाणि । बृहनिमेऽअकृताकत्वानियुध्यैत्वैनसंत्वेन
ऽऋधंक्कृगवृधंसहस्रमासोजभारशरदंश्चपूर्वाः । त्वष्टुर्गहेऽअपिवत्सोममिंद्रःशतधन्यंचम्बोःसुतस्य ॥ किंस
नागुहोकारिंद्रमातावीर्येणान्यृष्टं । अथोदंस्थात्स्वयमत्कुंवसानुऽआरोदसीऽअपृणाज्जायमानः ॥ २५ ॥ एताऽअर्षत्यल
लाभवतीर्कुतावरीरिवसंकोशमानाः । एताविपृच्छकिमिदंभनंतिकमपोऽअद्रिपरिधिरुजंति ॥ किमुग्विदस्यैनि
विदोभनंतैर्द्रस्यावृधादिधिपंतऽआर्षः । ममैतान्पुत्रोमहावाधेनवृत्रजघन्वोऽअसृजद्विसिंधून् ॥ ममञ्चनत्वानुवृत्तिः
(४।२।८) अयंपंथाइतित्रयोदशर्षसूक्तसगौतमोवामदेवऋषिःआद्याथाइंद्रऋषिःनहीन्वस्येत्यादिसार्धतिसृणामदितिकर्षिका
आद्यायामदेवोदेवता नाहमतद्वत्यादिपंचार्धर्चानामंलानांपणामृचांचेद्रोदेवतानहीन्वस्येतिसार्धतिसृणवावामदेवोदेवतान्निष्टुप् ।

मंडलं. ४

अनु. २

॥ ३३ ॥

पुरासममञ्चनत्वाकृषवाजगारं । मर्मच्चिदापःशिशवेममृष्युर्ममच्चिदिन्द्रःसहसोदंतिष्ठत् ॥ मर्मञ्चनतैमघवन्व्यंसोनि
 विविध्वोऽअपहनूजधानं । अधानिविद्धऽउत्तरोवभ्रुवान्छिरोदासस्यसंपिणवधेनं ॥ गृष्टिःससूवस्थविरंतवागामनाधु
 ब्यंभृषभंतुघमिंद्रं । अरीह्वत्संचरथायमात्वास्वयंगतुतन्वऽइच्छमानं ॥ उतमातामहिपमन्ववेनदुमीत्वाजहतपुत्रद्वे
 वाः । अथाब्रवीद्वृत्रमिंद्रोहनिष्यन्सखैविष्णोवित्तरंविर्क्रमस्व ॥ कस्तेमातरंविधवामचक्रच्छुंकस्त्वामजिघांसच्चरं
 तं । कस्तेदेवोऽआधिमाड्किऽकऽआसीद्यत्याक्षिणाःपितरंपादुगृह्यं ॥ अवर्त्याशुनंऽआंत्राणिपेचेनेदेवेषुविविदेमड्दितारं ।
 अपदयंजायामर्महीयमानामधामेदेयेनोमध्वानभार ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

एकविंशत्याध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १४ ऋचः १४८ ॥ त्यागः ॥ वैश्वानरायाग्नय १५ अग्नय. ६१ सवितृवरुणमित्रेभ्यः० सूर्या-
 ये ३ अद्भ्यश्चिभ्य सूर्याये. उषस. अश्वेषुभ्य सूर्याये. अग्नय ६ सोमकाये. २ अश्विभ्या. २ इंद्राये. ४२ वामदेवाये. इंद्राये. २
 इंद्रवामदेवाभ्या वामदेवाये. ३ इंद्राये ६ ॥ इतितृतीयेपचमः ॥ ५ ॥

एवैकादशानआयातुंयनःऋथोपांत्यस्तिस्त्रऋतुदेव्योवाकासुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुपूर्वकोअद्याष्टावहंमनुःसप्ताद्याभिस्ति
 सुभिरिंद्रमिवात्मानमृषिस्तुष्टावैद्रोवात्मानंपरानवाष्टौवाश्येनस्तुतिर्गिर्भेनुपंचांत्याशकरीत्वानुष्टुद्रासोमवानः

ऋक्सं.

अ. ३अ. ६

॥ ३४ ॥

स्तुतो न किञ्चिदुर्विचारातिद्विवश्चित्तृचउषस्यश्चगायत्रं ह्यष्टम्यं त्ये अनुष्टुभौ कथापंचो नाभीषु पादनिचृदात्तूनश्चतुर्विंश
तिरं त्याभ्यामैन्द्राभ्यौस्तुतौ ॥ १ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (४।२।९) एवात्वामिद्रवञ्जिन्नत्रविश्वेदेवासःसुहवासऽऊमाः । महामुभेरोदसीवृद्धमृवंनिरे
कमिद्वृणतेवृत्रहत्ये ॥ अर्वास्तृजंतुजिन्नयो न देवाभुवःसचाळिद्रसत्ययोनिः । अहन्नहिपरिशयानुमर्णःप्रवर्तनीररदोवि
श्वधेनाः ॥ अर्तृण्वंतं वियंतमबुध्यमानं सुषुपाणामिद्र । सुसप्रतिप्रवर्तं आशयानुमहि वज्रेण विरिणाऽअपर्व
न ॥ अक्षोदयच्छर्वसाक्षामंबुध्मवाणवातस्ताविधीभिरिंद्रः । इहान्यौत्रादुशमानुऽओजोवाभिनत्कुभःपर्वतानां ॥
अभिप्रदद्गुर्जनयो न गर्भरथाऽइव प्रययुःसाकमद्रयः । अर्तपयो विसृतंऽलजऽऊर्मन्त्वंवृताऽअरिणाऽइंद्रसिंधून् ॥ १ ॥
त्वं महीमवानि विश्वधेनांतुर्वीतेवृच्यायुक्षरंती । अर्मयोनमसैजदर्णैःसुतरणोऽअकृणोरिंद्रसिंधून् ॥ प्रायुवोनभन्वोऽ
न चकाञ्चसाऽअपि न्वद्युवतीक्रंताः । धन्यान्यत्राऽअपृणकृतपाणोऽअधोगिंद्रःस्तयोऽइंद्रसुपत्नीः ॥ पूर्वीरुषसःश
रदंश्चगूर्तुवृत्रंजघ्नवोऽअसजुद्विसिंधून् । परिष्ठिताऽअतृणद्वधानाःसीराऽइंद्रःस्त्रवितवेवृथिव्या ॥ वृषीभिःपुत्र
मुवोऽअदानं निवेशनाद्धरिवऽआजमर्थ । व्यंघोऽअख्यदहिमाददानोनिभूदुखच्छित्समरंतपर्व ॥ प्रतेपूर्वीणिकरं
(४।२।९) एवात्वामित्येकादशर्चससूक्तसगौतमो वासदेव इन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ४

अनु. २

॥ ३४ ॥

णानिप्रविद्धोऽआहविदुपेकरांसि । यथाथावृण्योनिस्वर्गात्पांसिराजन्नर्याविवेपीः ॥ नृष्टुतऽइंद्र० ॥ २ ॥
 (४।२।१०) आनऽइंद्रोदुरानऽआसादभिष्टिक्रवसेयासदुग्रः । ओजिष्ठेभिर्नपतिर्वज्रवाहुःसंगेसमत्सुतुर्वाणः
 पृतन्यून⁺ ॥ आनऽइंद्रोहरेर्भिर्यात्वच्छर्वाचीनोवसेराधसेच । तिष्ठतिवज्रीमघवाविरक्षीमंयज्ञमनुनोवाजसातो ॥
 इमंयज्ञत्वमस्माकमिंद्रपुरोधतसनिष्यसिक्तुनः । श्वग्नीववज्रिन्त्सनयेधनानांत्वयावयमर्थऽआजिजेम ॥ उग्रशुषु
 णःसुमनाऽउपाकेसोमस्यनुसुधुतस्यस्वधावः । पाऽइंद्रप्रतिभृतस्यमध्वःसमंधसाममदःपृष्ठेन ॥ वियोररब्धाऽक्रपिभि
 नैवेभिर्वृक्षोनपक्कःसृण्योनजेता । मर्योनयोपांमभिमन्यमानोच्छिविविमपुरुहुतमिंद्रं ॥ ३ ॥ गिरिनयःस्वतर्वोऽकृ
 ष्वऽइंद्रःसनादेवसहसेजातऽउग्रः । आदत्तावज्रंस्थविरंनभीमऽउद्रेवकोशंवसुनान्यृष्टं ॥ नयस्यवर्ताज्जुपान्वस्तिन
 राधसऽआमरीतामघस्य । उद्गावृपाणस्तविपीवऽउग्रासम्यदच्छिपुरुहूतरायः⁺ ॥ ईक्षेरायःक्षयस्यचर्षणीनामुतव्रजमे
 पवर्तासिगोना । शिक्षानरःसमिथेषुप्रहावान्वस्वौराशिसभिनेतासिभूरं ॥ कयातच्छृण्वेशच्याशाचिष्टोययाकृणोतिमु
 हुकाचिहृष्वः । पुरुद्राशुषेविचिष्टोऽअंहोथादाधातिद्रविणंजरित्रे⁺ ॥ मानोमर्धुराभराद्विद्वितन्नःप्रद्राशुपेदातवेभूरिय
 तै । नव्येदेष्णेशास्तेऽअस्मिन्तऽउक्थेप्रब्रवामवयमिंद्रस्तुवतः ॥ नृष्टुतऽइंद्र० ॥ ४ ॥ (४।२।११) आयात्विद्रोव

(४।२।१०) आनइंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोमामदेवइंद्रब्रिष्टुप् । (४।२।११) आयात्विद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

स्वतोनकिञ्चन

तिरंत्याभ्यइहस्तुतःसधमादस्तुशरः । वाघ्यानस्ताषीथस्यपूर्वाद्योर्नक्षत्रमभिधृतिपुष्यात् ॥

॥ ह्यनुधुमस्तुविराधसोनम् । यस्यकतुविदुध्योईनसघादसाह्वान्तरुत्रोऽअभ्यस्तिक्कृष्टीः+
पृथिव्यामक्षुपमद्रादुतवापुरीपात् । स्वर्णरादवसेनोमुरुवान्प्रावतोवासदनाइतस्य ॥ स्थुरस्वरायोबृहहृतोयऽइशेत
मुष्टवामविदथोष्विद्र । योवायुनाजयतिगोमतीपुप्रधृष्णयानयतिवस्योऽअच्छ ॥ उपयोनमोनमसिस्तभायन्नियतिवा
चंजनयन्यजधै । अद्रुसाजस्यगोहे । आदुरोषाःपारस्यस्यहोतायोनोमहान्तस्वरणेषुवह्लिः ॥ सत्रायदीभार्वरस्यवृष्णःसिषक्तिशुष्मः
अद्रिमाशिजस्यगोहे । गुहायदीमौशिजस्यगोहेप्रयच्छियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्रासिपर्वतस्यवृष्णवेपयोभिर्जिन्वेऽअपांजवी
स्तुवतेभराय । गुहायदीमौशिजस्यगोहेप्रयच्छियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्रासिपर्वतस्यवृष्णवेपयोभिर्जिन्वेऽअपांजवी
सि । विदद्गौरस्यगवयस्यगोहेयदीवाजयसुध्योईवहति ॥ भद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीप्रयंतारास्तुवतेराधऽइन्द्र । का
त्वानःशग्धरायोभक्षीयतेवसोदव्यस्य ॥ नृष्टुतऽइन्द्र ॥ ६ ॥ (४।३।१) यन्नऽइन्द्रोऽनुजुपेयञ्चवष्टितत्रोमहान्कर
तिशु-म्याधित् । ब्रह्मस्तोममघवासोममक्यायोऽअस्मानंशवसाविश्रदेति ॥ वृषावृषंधिचतुरश्रिमस्यन्नश्रोत्राहुभ्यांनु
वामद्वदंस्त्रिष्टुप । (४।३।१) यन्नद्वदइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवद्वदस्त्रिष्टुप ।

मंडलं
अनु. ३

॥ ३५ ॥

तमःशचीवान् । श्रियेपरुणीसुपमाणऽऊर्णायस्याःपर्वाणिसुख्यार्यविव्ये⁺ ॥ योद्वेवोद्वेवतमोजार्थमानोमुहोवाजैभि
 र्महर्षिश्चुग्मैः । दधानोवज्रबाहोरुशंतंघामभैरजेयुसभूम ॥ विश्वारोधांसिप्रवतंश्चपूर्वीद्यौर्कृष्वाज्जनिमत्रेजत्
 क्षाः । आमातराभरतिशुष्यगोर्नवत्परिज्मद्योनुवंतवार्ताः ॥ तातूतंऽइंद्रमहतोमहानिश्चिश्चेव्वित्सर्वनेपुत्राच्या ।
 यच्छूरधृष्णोधृपतादधृष्वानहिवज्रेणऽवुसाचिवेपीः ॥ ७ ॥ तातूतेसत्यावुविनृम्णविश्वाप्रधेनवःसिसेतेवृष्णऽऊर्ध्वः ।
 अधाहृत्वधृपमणोभियानाःप्रसिधवोजवसाचक्रसंत ॥ अत्राहतेहरिवस्ताऽउद्वीरवोभिरिंद्रस्तवंतुस्वसारः । यत्सीम
 नप्रमूचोवद्वधानादीर्घामनुप्रसितिस्यदयधै ॥ पिपीळेऽअंशुर्मद्योनसिंधुरात्याशमीशशमानस्यशक्तिः । अस्मद्ब्रह्मशु
 चानस्ययभ्याऽआशुर्नरिमतुव्योजसंगोः⁺ ॥ असेवर्षिष्ठाकृणुहिज्येष्ठानृम्णानिसत्रासंहुरेसर्हासि । अस्मभ्यंघृत्रासुह
 नानिरंधिज्जहिवर्धर्वनुपोमर्त्यस्य ॥ अस्माकमित्सुशृणुहित्वामिंद्रास्मभ्यंचित्रौऽउपमाहिवाजान् । अस्मभ्यंविश्वाऽइष
 णःपुरंधीरस्माकुंसुर्मघवन्वोधिगोदाः⁺ ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ८ ॥ (४१३२) कथामहामधुधत्कस्यहोतुर्थंजुपाणोऽअ
 भिसोममूधः । पिबन्नुशानोजुपमाणोऽअंधोववक्षऽकृष्वःशुचतेधनाय ॥ कोऽस्यवीरःसंधुमादमापुसमानंशसुमति
 भिःकोऽअस्य । कदस्यचित्राचिकितेकद्वतीवृधेसुवच्छशमानस्ययज्योः ॥ कथाशृणोतिह्रुयमानुमिंद्रःकथाशृणवन्नवसा

(४१३२) कथामहामित्येकादशचंसूक्तलगौतमोवामदेवइन्द्रखिष्टुर् (अत्यानातिसृणांकतंदेवतावा) ।

ऋक्सं.

अ.३अ.६

॥ ३६ ॥

मस्यवेद । काऽअस्यपूर्वीरुपमातयोहकथैर्नमाहुःपपुरिजिन्ने+ ॥ कथाऽसबाधःशशामानोऽअस्यनशदुमिद्रविणंदी
ध्यानः । देवोर्भुवन्नवेदामऽऋतानानमोजगर्भोऽअभियज्जुजोषत् ॥ कथाकदस्याऽऋषसोव्युष्टौदेवोमर्तस्यसख्यंजु
जोष । कथाकदस्यसख्यंसखिभ्योऽअस्मिन्कामंसयुजैतत्स्ये+ ॥ ९ ॥ किमादमंत्रसख्यंसखिभ्यःकृदाजुतेऽत्रात्रप्रब्र
वाम । श्रियेसुहृशोवपुरस्यसर्गाःस्वर्णचित्रतममिषुऽआगोः+ ॥ इहंजिघांसन्ध्वरसमनिद्रातेतिकेतिग्मातुजसेऽअ
नीका । ऋणाचिद्यत्रऽऋणयानऽऋत्रोदूरेऽअज्ञाताऽऋषसोवबाधे+ ॥ ऋतस्यहिशुरुधःसंतिपूर्वीऋतस्यधीतिवृजिनानि
हंति । ऋतेनदीर्घमिषणंतृक्षऽऋतेनगावऽऋतमाविशुः ॥ ऋतस्यइह्वाघरुणानिसंतिपुरुणिचंद्रावपुषेवपू
षि । ऋतेनदीर्घमिषणंतृक्षऽऋतेनगावऽऋतमाविशुः ॥ ऋतस्यइह्वाघरुणानिसंतिपुरुणिचंद्रावपुषेवपू
ऋतायपृथ्वीबहुलेगभीरेऽऋतायधेनूपरमेदुहाते ॥ नृद्रुतऽइंद्रु ॥ १० ॥ (४।३।३) कासुद्रुतिःशवसःसुद्रुमिद्रम
वाचीनरार्धसऽआववर्तत् । दुद्विहिर्वीरोर्गृणतेवसूनिनसगोपतिर्निष्पिधानोजनासः ॥ सर्वत्रहृत्येहव्यःसऽइह्यःससुद्रु
तऽइंद्रःसत्यरंधाः । सयामन्नामधवामर्थायत्रह्मण्यतेसुव्येवारिवोधात् ॥ तमिन्नरोविह्वयंतेसमीकेरिक्कांसस्तन्वः
कृण्वत्त्रां । मिथोयत्यागमुभयासोऽअगमन्नरंस्तोकस्यतनयस्यसातौ+ ॥ ऋतुयंतिक्षितयोयोगऽउप्राशुषाणासोमिथो
(४।३।३) कासुद्रुतिरित्येकादशसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रक्षिष्टुप ।

मंडलं ४

अनु. ३

॥ ३६ ॥

ऽअर्णसातौ । संयद्धिशोववृत्रंतयुध्माऽआदिन्नेमऽइंद्रयंतेऽअभीके ॥ आदिद्धनेमऽइंद्रियंजंतऽआदित्यक्तिःपुरोळा
 शरिरिच्यत् । आदित्सोमोविपपृच्यादसुष्वीनादिज्जुजोपवृपुभंयजध्वै ॥ ११ ॥ कृणोत्यसैवारिवोयऽइत्येद्रायसोम
 मुशतेसुनोति । स्रग्नीचीनेनमनसाविवेनन्तमित्सखायंकृणुतेसुमत्सु ॥ यऽइंद्रायसुनवत्सोममद्यपचात्पकीरुतभुजा
 तिधानाः । प्रतिमनायोरुचथानिहर्त्यन्तसिन्दधृष्टृषणंशुष्ममिंद्रः ॥ यदासमर्थव्यचेहघावादीर्घयदाजिमभ्यख्यद
 र्घः । अचिक्रदृष्टृषणंपल्यच्छादुरोणऽआनिशितसोमसुद्धिः ॥ भूयसावत्समचरत्कनीयोर्विक्रीतोऽअकानिषंपुनर्यन् ।
 समूर्यसाकनीयोनारिरेचीदीनादक्ष्वाविदुंहतिप्रवाणं ॥ कऽइमंदशभिर्ममंद्रक्रीणातिधेनुभिः । यदावृत्राणिजंघनद
 धेनमेपुनर्दत् ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १२ ॥ (४।३।४) कोऽअद्यनर्येदिवकामऽउशश्रिंद्रस्यख्यंजुजोप । कोवामहेव
 सेपार्ययुसमिद्धेऽअग्नौसुतसोमऽइंद्रे ॥ कोनामवचसासोभ्यार्यमनायुवीभवतिवस्तऽउसाः । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
 खित्वंकोत्रान्रवष्टिकवयैकऽऊती ॥ कोद्वानामवोऽअद्यावृणीतेकऽआदित्योऽअदितिज्योतिरीद्रे । कस्याश्विना
 विद्रोऽअग्निःसुतस्यांशोःपिंवतिमनसाविवेनं ॥ तस्माऽअग्निभरितःशर्मभंसख्योक्पदयात्सूर्यमुचरंतं । यऽइंद्रायसुन
 वामेत्याहुनरेनर्यीयनृतमायनूणां ॥ नतंजिनतिबहवोनद्व्याऽउर्वेसाऽअदितिःशर्मभंसत् । प्रियःसुकृत्प्रियऽइंद्रेम

(४।३।४) कोअचेल्यष्टचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइद्रश्चिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३अ. ६

॥ ३७ ॥

नायुःप्रियःसुप्र्यावीःप्रियोऽअस्यसोमी+ ॥ १३ ॥ सुप्र्याव्यःप्राशुषाषेवरीःसुव्वैःपक्तिःकृणुतेकेवलेंद्रः । नासुव्वेरापिनं
सखाजजामिदुष्प्राव्योवहतेदवाचः ॥ नरेवतापणिनासख्यमिद्रोऽसुन्वतासुतपाःसंगृणीते । आस्यवेदःखिदतिहति
नश्विसुव्वयेपुक्तयेकेवलोभृत् ॥ इन्द्रं परेरेमध्यमासऽइंद्रंयातोवसितासऽइंद्रं । इंद्रंक्षियतऽउतयुध्यमानाऽइंद्रंनरो
वाजयंतोहवते ॥ १४ ॥ (४।३।५) अहंमनुरभवंसूर्यश्चाहंकक्षीवोऽऋषिरस्मिर्विषः । अहंकुत्समार्जुनेयन्यजेहंक
विरुशनापश्यतामा ॥ अहंश्रमिमददामार्थायाहंष्टुष्टिंदाशुषेमर्त्याय । अहमपोऽअनयंवावशानाममदेवासोऽअनुकेत
मायन् ॥ अहंपुरोमंदसानोव्यैरुनर्वसाकनवतीःशंवरस्य । शततमंवेश्यंसर्वतातादिवोदासमतिथिग्वंयदाव ॥ प्रसुष
विभ्योमरुतोविरस्तुप्रश्येनःश्येनेभ्यऽआशुपत्वा । अचक्रयायत्स्वधयासुपुणोह्व्यंभरुन्मनवेद्वेवजुष्टं ॥ भरुद्यद्विविर
लोवेविजानःपथोरुणामनोजवाऽअसर्जि । तूर्ययथौमधुनासोम्येनोतश्रवोविविदेश्येनोऽअन्न ॥ ऋजीपीश्येनोददमा
नोऽअंशुंपरावतःशकुनोमंद्रमदं । सोमंभरद्वाहहाणोदेवानान्दिवोऽअमुष्मादुत्तराद्वादाय ॥ आदायश्येनोऽअंभर
(४।३।५) अहंमनुरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःआद्यानातिष्ठणामात्मादेवताअंल्यानांचतस्रणांश्येनखिष्टुप् (आद्यष्टचेवा
मदेवैद्रयोर्कवित्वविकल्पमाहुःकेचित्) ।

मंडलं ४

अनु. ३

॥ ३७ ॥

त्सोमसहस्रसर्वोऽयुतचसाकं । अत्रापुरंधिरजह्वादरातीमदेसोमस्यमराऽमरुः ॥ १५ ॥ (४।३।६) गर्भेनुसन्न
 न्वेषामवेदमहंदेवानांजनिमानिविम्बा । शतंमापुरऽआयसीरक्षन्नधयेनोजवसानिरदीयं ॥ नद्यासमामपुजोपज
 भारमीमासत्वक्षसावीर्येण । ईर्मापुरंधिरजह्वादरातीरुतवातोऽअतरच्छुश्रुवानः ॥ अवयच्छयेनोऽअस्वनीदधद्योवि
 यद्यद्विवातऽऊहुःपुरंधिं । सृजद्यदस्माऽअवहक्षिपज्यांक्रुशानुरस्त्रामनसाभुरण्यन्+ ॥ ऋजिप्यऽईमिद्रवतो नभ्रज्यु
 श्येनोजभारबृहतोऽअधिष्णोः । अंतःपतत्यतृच्यस्यपुर्णमध्यामनिप्रसितस्यतद्देः+ ॥ अर्धश्वेत्कलशंगोभिर्कर्मपि
 प्यानंमघवाश्रुक्रमंघः । अच्वर्युभिःप्रयतंमध्वोऽअग्रमिंद्रोमदायप्रतिधृत्पिबधैशूरोमदायप्रतिधृत्पिबधै ॥ १६ ॥
 (४।३।७) त्वायुजातवत्सोमसख्यऽइंद्रोऽअपोमनवेसुतस्कः । अहृन्नहिमरिणात्ससिंधुनपावृणोदपिहितेवृषा
 नि ॥ त्वायुजानिखिद्रत्सूर्यस्येंद्रश्चक्रंसहसासद्यऽइंदो । अधिष्णुनाबृहतावर्तमानंमहोद्द्रुहोऽअपविम्बायुधायि ॥ अ
 हृन्निन्द्रोऽअदहद्रुशिरिंदोपुरादस्यूनमध्यंदिनादुभीके । दुर्गेदुरोणेकत्वानयातांपुरूसहस्राशर्वानिर्वर्हीत् ॥ विभ्वसा
 त्सीमधुमोऽइंद्रदस्युन्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अवाधेथाममृणतुंनिशत्रूनविन्देथामपचितिवधत्रैः ॥ एवासत्यंम

(४।३।६) गर्भेन्वितिपंचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःश्येनखिद्रुवंत्याशकरी (परानवाष्टौवेत्युक्तमण्यामुक्तेरधश्चेतमित्यस्यापाक्षिकीद्रदेव
 तायदिश्येनदेवतायाअष्टर्वत्स्वीकृतंचेत्) । (४।३।७) त्वायुजेतिपंचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रखिद्रुप् (इंद्रासोमौवादेवते)

घवानायुवंतदिद्रश्चसोमोर्वमभ्यंगोः । आर्दईतमर्षहितान्यश्चारिचथुःक्षाश्चित्तद्वाना⁺ ॥ १७ ॥ (४।३।८)
 आनःस्तुतऽउपवाजेभिरुतीऽइद्रयाहिहरीभिर्मदसानः । तिरश्चिदुर्यःसर्वनापूरुण्यागोर्भेर्गुणानःसत्यराधाः ॥ आ
 हिष्मायातिनर्यैश्चिकित्वान्हूर्यमानःसोतृभिरुपयज्ञं । स्वश्वोयोऽअभीरुर्मन्यमानःसुष्वानेभिर्मदतिसंहवीरैः⁺ ॥ १८ ॥ आ
 वयेदस्यकर्णवाजयध्वैजुष्टामनुप्रदिशंमदयध्वै । उद्गाष्टृषाणोराधसेतुविष्मान्करञ्चऽइंद्रःसुतीर्थोभयंच ॥ अच्छायो
 गंतानार्धमानमतीऽइत्थाविप्रंहवमानंगणंतं । उपत्मनिदधानोधुर्याइंशून्सहस्राणिशतानिवज्रवाहुः ॥ त्वोतासोमघ
 वक्षिद्रुविप्रावृयंतैस्यामसुरयोर्गणंतः । भेजानासोवृहद्विवस्यरायऽआकार्यस्यदावनेपुरुक्षोः⁺ ॥ १९ ॥ (४।३।९)
 नकिरिद्रुत्वदुत्तरोनज्यार्याऽअस्तिवृत्रहन् । नकिरेवायथात्वं⁺ ॥ सत्रातेऽअनुकुष्टयोविश्वोचिकेववावृतुः । सत्रामहोऽ
 असिश्रुतः⁺ ॥ विश्वेचनेदुनात्वाद्वासऽइद्रयुधुः । चदह्वानकृमातिरः ॥ यत्रोतवाधितेभ्यश्चक्रकुत्साययुध्यते ।
 मृषायऽइद्रसूर्यै ॥ यत्रदेवोऽऋघायतोविश्वोऽअयुध्यऽएकऽइत् । त्वमिद्रवन्नूरहन् ॥ १९ ॥ यत्रोतमर्त्यायकमरिणा
 ऽइद्रसूर्यै । प्रावःशचीभिरेतशं ॥ किमादुतासिवृत्रहन्मघवन्मन्युमत्तमः । अत्राहदानुमातिरः ॥ एतच्छेदुतवीर्यै^१

(४।३।८) आनःस्तुतइतिपंचर्षस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रखिष्टुप । (४।३।९) नकिरिद्रेतिचतुर्विंशत्युचस्यसूक्तस्यगौतमोवाम
 देवइन्द्रःचतुर्दश्यादितिष्टणाभिद्रोपसौगायत्रीअष्टम्यंत्येअनुष्टुभौ ।

मिन्द्रचकर्थपौस्थं । स्त्रियंयहुर्हणायुवंवधीर्दुहितरदिवः ॥ दिवश्चिद्धादुहितरमहात्महृयमानां । उपासमिन्द्रसंपिण
 क् ॥ अपोषाऽअनसस्सरत्संपिष्टादहविभ्युषी । नियत्सीशिश्नथदृष्या ॥ २० ॥ एतदस्याऽअनःशयेसुसंपिष्टंविपा
 द्या । ससारसीपरावतः ॥ उतसिंधुविवाव्यवितस्थानामधिक्षमि । परिष्ठाऽइन्द्रमायया ॥ उतशुष्णस्यधृष्णयाप्रमृ
 क्षोऽअभिवेदनं । पुरोयदस्यसंपिणक् ॥ उतद्रासंकौलितरंबृहतःपर्वतादाधं । अवाहन्निन्द्रशंवरं ॥ उतद्रासस्यवचि
 नैःसहस्राणिशतावधीः । अधिपंचप्रधीर्डरिव ॥ २१ ॥ उतयंपुत्रमशुवःपरवृकंशतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्रोऽआभजत् ॥
 उतत्यातुर्वशायदूऽअस्नाताराशचीपतिः । इंद्रोविद्वोऽअपारयत् ॥ उतत्यासद्यऽआर्यासर्योरिन्द्रपारतः । अर्णोचि
 त्ररथावधीः ॥ अनुद्भार्जहितानयोंधंश्रोणंचवृत्रहन् । नतत्सुन्नमष्टवे ॥ शतमम्सन्मयीनांपुरामिन्द्रोव्यास्यत् । दि
 वोदासायद्राशुषे ॥ २२ ॥ अस्वापयहृभीतयेसहस्रात्रिंशतंह्यैः । द्रासानामिन्द्रोमायया ॥ सधेदुतासिवृत्रहन्समा
 नऽइंद्रगोपतिः । यस्ताविश्वानिचिच्युषे ॥ उतनूनयदिंद्रियंकरिष्याऽइंद्रपौस्थं । अद्यानकिष्टदाभिनत् ॥ वामंवा
 तऽआदुरेदेवोददाल्वर्यमा । वामंपुषावामंभगोवामंदेवःकरूळती ॥ २३ ॥ (४।३।१०) कयानश्चित्रऽआभुवदुतीस
 दावृधुःसखा । कथाशचिष्ठयावृता ॥ कस्त्वासत्योमदानांमहिष्ठोमत्सुदंधसः । इह्वाचिद्वारुजेवसु ॥ अभीषुणःस

(४।३।१०) कयानइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रोगायत्रीवृतीयापादनिच्यत् ।

ऋक्सं.

अ.३.अ. ६

॥ ३९ ॥

स्वीनामवृताजिरिणुणां । शतंभवासूतिभिः ॥ अभीनुऽआर्ववृत्स्वचक्रंनवृत्तमर्वतः । नियुञ्जिश्चर्षणीनां+
हिकर्तूनामाहापदेवगच्छसि । अभक्षिसूर्येसर्चा ॥ २४ ॥ संयत्तंऽइंद्रमन्यवुःसंचक्राणिदधन्विरे । अधत्वेऽअधसूर्ये ॥ प्रवला
उतस्माहित्वामाहुरिन्मघवानंशचीपते । दातारमविदीधयुं ॥ उतस्मांसद्यऽइत्परिशशमानार्यसुन्वते । पुरुचिन्मंहसे
वसु ॥ नृहिष्मतेशतंचनराधोवरंतऽआसुरः । नच्यौत्वानिकरिष्यतः+ ॥ अस्मोऽअवंतुतेशतमस्मान्त्सहस्रमतयः ।
अस्मान्विश्वाऽअभिष्टयः ॥ २५ ॥ अस्मोऽइहावृणीष्वसुख्यार्यस्वस्तये । महोरायेद्विद्वित्मते ॥ अस्मोऽअविद्विष्टि
श्वहेंद्ररायापरीणसा । अस्मान्विश्वाभिरुतिभिः ॥ अस्मभ्यंतोऽअपावृधिव्रजोऽअस्तेऽवगोमतः । अस्मोऽअविद्विष्टि
अस्माकंधृष्णयारथोद्युमोऽइंद्रानपच्युतः । गव्युरंश्वयुरीयते ॥ अस्माकमुत्तमंकृधिश्चवेद्वेष्टुसूर्य । नर्वाभिरिंद्रोतिभिः ॥
॥ २६ ॥ (४।३।११) आतूनंऽइंद्रवृत्रहन्नस्माकमर्धमार्गहि । महान्महीभिरुतिभिः ॥ भूमिश्चिद्धासितूतुजिराचित्रि
त्रिणीष्वा । चित्रंकृणोष्युतये ॥ इत्रेभिश्चिच्छयीयांसंहंसिबाधंतमोजसा । सखिभिर्येत्वेसर्चा ॥ अनाष्ट्याभिरागहि ॥ २७ ॥
त्वामिनोनुमः । अस्मोऽअस्मोऽइदुदव ॥ सनश्चित्राभिरद्रिवोनवद्याभिरुतिभिः ॥ अनाष्ट्याभिरागहि ॥ २७ ॥
भुयामोषुत्वावतःसखायऽइंद्रंगोमतः । युजोवाजायुष्व्ये ॥ त्वहेकुऽईशिषऽइद्रुवाजस्यगोमतः । सनोयंधिमहीमि
(४।३।११) आतूनइतिचतुर्विंशत्युचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रोत्योरिंद्राश्रौगायत्री ।

मंडलं. ४

अनु. ३

॥ ३९ ॥

षं ॥ नत्वावरंतेऽअन्यथायदित्ससिस्तुतोमृधं । स्तोत्रभ्यऽइंद्रगिर्वणः ॥ अभित्वागोतमागिरानूपतप्रदावने । इंद्रवा
 जायघृष्वये ॥ प्रतेवोचामवीर्याइयामेदसानऽआरुजः । पुरोदासीरभीत्य ॥ २८ ॥ तातेगुंतिवधसोयानिचकर्थ
 पौस्था । सुतेष्विंद्रगिर्वणः ॥ अवीवृधंतगोतमाऽइंद्रत्वेस्तोमवाहसः । ऐधुधावीरवृद्धशः ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसीद्रसा
 धारणस्त्वं । तंत्वावयंहवामहे ॥ अर्वाचीनोवसोभवास्मेसुमत्स्वांधसः । सोमानामिंद्रसोमपाः ॥ अस्माकंत्वामतीना
 मास्तोमऽइंद्रयच्छु । अर्वागार्वतयाहरी ॥ पुरोळाशंचनोघसौजोषयासिगिरश्चनः । वृधुयुरिवयोषणां ॥ २९ ॥
 सहस्रंब्यतीनायुक्तानामिंद्रमीमहे । शतसोमस्यबार्थः ॥ सहस्रातिशतावयंगवामाच्यवयामसि । अस्त्राराधऽएतु
 ते ॥ दशतेकलशानांहिरण्यानामधीमहि । भूरिदाऽअसिवृत्रहन् ॥ भूरिद्राभूरिदेहिनोमादुअंभूर्याभर । भूरिघेदि
 द्रदित्ससि ॥ भूरिदाह्यसिंश्रुतःपुरुत्राशूरवृत्रहन् । आनोभजस्वरार्धसि ॥ प्रतेबभ्रूवचक्षणशंसमिगोपणोनपात् ।
 माभ्यांगाऽअनुशिश्नथः ॥ कनीनकेर्वविद्रधेनवेद्रुपदेऽअर्भके । बभ्रूयामेषुशोभेते ॥ अरमऽब्रुयाम्गोरमनुस्रयाम्णे ।
 बभ्रूयामेष्वन्निधा ॥ ३० ॥ ॥ इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

द्वारिशाध्यायेवर्गा. ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं ५१ ऋताये ३ इंद्राये. २० आत्मन ३ सुपर्णात्मने
 स्येनाये. ८ इंद्राये इद्रासोमाभ्यामि ५ इंद्राये. १३ इंद्रोषसाभ्यामि ३ इंद्राये ५० इंद्राभ्याम्या. २ ॥ इति तृतीयषष्ठः ॥ ६ ॥

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

॥ ४० ॥

अ॒क्रमु॒भ्यए॒काद॒शाभ॑वं॒वाक्र॒मुर्वि॒भ्वेहो॑प॒नवा॒नश्चो॒त्यात्रि॒ष्टुप॒नोष्टौ॑ च॒तुर॒नुष्टु॒वंत॑मु॒तोहि॒दश॑दा॒धिकं॑हि॒द्यावा॑पृ
थि॒व्याद्या॑शु॒ंपळ॑त्या॒नुष्टु॒ब्दधि॒क्राव्णः॑पंच॒तस्रो॑त्या॒जग॒त्योत्या॒सौरा॑द्रा॒कोवा॑मेका॒दशै॑द्रा॒वरु॑णं॒तुम॑द्वि॒ताद॑शत्र
सद॒स्युःपौरु॑त्स्यः॒पळा॑द्या॒आत्स॑त्तवः॒कउ॑श्र॒वत्स॑संपु॒रुमी॒ब्बाज॑मी॒बिसौ॒होत्रौ॒त्वाश्वि॑नं॒हित॑वा॒मेष॑स्य॒त्रिष्टु॒वंत॑म॒ग्रं
वा॒यव्या॑द्यै॒द्रवा॑य॒वंतु॑गा॒यत्रै॒वायो॑च॒तुष्क॑मा॒नुष्टु॒भ॒त्वाद्या॑वा॒यव्या॑वि॒हिपंच॑वा॒यव्य॑मि॒दंवा॑ष॒ळैद्रा॒वाह॑स्प॒त्यंगा॑यत्रं
य॒स्तसं॑भै॒काद॑श॒वाह॑स्प॒त्यंम॒त्येष्ट्यौ॑चो॒पांत्या॑ज॒गती ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (४।४।१) अ॒क्रमु॒भ्योदू॒तमि॒व्वाच॑मि॒ष्यऽउ॒प॒स्तिरे॒श्वैतरी॑धे॒नुमी॒ळे ॥
वैःप॒रि॒धांस॒द्योऽअ॒पसौ॑व॒भुः+ ॥ य॒दार॑म॒कन्न॑भवः॒पित॒भ्यांप॑रि॒विष्टी॑वै॒षणा॑स॒नाभिः ॥
न॒धीरा॑सः॒पुष्टि॑म॒वह॑न्म॒नाथै॑ ॥ पु॒नर्ये॑च॒क्रुःपि॒तरा॑यु॒र्वाना॑स॒नायू॑प॒वज॒रणा॑श॒याना ॥
यत्सं॑व॒त्सम॑भ॒वोगा॑मरं॒क्षन्त्य॑सं॒वत्स॑म॒भवो॑माऽअ॒पि॒शच् ॥ यत्सं॑व॒त्सम॑भ॒रन्भा॑सोऽअ॒स्यास्ता॑भिः॒श
मी॒भिर॑मृ॒तत्व॑म॒शुः ॥ ज्येष्ठ॑ऽअ॒हच॑म॒साद्वा॑क्रे॒तिकनी॑या॒न्ली॒ङ्कण॑वा॒मेत्या॑ह । क॒निष्ठ॑ऽअ॒हच॑तुर॒स्करे॑ति॒त्वष्ट॑ऽक्र॒भव
स॒त्प॒नय॒द्भचो॑वः ॥ १ ॥ स॒त्यमू॒र्चुर्नर॑ऽए॒वाहि॑च॒क्रुःसु॒ख॒धाम॑भ॒वौज॑ग॒मुरे॑तां । वि॒श्वार्ज॑मा॒नाश्च॑म॒सौऽअ॒ह॒वावे॑न॒स्वष्टा

(४।४।१) अ॒क्रमु॒भ्यइ॒त्येका॑द॒शच॑स्य॒कृत्त्य॑गौ॒तमो॑वा॒मदे॑व॒क्रभ॑व॒ब्रि॒ष्टुर् ।

मंडलं ४

अनु. ४

॥ ४० ॥

जोषाः पाहिगिर्वणोसुरङ्गिः । अत्रेयाभिर्कृतुपाभिः सजोषाशासलीभीरल्लाधाभिः सजोषाः ॥ सजोषसऽआदित्यैर्मादयध्वं
 सजोषसऽऋभवः पर्वतेभिः । सजोषसोदैव्येनासवित्रासजोषसः सिंधुभीरल्लाधेभिः ॥ येऽअश्विनयेपित्रायऽऋतीधेनुंत
 तच्छुर्कभवोयेऽअर्था । येऽअंसत्रायऽऋधयोदैसीयेविभ्योनरः स्वपत्यानिचक्रुः + ॥ वेगोमंतंवाजवंतसुवीरुर्यिधत्थवसु
 मंतंपुरुक्षुं । तेऽअत्रेयाऽऋभवोमंसानाऽअस्मेधत्तयेचरातिगणंति ॥ नापाभूतनवोतीतृष्टामानिः शस्ताऽऋभवोयज्ञे
 ऽअस्मिन् । समिद्रेणमदथसंमरुङ्गिः संराजंभीरल्लाधेयायदेवाः ॥ ४ ॥ (४।४।३) इहोपथातशवसोनपातः सौधन्व
 नाऽऋभवोमापभूत । अस्मिन्हवः सर्वनेरल्लाधेयंगमंत्विद्रुमनुवोमदासः ॥ आगंभ्रभणामिहरल्लाधेयमभूत्सोमस्यसुषुतस्य
 पीतिः । सुकृत्ययायत्स्वपत्ययाचैऽएकंविचक्रुचमसंचतुर्धा ॥ व्यकृणोतचमसंचतुर्धासखेविशिक्षेत्यब्रवीत । अथैत
 वाजाऽअमृतस्यपंथांगणं देवानामृभवः सुहस्ताः ॥ किमयस्विच्चमसऽएयऽअस्यंकाव्येनचतुरोविचक्रु । अथासुनुध्वं
 सर्वनंमदायपातऽऋभवोमधुनः सोम्यस्य ॥ शच्याकर्तुपित्रायुवानाशच्याकर्तचमसंदेवपानं । शच्याहरीधनुंतरावत
 ष्टुवाहवृभवोवाजरत्नाः ॥ ५ ॥ योवः सुनोत्यभिपित्वेऽअह्वतीत्रवाजासः सर्वनंमदाय । तस्मैर्यिमृभवः सर्ववीरमा
 तक्षतवृषणोमंसानाः + ॥ श्रातः सुतमपिबोहर्यश्वमाथ्यंदिनंसर्वनंकेवलंते । समभुभिः पिवस्वरल्लाधेभिः सर्वाऽर्याऽईन्द्र
 (४।४।३) इहोपेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

। ४२ ॥

तयेमात्यन्यान्तंवाजैचित्रमृभवोददानः ॥ ८ ॥ (४।४।५) उपनोवाजाऽअध्वरमृभुक्षादेवायातपथिभिर्देवानैः ।
यथायज्ञंमनुषोविश्वाइ सुर्दधिध्वेरण्वाःसुदिनेष्वहो ॥ तेवोहृदेमनसेसंतुयज्ञाशुष्टसोऽअद्यतनिर्णिजोगुः । प्रवःसु
तासोहरयंतपर्णाःऋतेदक्षायहर्षयंतपीताः+ ॥ त्रुदुयं देवाहितंथावःस्तोमोवाजाऽऋमुक्षणोद्देवः । प्रवःसु
परासुविधुयुष्मेसचावृहद्विपुसोमं ॥ पीवोऽअश्वाःशुचद्रथाहिभूतायःशिप्रावाजिनःसुनिष्काः । जुहेमनुष्वदु
नपातोनुवश्चैत्यत्रियंमदाय ॥ ऋमुमृभुक्षणोरयिवाजैवाजिन्तंमुजं । सधीभिरस्तुसनितामेधसातासोऽअर्वता ॥ विनोवाजाऽऋमुक्षणःपथाश्चितनयष्ट
सेहभवोयमवथयुयमिंद्रश्चमर्त्यं । सधीभिरस्तुसनितामेधसातासोऽअर्वता ॥ इद्रस्वंतंहवामहेसदासातंममश्विनं ॥ ९ ॥
वे । अस्मभ्यंसूरयःस्तुताविश्वोऽआशास्तरीपर्णि ॥ तंनोवाजाऽऋमुक्षणऽइंद्रनासत्यारयिं । समश्वंचर्षणिभ्यऽआपु
रुशस्तऽमघत्तये ॥ १० ॥ (४।४।६) उत्तोहिवांद्वात्रासंतिपूर्वायापूरुभ्यस्त्रसर्दस्युर्नितोशे । क्षेत्रासांददथुरुवरासां
ध्रुनंदस्युभ्योऽअभिमृत्तिमग्रं+ ॥ उत्तवाजिनंपुरुनिष्पिध्वानंदधिकामुददथुर्विश्वकृष्टिं । ऋजिप्यंश्येनंपुषितप्सुमाशुं
चर्कृत्यमयोनुपत्तिंनशरं ॥ यंसीमनुप्रवतेवृद्रवंतंविश्वःपूरुर्मदंतिहर्षमाणः । पृडिर्गृध्र्यंतंमेधुंनशरंथतुरंवातमिवृध्र
(४।४।५) उपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेयऋभवस्त्रिष्टुअंलाश्रतसोनुष्टुभः । (४।४।६) उत्तोहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

मंडलं ४

अनु. ४

॥ ४२ ॥

जैतं ॥ यः स्मारुंधानो गार्थ्यासमत्सुसनुतरश्चरति गोपुगच्छन् । आविर्ऋजीको विदथा निचिक्यत्तिरोऽर्धरतिपर्यापऽआ
 योः+ ॥ उतसैनं वस्त्रमथिनतायुमनुक्रोशति क्षितयो भरेयु । नीचार्यमानं जसुरिनं द्येनं श्रवश्चाच्छापशुमच्चयुधं+ ॥ ११ ॥
 उतस्मासुप्रथमः सरिज्यन्निवेति श्रेणिभीरथानां । स्रजं कृण्वानो जन्यो नशुभ्वरिणुरे रिहत्किरणं ददृश्वान्+ ॥ उतस्य
 वाजीसहुरिर्ऋतावाशुश्रूषमाणस्तान्वासमर्थे । उरुयतीयुतुरयन्नृजिप्योधिश्चुवोः किरतरेणुमंजन्+ ॥ उतस्मास्यतन्यतो
 रिंवद्योऋघायतोऽअभियुजो भयते । युदासहरुमभिपीमयो धीहूर्वर्षेः साभवति भीमऽऋंजन्+ ॥ उतस्मास्यपनयंति ज
 नाजतिः कृष्टिप्रोऽअभियुतिमाशोः । उतैनमाहुः समिधे वियंतः परादधिक्राऽअसरत्सहस्रैः ॥ आदधिक्राः शवसापंचक्रु
 ष्टीः सूर्धेऽइवज्योतिषापस्तान । सहस्रसाः शतसावाज्यवोपूणकूमध्वासमिमावर्चासि ॥ १२ ॥ (४१४७) आशु
 दधिक्रांतमुनुष्टवामदिवस्पृथिव्याऽउतचकिराम । उच्छंतीर्मासुपसः स्रुदयंत्यतिविश्वानिदुरितानिपर्पन् ॥ महश्चर्क
 र्थवैतः क्रतुप्रादधिक्राव्यः पुरुवारस्यवृष्णः । यंपूरुभ्यो दीदृवांसनाग्निदुदधुर्मित्रावरुणातुषिं ॥ योऽअश्वस्यदधिक्रा
 व्नोऽअकारीत्समिच्छेऽअग्नाऽउपसोव्युष्टौ । अनो गसंतमर्दितिः कृणोतुसमित्रेणवरुणेनासजोपाः ॥ दृधिक्राव्योऽइप
 ऽऋजोमहोयदमन्महिमरुतानामभद्रं । स्वस्त्येवरुणं मित्रमग्निं हवामहुऽइंद्रवज्रवाहुं ॥ इंद्रमिवेदुभये विह्वयंतऽउदीरा

(४१४७) आशुमितिपहृचस्यसूक्तस्यगौतमोवाग्देवोदिक्रावाग्निपुवलाऽउष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

॥ ४३ ॥

णा॒य॒ज्ञमु॒प्र॒यंतः । द॒धि॒क्राम॒सू॒द॒न्म॒र्त्या॒य॒द॒धु॒मि॒त्रा॒वरु॒णानो॒ऽअ॒न्ध ॥ द॒धि॒क्रा॒वणो॒ऽअ॒कारि॒पं॒जि॒णोर॒श्व॒स्य॒वा॒जि॒
नः । सु॒र॒भि॒नो॒मु॒खा॒क॒र॒त्प॒ण॒ऽआ॒धू॒षि॒ता॒रि॒पत् ॥ १३ ॥ (४१४८) द॒धि॒क्रा॒वण॒ऽइ॒दु॒नु॒च॒कि॒राम॒वि॒श्वो॒ऽइ॒न्मा॒सु॒ष॒
सः॒सू॒द॒यंतु । अ॒पाम॒श्रे॒रु॒षसः॒सूर्य॒स्य॒बृ॒ह॒स्य॒ते॒रा॒गि॒र॒स॒स्य॒जि॒ष्णोः+ ॥ स॒त्वा॒भ॒रि॒षो॒र्ग॒वि॒षो॒र्दु॒व॒न्य॒स॒च्छ॒व॒स्या॒दि॒प॒ऽउ॒ष॒से॒
सु॒र॒ण्य॒सत् । स॒त्यो॒द्भवो॒द्भव॒रः॒प॒त॒ंग॒रो॒द॒धि॒क्रा॒वे॒प॒सू॒र्ज॒स्व॒र्ज॒नत् ॥ उ॒त॒स्मा॒स्य॒द्र॒व॒त॒सु॒र॒ण्य॒तः॒प॒र्ण॒ने॒वे॒र॒नु॒वा॒ति॒प्र॒ग॒र्धिनः ।
इ॒ये॒न॒स्यै॒व॒ध॒र्ज॒तो॒ऽअ॒ंक॒सं॒परि॒द॒धि॒क्रा॒वणः॒स॒हो॒र्जा॒ति॒रि॒त्रतः ॥ उ॒त॒स्य॒वा॒जी॒क्षि॒पु॒णि॒तु॒र॒ण्य॒ति॒ग्री॒वा॒यो॒ब॒द्धो॒ऽअ॒पि॒क॒क्ष॒ऽआ॒
सत् । क॒र्तु॑द॒धि॒क्रा॒ऽअ॒नु॑स॒ंत॒वी॒त्व॒त्प॒थामं॒कां॒स्य॒न्वा॒प॒नी॒फ॒णत् ॥ इंसः॒शु॒चि॒प॒द्म॒सु॒रं॒तरि॒क्ष॒स॒द्धो॒त॒वे॒दि॒ष॒द॒ति॒थि॒र्दु॒रो॒ण॒
सत् । न॒प॒द्म॒र॒स॒ह॒त॒स॒व्यो॒म॒स॒दु॒जा॒गो॒ऽअ॒क्र॒त॒जा॒ऽअ॒द्रि॒जा॒ऽऋ॒ते ॥ १४ ॥ (४१४९) इ॒द्रा॒को॒वा॑व॒रु॒णा॒सु॒न्न॒मा॒प॒
स्तो॒मो॒हृ॒वि॒ष्मो॑ऽअ॒मृ॒तो॒न॒हो॒ता । यो॒वा॑हृ॒दि॒क॒र्तु॒मो॑ऽअ॒स॒दु॒क्तः॒प॒स्प॒र्शो॑दि॒द्रा॒व॒रु॒णान॒म॒स्वान् ॥ इ॒द्रा॒हृ॒यो॒व॒रु॒णा॒च॒क्र॒ऽआ॒
पी॒द्वौ॒म॒र्तैः॒स॒ख्या॒य॒प्र॒य॒स्वान् । स॒ह॑ति॒वृ॒त्रा॒स॒मि॒धेषु॒श॒न्न॒न॒वो॒भि॒र्वा॒म॒ह॒स्त्रिः॒स॒प्र॒श्र॒ण्वे ॥ इ॒द्रा॒हृ॒र॒वं॒रु॒णा॒धे॒ष्टे॒था॒नु॒भ्यः॒
श॒श॒मा॒ने॒भ्य॒स्ता । य॒द्वी॒स॒खा॒या॒स॒ख्या॒य॒सो॒मैः॒सु॒ते॒भिः॒सु॒प्र॒य॒सामा॑द॒धैते ॥ इ॒द्रा॒यु॒वं॒रु॒णा॒दि॒द्यु॒म॒स्मि॒न्नो॒जि॒षु॒ग्रा॒नि॒व॒

(४१४८) दधि॒क्रा॒वण॒इति॒प॒च॒र्च॒स्य॒सू॒क्त॒स्य॒गौ॒त॒मो॒वा॒म॒दे॒वो॒द॒धि॒क्रा॒वा॒अ॒त्या॒याः॒सूर्य॒क्षि॒पु॒अ॒ंश॒व॒त्सो॒ज॒ग॒त्यः । (४१४९) इ॒द्रा॒-
को॒वा॒मि॒त्ये॒का॒द॒श॒र्च॒स्य॒सू॒क्त॒स्य॒गौ॒त॒मो॒वा॒म॒दे॒व॒इ॒द्रा॒व॒रु॒णौ॒त्रि॒पु॒म् ।

मंडलं ४

अनु. ४

॥ ४३ ॥

धिष्ट्वज्जै । योनौदुरेवोवृकतिर्दभीतिस्मिन्मिथामभिम्युजः ॥ इन्द्रोयुवंरुणाभुतमस्याधियःप्रतारवृषभेवधे
 नोः । सानौदुहीयद्यवसेवगत्वीसहस्रधारापर्यसामहीगौः⁺ ॥ १५ ॥ लोकेहितेनयऽवर्वरासुरोदृशीकिंबृषणश्चपौ
 स्ये । इन्द्रनोऽअत्रवरुणास्यातामवोभिर्दस्सापरितकभ्यायां ॥ यूवामिच्छवसेपव्युयपरिप्रभृतीगविपःस्वापी । वृणीम
 हैसख्यार्थप्रियायुशूरांमिहिष्ठापितरेवशंभू⁺ ॥ तावांधियोवसेवाज्यतीराजिनर्जगमुथुवयूःसुदानू । श्रियेनगावऽवप
 सोममस्थुरिंद्रंगिरोवरुणंमेमनीपाः⁺ ॥ इमाऽइंद्रवरुणंमेमनीपाऽअगमह्युद्रविणमिच्छमनाः । उपेमस्थुर्जोष्टारऽइव
 वस्वोरध्वीरिवश्रवसोभिक्षमाणाः ॥ अभ्यस्यत्सनारथ्यस्यपुष्टेर्नित्यस्वरायःपतयःस्याम । ताचक्राणाऽऽकृतिभिर्नव्य
 सीभिरस्त्रारयोनियुतःसचंतां ॥ आनोबृहंताबृहतीभिरूतीऽइंद्रयातंवरुणवाजसातौ । यद्विद्यवःशृतनासुप्रकीला
 न्तत्यवांस्यामसनितारंऽआजेः⁺ ॥ १६ ॥ (४१४१०) ममद्विताराष्ट्रंक्षत्रियस्यविश्वयोर्विश्वेऽअमृतायथानः ।
 क्रतुंसचंतेवरुणस्येवाराजामिच्छेऽरुपमस्यवज्रेः ॥ अहराजावरुणोमह्यंतान्यसूर्याणिप्रथमाधारयंत । क्रतुंसचंते० ॥
 अहमिंद्रोचरुणस्तेमहिल्वोर्वीगभीरेरजसीसुमेके । त्वष्टवुविश्वामुर्वनानिद्वान्त्समैरंथरोर्दसीधारयंच ॥ अहमपोऽअं
 पिन्वमशुमाणाधारयंतदिवंसदन्ऽऽकृतस्य । क्रतेनपुत्रोऽअदितेर्कृतावोतत्रिधातुप्रथयुद्विभूमं ॥ मानरःस्वभवावाजयंतो

(४१४१०) ममद्वितेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपैरुकुत्सस्यसदस्युःआद्यानापणान्नसदस्युदेवंताअद्यानाचतस्तृणाभिद्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

॥ ४४ ॥

मां वृताः समरणे हवन्ते । कृणोभ्याजिमघवाहमिन्द्र इयमिरेणुमभिमृत्योजाः ॥ १७ ॥ अहंताविश्वोचकरंनकिमदिव्यं
सहोवरतेऽप्रतीतं । त्वंब्रुत्राणि शृण्विषेजघ्नान्ववृत्तोऽरिणा इन्द्रसिंधून् ॥ विदुष्टे विश्वामुवनानितस्तताप्रब्रवी
षिवरुणायवेधः । त्वंब्रुत्राणि शृण्विषेजघ्नान्ववृत्तोऽरिणा इन्द्रसिंधून् ॥ अस्माकमत्रपितरस्तऽआसन्त्ससऽऋष
णानमोभिः । अथाराजानंत्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरं मर्धद्वं ॥ पुरुकुत्सानीहिवामदाश्रुव्योभिरिन्द्रावरु
तांधेनुमिन्द्रावरुणायुवनो विश्वाहाघत्तमनपस्फुरंती ॥ १८ ॥ (४।४।११) कऽऽश्रवत्कतुमोयुक्षियानां वृदारुदेवः
कतुमोजुषाते । कस्येमां देवीममृतं पृषो हृदि श्रेणामसुष्टुतिं सुहृष्यां ॥ कोमृक्यातिक्रतमऽआर्गमिष्टो देवानां मुकतुमः शं
भविष्ठः । रथं कमाहुर्द्रवदश्वमाशुंयसूर्यस्य दुहिता वृणीत ॥ मध्वहिष्मागच्छथुऽईवतोद्यनिद्रोनशक्तिं परितक्भ्यायां ।
द्विवऽआजातादिव्यासुपर्णा कथाशचीनां भवथः शर्षिष्ठा ॥ कावां भूदुपमातिः कयानऽआश्विनागमथो ह्यमाना । को
वांमाध्वीमधुवांमुषायुन्यत्सीवां पृक्षोभुरजैतपुकाः ॥ १९ ॥ (४।४।११) कऽऽश्रवदितिसप्तर्वस्यसूक्तस्यसौहोत्रौ पुरुमीह्राजमीह्रावाश्विनौ त्रिष्टुप् ।
(४।४।११) कऽऽश्रवदितिसप्तर्वस्यसूक्तस्यसौहोत्रौ पुरुमीह्राजमीह्रावाश्विनौ त्रिष्टुप् ।

मंडलं ४

अनु. ४

॥ ४४ ॥

वामजिर्चैतिथान्नेनपतीभवथःसूर्यार्याः ॥ इहेह्यद्वांसमनापपक्षेसेयमस्मेसुमतिर्वाजरला । उरुष्यतैजरितारयुव
 हश्रितःकामौनासत्यायुवद्रिक ॥ १९ ॥ (४१४१२) तंवारथंवयमद्याहुवेमपृथुअयमश्विनासंगतिगोः । यःसूर्या
 वहतिवधुरायुर्गिर्वाहसंपुरुतमवस्युं ॥ युर्वश्रियमश्विनादेवतातांदिवोनपातावनथःशचीभिः । युवोर्वपुरभिपृक्षःस
 चंतेवहैतिरककूहासोरथेवां ॥ कौवामद्याकरतेरातहव्यऽकृतयेवासुतेपेयायवाकैः । ऋतस्यवावनुयेपव्यायुनमोयेमा
 नोऽअश्विनाववर्तत् ॥ हिरण्ययेनपुरुभुरथेनेसंयज्ञंनोसत्योपयातं । पिवाथऽइन्मधुनःसोम्यस्यदधथोरलविधतेजना
 य ॥ आनोयातंदिवोऽअच्छापृथिव्याहिरण्ययेनसुवृत्तारथेन । नरोयद्द्वामश्विनास्तोममावन्त्सधस्तुतिमाजमीह्वासोऽअग्न ॥ इ
 न्नोरधिपुरुवीरंवृहंतंदस्त्रामिमाथामुभयेष्वस्मे । नरोयद्द्वामश्विनास्तोममावन्त्सधस्तुतिमाजमीह्वासोऽअग्न ॥ इ
 हेह्यद्वां० ॥ २० ॥ (४१४१३) एषस्यभानुरुदियतियुज्यतेरथःपरिज्जमादिवोऽअस्यसानवि । पक्षासोऽअस्मि
 न्मिथुनाऽअधित्रयोद्वतिस्तुरीयोमधुनोविरश्चते ॥ उद्द्वापक्षासोमधुमंतऽईरतेरथाऽअश्वोऽअस्यसोव्युष्टिषु । अपोर्ण
 वंतस्तमऽआपरीवृतंस्वृणशुकंतन्वतऽआरजः ॥ मध्वःपिवतंमधुपेभिरासभिरुतग्रियंमधुनेयुजाथारथं । आवर्तानि
 मधुनाजिन्वथस्पथोद्वतिवहेथेमधुमंतमश्विना ॥ हुंसासोयेवांमधुमंतोऽअस्त्रिधोहिरण्यपर्णाऽऽहुवऽऽषुर्बुधः । उद्द्व

(४१४१२) तवामितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौहोत्रौपुरुमीह्वाजमीह्वावधिनौत्रिष्टुप् । (४१४१३) एषस्यइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

मुतोमंदिनोसंदिनिस्यशोमध्वोनमधुःसर्वनानिगच्छथः ॥ स्वध्वरासोमधुमंतोऽअग्रयंऽउसाजंतेअतिवस्तोरश्विना ।
 यच्चिकहस्तस्तरणिर्विक्षणःसोमंसुषावमधुमंतमद्रिभिः ॥ आकेनिपासोऽअहंभिर्दिविध्वतःस्वशुणुशुकंतन्वत्ऽआर
 रोयोऽअस्ति । येनसद्यःपरिरजांसियाथोह्विष्मंतंतरणिभोजमच्छ ॥ २१ ॥ (४१५१) अग्रंपिवामधूनांसुतंवायो
 दिविष्टिषु । त्वंहिपूर्वपाऽअसि ॥ शतेनानोऽअभिष्टिभिर्नियुत्वोऽइंद्रसारथिः । वायोसुतस्यंतपतं ॥ आवासहसंह
 र्युऽइंद्रवायूऽअभिप्रयः । वहंतुसोमपीतये ॥ रथंहिरण्यवंधुरमिंद्रवायूस्वध्वरं । आहिस्थायोदिविस्पृशं ॥ रथेनपृ
 थुपाजसाद्राश्वांसुपगच्छतं । इंद्रवायूऽइहागतं ॥ इंद्रवायूऽअयंसुतस्तंदेवेभिःसजोषसा । पिबतंद्राशुषोगृहे ॥ इह
 प्रघाणमस्त्वामिंद्रवायूविमोचनं । इहवांसोमपीतये ॥ २२ ॥ (४१५२) वायोशुक्रोऽअयामितेमध्वोऽअग्रंदिवि
 ष्टिषु । आयंहिसोमपीतयेस्पाहोदेवनियुत्वता ॥ इंद्रश्चवायवेषांसोमनांपीतिर्महथः । युवांहियंतीदवोनिम्नमापो
 नसद्भ्यक् ॥ वायुविंद्रश्चशुष्मिणांसूरथंशवसस्पती । नियुत्वंतानऽकृतयऽआयतंसोमपीतये ॥ यावांसंतिपुरुस्पृहो
 वामदेवोधिनीजगलंयात्रिष्टुप् । (४१५१) अग्रंपिवेति सप्तर्ष्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रवायूआद्यावायुरलुष्टुप् ।
 शुक्रइतिचतुर्कं चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रवायूआद्यावायुरलुष्टुप् ।

न्युतोद्वाशुर्नरा । असेतार्थज्ञवाहसैद्रवायूनियच्छतं ॥ २३ ॥ (४१५३) विहोत्राऽअवीताविपोनरायोऽअ
 र्थः । वायवाचंद्रेणरथेनयाहिसुतस्यपीतये ॥ न्युवाणोऽअशस्तीर्नियुत्वोऽइंद्रसारथिः । वायवा० ॥ अद्रुक्ष्णेवसु
 धितीधेमातेविश्वेषेऽसा । वायवा० ॥ वहंतुत्वामनोयुजोयुक्तासोनवतिर्नव । वायवा० ॥ वायोश्रुतंहरीणांयुवस्व
 पोष्याणां । उतवतेसहस्रिणोरथऽआयातुपाजसा ॥ २४ ॥ (४१५४) इदंवासास्येहृविःप्रियमिंद्राबृहस्पती ।
 उक्थंमदश्चशस्यते ॥ अयंवांपरिंपिच्यतेसोमऽइंद्राबृहस्पती । चारुर्मदायपीतये ॥ आनऽइंद्राबृहस्पतीगृहमिंद्रश्चग
 च्छतं । सोमपासोमपीतये ॥ अस्मेऽइंद्राबृहस्पतीर्येधंचंशतग्विनं । अश्वान्तंसहस्रिणं ॥ इंद्राबृहस्पतीव्यंसतेगी
 भिहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ सोममिंद्राबृहस्पतीपिवंतंदाशुभोग्हे । मादयेथांतदेकसा ॥ २५ ॥ (४१५५)
 यस्तस्तंभसहसाविज्मोऽअंतान्वृहस्पतिस्त्रिपथोरवैण । तंप्रत्वासऽऋषयोदीर्घ्यानाःपुरोविप्रादधिरेमंद्रजिह्वं ॥ ध्रुने
 तयःसुप्रकेतंमदतोबृहस्पतेऽअभियेनस्तस्रे । पृषंतंसप्रमदब्धमूर्ध्वबृहस्पतेरक्षतादस्ययोनिं ॥ बृहस्पतेयापरमापराव
 दतऽआतऽऋतुस्पृशोनिषेदुः । तुभ्यंलाताऽअवताऽअद्रिदुग्धामध्वःश्वेतंत्यभितोविरुषं ॥ बृहस्पतिःप्रथुमंजाय

(४१५३) विहोत्राइतिपंचस्यसूक्त्यगौतमोवामदेवोवायुस्तुष्टु । (४१५४) इदवामितिषहृवस्यसूक्त्यगौतमोवामदेव-
 इंद्राबृहस्पतीगायत्री । (४१५५) यस्तस्तंभेकेकादशस्यसूक्त्यगौतमोवामदेवोबृहस्पतिरंल्योद्वेयोर्दिद्राबृहस्पतीत्रिष्टुष्टुशमीजगती ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

॥ ४६ ॥

मानोमहो ज्योतिषः परमेव्योमन् । ससास्यस्तुविजातोरवैणविससरङ्गिरधमत्तमांसि ॥ ससुष्टुभासः ऋकतागणेनव
लंरुरोजफलिगंरवेण । बृहस्पतिरुस्रियाहव्यसूदुःकनिक्कडुद्द्वारवशतीरुदाजत् ॥ २६ ॥ एवापित्रेविश्वदेवायुवृष्णेय
शैर्विधेमनमसाहुविभिः । बृहस्पतेसुप्रजावीरवतोव्यंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ सऽइद्राजाप्रतिजन्यानिविश्वशुभे
णतस्थावभिवीर्येण । बृहस्पतियःसुभृतंविभर्तिवल्गयतिवदतेपूर्वभार्ज ॥ सऽइत्क्षेत्रिसुधितुऽओकसिस्वेतसाऽइळ
पिन्वतेविश्वदानीम् । तस्मैविशःस्वयमेवानमतेयस्मिन्ब्रह्मरार्जनिपूर्वऽएति ॥ अप्रतीतो जयति संधना निप्रतिजन्या
न्युतयासर्जन्या । अवस्यवेयोवरिवःकृणोतिब्रह्मणेरजातमवंतिदेवाः+ ॥ इन्द्रश्चसोमं पिवतं बृहस्पतेस्मिन्यज्ञेर्मदसा
नावृषणवसू । आवाविशुत्विदवःस्वामुवोस्मेर्यिसर्ववीरंनियच्छतं ॥ बृहस्पतऽइद्रवर्धतनःसचासावांसुमतिर्भूत्वसे ।
अविष्टं धियो जिगतपुरंधीर्जस्तमर्योवृनुपामरतीः ॥ २७ ॥ इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

त्रयोविंशत्याध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि १८ ऋचः १४४ ॥ त्यागः ॥ ऋगुम्य. ४८ द्याव्यापृथिवीभ्या. १ दधिक्राव्ण. १९ सूर्याये. १
इंद्रावरुणभ्या. ११ त्रसदस्यव. ६ इंद्रावरुणभ्या. ४ अधिभ्या. २१ वायव. १ इंद्रवायुभ्या. ६ वायवे. इंद्रवायुभ्या. ३ वायव. ५
इंद्राबृहस्पतिभ्या. ६ बृहस्पतय. ९ इंद्राबृहस्पतिभ्या. २ ॥ इति तृतीये सप्तमः ॥ ७ ॥

मंडलं ४

अनु. ५

॥ ४६ ॥

इदमुपसृतुप्रतिष्यासप्तगायत्रैतदेवस्यसावित्रंतुजागतमभूद्देवःपद्त्रिष्टुवंतंकोवोदशवैश्वदेवंत्रिगायत्र्यंतंतुम
 हीसप्तधावापृथिवीयंक्षेत्रस्याष्टौतिस्रःक्षेत्रपत्याःशुनार्थैकापरापुरलघ्निक्संत्याचशुनासीराभ्यामुपांशुपांश्वेसीताथै
 तेचानुष्टुर्भावाद्याचतुर्थीचसमुद्रादेकादशाग्नेयंजगत्सैर्येवापवांगव्यंवाघृतस्तुतिर्वानमोत्रिभ्योभौमोत्रिःपं
 चमेमंडलेनुक्तगोत्रमात्रेयंविद्यात्पंक्यंतस्यचसूक्तस्यशेषमानुष्टुर्भमवोधिद्वादशबुधविष्टिरौकुमारंकुमारोवृशो
 वाजानस्रभौवाशक्वर्थतंकवीत्युचोस्तुवृशाएवंत्वमेवसुश्रुतआद्याविराट्दृतीयामारुतरौद्रावैष्णवीत्वामग्नए
 कादशसुसमिद्धायांप्रगायत्रमग्निंतदशपांक्तंस्वायइषःपंत्यंतत्वामग्नेसप्तजागतं ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (४।५।६) इदमत्यत्पुरुतमंपुरस्ताब्ज्योतिस्तमसोवुयुनावदस्थात् । नूनंदिवोदुहितरोविभ्रती
 गांतुंक्ववन्नृषसोजनाय ॥ अस्थुरुचित्राऽऽषसःपुरस्तान्मिताऽईवस्वरवोध्वरेषु । व्यूत्रजस्यतमसोद्धारोच्छंतीरव्रन्धु
 र्चयःपावकाः+ ॥ उच्छंतीरद्यर्चितयंतभोजान्नाद्योदेयायोषसौमघोनीः । अचित्रेऽअंतःपणयःससंत्वबुध्यमानास्तम
 सोविमंध्ये ॥ कुवित्सदेवीःसनयोनवौवायामौवभूयादुषसोवोऽअद्य । येनानवग्वेऽअंगिरेदशग्वेसप्तास्यैरेवतीरेवदू
 ष+ ॥ श्रुयंहिदेवीर्कृत्युग्निर्भ्रश्चैःपरिप्रयाथमुर्वनानिसुधः । प्रबुोधयंतीरुपसःससंतंद्दिपाच्चतुष्पाच्चरथायजीवं+ ॥ १ ॥

(* जनानां क्रपेः पुत्रोजान इति सर्वा ० भाष्यं । जार इति सायणः ।) (४।५।६) इदमत्यदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवाग्देवउपस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३. अ. ८

॥ ४७ ॥

कस्विदासां कतमापुराणीयया विधाना विदुर्ऋभूणां । शुभं यच्छुभ्राऽऽषसश्चरंति न विज्ञायंते सहशीरजुर्थाः+ ॥ ताद्या
ताभद्राऽऽषसः पुरासुरभिष्टिद्युभ्राऽऽकृतजातसत्याः । यास्वीजानः शशमानऽऽकथैः सुवन्धसंद्रविणसद्यऽआप ॥ ता
ऽआचरंति समना पुरस्तात्समानतः समनापप्रथानाः । ऋतस्य देवीः सदसो बुधाना गवां न सर्गाऽऽषसो जरंते ॥ ताऽहं
न्येइव समनासमानि रमीतवर्णाऽऽषसश्चरंति । गृह्णीरभ्वमसितं रुशङ्गिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः+ ॥ रायिदि
वो दुहितरो विभातीः प्रजावंतं यच्छतास्मासु देवीः । स्योनादावः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्यपतयः स्याम ॥ तद्वो दिवो दु
तिष्यासु नरीजनीं व्यच्छंती परिस्वसुः । दिवोऽअदशी दुहिता+ ॥ २ ॥ (४१५१७) प्र
नोरुषाः+ ॥ उत सखास्यश्विनोरुतमातागवामसि । उतो गोवस्वऽईशिषे ॥ ३ ॥ (४१५१८) प्र
प्रतिस्तो मेरुस्तस्महि ॥ प्रतिभद्राऽअहक्षतगवांसर्गानरुमयः । ओषाऽअप्राऽऽरुज्रयः ॥ आपुपुपीविभावरिव्याव
ज्योतिषात्मः । उषोऽअनुस्वधामव ॥ आद्यांतनोषिरश्मिभिरांतरिक्षमुरुप्रियं । उपःशुक्लेणशोचिषा ॥ ३ ॥ (४१५१८)
तद्देवस्यसविनुर्वर्धिमहद्वृणीमहेऽअसुरस्यप्रचेतसः । छदिथेन द्राशुषेयच्छतिस्मना तन्नो महोऽउदयान्देवोऽअकुभिः ॥
(४१५१७) प्रतिष्येति सप्तर्चस्य सूक्तस्य गौतमो वासदेव उपागायत्री । (४१५१८) तद्देवस्येति सप्तर्चस्य सूक्तस्य गौतमो वासदेवः सविता जगती ।

मंडलं ४

अनु. ५

॥ ४७ ॥

द्विवोधतां सुवर्नस्य प्रजापतिः पिशांगं द्रापिप्रतिमुंचते कुविः । विचक्षणः प्रथयन्नापणद्धवर्जजनत्सविता सुभ्रमुक्थ्यं* ॥
 आप्राजौ सिद्धिव्यानिपाथिवाश्लोकै देवः कृणुते स्वायधर्मणे । प्रवाहऽअश्राक्सवितासवीमनिवेशयन्प्रसुवन्नकुभि
 र्जगत् ॥ अदाभ्यो सुवर्नानि प्रचाकशद्रुताभि देवः सविताभिरक्षते । प्रासाग्वाहसुवर्नस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महोऽअज्म
 सराजति ॥ त्रिंतरिक्षसविता महित्वनात्रीरजांसिपरिशूखीणिरोचना । तिस्रो दिवः पृथिवीस्त्रिस्रऽइन्वति त्रिभिर्ब्रतै
 रभिनोरक्षति त्मना ॥ बृहत्सुमनः प्रसवीतानिवेशनो जगतः स्यातुरुभयस्य योवशी । सनो देवः सविता शर्मयच्छत्वस्मेक्षयो
 यत्रिवरूथमंहसः ॥ आगन्देवऽऋतुभिर्वधतुक्षयं दधातुनः सविता सुप्रजाभिर्ष । सनः क्षपाभिरहंभिश्च जिन्वतु प्रजावतं
 रयिमस्मेसभिन्वतु ॥ ४ ॥ (४१५१९) अभूदेवः सविता वंद्यो नुनऽइदानीमहंऽउपवाच्यो नृभिः । वियोरब्जा भजति
 मानवेभ्यः श्रेष्ठनोऽअत्र द्रविणं यथा दधत् ॥ देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो मृतत्वं सवसिभागमुत्तमं । आदिहामानं सवि
 तर्ष्युर्णपे नूचीना जीवितामानुषेभ्यः ॥ अचितीयच्चक्रुसादैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभृती पुरुपत्वता । देवेषु च सवितुर्मानुषेषु
 च त्वन्नोऽअत्र सुवता दनागसः ॥ न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद्यथा विश्वं सुवर्नं धारयिष्यति । यत्पृथिव्या वरिमुन्नास्वंगारि
 र्वर्षमन्दिवः सुवर्तिसत्यमस्य तत् ॥ इन्द्रज्येष्ठान्वहृन्व्यः पर्वतेभ्यः क्षयोऽएभ्यः सुवसिपरस्यावतः । यथा यथापतयंतौ वि

(४१५१९) अभूदेव इति पङ्चस्य सूक्तस्य गौतमो वाग्भवेवः सविता जगत्स्य त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ३अ. ८

॥ ४८ ॥

धेमिरऽएवैवतस्थुःसवितःसुवायते ॥ अत्रेतिरहन्सवितःसुवासौद्विवेदेवसौभगमासुवांति । इन्द्रोद्यावापृथिवीसिंधुर
किरादित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयंसत् ॥ ५ ॥ (४।५।१०) कोवस्त्रातावसवःकोवस्ताद्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथां
नः । सहीयसोवरुणमित्रमर्तात्कोवोध्वरेवारिवोधातिदेवाः ॥ प्रयेधामानिपव्याण्यर्चान्वियदुच्छान्वियोतारोऽअमू
राः । विधातारोवितेदधुरजस्त्राऽऋतधीतयोरुरुचंतदुसाः+ ॥ प्रपस्याइमदितिसिंधुमकैःस्वस्तिमीळेसख्यायदेवी ।
उभयथानोऽअहनीनिपातऽउषासानकाकरतामदब्धे ॥ व्यर्थमावरुणश्चेतिपंथासिपस्पतिःसुवितंगालुमग्निः । इन्द्रो
विष्णुवदुदुस्तवान्शर्मनोयंतमर्मवद्वरुथं ॥ आपर्वतस्यमरुतामवांसिदेवस्यत्रापुरंविभगस्य । पात्पतिर्जन्यादंहसोनो
मित्रोमित्रियादुतनऽउरुज्येत् ॥ ६ ॥ नूरोदसीऽअहिनावुधेनस्तुवीतदेवीऽअर्थेभिरिष्टैः । समुद्रंनसंचरणेसनिष्यवो
घर्मस्वसोनद्योइअपवत् ॥ देवैर्नोदिव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । नहिमित्रस्यवरुणस्यधासिमहोम
सिप्रमियंसान्वमेः+ ॥ अग्निरीशेवसव्यस्याग्निर्महःसौभगस्य । तान्यस्मभ्यंरासते ॥ उपोमथोन्यावहृत्सृतेवार्था
पुरु । अस्मभ्यंवाजिनीवति ॥ तत्सुनःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । इन्द्रोनोराधुसागमत् ॥ ७ ॥ (४।५।११) मही
(४।५।१०) कोवस्त्रातेतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोविश्वेदेवास्त्रिष्टुपुअंत्यास्त्रिष्टोगायज्यः । (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ७ अग्निः
१ उषाः १ विश्वेदेवाः १ एवंदश) । (४।५।११) महीइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोद्यावापृथिवीत्रिष्टुपुअंत्यास्त्रिष्टोगायज्यः ।

मंडलं ४

अनु. ५

॥ ४८ ॥

द्यावापृथिवीऽद्बृहज्येष्ठेऽर्वाभवतांशुचर्यङ्गिरकैः । यत्सीविरिष्ठेऽबृहतीविमिन्वन्नवच्छोक्षापप्रथानेभिरेवैः ॥ देवीद्वे
 वेभिर्यज्ञतेयजन्नैरमिनतीतस्थतुरुक्षमाणे । ऋतावरीऽअद्बृहदेवपुत्रेयज्ञस्यनेत्रीशुचर्यङ्गिरकैः+ ॥ सऽइत्स्वपाभुवने
 ष्वासयऽद्बृमेद्यावापृथिवीजानं । उर्वगीभीरेरजसीसुमेकेऽअवंशेधीरःशच्यासमैरत् ॥ नूरोदसीबृहङ्गिनोवरूथैःप
 लीवङ्गिरिपर्यतीसजोर्पाः । उरूचीविश्वेयजतेनिपातंधियास्यामरुथ्यःसद्दासाः+ ॥ प्रवांमहिद्यवीऽअभ्युपस्तुतिंभरा
 महे । शुचीऽउपप्रशस्तये ॥ पुनानेतन्वामिथःस्वेत्तदक्षेणराजथः । ज्जह्याथेसनादृतं+ ॥ महीमित्रस्यसाधथस्तर्तीपि
 प्रतीऽऋतं । परियुञ्जंनिषेदथुः ॥ ८ ॥ (४।५।१२) क्षेत्रस्यपतिनावर्यहितेनेवजयामसि । गामश्वपोपयित्वासनो
 मृळातीदृशौ ॥ क्षेत्रस्यपतेमधुमंतमामिधेनुर्विवपर्योऽअस्मासुधुश्व । मधुश्चतंघृतमिवसुपूतमतस्यनःपतयोमृळयंतु ॥
 मधुमतीरोपधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नौभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमन्नोऽअस्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचरेम ॥ शुनंवाहाः

(४।५।१२) क्षेत्रस्येष्टर्षस्यसूरकस्यगौतमोवामेवआद्यानांतिस्त्रिणाक्षेत्रपतिर्देवताचतुर्थ्याःशुनःपंचम्यष्टम्योःशुनासीरौपष्ठीसप्तम्योः
 सीता आद्याचतुर्थीपष्ठीसप्तम्योनुष्टुभःपंचमीपुरवण्डिणकशोपाब्धिष्टुभः (अत्रचतुर्थ्याःशुनोऽदंतः । तथाशुनासीरावित्यत्रकेचिद्वाय्वादित्या
 वित्युच्चारयन्तितत्रचतुरस्रं यतःवाशुःशुनःसूर्येऽवात्रसीरःशुनासीरौवायुसूर्यौवदंति । शुनासीर्यास्क्रद्भ्रतुमेनेसूर्येद्वौतौमन्यतेशाकपूणि
 रितिशुनासीरस्वरूपेशौतकेनार्चयामतदर्शनव्याजेनवैविध्यंप्रतिपादितंतस्मात्प्रकृतिभूतशुनासीरशब्देनोच्चारणयुक्तं) ।

ऋक्सं.

अ.३अ.८

॥ ४९ ॥

शुनंनरःशुनं कृपतुलंगले । शुनंवरत्रावध्यंतांशुनमष्टामुदिंगय ॥ शुनासीराविमांवाचैजुपेथांयद्विचिक्कथुःपयः । ते
नेमामुपसैचतं ॥ अर्वाचीसुभगेभवसीतेवंदामहेत्वा । यथानःसुभगाससिथानःसुफलाससि ॥ इन्द्रःसीतांनिगृह्णा
तुतांपपानुयच्छतु । सानःपयस्वतीदुहासुतरामुतरांसर्मा ॥ शुनंनःफालाविकृपतुभूमिशुमंकीनाशाऽअभियंतुवाहैः ।
शुनंपूर्जन्योमधुनापयोभिःशुनासीराशुनमस्मासुधत्तं ॥ ९ ॥ (४।५।१३) समुद्राद्भूमिर्धुमोऽउदारदुपांशुनासममृत
त्वमानइ । घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानाममृतस्यनाभिः ॥ वयंनामप्रब्रवामाघृतस्यासिन्यन्नेधारयामानमो
भिः । उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृगोवमीद्गौरऽएतत् ॥ चत्वारिशृंगत्रयोऽअस्यपादुद्वेशीर्षेससहस्तासो
अस्य । त्रिधावृद्धोवृषभोरौरवीतिमहोदेवोमत्याऽआविवेश ॥ त्रिधाहितपणिभिर्गह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविंदन् ।
इन्द्रऽएकंसूर्यऽएकंजजानवेनादेकंस्वधशानिष्टतुः ॥ एताऽअर्षेतिहृद्यत्समुद्राच्छतत्रजारिपुणानावृक्षे । घृतस्यधा
राऽअरुणेनवाजीकाष्ठाभिंदन्नुभिःपिन्वमानः ॥ १० ॥ सम्यक्कृषवंतिसरितोनेनऽअंतर्हृदामनसापुयमानाः ।
(४।५।१३) समुद्राद्भूमिरिलेकादशर्षस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोभिल्लिपुबंलयाजगती । (सूर्योवागवोवाघृतस्युतिर्वादेवता) ।

मंडलं ४

अनु. ५

॥ ४९ ॥

स्युधाराःसमिधौनसंतताडुपाणोहर्थतिजातवेदाः ॥ कुर्याऽइववहुतुमेतवाऽर्चऽअंज्यजानाऽअभिचाकशीमि । यत्र
 सोमःसयतेयत्रयज्ञोघृतस्युधाराऽअभितत्पवंते ॥ अर्भ्यर्षतसुष्टुतिगव्यमाजिमस्मासुभद्राविविणानिघत्त । इमंयज्ञंनय
 तदेवतानोघृतस्युधारामधुमत्पवंते ॥ धामन्तेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतःसमुद्रेहृद्यंशतरायुषि । अपामनीकेसमिधेयऽ
 आभृतस्तमश्याममधुमंतंतऽक्रुर्मि⁺ ॥ ११ ॥ (इतिवामदेवंचतुर्थमंडलसमाप्तं । अत्रसूक्तानि ५८) ॥ (५१११) अ
 बोच्यग्निःसमिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषासं । युह्याऽइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रमानवःसिस्रतेनाकमच्छ ॥ अवोधि
 होतायुजथायदेवानुध्वोऽअग्निःसुमनाःप्रातरस्थात् । समिद्धस्यरुशददर्शिपाजोमहान्देवस्तमसोनिरमोचि ॥ यदीग
 णस्यरशानामजीगुःशुचिरङ्केःशुचिभिर्गोभिर्ग्निः । आदक्षिणायुज्यतेवाज्यंत्युत्तानामुध्वोऽअधयज्जुहुभिः ॥ अग्निम
 च्छदेवयतामनांसिचक्षुधीवसूर्येसंचरंति । यदींसुवातेऽउपसाविरूपेश्वेतोवाजीजायतेऽअग्नेऽअह्नी ॥ जनिष्टहिजे
 न्योऽअग्नेऽअह्नीहितोहितेऽवरोवनेषु । दमेदमेसरत्नादधानोश्निहोतानिषसाद्रायजीयान् ॥ अग्निहोतान्यसीदुद्य
 जीयानुपस्थेमातुःसुरभाऽर्चलोके । युवाकविःपुरुनिष्ठऽक्रुतावाधर्ताकृष्टीनामुतमध्यऽइच्छः ॥ १२ ॥ प्रणुत्यंविप्रम
 ध्वरेपुसाधुमग्निहोतारमीळतेनमोभिः । आयस्तानुरोदसीऽक्रुतेननित्यंमृजंतिवाजिनघृतेन ॥ माज्जीव्योमृज्यतेस्वे
 आत्रेयेपंचमेमंडलेषडतुवाकाः । (५१११) अबोधीतिद्वादशचस्यसूक्तस्यात्रेयैषुधगविष्टिरावभिच्छिष्टुप् ।

दमूनाः कविप्रशस्तोऽतिथिः शिवोनः । सहस्रशृंगो वृषभस्तदोज्ञा विश्वाँऽअग्नेसहस्राप्राप्त्यन्यात्+ ॥ प्रसद्योऽअग्नेऽ
 अत्येण्यन्याना विर्यसैचारुतमोवभृथ । ईळेन्योवपुष्यो विभावाप्रियो विशामतिथिर्मानुषीणां ॥ तुभ्यंभरतिक्षितयोय
 विष्ठवलिर्मग्नेऽअतितऽओतदूरात् । आभंदिष्ठस्यसुमतिचिकिद्धिबृहत्तेऽअग्नेमहिशर्मभद्रं+ ॥ आद्यरथंभानुमोभानु
 मंतमग्नेतिष्ठयजतेभिः समंतं । विद्वान्पथीनामुर्वशृतरिक्षमेहेदेवान्हेविरघायवधि ॥ अवोचामकवयेमेध्यायुवचोवंदा
 रवृषभायवृष्णो । गर्विष्ठिरोनमसास्तोममौदिवीवरुकममुख्यंचमश्रेत् ॥ १३ ॥ (५११२) कुमारंमातायुवतिः
 समुब्धंगुहाविभर्तिनददातिपित्रे । अनीकमस्यनमिनज्जनसः पुरःपर्यंतिनिहितमरुतौ ॥ कमेतत्वंयुवतेकुमारंपेथी
 विभर्षिमहिषीजजान । पूर्वाहिंगर्भः शरदोववर्धपर्यंज्जातंयदसूतमाता+ ॥ हिरण्यदंतंशुचिवर्णमाराल्क्षेत्रादपश्यमा
 शुधामिमानं । दुदानोऽअस्माऽअमृतंविपृक्कल्किमामनिद्राः कृणवन्ननुक्थाः+ ॥ क्षेत्रादपश्यंसनुतश्चरंतंसुमद्युधंनपुरु
 शोभमानं । नताऽअगृभ्रन्नजनिष्टृहिपः पल्लिकीरिद्युवतयौ भवति ॥ केभमर्थकंविचयंतगोभिर्नयेषांगोपाऽअरणश्चिदा
 स । यईजगभुरवतेसृजंत्वाजातिपुंश्चऽउर्षनश्चिकित्वात्+ ॥ वृसारजांनवसतिजनानामरातयोनिर्दधुर्मत्स्येषु । ब्रह्मा

(५११२) कुमारमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयः कुमारः कमेतंविज्योतिपेत्यनयोर्जानोवृशोमिच्छिष्टुष्वंलयाशकरी (पाक्षिकोजारो
 वृशःसर्वसूक्तेषु । अत्रसर्वाऽनुक्रमभाष्येजनानाऽऋषेः पुत्रोजानइत्येवनिर्णीतम् । जरुनाऽऋषेः पुत्रोजारोवृशइतितुसायनभाष्यम् ।)

ण्यत्रेवतंसृजंतुनिंदितारोनिंद्यासोभवंतु ॥ १४ ॥ शुनश्चिच्छेपंनिदिंतसहस्राद्यपादमुचोऽअशमिष्टहिपः । एवास
 दंभ्रेचिसुमुग्धिपाशान्दोर्तश्चिकित्वऽइहतूनिपद्य ॥ हृणीयमानोऽअपहिमदैयेःप्रमेदेवानां व्रतपाऽऽवाच । इंद्रोविद्धो
 ऽअनुहित्वाचचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगां ॥ विज्योतिपाबृहताभाल्यग्निरविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा । प्रादेवी
 मायाःसहतेदुरेवाःशिशितिशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोद्विर्विपत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाऽऽ । मदेचिदस्यप्ररु
 जंतिभामानवरंतेपरिबाधोऽअदेवीः ॥ एतंतेस्तोमंतुविजातविप्रोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्ष । यदीदग्नेप्रतित्वदेवहृयाः
 स्वर्वातीरपऽएनाजयेम ॥ तुविगीवोवृषभोवावृधानोशुश्र्वंशुर्थःसमजातिवेदः । इतीममग्निममृतोऽअवोचन्वहिष्मते
 मनवेशभयंसद्धविष्मतेमनवेशभयंसत् ॥ १५ ॥ (५।१।३) त्वमग्नेवरुणोजायसेयत्त्वंमित्रोभवसियत्समिद्धः । त्वे
 विश्वेसहसस्पुत्रदेवास्त्वमिंद्रोद्राद्युपमर्त्याय ॥ त्वमर्थमाभवसियत्कनीनामस्वधावगुह्यंविभर्षि । अजंतिमित्रंसु
 धितुंनगोभिर्यदंपतीसर्मनसाकृणोषि ॥ तवश्रियेमरुतोमर्जयंतुरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं । पदंयद्विष्णोरुपमंनिधायि
 तेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ तवश्रियासुहृशोदेवदेवाःपुरुदधानाऽअमृतंसंपत । होतारमग्निमनुषोनिषेदुर्दशुस्थंतऽऽ
 शिजःशंसमायोः* ॥ नत्वद्धोतापूर्वोऽअग्नेयजीयान्नकाव्यैःपरोऽअस्तिस्वधावः । विशश्चयस्याऽअतिथिर्भवासिसय

(५।१।३) त्वमग्रइतिद्वादशर्षस्यसूक्तस्यात्रेयोवसुधृतोमिस्वृतीयायामरुद्रविष्णवक्षिपुवाद्याविराट् ।

कक्सं.

प.३.अ.८

॥ ५१ ॥

ज्ञेनवनवदेवमतीन् ॥ वयमेवनुयामत्वोतावसयवोहविषाबुध्यमानाः । वयंसमर्थेविदथेव्हांवयंरायासहसस्पुत्रम
तीन् ॥ १६ ॥ योनऽआगोऽअभ्येनोभ्रात्यधीदुघमघसंसेदधात । जृहीचिकित्वोऽअभिशस्तिमेतामग्नेयोनोमर्चय
तिद्वयेन ॥ त्वामस्याव्युधिदेवपूर्वदूतं कृण्वानाऽअयजंतहृद्यैः । संस्थेयदग्नेऽईयसेरयीणांदेवोमर्तैर्वसुभिरिध्यमानः ॥
अवस्थुधिपितरंयोधि विद्वान्पुत्रोयस्तसहसःसूनऽद्रुहे । कदाचिकित्वोऽअभिक्षसेनोमेकदोऽकृतचिघातयासे ॥
रिनासंबंदमानोदधातिपितावसोयदितज्जोषयासे । कुविदेवस्यसहसाचकानःसुन्नमश्निर्वनतेवावृधानः+ ॥ भू
रितारंयविष्टुविश्वान्यमेदुरितारिपार्थि । स्तेनाऽअहश्रान्निपवोजनासोज्ञातकेतावृजिनाऽअभूवन् ॥ त्वमंगज
त्वामग्नेवसुपतिवसूनामभिप्रमदेऽअध्वरेभुराजन् । त्वयावाज्वाज्यंतोजेयमाभिव्यामपृसुतीर्मत्यां ॥ इमेयामासस्व
मिर्जरःपितानोविभुर्विभावांसुहृशीकोऽअस्मे । सुगार्हपत्याःसमिपौदिदीह्यसद्ब्रह्मक्षसमिमीहिश्रांसि ॥ हृव्यवाळ
विंविपतिमानुषीणांशुचिपावकंधतपृष्ठमग्नि । निहोतारंविश्वविदंदिधिव्हेसदेवेषुवनतेवार्षाणि ॥ विशांक
सजोपायतमानोरुत्सिभिःसूर्यस्य । जूपस्वनःसमिधंजातवेदुऽआचदेवान्हविरघायवक्षि ॥ जुष्टोदमूनाऽअतिथिर्दु
(५११४) त्वाममहत्केकादशर्चस्यसूक्त्यात्रेयोवशुश्रुतोमिषिष्टुप् ।

मंडलं. ५

अनु. १

॥ ५१ ॥

रोणऽइमंनोयज्ञमुपयाहिचिद्वान् । विश्वाऽअग्नेऽअभियुजोविहत्याशन्नयुतामभराभोजनानि ॥ १८ ॥ वधेनदस्युं
 प्रहिचातयस्वययः कृण्वानस्तान्वेऽस्वायै । पिपर्थित्सहसस्पुत्रदेवान्सोऽअग्नेपाहिचतमवाजेऽअस्मान् ॥ वयंतेऽअग्ने
 ऽउषथैर्विधेमवयंहृव्यैः पावकभद्रशोचे । अस्मेरथिविश्ववारंसमिन्वास्मेविश्वानिद्रविणानिधेहि ॥ अस्माकमग्नेऽअ
 ध्वरंजुषस्वसहसःसूनोत्रिषधस्थहृव्यं । वयंदेवेषुसुकृतःस्यामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः
 सिंधुननावादुरितात्पिषि । अग्नेऽअत्रिवन्नमसागृणानोऽस्माकंयोअध्वितातूनानां ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोम
 त्यमत्योजोहवीमि । जातवेदोऽयशोऽअस्मासुधेहिप्रजाभिर्ग्रेऽअमृतत्वमदयां ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदऽउलोकमग्ने
 कृणवःस्योनं । अश्विनंसपुत्रिणवीरवंतंगोमंतरथिनशतेस्वस्ति ॥ १९ ॥ (५।१।५) सुसमिद्धायशोचिषेधृतलीग्रजु
 होतन । अग्नयेजातवेदसे ॥ नराशंसःसुषूदतीमंयज्ञमदाभ्यः । कविहिमधुहस्यः ॥ ईळितोऽअग्नेऽआवहेद्रं चित्रमि
 हप्रियं । सुखैरथैभिरुतथै ॥ ऊर्णम्वदाविप्रथस्वाभ्यर्शुर्काऽअनूपत । भवानःशुभ्रसातथै ॥ देवीद्वारोविश्रयध्वंसुप्रा
 यणानंऽऊतथै । प्रग्रयज्ञंपृणीतन ॥ २० ॥ सुप्रतीकेययोवृधायुद्धीऽकृतस्यमातरां । दोषामुपासमीमहे ॥ वातस्यप

(५।१।५) सुसमिद्धायैकादशार्चस्यसूक्तसात्रेयोवसुश्रुतःइभोनराशसइळोबहिर्देवीद्वारउषासानकादैव्यौहोतारोसरस्वतीळा-
 भारलस्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयोगायत्री ।

त्मन्नीळितादैव्याहोतारामनुषः । इमंनोयज्ञमागतं ॥ इळासरस्वतीमहीतिस्रोद्वेवीर्मयोभुवः । ब्रहिःसीदंत्वस्त्रिधः ॥
 शिवस्त्वष्टरिहागहिविभ्रुःपोषडउत्तमना । युज्ञेचज्ञेनुडउदव ॥ यन्नवेत्थवनस्पतेदेवानांगुह्यानामानि । तन्नहृद्व्यानि
 गामय ॥ स्वाहृन्नयेवरुणायुस्वाहेद्रायमरुद्भ्यः । स्वाहृद्वेभ्योहृविः+ ॥ २१ ॥ (५११६) अग्निंमन्वेयोवसुर
 स्तंयंतिधेनवः । अस्तमर्षतऽआशवोस्तंनित्यासोवाजिनऽइयंस्तोतुभ्यऽआभर ॥ सोऽअग्नियोवसुर्गणेसंयमायंतिधे
 नवः । समर्षतोरघुद्वुवःसंसुजातासःसूर्यऽइषं ॥ अग्निर्हिवाजिनंविशेददातिविश्वर्षणिः । अग्नीरायेस्वाभुवंसग्नी
 तोयतिवार्यमिषं ॥ आतेऽअग्नऽइधीमहिद्युमंतंदेवाजरं । यद्भुस्यात्पनीयसीसुमिद्वीदयतिघवीषं ॥ आतेऽअग्न
 ऽऋचाहृविःशुक्रस्यशोचिपस्पते । सुश्रद्धदस्मविदपतेहव्यवाद्दुभ्यंह्वयतऽइयं ॥ २२ ॥ प्रोत्येऽअग्नयोग्निपूविश्वपु
 ष्यंतिवार्थं । तेहिन्विरेतऽइन्विरेतऽइषण्यंत्यानुषगिषं ॥ तवत्येऽअग्नेऽअर्चयोमहिवाधंतवाजिनः । येपत्वभिः
 शुफानांब्रजाभुरंतगोनामिषं ॥ नवानोऽअग्नऽआभरस्तोतुभ्यःसुधितीरिपः । तेत्यामयऽआननुस्त्वाद्दूतासोदमेदम
 ऽइषं ॥ उभेसुश्रंष्रसपिपोदवींश्रीणीषऽआसनि । उतोनुऽउत्पुपूर्याऽउक्थेषुशवसस्पतऽइषं ॥ एवोऽअग्निमजुयं
 मुर्गाभिर्यज्ञेभिरानुपक् । दधदुसेसुवीर्यंमृतत्यदाश्वभ्यमिषं ॥ २३ ॥ (५११७) सखायुःसंवःसुम्यंचुमिपंस्तो

(५११६) अग्नितामितिदशसूक्तस्यात्रेयोवसुश्रुतोभिःपंक्तिः । (५११७) सखायःसमितिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयहपोभिरनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

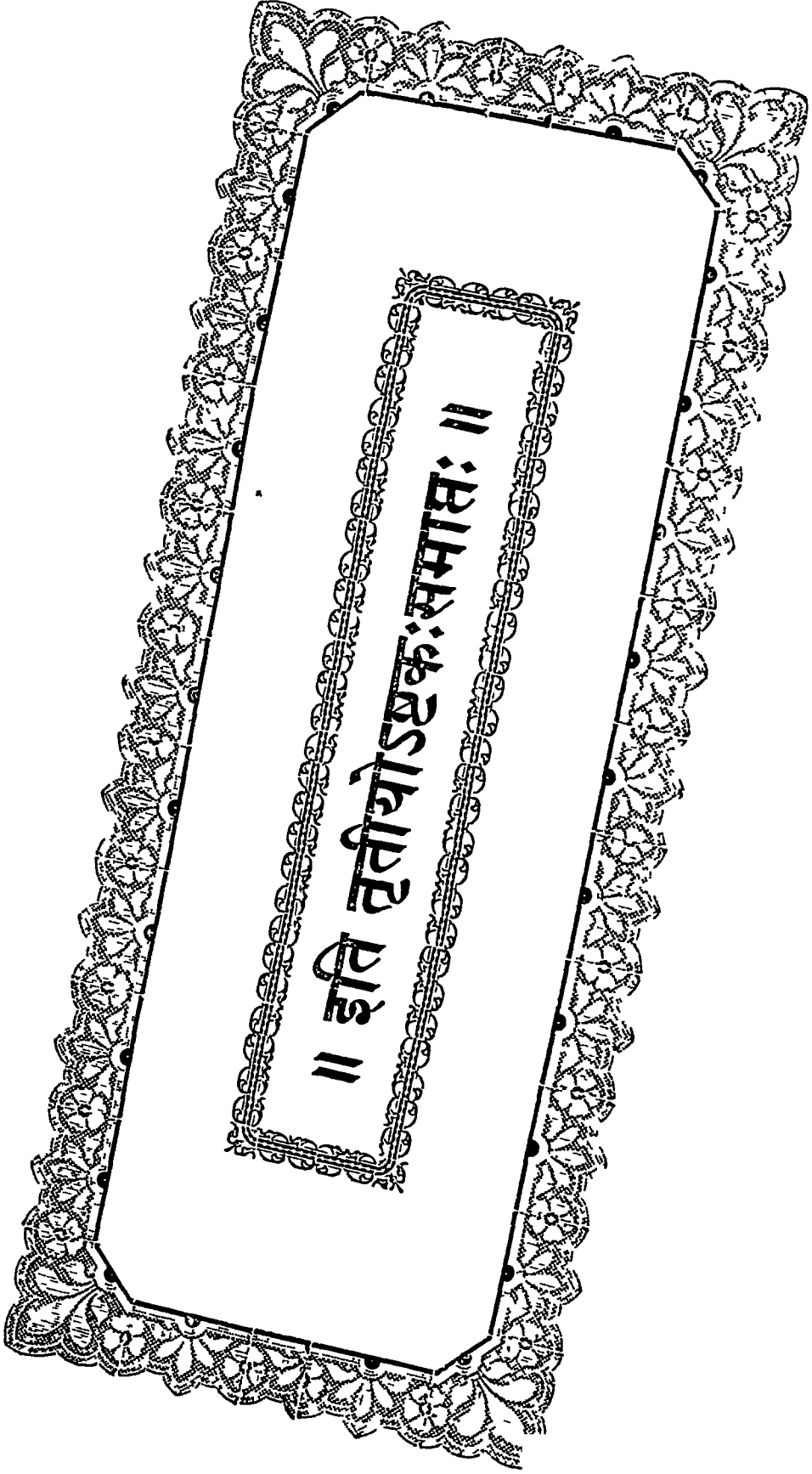
मंवाग्रये । वर्षिष्ठायाक्षितीनामूर्जेनत्रेसहस्वते ॥ कुत्राचिद्यस्यसप्तृतौरण्वानरोनृषदने । अहंतश्चिद्यमिधतेसंजन
 र्थतिजंतवः ॥ संयद्विषोवनामहेसंहव्यामानुषाणां । उतद्युन्नस्यशर्वसऽऽकृतस्यरक्षिममाददे ॥ सःस्माकृणोतिकेतु
 मानकंचिद्दूरऽआसते । प्रावकोयद्दनुस्पतीन्प्रस्माग्निनाल्यजरः ॥ अर्वस्यस्यवेपणेस्वेदपथिषुजुहति । अभीमह
 स्वर्जेन्यंभूमापुषेवरुहुः ॥ २४ ॥ यंमर्त्यैःपुरुस्पृहंविद्विभ्वस्युधायसे । प्रस्वादंनपितुनामस्ततातिचिद्रायवे ॥
 सहिष्माधन्वाक्षितंदातानदाल्यापशुः । हिरिःमश्रुःशुचिदनुसुरनिभृष्टतविषिः ॥ शुचिःभ्ययसाऽअत्रिवत्प्रस्वधि
 तीवरीयते । सुपूरंसूतमाताक्राणायदानुशेभगं ॥ आयस्तेसपिरासुतेशेशमस्तिधायसे । ऐषुद्युन्नमतश्रवऽआचितं
 मर्त्यैषुधाः ॥ इतिचिन्मन्युमग्निजस्त्वादातमापशुददे । आदेशेऽअपृणतोत्रिःसासह्याहस्युनिषःसासह्याश्रुन्
 ॥ २५ ॥ (५११८) त्वामग्नेऽकृतायवःसमीधिरेप्रत्नं प्रत्नासंऽकृतयेसहस्कृत । पुरुश्चंद्रयजंतविश्वधायसंदमूनसंग
 हर्षतिवरेण्यं ॥ त्वामग्नेऽअतिथिंपूर्व्यविशःशोचिष्केशंगृहपतिनिषेदिरे । बृहत्केतुंपुरु रूपधनुस्पृतंसुशर्माणंस्ववसंजर
 द्विषं ॥ त्वामग्नेमानुपीरीळतेविशौहोत्राविद्वंविचिचिरत्नधातमं । गुह्रासंतंसुभगविश्वदर्शतंतुविष्वणसंसयजंघृतश्रि
 र्थं ॥ त्वामग्नेघर्णांसंविश्वधावयंगीभिर्गुणंतोनमसोपसेदिम । सनोऽनुपस्वसमिधानोऽअंगिरोदेवोमर्तस्ययशसासुद्री

(५११८) त्वाममकृतायवइति सप्तर्वस्यसूक्तत्रायेइपोभिर्जगती ।

तिभिः ॥ त्वमग्नेपुरुरूपो विश्वेश्वरो यो दधासि मूलथ पुरुष्टुत । पुरुष्यज्ञासहसाविराजसि त्विषिः सा तैति त्विषाणस्य
 नाद्युषे ॥ त्वामग्नेसमिधानं यविष्ठो देवा दूतं च किरेहव्यवाहनं । उरुअयसंघृतयो निमाहुं तं त्वेषं च क्षुर्दधिरेचो द्रुयन्मति ॥
 त्वामग्नेमृद्विवऽआहुं तं घृतैः सुन्नायवंः सुषमिधासमीधरे । सर्वावृधानऽओषधीभिरुक्षितोऽभिन्नयसि पाथिवाविति
 छसे ॥ २६ ॥ इति तृतीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

चतुर्विंशत्याव्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १६ ऋचः १५२ ॥ त्यागः ॥ उषसः १८ सवित्रः १३ विश्वेभ्यो देवेभ्यः १० [भे. प.
 विश्वेभ्यो. ७ अग्नयः उषसः विश्वेभ्यो देवेभ्यः.] द्यावापृथिवीभ्या. ७ क्षेत्रपतयः ३ शुनाये. शुनासीराभ्या. सीताया. २ शुनासीराभ्या.
 अग्नयः ३७ मरुद्भुद्रिष्णुभ्यः अग्नयः २० समिद्धायाग्नयः नराशंसाये. इळायै. बर्हिपद्. देवीभ्यो द्वाभ्यः. उषसा नक्ताभ्या. देवीभ्या-
 होतृभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्यः. त्वष्ट्रः वनस्पतयः स्वाहाकृतिभ्यः अग्नयः २७ ॥ इति तृतीयेऽष्टमः ॥ ८ ॥

॥ इति तृतीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

अथ चतुर्थाष्टिकप्रारंभः ॥

ॐ त्वामग्नेगर्भोऽस्यापंचम्यौपंक्तीअग्नेवो जिष्ठमंत्याचतुथ्याँचजनस्य षड्भुतं भरो जागर्तं प्राग्भये च तो गायत्रं त्वभिंस्तो
 मे न प्रवेधे संपंचांगिरसो धरुणो बृहत्पूरुः पंत्यं तं ह्यायज्ञैः प्रातर्मृत्तुवाहा द्वितोभ्यवस्थावत्रिगर्भयत्रावपुष्टुभौविरा
 इपायमग्नेचतुष्कंप्रयस्वंतः पंत्यं तं हं मनुष्वत्सर्षः प्रविश्वसामन्विश्वसामग्नेद्युन्नो विश्वचर्षणिरग्नेत्वंगोपायना
 लापायनावाविंधुः सुवंधुः श्रुतवंधुर्विप्रवंधुश्चैकचंद्रैपदमच्छावोनवसूयवधानुष्टुभमग्नेगायत्रमंत्यावैश्वदेव्यं
 नस्वंतापदं त्रैवृष्णः पौरुकुत्स्योद्वैत्र्यरुणत्रसदस्यूरानौभारतश्चाश्वमेधौत्यास्तिस्रो दुष्टुभौनात्मात्मनेदद्यादि
 तिसर्वास्वत्रिकेचिदत्यैद्रादींसिद्धो विश्ववारात्रेयीं त्रिष्टुब्जगीं त्रिष्टुवगुगायत्र्यौत्र्ययमापंचो नागौरिवीतिः
 शाकत्यऐंद्रमुशानायदौशनसोवापादः कस्यवभृर्कृणंचयोप्यत्रराजास्तुतं इंद्रो रथायससो नवस्युरुग्रमिति कौत्स्यौ
 शानसौवापादौ परैद्राकौत्स्यददद्वां दशगतुः ॥ १ ॥

॥

॥

॥

व्यावक्ष्यानुपक्त् ॥ अग्निहोतादास्वतः क्षयस्य वृत्कवर्हिपः । संयुज्ञासश्चरं त्रियसंवाजासः श्रवस्ववः ॥ उतस्मयं शिशुं य
 थानवं जानिष्टारणीं । धृतरं मानुषीणां विशामिस्वध्वरं ॥ उतस्मदुर्गुभियसेपुत्रो न ह्यार्याणां । पूरुयोदग्धासि वनाग्ने
 (५११९) त्वामग्ने इति सप्तर्चस्य सूक्त्या त्रेयो गयो मिदुष्टुपंचमी सप्तम्यौपंक्ती ।

शुक्लं.

अ. ४ अ. १

॥ २ ॥

पुत्रुर्नचर्वसे ॥ अधस्यस्यार्चयः सम्यक्संयतिधूमिनः । यदीमहन्नितोद्विव्युध्मातेवधमतिशिशीतिध्मातरीयथा ॥
तवाहमममऽऽकृतिभिर्मित्रस्यचप्रशस्तिभिः । द्वेषोयुतो नदुरितातुर्याममर्यानां ॥ तन्नोऽअग्नेऽअभीनरोरुषिसहस्वऽआ
भर । सक्षेपयत्सपोषयकुवद्रजस्यसातयऽवतैधिपत्सुनोवृधे+ ॥ १ ॥ (५१११०) अमऽओजिष्ठमाभरद्युन्नमस
भ्यमग्निगो । प्रनोरायापरीणसारत्सिवाजायपथां ॥ तन्नोऽअग्नेऽअङ्कुतकत्यादक्षस्यमंहनां । त्वेऽअसुर्योमारुहक्का
णामित्रोनयज्ञियः ॥ तन्नोऽअमऽएषांगथपृष्टिचवर्धय । यस्तोभेभिः प्रसुरयो नरोमघान्यानशुः+ ॥ येऽअग्नेचंद्रतेगि
रःशुभंत्यश्चराधसः । शुष्मेभिः शुष्मिणोनरोदिवश्चिघेषावहत्सुकीर्तिवोधतित्मनां ॥ तन्नोऽअमऽअग्नेऽअर्चयोभ्राजंतोयं
तिघृष्णया । परिज्मानोनविद्युतः स्वानोरथोनवाजयुः+ ॥ तन्नोऽअमऽअङ्गिरःस्तुतस्तवानऽआभर ॥ होतविभ्यासहरियिस्तोत्स्यः स्तवसेचनऽवृत्ते
योविश्वाऽआशास्तरीषणि ॥ तन्नोऽअग्नेऽअंजनिष्टजार्णविरग्निः सुदक्षः सुवितायनव्यसे । घृतपर्तीकोबृह
धिपत्सुनोवृधे+ ॥ २ ॥ (५११११) जनस्यगोपाऽअजनिष्टजार्णविरग्निः सुदक्षः सुवितायनव्यसे । इन्द्रेणदेवैः सरथं
तादिविस्पृशद्युमद्विभातिभरतेभ्यः शुचिः ॥ यज्ञस्यकेतुं प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्येसमीधिरे ।
(५१११०) अमओजिष्ठमितिससर्चस्यसूक्त्यात्रेयोगयोमिऽनुष्टुप्चतुर्थोसप्तस्यौपंक्ती । (५११११) जनस्येतिपठचस्यसूक्त्यात्रेयः
सुतंभरोभिर्जगती ।

मंडलं ५

अनु. १

॥ २ ॥

सवर्हिषिसीदन्निहोतायजथायसूक्तुः ॥ असंसृष्टोजायेमात्रोःशुचिर्मद्रःकविरुदतिष्ठोविवस्वतः । घृतेनत्वावर्धयन्न
 न्नऽआहुतधमस्तेकेतुरभवद्विविश्रितः+ ॥ अग्निर्नोयन्नमुपेतुसाधुयाग्निरोविभरतेगहेगृहे । अग्निर्दूतोऽअभवद्धव्य
 वाहनोग्निर्वृणानावृणतेकविक्रतुं ॥ तुभ्येदमग्नेमधुमत्तमंवचसुभ्यमनीपाऽइयमस्तुसंहृदे । त्वांगिरःसिंधुमिवाव
 नीर्महीरार्पुणंतिशवसावर्धयतिच ॥ त्वामग्नेऽअंगिरसोगुहाहितमन्वविंदन्च्छिश्रियाणवनेवने । सजायसेमथ्यमानःस
 होमहत्वामाहुःसहसस्पन्नमंगिरः ॥ ३ ॥ (५१११२) प्राग्नेयैबृहतेयज्ञियायऽऋतस्यवृष्णेऽअसुरायमन्म । घृतं
 नयन्नऽआस्येइ सुपूतंगिरंभरेवृषभार्यप्रतीची+ ॥ ऋतंचिकित्वाऽऋतमिच्चिकिच्च्यतस्यधाराऽअनुतंधिपूर्वीः । नाहंया
 तुंसहसानद्धयेनऽऋतंसपाम्यरुपस्यवृष्णः ॥ कयानोऽअग्नऽऋतयंनतेनभुवनोनेवाऽऽवृचथस्यनव्यः । वेदामेदेवऽऋ
 तुपाऽऋतुनांनाहंपतिसानितुरस्यरायः+ ॥ केतेऽअग्नेरिपेवंधनासुःकेपायवःसनिपंतद्युमंतः । केधासिमग्नेऽअनृतस्यपां
 तिकऽआसतोवचसःसंतिगोपाः+ ॥ सखायस्तेविधुणाऽअग्नऽएतोशिवासुःसंतोऽअशिवाऽअभूवन् । अर्धूर्पतस्वयमे
 तेवचोभिक्रज्ज्यतेवृजिनानिन्नवतः ॥ यस्तेऽअग्नेनसायज्ञमीद्विऽऋतंसपात्यरुषस्यवृष्णः । तस्यक्षयःपथुरासाधुरेतु
 प्रसर्त्तौणस्यनहुषस्यशेषः ॥ ४ ॥ (५१११३) अर्चतस्त्वाहवामहेर्धतःसर्भिधीमहि । अग्नेऽअर्चितऽऋतये ॥ अग्नेः

(५१११२) प्राग्नेयइतिषड्वचस्यसूक्त्याग्नेयःसुतभरोमिच्छिष्टुप् । (५१११३) अर्चतइतिषड्वचस्यसूक्त्याग्नेयःसुतभरोमिर्गायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. १

॥ ३ ॥

स्तोमंमनामहेसिध्रमृचादिविस्पृशः । देवस्यद्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुपतनोगिरोहोलायमानुषेष्वा । सयक्षद्वैव्यंजनं ॥
त्वमग्नेसप्रथाऽअसिजुष्टोहोलावरेण्यः । त्वयायुंशंवितन्वते ॥ त्वामग्नेवाजसातमंविप्रार्धतिसुष्टुतं । सनौरास्वसुवी
नोऽअमर्त्यं । हव्यादेवेडुनोदधत् ॥ आरार्धश्चित्रमृजसे ॥ ५ ॥ (५१११४) अग्निस्तोमेनवोधयसामिधा
देवंघृतश्रुतां । अग्निहव्यायुवोह्वे ॥ अग्निर्जातोऽधरोचतम्रन्दस्यन्योतिष्ठातमः । अविदुहाऽअपःस्वः+ ॥ अग्नि
मीळन्त्यैकविंघृतपृष्ठंसपर्यत । वेतुमेशणवध्रुवं ॥ अग्निघृतेनवावृधुःस्तोमेभिविश्वर्चर्षणिं । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥
॥ ६ ॥ (५१२११) प्रवेधसेकवयेवेद्यायुगिरंभरेशुशसेपव्याय । घृतमसत्तोऽअधुरःसुशेवोरायोधृताधरुणोवस्वोऽअ
अहोयुवस्तन्वस्तन्वतेविवयोमहदुष्टरंपव्याय । ससंवतो नवजातस्तुतुयात्सिंहनकुञ्जमभितःपरिष्ठुः ॥ मातेवयभ्ररसेप
(५१११४) अग्निस्तोमेनेतिपट्टचस्रस्रकृत्वात्रेयःसुतंभरोमिर्गायत्री । वाज्रोत्तुशेवससपात्वतंमुरुं
प्रवेधसइतिपंचस्रस्रकृत्वागिरसोधरुणोऽमिच्छिष्टुप ।

मंडलं ५

अनु. १

॥ ३ ॥

दोर्धरुणैर्वरायः । पदंनतायुर्गुहादधानोमहोरयेचितयन्नत्रिमस्यः ॥ ७ ॥ (५१२२२) बृहद्वयोहिमानवेर्चादेवा
 शान्तये । यंमित्रंनप्रशस्तिभिर्मतीसोदधिरेरुः+ ॥ सहिद्युभिर्जनानांहोतादक्षस्वबाहोः । विह्वयमशिरानुपगभगेन
 वारमृण्वति ॥ अस्यस्तोमेमघोर्नःसख्येवृद्धशोचिपः । विश्वायसिन्नुविष्वगिसमर्थेद्युभमाद्भुः+ ॥ अवाह्यमऽएपां
 सुवीर्यस्यमंहना । तमिद्यहंनरोदसीपरिश्रवोवभूवतुः ॥ नूनऽएहिवार्यमद्येगृणानऽआभर । येवयंयेचंसुरयःस्वस्ति
 धामहेसचोतैधिपूत्सुनोबुधे+ ॥ ८ ॥ (५१२३) आयज्ञैर्देवमर्त्येऽइत्थातव्यांसमतये । अग्निंकृतेस्वच्वरेपूरुरीळी
 तावसे ॥ अस्यहिस्वयंशस्तरऽआसाविधर्मन्मन्यसे । तंनार्कचित्रशोचिषंमंद्रंपरोर्मनीषया ॥ अस्यवासाऽर्चऽअर्चिषा
 यऽआयुक्तुजागिरा । दिवोनयस्यरेतसावृहच्छोचंल्यर्चयः ॥ अस्यकत्वाविचैतसोदुस्मास्यवसुरथऽआ । अघाविश्वो
 सुहव्योशिर्विभ्रुप्रशंस्यते ॥ नूनऽइद्धिवार्यमासारचंतसुरयः । ऊर्जोनपादुभिष्टयेपाहिशग्धिस्वस्तयऽइतैधिपूत्सुनोबृ
 धं+ ॥ ९ ॥ (५१२४) प्रातरग्निःपुरुप्रियोविशस्तवेतातिथिः । विश्वानियोऽअमर्त्योहृव्यामर्तेषुरण्यति ॥ द्विता
 यमकवाहसेस्वस्यदक्षस्यमंहना । इंदुंसधत्तऽआनुषक्तोताचिचेऽअमर्त्य ॥ तंनोद्वीघायुशोचिषगिराहुवेमघोर्ना ।

(५१२२) बृहद्वयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपूरुरभिरनुष्टुप्प्रअंत्यापक्तिः । (५१२३) आयज्ञैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपूरुरभिरनु-
 ष्टुप्रअंत्यापक्तिः । (५१२४) प्रातरभिरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोमृक्त्वाहद्वितोभिरनुष्टुप्प्रअंत्यापक्तिः ।

ते ॥ त्वां विश्वसृजोपसोद्देवासौदूतमकत । सपर्यतस्त्वाकवेद्यज्ञेपुद्देवभीळते ॥ देववोदेवयुज्ययाग्निमीळीतमर्थः ।
 समिद्धःशुक्रदीदिह्युतस्ययोनिमासदःससस्ययोनिमासदः ॥ १३ ॥ (५१२।८) प्रविश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकशो
 चिषे । योऽअध्वरेण्वीज्योहोतामंद्रतमोविशिः ॥ न्यश्रिजातवदसंघातादेवमत्विजं । प्रयज्ञऽएत्वानुपगद्यादेव
 व्यचस्तमः ॥ चिकित्विन्मनसंत्वादेवंमतींसऽकृतये । वरेण्यस्यतेवसऽइयानासोऽअमन्महि ॥ अग्नेचिकिच्च१स्यन
 ऽइदंवचःसहस्य । तंत्वासुशिप्रदंपतेस्तोमैर्वर्धुंत्यत्रयोगीभिःशुभंत्यत्रयः ॥ १४ ॥ (५१२।९) अग्नेसहंतुमाभरद्युन्न
 स्यप्रासहारयिं । विश्वायश्चर्षणीरभ्याःसावाजैपुसासहत् ॥ तमग्नेपृतनापहूरयिंसहस्वऽआभर । त्वंहिसत्योऽअश्रु
 तोद्वातावाजस्यगोमतः ॥ विश्वेहिल्वासजोपसोजनासोवृक्तवर्हियः । होतारंसन्नसुप्रियंव्यंतिवार्थीपुरुः ॥ सहिष्मा
 विश्वचर्षणिरभिमात्तिसहोदुधे । अग्नऽएषुक्षयेष्वारेवत्रःशुक्रदीदिहियुमत्पावकदीदिहि ॥ १५ ॥ (५१२।१०) अग्नेत्वं
 नोऽअंतमऽइतत्राताशिवोभवावरुध्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छानक्षिद्युमत्तमंरयिंदाः ॥ सनोवोधिश्रुधीहवमुरुज्या

(५१२।८) प्रविश्वसामन्नितिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यात्रेयोविश्वसामाग्निरुष्टुपुंअलापक्तिः । (५१२।९) अग्नेसहंतमितिचतुर्कंचस्य
 सूक्तस्यात्रेयोद्युन्नोविश्वचर्षणिरग्निरुष्टुपुंअलापक्तिः । (५१२।१०) अग्नेत्वनइतिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यगौपायनालौपायनावाचंधुःसुबंधुः
 श्रुतवद्युर्विप्रवधुश्चक्रमेणर्षयोऽग्निर्द्विपदाविराह ।

णोऽअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुन्नार्थनूनमीमहेसखिन्धः ॥ १६ ॥ (५१२।११) अच्छावोऽअग्निमवसे
 देवंगसिनोवसुः । रासंपुत्रऽऋषणामतावापर्षतिद्विषः+ ॥ सहिसत्योयंपूर्वेचिद्देवासंश्चिद्यमीधिरे । होतारंमंद्रजि
 ह्वमित्खुदीतिभिर्विभावसुं ॥ सनोधीतीवारिष्ठयाश्रेष्ठयाचसुमत्या । अग्नेरायोदिदीहिनःसुष्टुकिभिर्वरेण्य ॥ अग्निदेवे
 षुराजत्याग्निर्मतैष्वाविशन् । अग्निनोहव्युवाहनोशिधीभिःसंपर्यत ॥ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुवित्रह्वाणमुत्तमं । अतूत
 श्रावयत्पतिंपुत्रंददातिद्राशुषे ॥ १७ ॥ अग्निदेदातिसत्पतिसाहाह्योयुधावृभिः । अग्निरत्यैरघुष्यदंजेतारमपराजि
 तं ॥ यद्वाहिष्ठंतद्ग्नयेवृहदर्चविभावसो । महिषीवत्वद्रुयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते ॥ तर्वद्युमतोऽअर्चयोत्रावेवोच्यतेबह
 व । उतोतेतन्यतुर्थथास्वानोऽअर्तुत्मनादिवः+ ॥ एवोऽअग्निवसयवःसहसानंवंदिम । सनोविश्वोऽअतिद्विषःपुर्ष
 न्नावेवसुक्तुः ॥ १८ ॥ (५१२।१२) अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वयो । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाघृतस्त
 वीमहेचित्रमानोस्वर्दशं । देवोऽआवीतयेवह ॥ वीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतंसभिधीमहि । अग्नेवहतमध्वरे+ ॥ अग्नेवि
 श्वेभिरागहिदेवेभिर्हव्यदातये । होतारंत्वावृणीमहे ॥ यजमानायसुन्वतऽआग्नेसुवीर्येवह । देवैरासत्सिबर्हिषि

(५१२।११) अच्छावइतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्यवोभिरनुष्टुप । (५१२।१२) अग्नेपावकेतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्यवोभि
 रंत्याथाविश्वेदेवागायत्री ।

॥ १९ ॥ समिधानःसहस्रजिदशेधर्माणिपुष्यसि । देवानांदुतसुक्थ्यः* ॥ न्यग्भिजातवदसंहोत्रवाह्यविष्टं ।
दधातादेवमृत्विजं ॥ प्रयज्ञस्यैतानुषगद्यादेवव्यचक्ष्मः । स्तुणीतबर्हिरासदे ॥ एदंमरुतोऽश्विनामित्रःसीदंतुव
रुणः । देवासःसर्वथाविशा ॥ २० ॥ (५।२।१३) अनस्वतासत्यतिर्माहेभेगावाचेतिष्टोऽअसुरोमघोनः । त्रष्टु
ष्णोऽअग्नेदशभिःसहस्रैर्वैश्वानर्यरुणश्चिकेत ॥ योमेशुताचविशुतिचुगोनाहरीचयूक्तासधुराददाति । वैश्वानरसु
ष्टुतोवावृधानोम्रेयच्छत्र्यरुणायशर्म ॥ एवातेऽअग्नेसुमतिचकानोनविघायनवमंत्रसदस्युः । योमेगिरस्तुविजातस्यप
वीधुक्तेनाभित्र्यरुणोगणति ॥ योमऽइतिप्रवोचत्यश्वमेधायसुर्ये । ददहृचासनियतेददन्मेधामृतायते ॥ यस्यमा
परुपाःशतमुद्धर्षत्युक्षणः । अश्वमेधस्यदानाःसोमाऽइवत्र्याशिरः ॥ इंद्राग्नीशतुदान्यश्वमेधेसुवीर्यं । क्षत्रधारयतं
बृहद्धिविसूर्यमिवाजरं ॥ २१ ॥ (५।२।१४) सर्मिद्धोऽअग्निर्दिविशोचिरंश्रेष्ठत्यङ्घ्रुषसमुर्वियाविभाति । एतिप्रा

(५।२।१३) अनस्वतेतिषड्चस्यसूक्तस्यत्रैष्टुष्णरुणःपौरुक्त्स्यखसदस्युर्मारतोश्वमेधश्चैतकषयोऽभिरत्यायाइंद्राग्नीत्रिष्टुप अंला
स्तिसोनुष्टुमः । (अस्मिन्सूक्तेभौमोत्रिवेदेतेतिकेचित् अन्यथायोमेशुताचविशुतिचगोनामित्यादिदादृक्रियायाअनुपपत्तेः । नैतदन्ये
मन्यंतेआत्माभ्यासपक्षस्त्रीकारेणतथाप्युपपत्तेः) । (५।२।१४) समिद्धइतिषड्चस्यसूक्तस्यात्रेयीविश्ववाराकषिकाभिः आद्याःक्रमेणत्रि
ष्टुब्जगतीत्रिष्टुवनुष्टुमःअंसेद्भेगायज्यौ ।

ऋक्सं.

अ.३अ.१

॥ ६ ॥

चीविश्ववारानमोभिर्देवोऽईळानाहुविषाघृताचीं ॥ समिध्यमानोऽअमृतस्यराजसिह्विकृण्वतंसचसेस्वस्त्ये । वि
श्वंसर्धत्तेद्रविण्यमिन्वस्यातिथ्यमग्नेनिचधत्तऽइत्पुः ॥ अग्नेशर्धमहुतेसौभगायतवद्युम्नान्युत्तमानिसंतु । संजास्य
त्यसुयममाङ्गयुष्वशत्रूयतामभितिस्यामहांसि ॥ समिद्धस्यमहसोमेवेदुतवश्रियं । वृषभोद्युम्नवोऽअसिसमध्वरोष्वि
ध्वंहव्यवाहनं ॥ २२ ॥ (५।२।१५) अर्यमामनुषेदेवतातात्रीरोचनादिव्याधारयंत । अर्चितत्वामरुतःपूतदक्षा
स्वमेपासृधिरिंद्रासिधीरः ॥ अनुयदांमरुतोमंदसानमार्चिन्निद्रपपिवांसंसुतस्य । आदत्तवज्रमभियदहिहन्नपोयुहीर
सृजत्सर्तवाऽर्चं ॥ एतब्रह्माणोमरुतोमेऽअस्यैद्रुःसोमस्यसुषुतस्येयाः । तद्धिह्व्यंमनुषेगाऽअविदुदहन्नहिपपिवाऽइ
द्रोऽअस्य ॥ आद्रोदसीवितरंविष्कभायत्संविद्यानाश्चिह्नियसेमंगकः । जिगतिमिद्रोऽअपजगुराणःप्रतिश्वसंतमवदा
नवंहन्र ॥ अथकत्वामघवन्तुभ्यंदेवाऽअनुविश्वेऽअदुःसोमपेथं । यत्सूर्यस्यहरितुःपतंतीःपुरःसतीरुपराऽएतशे
कः+ ॥ २३ ॥ नवयदस्यनवतिचभोगान्त्साकंवज्रेणमघवाविवृश्चत् । अर्चतींद्रमरुतःसधस्येद्रुभेनवचसाबाधत्
धां+ ॥ सखासव्येऽअपचतूर्यमग्निरस्यकत्वामहिषात्रीशुतानि । त्रीसाकमिद्रोमनुषःसरांसिसुतांपिबद्धन्नहत्यायुसो
(५।२।१५) अर्थमेतिपंचदशस्यसूक्तस्यशाक्योगैरितीरिद्रः(उग्रनायदितिपादस्योशनावा)त्रिष्टप् ।

मंडलं ५

अनु- २

॥ ६ ॥

मं ॥ त्रीयच्छतामहिषाणामघोमास्त्रीसरासिमघवासोम्यापाः । कारनविश्वेऽअहंतेदेवाभरमिद्राययदहिजधानं ॥
 उशनायत्सहस्यैर्यातंगृहमिद्रजूषुवानेभिरश्वैः । वन्वानोऽअत्रसरथययाथकुत्सेनदेवैरवनोहुंशुष्णं ॥ प्रान्यञ्चक्रम
 वृहःसूर्यस्यकुत्सायान्यद्वैवोयातेवकः । अनासोदस्यूऽरमृणोवधेननिदुयौणऽआवृणड्मुध्रवाचः ॥ २४ ॥ स्तोमास
 स्वागौरिवीतेरवर्धन्नरंधयोवैदधिनायपिमुं । आत्वामजिश्वासख्यायचक्रेपचन्यकीरपिबुःसोममस्य ॥ नवगवासःसुत
 सोमासऽइंद्रुदशगवासोऽअभ्यर्चल्यकैः । गव्यंचिदूर्ध्वमपिधानवंतंतंचिन्नरःशशमानाऽअपव्रन् ॥ कथोनुतेपरिचरा
 णिविद्वान्वीर्यमघवन्याचकर्थं । याचोनुनव्याकृणवःशविष्टुप्रेदुतातेविदथेषुब्रवाम ॥ एताविश्वाचकृवोऽइंद्रुभूर्यपरी
 तोजनुषवीर्येण । याचिन्नुवज्जिन्कृणवोदधब्वान्नतेवृतातविष्याऽअस्मितस्याः ॥ इंद्रब्रह्मक्रियमाणानुपस्वयातेशवि
 ष्टनव्याऽअकर्म । वस्त्रेवभद्रासुहृतावसूर्यथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं ॥ २५ ॥ (५१२।१६) केशुस्यवीरःकोऽअपश्य
 दिंद्रसुखरथमीयमानुंहीरभ्यां । योरायावज्रीसुतसोममिच्छन्तदोकोगंतापुरुहूतऽकृती ॥ अवाचचक्षपदमस्यस्व
 रुंनिधातुरन्वायमिच्छन् । अपृच्छमन्योऽवृत्तमेऽआहुरिंद्रनरोबुधुनानाऽअशेम ॥ प्रबुवयंसतेयातेकृतानींद्रब्रवा
 मयानिनोजुषोषः । वेददविद्वान्छृणवच्चविद्वान्वहतेयंमघवासर्वसेनः ॥ स्थिरमनश्चक्रेपेजातऽइंद्रुवेषीदेकोयुधयेभू

(५१२।१६) कस्येतिपंचदशचर्वासूक्तस्यात्रेयोबभ्रुरिद्रोला नाचतमृणामृणचयैद्रौदेवतेत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ.४अ. १

॥ ७ ॥

यसश्चित् । अरमानंचिच्छवसादिद्युतोविद्विदोगवामर्वमस्रियाणां ॥ पुरोयत्त्वंपरमऽआजनिष्ठाःपरावतिश्रुत्यंनम
विभ्रत् । अर्तश्चिदिंद्रादभयंतदेवाविश्वोऽअपोऽअजयहृसपत्नीः ॥ २६ ॥ तुभ्येदेतेमरुतःसुरोवाऽअर्धित्यर्कसुन्व
त्यंधः । आहिमोहानमपऽआशयानंप्रमायाभिर्मायिनंसक्षुदिंद्रः ॥ विप्रमृधोजनुषादानमिन्वन्नहन्गवामघवन्त्संचका
नः । अत्राद्रासस्यनमुचेःशिरोयदवतयोमनवेगालुमिच्छन् ॥ युजं हिमामकृथाऽआदिदिंद्रशिरोद्रासस्यनमुचेर्मथा
यत् । अरमानंचित्स्वर्धेऽवर्तमानंप्रचक्रियेवरोदसीमरुध्वः ॥ स्त्रियोहिद्रासऽआयुधानिचक्रैकिमाकरन्नवलाऽअस्य
सेनाः । अंतर्ह्यख्यदुभेऽअस्यधेनेऽअथोपप्रैद्युधयेदस्युमिंद्रः ॥ समन्नगावोभितोनवंतेहेहवत्सैर्वियुतायदासन् । सं
ताऽइंद्रोऽअसृजदस्यशार्कैर्यद्रीसोमासुःसुषुताऽअमंदन् ॥ २७ ॥ यद्रीसोमावभ्रुधृताऽअमंदन्नरोरवीद्विषभःसादने
षु । पुरंदरःपपिवाँऽइंद्रोऽअस्यपुनर्गवामददादुस्रियाणां ॥ भद्रमिंद्रशमाऽअग्नेऽअकृन्गवांचित्वारिददतःसहस्रा । सं
ऋणंचयस्यप्रयतामघानिप्रत्यग्रभीष्मनृतमस्यनणां ॥ सुपेशंसमावसृजंत्यस्तृगवांसहस्रैरुशमासोऽअग्ने । तीव्राऽइंद्र
मममंदुःसुतासोक्तोव्युष्टौपरितकम्यायाः ॥ औच्छत्सारात्रीपरितकम्यायोऽऋणंचयेराजनिरुशमानां । अत्योनवा
जीरधुरज्यमानोबभ्रुश्चत्वार्थसनत्सहस्रां ॥ चतुःसहस्रंगव्यस्यपृथ्वःप्रत्यग्रभीष्मरुशमेष्वग्ने । धर्माश्चित्तसःप्रवृजेयऽ

मंडलं ५

अनु. २

॥ ७ ।

आसीदथुस्यस्तम्बादात्मविप्राः ॥ २८ ॥ (५।२।१७) इंद्रोरथायप्रवतंकृणोत्रियमध्यस्थान्मघवावाजुयंतं । यत्रे
 वपश्वोव्युनोतिगोपाऽअरिष्टोयातिप्रथमःसिपासन् ॥ आप्रवहहरिवोमाविवेनःपिशंगरातेऽअभिनःसचस्व । नृहि
 त्वदिद्रवस्योऽअन्यदस्त्यमेनोश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥ उद्यत्सहःसहस्रऽआजनिष्टेदिष्टेऽइंद्रऽइंद्रियाणिविश्वा । प्राचो
 दयत्सुदुघावत्रेऽअंतर्विज्योतिपासंबवृत्त्वत्तमोवः ॥ अनवस्तेरथमश्वार्थतक्षन्त्वष्टावज्रपुरुहृतद्युमंतं । ब्रह्माणऽइंद्रंम
 हर्थतोऽअकैरवर्धयन्नहयेहंतवाऽर्च ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोऽअर्कमर्चोनिद्रुग्रावणोऽअदितिःसजोपाः । अनश्वसोयेपव
 योरथाऽइंद्रैपिताऽअभ्यवर्ततदस्यून् ॥ २९ ॥ प्रतेपूर्वाणिकरणानिवोचंप्रनूतनामघवन्याचकर्थ । शक्तीवोयद्विभरा
 रोदसीऽउभेजयन्नपोमनेवेदानुचित्राः ॥ तदिश्रुतेकरंणदस्मविप्राह्विद्ब्रह्मोजोऽअत्राभिमीथाः । शुष्णस्यचित्पारे
 मायाऽअगुग्णाःप्रपित्वंयन्नपदस्यूऽरसेधः ॥ त्वमपोयदेतुर्वशायारमथःसुदुघाःपारऽइंद्र । उग्रमेयातमवहोहृकुत्सं
 संहयद्दामुशनारंतदेवाः* ॥ इंद्राकुत्सावहमानारथेनाचामत्याऽअपिकर्णेवहंतु । निःपीमञ्च्योधमथोनिःपधस्थान्म
 घोनोंहृदेवैवथुस्तमसि ॥ वातस्ययुक्तान्सुजुश्चिदश्वान्कुविश्चिदेपोऽअजगन्नवस्युः । विश्वेतेऽअत्रमरुतःसर्वायऽ

(५।२।१७) इंद्रोरथायेतित्रयोदशचक्षुसूक्तस्यात्रेयोवस्युरिंद्र (उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदैवस्यौलशनोदैवस्यौवा) नवम्या
 इद्राकुत्सौचिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. १

॥ ८ ॥

इंद्रब्रह्माणिताविधीमवर्धन् ॥ ३० ॥ सूरश्चिद्रथंपरितक्म्यायांपूर्वैकरदुपरंज्जुवांसं । भरश्चक्रमेतशःसंरिणातिपुरो
दधत्सनिष्यतिकर्तुनः ॥ आयंजनाऽअभिचक्षेजगामेंद्रःसखायंसुतसौममिच्छन् । वदुन्यावाववेदिंश्चियातेयस्यजीर
मन्वर्थवश्चरंति ॥ येचाकनंतचाकनंतनूतेमतीऽअमृतमोतेऽअंहऽआरन् । वावांधियज्यूरुततेषुधेह्योजनेषुवेभुते
स्यामं ॥ ३१ ॥ (५१२।१८) अर्ददूरुत्समसृजोविलागित्वमर्णवान्बद्धधानोऽअरम्णाः । महान्तमिंद्रपर्वतंविषद्वः
सृजोविधाराऽअवदानवंहन् ॥ त्वमुत्सोऽऽक्रतुर्भिवद्धधानोऽअरंहुऽऊधःपर्वतस्यवज्रिन् । अहिंचिदुग्रप्रयुतंशयानंज
घन्वोऽइंद्रतविधीमधत्थाः ॥ त्यस्यचिन्महतोनिर्मगस्यवर्जधानतविषीभिर्दिंद्रः । यऽएकऽइदप्रतिमन्यमानऽआर्द
स्मादुन्योऽअजनिष्टतव्यान् ॥ त्यंचिदेषांस्वधयामर्दतंमिहोनपातंसुवृधतमोगां । वृषप्रभमोदानुवस्यभामंवज्रेणवृजी
निजघानशुष्णां ॥ त्यंचिदस्यकतुभिर्निषत्तममर्णोविददिदस्यमर्षं । यदींसुक्षत्रप्रभृतामदस्ययुत्संतंमसिहृन्म्यधाः+ ॥
त्यंचिद्विद्विथाकल्पयंशयानमसर्थतमसिवावृधानं । तंचिन्मंदानोर्षुषमःसुतस्योच्चैरिद्रोऽअपपूर्याजघान ॥ ३२ ॥ उ
द्यदिंद्रोमहृतेदानवायुवधूर्यमिष्टसहोऽअप्रतीतं । यद्रीवज्रस्यप्रभृतौदुदामुविश्वस्यजंतोरधमंचकार ॥ त्यंचिदर्णमधु
पंशयानमसिन्वंत्रंमह्याददुग्रः । अपार्दमंत्रंमहृतावृधेनदुर्ग्रोणऽआवृणञ्जप्रवाचं ॥ कोऽअस्यशुष्मंतविषीवरात्
(५१२।१८) अर्ददूरुत्समितिद्वादशचंस्यसूक्तस्यात्रियोगातुरिद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ५

अनु. २

॥ ८ ॥

ऽए॒को॒ध॒ना॒भ॒र॒ते॒ऽअ॒प्र॒ती॒तः । इ॒मे॒चि॒द॒स्य॒ज्य॒सो॒नु॒दे॒वी॒ऽइ॒न्द्र॒स्यो॒ज॒सो॒भि॒य॒सा॒जि॒हा॒ते ॥ न्य॒सै॒दे॒वी॒स्वा॒धि॒ति॒जि॒ही॒त॒ऽइ॒
 द्रा॒य॒गा॒तु॒रु॒श॒ती॒व॒धे॒मे । सं॒य॒दो॒जो॒यु॒व॒ते॒वि॒श्व॒मा॒भि॒र॒नु॒स्व॒धा॒न्नै॒क्षि॒त॒यो॒न॒म॒न्त ॥ ए॒कं॒नु॒त्वा॒स॒त्प॒ति॒पा॒च॒न्य॒जा॒तं॒शृ॒णो
 मि॒य॒श॒सं॒जने॑षु । तं॒मे॒ज॒गृ॒ञ्च॒ऽआ॒श॒सो॒न॒वि॒ष्टं॒दो॒षा॒व॒स्तो॒र्ह॒व॒मा॒ना॒स॒ऽइ॒न्द्र ॥ पु॒वा॒हि॒त्वा॒मृ॒तु॒था॒या॒त॒यं॒तं॒म॒घा॒वि॒प्रे॒भ्यो॒द॒द
 तं॒शृ॒णो॒मि॑ । कि॒न्तै॒ब्र॒ह्मा॒णो॒गृ॒ह॒ते॒स॒खा॒यो॒ये॒त्वा॒या॒नि॒दृ॒धुः॒का॒र्म॒भि॒न्द्र ॥ ३३ ॥ इ॒ति॒च॒तु॒र्था॒ष्ट॒क॒प्र॒थ॒मो॒ऽध्या॒यः ॥ ३ ॥

चतुर्थाष्टकेषुकानि १३० ऋचः १२६९

पंचविंशत्याध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि २४ ऋचः १६८ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइद.१०० विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय.५ इंद्राग्निभ्या.
 अग्नय ६ इंद्राये.८ उशनइद्राभ्या. इंद्राये १७ ऋणंचयेद्राभ्या.४ इंद्राये.७ इंद्रकुत्सोशानोभ्य इंद्रकुत्साभ्या. इंद्राये.१६ ॥
 इतिचतुर्थेप्रथमः ॥

महि॒द॒श॒मा॒जा॒प॒त्यः॑ सं॒व॒र॒णो॒जा॒त॒श॒श्रु॒न॒व॒त्रि॒ष्टु॒वं॒त॒य॒स्ते॒ष्टौ॒प्र॒भू॒व॒सु॒रां॒गि॒र॒सः॑ पं॒त्त॒यं॑तं॒स॒आ॒ग॒म॒त्प॒द॒तु॒ती॒या॒ज॒ग॒ती॑सं
 भा॒नु॒ना॑पंचा॒त्रि॒रो॒रा॒नु॒ष्टु॒भ॒य॒दि॒न्द्र॑पं॒त्त॒यं॑तं॒मा॒या॒हि॒न॒व॒त्र्यु॒ष्णि॒गा॒घं॒त्या॒नु॒ष्टु॒म॒म॒धे॒च॒सा॒सौ॒री॑तदादीतिहासःस्तु
 ति॒क॒र्म॒त्वा॒द॒त्रि॒रे॒व॒दे॒वः॑को॒नु॒वि॒ंश॒ति॒वै॒श्व॒दे॒वं॒ते॒त्पो॒ळ॒श्या॒द्य॒ति॒ज॒ग॒त्या॒वं॒त्यै॒क॒प॒दा॑प्रशंतमाब्धूनैकादशीरौद्र्याधेन

कृकसे.

अ.३अ. २

॥ ९ ॥

वख्युनैतयोरुपात्कपदातंमलथापंचोनाकाश्यपोवत्सारोन्येचक्रषयोदृष्टलिंगाद्वित्रिष्टुवंतंविदाएकादशसदाष्ट
णोहयोष्टौप्रतिक्षत्रौत्योद्धुचोदेवपत्नीस्तवौत्यात्रिष्टुप्रद्वितीयाच ॥ १ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (५।३।१) महिमहेतवसेदीध्येननिद्रयेत्थातवसेऽअतव्यान् । योऽअस्यैसुमात्तेवाजसातौस्तु
तोजनेसमर्थश्चिकेत ॥ सत्वंऽइन्द्रधियसानोऽअकहेराणां वृषन्योक्रमश्रेः । याऽइत्थामघवन्ननुजोषवक्षोऽअभिप्रायः
संक्षिजनान् ॥ नतेतऽइन्द्राम्यं१सहृष्वायुकासोऽअब्रह्मतायदसेन् । तिष्ठारथमधितं वज्रहस्तारुद्रिमदेवयमसेस्वश्वः ॥
पुरुचत्तऽइन्द्रसंत्युक्थागवैचकथोर्विरासुयुधन् । तत्क्षेसूर्योयचिदोक्तसिखेवृषासमलुद्रासस्यनामंचित् ॥ वयंतेतऽइ
द्रयेचनरःशर्धोज्ञानायाताश्चरथाः । आस्मान्जगम्यादहिद्युभसत्वाभगोनहव्यःप्रभथेषुचारुः ॥ १ ॥ पपक्षेण्यमि
द्रत्वेह्योजोनुम्णानिचनृतमानोऽअमर्तः । सन्ऽएनीवसवानोरयिंद्राःप्रार्थःस्तुषेत्तुविमघस्यदानं ॥ एवानंऽइन्द्रोतिभि
रवपाहियुणतःशूरकारुन् । उतत्वचंददतोवाजसातौपिप्रीहिमध्वःसुष्टतस्यचारोः ॥ उतत्येमापौरुकृतस्यस्यसुरेत्त्रस
दस्योर्हिरणिनोरराणाः । वहेतुमादशस्येतासोऽअस्यैरिक्षितस्यकतुभिर्जुसंश्रे ॥ उतत्येमामारुताश्वस्यशोणाःकृत्वा
मघासोविदथस्यरातौ । सहस्रमिच्यवतानोदानऽआनूकमयोवपुषेनार्चत् ॥ उतत्येमाध्वन्यस्यलुष्टालक्ष्मण्यस्यसुर
(५।३।१) महिमहइतिदर्शस्यसूक्तस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रक्षिष्टुप् ।

मंडलं ५

अनु. ३

॥ ९ ॥

चोयतानाः । महारायःसंवरणस्यऽऋषेर्व्रजंनगावःप्रयताऽअपिमन् ॥ २ ॥ (५।३।२) अजातशत्रुमजरास्वर्वत्य
 नुस्वधामितादुसमीयते । सुनोतेनपचतब्रह्मवाहसेपुरुष्टुतार्यप्रतरंदधातन ॥ आयःसोमैनअरुमपिप्रतामदतमघवा
 मध्वोऽअंधसः । यदीमगायहंतवेमहावधःसहस्रभृष्टिमशानावंधयमत् ॥ योऽअसैघ्रंसडतवायऽऊधनिमोमसुनो
 तिभर्वतिद्यमोऽअह । अपापशुक्रस्तनुष्टिमूहतितनूद्युमघवायःकवासखः+ ॥ यस्यावधीत्पितरंयस्यमातरंयस्यश
 क्रोभ्रातरंनातऽईषते । वेतीद्वस्यप्रयतायतंकरोनकिल्बिषादीषतेवस्वऽआकरः+ ॥ नपंचभिर्दशभिर्वष्ट्यारभंनासुन्व
 तासचतेपुष्यताचन । जिनातिवेदमयाहंतिवाधुनिरादेवयुंभजतिगोमतिव्रजे+ ॥ ३ ॥ वित्वक्षणःसमृतौचक्रमास
 जोसुन्वतोविषुणःसुन्वतोवृधः । इंद्रोविश्वस्यदमिताविभीषणोयथावशंनयतिदासुमार्थः ॥ समीपणेरजतिभोजनंमु
 पेविद्राशुषेभजतिसुनरंवसु । दुर्गेचनधियतेविश्वऽआपुरुजनोयोऽअस्यतविषीमर्जुकुधत् ॥ संयजनौसुधनौविश्वश
 र्धसाववेदिंद्रोमघवागोषुशुचिषु । युजंह्यन्यमकृतप्रवेपन्युर्दुर्गाव्यंसृजतेसत्वभिर्धुनिः ॥ सहस्रसामाग्निवेशिर्गुणी
 पेयात्रिमशऽउपमांकेतुमर्यः । तस्माऽआपःसंयतःपीपयंततस्मिन्शुत्रममवत्त्वेषमस्तु ॥ ४ ॥ (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठो

(५।३।२) अजातशत्रुमिति नवर्चस्यसूक्तस्यग्राजापत्यःसवरणइन्द्रो जगत्यांलात्रिष्टुप् । (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्या-
 गिरसःप्रभूवसुदिन्द्रोनुष्टुबंध्यापंक्तिः ।

ऋक्सं.

अ.३.अ. २

॥ १० ॥

वसुइंद्रकृतुष्टमाभर । असम्यं चर्षणीसहंसस्त्रिवाजैषुदुष्टरं ॥ यद्विद्रते चतस्रोयच्छूरसंतित्त्रः । यद्वापंचक्षितीना
मवस्तसुनऽआभर ॥ आतेवोवरेण्यं वर्षन्तमस्यह्रमहे । वर्षजूतिर्हि जज्ञिषऽआशुभिरिंद्रतुर्वणिः ॥ वृषाहासिरार्धसे
जज्ञिषेवृष्णिणेशवः । स्वधंत्रते धपन्मनःसत्राहर्मिंद्रपौस्थं ॥ त्वं तमिंद्रमर्त्यममित्रयंतमद्रिवः । सर्वथाशतक्रतोनिचा
हिशवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामिंद्रहन्तमजनासोवृकवर्हिषः । उग्रं पूर्वाषुषुषुर्व्यहवतेवाजसातये ॥ अस्माकमिंद्रदुष्टरंपु
रोयावानमाजिषु । स्यावानंधनेधनेवाजयंतमवारथं ॥ अस्माकमिंद्रेहि नोरथमवापुरध्या । वयं शविषुवार्थीद्विविश्र
वोदधीमहिद्विविस्तोर्ममनामहे ॥ ६ ॥ (५।३।४) सऽआगमदिद्रोयोवसूनांचिकेतदातुं दामनोरथीणां । धन्वचरो
नवंसगस्तृषाणश्चकमानः पिबतुदुग्धमंशुं + ॥ आतेहनृहरिवःशूरशिप्रेरुहृत्सोमोनपवतस्यपृष्ठे । अनुत्वाराजुन्नवतो
हिन्वन्गीभिर्मदेमपुरुहृत्विश्वे ॥ वृक्रं नवृत्तंपुरुहृत्सोमोनपवतस्यपृष्ठे । अनुत्वाराजुन्नवतो
कुविशुस्तोषन्मघवन्पुरुवसुः ॥ एषयावैजरितातऽइंद्र्यतिवाचंबृहदाशुषाणः । प्रसव्येनमघवन्त्यंसिरायःप्रदक्षिणि
ऊरिवोमाविवेनः ॥ वृषात्वावृषणवर्धतुद्यौवृष्यावृषभ्यांवहसेहरिभ्यां । सनोवृषावृषरथःशुशिमृषकतोवृषावज्जिन्म
रेधाः ॥ योरोहितौवाजिनौवाजिनौवाञ्चिभिःशुतैःसर्वमानावदिष्ट । यूनेसमसैक्षितयोनमंतांश्रुतरथाथमरुतोदुवो
(५।३।४) सआगमदितिपडुचस्यसूक्तशागिरसःप्रभूवसुरिंद्रक्षिष्टुपृतीयाजगती ।

मंडलं. ५

अनु. ३

॥ १० ॥

या⁺ ॥ ७ ॥ (५१३।५) संभानुनायतलेसूर्यस्याजुहानोघृतपृष्ठःस्वर्चाः । तस्माऽअमृत्राऽऽषसोऽन्युच्छान्यऽइंद्रा
 यसुनवामेत्याह ॥ सर्षिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णवर्हियुक्तमत्रावासुतसोमोजरते । आवाणोयस्यैगिरिवंदुल्यथदध्वयुर्हृविषाव
 सिंधु ॥ वृधूरियंपतिमिच्छंत्येतियऽईवहातेमहिषीमिपिरां । आस्यश्रवस्याद्रथऽआचघोषात्पुरुसहस्रापरिवर्तयाते ॥
 नसराजव्यथतेयस्मिन्नद्रस्तींरसोमंपिवतिगोसखायं । आसत्वनैरजतिहंतिवृत्रक्षतिक्षितीःसुभगोनामुप्यन् ॥ पु
 ष्यात्क्षेमैऽअभियोगेभवात्युभेवृतौसंयतीसंजयाति । प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभंवातियऽइंद्रायसुतसोमोददाशत् ॥ ८ ॥
 (५१३।६) उरोष्टंइंद्रराघसोविभ्वीरातिःशतकतो । अधानोविश्वचर्षणेद्युन्नासुक्षत्रमंहय ॥ यदीमिंद्रश्च
 वाय्यसिपंशविष्टदधिपे । पृग्रथेदीर्घश्रुचमंहिरण्यवर्णदुष्टरं ॥ शुष्मासोयेतैऽअद्रिवोमेहनकेतुसापः । उभादेवाव
 भिष्टयेद्विवश्चमश्चराजथः ॥ उतोनोऽअस्यकस्यचिद्वैक्षस्यतववृत्रहन । अस्मभ्यंनृग्णामाभरास्मभ्यंनृमणस्यसे ॥
 नूतंऽआभिरभिष्टिभिस्तवशर्मच्छतकतो । इंद्रस्यामसुगोपाः⁺ ॥ ९ ॥ (५१३।७) यदिंद्रचित्र
 मेहनास्तित्वादातमद्रिवः । राधुस्तन्नोविदद्वऽउभयाहृस्याभर ॥ यन्मन्यसेवरेण्यमिंद्रद्युक्षंतदाभर । विद्याम

(५१३।५) सभानुनेतिपचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रस्त्रिष्टुप् । (५१३।६) उरोष्टइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रोत्तुष्टुप् । (५१३।७)
 यदिंद्रेतिपचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रोत्तुष्टुवापक्तिः ।

ऋक्सं.

अ. ४३ अ. २

। ११ ॥

तस्यतेवयमकूपारस्यद्रावने ॥ यत्तेदित्सुराथंमनोऽस्तिश्रुतंब्रह्म । तेनदृष्ट्वाचिदद्रिवऽआवाजदर्षिसातेये
मंहिष्ठवोमघोनांराजानंचर्षणीनां । इन्द्रमुग्रशस्त्रयेपूर्वाभिर्जुषेगिरः ॥ अस्माऽइत्कायंवचऽउक्थमिन्द्रायशंसं ॥
वृषन्निद्रवृषभिर्वृत्रहंतम ॥ वृषायावावृषामद्रोवृषासोमोऽअयंसुतः । वृषन्निद्रं ॥ वृषात्वावृषणंहुवेवाञ्चित्राभिरू
तिभिः । वृषन्निद्रं ॥ ऋजीषीवज्रीवृषभस्तुराषाद्च्छुष्मीराजवृत्रहासोमपावा । युवत्वाहरिभ्यामुपयासदुर्वाड्मा
र्थदिनेसवनेमत्सदिन्द्रः ॥ यत्त्वासूर्यस्वभानुस्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेत्रविद्यथामुग्धोमुवनान्यदीधयुः ॥ ११ ॥
स्वभानोरघयदिन्द्रमायाऽअवोदिवोवर्तमानाऽअवाहन् । गृहसूर्यतमसापत्रतेनतुरीयेणब्रह्मणाविन्दुदत्त्रिः ॥ ११ ॥
मंतवसंतमत्रऽइरस्याद्गुग्धोभियसानिगारीत् । त्वमित्रोऽअसिसत्यराधास्तौमेहावतंवर्षणश्चराजा ॥ ग्राणोब्रह्मायुयु
जानःसंपर्यन्कीरिणादेवान्नमसोपशिक्षन् । अत्रिःसूर्यस्यदिविचक्षुराधात्स्वभानोरपमायाऽअधुक्षत् ॥ यंवैसूर्यस्वर्भा
नुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयस्तमन्वविन्दन्नह्येऽअशक्नुवन् ॥ १२ ॥ (५।३।९) कोनुवांमित्रावरुणावृत्ताय
(५।३।८) आयाहीतिनवर्षसूक्तस्यभौमोत्रिः आद्यानाचतस्रणामिन्द्रः पचम्याः सूर्यः षष्ठ्यादिचतस्रणामत्रिर्देवता आद्यास्तिस्रस्रणिहः पच-
म्यलेऽनुदुभौ शिष्टास्त्रिभुभः । (५।३।९) कोनुवामिति विशत्यचसूक्तस्यभौमोत्रिविधेदेवास्त्रिभुषोऽशसप्तदश्यावतिजगत्यावलैकपदा ।

मंडलं ५

अनु. ३

॥ ११ ॥

न्दिवोवाग्महःपार्थिवस्यवादे । ऋतस्यवासदसिन्नासीथानोयज्ञायतेवापशुयोनवाजान् ॥ तेनोमित्रोवरुणोऽअर्थमायु
 रिन्द्रऋभुक्षामरुतौलुपंत । नमोभिर्वाधेदधतेसुष्टुक्लिप्तोमरुद्रार्यमीहुंपसजोपाः ॥ आवांयेष्ठाश्विनाहुवध्वैवातस्यप
 त्मत्रथ्यस्यपुष्टौ । उतवादिवोऽअसुरायुमन्मप्रार्धासीवयज्यवेभरध्वं ॥ प्रसक्षणोदिव्यःकण्वहोतात्रितोदिवःसजोपा
 वातोऽअग्निः । पृषाभर्गःप्रभथेविश्वभौजाऽआजिनजग्मुराश्वतमाः ॥ प्रवोरथियुक्ताश्वंभरध्वंरायऽएवेवसेदधी
 तधीः । सुशेवऽएवैरौशिजस्यहोतायेवऽएवामरुतस्तुराणां ॥ १३ ॥ प्रवोवायुरंथयुजंकृणुध्वंप्रदेवंविप्रनितारम
 क्तैः । इषुथ्यवऽऋतसापःपुरंधीर्वस्वीनोऽअत्रपत्नीराधिद्युधुः ॥ उर्पवऽएवेवंद्येभिःशूपैःप्रयुह्वीदिवश्चितयंद्भिरक्तैः । उ
 षासानक्तोविदुषीवविश्वमाहोवहतोमर्त्याययज्ञं ॥ अभिवोऽअर्चेपोज्यावतोनुवास्तोष्पतित्वष्टारंराणः । धन्यास
 जोषाधिपणानमोभिवनुस्पतीऽरोषधीरायऽएषे ॥ तुजेनस्तनेपर्वताःसंतुस्वैतवोयेवसवोनवीराः । पुनितऽआस्योयज्ञ
 तःसदानोवधीन्नःशंसनयोऽअभिद्यौ ॥ वृष्णोऽअस्तोपिभूम्यस्यगर्भंत्रितोनर्पातमपांसुष्टुक्तिः । गणीतेऽअग्निरेतरीनश्
 पैःशोचिष्केशोनिरिणातिवर्ना ॥ १४ ॥ कथामहेरुद्रियायत्रवामकद्रायेचिक्रितुयेभर्गाय । आपऽओर्पधीरुतनोवंतु

(भेदपक्षे—मित्रावरुणौ १ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ उषासानक्ते १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १
 विश्वेदेवाः २ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ भूमिः १ विश्वेदेवाः ३ मूमिः १ विश्वेदेवाः १ एवं २० ।

द्यौर्वनागिरयो ब्रूक्षकेशाः ॥ शृणोतु नऽऊर्जापतिर्गिरः स न भूस्तरायोऽइषिरः परिज्भा । शृण्वंत्वापः पुरो न शूभ्राः परिब्रु
 चो व ब्रुहाणस्यार्द्रैः ॥ विदाचि ब्रुमहां लोयेवऽएवा ब्रवामदसा वार्यदधानाः । वयश्च न सुभ्वऽआवयंति क्षुभामर्तमनुय
 तं व धृत्सैः+ ॥ आदैव्यानि पाथिवा निजन्मापश्चाच्छासुर्मखायवोच । वर्धांघ्रावो गिरश्च द्राप्राऽउदावर्धतामभिषाता
 ऽअर्णाः ॥ पदेपदे मेजरिमानि धां विवरून्नीवाशक्रायापायुभिश्च । सिर्षकुमातामहीरसान्ऽसत्सुरिभिरुजहस्तऽऊर्ज
 वनिः ॥ १५ ॥ कथादाशे म न मसासुदानूनेवयामरुतोऽअच्छोकौ प्रश्रवसो मरुतोऽअच्छोकौ । मानो हि बुभ्योरिषेधा
 दुसाकं भ्रुपमातिवनिः ॥ इति चि ब्रुप्रजायै पशुमत्यै देवा सो व न ते मत्यो विऽआदेवा सो व न ते मत्यो विः । अत्राशिवा तन्वो
 धासिमस्याजरां चिन्मे निरुक्तिर्जयसीत ॥ तावो देवाः सुमतिमूर्जयतीमिषमश्यामवसवः शसागोः । सानः सुदानुर्मूळ्य
 ती देवी प्रतिद्रवती सुवितार्थगम्याः ॥ अभिनऽइळापथस्य माता सन्नदीभिर्बुवशीवागृणालु । उर्वशीवा बृहद्विवागृणाना
 भ्रुण्वाना प्रभुथस्यायोः+ ॥ सिर्षकुनऽऊर्जव्यस्य पूष्टैः+ ॥ १६ ॥ (५।३।१०) प्रशंतमावरुणं दीधितीगीभिर्ब्रभग
 मर्दिति नूनमश्याः । पृषद्योनिः पंचहोता शृणोत्व तूर्तपथाऽअसुरो मथो भुः+ ॥ प्रतिमेस्तो मर्दि तिर्जगृभ्यात्सुनुं न मा
 (५।३।१०) प्रशंतमे लघा दशर्षसूक्तस्य भौमो त्रिभिश्च देवाः एका इश्या रुद्र बिष्टुप्सतदशेकपदा । (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः २ सविता १
 इंद्रः १ विश्वेदेवाः १ इंद्रः १ बृहस्पतिः ३ मरुतः १ रुद्रः १ विश्वेदेवाः १ पर्जन्यः २ मरुतः १ विश्वेदेवाः २ अश्विनौ १ एवं १८) ।

ताहृद्यं सुशेषं । ब्रह्मप्रियं देवाहितं यदस्य हृदि त्रैवेण रूपेण नमयो भु⁺ ॥ उदीरय कृवितं मकवीनामुनचैनमभिमध्वाघृतेन ।
 सनोचसूनिप्रयताहितानि चंद्राणि देवः सविता सुवाति ॥ समिद्रणो मनसानेपि गोभिः संसरिभिर्हीरिवः संस्वस्ति । संब्रह्म
 णा देवहितं यदस्ति संदेवानां सुमत्यायज्ञिर्यानां ॥ देवो भगः सवितारायोऽंशुऽईंद्रो वृत्रस्य संजितो धनानां । ऋभक्षा
 वार्जऽवृत्तवापुरं धिरवतुनोऽमृतासस्तुरासः ॥ १७ ॥ मरुत्वतोऽप्रतीतस्य जिष्णोरजूर्यतः प्रब्रवामाकृतानि । नते
 पूर्वमधवद्वापरासोनवीर्यं नृत्तनः कश्चनाप ॥ उपस्तुहि प्रथमं ब्रधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानां । यः शंसते स्तुवते शंभे
 विष्टः पुरुवसुरागमज्जो हुवानं ॥ तवोतिभिः सचमानाऽअरिष्टा बृहस्पते मधवानः सुवीराः ॥ येऽअश्वदाऽवृत्तवासंति गो
 दायेव ख्रदाः सुभगास्ते पुरार्यः ॥ विसर्माणं कृणुहि वित्तमैपां ये भूजतेऽअर्पणं तोनऽवृकथैः । अपवतान् प्रसवे वा वृधानान् ब्र
 ह्माद्विपुः सूर्याद्यावयस्व ॥ यऽओहते रक्षसो देववीतावचक्रे भिस्तं रत्तो नियात । यो वः शर्मो शशमानस्य निदां तुच्छया
 न्कामान् करते सिञ्चिद्दानः⁺ ॥ १८ ॥ तमुष्टुहियः स्विपुः सुधन्वायो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य । यक्ष्वां महेसौ मनसारु
 द्रं नमो भिर्देवमसुरं दुवस्य ॥ दमूनसोऽअपसो ये सुहस्तावृष्णः पत्नीर्नद्यो विभ्वत्पटाः । सरस्वती बृहद्विवोतराकादशस्य
 तीर्वरिवसंतु शुभ्राः⁺ ॥ प्रसूमे हे सुशरणार्थमेधां गिरिभरे नव्यसीं जायमानां । यऽआहुना दुहितुर्वक्षणां सुरूपामिनानोऽ
 अकृणोद्विदंनः ॥ प्रसुष्टुतिः स्तुनयंतं रुवंतं मिळस्पतिं जरितर्ननमश्वाः । योऽअब्दिमोऽवदनिमोऽइयतिं प्रविद्युत्तारोदं

सीऽब्रुक्षमाणः ॥ एषः स्तोमोमारुतं शर्धोऽअच्छरुद्रस्यसूनृथुवन्यूरुदश्याः । कामोरयेहवतेमास्वस्त्युर्पस्तुहिप्रुषदश्वौ
 ऽअयासः ॥ प्रैषः स्तोमः पृथिवीमंतरिक्षं वनस्पतीं ऽरोषधीरायेऽअश्याः । देवोदेवः सुहवोभृतुमह्यमानोमातापृथिवीदु
 र्मतौ धात् ॥ ब्रह्मदेवाऽअनिबाधेस्याम ॥ समश्विनोरधसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरखिवहत्सोतवीरा
 नाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ १९ ॥ (५।३।११) आधेनवः पर्यसातूर्णर्थ्याऽअमर्धतीरुपनोयंतुमध्वा । महोरये
 बृहतीः ससविप्रोमयोभुवोजरिताजोहवीति ॥ आसुष्टुतीनमसावर्तयध्वैद्यावावाजायपृथिवीऽअमृध्रे । पितामाताम
 भुवचाः सुहस्ताभरेभरेनोयशसावविष्टां ॥ अध्वर्यवश्चक्रुवांसोमधूनिप्रवायवेभरतुचारुशुकं । होतेवनः प्रथमः पद्यस्य
 देवमध्वोररिमातेमदाय ॥ दशक्षिपोयुंजतेवाहूऽअद्रिसोमस्ययाशमितारासुहस्ता । मध्वोरसंसुगभस्तिगिरिष्ठांचनि
 श्वददुदुहेशुकमंशुः[†] ॥ असावितेऽब्रुजुपाणायसोमः क्रत्वेदक्षायबृहतेमदाय । हरीरथेसुधुरायोनेऽअर्वागिद्रिप्रियाकृ
 णुहिहूयमानः ॥ २० ॥ आनोमहीमरभतिसजोपाशदेवीनमसारातहव्यां । मधोर्मदायबृहतीमृतज्ञामाग्नेवहपृथि
 भिर्देव्यानैः ॥ अंजतिंयप्रथयंतोनविप्रावपवंतंनाभिनातपंतः । पितुर्नपुत्रऽउपसिप्रेष्टऽआधुर्मोऽअग्निमत्यन्नसादि ॥

(५।३।१) आधेनवइतिसप्तदशर्वस्यसूक्तस्यभौमोत्रिष्वेदेवास्त्रिषुषोडशेकपदाविराद् (भेदपक्षे—नदी १ द्यावापृथिवी १ वायुः १
 सोमः १ इंद्रः १ अग्निः १ घर्मः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः २ सरस्वती १ बृहस्पतिः १ अग्निः ३ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ एवं १७) ।

अच्छासहीबृहतीशतंमागीर्दूतो नगंत्वश्विनाहुवध्वै । मयोभुवास्रथायतमर्वागंतनिधिधुरंमाणिननाभि ॥ प्रतव्य
 सोनमऽउक्तितुरस्याहंपूष्णऽउतवायोरदिक्षि । यारार्धसाचोदितारामतीनांयावार्जस्यद्रविणोदाऽउतत्मन् ॥ आनाम
 भिर्मरुतोवक्षिविश्वानारूपेभिर्जातवेदोहुवानः । युज्ञंगिरोजरितुःसुष्टुतिचविश्वैंगतमरुतोविश्वऽकृती ॥ २१ ॥ आ
 नोदिवोबृहतःपर्वतादासरस्वतीयजतागंतुयज्ञं । हवदेवीजुषुपाणाघृताचीश्रग्मानोवाचंशुशतीशृणोतु ॥ आवेधसं
 नीलपृष्ठंबृहंतंबृहस्पतिसदेनेसादयध्वं । सादद्योनिंदमऽआदीद्विवांसंहिरण्यवर्णमरुंसपेम ॥ आर्धर्णसिर्वहद्विवोरा
 णोविश्वेभिर्गत्वोमभिहुवानः । श्रावसानऽओपधीरमृध्रस्त्रिधातुशृंगोष्टुपभोवयोधाः ॥ मातुष्यदेपरमेशुक्रऽआयो
 विपन्यवोरास्पिरासोऽअगमन् । सुशेव्यंनमसारातहृद्व्याःशिशुमृजंत्यायवोनवासे ॥ बृहद्वयोबृहतेतुभ्यमभोधिया
 जुरोमिथुनासंसचंत । देवोदेवःसुहवोभूतुमह्यमानोमातापृथिवीदुर्मतौधात् ॥ उरौदेवाऽअनिवाधेस्याम ॥ सम
 श्विनोरवसानूतनेनमयोभुवांसुमणीतीगमेम । आनोरयिंहतमोतवीरानविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ २२ ॥ (५।३।१२)
 तंप्रब्रथापूर्वथाविश्वथेमथाज्येष्ठतातिवह्विषदंस्वविदं । प्रतीचीनंबृजनंदोहसेगिराशुंजयंतनुयासुवधसे ॥ श्रियेसुह

(५।३।१२) तत्रत्रथेतिपचदशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारोविश्वेदेवाजगलंवेद्वेविष्टुमौ (भेदपक्षे—इंद्रः २ अग्निः १ सूर्यः १
 अग्निः १ विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ अग्निः १ सूर्यः १ अग्निः २ सुतंभरः १ विश्वेदेवाः २ सुतंभरः १ अग्निः २ एवं १५) ।

ऋक्स-

अ. ४४. २

॥ १४ ॥

शीरुपरस्यः स्वविरोचमानः ककुभामचोदते । सुगोपाऽअसिनदभयसुकतोपरोमायाभिर्कृतऽआसनामते ॥ अत्यं
हृविः सचते सञ्चधातु चारिष्टगतुः सहोतासहोभरिः । प्रसर्षाणोऽअनुवर्हिद्व्याशिशुर्मध्येयुवाजरोविस्तुहाहितः ॥ प्र
वऽष्टते सुयुजोयामक्षिप्येनीचीरुमुमैयम्यऽकृतावृधः । सुयंतुभिः सर्वशसैरभीशुभिः क्रिविनामानिप्रवणेमुषायति ॥ २३ ॥ प्र
सर्हः ॥ याहगेवदहशेताहगुच्यते संच्छाययादधिरेसिध्रयाप्स्वा । महीमसम्यमुरुपामुरुप्रयोवृहत्सुवीरुमनपच्युतं
सुः ॥ ज्यायंसमस्ययुनुनस्यकेतुनऽकृपिस्वरं चरतियासुनामते । ग्रंसंरक्षंतंपरिविश्वतो गयमस्माकं शर्मवनवत्स्वाव
अंकरत् ॥ समुद्रमासामवतस्थेऽअग्निमानरिव्यतिसर्वनयसिन्नायता । याहस्मिन्धायितमपस्ययाविदुद्यऽहस्वयंवहतेसोऽ
पूतवंधनी ॥ सहिक्षत्रस्यमनसस्यचित्तिभिरेवावुदस्यजतस्यसध्रेः । अवत्सारस्यस्पृणवामरपर्वभिः शविष्ठवाजंविदुषा
चिदर्थी ॥ २४ ॥ इयेनऽआसामदितिः कक्ष्योऽइमदोविश्ववारस्यजतस्यमाचिनः । समन्यमन्यमर्थयंत्येतेवेविदुर्विपा
णंपरिपानमंतिते ॥ सद्रापणोर्यजतोविद्विषोवधीद्वाहुवृकः श्रुतवित्तयोवः सर्चा । उभासवरामत्येतिभातिचयदौग
णंभजतेसुप्रयावभिः ॥ सुतंभरोयजमानस्यसर्पतिर्विश्वांसामूयः सधियामुदंचनः । भरुजेनूरसवच्छिश्त्रियेपयोनुब्रु

मंडल

अनु.

॥ १४ ॥

वाणोऽअर्धेति न स्वपन्⁺ ॥ योजागारतमृचः कामयंते योजागारतमुसामानियंति । योजागारतमयसोमऽआहृतवाह
 मस्मिसख्येन्योकाः ॥ अग्निर्जागारतमृचः कामयंते त्रिर्जागारतमुसामानियंति । अग्निर्जागारतमयसोमऽआहृतवाह
 मस्मिसख्येन्योकाः ॥ २५ ॥ (परिशिष्टं ॥ जागर्षित्वं मुवने जाते वेदो जागर्षियत्रयजते हविष्मान् । इदं हविः श्रद्धा
 नो जुहोमि ते न पासिगुह्यं नामगोनीं ॥ (५।४।१) विदादिवो विष्वन्नद्रिमकथैरायत्याऽऽपसोऽअर्चिनोऽगुः । अपावृ
 तत्रजिनीरुत्स्वर्गाद्विदुरोमाजुषीदुवऽआवः ॥ विसूर्योऽअमतिं नश्रियं सादोर्वाद्गवां माता जानुती गत् । धन्वर्णसो नद्यः
 खादोऽअर्णाः स्थूणैव सुमिताहं हतद्यौः⁺ ॥ अस्माऽऽपकथायपर्वतस्य गर्भो महीनां जुनुपैपव्यायं । विपर्वतो जिहीतसा
 धतद्यौरा विवांसतो दसयंतभूम ॥ सूक्ते भिर्वोवचोभिर्दुवजुष्टैरिंद्रान्वभृग्नीऽअवसेहुवधै । उक्थेभिर्हिष्माकवयः सुय
 ज्ञाऽआविवांसतो मरुतो यजति ॥ एतो न्वभृद्यसुध्योऽभवा मप्रदुच्छुनामिनवामावरीयः । आरेद्वेषांसिसनुतर्द्धामा
 याम्प्रांचो यजमानमच्छं ॥ २६ ॥ एताधि यं कृणवा मासखायोपयामातोऽऽकृणतव्रजंगोः । ययामनुर्विशिशिप्रं जिगाय
 यथावणिग्वंकुरापापुरीषं ॥ अनूनो दन्नहस्तयतोऽअद्विरार्चन्ये न दशमासो न र्ववाः । ऋतं यती सुरमागाऽअविदद्विन्वा

(५।४।१) विदादिव इत्येकादशर्चस्य सूक्तसात्रेयः सदाष्टुणो विश्वे वास्त्रिष्टुप् । (भेदपक्षे—इद्रसूर्यौ १ विश्वे देवाः २ इंद्राग्नी १ विश्वे देवाः
 ६ आपः १ एवं १ १ । अत्र सूक्ते सदाष्टुणै र्यजत इत्यादिलिंगोक्तत्रपिभिः समुच्चय इति केचित् ।)

ऋक्सं.

अ.४अ. २

॥१५॥

निसत्यांगिराश्चकार ॥ विश्वेऽअस्याव्युषिमाहिनायाः संयज्ञोभिरंगिरसो नवत । उत्संऽआसांपरमेसधस्थऽऋतस्यपथा
सरमाविदुजाः+ ॥ आसूर्योऽअरुहच्छुक्रमणोर्युक्त्यङ्कुरितोवीतपृष्ठाः । रघुःश्येनःपतयदंधोऽअच्छायुवाक्विदीदय
जोषुगच्छन् ॥ आसूर्योऽअरुहच्छुक्रमणोर्युक्त्यङ्कुरितोवीतपृष्ठाः । रघुःश्येनःपतयदंधोऽअच्छायुवाक्विदीदय
गतिष्ठन् ॥ धियवोऽअप्सुदधियेस्वर्षाययातर्न्दशमासोनवगाः । अयाधियास्यामदेवगोपाऽअयाधियातुतुर्योमा
त्यहः ॥ २७ ॥ (५।४।२) ह्योनविद्धोऽअयुजिस्वयंधुरितां वहामिप्रतरणीमवस्युव । नास्यावश्मिमुचंनावृतं पु
नविद्धान्यथःपुरऽएतऽऋजुनेषति ॥ अम्रऽइंद्रवरुणमित्त्रेदेवाः शर्धःप्रयंतमारुतोतविष्णो । उमानासत्यारुद्रोऽअध
माःपषाभगःसरस्वतीचुषत ॥ इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिस्वःपृथिवींघांमरुतःपर्वतोऽअपः । हुवेविष्णुपुषणंजहणस्प
तिभगंनुशंसंसवितारंमतर्ये ॥ उतनोविष्णुरुतवातोऽअसिधोऽद्विणोदाऽउतसोमोमयस्करत् । उतऽऋभवऽउतराये
नोऽअश्विनोतत्वष्टोतविभ्वानुमंसते ॥ उतत्यज्ञोमारुतंशर्धऽआगमद्विक्ष्वयंजतंबहिरासदे । बृहस्पतिःशर्मपूषोत
नोयमद्वरुथं१वरुणोमित्रोऽअर्यमा+ ॥ उतत्येनःपर्वतासःसुशस्तयःसुदीतयोनुद्यं१स्वामणेमुवन् । भगोविभुकाश
(५।४।२) ह्योनैत्यष्टर्चस्यसूक्त्यात्रेयःप्रतिश्वत्रोविश्वेदेवाजगतीसप्तम्यष्टम्योर्देवपत्न्यःद्वितीयांलेत्रिष्टुभौ । (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ६
देवपत्न्यः २ एवं ८) ।

मंडलं ५

अनु. ४

॥१५॥

वसावसागमदुख्यचाऽदितिःश्रोतुमेहर्षं ॥ देवानांपत्नीरुशतीरंवतुनःप्रवतुनस्तुजयेवार्जसातये । याःपार्थिवा
सोयाऽअपामपित्रतेतानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत ॥ वृत्तमाव्यंतुदेवपत्नीरिंद्राण्यभ्रान्यथ्विनीराद् । आरोदसीवरु
णानीशृणोतुव्यंतुदेवीर्यऽऋतुर्जनीनां ॥ २८ ॥ ॥ इतिचतुर्थापृष्ठकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥

पद्धिशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४६ ॥ त्यागः ॥ इद्रायेदं ५२ सूर्याये अत्रय. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३०
[भे. प. मित्रावरुणाम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विम्या विश्वेभ्योदेवेभ्य. उपासानक्ताम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २
अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. भूम्याइ विश्वेभ्योदेवेभ्य ३ सवित्र. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इद्राये. बृहस्पतय. ३ मरुद्भ्य] रुद्राये विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५६ [भे. प. विश्वेभ्यो. पर्जन्याये. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य
२ अश्विम्या. नद्याइ. द्यावापृथिवीभ्या. वायव. सोमाये. इद्राये. अग्नय घर्माये. अश्विम्या विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सरस्वत्या बृहस्पतय.
अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विम्या. इद्राये २ अग्नय सूर्याये अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य सूर्याये. अग्नय. सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २
सुतभराये. अग्नय. २ इंद्रसूर्याम्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ इद्राग्निम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अश्वइ. विश्वे. ६] देवानापत्नीभ्य. २ ॥
इतिचतुर्थेद्वितीयः ॥

प्रयुजतीसप्तप्रतिरथःकदुपंचप्रतिभानुर्जागतंदेवंवःप्रतिभौल्यातृणपाणिर्विश्वःस्वस्त्यात्रेयःपंकल्यंतंसद्येपंचोना
चतुर्थ्यैद्रवायवीवायव्यैकद्रवायव्यौचतस्रोगायत्र्यःपळुण्णिहंसिन्नोजगल्यस्त्रिष्टुभोर्वात्येअनुष्टुभौप्रश्यावाभ्य

ऋक्सं.

अ.४.अ. ३

॥ १६ ॥

ज्यूनोऽथावाभ्वोमारुतंहतंपंक्तिः षष्ठ्येचकोवेदषोळशकुम्भहृत्यौककुम्भतोबृहतीप्रशार्धायंपंचोनाजागतमुपात्यात्रिष्टुपप्रयज्यवोदशांत्यात्रिष्टुव
बृहतीककुभौगायत्रीसतोबृहतीककुम्भहृत्यौककुम्भहृत्यनुष्टुपुरउष्णिक्कुम्भसतोबृहतीगायत्रीसतो
नेनववार्हतंतृतीयासप्तम्यौसतोबृहत्यावारुद्रासोष्टौद्वित्रिष्टुवंतमुप्रवस्त्रिष्टुवंतमीळेद्विजगल्यंतमाश्रेयंचवाके
छैकोनागायत्रंश्यावाश्वोत्रवैदध्वीतरंतपुरुमीढौदाम्भ्यरथवीतिमरुतश्चदाननुष्टुःप्रशशंसंबुद्धाचतरंतमहिषी
शाशयसीपंचभ्यनुष्टुम्वमीसतोबृहत्युतेननवश्रुतविन्मैत्रावरुणवैतत् ॥ ३ ॥
॥ हरिःॐम् ॥ ॥ (५१४३) प्रयुजतीदिवस्यतिब्रुवाणामहीमातादुह्रितुर्वोधयती ॥
नीषापितृभ्यऽआसदनेजोहुवाना ॥ अजिरासस्तदप्युड्यमानाऽआतस्थिवांसोऽअमृतस्यनाभि ॥
विश्वतःसीपरिद्यावापृथिवीयंतिपंथाः ॥ उक्षासमुद्रोऽअरुषःसुपर्णःपूर्वस्ययोनिपितुराविवेश ॥ अनंतासंऽउरवो
श्चिरस्माविचक्रमेरजसस्यात्यंतौ ॥ चत्वारऽईविभ्रतिक्लेशमयंतोदशगर्भचरसंधापयंते ॥ त्रिधातवःपरमाऽअस्यगवो
दिवश्चरंतिपरिसद्योऽअंतान् ॥ इदंवपुर्निवचनजनासश्चरंतिग्रथंस्तस्थुरापः ॥ द्वेयदीविभृतोमातुरन्येऽइहेहजाते
(५१४३) प्रयुजतीतिसप्तर्चस्यसूक्त्यात्रेयःप्रतिरथोविश्वेदवास्त्रिष्टुप् । (भेदपक्षे-उषाः १ सूर्यरश्मयः १ सूर्यः ३ विश्वेदेवाः १
मित्रावरुणामयः १ एवं ७) ।

मंडलं. ५

अनु. ४

॥ १६ ॥

यम्याङ्गुसबधू ॥ वितन्वतेधियोऽअस्माऽअपांसिवस्त्रापुत्रार्यमातरौवयंति । उपप्रक्षेष्टृणोमोदमानाद्विवस्फथावध्वौ
 यंत्यच्छ ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदंशेयोरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं । अशीमहिंणाघमतप्रतिष्ठानमोदिवेष्टुहृतेसार्दनाय
 ॥ १ ॥ (५१४१४) कडुप्रियायुधान्नोमनामहेस्वक्षत्रायस्वयंशसेमहेवयं । आमैन्यस्यरजसोयद्रुचऽऑऽअपोष्टृणा
 नावितनोतिमायिनी ॥ ताऽअलतवयुनंवीरवक्षणसमान्यावृतयाविश्वमारजः । अपोऽअपाचीरपराऽअपेजतेप्रपूर्वा
 भिस्तिरतेदेवयुर्जनः ॥ आग्रावभिरहृन्धेभिरक्तुभिर्वरिष्ठं वज्रमार्जिघतिमायिनि । शतंवायस्यप्रचरन्त्स्वेदमेसंवतयं
 तोविचवर्तयुन्नहा ॥ तामस्यरीतिंपरशोरिवप्रत्यनीकमख्यंभुजेऽअस्यवर्षसः । सचायदिपितुमंतमिवक्षयंरुंदाधाति
 भरहृतयेविशे+ ॥ सजिह्वयाचतुरनीकऽक्रंजतेचारुवसानोवरुणोयतंज्ञरिं । नतस्यविष्णुपुरुपुत्वतावयंयतोभर्गःसवि
 तादातिवार्थ ॥ २ ॥ (५१४१५) देववोऽअद्यसवितारमेपेभर्गंचरत्विभजंतमायोः । आवांनरापुरुभुजाववृत्यांदि
 वेदिवेचिदश्विनासखीयन्+ ॥ प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्त्सुकैदुवंसवितारं दुवस्य । उपब्रुवीतनमसाविजानन्ज्येष्ठंच
 रत्विभजंतमायोः+ ॥ अदुन्नयादयतेवार्यणिपूपाभगोऽअदिर्तिर्वस्तऽउन्नः । इंद्रोविष्णुर्वरुणोमित्रोऽअग्निरहानिभ

(५१४१४) कडुप्रियायेतिपंचर्वस्यसूक्तस्यत्रेयःप्रतिभानुविश्वेदेवाजगती (भेदपक्षे—विद्युतोमिः १ उषाः १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निः २ एवं ५) ।

(५१४१५) देवंइतिपंचर्वस्यसूक्तस्यत्रेयःप्रतिप्रभुविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्अत्यावृणपाणिः (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ विश्वेदेवाः ३ एवं ५) ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ३

॥ १७ ॥

द्राजनेयंतदुस्माः+ ॥ तन्नोऽअनुर्वासवित्वावरुथंतत्सिधवऽइषथतोऽअनुमन् । उपयद्वोचैऽअध्वरस्यहोतारायः स्या
मुपतयोवाजरत्नाः ॥ प्रयेवसुभ्यऽईवदानमोदुर्थेमित्रेवरुणेसुकवाचः । अवैत्वर्धकृणुतावरीयोदिवस्पृथिव्योरवसा
मदेम ॥ ३ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्ततेतृणान्यश्रावरण्येवोदकेपिवा ॥ यत्स्तृणैरध्ययनंतदधीतस्तृणानिभवतेभव ॥ वा
पीकूपतडागानांसमुद्रगच्छस्वाहा ॥ ॥ (५१४१६) विश्वोदेवस्यनेतुर्मतोबुरीतसख्यं । विश्वोरायऽईषुध्यतिद्यु
मंर्दृणीतपुष्यसे ॥ तेतेदेवनेतयेचेमाँऽअनुशसे । तेरायातेह्याईपृचेसचेमहिसचथ्यैः* ॥ अतोनुऽआनुनतिथीनत्ःप
बीर्दशस्यत । आरेविश्वपथेष्ठांङ्घ्रियोयुयोतुयूयुविः ॥ यत्रवह्निरभिहितोदुद्रवद्रोण्यःपशुः । नमर्णावीरपस्योर्णाधीरे
वसनिता ॥ एषतेदेवनेतारथस्पतिःशंरथिः । शंशयेशंस्वस्तयऽइषःस्तुतोमनामहेदेवस्तुतोमनामहे ॥ ४ ॥ (५१४१७)
अशेसुतस्यपीतयेविश्वरुमेभिरागहि । देवेभिर्हृद्व्यदातये ॥ ऋतधीतयऽआगतसत्यधर्मणोऽअध्वरं । अग्नेःपिचतज्जि
(५१४१६) विश्वोदेवस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाअनुष्टुपंअंलापंक्तिः । (भेदपक्षे—सविता २ विश्वेदेवाः १ सविता २
एवं ५) (५१४१७) अमेसुतस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाअनुष्टुपंअंलापंक्तिः । (भेदपक्षे—सविता २
गायज्यःपंचम्यादिपल्लुष्णिहःएकादश्यादिति सौजगल्यः (त्रिष्टुभोवा) अलेद्वेअनुष्टुभौ । (भेदपक्षे—अग्निः २ विश्वेदेवाः १ इंद्रवायू १ वायुः
१ इंद्रवायू २ अग्निः ३ विश्वेदेवाः ५ एवं १५) ।

मंडलं ५

अनु. ४

॥ १७

ह्या ॥ विभ्रैभिर्विप्रसंत्प्रतर्थावभिरागहि । देवेभिःसोमपीतये ॥ अयंसोमश्चमूसुतोऽमत्रेपरिषिच्यते । प्रियऽइ
 द्रायवायवै ॥ वायवायाहिवीतयैजुषाणोहृव्यदातये । पिवासुतस्यांधसोऽभिप्रयः ॥ ५ ॥ इंद्रश्चवायवेषांसुतानो
 पीतिर्महथः । तान्जुषेथामरेपसावभिप्रयः ॥ सुताऽइंद्रायवायवेषोमासोदध्याशिरः । निन्ननथतिसिंधवोभिप्रयः ॥
 सजूर्विभ्वैभिर्देवेभिरभ्विभ्यामुषसासजूः । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुरेण ॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यांसजूःसोमैनुविष्णुना ।
 आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुरेण ॥ सजूरिदित्यैर्वसुभिःसजूरिद्रेणवायुना । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुरेण ॥ ६ ॥ स्वस्ति
 नोमिमीतामभ्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनुर्वणः । स्वस्तिपूषाऽअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्त
 येवायुमुर्षवामहैसोमैस्वस्तिभुवनस्यस्पतिः । बृहस्पतिसर्वगणस्वस्तयेस्वस्तयेऽआदित्यासोभंवतुनः ॥ विभ्वेदेवा
 नोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुर्गभिःस्वस्तये । देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपाल्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणा
 स्वस्तिपथ्येरेवति । स्वस्तिनऽइंद्रश्चाग्निस्वस्तिनोऽदितेकृधि ॥ स्वस्तिपथ्यामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव । पुनर्ददता
 म्रताजानुतासंगमिमहि ॥ ७ ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ स्वस्त्ययंनंतार्थमरिष्टनेमिहभूतंवायुसंदेवतानां । असुरभ्रमि
 द्रंसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोसुचमांगिरसंगयंचस्वस्त्यात्रियंमनसाचुतार्क्ष्ये । प्रयतपाणिःशरुणंप्रपद्ये

कृत्स्नं.

अ. ४ अ. ३

॥ १८ ॥

स्वस्तिर्षवाधेव्वभयंनोऽअस्तु ॥) (५४१८) प्रश्यावाश्वघृष्णयार्चामरुद्धिर्कृकभिः । येऽअद्रोघमनुष्वधंश्रवोम
दंतिवृश्चियाः ॥ तेहिस्थिरस्यशर्वसःसखायुःसंतिघृष्णया । तेयामन्नाधृषद्विनुस्मनापांतिशश्वतः ॥ तेस्पंद्रासोनोक्ष
णोतिर्कंदंतिशर्वरीः ॥ मरुतामध्यामहोद्विद्विक्षमाचमन्महे ॥ मरुत्सुवोदधीमहितोसंयज्ञं चघृष्णया । विभ्वेयेमानुषा
कमैरायुधानरंऽऽकृष्वाऽऽकृष्टीरसृक्षत । अन्वेनोऽअहविद्युतोमरुतो जज्ञंतीरिवमानुरत्तमनादिवः+ ॥ ८ ॥ आरु
पार्थिवायऽऽपरावंतारिक्षऽआ । वृजनेवानदीनांसुधस्थेवामहोदिवः+ ॥ शर्धोमारुतमुच्छंससत्यशवसमृभ्वसं । उतस्म
तेशुभेनरःप्रस्पंद्रायुजतत्मना ॥ उतस्मतेपरुष्ण्यामूर्णोवसतशंध्वः । उतपुव्यारथानामद्विभिदंत्योजसा ॥ आपथ
शोविर्पथयोतस्पथाऽअनुपथाः । एतेभिर्मह्यंनामभिर्यज्ञंविष्टारऽओहते ॥ ९ ॥ अधानरोन्योहुतेधानियुतंऽओहते ।
अध्यापारवताऽइतिचित्रारूपपाणिदर्श्या ॥ छंदःस्तुभःकुभंन्यवऽउत्समाकीरिणोन्तुः । तेमेकेचिन्नतायवऽऊर्माऽआ
सन्दृशित्विपे+ ॥ यऽऽकृष्वाऽऽकृष्टिविद्युतःकवयुःसंतिवेधसः । तमृषेमारुतंगणंनमस्यारमयागिरा+ ॥ अच्छंऽऽकृष्णे
मारुतंगणंद्धानामित्रंनयोषणा । द्विवोवाघृष्णवऽओर्जसास्तुताधीभिरिषण्यत ॥ दूर्मन्वानऽएपादेवाऽअच्छानवृक्ष
(५४१८) प्रश्यावाधेति सप्तदशर्चसमूकस्यात्रेयः श्यावाश्वो मरुतोऽनुष्टुप्पृष्ठीपोऽङ्गी सप्तदशः पंक्तयः ।

मंडलं ।

अनु. ४

॥ १८ ॥

णा । दानासचेतसूरिभिर्यामंश्रुतेभिरंजिभिः ॥ प्रयेमेवंध्वेपेगावोचंतसूरयःपृश्निवोचंतमातरं । अधापितरंमिष्मिणं
 रुद्रवौचंतशिकसः ॥ सप्तमेससशाकिनऽएकमेकाशतादंडुः । यमुनायामधिश्रुतमुद्राघोमव्यंमृजेनिराधोऽअभ्यंमृ
 जे ॥ १० ॥ (५१४९) कोवेदुजानेपांकोवापुरासुम्रेष्वामरुतां । यद्युयुञ्जैकिलास्यः ॥ ऐतात्रथेपुतस्थुपुःकः
 शुश्रावकथार्ययुः । कस्मैससुःसुदासेऽअन्यापयुऽइळाभिर्दृष्टयःसह ॥ तेमऽआहुयुऽआययुरुपद्युभिर्विभिर्मदे । न
 रोमथोऽअरेपसऽइमान्पश्यन्निर्दिष्टुहि ॥ येऽअंजिपुयेवाशीपुस्वभानवःस्रक्षुरुक्मेपुलादिपु । श्रायारथेपुधन्वसु ॥
 युष्माकंस्मारथोऽअनुमुदेदधेमरुतोजीरदानवः । दृष्टीद्यावोयतीरिव ॥ ११ ॥ आयंनरःसुदानवोदद्राशुपेदिवःको
 शमचुच्यबुः । विपर्जन्यंसृजंतिरोदसीऽअनुधन्वनायंतिवृष्टयः ॥ ततूदनाःसिंधवःक्षोदसारजुःप्रसंसुधेनवोयथा ।
 स्यंनाऽअर्वाऽइवाध्वनोविमोचनेवियद्वर्ततऽएन्यः ॥ आयांतमरुतोदिवऽआंतरिक्षाद्रुमादत । मावस्थातपरावतः ॥
 मावोरसानितभाकुभाकुसर्मावःसिंधुर्निरैरमत् । मावःपरिष्ठात्सूर्युःपुरीपिण्यस्मेऽइत्सुस्रमस्तुवः ॥ तंवःशर्धरथा
 नांत्वेपंगंमारुतंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांभ्रातंभ्रातंगुणंगंशुशस्तिभिः । अनुकामे

(५१४९) कोवेदतिपोळशर्चससूक्तसात्रेयःश्यावाश्वोमरुतः क्रमेणककुपुबृहल्यनुष्टुपुरजणिककुपुसतोबृहतीसतोबृहतीगायत्रीसतो
 बृहतीककुपुङ्गायत्रीसतोबृहतीसतोबृहतीककुपुसतोबृहल्यः ।

मधीतिभिः ॥ कस्माऽअधसुजातायरातहव्यायप्रययुः । एनायामेनमरुतः ॥ अतीयामनिदस्तिरःस्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः ।
 ध्वेऽअक्षितं । अस्मभ्यंतर्ह तनयइऽइमहेराथोविश्वायुसौभंगं ॥ सुदेवःसमहासतिसुवीरोनरोमरुतःसमर्त्यः । यत्रायञ्चेस्थामते+ ॥
 स्तुहिभोजान्त्वेवतोऽअस्ययामनिरण्णावोनयवसे । युतःपूर्वाऽइवसखाऽरनुहयगिरागृणीहिकामिनः ॥ यत्रायञ्चेस्थामते+ ॥
 (५।४।१०) प्रशार्धायमारुतायस्वभानवऽइमांवाचमनजापर्वतच्युते । धर्मस्तुभेद्विवऽआपृष्ठयज्वनेद्युन्नश्चसेमहिं
 णमर्चत ॥ प्रवोमरुतस्तविपाऽउदन्यवोवयोवृधोऽअश्वयुजःपरिज्रयः । संविद्युतादधतिवाशतित्रितःस्वरंत्यापोव
 नापरिज्रयः ॥ विद्युन्महसोनरोऽअश्मदिद्यवोवातत्वेषोमरुतःपर्वतच्युतः । अण्डयाचिन्मुहुराह्वाडुनीवृत्सूनयद
 मारभसाऽउदोजसः ॥ व्यङ्कुर्बुद्राव्यहानिशिकसोव्यङ्गतर्क्षिविर्जासिधूतयः । वियदज्राऽअजथनावऽईयथावि
 दुर्गाणिमरुतोनाहरिष्यथ ॥ तद्द्विधिवोमरुतोमहित्वनंद्दीर्घतंतानसूर्योनयोजनं । एतानयामेऽअग्भीतशोचिवोनश्व
 सञ्चक्षुरिव्यंतमनुनेषथासुगं+ ॥ १४ ॥ अत्राजिशर्धोमरुतोयदर्णसंमोपथाबृक्षकंपनेववेधसः । अर्धस्मानोऽअरमत्तिसजोष
 (५।४।१०) प्रशार्धयतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यात्रियःश्यावाश्वोमरुतोजगतीचतुर्दशीत्रिष्टुप् ।

ऽऋषिवायंराजानंवासुपूर्दथ ॥ नियुत्वतोत्रामजितोयथानरोर्यमणोनमरुतःकवंधिनः । पिवन्त्युत्संयदिनासोऽअ
 स्वरन्व्युदंतिपृथिवीमध्वोऽअंधसा ॥ प्रवत्वतीयंपृथिवीमरुच्यःप्रवत्वतीद्यौर्भवतिप्रयज्यः । प्रवत्वतीःपथ्याऽअंतरि
 क्ष्याःप्रवत्वतःपर्वताज्जीरदानवः ॥ यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरःसूर्यऽअदितेमदथादिवोनरः । नवोर्भाःश्रथयंताहुसिच
 तःमद्योऽअस्याध्वनःपारमंश्रुथ ॥ १५ ॥ असेपुवऽऋष्टयःपत्सुखादयोवक्षःसुरुक्मामरुतोरथेशुभः । अग्निभ्राजसो
 विद्युतोगर्भस्योःशिप्राःशीपसुवितताहिरण्ययीः ॥ तनाकमर्योऽअगृभीतशोचिंपुरुशुत्पिप्लंमरुतोविधूनुथः । समं
 च्यंतद्वुजनार्त्तित्विपंतयत्स्वरतिघोपंविततमृतायवः ॥ युष्मादत्तस्यमरुतोविचेतसोरायःस्यामरुथ्योऽइवयस्वतः । नयो
 युच्छतितिष्योऽइयथादिवोऽइस्मरंरंतमरुतःसहृक्षिणं ॥ युयंरथिमरुतःस्पार्हवीरंयुयमृषिमवथुसामविप्रं । युयमर्वतंभ
 रतायवाजैयुयंधत्थराजानंश्रुष्टिमंतं ॥ तद्वोयामिद्रविणंसद्यऽऊतयेयेनास्वर्णत्तनामनूरभि । इदंसुमेमरुतोहर्यता
 वचोयस्यतरंमतरंसाश्रुतंहिमाः ॥ १६ ॥ (५।४।११) प्रयज्यवोमरुतोभ्राजहृष्टयोबृहद्वयोदधिरुरुक्मवक्षसः । ई
 रतेऽअश्वैःसुयमैभिराशुभिःशुभयातामनुरथाऽअवृत्सत ॥ स्वयंदधिध्वेतविपीथयाविदवृहन्महांतऽअविंयाविराज
 थ । उतातरिक्षंममिरेव्योजसाशुभं० ॥ साकंजाताःसुभ्वःसाकमुक्षिताःश्रियेच्चिदाप्रतुरंवावृधुर्नरः । विरोकिणःसूर्य

(५।४।११) प्रयज्यवृहतिदशर्चस्यसूक्तसात्रेयःऽयावाश्वोमरुतो जगलंसात्रिष्टुप् ।

श्रवसं.

अ. ४ अ. ३

॥२०॥

स्येवरुमयुःशुभं० ॥ आभूषेण्यवोमरुतोमहित्वनंदिदृक्षेण्यंसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनुशुभं० ॥
उदीरयथामरुतःसमुद्रतोयं ब्रुष्टिर्वर्षथापुरीपिणः । नवोदस्राऽउपदस्यंतिधेनवःशुभं० ॥ १७ ॥ यदध्वान्धुषुषुषु
रुतो गच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाथनापरिशुभं० ॥ यत्पूर्वमरुतोयच्चनूतनंयदुद्यतेवसवोयच्चशस्यते । विश्वे
स्यतस्यभवथानवेदसःशुभं० ॥ मूळतनोमरुतोमार्वाधिष्टनासभ्युशर्मवहुलंविद्यतन । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातनुशु
भं० ॥ १८ ॥ (५१४१२) अश्वे शर्धुतुमागणं पिष्टरुक्मेभिर्जिभिः । जुषध्वनोहुव्यदाति यजत्रावयंस्यामपतयोरयीणां
यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजगमुराशसः । येतेनेदिष्टुह्वनान्यागमन्तान्वर्धभीमसहशः ॥ मीढुर्मतीवपृथिवीपराह
तामदयेत्यस्मदा । ऋक्षोनवोमरुतःशिमिर्बोऽअमोदुध्रोगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिणं त्योजसापृथागावोनदुर्धुरः ।
अरमानंचित्त्वर्थपुर्वतंगिरिप्रच्यवयंतियार्मभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेषांस्तोमैःसमुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूर्व्यगवांस
र्गमिवहये ॥ १९ ॥ युङ्ध्वं ह्यरुषीरथेयुङ्ध्वं रथेषुरोहितः । युङ्ध्वं हरीऽअजिराधुरिवोह्वेवहिष्ठाधुरिवोह्वे ॥ उत
(५१४१२) अमेश्वर्यतमितिनवर्चस्यसूक्तस्रात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोबृहतीचृतीयासप्तम्यौसतोबृहस्यौ ।

मंडलं ५

अनु. ४

॥२०॥

स्यवाज्यरूपस्तुविष्वर्णिरिहसंधायिदर्शतः । मावोयामेमुमरुतश्चिरंकरलतरंथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्वयुमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्थौसुरणानिविभ्रतीसर्चामरुत्सुरोदसी+ ॥ तंवःशर्धरथेश्रुभंत्वेपंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्सुजा
 तासुभगामहृयतेसर्चामरुत्सुमीह्रुषी+ ॥ २० ॥ (५१५१) आरुद्रासऽइंद्रवंतःसजोपसोहिरण्यरथाःसुवितायंग
 तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहयतेमतिस्तृणजेनद्विवऽवत्साऽउदन्यवे ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतौमनीपिणःसुधन्वानऽइयुसं
 तोनिपंगिणः । स्वधांस्थसूरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनाश्रुभं ॥ धूनुथद्यांपर्वतान्द्राशुपेवसुनिवोवनाजिहते
 यामनोभिया । कोपर्यथपृथिवीपृश्निमातरःशुभेयदुद्राःपृपतीर्युग्धं ॥ वातत्वियोमरुतोवर्पनिर्णजोयुमाऽइवसुस
 दशःसुपेशसः । पिशंगांश्वाऽअरुणाश्वाऽअरेपसःप्रत्वक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतःसुदानवस्त्वेप
 संहशोऽअनवधराधसः । सुजातासोजनुपारुक्मवक्षसोद्विवोऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
 असंयोरधिसहऽओजोवाहोयोचलंहितं । नृमणाशीर्पस्वायुधारथेषुवोविश्वावःश्रीरधितनूनुपिपिशे ॥ गोमदश्वावृथ
 वत्सुवीरंचंद्रवृद्राधोमरुतोददानः । प्रशस्तिनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवसोदैव्यस्य ॥ ह्येनरोमरुतोमूळतानस्तुवी

(५१५१) आरुद्रासइत्यष्टर्वस्यसूरुकासात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगल्लेहेत्रिष्टुभौ ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ३

॥ २१ ॥

मघासोऽअमृताऽऋतज्ञाः । सत्यंश्रुतः कर्तव्योयुवानोबृहहिरियोबृहदुक्षमाणाः ॥ २२ ॥ (५।५।२) तमुन्नंतविषी
मंतमेषांस्तुषेगुणंमारुतंगव्यसीनां । यऽआश्वश्वाऽअमवृद्धं हतऽउत्तेशिरेऽअमृतस्यस्वराजः ॥ त्वेषंगंतवसंखादिह
स्रंभुनिव्रतमाचिनुंदातिवारं । मयोभुवोयेऽअमिर्भरुतः समिद्धऽएतंशुषध्वं कवयोयुवानः ॥ आवोयंतूदवाहासोऽअद्य
बृष्टिथेविश्वे मरुतोऽजुनंति । अयंयोऽअग्निर्मरुतः स्वयामत्यामरुतः सुवीरः ॥ अराऽइवेदं चरमाऽअहेवप्रजायंतेऽअकं
जनयथायजन्नाः । शुष्मदेतिमुष्टिहावाहुश्रतोयुष्मत्सदंश्वोमरुतः सुवीरः ॥ यूयंराजान्मिथ्यजनायविश्वतष्टं
वामहोभिः । पृश्नेःपुत्राऽर्चपुमासोरभिष्टाः स्वयामत्यामरुतः समिद्धः ॥ अराऽइवेदं चरमाऽअहेवप्रजायंतेऽअकं
तोरथेभिः । क्षोदंतुऽआपोरिणतेवनान्यवोस्त्रियोवृषभः कंदतुद्यौः+ ॥ यत्प्रायासिष्टपृषतीभिरश्वैर्वीळुपुविभिर्मरु
वोधुः । वातान्द्वान्ध्वान्धर्यायुयुज्रवर्षस्वेदं चक्रिरेरुद्रियासः ॥ ह्येनरो ॥ २३ ॥ (५।५।३) प्रवःस्पळकन्त्सुवितायद्वाव
नेर्चादिवेप्रपृथिव्याऽऋतभरे । उक्षंतेऽअध्वान्तरुषंतुऽआरजोनुस्वभानुंश्रथयंतेऽअर्णवैः+ ॥ अमादेषांभियसाभूमिरेज
तिनौनपर्णाक्षरतिव्यार्थिती । दुरेदशोयेचितयंतुऽएमभिरंतमहेविदथेयतिरेनरः ॥ अमादेषांभियसाभूमिरेज
चक्षूरजसोविसर्जने । अत्याऽइवसुभ्वंश्वारं वस्थनमर्याऽइवश्रियसेचेतथानरः ॥ अमादेषांभियसाभूमिरेज
(५।५।२) तमुन्नमिल्यष्टर्चसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतस्त्रिष्टुप् । (५।५।३) प्रवःस्पळक्यष्टर्चसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतो जगलंत्वा

मंडलं ८

अनु. ५

॥ २१ ॥

व्यामरुतःकोहृषौस्या । युयंहृषमिंकिरणंनरेजथप्रथमरध्वेसुवितायदावने ॥ अर्थाऽइवेदरूपासःसवधवःशूराऽइवप्रयु
 धःप्रोतयुयुधुः । मर्षाऽइवसवृधौवावृधुर्नरःसूर्यस्यचक्षुःप्रमिनंतिवृष्टिभिः ॥ तेऽअज्येष्ठाऽअकनिष्ठासऽइन्द्रिदोमंध्य
 मासोमहंसाविर्वावृधुः । सुजातासौजनुपाष्टश्रिमातरोदिवोमर्याऽआनोऽअच्छाजिगातन ॥ वयोनेयेश्रेणीःपसुरोजसां
 तान्दिवोबृह्तःसानुनसपि । अर्थासऽएषामभयेयथाविदुःप्रपर्वतस्यनभनूरचुच्यबुः ॥ मिमातुद्यौरादेतिर्वीतयेनःसं
 दानुचित्राऽउपसोयतंतां । आचुच्यबुद्विव्यंकोशमेतऽकथैरुद्रस्यमरुतोगुणानाः[†] ॥२४॥ (५।५।४) ईळेऽअग्निस्वव
 संनमोभिरिहप्रसत्तोविचयत्कृतंनः । रथैरिवप्रभरेवाजयद्भिःप्रदक्षिणिन्मरुतांस्तोममृध्यां ॥ आयेतस्थुःपृथतीपुश्रुता
 सुसुखेषुर्द्रामरुतोरथेषु । वनाचिदुग्राजिहतेनिवोभियापृथिवीचिद्रेजतेपर्वतश्चित् ॥ पर्वतश्चिन्महिबृद्धोविभायद्दि
 वश्चित्सानुरेजतस्वनेवं । यत्कीळथमरुतऽकृष्टिमंतऽआपऽइवसप्र्यचोधवध्वे ॥ बुराऽइवैद्वैवतासोहिरण्यैरभि
 स्वधाभिस्तन्वंःपिपिश्रे । श्रियेश्रेयांसस्तवसोरथेषुसन्नामहोसिचकिरेतनूड ॥ अज्येष्ठासोऽअकनिष्ठासऽएतेसंश्चा
 तरोवावृधुःसौभगाय । युवापितास्वपारुद्रऽएषांसुदुघाष्टाश्रिःसुदिनामरुद्भ्यः ॥ यदुत्तमेरुतोमध्यमेवायद्वावमेसुभ
 गासोद्विषिष्ठ । अतोनोरुद्राऽउतवान्वंश्रियाभेविचाह्वविषोयद्यजाम ॥ अग्निश्चयन्मरुतोविश्ववेदसोद्विवोवहध्वऽउत्त
 त्रिष्टुप् । (५।५।४) ईळेअग्निमित्पष्टर्वस्यसुकस्यात्रेयःश्यावाधोमरुतस्त्रिष्टुबल्येद्वेजगलौ । (आमेयचवेत्सलुक्रमण्युकेरामारुतोवा) ।

रादधिष्णुभिः । तेमँदसानाधुनयोरिशदसोवामंधत्तयजमानायसुन्वते+ ॥ अग्नेमुरुभिः शुभयस्त्रिर्ऋकभिः सोमंपिब
 मँदसानोर्गणाश्रिभिः । पावुकेभिर्विध्वमिन्वेभिरायुभिर्वैश्वानरप्रदिवकेतुनसजूः+ ॥ २५ ॥ (५।५।५) केषानरः
 श्रेष्ठतमायऽएकऽएकऽआयय । परमस्थाः परावर्तः ॥ कृवोश्वाः क्राड्भीशवः कृथंशोककथार्यय । पूष्टसदोनसोर्य
 पोयथासथ ॥ सनत्साभ्व्यंपुष्टुमुत्तगव्यंशतावयं । परावीरासऽएतनमर्यसोभद्रजानयः । अश्रित
 यसीपुंसोभवतिवस्यसी । अदेवत्रादराधसः ॥ वियाजानातिजसुरिं वितृष्यंतुविकामिनं । देवत्राकृणुतेमनः ॥ इत
 धानेमोऽअस्तुतः पुमाँऽइतिब्रुवेपणिः । सवैरदेयऽइत्समः+ ॥ इतमेरपद्युवतिर्मँदुषीप्रतिरयावार्यवर्तनिं । विरोहि
 तापुरुमीह्वार्ययेमतुविप्रायदीर्घर्यशसे ॥ योमेधेननांशतंवैददश्विर्यथाददत् । तरंतऽइवमंहनां ॥ २७ ॥ यऽईवहैत
 ऽआद्युभिः पिर्वतोमद्विरंमधु । अत्रश्रवांसिदधिरे ॥ येषांश्रियाधिरोदसीविभ्राजतेरथेषुवा । द्विविक्रमऽइवोपरि ॥

(५।५।५) केषानरइत्येकोनविंशत्युचस्यसूक्तस्यशवावाधः आद्यानांचतसृणायईवहैतइत्यादिपणांचमरुतःपंचम्यादिचतसृणांतरंत
 महिषीशशीयसी इतमेरपदित्यस्याःपुरुमीह्वार्योमेधेनूनामित्यस्यास्तरतःएतंमेस्तोमित्यादितिस्त्रणारथवीतिर्गायत्रीपंचम्यनुष्टुपुनवमीसतो
 बृहती । (अत्रत्यौपुरुमीह्वारंतौवैददश्वी रथवीतिर्दोभ्यः) ।

युवाऽसमारुतोगणस्त्वेपरथोऽअनेद्यः । शुभयावाप्रतिष्कृतः ॥ कोवेदननमेषायत्रामदंतिघृतयः । ऋतज्जाताऽअरेप
 संः ॥ ग्र्यमर्तविपन्यवःप्रणेतारंऽइत्याधिया । श्रोतरोयामहृतिषु ॥ २८ ॥ तेनोवसूनि काम्यापुरुश्रंन्द्रारिशादसः ।
 आर्यज्ञियासोववृत्तन ॥ एतंमेलोममूर्ध्वेद्राभ्याथपरवह । गिरोदेविरथीरिव ॥ उतमेवोचतादितिसुतसोभिरथवी
 तौ । नकामोऽअपवेतिमे ॥ एषक्षेत्रिरथवीतिर्मघवागोमतीरञ्च । पर्वतेष्वपश्रितः ॥ २९ ॥ (५१५१६) ऋतेनऽऋ
 तमपिहितंघ्रुवंवांसूर्यस्यत्रविमुचंल्यश्वात् । दशशतासहस्तस्थुस्तदेकदेवानांश्रेष्ठंयुषामपश्यं ॥ तत्सुवांमित्रावरु
 णामहिल्वमीर्मात्स्थुपीरहंभिर्दुदुहे । विश्वाःपिन्यथःस्वसरस्यधेनाऽअनुवामेकःपुविराववर्ते ॥ अधारयतंपृथि
 वीभुतद्यामित्रराजानावरुणामहोभिः । वर्धयत्तमोपधीःपिन्वतंगाऽअवबृष्टिंसृजतंजीरदानू ॥ आवामश्वसःसयु
 जोवहंतुयतरंमयऽउपयंत्यर्वाक् । घृतस्यनिर्णिगनुवर्ततेवासुपसिंधवःप्रदिविधरंति ॥ अनुश्रुताममतिवर्धदुर्वी
 वीर्हिरव्यजुपारक्षमाणा । नमस्वंताघृतदृक्षाधिगतेमित्रासाधेवरुणेळास्वंतः+ ॥ ३० ॥ अक्रविहस्तासुकृतेपरस्यायं
 त्रासाधेवरुणेळास्वंतः । राजानाक्षत्रमहृणीयमानासहस्रस्थूणांविभृथःसहद्वौ+ ॥ हिरण्यनिर्णिगयोऽअस्यस्थूणावि
 भ्राजतेदिव्यंश्वार्जनीव । भद्रेक्षेत्रेनिर्मितातिल्विलेवासेनमध्वोऽअधिगर्त्यस्य ॥ हिरण्यरूपमुपसोव्युष्टावयःस्थू

(५१५१६) ऋतेनऽऋतमिति नवर्चससूक्तसात्रेयःश्रुतविन्मित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ४३. ४

॥ २३ ॥

णमुदितसूर्यस्य । आरोहथोवरुणमित्रगर्तुमतश्चक्षथेऽदितिदितिच ॥ चंद्रं हिं नानातिविधेषुदानुऽअच्छिद्रं शर्मभु
वमस्यगोपा । तेन नो मित्रावरुणावविष्टुं सिषांसतो जिगीवांसः स्याम ॥ ३१ ॥ इति चतुर्थाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
सप्तविंशत्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागाः ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः २५ [भे. ५. उषसइ. सूर्यरश्मिभ्यः सूर्याये. ३
विश्वेभ्यो देवेभ्यः. मित्रावरुणभ्यामग्नय विद्युतेभ्यः. उषस. इंद्रसूर्याभ्या. अग्नय २ विश्वेभ्यो. सूर्याये. विश्वेभ्यो देवेभ्यः. ३ सवित्र. २ विश्वे-
भ्यो देवे. सवित्र. २ अग्नय. २ विश्वेभ्यो देवेभ्यः.] इंद्रवायुभ्या. वायव. इद्रवायुभ्या. २ विश्वेभ्यो देवेभ्यः. ३ सवित्र. २ विश्वे-
मरुत्स्य. ४ तरंतमहिष्यारसीयस्याइ. ४ पुरुमीह्वये. तरंतये. मरुत्स्य. ६ रथवीतय. ३ मित्रावरुणाभ्या. ९ ॥ इति चतुर्थेऽध्याये. ८
ऋतस्य सप्तार्चनाना जागतैवरुणं पंचयंतं तु यश्चिकेत षड्रातहव्यं आचिकितानानुष्टुभं तु बळिस्थापंचयजतः प्रवोगा
यत्रं त्रीरोचनाचतुष्कमुचार्किः पुरुषागागायत्रं त्वानस्तृचंबाहुवृक्तं आमित्र औष्णिह्यं दद्यदशपौराश्विनं तदा
नुष्टुभं तु कूष्ठः प्रतिनवावस्युः पांक्तं माभाति पंचान्निः प्रातर्यावाणाश्विनौ नवसप्तवधिख्युष्णिगादिचतुर्थी त्रिष्टुपं
त्रं तु जागतं तत्सवितुर्नवगायत्रमाद्यानुष्टुवच्छदशात्रिः पार्जन्यमुपाद्यास्ति सौजगल्यजपात्यानुष्टुबळिस्थापंचपा
थिवमानुष्टुभं प्रसन्नाजेष्टौ वारुणमिंद्राग्नीषकैः दाममानुष्टुभं विराट्पूर्वतं प्रवोनवैवयामरुन्मारुतमतिजागतैर्बाह्व
स्पत्यो भरद्वाजः षष्ठं मंडलमपश्यत्स्वह्यमेससोना ॥ १ ॥

मंडलं ।

अनु. ५

॥ २३ ॥

॥

॥

॥ हरिःओम् ॥ (५१५७) ऋतस्यगोपावधि तिष्ठथोरथं सत्यधर्माणापरमेव्योमनि । यमत्रमित्रावरुणावथोयुव
 तसैष्टिर्मधुमत्पिन्वतेदिवः । सञ्जाजोवस्यभुवनस्यराजथोमित्रावरुणाविदथेस्वर्हशा । वृष्टिंवारथोऽमृतत्व
 मीमहेद्यावापृथिवीविवरंतिन्यवः ॥ सञ्जाजोऽवृषभादिवस्पतीपृथिव्यामित्रावरुणाविवर्षणी । चित्रेभिर्ऋत्रैरुप
 तिष्ठथोरवंद्यां वर्षथोऽसुरस्यमायया ॥ मायावामित्रावरुणादिविश्रितासूर्योज्योतिश्चरतिचित्रमायुधं । तमञ्जेण
 वृष्ट्यागूहथोदिविपर्जन्यद्रुप्सामधुमंतऽईरते ॥ रथंयुंजतेमरुतःशुभेसुखंशूरोनमित्रावरुणागविष्टिषु । रजांसिचित्रा
 विचरंतिन्यवोदिवःसञ्जाजापर्यसानऽउक्षतं ॥ वाचंसुमित्रावरुणाविरावतीपर्जन्यश्चित्रावदत्तित्विषीमती । अत्रा
 वसतमरुतःसुमाययाद्यां वर्षयतमरुणामरेपसं ॥ धर्मेणामित्रावरुणाविपश्चितात्रतारक्षथेऽसुरस्यमायया । ऋतेन
 विभ्रंभुवनंविराजथःसूर्यमाधत्थोदिविचित्र्यंथं ॥ १ ॥ (५१५८) वरुणवोरिशादंसमचाभिर्त्रंहवामहे । परित्र
 जेवबाह्वोर्जगन्वासास्वर्णरं ॥ तावाहवासुचेतुनाप्रयंतमस्माऽअर्चते । शेवंहिजार्थवाविश्वसुक्षासुजोगुवे ॥ यन्ननम
 इयांगतिमित्रस्ययायांपुथा । अस्यप्रियस्यशर्मण्यहिंसानस्यसश्चिरे ॥ युवाभ्यामित्रावरुणोपमर्धेयामचा । यद्भुक्षये

(५१५७) ऋतस्यगोपावधिति सप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोर्चनानामित्रावरुणौजगती । (५१५८) वरुणवद्वतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यार्चनाना
 मित्रावरुणावनुष्टुबंत्सापंक्तिः ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ४

॥ २४ ॥

म॒घोनां॑स्तो॒त्रुणां॑ च॒स्पृध॑से ॥ आ॒नो॑मि॒त्रसु॒दीति॑भिर्वरु॒णश्च॒सध॒त्यऽआ । स्व॑क्षये॒म॒घोनां॑स॒खीनां॑च॒बृध॑से ॥ यु॒वंनो॑येषु॒व
रु॒णक्ष॑त्रं॒बृह॑र्च॒विभु॑थः । ए॒रुणो॑वा॒जसा॑ते॒यच्छु॑तं॒राये॑ऽस्व॒स्तये॑ ॥ २ ॥ (५।५।९) य॒श्चि॒केत्स॑स॒क्रतु॑र्दे॒वत्रा॑स॒ब्रवी॑तुनः । सु॒तंसो॑मं॒नहृ॑स्ति
वा॒व॒न॒ते॒गिरः॑ ॥ ता॒हि॒श्रे॒ष्ठव॑र्च॒सारा॑जा॒नादी॑र्ध॒श्रु॒त्तमा॑ । ता॒सत्प॑तीऽ॒क्रता॑वृ॒धऽक्र॒तावा॑ना॒जने॑जने ॥ ता॒वा॒मिया॑नो॒वसे॑पू
र्वाऽ॒र॒प॒ब्रु॒वे॒सर्वा॑ । स्व॒र्थासः॑ सु॒चे॒तु॒नावा॑जाँऽअ॒भिप्र॑दा॒वने॑ ॥ मि॒त्रोऽ॒धं॒हो॒श्चि॒दा॒दु रु॑क्षया॒यगा॑तु॒व॒नते॑ ॥ ता॒वा॒मिया॑नो॒वसे॑पू
तः सु॒मति॑र॒स्तिवि॑ध॒तः+ । व॒यंमि॒त्रस्य॑व॒सि॒स्याम॑स॒प्रथ॑स्तमे । अ॒नेह॑स॒स्त्वो॒तथः॑ स॒त्राव॑रु॒णशे॑षसः ॥ मि॒त्रस्य॑हि॒प्रतूर्ध्वं
श्रुः स॑र्च॒नय॑थः । मा॒म॒घो॒नःप॑रि॒ख्यतं॑मोऽअ॒स्माक॑मृ॒षीणां॑गो॒पीथे॑न॒ऽउ॒रु॒ष्यतं॑ ॥ ३ ॥ (५।५।१०) आ॒चि॒कितान॑सु
ऋ॒तु॒पं॒स्व॒र्ण॒धा॒यि॒दर्श॑तं+ । वरु॒णाय॑ऽ॒क्रत॑पे॒शसे॑द॒धी॒तप्र॑य॒सेम॑हे+ ॥ ता॒हि॒क्षत्र॑म॒विहु॑तं॒सु॒म्यग॑सु॒य॒र्था॑मा॒शाते॑ । अ॒ध॒त्र॒ते॒व
का॒व्यायु॑वं॒दक्ष॑स्य॒पूभि॑र॒श्रु॒ता । नि॒के॒तु॒ना॒जना॑नां॒चि॒के॒थे॒पू॒तद॑क्षसा ॥ रा॒तह॑व्यस्यसु॒ष्टुति॑दु॒ष्ट॒कस्तो॑र्म॒मना॑महे ॥ अ॒ध्या॒हि
(५।५।९) य॒श्चि॒के॒ते॒ति॒प॒हृ॒च॒स्य॒रू॒क॒स्यात्रे॒यो॒रा॒तह॑व्योमि॒त्राव॑रु॒णाव॑सु॒बुव॑त्यापं॒क्तिः । (५।५।१०) आ॒चि॒किताने॑ति॒प॒हृ॒च॒स्य

मंडलं ५

अनु. ५

॥ २४ ॥

नावरपृथ्वत्क्षरं त्रियामभिः ॥ आयद्धामीयचक्षसाभिन्नव्यंचसर्यः । व्यचिषेवहुपाव्येयतेमहिस्वराज्ये ॥ ४ ॥
 (५।५।११) बळिस्थार्देवनिष्कृतमार्दिल्यायजतंवृहत् । वरुणमित्रार्थमन्वर्षेषुंक्षत्रमाशाथे ॥ आयद्योनिं हिरण्ययं
 वरुणमित्रसदंथः । धृतरार्चर्षणीनायंतं सुन्नारिशादसा ॥ विश्वे हि विश्वे देवसो वरुणो मित्रोऽर्थमा । व्रतापदेवसश्चि
 रेयांति मर्त्यैरिषः+ ॥ ते हि सत्याऽऋतसृशऽऋतावानोजने जने । सुनीथासः सुदानवो होश्चिदुरुचक्रयः ॥ कोनुवांमि
 त्रास्तुलो वरुणो वातनूना । तत्सुवामेपते मतिरत्रिभ्यऽएपते मतिः+ ॥ ५ ॥ (५।५।१२) प्रवो मित्रार्थगायतवरुणा
 यविपागिरा । महिक्षत्रावृतंवृहत्+ ॥ सन्नाज्याघृतयोनी मित्रश्चोभावरुणश्च । देवादेवेषु प्रशस्ता+ ॥ तानः शकंपा
 र्थिवस्य महोरायो दिव्यस्य । महिं वां क्षत्रं देवेषु ॥ ऋतं मते न स पते पिरं दक्षमाशाते । अद्ब्रह्मदेवो वधते ॥ बृष्टिद्यो वारीत्या
 पेपस्पतीदानुमत्याः । बृहंतं गतं माशाते ॥ ६ ॥ (५।५।१३) त्रीरोचुनावरुणत्रिंऽरुतद्यन्त्रीणि मित्रधारयथोरजांसि । वा
 ब्रुधानावमर्तिक्षुत्रियस्यानुन्नतरं क्षमाणवज्रुर्धं+ ॥ इरावतीर्वरुणधेनवो वां मधुमद्भ्रांसि धवो मित्रदुहे । त्रयस्तस्युर्वुष
 भासस्ति सुणां धिपर्णानारंतो धाविद्युमंतः ॥ प्रातर्देवीमर्दिंति जोहवीमि मध्यांदिं नुऽउर्दितासूर्यस्य । राये मित्रावरुणा

(५।५।११) बळिस्थार्देवेति पंचसूर्यसूक्तस्यात्रेयोजतो मित्रावरुणावनुष्टुप् । (५।५।१२) प्रवो मित्रार्थेति पंचसूर्यसूक्तस्यात्रेयो
 यजतो मित्रावरुणौ गायत्री । (५।५।१३) त्रीरोचनेति चतुर्कचस्य सूक्तस्यात्रेयसूचक्रिर्मित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २५ ॥

सर्वतातेल्लोकायुतनयायुथंयोः ॥ चाधृतरारजसोरोचनस्योतादित्यादिव्यापार्थिवस्य । नवादिवाऽअमृताऽआमि
नंतित्रतानिमित्रावरुणाध्रुवाणि ॥ ७ ॥ (५।५।१४) पुरुरुणाचिद्धस्यवौनूनंवावरुण । मित्रवंसिवासुमतिं ॥
तावांसम्यग्दुह्वाणेषमइयामध्वसि । व्यतेरुद्रास्याम ॥ प्रातंनोरुद्राप्रायुभिरुतत्रायेथांसुत्रान्ना । तुर्यामदस्युन्तू
भिः ॥ साकस्यास्तुतकतूयुधंभुजेमालुवृभिः । माशेषसामातनसा ॥ ८ ॥ (५।५।१५) आनोःगंतंरियादसावरुण
मित्रबर्हणा । उपेसंचारुमध्वरं ॥ विश्वस्यहिप्रचेतसावरुणमित्रराजथः । ईशानापिप्यतंधियः ॥ उपनःसुतमागत्
वरुणमित्रदाशुषः । अस्यसोमस्यपीतये ॥ ९ ॥ (५।५।१६) आमित्रेवरुणेवयंगीभिर्दुहोऽअत्रिवत् । निवर्हिषि
सदतंसोमपीतये ॥ व्रतेनस्थोभ्रुवर्धेमाधर्मणायातयर्जना । निवर्हिषिं ॥ मित्रश्चनोवरुणश्चजुषेतायुशमिष्टये । निवर्हिषि
इहत्यापुरुभृतमापुरुदंसांसिविभ्रता । वरस्यायाम्यधिगृह्णुवेतुविष्टमामुजे ॥ ईमान्यद्गृपुषेवपुशुंकरथस्ययेमशुः । पर्य
(५।५।१४) पुरुरुणेतिचतुर्कचससूक्त्वात्रेयवरुचक्रिमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१५) आनोःगंतमितिवृचससूक्त्वात्रेयोवा
दुष्टकोमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१६) आमित्रइतिवृचससूक्त्वात्रेयोवाहुष्टकोमित्रावरुणादुष्णिह । (५।६।१) यदद्यस्यइतिदशर्च

मंडलं ५

अनु. ६

॥ २५ ॥

॥ २५ ॥

न्यानाहुषायुगामह्वारजांसिदीयथः ॥ तदुपुवामेनाकृतंविश्वायद्दामनुष्टवे । नानजातावरपसासस्मेवंधुमेयंधुः ॥
आयद्वासुरारथंतिष्ठद्रघुष्यदुंसदा । परैवामरुपावयोधुणावरंतऽआतपः ॥ ११ ॥ युवोरत्रिंश्विकेततिनरासुभ्रेनुचे
तसा । घर्मयद्दामरेपसुंनारुत्वास्त्रासुरण्यति ॥ उग्रोवांककुहोयुयिःशृण्वेयामेपुसंतनिः । यद्दुंदसौभिरश्विनात्रिं
राववर्तति ॥ मध्वंऽऊषुमधूयुवारुद्रासिपक्तिपिप्युषी । यत्समुद्रातिपर्यथःपुक्काःपृक्षोभरंतवां ॥ सत्यमिद्वाऽर्चंऽअश्वि
नायुवामाहुर्मयोभुवा । तायामन्यामहृतमायामन्नामृळ्यत्तमा ॥ इमात्रह्वाणिवर्धनाश्विभ्यांसंतुशंत्तमा । यातक्षो
मरथोऽइवावौचामवहृद्यमः ॥ १२ ॥ (५।६।२) कूषोदेवावश्विनाद्यादिवोमनावसू । तच्छ्रवथोवृपण्वसऽअत्रि
र्वासाविव्वासति ॥ कुहृत्याकुहृदुश्रुतादिविदेवानासत्या । कस्मिन्नार्यतथोजनेकोवांनदीनांसर्वा ॥ कंयाथःकंहग
च्छथःकमच्छांयुंजाथेरथं । कस्यत्रह्वाणिरण्यथोवयंवासुइमसीष्टये ॥ पौरंविच्छुदुमुतंपौरपौरायजिन्वथः । यदीगृ
भीततातयेसिंहमिवद्रुहस्पदे⁺ ॥ प्रच्यवानाज्जुजुरुषोवत्रिमत्कंनमुंचथः । युवायदीकृथःपुनराकाममृण्वेवृध्वः⁺ ॥ १३ ॥
अस्तिहिवामिहस्तोतास्मसिंवांसंहशिथ्रिये । नश्रुतंमऽआगतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ कोवामद्यपुरुणामावन्नेमर्त्यानां ।
कोविप्रोविप्रवाहसाकोयज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ आवांशोरथानयेष्टोयात्वश्विना । पुरुचिदस्युस्तिरऽआंगुपोमत्येव्वा⁺ ॥

(५।६।२) इष्टोदेवावितिदशर्चस्यसूरकत्यात्रेयःपौरोश्विनावलुष्टुप् ।

शमभुवांसधूयुवासाकमस्तुचकृतिः । अर्वाचीनाविचेतसाविभिःश्येनेवदीयतं ॥ अश्विनायजूकहिचिच्छुश्रयातमि
 मंहव । वस्वीरुभुवांसुजःपुंचंति सुवांपृचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतमंरथंवृषणंवसुवाहनं । स्तोतावामश्वि
 नावृषिःस्तोभेनप्रतिभूषतिमाध्वीममश्रुतंहवं ॥ अत्यायातमश्विनातिरोविश्वोऽअहंसना । दद्वाहिरण्यवर्तनीसुभुम्ना
 सिंधुवाहसामाध्वी० ॥ आनोरत्नानिबिभ्रतावश्विनागच्छंतयुवं । रुद्राहिरण्यवर्तनीजुषाणावाजिनीवसमाध्वी० ॥
 सुष्टुभौवांवृषणवसुरथेवाणीच्याहिता । उतर्वाकक्रुहोमगःपृक्षःकृणोतिवापुषोमाध्वी० ॥ बोधिन्मनसारथ्येषिराह्वन
 श्रुता । विभिश्चयवानमश्विनानियाथोऽअद्वयाविनंमाध्वी० ॥ १५ ॥ आर्वांनरामनोयुजोश्वसःप्रुषितस्ववः ।
 वयोवहंतुपीतयेसहसुसन्नोभिरश्विनामाध्वी० ॥ अश्विनावेहगच्छंतनासत्यामविवेनतं । तिरश्चिदर्ययापरिवर्तियातम
 दाभ्यामाध्वी० ॥ अस्मिन्यज्ञेऽअंदाभ्याजरितारंशुभस्पती । अवस्युर्मश्विनायुवंगणंतमुपभूषथोमाध्वी० ॥ अमूदु
 शरुशंत्पशुराग्निरंधाय्यत्विर्यः । अयौजिवांवृषणवसुरथोदद्वावमत्योमाध्वी० ॥ १६ ॥ (५।६।४) आभत्याग्निरु
 षसामनीकमुद्विप्राणांदेवयावाचोऽअशुः । अर्वाचानंरथ्येहयातंपीपिवांसमश्विनाघर्ममच्छ ॥ नसंस्कृतंप्रभिमीतो
 गमिष्ठांतिनूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभित्वेवसागमिष्ठाप्रत्यवर्तंद्वाशुषेशंभविष्ठा ॥ उतायातंसंगेप्रातरहोमभ्यं

दि॒न॒ऽऽदि॒ता॒सूर्य॑स्य । दि॒वा॒न॒क॒म॒व॒सा॒श॒त॒मे॒न॒ने॒दा॒नी॒पी॒ति॒र॒श्वि॒ना॒त॒तान ॥ इ॒दं॒हि॒वा॑प्र॒दि॒वि॒स्थान॒मो॒के॒ऽइ॒मे॒ग॒हा॒ऽअ॒
 श्वि॒ने॒दं॒दुरो॑णं । आ॒नो॑दि॒वो॒र्बृ॒ह॒तः॒प॒र्व॒ता॒दा॒श्र्यो॒या॒त॒मि॒षु॒मूर्ज॑व॒ह॒ता ॥ स॒म॒श्वि॒नो॒र॒व॒सा॒नू॒त॒ने॒न॒म॒यो॒सु॒वा॒सु॒प्र॒णी॒ती॒ग॒मे॒
 म । आ॒नो॑र॒थि॒व॒ह॒त॒मो॒त॒वी॒रा॒ना॒वि॒श्वान्य॒मृ॒ता॒सौ॒भ॒गानि ॥ १७ ॥ (५।६।५) प्रा॒त॒र्या॒वा॒णा॒प्र॒थ॒मा॒र्य॒ज॒ध्वं॒पु॒रा॒गृ॒
 ध्रा॒द॒र॒रु॒पः॒पि॒वा॒तः । प्रा॒त॒हि॒य॒ज्ञ॒म॒श्वि॒ना॒दु॒धा॒ते॒प्र॒शंस॑ति॒कु॒व॒र्यः॒पूर्व॑भा॒र्जः ॥ प्रा॒त॒र्ये॒ज॒ध्व॒म॒श्वि॒ना॒हि॒नो॒त॒न॒सा॒य॒म॒स्ति॒दे॒
 व॒या॒ऽअ॒जु॒ष्टं । उ॒ता॒न्यो॒ऽअ॒स॒द्य॒ज॒ते॒वि॒चा॒वः॒पूर्वः॒पूर्वो॑य॒ज॒मा॒नो॒व॒नी॒यान् ॥ हि॒र॒ण्य॒त्व॒ज्ज॒धु॒व॒णो॑घृ॒त॒स्तुः॒पृ॒क्षो॒व॒हृ॒शार॑थो
 व॒र्त॒ते॒वां । म॒नो॑ज॒वा॒ऽअ॒श्वि॒ना॒वा॒त॒रं॒दु॒ह्ये॒ना॒ति॒या॒थो॒दु॒रि॒ता॒नि॒वि॒श्वान् ॥ यो॒भू॒थि॒ष्टं॒ना॒स॒त्या॒भ्यां॒वि॒वेषु॑च॒नि॒ष्टं॒पि॒त्वो॒र॒र॒ते॒
 वि॒भा॒गे । स॒तो॒क॒म॒स्य॒पी॒प॒र॒च्छ॒र्मी॒भिर॑भूर्ध्व॒भा॒सुः॒स॒दु॒मि॒त्तु॒र्यात् ॥ स॒म॒श्वि॒नो॒ ॥ १८ ॥ (५।६।६) अ॒श्वि॒नू॒वे॒
 ह॒र्ग॒च्छ॒तं॒ना॒स॒त्या॒मा॒वि॒धे॒न॒तं । हुं॒सा॒वि॒व॒प॒त॒त॒मा॒सु॒तो॑ऽऽ॒र्ष॒ ॥ अ॒श्वि॒ना॒ह॒रि॒णा॒वि॒व॒गौ॒रा॒वि॒वा॒नू॒य॒व॑सं । हुं॒सा॒वि॒व॒ ॥ ॥
 अ॒श्वि॒ना॒वा॒जि॒नी॒व॒सू॒जु॒पे॒थां॒य॒ज्ञ॒मि॒ष्टये॑ । हुं॒सा॒वि॒व॒ ॥ अ॒त्रि॒र्ष॒द्वाम॒व॒रो॒ह॒न्म॒वी॒स॒म॒जो॒ह॒वी॒त्रा॒ध॒मा॒ने॒व॒योषा॑ । इ॒ये॒न॒स्य॑
 चि॒ज्ज॒व॒सा॒नू॒त॒ने॒ना॒र्ग॒च्छ॒त॒म॒श्वि॒ना॒श॒त॒मे॒न ॥ १९ ॥ वि॒र्जि॒ही॒ष्व॒न॒स्प॒ते॒यो॒निः॒सू॒र्य॑त्या॒ऽइ॒व । श्रु॒त॒मे॒ऽअ॒श्वि॒ना॒ह॒र्व॒सु॒

(५।६।५) प्रा॒त॒र्या॒वा॒णे॒ति॒प॒च॒र्य॒सू॒क्त्य॒मौ॒मो॒त्रि॒र॒श्वि॒नौ॒त्रि॒ष्टुप् । (५।६।६) अ॒श्वि॒ना॒वि॒ति॒न॒व॒र्य॒सू॒क्त्या॒त्रे॒यः॒स॒प्र॒व॒त्रि॒
 र॒श्वि॒ना॒व॒तु॒ष्टुप्॒आ॒द्या॒स्ति॒स्र॒उ॒ष्णि॒ह॒श्च॒तु॒र्थां॒त्रि॒ष्टुप् (पंच॒म्या॒दि॒पंच॒ग॒र्भ॒स्त्रा॒वि॒ण्य॒उ॒प॒नि॒प॒दः) ।

सर्वध्विचसुचतं ॥ भीतायनाधमानायुःऋषयेसुसर्वधये । मायाभिरश्विनायुवंबुधसंचविचाचथः ॥ यथावातःपुष्करि
 णीसमिगयतिसर्वतः । एवातेगर्भेऽएजतुनिरैतुदशमास्यः । यथावातोयथावनंयथासमद्रुऽएजति । एवात्वंदशमास्य
 सहावैहिरायुणा ॥ दशमासान्छशयानःकुमारोऽअधिमातरि । निरैतुजीवोऽअक्षतोजीवोजीवंत्याऽअधि ॥ २० ॥
 (५।६।७) महेनोऽअद्यवौधयोधोरोधेद्विविर्मती । यथाचिन्नोऽअबोधयःसत्यश्रवसिवाय्येसुजतिऽअश्वसूतते ॥ यासु
 सहीयसिसत्यः ॥ अभियेत्वाविभावरिस्तोमैर्गणंतिवह्यः । मधैर्मधोनिसुश्रियोदामन्वतःसुरातयःसुजतिः ॥ योव्यौच्छः
 छितैगणाऽइमेछदर्थतिमघत्तये । परिचिद्धष्टयोद्धुदत्तोराधोऽअहयंसुजतिः ॥ २१ ॥ ऐषुधावीरवद्यशऽउषोमघो
 निसरिषु । येनोराधांस्यह्यामघवानोऽअरसतसुजाः ॥ तेभ्योद्युम्बंहद्यशऽउषोमघोन्यावह । येनोराधांस्यभ्यांग
 व्याभजतसरयुःसुजाः ॥ एतनोगोमतीरिपुऽआवहाडुहितदिवः । साकसूर्यस्यरदिमभिःशुकैःशोचस्त्रिभिःसुजाः ॥
 व्युच्छाडुहितदिवोमाचिरंतनुथाऽअर्पः । नेत्वास्तेनंयथारिपुंतपातिसूरोऽअर्चिषासुजाः ॥ एतावद्वेदुषस्त्वभूयोवादा
 पुमहसि । यास्तोतृभ्योविभावर्युच्छंतीनप्रमीर्यसेसुजाः ॥ २२ ॥ (५।६।८) द्युतधामानंबृहतीमूतेनऽऋतावरीमरुणस्तु
 (५।६।७) महेनइतिदशर्षस्यसूक्त्यात्रेयःसत्यश्रवाऽपाःगंकिः । (५।६।८) द्युतधामानमितिषडुचस्यसूक्त्यात्रेयःसत्यश्रवाऽषास्त्रिदुम् ।

विभ्रती । देवीमुपसंस्वरावहंतीप्रतिप्रसोमतिभिर्जरते ॥ एपाजनं दर्शतावोधयतीसुगान्पथः कृण्वतीयात्यग्रे । बृह
 द्द्रथा बृहती विश्वमिन्वोषाज्योतिर्यच्छत्यग्रेऽह्ना ॥ एषागोभिरुणेभिर्युजानासंधतीरधिमाप्रयुचक्रे । पथोरदंतीसुवि
 तार्यदेवीपुरुष्टुताविश्ववाराविभ्रति ॥ एषाव्येनीभवतिद्विवर्हाऽआविष्कृत्वानातन्वंपुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वैतिसा
 धुप्रजानतीवनदिशौमिनाति ॥ एपाशुञ्चानतन्वोविद्वानोर्ध्ववस्त्रातीहृशयेनोऽअस्थात् । अपद्वेयोवार्धमानातमांस्युपा
 द्विवोदुहित्वाज्योतिषागात् ॥ एषाप्रतीचीदुहितादिवोनन्योपैवभृद्रानिरिणीतेऽअप्सः । व्यूर्ण्वतीद्राशुपेवार्योणिपुन
 ज्योतिर्युवतिः पूर्वार्थाकः ॥ २३ ॥ (५।६।९) युंजतेमनंऽलुतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोविपश्चितः । विहोत्रादधेवयु
 नाविदेकऽइन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः ॥ विश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकृविःप्रासावीङ्गद्रंष्ट्विपदेचतुष्पदे । विनाकमख्य
 त्सवितारोण्योर्नुप्रयाणमुषसोविराजति ॥ यस्यप्रयाणमन्वन्यऽइष्टयुर्देवादेवस्यमहिमानमोजसा । यःपार्थिवानिवि
 ममेसऽएतेशोरजांसिदेवःसवितामहित्वना ॥ इतर्यासिसवितस्त्रीणिरोचनोतसूर्धस्यरश्मिभिःसमुच्यसि । इतरा
 त्रीमुभयतःपरीयसऽइतमित्रोभवसिदेवुधर्मभिः ॥ इतेशिपेप्रसवस्यत्वमेकऽइदुतपपाभवसिदेवयामभिः । इतेदंवि
 श्वंसुर्वनंविराजसिद्यावाश्वस्तेसवितुःस्तोममानशे ॥ २४ ॥ (५।६।१०) तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं । श्रे

(५।६।९) युजतेमनइतिपंचर्षसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःसविताजगती । (५।६।१०) तत्सवितुरितिनवर्षसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वः

ऋक्सं.

अ.४ अ. ४

॥ २८ ॥

सर्वधातंमुंभगस्यधीमहि ॥ अस्य हि स्वयं शस्त्रं सवितुः कञ्चन प्रियं । नमिनंति स्वराज्यं ॥ सहिरलानि दाशुषे सुवा
तिसवितुः सवितुः । तं भागं चित्रभीमहे ॥ अद्यानो देवसचितः प्रजावत्सावीः सौभगं । परादुःस्वम्यं सुव ॥ विश्वानि देव
हि ॥ आविश्वदेवं सत्यं तिसृकैरुद्यावृणीमहे । यद्भ्रंरतन्नऽआसुव ॥ २५ ॥ अनागसोऽदितये देवस्य सवितुः सवे ॥ विश्वानि देव
देवः सविता ॥ यद्भ्रमा विश्वजातान्याश्रावयति श्लोकैः ॥ यद्भ्रमेऽष्टभेऽअहनी पुरऽएत्यप्रयुच्छन् ॥ २६ ॥ (५।६।११) अच्चा
वदत्तवसंगीभिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विनास । कर्निकदद्वृषभोजीरदानुरेतो दधात्योषधीषुगर्भं ॥ स्वाधी
तिरक्षसो विश्वं विभायु भुवनं महावधात् । उतानागाऽईषते वृष्यावितो यत्पर्जन्यः स्तनयन्हंति दुःकृतः ॥ विवृक्षान्हंत्युतहं
र्षोऽअभिक्षिपन्नाविर्दुतां कृणुते वर्ष्योऽई अहं । दूरात्सिंहस्य स्तनथाऽउर्ध्वं रते यत्पर्जन्यः कृणुते वर्ष्योऽनर्भः ॥ प्रवाता
वांति पतयंति विद्युत्स उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः । इरा विश्वस्यै भुवनाय जायते यत्पर्जन्यः पृथिवीरेत सार्वति ॥ यस्य ब्र
नो बुद्धिं मरुतो ररीध्वं प्रपिन्वत वृष्णोऽअर्धस्य धाराः । अर्वाङ्घ्रिते नस्तनयि बुने ह्यपो निषिचन्नसुरः पितानः ॥ अभिक्रद
सविता गायत्री आद्यानुष्टुप् । (५।६।११) अच्चावदेति दशर्चस्य सूक्तस्य भौमोऽत्रिः पर्जन्यस्य द्विषुः पृथिवीयादिति सौजगल्यो नवम्यनुष्टुप् ।

मंडलं. ५

अनु. ६

॥ २८ ॥

स्तनयुगर्भमाधाऽउदुन्वतापरिदीयारथेन । इति सुकर्षवित्यं चंसमाभवंतूहृतौनिपादाः ॥ महातंकोशमुदचानि
 षिचस्यंदांकल्याविषिताःपुरस्तात् । घृतेनद्यावापृथिवीव्युंधिसुप्राणंभवत्वह्याभ्यः ॥ यत्पर्जन्यकनिकदत्स्तनय
 न्हंसिदुष्कृतः । प्रतीदंविश्वंमोदतेयकिंचपृथिव्यामाधि ॥ अर्षवर्षमुदुष्पृभायाकृध्वान्ययेतुवाऽर्ष । अर्जीजन
 ऽओषधीर्भोजनायुकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां ॥ २८ ॥ (५।६।१२) बळित्यापर्वतानांखिद्रंविभर्षिपृथिवि ।
 प्रयाभूमिप्रवत्वतिमुह्नाजिनोर्षिमहिनि ॥ स्तोमांसस्त्वाविचारिणिप्रतिष्टोभंल्यकुभिः । प्रयावाजंनहेर्षतंपेरुमस्यस्यर्जु
 नि ॥ इह्वाचिद्यावनस्पतीन्क्षमयादर्धव्योजसा । यत्तेऽअश्वस्यविद्युतोदिवोवर्षतिवृष्टयः ॥ २९ ॥ (परिशिष्टं ॥
 वर्षतुतेविभावरिदिवोऽअश्वस्यविद्युतः । रोहंतुसर्वबीजान्यवब्रह्माद्वियोजहि ॥) (५।६।१३) प्रसृष्याजेवृहर्दर्चा
 गभीरंब्रह्मप्रियंवरुणायश्रुताय । वियोजयानंशमितेवचमोपस्तिरेपृथिवीसूर्याय ॥ वनेषुव्यंश्रुतिक्षंततानवाजमर्वत्सु
 पर्यऽउस्त्रियासु । हृत्सुकृतुंवरुणोऽअस्वभूमिदिविसूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ नीचीनवारंवरुणःकर्वधंप्रसंसर्जरोदसीऽ
 अंतरिक्षं । तेनविश्वस्यमुवनस्यराजायवंनष्टुष्टिव्युनत्तिभूमं ॥ उनत्तिभूमिपृथिवीमुतघांयदादुग्धंवरुणोवध्यादित् ।
 समन्त्रेणवसतपर्वतासस्ताविपीयंतःश्रथयंतवीराः ॥ इमाम्ब्यासुरस्यश्रुतस्यमूर्हीमायांवरुणस्यप्रवोचं । मानेनेवतस्थि

(५।६।१२) बळित्येतिष्टचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपृथिव्यनुष्टुप् । (५।६।१३) प्रसृष्याजइत्यष्टचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्वरुणखिष्टुप् ।

वोऽभ्रं तरिक्षे वियोमेषु थिर्वीसूर्येण ॥ ३० ॥ इमामनुकृत्रितमस्य मायां महीदेवस्य नकिरादर्धर्ष । एक्यदुद्गानपुणं त्ये
 नीरासिंचंतीरुवनयः समुद्रं ॥ अर्यम्यं रुणमिथं वासस्वाथं वासदुमिद्भ्रार्तरं वा । वेशं वानित्यं वरुणारणं वायत्सीमाने
 श्चक्रुमाशिश्नस्तत् ॥ कितवामोथिरेरिपुर्नदीवियद्वाघांगयमतयन्नविद्म । सर्वाताविष्यं शिथिरेव देवाधातिस्यामव
 रुणप्रियासः ॥ ३१ ॥ (५१६११३) इंद्राग्नीयमवथऽसुभन्वाजेषुमर्त्ये । इह्वाचित्तमभेदतिद्युन्नावाणीरिवन्नितः ॥
 यापृत्तनासुदुःखायानाजेषुशस्य्या । यापंचर्षणीरशीन्द्राग्नीताहवामहे ॥ तयो रिरदं नृत्तं बलिगमादिद्युन्मघो
 नोः । प्रतिदुणः स्योर्गवांवृत्रघ्नऽएषते ॥ तावामेषेथानामिन्द्राग्नीहवामहे । पतीतुरस्यराधसो विद्वांसो गिर्वणस्त
 मा ॥ तावृधंतावनुद्युन्मर्तीयदेवावदभा । अहंताचित्पुरोदधेशेव देवावर्षते ॥ एवं द्राग्निभ्यामहाविह्व्यं शब्धं घृतं नपू
 तमद्भिः । तासुरिपुश्रवोवृहद्भ्रविं गणत्सुदिधृतमिपंगणत्सुदिधृतं ॥ ३२ ॥ (५१६११५) प्रवोमहेमतयोयंतुविष्णा
 वेमरुत्वते गिरिजाऽएवयामरुत् । प्रशर्धीयप्रयज्यवेसुखादयैतवसेभंदिष्टयेधुनित्रतायशवंसे ॥ प्रयेजातामहिनायेच
 नुस्वयंप्रविज्ञानं ब्रुवतऽएवयामरुत् । कल्यातद्वोमरुतोनाधुपेशवोदानामह्लातदेषामधृष्टासोनाद्रयः ॥ प्रयेदिवोबृह
 (५१६११४) इंद्राग्नीयमितिपदुचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिन्द्राभ्यनुपुअंलाविराद्रपूर्वापंचयुत्तरावा । (५१६११५) प्रवोमहइतिन-
 वर्चस्यसूक्तस्यत्रयेयएवयामरुन्मरुतोतिजगती ।

तःशृण्विं गिरासुच्छकानःसुभ्यऽएवयामरुत् । नयेपामिरीमधश्चऽइष्टऽआँऽअग्रयो नस्वर्विद्युतःप्रस्यंद्रासोद्युनीनां ॥
 सचक्रमे महतो निरुरुक्रमःसमानस्मात्सदसऽएवयामरुत् । अदायुक्तमनास्वादधिष्णुभिविष्वधसोविमहसो जिगति
 शेवृधोद्युभिः ॥ स्वनो नवोमवात्रेजयद्वृषालेपोययिस्तविषऽएवयामरुत् । येनासहैतऽकंजतस्वरोचिपःस्थारःस्मानोहिर
 ण्यास्वायुधासऽइष्मिर्णः ॥ ३३ ॥ अपारोवोमिमावृच्छशवसरत्वेपशवौवलेवयामरुत् । स्थातरोहिप्रसितौ
 संहृष्टिस्थनतेनऽवरुथ्यतानिदःशुक्रांसोनाग्रयः ॥ तेऽब्राह्मःसुमेखाऽअग्रयोथानुविद्युन्नाऽअवंवेवयामरुत् । द्वी
 र्धपथुप्रथेसन्नपार्थिवंयेपामज्मेष्वामहःशर्धास्यद्वुतैनसां ॥ अद्वेपोनोमरुतोऽगानुमेतनश्रोताहवर्जरिपुरेवयामरुत् ॥
 विष्णोर्मिहःसमन्यवोयुयोतनुस्सद्रथ्योऽनदंसनापद्वेपांसिसन्तः ॥ गंतानोयुनेयन्त्रियाःसशमिश्रोताहवमरुक्षऽएव
 यामरुत् । ज्येष्ठारो नपर्वतासोव्योमनियं तस्यप्रचेतसःस्वातदुधतेवोनिदः ॥ ३४ ॥ (इत्यात्रेयंपंचममंडलंसमाप्तम् ॥
 अत्रसूक्तानि ८७) ॥ ३५ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥ हिरण्यवर्णाहिरिणीसुवर्णैरजतच्छजं । चंद्रां हिरण्मयीलक्ष्मीजातवे
 दोमऽआवह ॥ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । अयं हिरण्यविदेयंगामध्वंपुरुयानुहं ॥ अश्वपुर्वारंथमध्यां
 हृस्तिनादप्रमोदिनीं । अथिदेवीमुपहृये श्रीमीदेवीसुपतां । क्रांसोस्मितां हिरण्यग्राकारामाद्रज्वलतीं तस्मात्पर्यंती ।
 पुद्गे स्थितापुन्नवर्णतामिहोपहृये अथि ॥ चंद्रां प्रभासां यशसां च लतीं अथिलोके देवशुष्टामुद्रारां । तांपुद्गिनीमीं शरणम् ॥

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ४

॥ ३० ॥

प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोर्धिजातो वनस्पतिस्तव कुशोथविवः । तस्य फलानितपसानु
दंतुमायातरायाश्च ब्राह्म्याऽअलक्ष्मीः ॥ उपेतुमां देवसखः क्रीतिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोऽस्मिराष्टेऽस्मिन्कीर्तिमृच्छिदुदातु
मे ॥ ध्रुत्पिपासामलं ज्येष्ठामलक्ष्मीं न शयाम्यहं । अर्धुतिमसमृद्धिं च सर्वानिर्णुं दमे गृहत् ॥ गंधकुरां दुराधर्षानित्यनु
ष्टां करीरिणीं । ईश्वरीं तव भूतानां तामिहोपहये अथ ॥ मनसः कामाकूतिवाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमज्ञस्यम
यिथीः श्रयतां यशः ॥ २ ॥ कर्दमेन प्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । अथैवासर्यमेकलेमातरं पद्ममालिनीं । आपः स्रजंतु
स्त्रिाघानि चिह्नीं तव समेगहे । निचंदेयीं मातरं अथैवासर्यमेकले ॥ आर्द्रां पुष्करिणीं युष्टिसुवर्णाहेममालिनीं । सूर्याहि
रणमयीं लक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ आर्द्रां युः करिणीं युष्टिपिगलां पद्ममालिनीं । चंद्राहिरण्यं प्रभृतं गावोऽस्योऽश्वान्विदेयं पुरुषानुहं ॥ ३ ॥ यः शु
ह ॥ तामऽआवह जातवेदो लक्ष्मीमनं पगामिनीं । सूर्यं च दशर्चं च श्रीं कामः सततं जपेत् ॥ पद्मानने पद्मऽरूपज्ञाक्षीपद्मसंभवे ।
चिः प्रयतो भूत्वा जुहुयां दाज्यमन्वहं । सूर्यं च दशर्चं च श्रीं कामः सततं जपेत् ॥ पद्मानने पद्मऽरूपज्ञाक्षीपद्मसंभवे ।
तन्मे भुजासि पद्माक्षीये न सौख्यं लभाम्यहं ॥ अश्वदारीं गोदुयी धनदारीं महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे ॥
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलाय त्राक्षि । विश्वप्रिये विश्वमनोनुकले त्वपादपद्मं मयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रध
नं धान्यं हस्त्यश्वादिगवैरथ । प्रजानां भवसीमा त्वाऽआयुर्भक्तकरोतु मे ॥ धनमग्निर्धनं वायुर्धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिंद्रो बृ

मंडलं ६

अनु. ६

॥ ३० ॥

हृस्पतिर्वरुणं धनमस्तुते ॥ धेनेतेयसोभं विवसोभं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः ॥ नक्रोधो न
 च मात्सर्यं न लोभो न शोभा मतिः । भवति कृतं पुण्यानां भूकानां श्रीसूक्तं जपेत् ॥ सरसि जनि लये सरोजहृस्ते घवलतरा
 च मात्सर्यं न लोभो न शोभा मतिः ॥ विष्णुपुत्रोक्षमां देवो माथर्वी माधवप्र
 शुक्रगंधमात्यशोभे । भगवति हरि वल्लभे मनो ज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यं । तत्रो लक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥ ४ ॥
 यां । लक्ष्मीं प्रियसखीं देवीं नमाम्यर्च्युतु वल्लभां ॥ महालक्ष्मी च विद्महे विष्णुपुत्री च धीमहि । त्वं सर्वप्रथमकृणो दुष्टरीतु
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमा विधाच्छोभमानं महीयते । धान्यं धनं पुत्रं बहु पुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः । त्वं सर्वप्रथमकृणो दुष्टरीतु
 इति परिशिष्टं ॥ ६ ॥ (६।१।१) त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनो तास्या धियोऽ अभवोदस्महोता । धान्यं धनं पुत्रं बहु पुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः । त्वं सर्वप्रथमकृणो दुष्टरीतु
 सहो विश्वस्मै सहसे सहस्रै ॥ अथाहोतान्यसीदोय जीयानि कस्पदऽ इपयन्नीज्युः सन् । तंत्वानरः प्रथमं देवयंतो विश्वहा
 चितयंतोऽ अनुगमन् ॥ द्युते वयंतं बहु भिर्वसव्यैऽ स्वैरयिं जागवांसोऽ अनुगमन् । रुयंतमग्निं दशंतं वृहंतं वपावंतं विश्वहा
 दीदृवांसं ॥ पदं देवं सानमसाव्यंतः श्रवस्ववः श्रवऽ आपन्नमृक्तं । नामानि चिद्विधेरेयज्ञिया निभूद्रायो तैरणयंतं सहं
 द्यौ ॥ त्वावर्धति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायऽ उभयां सोजनां । त्वंत्राता तरेणे चेत्यो भूः पिता माता सद्रुमिन्मानुपाणा
 ॥ ३५ ॥ सपर्येण्युः सप्रियो विद्वंश्च भृग्विहोतां मद्रो निरपसादाय जीयान् । तंत्वान्यं दमुऽ आदीदृवांसमुपंजुवाधो नमंसा

भारद्वाजे पद्ये महले पडनुवाकाः । (६।१।१) त्वह्यग्ने इति त्रयोदश्वस्य सूक्तस्य त्रैहस्पत्यो भरद्वाजो मिक्षिष्टुप् ।

सदेम ॥ तंत्वाव्यंसुद्योऽनव्यमशेसुन्नायवऽईमहेदेव्यंतः । त्वंविशोऽअनयोदीद्यानोदिवोऽअग्नेबृहतारोचनेन ॥
 विशांक्रुविंविशपतिशर्धतीनांनितोशनंनृषुभं चर्षणीनां । अतीपणिसिषयंतंपावुंकराजन्तमक्रियजुतरंथीणां ॥ सोऽअ
 नऽईजेशशमेचमर्तोयस्तऽअजुइसमिधोहव्यदाति । यऽआहुतिंपरिवेदानमोभिविंश्वेत्सवामादधतेत्वोतः ॥ अस्मां
 ऽउत्तेमहिमहेविंशेमनयोश्चिरशसमिधोतह्व्यैः । वेदोसूनोसहसोगीभिरुक्थैरतेभद्रायांसुमतौर्यतेम ॥ आयस्ततथरोद
 सीविभासाश्चोभिश्वश्रवस्यंस्तुरुत्रः । बृहद्भिर्वाजैःस्यविरेभिरुक्थैरतेभद्रायांसुमतौर्यतेम ॥ आयस्ततथरोद
 भरितोकायुतनयायपुश्वः । पूर्वीरिषोबृहतीररेऽअघाऽअस्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ नूवदंसोसदुमिद्ध्वस्मे
 जन्वसुतातेऽअस्यां । पूरुणहित्वेपुरुवारसंत्यशेवसुविधतेराजन्तिव ॥ ३६ ॥ इतिचतुर्थ्याष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 अष्टाविंशाध्याये वर्गाः ३६ सूक्तानि २६ ऋचः १७७ ॥ त्यागः ॥ मित्रारुणाभ्या.५० अश्विभ्या.४८ उपस.१६ सवित्र.१४
 पर्जन्याये.१० पृथिव्या.३ वरुणाये.८ इन्द्राग्निभ्या.६ मरुत्भ्य ९ अग्नय.१३ ॥ इतिचतुर्थ्यचतुर्थ्यः ॥
 त्वंह्येकादशानुष्टुभंशक्रथर्तमग्नेऽद्यौयथाहोतहुवेससंपनव्यसामूधानवैश्वानरीयंहिद्विजगत्यतंपृथस्यांत्यान्निष्टु
 बहश्चपुरोवोद्विपदांतयजस्वपमध्वेत्वद्विश्वाग्नायथानुष्टुभंशक्रथर्तमिमसूश्वेकोनवीतहव्यऋषिर्वाजागतंया

नदशम्यास्तृतीयापंचदशैः पञ्चतिशक्यैः षट्पञ्चहत्याउपात्यैः त्वमग्नेष्टाचत्वारिंशद्वायव्यवर्धमानाद्यापथी
 चसप्तविंशत्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वेचाले ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (६।१।२) त्वंहि क्षैतवृद्धशोभे मित्रो न पत्यसे । त्वं विचरणे श्रोत्रसोऽपुष्टिनपुष्यसि ॥ त्वांहिष्मा
 चर्षणयोर्यज्ञेभिर्गीभिरीळते । त्वावाजीयात्यवृकोरजस्तूत्रिंश्वर्चर्षणिः ॥ सजोपस्त्वादित्रोनरोयज्ञस्यकितुमिंधते ।
 यद्धसमानुपोजनः सुन्नायुर्जुह्वेऽर्ध्वरे ॥ ऋधद्यस्तेसूदानं वेधियामर्तः शशमते । ऊतीपवृहतोद्विचोद्विपोऽअहुनत
 रति ॥ समिधायस्तुऽआहुतिनिशित्तिमत्यो नरात् ॥ वयार्धंतसपुष्यतिक्षयमग्नेशतारुपं ॥ १ ॥ न्येपस्तेधूमऽऋण्यति
 द्विषिपच्छुक्रऽआततः । सूरोनहिद्युतात्वं ऋपापावकरोचसे ॥ अधाहिविध्वीज्योसिप्रियोऽऽतिभिः । रुणवः पुरी
 वजूर्यः सुनुर्नत्रययत्यैः ॥ ऋत्वाहिद्रोणेऽअज्यसेशेवाजीनकृत्व्यः । परिजमेवस्वधारद्वोन्योनबूर्यः शिशुः ॥ त्वंल
 च्चिदच्युताग्नेपशुर्नयवसे । धामाह्वयत्तेऽअजरवनावृश्चतिशिक्षसः ॥ वेपिह्यधरोयतामग्नेहोतादमेधियां । समृधोवि
 इपतेकृणुज्जपस्वहृद्व्यमंगिरः ॥ अच्छानोमित्रमहोदेवदेवानग्नेवोचः सुमतिरोदस्योः । व्रीहिस्यस्तिषुक्षितिद्विवोनन्दि

(६।१।२) त्वंहि क्षैतवदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यार्हस्पत्योभ २६ ओऽभिष्टुष्टुवत्याशकरी ।

ऋक्सं.

अ.४अ.५

॥३२॥

षोऽअंहांसिदुरितार्तेमुतार्तेमुतवावसातेरेम ॥ २ ॥ (६।१।३) अग्नेसक्षेपहतपाऽऋतेजाऽऽरुज्योतिर्नशतेदेवयुष्टे ।
यंत्वंमित्रेणवरुणःसजोषोदेवपासित्यजसामर्तमंहः ॥ इजेयुशोभिःशशुमेशमीभिरुधृद्धारायाशयेदेदाश । एवाचनंतय
शसामजुष्टिर्नाहोमतेनशतेनप्रहसिः ॥ सुरोनयस्यहशतिरेपाभीमापदेतिशुचतस्तऽआधीः । हेपस्वतःशुरुधोनायम
कोःकुत्राचिद्रुणोवसतिर्वेजाः+ ॥ तिमंचिदेसमहिवर्षोऽअस्यभसदध्वोनयमसानऽआसा । विजेहमानःपरशुर्न
जिह्वांद्रविर्नद्रावयतिदारुधक्षत् ॥ सऽइदस्तेवप्रतिधादसिष्यन्धिशीतुतेजोयसोनधारो । चित्रंजतिररुतियोऽअ
कोर्वेर्नद्रुपद्वारधुपत्समंहाः ॥ ३ ॥ सऽइरेभोनप्रतिवस्तऽउसाःशोचिपारारपीतिमित्रमहाः । नक्तंयऽइमरुषोयोदि
वानुनमत्योऽअरुषोयोदिवानुन्+ ॥ द्विवोनयस्यविधुतोर्नवीनोद्धृपारुक्षऽओषधीषुनूतोत् । दृणानयोध्रजसापत्सनाय
न्नारोदसीवसुनादंसुपत्नी ॥ धार्योभिर्वायोयुज्येभिरकैर्विद्युशदविद्योत्स्वभिःशुष्मैः । शधौवायोमरुतांतुतक्षऽऋमुर्न
त्वेपोरभसानोऽअद्यौत् ॥ ४ ॥ (६।१।४) यथाहोतमनुपोद्वेवतातायशोभिःसूनोसहसोयजसि । एवानोऽअद्यस
मुनासमानानुशन्नऽऽशतोर्षक्षिदेवान्+ ॥ सनोविभावाचक्षणिर्नवस्तोरुगिर्वदरुवेद्यश्चनोधात् । विश्वायुर्योऽअद्यस
तोमत्येषुपुर्भुम्बूदतिधिज्जातवेदाः ॥ द्यावोनयस्यपनयंत्यभ्रंभासांसिचस्तेसूर्योनशुक्तः । वियऽइनोत्यजरःपावुकोश्च
(६।१।३) अग्नेसक्षेपदेत्यष्टर्वस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजोऽभिखिष्टुर् । (६।१।४) यथाहोतारित्यष्टर्वस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजोऽभि-

मंडलं ६

अनु. १

॥३२॥

स्यचिच्छिद्यथपुर्व्याणि ॥ वृद्धाहिसूनोऽस्यस्रस्रस्रचक्रेऽअग्निर्जनुपाज्मात्रं । सत्वंनऽऊर्जसनऽऊर्जाधाराजैवजेर
 वृकैष्यंतः+ ॥ नितिक्रियोवार्णमन्त्रमत्तिवायुर्नराष्ट्रयत्थैत्यकून् । तुर्यामयस्तऽआदिशामरतीरस्योनहुतःपतंतः
 परिहृत+ ॥ ५ ॥ आसूर्योनभानुमङ्गिरकैरशेततंतथरोदंसीविभासा । चित्रोर्नयत्परितमस्यकःशोचिपापत्मन्नोशिजो
 नदीर्यन् । त्वाहिंमंद्रतममर्कशोकैर्वष्टुमहेमहिन्ःश्रोष्यन्ने । इंदूनव्याशवसादेवतावायुपुंतिराधसानृतमाः ॥ नूनो
 ऽअग्नेवृकेभिःस्वस्तिवेपिरायःपथिभिःपर्ष्यहः । तासूरिभ्योगुणतेरसिसुन्नमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ ६ ॥ (६।१।५)
 हुवेवःसुनुसहसोयुवानुमद्रौघवाचंमतिभिर्यविष्ठं । यऽइन्वतिद्रविणान्निप्रचेताविश्ववाराणिपुरुवारोऽअध्रुक+ ॥ त्वे
 वसूनिपुर्वणीकहेतदौपावस्तोरोरैरयक्षियासः । क्षामैवविश्वामुर्वनानियसिन्ससौभगानिदधिरेपावके+ ॥ त्वंविश्व
 प्रदिवःसीदऽआसुकृत्वार्थीरभवोवार्थीणां । अतऽइनोपिविधुतेचिकित्त्वोव्यानुपजातवेदोवसूनि ॥ योनःसनुत्यो
 ऽअभिदासदग्नेयोऽअंतरोमित्रमहोवनूष्यात् । तमजरेर्भिवृषंभिस्तवस्वैस्तपातपिष्ठतपसातपस्वान् ॥ यस्तैयज्ञेनसमि
 धायऽवकथैर्कभिःसूनोसहसोददाशत् । समत्यैष्वमृतप्रचेतारायाद्युन्नेनश्रवंसाविभाति ॥ सतत्कृधीपितस्त्वूर्यमग्ने
 स्पृधौवाधस्वसहसासहस्वान् । यच्छस्यसेद्युभिर्कोवचोभिस्तजुपस्वजरितुर्घोपिमन्म ॥ अश्यामंतंकार्ममग्नेतवोतीऽ
 क्षिष्टुप् । (६।१।५) हुवेवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवाहैरग्नोभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

अश्यामरुधिरयिवःसुवीरं । अश्यामवाजमभिवाजयंतोरश्यामद्युम्नमजराजरेते ॥७॥ (६।१।६) प्रनव्यसासहसःसुनुम
 च्छायसेनगतुमवऽइच्छमानः । बृश्चद्वनं कृष्णयामंरुशतंवीतीहोतारंदिव्यंजिगति ॥ सःश्वितानस्तन्यतूरोचनस्थाऽ
 अजरोभिर्नानदद्भिर्धविष्ठः । यःपविकःपुरुतमःपुरुणिपथून्यभिरनुयातिभर्वन् ॥ वितेविश्ववातजूतासोऽअग्नेभामा
 सःशुचेशुचयश्चरति । तुविस्त्रक्षासोदिव्यानवगवानवनंतिघृषतारुजंतः ॥ येतेशुक्रासःशुचयःशुचिष्मःक्षांवपतिवि
 षितासोऽअश्वः । अर्धश्मस्तऽउर्वियाविभतियातयमानोऽअधिसानुपृश्रैः ॥ अर्धजिह्वापापतीतिप्रवृष्णोऽगोपुयुधो
 नाशनिःसृजाना । शूरस्येवप्रसितिःक्षातिर्येदुर्वुर्भामोदयतेवनानि ॥ आभानुनापाधिवानिज्रयांसिमहस्तोदस्यघृ
 षतातंतथ । सर्वाद्युस्वापभयासहोभिःसृधौवनुष्यन्वनुषोनिर्जूर्व ॥ सचित्रचित्रचितयंतमसोचित्रक्षत्रचित्रतमंवयो
 धां । चंद्रयिंपुरुवीरंवृहंतंचंद्रचंद्राभिर्गुणतेयुवस्व ॥ ८ ॥ (६।१।७) मूर्धानंदिवोऽअरुतिंपृथिव्यावैश्वानरमतऽ
 आज्ञातमग्निं । क्विसस्वाज्जमतिंथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः+ ॥ नाभियज्ञानांसदंनरयीणामहामाहावमभि
 संनवंत । वैश्वानरंरथ्यमध्वराणीयज्ञस्यकेतुंजनयंतदेवाः+ ॥ त्वद्विप्रोजायतेवाज्यंश्रेत्यङ्गीरासोऽअभिमतिषाहः ।
 वैश्वानरत्वमस्मासुधेहि वसूनिराजन्स्पृहयाध्याणि ॥ त्वांविश्वेऽअमृतजायमानंशिशुंनदेवाऽअभिसनवंते । तवक्रतु
 . (६।१।६) प्रनव्यसेतिसप्तर्चस्यसूक्तसबाहंसलोभ्रद्वाजोऽमिच्छिष्टुप्(६।१।७) मूर्धानमिति सप्तर्चस्यसूक्तसबाहंसलोभ्रद्वाजोवैश्वानर

भिरमृतत्वमायुन्वैश्वानरयपित्रोर्दीदेः ॥ वैश्वानरतवृत्तानिब्रतानिमहान्यथेनकिरादर्घ्यं । यज्ञायमानःपित्रोरूप
 स्येविदःकेतुंवयुनेष्वहौ ॥ वैश्वानरस्यविभितानिचक्षसासानूनिदिवोऽअमृतस्यकेतुना । तस्येदुविश्वामुवनाधिभूर्ध
 निव्याऽईवररुहुःसप्तविष्टुहः ॥ वियोरजांस्यभिमीतसुकृतुवैश्वानरोविदिवोरोचनाकविः । परियोविश्वामुवनानिप
 प्रथेदब्धोगोपाऽअमृतस्यरक्षिता ॥ ९ ॥ (६।१।८) पृक्षस्यवृष्णोऽअरुपस्यनूहःप्रनुवोचंविदथाजातवेदसः । व्यंश
 वैश्वानरायमतिर्नव्यसीशुचिःसोमऽइवपवतेचारुग्रथे ॥ सजायमानःपरमेव्योमनिब्रतान्यग्नित्रितपाऽअरक्षत । व्यंश
 तारिक्षमिमीतसुकृतुवैश्वानरोमहिनाकमस्यशत् ॥ व्यस्तश्चाद्रोदसीमित्रोऽअश्रुतोतवावदकृणोल्ज्योतिपातमः ।
 विचर्मणीवधिपणेऽअवर्तयद्वैश्वानरोविश्वमधत्तवृष्ण्यं ॥ अपामपस्थेमहिपाऽअगृभ्णत्विशोरानुमुपतस्थुऽऋग्नि
 यं । आदृतोऽअग्निमभरद्विवस्वतोवैश्वानरंमातरिश्वांपरावतः ॥ ग्रगेयुगेविदृथ्यंगणञ्जोयैरियिययसंधेहिनव्यसी । व्यजयेम
 पुव्येवराजश्रुघशंसमजरनीचानिवृश्ववनिनतेजसा ॥ असाकमग्नेमघवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरसुवीर्यं । रक्षाचनोदुद
 श्रुतिर्नसहृस्त्रिणवैश्वानर्याजमग्नेतवोतिभिः ॥ अदब्धेभिस्तवगोपाभिरिष्टेस्माकंपाहित्रिपघस्थसूरीन् । रक्षाचनोदुद

स्त्रिष्टुबलेद्वेजगलौ । (६।१।८) पृक्षस्येति सप्तर्वस्यसूक्तखर्वाहिस्यत्वोभरद्वाजोवैश्वानरोग्निर्जगत्यत्यात्रिष्टुप् ।

स्त्रिष्टुबलेद्वेजगलौ ।

शंशर्धोऽअग्नेवैश्वानरप्रचतारीःस्तवानः ॥ १० ॥ (६।१।९) अहश्चकृष्णमहुरुजुंश्चविवर्तेतेरजसीवेद्याभिः । वै
 श्वानरोजायमानोनराजावतिरज्योतिषामिस्तमांसि ॥ नाहंतुंनविजानाम्योतुंनयंयथैतिसमरेतमानाः । वै
 त्यत्रऽइहवक्त्वानिपुरोवद्वात्यवरेणपित्रा ॥ सऽइत्तंतुंसविजानात्योतुंसवक्त्वान्युतथावदाति । यऽईचिकेतदुमृत
 तोर्मत्यस्तन्वाङ्गैवर्धमानः ॥ अयंहोताप्रथमःपश्यतेममिदंज्योतिरुमृतमर्त्येषु । अयंसजज्ञेभ्रुवऽआनिष
 मभिविद्यतिसाधु ॥ विमेकर्णोपतयतोविचक्षुर्वीङ्गंज्योतिर्हृदशयेकंमनोजविष्णुपतर्यत्स्वतः । विश्वेदेवाःसमनसःसकेताऽएकंक्रतु
 क्ष्यामिकिमूनूर्मनिष्ये ॥ विश्वेदेवाऽअनमस्यन्भियानास्वाममेतमसितस्थिवांसं । विमेमनश्चरतिदूरऽआधीःकिंस्विद्
 नः ॥ ११ ॥ (६।१।१०) पुरोवोमंद्द्रदिव्यंसुष्टुक्तिप्रयतियज्ञेऽअग्निमध्वरेदधिध्वं । वैश्वानरोवतुतयेनोर्मत्योवतुतये
 स्वध्वराकर्करीज्जातवैदाः ॥ तमुद्युमःपुर्वणीकहोतरेऽअग्निभिर्मनुषऽइधानः । पुरऽउक्थेभिःसहिनोविभावा
 यःपवते ॥ पीपायसःश्रवसामर्त्येषुयोऽअग्नयेदुदाशुविप्रऽउक्थैः । स्तोमंयमसैसमतेवशंपृथुंतनयुचिमत
 (६।१।९) अहश्चकृष्णमितिसप्तर्वससूक्तस्यवार्हस्पत्योभरद्वाजोवैश्वानरोमिस्त्रिष्टुप् । (६।१।१०) पुरोवदतिसप्तर्वससूक्तस्य
 वार्हस्पत्योभरद्वाजोमिस्त्रिष्टुप् ।

दधाति ॥ आयःपप्रौजायमानऽवर्षादूरेऽशाभासाकृष्णाध्वा । अधवहुचित्तमऽऊर्ष्यायास्त्रिःशोचिर्पाददृशेषाव
 कः+ ॥ नूनश्चित्रं पुरुवाजाभिरूतीऽअग्नेरयिमधर्वद्व्यश्वधेहि । येराधसाश्रवसाचात्यन्यान्त्सुवीर्यैभिश्चाभिसंतिजना
 न् ॥ इमंयज्ञंचनौधाऽअग्नऽऽशन्त्यंत्ऽआसानोजुहुतेऽहुविष्मान् । भरद्वाजेषुदधिपेसुबृक्तिमत्रीर्वाजस्यगधस्यसातो+ ॥
 विद्वेषासीनुहिवर्धयेळांमदेमशुतहिमाःसुवीराः ॥ १२ ॥ (६।१।११) यजस्वहोतरिपितोयजीयानमेवाधोमरुतो
 नप्रयुक्ति । आनोमित्रावरुणानासत्याद्यावाहोत्रायपृथिवीर्वृत्याः ॥ त्वंहोताभंद्रतमोनोऽअग्रुगंतद्वोविदथामर्त्य
 पु । पावकयाजुह्वा इवहिरासाग्नेयजस्वतन्वयं१तवस्वां+ ॥ धन्याचिद्धित्वेधिपणावष्टिप्रदेवान्जन्मपृणतेयज्धै । वे
 पिष्ठोऽअंगिरसायद्धविप्रोमधुच्छंदोभनतिरेभऽइष्टौ+ ॥ अदिद्युतस्वर्पाकोविभावग्नेयजस्वरोदसीऽउरूची । आशु
 नयंनमसारातहव्याऽअंजंतिंसुप्रयसंपंचजनाः ॥ बृजेह्यन्नमसावर्हिर्ग्रावयामिसुग्धुतवतीसुष्टुक्तिः । अम्यक्षिसद्भस
 दनेपृथिव्याऽअश्रायियज्ञःसूर्येनचक्षुः ॥ दुशस्यानःपुर्वणीकहोतद्वेवेभिरेऽअग्निभिरिधानः । रायःसूनोसहसोवाव
 सानाऽअतिस्त्रेसेमबृजन्नांहः ॥ १३ ॥ (६।१।१२) मध्येहोतादुरोणेवर्हिपोराळमिस्तोदस्यरोदसीयज्धै । अयं
 ससूनुःसहसऽऽकृतावादुरात्सूर्योनशोचिर्पाततान ॥ आयस्मिन्त्वेस्वर्पाकेयजत्रयर्धद्राजन्त्सर्वततेवनुद्यौः । त्रिपथ

(६।१।११) यजस्वहोतरिपितुपडुचसूक्तस्यवाहस्यलोभरद्धानोऽभिस्त्रिष्टुप् । (६।१।१२) मध्येहोतेतिपडुचसूक्तस्यवाहस्यलो

स्थस्तुरुषोनर्जोहोह्वामधानिमानुषायजथै ॥ तेजिष्ठास्यारतिर्वनेरादतोदोऽअध्वन्नवृथसानोऽअद्यौत् । अद्रोषो
 नद्रवितार्चेतत्तिसन्नमर्त्योवृत्रोऽओषधीशु ॥ सास्माकैभिरैतरीनशुषैरग्निष्टवेदमुऽआजातवेदाः । इन्द्रोवन्वक्तवाना
 वीर्यःपितेवजायार्थियज्ञैः+ ॥ अधस्मास्यपनयंतिभासोवृथायत्तक्षदनुयातिपृथ्वी । सद्योयस्पद्रोविषितोघवीयान्
 णोनताशुरतिधन्वाराइ ॥ सत्वंनोऽअर्वन्निदायाविश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । वेषिरायोवियसिदुच्छुनामदेमशु
 तहिमाःसुवीराः ॥ १४ ॥ (६।१।१३) त्वद्विश्वांसुभगसौभगान्यग्नेवियंतिवनिनोनवयाः । श्रुष्टीरुचिर्वाजोवृत्रतृ
 र्थद्विवोवृष्टिरीज्योरीतिरपां+ ॥ त्वंभगोनऽआहिरलमिपेरिज्मेवक्षयसिदुस्सर्वर्चाः । अग्नेमित्रोनबृहतऽऋतस्यासि
 क्षतावामस्येदेवभूरैः ॥ ससत्पतिःशर्वसाहंतिवृत्रमग्नेविप्रोविपुणेभंतिवाजं । यत्प्रचेतऽऋतजातरायासुजोषानज्वा
 पांहिनोषि ॥ यस्तेसूनोसहसोगीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्भतोनिशितिवेद्यानइ । विश्वंसदेवप्रतिवारमग्नेधत्तेधान्यं१पत्यतेवस
 त्वैः* ॥ तानृभ्यऽआसौश्रवसासुवीराग्नेसूनोसहसःपृष्यसेधाः । कुणोषियच्छवसाभूरैपृश्वोवयोवृकारयेजसे
 रये ॥ वृत्रासूनोसहसोनोविहायाऽअग्नेतोक्तनयवाजिनोदाः । विश्वाभिर्गीभिर्भिरूपतिमश्यांमदेमशुतहिमाः
 सुवीराः ॥ १५ ॥ (६।१।१४) अशायोमर्त्योदुवोधिंयजुजोपधीतिभिः । भसन्नुपपृष्युऽइषंपुरीतावसे ॥
 भरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१३) त्वद्विश्वेतिपृषुचस्यसूक्तस्यार्हस्यलोभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१४) अशायइतिपृषुचस्यसूक्तस्य

Sअग्निरिच्छिप्रचेताऽअग्निर्वधस्तमऽऋषिः । अग्निहोतारमीळतेयज्ञेपुमनुषोविशः ॥ नानाह्यग्नेवसेस्पधैतरायो
 Sअर्यः । तूर्धतोदस्युमायवोव्रतैःसीक्षितोऽअव्रतं ॥ अग्निरप्सामृतीपहंवीरंददातिसपतिं । यस्यत्रसैतिशवसः
 संचक्षिशत्रवोभियां ॥ अग्निहिविद्वाननिदोदेवोमर्तुरुज्यति । सहावायस्यावृत्तोरयिर्वाज्ञेष्ववृतः ॥ अच्छानोमि
 त्रमहोदेवदेवानग्नेवोचःसुमतिरोदस्योः । वीहिस्वस्तिस्तुक्षितिद्विवोनद्धयोऽअंहसिदुरितार्तरेमतात्तरेमतवावसातरे
 म ॥ १६ ॥ (६।१।१५) इममधुवोऽअतिथिमुपबुधंविश्वसांविशापतिमृजसेगिरा । वेतीहिवोजुनुपाकञ्चिदाशु
 चिज्योक्किदत्तिगर्भोयदच्युतं ॥ मित्रनयंसुधितंभृगवोदधुर्वनस्पतावीज्यमध्वशौचिपं । सत्वंसुप्रीतोवीतहव्येऽअद्भु
 तप्रशस्तिभिर्महयसेद्विवेदेवे ॥ सत्वंदक्षस्यावृकोधुधोभूर्यःपरस्यांतरस्यतरुपः । रायःसूनोसहसोमत्येष्वच्छादियंच्छ
 वीतहव्यायसप्रथोभरद्वाजायसप्रथः ॥ द्युतानंवोऽअतिथिस्वर्णरमग्निहोतारंमनुपःस्वध्वरं । विप्रंनद्युक्षर्वचसंसुष्टुकि
 भिर्हव्यवाहमरतिदेवमृजसे ॥ पावकयायश्चितयत्याकृपाक्षामन्नुरुचऽउपसोनभानुनां । तूर्धन्नयामन्नेतशस्यनूरणऽ
 आयोघुणेनतत्प्राणोऽअजरः ॥ १७ ॥ अग्निमग्निवःसमिधादुवस्यतप्रियंप्रियवोऽअतिथिगुणीपणि । उपवोगीभिर्

बार्हस्पत्योभरद्वाजोऽअग्निरनुष्टुबत्याशकरी । (६।१।१५) इममृज्विलोकोनविशत्यचसूक्तस्यागिरसोवीतहव्यो (भरद्वाजोवा) मित्रं
 गतीवृतीयापंचदशयौशकयोपष्टयतिशकरीसप्तदशयनुष्टुअष्टादशीदृहतीदशम्याद्याःपचपोडशयेकोनविंशीचत्रिष्टुभः ।

ऋक्सं.

अ. ४४. ५

॥ ३६ ॥

मृतं विचासत देवो देवेषु वनते हि वार्थ देवो देवेषु वनते हि नो दुर्वः ॥ सभिद्धमग्निं सभिधा गिरा गृणेश्च पावकंपुरोऽध्वरे
ध्रुवं । विप्रं होतारं पुरुवारं मद्गृहं कविंसु श्रैरीं महेजातवेदसं ॥ त्वां द्रुतमग्नेऽअमृतं युगे युगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीच्छ्यं । दे
वासंश्च मतोसश्च जायं विमुं विरपतिनमसा निरिदिरे ॥ विश्वेषु पन्नमऽउभयोऽअनुज्जातदूतो देवानां रजसीसमीपसे । दे
यत्तेधीतिं युमतिमावृणीमहे धंस्मानस्त्रिवरूथः शिवो भव ॥ तंसु प्रतीकंसहस्रं स्वं च मविद्धांसो विदुष्टं रंसपेम । सचक्षुद्धि
श्ववयुननि विद्धान्प्रहव्यमग्निं रमृतैषुवोचत् ॥ १८ ॥ तमग्नेपास्युततोपि पयित्सुऽआनं क्ववयैशूरधीतिं । युज्ञस्यवा
निशितिवोदित्वा तमितृणक्षिशवसोतरायां ॥ त्वमग्नेव नुष्यतो निपाहित्वमुनः सहसा वन्नवधात् । संत्वाध्वसन्व
द्रुभ्यैतुपाथः संरयिः स्पृह्याथ्यः सहस्रीं ॥ अग्निहोता गहर्पतिः सराजा विश्वविदुजनिमाजातवेदाः । देवानां मुतयोम
त्योनायजिष्ठः सप्रयजतामतावां ॥ अग्नेयदुद्यविशोऽअध्वरस्य होतः पावकशोचेवेष्टं हियज्वा । ऋतार्यजासि महिना
वियद्गृह्व्यावहयविष्टयातैऽअद्यं ॥ अभिप्रयांसि सुधिं तानि हि ख्यो नित्वा दधीत रोदसीयज्ज्यै । अवा नो मयवन्वा
जसा तावग्ने विश्वानि दुरिता तरे मता तरे मृतवावसातरेम ॥ १९ ॥ अग्ने विश्वेभिः स्वनीकद्वैरूपां वंतं प्रथुमः सीदुयोनं ।
कुलायिनं धृतवंतं सवित्रेयं ज्ञं नयुजमानायसाधुं ॥ इममुत्थमं थर्ववदुग्निं मथं ति वेधसः । यमं कुर्यंतमानं युञ्जमूरं श्या
व्याभ्यः ॥ जनिष्या देववीतये सवता तास्वत्तथे । आ देवान्त्वक्ष्य मृताऽऽकृता वृधो युज्ञं देवेषु पिस्पृशः ॥ वयमुत्वागृह

मंडलं ६

अनु. १

॥ ३६ ॥

ऋक्सं.

अ.४अ. ५

॥ ३७ ॥

णवसे ॥ नृहितेपूतमक्षिपशुवन्नमानां वसो । अथादुवोवनवसे ॥ आग्निर्गामिभारतोवृत्रहापुरुचेतनः । दिवोदा
सस्यसर्पतिः ॥ सहिविश्वातिपाथिंवारधिंदाशन्महित्वना । वन्वन्नर्वातोऽअस्तृतः ॥ २४ ॥ सप्रब्रुवन्नवीथयसाग्नेद्यु
न्नेनसंयता । ब्रह्मत्तंतथभानुना । प्रवःसखायोऽअग्नयेस्तोमयज्ञं च धृष्ण्या । अर्चगार्ग्यचवेधसे । सहियोमानुषाय
गासीदुक्रोताकृविकृतुः । दूतश्चहव्यवाहनः ॥ ताराजानाशुचिं व्रतादित्यान्मारुतंगणं । वसोयक्षीहरोदसी ॥ वस्वी
तेऽअग्नेसंहृष्टिरिपयुतेमर्त्याय । ऊर्जोनपादृष्टस्य ॥ २५ ॥ क्रत्वादाऽअस्तुश्रेष्ठोघत्वावन्वत्सुरेवणाः । मर्तऽआना
शोचिषायासद्विभ्वन्यत्रिणं । अग्निर्नोवनतेरधिं+ ॥ सुवीरंरयिमाभरजातवेदोविचर्षणे । अग्निस्त्रिग्मेन
त्वंनःपाह्यंहसोजातवेदोऽअघायतः । रक्षणोब्रह्मणस्क्वे ॥ २६ ॥ योनोऽअग्नेदुरेवऽआमर्तोवधायदाशति ॥ मर्तऽआना
न्नःपाह्यंहसः ॥ त्वंतं देवजिह्वयापरिवाधस्वदुष्कृतं । मर्तोयोनोजिघांसति ॥ अहिरक्षांसिसुकृतो ॥
अग्नेवरेण्यं वसुं ॥ अग्निर्वृत्राणिजघनद्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धःशुक्रऽआहुतः ॥ गर्भेभालुःपितुष्विपुताविद्विद्युता
नोऽअक्षरे । सीदन्नतस्ययोनिमा+ ॥ २७ ॥ ब्रह्मप्रजावदाभरजातवेदोविचर्षणे । अग्नेयदीदयद्वि+ ॥ उपत्वार
ण्वसंहशंप्रयस्वतःसहस्कृत । अग्नेससुज्जमहेगिरः ॥ उपछायामिवृष्टेणेरगन्मशर्मतेव्यं । अग्नेहिरण्यसंहशः ॥ यऽव

मंडलं ६

अनु. २

॥ ३७ ॥

अस्मैऽवशर्युहातिमशुगो न वंसगः । अग्नेपुरोरुोजिथ ॥ आर्यहस्तेनखादिन्त्रिशिष्टुजातं न विञ्चति । विशामग्निस्वध्व
 प्रऽइवशर्युहातिमशुगो न वंसगः । आस्वेयोनौनिषीदतु ॥ आज्ञातं ज्ञातवैदसिप्रियं शिश्रीतातिथि ।
 २८ ॥ प्रदेवं देववीतये भरतावसुवित्तमं । आस्वेयोनौनिषीदतु ॥ आज्ञातं ज्ञातवैदसिप्रियं शिश्रीतातिथि ।
 २९ ॥ अञ्चनो याह्यावह्वाभिप्रयांसिषीत
 स्त्रो नऽआगहृपतिं ॥ अग्नेयुश्वाहिये तवाश्वसो देवसाधवः । शोचाविभाह्यजर ॥ २९ ॥ वीतीयो देवं मर्तोडु
 ये । आदेवान्त्सोर्मपीतये ॥ उदग्भारतद्युमदजन्नेणदविद्युतत् । शोचाविभाह्यजर ॥ आतेऽअग्रऽरुचाहृविहृ
 वस्येदृग्निमीळिताऽध्वरेहृविष्मान् । होतारसत्ययजरोदस्योरुत्तानहस्तो नमसाविवासेत् ॥ ३० ॥ येनावसुन्याभृ
 दात्तुष्टं भरामसि । तेते भवंतु क्षुणऽक्रुपमासो वशाऽवृत् ॥ अग्निदेवासोऽअश्रियमिंधते वृत्रहन्तमं । येनावसुन्याभृ
 तात्तुष्टारक्षींसिवाजिनां ॥ ३० ॥ इति चतुर्थोऽष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

इति ॥
 अग्रय. ९८ ॥
 वैश्वानरायाग्रय २१
 अग्रय. ४१
 अग्रय. १६० ॥
 हागः ॥
 एकोत्रिंशत्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १५ ऋचः १६० ॥
 चतुर्थोऽष्टके पंचमः ॥
 पिवपंचो नैत्रैष्टुभं द्विपदांतं तमुष्टुहिमहान्ससो न चौरैर्न विपिप्रोर्विराळिमा लडादशनवम्येकादशयौ वैश्वदेव्यौ य
 एकैकादशसुतइदशवृषायातेन वशुधीनोष्टौ किमस्यांत्याचायमानस्योभ्यावर्तितो दानस्तुतिरागावोगव्यं द्वि
 तीयैर्द्वीचांल्यश्चपादौत्यानुष्टुब्जागतस्तुचो द्वितीयादिः ॥ १ ॥

ऋक्सं.

अ.१४.६

॥३८॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।२।२) पिवासोममभियमुत्तदङ्कर्वगव्यमहिगृणानऽइद्र । वियोधृष्णोवधिपोवज्रहस्तवि
श्वान्त्रममित्रियाशवोभिः ॥ सऽईपाहियऽऋजीपीतरुत्रोयःशिप्रवान्वृपभोयोमतीनां । योगोत्रभिद्रभ्रभृधोहरिष्ठाः
सऽइद्रचित्रोऽअभितृधिवाजान् ॥ एवापाहिप्रलथामंदतुत्वाश्रुधिब्रह्मवाधृध्वोतगीभिः । आविःसूर्धकृणुहिपीपि
हीपोजहिशत्रुभिगाऽइद्रतृधि ॥ तेत्वामदावृहद्विद्रस्वधावऽइमपीताऽऽक्षयंतद्युमंतं । महामनूंतवसंविभृतिमत्स
रासोजहंपंतप्रसाहं ॥ येभिःसूर्धमुपसंमदसानोवासयोपृहृहानिद्रत् ॥ महामद्रिपरिगाऽइद्रसंतंतथाऽअच्युंतसद
सस्पारिस्वात् ॥ १ ॥ तवृकत्वातवृतइंसनाभिरामासुपुक्कंशच्यानिदीधः । औणोर्दुरऽऽस्त्रियाभ्योविहृढोदुर्वाद्वाऽ
असृजोऽअंगिरस्वान् ॥ प्रमाथक्षामहिदंसोव्युर्वीसुपुद्यामज्वोवृहद्विद्रस्तभायः । अधारयोरोदसीदेवपुत्रेप्रलेमातरा
त्र ॥ अधद्यौश्चिऽअपसानुवज्राद्धितानमद्भियसास्वस्यमन्योः । अदेवोयदुभ्योहिष्टदेवान्स्वर्पातावृणतऽइद्रम
धानं ॥ अधत्वष्टतिमहऽऽर्चग्रवज्रसहस्रष्टिं ववृत्च्छताश्रि । अहियदिद्रोऽअभ्योहसानंनिचिद्धिश्वायुःशयथेज
वर्धान्यंविश्वेमरुतःसजोपाःपचच्छतंमहिषोऽइद्रुभ्यं । पुषाविष्णुस्त्रीणिसरांसिधावन्वृत्रहणमदिरमंशुमसै ॥ २ ॥
(६।२।२) पिवासोममितिपंचदशर्चससृक्तस्वर्हस्पत्योभरद्वाजइद्रस्त्रिष्टुवंत्याद्विपदान्निष्टुप् । आ

मंडलं ६

अनु. २

॥३८॥

क्षोद्रोमहिवृतं दीनां परिच्छित्तमसृजऽऽर्मिमां । तासामनुग्रवतऽइन्द्रपंथाप्रार्थयोनीचीरुपसःसमुद्रं ॥ पुवाताविश्वो
 चक्रुवांसामिन्द्रं महाप्रमज्जुर्यसहोदां । सुवीरत्वास्वायुधं सुवज्रमाब्रह्मनव्युभवसेववृत्त्यात् ॥ सनोवाजायश्रवसऽइपेच
 रायेधेहिद्युमतऽइन्द्रविप्रां । भुरद्वाजिनवतऽइन्द्रसुरीन्द्रविचसैधिपार्थेनऽइन्द्र ॥ अयावाजैदेवहितसनेममदैमशत
 हिमाःसुवीराः ॥ ३ ॥ (६।२।३) तमुष्टुहिद्योऽअभिभृत्यो जावन्वन्नवातः पुरुहूतऽइन्द्रः । अपाह्णमुग्रं सहमानमाभि
 र्गीभिर्वधेवृषभं चर्षणीनां ॥ सयुध्मःसत्वाखजकृत्समद्वानुविबुधो नदनमोऽकृजीपी । वृहद्रेणश्रयवेनोमानुपीणामे
 कःकृष्टीनामभवत्सहावा ॥ त्वंहनुत्यददमायोदस्यैरेकःकृष्टीरवनोरार्थीय । अस्तिस्त्रिशुवीरैर्भृतःऽइन्द्रनस्वदस्तिह
 तथाविवोचः ॥ सदिच्छित्तैतुविजातस्यमन्येसहःसहिष्ठतुरतस्तुरस्य । उग्रमग्रस्यतवसस्तवीयोरेभ्रस्यरभ्रतुरोवभूव ॥
 तन्नःप्रब्रंसव्यमस्तुयुष्मेऽइत्थावदस्त्रिर्वलमंगिरोभिः । हन्त्रच्युतच्युदस्मेपथतमूणोःपुरोविदुरोऽअस्यविश्वोः ॥ ४ ॥
 सधिधीभिर्हव्योऽअस्युग्रऽइशानकृन्महृतिवृत्रतूर्ये । सत्तो कसातातनेयेसवज्रीवितंतुसाय्योऽअभवत्समत्सु ॥ सम
 ज्मनाजनिमामानुषाणामर्त्येनानाम्नात्प्रसन्नैः । सद्युन्नेनसशवसेतरायासवीर्येणनुतमःसमोकाः ॥ सयोनमुहेनमि
 धुजनोभूत्सुमंतुनामाच्युर्धुनिच । वृणक्विपुशं वरं शुष्णमिन्द्रःपुरांच्यौलायशुयथायुचिचत् ॥ उदावतात्यक्षसाप

(६।२।३) तमुष्टुहीतिपचदशर्षस्यसूक्त्यवर्हस्पत्योभारद्वाजइन्द्रबिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ६

॥३९॥

न्यसाचवृत्रहत्यायर्थमिन्द्रतिष्ठ । धिष्ववज्रं हस्तऽआर्दक्षिणत्राभिप्रसंदपुरदत्रमायाः+ ॥ अग्निर्नशुष्कं वनसिं द्रहेतीर
क्षोनिर्धक्ष्यशनिर्नभीमा । गभीरर्धऽऋष्वयायोरुरोजाध्वानयद्दुरितादंभयञ्च ॥ ५ ॥ आसहन्नपथिभिरिन्द्रायापुनि
द्युन्नतुविवाजैभिरर्वाक् । ग्राहिसूनोसहसोयस्यनूचिदेवऽईशेऽपुरुहृतयोतोः ॥ प्रतुविद्युन्नस्यस्थविरस्यद्युष्वेद्विवोर
ष्येमहिमापृथिव्याः । नास्यशत्रुर्नप्रतिमानमस्तिनप्रतिष्ठिः पुरमायस्यसह्योः ॥ प्रतसेऽअद्याकरणं कृतं भूऽकुसंयदायु
मं कवीनां । करोयत्रवारिवोवाधितायद्विवेजनायतन्वैगृणानः+ ॥ अनुत्वाहिष्टेऽअधदेवदेवामदुन्विभ्वेकवित
तद्विचर्होऽअकृतंयत्सेऽअस्त्युक्थंनवीयोजनयस्वयज्ञैः+ ॥ ६ ॥ (६।२।४) महोऽइन्द्रो नुवदाचर्षणिप्राऽऽ
मजरंयुवानं । अपढिनुरावसाशशुवांसंसघाश्चिद्योवाबुधेऽअसामि ॥ पृथुकरत्नाबहुलागभस्तीऽअस्मद्भ्रुक्समिमीहि
अवांसि । युथेवपश्वः पशुपादमूनाऽअस्मोऽईन्द्राभ्याववृत्स्वाजौ+ ॥ तंवऽइन्द्रचितिनमस्यशकैरिहनुनंवाज्यंतोहुवेम ।
यथाचित्पूर्वैर्जरितारंऽआसुरनैघाऽअनवघाऽअरिष्टाः ॥ धृतव्रतोधनुदाः सोमवृद्धः सहिवा मस्यवसुनः पुरुक्षुः । संजग्मिरे
(६।२।४) महोऽइन्द्र इति त्रयोदशर्चस्यसूक्तस्य बार्हस्पत्योभरद्वाज इन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ६

अनु. २

॥३९॥

पृथ्वाङ्गैरायोऽअस्मिन्समुद्रेनसिंधवोयादमानाः ॥ ७ ॥ शविष्ठंनुऽआभरशूरशवऽओजिष्ठमोजोऽअभिशृतऽउग्रं ।
 विश्वाद्युन्नावृण्णामानुपाणामुस्मभ्यदाहरिवोमादुयथै ॥ यस्तेमदःप्रतनापाकमृष्ट्रऽइंद्रतंनुऽआभरशुवांसं । येन
 लोकस्यतनयस्यसातौमंसीमंहिजिगीवांसस्त्वोताः ॥ आनोभ्रवृपुंशुष्मिंद्रधनुस्यतंशुवांसंसुदक्षं । येनवंसांमपृ
 तनासुशत्रुन्तवोतिभिरुतजामीऽरजामीन् ॥ आतेऽशुष्मोवृपुभऽएतुपुश्चादोत्तरादधरादापरस्तात् । आविश्वतोऽअ
 भिसमंत्वर्वाङ्गिंद्रद्युभ्रंस्वर्ब्रह्मस्मै ॥ नृवत्तंऽइंद्रचतुर्तमाभिरुतीवंसीमाहिवामंश्रोर्मतेभिः । ईक्षेहिवस्वऽउभयस्वराज
 न्यारब्धंमाहस्थंरंवृहंतं ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृध्यानमकवारिंद्रिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहृमवसेनूतनायोत्रंसंहोदामिहंतं
 हुवेम ॥ जनवज्जिन्माहचिन्मन्यमानमेभ्योचुभ्योरंधयायेष्वसिं । अधाहित्वापृथिव्यांशूरसातौहवामहेतनयेगोष्व
 प्सु ॥ वृयंतंऽएभिःपुरुहूतसृष्यैःशत्रोःशत्रोरुत्तरऽइत्स्याम । प्रंतोवृत्राण्युभयांनिशूररायामदेमबृहुतात्वोताः ॥ ८ ॥
 (६।२।५) द्यौर्नयऽईद्राभिभ्रुमार्यस्तथौरयिःशवंसापृत्सुजनान् । तंनःसहस्रंभरमुर्वरासांदृक्षिसूनोसहसोवृत्रलुरं ॥
 द्विवोनतुभ्यमन्निवद्रसुत्रासुर्धीदेवेभिर्धाधि विश्वं । अह्वियद्वृत्रमपोवात्रिवांसंहृज्जीपिन्विष्णुनासचानः* ॥ तूर्वशोजी
 यान्तवसस्तवीथान्कृतन्नह्यैद्रौवृद्धमहाः । राजाभवन्मधुनःसोम्यस्युविश्वसांयत्पुरांदुर्बुमावत् ॥ शतैरपद्रन्पुण्यऽ

(६।२।५) द्यौर्नयइतित्रयोदशार्चसूक्तस्यबाह्वस्योभरद्वाजइन्द्रबिष्टुसप्तमीविराट्पंक्तिः ।

इंद्रात्रदशौणयेकवयुर्कसातौ । वृधैःशुष्णस्याशुषस्समायाःपित्वोनारिरेचीत्किंचनप्र⁺ ॥ महोद्बुहोऽअपविश्वायुधायि
 वज्रस्ययत्पतनेपादिशुष्णः । उरुषसरथसार्थयेकरिंद्रःकुत्सायुसूर्यस्यसातौ⁺ ॥ ९ ॥ प्रश्येनोनर्मद्विरमंशुमस्मेशिरो
 दासस्यनमुचेर्मथायन् । प्रावन्नमीसाप्यंसतंपणयायासमिषासंस्वस्ति⁺ ॥ विपियोरहिमायस्यहुबाःपुरोवज्रिन्धव
 सानर्ददः । सुदामन्तद्रेक्वणोऽअप्रमन्थमजिन्धनेद्रान्द्राशुषेदाः ॥ सर्वेतुसुंदशमायुंदशोणिंतूतुजिमिंद्रःस्वभिष्टिसु
 सः । आतुग्रंशश्वदिभंद्योतनायमातुर्नसीमुपसृजाऽइयद्यै ॥ सनेमेतेवसानव्यऽइंद्रप्रपूर्वस्तवंतऽएनायज्ञैः । ससयत्पुरःश
 तिष्ठुद्धरीऽअथ्यस्तेवगैवचोयुजावहतऽइंद्रमंष्व⁺ ॥ त्वंबुधऽइंद्रपव्योर्भूर्वरिवस्यन्नशनेकाव्याय । परानववास्त्वमनुदेयमहेपि
 मशारदीर्धन्दासीःपुरुकुत्सायुशिक्षन् ॥ त्वंबुधऽइंद्रपव्योर्भूर्वरिवस्यन्नशनेकाव्याय । परानववास्त्वमनुदेयमहेपि
 त्रेर्ददाथस्वन्नपतं ॥ त्वंयुनिरिंद्रधुनिमतीर्कणोरपःसीरानस्वर्वतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरपथिंपारयातुर्वशंयदुस्वस्ति⁺ ॥
 तवहृल्यदिंद्रविश्वमाजौसस्तौधुनीचुमुरीयाहृसिष्वप् । द्वीदयदित्तुभ्यंसोमभिःसुन्वन्दुभीतिरिध्मभृतिःपक्थ्यगृकैः⁺
 ॥ १० ॥ (६।२।६) इमाऽउत्वापुरुतमस्यकारोर्हव्यंवीरहव्याहवन्ते । धियोरथेषामजरुंनवीयोरधिर्विभूतिरीयते
 वचस्या⁺ ॥ तमुस्तुषऽइंद्रयोविदानोर्गिर्वाहसंगीर्भिर्यज्ञवृष्टं । यस्यदिवमतिमहापृथिव्याःपुरुमायस्वरिरिचेमहि
 (६।२।६) इमाउत्वेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यबाह्रिस्पलोभरद्वाजइंद्रोतवम्येकादशयोर्विश्वेदेवाक्विष्टुप् ।

त्वं ॥ सऽइत्तमोवयुनंतंतन्यत्सूयैणवयुनवच्चकार । कुदातेमतीऽअमृतस्यधामेयक्षंतोनभिनंतिस्वधावः ॥ यस्ताच्चका
 रसकुहस्त्रिदिंद्रः कमाजनचरतिकासुविशु । कस्तैयज्ञोमनसेशंवारयकोऽअर्केऽईद्रकतमःसहोता ॥ इदाहितेवेवियतः
 पुराजाःप्रलासऽआसुःपुरुकृत्सखायः । येमध्यमासऽवृतनूतनासऽवृतावमस्यपुरुहृतवोधि ॥ ११ ॥ तंपूच्छंतोवरा
 सःपराणिप्रबार्तऽइंद्रश्रुत्यानुयेमुः । अर्चामसिवीरब्रह्मवाहोयादेवविज्ञतात्त्वामहांत ॥ अभित्वापाजोरक्षसोवितस्ये
 महिजज्ञानमभितत्सुतिष्ठ । तवप्रलेनयुज्येनसख्यावज्रेणधृष्णोऽअपतानुदस्व ॥ सनुश्रुधींद्रनूतनस्यब्रह्मण्यतोवीर
 कारुधायः । त्वंह्याइपिःप्रदिविपिठुणांशश्वद्धभयसुहवऽएष्टौ ॥ प्रोतयेवरुणमित्रमिंद्रमरुतःकृष्वावसेनोऽअद्य ।
 प्रपणंविष्णुमग्निपुरंधिसचितारमोर्षधीःपर्वतोश्च ॥ इमऽवंत्वापुरुशाकप्रयज्योजरितारोऽअभ्यर्चत्येकः । श्रुधीहव
 माहुवतोहुवानोतत्वारोऽअन्योऽअमृतत्वदस्ति ॥ नूमऽआवाचमुपयाहिविद्वान्विभ्येभिःसूनोसहसोयजत्रैः । येऽअ
 श्निजिह्वाऽकृतसापऽआसुर्येमनुचक्रुर्परंदसाय ॥ सनोवोधिपुरऽएतासंगपतदुर्गुपयथिकृद्विदानः । येऽअश्रमासऽवृ
 वोवहिष्ठास्तेभिर्नऽइंद्राभिवक्षिवाजं ॥ १२ ॥ (६।२।७) यऽएकऽइद्धव्यश्चर्षणीनामिंद्रतंगीभिर्भ्यर्चऽआभिः ।
 यःपत्यतेवृभोवृष्ण्यावान्सत्यःसत्वापुरमायःसहस्वान् ॥ तमुनःपूर्धैपितरोनवग्वाःसप्तविप्रसोऽअभिवाजयंतः ।

(६।२।७) यएकइदित्येकादशचंस्यस्यकस्यवाहंसपत्योभरद्वाजइंद्रकितृप् ।

नक्षद्वाभंततुरिपर्वतेषामद्रोघवाचंमतिभिःशविष्ठं ॥ तमीमहूऽइंद्रमस्यरायःपुरुवीरस्यनुवतःपुरुक्षोः । योऽअस्कृधो
 युरजरःस्वर्वान्तमाभरहरिवोमादयध्वै ॥ तन्नोविवौचोयदितेपुराचिज्जरितारऽआनुशुःसुन्नमिंद्र । कस्तैभागःकिं
 योऽदुधाखिद्धःपुरुहृतपुरुवसोसुरभः+ ॥ तंपृच्छंतीवअहस्तरथेष्ठाभिंद्रवेपीवक्त्रयस्यनृगीः । त्रुवित्राभंतुविकुमिरभो
 दांगानुभिषेनक्षतेतुन्नमच्छं ॥ १३ ॥ अयाहृत्यंमाययावावृधानंमनोजुवांस्वतवःपर्वतेन । अच्युताचिद्धीळितास्वोजो
 रजोविद्वृढ्वाधृषताविरश्चिन् ॥ तंबोधियानव्यस्याशविष्ठंप्रलंघंलवत्परितंसयध्वै । सनौवक्षदनिमानःसुवह्येद्रोविश्वा
 न्यतिदुर्गहाणि ॥ आजनायद्रुहणेपाथिवानिदिव्यानिदीपयोर्तरिक्षा । तर्पावृषन्विश्वतःशोचिषातान्ब्रह्माद्विषेशोच
 यक्षामपथ ॥ भुवोजनस्यदिव्यस्यराजापार्थिवस्यजगतस्त्वेषसंहक । धिष्ववज्रंदक्षिणऽइंद्रहस्तेविश्वऽअजुर्थदयसे
 विमायाः+ ॥ आसंयतेमिंद्रणःस्वस्तिशत्रुतूर्यीयबृहतीममृधां । ययादासान्यार्यीणिवृत्राकरोवज्रिन्सुतुकानाहुषा
 णि ॥ सनोनियुक्तिःपुरुहृतवेधोविश्ववाराभिरागहिप्रयज्यो । नयाऽअदेवोवरतेनदेवऽआभिर्याहितूयमामद्वाद्रिकृ+
 ॥ १४ ॥ (६।२।८) सुतऽइत्स्वनिभिःशऽइद्रुसोमेस्तोमेब्रह्मणिशस्यमानऽउक्थे । यद्वायुक्ताभ्यांमघवन्हरिभ्यांविश्वद्र
 ज्जवाहोरिंद्रयासि ॥ यद्वादिविपार्येसुष्विमिंद्रवृत्रहत्येवसिशूरसातौ । यद्वादक्षस्यविभ्युषोऽअविभ्यदरंधयःशर्धतऽ

(६।२।८) सुतइदितिदशर्चस्यसूक्तस्यबाह्वैरपत्योभरद्वाजइंद्रबिष्टुप् ।

इन्द्ररूपं ॥ पातासुतमिन्द्रोऽअस्तुसोमप्रनेनीरुग्रोजरितारंमती । कर्तावीरायसुष्वयऽउलोकंदातावस्तुवतेकीरये
 ॥ १५ ॥ कर्तावीरंनर्थसर्ववीरंश्रोताहवंगुणतःसोमवाहाः ॥ अ
 चित् ॥ गंत्यांतिसर्वनाहारिभ्यांब्रिर्वज्रपिःसोमद्विर्गाः । सुतेसोमेस्तुमसिशंसदुक्थेद्रायत्रह्रवर्धनयथासत् ॥ १५ ॥
 सैवयंयद्वावानुद्विष्येऽइन्द्रायुधोःप्रदिवोऽअपस्कः । सुतेसोमेस्तुमसिशंसदुक्थेद्रायत्रह्रवर्धनयथासत् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणिहिचक्षुपेवर्धनानितावत्तऽइन्द्रमतिभिर्विष्यः । सुतेसोमेस्तुमसिशंसदुक्थेद्रायत्रह्रवर्धनयथासत् ॥ १५ ॥
 सनोवोधिपुरोळाशंरणःपिवातुसोमंगोऽऋजीकमिन्द्र । एदंवर्हिर्जमानस्यसीदोरंक्वधित्वायुतऽउलोकं ॥ समेद
 स्वाह्यनुजोपमुग्रप्रव्यायज्ञासंऽइमेऽअश्रुवतु । प्रमेहवासःपुरुहूतमसेऽआत्वेयंधीरवसऽइन्द्रयम्याः ॥ तंवंःसखायुःसं
 यथासुतेपुसोमेभिरीपृणताभोजमिन्द्र । कृवित्साऽउतसुरिन्द्रोऽग्रयोविश्ववारस्यदुता ॥ १६ ॥ (६।३।१) दृष्या
 विसोमैभ्रद्रजेषुक्षयदिन्मघोनः । असद्यथाजत्रिऽउतसुरिन्द्रोऽग्रयोविश्ववारस्यदुता ॥ १६ ॥ (६।३।१) दृष्या
 मद्ऽइन्द्रेऽलोकऽउक्थसासचासोमेषुसुतपाऽऋजीपी । अचंभ्योमघवानृभ्यऽउक्थेद्युक्षोरजागिरामक्षितोतिः ॥ अक्षोनच
 रिर्वीरोनयोर्विचेताःश्रोताहवंगुणतऽउन्वृतिः । वसुःशसोनंरंकारुधायावाजीस्तुतोविदथेदतिवाजं ॥ अक्षोनच
 ऋयोःशरवृहन्ग्रतेमह्यारिरेचेरोदस्योः । बृक्षस्यनुतेपुरुहूतव्याव्यूतयोरुहुरिन्द्रपूर्वीः ॥ शचीवतस्तेपुरुशाकशा

(६।३।१) दृष्यामदइतिदशर्वस्यसूक्त्यवाहिस्ययोभ्रद्वान्द्रक्षिष्टुर् ।

शुक्लसं.

अ. ४ अ. ६

॥ ४२ ॥

कागवा॑मि॒वसू॒तयः॑सं॒चर॑णीः । व॒त्साना॑न॒तंत॑यस्त॒इद्रु॑दा॒मन्व॑तोऽअ॒द्रामानः॑सु॒दाम॑न् ॥ अ॒न्यदु॒द्यक॑र्व॒रम॒न्यदु॒श्वोसं॑
॒सन्मु॒हुरा॒चक्रि॑र्द्रिः । मि॒त्रो॒नोऽअ॒न्नवरु॑णश्च॒पूषा॑यो॒वश॑स्य॒पर्य॑तास्ति ॥ १७ ॥ वि॒त्वदा॑पो॒नप॑र्व॒तस्य॑प॒ष्ठादु॒क्थेभि॑रि॒
॒द्रान॑य॒तय॑ज्ञैः । तं॒त्वाभिः॑सु॒ष्टुति॑भिर्व॒जय॑तऽअ॒जिन॑ज॒गुर्गि॒र्वोहो॑ऽअ॒श्व्याः ॥ न॑य॒जरे॑ति॒शुर॒द्रो॒नमा॑सान॒द्यावु॑ऽइ॒द्रम
व॒कुर्य॑यति । वृ॒द्धस्य॑चि॒द्धर्ध॑ता॒मस्य॑तनूः॒स्तोमे॑भि॒रुक्थै॑श्च॒शस्य॑माना ॥ न॒वीळ्वे॑न॒मते॑न॒स्थिरा॑य॒नश॑र्धे॒तद॑स्यु॒ज्जुता॑यस्त
वान् । अ॒ज्राऽइ॒द्रस्य॑गि॒रय॑श्चि॒हृष्वा॑गं॒भीरो॑चि॒ह्रव॑ति॒गाध॑म॒सै ॥ गं॒भीरे॑ण॒नऽऽरु॑णा॒मन्त्रि॑न्प्रेषो॒यधि॑सु॒तपा॑व॒न्वाजा॑
न् । स्याऽऽरु॒ध्वऽऽरु॒तीऽअ॑रि॒षण्य॒न्नको॑व्यु॒ष्टौप॑रि॒तक॑म्यायां ॥ स॒च॒स्वना॑य॒मव॑सेऽअ॒भीक॑ऽइ॒तोवा॑त॒मिद्र॑पा॒हिरि॑
षः । अ॒माचै॑न॒मरण्ये॑पा॒हिरि॑षो॒मदे॑म॒शुत॑हि॒माःसु॑वीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) या॒तऽऽकृ॑ति॒र॒वमा॑या॒पर॑मा॒याम॑ध्य॒मे
द्र॒शुष्मि॑न्नस्ति । ताभि॑रु॒षुवृ॑त्र॒हत्ये॑वी॒र्नऽए॒भिश्च॑वा॒जैर्म॑हा॒न्नऽऽन्न ॥ आ॒भिःसृ॒धोमि॑थु॒तीर॑रि॒षण्य॒न्नमि॑त्र॒स्यव्य॑थया॒म
न्यु॒मिद्र॑ । आ॒भिर्वि॑श्व॒वाऽअ॒भियु॑जो॒विषू॑ची॒रार्थ॑य॒विशो॑र्व॒तारी॑र्दासीः ॥ इ॒द्रंजा॑म॒र्यऽऽत॑ये॒जामयो॑र्वा॒चीना॑सो॒वनु॑षो॒बु
यु॒ज्रे । त्वमे॑षा॒विथु॑रा॒शवा॑सि॒ज्जहि॑वृ॒ष्ण्या॑नि॒कृण॑ही॒परा॑चः ॥ शू॒रोवा॑शू॒र॒वन॑ते॒शरी॑रै॒स्तनू॑रु॒चातरु॑षि॒यत्कृ॑ण्वैते । लो॒के
वा॒गोपु॑त॒नये॑य॒दुप्सु॑बि॒क्रंद॑सीऽऽव॒रसु॑ब्र॒वैते ॥ न॒हिल्वा॑शू॒रो॒नतू॑रो॒नधू॑ष्णु॒र्नत्वा॑यो॒धोम॑न्य॒मानो॑यु॒योध॑ । इ॒द्रन॑कि॒ष्ठाप॑

(६।३।२) या॒तऽऽकृ॑ति॒रि॒ति॒नव॑र्च॒स्यसू॑क॒स्यबा॑र्ह॒स्पत्यो॑भ॒रद्वा॑ज॒इन्द्र॑स्त्रि॒ष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ४७. ६

॥ ४३ ॥

स्याममहिनेप्रेषाः । प्रार्तर्दनिःश्वन्नश्रीरस्तुश्रेष्ठोद्यनेवृत्राणांसनयेधनानां ॥ २२ ॥ (६।३।४) किमस्यमदेकिम्बस्य
पीताविन्द्रः किमस्यसख्येचकार । रणावायेनिषद्विकितेऽस्यपुराविद्वेकिमनूतनासः ॥ सदेस्यमदेसद्वस्यपीतावि
वन्वस्यविन्न । नराधसोराधसोनूतनस्येद्विसत्तेऽस्यपुराविद्वेसदुनूतनासः ॥ नहिनूतेमहिमनःसमस्यनर्मधवन्मघ
वज्रस्ययेनिहतस्यशुभ्मात्स्वनाच्चिदिद्रपरमोदुदारं ॥ वधीदिद्रोवरशिखस्येषोभ्यावतिनेचायमानायशिक्षेन् ।
चीवतुयद्धरियुपीयायांहन्पूर्वेऽर्धेभियसार्परोदरं ॥ २३ ॥ त्रिशच्छतंवर्मिणऽइद्रसाक्यव्यावत्यांपुरुहूतश्रवस्या ।
वृचीवतुःशरवेपत्यमानाःपात्राभिदुनान्यथान्यायन् ॥ यस्मगावाविरुषासूयवस्यऽअंतलुचरंतोरोरिहाणा । ससंज
चायमानोददातिदुणाशेयंदक्षिणापार्थवानाम् ॥ इयोऽअग्नेरुथिनोविशुतिगावधूमतोमघवामह्यंसमाद् । अभ्यावती
यत्वस्मे । प्रजावतीःपुरुरूपाऽइहस्युरिद्रायपूर्वीरुषसोदुहनाः ॥ २४ ॥ (६।३।५) आगावोऽअग्मश्रुतभ्रमक्रन्त्सीदतुगोष्ठेरण
(६।३।४) किमस्यमदइत्यष्टर्वस्यसूक्तस्यवाह्रस्पलोभरद्वाजइन्द्रःअंलायाश्चायमानोराजात्रिष्टुप्(चायमानस्यराहोदानस्तुतिः) (६।३।५)
आगावइत्यष्टर्वस्यसूक्तस्यवाह्रस्पलोभरद्वाजोऽग्निरुष (द्वितीयायाइन्द्रश्चांसपादस्यच) द्वितीयाघास्तिःसोऽजगल्योत्यानुष्टुप् ।

मंडलं ६
अनु. ३

॥ ४३ ॥

भूयोभूयो रयिमिदं स्ववर्धयन्नभिन्नेखिल्ये निदधाति देवयुं ॥ नतानंशंति नदंभाति तस्करो नासा मामिन्नोव्यधिरादर्घ्य
 भूयोभूयो रयिमिर्जते ददाति च ज्यो गित्ताभिः सचतो गोपतिः सह ॥ नताऽअर्धरेणुककाटोऽअश्रुतेन संस्कृतत्रमुपयंति
 ति । देवोश्चयाभिर्जते ददाति च ज्यो गित्ताभिः सचतो गोपतिः सह ॥ गावो भगो गावुऽइंद्रो मेऽअच्छान्गावः सोमस्य
 ति । देवोश्चयाभिर्जते ददाति च ज्यो गित्ताभिः सचतो गोपतिः सह ॥ ग्यं गोवो मे दयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कृणुथा सु
 ताऽअभि । उरुगायमभयंतस्य ताऽअनुगायो मर्तस्य विचरंति यज्वनः ॥ प्रजावतीः सयव संरिशतीः शुद्धाऽअपः सुप्रपाणे पिवंतीः ।
 प्रथमस्य भक्षः । इमाया गावः सजनासुऽइंद्रोऽइच्छामीच्छुदामनंसा चिदिंद्र ॥ उपेदमुपपर्चनमासुगोपूपृच्यतां । उपेदमुप
 प्रतीकं । भद्रं गृहं कृणुथा भद्रवाचो बहद्वो वयंऽउच्यते सुभासु ॥ ६ ॥

मावसेनऽईशतमाघशसुः परे वो हेतीरुद्रस्य वृज्याः ॥ इन्द्रो देवः ६४ विश्वेभ्यो देवेभ्यः । इन्द्राये । इन्द्राये । ५५
 वीर्यैः ॥ २५ ॥ इति चतुर्थी एकपद्योऽध्यायः ॥ ६ ॥

त्रिंशत्तृतीयोऽध्यायः ॥ २५ सूक्तानि १२ ऋचः १३२ ॥ लग्ना ॥ इन्द्रायेद ६४ विश्वेभ्यो देवेभ्यः । इन्द्राये । इन्द्राये । ५५
 चायानाये । गोम्यद् । गवेंद्राम्या गोम्यः ५ गवेंद्राम्या गोम्यः ५ गवेंद्राम्या गोम्यः ५ गवेंद्राम्या गोम्यः ५ गवेंद्राम्या गोम्यः ५

इंद्रं षड्भूयः पंचाभूरेकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शक्कर्यपूव्याथ ओजिष्ठः शुनहोत्रस्तु संचत्वेकदानरस्तु सत्रार्थागपान्मंद्र
 स्वेंद्रपिवाहेळमानः प्रत्यसै चतुष्कमानुष्टु भैवृह्यंतं यस्यौ णिहैथोरयि चश्चतुर्विंशतिः शंयुर्वाहस्पत्यो ह्यादौ पळनु
 शुभस्ति स्रश्च विराजो मध्यमैव वासौ य आनयत्रयस्त्रिंशद्वायत्रं पुरुतममतिनि चृदधिबुधुः पादनि चृदं त्यानुष्टुपतृचं

त्येबृहस्तक्षादैवतत्वामिच्छिषलूनाप्रागाथस्वादुरेकत्रिशङ्खीःपंचादौसौम्योगव्यूत्यर्धचोळिंगोक्तदैवतःप्रस्तो
 कइतित्रिषुर्वनुष्टुवगायत्रीद्विपदासार्द्धयस्यप्रस्तोकस्यदानस्तुतिःपरौत्तचौरथदुंडुभिदैवत्यवैद्रौल्योर्धचोयुजा
 नोबृहतीत्रिषुर्वद्विपदादिवस्थथिव्याजगती ॥ १ ॥ ॥ ॥
 ॥ हरिःओम् ॥ (६।३।६) इंद्रवोनरःसख्यार्यसेपुर्महोयंतःसुमतेयेचकानाः । महोहिद्रातावअहस्तोऽअस्तिम
 हामुंरुण्वमवसेयजध्वं ॥ आयस्मिन्हस्तेनर्यामिभिश्चुरारथैहिरुण्यथैरथेष्ठाः । आरुइमयोगभस्त्वोःस्थुरयोराध्वन्नश्वा
 सोवृषणोयुजानाः+ ॥ श्रियेतेपादादुवुऽआमिभिश्चुर्वञ्जीशवसादक्षिणावान् । वसानोऽअत्कसुरभिद्दुशेकंस्व
 णंनृतविषिरोवभूथ ॥ ससोमऽआमिंश्लतमःसुतोभूद्यस्मिन्पुक्तिःपुच्यतेसंतिधानाः । इंद्रंनरःस्तुवंतौब्रह्मकाराऽव
 कथाशंसंतोदुववाततमाः ॥ नतेऽअंतःशर्वसोधाय्यस्यवितुवावधेऽरोदंसीमहित्वा । आतासुरिःपृणतितूतुजानोयुथे
 वापुसमीर्जमानऽकृती+ ॥ एवेदिंद्रःसुहवऽक्रुवोऽअस्ततीऽअनूतीहिरिशिप्रःसत्वा । एवाहिजातोऽअसंमाल्योजाःपु
 रूचद्बुत्राहंनतिनिदस्यून ॥ १ ॥ (६।३।७) भूयऽइद्द्वारुधेर्वीर्यायैऽएकौऽअजूर्योदयतेवसूनि । प्ररिरेचिद्विवऽइंद्रःपृथि
 व्याऽअर्धमिदंस्वप्रतिरोदंसीऽबुभे+ ॥ अधामन्थेबृहदंसुधमस्यथानिद्राधारुनकिरामिनाति । द्विवेदिवेसूयोदशतोभू

(६।३।६) इंद्रं वइतिपडूचससूक्तस्यवाहंसप्योभरद्वाजं इंद्रं ब्रिष्टुम् । (६।३।७) भूयइतिपचर्चससूक्तस्यवाहंसप्योभरद्वाजं इंद्रं ब्रिष्टुम् ।

द्विसन्धान्युर्विषयासुकुर्वुर्धात् ॥ अद्याचिन्नूचित्तदपोनदीनायदाभ्योऽरदोगोतुमिंद्र । निर्वर्षिताऽअद्वासदो नसेदुस्त्व
 याह्वानिसुकुतोरजांसि ॥ सत्यमित्तन्नत्वावाँऽअन्योऽअस्तींद्रदेवो नमस्योँन्यायान् । अहृन्नहिंपरिशयानमर्णोवास्तु
 जोऽअपोऽअच्छासमंद्रं ॥ त्वमपोविदुरोविपूर्वीरिंद्रह्रमरुजःपर्वतस्य । राजाभवोजगतश्चर्पणीनांसांकंसूर्यजनयु
 न्धामुपासं ॥ २ ॥ (६।३।८) अभूरेकौरयिपतेरयीणामाहस्तयोरधिथाऽइंद्रकृष्टीः । वितोकेऽअसुतनयेचसुरेवो
 चंतचर्पणयोविवाचः ॥ त्वद्भियेद्रुपाथिवा निविश्वाच्युताचिच्यावयंतैरजांसि । द्यावाक्षामापर्वतासोवनानि विश्वहृ
 ङ्भयतेऽअलमन्नाते ॥ त्वंकुत्सेनाभिश्चुण्णमिंद्राद्युपयुध्यकुचवंगविष्टौ । दशप्रपित्वेऽअधसूर्यस्यमुपायश्चक्रमविवेर्षा
 सि ॥ त्वंशतान्यवशंवरस्यपुरौजघंथाप्रतीनिदस्योः । अशिक्षोयन्नश्चाशचीवोदिवोदासायसुन्वतेसुतकेभरद्वाजाय
 गुणतेवसूनि ॥ ससत्यसत्वन्महृतेरणायथ्रमातिष्ठतुविनृम्णभीमं । याहिप्रपश्चिन्नवसोपमद्रिकप्रचंश्रुतश्रावयचर्षणि
 भ्यः ॥ ३ ॥ (६।३।९) अपूर्व्यापुरुतमान्यस्मैहेवीरायत्वसेतुरायं । विरश्चिनेवृज्जिणेशंतमानिवचांस्यासास्थ
 विरायतक्षं ॥ समातरासूर्येणाकवीनामर्वासयद्रुजदद्रिगुणानः । स्वाधीभिर्कृक्कभिर्वावशानऽऽदुस्त्रियाणामसृजश्चि

(६।३।८) अभूरेकइतिपचर्षसूक्तस्यभारद्वाजःसुहोत्रइंद्रक्षिप्रुचतुर्थीशकरी (सुहोत्र.शुनहोत्रोनरोगीकृजिन्वाइत्येतेकपयोबृह
 स्पतेःपौत्राचतदौष्पतेर्भरतस्यपौत्राइतिविषयेइतिहासःश्रूयते) । (६।३।९) अपूर्व्येतिपचर्षसूक्तस्यभारद्वाजःसुहोत्रइंद्रक्षिप्रु ।

ऋक्सं.

अ.४अ. ७

॥४५॥

दानं ॥ सवाह्निभिरक्रकभिरगोषुशश्वन्मितस्तुभिः पुरुकृत्वाजिगाय । पुरःपुरोहासखिभिः सखीयन्द्दृष्टारो जकुविभिः
कविः सन् ॥ सनीव्याभिर्जितारमच्छामहोवाजैभिर्महर्षिश्च शुभैः । पुरुवीराभिर्पृषभक्षितीनामार्गिर्वणः सुविताय
प्रयाहि ॥ ससर्गेणशवसातकोऽथत्थैरपऽइंद्रोदक्षिणतस्तुराषाद् । इत्थासृजानाऽअनपावृद्धीदिवेदेविविबिबुरप्रम
ब्धं ॥ ४ ॥ (६।३।१०) यऽओजिष्ठऽइंद्रतनुनोदामदोवृषन्स्वभिष्टिदास्वान् । सौवर्भ्ययोवनवत्स्वश्वोवृत्रासु
मत्सुसासहद्रमित्रान् ॥ त्वाहींइंद्रावसेविवाचोहवतेचर्षणयः शूरसातौ । त्वंविप्रैभिर्विपर्णांरंशायस्वोत्ऽइत्सनिता
वाज्रमर्षी ॥ त्वंतोऽइंद्रोभयोऽअमित्रान्दासावृत्राण्यार्योचशूर । वधीर्वनेवसुधितेभिरकैरापुत्सुदंषिनणानृतम ॥
सत्वंनऽइंद्राकवाभिरूतीसखाविश्वायुरवितावृधेभूः । स्वर्पतायङ्कयामसित्वायुर्धृतोनेमधितापुत्सुशूर ॥ नूनंनऽइ
द्रापरार्यचस्याभवामृच्छीकऽरुतनोऽअभिष्टौ । इत्थागणतोमहिनेस्यशभेन्द्रिविष्यामपार्थेगोषतमाः ॥ ५ ॥ (६।३।११)
संचत्वेजुर्गुगिरंऽइंद्रपूर्वाविचत्वद्यंतिविश्वोमनीषाः । पुरानुनंचसुतयऽऽकषीणांपस्पधऽइंद्रेऽअध्युक्थार्का ॥ पुरु
हृतोयः पुरुगूर्तऽऽकृभ्योऽएकः पुरुप्रशस्तोऽअस्ति यज्ञैः । रथो नमहेशवसेयुजानोइस्माभिरिंद्रोऽअनुमाधोभूत् । नर्याहि
संतिधीतयोनवाणीरिंद्रंनक्षंतीदुभिवर्धयतीः । यदित्तोतारः शतंयत्सहस्रं गतिगिर्विणसंशतदस्म ॥ अस्माऽएतहि
(६।३।१०) यओजिष्ठइतिपंचस्यूक्तस्यभारद्वाजः शुनहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।११) सचत्वइतिपंचस्यूक्तस्यभारद्वाजः शुनहोत्र-

मंडलं ६

अनु. ३

॥४५॥

पुरुश्चंद्रस्यत्वमिंद्रवस्वः । पतिर्वभूथार्समोजनानामेकोविश्वस्यसुवनस्यराजा ॥ सतुश्चिश्चुत्यायोदुवोयुधौर्नभूमाभि
 रायोऽअर्यः । असोयथानःशर्वसाचकानोयुगेयुगेवर्यसाचेकितानः ॥ ८ ॥ (६।३।१४) अर्वाग्रथंविश्ववारंतऽउग्रं
 द्र्युक्तासोहरयोवहंतु । कीरिश्चिद्धित्वाहवतेस्ववानृधीमहिंसघमादस्तेऽअद्य+ ॥ प्रोद्रोणेऽहर्यःकर्मागमन्पुनानासऽ
 ऋर्यतोऽअभूवन् । इंद्रोऽनोऽअस्यपर्वःपपीयाद्युक्षोमदस्यसोम्यस्यराजा ॥ आसस्त्राणार्सःशवसानमच्छेद्रसुचकेरथ्यो
 सोऽअर्थाः । अभिश्रवऽऋर्यतोवहेयुर्नचिह्नवायोरमृतंविदस्येत् ॥ वरिष्ठोऽअस्यदक्षिणामियतीद्रोमघोर्नोविकुर्मि
 तमः । यथावज्रिवःपरियासंहोमघाचधृष्णोदयसेविसुरीन्+ ॥ इंद्रोवार्जस्यविरस्यद्रातेद्रोगीभिर्वधतांबुद्धमहाः ।
 इंद्रोवृत्रंहनिष्ठोऽअसुसत्वातासरिःधृणतितूतुजानः ॥ ९ ॥ (६।३।१५) अपादितऽउदुनश्चित्रतमोमहीर्भर्ष्युम
 लीभिंद्रहति । पन्यसीधीतिदैव्यस्ययामन्जनस्यरातिर्वनतेसुदानुः ॥ दुराच्चिदावसतोऽअस्यकर्णोघोषादिंद्रस्यतन्यति
 ब्रुवाणः । एयमेनंदेवहृतिर्ववृत्यान्मद्ब्रुगिंद्रमिथमच्यमाना ॥ तंवोधिथापरमयापुराजामजरमिंद्रमभ्यनूष्यकैः ।
 ब्रह्माचगिरोदधिरेसमस्मिन्महोश्चस्तोमोऽअधिवर्धदिंद्रे ॥ वर्धाद्यंयुज्ञऽउतसोमऽइंद्रवर्धाद्ब्रह्मगिरिऽउक्वथाचमन्म ।
 वर्धाहेनमपसोयामन्नक्तोर्वर्धन्मासाःशरद्रोद्यावऽइंद्रं ॥ एवार्जज्ञानंसहसेऽअसांमिवावृधानंरधंसेचश्रुतार्थ । महा
 (६।३।१४) अर्वाग्रथमितिपंचर्वस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१५) अपादितइतिपंचर्वस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाज

ऋक्सं.

अ. ४४. ७

॥ ४७ ॥

जोषाः पाहिगिर्वणोमरुद्धिः ॥ १२ ॥ (६।३।१८) अहेळमानऽउपयाहियंशतुभ्यंपवंतऽइदवःसुतारसः । गावोन
वज्रिन्त्वसोकोऽअच्छेद्रागहिप्रथमोयज्ञिर्यानां ॥ यातेकाकुत्सुकृतायावारिगुययाशश्वत्पिबसिमध्वऽऊभि । तथा
पाहिप्रतेऽअध्वर्युरस्थात्संतेवज्रोवर्ततामिद्रगव्युः+ ॥ एषद्रुसोवृषभोविश्वरूपऽइंद्रायवृष्णेसमकारिसोमः । एतपि
वहरिवःस्थातरुग्रयस्येधिषेप्रदिविचस्तेऽअन्नै ॥ सुतःसोमोऽअसुतादिद्रवस्थानयंश्रेयान्चिकितुषेरणाय । एतंतिर्वि
ऽउपयाहियंशतेनविश्वास्तविषीरापृणस्व ॥ हयामसित्वेद्रयाह्यर्वाडरतेसोमस्तन्वेभवाति । शतकतोमादयस्वासुते
बुप्रास्मोऽअवपृतनासुप्रविधुः+ ॥ १३ ॥ (६।३।१९) प्रत्यस्मैपिपीषतेविश्वानिविदुषेभर । अरंगमायजग्मये
पश्चादध्वनेनरे ॥ एमेनमृत्येतनसोमेभिःसोमपातमं । अमन्नेभिर्ऋजीपिणमिंद्रसुतेभिरिंदुभिः ॥ यदीसुतेभिरिंदु
भिःसोमेभिःप्रतिभूषथ ॥ वेदाविश्वस्यमेधरोधुषत्तंमिदेषते ॥ अस्माऽअस्माऽइदंघसोध्वर्योप्रभरासुतं । कुवित्सम
स्यजन्यस्यशार्धतोमिशस्तेरवस्परत् ॥ १४ ॥ (६।३।२०) यस्यत्यच्छंबरंमदेदिवोदासायर्धयः । अयंससोमऽइंद्र
तेसुतःपिव ॥ यस्यतीव्रसुतंमदंमध्यमंतं चरक्षसे । अयंस ॥ यस्यगाऽअंतररमनोमदेहृह्वाऽअवास्तुजः । अयंस ॥
(६।३।१८) अहेळमानइतिपंचर्वस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजइंद्रबिष्टुः । (६।३।१९) प्रत्यस्माइतिचतुर्कचस्यसूक्तस्यवाह-
स्पत्योभरद्वाजइंद्रोपुवंत्याबृहती । (६।३।२०) यस्यइतिचतुर्कचस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजइंद्रउष्णिक् ।

मंडलं ६

अनु. ३

॥ ४७ ॥

यस्यमंडानोऽंधसोमाघोनंदधिपेशवः । अयंस० ॥ १५ ॥ (६।४।१) योरविरोर्यितमोयोद्युन्नैद्युन्नवत्तमः ।
 यःशुगमस्तुविशमतेरायोद्रामार्तनीनां । सोमःसुतः० ॥ येनवृद्धोनशवसा
 सोमःसुतःसइद्रुतेस्तिस्वधापतेमदः ॥ इन्द्रविश्वसाहंनरंमंहिष्ठंविश्वचर्षणिं ॥
 तुरोनस्वाभिरूतिभिः । सोमःसुतः० ॥ त्यमुवोऽअप्रहणंगुणीपेशवसस्पतिं । इन्द्रविश्वसाहंनरंमंहिष्ठंविश्वचर्षणिं ॥
 यवर्धयतीक्षुरःपतितुरस्वराधसः । तमिच्यस्यरोदसीद्वीशुष्मंसपर्यतः ॥ १६ ॥ तद्वऽउक्थस्यबृहणोद्रांयोपस्त्वणी
 पण । विपोनयस्योतयोवियद्रोहंतिस्क्षितः ॥ अविद्वदक्षमित्रोनवीथान्पपानोदेवेभ्योवस्योऽअचैत् । ससवान्तसौ
 लाभिधौतरीभिरुष्यापायुरभवत्सखिभ्यः ॥ ऋतस्यपृथिवेधाऽअपायिश्चियेमनांसिदेवासोऽअक्रन् । दधानोनाम
 महेवचौभिर्वपुर्दृशयेन्योव्यावः ॥ द्युमत्तमंदक्षेह्यस्मसेघाजनानंपर्वीररातीः । वर्षीयोवयःकृणुहिशचीभिर्धन
 स्यसातावृसोऽअविष्टि ॥ इंद्रतुभ्यमिन्मघवन्नभूमवयंदात्रेहैरिवोमाविवेनः । नर्किरापिदहशेमर्त्यत्राकिमंगरंशुचोद
 नंत्वाहुः ॥ १७ ॥ माजस्वनेवृपभनोररीथामातेरेवतःसख्यैरिपाम । पूर्वीष्टऽइंद्रनिष्पद्योजनेशुजह्यसुष्वीन्प्रबृहापृ
 णतः ॥ उद्रुन्नाणीवस्तुनर्थश्चियूर्तोद्रोराधांस्यभ्यानिगव्या । त्वमसिप्रदिवःकारुथयामात्वाद्रामानुऽआदभन्मघो

(६।४।१) योरयिवइतिचतुर्वैशत्युचस्यसूक्तस्यत्राहैस्पत्यःशयुरिंद्रब्रिहृवाधाःशब्दनुमुभःसप्तम्यादितिस्त्रोविराद्रंक्तयः । (तिसृष्वष्टम्ये
 चविराद्रसप्तमीनवम्यौतुत्रिष्टुभावितीकेचिच ।)

नः ॥ अध्वर्योवीरप्रमहेसुतानमिन्द्रायभरसहस्रराजा । यःपर्व्याभिरुतनूतनाभिर्गाभिर्वीवृधेगृणतासृषीणां ॥ अ-
 स्वमदेपुरुवपीसिविद्वानिन्द्रोवृत्राण्यप्रतीजघान । तमुप्रहोषिमधुमंतस्मैसोमंवीरार्यशिप्रिणोपिवधै ॥ पातासुतामि-
 द्रोऽअस्तुसोमंहतावृत्रं वज्रेणमंदसानः । गंतार्यशंपरावतश्चिदच्छावसुधीनामविताकारुधायाः ॥ १८ ॥ इदं त्यत्पा-
 त्रमिद्रपानमिन्द्रस्यप्रियममृतमपायि । मत्सद्यथासौमनसायदेवंव्य१स्मद्रेषोययवब्धंहः ॥ एनामंदानोजहिरशत्रू-
 न्नामिमजासिमघवन्नमित्रान् । अभिषेणोऽअभ्याइदेदिशानान्पराचऽइद्रुप्रमृणजहीच ॥ आसुष्माणोमघवन्निद्र-
 पृत्व१स्मभ्यंमहिवीरवःसुगंकः । अपातोक्त्यतनयस्यजेपऽइद्रसुरीन्कृणुहिस्मानोऽअर्ध+ ॥ आत्वाहरयोवृषणोयुजा-
 नावृषरथासोवृषरःसयोल्याः । असत्रांचोवृषणोवज्रवाहोवृष्णोमदायसुयुजोवहंतु ॥ आतेवृषन्वृषणोद्वोणमस्थुष्टु-
 मुषोनोर्मयोमदतः । इद्रुप्रतुभ्यंवृषभिःसुतानांवृष्णेभरंतिवृषुभायसोमं ॥ १९ ॥ वृषासिद्विवोवृषभःपृथिव्यावृषा-
 सिधूनांवृषभस्त्रियानां । वृष्णेतऽइदुवृषभपीपायस्वादूरसोमधूपयोवराय ॥ अयंदेवःसहसाजायमानऽइद्रेणयुजाप-
 णिमस्तभायत् । अयंस्वस्यपितुरायुधानींदुरमुष्णादशिवस्यमायाः+ ॥ अयमकृणोदुपसःसुपलीर्यंसूर्येऽअदधाज्यो-
 तिरंतः । अयंत्रिधातुदिविरोचनेषुत्रितेषुविददुमृतंनिर्गृहं ॥ अयंघावापृथिवीविष्कभायदुर्यथमयुनक्सररिम् ।
 अयंगोषुशच्यापकमंतःसोमोदाधारदशयंत्रमुत्सं ॥ २० ॥ (परिशिष्टं ॥ चक्षुश्चोत्रं च मनश्च वाक्कं प्राणापानौ दे

हऽइंशरीरं ॥ द्वौप्रत्यचावबुलोमोविसर्गोवितत्वमन्येदशयंत्रमुत्सं ॥ नखश्चपृष्ठश्चकरोचवाह्रजघेचोरुऽबुदरंशिरश्च ॥
रोमाणिमांसरुधिरंस्थिमज्जामेतच्छरीरंजलबुद्बुदोपमं ॥ सुबौललाटेचतथाचक्रुणोह्रनूकफोलौछुबुकस्तथाच । ओष्ठौ
चंद्रताश्चतथैवजिह्वामेतच्छरीरंमुखरंलकोशं ॥ (६।४।२) यऽआनयत्परावतःसुनीतीतुर्वशयदुं । इंद्रःसनोयुवा
सखा ॥ अविप्रेचिद्वयोदधदनाशुनाचिदधैता । इंद्रोजेताहितंघनं ॥ महीरंस्यप्रणीतयःपूर्वोरुतप्रज्ञस्तयः । नास्यक्षी
घंतऽऊतयः । सखायोब्रह्मवाह्रसेर्षतप्रचगायत । सहिनःप्रमतिर्मही ॥ त्वमेकस्यवृत्रहन्नविताह्रयोरसि । एतेह
शेयथावयं ॥ २१ ॥ नयसीद्वृत्तिद्विर्पःकृणोर्बुधुक्थशंसिनः । दृभिःसुवीरऽवच्यसे ॥ ब्रह्माणंब्रह्मवाहसंगीभिःस
खायमग्निमर्थं । गानदोहसेहुवे ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोरुर्वसूनिनिद्धिता । वीरस्यपृतनापहः ॥ विद्वहानिचिद्वि
ब्रोजर्नानांशचीपते । बृहमायाऽर्धनात ॥ तमुत्वासत्यसोमपाऽइंद्रवाजानापते । अहमहिश्रवस्यवः ॥ २२ ॥
तमुत्वायःपुरासिंथयोर्वाननंहितेधने । हव्यःसःशुधीहवं ॥ धीभिरवीद्धिरधतोवाजौऽइंद्रश्रवाय्यान् । त्वयाजेष्महि
तंघनं ॥ अश्रुवीरगिर्वणोमहौऽइंद्रधनेहिते । भरेवितंतसार्यः ॥ यातऽऊतिरमित्रहन्मक्षुर्जवस्तुमासति । तया
नोहियुद्धीरथं ॥ सरथेनरथीतमोस्माकेनाभियुग्वना । जेषिजिष्णोहितंघनं ॥ २३ ॥ यऽएकऽइत्तमुद्रिदृष्टीनांविच

(६।४।२) यआनयदितित्रयविंशदचस्यसूक्तस्यबाह्वस्यःशंयुरिद्रौत्यवृत्तस्यबुस्तथागायत्रीएकोनत्रिंशयतिनिचूदेकत्रिंशीपादनिचू

र्षणिः । पतिर्जज्ञेवृषक्रतुः ॥ योर्गृणतामिदासिथापिरूतीशिवःसखा । सत्वंनऽइद्रमृळय ॥ धिष्ववज्रंगभस्त्योर
 क्षोहत्यायवज्रिवः । सासहीष्ठाऽअभिस्पृधः ॥ प्रत्बरंयीणांयुजंसखायंकीरिचोदनं । ब्रह्मवाहस्तमंहुवे ॥ सहिविश्वा
 निपार्थिवोऽएकोवसूनिपत्यते । गिर्वणस्तमोऽअग्निगुः ॥ २४ ॥ सनोनियुद्धिरापृणकामंवाजेभिरुश्विभिः । गोम
 भ्रिगोपतेधृषत् ॥ तद्धोगायसुतेसचोपुरुहूतायसत्त्वने । शंयद्भवेनशाकिनै ॥ नद्यावसुर्नियंमतेदुानंवाजस्यगोमतः ।
 यत्सीसुपुश्रवद्भिरः ॥ कुवित्संस्यप्रहिब्रजंगोमंतंदस्युहागमत् । शचीभिरुपनोवरत् ॥ इमाऽउत्वाशतकत्वोभिप्रणोनु
 बुर्गिरः । इंद्रवत्संनमातरः ॥ २५ ॥ दुणाशंसख्यंतवगौरसिवीरगव्यते । अश्वोऽअश्वायतेभव ॥ समंदस्वाह्यं
 सोराधसेतन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ इमाऽउत्वासुतेसुतेनक्षतेगिर्वणो गिरः । वृत्संगवोनधेनवः ॥ पुरुतमंपुरु
 णांस्तोवृणांविवाचि । वाजेभिवाजयतां ॥ अस्माकमिद्रभूतुतेस्तोमोवाहिष्ठोऽअंतमः । अस्मान्नायेमहेहिनु । अधि
 बृबुःपणीनांवापिष्ठेमूर्धन्नस्थात् । उरुःकक्षोनगांगयः ॥ यस्यवायोरेवद्रुवद्भद्रारतिःसहस्रिणी । सद्योदुनायमंहते ॥
 तत्सुनोविश्वेऽअर्थऽआसदांगुणंतिकारवः । बृबुंसहस्रदातमंसूरिसहस्रसातमं ॥ २६ ॥ (६।४।३) त्वामिद्धिहवा
 महेसातावाजस्यकारवः । त्वांबृत्रेभ्विद्रुसत्पतिंनरुत्वांकाष्ठास्वर्षतः ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णयामुहस्तवानोऽअ
 दंत्यानुष्टुप् । (६।४।३) त्वामिद्धीतिचतुर्दशार्चस्यसूरस्यबाह्रस्पत्यःअंशुरिद्रःअयुजोबृहत्यायुजःसतोबृहत्याः ।

द्विवः । गामश्चैरथ्यमिन्द्रमीकिरसुवावाजुंनञ्जिगुये ॥ यन्मन्त्रानामिचंयिगिरिद्रुतंमःतुय ॥ मन्त्रमुक्कतुविदुग्यान्वत्ये
तेभवांसमरसुनोदुधे ॥ वार्धमंजनानच्यभेनेमन्युनागुंमीत्तऽकृन्पीम । अस्माकंनोअप्रितामेगधनेतन्वृव्युव्युव्यु ॥
इन्द्रज्येष्ठन्ऽआमंरुंऽओजिष्ठंपुरिश्रवं ॥ यन्मोचिदवन्नरुनोदेमीऽओभेजिमया ॥ २७ ॥ त्वामुग्रमर्चनेनये
णीसहूरजन्देयेपुह्रमेहे । विश्वासुनोविधुरापिन्द्रुनावमोमित्रान्त्वपत्तान्कृधि ॥ यद्विद्रुनामृगीयोऽजोनेनृणचंमृष्टि
पु । यद्वापंचदितिनांयुन्नमाभरमुत्रावित्रानिपोस्था ॥ यद्वत्तदोमघान्द्रुगामानुयपररुक्त्तृण्य ॥ अस्मभ्युन
द्विरीहिसनपाद्येभित्रान्पुस्तुर्षणे ॥ इंद्रंश्चिवालेगुर्णञ्जिवन्धंभ्यस्तिमत् । छद्विथंछमघर्तयश्चमार्चयावयोऽिपुमे
भ्यः ॥ येगव्यतामनमागदुमादुभुरभिप्रभोतिवृणुया । अधसानोमघवशिद्रगिर्णस्तनूयाऽअंतमोभन ॥ २८ ॥
अधसानोदुधेभुवेंद्रनायमवायुधि । यदंतरिदोपतयतिपुणिनोद्विप्रधम्मिरमर्गानः ॥ यत्रार्गमन्नुवोवितन्वुतेमि
याशमीपितृणां । अधस्मायच्छतन्वेइतनेचछद्विरुचिंतयावयुद्धेयः ॥ यद्विद्रुगुंऽअर्धतश्चोदयोमिमानाधुने । अस्ममंन
ऽअधनिवृजिनेपुयिदयेनोऽइवश्रवस्यत ॥ मिधुंऽरिचप्रवणऽअगुयायुतोयद्विहोमनुव्यणि । आयेवयेनवद्वृत्त
त्यामिपिगृभीतावाहोर्षेति ॥ २९ ॥ (६।४।४) स्वादुःकिलयंमधुमाऽइतायतीत्रःकिलयंमर्वाऽइतायं ।

(६।४।४) स्वादुःकिलयमित्येकविंशद्वचस्यमूर्कस्यभारत्राजोर्गण्डःआयानापचानामोऽगणुनीलन्यादेवभूमीद्रा.प्रणोकरत्यादि

उ॒तो॒न्व॑ऽस्य॒पि॒वा॒सि॒मि॒द्र॒न॒क॒श्च॒न॒स॒ह॒त॒ऽआ॒हृ॒वे॒षु ॥ अ॒यं॒स्वा॒दु॒रि॒ह॒मि॒द्वि॒ऽआ॒स॒य॒स्ये॒द्रो॒वृ॒त्र॒ह॒त्ये॒म॒मा॒र्द॒ । प॒रु॒णि॒य॒श्च॒यौ
 ला॒शं॒व॒र॒स्य॒वि॒न॒व॒ति॒न॒व॒च॒दे॒ह्यो॒ऽइ॒ह॒न् ॥ अ॒यं॒मे॒पी॒त॒ऽउ॒दि॒य॒ति॒वा॒च॒म॒यं॒म॒नी॒पा॒मु॒शु॒ती॒म॒जी॒गः ॥ अ॒यं॒ष॒ळु॒वी॒रि॒मि॒मी
 त॒धी॒रो॒न॒या॒भ्यो॒भु॒व॒नं॒क॒ञ्च॒नारे॑ ॥ अ॒यं॒स॒यो॒व॒रि॒माणं॑पृ॒थि॒व्या॒व॒र्भा॒र्णं॑द्वि॒वो॒ऽअ॒ङ्गो॒दु॒यंसः ॥ अ॒यं॒पी॒यू॒र्य॑त्ति॒स्यु॒प्र॒व
 त्सु॒सो॒मो॒दा॒धा॒रो॒र्वि॒ऽत॒रि॒क्षं ॥ अ॒यं॒वि॒द॒च्चि॒त्र॒ह॒शी॒क॒मर्णैः॑शु॒क्र॒स॒त्त्व॒ना॒मु॒ष॒सा॒म॒नी॒के ॥ अ॒यं॒म॒हा॒न्म॑ह॒ता॒र॒कं॑भ॒ने॒नो॒द्या
 म॒स्त॒श्चा॒हृ॒प॒भो॒म॒रु॒त्वा॒न् ॥ ३० ॥ धृ॒ष॒ति॒प॒व॒क॒ल॒शे॒सो॒मि॒मि॒द्र॒वृ॒त्र॒हा॒शू॒र॒स॒मे॒व॒सू॒नां ॥ मा॒अ॒द्यं॑दि॒ने॒स॒र्व॒न॒ऽआ॒वृ॒प
 स्वर॒थि॒स्थानो॑र॒थि॒म॒स्मा॒सु॒धे॒हि ॥ इ॒न्द्र॒प्र॒णैः॑पु॒र॒ऽए॒ते॒व॒प॒श्य॒प्र॒नो॒न॒य॒प्र॒त॒रं॒व॒स्यो॑ऽअ॒च्छ ॥ भ॒वा॒सु॒पा॒रो॑ऽअ॒ति॒पा॒र॒यो॒नो
 भ॒वा॒सु॒नी॒ति॒रु॒त॒वाम॑नी॒तिः ॥ उ॒रु॒नो॒लो॒क॒म॒नु॒ने॒षि॒वि॒द्वान्त्स्व॒र्व॒ज्यो॒ति॒र॒भ॒यं॒स्व॒स्ति ॥ ऋ॒ष्व॒ा॒ते॒ऽइ॒न्द्र॒स्थ॒वि॒र॒स्य॒चा॒हू॒ऽ
 उ॒प॒स्थे॒या॒म॒श॒र॒णा॒वृ॒ह॒तां ॥ वा॒रि॒ष्ठे॒न॒ऽइ॒न्द्र॒व॒धु॒रे॒धा॒वा॒हि॒ष्ठयोः॑श॒ता॒वृ॒त्र॒भ॒व्यो॒रा ॥ इ॒षु॒मा॒व॒क्षी॑यां॒व॒षि॒ष्टां॒मा॒न॒स्तारी॒न्म॒घ॒व
 त्रा॒यो॑ऽअ॒र्यः ॥ इ॒न्द्रं॑मू॒ळ॒म॒ह्यं॒जी॒वा॒त्रु॒मि॒च्छ॒चो॒द॒य॒धि॒य॒म॒य॒सो॒न॒धा॒रीं ॥ य॒त्किं॑चा॒हं॒त्वा॒शु॒रि॒दं॒व॒दो॒मि॒त॒र्जु॒प॒स्व॒कृ॒धि॒मां
 दे॒व॒वंतं ॥ ३१ ॥ त्रा॒ता॒र॒मि॒न्द्रं॑म॒वि॒तार॑मि॒न्द्रं॒ह॒व॒ह॒वे॒सु॒ह॒वं॒शू॒र॒मि॒न्द्रं ॥ ह्य॒या॒मि॒शु॒क्रं॑पु॒रु॒हू॒त॒मि॒न्द्रं॒व॒स्ति॒नो॑म॒घ॒वा॒धा॒त्वि॒द्रः ॥

चतसृणाप्रस्तोत्रोवनस्पतइत्यादितिसृणांरथउपस्थासयेतिद्वयोर्दुदुभिःआमूरजइत्यस्यादुंदुभीर्दौत्रिष्टुप्, एकोनविंशतीबृहतीत्रयोविंशत्यनुष्टुप्
 चतुर्विंशतीगायत्रीपंचविंशतीद्विपदासप्तविंशतीजगती ।

इंद्रः सुत्रामास्वर्वाऽवर्षाभिः सुमृच्छीकोर्षवतु विश्ववेदाः । नार्धलां द्वेयोऽअर्षयं कृणोतु मुनीयं सुपतयः स्याम ॥ तत्सर्व
 यं सुमतो यन्नियु स्यापि भद्रे तो मनमे स्याम । समुत्रामास्वर्वाऽइंद्रोऽअस्मेऽआराच्चिह्नैः गमनतं युजोतु ॥ अत्रत्येऽइंद्र
 वतो नोभिर्गिरो वस्त्राणि न्युतो धवते । उरुनराथः सर्वनापुत्र्युपो गार्वाजिन्युवमे ममिंदूर ॥ कऽईत्वरुतः पुणात्को
 र्जाते यदुग्रमिन्मयत्रा विश्वहावेत् । पादाविवमूलं नून्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरंगनीभिः ॥ ३२ ॥ अणुर्वीरऽउग्रमु
 ग्रं दमाथन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः । एधमानं द्विकुभयस्त्राजो नोक्नुते विशुऽइंद्रो मनुष्यान् ॥ परापूर्वां मूल्या
 वृणक्ति विततुराणोऽअपरैभिरेति । अनामुभूतीरवभूत्यानः पथीरिद्रः शूरदत्तरीति ॥ रूपं रूपं प्रति न्योनभूवतदस्य
 रूपं प्रति चक्षणाय । इंद्रो मयाभिः पुरु रूपं दयते युक्तार्थं सहरैयः श्रुतादग्रं ॥ युजानो हुरितारथे भृगुत्वष्ट्रे हरजति ।
 को विश्वहा द्विपुतः पक्षऽआसतऽउतामीनि पुसरिषु ॥ अगव्यतिक्षेत्रमार्गन्मदेवाऽउर्वामतीभूमिं रंहरणाभूत् । वृह
 स्पते प्रार्थित्सागविष्टा वित्थाम्ते जरित्रऽइंद्रपंथा ॥ ३३ ॥ द्विवेदिवेमुद्वशीरन्यमर्थं कृणाऽअसेधुदपमन्नो जाः ।
 अहं न्द्रासावृभोर्वस्त्रयंतो दत्रजे वृचिं नंशर्वच ॥ मुस्तोकऽऽशुरार्धमस्तऽइंद्रदशकोशयूरीर्दशवाजिनो दात् । द्विवेदा
 सादति थिगवस्त्रार्धः शान्वं च सुमत्यग्रभीष्म ॥ दशाश्वान्द्रशकोशान्दगवस्त्रार्धभोजना । दशो हिरण्यपिंडान्द्वित्रो
 दासादसानिपं ॥ दशरथान्प्रार्थिमतः शतंगाऽअर्थवभ्यः । अश्वयुः पाववेदात् ॥ महिराथो विश्वजन्यं धानान्भूर

ऋक्सं.

अ.४अ. ८

॥५१॥

इजान्त्सार्जुयोऽअभ्यथष्ट ॥ ३४ ॥ वनस्पतेवीङ्गोहिभूयाऽसत्सखाप्रतरणःसुवीरः । गोभिःसंनद्धोऽअसिबी
कथस्वास्थातातेजयतुजेत्वानि ॥ दिवस्पृथिव्याःपर्योजऽउभ्रुवंनस्पतिभ्यःपर्याभृतंसहः । अपामोज्मानंपरिगो
भिरावृतमिंद्रस्यवज्रहविषारथंयज ॥ इंद्रस्यवज्रोमरुतामनीकंमित्रस्यगर्भोवरुणस्यनाभिः । सेमानोह्रुव्यदातिंजुया
णोदेवरथप्रतिह्रव्यागृभाय ॥ उर्पश्वासयपृथिवीमुतघांपुरुत्रातेमनुतांविष्टितंजगत् । सडुंदुभेसजूरेद्रेणदेवैदूराह
वीथोऽअपसेधशत्रून् ॥ आक्रंदयबलमोजोनऽआधानिष्टनिहिदुरिताबाधमानः । अपप्रोथडुंदुभेदुच्छुनाऽइतऽइ
द्रस्यमष्टिरसिबीळ्यस्व ॥ आमूरजप्रत्यावर्त्येसाःकेतुमहूंदुभिर्वावदीति । समश्वपणार्थ्वरतिनोनरोसाकमिंद्ररथि
नोजयतु ॥ ३५ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

एकत्रिंशद्वाध्यायेवर्गाः ३५ सूक्तानि १९ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ इंद्रयेदं. १२८ बृबवेतक्ष्णइ. ३ इंद्राये. १४ सोमाये. ५
इंद्राये. १४ देवभूमिबृहस्पतीदिभ्य. इंद्राये. प्रत्तोकाये. ४ रथाये. ३ दुंदुभ्या. २ दुंदुभीद्वाभ्या. ॥ इतिचतुर्थसप्तमः ॥

यज्ञायज्ञाब्ध्याधिकंशंशुस्तृणपाणिकंपृथुश्रिसूक्तंप्रगाथौबृहतीमहासतोबृहतीमहाबाहवार्हतौप्रगाथावित्यान्ने
र्यःकाकुभःप्रगाथःपुरजर्णिगबृहत्यतिजगतीतिमारुत्यौत्यास्त्रिस्रोवासांलिंगोक्तदेवताःकाकुभःप्रगाथःपुरज
र्णिगबृहतीतिपौष्ण्योबृहतीमहाबृहतीयवमर्ध्यांत्यानुहुम्मारुत्यौत्याद्यावाभूम्योर्वापृश्रेर्वीस्तुषेपंचोनकजिम्बवा

मंडलं ६

अनु. ४

॥५१॥

हविंश्वदेवंहशकर्यत्तुवेवउदुत्वात्पोळगत्र्युष्णिगनुष्टुवंतनंत्यूनायसम्याद्याःप्रउगायत्र्यश्रुदुर्दशीजगतीसुहोत्रा
 दयोनुफगोत्राभारद्वाजाःपैत्रोवृहस्पतेदोष्यंतेर्भरतस्वयंदर्पाणंतद्वायनंवेयापूरुदनुष्टुम्पंप्रभेद्विवांग
 ज्येणमंत्यानुष्टुत्रिंद्वाचंद्दं चशुकं चतुष्कं द्वितीयाजगतीं प्रनुदं द्रायंगुवांर्त्तं चतुरष्टुवंतं श्रत्यपंचोनागायत्रंतु
 त्रित्रिष्टुत्रादित्रिष्टुवृहत्यनुष्टुवंतं सियंपळनासारस्वतं विजगत्यार्द्धजगतीं निष्टुवंतं ॥ १ ॥ ॥ ॥
 ॥ हरिःओम् ॥ (६।४।५) यज्ञार्थजावोऽअस्यंगिरागिराचुदक्षिणि । प्रप्रथयममृतं ज्ञातवेंदमंप्रियमिचंनशंसि
 पं ॥ कुर्जोनपतंसहिनागमस्युदोशिमहृद्व्यदतये । भुवद्वाज्ञेचयिताभुवंहृदधऽउतद्वातातनूनां ॥ दृगायमेऽअज
 रोमहान्विभास्यर्चिर्षा । अजक्षिणशोचिपाशोशुचच्छुचेसुदीतिभिःसुदीदिदि ॥ मूहोद्वान्यजमियश्चान्नपस्नवृकत्वो
 तदंसना । अर्वाचःसीकृणुह्यमेवसेरास्ववाजोत्तर्वस्व ॥ यमापोऽअद्रयोवनागभंमतस्यपिप्रति । महमायोर्मथितो जायते
 वृभिःपृथिव्याऽअधिसानंवि ॥ १ ॥ आयःपद्मोभानुनारोर्दंसीऽउभेधमेनंयायतद्विदि । तिरस्तमोहदृग्ऽउम्युंस्वा

(६।४।५) यज्ञार्थजावद्विजगत्याचस्यसूरस्ववाहंस्पत्यःशत्रुस्त्वणपाणिःआगानादगानाग्निरेकारद्व्यादिपचानांमकतमताश्रुणां
 पूपातस्त्वचस्वसकतः (त्रयोदश्यादितिस्त्वणाभिद्रार्थमपूविण्ययागाल्लिगोक्तेरतामाअत्ययोगानाभूमीवापृथिवी) आगावृहतीद्विती
 यासतोवृहतीवृहतीयावृहतीचतुर्थीसतोवृहतीपचमीवृहतीपष्टीमहात्मतोवृहतीमप्रीगदावृहतीअष्टमीमहात्मतोवृहतीनवमीवृहती द्यवमीस

ऋक्सं.

३ अ. ८

: २ ॥

श्यावास्वरुषोवृषाश्यावाऽर्रुषोवृषा ॥ बृहन्निरग्नेऽअर्चिभिःशुक्रेणदेवशोचिर्षा । भुरद्वाजेसमिधानोथविष्टरेवन्नः
शुक्रदीदिहिद्युमत्पावकदीदिहि ॥ विश्वासांगृहपतिर्विशामसित्वमग्नेमानुषीणां । शतंपूर्भिर्येविष्टपाह्यंहसःसमेद्धारं
शतंहिमाःस्तौटभ्योयेचददति ॥ त्वंनश्चित्रऽऊत्यावसोरार्धासिचोदय । अस्यरायस्त्वमग्नेरथीरसिष्विदागाधंतुचेतु
नः ॥ पर्षितोकंतनयंपर्तभिद्रुमदब्धैरग्रयुत्वभिः । अग्नेहेळांसिदैव्यायुयोधिनोदेवानिह्वरसिच ॥ २ ॥ आसंखायः
सबर्दुर्धाधेनुमजध्वमुपनव्यसावचः । सृजध्वमनपस्फुरां ॥ याशर्धायमारुतायस्वभानवेश्रवोमृत्युधुक्षत । यामृळी
केमरुतांतुराणांयासुन्नैरेव्यावरी ॥ भुरद्वाजायावधुक्षतद्विता । धेनुंचविश्वदेहसमिषंचविश्वभोजसं ॥ तंवऽइंद्रनसु
क्तंवरुणमिवसायिनं । अर्यमणंनमंद्रंसुप्रभोजसंचिष्णुंनस्तुपऽआदिशे ॥ त्वेषंशार्धोनमारुंतुविश्वण्यनर्वाणंपूषणं
संश्रथाशुता । संसहस्राकारिषच्चर्षणिभ्युऽओऽआविर्गुह्वावसूकरत्सुवेदानोवसूकरत् ॥ आमोपूषन्नपद्रवशंसिंपनुतेऽ
अपिकुर्णऽआघृणे । अघाऽअर्योऽअरतयः ॥ ३ ॥ माकंकुंवीरमुद्गुहोवनस्पतिमशस्त्रीर्विहिनीनशः । मोतसूरोऽ
अहंऽएवाचनग्नीवाऽआदधतेवेः* ॥ हतैरिवतेवृकमस्तुसुख्यं । अच्छिद्रस्यदधन्वतःसुपूर्णस्यदधन्वतः ॥ पुरोहिम

तोबृहतीएकादशीककुपद्वादशीसतोबृहतीत्रयोदशीपुरवष्णिक्चतुर्दशीबृहतीपंचदशतिजगतीषोडशीककुपसप्तदशीसतोबृहतीअष्टादशी
पुरवष्णिक्एकोनविंशीबृहतीविंशीबृहतीएकविंशीमहाबृहतीयमभ्याद्वाविंशत्यनुष्टुप् । (प्रथिसूक्तमिदं) ।

मंडलं. ६

अनु. ४

॥ ५२ ॥

त्यैरसिसुमोद्वैरुतश्रिया । अभिल्यः पून्युतनासुनस्त्वमवानुनयथापुरा+ ॥ वामीवामस्य धृतयः प्रणीतिरस्तुमनु
 तो । देवस्ववामरुतोमर्त्यस्येवानस्यप्रयज्यवः ॥ सद्यश्चिग्रस्यचक्रुतिःपरियाद्वेवोनेत्ति सूर्यः । त्येपंगवोदधिरेनाम
 यन्नियमरुतौवृत्रहंशवो ज्येष्ठवृत्रहंशवः ॥ सुकृद्भूधोरजायतसुकृद्भूमिरजायत । पृथयादुग्धंसुकृत्पयस्तदुन्योनानुजाय
 ते ॥ ४ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्ततेतृणान्यग्नावरण्योदुकेपिवा । यस्तृणैरभ्ययन्तदुधीतंस्तृणानिभयतेभव ॥ वा
 पीकूपतडागानांसुमुद्रंगच्छस्वार्हा ॥ (६।४।६) सूपेजनसुव्रतंनव्यसीभिर्गीभिर्मात्रावरुणासुन्नयता । तऽआगं
 मंतुतऽइहृश्वं तुसुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निः+ ॥ विगोर्विगुऽईज्यमध्वरेष्वईसक्तुमरुतियुवत्योः । द्विवःशिशुंसहसः
 सूनुमग्निशुशस्यकेतुमरुपयजथै ॥ अरुपस्यदुहितराविरूपेस्तृभिरन्यापिपिज्ञेसुरोऽअन्या । मिथस्तुराविचरतीपा
 वकमन्मथुतंनक्षतऽऋच्यमाने ॥ प्रवायुमच्छावृहतीमनीपावृहद्रिचिंविश्ववारंरथमां । द्युतर्थामानियुतःपत्यमानः
 कविःकविर्मियक्षसिप्रयज्यो ॥ समेवपुरुच्छदयदृग्धिनोर्यरथोविरुक्मान्मनसायुजानः । येननरानासत्येपयध्वं व्रति
 र्थाथस्तनयायुत्मेनच ॥ ५ ॥ पर्जन्यवातावृषभापृथिव्याःपुरीपाणिजिन्वतमर्ष्यानि । सत्यश्रुतःकवयोयस्वगीभिर्ज

(६।४।६) सूपेजनमितिपचदशर्वस्यसूक्तसभारद्वाजकजिश्चाविश्वेदेवास्त्रिपुत्यागफरी (इतश्चत्वारिवैद्य । भेदपक्षे-विश्वेदेवाः १
 अग्निः १ अहोरात्रे १ वायुः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ सरस्वती १ पूषा १ अमित्रिद्यारौ १ रुद्रः १ मरुतः २ विष्णुः १ विश्वेदेवाः २ एवं १५)

ऋक्सं.

अ. ३७. ८

॥ ५३ ॥

गतःस्थातुर्जगदाकृणुध्वं ॥ पावीरवीकन्यांचित्रायुःसरस्वतीवीरपत्नीधियंघात् । माभिरच्छिद्रंशरणंसजोषादुराध
र्षेणुतेशर्मयंसत् ॥ पृथस्पथःपरिपतिवचस्याकामेनकृतोऽअभ्यानळर्क । सनौरासच्छुरुधंश्रंद्रायाधियंधियंसीषघा
तिप्रपुषा+ ॥ प्रथमभार्जयशंसवयोधांसुपाणिद्वेंसुगभस्तिमृध्वं । होतायक्षद्यजतंपुस्त्यानामशिस्त्वष्टरंसुहवंबिभा
वा ॥ सुवनस्यपितरंगीभिराभीरुद्रंदिवावर्धयारुद्रमृचौ । बृहंतंऽमष्वमजरंसुपुममृधुवेमकुविनेषितासः ॥ ६ ॥
आशुवानःऋवयोयज्ञियासोमरुतोगंतगृणतोवर्स्यां । अचित्रंचिच्छिजिन्वथावृधंतंऽइत्थानक्षंतोनरोऽअंगिरस्वत्+ ॥
प्रवीरयप्रतवसेतुरायाजयुथेवपशुरक्षिरस्तं । सपिस्पृशतितन्विश्रुतस्यस्तभिर्ननाकंवचनस्यविपः ॥ योरजांसिविम
मेपाथिवानिचिश्चिद्विष्णुर्मनवेवाधितायं । तदोषधीभिरभिरातिपाचोभगःपुरंधिजिन्वतुप्रराये+ ॥ तन्नोहिर्बुधोऽअग्नि
रुक्तत्पर्वतस्तस्सवित्ताचनोधात् । तदोषधीभिरभिरातिपाचोभगःपुरंधिजिन्वतुप्रराये+ ॥ तन्नोहिर्बुधोऽअग्नि
पुरवीरंमहऽऋतस्यगोपां । क्षयंदाताजरंयेनजान्स्पृधोऽअदेवीरभिचक्रामाविशऽआदेवीरभ्यइश्रवाम ॥ ७ ॥
(६।५।१) हुवेवोदेवीमादितिनमोभिमृळीकायुवरुणंमित्रमग्निं । अभिक्षदार्मयमणंसुशेवंत्रावृन्देवान्त्सवितारंभगं
२ इंद्रः १ अपः १ सविता १ अग्निः १ अश्विनौ १ विश्वे ० ५ एवं १५) ।

मंडलं ६

अनु. ५

॥ ५३ ॥

च ॥ सुज्योतिषःसूर्यदक्षपितृननागास्त्रेभ्युमदोवीहिदेवान् । द्विजन्मानोयऽऋतमार्पःमत्याःस्वर्वतोयजताऽअग्निजि
 हाः+ ॥ उतद्यावापृथिवीक्षत्रमृचमृहदोदसीशरणंसुपुत्रे । महस्तरथोवरिवोयथानोसंक्षयायधिपणेऽअनेष्टः+ ॥
 आनोरुद्रस्यसुनवोनमंतामद्याहतासोत्रसवोर्धृष्टाः । यद्रीमभैमदृतिवाहितलोत्राधेमरुतोऽअरामदेवान्+ ॥ भिम्य
 क्षयेपुरोदसीनुदेवीसिर्षकिपयाऽअभ्यर्धयन्वा । श्रुत्वाह्वंमरुतोयच्छयाथभूमरिजंतेऽअर्धनिमयिक्ते ॥ ८ ॥ अ॒भि
 लं॒त्रीरं॒गिर्वि॒णस॒म॒च॒द्रुं॒ब्र॒ह्म॒णा॒ज॒रि॒त॒न॒वे॒न । श्र॒व॒दि॒उ॒व॒मु॒प॒च॒स्त्वा॒नो॒रा॒म॒द्वा॒जा॒ऽउ॒प॒म॒हो॒प॒णा॒नः+ ॥ ओ॒मा॒न॒मा॒पो
 मा॒नु॒धी॒र॒थ॒कुं॒धा॒त॒तो॒का॒य॒त॒न॒या॒य॒शं॒योः । य॒थ॒हि॒ष्ठा॒भि॒ग॒जो॒मा॒तृ॒त॒मा॒वि॒श्व॒स्य॒स्यातु॒र्ज॒तो॒ज॒नि॒त्रीः ॥ आ॒नो॒दि॒वः॒भ
 वि॒ता॒त्रा॒य॒मा॒णो॒हि॒र॒ण्य॒पा॒णि॒र्य॒ज॒तो॒ज॒ग॒म्यात् । यो॒द॒व॒वो॑ऽउ॒प॒सो॒न॒प्र॒ती॒कं॒ब्यू॒ण॒ति॒द्रा॒शु॒पे॒वा॒र्या॒णि ॥ उ॒त॒ल॒व॒सू॒नो॒सह
 सो॒नो॑ऽअ॒द्या॒दे॒वो॑ऽअ॒स्मि॒न्न॒ध॒रे॒व॒वृ॒त्याः । स्या॒म॒हं॒ते॒म॒दृ॒मि॒द्रा॒ती॒त॒व॒स्या॒म॒ग्रे॒व॒सा॒म॒वी॒रः ॥ उ॒त॒त्या॒मे॒ह्य॒मु॒सा॒ज॒ग॒म्या॒त॒ना
 स॒त्या॒धी॒भि॒र्य॒व॒मं॒ग॒वि॒प्रा । अ॒ग्नि॒न॒म॒ह॒स्त॒म॒सो॒मु॒सु॒कुं॒त॒न॒रा॒दु॒रि॒ता॒दृ॒भी॒के ॥ ९ ॥ ते॒नो॒रा॒यो॒यु॒म॒तो॒वा॒ज॒व॒तो॒द्वा॒ता
 रौ॒भू॒त॒न॒व॒तः॒पु॒रु॒क्षोः । दृ॒श॒सं॒तो॒टि॒व्याः॒पा॒धि॒वा॒सो॒गो॒जा॒ताऽअ॒थो॒म॒ळ॒ता॒च॒दे॒वाः ॥ ते॒नो॒रु॒द्रः॒सर॒स्व॒ती॒स॒जो॒य॒मी॒तु
 ष्मं॒तो॒वि॒ष्णु॒र्मू॒ळ॒नु॒वा॒युः । ऋ॒भ॒क्षा॒वा॒जो॒दै॒व्यो॒वि॒धा॒ता॒प॒र्जन्या॒वा॒ता॒पि॒या॒ता॒मि॒र्ष॒नः ॥ उ॒त॒स्य॒दे॒वः॒स॒च्चि॒ता॒भ॒गो॒नो॒पां॒न
 पा॒द॒व॒तु॒दा॒नु॒प॒प्रिः । त्व॒ष्ट॒दे॒वे॒भि॒र्ज॒नि॒भिः॒स॒जो॒पा॒र्षो॒दे॒वे॒भिः॒शु॒चि॒वी॒स॒मु॒देः+ ॥ उ॒त॒नो॒हि॒र्वृ॒न्धः॒शृ॒णो॒त्व॒जऽए॒क॒पा॒ष्ट

ऋक्सं.

अ. ४७. ८

॥ ५४ ॥

थि॒वीस॑म॒द्रः । वि॒श्वेदे॒वाऽऽकृ॑ता॒धो॒हु॒वाना॑स्तुता॒मंत्राः॑ क॒विश॑स्ताऽअ॒वंतु ॥ ए॒वान॑प॒तोम॒तस्व॑धीभिर्भ॒रद्वा॑जाऽअ॒
भ्य॒र्चय॑कैः । श॒हुता॑सो॒वस॑वो॒धृष्टा॑वि॒श्वेस्तु॑तासो॒भूता॑यज॒त्राः ॥१०॥ (६।५।२) उ॒दुत्य॑च्चक्षु॒र्महि॑मि॒त्रयो॑रोऽए॒तिमि॒त्रं
वरु॑ण॒योर्द॑ब्धं । ऋ॒तस्य॑शुचि॒दर्श॑त॒र्नीक॑रु॒कमो॑न॒दिव॑ऽउ॒दिता॑व्य॒धौत् ॥ वे॒दुय॑स्त्री॒णि॒वि॒दथान्ये॑पां॒द्वानां॑ज॒न्म
स॒नुतरा॑च॒विर्मः । ऋ॒जुम॑तेषु॒वृजि॑ना॒चप॑थ्य॒श्चभि॑च्छे॒सूरो॑ऽअ॒र्थऽए॒वान् ॥ स्तु॑ष॒ऽर्ज॑वो॒मह॑ऽऽकृ॒तस्य॑गो॒पान॑दि॒तिमि॒त्रंवरु॑
णं॒सुजा॑तान् । अ॒र्यम॑णं॒भग॑म॒दब्ध॑धी॒तीन॑च्छा॒वोचे॑स॒ध॒न्यःपा॑व॒कान् ॥ रि॒शा॒द॑सः॒सर्प॑ता॒ऽर॒दब्धान्म॑हो॒राज्ञैः॑सु॒वस॑
नस्य॑द्रा॒वृन् । रू॒नःसु॑क्ष॒त्रान्क्ष॑य॒तोद्वि॑वो॒नना॑द्वि॒लान्या॒भ्यादि॑ति॒दुवो॑यु॒ ॥ द्यौ॑इ॒ष्पितः॑पृथि॒विमा॑त॒रधु॑ग॒ने॒श्यात॑व॒सवो॑
स॒क॒र्तानः । वि॒श्वे॑ऽआ॒दित्या॑ऽअ॒दिते॑स॒जोषा॑ऽअ॒सभ्यं॑श॒र्भ॒वहु॑लं॒वि॒र्यत ॥ ११ ॥ मा॒नो॑वृ॒काय॑वृ॒क्येस॑म॒स्माऽअ॒घाय॑
ते॒रीर॑ध॒ताय॑ज॒त्राः । यू॒यंहि॑षार॒थ्यो॑न॒स्त॒नूना॑यु॒यं॒दक्ष॑स्य॒वर्च॑सो॒बभू॑व ॥ मा॒व॒ऽए॒नो॑ऽअ॒न्यकृ॑तं॒मुजे॑म॒मात॑त्क॒र्मव॑स॒वो
घां । न॒मो॑दे॒व्यो॒नम॑ऽइ॒श॑ऽए॒षां॒कृ॒तं॒चि॒दे॒नो॒नम॑सा॒वि॒वासे ॥ न॒म॒ऽइ॒दुग्ं॑न॒म॒ऽआ॒वि॒वासे॑न॒मो॑दा॒धार॑पृथि॒वीमु॑त
(६।५।२) उ॒दुत्य॑दि॒तिषो॑ळ॒शर्च॑स्य॒सू॒क्त्य॑भार॒द्वाज॑क्र॒जि॒त्यावि॒श्वे॒वास्त्रि॑ष्टु॒पत्र॑यो॒दश्या॑द्या॒स्त्रि॒स्रज॑ष्णि॒हो॒ला॒नुष्टु॑प् । (भे॒दप॑क्षे-सूर्यः२
वि॒श्वेदे॒वाः १० अ॒ग्निः १ सोमः १ वि॒श्वेदे॒वाः २ एवं १६) ।

मंडलं ६

अनु. ५

॥ ५४ ॥

तौऽआनमौभिरुरुक्षसोनुन्विभान्वऽआनेममहोयजत्राः ॥ तेहिश्रेष्ठवर्चसस्तऽनस्त्रिरोविश्वानिदुरितानयति ।
 सुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअत्रिकृतधीतयोवक्मराजसत्याः ॥ १२ ॥ तेनऽइंद्रःपृथिवीक्षामवर्धन्पृगाभगोऽअदितिःपंच
 ता । आसानेभिर्यजमानोमियेधैद्वानांजन्मवसूयुर्ववंद ॥ नृसन्नानदिव्यंनंशिवेवाभारद्वाजःसुमंतियातिहो
 धीसूगं+ ॥ ग्रावाणःसोमनोहिकंसखित्वनार्यवावृशः । जहीन्यं१त्रिणंपणिंवृकोहियः+ ॥ यूयंहिष्ठासुदानवऽइंद्रञ्जे
 षाऽअभिर्धवः । कर्तानोऽअध्वत्रासूगंगोपाऽअमा+ ॥ अपिपंथांमगन्महिस्वस्तिगामनेहसं । येनविश्वःपरिद्विषो
 वृणक्तिविंदेवसुं ॥ १३ ॥ (६।५।३) नतद्विवानपृथिव्यानुमन्येनयेननोतशभीभिराभिः । उजंतुतंसुभ्वं१ःप
 र्वासांनिहीयतामतियाजस्ययष्टा+ ॥ अतिवायोमरुतोमन्यतेनोब्रह्मवायःक्रियमाणंनिनित्सात् । तपृषितसंवृजि
 नानिसंनुब्रह्मद्विर्पमभितंशोचतुद्यौः+ ॥ किमंगत्वात्रह्राणःसोमगोपांकिमंगत्वाहुरभिशस्तिपांनः । किमंगनःपश्यसि
 निद्यमानान्ब्रह्मद्विपेतपुषिहेतिर्मस्य ॥ अवंतुमामुपसोजार्यमानाऽअवंतुमासिंधवःपिन्मनाः । अवंतुमापर्वतासो
 (६।५।३) नतद्विेतिप्तदशर्चससुकस्यभारद्वाजकजिथाविश्वेवास्त्रिपुसप्तम्यायाःपद्गयात्र्यश्वतुर्दशीजगती । (भेदपक्षे-विश्वे-
 देवाः २ सोमः १ विश्वे० ८ अग्निः १ विश्वे० ३ अग्निपजनेन्यौ १ विश्वे० १ एवं १७) ।

ऋक्सं.

अ. ४ अ. ८

॥५५॥

ध्रुवासोवतुमापितरोद्देवहृतौ ॥ विश्वदानीसुमनसःस्यामपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । तथाकरुद्रसुपतिर्वसूनां देवाँऽओह्रा
नोवृसागमिष्ठः ॥ १४ ॥ इन्द्रोनेदिष्टमवसागमिष्ठः सरस्वतीसिंधुभिःपिन्वमाना । पर्जन्योनुऽओषधीभिर्मयोभुरग्निः
सुरांसःसुहवःपितेर्व ॥ विश्वेदेवासुऽआगतशृणुतामऽइमंहवै । एदंबहिर्निर्णीदत ॥ योवोदेवाघृतसुनाह्वयेनप्रतिभू
षति । तंविश्वऽउपगच्छथ ॥ उर्पनःसुनवोगिरःशृण्वंत्वमृतस्ये । सुसूळीकार्भवंतुनः ॥ विश्वेदुवाऽऋतावृधऽऋतु
भिह्वनश्रुतः । जुषंतांयुज्यंपयः ॥ १५ ॥ स्तोत्रमिंद्रोमरुद्रणस्त्वष्टमान्मित्रोऽअर्थमा । इमाह्वयाजुषंतनः ॥ इमं
नोऽअग्नेऽअध्वरंहोतर्वयुनशोयज । चिकित्वान्देव्यंजनं ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवैमेयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ । अंऽ
अग्निजिह्वाऽउतवायजत्राऽआसद्यासिन्वहिषिमादयध्वं ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवैमेयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ । अंऽ
नम् । मावोवर्चासिपरिचक्ष्याणिवोचंसुन्नेष्विहोऽअंतमामदेम ॥ येकेचज्जामहिनोऽअहिमायादिवोज्जिरेऽअपांस
धस्ये । तेऽअस्मभ्यमिषयेविश्वमायुःक्षपऽउसावरिष्यंतुदेवाः ॥ अग्नीपर्जन्यावतुंधिमेसिन्वहेसुहवासुष्टुतिनः ।
इळामन्योजनयुद्गर्भमन्यःप्रजावतीरिषुऽआधत्तमस्मे+ ॥ स्त्रीणैर्वहिषिसमिधानेऽअग्नौसूक्तेनमहानमसाविवसे ।
अस्मिन्नोऽअद्यविदथैयजत्राविश्वेदेवाह्विषिमादयध्वं ॥ १६ ॥ (६।५।४) वयमुत्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजःपूपागायत्रीअष्टम्यलुष्टुप् ।
(६।५।४) वयमुत्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजःपूपागायत्रीअष्टम्यलुष्टुप् ।

मंडलं. ६

अनु. ५

॥५५॥

धियेऽपूजयुग्महि ॥ अभिनो नयं सुवीरप्रयतदक्षिणं । द्यामंगहर्षतिनय ॥ आदत्संतंचिदाष्टुणेऽपूजनायचो
 दय । पुणेऽश्रिद्धिर्दामनः ॥ विपथोयार्जसातयेचिनुहिविमुधौजहि । साधतामुग्रनोधियः ॥ परितं धिपणीनामार
 याहृदयाकवे । अर्थेऽस्मभ्यरंधय ॥ १७ ॥ विपूज्वारयातुदपुणेऽरिच्छहृदिप्रियं । अर्थे० ॥ आरिखकिराकृणुप
 णीनांहृदयाकवे । अर्थे० ॥ यांपूज्वह्यचोदनीमारांविभर्ष्याष्टुणे । तयासमस्यहृदयमारिखकिराकृणु ॥ यातेऽ
 अष्टागोऽओपुशाष्टुणेपशुसाधनी । तस्यास्तेसुन्नमीमहे ॥ वृत्तनोगोपणिंधियमथ्यसांयार्जसामुत । नवत्कृणुहिवीत
 ये ॥ १८ ॥ (६।५।५) संपूजन्विदुपानययोऽअंजसानुशासति । यऽएवेदमित्तिवर्त ॥ समुपणागमिमहियोग
 होऽअभिशासति । इमऽएवेतिचवर्त ॥ पूणश्चक्रनरिष्यतिनकोशोवपद्यते । नोऽअस्यव्यथतेपधिः+ ॥ योऽअस्म
 ह्नुविपाविधुन्नतंपुपार्पिमृष्यते । प्रथमोर्विदतेवसु ॥ पूयागाऽअन्वेतुनःपुपार्श्रुत्वर्धतः । पूयावार्जसनोतुनः ॥ १९ ॥
 पूजनुग्रगाऽईहियर्जमानस्यसुन्वतः । अस्माकंस्तुवतामृत+ ॥ मार्किनेशुन्मार्कारिपून्मार्कांसशारिकेवटे । अथा
 रिशभिरागहि ॥ शृण्वंतंपूजणं वयमियमनद्येदसं । ईशानंरायऽईमहे ॥ पूपन्तवत्रतेव्यंनरिष्येमुकदाचन । स्तोता
 रस्तऽइहसंसि ॥ पारिपूयापरस्ताच्छ्रुत्सदधातुदक्षिणं । पुनर्नोनुष्टमार्जतु ॥ २० ॥ (६।५।६) एहिवांसिमुचोनपा

(६।५।५) सपूजतिदशार्चस्यसूक्तस्यवाहंस्यलोभरद्वाजःपूयागायत्री । (६।५।६) एहिवामितिपडुचस्यसूक्तस्यवाहंस्यलोभरद्वाजःपूया

ऋक्सं.

अ. २७.८

॥५६॥

दाघृणेसंसचावहै । रथीर्कृतस्यनोभव ॥ रथीर्तमंकपुर्दिनुमीशानुराधसोमहः । रायःसखायमीसहे ॥ रायोधारा
स्याघृणेवसौराशिरजाश्व । धीवतोधीवतःसखा ॥ पपुणंन्व१जाश्वमुपस्तोपामवाजिनं । स्वसुर्योजारऽबुच्यते ॥
मातुर्दिधिबुर्मज्रवंस्वसुर्जारःशृणोलुनः । अतर्द्रस्यसखामर्म ॥ आजार्सःपुपणंरथेनिशंभास्तोजनश्रियं । देववंहंतुवि
भ्रतः ॥२१॥ (६।५।७) यऽपंनमादिदेशतिकरंभादितिपुपणं । नतेनदेवऽआदिशे ॥ उतघ्रासरथीर्तमः । देववंहंतुवि
जा । इंद्रोवृत्राणिजिघ्रते ॥ उतादःपरुषेगविसूरश्चक्रंहिरण्यथं । न्यैरयद्रथीर्तमः ॥ यदुद्यत्वापुरुद्रुतब्रवामदस्रमंतुमः ।
तत्सुनोमन्मसाधय ॥ इमंचनोगवेषणंसातयेसीषधोगणं । आरात्पूषन्नसिश्रुतः+ ॥ आतेस्वस्तिमीमहऽआरेऽअंधा
मुपावसुं । अद्याचसर्वततयेश्वश्चसर्वततये ॥ २२ ॥ (६।५।८) इंद्रानुपुषणाव्यंसख्यार्यस्वस्तये । हुवेमवाजसा
तये ॥ सोममून्यऽउपासदुत्पातवेचम्बोःसुतं । करंभमून्यऽईच्छति ॥ अजाऽअन्यस्यवल्ब्योहरीऽअन्यस्यसंभृता ।
ताभ्यांवृत्राणिजिघ्रते ॥ यद्विद्रोऽअन्यद्रितोमहीरुपोवृषन्तमः । तत्रपुषार्भवत्सचां ॥ तांपूष्णःसुमतिव्यंबुक्षस्यमव
यामिव । इंद्रस्यचारंभामहे ॥ उतपुपणंयुवामहेभीशूऽरिवसार्थिः । मुह्याऽइंद्रस्वस्तये ॥ २३ ॥ (६।५।९) शुकं
गायत्री । (६।५।७) यएनमितिपडूचस्यसूक्त्यवाहस्पत्योभरद्वाजःपूपागायत्रीअत्यानुष्टुप् । (६।५।८) इंद्रान्वितिपडूचस्यसूक्तस्य
बाहस्पत्योभरद्वाजइंद्रापूषणौगायत्री । (६।५।९) शुकंतइतिचतुर्केचस्यसूक्त्यवाहस्पत्योभरद्वाजःपूपात्रिष्टुप्कृत्तियाजगती ।

मंडलं ६

अनु. ५

॥५६॥

तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तेऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-
 तैऽअन्यर्धजतैऽअन्यद्विर्धुंरूपेऽअहनीद्योरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषिहरतिरस्तु ॥ अ-

हितन्वतेनरोधन्वानिवाहोः । मारोऽअसिन्महाधुनेपरवर्कगर्विष्टिः ॥ इंद्राग्नीतर्पतिमाघाऽअर्योऽअरातयः ।
 अपद्भ्यांसाकृतंयुयुत्सूर्यादधि ॥ इंद्राग्नीयुवोरपिवसुद्विव्यानिपार्थिवा । आनऽइहप्रयत्नंरुचिंविश्वानुपोषं ॥

इंद्राग्नीऽउक्थवाहसास्तोमैर्भिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीभिरागतमस्यसोमस्यपीतये ॥ २६ ॥ (६।५।११) श्रथङ्कु
 त्रमृतसनोत्तिवाज्जमिन्द्रायोऽअग्नीसहुरीसपर्यात् । इरुज्यंतावसव्यस्यभूरेःसहस्तमासहसावाजयंता ॥ तार्योधिष्टम
 भिगाऽइंद्रनमपःस्वरुषसोऽअगऽऽकृद्धाः । दिशःस्वरुषसऽइंद्रचित्राऽअपोगाऽअग्नेयुवसेनियुत्वान् ॥ आवृत्रहणा
 वृत्रहभिःशुष्मैरिंद्रयातंनमौभिरग्नेऽअर्वाक् । युवंराधोभिरकवेभिरिंद्राग्नेऽअस्मेभंवतमुत्तमेभिः ॥ ताहुवेयथोरिंद्रप
 मेविश्वंपुराकृतं । इंद्राग्नीनमर्धतः ॥ वृत्राविधुनिनामृधऽइंद्राग्नीहवामहे । तानोमृळातऽइंद्रश्चे ॥ २७ ॥ हुतोवृत्रा
 ण्यार्योहुतोदासानिसर्पती । हुतोविश्वोऽअपद्विषः ॥ इंद्राग्नीयुवामिमेऽभित्तोमांऽअनूपत । पिबतंशंभुवासूतं ॥
 यावांसंतिपुरुस्पृहोऽनियुतोदाशुषेनरा । इंद्राग्नीताभिरागतं ॥ ताभिरागच्छंतनरोपेदंसर्वनंसुतं । इंद्राग्नीसोमपीत
 ये ॥ तमीळिष्वयोऽअर्चिषावनाविश्वपरिष्वजत् । कृष्णाकृणोतिजिह्वया ॥ २८ ॥ यऽइच्छऽआचिवांसतिसुम्नामि
 द्रस्यमर्त्यः । द्युम्नायंसुतराऽअपः+ ॥ तानोवाजवतीरिषऽआशून्पिपृतमर्धतः । इंद्रमग्निचुवोह्वे ॥ वृभार्यामिद्रा
 ग्नीऽआहुवर्थाऽवृभार्यसःसहमाद्वयध्वै । वृभार्द्राताराविषार्यीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां ॥ आनोगव्येभिर
 श्वैर्वसव्यैऽरुपगच्छंतं । सर्वाथोदेवोसख्यायंशुंभुवैन्द्राग्नीताहवामहे ॥ इंद्राग्नीशृणुतंहव्यंजमानस्यसुन्वतः । वीतं
 (६।५।११) श्रथ दृत्रमितिपंचदशर्चस्यसूक्त्याबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्राग्नीगायत्रीआथास्त्रिसत्रथोदशीचत्रिष्टुभःचतुर्दशीबृहलंत्यानुष्टुप् ।

द्वात्रिंशाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६६ ॥ त्यागाः १० मरुच्च. ५ पूष्णाइदं. ४ मरुच्च. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६३
 [भे. प. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राम्या. वायव. अश्विम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सरस्वत्याइ. पूष्ण. अग्नयेत्वष्टू. रुद्राये. मरुच्च. २
 विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेदं. चाचापृथिवीम्या. मरुच्च २ इंद्राये. अञ्च. सवित्र. अग्नय. अश्विम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५
 सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३
 अग्निपर्जन्याम्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] पूष्णइ. ३२ इद्रापृपम्या. ६ पूष्ण. ४ इंद्राग्निम्या. २५ सरस्वत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थेऽष्टमः ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचमाष्टकप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ स्तुपएकादशाश्विनंतुक्लैकपदांतत्रैष्टुभमाद्याविरालुडुश्रियेपलुपस्यत्वेपास्यावपुन्वेकादशमारुतंवि
 श्वेपांमैत्रावरुणंश्रुष्टीवामैद्रावरुणमुपांत्वेजगल्यौसंवामष्टावैद्रावेण्णवैष्टवतीपद्म्यावापृथिवीयंजागतंमुदुप्यः
 सावित्रंत्रिष्टुवंतंमिंद्रासोमापंचैद्रासोमयोअद्रिभित्चंचाहस्पत्यंसोमारुद्राचतुष्कंसोमारोदैजीमूतस्येवैकोना
 पायुर्भारद्वाजःसंग्रामांगान्युक्शोभिष्टुष्टाववर्मधनुज्यामालींइष्टुधिंजगल्यधंसारथिमर्धरक्ष्मीनश्वान्रथंगोपा
 न्जगत्याद्यालिंगोक्कदेवताद्वाभ्यामिपून्प्रतोदंहस्तमैद्राभ्यामिपून्पराःपंत्यादयोळिंगोक्कदेवताःसंग्रामाशियो
 त्यानुष्टुजीतआलाकेतिचद्वेइयोद्भ्रःसंभूतोवसतीवरीपुष्टुह्यमाणाष्टुपुष्करेस्थितवान्सर्वतःपुष्करंतत्रविश्वेदे
 वाअधारयन्तुत्थापयतोमहत्तपश्चकाराहृष्टमिद्रमन्यैर्कपिभियोहृष्टवांस्तपसापूर्वस्तोमभागान्परितुष्टःशक्रःप्रभूते
 यस्यसगुणतोनामजज्ञैवसतःश्रेष्ठकर्मणःससप्तमंडलंवसिष्टोपश्यदशंपंचाधिकाविराजोष्टादशाद्याः ॥ १ ॥
 श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (६।६।१) स्तुपेनरादिवोऽअस्यप्रसंताश्विनाहुवेजरमाणोऽअर्कः ।
 वासद्यऽवस्राव्युषिज्मोऽअंतान्युपतःपर्युक्त्वरसि ॥ तायज्ञमाशुचिभिश्चक्रमाणारथस्वभादुरुचरुजोभिः । मनोजवे
 वरांस्यर्मितामिमानापोधन्यान्यतिथायोऽअजान् ॥ ताह्यद्वर्तियदरग्रमुष्टेत्थाधियऽऊह्युःशश्वदश्वैः ।

पष्ठेनुवाकेचतुर्दशसूक्तानि (६।६।१) स्तुपेनरेत्येकादशार्चस्यसूक्तस्यवाहंसलोभरद्वाजोश्विनौनिष्टु ।

कृक्सं.

अ. १ अ. १

॥ २ ॥

भिरिपिरैः शयधैपरिव्यथिर्दशुषोमर्त्यस्य ॥ तानव्यसोर्जरमाणस्यमन्मोपभूषतोयुयुजानसस्ती । इमं पृथमिपमूर्जव
हताहोतायक्षत्प्रत्नोऽअधुगुवना ॥ तावत्पृदृषापुरुशाकतमाप्रलानव्यसावचसाविवासे । शाशंसतेस्तुवतेशंभवि
षावभुवतुर्गुणतेचित्रराती ॥ १ ॥ तामुञ्चुविभिरुभ्यः समद्रातुग्रस्यसनुमहधूरजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भजंताप
तत्रिभिरणसोनिरुपस्थात् ॥ विजयुपरथायातमद्रिश्रुतंहववृपणावधिमत्याः । इशस्यताशयवैपिप्यथुर्गामितिच्य
रुधंदघात ॥ यऽईराजानाद्युथाविदधदजसोमित्रोवरुणाश्चिकेतत् । तदादित्यावसवोरुद्रियासोरक्षोयुजेतपु
वाय ॥ अंतरैश्चकैस्तनयायवर्तेद्युमतायातंनवतारथेन । सनुत्येनत्यजसामर्थ्यस्यनुज्यतामपिशीषविवृक्तं ॥ आप
रुमाभिरुतमध्यमाभिर्नियुञ्जिर्थातमवमाभिरुवाक् । इहस्यचिद्भोमतोविन्नजस्यदुरोवर्तगुणतेचित्रराती ॥ २ ॥
(६।६।२) कऽत्यावल्पुपुरुहताद्यदुतो नस्तोमोविद्वजमस्वान् । आयोऽअर्वाङ्गसत्याववर्तमेष्टाह्यसथोऽअस्यमन्म
रिवाभंधसोवरीमन्नस्तारिबर्हिः सुप्रायणतमं । परिहृत्यद्वुतिर्थाथोरिपोनयत्परोनांतरस्तुतुर्वात् ॥ अका
(६।६।२) कलेकेकादगर्चस्रुक्तस्यवाहस्पलोभरद्वाजोधिचौत्रिपुआषाविराळ्लेकपदा । ॥ २ ॥

मंडलं ६

अनु. ६

॥ २ ॥

रेण्वस्थात्परातिरैतिजिर्णनीघृताची । प्रतेतागुर्तमनाऽउरणोयुक्तयोनामत्याहर्णीमन् ॥ त्रिभिर्येदुहित्तासूयस्य
 रथंतस्थौपुरुसुजागतीति । प्रमायाभिर्मायिनाभूतमनरवृत्तजनिमन्त्रशियांतां ॥ ३ ॥ युवंश्रीभिर्दशनाभिरुभिः
 प्रवावयोवपुपेनुपस्रनक्षद्राणिसुष्टुताधिण्यावां ॥ आवावयोथामोवर्षिष्ठाऽअभिप्रयोना
 शुभेपष्टिमूह्युःसूर्यायाः । प्रवावयोवपुपेनुपस्रनक्षद्राणिसुष्टुताधिण्यावां ॥ आवावयोथामोवर्षिष्ठाऽअभिप्रयोना
 सत्यावहंतु । प्रवारथोमनोजवाऽअसर्ज्जीपःपक्षऽगुपिधोऽअनुपूर्वाः ॥ पुरुहिवांपुरुसुजादुणंथेनुनुऽउपिन्वतमन्
 कां । स्तुतश्चवांमाध्वीसुष्टुतिश्चरमाश्च्येवामवुरातिममन् ॥ इतमऽकृअपुरंयस्यरुध्वीधुमीऽशुतंपुरुकेचपुता । शां
 डोदाक्षिरुणिनुःस्मर्दिष्टीन्दशत्रुजानोऽअभियाचऽकृज्वान् ॥ संवांशतानामत्यामह्वान्वाथानांपुनूंयथागिरेदात् ॥
 भ्रद्धाजायवीरुगिरेदाङ्गतारक्षीसिपुरुदंमसास्युः ॥ आवांसुंनवार्मन्स्रिभिःयां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उडुश्रिय
 ऽउपसरोचमानाऽअस्थुरपांनोमयोरुथंतः । कृणोतिविश्वामुपथासुगान्यभ्रदुवस्वीर्वादीगणामुघोनीं ॥ भ्रद्रादंऽअऽऽ
 विथाविभास्युतैगोचिर्भानवोद्यामपस्रन् । आविर्धःकृणुपदांभमानोपांदिविरोचमानामहोभिः ॥ वहंतिसीमरुणा
 मोरुथंतोगावःसुभगासुविंयाप्रथाना । अपेजतेशरोऽअल्लेयत्रन्वाथंतमोऽअजिरोनवोदां ॥ सुगोतंतेमुपथापवंते
 ज्ववातेऽअपस्तरसिस्वभानो । सानुऽआवहृथुयामन्वेरुधिंदिबोदुहितरियुधं ॥ सावहृथोऽअभिरवातोपोनवंहं

(६।६।३) उडुश्रियइतिपट्टचस्यसूक्तसर्वाहंस्पतोभरद्वाजउपाविपु ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. १

॥ ३ ॥

सिजोषमनु । त्वं दिवो दुहितया ह देवी पूर्वहृतो मंहना दर्शताभूः ॥ उत्तेवयाश्चिद्रसतेरं पसुन्नरश्चयेपितुभाजोव्युष्टौ । अ
मासतेवहसिभ्रैर्वामसुषोदेविद्राशुषे मर्त्याय ॥ ५ ॥ (६।६।४) एषास्यानो दुहिता दिवो जाः क्षितीरुच्छंतीमानुषीर
अग्र्यज्ञस्य बृहतो नयंती वितावाधंते तमऽऽर्ज्ययाः ॥ वितद्युररणयुग्मिभ्रश्चित्रं भौत्युपसंश्चरंथाः । अ
रवत्पत्यमानाऽअवोधातविधतेरलमघा ॥ इदाहिवोविधतेरलमस्तीदावीरायद्राशुषंऽउपसोमर्त्याय । मघोनीर्वी
दुक्थानिष्मभावतेवहथापुराचिन् ॥ इदाहितेऽउषोऽअद्रिसानो गोत्रागवामंगिरसो गणंति । इदाविप्रायुजरतेय
णाचसत्यानणामभवहेवहृतिः ॥ उच्छादियो दुहितः प्रलवन्नो भरद्वाजवादि धृतेमघोनि । सुवीरंरथिगृणते रीरिह्यरुगा
यमधिधोहिश्चो नः ॥ ६ ॥ (६।६।५) वपुमुताच्चिकितुपेचिदस्तुसमानं नामधेनुपत्यमानं । मतेऽवन्यदोहसेपीपाय
सकृच्छ्रकंदुदुहेष्टश्रिरुधः ॥ येऽअग्रयो न शोशुचन्निधानाद्विर्यत्रिर्मरुतोवावृधंत । अरेणवो हिरण्ययासऽएयांसांकल
भ्रमाधात् ॥ नयऽईषंतेजनुषोयान्वंशतः संतोवृद्यानिपुनानाः । विदेहिमातामहोमहीपासेत्प्राश्चिःसुभवेऽङ्ग
(६।६।४) एपासेतिपट्टचस्यसूक्तस्यवाहंस्पत्योभरद्वाजउपास्त्रिष्टुप् । (६।६।५) वपुन्विलेकादशचस्यसूक्तस्यवाहंस्पत्योभरद्वाजोमरुत-

मंडलं ६

अनु. ६

॥ ३ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. १

॥ ४ ॥

पाः । परिचक्रुथोरोदसीचिदुर्वसंतिस्पशोऽदंघासोऽअमूराः ॥ ९ ॥ ताहिक्षत्रंधारयेथेऽअनुद्यन्हेथेसानुमुप
मादिवृधोः । इब्बोनक्षत्रऽउतविश्वदेवोभूमिमातान्धांसिनायोः+ ॥ तावित्रधैथेजठरंपुणध्याऽआयत्सद्भ्यसभृत
तेभूत् । नमृष्यंतेयुवतयोवाताविसत्पयोविश्वजिन्वाभरते ॥ ताजिह्वयासुमेदंसुमेधाऽआयद्वांसत्योऽअरतिक्र
नयेद्वेवासऽओहसानमर्ताऽअयंशसाचोऽअप्योनपुत्राः+ ॥ वियद्वाचंकीस्तासोभरंतेशसंतिकेचिन्निविदोमनाः ।
आद्वांबवामसत्यान्युक्थानकिं देवेभिर्यतथोमहित्वा+ ॥ अवोरिथावाच्छदियोऽअभिष्टौयवोभिन्नावरुणावस्कृधो
शु । अनुचद्वावःस्फुरानृजिष्यंघृण्यद्रणेवृषणंशुनजन् ॥ १० ॥ (६।६।७) श्रुष्टीवांस्यज्ञऽउद्यतःसजोषामनुष्व
कुरुवहिषोयजधै । आयऽइंद्रावरुणाविषेऽअद्यमहेसुन्नार्यमहऽआवर्तत् ॥ ताहिश्रेष्ठदिवतातातुजाश्रूराणांशवि
घ्राताहिभूतं । मधोनांमंहिष्ठातुविश्वमऽऋतेनवृत्रपुरासर्वसेना ॥ तागृणीहिनमस्यैभिःशुषैःसुन्नेभिरिन्द्रावरुणाचका
ना । वज्रैणान्यःशर्वसाहंतिवृत्रंसिपत्स्यन्योवृजनेपुविर्मः ॥ माश्चयन्नरंश्चवाहृधंतविश्वेदेवासोनुरांस्वर्गताः । ग्रैभ्य
(६।६।७) श्रुष्टीवामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवाहंस्यत्योभरद्वाजइंद्रावरुणौत्रिष्टुप्तवमीदशस्यौजगत्यौ । इषासज्जिष

मंडलं ६

अनु. ६

॥ ४ ॥

प्रथतञ्जीवसेनोरजांसि ॥ इंद्राविष्णुहृविषावाध्वानाग्राद्धानामसारातहव्या । घृतासुतीद्रविणंघत्तमस्मेसमुद्रःस्यः
 कुलशःसोमधानः ॥ इंद्राविष्णुपिवत्तुमध्वोऽअस्थसोमस्यदस्त्राजठरैर्युणेथां । आवांमंधांसिमदिराण्यगमुन्नपुत्रह्वाणि
 श्रुणुतंहवंसि ॥ उभाजिग्यथुनपरजयेथेनपराजिगेकतरश्चनोः । इंद्रश्चविष्णोयदपस्युधेथात्रेधासहस्रंवितदैरये
 थां ॥ १३ ॥ (६।६।९) घृतवतीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुधेसुपेशसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणावि
 ष्कभित्तेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ असेध्वंतीभूरिधारेपयस्वतीघृतं दुहातेसुकृतेद्युचिब्रते । राजंतीऽअस्यभुवनस्यरोदसीऽ
 अस्मेरेतःसिचतुंयन्मनुहितं ॥ योवामजवेक्रमणायरोदसीमर्तोदुदाशधिषणेससाधति । प्रमजाभिर्जायतेधर्मणस्प
 रियुवोःसिक्ताविषुरुपाणिसव्रता ॥ घृतेनद्यावापृथिवीऽअभीवृतेघृताश्रियाघृतपृचाघृताघृथा । उर्वीपृथ्वीहोतुवूर्येषु
 रोहितेतेऽइद्विमाऽईकतेसुन्नमिष्टये ॥ मधुनोद्यावापृथिवीभिमिक्षतांमधुश्रुतामधुदुधेमधुव्रते । दधानियज्ञंद्रविणंच
 देवतामहिश्रवोवाजमस्मेसुवीर्यं ॥ ऊर्जनोद्यौश्चपृथिवीचपिन्वतांपितामाताविश्वविदासुदंसा । संर्राणरोदसीवि
 श्वर्यामुवासुनिवाजैर्यिमस्मेसमिन्वतां ॥ १४ ॥ (६।६।१०) उदुब्यदेवःसवितारिहिरण्ययावाहूऽअयंस्तसवनायसु
 (६।६।९) घृतवतीइतिपडुचस्यसूक्तस्यवाहस्पत्योभरद्वाजोद्यावापृथिव्यौजगती । (६।६।१०) उदुब्येतिपडुचस्यसूक्तस्यवाहस्पत्यो

भरद्वाजःसवितजगतीअंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. १

॥ ६ ॥

र्मसत्पितानऽआरोदसीदृषभोरोरवीति ॥ जनायचिद्यऽईवतऽउलोकंबृहस्पतिदेवहृतौचकारं । मन्वृत्राणिविपुरोददं
रीतिजयन्छत्रमित्रान्पुत्सुसाहन् ॥ बृहस्पतिःसर्मजयदसूनिमहोम्रजान्गोमतोदेवऽएषः । अपःसिषासन्त्स्व१प्रती
तोबृहस्पतिर्हृत्यमित्रमकैः+ ॥ १७ ॥ (६।६।१३) सोमारुद्राविद्वहंतविष्वीममीवायानोगर्गमाविवेशं । अरेवधिथांनिक्रतिंपराचैर
स्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मेविश्वानुभूभेषुजानिधत्तं । अवस्यतंमंचतंयशोऽअस्तिनूषुवच्छंक्रु
तमेनोऽअस्मत्+ ॥ तिग्मायुधौतिग्मेतीसुशेवौसोमारुद्राविहसुसृळतनः । प्रनोमुंचतंवरुणस्यपाशोपायतनःसुमन
स्यमाना ॥ १८ ॥ (६।६।१४) जीमूतसेवभवतिप्रतीकयद्वर्मायातिसमदामुपस्थे । अनाविद्ययातन्वाजयत्वंसत्वा
वर्मणोमहिमापिपुर्तु ॥ धन्वनागाधन्वनाजिज्येमुधन्वनातीत्राःसमदोजयेम । धनुःशत्रोरपकामंक्रुणोतिधन्वनास
भरद्वाजोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् । (६।६।१३) सोमारुद्रेतिचतुर्गंचस्यसूक्त्यवाहस्पत्योभरद्वाजःसोमारुद्रौत्रिष्टुप् । (६।६।१४) जीमूतसेवेलेको
नविशत्यचस्यसूक्त्यभारद्वाजःपायुः आद्यानांनवानाक्रमेणवर्मधनुर्ग्याधनुष्कोटीपुधिःसारथीरश्मयोऽश्वारथोरथगोपाः दशम्यात्राह्वण
पितृसोमप्रथिवीपूपाणः एकादश्यादिद्वयोरिपवः त्रयोदश्याःप्रतोदः चतुर्दश्याहस्तत्राणं पंचदशीपोढर्योरिपवः सप्तदश्यायुद्धभूमिकवच
ब्रह्मणस्पत्यादित्यः अष्टादश्यावर्मसोमवरुणाः अंत्यायादेवब्रह्माणित्रिष्टुप् । पष्ठीदशम्यौजगत्यौद्वादशीत्रयोदशीपंचदशीपोळश्यंत्याअनुभुभः

मंडलं. ६

अनु. ६

॥ ६ ॥

वीःमुदिशौजयेम ॥ इक्षंतीचदागनीगंति रुर्गीश्रियमगायंपरिपस्वना ॥ योपेवगिरे वितुनापिधन्युन्याऽऽयंममेनेपा
 अपुअर्नन्निश्रयतांमिदुनेऽजालीऽऽमेविक्रुंतीऽऽ
 रयंती ॥ तेऽआचरंतीसमेनेवयोपामातेवपत्रांविश्रुतामपश्यं ॥ अश्रुभिःसंहाःपुतनाश्रुनमोःपुंश्रुनिनेत्रेजयतिप्रसूतः
 मित्रान् ॥ इहनांपितानुदुरंस्वपत्रश्चिश्चाकुणोतिममनात्रगलं ॥ इश्रुभिःसंहाःपुतनाश्रुनमोःपुंश्रुनिनेत्रेजयतिप्रसूतः
 ॥ १९ ॥ रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनं पुरोयत्रयन्नामथेतपुगुश्रिः ॥ अभीशानामहिमानंपनायनुमनःपुश्चाद्रनुयच्छंतिरु
 इमयः ॥ तीत्रान्घोषान्कृण्वतेऽपयाणयोश्चारथेभिःसल्लवाजयंतः ॥ अत्रुकाभंतःप्रपंदरुमित्रांस्त्रिणोनिगत्रुनंपव्ययं
 तः ॥ इथवाहंनहृविरंस्सनामयत्रायुयनिहितसस्यवर्भ ॥ तत्राश्रुमुपगुगमंमदेमनिःपानुयंयसुमनस्यमोनाः ॥ स्याद
 पुंसदःपितरोवयोथाःकृच्छ्रेश्रितःऽरुकीधंतोगभीराः ॥ चित्रमेवाऽऽरुच्युऽअवृथाःसुतोरीराऽऽरुच्योत्रातनालाः ॥
 ब्राह्मणासःपितरुःमोम्यासःशिवेनोद्यात्राश्रुथीऽअनेहमा ॥ पणानःपलुदुरिताइताश्रुथोरश्रामांकेनोऽअश्रयंसऽऽ
 शत ॥ २० ॥ म्पुर्णवस्तेमगोऽअस्यादंतोगोभिःसंनद्रापततिप्रसूता ॥ अत्रानरुःसंनुविचद्वयंतित्रासस्युमिषुःऽऽ
 यंसन् ॥ ऋजीतिपरिवृंशिनोश्मभयनुनस्तनुः ॥ मोमोऽअधिब्रवीतुनोदंतिःऽभंयच्छतु ॥ आजश्रुतिमान्येवाजयन्तो
 सप्तद्वीपक्तिः ॥ (त्रयोदश्याःप्रतोदइत्यत्राश्रोदेवतेति क्विति । चतुर्दश्याहन्त्रनिबन्धः ॥ १० ॥ चतुर्दश्यादिश्रुतिशान्तोःकेनचागमेममुक्ता ॥ १० ॥
 राःपंचथादयोऽङ्गिगोक्तदेवताइत्येवमनु ॥ मण्यामत्यागलतोर्द्वेगोत्रिभेःमाइति क्वितिग्न्यतेवः ॥ यतया ॥ १० ॥ चतुर्दश्यादिश्रुतिशान्तोःकेनचागमेममुक्ता ॥ १० ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. १

॥ ७ ॥

ऽरपजिघ्रते । अश्वाजनिप्रचतसोश्वात्समत्सुचोदय ॥ अहिरिवभोगैः पर्यतिवाहुं ज्यायहितिपरिवायमानः । हुस्तमो
विश्ववयुनानिविद्वान्मुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ आलाकायारुरुशीर्ष्यथोयस्याऽअयोमुखं । इदंपूर्जन्यरेतस
ऽइष्वैदेव्यैवृहशर्मः ॥ २१ ॥ अर्वसृष्टापरापतशरं व्येब्रह्मसंशिते । गच्छामित्रान्प्रपद्यस्वमामीषांकंचनोच्छिषः ॥
यत्रवाणाः संपतंति कुमारा विशिखाऽइव । तत्रानोब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्मयच्छतु विश्वाह्राशर्मयच्छतु ॥ मर्माणितेव
मैणाछादयामिसोमस्वाराजामृतेनानुवस्तां । देवास्तंसर्वधूर्वतुब्रह्मवर्मममातरं ॥ २२ ॥ (इतिभारद्वाजपंडमंडलसमाप्तं अत्रसूक्तानि ७५)
(७१११) अग्निनरोदीधितिभिरण्योर्हस्तंच्युतीजनयंतप्रशस्तं । दुक्षायोयोदमऽआसुनित्यः ॥ प्रच्छोऽअग्नेदीदिहिपुरोनोजसयासुभ्योयविष्ट ।
ण्वन्त्सुप्रतिचक्षुमवसेकुतश्चित् । दुक्षायोयोदमऽआसुनित्यः ॥ प्रच्छोऽअग्नेदीदिहिपुरोनोजसयासुभ्योयविष्ट ।
त्वांशश्वत्ऽउपयंतिवाजाः ॥ प्रतेऽअग्रयोमिभ्योवरंनिःसुवीरासःशोशुचंतदुमंतः । यत्रानरःसुमासतेसुजाताः+ ॥
दानोऽअग्नेधियारयिसुवीरंस्वपुलंसहस्यप्रशस्तं । नयंयावातरंतियातुमावात् ॥ २३ ॥ उपयमेतियुवतिःसुदक्षंदो
पावस्तोर्हविषर्मतीघृताचीं । उपस्वैनमूर्मतिर्वसुयुः+ ॥ विश्वाऽअग्नेपदुहारतीर्थेभिस्तपोभिरदहोजरूथं । प्रनिस्वरं
इतिशौनकः)वासिधेसप्तभेमंडलेपडनुवाकाः(७१११)अग्निनरइतिपंचार्धिशतृचसूक्तस्यभैत्रारुणिवसिष्ठोमिर्विरादंश्याःसप्तत्रिष्टुभः।

मंडलं ७

अनु. १

॥ ७ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. २

॥ ८ ॥

स्यसूनोसहसो नशत ॥ समर्तोऽअग्नेस्वनीकरोवानमर्थेयऽअजुहोतिहृद्यं । सदेवतावसुवनिदधाति यंसुरि रथीपृच्छमा
नुऽएति ॥ महो नोऽअग्ने सुवितस्य विद्वात्रयिंसुरिभ्यऽआवहावृहंतं । येन वयंसहसावन्मदेसाविक्षितासुऽआर्युपासुवी
राः ॥ नूमे ब्रह्माण्यं ॥ २७ ॥ इति पंचमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

पंचमाष्टके सूक्तानि १२९ ऋचः १२६३

त्रयस्त्रिंशाष्टकेवर्गाः २७ सूक्तानि १५ ऋचः १४३ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिद. २२ उषस. १२ मरुत्स्य. ११ मित्रावरुणाभ्या. ११

इंद्रावरुणाभ्या. ११ इंद्राविष्णुभ्या. ८ वावापृथिवीभ्या. ६ सवित्र. ६ इद्रासोमाभ्या. ५ बृहस्पतय. ३ सोमारुद्राभ्या. ४ वर्मणइ.

धनुषइ. ज्यायाइ. धनुष्कोव्या. इपुथ्याइ. सारथिरास्मिभ्य. अश्वेभ्य. रथाये. रथगोपेभ्य. ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिवीषुषभ्य. इपुभ्य. २

प्रतोदाये. हस्तत्राणाये. इपुभ्य. २ युद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यादितिभ्य. वर्मसोमवरुणेभ्य. देवब्रह्मभ्य. अग्नये. २५ ॥ इति पंचमेप्रथमः ॥

जुषस्यैकादशाप्रमशिवो दशप्रवः प्राग्नेयेन वैश्वानरीयंतु प्रसन्नाजः सप्तप्रवो देवमिधेचोधिषलुषो नपंचमहानगन्म

तृचैप्राग्नेयैवैश्वानरीयंसमिधाबृहत्याद्युपसद्यायपंचोनागायत्रमेनावोद्वादशप्रागार्थमग्नेभवससइपदत्रैष्टुभंत्वे

हंपचाधिकं द्रंसुदासः पैजवनस्य चतस्रौत्यादानस्तुतिर्यस्तिग्मशृंगएकादश ॥ २ ॥

॥ ८ ॥

मंडलं ५

अनु. १

॥ ८ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७११२) पृथ्वनः सुमिः प्रथेऽत्राजोचिः ॥ १ ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः
 संरुशिमभिस्ततः सृष्टस्य ॥ नराजं नस्ममिः गानं मेयागुसोपामयान् नन्वयुजः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः
 वाऽऽभयानिह्वयात् ॥ उक्तेन्यवोऽअभिरुदं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः
 न्मेस ॥ नृपुथवो भर्गमाणाऽअभिद्युमं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः
 स्वाच्योऽविदुगैदेव्यंतोर्धशयूरुयुऽनुवता । पयोश्रियं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 णेद्विवेसुहीनंऽयानानरुगुदुधैः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥ १ ॥ इतयोयं
 कारुमन्वेवांजातेवेदमायजंथ्य । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः । अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 इकादिवं ननु येभिरुभिः । नरस्वती नारुयुतेभिरुवाः कृतिन्नोऽनुनिः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 राणः स्वस्य । यतोवीरः कर्मण्यः सुदशोऽनुकत्राऽनुकार्यनेऽनुकर्मः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 सेदुहेतोमस्यतरोयजातियथदिवानां जनिगानिचेत् ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 (७११२) अण्वेवे नारुश्रुतं सत्सु कल्पेवाः कर्मणिः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥
 त्वष्टानस्वसतिः स्वादाऽनुयन्विष्टुम् ।

॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥

॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥ अंगुश्रुत्रियं नानन्तुः ॥

श्रवसं.

अ. ५ अ. २

॥ ९ ॥

नऽआत्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयंतां ॥ २ ॥ (७११३) अग्निवोदेवमग्निभिःसृजोषायजिष्ठंदत
मध्वरेकृणुध्वं । योमत्तैषुनिधुविकृतावातपुर्धधुताशःपावकः+ ॥ प्रोधदभ्योनयवसेविष्यन्यदामहःसंवरणाद्व्यस्था
त् । आदस्यवालोऽअनुवातिशोचिरधस्तेवर्जनकृष्णमस्ति ॥ उद्यस्यतेनवजातस्यवृष्णोमेचरंलयजराऽइधानाः ।
अच्छाद्यामरुषोधूमऽपृत्तिसंदूतोऽअमृदइयसेहिदेवान्+ ॥ विचस्यतेपृथिव्यांपाजोऽअश्रेत्तुषुयदन्नासमवृकजंभैः ।
सेनेवसृष्टाप्रसितिष्टपृत्तियवंनदंस्मजुह्वविवेक्षि ॥ तमिहोषातमूषसियविष्ठमग्निमत्यंनमर्जयंतनरः । निशिशानाऽ
अतिधूमस्यथोनौदीदायशोचिराहुतस्यवृष्णः ॥ ३ ॥ सुसंहकैस्वनीकप्रतीकंविधदुक्मोनरोचंसऽअपाके । विचिशानाऽ
तन्युरेतिथुष्मश्चित्रोनसूरःप्रतिचक्षिभानुं+ ॥ यथावःस्वाहाअयेदार्थेमुपरीळाभिर्घृतवद्भिश्चहृव्यैः । त्रिचिशानाऽ
ऽअमित्तैर्महोभिःशतंपूर्भैरायसीभिर्निपाहि ॥ यावतिंसतिद्राशुषेऽअधृष्टागिरोवायाभिर्नवतीरुभ्याः । ताभिर्नः
त्रोरुशन्योजनिष्टदेवयज्यायसुकपुःपावकः+ ॥ निर्यत्यतेवस्वधितिःशुचिर्गात्स्वयाकृपात्स्वाइरोचमानः । आयोमा
शुणतेचसंतुयुयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ४ ॥ (७११४) प्रवःशुक्रायभानवेभरध्वंभ्यंमृत्तिचामयेसुपूतं । योदै
(७११३) अग्निवइतिदशर्चस्यसृकस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोमिषिष्ठुः । (७११४) प्रवःशुक्रायेतिदशर्चस्यसृकस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोमि

मंडलं ७

अनु. १

॥ ९ ॥

ऋक्सं.

अ. ५अ. २

॥ १० ॥

विशंऽआयन्नसिक्कीरसमनाजहतीर्भोजनानि । वैश्वानरपूरेवेशोद्युञ्चानःपुरोयदग्नेदुरयन्नदीदः ॥ तवत्रिधातुपृथिवी
ऽउतद्यौवैश्वानरत्रतमग्नेसचंत । त्वंभासारोदसीऽआतंतथाजन्नेणशोचिपाशोद्युञ्चानः ॥ त्वामग्नेहुरितोवावशाना
गिरःसचंतेधुर्नयोधृतार्चीः । पतिं कृष्टीनारुथ्यरथीणवैश्वानरमुपसां कितुमहां ॥ ७ ॥ त्वेऽअसूर्ध्ववसवोन्धृण्वृन्क्र
तुंहितेमित्रमहोजुषंत । त्वंदस्यूरोकसोऽअग्नाऽआजऽअरुह्योर्तिर्जनयन्नाथीय ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्वायुर्नपाथः
परिपासिसद्यः । त्वंभुर्वनाज्जनयन्नभिकृन्नपत्यायजातवेदोदशस्यन् ॥ तामग्नेऽअस्मेऽइषुमेरयस्ववैश्वानरद्युमतीं
जातवेदः । यथाराधःपिन्वसिष्विष्ववारपृथुश्रवोद्वाद्युषेमर्त्याय ॥ तंनोऽअग्नेमघवन्न्यःपुरुधुंरयिनिवाजंश्रुत्युवस्व ।
वैश्वानरमहिनुःशर्मयच्छरुद्रेभिरग्नेवसुभिःसुजोषाः ॥ ८ ॥ (७।१।६) प्रसन्नाजोऽअसुरस्यप्रशस्तिपुंसःकृष्टीनाम
नुमाद्यस्य । इंद्रस्येवप्रतवसंस्कृतानिवेदेदारुवंदमानोविवक्मि ॥ कविकेतुंधासिभानुमद्रेहिंन्वंतिशंराज्यंरोदस्योः ।
पुरंदरस्यंगीभिराविवासेर्ज्ञेत्तानिपूव्यामहानि ॥ न्यक्रतून्प्रथिनोमप्रवाचःपूर्णैरश्रद्धोऽअबुधोऽअयज्ञान् । प्रमृता
न्दस्यूरग्निर्विवायुपूर्वैश्चकारापरोऽअयज्यून ॥ योऽअपाचीनेतमसिमदतीःप्राचींश्चकारुवृतमःशचीभिः । तमीशां
नंवस्वोऽअग्निं गृणीयेनतंदमयंतं पृतन्यून ॥ योदुह्योऽअनमयद्वधस्यैर्योऽअर्थपत्नीरुपसंश्चकारं । सनिरुध्यान्ह

(७।१।६) प्रसन्नाजइतिसप्तर्ष्यसूक्तस्यैत्रावरुणिवसिष्टोवैश्वानरोग्निक्लिष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. १

॥ १० ॥

ऋक्सं.

अ. १३. २

॥ ११ ॥

ज्ञानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे ॥ कथानोऽअग्नेविवसः सुष्टुक्तिकासुस्वधामृगवः शस्यमानः । कदाभवेमपत
यः सुदत्ररायोवंतारो दुष्टरस्यसाधोः+ ॥ प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे विचत्सूर्योनरो चतेवृहद्भाः । अभियः परुष्टतनासुत
स्यौद्युतानोदैव्योऽअतिथिः शुशोच ॥ असन्नित्वेऽआहवनानिभूरिभुवोविश्वेभिः समनाऽअनीकैः । स्तुतश्चिदग्नेशु
ण्विषेरुणानः स्वयं वर्धस्वतन्वं सुजात ॥ इदं वर्चः शतसाः संस्रहसमुद्रयेजनिषीष्टद्विवर्धाः । शंयत्स्तोत्रभ्यऽआपयेभ
वातिद्युमर्दमीव चातनं क्षोहा+ ॥ नूत्वामन्नऽईमहेवसिष्ठाऽईशानं सूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोत्रभ्योमघवन्ध्वऽआन
क्ययंपातस्वस्तिभिः सदानः ॥ ११ ॥ (७।१।९) अबोधिजारऽऽषषसामुपस्थाद्धोतामंद्रः कवितमः पावकः । दधा
तिकेतुमभयस्यजंतोर्हव्यादेवेषुद्रविणंसुकृत्सु ॥ समुक्ततुर्योविदुरः पणीनांपुनानोऽअर्कपुरुभोजसंनः । होतामंद्रोवि
शां दमूनास्तिरस्तमोददशेराभ्याणां ॥ अमूरः कविरादितिर्विस्वान्त्सुसंसनिमत्रोऽअतिथिः शिवोनः । चित्रभानुर्षसां
भाल्यत्रेपांगर्भः प्रस्व१आर्विवेश ॥ ईळेन्योवोमनुषोयुगेषुसमनगाऽअंशुचज्जातवेदाः । सुसंहशाभानुनायोविभातिप्र
तिगावः समिधानंबुधंत ॥ अग्नेयाहिदुत्यं१मारिषण्योदेवाँऽअच्छाब्रह्मकृतांगेन । सरस्वतीमरुतोऽअश्विनापोय
क्षिदेवात्रल्लेधेयायविश्वान् ॥ त्वामग्नेसमिधानोवसिष्ठो जरूथहृन्थक्षिरायैपुरंधि । पुरुणीथाजतवेदोजरस्वययंपातस्व
(७।१।९) अबोधिजारइतिषट्चसप्तमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोभिस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. १

॥ ११ ॥

स्तिभिःसदानः ॥ १२ ॥ (७।१।१०) उपोनजारःपृथुपाजौऽअश्रेहृथिद्युतुदीद्यच्छोश्रुचानः । पृपाहरिःशुचिरा
 भातिभासाधियोहिव्यानऽऽशुतीरजीगः ॥ स्वर्णवस्तौरुपसामरोचियंत्तन्वानाऽऽशिजोनमन्त्रे । अशिरजन्मानि
 देवऽआविचिद्वान्द्रवहृतोदेव्यावायनिष्ठः ॥ अच्छागिरोमतयोदिव्यंतीराशियतिद्रधिणंभिक्षमाणाः । मंसदशंसुप्र
 तीकुंस्वचंहव्यवाहमरुत्सामनुषाणां ॥ इंद्रनोऽअश्रेयसुभिःसजोपरुंद्रुद्रेभिरावहानुहंतं । आद्रिलेभिरादितिविभ्य
 जेन्यांवृहस्पतिमृक्कभिर्विभ्वारं । मंद्रहोत्तरमुश्रिजोयविष्ठमग्निंविवांऽऽळतेऽअधरेयु । महिक्षपावौऽअभनद्रयीणा
 मतंद्रोदुतोयजथायदेवान् ॥ १३ ॥ (७।१।११) महौऽअस्यध्वरस्यप्रकेतोतऽऽकृतत्वदुमृतामादयते । आविभ्ये
 भिःसरथंयाहिदेवैर्न्येन्नेहोताप्रथमःसदेहं ॥ त्वामीळतेऽअजिरंदुलायहविष्मतेःसदुमिन्मानुषामः । चस्यदेवैरास
 दोषहिंभ्रहोन्यसैसुदिनाभवंति ॥ त्रिश्चिदुक्तोःप्रचिकितुर्वसुनिचेऽअंतर्द्राशुगमर्त्याय । मनुष्वदशऽऽहयधिदेवा
 न्भवानोदृतोऽअभिशस्तिपावां ॥ अगिरीशेद्यहृतोऽअध्वरस्याश्रिंत्रिंश्वसहृविषःकृतस्य । कृतुंश्वस्यसवोजुयंताथोद्रे
 वार्दधिरहव्यवाहं ॥ आग्नेवहहविरथायदेवानिंद्रंज्येष्ठासऽऽहमादयंतां । इमंयंदिदिविदेवेषुधेहियुंयातस्वस्तिभिः

(७।१।१०) उपोनजारइतिपचर्चससूक्तस्यमैत्रावरुणिवैसिष्ठोमित्रिष्टुप् । (७।१।११) महौअमीतिपचर्चससूक्तस्यमैत्रावरुणिवैसिष्ठो

सदानः ॥ १४ ॥ (७१११२) अगन्ममहानमसाथविष्टयोदीदायसमिद्धःस्वेदुरोणे । चित्रभानुरोदसीऽअंतरुर्वा
 स्वाहुतांविश्वतःप्रयत्नं ॥ समह्लाविश्वानुदुरितानिसाह्वानमिष्टवेदमऽआजातवेदाः । सनोरक्षिषद्दुरिताद्वद्यद्दस्मा
 नृणतऽउतनोमघोनः ॥ त्वंवरुणऽउतमित्रोऽअश्रेत्वावर्धतिमतिभिर्वसिष्ठाः । त्वेवसुसुपणनानिसंतुययंपातस्वस्ति
 भिःसदानः ॥ १५ ॥ (७१११३) प्राग्रथैविश्वशुचेधियंधैसुरभ्रेमन्मधीतिभरध्वं । भरेहृविनचहिभिंप्रीणानोवै
 श्वानराययतयेमतीनां+ ॥ त्वमभ्रेशोचिषाशोशुचानुऽआरोदसीऽअपृणाजायमानः । त्वंदेवाँऽअभिशस्तेरमुंचुवै
 श्वानरजातवेदोमहित्वा ॥ जातोयदयेभुवर्नान्वख्यःप्रशून्नगोपाऽइर्यःपरिज्मा । वैश्वानरब्रह्मणेविदगातुंययंपातस्व
 स्तिभिःसदानः ॥ १६ ॥ (७१११४) समिधजातवेदसेदेवार्यदेवहृतिभिः । हृविभिःशुक्रशोचिपेनमस्विनोवयंदा
 शेमाशये ॥ वयंतेऽअग्नेसमिधाविधेमवयंदाशेमसुष्टुतीयजत्र । वयंधृतेनाध्वरस्यहोतव्यंदेवहृविपामद्रशोचे ॥ आ
 नोद्वेभिरुपदेवहृतिमग्नेयाहिवर्षद्वृत्तिलुषाणः । तुभ्यंदेवायदाशतःस्यामयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १७ ॥ (७१११५)
 उपसद्यायमीहृषऽआस्यैजुहुताहृविः । योनोनेदिष्टमायं ॥ यःपंचचर्षणीरुभिनिपुसाद्दमेदमे । कृविर्गृहपतिर्युवां ॥

मिखिष्टुम् । (७१११२) अगन्मेतिवचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोमिखिष्टुम् । (७१११३) प्राग्रथइतिवचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठो
 वैश्वानरोमिखिष्टुम् । (७१११४) समिधेतिवचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोमिखिष्टुवाद्यावृहती । (७१११५) उपसद्यायेतिपंचदशस्य

पूरुंविदथेमृध्रवाचं ॥ निगव्यवोनवोद्रुह्यवश्चपष्टिःशतासुषुपुःषट्सहस्रा । षष्टिर्वीरासोऽअधिषड्दुवोयुविश्वेदिद्रस्य
 वीर्यीकृतानि ॥ इंद्रेणैतेतत्सवोवेषाणाऽआपोनसृष्टाऽअधवतनीचीः । दुर्मित्रासःप्रकलविन्मिमानाजहुविश्वानि
 भोजनासुदासे ॥ २६ ॥ अर्धवीरस्यश्रुतपामनिद्रंपराशर्धतनुदेऽअभिक्षां । इंद्रोमन्युमन्युयोमिमायभेजेपथोव
 तीनिपत्यमानः ॥ आध्रेणाचित्तद्वेकचकारसिंह्याचित्येत्वेनाजघान । अवस्रकीर्वस्यावृश्चदिद्रुःप्रार्यच्छद्विश्वाभोजना
 सुदासे ॥ शश्वतोहिशत्रवोरारधुष्टैभेदस्यचिच्छर्धतोविद्रंधि । मर्तोऽएनःस्तुवतोयःकृणोतितिगमंतस्मिन्नजिह्विवज्र
 मिद्र ॥ आवदिद्रयमुनातत्सवश्चप्रात्रभेदंसर्वतातामुषायत् । अजासश्चशिग्रवोयक्षवश्चवलंशीर्षाणिजश्रुरश्व्यानि ॥
 नतऽइंद्रसुमत्योनारयःसंचक्षेपूर्वाऽउषसोननूलाः । देवकंचिन्मान्यमानंजघंथावत्सनाबृहत्ःशंवरंभेत् ॥ २७ ॥
 प्रयेगृहादममदुस्त्वायापरशरःशतयतुर्वसिष्ठः । नतैभोजस्यसख्यंमृषंताधासूरिभ्यःसुदिनाव्युच्छान् ॥ द्वेनसुद्वेव
 वतःशतेगोर्द्वारथावधूमतासुदासः । अर्हन्नपैजवूनस्यदन्होतेवसद्व्यपर्यैमिरेभन् ॥ चत्वारोमापैजवूनस्यदानाःस
 दिष्टयःकृशुनिनोनिरेके । ऋज्रासोमापृथिविष्ठाःसुदासस्तोक्तोकायश्रवसेवहति ॥ यस्यश्रवरोदसीऽअंतरुर्वाशी
 ष्णोशीष्णोचिवुभाजाविभुक्ता । सुधेदिद्रंनस्रवतोगुणंतिनियुध्यामधिमशिशादुभीके ॥ इमंनरोमरुतःसश्रुतानुदिवो

ऋक्सं-

अ. ५ अ. ३

॥ १५ ॥

खाचशूरोविताचनुणां ॥ नूऽइंद्रशूरस्तवमानऽजुतीब्रह्मजूलस्तुन्ववावृधस्व । उपनोवाजांन्मिमीह्युपस्तीन्युयंपति
स्वस्तिभिःसदानः ॥ ३० ॥ ॥ इतिपंचमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
चतुर्विंशत्याध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १८ ऋचः १५६ ॥ त्यागः ॥ समिद्धायाग्रय. नराशसाये. इळ्याये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वाग्व्यइ.
उपासानक्ताभ्या. दैवीभ्याहोतृभ्या. सरस्तीळामारतीभ्य. त्वष्ट. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. अग्नय. २० वैश्वानरायाग्रय. १६ अग्नय. ३३
वैश्वानरायाग्रय. ३ अग्नय. ३७ इंद्राये. २१ सुदासायेद. ४ इंद्राये. ११ ॥ इतिपचमेद्वितीयः ॥

उग्रोदशासाविपिवनवैराजमृतंत्यामुदुपड्व्योनिरातेनसोमःपंचंद्रनरोब्रह्माणोयसोमआनःप्रवोद्वादशगायत्रं
त्रिविराळंतमोषुसप्ताधिकाप्रगार्थतृतीयाद्विपदासौदासैरशौप्रक्षिप्यमाणाःशक्तिरंत्यग्रगाथमालेभेसोर्धर्चउके
दह्यतंतपुत्रोक्तंविष्टःसमापयतेतिशाव्यायनकंचसिष्ठस्यैवहतपुत्रसर्पमितितांडकंश्वित्यंचःपठूनासंस्तवोव
सिष्ठस्यसपुत्रस्येद्रेणवासंवादःप्रशुक्रापंचाधिकावैश्वदेवंहाद्याएकविंशतिर्द्विपदाअजामहेरर्धर्चउत्तरोहिडुभ्या
॥ हरिःओम् ॥ (७।२।३) ॥

(७।२।३) उग्रोजज्ञइतिदर्शर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठइंद्रबिष्टुप्र ।
॥ ॥ ॥

मंडलं ७

अनु. २

॥ १५ ॥

नऽइन्द्रऽएनसोमहश्चित् ॥ हंतावृत्रमिन्द्रःशूडवानःप्रावीशुवीरोजरितारमती ।
 कर्तासुदामेऽअहुवाऽइलोकंदातावसु ।
 नऽइन्द्रऽएनशुपेभूत् ॥ यध्मोऽअनवीखजकृत्समद्वाशूरःसत्रापाद्भुजुपेमपाहः ।
 व्यासऽइन्द्रःपृतनाःस्योज्ञाऽअधाविश्वं
 शत्रुयतंजघान ॥ बुभेचिदिन्द्रोदेसीमहित्वापप्राथतविषीभिस्तुविष्मः ।
 निवज्रमिन्द्रोहरिवाग्निमिक्षन्समंधसाम
 देपुवाऽइवोच ॥ वृषजजानवृषंगणायतमुचिन्नारीनर्थससूत्र । प्रयःसेनानीरधुनुभ्योऽअस्तीनःसत्वांगयेपणःसध
 षणुः+ ॥ १ ॥ नूचिस्तथेपतेजनोनेरेपन्मनोयोऽअस्यघोरमावित्रासात् । युज्ञैर्येऽइंद्रेदधतेदुवांसिधुत्सरायऽऋतपा
 ऽऋतेजाः+ ॥ यदिन्द्रपूर्वोऽअपरायुशिक्षन्नयज्यायाऽअस्तीनःस्योऽअस्तीनःस्योऽअस्तीनःस्योऽअस्तीनःस्योऽअस्तीनः
 थिनः ॥ यस्तऽइन्द्रप्रियोजनोददाशदसन्निरेकेऽअद्रिवुःसखाते । इयंतैऽअस्यांसुमतीचनिष्ठाःस्यामवरुथेऽअमृतोचुपी
 तौ ॥ एयःस्तोमोऽअचिक्रदृष्टुपातऽउतस्तामुमैधवन्नक्रपिष्ट । रायस्कामोजरितारंत्तऽअगन्त्वमंगशकृवस्वऽअशको
 नः ॥ सनंऽइन्द्रव्यतायाऽइपेधास्मनाचयेमयवनोजुनाति । वस्वीपुतंजरिन्नेऽअस्तुगुक्तिर्युयंपात ॥ २ ॥ (७।२।४)
 असाविद्वंगोऽऋजीकमंधोन्यस्मिन्निद्रोऽजुनुपेमुवोच । बोधामसित्वाहर्षथयज्ञैर्वोधानःस्तोममंधसोमदैषु ॥ प्रयंति
 युज्ञंविपयंतिवहिःसोममादोविदथैदुप्रवाचः । न्युश्चियंतयज्ञसोगुभादादूरऽउपब्दोवृषणोनाचः ॥ त्वमिन्द्रस्रधित्त

असाविदेवमितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्नसिष्टद्वक्रिष्टुप ।

शुक्लं.

अ. ५ अ. ३

॥ १६ ॥

वाऽअपस्कःपारिष्ठिताऽअहिनाशूरपूर्वाः । त्वद्वावक्रेऽथ्योऽनधेनारेऽतेविश्वःकृत्रिमाणिभीषा- ॥ भीमोर्विवेषायुधे
भिरेषामपांसिश्चानयीणिविद्वान् । इंद्रःपुरोजह्याणोचिदूधोद्विवज्रहस्तोमहिनाजघान ॥ नयातवऽइंद्रज्जुबुनो
नवदनाशविष्वेद्याभिः । सर्वधदुर्योधिविषुणस्यजंतोमाशिश्नदेवाऽअपिगुरुकृतंनः ॥ ३ ॥ अभिक्त्वैद्रभूरधज्जमन्नतेवि
व्यञ्जहिमानंरजांसि । स्वेनाहिवृत्रशवसाजघंधनशत्रुरंतविदद्युधाते ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्योयपूर्वेऽनुक्षत्रायममिरेस
अवोवभूथशतमूतेऽअस्मेऽअभिक्षतुस्त्वावतोवरूता- ॥ सखायस्तऽइंद्रविश्वहस्यामनमोबुधासोमहिनातरुत्र । वन्व
तुस्मातेवसासमीकेऽभीतिमयोवबुपांशवांसि ॥ सनऽइंद्रत्वयतायाऽइपेधास्मनाचेयेमघवानोजुनंति । वस्वीषुतेज
रित्रेऽअस्तुशक्तिर्युं० ॥४॥(७।२।५)पिवासोममिंद्रमंदपुत्रायतेसुषावहर्थाद्रिः । सोतुर्बाहुभ्यासुयतोनावा ॥ यस्ते
मदोयुज्यश्चारुरस्त्रियेनवृत्राणिहर्थाश्चहंसि । सत्वामिंद्रप्रभूवसोमसत् ॥ श्रुधीहवविपिपानस्याद्रुर्वोधाविप्रसार्चतोमनीषां । कृष्वादुवांस्यंतमासचे
तिप्रशांस्ति । इमाजहसधमादेजुषस्व ॥ नतेगिरोऽअपिमृष्येतुरस्यनसुष्टुतिमसुर्यस्यविद्वान् । सदतेनामस्वयशोविवक्मि ॥ ५ ॥ अरिहितेसर्वना
मा- ॥ (७।२।५) पिवासोममितिनवर्चससूक्त्यमैत्रावरुणिर्वसिष्टइंद्रोविराळस्यात्रिष्टुप ।

मंडलं ७

अनु. २

॥ १६ ॥

सुक्ते.

अ. ५ अ. ३

॥ १७ ॥

हिःसोमोपेयाययाहि । वहतुत्वाहरथोमद्भ्रचमांगपमच्छोतवसंसदाय ॥
हर्यश्वयाहि । वरीवृजुत्स्थविरेभिःसुशिप्रास्मेदधृद्वृपणंशुष्ममिद्र ॥
धासि । इंद्रत्वायमर्कःइंद्रैवसूनाद्वीवद्यामधिनुःश्रोमंताः ॥
इषंपिन्वमघवन्ध्वःसुवीरायुयंपात० ॥ ८ ॥ (७२१८) आतेमहःइंद्रोत्युग्रसमन्यवोयत्समरंतसेनाः ।
ह्युग्रथस्यबाहोमातेमनोविष्वद्यंश्विचारीत् ॥
गुहिनिनित्सोरानोभरसंभरणंसूनां ॥ शतंशिशिप्रिन्नृतयःसुदासेसहस्रंशाःउतररतिरस्तु ।
स्मेद्युन्नमधिरलंचधेहि ॥ त्वावतोहींद्रकृत्वेऽस्मित्वावतोवितुःशूररातौ ।
श्वहरिवोनमर्धाः ॥ कुत्साःऽएतेहर्यश्वायशपमिद्रैसहोदिवज्रतामियानाः ।
मवाजं ॥ एवानंऽइंद्रवार्थस्यपूधिप्रतेमहीसुमतिवैविदाम ।
नसोमऽइंद्रमसुतोममादुनात्रहाणोमघवानंसुतासः ।
ऽरंक्थेसोमऽइंद्रममादनीथेनीथेमघवानंसुतासः ।
(७२१८) आतेमहइतिपड्वस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।
यर्दसुवार्धःपितरंनपुत्राःसंमानदक्षाऽअवसेहवते ।
सुत्राकृधिसुहनाशूरवृत्रावुयंतरुत्राःसनुया
सुवीरायुयंपात० ॥ ९ ॥ (७२१९)
शृणवद्यथानः ॥ उक्थ
चकारुताकृ

मंडलं ७

अनु. २

॥ १७ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ३

॥ १८ ॥

प्रतिपञ्चष्टेऽअनृतमनेनाऽअर्वाद्धितावरुणोमायीनःसात् ॥ वोचेमेदिंद्रमघवानमेनमहोरायोराधसोयददन्नः । योऽ
अर्चतोब्रह्मकृतिमविष्टोयुयंपत० ॥ १२ ॥ (७।२।१२) अयंसोमंऽइद्रुभ्यं सुन्वऽआतुप्रयाहिहरिवस्तादोकाः ।
पिवात्व१स्यसुषुतस्य चारोर्दोमघानिमघवन्नियानः+ ॥ ब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिजुषाणोवाचीनोहारिभिर्याहितूर्यं । अस्मि
न्नुसुवनेमादयस्वोपुब्रह्माणिशृणवऽइमानः ॥ कार्तेऽअस्त्यरकृतिःसुकैःकदाननंतेमघवन्दाशेम । विश्वांमतीरातत
नेत्वायामऽइंद्रशृणवोहवेमा+ ॥ एतोघातेपुरुष्याइइदासन्येषांपूर्वेषामशृणोर्कृषीणां । अधाहंत्वामघवन्जोहवीमि
त्वंनइद्रासिप्रमतिःपितेव ॥ वोचेमेदिंद्रमघवानमेनमहोरायोराधसोयददन्नः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्टोयुयंप
क्षत्रायपौंस्यायशूर ॥ हवैतऽउत्वाहव्यंविवाचितनृशूराःसूर्यस्यसातौ । त्वंविश्वेषुसेन्योजनेषुत्वंबृत्राणिरंधयासुह
तु ॥ अह्रायदिंद्रसुदिनान्व्यच्छान्दधोयत्केतुमुपमंसमत्सु । न्य१त्रिःसीददसुरो नहोताहुवानोऽअत्रसुभगायदेवान् ॥
वयंतेतऽइद्रयेचदेवस्तवैतशूरददतोमघानि । यच्छासुरिभ्यऽउपमंवरूथंस्वामुवोजरणमश्रवंत ॥ वोचेमेदिंद्रमघवा
(७।२।१२) अयंसोमइतिपंचर्चस्यसूक्तसमैत्रावरुणिर्वसिष्ठंद्रखिष्टुर् । (७।२।१३) आनोदेवइतिपंचर्चस्यसूक्तसमैत्रावरु-

मंडलं. ७

अनु. २

॥ १८ ॥

नमेनमहोरयोरोार्थसोयद्दत्रः । योऽअर्थतोत्रर्क्षकृतिमविष्टोग्र्यंपात० ॥ १४ ॥ (७।२।१४) प्रवऽइंद्रायमादंनं
 हर्षश्चायगायत । सखायःसोमपात्रे ॥ शंसेदुक्थंसदानवऽव्रतद्युंधयथानरः । चक्रुमासत्यराधसे ॥ त्वंनऽइंद्रवान्
 युस्त्वंगव्युःशतक्रतो । त्वंहिरण्ययुर्वसो ॥ वृथर्मिद्रत्वायवोभिप्रणोनुमोवृण् । विद्धीत्वशुस्यनोवसो ॥ मानोनिदे
 चवक्तव्योर्धीरराब्णे । त्वेऽअपिक्तुर्मम ॥ त्वंवर्मोसिसप्रथःपुरोयोधश्चवृत्रहन् । त्वयाप्रतिव्रुवेयुजा ॥ १५ ॥
 महोऽव्रतासियस्यतेनुस्वधावरीसहः । मुन्नातेऽइंद्रोदसी ॥ तंत्वामरुत्वतीपरिशुवद्गणीसयावरी । नक्षमाणासह
 द्युभिः ॥ ऊर्ध्वासस्त्वान्विदयोभुवन्दस्समुपद्यवि । संतेनमंतकृष्टयः ॥ प्रयोमहेमहिद्वधैभरध्वंप्रचेतसेप्रसुमुतिकृणु
 ध्वं । विशःपूर्वीःप्रचराचर्पणिप्राः ॥ वुरुव्यचसेमहिनेसुवृक्तिमिंद्रायव्रह्मजनयंतविप्राः । तस्यत्रतान्निभिनंतिधी
 राः ॥ इंद्रवाणीरतुत्तमन्युमेवसन्नाराजानंदधिरसहधै । हर्षथायवर्हयासमापीन् ॥ १६ ॥ (७।२।१५) मोयु
 त्वावाघर्तश्चनरेऽअस्मन्निरारमन् । आरात्तौच्चित्सधुमादंनऽआर्गहीहवासन्नपश्रुधि ॥ इमेहितेवह्नकृतःसुतेसचाम

(७।२।१४) प्रवइंद्रयेतिद्वादशस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठइंद्रोगायत्र्यत्यास्तिसोविराजः । (७।२।१५) मोपुत्वेतिसप्तविंशल्यु-
 चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठइंद्रः प्रथमाचतुर्थीपठयादियुगुचश्चदृहल्यःद्वितीयापचम्याद्ययुगुचश्चसतोवृहल्यःरायस्क्रामइतिचतीयाद्विप-
 दाविराट् (इंद्रःक्रतुनइत्यर्चोत्रासिष्ठःशक्तिःकपिरितिशाट्यायनत्राक्षण, इंद्रःक्रतुनइत्युगुद्वयत्समकस्यशक्तिःकपिरितिताडकत्राक्षणं ।)

धौनमक्षऽआसते । इंद्रेकामंजरितारौवसुयवोरथेनपादुमादधुः ॥ रायस्कांमोवज्रहस्तंसुदक्षिणंपुत्रो नपितरं हुवे ॥
 इमऽइंद्रायसुन्विरेसोमासोदध्याशिरः । तौऽआमदायवज्रहस्तपीतयेहरीभ्यांयाह्योकुऽआ ॥ श्रवच्छुत्कर्णऽईयतेव
 सूनांनूचिन्नोमधिषद्विहिरः । सद्यश्चिद्यःसहस्राणिशताददृन्नकिदित्संतमामिनत् ॥ १७ ॥ सवीरोऽअप्रतिष्कुत्तऽइंद्रे
 णशूशुवेदृभिः । यस्तैगभीरासर्वनानिवृत्रहन्त्सुनोत्याचुधावति ॥ भवाचरुंधंमघवन्मघोनांयत्समजासि शर्धतः । वि
 त्वाहंतस्यवेदनंभजेमह्यादूणाशौभरागथं ॥ सुनोतासोमपान्नेसोममिंद्रायवज्रिणे । पचतापृक्तीरवसेकृणुच्चमित्पणञ्जि
 त्युणतेमयः ॥ मास्त्रेधतसोमिनोदक्षतामहेकृणुध्वंरायऽआतुजे । तरणिरिज्जयतिक्षेतिपुष्यतिनदेवासःकवल्लवे ॥
 नकिःसूदासोरथंपथौसनरीरमत् । इंद्रोयस्यावितायस्यमरुतो गमत्सगोमतिव्रजे ॥ १८ ॥ गमद्वाजैवाजयंजिद्रुम
 ल्यौयस्यत्वमंवितासुवः । अस्माकैवोध्यवितारथानामुस्माकंशूरनृणां ॥ उदिश्वस्यरिच्यतेशोधनंनजिग्युषः । यऽ
 इंद्रोहारिवात्रदंभंतितरिपोदक्षं दधातिसोमिनि ॥ मंत्रमखर्वंसुधितंसुपेशंसंधातयज्ञियेष्व्वा । पूर्वीश्चनप्रसितयस्तरंति
 तंयऽइंद्रेकर्मणासुवत् ॥ कस्तमिद्रुत्वावसुमामल्यौदधति । श्रद्धाऽइत्तेमघवन्पार्थेद्विविवाजीवाजसिपासति ॥ म
 धोनःसवृत्रहल्येषुचोदययेददतिप्रियावसु । तवप्रणीतीहर्थश्वसरिभिर्विंश्वतरेमदुरिता ॥ १९ ॥ तवेदिद्रावमंव
 सुत्वंपुष्यसिमथ्यमं । सुत्राविश्वस्यपरमस्यराजसिनिकिंमृगगोपुवृण्वते ॥ त्वंविश्वस्यधनुदाऽअशिश्रुतोयऽईभवत्य्राज

यः । तवायंविश्वः पुरुहूतपार्थिवोवसुनीमभिक्षते ॥ यद्विद्व्यात्रतस्त्वमेतावद्रुमीशीय । स्तोतारमिद्विधिपेयदाव
 मोनापत्वार्यरासीय ॥ शिक्षेयमिन्महयतोन्निवेदिवेरायऽआकुहचिद्विदे । नहिवदन्मघवन्नऽआय्यंयस्योऽअ
 सोनापत्वार्यरासीय । आवऽइंद्रपुरुहूतंनमेगिरानेमिंतेष्वसुद्रं ॥ २० ॥ नडुडु
 स्तिपिताचन+ ॥ त्रणिरित्सिपासतिवाजंपुरंथ्यायुजा । आवऽइंद्रपुरुहूतंनमेगिरानेमिंतेष्वसुद्रं ॥ अभित्वांश्रनोनुमोडु
 तीमर्थोविंदतेवसुनस्येधंतरधिनंशत । सूशकिरिन्मघवन्तुभ्यंमावतेद्रेणंयसार्थद्विवि+ ॥ नत्वावोऽअन्योद्विद्योनपार्थिवोनजातो नजनि
 ग्धाऽइवधेनवः । ईशानमस्यजगतःस्वर्दशमीशानमिंद्रतरुषः ॥ नत्वावोऽअन्योद्विद्योनपार्थिवोनजातो नजनि
 प्यते । अश्रायंतोमघवश्चिद्रवाजिनोऽग्व्यंतस्त्वाहवामहे ॥ अभीपुतस्तदाभरेद्रज्यायुःकनीयसः । पुरुवसुहिर्मघव
 न्त्सनादसिभरेभरेचहव्यः ॥ पराणुदस्वमघवन्नमित्रान्त्सुवेदोवसूकृधि । अस्माकंवोअवितामहाधुनेभवाद्बुधःसखी
 नां ॥ इंद्रक्रतुंनऽआभरपितापुत्रेभ्योयथा । शिक्षाणोऽअस्मिन्पुरुहूतयामनिजीवाज्योतिरशीमहि ॥ मानोऽअज्ञो
 तावृजनोदुराधोऽमाशिवसोऽअवक्रमुः । त्वयावयंप्रवतःशश्वतीरुपोतिशूरतरामसि ॥ २१ ॥ (७।२।१६) श्वि
 त्यंचोमादक्षिणतस्कपर्दाधियंजिन्वासोऽअभिह्रिमंडुः । उत्तिष्ठन्वोचेपरिवृहिनोनुन्नमेद्रादवितेववसिष्ठाः ॥ दुरा

त्वंचोमादक्षिणतस्कपर्दाधियंजिन्वासोऽअभिह्रिमंडुः । उत्तिष्ठन्वोचेपरिवृहिनोनुन्नमेद्रादवितेववसिष्ठाः ॥

(७।२।१६) श्वित्यंचइतिचतुर्दशचसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठऋषिःआद्यानापचानावसिष्ठपुत्राःपयःआद्यानानवानावसिष्ठपुत्रा
 देवताःअत्यानापचानावसिष्ठोदेवताःत्रिष्टुप् (आद्यानांनवानामिन्द्रोदेवताअंत्यानापंचानावसिष्ठोदेवताव्यत्यासेनमित्यस्तौवाऋषी) ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ३

॥ २० ॥

दिन्द्रमनयन्नासुतेनतिरोवैशतमतिपांतमुग्रं । पाशद्युन्नस्यवायुतस्यसोमात्सुतादिद्रोऽवृणीतावसिष्ठान् ॥ एवेष्टुकंसि
धुमेभिस्ततारेवेष्टुकंभेदमैर्भिर्जघान । एवेष्टुकंदाशराज्ञेसुदासंपावदिद्रोब्रह्मणावोवसिष्ठाः ॥ जुष्टीनरोब्रह्मणावःपि
दृणामक्षमव्यंनकिलारिषाथ । यच्छकरीबुष्टुहृतारेणैद्रुष्टुष्ममदधातावसिष्ठाः ॥ उह्यामिवेतृष्णजोनाथितासो
दीधयुर्दाशराज्ञेष्टुतासः । वसिष्ठस्यस्तुवतऽइद्रोऽअश्रोदुरुष्टुभ्योऽअकृणोदुलोकं ॥ २२ ॥ इडाऽइवेष्टोऽअज
नासऽआसन्परिच्छिन्नाभरताऽअर्भकासः । अर्भवच्चपुरऽएतावसिष्ठऽआदितृष्टूनांविशोऽअग्रथंत ॥ त्रयःकृष्णवति
भुवनेपुरेतस्त्रिंशःप्रजाऽआर्याज्योतिरग्राः । त्रयोघ्रमासऽउपसंचतेसर्वाऽइतोऽअदुविदुर्वसिष्ठाः ॥ सूर्यस्येववक्ष
श्रोज्योतिरेषांसमुद्रस्येवमहिमागभीरः । वातस्येवप्रजवोनान्येनस्तोमोवसिष्ठाऽअन्वेतवेवः ॥ तऽइन्निष्ण्यंहृदयस्यप्र
कैतैःसहस्रवल्ग्यमभिसंचरति । युमेनतुतंपरिधिंवथतोऽसुरऽउपसेदुर्वसिष्ठाः ॥ विद्युतोऽज्योतिःपरिसंजिहानमि
त्रारुणायदपश्यतांत्वा । तत्सेजन्मोतैकवसिष्ठागस्त्योयत्त्वाविशऽअजिभारं ॥ २३ ॥ इतासिमैत्रावरुणोर्वसिष्ठोर्व
दानऽउतवासदानः । युमेनतुतंपरिधिंवशिष्यन्नऽसुरसःपरिजज्ञेवसिष्ठः ॥ सप्रकृतऽउभयस्यप्रविद्धान्त्सहस्र
पिचतुःसमानं । ततोहृमानुऽउदियायमध्यात्ततोऽजातमृषिमाहूर्वसिष्ठं ॥ सत्रेहजाताविषितानमौभिःकुंभरेतैःसि
॥ २० ॥

मंडलं ७

अनु. २

॥ २० ॥

शुक्लं.

अ. ५ अ. ३

॥ २१ ॥

तपतिशत्रुं स्वर्णभूमामहासेनासोऽअमेभिरेषां ॥ आयन्नः पत्नीर्गमन्त्यच्छात्वष्टासुपाणिर्धधुवीरान् ॥ २६ ॥
प्रतिनः स्तोमं त्वष्टाजुषे तस्यादुस्मेऽअरमतिर्वसुधुः+ ॥ तानोरासत्रातिपाचोवसुन्यारोदंसीवरुणानीश्रुणोतु । वरुणी
भिः सुशरणो नोऽअस्तु त्वष्टासुदत्रो विदधातुरार्यः ॥ तन्नोरायुः पर्वतास्तन्नऽआपुस्तद्रातिषाचऽओषधीरुतद्यौः । वरुणी
स्यतिभिः पृथिवीसजोपाऽऽरुभेरोदंसीपरिपासतो नः ॥ अनूतदुर्वीरोदंसी जिहातामनुष्टुक्षोवरुणऽइंद्रसखा । वरुणी
श्वे मरुतोयेसहासोरायः स्यामधुरुणं धियध्वै ॥ तन्नऽइंद्रोवरुणो मित्रोऽअग्निरापऽओषधीर्वनिनोऽनुपत । शर्मन्त्याम
मरुतामपस्येयुयंपात० ॥ २७ ॥ (७।३।२) शंनोऽइंद्राग्नीभवतामवोभिः शंनोऽइंद्रावरुणारातहव्या । शर्मन्त्याम
सुवितायशंयोः शंनोऽइंद्रापुपणावाजसातौ ॥ शंनोभगुः शमुनुः शंसोऽअस्तु शंनः पुरंधिः शमुसंतुरार्यः । शर्मन्त्याम
यमस्यशंसः शंनोऽअर्थमापुरुजातोऽअस्तु ॥ शंनोधाताशमुधतानोऽअस्तु शंनऽउरुचीभवतुस्वधाभिः । शर्मन्त्याम
हृतीशंनोऽअद्रिः शंनो देवानां सुहवानिसंतु ॥ शंनोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तु शंनो मित्रावरुणावध्विनाशं । शंनः सु
कृतोऽसुकृतानिसंतु शंनोऽइपिरोऽअभिवातुवातः ॥ शंनोद्यावापृथिवीपर्वहूतौ शमंतरीक्षं हशयेनोऽअस्तु । शंनोऽओष
धीर्वनिनो भवतु शंनो रजस्यतिरस्तु जिष्णुः+ ॥ २८ ॥ शंनोऽइंद्रोवसुभिर्देवोऽअस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ॥ शं
(७।३।२) शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशवर्षस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिसिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (अत्रसूक्तेसर्वेपिश्वेदेवाः) ।

मंडलं ७

अनु. ३

॥ २१ ॥

ऋक्स.

श. ५ अ. ४

॥ २२ ॥

त्वमग्नेऽङ्गिरःशोचस्वदेववीतमः । आशतमशंतमाभिरुभिष्टिभिःशांतिःस्वस्तिमकुर्वत ॥ शंनुःऋनिक्रदद्देवःपर्जन्योऽ
अभिवर्षतु । शंनोद्यावापृथिवीशंमृजाभ्युःशंनयधिद्विपदुशंचतुष्पदे ॥१॥) इतिपंचमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
पंचत्रिंशत्थायेवर्गा. ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेद. १११ वसिष्ठपुत्रेभ्य. ९ वसिष्ठाये. ५ विश्वेभ्योदेवेभ्य.
१५ [भे. प. देवेभ्य. अञ्जह. इंद्राये. २ यज्ञाये. ३ देवेभ्य. २ वरुणाये. ३ अग्नय. ३ अपानत्प्रेमय.] अहयेभ्य
अहयेषुभ्यायाग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २३ [भे. प. देवेभ्य. २ देवपत्नीत्वष्टृभ्य. त्वष्ट्रे. विश्वेभ्योदेवेभ्यः १९] ॥ इतिपंचमेतृतीयः ॥
प्रब्रह्मनवावोष्टाबुदुष्यःसावित्रमंत्वेवाजिन्यौभगमितिभागोवार्धर्षऋध्वःसप्तवैश्वदेवंत्वोश्रुष्टिःप्रातर्भार्गजग
त्याद्यालिंगोक्तदेवतांत्योपस्याप्रब्रह्माणःषड्वैश्वदेवंतुप्रवःपंचदधिक्रांदाधिक्रंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवतादेवश्चतु
ष्कंसावित्रमिमारौद्रंत्रिष्टुवंतमापोयमापमृमुक्षणार्भवंमंत्यावैश्वदेवीवासमुद्रज्येष्ठाआर्पमामांमैत्रावरुण्या
नेयीवैश्वदेवीनदीस्तुतिर्जागतंमंत्यातिजगतीशक्करीवादित्यानांतृचमादित्यंत्वादित्यासःप्रद्यावाद्यावापृथि
वीचवास्तोर्वास्तोष्पत्यममीवहाष्टौवास्तोष्पत्याद्यागायत्रीशेषारुयुपरिष्टाद्दृहत्यादयोनुहुभःप्रस्वापिन्यउपनि
षत्कईपंचाधिकामारुतंहद्याएकादशद्विपदामध्वःसप्तप्रसाकमुक्षेपञ्चत्रायध्वेद्वादशत्रिप्रगाथादिनवम्याद्या
गायत्र्यौत्यानुष्टुबौद्रीमृत्युविमोचनी ॥ ४ ॥

॥

॥

॥ २२ ॥

मंडलं ७

अनु. ३

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २३ ॥

स्रवधैरथोवाजाऽऋमुक्षणोऽअमृक्तः । अभिन्निपुष्टैःसर्वनेपुसोसैर्मेदेसुशिग्रामहभिःपृणध्वं ॥ ययंहूरलैमघवत्सुध
त्यस्वहेशोऽऋमुक्षणोऽअमृक्तं । संयज्ञेषुस्वधावतःपिवध्वंविनोराधांसिमतिभिर्दयध्वं ॥ उवोचिथहिमघवन्देष्णम्
होऽअर्भस्यवसुनोविभगे । वयंनुतेदाश्वोसःस्यामब्रह्मकृणवंतोहरिवोवसिष्ठाः ॥ त्वमिन्द्रस्वयंशाऽऋभुक्षावाजोनसा
धुरस्तमेष्टृका । वयंनुतेदुज्याभिरूतीकदानंऽइद्रायऽआदशस्ये ॥ ३ ॥ वासयसीववेधमस्त्वंनःकृदानंऽइंद्रवचसोडु
वोधः । अस्तंतात्याधियारुचिसुवीरंपुक्षोनोऽअर्वान्युहीतवाजी+ ॥ अभियंदेवीनिकृतिश्चिदीशेनक्षंतुऽइंद्रशरदःसुष्ट
क्षः । उपत्रिवंधुर्जरदंष्टिमेत्यस्ववेशुं कृणवंतमर्ताः ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुष्यदेवःसवितारथयामहिरण्ययीममतिथामशिश्नेत् । स
दानोदिव्यःपायुःसिपकुययंपत० ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुष्यदेवःसवितारथयामहिरण्ययीममतिथामशिश्नेत् । स
नूनंभगोहव्योमानुपेभिवियोरलापुरुवसुर्दधाति ॥ उदुतिष्ठसवितःश्रुध्यं१स्यहिरण्यपाणेप्रभृतावृतस्य । व्यु१वीप
श्वीममतिस्तृजानऽआनृभ्योमर्तभोजनंसुवानः+ ॥ अपिष्टुतःसवितादेवोऽअस्तयमाचिद्धिश्चेवसवोगणंते । सनुःस्तो
मात्रमस्यं१श्चनोधाद्धिश्चेभिःपतुपाशुभिर्निसुरीन्+ ॥ अभियंदेव्यादिर्तिर्गणातिसंवदुवस्यसवितुर्जुपाणा । अभिस्रवा
(७।३।५) उदुष्यदेवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैत्रावरुणिर्बसिष्ठःआद्यानांपणांसविताअंलयोर्द्वयोर्बाजिनब्रिष्टुर् (भगमित्यर्धर्चस्यभगोवा) ।

मंडलं ७

अनु. ३

॥ २३ ॥

जिवरुणोपणल्यभिन्नासौऽअर्यमासजोपाः ॥ अभियेमिथोवनुपःसपैतरातिद्विवोरतिपाचःपृथिव्याः ॥ अहिर्वु
 ज्येऽउतनःशृणोतुवरुन्धेकेधेनुभिनिपातु ॥ अनुतन्नोजास्पतिंसीष्टरुल्लेदेवस्यसत्रितुरियानः । भगमुग्रोवसेजोहवी
 तिभगमुग्रोऽअर्धयातिरुल्ले ॥ शंनोभवंतुवाजिनोहवेपुदेवतातामितद्रवःस्वर्काः । जंभयंतोहिबृकुंरक्षांसिसनेभ्यस
 च्युवन्नमीवाः ॥ वाजेवाजेवतवाजिनोधनेपुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । अस्यमध्वःपिचतमादयध्वंतसायातपृथिभ
 देवयानैः ॥ ५ ॥ (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निःसुमतिवस्वोऽअश्रेलतीचीजृर्णिद्वयतातिमेति । भेजातेऽअद्रीरुन्धेव
 पंथांमंतंहोतानऽइषितोर्यजाति ॥ प्रवावृजेसुप्रयावहरेणामविपतीवृवीरिटऽइयाते । विशामकोरुपसःपर्वहृतौवा
 युःपपास्वस्त्येनियुत्वाच ॥ ज्मयाऽअन्नवसवोरंतदेवाऽउरावंतरिक्षमर्जयंतशुभ्राः । अर्वाक्पथऽउरुज्रयःकृणुध्वंश्रो
 तादुतस्यजमुपोनोऽअस्य+ ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऋमाःसधस्थंविश्वेऽअभिसंतिदेवाः । ताँऽअध्वरऽउशुतोयध्वये
 श्रष्टीभगंनासत्यापुरंधि ॥ आग्नेगिरोद्विवऽआपृथिव्यामित्रंभवहृवरुणमिंद्रमग्निं । आर्यमणमदितिंविष्णुमेपांसरस्व
 तीमरुतौमादयतां ॥ रुरेह्व्यंमतिभिर्यज्ञियानांनक्षुत्कामंमर्त्यानामसिन्धन् । धातार्यिमविदस्यंसदासांसक्षीमहिद्यु
 ज्येभिर्नुद्वैः ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिधैर्कृतावांनोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमनोऽअर्कयुंयंपात०
 (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वासिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ वायुपूषणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ७) ।

(७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वासिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ वायुपूषणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ७) ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २४ ॥

॥ ६ ॥ (७३।७) ओशुष्टिर्विद्व्या इ समेतुप्रतिस्तोमं दधीमहितुराणां । यद्दद्यदेवः सवितासुवातिस्यामास्यरलि
नोविभगे+ ॥ मित्रस्तत्रोवरुणोरोदसीचद्युभक्मिद्रोऽअर्यमाददातु । विदेष्टुदेव्यादितरेकणोवायुश्रयन्नियुवैतेभग
हिनेतावरुणऽऋतस्यमित्रोराजनोऽअर्यमापोधुः । सुहवादेव्यादितरनवतिनोऽअहोऽअतिपर्ययः पर्येतास्ति ॥ अयं
समीढुपोवयाविष्णोरेपस्यप्रभथेहृविभिः । विदेहिरुद्रो रुद्रियमहित्वयासिष्टवतिरश्विनाविरावत् ॥ अस्यदेव
णऽइरस्योरुद्रीयद्रातिपाचश्चरासन् । मयोरुवोनोऽअर्धतोनिपांतुष्टिपरिस्मावातोददातु ॥ मात्रपूषन्नाष्ट
वसिष्ठैर्ऋतावनोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽऽप्यमनोऽअर्कयुंषातं ॥ ७ ॥ (७३।८) प्रातर
भगेमांघियुमुदवाददन्नः । भगप्रणोजनयुगोभिरश्वैर्भगप्रवृभिर्नवंतः स्याम ॥ उतेदानीर्भगवंतः स्यामोत्प्रपित्वऽउत्
(७३।७) ओशुष्टिरिति सप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिविशिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (अत्राखिलाविश्वेदेवाः) । (७३।८) प्रातरग्निमितिसप्तर्च
स्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिविशिष्टोभगः आद्यायाअग्नीद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषन्नखणस्पतिरुद्रादेवताः अंस्यायाउषा आद्याजगतीशेषास्त्रिष्टुभः ।

मंडलं. ७

अनु. ३

॥ २४ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २५ ॥

नोनशाखाः ॥ प्रयज्ञऽएतुहेत्वोनससिरुधच्छ्वंसमनसोधृताचीः । स्तृणीतवहिरध्वराथसाधूर्ध्वशीचीषिदेवयून्य
स्थुः ॥ आपुत्रासोनमातरंविभृत्राःसानौदेवासोबृहिषःसदंतु । आविश्वार्चीविदृथ्यामनक्त्वमेमानोदेवतोताभृध
स्कः ॥ तेसीपंतजोषमाथर्जत्राऽऋतस्यधाराःसुदुघादुहानाः । ज्येष्ठवोऽबृद्यमहऽआवसूनामार्गतनसमनसोयति
ष्ठ+ ॥ एवानोऽअग्नेविक्ष्वादेशस्यत्वयावयंसहसावन्नस्काः । रायायुजासधमादोऽअरिष्टायुयंपत० ॥ १० ॥
(७।३।११) दृधिकांर्वःप्रथममग्धिनोषसमग्धिसभिद्धंभर्गमूतयेहुवे । इंद्रविष्णुपुषणंब्रह्मणस्पतिमादित्यान्यावापृ
थिवीऽअपःस्वः* ॥ दृधिकामनमसावोधयंतऽउदीराणायज्ञमुपप्रयंतः । इळांदेवींबृहिषसादयंतोश्विनाविप्रासूहवा
हुवेम ॥ दृधिकावाणंबुबुधानोऽअग्निमुपब्रुवऽउषसंसूर्धगां । ब्रह्ममांश्चतोर्वरुणस्यवभृतेविश्वसहुरितायावयंतु ॥
दृधिकावांप्रथमोवाज्यवाश्रिथानांभवतिप्रजानन् । संविदानऽउपसासूर्धेणादित्येभिर्वसुभिरंगिरोभिः ॥ आनोदधि
क्ताःपथ्यामनक्त्वृतस्यपथ्यामन्वेतुवाऽर्ह । शृणोतुनोदैव्यंशर्धोऽअग्निःशृण्वंतुविश्वेमहिषाऽअमूराः ॥ ११ ॥

विश्वेदेवाः २ अग्निः १ एवं ५ । (७।३।११) दृधिकावदतिपचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्टोदधिका आद्यायादधिकाश्रुषो
ग्निभग्नेद्रविष्णुपुषण्ब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापस्त्रिष्टुवाद्याजगती ।

(७३१२) आद्वेयोतुसवितासुरलोतरिक्षप्रावहमानोऽअश्वैः । हस्तेदधानोनयीपुरुणिनिवेशयन्चप्रसुवन्चभूम ॥
 उदस्यवाह्निथिरावृहंतोहिरण्ययाद्विवोऽअंतोऽअनथां । नूनसोऽअस्यमद्विमापनिष्टसूरश्चिदस्माऽअनुदादपुस्यां ॥ इमागिरः
 सघानोदेवःसवितासहावासाविपद्भसुपतिर्वसूनि । चिश्रयमाणोऽअमतिमुचूर्चोर्मर्तभोजनमधरासतेनः ॥ इमारुद्राय
 सवितारंसुजिह्वंपूर्णगंभस्तिमीळतेसुपाणिं । चित्रंययोवृहदसेदधातुयुयंपात० ॥ १२ ॥ (७३१३) सहिक्षयेणक्ष
 सवितारंसुजिह्वंपूर्णगंभस्तिमीळतेसुपाणिं । अपद्भ्यायसहमानायवेधेतिमायुघायभरताशृणोलुनः ॥ यार्तेद्विद्युदवसुष्टाद्विव
 स्थिरधन्वनेगिरःश्चिप्रेपवेदेवार्यस्वधात्ते । अवन्नवतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ मानोवधीरुद्रमापरद्वा
 म्यस्यजन्मनःसाम्राज्येनद्विव्यस्यचेतति । अवन्नवतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ मानोवधीरुद्रमापरद्वा
 स्पीरक्ष्मायाचरनिपरिसावृणक्तुनः । सहस्रैतस्वपिवातभेषजामानस्लोकेपुतनेयपुरीरिपः ॥ आपोयंधःप्रथमंदेवयंतंऽ
 मातेभूसप्रसितौहीळितस्य । आनोभजवर्हिपिजीवशंसैयुयंपात० ॥ १३ ॥ (७३१४) आपोयंधःप्रथमंदेवयंतंऽ
 इंद्रपानमर्मिमृण्वलेळः । तंवोयंशुचिमरिप्रमद्यष्टपुंमधुमंतवनेम ॥ तमर्मिमापोमधुमत्तमंबोनपादवत्वाशुहे
 मा । यस्मिंश्चिद्रोवसुभिर्मादयतेतमस्यामदेवयंतोवोऽअघ्नं ॥ श्रुतपवित्राःस्वधयामदतीडेवीद्वैवानामपियंतिपा
 मा । यस्मिंश्चिद्रोवसुभिर्मादयतेतमस्यामदेवयंतोवोऽअघ्नं ॥ श्रुतपवित्राःस्वधयामदतीडेवीद्वैवानामपियंतिपा
 मा । यस्मिंश्चिद्रोवसुभिर्मादयतेतमस्यामदेवयंतोवोऽअघ्नं ॥ श्रुतपवित्राःस्वधयामदतीडेवीद्वैवानामपियंतिपा
 मा । यस्मिंश्चिद्रोवसुभिर्मादयतेतमस्यामदेवयंतोवोऽअघ्नं ॥ श्रुतपवित्राःस्वधयामदतीडेवीद्वैवानामपियंतिपा

(७३१२) आवेवइतिचतुर्गंचससूक्त्यमंत्रावरुणिर्वसिष्ठःसवितात्रिष्टुप् । (७३१३) इमारुद्रायेतिचतुर्गंचससूक्त्यमंत्रावरुणिर्वसिष्ठआपसिष्टुप् ।
 (७३१४) आवेवइतिचतुर्गंचससूक्त्यमंत्रावरुणिर्वसिष्ठःसवितात्रिष्टुप् । (७३१४) आपोयवइतिचतुर्गंचससूक्त्यमंत्रावरुणिर्वसिष्ठआपसिष्टुप् ।
 वरुणिर्वसिष्ठोऽजगत्स्यत्रिष्टुप् । (७३१४)

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २७ ॥

योगन्तःपुरोमहीदधिरेदुवपुत्रे ॥ प्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिर्गीभिःकृणुध्वंसदनेऽऋतस्य । आनोद्यावापृथिवीदिव्येन
जनेनयातुंमहिवांवरूथं ॥ उतोहिवारब्रधेयानिसतिपूरुणिद्यावापृथिवीसुदासे । अस्मेधत्तयदसदस्कृधोयुयुयंपात०
॥ २० ॥ (७।३।२१) वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्स्वावेशोऽर्जनमीवोभवानः । यत्त्वेमहेप्रतितशौषस्वशंनोभ
वद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ वास्तोष्पतेप्रतरणेनऽएधिययस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो । अजरसस्तेसख्येस्यामपितेवपुत्रान्य
तिनोजुषस्व ॥ वास्तोष्पतेशमयांसदातेसक्षीमहिरण्वयांगतुमत्या । पाहिक्षेमऽउतयोगेवरंनोयुयंपात० ॥ २१ ॥
(७।३।२२) अमीवहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्याविशन् । सखासुशेवऽएधिनः ॥ यदर्जुनसारमेयदृतःपिशंगयच्छे
से । वीवत्राजंतऽऋष्टयऽउपसक्रेषुवसंतोनिषुस्वप ॥ स्तेनंगयसारमेयतस्करंवापुनःसर । स्तोतृनिद्रस्यरायसिकि
मस्मान्दुच्छुनायसे० ॥ त्वंसूकरस्यदहहितवददतुसूकरः । स्तोतृनिद्रस्यरायसिकिमस्मा० ॥ सस्तुमातासस्तुपिता
सस्तुश्वासस्तुविरपतिः । सस्तुसर्वज्ञातयःसस्त्वयमभितोजनः ॥ यऽआस्तेयश्चरतियश्चपश्यतिनोजनः । तेषांसं
हन्मोऽअक्षाणियथेदहर्भ्यतथा ॥ सहस्रशृंगोष्टुपभोयःसमुद्रादुदाचरत् । तेनासहस्येनावयंनिजोन्त्स्वापयामसि ॥
(७।३।२१) वास्तोष्पतइतिवृचस्यसूक्त्यमैत्रावरुणिवसिष्टोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप । (७।३।२२) अमीवह्यलष्टर्चस्यसूक्त्यमैत्रावरुणि
र्वसिष्टःआद्यायावास्तोष्पतिःद्वितीयादिसप्तानांप्रत्यापिनीआद्यागायत्रीततस्त्रिषडपरिष्टाद्बृहस्यःअंलाश्वतसोनुष्टुभः ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २८ ॥

संमिथ्याऽओजोभिरुयाः+ ॥ उग्रवऽओजःस्थिराशवांसधामरुङ्गिणस्तुविष्मन् ॥ शुभ्रोवःशुष्मःऋध्मीमनांसि
धुनिर्मुनिरिवशर्धस्यधृष्णोः+ ॥ सनेभ्यस्मद्युयोतद्विद्युमावोदुर्मतिरिहप्रणङ्गः ॥ प्रियावोनामहुवेतुराणामायत्तुपन्म
रुतोवावशानाः+ ॥ २३ ॥ स्वायुधासऽइष्मिणःसुनिष्काऽउतस्वयंतन्व३ःशुंभमानाः ॥ शुचीवोहृव्यामरुतःशुची
नांशुचिहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः । ऋतेनसत्यमृतसापऽआयुन्छुचिजन्मानःशुचयःपावुकाः ॥ अंसेष्वामरुतःखादयो
वोवर्धःसुरुक्माऽउपशिश्त्रियाणाः । विविद्युतो नवृष्टिभीरुचानाऽअनुस्वधामाद्युधैर्यच्छमानाः ॥ प्रबुभ्यावऽईरतेम
होसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं । सहस्त्रियंदभ्यंभागमेतंगृहमेधीयंमरुतोजुपध्वं ॥ यदिस्तुतस्यमरुतोऽअधीथेत्था
विप्रस्यवाजिनोहवीमन् । मधूरायःसुवीर्यस्यदातनूचिद्यमन्यऽआदभुदरावा ॥ २४ ॥ अत्यासोनेयमरुतःस्वचौयक्षहृशो
नशुभयंतमर्याः । तेहभ्युष्ठाःशिशवो नशुआवत्सासो नम्रकीर्त्तिर्नःपयोधाः+ ॥ दुशस्यंतोनोमरुतोमृळंनुवरिवृसंतोरोदसी
सुमेके । आरेगोहानुहावधोवोऽअस्तिसुभोभिरुसेवसवोनमध्वं ॥ आवोहोताजोहवीतिसत्तःसत्रार्थोरातिमरुतोरुणा
नः । यऽईवतोवृपणोऽअस्तिगोपाःसोऽअद्वयावीहवतेवऽउक्थैः+ ॥ इमेतुरंमरुतोरामयतीमेसहःसहसऽआनमति ।
इमेशंसवदुप्युतोनिपातिगुरुध्रौऽअररुपेदधति ॥ इमेरुंअचिन्मरुतोऽजुनंतिभूमिचिद्यथावसवोजुपंतं । अपवाधध्वं
वृपणस्तमांसिधत्तविश्वंतनयंतोक्मस्मे ॥ २५ ॥ मावोऽवात्रान्मरुतो निरंराममापंश्चाद्भ्रमरथ्योविभागे । आनःस्पा

मंडलं ७

अनु. ४

॥ २८ ॥

कृत्सं.

अ. ५ अ. ४

॥ २९ ॥

(७४१३) प्रसाकमुक्षेऽअर्चतागणायोदैव्यस्यधान्नस्तुविष्मात् । उतक्षोदतिरोदसीमहित्वानक्षतेनाकुनिक्रतेरं
शात्+ ॥ जनूश्चिद्वोमरुतस्वेष्येणभीमासस्तुविमन्यवोयासः । प्रथमहोभिरोजसोनसंतिविश्वोवोयामन्भयतेस्वह
कृ+ ॥ बृहदयोमघवद्भ्योदधातुजोषच्चिन्मरुतःसुष्टुतिनः । गतोनाध्वावितिरातिजुंम्रणःस्यार्हाभिरुतिभिस्तिरेत ॥
युष्मोतोविप्रोमरुतःशतस्वीयुष्मोतोऽअर्वासहुरिःसहस्री । युष्मोतःसत्रालुतहतिवृत्रप्रतद्वोऽअस्तुधूतयोद्रेष्णं+
तोऽआरुद्रस्यमीहुषोविवासेकुविन्नसंतेमरुतःपुनर्नः । यत्सस्वर्ताजिहीक्षिरेयदाविरवतदेनऽइमहेतुराणो ॥
चिसुष्टुतिर्मघोनामिदंसूक्तंमरुतोऽुपंत । आराच्चिद्वेषोवृपणोयुगोतयुयंपंत० ॥ २८ ॥ (७४१४) यंत्रायध्वऽ
इदमिदंदेवांसोयंचनयथ । तस्माऽअग्नेर्वरुणमित्रार्थमन्मरुतःशर्मयच्छत ॥ नृहिवश्चरुसंचनवसिष्ठःपरिमंसते । अस्माकमद्यमरु
स्तरतिद्विषः । प्रसक्षयंतिरतोविमहीरिषोवोवोवरायदाशति ॥ नृहिवऽऊतिःपृतनासुमर्धतियस्माऽअराध्वंनरः । अभिवऽआवत्सुमतिर्नवीयसी
तःसुतेसचाविश्वेषिवतकामिनः ॥ नृहिवऽऊतिःपृतनासुमर्धतियस्माऽअराध्वंनरः । इमावोहृव्यामरुतोरेहिकमोष्वंन्यत्रंगतन ॥ आच
दूथयातापिपीषवः ॥ ओषुष्ट्विवाधसोयातनांघांसिपीतये ।

(७४१३) प्रसाकमुक्षइतिपडृचसूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्टोमरुतस्त्रिष्टुप् । (७४१४) यंत्रायध्वइतिद्वदशर्चसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसि
ष्टोमरुतोऽायारुद्रः आद्याष्टतीयापंचम्योबृहत्याःद्वितीयाचतुर्थोपष्टयःसतोबृहत्याःसप्तम्यष्टम्योत्रिष्टुभौनवम्याद्यास्त्रिषोऽगायज्योऽत्याबुष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. ४

॥ २९ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ५

॥ ३० ॥

यदद्यमैत्रावरुणं तु वै सौर्याद्यो ह्यं सप्तोत्सूर्यः षष्ठाद्यास्त्रिभ्यः सौर्ये उद्धेतीति चार्धपंचमादिविपंचप्रतिवांप्रमित्रयोरे
कोनागायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरं उष्णिक्नुश्वाद्यादशादित्यास्त्रिभ्यः सौर्यैः प्रतिवां दशाश्विनं तु तदाशु
भानवसप्ताद्याविराजं आवारं थोष्टावा विश्ववाराः सप्तापस्वसुः षष्ठागोमतापंचातारिष्ममाउवां षड्प्रगाथं व्यु
षा अष्टाउषस्यं तु वा उदुसप्तोपोरुरुचे प्रदप्रतिपंचन्युषाः प्रतितृचं ॥ ५ ॥
॥ हरिः ओम् ॥ (७।४।५) यदुद्यसूर्यं त्रवोनागाऽ उद्यन्मित्राय वरुणाय सत्यं । वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो
ऽअर्यमन्गणतः ॥ एषः स्वमित्रावरुणानुचक्षाऽ उभेऽ उदेति सूर्योऽ अभिज्मन् । विश्वस्य स्या तुर्जगतश्च गोपाऽ ऋजुमतेषु
वृजिना च पश्यन् ॥ अयुक्तसप्तहरितः सधस्याद्याऽ ईवर्हति सूर्यं धृताचीः । धामानिमित्रावरुणायुवाकुः संयोजुथेवज
निमानि चष्टे ॥ उर्द्धोपक्षासो मधुमंतोऽ अथुरासूर्योऽ अरुहच्छुक्रमणः । यस्माऽ आदित्याऽ अश्विनोर्दति मित्रोऽ अर्थ
मावरुणः सजोषाः ॥ इमे चेतारोऽ अर्चतस्य भूरमित्रोऽ अर्थमावरुणो हिंसति । इमऽ ऋतस्य वाधुर्दुरोणे शुग्मासः प
त्राऽ अर्दितेरदब्धाः ॥ इमे मित्रावरुणो दुळभासो चेतसंचिचितयंति दक्षैः । अपि कुंतु सुचेतसवतंति स्तिरश्चिदंहः सुपथा
नयंति ॥ १ ॥ इमे द्विवोऽ अनिमिषा पृथिव्याश्चिक्त्वांसोऽ अचेतसंनयंति । प्रुवाजो चिन्नद्योगाधमस्ति पारनोऽ अ
(७।४।५) यदचेति द्वादशर्चस्य सूर्यस्य मैत्रावरुणविराजं वाद्यायाः सूर्यं छिष्टुम् ।

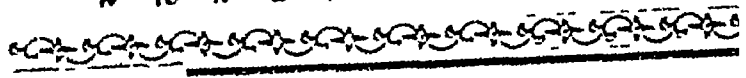
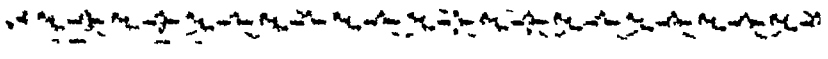
मंडलं. ७

अनु. ४

॥ ३० ॥

स्वनिष्पितृत्वपर्यन्तं ॥ अत्रोपादानद्विधितिः शर्मभृष्टमित्रोयच्छित्तिलजः सुरासं । नमिन्नातो हंतनयंटा । नाया हंतयेने
 कंतुगमः ॥ अत्रोपि ह्येचभिनेतुगिणु. कानिद्वरुणप्रल. नः । पडिपोमिग्युसाठ्ठणकंनुमानंयुणाऽऽत्रोहं ॥
 मस्वश्चिन्मन्तिस्त्वेषपामपीच्येनुनहंसात्महंतं । युमपिअयापणोरंभाजाः । म्पिन्मिन्नामृकालिनः ॥ नोत्रमे
 णेसुमतिमागजतिपाजस्यमातापरमस्यगयः । मीधंनमनुमुंरानोऽयुयेऽऽत्रपरयन्तहिसुभाजुं ॥ अर्थः मणोरि
 तियुवश्चायुजेपुमिन्नामरुणात्रकारि । विश्वोनिदुगोपिपुनंनिरोमोयुयंन ॥ ३ ॥ (अश्र ३) अत्रानधुंमणु
 प्रतीकं देवयोरेतिश्रुत्सतन्वात् । अभियोदिश्यासुतानिचष्टेयमुनंमतेंतापिहेन ॥ प्रयुगर्धितान्पाणापानायापि
 प्रोमन्मनिदीपुंश्रुदियातं । यद्वत्रलाणिमुहन्तत्रायाऽआयस्त्वाननुमःपुण्यं ॥ प्रोरोमीतान्पाणायुश्रिव्याः प्र
 द्विऽकृणाद्वृत्त. युदानू । सगोदथायेऽओपं पीपुपिपुंययुनोऽनोनिमिपुंयमाणा ॥ गंगोमिस्युन्यस्यु मम
 शुष्मोरोदसीवद्धधेमलित्वा । अयुन्मानुऽअयन्नामृगिः प्रयुज्जन्मानुजनेतिगते ॥ अमृगुदिश्यापणान्निमावा
 नयामुचित्रदईगेनयुदं । द्रुलः मचंतेऽअर्हताजतानानां निग्यान्पचिनेऽअमृत् ॥ नमुंरायुजंभयंनमोभिने, ता

(७१४६) अत्राचश्रुतिमर्षेण्यसूतनंभापान्निभिपिठोनितापान्त्रोपिपु ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ५

॥ ३१ ॥

मित्रावरुणासुबाधः । प्रवांसन्मान्यचसेनवानिक्रुतानिब्रह्मजुषन्निमानि ॥ इयं देवपुरोहिति ॥ ३ ॥ (७४१७)
उत्सूर्योवृहदुर्चोव्यश्रेत्पुरुविश्वानिमात्रानिमानुषाणां । प्रनोमित्रायवरुणायवोचोनागसोऽअर्यम्णोऽअग्रयेच ॥ वसन्ऽ
प्रतिपुरोन्ऽउद्गाऽएभिःस्तोभेभिरेतशेभिरैः । यच्छतुब्दाऽउपमनोऽअर्कमानःकामपूरंतुस्तवानाः ॥ द्यावाभूमीऽअ
शुरुधोरदंत्तुतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । आनोजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतंभेमित्रावरुणाहवेमा ॥ प्रवाहवासिस्तृजो
दितेत्रासीथानोयेवांजुष्टुःसुजनिमानऽऋष्वे । माहेळेभूमवरुणस्यवायोर्मामित्रस्यप्रियतमस्यनुगां ॥ नूमित्रोवरुणोऽअर्यमानुस्मने
वसेन्ऽआनोगव्यूतिमुक्षतंधेतनं । सुगानोविश्वसुपथानिसंतुयुयंपात ॥ ४ ॥ (७४१८) उद्धेतिप्रसवीताजनानामहान्केतुरणवःसूर्यस्य । समानं
लोकायवारिवोधंतु । सुगानोविश्वसुपथानिसंतुयुयंपात ॥ ४ ॥ (७४१८) उद्धेतिप्रसवीताजनानामहान्केतुरणवःसूर्यस्य । समानं
चक्रंपर्याविवृत्सन्त्यदेतशोवहतिधूर्युक्तः । विश्वार्जमानऽउपसामपस्थाद्भिभैरुदेत्यनुमद्यमानः । एषमेदेवःसविताच
च्छंदयःसमानंनम्रमिनातिधाम ॥ दिवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिभ्रार्जमानः । नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताऽ
(७४१७) उत्सूर्यइतिपडचस्यसूरुस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठआद्यानातिस्वणासूर्यस्तस्तिस्वणासित्रावरुणोत्रिष्टुप् । (७४१८) उद्धेती
तिपडचस्यसूरुस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठःआद्यानांसार्धचतस्वणासूर्यस्ततोमित्रावरुणोत्रिष्टुप् ।

मंडलं ७

अष्ट. ३

॥ ३१ ॥

कवचं.

अ. ५ अ. ५

॥ ३२ ॥

एषःस्तोमो ॥ ७ ॥ (७।४।११) प्रमित्रयोर्वरणयोःस्तोमो नऽएतुशुभ्यः । नमस्वान्तु विजातयोः ॥ याधारयंतदुवाः
सुदक्षादक्षपितरा । असुर्योयप्रमहसा ॥ तानः स्तिपातनूपावरुणजरिवृणां । मित्रसाधयतंधियः ॥ यदुद्यसूरऽउद्वि
तेनागामित्रोऽअर्थमा । सुवातिसवित्ताभर्गः ॥ सुग्रावीरस्तुसक्षयः प्रनुयामन्त्सुदानवः । येनोऽअंहोतिप्रिति ॥ ८ ॥
उतस्वराजोऽअर्दितिरदब्धस्यव्रतस्ये । महोराजानऽईशते ॥ प्रतित्वांसूरऽउद्विते मित्रं गृणीषेवरुणं । अर्यमणरिशा
अधीमहि ॥ बृहवः सूरचक्षसो भिजिह्वाऽऋतावृधे । इयं विप्रामेधसातये ॥ तेषामदेववरुणते मित्रसरिभिः सह । इपंस्व
वियेदुधुः शरदुमासमादहयं शमकुंचाहचं । अनाप्यंवरुणो मित्रोऽअर्थमाययमत्स्यरथ्यः ॥ ऋतावानऽऋतजाताऽऋतावृधो घोरसोऽअनु
सूक्तैः सूरऽउद्विते । यदोहतेवरुणो मित्रोऽअर्थमाययमत्स्यरथ्यः ॥ उदुत्यदर्शतं वपुर्दिवऽएतिप्रतिबृरे । यदीमाशुर्वहतिद्वेवऽ
तद्विपः । तेषां वः सुमो सुच्छदित्मनरः स्यामयेचसुर्यः ॥ शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तस्थुपुस्पतिं समयाधिभुमारजः । सुसस्वसारः सुवितायसूर्यवहं
एतन्नोविश्वसै चक्षसेऽअरं ॥ (७।४।११) प्रमित्रयोरित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमंत्रावरुणिविष्टो मित्रावरुणौ चतुर्थ्यादिदशानामादित्यः चतुर्दश्यादितिष्टणां
(७।४।११) प्रमित्रयोर्वरणयोःस्तोमो नऽएतुशुभ्यः । नमस्वान्तु विजातयोः ॥ याधारयंतदुवाः
सुदक्षादक्षपितरा । असुर्योयप्रमहसा ॥ तानः स्तिपातनूपावरुणजरिवृणां । मित्रसाधयतंधियः ॥ यदुद्यसूरऽउद्वि
तेनागामित्रोऽअर्थमा । सुवातिसवित्ताभर्गः ॥ सुग्रावीरस्तुसक्षयः प्रनुयामन्त्सुदानवः । येनोऽअंहोतिप्रिति ॥ ८ ॥
उतस्वराजोऽअर्दितिरदब्धस्यव्रतस्ये । महोराजानऽईशते ॥ प्रतित्वांसूरऽउद्विते मित्रं गृणीषेवरुणं । अर्यमणरिशा
अधीमहि ॥ बृहवः सूरचक्षसो भिजिह्वाऽऋतावृधे । इयं विप्रामेधसातये ॥ तेषामदेववरुणते मित्रसरिभिः सह । इपंस्व
वियेदुधुः शरदुमासमादहयं शमकुंचाहचं । अनाप्यंवरुणो मित्रोऽअर्थमाययमत्स्यरथ्यः ॥ ऋतावानऽऋतजाताऽऋतावृधो घोरसोऽअनु
सूक्तैः सूरऽउद्विते । यदोहतेवरुणो मित्रोऽअर्थमाययमत्स्यरथ्यः ॥ उदुत्यदर्शतं वपुर्दिवऽएतिप्रतिबृरे । यदीमाशुर्वहतिद्वेवऽ
तद्विपः । तेषां वः सुमो सुच्छदित्मनरः स्यामयेचसुर्यः ॥ शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तस्थुपुस्पतिं समयाधिभुमारजः । सुसस्वसारः सुवितायसूर्यवहं
एतन्नोविश्वसै चक्षसेऽअरं ॥ (७।४।११) प्रमित्रयोरित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमंत्रावरुणिविष्टो मित्रावरुणौ चतुर्थ्यादिदशानामादित्यः चतुर्दश्यादितिष्टणां

मंडलं ७

अनु- ४

॥ ३२ ॥

तिष्ठतिरश्वे ॥ १० ॥ तद्यशुर्वृत्तं तंशुं रुमश्चरेत् । पश्यंमशुर्दःशुतं जीवेमशुर्दःशुतं ॥ काव्यंभिरडाभ्यावा
 तंवरुणयुमत । मित्रश्वनोमपीतये ॥ द्विधोधामभिवरुणमित्रश्चाथोतमदुहा । पित्रेनोममातुजी ॥ आयतंमि
 त्नावरुणाशुपाणावाहुतिर । पातंमोममृताट्टा ॥ ११ ॥ (७१४१२) प्रतंत्रारंनृपतीनृगर्थंनृविम्वतामन
 सायज्ञियेन । योवाद्दूतोनाधिष्ण्यावजीगुरच्छांसवुर्नपितर्गविममि ॥ अश्वानंनमंश्विनायुवाहुंनैयगंमंतमात्री
 न्तमसश्चिदंताः । अचेतिकेतुरुगमःपरस्ताच्छियेदुनोदुहितुर्जायमानः ॥ अयोवीननमंश्विनायुवाहुंनैयगंमंतमात्री
 नासत्याविवृकान् । पूर्वाभियंतंपूर्वाभिरुवाहृन्म्विदुवसुमतारथेन ॥ अयोवीननमंश्विनायुवाहुंनैयगंमंतमात्री
 वसूयुः । आयवदंतुस्थधिरामोऽअश्व्याःपिवायोऽअसेमुत्तामथुनि ॥ प्रानांशुदेवाश्विनाश्विनानऽआसुमुजावद्रेतोऽ
 शुं । विश्वाऽअविष्टनाजुऽआपुरंश्रीस्तानःशरुंगचीपतीशचीभिः ॥ १२ ॥ अश्विष्टंश्रीग्निनाऽअसुमुजावद्रेतोऽ
 अह्वयंनोऽअस्तु । आवांतोकेतनेयेतुजानाःसुरगामोद्विवर्तीतिमम ॥ एगस्ववापूर्वगत्येवमर्त्येनिधिहितोमाध्वी
 रतोऽअसे । अहेकतामनुसायातमवागुश्रंताह्वयंमानुशीपुविशु ॥ एकस्मिन्योपुरणामानेपारंवांससश्वतोर
 शोगात् । नवायंतिमन्त्रोद्विवयुक्तायेवांधुर्पुरणंशोवहति ॥ असश्वतोमश्वमशोहिभृत्येगयामश्वेयंजुनंति । प्रयेत्र

(७१४१२) प्रतिवामितिदशर्चस्वामूकस्यैभेजगकणि निश्रोणिनोदिपु१ ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ५

॥ ३३ ॥

धुसुदृताभिल्लिरंगेगव्यापंचतोऽअभ्यासुधानि ॥ नृमेहवमार्शुणुतयुवानाथासिष्टवतिरिध्वनाविरावत् । धृत्तरत्नानि
जरतंचसुरीन्युयंपात० ॥ १३ ॥ (७१४१३) आद्युभ्यातमध्विनास्वधागिरोदस्राजुपुषाणायुवाकोः । हव्यानि
चप्रतिभृतावीतनः ॥ प्रवामंधासिमर्धान्यस्युरंगंतंहविषोवीतेषे । तिमोऽअयोहवनानिश्रुतनः ॥ हव्यानि
जवाऽइयतितिरोरजास्यध्विनाशुतोतिः । असम्यस्युवावसूऽइयानः+ ॥ अयंहयद्वदेवयाऽउऽअद्रिरूध्वोविवक्ति
सोमसुद्युवभ्यां । आवल्युविप्रोववृतीतहव्यैः+ ॥ चित्रंहयद्वामोर्जनन्वस्तिन्यत्रयेमहिष्वंतयुयोतं । योवामोमानंद
धतेप्रियःसन्+ ॥ १४ ॥ उतत्यद्वजुरतेऽअध्विनाभक्ष्यवानायप्रतीत्यंहविर्दे । अधियद्वर्षेऽइतऽऊतिधृत्थः+ ॥ उत
त्यंभृजुर्मध्विनासखायोमध्येजहुर्दुरेवासःसमुद्रे । निर्षोर्पर्पदरावायोयुवाकुः ॥ वृकायचिज्जासमानायशकमुतश्रुतं
शयवेह्यमाना । यावद्भयामपिन्यतमपोनस्तुर्थेचिच्छत्स्यध्विनाशचीभिः ॥ एषस्यकारुर्जरतेसकैरग्नेधुधानऽउषसां
सुमन्मा । इषातंवर्धदृश्यापयोभिर्युयंपात० ॥ १५ ॥ (७१४१४) आवांरथोरोदसीवद्वधानोहिरण्ययोवृषभि
र्यात्वध्वैः । धृतवर्तनिःपुविभीरुचानऽइपांवोह्वानुपतिर्वाजिनीवान् ॥ सपप्रधानोऽअभिपंचभूमन्निवंधुरोमनुसाया
(७१४१३) आद्युभ्रेतिनवर्चस्यसूक्तसमैत्रावरुणिवसिष्ठोधिनीत्रिष्टुप्आद्याःसप्तविराजः । (७१४१४) आवांरथइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्य
मैत्रावरुणिवसिष्ठोधिनीत्रिष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. ४

॥ ३३ ॥

लुपुरुः । विशोयेनगच्छथोदेव्यंतीः रुचाचियाममभिनतादधाना ॥ स्वभ्यागुडामायतामगन्द्यानिधिमुमंतं पिवा
 थः । विवारंथोवृद्धा इयादंमानोतान्द्विद्वो गोभतेवर्तुनिभ्यां ॥ वृथोः श्रियंपरियो गणीतसूरो युद्धितापरित्तम्यायां ।
 यद्वैव्यंतमवथः शर्चाभिः परेघंसमोमर्नावांयोगात् ॥ योहस्यार्गथिरागन्तु इच्छारथोयुजानः परित्यातिवतिः । तं
 ननः गंयोरुपसोव्युष्टान्यभिनवाहृतं वृजेऽअसिन् ॥ नरगौरंवेप्रियुतं दृगणास्मात्सप्रमनोपयात् । पूरुनाह्विंम
 तिभिर्हयतेमावांमन्येनिधमन्देव्यंतः ॥ युवंभुन्युमनंविहंसमुद्रुडदुःधरणीमोऽअन्धियानं । पुनत्रिभिरश्रमरेव्य
 धिभिर्दुसनाभिरभिनवापारयता ॥ नृमेहवमाश्रुणुतंयुवानायापिष्टंनिर्भिन्याविरात्रत् । धुचंरत्नानिजरंतचम्पी
 न्युयंपात ॥ १६ ॥ (७।४।१५) अधिश्चवाराभिनगतंनः प्रतत्स्यानंमवाचिनापृथिव्या । अश्वोनवाजीडानपृ
 षोऽअस्थादायत्सेदधुधुवसेनयोनिं ॥ म्पिक्रिमावांसुमत्तिधनिप्रतापियुमोमनुपोदुरोणे । योयाममुद्रान्त्नरितःपि
 पत्यंतवाचिन्नसुजुजायुजानः* ॥ यानिस्थानान्यग्निजादुधाथेद्वियोयुमीचोपधीपुत्रिषु । निपयंतस्यमर्धनिमदुतेयं
 जनायद्वाशुपेवहता ॥ चनिष्टं देवाऽओपधीवृष्यद्योरयाऽअश्वेधेऽअरुपीणां । पूरुणिरत्नादधतंन्यगुस्मेऽअनुपूर्वा
 णिचल्पथुयुगानिं ॥ शुश्रुवांसोचिदग्निनापुरुण्यभित्राणाणिचक्षाथेऽअरुपीणां । प्रतिप्रयातंवरुमाजनायास्मेयामस्तु

(७।४।१५) अपिथवारेतिसप्तर्चस्वरूपसमेपातरुणिर्भसिष्टोचिनां पिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ५

॥ ३४ ॥

सुमतिश्चर्निष्ठा ॥ योवायज्ञोनासत्याहविष्मान्कृतब्रह्माससयोऽई भवति । उपप्रयातंवरमावसिष्ठमिमाब्रह्माण्युच्यंते
शुवभ्यो ॥ इयंमनीषाऽइयमश्विनागीरिमासुबृक्केवृपणानुषेथां । इमाब्रह्माणियुवयून्यग्मन्ययंपात० ॥ १७ ॥
(७।५।१) अपस्वसुरुषसोर्नजिहीतेरिणक्तिकृष्णीररुषायपंथां । युयुतमस्दनिराममीवांहुवेमदिवानकेशरुमस्मद्भुचोतं ॥
मवस्याव्युष्टासुन्नायवोवृषणोवतयंतु । स्थूमगभस्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विनावसुमंतवहेथां ॥ आवांरथ
वोह्वात्रिवंधुरोवसुमाऽउस्रयांमा । आनऽएनानासत्योपयातमभियङ्गाविश्वरुथोजिगति ॥ योवांरथोदृपतीऽअस्ति
निपेदवऽऊहथुराह्यमर्ध्वं । निरंहसस्तमसःस्पतमत्रिनिजाहुषंशिरिरेधातमंतः ॥ इयंमनीषा० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमतानासत्यारथेनाश्वानाश्ववतापुरथंद्रेणयातं । अभिवांविश्वानियुतःसचतेस्पाहयाश्रियातन्वाशुभाना+ ॥ आनो
देवेभिरुपयातमर्वाकसजोपसानासत्यारथेन । युवोर्हिनःसख्यापित्र्याणिसमानोबंधुरुतस्यवितं ॥ उदुस्तोमासोऽ
अश्विनोरबुधन्जामिब्रह्माण्युपसंश्रदेवीः । आविवासन्नोदसीधिष्णवेऽअच्छविप्रोनासत्याविवक्ति ॥ विचेदुच्छंत्यश्चि
नाऽउषासःप्रवांब्रह्माणिकारवोभरंते । ऊर्ध्वभानुंसवितान्देवोऽअश्रेहृदुग्मयःसमिधांजरंते ॥ आपश्चतानासत्यापु
(७।५।१) अपस्वसुरिपिपडचस्रस्रकस्रमैत्रावरुणिवंसिष्टोश्विनौविष्टुप । (७।५।२) आगोमतेतिपंचस्रस्रकस्रमैत्रावरुणिवंसिष्टोश्विनौ

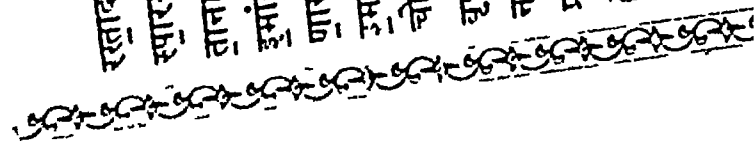
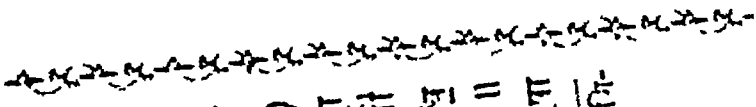
मंडलं ७

अनु. ५

॥ ३४ ॥

रस्तादाधनायातमधुरादुदकार । आविभ्यतः पांचान्येतरायायुपांत० ॥ १९ ॥ (७१५३) अनास्मिन्मम
 स्वारमस्यप्रतिस्तोभेदंयंतोदधीना । पुरुंमोपुत्तमोपुजाभैल्याहतेऽत्रयिनागीः ॥ न्युप्रियोमनुपःनाद्विणे
 स्वारमत्यायोयजतेदंतच । अश्रीतंमन्त्रोऽत्रिनाऽऽपुत्तुऽआपानोनेन्द्रियैपुप्रयव्यार ॥ ओंमयुतंपथासुगुणाऽ
 तानामत्यायोयजतेदंतच । अश्रीतंमन्त्रोऽत्रिनाऽऽपुत्तुऽआपानोनेन्द्रियैपुप्रयव्यार ॥ २० ॥ (७१५४)
 इमांसुयुक्तंयुगणालुगथा । अश्रीतंमन्त्रोऽत्रिनाऽऽपुत्तुऽआपानोनेन्द्रियैपुप्रयव्यार ॥ २१ ॥ (७१५५)
 पासंभृतावीलुगणी । समर्थस्यमतमस्वराणिमानोमधिष्टमागेतंश्रुते ॥ आपुद्रातातानुला० ॥ २२ ॥ (७१५६)
 उमाऽऽत्रादिबिष्टयऽऽत्राहंतेऽत्रिना । अयंममेवेत्तवाचीमन्त्रिर्वाशिशंदिगच्छः ॥ यमंनिदंष्टयुर्भोनिंनरा
 चोदंथांसुवृतांते । अर्वात्रयंममन्त्रानियच्छतेपिनतंनोमंमपु ॥ त्रायतमुपयुगतंमन्त्रःपिनमन्त्रिणा । दुग्गंयौ
 वृषणाजेन्यावसमानोमधिष्टमागेतं ॥ अर्वात्रयंममन्त्रानियच्छतेपिनतंनोमंमपु ॥ त्रायतमुपयुगतंमन्त्रःपिनमन्त्रिणा । दुग्गंयौ
 नोदेवायातमस्यु ॥ अर्वाह्यंतोऽत्रिनाऽऽपुत्तुऽआपानोनेन्द्रियैपुप्रयव्यार ॥ २३ ॥ (७१५७) अश्रुता
 प्रयेयुरेवुकास्मेरथोऽत्रवृषातारोजनना । इतस्वेनुगर्थमाश्रुतेऽतुतांयंतियुधितं ॥ २३ ॥ (७१५८) अश्रुता

त्रिष्टुप । (७१५३) अतारिमेतिपचंमसुख्यंनोत्रागणि । मित्रोभिर्नो । (७१५४) उमाऽऽत्रादिबिष्टयंमन्त्रमूतन्त्रेणागिष्टुप ।
 नैसिष्टोधिर्नोहृती । इतीगाचतुर्थापष्टःमतोरुत्तः । (७१५५) अश्रुताऽऽत्रवृषातारोजनना । इतस्वेनुगर्थमाश्रुतेऽतुतांयंतियुधितं ॥

ऽआवोदिविजाऽकृतेनाविष्णुवानामहिमानुमागात् । अपुङ्गुहस्तमऽआवर्जुष्टमंगिरस्तमापथ्याऽअजीगः ॥ महे
 नोऽअद्यसुवितायवोद्युषोमहेसौभगायप्रयधि । चित्रविद्युरासंधेह्यसेदेविमत्तुमानुषिश्रवस्युः ॥ एतेत्येभान
 वोदशुतायाश्चित्राऽपसोऽअमृतसऽआरुः । अभिपश्यतीवयुनाजनानांदिवोदुहितासुवनस्यपत्नी ॥ एषास्यायुजाना
 पराकात्पंचक्षितीःपरिसद्योजगति । ऋषिष्टुताज्जरयतीमघोन्युषाऽलच्छतिवाह्निभिर्युणाना ॥ वाजिनवतीसूर्यस्ययो
 श्वाश्चित्राऽअहश्रुषसंवहंतः । यातिशुभ्राविश्वपिशारथेनुदधातिरत्नविधतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहम्निदु
 वीदेवेभिर्यजतायजत्रैः । रुजहुब्बानिदददुस्त्रियाणांप्रतिगार्वऽपसंवावशंत ॥ नूनोगोमङ्गीरवद्धिरब्रुमुषोऽअश्वान्व
 पुरुभोजोऽअस्मे । मानोविहिःपुरुषतानिदेकर्युंयपात् ॥ २२ ॥ (७।५।६) उदुज्योतिरमृतविश्वजन्यंविश्वानरः
 सवितादेवोऽअश्रेत् । ऋत्वादेवानामजनिष्टचक्षुराविरकुमुवनंविश्वमुषाः+ ॥ प्रसेपंधादेवयानाऽअहश्रुषमर्धतोवसु
 भिरिष्कृतासः । अर्धदुकेतुरुपसःपुरस्तात्पतीच्यागादाधिहृभ्यः ॥ तानीदहानिवहुलान्यासिन्याप्राचीनुमुदितसू
 र्यस्य । यतःपरिजारऽईवाचरंत्युपोददुक्षेनपुनर्यतीच ॥ तऽइहेवानांसधुमादऽआसन्नतावानःकुवयःपूर्यासः । गृहं
 (७।५।६) उदुज्योतिरिति सप्तर्चस्यसूक्तस्यैत्रावरुणिवसिष्ठस्यब्रह्मिष्ठुप् ।

रितापदेवी⁺ ॥ एताऽउत्याः प्रत्यहश्रुपुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छंतीरुषसोविभ्रातीः । अजीजनन्सूर्ययज्ञमग्निमपाचीनन्तमो
 ऽअगादजुष्टं ॥ अचेतिदिवोदुहितामघोनीविश्वेपश्यत्युषसंविभ्रातीं । आस्थाद्रथस्वधयायुज्यमानमायमश्वसःसुयु
 जोवहति ॥ प्रलित्वाद्यसमनसोबुधंतास्माकासोमघवानोवयंचं । तिल्विलायध्वमुषसोविभ्रातीर्युयंपात० ॥ २५ ॥
 (७।५।९) व्युषाऽआवःपृथ्याइजनानांपंचक्षितीर्माजुषीवोधयंती । सुसंहर्गिभरुक्षभिर्भानुमश्रोद्विसूर्योरोदसीचक्ष
 सावः ॥ व्यंजतेदिवोऽअंतैष्वकून्विशोनयुक्ताऽउषसोयतंते । संतेगावस्तमऽआवर्तयंतिज्योतिर्यच्छंसवितेववा
 ह⁺ ॥ अश्वदुषाऽइंद्रतमामघोन्यजीजनस्तुवितायश्रवांसि । विद्विवोद्वीदुहितादध्यात्यंगिरस्तमासुकृतेवसूनि ॥ ता
 वदुषोराधोऽअसभ्यंरास्वयावत्तोत्तुभ्योऽअरदोगुणाना । यांत्वाजुष्टुषमस्यारवैणविहृहस्यदुरोऽअद्रेरीणोः ॥ देवं
 देवंपराधसेचोदयंत्यस्मद्भक्तसूतृताऽईरयंती । व्युच्छंतीनःसनयेधियोधायुयंपात० ॥ २६ ॥ (७।५।१०) प्रतिस्लो
 मेभिरुषसंवसिष्ठागीर्भिविप्रासःप्रथमाऽअबुधन् । विवर्तयंतीरजसीसर्मतेऽआविष्कणवतीभुवनानिबिश्वां ॥ एषास्या
 नव्यमायुर्दधानागुद्वीतमोज्योतिषोषाऽअबोधि । अग्रऽएतिश्रुतिरहयाणाप्राचिकित्सूर्ययज्ञमग्निं⁺ ॥ अश्वान्वती
 र्वसिष्ठषास्त्रिष्टुर् । (७।५।९) व्युपाआवइतिपंचर्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठपास्त्रिष्टुर् । (७।५।१०) प्रतिस्लोमेभिरितितृच-
 स्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठपास्त्रिष्टुर् ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ६

॥ ३७ ॥

णोत्तिसनरी ॥ उदुच्चियाःसृजतेसूर्यःसर्चाऽउद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् । तवेदुषोव्युषिसूर्यस्यचसंभुक्तेनगमेमहि ॥ प्रतित्वा
दुहितदिवऽउषोर्जीराऽअमुत्साहि । यावहसिपुरुस्याह्वनन्वतिरत्नडाशुषेमयः ॥ उच्छंतीयाकुणोषिमंहनामहिप्र
रथैदेविस्वहृशे । तस्यास्तेरत्नभाजऽईमहेवयंस्याममालुर्नसनवः ॥ तच्चित्राघऽआभरोषोयद्दीर्घश्रुत्तमं । यत्तेदिवो
दुहितमर्तुभोजनंतद्रस्वभुनजामहै ॥ अर्वाःसूरिभ्योऽअमृतवसुत्वन्वाजाऽअस्मभ्यंगोमतः । चोदुयित्रीमघोनःसुदृ
तावत्युषाऽउच्छदपुस्त्रिधः ॥ १ ॥ (७।५।१२) इंद्रावरुणायुवमध्वरायनोविशेजनायुमहिशर्मयच्छतं । दीर्घप्रय
ज्युमतियोवनुव्यतिवयंजयेममृतनासुदुब्धः* ॥ सन्नाळन्यःस्वराळन्यऽउच्यतेवांमहांताविद्वावरुणामहावसू । विश्वे
देवासःपरमेव्योमनिसंवाभोजोवृषणासंवलदधुः ॥ अन्वपांखान्यतृत्तमोजसासूर्यमैरयतंदिविप्रभुं । इंद्रावरुणामदे
ऽअस्यमायिनोपिन्वतमपितुःपिन्वतंधियः ॥ युवामिद्युत्सुप्रतनासुवह्योयुवांक्षेमस्यप्रसेवेमितशवः । ईशानावस्वऽ
उभयस्यकारवऽइंद्रावरुणासुहवाहवामहे ॥ इंद्रावरुणायदिमानिचक्रथुर्विधाजातानिमुर्वनस्यमज्जना । क्षेमेणमि
त्रोवरुणदुवस्यतिमरुर्भिरुग्रःशुभमन्यऽईयते ॥ २ ॥ महेशुल्कायवरुणस्यनुत्विषऽओजोमिमातेध्रुवमस्ययत्स्वं । अ
जामिमन्यःश्रथयंतमातिरद्भुभिरन्यःप्रवृणोतिभूर्यसः ॥ नतमंहोनदुरितानिमर्त्यमिंद्रावरुणानतपुःकुतश्चन ।

॥ ३७ ॥

मंडलं ७

अनु. ५

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ६

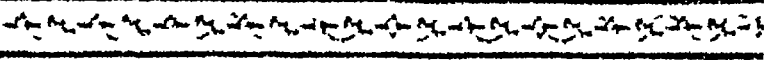
॥ ३८ ॥

सुदासं इंद्रावरुणावशिक्षतं । श्वित्यञ्चोयन्नमसाकपदिनो धियाधीवतोऽअसंपतृत्सवः ॥ बुत्राण्यन्यःसमिधेषु जि
ज्ञतेत्रतान्यन्योऽअभिरक्षतेसदा । हवामहेवावृषणासुवृक्तिभिरस्मेऽइंद्रावरुणाशर्मयच्छतं ॥ अस्मेऽइंद्रोवरुणो मित्रोऽअ
र्यमाद्भ्यन्नयं च्छंतुमहिशर्मसप्रथः । अवभ्रंज्योतिरिदितेऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे ॥ ५ ॥ (७।५।१४) आ
वांराजानावध्वरववृत्त्यां हृव्येभिर्द्रावरुणामोभिः । प्रवांघृताचीवाहोर्दधानापरित्मनाविषुख्याजिगति ॥ युवोरा
ष्टं वहर्दिन्वतिद्यौयैसेतृभिररज्जुभिः सिनीथः । परिनोहेह्योवरुणस्य वृज्याऽएतुम्रणः स्याहर्भिरुतिभिस्तिरेतं ॥ कृतनोयज्ञ
विध्वारंरयिंधत्वंसुमंतंपुरुक्षुं । प्रयऽआदित्योऽअनृतामिनात्यभित्ताशरोदयतेवसूनि ॥ अस्मेऽइंद्रावरुणा
वत्तोकेतनयेत्तुजाना । सुरत्वांसो देववीतिगमेमयुयंपत० ॥ ६ ॥ (७।५।१५) पुनीपेवांमरक्षसंमनीपांसोममि
द्रायवरुणाय जुह्वत् । घृतप्रतीकामुपसंनदेवीतानोयामंशुरुष्यतासभीके ॥ सधर्तेवाऽउदेवहृयेऽअत्रयेषुध्वजेषुद्विच
वःपतति । युवतोऽइंद्रावरुणावृमित्रान्हृतंपराचुःशर्वाविपूचः ॥ आपश्चिद्धिस्वयंशसःसदःसुदेवीरिंद्रंवरुणं देवताधुः ।
कुष्टीरन्योधार्यतिप्रविकावृत्राण्यन्योऽअप्रतीनिहंति ॥ ससुकुर्तुर्कृतचिदस्तुहेतायऽआदित्यशवसावांनमस्वान् ।
(७।५।१४) आवांराजानावितिपंचर्चस्यसूक्तसमैत्रावरुणिवसिष्टइंद्रावरुणौ त्रिष्टुप् । (७।५।१५) पुनीधेवामितेपंचर्चस्यसूक्तसमैत्रावरुणि

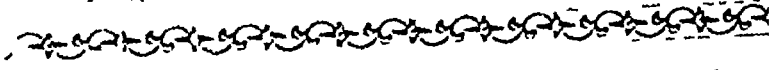
मंडलं ७

अनु. ५

॥ ३८ ॥

आवृत्तुदर्थमेवाहुप्रिष्मानुशित्तमनुं वितायप्रथंरवाच ॥ इयमिदंरकागदमंगीःप्राप्तो ह्यवयंयुनुंजाता । नृगानो
 देवनीत्तिगमेमययंपतः ॥ ७ ॥ (७५१६) भीशरास्यमहिनाजुनपिरियल्लन्भुगोःभीनिभुगं । प्रजासृजं
 बुदेनूतं द्वितानधेनंप्रथञ्चभूमं ॥ इतस्ययातन्वाङ्गुयंनृत्तुदत्तान्भिनङ्गोभुगानि । किंमृद्व्यमरणानोभुनक्तु
 दामृद्वीकंममनाऽअधिस्य ॥ पृच्छेनरेनोत्तुणदुःशपोऽणभिनित्तुगोप्रिणन् ॥ नमनामिन्मंरुययंदिशान्
 हतुभ्यंवरुणोहणीते ॥ किमागंऽआमनरुणान्यंष्टंयन्गोवापुत्रिपाननित्तनायं । प्रतन्मोचोदुःकभस्वभुगोर्धत्वा
 नानमसातुरऽइथां ॥ अथद्रुभानिपिचयासृजानोपुयाययंनं कृमालुगर्भं । अयंनन्यशृयुंनवायुंनृपायुंनंनदाश्लो
 यमिष्ठं ॥ नसःस्वोदशोवरुणश्रुतिःमासुरांमन्नुपिंभोदोऽआनीत्ति । अलिशयायानृत्नीयनऽऽगोरस्यमंइनेनृ
 तस्यमयोता ॥ अरंदागोनमीगुयंकराण्युंइवायुभुगोर्नागाः । अनेनयश्रुतिनोदुतोऽअयंमृत्तमंयंयंकुषितरोजुना
 ति ॥ अयंयुतुभ्यंवरुणस्वधाचोहृदिन्नोमऽअपथ्रितादित्तु । अन्तुःअंमशृयोर्गेनोऽअगनुययपानव्युत्तिभिः ० ॥ ८ ॥
 (७५१७) रदत्पथोवरुणःसुरीयुमाणीमिममृद्वियानुदीना । नगोन्नष्टोऽअनींश्रुतायन्नुक्तारंमृहीन्नुवीरहंभ्यः ॥
 आत्सात्वातोरेजुऽआनवीनोत्पुजुर्गृण्णिर्यवमेमनुमान् । अंतमृहीश्रुतीरोदंनूमीगिन्यांनुयामंवरुणप्रियाणि ॥ परि

पस्थाद्युपपात० ॥ १० ॥ (७।५।१९) मोषुवरुणमन्मर्गगंहराजद्वहंगमं । मळासुक्षत्रमळयं ॥ यदेभिप्रस्फुरन्निव
 दृतिर्नध्मतोऽद्विवः । मळा० ॥ कर्त्वःसमहृदिनताप्रतीपजगमाशुचे । मळा० ॥ अपांमध्येतस्थिवांसंतृष्णाविद
 हत्किचेदंवरुणदैव्येजनेभिद्रोहंमनुप्याइश्रामसि । अचिंतीयचवधमीयुयोपिमामानस्तसादे
 जगितारं । मळा० ॥ यत्किचेदंवरुणदैव्येजनेभिद्रोहंमनुप्याइश्रामसि । अचिंतीयचवधमीयुयोपिमामानस्तसादे
 नसोदेवरीरिपः ॥ ११ ॥ (७।६।१) प्रवीर्याशुचयोदद्विरेवामध्वयुभिर्भुमंतःसुतातः । बहवायोनिनुतोयाहा
 च्छापिवांसुतस्यांधसोमदाय ॥ ईशानायप्रहुतियस्तऽआनुइशुचिंसोमंशुचिपास्तुभ्यंवायो । कृणोषितंमत्थंप्रशस्तं
 जातोजातोजायतेवाज्यस्य ॥ रायेनुंजज्ञतरोदसीमेरायेद्वीधिपणाधातिदेवं । अधवायुंनियुतःसश्चतुस्थाऽउतश्वे
 तंवसुधितिनिरुके + ॥ उच्छन्नपसःसुदिनाऽअरिप्राऽउरुज्योतिर्विविदीर्ध्यानाः । गव्यंचिद्वर्षमुशिशोविष्वस्तुपामन्त्रं
 द्विचःसन्नुरापः । तेसुत्येनमनसादीर्ध्यानाःस्वेन्युक्तसःकतुनावहति । इंद्रवायूत्रीरुवाहुर्यवामीशानयोर्भिक्षःस
 चंते ॥ ईशानासोयेदधतेस्वर्णोर्गोभिरश्वेभिवसुभिर्हिरण्यैः । इंद्रवायूसुर्योविश्वमायुरवद्विर्धीरेःपृतनासुसद्युः ॥
 अर्धतोनाश्रवसोभिक्षमाणाऽइंद्रवायूसुप्रतिभिर्वसिष्ठाः । वाज्यंतःस्ववसेहुवमययंपात० ॥ १२ ॥ (७।६।२) क्ववि
 मोचनीतिगुणः) (७।५।१९) मोषुवरुणोतिपंचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोव रणोगायत्र्यंत्याजागती । (७।६।१) प्रवीर्येतिसप्तचंस्य
 सूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठःआद्यानाचतसृणांवायुरत्यानातिस्वर्णामिन्द्रवायूत्रिष्टुप् । (७।६।२) कुविदगेतिसप्तचंस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठ

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ६

॥ ४० ॥

दुंगनमसायेब्रुधासःपुरादेवाऽअनवद्यासऽआसन् । तेवायवेमनवेवाधितायावासयन्नुपसूयेण ॥ उशंतादूतानदभा
यगोपासासश्चपाथःशारदश्चपूर्वीः । इंद्रवायूसुष्टुतिर्वासियानामाङ्गीकमीष्टिसुवितंचनव्यं ॥ धीवोऽअन्नोरयिवृधःसुमे
धाःश्वेतःसिषकिनियुतामभिःश्रीः । तेवायवेसर्मनसोवितस्थुर्विश्वेशरःस्वपत्यानिचक्रुः ॥ यावत्तरस्तन्वोऽयावदोजो
यावन्नरश्चक्षसादीर्घानाः । युचिसोमंशुचिपापातमसेऽइंद्रवायूसदंतवहिरेदं ॥ नियुवानानियुतःस्यार्हवीराऽइंद्रवायू
सरथयातस्र्वाक् । इदंहिवांप्रभृतंमध्वोऽअग्रमधग्रीणानाविमुमुक्तमसे ॥ यावांशतंनियुतोयाःसहस्रमिंद्रवायूविश्व
वाराःसचैते । आभिर्यातंसुविदत्राभिर्वाक्पातंनराप्रतिभृतस्यमध्वः ॥ अर्वतो नश्र्वसोभिक्षमाणाऽइंद्रवायूसुष्टुति
भिर्वसिष्ठाः । वाज्यंतःस्ववसेहुवेमय्यंपात० ॥ १३ ॥ (७।६।३) आवायोभूपशुचिपाऽरुपनःसहस्रतेनियुतोवि
श्ववार । उपेतैऽअंधोमद्यमयामियस्यदेवदधिपेपूर्वपेयं ॥ प्रसोताज्जीरोऽअध्वरेष्वस्थात्सोममिद्रायवायवेपिवध्वै ।
प्रयङ्गमध्वोऽअग्रियंभरंत्यध्वर्यवोदेवयंतःशचीभिः ॥ प्रयाभिर्यासिद्वाश्वंसमच्छानियुद्भिर्वायविष्टयेदुरोणे । निनो
रयिसुभोजसंयुवस्वनिवीरंगव्यमश्व्यचराधः ॥ येवायवऽइंद्रमादनासऽआदेवासो नितोशनसोऽअर्यः । शंतोदुत्रा
णिसुरिभिःष्यामसासुह्वांसोयुधानृभिरमित्रान् ॥ आनोनियुद्भिःश्रुतिनीभिरध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहियुञ् । वायो
इंद्रवायूआद्याष्टतीययोर्वायुस्त्रिष्टुप् । (७।६।३) आवायवितिपंचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्टोवायुर्द्वितीयाचतुर्थोऽिंद्रवायूत्रिष्टुप् ।

वाङ्गीभिर्विपुन्यवः प्रयस्वतो हवामहे । मेघसातासनिब्यवः ॥ १७ ॥ इंद्राग्नीऽअवसागतमस्मभ्यर्चयणीसहा । मा
 नोदुःशंसऽईशत ॥ माकस्यनोऽअररुपोधूर्तिः प्रणञ्जत्यस्य । इंद्राग्नीशमैथच्छतं ॥ गोमच्छिरण्यवद्वसुद्वामभ्यावदी
 महे । इंद्राग्नीतद्वनेमहि ॥ यत्सोमऽआसुतेनरऽइन्द्राग्नीऽअजोहवुः । सधौवतासपूर्यवः ॥ उक्थेभिर्वृत्रहर्तमायामं
 दानाच्चिदागिरा । आंगैरुविवासतः ॥ ताविदुःशंसमर्त्यदुर्विद्वान्संरक्षस्विनं । आभोगंहन्मनाहतमुदुधिहन्मनाह
 तं ॥ १८ ॥ (७।६।६) प्रक्षोदसाधार्यसासस्रऽएपासरस्वतीधरुणमार्यसीपूः । प्रवावधानारथ्यवयान्निविश्वान्ऽअ
 पोमीहिनासिधुरन्याः+ ॥ एकाचेतत्सरस्वतीनदीनांशुचिर्व्यतीगिरिभ्यऽआसमुद्रात् । रायश्चेततीभुवनस्यभूरैर्धृतंप
 योदुदुहेनाहुपाय ॥ सर्वावृधेनयोपणासुवृपाशिर्द्वृपभोयज्ञियासु । सर्वाजिनमघवश्चोदधातिविसातयेतन्वमा
 मृजीत ॥ इतस्यानःसरस्वतीजुपाणोपश्रवत्सुभगायज्ञेऽअस्मिन् । मितर्जुभिर्नमस्यैरियानारायायुजाच्चिदुत्तरासखि
 भ्यः ॥ इमाजुह्वानायुष्मदानमोभिःप्रतिस्तोमंसरस्वतिजुपस्व । तवशर्मन्प्रियतमेदधानाऽअपस्थेयामशरणंनबुक्षं+ ॥
 अयमुतेसरस्वतिवसिष्ठोद्वारावृतस्यसुभगेव्यावः । वर्धेशुभेस्तुवृतेरसिवाजान्युयंपात० ॥ १९ ॥ (७।६।७) बृहदु

गायत्र्यंत्यादुष्टुम् (७।६।६) प्रक्षोदसेतिपदृचस्यसूक्तस्यभैत्रावरुणिर्वसिष्ठः सरस्वतीवृतीयायाः सरस्वांसिष्टुम् । (७।६।७) बृहदुगायिपइतिप
 दृचस्यसूक्तस्यभैत्रावरुणिर्वसिष्ठः सरस्वतीअंत्यानांतिस्त्रुणांसरस्वान् आद्यावृहतीद्वितीयासतोबृहतीवृतीयाप्रस्वारपंक्तिः अंत्यास्त्रिलोगायत्र्यः ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ६

॥ ४२ ॥

सीजनित्रीबृहस्पतिवावृधतुर्महित्वा । दुक्षाव्यायदक्षतासखायःकरुद्रहणेसुतरासुगाधा-
क्त्रिहोद्रायवज्रिणेऽअकारि । अविष्टंघियोजिगतपुरंधीर्जस्तमयोजुपामरातीः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चस्वस्वोदिव्य
स्येशाथेऽउत्तपाथिवस्य । धृत्तरथिस्तुवतेकीरथेचिद्ययंपात० ॥ २२ ॥ (७१६१९) अध्वर्यवोरुणंदुग्धमंडुंजुहोतन
वृषभार्यक्षित्तीनां । गौराद्वेदीयोऽअवपानुमिंद्रोविश्वाहेद्यातिसुतसोममिच्छन् ॥ यदधिषेप्रदिविचावर्षादिवेदिवे
पीतिमिदंस्यवक्षि । उतहृदोतमनसाजुषाणऽउशस्त्रिद्रुप्रस्थितान्पाहिसोमान् ॥ जज्ञानःसोमंसहसेपपाथप्रतेमाताम
हिमानमुवाच । एंद्रपमाथोर्वीतरिक्षयुधादेवेभ्योवारिवश्चकर्थ ॥ यद्योधयामहृतोमन्यमानान्त्साक्षोमतान्बाहुभिः
शाशदानान् । यद्बानुभिर्वृतंऽइंद्राभियुध्यास्तत्वयाजिसौश्रवसंजयेम ॥ प्रेंद्रस्यवोचंप्रथमाकृतानिप्रनूतनामधवाया
चकारं । यदेददेवीरसंहिष्टमायाऽअथाभवत्केवलःसोमोऽअस्य ॥ तवेदंविश्वमभितःपशुर्व्यं यत्पश्यसिचक्षसासूय
स्य । गवामसिगोपतिरेकंऽइंद्रभक्षीमहितेप्रयतस्यस्वः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चस्वोदिव्यस्येशाथेऽउत्तपाथिवस्य ।
धृत्तरथिस्तुवतेकीरथेचिद्ययंपात० ॥ २३ ॥ (७१६१०) परोमात्रयातुन्वावृधानुनतेमहित्वमन्वंश्रुवति । उभेते
(७१६१९) अध्वर्यवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्टद्वौत्यायाइंद्राबृहसतीत्रिष्टुप् । (७१६१०) परोमात्रयेतिसप्तर्चस्य
सूक्तस्यमैत्रावरुणिवंसिष्टोविष्णुःउरुयज्ञायेतिसिष्टाणामिंद्राविष्णूत्रिष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. ६

॥ ४२ ॥

विभ्रजन्भीशुथिव्यविणोद्वयत्पंगमस्यवित्ने ॥ नतंविणो जायमानो नानातोद्वयमङ्गिः परमंभाप । उदलश्राना
 कमव्यवहंतं द्राधर्थप्रार्नांकुभंशुथिव्याः ॥ उराननीधनमतीतिभतं दृवमिनिनयेदगुस्या । अलश्रागेदंभीवि
 क्णविते द्राधर्थशुथिवीमभितोमयूः ॥ इरुयजायनरुथुल्लोके जनयतामूयुभगानमधि । दानस्यचिद्वृयश्रिप्रस्यमाया
 ज्ञथुनेरापुतनाव्येषु ॥ इंद्रविष्णुं लिताशंनरस्थनयुरो नचतिनश्रथिष्टे । अंत्युचिनः गुरुचनसांकुयोऽअप्रत्य
 सुरस्यवीरान् ॥ इयंमनीयानुहतीवर्तोरुक्रमातवसावुधयती । रंश्रान्तोमंथिद्वथे गुमिणोपिन्निभियोनुनेचिद्व ॥
 वपइतेविष्णवामऽआकृणोभितन्मेजुपस्वगिपि विष्टह्यं । नधं तुवागुदुनयोपिरोमियं पत ॥ २४ ॥ (७६१११)
 नूस्तोदयतेसप्यन्योविष्णवऽउरुगायायदायत् । प्रय न्वात्रामनमायनातऽपतावंतंनयमावित्रामात् ॥ चिद्वंशुः
 प्णोसुमतिंविथ्यजन्त्यामप्रयुतामेववावोमतिदः । पञ्चयथानः सुविनस्यभृरुथ्यावतः पुरुशंद्रस्यरायः ॥ निचक्रमेपृथिवीम
 थिवीमेपऽपुतांविचक्रमेगुतर्चंसमलित्वा । प्रमिणुररुतुमस्तवीयान्वेपगस्यस्थधिरस्यनाम ॥ निचक्रमेपृथिवीम
 पऽपुतांशेवायुविष्णामेनुगेदशस्व । ध्रुवासोऽअस्यकीरजो जनामऽउरुक्षितिनुजानंमाचकार ॥ प्रतनेऽशुत्रांशपिवि
 ट्टुनामार्थः शंसामिचयुनानिविद्वान् । तंत्वागुणामितवममतेव्यान्वयंतमुस्वरजमः परोके ॥ किमित्तैविणोपरिचद्वं

(७६१११) नूस्तैद्वितिमपचैन्मसूक्तस्योपारुणिगमिष्टोनिष्पुत्रिष्टु ।

मगांश्यायोगिश्चासंगौयःस्त्रीभूत्वापुमानभूत्समेध्यातिथयेदानंदत्वास्तुहिस्तुहीतिचतस्रभिरात्मानंनुष्टावपत्नी
चास्यांगिरसीशश्वतीपुंस्त्वमुपलभ्येनंप्रीतांलयालुष्टावेदंवसोद्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरंगिरसश्चात्रियमेधःश्व
दवोनुष्टुंबलाभ्यांमेधातिथिर्विभिंदोदानंनुष्टावपिवचतुर्विंशतिमेध्यातिथिःप्रागाथंत्वनुष्टुग्गायत्र्यौवृहतीची
॥

त्याःकौरयाणस्यपाकस्थाम्नोदानस्तुतिर्यद्विद्रसैकादेयातिथिस्तृचोऽलःपुरउगिगंतःकुंलगस्यदानस्तुतिस्तत्प्र
॥

तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

ह्रिःओम् ॥ (७।६।१२) तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

(७।६।१२) तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

(७।६।१२) तीक्ष्णोवाचःप्रवदज्योतिरश्रायाऽएतदुहेमधुदोघमूधः । सयत्नं कृग्नन्गर्भमोपधी
वीश्वतस्रःपौष्योवा ॥ ७ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

॥ ४४ ॥

॥ १ ॥ (७।६।१३) पर्जन्यायप्रगांयतदिवस्पत्रायमीह्रुषे । सनोयवसमिच्छतु ॥ योगर्भमोषधीनांगवाँकृणोत्यर्व
तां । पर्जन्यःपुरुषीणां ॥ तस्माऽइद्रास्येह्विजुहोतामधुमत्तमं । इळानःसंयतंकरत् ॥ २ ॥ (७।६।१४) संवत्सरंश
शयानाब्राह्मणाव्रतचारिणः । वाचंपर्जन्यजिन्वितांप्रमंङ्ककाऽअवादिषुः ॥ दिव्याऽआपोऽअभियदेनुमायुन्दतिनशु
ष्कसरसीशयानं । गवामहनमायुर्वस्तिनीनामंङ्ककानांवशुरत्रासमेति ॥ यदीमेनोऽऽशुतोऽअभ्यवर्षीत्तप्यावतःप्रावृ
व्यागतायां । अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योऽअन्यमुपवदतमेति ॥ अन्योऽअन्यमनुगृभ्णाल्येनोरपांप्रसर्गयदम
दिपातां । मंङ्ककोयदुभिदृष्टःकनिष्कृन्पृश्निःसंपंकेहरितेनवाचं ॥ यदेषामन्योऽअन्यस्यवाचंशाकस्येववदतिशिक्ष
माणः । सर्वतदेपांसृधेवपर्वयत्सुवाचोवदथनाध्यप्सु+ ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोऽअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितऽएकऽए
पां । समाननामविश्रतोविरूपाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदतः ॥ ब्राह्मणासोऽअतिरात्रेनसोमेसरोनपणमभिलोवदतः ।
संवत्सरस्यतदहःपरिष्ठयन्मंङ्ककाःप्रावृषीणवभूव ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवाचमक्रतुब्रह्मकृण्वतःपरिवत्सरीणं । अध्वर्य
वोद्यमिणःसिष्विदानाऽआविर्भवंतिगुह्यानकेचित् ॥ देवाहितिजुगुर्वादिशस्यऽऽकृत्तुंगरोनप्रमिनंत्येते । संवत्सरेप्रावृ
(७।६।१३) पर्जन्यायेतिवचस्यसूक्त्यामेयःकुमारःपर्जन्योगायत्री । (७।६।१४) संवत्सरमितिदशर्चस्यसूक्त्यमैत्रावरुणि-

मंडलं ७

अनु. ६

॥ ४४ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

१ ४५ ॥

कदाचिदभिदासतिद्रुहा+ ॥ योमापाकेनमनसाचरं तमभिचष्टेऽअदृतेभिर्वचोभिः । आपऽइवकाशिनासंगृभीताऽ
असन्नत्वासत्तऽइद्रवका+ ॥ येषाकशंसविहरत्तऽएवैवैवभद्रं दुषयतिस्वधामिः । अहयेवातान्यददातुसोमऽआवा
दधातुनिर्कृतेरुपस्थे ॥ योनोरसंदिप्सतिपित्वोऽअभ्योऽअश्वानांयोगवांयस्तनूनां । रिपुःस्तेनःस्तेथुक्कृद्भ्रमेतुनिपही
चतान्त्वा इ तनाच ॥ ६ ॥ पुरःसोऽअस्तुत्वा इ तनाचतिस्त्रःप्रथिवीरधोऽअस्तुविश्वः । प्रतिशुष्यतुयशोऽअस्यदे
वायोनोदिवादिप्सतिथञ्चनके ॥ सुविज्ञानं चिकित्सेजनायसञ्चासञ्चवचसीपस्पृधाते । तयोर्यत्सत्यं यतरहजीयुस्तदि
त्सोमोवतिहंत्यासत् ॥ नवाऽउसोमोवृजिनं हिनोतिनक्षत्रियमिथुयाधारयते । हतिरक्षोहंत्यासुद्धदतमभाविद्रस्यप्रसि
तां ॥ अद्यासुरीययदियातुधानोऽअस्मिचद्विवायुस्तपुपूरुपस्य । किमसमर्थजातवेदोहृणीपेद्रोघवाचस्तेनिर्कृत्यंसच
॥ ७ ॥ योमायातुंयातुधानेत्याहृयोवारक्षाःशुचिरस्मीत्याह । अधासवीरैर्दुशभिविथूयायोमामोघंयातुधानेत्याह
याजिगात्स्वर्गलेवनकमपद्रुहातन्वःगृहमाना । वब्रौऽअनुताऽअवसापदीष्टयावणोमंतुरुक्षसंऽउपब्दैः+ ॥ प्र
तिष्ठध्वंसरुतोविक्ष्वः १ च्छतगृभायतरक्षसःसंपिनष्टन । वयोधेभुत्वीपुतर्यतिनुकभिर्धेवारिपोदधिरेद्वेवेऽअध्वरे+ ॥ वि
प्रवर्तयद्विवोऽअश्मानमिद्रुसोमंशितंमघवन्त्संशिश्राधि । प्राक्पादपाकादधरादुदंकाइभिर्जहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

मंडलं ७

अनु. ६

॥ ४५ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

॥ ४६ ॥

तये । अस्माकं ब्रह्मोदमिद्रभूतते ह्यविश्वाचवर्धनं ॥ विततूर्यते मघवन्विपुश्चितो यो विपोजनानां । उपक्रमस्वपुरुष
माभूरवाजनेदिष्ठमूतये ॥ महेचनत्वामद्रिवः पराशुल्काय देयां । न सहस्रायनायुतायवञ्जिवोनशुतायशतामघ ॥ १० ॥
वस्थाऽइन्द्रासिमेपितुलतभ्यातुरभुंजतः । माताचमेच्छदयथः समावसोवसुत्वनायुराधसे ॥ कैयथेकेदसिपुरुत्राचिद्धिते
मनः । अलषिभ्युध्मखजकृत्पुरंदरप्रगायत्राऽअंगासिषुः ॥ प्रास्मैगायत्रमर्चतवावातुर्यः पुरंदरः । याभिः काणवस्योपव
हिरासदंयासह् श्रीभिनपुरः ॥ येतेसंतिदशग्विनः शतिनोपेसहस्रिणः । अश्वासोयेतेवृषणोरघुद्वस्तेभिर्नः स्तूयमा
कवातस्यपुर्णिनां । वहकुत्समाजुनेयंशतकतुःत्सरं ध्रुवमस्तुतं ॥ ११ ॥ यत्तुदत्सूरऽएतंशं
घातासंधिमघवापुरुवसुरिष्कतां विहृतं पुनः ॥ माभूमनिध्याऽइवेंद्रत्वदरणाऽइव । वनानिनप्रजहितान्यद्रिवोदुरोपा
सोऽअमन्महि ॥ अमन्महीदनाशवोनुनासश्चवृत्रहन् । सुकृत्सुतेमहताशर्राधसानुस्तोममुदीमहि ॥ यद्विस्तोमम
श्रवदस्माकमिद्रमिदवः । तिरःपवित्रससवोसंऽआशवोमंदतुपुत्र्यावृधः ॥ १२ ॥ आत्वृद्यसधस्तुतिंवावातुःसल्य
रागहि । उपस्तुतिर्मघोनांप्रत्वावत्वधातेवद्रिमसुष्टितं ॥ सोताहिसोममद्रिभिरभेनमपुधधावत । गुव्यावस्त्रेववास
धंतुऽइशरोनिधुंक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ अधज्मोऽअधवादिवोबृहतोरोचनादधि । अथार्धस्वतन्वागिराममाजातासुक

मंडलं ८

अनु. १

॥ ४६ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

॥ ४७ ॥

हशेपुरस्तादनुत्थऽकुरुवरवंमाणः । शश्वतीनार्थमिचक्ष्याहुसुभद्रमर्युभोजनविभर्षि ॥ १६ ॥ (८११२) इदं व
सोसुतमंधःपिवासुपूर्णमदरं । अनाभयित्रारिमाते ॥ वृभिर्धूतःसुतोऽथश्रैरव्योवारैःपरिपूतः । अश्वोननिकोनदी
भु ॥ तंतेयवंयथागोभिःस्वादुमकर्मश्रीणतः । इंद्रत्वास्मिन्संधुमादे ॥ इंद्रऽइत्सोमपाऽएकऽइंद्रःसुतपाविश्वायुः ।
अंतद्वैवान्मथीश्च ॥ नयशुक्रोनदुराशीर्नतूमाऽवरुव्यचसं । अपस्पृण्वतेसुहार्दि ॥ १७ ॥ गोभिर्धर्दीमन्चेऽअस्मन्म
गनव्रामगयंते । अभित्तरंतिधेनुभिः ॥ त्रयुऽइंद्रस्यसोमाःसुतासःसंतुदेवस्य । स्वैक्षयेसुतपान्नः ॥ त्रयुःकोशासः
श्रोतंतिस्त्रश्चम्बुःसुपूर्णाः । समानेऽअधिभार्मन् ॥ शुचिरसिपुरुनिष्ठाःक्षीरैर्मध्यतऽआशीर्तः ॥ इत्थामंदिष्टःशूर
स्य ॥ इमेतंऽइंद्रसोमास्तीव्राऽअस्मेसुतासः ॥ शुचिरसिपुरुनिष्ठाःक्षीरैर्मध्यतऽआशीर्तः ॥ इत्थामंदिष्टःशूर
मंश्रीणीहि । रेवंतंहित्वाशुणोभिः ॥ ह्रत्सुपीतासोयुध्यंतेदुर्मदासोनसुरायां । ऊधुर्ननुशार्जंते ॥ रेवोऽइद्रेवतःस्रोता
स्यात्वावतोमघोनः । मेदुहरिवःश्रुतस्य ॥ उक्थंचनशस्यमानमगौररिराचिकेत । नगायत्रंगीयमानं ॥ मानऽइंद्र
पीयुलवेमाशर्धतेपरदाः । शिक्षाशचीवुःशर्चीभिः ॥ १९ ॥ वयमुत्वातदिदंथाऽइंद्रत्वायंतुःसखायः । कर्णाऽव
(८११२) इदं वसोसुतमिति द्विचत्वारिंशद्वचस्यसूक्तस्यमेधातिथिरांगिरसःप्रियमेधश्चेत्युभाद्वपीअंलयोर्द्वयोःकाण्वोमेधातिथिर्कविरिंद्रः
अंलयोर्विभिर्दुर्गायत्रीअष्टाविश्यनुष्टुप् । (विभिर्दोर्दानस्तुतिः)

मंडलं ८

अनु. १

॥ ४७ ॥

कथेभिर्जरते ॥ नयेमन्यदापपनवञ्चिन्नपसोनाविद्यी । तवेदुस्तोमंचिकेत ॥ इच्छतिदेवाःसुन्तंनस्वमायस्पृहयंति ।
 यंतिप्रमादमत्तद्राः ॥ ओपुप्रयाहिवाजेभिर्महृणीथाऽअभ्युस्वान् । महोऽइवयुवजानिः ॥ मोर्वुद्यदुर्हणवान्सा
 यंकरद्वारेऽअसत् । अश्रीरऽइवजामता ॥ २० ॥ विन्नाहस्यवीरस्यभूरिदारवरीसुमतिं । त्रिपुजातस्यमनांसि ॥
 आतूर्पिचकण्वमंतंनघाविन्नशवसानात् । यशस्तरंगतमूतेः ॥ ज्येष्ठेनसोतरिद्रोयसोमवीरायशक्राय । भरापिवन्नयीय ॥
 योवेदिष्ठोऽअव्यथिष्वन्धावंतंजरित्भ्यः । वाजस्रोत्वभ्योगोमंतं । पन्यंपन्यमित्सोतारऽआधवतुमधाय । सोमवीराय
 शूराय ॥ २१ ॥ पातावृत्रहासुतमाघागमन्त्रारेऽअसत् । नियमतेगतमूतिः ॥ एहरीब्रह्मयुजाश्रमावक्षतःसखा
 यं । गीभिःश्रुतंगिर्धणसं ॥ स्वादयःसोमाऽआर्याहिश्रिताःसोमाऽआर्याहि । शिमिन्नृपीवःशचीवोनायमच्छसधमा
 दं ॥ स्तुतश्चयास्त्वावर्धतिमहेराधसेनम्णाय । इन्द्रकारिणवृधंतः ॥ गिरश्चयास्तेगिर्वाहऽउक्थाचतुभ्यंतानि । सुत्रा
 दधिरेशवांसि ॥ २२ ॥ एवेदेपतुविकुर्भिर्वाजोऽएकोवज्रहस्तः । सुनादमृक्तोदयते ॥ हंतवृत्रंदक्षिणेनेद्रैःपुरुपुरुहूतः ।
 महान्महीभिःशचीभिः ॥ यस्मिन्विश्वार्थपूर्णयऽउतच्यौलाज्रयांसिच । अनुधेनमंदीमघोनः ॥ एपऽएतानिचकारे
 द्रोविश्वार्योतिशृण्वे । वाजुदावामघोनां ॥ प्रभर्तारथंगव्यंतमपाकाञ्चिद्यमवति । इनोवसुसहिवोवां ॥ २३ ॥
 सनिताविप्रोऽअर्धञ्चिहतावृत्रंनृभिःशरः । सुत्योवितानिविधंतं ॥ यजध्वैनंप्रियमेधाऽइंद्रसत्राचावर्नसा । योभूत्सोमैः

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

॥ ४८ ॥

सत्यमहा ॥ गथश्रवसंतपतिश्रवस्कामंपुरुत्मानं । कर्वासोगातवाजिनं ॥ यऽकृतेचिद्दास्यदेभ्योदात्सखातृभ्यःश
चीवान् ॥ येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इथाधीवंतमद्रिवःकाण्वमेध्यातिथिं । मेधोभूतोऽभियन्नयः ॥ शिक्षाविभि
दोऽअसैचत्वार्थयुलाददत् ॥ अष्टापुरःसुहखा ॥ उतसुत्येपथोवृधामाकीरणस्यनृथा । अनित्वनार्यमामहे ॥ २४ ॥
(८११३) पिवासुतस्वरसिनोमत्स्वानिऽइंद्रगोमतः । आपिनोवोधिसधमाद्योवृधेऽस्मोऽअवंतुतेधियः ॥ २४ ॥
तेसुमतौवाजिनोवृयमानःत्तरभिर्मातये । अस्मान्निचत्राभिरवताद्भिर्द्विभिरानःसुन्नेषुयामय ॥ इमाऽउत्वापुरुवसो
गिरोवर्धतुयामसं । पावकवर्णाःशुचयोविपश्चितोभिस्तोमैरनृषत ॥ अयंसहस्रमृषिभिःसहस्कृतःसमुद्रऽइवपप्रथे ।
सत्यःसोऽअस्यमहिमागृणेशवोयज्ञेषुविप्रराज्ये ॥ इंद्रमिह्वतातयऽइंद्रमथत्यध्वरे । इंद्रसमीकेवनिनोहवामहऽइंद्र
धनस्यसातथे ॥ २५ ॥ इंद्रोमहारोदसीपप्रथच्छवऽइंद्रःसूर्यमरोचयत् । समीचीनासऽऋभवःसमस्वरज्जुद्रागणंतपूर्व ॥ अस्येदिद्रोवावृ
ऽइंदवः ॥ अभित्वापूर्वर्षीतयऽइंद्रस्तोमैभिरायवः । अघातमस्यमहिमानमायवोदुष्टुवंतिपूर्वथा ॥ तत्त्वायामिसुवीर्यतद्भूपूर्वचितये ।
धेवृष्ण्यंशवोमदेसुतस्यविष्णवि । अघातमस्यमहिमानमायवोदुष्टुवंतिपूर्वथा ॥ तत्त्वायामिसुवीर्यतद्भूपूर्वचितये ।
(८११३) पिवासुतस्येतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिरिंद्रःअंल्यचतसृणांपाकस्थामादेवता प्रथमाधेकोनविंशत्यताअयुजो
बृहल्यःद्वितीयादिविंशत्यंतयुजःसतोबृहल्यःअंल्यश्चतस्रःऋमेणानुष्टुप्रायत्र्यौबृहतीच ।

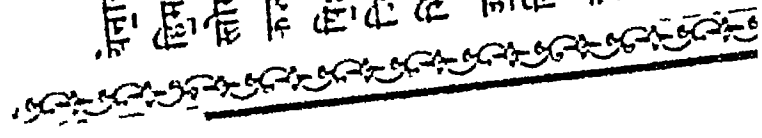
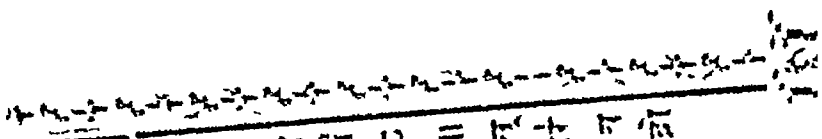
मंडलं ८

अनु. १

॥ ४८ ॥

अनायतिश्योभ्युर्गुं मेतिरेनुप्ररुपमाय ॥ येनोत्सुद्रमन्त्रोनागिरुलट्टिपुनिभेनः । नृपःसोऽर्थात्म
 हिमानुनगेवंक्षोणीरिचुनः ॥ २२ ॥ सुग्रीनेऽंष्टुपचायवियादिगुर्वि । अगिरासापप्रयथेगिपानेनःसुदि ॥
 स्तोसायपृथ्य ॥ सुग्रीनोऽअहययुगैरमाथिथिरेऽऽष्टुगिपान्तः । अगिरायथासुंनःपान्किंनूभिद्रापुःस्यंजर ॥
 कतव्योऽअतुनीनानुरोयुणीनुगर्लाः । कृपिनैस्यगिज्जिनैकिंदिपुंयगृणोऽथानुशुः ॥ कृपुंनुरनेऽहयथेनेऽनुऽक
 पिःकोमिप्रऽओत्ते । कृदावमममतिद्रमुन्नुनःकृन्नुपऽऽगोमः ॥ इत्येनपुंगयनगिगृ न्मोनामऽम्ने । सुग
 जितोथनुमाऽअधिनोतयोनानुयोर्योऽऽ ॥ २७ ॥ कृपोऽऽपुभुगुःनृयोऽऽपुभिःपुमिनिमानय । इत्येनो
 भिमह्वतऽआयवःप्रियमंथानोऽअस्मन् ॥ नृःपकिःपुःनृगुर्लाऽंष्टुपमानः । सुग्रीनोनेपुन्नुनोनीनरऽ
 उप्रऽकृष्वेभिरगति ॥ इमेनिनूगुर्वोऽपुशुयिप्रापानेगुं न्मोने । नानोनापानिद्रगिणेपुंनोनाशुःग्रीड । ॥
 निरिद्रवृत्तीश्वोऽनुंयवुश्वोऽनरुः । निरवुऽस्युनृगंरसगपितोनि पाल्यगाऽऽनः ॥ निरुगोऽकृन्नुनिनु
 योनिःनोमऽंष्ट्रियोरगः । निरुतिरिहादभमोमामः'दुोर्ताऽदुयोऽं ॥ २८ ॥ येनुदुष्टोऽगुन्नु पाकृष्यामाकार
 याणः । निथेपुत्सनागोभिष्टमुर्गेधुति पापमानं ॥ योतिंगेपाकृष्यानापुररुःपुत्रा । अर्धदुयोविनोने ॥ न
 साऽअन्येक्यप्रतिशुवहतिमह्वः । अन्तमयोनतुथ्य ॥ आत्मापिनुनुरामेऽओऽनोनाऽअभ्यनेने । नृगैयमिद्रो

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ७

॥ ४९ ॥

हितस्यपाकस्थामानंभोजंदातारमब्रवं ॥ २९ ॥ (८।१।४) यद्विद्रुप्रागपागुदुड्व्यगवाह्यसेनुभिः । सिमापुरुद्वरु
तोऽअस्थानुवोसिप्रशर्धतुवशे ॥ यद्धारुमेरुशमेरुयावकेकृपऽइंद्रमादयसेसर्चा । कण्वासस्त्वाब्रह्मभिःसोमवाहसऽइंद्राय
च्छत्यागहि ॥ यथागौरोऽअपाकृततृष्यन्नेत्यवोरं । आपित्वेनःप्रपित्वेतूयमार्गहिकण्वेषुयुसचापिव ॥ मंदंतुत्वा
मघवाञ्चिंद्रेदेवोराधोदेयायसुच्यते । आसुष्यासोममपिवश्चमूसूतंज्येष्ठतद्वधिपेसहः ॥ मचक्रेसहसासहोवभंजमन्युमो
जसा । विश्वेतेऽइंद्रपृतनायवोयहोनिवृक्षाऽइवयोमिरे ॥ ३० ॥ सहस्रेणोवसचतेयवीयुधायस्तऽआनलुपस्तुति । पुत्रं
प्रावर्गंकृणुतेसुवीर्येदाश्रोतिनमऽजक्तिभिः ॥ माभेममाश्रमिष्मोअस्यसख्येतव । मध्वासृक्ताःसारधेणधेनवस्तूयमेहिद्रवापिव ॥ अश्वी
वशंयदु ॥ सव्यामनुस्किर्यंवावसेवृषानदुनोऽअस्यरोषति । मध्वासृक्ताःसारधेणधेनवस्तूयमेहिद्रवापिव ॥ अश्वी
रथीसुरूपऽइन्द्रोमोऽइद्विद्रतेसखा । श्वात्रभाजावयसासचतेसदाचंद्रोयातिसभामुप ॥ ऋक्योनतृष्यन्नवपानमार्गहि
पिवासोमंवंशोऽअनु । निमेधमानोमघवन्दिवोऽओजिष्ठंदधिपेसहः ॥ ३१ ॥ अश्वयोद्भावश्रुत्वंसोममिंद्रःपिपास
ति । उपननुयुजेवृषणाहरीऽआचजगामवृत्रहा ॥ स्वयंचित्समन्यतेदाशुरिर्जनोयत्रासोमस्यतंपसि । इदंतेऽअ
(८।१।४) यद्विद्रेलेकविंशत्यृचस्यसृक्तसकाण्वोमेधातिथिरिंद्रःअत्यतिस्वणांकुरंगः अयुजोबृहलयोजःसतोबृहलयःअत्यापुरजग्निक्

मंडलं ८

अनु. १

॥ ४९ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ८

॥ ५० ॥

दूरादेकान्नचत्वारिंशद्ब्रह्मातिथिराश्विनो द्विबृहत्यनुष्टुवंतंमत्याःपंचार्धर्चाश्चैद्यस्यकशोर्दानस्तुतिर्महाइन्द्रोष्टाच
त्वारिंशद्ब्रह्मत्सस्तुचौत्यस्तिरिदिरस्यपार्श्वस्यदानस्तुतिःप्रयद्दःषट्त्रिंशत्पुनर्वत्सोमारुतमानस्त्रयधिकसध्वंसं
आश्विनंह्यानुष्टुभंत्वानूनसैकाशशकणौत्येगायत्र्याउपाद्येर्वाद्याचतुर्थीषष्ठीचतुर्दश्याद्येचबृहत्यःपंचमीकर्कुब्द
शम्याद्यास्त्रिष्टुव्विराड्जगत्सोयत्स्यःषट्प्रगाथोपर्यङ्कृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुवास्तारपंक्तिःप्रगाथस्त्वमग्नेदशव
त्सआग्नेयेगायत्रेत्यादैवीत्रिष्टुवाद्याप्रतिष्ठोपाद्यावर्धमाना ॥ ८ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (८।१।५) दूरादिहेवयत्सत्यरुणस्तरुशिन्धितत् । विभानुविश्वधातनत् ॥ नवदस्रामनोयुजा
रथेनपृथुपार्जसा । सचेथेऽश्विनोपसं ॥ शुवाभ्यांवाजिनीवसुप्रतिस्तोमाऽअहक्षत । वाचंदुतोयथोहिषे ॥ पुरुप्रि
चाणऽऊतयेपुरुमंद्रापुरुवसूं । सुषेकण्वासोऽश्विनां ॥ मंहिष्ठावाजसातमेषर्थताशुभस्पती । गंताराडाशुभोगूं
॥ १ ॥ तासुदेवार्यदाशुषेसुमेधामवितारिणी । दृतैर्गव्यूतिमुक्षतं ॥ आनःस्तोममुपद्रवचूयैथ्येनेभिराशुभिः । यात
मर्थेभिरश्विना ॥ योभस्त्रिषःप्रावतोदिवोविश्वानिरोचना । त्रिऽरून्परिदीयथः ॥ उतनोगोमतीरिषडुतसाती
(८।१।५) दूरादिहेवेलोकोनचत्वारिंशदचस्यसूक्त्यकाणवोब्रह्मातिथिरश्विनौ यथाचिचैद्यःकशुरित्यादिसार्धद्वयोःकशुर्गायत्रीअंत्या
स्त्रिषःक्रमेणबृहत्यावतुष्टुपृच ।

मंडलं ८

अनु. १

॥ ५० ॥

कृत्स्ने.

अ. ५ अ. ८

॥ ५१ ॥

त्पर्वीरश्रंतावश्विना । इषोदासीरमर्त्या ॥ आनोद्युधैराश्रवोभिराराथायातमश्विना । पुरुश्वंश्रुनासत्या ॥ एहवांसु
षितस्सवोवयोवहंतुपर्णिनेः । अच्छास्वध्वरंजनं ॥ रथंवामनुगायसंयइषावततेसह । नचक्रमभिवाधते ॥ हिरण्य
यैनरथेनद्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवनानासत्या ॥ ७ ॥ युवंसगजागवांसंस्वदथोवावृषणवसू । तानःपृक्तमिपार
हशोदशराज्ञोऽअर्महत । अधस्पदाइच्चैद्यस्यकृष्टयश्चर्मन्नाऽअभितोजनाः ॥ माकिरेनापथागाद्येनेमेयंतिचेदयः ।
अन्योनेत्सरिरोहतेभूरिदावत्तरोजनः ॥ ८ ॥ (८।२।१) महोऽइंद्रोयऽओजसापर्जन्योवृष्टिमोऽइव । स्तोमैर्वत्स
स्वावृधे ॥ प्रजामतस्यपिर्मतुःप्रयद्भरतवह्यः । विप्रोऽकृतस्वाहसा ॥ कण्वाऽइंद्रयदकृतस्तोमैर्युश्ससाधनं ।
जामिर्बुवत्ऽआयुधं ॥ समस्यमन्यवेविशोविश्वानसंतकृष्टयः । समुद्रायेवसिंधवः ॥ ओजस्तदस्यतिव्विपऽजुभेयत्स
मवर्तयत् । इंद्रश्चर्मैवरोदसी ॥ ९ ॥ विचिह्नुत्रस्यदोधतोवज्रेणशतपर्षणा । शिरोविभेदवृष्णिना ॥ इमाऽअभिप्र
णोनुमोविपामयेपुधीतयः । अग्नेःशोचिर्नद्विद्युतः ॥ गुहसतीरुपत्मनाप्रयच्छोचंतधीतयः । कर्वाऽकृतस्वधारया ॥
प्रतमिद्रनशीमहिरयिगोमंतमश्विनं । प्रब्रह्मपूर्वचित्तये ॥ अहमिच्छिपितुष्परिमेधामतस्यजुग्रभं । अहंसूर्येऽइवाज
(८।२।१) महोऽइंद्रइत्यष्टाचत्वारिंशहस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सइंद्रोत्यतिसृणानिर्हिरोगायत्री । (पार्श्वन्यसदानस्तुतिः)

मंडलं ८

अनु. २

॥ ५१ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ८

॥ ५२ ॥

उ॒तप्र॒वर्ध॑याम॒तिः+ ॥ उ॒तब्र॑ह्म॒ण्याव॑य॒तुभ्य॑प्र॒वृद्ध॑व॒ज्जिवः । वि॒प्राऽअ॒तक्ष॑म॒जीवसे ॥ अ॒भिक॑र्णाऽअ॒नूष॑तापो॒नप्र॒वता॑
य॒तीः । इं॒द्र॒वर्न॑न्वती॒मतिः+ ॥ इं॒द्र॒मुक॑थानि॒वावृ॑धुःस॒मद्र॑मि॒वसि॑ध॒वः । त्वामि॑हृ॒त्रह॑न्त॒मज॑ना॒सोवृ॑क॒वर्हिषः । अ॒नु॒तम॑न्यु॒मजरं ॥ १५ ॥ आ॒नोया
अ॒नु॒त्वारो॑द॒सीऽउ॒भेच॑क॒नव॒त्येत॑शं । इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥ इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥ इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥ इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥ इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥ इ॒मभि॑द्र॒सुत॑पि॒व ॥
म॒ती+ ॥ वा॒वृ॒धानऽउ॒प॒द्यवि॒वृष॑वृ॒ज्यरो॑रवी॒त् । अ॒नु॒सु॒वान॑स॒इ॒द॒वः ॥ म॒द॒स्वा॒सु॒स्वर्ण॑रऽउ॒त॑द्र॒शर्य॑णा॒वति ॥ म॒त्स्वा॒विव॑स्वतो
ज॒सा । इं॒द्र॒चो॒क्क॒यसे॑वसुं ॥ अ॒स्माक॑त्वा॒सुतो॑ऽउ॒र्ष॒वी॒त॒पृ॒ष्ठाऽअ॒भि॒प्रयः ॥ १६ ॥ ऋ॒षि॒हि॒र्ष॒र्वज॑ाऽअ॒स्येक॑ऽई॒शान॑ऽओ
स्य॒पि॒प्यु॒षी । क॒र्णाऽउ॒क्थे॑न॒वावृ॑धुः ॥ इ॒न्द्र॒मि॒द्धि॒मही॑ना॒मेधे॑वृ॒णी॒त॒मर्त्यैः । श॒त॒व॒ह॒न्तु॑हर॒यः ॥ इ॒मांसु॑पु॒र्व्योधि॑यं॒मधो॑र्ध॒त
यमे॑ध॒स्तु॒ताहरी॑ । सो॒म॒पे॒याय॑व॒क्षतः ॥ इ॒न्द्र॒मि॒द्धि॒मही॑ना॒मेधे॑वृ॒णी॒त॒मर्त्यैः । इ॒न्द्र॒स॒नि॒ष्यु॒रु॒तये ॥ अ॒र्वा॒च॒त्वा॒पु॒रु॒द्रु॒त॒मि
स॒हस्रा॑द॒शो॒नी । इ॒न्द्र॒प्य॒ज्रा॒यु॒साम्ने ॥ इ॒न्द्र॒मि॒द्धि॒मही॑ना॒मेधे॑वृ॒णी॒त॒मर्त्यैः । इ॒न्द्र॒स॒नि॒ष्यु॒रु॒तये ॥ अ॒र्वा॒च॒त्वा॒पु॒रु॒द्रु॒त॒मि
स॒त ॥ उ॒दी॒र्य॑न्त॒वायु॑भि॒र्वाश्रा॑सुः॒शु॒श्रि॒मातरः । वि॒प॒र्ष॒त॒पुरा॑जथ ॥ य॒दु॒ग॒त॒वि॒षी॒यवो॑यामं॒शु॒श्राऽअ॒चि॒ध्वं । नि॒प॒र्वता॑ऽअ॒हा
(८१२) अथ॒द्व॒द॒ति॒प॒द्र॒नि॒श॒ह॒च॒स॒सू॒क्त॒स्य॒का॒ण्वः॒पु॒न॒र्व॒त्सो॒म॒रु॒तो॒गा॒यत्री ।

मंडलं ८

अनु. २

॥ ५२ ॥

चांतिवायुभिः ॥ नियद्यामायवोगिरिनिंसंधवोविधर्मणे । महेशुष्माययेमिरे ॥ १८ ॥ युष्माँऽउनकमृतयेयुष्मा
 न्दिवाहवामहे । युष्मान्मयत्यध्वरे ॥ उदुत्येऽअरुणस्ववश्रित्रायामेभिररते । वाश्राऽअधिष्णुनादिवः ॥ सृजं
 तिरुद्दिममोजसापंथांसूर्याययातवे । तेभानुभिवितस्थिरे ॥ इमामेभरुतोगिरिमिस्तोममृसुक्षणः । इममेवनाहवमं ॥
 त्रीणिसरांसिपृश्रयोदुदुह्वज्रिणेमधु । उत्संकवधमुद्रिणं ॥ १९ ॥ मरुतोयद्धवोदिवःसुन्नायतोहवामहे । आवून्ऽ
 उपगतन ॥ यूयंहिष्ठासुदानवोरुद्राऽऽक्रमुक्षणोदमे । उतप्रचेतसोमदे ॥ आनोरयिमद्रुच्युतंपुरुक्षुंविश्वघायसं । इयं
 तामरुतोदिवः ॥ अधीवयद्गिरीणांयामंशुश्राऽअचिध्नं । सुवानेमेदध्वऽइंदुभिः ॥ एतावतश्चिदेपांसुन्नंभिक्षेम
 त्थैः । अदाभ्यस्यमन्मभिः ॥ २० ॥ येद्रप्साऽइवरोदसीधमंलयनुबुद्धिभिः । उत्संदुहंतोऽअभितं ॥ इमाऽऽ
 रतऽउद्रथैरुदुवायुभिः । उत्तोमैःपृश्रिमातरः ॥ येनावतुवंगयदुंयेनुकण्वधनस्पृतं । रायेसुतस्यधीमहि ॥ इमाऽऽ
 वःसुदानवोघृतंनपिप्युपीरिपः । वधीन्काणवस्यमन्मभिः ॥ कननंसुदानवोमदथावृकवहिपः । ब्रह्माकोवःसपर्यति
 ॥ २१ ॥ नृहिष्मयद्धवःपुरास्तोमेभिवृकवहिपः । चक्राणावृष्णिपोस्थं ॥ अनुत्रितस्युध्वतःशुष्ममावन्नृतक
 ञ्जपर्वशोदधुः ॥ विवृन्नंपर्वशोययुविपर्वतोऽअराजिनः । चक्राणावृष्णिपोस्थं ॥ अनुत्रितस्युध्वतःशुष्ममावन्नृतक
 तुं । अनियद्रवन्नरूपं ॥ विद्युद्धस्ताऽअभिघवःशिप्राःशीर्षेन्द्रिणययीः । शुश्राव्यंजतश्रिये ॥ २२ ॥ उशनायत्य

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ८

॥ ५३ ॥

रावतंऽलुङ्गो रंभ्रमयातन । द्यौर्नचक्रदङ्गिया+ ॥ आनोमुखस्यद्वावनेभ्यैर्हिरण्यपाणिभिः । देवाऽऽलपंगतन ॥ यदे
शांपृषतीरथे मष्टिवहतिरोहितः । यांतिशुभ्रारिणन्नपः+ ॥ सुपोमैशर्यणावत्यार्ज्जुकेपस्यावति । युयुर्नचक्रयानरः ॥
कदागच्छाथमरुतऽइत्थाविप्रहवमानं । माऽर्ज्जुकेभिर्नाधमानं ॥ २३ ॥ कर्द्धनूंकधप्रियोयदिद्भुमजहातन । कोर्वः
सेसुवितायं । वृष्ट्यांचित्रवाजान् ॥ गिरयश्चिञ्चिजिहतेपर्शानासोमन्यमानाः । ओपुवृष्णःप्रयज्यनानव्य
नोवहंत्यतरिक्षेणपततः । धातारःस्तुवतेवयः ॥ अग्निर्हिजानिपर्व्यरच्छदोनसूरोऽअर्चिषा ॥ आक्षणायावा
॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वामिर्रुतिभिराश्विनानागच्छंतयुवं । दस्राहिरण्यवर्तनीपिवतंसोम्यंभु ॥ आनन्या
तमश्विनारथेनसूर्यत्वचा । युजीहिरण्यपेशसाकवीगंभीरचेतसा ॥ आयातंनहुंस्पर्षातरिक्षासुवृक्तिभिः । आनन्या
थोऽअश्विनामधुकण्वानांसर्वनेसुतं+ ॥ आनोयातंदिवस्पर्षातरिक्षादधप्रिया । पुत्रःकण्वस्यवामिहसुपावसोम्यंम
धु ॥ आनोयातुमुपश्रुत्यश्विनासोमपीतये । स्वाहास्तोमस्यवर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिवांपुरऽऽकृष
योऽुहरेवसेनरा । आयातमश्विनागतुमुपेमांसुष्टुतिममं ॥ दिवाश्चिद्रोचनादधानो गंतस्वविदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा
(८।२।३) 'आनोविश्वामिर्रुतिवयोर्विशत्यृचस्यसूक्त्यकाण्वःसध्वंसोश्विनावसुष्टुप ।

मंडलं ८

अनु. २

॥ ५३ ॥

स्तोमैर्भिर्हवनश्रुता ॥ किमन्येपर्यासतेस्मत्स्तोमैर्भिरश्विनो । पुत्रः कण्वस्ववाग्निर्गर्भिर्वत्सोऽअवीष्टुधत् ॥ आवांविप्रऽ
 इहावसेद्वत्स्तोमैर्भिरश्विना । अरिप्रावृत्रंहतमातानोभूतंमयोशुवां ॥ आयद्वांयोषणास्थमतिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
 इहावसेद्वत्स्तोमैर्भिरश्विना । अतःसहस्रनिर्णिजास्थेनायातमश्विना । वृत्सोवांमधुमदुचोशंसीक्वाव्यःक
 श्विनायुवंप्रधीतान्यगच्छतं ॥ २६ ॥ अतःसहस्रनिर्णिजास्थेनायामभिवह्नीऽअनूपातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनाघृचंरा
 विः ॥ पुरुमंद्रांपुरुवसूमनोतरारयीणां । स्तोमैऽअश्विनोविममभिवह्नीऽअनूपातां । अतःसहस्रनिर्णिजा
 धांस्यह्या । कृतंनऽकृत्वियावतोमानोरीरधतंनिदे ॥ यन्नासत्यापरात्रतियद्वास्थोऽअधंवेरे । अतःसहस्रनिर्णिजा
 रथेनायातमश्विना ॥ योवांनासत्याघृर्गर्भिर्वत्सोऽअवीष्टुधत् । तस्मैसहस्रनिर्णिजमिपंधचंघृतश्रुतं ॥ २७ ॥ प्रा
 स्माऽऽऊर्जैष्टुतश्रुतमश्विनायच्छतंयुवं । योवांसुम्रायतुष्टवद्वसूयादानुनसती ॥ आनोगतंरिशदसेमंस्तोमंपुरुमुजा ।
 कृतंनःसुश्रियौनरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वामिर्भूतिभिःप्रियमैधाऽअहृपत । राजतावधृराणामश्विनायामह
 तित्तु ॥ आनोगतंमयोशुवाश्विनाशुवायुवं । योवांविपन्यूथीतिभिर्गर्भिर्वत्सोऽअवीष्टुधत् ॥ याभिःकण्वंमेधाति
 थियाभिर्वशंशंशंशं । याभिर्गोशंशंशंशंशं । याभिर्नरात्रसदस्युमावतं कृत्वयेधने । ताभिः
 ज्वभुंस्मांऽअश्विनाप्रावतंवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाःसुदृक्कथो गिरोवर्थत्वश्विना । पुरुत्रावृत्रंहतमातानोभूतंपुरुष्टु

ऋक्सं.

अ. १ अ. ८

॥ ५४ ॥

हो ॥ त्रीणिपदान्यश्विनोराविःसांतिगुहापरः । कवीऽऽकृतस्यपत्नमभिरवाग्जीवेश्युस्पर्षि ॥ २९ ॥ (८।२।४) आ
नूनमश्विनायुवंत्सस्यंगंतमवसे । प्रास्त्रैश्चतमङ्कपृथुच्छदियुतंयाऽअरांतयः ॥ यदंतरिक्षेयद्विवियत्पंचमानुषां
ऽअनु । नमणतर्द्धत्तमश्विना ॥ येषांदंसांस्याश्विनाविप्रासःपरिमामशुः । एवेत्काणवस्यबोधतं ॥ अयंवाग्धर्मोऽअश्वि
नास्तोमैनुपारिषिच्यते । अयंसोमोमधुमान्वाजिनीवसुयेनबुध्नंचिकेतथः ॥ यदुसुयद्वनस्पतौयदोषधीषुपुरुदंससाकृ
तं । तेनमाविष्टमश्विना ॥ ३० ॥ यन्नासत्यासुरण्यथोयद्वदेवभिषज्यथः । अयंवावत्सोमतिभिर्निविधतेहृविष्मंतं
हिगच्छथः ॥ आनूनमश्विनोर्ऋषिःस्तोमंचिकेतवामथा । आसोमंमधुमत्तमंघर्मसिंचादर्थवणि ॥ आनूनंरघुवर्तनिर
थतिष्ठाथोऽअश्विना । आवांस्तोमाऽइमेममूनभोनबुच्यवीरत ॥ यद्वकक्षीवाऽउतयद्वश्वऽऽऋषिर्यद्वर्द्धीर्घतमाजुहाव । यद्वावाणी
भिरश्विनेवेत्काणवस्यबोधतं ॥ यद्वकक्षीवाऽउतयद्वश्वऽऽऋषिर्यद्वर्द्धीर्घतमाजुहाव । यद्वावाणी
ऽअश्विनाचेतयेथां ॥ ३१ ॥ यातंछद्विष्पाऽउतनःपरस्याभतंजगत्याऽउतनस्तनपा । वृत्तिस्लोकायुतनयाययातं ॥
यदिद्रणसूरथ्याथोऽअश्विनायद्ववायुनाभवथःसमोकसा । यदादित्योभिर्ऋषिभुभिःसजोपसायद्वाविष्णोर्विक्रमणेषुति
(८।२।४) आनूमित्येकविंशत्यृचस्यसूकस्यकाणवःशशकणोश्विनावुष्टुप् आद्याचतुर्थीपक्षीचतुर्दशीपंचदशोद्वहस्यःद्वितीयाष्टतीया
विंशत्येकविंशयोगायत्र्यःपंचमीककुपुदशमीविष्टुवेकादशीविराद्द्वादशीजगती ।

मंडलं ८

अनु. २

॥ ५४ ॥

ऋक्सं.

अ. ५ अ. ८

॥ ५५ ॥

स्वधाभिरधिदितिष्ठथोरथमतऽआयातमश्विना ॥ ३४ ॥ (८।२।६) त्वमग्नेन्नतपाऽअसिदेवऽआमर्त्येष्व । त्वयज्ञे
ब्वीज्यः ॥ त्वमसिप्रशस्योविदथेषुसहस्य । अग्नेरथीरध्वराणां ॥ सत्वमसदपुद्विषोयुयोधिजातवेदः । अदेवीरग्नेऽ
अरातीः ॥ अंतित्तिस्तंतमहयज्ञमर्तस्यरिपोः । नोपेपिजातवेदः ॥ मर्ताऽअमर्त्यस्यतेभूरिनाममनामहे । विप्रसोज्ञा
तवेदसः ॥ ३५ ॥ विप्रंविप्रसोवसेदेवंमर्तासऽऊतये । अग्निंगीर्भिर्हवामहे ॥ आतेवत्सोमनोयमत्परमाच्चित्सध
वाजयंतोहवामहे । वाजेषुचित्ररथसं ॥ प्रलोहिकमीज्योऽअध्वरेषुसनाच्चहेतानव्यश्चसत्सि । स्वांचनेतुन्वपिप्रयं
स्वास्मभ्यंचसौभगुमार्यजस्व ॥ ३६ ॥ इतिपंचमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ इतिपंचमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३६ सूक्तानि ७ ऋचः १८३ ॥ त्यागः ॥ अधिम्या. ३६ अधिकशुभ्य. कशव. २ इन्द्रये. ४५ तिरिदि-
राये. ३ मरुत्थ. ३६ अधिम्या. ५० अग्नय. १० ॥ इतिपंचमेऽष्टमः ॥

(८।२।६) त्वममइतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सोभिर्गायत्रीप्रथमाप्रतिष्ठाद्वितीयावर्धमानांत्यात्रिष्टुप् ।

मंडलं ८

अनु. २

॥ ५५ ॥

॥ इतिपंचमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपुत्राष्टकप्रारंभः ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. १

॥ २ ॥

मैरिंद्रस्यवावृधेमिमीतुऽइत् ॥ सनिर्मित्रस्यप्रथुऽइद्रुःसोमस्यपीतये । प्राचीवाशीवसुन्वतेमिमीतुऽइत् ॥ यंविश्राऽ
उक्थवाहसोभिप्रमंडुरायवः । घृतंनपिष्यऽआसन्यतस्ययत् ॥ उतस्वरजेऽअदितिःस्तोममिंद्रायजीजनत् ॥ यंविश्राऽ
शस्तमतर्यऽऋतस्ययत् ॥ अभिवह्यऽऋतयेनूषतप्रशस्तये । नदेवविप्रताहरीऽऋतस्ययत् ॥ ३ ॥ यत्सोममिंद्रविष्णविय
द्व्यासिखुन्वतोबुधोयजमानस्यसत्पते । उक्थेवायस्यरण्यसिसमिंद्रुभिः ॥ देवदेवंवोवसुऽइंद्रमिंद्रयणीषणिः ॥
धायशायतुवणेव्यानशुः ॥ यज्ञेभिर्यज्ञवाहसंसोमैभिःसोमपातमं । होत्राभिरिंद्रवावृधुर्व्यानशुः ॥ ४ ॥ महीरस्यम
मोजसे ॥ महान्तमहिनावयंस्तोमैभिर्हवनश्रुतं । अकैरभिप्रणोतुमःसमोजसे ॥ नयंविष्णोरोदसीनांतरिक्षाणिवज्रि
ण । अमादिदस्यतिल्विषेसमोजसे ॥ यद्विद्रष्टनान्येदेवास्त्वादधिरेपुरः । इंद्रवृत्रायहतेवेदेवासोदधिरेपुरः ॥ ५ ॥ य
दावृत्रंदीवृतंशवसावज्जिन्नवधीः । आदिते ॥ यदातेविष्णोरोजसात्रीणिपुदाविचक्रमे । आदिते ॥ यदातेहय
ताहरीवाबुधातेदिवेदेवे । आदितेविश्वामुवनानिधेमिरे ॥ यदातेमारुतीविशुभ्यमिंद्रनिधेमिरे । आदिते ॥
यदासूर्यममुद्रिविशुकंज्योतिरधारयः ॥ आदिते ॥ इमांतऽइंद्रसुष्टुतिविप्रऽइयतिंधीतिभिः । जामिपुदेवपिप्रतीमा

मंडलं ८
अनु. २

॥ २ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. १

॥ ३ ॥

सुतासुऽइदं वः । इन्द्रेहृविष्मतीविशोऽअराणिषुः ॥ तमिद्विप्राऽअवस्वः प्रवत्वतीभिरुतिभिः । इन्द्रोणीरवर्धयन्व्याऽ
इव ॥ त्रिकङ्ककेषु चेतनं देवासोयज्ञमलत । तमिद्वर्धतुनोगिरः सदावृधं ॥ स्तोतायत्तेऽअनुव्रतऽउक्थान्यृतुथादुधे ।
शुचिः पावकऽउच्यते सोऽअश्रुतः ॥ तदिदुद्रस्यचेततिथुहं प्रलेषुधामसु । मनोयत्रावितहृधुविचेतसः ॥ १० ॥ यदि
कदानो गव्येऽअश्व्येवसौदधः । येनविश्वऽअतिद्विशोऽअतरिम ॥ कदात्तऽइन्द्रगिर्विणः स्तोताभवातिशतमः ।
प्रबाभिरुतिभिः । निवर्हिषिप्रियेसदुदधद्विता+ ॥ वधस्वासुपुरुष्टुत्ऽऋषिष्टुताभिरुतिभिः ॥ तमीमहेपुरुष्टुतयुहं
वाचनः ॥ ११ ॥ इन्द्रत्वमवितेदसीत्यासुवतोऽअद्रिवः । ऋतादियमितेधियमनोयुजं ॥ इहत्यासंधमाद्यायुजानः
सोमपीतये । हरीऽइन्द्रप्रतद्वसूऽअभिस्वर ॥ अभिस्वरंतुयेतवरुद्रासः सक्षतश्रियं ॥ उतोमरुत्वतीविशोऽअभिप्रयः ॥
इमाऽअस्यप्रतृतयः पदं जुषंतयद्वि । नाभायज्ञस्यसंधुर्यथाविदे+ ॥ अयं दीर्घायचक्षसेप्राधिप्रयत्यध्वरे । मिमीते
यज्ञमानुषगिवचक्ष्य ॥ १२ ॥ वृषायमिद्रेतरथऽउतोतेवृषणाहरी । वृषात्वर्थतक्रतोवृषाहवः ॥ वृषायावावृषामदोवृ
षासोमोऽअयंसूतः । वृषायज्ञोयमिन्वसिवृषाहवः ॥ वृषात्वावृषणं हुवेवश्चिन्वित्राभिरुतिभिः । वावथ्रहिप्रतिष्टुति

मंडलं ।
अनु. ३

॥ ३ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. १

॥ ४ ॥

वृषत्वना⁺ ॥ सराजसिपुरुष्टु⁺एकोवृत्राणिजिम्नसे । इन्द्रजैत्राश्रवस्याच्यंतवे ॥ तंतेमदंरुणीमसिदृषणंपुत्सुसास
हिं । उलोकुकुलुमद्रिवोहरिश्रियं ॥ येनज्योतीष्यायवेमनवेचविवेदिथ । मंडानोऽअस्यबृहोविरोविराजसि ॥ १७ ॥
तदुद्याचिचत्तऽप्रक्थिनोनुष्टुवंतिपूर्वथा । वृषपत्नीरपोर्जयादिवेदिवे ॥ तवत्याद्विद्वियंबहत्तवुष्टुष्ममुतक्तुं । वज्रशिशा
णातिवैरुणः ॥ त्वद्यौर्द्विद्रुपास्वपृथिवीवर्धतिश्रवः । त्वामापुःपर्वतासश्चहिन्विरे ॥ त्वांविष्णुर्बृहन्क्षयोमित्रोर्ग
सत्रात्वंपुरुष्टु⁺एकोवृत्राणितोशसे ॥ त्वंवृषाजनानांमंहिष्ठइन्द्रजज्ञिषे । सत्राविश्वस्वपत्यानिदधिषे ॥ १८ ॥
स्मार्केभिर्युभिरत्रास्वर्जय ॥ अरंक्षयायनोमहेविश्वारुणभूर्यऽइन्वति ॥ यदिद्रमन्मशस्त्वानानाहवतऽऊतये । अ
प्रस्र्वाजंचर्षणीनामिन्द्रस्तोलानव्यंगीभिः । नरंनृपाहंमंहिष्ठं ॥ यस्मिंश्चुक्थानिरण्यंतिविश्वानिचश्रवस्या । अपामवो
नसंसुद्रे⁺ ॥ तंसुष्टुत्याविवासेज्येष्ठराजंभरेकुलुं । नरंनृपाहंमंहिष्ठं ॥ यस्मिंश्चुक्थानिरण्यंतिविश्वानिचश्रवस्या । अपामवो
हृषुमंतःशूरसातौ ॥ तमिच्छनेषुहितेष्वधिवाकायहवते । येषामिन्द्रस्तेजयंति ॥ तमिच्छयौलैरार्थतितंक्रुतेभिश्चर्षणयः ।
एषऽइंद्रोवरिवुस्कृत्⁺ ॥ २० ॥ इंद्रोब्रह्मोऽक्रुषिरिंद्रः पुरुषुरुहूतः । महान्महीभिःशचीभिः ॥ सःस्तोभ्यःसहव्यः
(८।३।४) प्रसम्राजमितिद्वादशचस्यस्रुक्त्वाकाण्वइरिबिठिरिद्रोगायत्री ।

मंडलं ८

अनु. ३

॥ ४ ॥

मृत्युः मलात्रुविभूतिः । एतन्निवृत्तमनुभविष्यति ॥ ननु किंशिलंगामभिमंगलं चिंशुण्यः । इन्द्रभविभिनयः ॥ प्रणेना
 संस्वोऽयच्छाक्तीरुन्योतिः ममत्सु ॥ गुणगुणगुणभिमिपान् ॥ मनुः पथिः पारयानिच्युत्विनामापुष्कतः । इन्द्रोपिना
 अतिद्विषः ॥ सत्वंनेऽन्द्रवाजिभिरुस्यानपातयान् । अन्तान्त मन्नेणि ॥ २२ ॥ (८१३५) आयतिः सुगुमा
 हितुऽन्द्रसोमं पिवाऽमं । एतन्निवृत्तमनुभविष्यति ॥ अतोयतिगुतालोत्वालयदृशीन्यं । पितागुद्विधि
 ह्याणस्त्वात्रयं जामोमपाभिद्रमोमिनः । सुनातोऽन्वागो ॥ २३ ॥ ह्यापुष्टेऽस्तुयं पुष्टे मपुमान्वन्नेऽ
 त्तं धमः ॥ आतंसिचामिदुरयोरनुगानुपियांशु । गुभ्रायजितयामसु ॥ २४ ॥ ह्यापुष्टेऽस्तुयं पुष्टे मपुमान्वन्नेऽ
 तव । सोमः शर्मस्तुतेन्द्रे ॥ अयमुत्वातिवर्णेननीरिराभिमंतः । मनोगेऽन्तमपु ॥ तुष्टिर्वातोऽन्तः सुना
 इरंधसोमदे । इन्द्रोत्राणिनिघ्नते ॥ इन्द्रोऽस्त्वस्तीशुस्वेगानुऽओजमा । गुणाणिदृक्कनहि ॥ इष्टमनेऽन्तमं पु
 शोयेनावसुप्रयच्छसि । यजमानावसुव्यंतं ॥ २३ ॥ अयंतेऽन्द्रमोमिनिप्रोऽआपुद्विधि । एषीमस्त्वद्वापिनं ॥
 न्यस्मिन्दृष्टआ
 श्वाचिगोत्राचिप्रनुनारणायतेमुतः । आसंत्लप्रहयमे ॥ यनेश्रंगरोनपात्यर्णपाकुं प्रार्थः । तानोपात्तमापानोपतिं
 (८१३५) आयतिः सुगुमा
 तेतिशोतकः । उपात्तयागश्चरेत्रोचानोप्यतिः सुताउपिहितप्रार्थम् ।

मनः ॥ वास्तौष्यतेभ्युवास्थूणांसत्रसोम्यानां । इत्सोभ्रेत्तापुरांशश्वतीनामिन्द्रोमुनीनांसखा ॥ पृदाकुसानुर्थजतोगवे
 षणऽएकःसन्नभिभूर्यसः । शृणिमश्वनयत्तुजापुरोगभेद्रूसोमस्वपीतये ॥ २४ ॥ (८।३।६) इदंहनूनभेषांसुन्नभिषे
 तमर्थः । आदित्यानामपूर्व्यसवीमनि ॥ अनर्वाणोह्येषांपथाऽआदित्यानां । अदब्धाःसंतिपायवःसुगेवृधः ॥ तत्सु
 नःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । शर्मयच्छंतुसप्रथोचदीमहे ॥ देवेभिर्देव्यदितोरिष्टभर्मन्नागहि । स्मत्सुरिभिःपु
 रुप्रियेसुशर्मभिः ॥ तेहिपुत्रासोऽअदितेर्विदुर्देवांसियोतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोनेहसः ॥ २५ ॥ अदितिनोदिवोप
 शुमदितिनकुमद्वयाः । अदितिःपात्वंहसःसदावृधा ॥ उतस्यानोदिवामितिरदितिरूत्यागमत् । साशंतातिमयस्कर
 दपुस्रिधः ॥ उतत्यादैव्याभिपजाशनःकरतोऽअश्विनां । युयुयातामितोरपोऽअपुस्रिधः ॥ शमशिरग्निभिःकर्च्छने
 स्तपतुसूर्यैः । शंवातोवात्वर्पाऽअपुस्रिधः ॥ अपामीवामपुस्रिधमपसेधतदुर्मतिं । आदित्यासोयुयोतनानोऽअंहसः
 ॥ २६ ॥ युयोताशरुमसदोऽआदित्यासऽउतामतिं । ऋधग्देर्षःकृणुतविश्ववेदसः ॥ तत्सुनःशर्मयच्छतादित्याय
 न्मुमौचति । एनस्वतंचिदेनसःसुदानवः ॥ योनःकश्चिद्रिश्वातिरक्षस्त्वेनमर्थः । स्वैःपऽएवैरिरीषीष्टयुर्जनः ॥ स
 मित्तमधमश्वदुःशंसमर्थीरिपुं । योऽअस्मन्नादुर्हणावोऽउपद्वयुः+ ॥ पाकृत्रास्थनदेवाहृतसुजानीधमर्थ्य । उपद्वयुंचा

(८।३।६) इदंहेतिद्वाविशत्युच्यतेसूक्तस्यकाणवइरिविठिरादित्याःचतुर्थीपृष्ठीसप्तमीनामदितिःअष्टम्याअश्विनौनवम्याअमिसूर्यानिला

द्युंचवसवः ॥ २७ ॥ आशर्मपर्वतानामोतापार्चणीमहे । द्यावाशामरेऽअसाद्रपकृतं ॥ तेनोभूद्रेणशर्मणायुष्मा
 कनाचारवसवः । अतिविश्वानिदुरितापिपतन ॥ तुचेतनायतत्युनोद्राधीयुऽआयुर्ज्विसे । आदित्यासःसुमहमःकृ
 णोतेन ॥ युशोह्रीळोत्रोऽअंतरऽआदित्याऽअस्तिमूलतं । युष्मेऽइद्वोऽअपिष्मसिमज्जाले ॥ बृहद्वरुथंमरुतोदिवंवा
 तारमश्विना । मित्रमीमहेवरुणंस्वस्तये ॥ अनेहोमित्रायमद्ववद्वरुणशंसं । शिवरुथंमरुतोयंतनगच्छदिः⁺ ॥ येचि
 छिमृत्युवैधवुऽआदित्यामनवःससि । प्रसूनुऽआयुर्ज्विसेतिरंतन ॥ २८ ॥ (८।३।७) तंगूर्ध्वयास्वर्णरंदेवासेद्रे
 वमरुतिदधन्विरे । देवत्राहुव्यमोहिरे ॥ विभृतरातिमित्रिप्रचित्रशोचिपमृग्निमीळिव्ययंतुरं । अस्यमेधस्यसोम्यस्यसो
 भरेप्रेमध्वरायपृथ्वी ॥ यजिष्ठंत्वाववृमहेदेवंदेवत्राहोतारममर्त्यं । अस्ययज्ञस्यसुकुतु ॥ कुर्जोनपातंसुभगंसुदीदितिम
 षिंश्रेष्ठशोचिपं । सनोमित्रस्वरुणस्यमोऽअपामामुन्नयंक्षतेद्विवि⁺ ॥ यःसमिधायऽआहुतीयोवेदेनदुदाशमतोऽअ
 न्नये । योनमसास्वध्वरः⁺ ॥ २९ ॥ तस्येदर्वैतोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युमित्रितमंयथाः । नतमहोद्वेयकृतंकुतश्चननमर्त्यंकृ

उष्णिक् । (८।३।७) तंगूर्ध्वयेतिसप्तत्रिंशद्वचस्यसूक्तस्यऽसोभरिभिः चतुस्त्रिंशीपंचनिशोरादित्याअंलयोर्द्वयोन्ममदस्युःप्रथमा
 द्विपंचविश्यंताअयुजःऋभुभःद्वितीयादियद्द्विश्यंतायुजःसतोवृहत्याः पितुर्नेतिसप्तत्रिंशीद्विपदाअष्टात्रिंशीत्रिंशीद्वानित्रीपदत्रिंशयःऋभुभः
 एकोनत्रिंशयेकात्रिंशीत्रयस्त्रिंशीपंचविश्यःसतोवृहत्याःचतुस्त्रिंशुषिगिग्वसप्तत्रिंशीपंचिक ।

शुक्लं.

भा. ६ अ. १

॥ ६ ॥

तंनशत् ॥ स्वप्नयोवोऽअग्निभिःस्यामसूनोसहसऽऊर्जापते । सुवीरस्त्वमस्युः+ ॥ प्रशंसमानोऽअतिथिर्नमित्रियो
श्रीरथोनवेद्यः । त्वेक्षेमासोऽअपिसंतिसाधवस्त्वरजारयीणां+ ॥ सोऽअच्छाद्राश्वध्वरोश्रेमर्तःसुभगसप्रशंस्यः । सधी
भिरत्तुसनिता ॥ यस्यत्वमूर्ध्वोऽअध्वरायतिष्ठसिष्यर्द्धरःससाधते । सोऽअर्वकिःसर्नित्तासर्विपन्युभिःसद्गैःसनि
ताकृतं+ ॥ ३० ॥ यस्यान्निवर्गुहेस्तोमंचनोदधीतविश्ववार्थः । हव्यावावोविषद्विषः ॥ विप्रस्ववास्तुवतःसहसोय
सति । गिरावाजिरशोचिषं ॥ समिधायोनिशितीदाशुददित्तिधामभिरस्यमर्त्यः । योऽअग्निहव्यदातिभिर्नमोभिर्वासुदक्षमाविवां
द्युन्नैरुद्रऽइवतारिपत् ॥ तदशेद्युन्नमाभरयत्सासहत्सदनेकंचिदुत्रिणं । मन्थुंजनस्यदुब्धः* ॥ ३१ ॥ येनचष्ट्वरं
णोमित्रोऽअर्थमायेननासत्याभगः । वयंतत्तेशर्वसागातुवित्तमाऽइंद्रत्वोताविधेमहि ॥ तेधेदेमेस्वाद्योऽथेत्वाविप्रनि
दधिरेनुचक्षसं । विप्रासोदेवसुकुं ॥ तऽइद्रेदिसुभगतऽआहुतितेसोतुंचकिरेद्विचि । तऽइद्वाजेभिर्जिग्युर्महद्भ्रनंये
त्वेकामंन्येरिरे+ ॥ भद्रोनोऽअगिराहुतोभद्रारातिःसुभगभद्रोऽअध्वरः । भद्राऽष्टतप्रशस्तयः ॥ भद्रमनःकृपुष्ववृ
त्रतूयेनासमत्सुसासहं ॥ भद्रोनोऽअगिराहुतोभद्रारातिःसुभगभद्रोऽअध्वरः । भद्राऽष्टतप्रशस्तयः ॥ भद्रमनःकृपुष्ववृ
मरतिंन्येरिरे । यजिष्ठंहव्यवाहनं ॥ लिगमर्जभायतरुणायुराजतेप्रयोगयस्यमये । यःपिंशतेसूनुताभिःसुवीर्थमग्निघृत

मंडलं ८
अनु. ३

॥ ६ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. १

॥ ७ ॥

तामारिष्यत्प्रस्थावानोमापस्थातासमन्यवः । स्थिराचिन्नमयिष्णवः ॥ वीळुपविभिर्मरुतऋसुक्षणऽआरुद्रासःसु
द्वीतिभिः । इषानोऽअद्यार्गतापुरुस्पृहोयज्ञमसौभरीयवः ॥ विद्याहिरुद्रियाणांशुष्मग्रंमरुतांशिमीवतां । विष्णोरे
षस्यमीह्रुषां ॥ विद्धीपानिपापंतितिष्ठच्छुनोभेयुजंतरोदसी । प्रधन्वान्यैरतश्चखादयोयदेजथस्वभानवः ॥ अच्यु
ताचिद्धोऽअज्मन्नानानदतिपर्वतासोवनस्पतिः । भूमियामेपुरेजते ॥ ३६ ॥ अमायवोमरुतोयातेवेद्यौजिहत्तऽउत्तराव
हत् ॥ गोभिर्वाणोऽअज्यतेसोभरीणांरथेकोशेहिरण्यथे । गोबंधवःसुजातासऽइपेभुजेमहांतोनःस्पर्सेनु+ ॥ प्रति
वोवृषदंजयोवृष्णेशार्धायमारुतायभरध्वं । हव्यावृषप्रयाव्णे ॥ ३७ ॥ समानमंज्येषांविभ्रजितेरुक्मासोऽअधिबाहुः । दर्विद्युत
नासोनपक्षिणोवृथानरोहव्यानोवीतयेगत ॥ ३७ ॥ ॥ सुमानमंज्येषांविभ्रजितेरुक्मासोऽअधिबाहुः । दर्विद्युत
त्यृष्टयः ॥ तऽउग्र्यासोवृष्यणऽउग्रवाहवोनकिंष्ट्रदूधयेतिरे । स्थिराधन्वान्यायुधारथेषुवोनीकिष्वधिश्चियः ॥ ये
प्रासर्णोन्सप्रथोनार्मत्वेपंशश्वतामेकमिच्छुजे । वयोनपिच्यंसहः ॥ तान्वंदस्वमरुत्सोऽउपस्त्रुहितेषांहिधुर्गनां । ये
अराणांनचर्मसदैपांद्रानामुहातदैपां ॥ सुभगःसर्वऽऊतिष्वासपूर्वांसुमरुतोव्युष्टिषु । योवानुनमुतासति ॥ ३८ ॥
यस्यवायुयंप्रतिवाजिनोर्नरऽआहव्यावीतयेगथ । अभिपद्युमैरुतवाजसातिभिःसुन्नावोधूतयोनशत् ॥ यथारुद्रस्य

॥ ७ ॥

मंडलं ८

अनु. ३

सुनवोद्विवोवशंल्यसुरस्यवेधमः । शुवानुसूतथेदसत् ॥ येषांतिमरुतःसुदानवःसन्मीगुपुश्चरतिषे । अतश्चिदानुऽ
 उपवस्यसाहृदायुवानुऽआववृधं ॥ यूनऽऊपुनार्थषयावृणःपावृकोऽअभिर्नोभरेगिरा । गायगाऽऽवृचर्हयत् ॥
 साहायेसंतिमुष्टिहेवृहव्योविश्यासुपलुहोऽउ । वृणाश्चंद्रान्नसुश्रवत्समान्गिरावंदस्वमरुतोऽअहं ॥ ३९ ॥ गार्वाधि
 क्वासमन्यवःसज्जालेनमरुतःसर्वधयः । सिद्धतेकुरुभोस्मिथ ॥ मर्तेश्चिद्रोवृत्तवोरुम्पवक्षन्ऽउर्पश्चानत्वमायति ।
 अधिनोगातमरुतःसद्गाहिर्नऽआपित्वमस्तिनिधुवि ॥ मरुतोमान्तस्यन्ऽआभेगुजस्यवःकनागुदानवः । ययंमन्वायः
 ससयः ॥ याभिःसिंधुमवथयाभिस्त्वयैगुयाभिदेशुस्ययाक्रिधि । मयोनोरुतोतिभिर्गयोभुवःश्रियाभिरसत्तद्वियः ॥
 यत्सिधौयदसिम्प्यांयत्समुद्रेऽमरुतःमुवर्तियः । यत्पर्वतेषुभेगुजं ॥ त्रिभ्यंग्यवोमिभृथालुवृत्तानोनोऽअधिषो
 चत । क्षमारपोमरुतऽआतुरस्यन्ऽउर्कतोचितुंत्पुनः ॥ ४० ॥ उनिपष्टाष्टकेत्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

पष्टाष्टकेयुक्तानि १२४ सूत्रः १६५०

एतन्न चरिशागोर्गा. ४० सूत्रानि ० चतः २०० ॥ तम. ॥ अति. १११ [मे. य. अंय. ११९ गनोभर्ताद्राज्याः.
 इत्ये.] आदित्य. ३ अदित्या. १ आदित्ये. १ अदित्या. २ अदित्या. ३ अदित्या. ४ अदित्या. ५ अदित्या. ६ अदित्या. ७
 अदित्या. ८ अदित्या. ९ अदित्या. १० अदित्या. ११ अदित्या. १२ अदित्या. १३ अदित्या. १४ अदित्या. १५ अदित्या. १६ अदित्या. १७ अदित्या. १८ अदित्या. १९ अदित्या. २०

ऋक्सं.

अ. ६ अ. २

॥ ८ ॥

वयमुद्ब्यनां त्येदु चित्रस्यदानस्तुतिरोत्यमाश्विनं त्रिप्रगाथादिबृहत्यनुष्टुबेकादश्याद्येककुम्भध्येज्योतिषीर्इति
ष्वत्रिंशद्वैश्वमनावैयश्वआग्नेयमौष्णिहंसखायस्तुचौत्यः सौषाम्णस्यवरोदानस्तुतिरंत्यानुष्टुसावांचतुर्विंशति
भैत्रावरुणंदशम्याद्यास्तिस्रोवैश्वदेव्यंउपांत्योष्णिगगर्भयुवोःपंचाधिकव्यश्वोवांगिरसआश्विनंविश्याद्यावाय
चोपांत्यापुरउष्णिगवभ्रुर्दशकश्यपोवामारीचोद्वैपदंनहिवश्वतुष्कंपुरउष्णिगबृहत्यनुष्टुवंतंयोयजातिद्व्यनूत्रेज्या
स्तवोयजमानप्रशंसाचयेत्यादिपंचदंपत्योःशिष्टास्तदाशिषोनुष्टुप्रचतुष्पंक्यंतंनवम्यनुष्टुबदशमीपादनिचृत्॥२॥
॥ हरिःओम् ॥ (८।४।१) वयमुत्वामपूर्यस्थरंनकच्चिभ्ररंतोवस्यवः । वाजैचित्रंहवामहे ॥ उपत्वाकर्मद्वत्ये
सनोयुवोयश्वकामयोधषत् । त्वामिच्छेवितारंवेब्रुमहेसखायऽइद्रसानुसिं+ ॥ आयहीमऽइद्रवोश्वपतेगोपत् ॥
सोमपीतये ॥ सीदंतस्तेवथोयथागोश्रीतेमधौमद्विरेविवक्षणे । यत्तेधामानिवृषभृतेभिरागहिविश्वैभिः
दामसिक्किमुहुश्चिद्विदीधयः । संतिकामासोहरिवोदुद्विंस्मोवृयंसंतिनोधिषः ॥ १ ॥ अच्छाचत्वैनानमसाव
चतुर्थेयुवाकेदशसूक्तानि (८।४।१) वयमुत्वेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिर्द्रौत्ययोर्द्वयोश्चित्रःअयुजःककुभोयुजःसतोद्वह्यः ।

मंडलं ८

अनु- ४

॥ ८ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. २

॥ ९ ॥

तिभिः सोभरे विद्धेषसमनेहसं ॥ इहत्यापुरुभूतमादेवानमोभिरश्विना । अर्वाचीनास्ववसेकरामहेगंतराद्राशुषो
गहं⁺ ॥ शुवोरथस्यपरिचक्रमौयतडईमन्यद्दामिषण्यति । अस्मोऽअच्छासुमतिर्वाशुभस्पतीऽआधेनुरिवधावतु ॥
रथोयोर्वात्रिवंधुरोहिरण्यथीशुरश्विना । परिद्यावापृथिवीभूपतिश्रुतस्तेननासत्यागतं ॥ ५ ॥ दशस्यंतामनेवेपथ्यं
द्विविधं वृकैणकर्षथः । तावामद्यसुमतिभिः शुभस्पतीऽअश्विनाप्रस्तुवीमहि ॥ उपनोवाजिनीवसूयातमृतस्यपृथि
भिः । येभिस्तृक्षिवृषणात्रासदस्यवंमहेक्षत्रायजिन्वथः ॥ अयं वामद्रिभिः सुतः सोमोनरावृषणवसू । आयातंसोमपी
तयेपिवतं द्राद्युयोगहे⁺ ॥ आहिरुहतेमश्विनारथेकोशैहिरण्ययेवृषणवसू । युंजाथांपीवरीरिषः ॥ याभिः पक्थमवे
थोयाभिरभ्रिगुंयाभिर्वञ्चुविजोषसं । ताभिर्नोमधूर्यमश्विनागतं भिष्यत्यंयदातुरं ॥ ६ ॥ यदध्रिगावोऽअध्रिगूऽ
इदाच्चिदहोऽअश्विनाहवामहे । वयंगीभिर्विप्यन्यवः ॥ ताभिरायातंवृषणोपमेहवंविश्वसुं विश्ववार्थं । इषामंहिष्ठा
पुरुभूतमानरायाभिः क्रिविवावृधुस्ताभिरागतं ॥ ताविदाच्चिदहानांतावश्विनावंदमानऽउपब्रुवे । ताऽऊनसोभिराम
हे ॥ ताविद्दोषताऽउषसिशुभस्पतीतायामब्रुद्वर्तनी । मानोमतीथरिपवैवाजिनीवसूपुरोरुद्रावतिख्यतं ॥ आसु
म्याथसुग्म्यंप्रातारथेनाश्विनावासक्षणी । हुवेपितेवसोभरी ॥ ७ ॥ मनोजवसावृषणामदच्युतामधुंतामभ्रुंतामभिरुति
भिः । आरात्ताच्चिभूतमस्मेऽअवसेपूर्वाभिः पुरुभोजसा ॥ आनोऽअश्वानवदश्विनावतिथीसिधंमधुपातमानरा । गो

मंडलं ८

अनु. ४

॥ ९ ॥

महद्वाहिरण्यवत् ॥ सुप्रानर्गमूर्ध्निमुद्रवार्यमनोभृष्टरक्षिणो । अस्मिन्नागमायानंवाजिनाम्बुधिश्यांगामानिधीम
 चरिण्युःसमगृभीलजोचिपं ॥ इमामनंविश्वन्प
 हि ॥ ८ ॥ (८१४३) इच्छिन्वाहिप्रतीब्धिंयज्ञस्यजातवदनं । यूपविद्यावार्धोदत्त
 णेभिर्निश्वमनोगिरा । इतस्तुपुत्रिण्यधमोरथानां ॥ नेपोमात्राऽऽहृमिण्यऽसुरःपशधनिग्रभे । इतिप्रस्वन्गुत्तवनोदुव्याह्रा ।
 चम्पु ॥ इदस्यगोनिरस्यादीद्वियुयोव्युजरं । तपुजंभस्यमुद्रुतोर्गणश्रिवः ॥ इतिप्रस्वन्गुत्तवनोदुव्याह्राः ॥
 अभिख्याभामानुहृताशुर्गमनः ॥ ९ ॥ अद्येयान्दियुगुत्तिभिर्व्याजानाऽआनाः । यथादनेवभ्रुवत्स्वार्त्तनः ॥ भिन्नजने
 अश्रिवःपुर्व्युहोत्तारंचर्षणीनां । तमयात्रानार्गुणेतमुत्रःस्तुपे ॥ युजेभिर्गुत्तुतंयंज्ञानद्वयंनुऽऽत् ॥ भिन्नजने
 सुधितमृत्तानति ॥ कृतावानमृताययोयज्ञस्यमार्धनगिरा । उपोऽपत्तंनुयुनेमस्यदे ॥ अर्कानोऽअंरिस्तांस्य
 जासोयंतुसंयतः । होतायोऽअस्तिविद्यायज्ञस्यम ॥ १० ॥ अश्वेनपुलोऽअजुर्धनानोवहृताः । अथाऽऽव्युप
 स्तत्रिपीयथः ॥ मत्वंनेऽऊजापतेगयिराम्बुवर्धी । प्रावनम्नोऽकृतनयेनमत्स्या ॥ यद्वाऽऽविग्यतिःशितःसुमीतोम
 दुपोविशि । विधेद्वशिःप्रतिरक्षास्तिमेधति ॥ श्रुत्यश्वेनवस्यमेनोमस्यीगमिगते । निमायिनमपुपारत्तमोदह ॥
 नतस्यमायाचनगिपुरीशीतमत्यैः । योऽअमवेदुदागंलव्यदातिभिः ॥ ११ ॥ व्यंश्वस्वानमुनिःमुद्रण्युरंश्रीणाः

ऋक्सं.

अ. ६ अ. २

॥ १० ॥

भिः । महोरायेतमुत्वासमिधीमहि ॥ उशनाकाव्यस्त्वानिहोतारमसादयत् । आयुर्जित्वामनवेजातवेदसं ॥ विश्वेहि
त्वासजोर्षसोदेवासोदूतमकृत । श्रुष्टीदेवप्रथमोयज्ञियोभुवः ॥ इमंघावीरोऽमृतं दुतं कृण्वीतमर्त्यैः । पावकं कृष्ण
वर्तनिंविहायसं ॥ तं हवेमयुतस्रुचः सुभासं शुकशोचिपं । विशामशिसर्जरमूलमीड्यं ॥ १२ ॥ योऽअस्मिह्व्यदाति
भिराहुतिंमतोधिघत् । भूरिपोषसधत्तेवीरवद्यज्ञः ॥ प्रथमंजातवेदसमश्रियज्ञेषुपूर्व्यं । प्रतिस्रुगेतिनमसाहुविष्मती ॥
आभिविधेमाशयेज्येष्ठाभिव्यंश्वत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुकशोचिषे ॥ नूनमर्चविहायसोमेभिः स्थूरयूपवत् ।
ऋषवैयन्धदभ्यायाग्नये ॥ अतिथिमानुषाणांसुनुवन्स्पतीनां । विप्राऽअशिमवसेमूलमीळते ॥ १३ ॥ महोविश्वोऽअ
मिषतोऽभिह्व्यानिमानुषा । अग्नेनिर्षत्सिनमसाधिबहिषि ॥ वंस्वानोवार्योपुरुवंस्वरायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्यमृजा
वतोयशस्वतः ॥ त्वं वरोसुषाम्णेमेजनायचोदय । सदावसोरातिथिविष्ठशश्वते ॥ त्वंहिसुप्रतूरसित्वं नोगोमतीरिषः ।
महोरायः सातिमग्नेऽअपावृधि ॥ अग्नेत्वंयशाऽअस्यामित्रारुणावह । ऋतावानासचाजापूतदक्षसा ॥ १४ ॥
(८१४४) सखायुऽआशिषामहिब्रह्मद्रायवज्रिणे । सुषऽऊषुबोदृतमायधुष्णवे ॥ शर्वसाहासिश्रुतोवृत्रहत्येनवृत्र
हा । मूर्धर्मघोनोऽअतिशूरदाशसि ॥ सनः सतवानुऽआभरर्धिचित्रश्रवस्तमं । निरेकेचिद्योहरिवोवसुर्दुदिः+ ॥
(८१४४) सखायइतित्रिशदचस्यसूक्तस्यवैयथ्योविद्यमनाद्द्रौलपचस्यवरुषिणंगत्यानुष्टुप् (वरुःसौषाम्णोयंराजा) ।

आनिरत्नमुत्थियमिदं प्रसिद्धिना । परतापं ज्योत्सं गानुः पांर ॥ नंतं व्यननं मंभिंरं नंतं पांरुः । नंतं
 आनिरत्नमुत्थियमिदं प्रसिद्धिना ॥ ११ ॥ आनिरत्नमुत्थियमिदं प्रसिद्धिना ॥ आनिरत्नमुत्थियमिदं प्रसिद्धिना ॥
 योऽस्ति नोऽस्ति ॥ १२ ॥ योऽस्ति नोऽस्ति ॥ योऽस्ति नोऽस्ति ॥ योऽस्ति नोऽस्ति ॥ योऽस्ति नोऽस्ति ॥
 नित्यमननोऽस्ति नोऽस्ति ॥ १३ ॥ नित्यमननोऽस्ति नोऽस्ति ॥ नित्यमननोऽस्ति नोऽस्ति ॥ नित्यमननोऽस्ति नोऽस्ति ॥
 पुनस्तु रांन ॥ १४ ॥ पुनस्तु रांन ॥ पुनस्तु रांन ॥ पुनस्तु रांन ॥ पुनस्तु रांन ॥ पुनस्तु रांन ॥
 इति इति इति इति इति ॥ १५ ॥ इति इति इति इति इति ॥ इति इति इति इति इति ॥ इति इति इति इति इति ॥
 नानागणतोग पुन्यं विदा मिगधं ॥ १६ ॥ नानागणतोग पुन्यं विदा मिगधं ॥ नानागणतोग पुन्यं विदा मिगधं ॥
 नोऽस्ति नोऽस्ति ॥ १७ ॥ नोऽस्ति नोऽस्ति ॥ नोऽस्ति नोऽस्ति ॥ नोऽस्ति नोऽस्ति ॥ नोऽस्ति नोऽस्ति ॥
 स्तार ॥ नदीगवांनं यथागधं ॥ १८ ॥ स्तार ॥ नदीगवांनं यथागधं ॥ स्तार ॥ नदीगवांनं यथागधं ॥
 धः ॥ इंद्रेयान्तराणां हिष्टेयुं नुति ॥ १९ ॥ धः ॥ इंद्रेयान्तराणां हिष्टेयुं नुति ॥ धः ॥ इंद्रेयान्तराणां हिष्टेयुं नुति ॥
 मियुं विभवां नुति ॥ एतौ विद्वन्वरां नुति ॥ २० ॥ मियुं विभवां नुति ॥ एतौ विद्वन्वरां नुति ॥ मियुं विभवां नुति ॥
 येन वायुदं नुति ॥ २१ ॥ येन वायुदं नुति ॥ येन वायुदं नुति ॥ येन वायुदं नुति ॥ येन वायुदं नुति ॥
 मय्यस्ति विदा ॥ २२ ॥ मय्यस्ति विदा ॥ मय्यस्ति विदा ॥ मय्यस्ति विदा ॥ मय्यस्ति विदा ॥

ऋक्सं-

अ. ६ अ. २

॥ ११ ॥

नवं । सुर्विद्वांसंचर्कृत्यंचरणीनां ॥ वेत्याहिनिकृतीनां वज्रहस्तपरिवृजं । अहरहःशुंध्युःपरिपदासिव ॥ तद्विद्रावुः
आभर्येनादंसिष्ठकृत्वने । द्विताकुत्सायशिश्नथोनिचोदय ॥ १९ ॥ तमुत्वाननमीमहेनव्यदंसिष्ठसन्त्यसे । सत्यंनो
विश्वोऽअभिमातीःसक्षणिः ॥ यःऋक्षादंहसोमचद्योवार्थात्सप्तसिंधुषु । व्यश्वेभ्यःसुभगेवाजिनीवति ॥ आनार्यस्यदक्षिणाव्यश्वोऽएतुसोमिनः ॥ यथावरो
सुपाग्नेसनिभ्यःऽआवहोरयिं । यत्त्वापृच्छादीजानःकुह्याकुह्याकृते । एपोऽअपश्रितोवलोगोमतीमवतिष्ठति ॥ २० ॥
(८।४।५) तावांविश्वस्यगोपादेवादेवेषुयज्ञिया । ऋतावानायजसेपुतदक्षसा ॥ मित्रातनानरथ्याइवरुणोयश्वसु
ऋतुः । सनात्सुजातातनयाधृतव्रता ॥ तामाताविश्वेदसासुथायमहसा । महीजजानादितिकृतावरी ॥ सहांता
मित्रावरुणासमाजादेवावसुरा । ऋतावानाधृतमार्घोपतोबृहत् ॥ नपाताशर्वसोमहःसुनूदक्षस्यसुकृत् । सुप्रदानुः
इपोवास्त्वार्थिक्षितः ॥ २१ ॥ संयादानूनिथेमथुद्विद्याःपार्थिवीरिषः । नभस्वतीरावांचरंतुबृह्यः ॥ अधियाबृहतो
द्विवोइभियथेवपर्यतः । ऋतावानासचाजानमसेहिता ॥ ऋतावानानियेदतुःसाम्राज्यायसुकृत् । धृतव्रताक्षत्रिया
क्षत्रमाशतुः ॥ अक्षणाश्चिद्रातुवितरानुत्वणेनचक्षसा । निचिन्मिथंतानिचिरानिचिक्वयतुः ॥ उतनोद्विद्यादितिरुह्य
(८।४।५) तावाविश्वस्येतिचतुर्विशत्यचसूकस्यवैयश्वोविद्यमनामित्रावरुणौदशम्यादितिष्ठणांविश्वेदेवाजिणकुडपालोणिगार्भा ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. २

॥ १२ ॥

स्मोमहेतनेनासत्या । अवोभिर्याथोवृषणावृषणवसू ॥ तावामद्यहवामहेह्वयोभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिषऽइषयताव
तिक्ष्णः+ ॥ आवांवाहिष्ठोऽअश्विनारथोयातुश्रुतोर्नरा । उपस्तोमान्तरस्यदर्शथःश्रिये+ ॥ जुहुराणाचिदश्विनाम
धुवर्णाशुभस्पती ॥ उपनोयातमश्विनारायाविश्वपुषासह । मधवानासुवीरावनपच्युता ॥ अमेऽअस्यप्रतीव्य१मि
र्ननासत्यागतं । देवादेवेभिर्घसुचनस्तमा ॥ वयंहिवांहवामहऽउक्षण्यतोव्यश्ववत् । सुमतिभिरुपविप्राविहागतं ॥
अश्विनास्वेषेस्तुहिकुवित्तेश्रवतोहव । नेदीयसःकृळयातःपर्णाऽरुत+ ॥ २७ ॥ वैयश्वस्यश्रुतंनरोतोमेऽअस्यवेदथः ।
नेभिरावृतोधिक्त्वावधूरिव ॥ युवादत्तस्यधिष्ण्यायुवानीतस्यसरिभिः । अहरहवृषणामह्यशिक्षतं ॥ योवांशु
यातमस्यू+ ॥ असभ्यं सुवृषणवसूयातवर्तिनपाथ्यं । विषुडहेवयुशमूहथुर्गिरा+ ॥ २८ ॥ वाहिष्ठोवांहवानांस्तोमोदुतोहुव
बरा । युवाभ्यांभृत्वश्विना ॥ यदुदोदिवोऽअर्णवऽइषोवामदथोगहे । श्रुतमिन्मेऽअमर्त्या ॥ उतस्याश्वेत्यावरीवाहिष्ठा
वांनदीनीं । सिंधुहिरण्यवर्तनिः ॥ सदेतयासुकीत्याश्विनाश्वेत्याधिया । वेधेशुभ्रयावाना ॥ युक्त्वाहित्वरंथासहांशु
वस्यपोष्यावसो । आन्नोवायोमधुपिवास्माकंसवनागहि ॥ २९ ॥ तववायवृत्तस्तेत्वष्टुर्जामातरश्रुत । अवांस्यावृणीमहे ॥

मंडलं ८

अनु. ४

॥ १२ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. २

॥ १३ ॥

अरत्याय्यं । प्रणः पूर्वसैषु वितायवो चतसृषु सन्नायनव्यसे ॥ ३ ॥ इदाहि वऽउर्पस्तुतिमिदावामस्यभक्तये । उर्पवो विश्ववेद
सोनमस्युराऽअसृक्ष्यन्यामिव ॥ उदुष्यवः सवितारसुप्रणीतयोऽस्यादुध्वोर्वरेण्यः । निद्विपादश्चतुष्पादोऽअर्थिनो विश्विन्यत
धिष्णवः ॥ देवं देवं वोवसे देवं देवमभिष्टथे । देवं देवं हुवेमवाजसातये गणतो दिव्याधिया ॥ देवासो हिष्मामनवेसमन्य
वो विश्वेसाकंसरातयः । तेनोऽअद्यतेऽअपरंतुचेतुनो भवंतु वरिवो विदं ॥ प्रवः शंसाम्यद्ब्रह्मसंस्थऽउर्पस्तुतीनां । नतं
धृतिर्वरुणमिन्नमर्त्योवो धामभ्यो विधत् ॥ प्रसक्ष्यतिरते विमहीरियो वो वरायदाशति । प्रमुजाभिर्जायते धर्मणस्प
धरिष्टः सर्वेऽएघते ॥ ३ ॥ ऋते सविदते युधः सगेभिर्यात्यध्वनः । अर्यमामिन्नोवरुणः सरातयो यंत्रायते सजोषसः ॥
अत्रैचिदसैकृणुथान्यंच नंदुर्गे चिदासुसर्णं । एषाचिदसादुशनिः परोनुसासैधंती विनश्यतु ॥ यद्ब्रह्मसूर्येऽउद्यतिप्रि
यक्षत्राऽऋतं दुध । यन्निबुचिप्रबुधि विश्वेदसो यद्ब्रह्ममध्यं दिने दिवः ॥ यद्ब्रह्मिपित्वेऽअसुराऽऋतं युतेऽदिये मविद्वा
शुभे । वयंतद्ब्रह्मो वसवो विश्वेदसऽउर्पस्थेयाममध्यऽआ ॥ यद्ब्रह्मसूरऽउदितेयन्मध्यं दिनऽआतुचि । वामं धृत्यमनं
वे विश्वेदसो जुहानाय प्रचेतसे ॥ वयंतद्ब्रह्मऽसमाजऽआवृणीमहे पुत्रो नर्बहुपाय्यं । अश्यामतादादित्या जुहतेऽहो विर्ये न
वस्योनशामहे ॥ ३४ ॥ (८।४।८) ये त्रिंशत्त्रयस्पुरो देवासो विहिरासदन् । विदन्नहं द्विंतासदन् ॥ वरुणो मित्रोऽ

(८।४।८) ये त्रिंशत्तीतिपंचस्यसूक्तस्यैवस्ततो मनुर्विश्वेवागायत्रीचतुर्थीपुरउष्णिक् ।

अर्थमासद्रातिपाचोऽअग्रयः । पत्नीवतोवपद्कृताः ॥ तेनोगोपाअपाच्यास्तडदुक्तडुत्थान्यक् । परस्तात्सर्व
 याविशा⁺ ॥ यथावशतिदेवास्तथेदसत्तदेपानकिरामित्त् ॥ अरावाचनमर्त्यः ॥ सुसानांसप्तऽऽष्टयःससद्युन्नाये
 पां । सप्तोऽअधिश्चिरोधिरे ॥ ३५ ॥ (८।४।९) वधुरेकोविपुणःसनरोयुवांज्यकेहिरुण्यथं ॥ योनिमेकऽआससा
 दद्योतनोतदेवपुमेधिरः ॥ वाशीमेकोविभर्तिहस्तऽआयसीमंतदेवपुनिधुविः ॥ वज्रमेकोविभर्तिहस्तऽआहितेनवृ
 त्ताणिजिघ्रते ॥ तिममेकोविभर्तिहस्तऽआयुधंशुचिरुजलापभेपजः ॥ पथऽएकःपीपायतस्करोयथोऽएपवेदनि
 धीनां⁺ ॥ त्रीण्येकऽडरुगायोविचक्रमेत्रदेवासोमदति ॥ विभिद्धीचरतऽएकयासहप्रवासेववसतः ॥ सदोद्वाच
 क्रान्तेऽडपमाद्विसमाजासर्पिंसुती ॥ अर्धतऽएकेमहिसामन्वतेनसूर्यमरोचयन् ॥ ३६ ॥ (८।४।१०) नहि
 वोऽअस्यर्भकोदेवासो नकुमारकः । विश्वेसतोमहांतऽइत्⁺ ॥ इतिस्तुतासोऽअसथारिशादसोयेस्थत्रयश्चत्रिंशच्च ।
 मनोदेवायज्ञियासः ॥ तेनस्त्राध्वंतेवतऽऽर्वनोऽअधिवोचत । मानःपथःपिठ्यान्मानवादिधेदूरनैष्टपरावतः ॥ येदेवा

(८।४।९) वधुरेकद्विदशस्यसूक्तसवैवस्तोमनुविश्वेदेवाद्विपदाविराट् । (भेदपथे—सोमः १ अग्निः १ त्वष्टा १ दंष्ट्रः १ रुद्रः
 १ पूषा १ विष्णुः १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ एवंदश । अस्मिन्मारीचःकश्यपर्विःपाक्षिकः) । (८।४।१०) नहिव
 इतिचतुर्कचस्यसूक्तसवैवस्तोमनुविश्वेदेवागायत्रीपुरउष्णिग्बृहल्यनुष्टुभः ।

सऽइहस्थन्विश्वैश्वानराऽसुत । असभ्यंशर्मसप्रथोगवेश्वाययच्छत ॥ ३७ ॥ (८।५।१) योयजातिवजात्ऽइ
 त्सुनवच्चपचातिच । ब्रह्मेदिंद्रस्यचाकनत् ॥ पुरोळाशंयोऽअस्मैसोमंरतऽआशिर् । पादिचंशक्रोऽअंहसः ॥ तस्य
 द्युमोऽअसद्रथोदिवजृतःसशृणुवत् । विश्वावन्वन्नमित्रिया ॥ अस्यप्रजावतीगृहेसंश्रंतीदिवेदिवे । इळाधेनुमतीदु
 हे ॥ यादंपतीसर्मनसासुनुतऽआचुधावतः । देवासो निलयाशिरा ॥ ३८ ॥ प्रतिप्राशुव्याऽइतःसम्यंचाबुहिराशते ।
 नतावाजैषुवायतः ॥ नदेवानामपिहृतःसुमतिनजुगुक्षतः । श्रवोबृहद्विवासतः ॥ पुत्रिणाताकुमारिणाविश्वमायुर्व्यं
 श्रुतः । उभाहिरण्यपेशसा ॥ वीतिहोत्राकृतद्वसूदशस्यंतामृतायकं । समूधोरोमशंहतोदेवेषुक्कणुतोदुवः ॥ आशर्म
 पर्वतानांवृणीमहेनुदीनां । आविष्णोःसचाभुवः ॥ ३९ ॥ एतुपुषारयिर्भगःस्वस्तिसर्वघातमः । उरुध्वास्वस्तये ॥
 अर्मतिरनुर्वणोविश्वोदिवस्यमनसा । आदित्यानमनेहऽइत् ॥ यथानोमित्रोऽअर्थमावरुणःसंतिगोपाः । सुगाऽऋ
 तस्यपंथाः ॥ अग्निर्वःपूर्व्यगिरादेवमीळेवसूनां । सपर्यतःपुरुप्रियमित्रनक्षेत्रसाधसं ॥ मक्षूदेवतोरथुःशूरोवापुत्सु

पंचमेतुवाकेद्वादशसूक्तानि (८।५।१) योयजातीत्यष्टादशर्चस्यसूक्तसवैवस्वतोमनुः यज्ञोदेवतापृतीयदिद्वयोर्यजमानः पंचम्यादीनांदंपती
 दशम्यादि नवानादंपत्याशिषोगायत्रीनवमीचतुर्दश्यावनुष्टुभौदशमीपादनिचृदंत्याश्रतस्रः पंक्तयः (प्रथमयोर्द्वयोर्द्वोदेवतेतिकेचित् दशम्या
 यजमानपत्न्याशीः ततोद्वयोः प्रपाततएकस्यामित्रार्थमवरुणाः ततएकस्याअग्निः अंलयचतसृणांयजमानइतिशौनकाद्यभिप्रायेणकेचिदाहुः) ।

कासुचित् । देवानांयइन्मनोयजमानुइर्यक्षल्यभीदयज्वनोमुवत् ॥ नयजमानरिव्यमिन्सुन्यानुतदेवयो । देवा
 नांय० ॥ नकिष्टकर्मणानशुतप्रथोपुत्रयौगति । देवानांय० ॥ असद्व्रसुनीर्यमुतल्यद्राश्वम्भ्रं । देवानांय० ॥ ४० ॥
 इतिपष्ठाएकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्विचत्वारिंशन्वायेवर्गाः ४० सूक्तानि ११ ऋचः २०४ ॥ साग ॥ इन्द्राय १६ वित्राय०२ अश्विन्या १८ अग्रय०३० इन्द्राय०२७
 वरुणइद ३ मित्रारुणाभ्या ९ विश्वेभ्योदेवेभ्य०३ मित्रारुणाभ्या०१२ अश्विभ्या०१९ ताय०६ विश्वेभ्योदेवेभ्य०४१ [भे. प. विश्वेभ्यो-
 दे २७ सोमाये. अग्रय. तष्ट् इन्द्राय. रुद्राय. पूरण. विणव अग्निभ्या. मित्रारुणाभ्या. अश्विन्या विश्वेभ्योदेवेभ्य०४] यज्ञाय०२
 यजमानाय २ दंपतीभ्या०५ दंपत्याशीर्भ्य ९ ॥ इतिपष्ठेद्वितीयः ॥

प्रकृतानि त्रिंशन्मेघातिथिर्वर्धकोनामेघ्यातिथिर्वाहृतं त्रिगायत्र्यबुष्टुतं मेन्द्रयाहिद्यूनोनीपातिथिराबुष्टुभंतृचो
 ल्योगायत्रसंहस्रंबसुरोचियोगिरसोपश्यन्नग्निनाचबुर्विशतिः इयावाश्वआश्विनसुपरिष्टाल्योतिषपंचिमहा
 बृहतीपंच्यंतर्मवितसिसप्तशाकरं महापंच्यंतं प्रेदं महापांचं कामाद्यतिजगतीयज्ञस्यदशंद्राग्रमंश्रिमस्तोषिनाभा
 केशाश्रेयं महापांचं ह्रीं द्रासीद्वादशंद्राग्रमंत्यात्रिष्टुपद्धितीयाशक्क्यं स्याऊदशवारुणं त्वंस्तश्चात्पळ्वर्चनानाचत्रेष्टु

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ १५ ॥

भमंलंवातृचमाश्विनमानुष्टुभमपह्यदिमेत्रयस्त्रिंशद्विरूपआंगिरसआग्नेयंतुसमिधाशिंत्रिंशदाधद्विचत्वारिंशं
त्रिशोकआद्याग्नेद्री ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
हरिःओम् ॥ (८।५।२) प्रकृतान्यृजीषिणःकण्वाऽइंद्रस्यगार्थया । मदेसोमस्यवोचत ॥ यःसृष्विदुमनश्
निपिमुद्रासमंहीशुवं । वधीदुयोरिणन्नपः+ ॥ न्यर्द्धदस्यविष्टपव्ष्माणंबृहतस्तिर । कृषेतदिंद्रपौस्यं ॥ प्रतिश्रुताय
बोधपत्पूर्णांशुनगिरिधि । हुवेषुशिप्रमृतये ॥ सगोरश्वस्यविब्रजंमंदानःमोम्येभ्यः । पुरंनशूरदर्षसि ॥ १ ॥ यदिमे
रारणःसुतऽसुक्वथेवाधसेचनः । आरादुपस्वधागहि ॥ वयंघतिऽअपिष्मसिस्तोतारंऽइंद्रगिर्वणः । त्वंनोजिन्वसोम
पाः+ ॥ उतनःपितुमाभरंसर्राणोऽअविक्षितं । मधवन्भूरितेवसु ॥ उतनोगोमंतस्कृद्धिहिरण्यवतोऽअश्विनः ।
इळाभिःसंरंभेमहि ॥ बृहर्दुक्थंहवामहेसप्रकरत्नमृतये । साधुंकृण्वंतुमवसे ॥ २ ॥ यःसंस्थेचिच्छ्रतक्रतुरादीकृणो
तिष्टन्नहा । जारित्भ्यःपुरूवसुः ॥ सनःशुकश्चिदाशकृद्दानवोऽअंतराभरः । इंद्रोविश्वभिःकृतिभिः ॥ योरायोऽुबनिर्म
हान्तुपारःसुन्वतःसखा । तमिंद्रमभिगायत ॥ आयंतारंमहिस्थिरंष्टतनासुश्रवोजितं । भूरेरीशानुमोजसा ॥ नकिं
रस्यशचीनानिच्यंतानुसूतानां । नकिंवृकानदुदिति ॥ ३ ॥ ननुनंब्रह्मणामृणंप्रांशूनामंस्तिषुन्वतां । नसोमोऽअग्र

(८।५।२) प्रकृतानीतित्रिंशद्वचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्रोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ १६ ॥

वज्रीरथो हिरण्यथः ॥ यः सुषुव्यः सुदक्षिणऽइनोयः सुकर्तुर्गणे । यऽआकरः सहस्रायः शतामघऽइंद्रोयः पूर्भिदारितः+
॥ ७ ॥ यो घृषितो यो वृतो योऽस्त्रिभ्रमश्चुश्रितः । विभ्रतद्युन्नयश्चयवनः पुरुष्टुतः क्रत्वा गौरिवशाकिनः+
दधे । न किं दानिर्यमदासुते गमो महोश्चरस्यो जसा ॥ यऽउग्रः सन्नतिः दृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः । इनामगोनवारुणः पुरुत्राचरथं
णवच्छर्वनेद्रोयोषत्यागमत् ॥ सत्यमित्यावृषेदसि वृषज्वतिर्नो वृतः । वृषारथो मघवन्वृषणा हरी वृषात्वं शतक्रतो ॥ यद्विस्तो लुर्मघवांशु
॥ ८ ॥ वृषणस्तेऽअभीशवो वृषाकशा हिरण्ययी । वृषादधन्वे वृषणं नदीष्वानुभ्यं स्थातर्हरीणां ॥ इंद्रयाहिपीतये मधुशविष्ठसोम्य । नायमच्छा
वृषज्जीपिन्नाभर । वृषादधन्वे वृषणं नदीष्वानुभ्यं स्थातर्हरीणां ॥ इंद्रयाहिपीतये मधुशविष्ठसोम्य । नायमच्छा
मघवांशुणवद्विरो ब्रह्मोक्थाचसुकुतुः ॥ वहंतु वारथेष्ठास्माहरोरथयुजः । अस्माकं ते सर्वनासंतु शंतमा मदायद्युक्षसोमपाः ॥ ९ ॥ नृहिपस्तव नो म
तो ॥ अस्माकं मघांतं मंस्तो मधिष्वमहामह । अस्माकं ते सर्वनासंतु शंतमा मदायद्युक्षसोमपाः ॥ ९ ॥ नृहिपस्तव नो म
मंशास्तेऽअन्यस्य रण्यति । योऽअस्मान्वीरऽआनयत् ॥ इंद्रश्चिद्धातदब्रवीत्स्त्रियाऽअशास्यं मनः । उतोऽअहृक्तुर्
धुं+ ॥ सती चिद्धामदृच्युता मिथुनावह तोरथं । एवेच्छूर्वृष्णऽउत्तरा ॥ अधः पश्य स्वमोपरि संतरां पादु कौहर । मातैक

गङ्गुसौदंशुन्तरीद्विदत्ताश्रयि ॥ १० ॥ (८१५३) पंष्ट्याहिरिभिश्चरुहणस्यसृष्टिं । द्विोऽप्रमुच्यमानं
 लोचियवद्विमानसो ॥ आग्राग्रानावद्विन्नोभीयोऽण्यच्युत् ॥ द्विो० ॥ अत्रामिभिस्यासुरां नृपुत्रैर्कः ।
 द्विो० ॥ आलारुणार्कऽद्वयवैतानां गतये । द्विो० ॥ द्वाभिवेनुनागाण्येनपुण्यं । द्विो० ॥ ११ ॥
 सखुरधिर्नुऽगार्गहिनित्तोऽभिऽद्वृत्तये । द्विो० ॥ आतोयाहियेऽमेतेनां श्रुतेजनांमघ । द्विो० ॥ १२ ॥
 त्तामनुहितोदेवनांश्रुदीजः । द्विो० ॥ आत्सामदुच्युताऽर्षीऽसुनेपदं विपनः । द्विो० ॥ आयोऽप्येऽपारशिम्बा
 द्वासोमस्यपीतये । द्विो० ॥ १३ ॥ आतोयापुर्णदुत्यन्त्रेऽपुण्यवाऽइः । द्विो० ॥ मन्पुण्युवोग्दियंभुंतेऽमभुं
 ताथः । द्विो० ॥ आयहियर्षितेभ्यः समुद्रस्याभिऽपिष्टयः ॥ द्विो० ॥ आनोगव्यान्यन्याङ्गाङ्गाश्रुद्वर्द्धहि । द्वि
 वो० ॥ आनःसहस्रश्रोभंशुतानिगुतानिन । द्विो० ॥ आयर्षिऽश्रुद्वर्द्धेऽमुद्रासुरेणियः । गोऽिऽसुमन्धुपुंत् ॥
 यऽमुञ्जानातं द्वासोरुयानोरघुच्युदः । आनतेस्युर्योऽज ॥ पारापतस्यरातिऽद्वृत्तंकेऽपुसुदु । तिष्ठंनस्युमभ्युऽ
 आन् ॥ १३ ॥ (८१५५) अग्निर्द्रेणुर्ण्येजपिणुनादिलोऽंभुभिः नचासुवा । मुजोऽप्याऽइत्यनासुरेणचुमोम
 (८१५४) ण्द्रयालीचष्टाजर्चस्यसूक्तस्यरुणोभीयाभिर्गिरः ॥ १४ ॥ अरिऽद्व्यारिऽसुण्णामिनामः गकतसुरेणियः तपऽद्वोऽसुदुपयास्मि
 सोपायच्य (८१५५) असिन्द्रेणेतिऽसुर्णिजन्युचस्यगुरुष्यापेऽपः ॥ १५ ॥ गोऽिनापुर्षिद्वान्नोऽपिच्यानिच नोऽण्यपिऽमशुऽकपीपलनः ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ १७ ॥

पिबतमश्विना ॥ विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेनचाजिनाद्विवापृथिव्याद्रिभिःसचाभुवां । सजोषसा० ॥ विश्वैद्वेस्त्रिभिरे
कादृशैरिहास्त्रिर्मरुद्भिर्भृगुभिःसचाभुवा । सजोषसा० ॥ जुपेथांयज्ञबोधंतंहवस्यमेविश्वेहदेवौसवनावर्गच्छतं । स
जोषसाऽऽषसासूर्येणचेर्षनोवोह्वमश्विना ॥ स्तोमंजुपेथांयुवशेर्वकन्यनांविश्वेहदेवौसवनावर्गच्छतं । सजोषसा० ॥
गिरोजुषेथामध्वरंजुषेथांविश्वेहदेवौसवनावर्गच्छतं । सजोषसा० ॥ १४ ॥ ह्यारिद्रवेवपतथोवनेदुपसोमंसुतंमहिषे
वावर्गच्छथः । सजोषसाऽऽषसासूर्येणचत्रिर्वीर्थातमश्विना ॥ हुंसाविवपतथोऽअध्वगाविवसोमंसुतंमहिषेवावर्ग
च्छथः । सजोषसा० ॥ श्येनाविवपतथोहृव्यदातयेसोमंसुतंमहिषेवावर्गच्छथः । सजोषसा० ॥ पिवतंचतृष्णतंचा
वर्गच्छतंप्रजांचधृत्तंद्रविणंचधत्तं । सजोषसाऽऽषसासूर्येणचोर्जनोघत्तमश्विना ॥ जयतंचप्रस्तुतंचप्रचावतंप्रजांचध
त्तंद्रविणंचधत्तं । सजोषसा० ॥ हुतंचशत्रून्यतंतंचमित्रिणःप्रजांचधृत्तंद्रविणंचधत्तं ॥ सजोषसा० ॥ १५ ॥ मि
त्रावरुणवंताऽऽतधर्मवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं । सजोषसाऽऽषसासूर्येणचाद्वित्यैर्यीतमश्विना ॥ अंगिरस्वंता
ऽऽतविष्णुवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं । सजोषसा० ॥ ऋभुमंतावृषणावाजवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं ।
सजोषसा० ॥ ब्रह्मजिन्वतमुतजिन्वतंधियोहृतरक्षांसिसेधतममीवाः । सजोषसाऽऽषसासूर्येणचसोमंसुन्वतोऽअ
श्विना ॥ क्षत्रजिन्वतमुतजिन्वतंनृहृतरक्षांसिसेधतममीवाः । सजोषसा० ॥ धेनूजिन्वतमुतजिन्वतंविशोहृतरक्षां

म्निरेतसमीवाः । मज्जोपमा० ॥ १६ ॥ अनेरिशणुतां चरुणिदयात्तास्यपुनोमद्वयुना । मज्जोपमा० ॥ १७ ॥
 सासूथेणानिनातिरोऽअत्तं ॥ मगीऽअगृतांतमुत्तीन्नीयात्तास्यपुनोमद्वयुना । मज्जोपमा० ॥ १८ ॥
 सिगच्छतागधुराऽअपश्यानाथस्यपुनोमद्वयुना । मज्जोपमा० ॥ १९ ॥
 तमध्विनागतमवस्युनीमंत्तंवेधुत्तंज्जानिदुत्तुपे ॥ मज्जोपमा० ॥ २० ॥
 तमध्विनागतमवस्युनीमंत्तंवेधुत्तंज्जानिदुत्तुपे ॥ मज्जोपमा० ॥ २१ ॥
 स्वात्तं कृतस्वत्पत्तंमत्तस्वद्वयानंभगः । आयोव० ॥ २२ ॥
 युंञ्जतकत्तो । यंतैभागसधायुच्चिन्थाःमेत्तजःपुननाऽअत्रयुःगमंभुत्तिगुग्गोऽअंमसंते ॥ प्राप्सोत्तांगसयवु
 त्तवत्वांपिच्चामोमंमदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २३ ॥
 ग० ॥ ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २४ ॥
 ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २५ ॥
 ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २६ ॥
 ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २७ ॥

(८५१६) ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २८ ॥
 (८५१७) ज्जुत्तिताच्चो ज्जुत्तितापुत्तिव्याःपिनागोमंसदोयुंञ्जतकत्तो । यंतैभाग० ॥ २९ ॥

कृत्स्नं.

भा. ६ अ. ३

॥ १८ ॥

स्यदृत्रहन्नेद्यपिबासोमस्यवज्रिवः ॥ सेहानऽर्धप्रयतनाऽअभिद्रुहःशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥ माध्यंदिनस्य ॥
एकुराळस्यभुवनस्यराजसिशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥ क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशिशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥
तऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥ क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशिशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥
नस्य ॥ क्षत्रायत्वमर्वसिनत्वमाविशशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥ क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशिशचीपत्ऽइद्रुविश्वामिभ्रुतिभिः । माध्यंदिनस्य ॥
णयथाश्रुणोरेत्रेःकर्माणिकृण्वतः । अत्रसदस्युमाविथत्वमेकऽइन्द्रपाह्यऽइंद्रक्षत्राणिवर्धयन् ॥ १९ ॥ (८।५।८)
यज्ञस्याहित्यऽकृत्विजासस्त्रीवाजेपुकर्मसु । इंद्राग्नीतस्यबोधतं ॥ तोशासारथयावानावृत्रहणापर्राजिता । इंद्राग्नी ॥
इदंवांसदिरंमध्यबुक्षत्राद्रिभिर्नरः । इंद्राग्नी ॥ जुषेथायशमिष्टेसुतंसोमंसधस्तुती । इंद्राग्नीऽआगंतनरा ॥ इमा
जुषेथांसर्वनायोभिह्व्यान्यूहथुः । इंद्राग्नी ॥ इमांगायत्रवर्तनिजुषेथांसुष्टुतिमम । इंद्राग्नी ॥ २० ॥ प्रातर्यावं
भिरागतदेवोभिर्जन्यावसू । इंद्राग्नी ॥ इमांगायत्रवर्तनिजुषेथांसुष्टुतिमम । इंद्राग्नीऽआगंतनरा ॥ इमा
तयेयथाहुवंतमेधिराः । इंद्राग्नी ॥ आहंसरस्वतीवतोरिंद्राभ्योरवोवृणे । याभ्यांगायत्रमच्यते ॥ २१ ॥ (८।५।९)
अग्निमस्तोष्यग्निमयमग्निमीळायुजध्वै । अग्निर्देवोऽर्धन कुनऽउभेहिविदधेकृविंरतिदूर्त्युनभतामन्युकेसमे ॥
महापंक्तिराद्यातिजगती । (८।५।८) यज्ञस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वइंद्राग्नीगायत्री । (८।५।९) अग्निमितादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वो

मंडलं ८

अनु. ५

॥ १८ ॥

न्यत्रेनव्यंसावचस्तनप्रशंसैषां । न्यरातीराब्जाविश्वोऽअरतीरितोयुच्छंलामुरोनभंता० ॥ अत्रेनन्मानि
 नुभ्यंकेयंतंगुह्वासासनि । सदेयेप्रचिकित्ख्वंसिपुर्व्यःशिवोदुतोविवस्त्वोनभंता० ॥ तत्तदुन्निरवयोदधेयथाय
 आकृपण्यति । ऊजाहुतिर्वसांशंचयोश्चमयोदधेविश्वस्वेद्वह्न्येनभंता० ॥ सक्केतसहोयसाग्निश्चित्रेणकर्मणा ।
 सहेताशश्वतीनां दक्षिणाभिरुभिवृत्तइनोतिचप्रतीव्यंभनभंता० ॥ २२ ॥ अग्निजातादेवानामग्निर्वेदमतीनामपी
 च्यं । अग्निःसद्रविणोदाऽअग्निद्वाराव्युत्तेस्वाहुतोनवीयसानभंता० ॥ अग्निदेवेषुसंवासुःसविश्रुयज्ञियास्वा । समु
 दाकाव्यापुरुविश्वंभूमेवपुष्यतिदेवोदेवेषुयज्ञियोनभंता० ॥ योऽअग्निःससमानुपःश्रितोविश्वेषुसिंधुषु । तमगन्मन्त्रि
 परत्यंमंधातुदैस्युहंतममग्निेषुपुर्व्यंनभंता० ॥ अग्निस्त्रीर्णित्रियातुन्याधेतिविवदथाकविः । सर्वाँरेकादशोऽइहय
 क्षच्चपिप्रयच्चनोविप्रोदुतःपरिष्कृतोनभंता० ॥ त्वनोऽअन्नऽआयुपुत्वदेवेषुपूर्व्यवस्वऽएकऽइरज्यसि । त्वामापःपरिष्क
 तःपरियंतिस्वसेतवोनभंता० ॥ २३ ॥ (८१५१०) इन्द्रानीयुवंसुनःसहेतादासथोरयिं । येनदृह्वासमत्स्वावीळुचित्साहिपीम
 ह्यग्निनेववातऽइन्नभंता० ॥ नहिवाव्रयामेह्येद्रुमिचजामेह्येशविषंणानंरं । सनःकदाचिद्वेतागमुदावाजसातयेगम
 दामेधसातयेनभंता० ॥ ताहिमथ्यंभराणामिन्द्राग्नीऽअधिक्षितः । ताऽऽउकेवित्वनाकुरीपुच्छयमानासखीयुतेसंधीतमंश्रुतं
 नामाकोमिर्महापक्तिः । (८१५१०) इन्द्राग्नीइतिद्वगचेसूक्थकाणवोनामाकइन्द्राग्नीमहापक्तिर्हितीयात्राकथंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं-

अ. ६ अ. ३

॥ १९ ॥

न॒रान॑भ॒ता० ॥ अ॒र्ध॒र्चन॑भा॒कव॑दि॒द्रा॒मी॒जसा॑गि॒रा ॥ ययो॑वि॒श्वमि॑दं॒जग॑दि॒यद्यौः पृ॒थि॒वीम॑ह्यु॒पस्थे॑विभु॒तोव॑सु॒नभ॑ता० ॥
प्र॒ब्रह्मा॑णि॒नभा॒कव॑दि॒द्रा॒ग्नि॒भ्यामि॑रज्यत । या॒सस॑बु॒धम॑र्ण॒वं जि॒ह्वाबा॑र॒सपो॑णु॒तऽइ॒द्रऽइ॒शान॑ऽओ॒जसान॑भ॒ता० ॥
वृ॒थपु॑रा॒णव॑हृ॒तते॑रि॒वयु॑ष्पि॒तमो॑जो॒द्रास॑स्य॒दभ॑य । व॒यं त॑द॒स्यसं॑भृ॒तं व॑स्वि॒द्रेण॑वि॒भजे॑महि॒नभ॑ता० ॥ अ॒पि
ना॑ऽइ॒मे वि॒ह्वयं॑ते॒तना॑गि॒रा । अ॒स्माके॑भि॒र्त्वि॒र्भिर॑यंसा॒सह्या॑म॒पृत॑न्य॒तो व॑नु॒याम॑व॒नुष्य॑तो॒नभ॑ता० ॥ २४ ॥ यद्वि॒द्रा॒ग्नी॒ज
वऽउ॒च्चरा॑त॒ऽउप॑द्यु॒भिः । इ॒न्द्रा॒भ्योरे॒नुब्र॑तमु॒हाना॑यंति॒सिध॑वो॒यान्त्सी॑न्धा॒दमु॑च॒तान॑भ॒ता० ॥ या॒नु॒श्वेता॑व॒वोद्दि
स॒त्वान॑म॒ग्निम॑यं । उ॒तोनु॑चि॒द्यऽओ॒जसा॑शु॒ष्णस्या॑डा॒निभे॑दति॒जेषु॑स्व॒र्वती॑र॒पोन॑भ॒ता० ॥ पूर्॒वाष्टि॑ऽइ॒न्द्रो॒पमा॑तयः
नम॑त्विर्यं । उ॒तोनु॑चि॒द्यऽओ॒हंत॑ऽआं॒डाशु॑ष्ण॒स्यभे॑दु॒त्यजैः स्व॑र्वती॒रपो॑नभ॒ता० ॥ तं॒धि॒शीता॑सु॒ष्टुकि॑भि॒स्त्वेवं
गि॒र॒स्वद॑वाचि । त्रि॒धा॒तुना॑श॒र्भेणा॑पा॒तम॑स्मान्च॒यस्या॑म॒पते॑यो॒रयी॑णां ॥ २५ ॥ (८१५११) अ॒स्माऽऽकृ॒षुप्र॑भृ॒तये॑व॒रुणा॑य॒मरु
श्वो॒र्चावि॑दु॒ष्टरे॑भ्यः । यो॒धीता॑मानु॒षाणां॑पु॒श्वोगा॑इ॒वर॑क्ष॒तिन॑भ॒ता० ॥ ए॒वंद्रा॑ग्नि॒भ्यां पि॑तृ॒वन्न॑वी॒योमं॑धा॒तुव॑दं
स्य॒प्रश॑स्ति॒भिर्भ्यः॑सि॒धूना॑मु॒पोदु॑ये॒सस॑स्व॒सास॑म॒ध्यमो॑नभ॒ता० ॥ तम॑पु॒षस॑न॒गिरा॑पि॒तृणां॑च॒मन्म॑भिः । ना॒भाक
(८१५११) अ॒स्माज्जि॒विदि॑दर्श॒र्चस्य॑सू॒क्तल॑का॒णोना॑भा॒कोवरु॑णोमहा॒पक्तिः ।

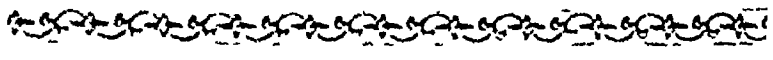
मंडलं ८

अनु. ५

॥ १९ ॥

तः । तस्येनेगीरनुत्तमुगमिन्नोऽर्थाभिप्रेतता ० ॥ यः कुरु भोति गत्यः कश्चिद्विद्यानाभिः श्रुतः । नमानापूर्व्यपुत्रं न
 रूपस्य स्वस्य गिगोपाऽऽर्यो नाना ० ॥ यो भूतो भुवि नासां च उवाचानिभीत्याऽऽरुगायानिगुता । गुरुभिः साया
 पुरूपं योऽपि पुर्यति नर्भता ० ॥ २६ ॥ यस्मिन्निर्भानि सायाये च्छानि रितिना । तिलेनोत्पत्तुं गारो न
 मयुनेयुजेऽअभ्योऽअयुः अनुभता ० ॥ यऽअन्वर्कऽभाग्येऽियाऽनान्वया । परिषामनिमैशुऽरंजल्यपुगेये
 विश्वेऽयुवाऽअर्जुनं नर्भता ० ॥ मसंयुतोऽर्जुनीन्वर्गगामिगेऽप्रतिवर्गमयऽऽरु । नमानाऽअनिनाऽकान्कणा
 द्वाहृगार्कऽनर्भता ० ॥ यस्यभुत्ताऽन्येणात्त्रिओऽर्सीरितिना । त्रिचर्गणिपुमनुऽरंजसाऽऽरुऽन्यमृानाभिरे
 न्यतिनर्भता ० ॥ यः श्रुतोऽअभिनितिऽशंकेऽरणाऽअनुत्ता । नमानाऽर्भमैयऽरुंभेनुऽरिगेऽगीऽअत्रो नयामा
 रयुत्तर्भता ० ॥ २७ ॥ (८१५१२) अर्भश्चाऽरामरुरोऽरंरंनुऽअभिभीनाऽरिमाणं श्रिद्याः । अर्नीऽरुक्तिऽगु
 र्नानिमवाऽिश्चेत्तानिचरुणस्यनुत्ताति ॥ एतद्विद्व्यरुणं पुंरंनमन्वाऽरिसुवृत्तमोपा । मनुऽअर्भेतिवर्कऽयुक्ति
 त्यातं नोऽयावापृथिपीऽउपस्थे ॥ उर्मांथिऽयंश्रिऽमाणस्येऽरंरंनुऽपरुणं नोऽश्रि । ययानिऽश्रिऽरुऽरिनाऽरंमनु
 मीणुमधिनाऽवर्कऽस ॥ आवायाऽरिणोऽअधिनाऽभिऽश्रियोऽअनुत्तुः । नान्तुानोऽर्भीनयुनर्भता ० ॥ यथाऽम
 (८१५१२) अन्वर्गमिपुऽम्यमृगन्वऽरणोनाऽरंरंरिद्वानाऽिद्वाना । यानानाऽरिऽरापानिऽय्याऽरुगोऽन्यनाऽि
 मृणामऽिनोऽापानिऽबिऽश्रुगोऽानिऽयोऽुभः ।

(८१५१२) अन्वर्गमिपुऽम्यमृगन्वऽरणोनाऽरंरंरिद्वानाऽिद्वाना । यानानाऽरिऽरापानिऽय्याऽरुगोऽन्यनाऽि
 मृणामऽिनोऽापानिऽबिऽश्रुगोऽानिऽयोऽुभः ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ २० ॥

त्रिरश्विनागीभिर्विप्रोऽअजोहवीत् । नासत्यासोमपीतयेनभंता० ॥ एवावामहऽकृतयेयथाहुवतमोधराः । नासत्या
सोमपीतयेनभंता० ॥ २८ ॥ (८।६।१) इमेविप्रस्वेषसोमेरुस्तृत्तयज्वनः । गिरःस्तोमासऽइरते ॥ असैतेप्रतिह
रयोधमर्केतवोवातजूताऽउप्यधवि । यत्तेवृथगुन्नयः ॥ एतेत्येवृथगुन्नयऽइच्छासःसमदक्षत । इक्षिर्वनानिबन्सति ॥
वः ॥ २९ ॥ कृष्णारजोसिपत्सुतःप्रयाणेजातवेदसः । अग्निर्धद्रोधतिक्षमि ॥ घासिकृष्णानऽओषधीर्विप्सदुग्निर्वा
यति । पुनर्थतरुणीरपि ॥ जिह्वामिरहूनंमदुर्धिषाजंजणामवन् । अग्निर्वनेषुरोचते ॥ अस्वमेसधिष्टवसौषधीरनु
रुध्यसे । गर्भसंजायसेपुनः ॥ उदशेत्तवतद्धृतादुर्चीरोचतऽआहुतं । निसानंजुहोइमुखे ॥ ३० ॥ उक्षाज्ञायवशात्राय
सोमपृष्ठायवेधसे । त्तोमैर्विधेमाग्नेये ॥ उतत्वानमसावयंहोतवरेण्यकतो । अग्नेसमिक्किरीमहे ॥ उतत्वामृगुवच्छु
चेमनुष्वदन्नऽआहुत । अंगिरस्वद्ध्रवामहे ॥ त्वंहमेऽग्निनाविप्रोविप्रेणसन्सता । सखासख्यासमिध्यसे ॥ सत्वं
विप्रयद्वाशुषैरयिदेहिसहस्रिणं । अग्नेवीरवतीमिषं ॥ ३१ ॥ अग्नेभ्यातःसहस्कृतरोहिदश्वशुचित्रत । इमंस्तोमंजुष
स्वमे ॥ उतत्वामिममस्तुतोवाश्रायप्रतिहर्षते । गोष्ठंगवऽइवाशत ॥ तुभ्यंताऽअंगिरस्तमिभ्वाःसुक्षितयःपृथक् ।
षष्ठेसुवाकेष्वदस्रकानि (८।६।१) इमेविप्रस्येतित्रयाक्षिशदचस्यसूक्त्यांगिरसोविरूपोभिर्गायत्री ।

मंडलं ८

अनु- ६

॥ २० ॥

अशोकामाययेमिरे ॥ अग्निधीभिर्मनीषिणोमेधरासोविपश्चितः । अन्नसद्योयहिन्विरे ॥ तंत्यामज्मेयुवाजिनंतन्यानाऽ
 अग्नेऽअचरं । वद्धिहोतारमीळते ॥ ३२ ॥ पुरुत्राहिसहस्रुसिविशोविथ्याऽअनुप्रसुः । समत्सुत्वाहवामहे ॥ तमीळिज्व
 यऽआहुतोग्निर्विभ्राजतेघृतैः । इमंनःशृणवद्ध्रवं ॥ तंत्यावयंहवामहेशृणवंतंजातवैदसं । अग्नेभ्रंतमपृद्धिर्पः ॥ विशारंजा
 नमश्चुतमध्यंधर्मणासिमं । अग्निमीळेसऽउश्रवत् ॥ अग्निविथ्यायेपसमर्थनवाजिनंहितं । सप्तिनवोजयामसि ॥ ३३ ॥
 अग्नेमध्याणयपद्धिपोदहृद्रक्षीसिविथर्हा । अग्नेतिग्मेनदीदिहि ॥ यंत्वाजनासऽइधतेमनुज्वदगिरस्तम । अग्नेसवोधिमै
 वचः ॥ यदंशेदिविजाऽअस्यसुजावासाहस्कृत । तंत्यागीभिंहवामहे ॥ तुभ्यंधेत्तेजनाऽइमेविथ्याःसुक्षितयःपृथक् ।
 धासिंहिन्यंत्यत्वे ॥ तेधदेशेस्वाध्याह्वाविथ्यानवक्षसः । तंतःस्यामदुर्गहा ॥ ३४ ॥ अग्निमंद्रंपुरुप्रियंशीरंपवकशो
 चिपं । हृद्धिर्मद्रेभिरीमहे ॥ सत्वमग्नेविभावसुःसुजन्त्सूर्योन्नरिमाभिः । शार्धन्तमांसिजिज्ञसे ॥ तत्तैसहस्वऽईमहे
 द्वात्रयन्नोपदस्यति । त्वदंशेवार्थवसु ॥ ३५ ॥ (८१६१२) समिधाग्निदुवस्यतघृतैर्वीधयतातिथि । आसिन्हुव्या
 जुहोतन ॥ अग्नेस्तोमंशुपस्वमेवधस्वानेनमन्मना । प्रतिसुक्तानिहर्यनः ॥ अग्निदुत्तंपुरोदधेहव्यवाहुमुपभुवे । देवाऽ
 आसादयादिहन् ॥ उचेवृंहंतोऽअर्चयःसमिधानस्यदीदिवः । अग्नेशुक्रासंऽईरते ॥ उपत्वाजुहोत्रैममघताचीर्थतुहय

(८१६१२) समिधाग्निमितिशिगृहचस्यसूक्त्यागिरसोविरूपोभिर्गायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ ३१ ॥

त । अग्नेहृव्याजुषस्वनः ॥ ३६ ॥ मंद्रहोतारमृत्विजं चित्रभानुं विभावसुं । अग्निमीळे स उचश्रवत् ॥ प्रबंहोतारमी
ज्वंजुष्टमग्निं कृत्तुं । अध्वराणामग्निं श्रियं ॥ जुषाणोऽअंगिरस्तमेमाहृव्यान्यानुषक् । अग्नेयुं नयऽऋतुथान् ॥
समिधानऽउंसं त्यशुकशोचऽइहावह । चिकित्वा न्द्वयं जनं ॥ विप्रंहोतारमुद्दुहधुमकेतुं विभावसुं । यज्ञानां केतुमीम
हे ॥ ३७ ॥ अग्नेनि पाहि नस्त्वं प्रतिष्म देवरीषतः । भिंधि द्वेषः सहस्कृत ॥ अग्निः प्रलेन मन्मनांशुं भान स्रन्वंप्रुस्वां । क
वि विप्रैण वा वृधे ॥ ऊर्जो न पातु माहुवे नि पावकशोचिपं । अस्मिन्यश्वे स्वध्वरे ॥ सनो मित्रमहृस्त्वमग्ने शुक्रेण शोचि
षा । देवैरासत्सि बृहिषि ॥ योऽअग्निं तन्वो इदमे देवं मर्तः स पर्यति । तस्माऽइदीदयुदसु ॥ ३८ ॥ अग्निर्मर्धादिवः कडु
त्यतिः प्रथिव्याऽअयं । अपारेतांसि जिन्वति ॥ उदग्ने शुचयुस्तव शुक्राभ्याजंतऽइरते । तव ज्योतीष्यर्चयः ॥ ईशिपेवा
धस्य हि दानस्य अग्नेः सर्पतिः । स्तोतास्यांतव शर्मणि ॥ त्वामग्ने मनीषिणुस्त्वांहिं वंति चित्तिभिः । त्वावर्धतु नो गिरः ॥
अदं वधस्य स्वधावतो दूतस्य रेभंतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे ॥ ३९ ॥ अग्निः शुचिं व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कृतिः ।
शुचीरो च तऽआहुतः ॥ उत त्वाधीतयो मगिरो वर्धतु विश्वहां । अग्ने सख्यस्य वो धिनः ॥ यदग्ने स्याम हं त्वं वाघास्या
ऽअहं । स्युष्टे सत्याऽइहा शिषः ॥ वसुर्वसुपति हि कुमस्य शो विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि ॥ अग्ने धृतव्रताय ते समुद्राये
वसिंधवः । गिरो वाश्रासऽइरते ॥ ४० ॥ युवानं विश्रपतिं कविं विश्वा दंपुरुचेपसं । अग्निं शुभासि मन्मभिः ॥ यज्ञानां

मंडलं ८

अनु. ६

॥ ३१ ॥

रथेनयंतिगमजंभायनीळवे । स्तोमंरिपेसासथे ॥ अयमंवेडेअर्गिजरिताथुंगल । तसेंपावकनृळय ॥ धर्मोपलये
 असेंदीदयसिप्रथि ॥ पुगतेदुरितेभ्यं पुगमथेभ्यः कवे । प्रणुअअरुवनेोतिर ॥ ४१ ॥
 सुसद्धिरोनजायुधिःमदा । अयेमिथंस्तुणंतिंअहेरुगह ॥ येपामिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ ४२ ॥
 (८१६३) आयुयेअयिमिथंस्तुणंतिंअहेरुगह । येपामिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ ४३ ॥
 रुः । येपामिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ अयंमिद्रोयुगामना ॥ ४४ ॥
 तःपृच्छिद्धिमातरं । कडुआःकेलेशृणिरं ॥ प्रतिव्यागवनीनददिगवलोभवोपिपत् । यन्नेगनुवमनिरे ॥ र्थनिंगो
 इतयंमघवन्पुणयमेवष्टिवचक्षितत् । यद्वीळयानित्रीळुत्तत् ॥ यद्वीळयानित्रीळुत्तत् ॥ अस्माकंसुयथंपुरडुत्तं हणोनुमातये ।
 थीना ॥ विपुविथ्याअभियुजोचअनियच्छयथाद । भवतःनश्चमम ॥ अस्माकंसुयथंपुरडुत्तं हणोनुमातये ।
 नयंधूवीतिधृतयः ॥ नून्यामतेपगिद्धिपोरतेग कडांते । गुमेदिदुगोभतः ॥ ४३ ॥ गनेत्रिंतेअदिशेभ्यांते
 अतुगिनः । विवक्षणाअनेतमे ॥ कृच्चोहितेद्विअंश्विंनानुनृनागना । अस्मिन्वीनिमित्ते ॥ विगादिनाथं
 जयमिद्रुताचिंदारुजं । आद्राणिंयथागर्थं ॥ कृत्तंनिस्वाकवेमंडनुगुणादिंयः । आद्राणिंयथागर्थं ॥ अस्मिन्वीनिमित्ते । पृष्टातेय
 योअदशुरिःप्रसमर्थमयत्तये । तस्यनोयेदुडगाभरं ॥ ४४ ॥ अगडुत्तुपिचभनेतगोयडुंअनेमिनः । पृष्टातेय

थापंथुः ॥ एतत्त्वावधिर्वचं श्रुत्कर्णसंतमर्थे । दूराद्दिहहवामहे ॥ यच्छ्रयाऽइमंहवदुर्मर्षचक्रियाऽसुत । भवे
 रापिनोऽअंतमः ॥ यच्चिद्धितेऽअपिव्यार्थिर्जगन्वासोऽअमन्महि । गोदाऽइदिद्रवोधिनः ॥ आत्वारंभंनच्चिब्रयोर
 भ्माशंवसस्यते । ए३मसित्वासधस्थऽआः ॥ ४५ ॥ स्तोत्रमिंद्रायगायतपुरुनम्णायसत्वने । नकिर्येवृण्वतेयुधिः ॥
 अभित्वावृषभासुतेसुतंजामिपीतये । तंपाव्यश्रुहीमदं ॥ मात्वामूराऽअविष्यवोमोपहस्वानऽआदभन् । मार्कीब्र
 ह्मिपोवनः ॥ इहत्यागोपरीणसामहेमंदतुराधसे । सरोगौरोयथापिव ॥ यावृत्रहापर्रावतिसनानवाचबुच्यवे ।
 तासंसत्सुप्रवोचत ॥ ४६ ॥ अर्षिवत्कृद्वःसुतमिंद्रःसहस्रबाहे । अत्रादेदिष्ट्यौस्थं ॥ सत्यंतचुर्वशेयद्वौविदानोऽ
 अह्वयार्थं । व्यानइतुर्वणेशमि ॥ त्रर्णिवोजनानांत्रदंवाजस्यगोमतः । समानमप्रशंसिषं ॥ ऋभुक्षणंनवर्तवऽसुक्थे
 ष्टुश्रयावृधं । इंद्रंसोमसचासुतेः ॥ यःकृतदिद्वियोन्यत्रिशोकायगिरिपृथुं । गोभ्योगातुंनिरेतवे ॥ ४७ ॥ यद्वधि
 पेर्मनस्यसिमंद्दानःप्रेदिथक्षसि । मातर्करिंद्रमूळ्यं ॥ दूअंचिद्धित्वावतःकृतंशृण्वेऽअधिक्षमि । जिगात्विद्रतेमनः ॥
 तवेदुताःसुकीर्तयोसंश्रुतप्रशस्तयः । यद्विद्रमूळ्यसिनः ॥ मानऽएकस्मिन्नागसिमाद्वयोरुतत्रिषु । वधीर्माशूरशूरि
 षु ॥ विभयाहाहित्वावतऽअदादभिप्रभंगिणः । दुस्माद्वहृतीषहः ॥ ४८ ॥ मासख्युःशूनमाविदेमापुत्रस्यप्रभूवसो ।
 आवृत्वंश्रुतेमनः ॥ कोनुर्मर्याऽअभिथितुःसखासखायमववीत् । जहाकोऽअस्मदीपते ॥ एवारैवृषभासुतेसिन्व

भिधिविद्या ॥

यर्थात्प्राम्भ्यऽऽर्द्धः ॥ यर्थात्प्राम्भ्यऽऽर्द्धः ॥ यर्थात्प्राम्भ्यऽऽर्द्धः ॥ यर्थात्प्राम्भ्यऽऽर्द्धः ॥

यस्यतेविद्य ॥ ३ ॥

यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥ यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥

यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥ यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥

यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥ यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥

यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥ यदीच्छतिद्वयस्त्रियस्यतपजनिगर्भते । यमुं ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २३ ॥

माद्यक्त्विकस्तुतिर्वैमानिवांससुपर्णैर्द्रावरुणं जागतमग्न आ विशतिर्भर्गः प्रागर्थ आग्नेयं प्रागर्थं तूभयंब्यूना
प्रो असै ह्यदशप्रगाथः पाँकैससम्याद्यास्तिस्रो बृहत्यः सपूयों गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादि द्वे सप्तमी चानुष्टुभोगायत्रे
त्यादैवी त्रिष्टुबुत्वाथदिं द्रतरोभिः पंचोनाकलिः प्रागर्थः प्रागर्थमं त्यानुष्टुपर्यानुसैकामत्यः सांमदौ भैत्रावरुणि
र्मान्यो वावहवो वा मत्स्याजालनर्द्धा आदित्यानस्तुवन्दशम्याद्यास्तिस्रोप्यदितेः ॥ ४ ॥
॥ हरिः ओम् ॥ (८।६।४) त्वावतः पुरूवसो वयमिन्द्रप्रणेतः । स्मसिंस्था तर्हरीणां ॥ त्वांसि सत्यमद्रिवो विद्मद्वा
तारसिंषां । विद्मद्वा ताररथीणां ॥ आयस्यते महिमानुं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गणं तिकारवं ॥ सुनीथो घासमस्यो
यं मरुतो यमर्ष्यमा । मित्रः पांत्युडुहः ॥ दधानो गोमदध्ववत्सुवीर्यमादित्यजुतऽएधते । सदारया पुरुस्पृहो ॥ १ ॥ त
मिन्द्रदानमीमहेशवसानमभीर्व । ईशानं रायऽईमहे ॥ तस्मिन्हिसंत्यतयो विश्वाऽअभीरवः सचा । तमावहंतु स

(८।६।४) त्वावत इति त्रयस्त्रिंशद् चत्सूक्त्वाश्चो वशकषिः पृथुश्रवा देवता आद्याना विशत्युचा मिद्रो देवता आनो वायवित्वा दिवत्
स्रणां शतं दास इत्यस्याश्च वायु देवता आद्या पादनिचृत् द्वितीयादिति शोगायत्र्यः पचम्याद्याः क्रमेण ककुब्जगायत्री बृहत्यनुष्टुभुपुंसतो बृहती गायत्री
बृहती विपरीता द्विपदा गायत्री बृहती पिपलिकमव्य ककुब्जं कुशिराङ्गजगत्पुपरिष्टा बृहती विषमपदा बृहती पंक्तिस्तारपंक्ति गाय-
त्री पंक्ति बृहती सतो बृहती सतो बृहती सतो बृहती गायत्री द्विपदा विराड् षणिर्कृपंक्ति गायत्र्यः । (पृथुश्रवाः कानी तो राजा तस्य दानस्तुतिः) ।

मंडलं ८

अनु. ६

॥ २३ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २४ ॥

मथानेमिनिवावतुः ॥ दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्यसुरार्धसः । रथंहिरण्ययंददुन्मंहिष्ठः सुरिरभूद्विषमकृतश्रवः ॥
आनोवायोमहेतनेयाहिमखाययार्जसे । वयंहितेचक्रुमाभूरिद्रावनेसद्यश्चिन्माहिद्रावने ॥ ५ ॥ योऽअश्वेभिर्वहतेव
स्तऽउस्त्रास्त्रिःसप्तसप्ततीनां । एभिःसोमैभिःसोमसुद्धिःसोमपादानार्थशुकपूतपाः ॥ योमंऽइमंचिदुत्मनामंदद्वित्रंद्वाव
ने । अरुटेऽअक्षेनहुपेसुकृत्वनिःसुकृत्तरायसुकृतुः ॥ उचथ्येइवपुंप्रियःस्वराळुतवायोघृतस्त्राः । अश्वेषितंरजैषितंशुनेषितं
प्राज्मत्तद्विदशुतत् ॥ अर्धप्रियमिषिरार्थपष्टिसहस्रासनं । अश्वानामिन्नवृष्णां ॥ गावोनयथमुपयंतिवध्रयऽउपमायंति
वध्रयः ॥ अधयच्चारंथेगणेशतमुष्टोऽअचिक्रदत् । अधश्विलेषुविशुतिशुता ॥ शतंदासेवल्बुथेविप्रस्तरुक्षऽआददे । तेतं
वायविमेजनामदंतींद्रगोपामदंतिदेवगोपाः ॥ अधस्यायोपणामहीप्रीचीवशमश्व्यः । अधिरुक्मामिनीयते ॥ ६ ॥ (८।६।५)
महिबोमहूतामवोरुणमिन्नद्राशुषे । यमादित्याऽअभिद्रुहोरक्षथानेमधनंशदनेहसोवऽऊतयः सुऽऊतयोवऽऊतयः ॥
विदादेवाऽअधानामादित्यासोऽअपाकृति । पक्षावयोयथोपरिष्वं १ सेशर्मथच्छतानेहसो ॥ व्यं १ सेऽअधिशर्मत
त्पक्षावयोनयंतन । विश्वानिविश्ववेदसोवरूथामनामहेनेहसो ॥ यस्माऽअरासतक्षयजीवातुं चप्रचेतसः । मनो
विश्वस्यधेद्विमऽआदित्यारायऽईशतेनेहसो ॥ परिणोवृणजज्ञघादुर्गार्णिरश्वोयथा । स्वामेदिंद्रस्यशर्मण्यादित्या

(८।६।५) महिवइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यास्यखितआदित्याअंत्संपंचानामादित्योपसोमहापंक्तिः । (अंत्सःपंचतुःसप्तत्यः) ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २५ ॥

विश्वेयं देवाऽऽवृत्तमर्त्यासोमधुं ब्रुवंतोऽभिसंचरंति ॥ अंतश्च प्रागाऽऽदितिर्भवा स्ववया ताहरसो देव्यस्य । इंदुविंद्रे
स्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीं वधुरमनुरायऽऋध्याः ॥ अपांसोमसमृताऽअभुमगन्मज्योतिरविदामदेवाच्च । किं न नम
स्मान्कृणवदरतिः किमुधुतिरमृतमर्थस्य ॥ शनो भवहृद्ऽआपीतऽईदोपितेव सोमसूनवे सुशेवः । सखेव सख्यंऽउरुशं
सधीरः प्रणऽआयुर्जीवसे सोमतारीः ॥ इमे मापीतायुशंऽउरुच्यवोरथुं न गावः समना हूपर्वेषु । ते मारक्षन्तु विश्वसंश्चरि
त्राद्रुतमास्त्रामाद्यवर्णं त्विदं वः ॥ ११ ॥ अग्निं न मा मधितं संदिदीपुः प्रचक्षय कृणु हिवस्य सोनः । अथाहिते मद्ऽआसो
मन्थैरेवोऽईव प्रचरापुष्टिमच्छं ॥ इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यं स्येवरायः । सोमराजन्प्रणऽआयुषितारीर
हानीवसूर्यो वासराणि ॥ सोमराजन्मूळ्यानः स्वस्ति तव स्मसि ब्रत्या ईस्तस्य विद्धि । अलतिदक्षंऽउत्तमन्युरैद्रोमानोऽ
अर्योऽअनुकामं परदाः ॥ त्वं हि नस्तुन्वः सोमगोपागात्रे गानिपसत्थानचक्षाः । यत्तैव यंप्रमिनाम ब्रतानिसनो मृळसु
षुखादेववस्यः ॥ ऋदुदरेण सख्यासचे ययोमानरिष्वेद्धर्षश्चपीतः । अयं यः सोमो न्यर्थाय्यस्ते तस्माऽईद्रं प्रति रभेम्यायुः
॥ १२ ॥ अपत्याऽअस्थुरनिराऽअर्भावा निरत्रसन्तमिषीचीरभेषुः । आसोमोऽअसोऽअरुहृद्दिहायाऽअगन्मयत्रं प्र
तिरंतऽआयुः ॥ यो नऽइंदुः पितरो हृत्सुपीतोर्मर्त्योर्मर्त्योऽआविवेशं । तस्मै सोमाय हृविषा विधेम मृळीकेऽअस्य सुमतौ
स्वामि ॥ त्वंसोमपितृभिः संविद्मानो नुद्यावापृथिवीऽआतंतथ । तस्मै तऽइंदो हृविषा विधेम वयं स्यामपतयोरथीणां ॥

मंडलं ८

अनु. ६

॥ २५ ॥

आतरोदेवाऽअधोचतानोमानोनिद्राऽइगतमोतानिः । नृपनोसम्यन्त्रिभूमिप्रागंःगुरीगनोत्रिरथमावेदम ॥
 त्वनंःसोमवृश्चतोययोयाम्बंस्वमिश्राभिगाननथाः । ननंउदंउदुतिभिःनृनोपाःगच्छिथातादुतापुस्तत् ॥ १२ ॥
 (अथवालरित्व्यानि ॥ (१) अभिप्रसङ्गसमिद्धमन्त्रमर्थमिदं । श्रोत्रमिन्द्रोभूमापुस्तुगुःसुदुश्चेणुत्रिभिः
 ति ॥ गतानीकप्रप्रतिपातिभूणुगानंनित्नाणिद्रुशुं । गिरेभिःप्रश्नाऽअव्यपिनिरेदन्निपुक्तुभोजनः ॥ आत्वा
 नृतामऽउदंशोमद्वायऽउदगिषणः । आपोनवच्चित्तनोस्यमरःपुणंतिश्रुगामे ॥ अनेकस्यप्रतंणंतिश्रुणंमधुः
 स्वादिष्ठमीपिव । आयथाभंदमानःकिगाभिनुःप्रशुद्रेऽग्मनाभूत् ॥ आनुःनोमुशुपुद्व्याःव्यानोऽअभोजनोर्नृभिः ।
 यंतस्वधावन्स्वदयतिधेनूऽउदंद्रुण्यैरुगतयः ॥ १४ ॥ इतंनरीरंनमनोपंगंरिसुमिभूमिधित्तिमधितावगुं । इद्रीमत्रि

१ अथैकाग्रमूहान्यकपालगिन्यागभाषपाठहाअग्निज्ञयापठयति नोपायगजा नैःभं निद्रापा । - "मूरुमाहंमममग-
 क्क्युमेरेपारायणपठेशाहन्ने" इत्यपिप्रतिवायासमन्वातिककस्त्वृणयत्वायातिपरिभरितेपत् ॥ अ । यज्ञतपोनुकल-
 प्याभेषामनुकमोऽयतेमनिचारणीपोरिरुपुगीयो । मत्तयंनेयाषाराया नैतिरेऽयत्नापणाराप्यादिमानेपोरेदिलभि-
 प्रेत्ता इष्टमंत्रानुक्रमानुसारेणमूरुप्रतीकागदिग्यते ।

(१) अभिप्रैतिदशचंस्यमूरुत्वाहाप्यप्रकणपदःअनुजोपुद्व्योयुगमनोपुक्तः ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २६ ॥

श्रुतो नसि चते शरतीं द्रधीतयः ॥ यद्भ्रनंग्यद्वायज्ञेयद्वापृथिव्यामधि । अतो नो यरमाशुभिर्महेमतः उग्रः उग्रो भिराग
हि ॥ अजिरासो हरयो येतः आशवो वातोऽश्वप्रसक्षिर्णः । ये भिरपत्यं मनुषः परीयसे ये भिविंश्वं स्वर्हो ॥ एतावतस्तः
इमहः इंद्रसुभ्रस्यगोमतः । यथा प्रावो मघवन्मे ध्याति धियथानीपाति धिं घने ॥ यथा कण्वे मघवन्नुसदस्य वियथापृक्थे
दशव्रजे । यथा गोशर्येऽसस नोऽक्रजिंश्वनीं द्रुगो मद्भिरण्यवत् ॥ १५ ॥ (२) प्रश्रुतं सुरार्धसमर्चा शक्रमभिष्टये ।
यः सुन्वतेऽपुवते काम्यं वसुहस्रेणे वमंहते ॥ शतानीं काहेतयोऽस्य दुष्टराऽइंद्रस्य समिषामहीः । गिरिर्भुज्जमामघव
स्तुपिन्वते यदी सुताऽअमंदिषुः ॥ यदी सुताऽइंद्रवोभिप्रियममंदिषुः । आपोनर्धा घिसवनंमऽआवसो दुर्घाऽइवोपद्वा
शुषे ॥ अनेह संवो हवमानमतये मर्ध्वः शरति धीतयः । आत्वावसो हवमानाऽइंद्रवऽउपस्तोत्रेषु दधिरे ॥ आनः सोमै
स्वध्वरऽइयानोऽअत्योनतो शते । यंते स्वदावन्त्वदंति गर्तयः पौरैश्छंदयसे हवं ॥ १६ ॥ प्रवीरमुग्रं विविचिधनस्युतं वि
भृतिराधसोमहः । वृद्रीववज्रिन्नवतो वसुत्वनासदापीपेथद्वाशुषे ॥ यद्भ्रनंगं परावतियद्वापृथिव्यादिवि । युजानऽइ
द्रहरिर्महेमतः कृण्वऽकृण्वे भिरागहि ॥ रथिरासो हरयो येतः अस्त्रिधऽओजो वातस्य पिप्रति । ये भिर्निदस्युमनुषो
निघोषयो ये भिः स्वः परीयसे ॥ एतावतस्ते वसो विद्यामंशूरन्वयसः । यथा प्रावऽएतं शं कृत्व्ये घने यथा वशं दशव्रजे ॥
(२) प्रश्रुतमिति दशर्चस्य सूक्तस्य पुष्टिगुरिन्द्रः अयुजो बृहलो युजः सतो बृहस्यः ।

कक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २७ ॥

पस्यायौमादयसेसर्वा ॥ पृषधेमेध्यातुरिश्वनीद्रसुवानेऽअमंदाथाः । यथासोमं दशशिप्रेदशोण्येस्यूमरश्मावृजूनसि ॥
यऽउक्त्वाकेवलादुधेयःसोमं धृषितापिबत् । यस्मैविष्णस्त्रीणिपुदाविचक्रमऽउपमित्रस्यधर्मभिः ॥ यस्यत्वमिंद्रलोमे
शानुकृत् । अयामशुभोमघवापुरुवसुगौरश्वस्यप्रदतुनः ॥ २० ॥ यस्मैत्वं सोदानायमहसेसरायस्पोषमिन्वति ॥
वसुवोवसुपतिशतकतुस्तोमैरिंद्रहवामहे ॥ कृदाचनप्रयुच्छस्यभेनिपासिजन्मनी । तुरीयादित्यहवनतंऽइंद्रियमात्
स्यावमृतं दिवि ॥ यस्मैत्वं मघवाभिंद्रगिर्वणःशिक्षोशिक्षसिद्राशुपै । अस्माकंगिरऽउतसुष्टुतिवसोकण्ववच्छृणुधीहवै ॥
अस्ताविमन्मपृथ्वीब्रह्मोद्रायवोचत । पूर्वोर्कृतस्यबृहतीरनूपतस्तोतुर्मेधाऽअंसक्षत ॥ समिंद्रोरायोबृहतीरधुनुतसंक्षो
णीसमसृथी । संशुकासःशुचयःसंगवाशिरःसोमाऽइंद्रममंदिदुः ॥ २१ ॥ (५) उपमंत्वामघोनांज्येष्ठं चवृषभाणां ।
शतकतुंवाजयंतोहवामहे ॥ आनोविश्वेपारसंमध्वःसिंचत्वद्रयः । येषुरावतिसुन्विरजनेष्वानेष्वानोदिवोदिवे । तंत्वावयं हर्षं
श्वादेषांसिजुहिचावुचाकृधिविश्वेसन्वत्वावसु । शीष्टेषुचितेमादिरासोऽअंशवोयत्रासोमस्यतुपसि ॥ २२ ॥ इंद्रने
(५) उपमत्वेत्यष्टस्यसृक्समेध्यइंद्रःअयुजोबृहलयुजःसतोबृहल्यः ।

मंडलं ८

अनु. ६

॥ २७ ॥

कृक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २८ ॥

(७) शूरीदिंद्रस्यवीर्यं व्यव्यमभ्यायति । राधस्तेदस्यवेवृक ॥ शतंश्वेतासंऽवृक्षणोद्वितारो नरोचते । मुह्लादि
वंनतंस्तमुः ॥ शतंवेणुच्छतंशुनः शतं चर्माणि म्लानि । आदित्सासस्यचकिरशादूनस्यमहिश्रवः । सुदेवाः स्थका
ष्ण्णपाचनसंज्ञे ॥ २६ ॥ (८) प्रतिदेस्यवेवृकराधोऽअदुर्यह्यं । द्यौर्निप्रथिनाशवः । दशमर्ह्यपौतकृतः सह
ज्ञादस्यवेवृकः । नित्याद्वायोऽअमंहत ॥ शतंमेगर्द्भानां शतमूर्णावतीनां । शतंद्रासांऽअतिस्रजः ॥ तत्रोऽअपिप्रा
त्सुरोऽअरोचतद्विसूर्योऽअरोचत ॥ २९ ॥ (९) युवंदेवास्त्रयऽएकाद्रासः सत्याः सत्यस्यददशेपुरस्तात् । अस्माकंयज्ञस
नासत्याशर्चाभिरिंदतृतीयंसर्वनंपिवाथः ॥ युवांदेवाक्कतुनापुर्व्येणयुकारथेनतविपंयजत्रा । आगच्छतं
वंजुपाणापातंसोममभ्विनादीघमी ॥ पुनाय्यतर्दभ्विनाकृतंवावृपभोद्विवोरजसःप्रथिव्याः । सहस्रंशंसांऽउतयेगवि
ष्ट्रासर्वाऽइतोऽउपयातापिवध्वै ॥ अयंवांभागोनिहितोयजत्रेमागिरोनासत्योपयातं । पिवंतसोमंमुधुमंतमस्मेप्रद्रा
(७) शूरीदितिपंचस्यसूक्तस्त्वष्टशंद्रोगायत्रीलृतीयापंचम्यावतुष्टौ । (८) प्रतिदेस्यवेवृकस्यमेधोश्चिनौत्रिष्टुप् ।
सूयोगायत्र्यंत्यापंक्तिः । (९) युवंदेवेतिचतुर्कचस्यसूक्तस्यमेधोश्चिनौत्रिष्टुप् ।

मंडलं ८
अनु- ६

॥ २८ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ २९ ॥

नेषुधत्तं । प्रजापुष्टिर्भूतिमस्मासुधत्तदीर्घायुत्वायप्रतिरतंनऽआयुः ॥ ३१ ॥ इतिवालखिल्यानि ॥ (८१७१)
अनुऽआयाह्यभिर्होतारंत्वावृणीमहे । आत्वामनक्तुप्रयताहुविष्मतीयजिष्ठवहिरासदे ॥ अच्छाहित्वासहसःसूनो
ऽअंगिरःसुचश्चरंत्यध्वरे । ऊर्जोनपातंघृतकेशमीमहेम्रियज्ञेषुपूर्व्यं+ ॥ अग्नेकविर्वेधाऽअसिहोतापावकृयक्ष्यः । मं
घ्रितावसोगहिमदंस्वधीतिभिर्हितः+ ॥ अद्रोघमावहोशतोर्यविष्यदेवोऽअजस्रवीतये । त्वांविप्रासःसमिधानदीदिवऽआवि
वासंतिवेधसः ॥ ३२ ॥ शोचाशोचिष्ठदीद्विहिविशेमयोरस्वस्तोत्रेमहोऽअसि । देवानांशर्मन्मसंतुसुरयःशत्रुषाहः
स्वग्रयः ॥ यथाचिद्धृद्धमंतसमग्नेसंजूर्वसिक्षामि । एवादहमित्रमहोयोऽअसृग्दुर्मन्माकश्चवेनति ॥ मानोमतीयरि
पवेरक्षस्विनेमाघशंसायरीरधः । अश्वेधम्रिस्तरणिभिर्यविष्यशिवेभिःपाहियायुभिः ॥ पाहिनोऽअनुऽएकयापाह्यु
तद्धितीयया । पाहिगीभिस्तिस्त्रभिर्रूजोपतेपाहिचतसुर्भिवसो ॥ पाहिविष्वस्माद्रक्षसोऽअराव्णःप्रस्रवाज्ञेषुनोव
त्वामिद्धिनेदिष्ठदेवतातयऽआपिनक्षामहेद्वेधे+ ॥ ३३ ॥ आनोऽअग्नेवयोद्वेधंरथिंपावकृशंस्यं । रास्वाचनऽउपमा
तेपुरुषुहंसुनीतीस्वर्यशस्तरं ॥ येनवंसामपृतनासुशर्धंतस्तरंतोऽअर्यऽआदिशः । सत्वंनोवर्धप्रयसाशचीवसोजिन्वा
सप्तमेनुवाकेदशसूक्तानि (८१७१) अन्नआयाहीतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यप्रागाथोभर्गोमिःअयुजोद्वहलयोजःसतोद्वहल्यः ।

मंडलं ८

अनु. ७

॥ २९ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ ३० ॥

अश्वस्यपुरुकृद्गवामस्युत्सोदेवहिरण्यथः । नकिर्हिदानं परिमर्धिपुत्वेयद्यद्यामितदाभर ॥ त्वंहोहिचेरेवेविदाभगंवसु
त्तये । उद्वावृषस्वमघवन्नाविष्टयुऽउद्विद्राश्वमिष्टये ॥ अविप्रोवायदविधिद्विप्रोवेद्वेवचः । सप्रममंदत्वायाशतक्रतोप्राचामन्योऽअहसन ॥
उग्रवाहुम्बक्षकृत्वापुरंदुरोयदिमेशृणवृद्धवै । वसयवोवसुपतिंशतक्रतुस्तोमैरिंद्रहवामहे ॥ ३७ ॥ नपापासोमनामहे
नारायासोनजल्हवः । यद्विद्विंशद्रूपं सचासुतेसखायंकृणवामहे ॥ उग्रयुज्जमुपुतेनासुसासहिमणकातिमदाभ्यं ।
वैदाभमंचित्सनितारथीतमोवाजिन्यमिदूनशत ॥ त्वंहिराधस्पतेराधसोमहःक्षयस्यासिंविधतः । तंत्वावयंमघवन्निद्रगिर्वणःसुतावंतोह
कृतिभिर्विद्विपोविमृधोजहि ॥ इंद्रःस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरेण्यः । सनोरक्षिपच्चरुंसमभ्युसंपृश्वात्पातुनःपूरः+ ॥ ३८ ॥ त्वनःपृश्वा
वामहे ॥ इंद्रःस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरेण्यः । सनोरक्षिपच्चरुंसमभ्युसंपृश्वात्पातुनःपूरः+ ॥ ३८ ॥ त्वनःपृश्वा
वाह्वर्षणाशतक्रतो नियावज्रमिमिक्षतुः ॥ ३९ ॥ (८।७।३) प्रोऽअस्माऽउपस्तुतिंभरंतायज्जुजोपति । उक्थैरिंद्र
(८।७।३) प्रोअस्माइतिद्वादशर्चस्वसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रःपक्तिःसप्तम्याद्यास्त्रिसोहृहयः ।

मंडलं ८

अनु. ७

॥ ३० ।

स्यामाहि नुवयौवर्धतिसोमिनोभद्राऽइंद्रस्यरातयः ॥ अयजोऽअसंमोचभिरैकःकृटीरयास्यः । पर्वीरतिप्रवावृधेचिथ्वा
 ॥ अहितेनचिद्वर्धताजीरदानुःसिपासति । प्रयाच्यमिंद्रतत्तत्रवीर्याणिकरिय्यतोभद्रा० ॥
 जातान्योजसाभद्रा० ॥ अहितेनचिद्वर्धताजीरदानुःसिपासति । प्रयाच्यमिंद्रतत्तत्रवीर्याणिकरिय्यतोभद्रा० ॥
 आयाहिःकृणवामतुऽइंद्रब्रह्माणिवर्धना । येभिःशविषचाकनोभद्रमिहश्रवस्यतेभद्रा० ॥ धूपताश्चिद्रुपन्मनःकृणोषी
 अयच्यं । तीव्रैःसोमैःसपर्यतो नमोभिःप्रतिभूयतोभद्रा० ॥ अयच्युऽकवीर्यमोवृत्तोऽईवमानुपः । लुप्रीदक्षस्यसोमि
 नःसखायंकृणुतेयुजंभद्रा० ॥ ४० ॥ विश्वेत्तऽइंद्रवीर्यं देवाऽअनुकुरुं ददुः । सुवोविश्वस्यगोपतिःपुरुष्टुतभद्रा० ॥ विदे
 गणेतद्विद्रतेशर्वऽउपमंदेवतातये । यद्धंसिऽत्रमोजसाशचीपतेभद्रा० ॥ समनेववपुज्यतःकृणवन्मानुपायुगा । विदे
 तद्विद्रथेतं नमथश्रुतोभद्रा० ॥ उज्जातामिंद्रतेगवऽउत्वाशुतवक्रुते । भूरिगोभूरिवावृधुर्मघवन्तवशर्मणिभद्रा० ॥
 अहंत्वंचवृत्रहन्त्संयुज्यावसनिभ्यऽथा । अरातीवाचिदद्रियोऽनौशूरमंसतेभद्रा० ॥ सत्यमिद्धाऽउतंवयमिंद्रस्तवा
 मनावृतं । महोऽअसुन्वतोवधोभूरिज्योतीपिसुन्वतोभद्रा० ॥ ४१ ॥ (८।७।४) सपुव्योमहानोवेनःकनुभिरान
 जे । यस्यद्धारामनुष्पितादेवेपुधियऽआनुजे ॥ द्विोमानंनोत्संद्रन्त्सोमपृष्ठासोऽअद्रयः । उक्थान्नहं चशंस्यां ॥
 सविद्धोऽअंगिरोभ्यऽइंद्रोगाऽअवृणोदप । सुपेतदस्यपांसं ॥ समुबथाकविबृधऽइंद्रोवाकस्यवृक्षणः । श्रियोऽअर्क
 सवृद्धोऽअंगिरोभ्यऽइंद्रोगाऽअवृणोदप । सुपेतदस्यपांसं ॥ समुबथाकविबृधऽइंद्रोवाकस्यवृक्षणः । श्रियोऽअर्क

(८।७।४) सपुव्योमहानोवेनःकनुभिरान
 उक्थान्नहं चशंस्यां । समुबथाकविबृधऽइंद्रोवाकस्यवृक्षणः । श्रियोऽअर्क

कक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ ३१ ॥

स्यहोमन्यसत्रांगत्ववसे ॥ आदुवृतेऽनुकृतुंस्वाह्वारंस्यज्यवः । श्वात्रमर्काऽअनपूर्तेद्रगोत्रस्यद्रावने ॥ इद्रेवि
श्वानिवीर्याकृतानिकर्त्वा निच । यमर्काऽअध्वरंविदुः+ ॥ ४२ ॥ यत्पांचजन्ययाविशेद्रेघोषाऽअसृक्षत । अस्तृणाद्भु
हर्णाविपोऽुर्गोमानस्यसक्षयः ॥ इयमुतेऽअनुष्टुतिश्चक्रुषेतानिपौत्सा । प्रावश्चक्रस्यवर्तनि+ ॥ अस्यवृष्णोव्योर्दनऽप्र
रुक्रमिष्टजीवसे । यवंनपृथ्वऽआदे ॥ तदधानाऽअवस्यवोयुष्माभिर्दक्षपितरः । स्वामरुत्वतोवृधे+ ॥ वळुत्विया
युधासुऽकक्रभिःशूरनोनुमः । जेषामेद्रुत्वययुजा+ ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहलेभरद्भृतौसजोषाः । यःशंसते
स्त्वतेधार्यपञ्चऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्मोऽअवंतुदेवाः+ ॥ ४३ ॥ (८।७।५) उत्वामंदंतुस्तोमाःकृणुष्वराधोऽअद्रिवः ।
अवन्नह्यद्विषोऽजहि ॥ पदापूर्णाऽरंराधसोनिर्वाधस्वमहोऽअसि । नहित्वाकश्चनप्राति ॥ त्वमीशिपेसुतानामिद्रुत्वमसु
तानां । त्वंराजाजानां ॥ एहिमेहिक्षयोदिव्याऽुघोपंचर्पणीनां । ओभेषुणासिरोदसी ॥ त्वंचित्पर्वतंगिरिशतवंतस
हृक्षिणं । वित्तोवृभ्योरुरोजिथ ॥ व्यमुत्वादिवासुतेवयंनकंहवामहे । अस्माकं काममायुण ॥ ४४ ॥ कं१स्यवृषभो
बुवालुवित्रीवोऽअनानतः । ब्रह्माकस्तंसंपर्यति ॥ कस्यस्वित्सर्वनृषांजुष्वाऽअवगच्छति । इंद्रकऽअस्विदाचके ॥
कंतेद्वानाऽअसक्षतुवृत्रहृन्कंसुवीर्या । उक्थेकऽअस्विदंतमः ॥ अयंतेमानुषेजनेसोमःपुरुषुसूयते । तस्येहिप्रद्रवापि
(८।७।५) उत्वामंदंत्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यऋणवःप्रगाथइद्रोगायत्री ।

मंडलं ८

अनु. ७

॥ ३१ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ४

॥ ३२ ॥

युत्यपावृत्तिर्मिद्वोगव्यस्यवृत्रहा⁺ ॥ निखातंचिद्यःपुरुसंभृतं वसूदिद्वपतिडाशुपे । वृज्जीसुशिप्रोहर्षश्वऽइत्करदिद्वःक
त्वायथावशत् ॥ यद्वावंथपुरुष्टुतपुराचिच्छरनणां । वयंतत्तंऽइद्वसंभरामसियुशमुक्थतुरं वचः ॥ ४८ ॥ सचासोमे
षुपुरुहूतवज्रिवोमदायद्युक्षसोमपाः । त्वमिद्विब्रह्मकृतेकाम्यं वसुदेष्टः सुन्वतेभुवः ॥ वयमेनमिदाह्योपीपेमेहवज्रिणं ।
तस्माऽरऽअद्यसंमनासुतंभरानंभूपतश्रुते⁺ ॥ कदुन्व^१स्याकृतमिद्रंस्यास्तिपौस्यं । केनोनुकंश्रोमतेननुशुवेजनुपःपरिवृत्रहा⁺
आगर्हीद्वप्रचित्रयाधिया⁺ ॥ कदुन्व^१स्याकृतमिद्रंस्यास्तिपौस्यं । केनोनुकंश्रोमतेननुशुवेजनुपःपरिवृत्रहा⁺
कदुमहीरधृष्टाऽअस्यतविषीः कदुवृत्रघ्नोऽअस्तृतं । इंद्रोविश्वान्वेकनादाऽअहृशऽरुतकत्वापर्णाऽरुभि⁺ ॥
वयंघतेऽअपव्यैद्वब्रह्माणिवृत्रहन् । पुरुतमासःपुरुहूतवज्रिवोभतितनप्रभरामसि ॥ पूर्वाश्चिद्वित्वेतुविकुर्मिन्नाशसोह
वंतऽइंद्रोतयः । तिरश्चिदुयःसवनावसोगहिराविष्ठश्रुधिमेहवं ॥ वयंघतेत्वेऽइद्विद्वविप्राऽअपिष्मसि । नहित्वद्व
न्यःपुरुहूतकश्चनमघवृत्रास्तिमर्दिता⁺ ॥ त्वनोऽअस्याऽअमतेरुतक्षुधोइभिशस्तेरवस्पृधि । त्वनंऽकृतीतवचित्रयाधि
याशिक्षाशचिष्ठगतुवित्⁺ ॥ सोमऽइद्वःसुतोऽअस्तुकलयोमान्विभीतन । अपेद्रेपध्वस्मार्यतिस्वयधैषोऽअपायति
॥ ५० ॥ (८।७।८) त्याशुक्षत्रियोऽअर्वऽआदित्यान्याचिपामहे । सुमळीकाऽअभिष्टये ॥ मित्रोनोऽअत्यंहृतिवर्क

(८।७।८)त्याशुक्षत्रयोऽअर्वऽआदित्यान्याचिपामहे । सुमळीकाऽअभिष्टये ॥ मित्रोनोऽअत्यंहृतिवर्क
(मित्रावरुणिर्मान्योवहवोवामत्स्याजालनद्धावरप.)

मंडलं ८
अनु. ७

॥ ३२ ॥

णःपर्वद्वयमा । आदित्यामोयश्रायिदुः † ॥ तेषां हि निमग्नमर्थशून्यमस्ति द्वाश्रये । आदित्यात्मोसंस्कृतं ॥ महिषो
 णःपर्वद्वयमा । अत्रास्यावृणीमहे ॥ जीनात्रोऽभिधेत्तनादित्यायःपूरत्तयोत् । रुद्रस्यलवनश्रुतः
 महतामवोयैरुणमित्रायैमन् । अत्रास्यावृणीमहे ॥ जीनात्रोऽभिधेत्तनादित्यायःपूरत्तयोत् । रुद्रस्यलवनश्रुतः
 ॥ ५१ ॥ यद्वःश्रातार्यसुन्वतेवस्थमस्त्रियच्छदिः । तेनानोऽधिबोचन ॥ जस्तिदेवाऽङ्गोऽनेनोर्ध्वेस्त्रिलमनागमः ।
 आदित्याऽअच्छुतैतसः ॥ मानुःमेतुःसिगदुयंमदृणकुनसारि । इन्द्रोऽग्निश्रुनोवृषी† ॥ मानोमनारिपणावृजिना
 नमविष्यवः । देवाऽअभिप्रमृक्षत ॥ इतत्यामदितेमग्रुष्टेव्युपवृते । समुत्कीर्त्तमभिष्टये ॥ ५२ ॥ पाँद्वीनेगभीर
 ऽऑऽउग्रपुत्रेजिघांसतः । माकिलोकर्यनोरिपत् ॥ अनेनेनऽउरुत्रऽउरुऽविप्रसर्तये । ऋधिलोकार्यजीवने ॥
 येमर्धानःक्षितीनामद्वयामुःस्वर्यशसः । नृनारथतेऽअद्रुतः ॥ तेनऽआत्कोरुत्तनामादित्यामोसुमोचन । सेनवक्र
 मिवाहिते ॥ अपोषुणऽदुयंशरुरादित्याऽअपदुर्मतिः । अस्मदंत्वजगृणी ॥ ५३ ॥ द्यश्रुत्त्रिवःसुदानवऽआदित्याऽ
 कृतिभिर्वयं । पुरानुनंनुमुज्महे ॥ अथतं ह्यिचेतसःप्रतिवर्तं चिदेनसः । देवाःकृणुथजीवसे ॥ तत्सुनो नव्यंसन्यमऽ
 आदित्यायनुमौचति । वंघाद्वृद्धमिवाहिते ॥ नासाकमलितत्तऽआदित्यामोऽअतिरुद्रे । श्यमसाभ्यंसृळत ॥
 मानो ह्यिति विवस्वत्तऽआदित्याःकृत्रिमाशरुः । पुरानुजुर्मोवधीत् ॥ निपुद्वेऽनेनोऽअतिमादित्यामो विमहित । विव्र
 त्विवृहत्तारपः ॥ ५४ ॥ ॥ इति षष्ठाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३३ ॥

चतुश्चत्वारिंशत्प्राथ्यायेवर्गाः ५४ सूक्तानि ११ ऋचः १८८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. २० पृथुश्रवसे. ३ वायव.
पृथुश्रवसे. आदित्येभ्य. १३ आदित्योषोभ्य. ५ सोमाये. १५ अग्नये. २० इंद्राये. ४१ देवेभ्य. इंद्राये. ३९ आदित्येभ्य. ९ अदित्या. ३
आत्वैकोनाप्रियसेधआदावनुष्टुप्स्वस्वरास्तु चाश्चत्वारोत्याः षळृक्षाम्भेधयोदानस्तुतिः प्रमद्व्यूनानुष्टुभं द्विबृहत्वंतं
द्वितीयोष्णिक् चतुर्थ्याद्यास्ति सौगायत्र्यः षोळइयेकादइयौपत्कीअपाद्वैश्वदेवोर्ध्वर्चस्त्रयोवारुणायोराराजापंचोना
पुरुहन्मावाहंतं त्रिप्रगाथाद्युष्णिगनुष्टुपुरषष्णिगंतं त्वनः सुदीतिपुरुमीढ्वैतयोर्वान्यतरआग्नेयंतु त्रिप्रगाथांतं ह
विद्व्यूनाहयतः प्रागाथौहविषांस्तुतिर्वोदीराथांगोपवनआत्रेयः ससवभ्रिर्वाश्विनं विशोविशोवः पंचोनाग्नेयत्वनुष्टु
म्सुखास्तु चाश्चत्वारोत्यास्ति सौनानुष्टुभं आर्क्षस्य श्रुतवर्णोदानस्तुतिर्युक्त्वाहिपोळशविरूपइमनुद्वादशकुरुसुतिः का
ण्वोज्ञानएकादशप्रगाथांतपुरोळाशंदशवृहत्वंतमयंकुलुर्नवकृत्तुर्भार्गवः सौम्यमंत्यानुष्टुभं ह्यन्यंदशैकघ्नौध
सौगायत्रेत्यादैवी त्रिष्टुवातूनवकुसीदीकाण्वः ॥ ५ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (८१७१९) आत्वारंध्यथोतये सुन्नायवतयामसि ॥ तु विकुर्मिं मृतीं पृहुमिं द्रुशविष्टसत्पते ॥ तु

(८१७१९) आत्वेत्येकोनविंशत्यृचस्य सूक्त्यांगिरसः प्रियसेधं इंद्रश्चतुर्दश्यादिपणासृक्षाद्यमेधौगायत्रीआद्याचतुर्थीसप्तमीदशस्योऽनुष्टुभः ।

॥ ३३ ॥

॥ ३३ ॥

॥ ३३ ॥

॥ ३३ ॥

मंडलं ८
अनु. ७

विद्युत्समुर्विक्रतोऽनीशो विध्वंयामते । आप्राथम्यमिति नाना ॥ यस्मिन्मन्त्रिनामः परिम्रागंतमीयन्तुः । रत्नाञ्जलि
 रण्यथ ॥ विद्युत्तरस्यनुसन्निमनो न तस्य ग्रान । एवं धारणानामनीः सुग्यानाम् ॥ अभिष्टं मुदा प्रुं ध्वंसीं धिपुं यं न
 रः । नानाहवैतऽकुतये ॥ १ ॥ परोमानुमूर्त्तीपमामिंद्रं मृग्रमृगपथं । उंजानं चिद्रुं श्रुतां ॥ तं नुमिद्रापथे मः ॥ २ ॥ उं
 दासिपीतये । य. पृव्यामनुं प्रुतिमीशं कृष्टीनानु. ॥ नयस्मिन्नेशमानमन्यमानं नुमर्त्यः । नहिः शवास्मिन्नशत्रु ॥
 ल्योतासुस्त्वायुजाप्सुसुंयै महजने । जयमपलुंये त्रिवः ॥ तं न्योयुं शोभिर्मीमं नं गीभिर्मेवेणन्तम । उंष्टयथान्चिदाविश्र
 वाजेपुरुमाथ्यं ॥ २ ॥ यस्य ते स्थादुसुखं च्याद्वीप्रणीतिगद्विः । युजोतिं नुमायः ॥ युग्मन्नुं श्रुतनेऽनुं शयान
 स्क्रुधि । इरुणोयंधिजीवमे ॥ इरुं नुं न्यऽनुं रंगवऽनुं रथायं यो । युवोनिमनामो ॥ उपमापद्रुं दानुः नोमं न्य
 व्यी । तिष्ठेति स्वादुरातयः ॥ सुभ्रानिद्रोतऽआदं दुरीऽहृन्नेसामुनाथि । आशुं भस्वरोतिना ॥ ३ ॥ सुर्थोऽआ
 तिथिगेस्वमीशं राक्षं । आशुमेधेसुपशमः ॥ पळयोऽआतिथिगऽऽष्टोत्तं वधूतः । मनापतत्तंमनं ॥ गुरुं चेतु
 पव्वयंतं कुं जेनरुपी । सुभीशुः कगावती ॥ नयुमेवाजं धवोनि नित्युधनमर्त्यः । जुं प्रमर्दिशयत् ॥ ४ ॥
 (८१७१०) प्रथयस्त्रिष्टुभमियं मुं ददीरायं दं च । धियावां मे यमत्तं युं प्रुंध्यां धिनामति ॥ नुदं नुऽओदं तीनां नुदं यो

(८१७१०)

...
 ...
 ...

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३४ ॥

युवतीनां । पतिवोऽअङ्घानां धेनुनामिषुथसि ॥ ताऽअस्यसुददोहसः सोमं श्रीणांतिपृथयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रि
व्वारोचनेदिवः ॥ अभिप्रगोपतिगिरैर्द्रमर्चयथाविदे । सुवृंसलयस्यसपतिं ॥ आहरयः ससृञ्जिरेरुषीरधिवाहिषे । य
त्राभिसंनवामेहे ॥ ५ ॥ इंद्रायगावऽआशिरेदुदुहेवञ्जिणेमधु । यत्सीमुपहरेविदत् ॥ उद्यद्भ्रमस्यविष्टपंगूहमिद्र
अगन्वहि । मध्वः पीत्वासचेवह्विः सससख्युः पदे ॥ अर्चतप्रार्चतप्रियमेधासोऽअर्चत । अर्चतुपुत्रकाऽउतपुरं
धृष्वर्चत ॥ अर्चस्वरातिगर्गोरोधापरिसनिष्वणत् । पिगापरिचनिष्कदुदिद्रायब्रह्मोद्यतं ॥ आयत्पतत्येन्यः सुदु
घाऽअनपरफुरः । अपस्फुरंगृभायतसोममिन्द्रायपातवे ॥ ६ ॥ अपादिद्रोऽअपादमिर्विभ्वेदेवाऽअमत्सत । वरुणऽ
इदिहक्षयत्तमापोऽअभ्यनूतवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ सुदेवोऽअसिवरणयस्यतेसससिंधवः । अनुक्षरं तिकाकुदसुम्यसु
पिरामिव ॥ योव्यतोऽरफाणयत्सुयुक्तोऽउपद्राशुषे । तक्रोनेतातदिद्रपुरुपुमायोऽअमुच्यत ॥ अतीदुशक्रऽओहत
ऽइंद्रोविश्वाऽअतिद्विपः । भिनत्कनीनऽओदुनंपच्यमानंपुरोगिरा ॥ अर्भकोनकुमारकोधितिष्ठन्नवंरथं । सपक्षन्म
हिंपमगंपित्रेमात्रेविभुक्तुं ॥ आतूषुशिप्रदंपतेरथंतिष्ठहिरण्यं । अर्धद्युक्षंसचेवहिसहस्रपादमरुपंस्वस्तिगामनेह
सं ॥ तर्धेमिथ्यानमस्विनुऽउपस्वराजमासते । अर्धचिदस्यसुधिंतयदेतवऽआवृत्यंतिदावने ॥ अनुप्रलस्यौकसः प्रि
णिक्चतुर्थ्याद्यास्तिसोगायत्र्यः एकादशीपोळइयौपक्तीअलेद्वेद्वह्यौ ।

मंडलं ८

अनु. ७

॥ ३४ ॥

कवसं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३५ ॥

स्मयुः+ ॥ सखायः क्रतुमिच्छतकथाराधामशरस्य । उपस्तुतिभोजः सुरियोऽअह्यः ॥ श्रीभिः समहऽऽरुपिभिर्वि
ष्मिः सविष्यसे । यदित्थमेकमेकमिच्छरवत्सान्परददः ॥ कर्णगृह्यामघवाशौरदेव्योवृत्संनस्त्रिभ्यऽआनयत् । अजां
सरिर्नधातवे ॥ १० ॥ (८।८।२) त्वनोऽअग्नेमहोभिः पाहिविभ्वस्याऽअरतिः । उत्तद्विपोमर्त्यस्य ॥ नहिमन्युः
पारुष्येऽईशोहिवः प्रियजात । त्वमिदं सिक्षपावाच ॥ यंत्रायसेद्वाश्वंसं ॥ यत्वाविप्रमेधसातावमेहिनोपिधनाय । सतवोतीगोषुगंता
नतमश्रेऽअरातयोमर्तयुवतरायः । यंत्रायसेद्वाश्वंसं ॥ प्रणोनयवस्योऽअच्छ ॥ उरुष्याणोमापरादाऽअघायतेजातवेदः । दुरा
॥ ११ ॥ त्वंयिपुरुवीरुममेदाद्यपेमतीय । त्वमीशिपेवसूनां ॥ सनोवस्वऽउपमास्यूजोनपान्माहिनस्य ।
ध्येईमतीय ॥ अग्नेमार्कितेदेवस्यरातिसदेवोयुयोत । त्वमीशिपेवसूनां ॥ सनोवस्वऽउपमास्यूजोनपान्माहिनस्य ।
सखैवसोजरितृभ्यः ॥ अच्छानः शीरशोचिंपंगिरोयं तुदशतम् । अच्छायाज्ञासोनमसापुरुवसुंपुरुप्रशस्तमृतये ॥ १२ ॥
अग्निंसुंसहसोजातवेदसंदानायवार्थीणां । द्वितायोयूदुमृतोमर्त्येवाहोतामंद्रतमोविशि+ ॥ अग्निवोदेवयुज्यया
शिमयत्यध्वरे । अग्निधीपुप्रथममुग्निमर्त्यमिक्षेत्रायुसाधसे ॥ अग्निरिपांसख्येददातुनुऽईशेयोवार्थीणां । अग्निंलोके
(८।८।२) त्वनोअग्रइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यसुदीतिपुरुमीह्यावमिर्गायत्री दशमीद्वादशीचतुर्दशयोबृहत्याः एकादशीत्रयोदशीपंचद-
शयःसतोबृहत्याः । (अत्रसुदीतिपुरुमीह्योरन्यतरोवाक्यफिः) ।

मंडलं ८

अनु. ८

॥ ३५ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३६ ॥

सोमस्यमित्रावरुणोदितसूरऽआददे । तदातुरस्यभेषजं+ ॥ उतोन्वस्यत्युदंहर्युतस्यनिधान्थं । परिधांजिह्वयातन
त् ॥ १७ ॥ (८१८१४) उदीराथामृतायतेयंजाथामश्विनारथं । अतिपञ्चतुवामवः ॥ निमिपश्चिज्जवीयसारथेना
यात्तमश्विना । अंति० ॥ उपस्तृणीतमत्रयेहिमेनघर्मश्विना । अंति० ॥ कुहस्थःकुहजमथःकुहस्थेनेवपेतथुः ।
अवंतमत्रयेगृहंकृणतयुवमश्विना । अंति० ॥ १८ ॥ अश्विनयामहृतमानोदिष्याम्याप्यं । अंति० ॥ प्रसप्तवधिराशसाधारा
मन्नेरशायत । अंति० ॥ इहागतंवृषण्वसूश्रुणुतंमड्डमहवं । अंति० ॥ १९ ॥ योवारजांस्यश्विनारथोवियातिरोदसी । अंति० ॥
त । अंति० ॥ समानंवासजात्यसमानोबंधुरश्विना । अंति० ॥ २० ॥ (८१८१५) विशोविशोवोऽअतिधिवाजुयंतःपुरुमिचं । अंति० ॥ अरुणप्युरुपाऽ
आनोगव्येभिरश्वैःसहस्रैरुपगच्छंतं । अंति० ॥ मानोगव्येभिरश्वैःसहस्रैभिरतिरुयंतं । अंति० ॥ अरुणप्युरुपाऽ
अभूदकृच्योतिर्कृतावरी । अंति० ॥ २० ॥ (८१८१५) विशोविशोवोऽअतिधिवाजुयंतःपुरुमिचं । अंति० ॥ अरुणप्युरुपाऽ
धितोविशा । अंति० ॥ २० ॥ (८१८१५) विशोविशोवोऽअतिधिवाजुयंतःपुरुमिचं । अंति० ॥ अरुणप्युरुपाऽ
(८१८१४) उदीराथामिल्यष्टादशर्चससूक्त्यात्रेयोगोपवनोश्विनौगायत्री । आधाचतुर्थीसप्तमीदशम्यस्रयोदश्यादिति सत्रानुष्ठुभः ।
दशर्चससूक्त्यात्रेयोगोपवनोभिरस्यतिस्त्रिणाश्रुतर्वागायत्री । (सप्तवधिराशसाधारा) (८१८१५) विशोविशोवोऽअतिधिवाजुयंतःपुरुमिचं ।

मंडलं ८

अनु. ८

॥ ३६ ।

स्युमन्मभिः ॥ यंजनांसोऽहो विष्मन्तो मित्त्रं न स परिभ्रुतिं । प्रगंसति प्रगस्तिभिः ॥ पन्थमं ज्ञातवैदमं योऽनुयत्ता ल्युयता ।
 ह्युव्यान्चैर्यद्विदि ॥ आगन्मवृत्रहंतं मंच्येष्ठमग्निमानत्रं । यस्यश्रुतातीव्रहृद्वा दोऽअर्नीकऽपधते ॥ अमृतं ज्ञातवैदमं
 तिरस्तमांसिदशंतं । घृताहंवनमीड्यं ॥ २१ ॥ सुनाधोयंजनाऽग्नेऽमुं शिलुञ्चिरीळते । जुगानामोयुतनुचः ॥
 इयंतेनव्यसीमतिरग्नेऽअधोय्यमदा । मंड्रमुजालुसुकुतोऽमृदस्मात्तिरे ॥ मातेऽअग्नेऽतं माचर्निष्ठाभवतु प्रिया ।
 तयोवर्धस्वसुष्टुतः ॥ साद्युः स्रुञ्चिनीवृहदुपोपश्रवमिश्रवः । दधीतवृत्रवृथं ॥ अग्रमिहारेथुप्रालेगसिंद्रं न सत्पतिं ।
 यस्यश्रवांसितूथपन्यं च कृष्टयः ॥ २२ ॥ यंत्वागोपवंतो गिराचनिष्ठग्नेऽअंगिरः । सपावकश्रुथीळं ॥ यंत्वा
 जनांसिऽईळते सत्राधोवाजसातेये । सवोधिबृत्रवृथं ॥ अहंहुवानऽआधंश्रुतवर्षणिमदृच्युतिं । अर्धासीवस्तुक्काविनाम
 क्षात्रीपीचतूर्णां ॥ माचत्वारऽआश्रवः शधिष्ठस्यद्रविलवः । सुरयोसोऽअभिप्रयोगश्च न योनतुथ्यं ॥ मूल्यमित्त्वाम
 हेनद्विपुरुण्यवदेदिशं । नेमोपोऽअश्वदातरः शधिष्ठादलितमर्त्यः ॥ २३ ॥ (८१८६) बृक्ष्याहिदेनुहृतमोऽअथ्योऽ
 अग्नेरथीरिव । निहोतोऽपर्व्यः संदः ॥ इतनोदेवदेवोऽअच्छावोचोविदुष्टरः । श्रद्धिश्वाचार्याकृधि ॥ त्वंहुयद्यविष्णु
 सहसः सूनवाहुत । ऋतावायुनियोधुवः ॥ अयमग्निः संहृच्छिणोवाजस्यज्ञतिस्रपतिः । मूर्धाऋत्रीरयीणां ॥ तंनेमि

(८१८६) युद्धाहीतिपोळशर्चस्यसूकस्यागिरसोवहपोमिर्गायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३७ ॥

मभवोयुथानमस्वसहृतिभिः । नेदीयोयुश्मंगिरः ॥ २४ ॥ तस्मैन्नमभिद्यवेवाचारिपुनित्या । वृष्णेचोदस्वसु
दुतिं+ ॥ कमुष्विदस्यसेनयाशेरपाकचक्षसः । पृणिगोडुस्तरामहे ॥ मानोदिवानांविशःप्रस्त्रातीरिवोत्थाः । कुशंनहा
सुरह्याः ॥ मानःसमस्यदूढ्यःपरिद्वेषसोऽअंहृतिः । कुमिननावमावधीत् ॥ नमस्तेऽअमुऽओजसिगणांतिदेवकृष्ट
रावग्भारभृद्यथा । संगर्गसंरचिंजय ॥ अन्यमस्माद्भियाऽइयमन्नेसिर्षकुदुच्छुर्ना । उरुकृदुरुणस्कृधि ॥ मानोऽअस्मिन्महाघनेप
षन्नमस्विनःशमीमदुर्मखस्यवा । तंधेदुशिर्षुधावति ॥ परस्याऽअधिसंवतोर्वरोऽअभ्यातर । यत्राहमसिताऽअव ॥
विज्ञाहितेपुरावयमन्नैपितुर्थथावसः । अधतिसुन्नमीमहे ॥ २६ ॥ (८१८७) इमंनुमायिनंहुवऽइंद्रमीशानमोज
सा । मरुत्वतंनडुंजसे ॥ अयमिंद्रोमरुत्सखाविवृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेणशतपर्षणा ॥ वावृधानोमरुत्सखेद्रोविवृ
त्रमैरयत् । सजन्त्समदिर्याऽअपः+ ॥ अयंहृयेनवाऽइदंस्वर्मरुत्वताजितं । इंद्रेणसोमपीतये ॥ मरुत्वतमृजीपिण
मोजस्वतंविरोग्निं । इंद्रंगीभिंहवामहे ॥ इंद्रंमृत्वेनमन्मनामरुत्वतंहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ २७ ॥ मरुत्वो
ऽइंद्रमीदुःपिवासोमंशतक्रतो । अस्मिन्यज्ञेपुरुष्टुत ॥ तुभ्येदिंद्रमरुत्वतेसुताःसोमासोऽअद्रिवः । हृदाहयंतऽडुक्वि
(८१८७) इमंन्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुरुसुतिरिंद्रोगायत्री ।

मंडलं ८
अनु. ८

॥ ३७ ॥

नः ॥ विवोदं द्रमरुत्संखासुतंसोमं दिविष्टिगु । वज्रं गिगानुऽओजसा ॥ इत्तिष्ठो जंसा म॒ह्यीत्वीत्त्रिऽअवेपथः ।
 सोमं मि॒द्र॒च॒मु॒स॒तं ॥ अनु॒त्वारो॒दे॒सीऽउ॒भे॒क्ष॒मा॒ण॒म॒कृ॒पे॒तां । इ॒न्द्र॒य॒द॒स्यु॒हा॒भ॒वः ॥ वा॒च॒म॒ष्टा॒प॒त्री॒म॒हं॒न॒व॒त्र॒कि॒मृ॒त॒
 स्पृशौ । इ॒न्द्रा॒त्प॒रि॒त॒न्व॒मे ॥ २२ ॥ (८१८) ज॒ज्ञानो॒नु॒ग॒त॒कृ॒तु॒र्वि॒ष्टु॒च्छि॒द॒ति॒मा॒तरं । कऽउ॒ग्राः॒के॒ह॒शृ॒ण्वि॒रे ॥
 आ॒दी॒श॒व॒स्य॒व॒वी॒दौ॒र्ण॒वा॒भ॒र्म॒ही॒शु॒व॒म् । ते॒पु॒त्र॒सं॒तु॒नि॒ष्टुरः ॥ म॒मि॒त्तान्व॒द्ब॒हा॒खि॒द॒त्सेऽअ॒रोंऽइ॒व॒से॒दया । प्र॒वृ॒द्धो॒ढ॒स्यु॒
 हा॒भ॒वत् ॥ ए॒क॒या॒प्र॒ति॒धा॒पि॒व॒त्सा॒कं॒स॒रा॒सि॒त्रि॒गा॒तं । इ॒न्द्रः॒सो॒म॒स्य॒का॒ण॒कां ॥ अ॒भि॒र्गि॒र्ध॒व॒म॒वृ॒ण॒द॒वृ॒ध्ने॒पू॒जः॒स्या ।
 इ॒न्द्रो॒ब्र॒ह्म॒भ्यु॒ऽइ॒ष्टु॒ । य॒मि॒द्र॒च॒कृ॒पे॒यु॒लै ॥ ते॒न॒स्लो॒तु॒भ्यु॒ऽआ॒भ॒र॒वृ॒भ्यो॒ना॒रि॒भ्योऽअ॒र्च॒वे । स॒द्यो॒जा॒तऽक॒मु॒ष्ठि॒र ॥ ए॒ता
 ह॒स्र॒र्ण॑ऽए॒कु॒ऽइ॒त् । य॒मि॒द्र॒च॒कृ॒पे॒यु॒लै ॥ वि॒श्वे॒त्ता॒वि॒ण॒रा॒भ॒रु॒रु॒क॒म॒र॒त्त्वो॒पि॒तः । अ॒तं॒म॒ह्यि॒या॒न्क्षी॒र
 च्यो॒लानि॑ते॒कृ॒ता॒य॒पि॒ष्ठा॒नि॒परी॑णसा । हृ॒दा॒वी॒डु॒धार॒यः ॥ वि॒श्वे॒त्ता॒वि॒ण॒रा॒भ॒रु॒रु॒क॒म॒र॒त्त्वो॒पि॒तः । उ॒भा॒ते॒वा॒ह॒र॒ण्य॒या॒सु॒सं॒स्कृ॒तऽक॒दू॒पे॒चिं
 पा॒क॒मो॒द॒नं॒व॒रा॒ह॒मि॒द्रं॑ऽए॒मु॒पं ॥ तु॒वि॒श्वे॒ते॒सु॒क॒तं॒स॒म॒यं॒ध॒नुः॒सा॒धु॒र्बु॒दो॒हि॒र॒ण्य॒यः । उ॒भा॒ते॒वा॒ह॒र॒ण्य॒या॒सु॒सं॒स्कृ॒तऽक॒दू॒पे॒चिं
 दृ॒दु॒वृ॒धां ॥ २० ॥ (८१९) पुरो॒ळा॒शो॒नोऽअ॒र्ध॒सु॒द्रं॒द्र॒सु॒ह॒स॒मा॒भ॒र । अ॒ता॒च॒रु॒गो॒नां ॥ आ॒नो॒भ॒र॒व्यं॒ज॒नं॒गा॒म॒श्व
 दृ॒दु॒वृ॒धां ॥ २० ॥ (८१९) पुरो॒ळा॒श॒मि॒ति॒द॒ग॒र्च

(८१८) जज्ञानइत्ये कादशचसूक्तस्य काण्वः पुरुमुतिरिद्रेगायत्रीअसेद्वेदहतीसतोदृथौ । (८१९) पुरोळाशमितिदगर्च
 ससूक्तस्य काण्वः कुरुमुतिरिद्रेगायत्र्यंत्वावृहती ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ५

॥ ३८ ॥

मुभ्यंजनं । सचामनाहिरण्यया ॥ उतनःकर्णशोभनापूरुणिघृष्णवाभर । त्वंहिशृण्विवेषो ॥ नकीवृधीकऽईद्रते
नसुषानसुदाऽउत । नान्यस्त्वच्छूरवाघतः ॥ नकीमिन्द्रो निकर्तवेनशक्रःपरिञ्जकवे । विश्वशृणोतिपश्यति ॥ ३१ ॥
समन्युंमर्त्यानामदब्धोनिचिकीषते । पुरानिदद्विचिकीषते ॥ ऋत्वऽइत्पणमुदरतुरस्यास्तिविधृतः । इन्द्रःसोमपात्रः ॥
त्वेवसुनिसंगताविश्वार्चसोमसौभगा । सुदात्वपरिहृता ॥ त्वामिद्यव्युर्मसामोऽगुव्युर्हिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेपते ॥
तवेदिन्द्राहमाशस्राहस्तेदात्रचनाददे । दिनस्यवामघवन्त्संभृतस्यवापुर्धियवस्यकाशिना ॥ ३२ ॥ (८।८।१०)
अयंकुहुरगृभीतोविश्वजिदुञ्जिदित्सोमः । ऋषिविभ्रःकाव्येन ॥ अभ्यूर्णोतिचन्द्रमंभियक्किविश्वंयतुरं । प्रमंघःत्य
ऋजीषिन् । यवीरघस्यचिद्वेपः ॥ अर्थिनोयतिचेदर्थगच्छानिदुडुपोराति ॥ त्वंचितीतवदक्षैद्विवऽआपृथिव्याऽ
त्वर्व्यंनष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रमायुस्तारीदतीर्णं ॥ सुशेवोनोमृक्याकुरदसक्तपुरवातः । ३३ ॥ विदध
मानःसोमसर्वाविजोमाविवीभियथाराजन् । मानोहारद्विपार्वधीः ॥ अवयत्स्वेसुधस्येदेवानां दुर्मतीरीक्षे । राज्ञ
(८।८।१०) अयंकुहुरितिनवर्चस्यसूक्तस्यकुहलुर्भागवःसोमोगायत्र्यत्यानुष्टुप् ।

मंडलं ८

अनु. ८

॥ ३८ ॥

पद्धिः मेघमीढोऽअपुसिधः मेघ ॥ ३४ ॥ (८१८११) गुणान्याज्जहंमिनिारंजनरुतो । रंनंऽऽद्रमृळ्य ॥
 योतुः शब्दत्पुराविद्यामृधोघाजमातये । मत्नंऽऽद्रमृळ्य ॥ किमुंरुनोदेनःमुन्नानर्याभिर्नर्मि । कृषिभ्यद्रणः
 शकः ॥ दंष्ट्रप्रणोरथमचपुथाञ्चित्तमंनमद्रिनः । पुरलादेतंमेकुरि ॥ हंतोनुक्तिमाग्मेप्रयुंभनोरथं कृधि । उग्रमंरंनु
 श्रयः ॥ ३५ ॥ अवनोनापुंरुथंमुक्तोक्तिमितारि । असात्सुत्रिगुरुररुणि ॥ दंष्ट्रमृष्यपूरैरिगुद्रार्तऽग्निति
 प्कृतं । रुयधीर्मित्त्वियामती ॥ मार्मीमपुगऽआभागुर्माहाष्टीक्षिभंन । अपात्काऽअरुणयः ॥ तुरीयंनामंयुजियु
 दाकरुस्तदुस्ससि । आदिरपतिर्नंऽओत्तं ॥ जरीगुच्छोऽअमृताऽअभेदीः कृष्टः गाऽइत्ययाऽदंवीः । तसांऽपुरा
 धः कृशुतप्रश्लंम्रातर्मद्विधियावसुर्गम्यात् ॥ ३६ ॥ (८१९११) आवुनंऽऽद्रुमंतीनिंम्राभंमंमृभाय । मृष्टा
 स्तीदक्षिणेन ॥ विम्राहिल्वानुविद्वूमित्तिदेण्णंतवीमधं । तुमिमासरोभिः ॥ नुक्तिवागुरुऽजानगतोमोदित्तंते ।
 भीमंनगांवारयते ॥ एतोन्विद्वंस्तुमंशान्नुंरसंस्वरज । नराथंमासधिगतः ॥ प्रलोपुदुर्गसात्तिपुऽऽत्तनामगीयमा
 नं । अभिराधंसाञ्जुगुत् ॥ ३७ ॥ आनोभरुदक्षिणंनाभिमृष्येनुप्रचृश । दंष्ट्रमानोपगोनिंभीकृ ॥ अं कृमृष्यभाभ
 (८१८११) नात्तन्वित्तिदगचंन्यसुखनोभमपुत्पुद्विंशलागारं गणापुंलापुत् ॥ नमनेनुतां कंयोऽनमृताभि (८१९११)

आवुनंरुतिनवचंसासुखसाकाण्य. कृसीनीप्रोगायनी ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ३९ ॥

धृषताधृष्णोजनानाम् । अदाशूररस्यवेदः ॥ इन्द्रयऽऽनुतेऽअस्तिवाजोविभ्रोभिःसर्नित्यः । अस्माभिःसुतंसनुहि ॥
सद्योऽनुर्वस्तेवाजाऽअस्मभ्यंविश्वध्वंद्राः । वयैश्वभूमधूर्जरंते ॥ ३८ ॥ इतिषष्ठाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पंचचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १४ ऋचः १९५ ॥ त्यागः ॥ इन्द्रये. १३ ऋक्षाश्वमेधाम्या. ६ इन्द्रये. १० विश्वदेववरुणोम्य.
वरुणये. इन्द्रये. २१ अग्नय. ३३ अश्विम्या. १८ अग्नय १२ श्रुतर्वर्णणे. ३ अग्नय. १६ इन्द्रये. ३३ सोमाये. ९ इन्द्रये. ९ देवेभ्य. इन्द्रये. ९
॥ इतिषष्ठेपंचमः ॥

आप्रदेवानां वैश्वदेवंग्रेष्ठमुशनाकाव्यआग्नेयमामेकृष्णाआश्विनं ह्युमाहिपंचविश्वकोवाकार्षिणजगितं ह्युग्रीपद्वा
सिधोवा ह्युग्रीकः प्रियमेधोवा प्रागार्थंहंतवोदसंनोधा वृहदिन्द्राय सप्तमृमेधपुरुमेधौ द्व्यनुष्टुब्धहृतं मानो विश्वा
सुषद्रकन्यावाः सप्तानेत्रेव्यपालेतिहासएद्रआनुष्टुभं द्विपंक्यादिपांतत्रयस्त्रिंशच्छ्रुतकक्षः सुकक्षोवाद्यानुष्टुब्धच
तुस्त्रिंशत्सुकक्षोत्थैद्रार्भवीगौर्धयतिद्वदशविंदुः पूतदक्षोवामारुतं मात्वानवतिरश्शीरांगिरसआनुष्टुभं मसैसैका
द्युतानोवामारुतस्यैष्टुभंचतुर्थीविराळिष्यामितिमारुतः पादः परैद्रावाहसत्याया इद्रपंचो नारेभः काश्यपोवाह
तमतजगत्युपरिष्टाद्बृहत्यावतिजगतीं त्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ ६ ॥

मंडलं ८

अनु. ९

॥ ३९ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।९।२) आपदंयरातोपिनशापान् । मःप्रतिप्रभंलि ॥ नीषा·गोमांयऽआत्ति
 सुतानोमादयिणः । पिवांशुययौचिरे ॥ उपार्शुन्नात्वेत्तंयमन्ये । युंशंशुंशुंशुं ॥ शान्तंशुपानं
 हिन्नुशुस्थानिचक्रये । उपमेवेनेद्विपः ॥ नुन्यायमद्रिभि नुगेभोभिःशुनोमःशुके । मनोमऽंशुक्रये
 ॥ १ ॥ इद्रश्रुभिमुमेह्यमुसमुतस्युगोपतः । निपुनिन्तृसिमंशुति ॥ नऽंशुत्तमेतानोमःशुमपुंस्तुतः । पिपेन्नु
 त्वमीशिये ॥ योऽअप्सुचंद्रमाऽऽनुगोमऽशुमुपदंशे । पिपे ॥ यवेयेन पुदायंरित्तियेरांशुमन्ये । पिपे ॥ २ ॥
 (८।९।३) देवानासिदवोमहत्तवापुणीमोयं । वृणासुसभ्यमन्ये ॥ वेतःशंशुत्तंशुपानंशुतिरोऽंशुमा ।
 बुधासंशुप्रचेतसः ॥ अतितोरिपिनापुक्लुंभियेनार्थथ । ययमन्यंमन्यः ॥ तामनोऽपान्यंमन्यंमन्यंशुंशुंशुं ।
 व्रामंशुपुणीमेहे ॥ नामसुहिप्रचेतमुऽंशुगानानोरिआदनः । नेमोऽंशुवाऽपुगपुंस्तु ॥ २ ॥ ययमिद्रःशुमाना
 श्रियंतोयांतोऽअशुना । देवशुययंमते ॥ अर्धतऽंशुद्र्यारिणोमपुयांना । श्रानंनोऽंशुतिना ॥ प्रश्रतं
 तंशुदानुवोधंश्रितामंशुन्या । मातुर्गंभिरामहे ॥ ययंशुययंशुदंशुंशुंशुंशुंशुंशुं । अश्रुतिऽंशुनमं

(८।९।२) आपदंयरातोपिनशापान् । (८।९।३) न्यानिनिनिंरंरंमपुंस्तुतः । शीनिनिनिंशु
 गावधी । (शेषपदे-पियेःपा ३ अंशुपान्तो ३ पिपेःपा १ फ १ ९)

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ४० ॥

॥ ४ ॥ (८१९४) प्रेष्वोऽअतिथिसुषेभिन्नमिवप्रियं । अशिरथंनवेद्यं ॥ कृविमिवप्रचेत्संयद्देवासोऽअर्धद्विता ।
निमल्यैव्याद्दुः+ ॥ त्वयविष्टदाद्युषोः+ पाहिशृणुधीगिरः । रक्षतोक्सुतमना ॥ कयतेऽअग्नेऽअंगिरऽऊर्जाऽनपा
दुपस्तुतिं । वरायदेवमन्यवे ॥ दाशेमकस्यमनसायज्ञस्यसहसोयहो । कर्दुवोचऽइदंनमः ॥ ५ ॥ अधात्वंहिनस्करो
विर्धाऽअसम्यसुक्षितीः । वार्जद्रविणसोगिरः ॥ कस्यननपरीणसोधियोजिन्वसिदंपते । गोषात्तायस्यतेगिरः ॥ तं
मर्जयत्सुक्लुंपुरोयावानमाजिषु । स्वेषुक्षयेषुवाजिनं ॥ क्षेतिक्षेमैभिःसाधुभिर्नकिर्यंभ्रंतिहंतियः ॥ अग्नेसुवीरऽएध
ते ॥ ६ ॥ (८१९५) आमैह्वनासत्याध्विनागच्छंतयुवं । मध्वःसोमस्यपीतये ॥ इमंमेस्तोममध्विनेममेशृणुतंह
वं । मध्वःसो ॥ अयंवांकृष्णोऽअध्विनाहवतेवाजिनीवसू । मध्वःसो ॥ ७ ॥ शृणुतंजरितुह्वंकृष्णस्यस्त्वुवतोऽनरा । म
ध्वःसो ॥ छदिधत्तमदाभ्यंविप्रायस्त्वुतेनरा । मध्वःसो ॥ ७ ॥ गच्छतंदाद्युषोगहमित्थास्त्वुवतोऽअध्विना । म
गिरोनासत्याध्विनाप्रावंतयुवं । मध्वःसो ॥ ८ ॥ (८१९६) उभाहिदुष्प्राभिषजामयोभुवोभादक्षस्यवर्चसोवभूव
(८१९४) प्रेष्वहतिनवर्चस्यसूक्तस्यकव्यजज्ञानाअगिर्गायत्री । (८१९५) आमैहवमितिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोध्विनौजगती-
गायत्री । (८१९६) उभाहीतिपंचस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोध्विनौजगती । (अत्रकार्ष्णिर्विध्वक्कृषिःपाक्षिकः) ।

मंडलं ८ .

अनु. ९

॥ ४० ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ३

॥ ४१ ॥

धीभिरावृतांगिरिनपुरुभोजसं । क्षुमंत्वाजंशतिनसहृषिणमधूगोमंतमीमहे ॥ नत्वाबुहंतोऽअद्रयोवरतऽइंद्रवीळ्वः ।
यदित्ससिस्तुवतेसावतेवसुनकिष्टदामिनातिते ॥ योच्छासिकत्वाशवसोतदंसनाधिश्वाजाताभिमज्जना । आत्वाय
मर्कऽकृतयेववर्ततिथंगोर्तमाऽअजीजनन् ॥ ग्रहिरिक्षिऽओजसादिवोऽअंतेभ्यस्परि । नत्वाविव्याचरजंऽइंद्रपाथि
वमनुस्वधांवरक्षिथ ॥ नक्तिःपरिष्टिमघवन्मघस्यतेयद्वाशुपेदशस्यसि । अस्माकंवोद्युचथस्यचोदितामंहिष्टोवाजसा
तये ॥ ११ ॥ (८।९।९) बृहदिंद्रायगायतमरुतोवृत्रहंतं । देवास्तंऽइंद्रसख्यायेमिरेबृहद्भानोमरुद्गण ॥ अ
पाधमदुभिशस्तीरशस्तिहाथैषोद्युभ्याभवत् । यज्जायथाऽअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय । तर्प्यथिवीमथयुस्तदस्तश्चाऽउत
तोब्रह्मार्चत् । वृत्रहंनतिवृत्रहाशतर्कतुर्वज्रेणशतपर्वणा ॥ अभिप्रभरधृषताधृषन्मनःश्रवश्चित्तेऽअसहृहत् । अर्षे
त्वापोजवसाविमातरोहनोवृत्रंजयास्वः ॥ यज्जायथाऽअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय । तर्प्यथिवीमथयुस्तदस्तश्चाऽउत
द्यां ॥ तत्तैयज्ञोऽअजायततदुर्कऽउतहस्कृतिः । तद्विध्वमभिभूरसियज्जातंयच्चजंत्वं ॥ आमासुपुक्रमैर्युऽआसूर्य
रोहयोद्विवि । धूर्मनसार्मन्तपतासुवृत्किभिर्जुष्टंर्गिर्वणसेवहृत् ॥ १२ ॥ (८।९।१०) आनोविश्वाऽसुहव्यऽइंद्रःस
(८।९।९) बृहदिंद्रायेतिसप्तर्षस्यसूक्त्यांगिरसौष्टमेधपुरुमेधाविद्रोबृहतीद्वितीयाचतुर्थ्यसतोबृहलौपंचमीषष्ठयावनुष्टमौ ।
(८।९।१०) आनोविश्वास्वितिपडुचस्यसूक्त्यांगिरसौष्टमेधपुरुमेधाविद्रोबृहलौपंचमीषष्ठयावनुष्टमौ ।

मंडलं ८

अनु० ९

॥ ४१ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ४२ ॥

सावोऽअंधसुऽइंद्रमभिप्रगायत । विश्वासाहंशतर्क्तुंमंहिंघर्षणीनां+ ॥ पुरुहुंतंपुरुहुतंगायान्यं१सनश्रुतं । इंद्रुऽइ
तिबवीतन ॥ इंद्रुऽइन्द्रोमहानां१दातावाजानानुतुः । महोऽअभिश्चार्थमत् ॥ अपांडुशिष्यंधसःसुदक्षस्यप्रहोषिणः ।
श्वाभिमुर्वनाभुवत् ॥ तस्यभिप्रार्चते१इंसोमस्यपीतये । तदिच्छस्यवर्धनं ॥ १५ ॥ अस्यपीत्वामदानां१देवोदेवस्यौजसा । वि
नरंमवार्थकतुं ॥ शिक्षाणऽइंद्रायऽआपुरुविहोऽऽकृचीपम । अवानःपार्थेधने ॥ शुधंसंतमनुर्वाणंसोमपासनपच्युतं ।
इषासुहस्रवाजया ॥ १६ ॥ अयामुधीवतोधिथोर्विद्भिःशक्रगोदरे । जयमपुत्सुवज्रिवः ॥ वृचमुत्वाशतक्रतोगावोनय
वसेष्वा । उक्थेभुरणयाससि ॥ विश्वाहिर्मत्यत्वनाडुकामार्थतक्तो । अगन्मवज्रिन्नाशसः ॥ त्वेसुपुत्रशवसोवृत्र
न्कामकातयः । नत्वामिंद्रातिरिच्यते ॥ सनोवृपुत्सनिष्ठयासंधोरयाद्रवित्वा । धियाविह्विपुरंध्या ॥ १७ ॥ यस्ते
ननुंशतक्रताविंद्रद्युन्नितमोमदः । तेननुंमदेमदेः ॥ यस्तोच्चित्रश्रवस्तमोयऽइंद्रवृत्रहन्तमः । यऽओजोदातमोमदः ॥
विज्जाहियस्तेऽअद्रिवस्त्वादत्तःसत्यसोमयाः । विश्वासुदसकृष्टिषु ॥ इंद्रायमद्वनेसुतंपरिष्टोभंजुनोगिरः । अर्कम
चतुकारवः ॥ यस्मिन्विश्वऽअधिश्रियोरणंतिसप्तसंसदः । इंद्रसुतेहवामहे ॥ १८ ॥ त्रिककुकेपुचेतनं१देवासोयुज्जम
बत । तमिद्वंधंजुनोगिरः ॥ आत्वाविशंत्विदवःसमद्रमिवसिंधवः । नत्वामिंद्रातिरिच्यते ॥ विव्यक्थमहिनावृष

मंडलं

अनु. ९

॥ ४२ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ४३ ॥

कृधिगृणानऽइंद्रगिर्वणः । त्वंचमघवन्वशः ॥ २२ ॥ यस्यतेनूचिद्रादिशंनमिनंतिस्वराज्यं । नदेवोनाधिगूर्जनः ॥
अधातेऽअप्रतिष्कृतं देवीशुभ्रमसपर्यतः । उभेऽशिप्रोदसी ॥ त्वमेतदधारयः कृष्णासुरोहिणीषुच । परुष्णीषुरुशुत्प
यः ॥ विषदहेरधत्विषोविभेदेवासोऽअक्रमुः । विदन्मगस्यतोऽअमः ॥ आदुमेनिवरोमुवहृत्रहादिद्रुपौस्थं । अजा
तरात्रुरस्त्वतः ॥ २३ ॥ श्रुतं वोवृत्रहन्तं प्रशर्धचर्षणीना । आशुपेराधसेमहे ॥ अयाधियाचंगव्ययापुरुणामन्पुर
भिप्रमदसेवृषन् । कयाऽस्रोतृभ्यऽआभर ॥ कस्यवृषसुतेसचानियुत्वान्वृषभोरणत् । बृत्रहासोमपीतये ॥ २४ ॥
अभीषुणस्त्वर्यिमदसानः सहसिर्ण । प्रयंतावोधिद्राशुषे ॥ पत्नीवितः सुताऽइमऽउशंतोयंतिवीतये । अपांजग्मिनि
ङुपुणः+ ॥ इष्टाहोत्राऽअसृक्षतैर्द्रुधासोऽअध्वरे । अच्छावभृथमोजसा ॥ इहत्यासधमाद्याहरीहिरण्यकेश्या । वो
ब्रामभिप्रयोहितं+ ॥ तुभ्यंसोमाः सुताऽइमेस्तीर्णवर्हिर्विभावसो । स्तोत्रभ्यऽइंद्रुमावह ॥ २५ ॥ आतेदक्षविरोत्र
नादधद्रुद्राविद्राशुषे । स्तोत्रभ्यऽइंद्रमर्चत ॥ आतेदधामीन्द्रियमुक्थाविश्वशतक्रतो । स्तोत्रभ्यऽइंद्रमृळय ॥
भद्रंभद्रंऽआभरेपमूर्जशतक्रतो । यद्विद्रमृळयांसिनः ॥ सनोविश्वान्याभरसुवितानिशतक्रतो । यद्विद्र०
॥ त्वामिहृत्रहन्तमसुतावंतोहवामहे । यद्विद्रमृळयांसिनः ॥ २६ ॥ उपनोहरिभिः सुतंयाहिमदानापते । उप

मंडलं ८

अनु. ९

॥ ४३ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ४४ ॥

ते । त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि ॥ शुधी हवति रश्म्याऽइंद्रयस्त्वा स पर्यति । सुवीर्यस्य गोमतो रायस्य धीमहा
ऽअसि ॥ इंद्रयस्तेन वीर्यस्य गिरिं मद्रा मजीजनत् । चिकित्विन्मनसं धियं प्रलाभत तस्य पिप्लुषी ॥ ३० ॥ तमुष्टवामयं
वीर्यं ध्वांसं शुद्धं आशीर्वीन्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धो नोऽआगहि शुद्धः शुद्धाभिरूतिभिः । शुद्धो रयिनिधारय शुद्धो ममसि सो
अस्माऽउपासऽआतिरंतयामि मद्रा यून कर्मर्याः सुवाचः । अस्माऽआपो मातरः सप्त तस्य नृभ्यस्त रायसिं धवः सुपाराः+ ॥
अतिविद्धा विशुरेणाचिदह्नात्रिः सप्तसानुसंहिता गिरीणां । नतद्देवो न मर्त्येस्तु तु र्याद्यानि प्रद्वो वृषभश्चकार ॥ इंद्रस्य
वज्रं आशु सो निमिश्नुऽइंद्रस्य बालोर्ध्वयिष्टमोजः । शीर्षं इंद्रस्य क्रतवो निरेकऽआसन्नैर्षतुश्रुत्याऽउपाके+ ॥ मर्त्ये
होर् इन्द्रत्सेमदुच्युत मह्ये हंत वाऽहं । प्रपर्वताऽअनवंत प्रगावः प्रब्रह्माणोऽअभिनक्षंतऽइंद्रं ॥ ३२ ॥ तमुष्टवामयऽ
इमा जजान विश्वाजातान्य वराण्यस्मात् । इंद्रेण मित्रां दिधिपे मगीर्भिरुपो नमो भिर्वृषभं विशेम ॥ ब्रुत्रस्य त्वाश्वसथादी
(८।१०।३) अस्मा इत्येकं विश्वस्य च सूर्यस्य गिरसस्ति रश्मीरिंद्रश्चतुर्दश्या इंद्रामरुतः पंचदश्या इंद्रावृहस्पती त्रिष्टुपचतुर्थी विराड् (द्युतानोवाक्.)

मंडलं ८

अनु. १०

॥ ४४ ॥

पमाणा विभेदेवाऽअजहुर्येसखायः । मरुद्धिर्द्रसुख्यतेऽअस्त्वथेमाविश्वाःपृतनाजयासि ॥ त्रिःपष्टिस्त्वामरुतोवा
 वृद्यानाऽउसाऽइवराशयोयश्चियासः । उपत्वेमःकृधिनोभागधेयुष्मैतऽएनाहृविपाविधेम ॥ त्रिगममाधुंमरुताम
 नीकंकरतऽइंद्रप्रतिवअंदर्धर्ष । अनायुधासोऽअसुराऽअदेवाश्चक्रेणतोऽअर्षपऽकजीपिन ॥ महऽउग्रायतवसेसुब्र
 किम्रेयशिवतमायपुश्वः । गिर्वाहसेगिरऽइंद्रायपूर्वीर्धहितन्वेकुविदुंगवेदत् ॥ ३३ ॥ उक्थवाहसेविभ्वेमनीपांड्र
 णानपरमीरयानदीनां । निस्पृशधियातन्विश्रुतस्यजुष्टतरस्यकुवि० ॥ तद्विद्विद्यत्तऽइंद्रोऽजुजौपत्स्तुहिऽसृष्टुतिनम्
 साविवास । उपभूपजरितुमरुखण्यःश्रावयावाचकुवि० ॥ अवद्रप्सोऽअश्रुमतीमतिष्ठदियानःकृष्णोदशभिःसहस्रैः । नभोनकृ
 आवत्तमिंद्रःशच्याधमैतमपुक्त्रोहितीर्नमणाऽअद्यत् ॥ द्रप्समपश्यविषुणेचरंतसुपहुरेनुद्योऽअंशुमत्याः । विशोऽ
 ष्णमवतस्थिवांसमिष्यासिवोवृपणोयुधत्ताजौ+ ॥ अर्धद्रप्सोऽअंशुमत्याऽउपस्थेधारयत्तन्वैतत्त्वियाणः । विशोऽ
 अदेवीरुम्याऽचरंतीर्षुहृस्पतिनायुजेंद्रःससाहे ॥ ३४ ॥ त्वंहृत्यत्सप्तभ्योजायमानोशुश्रुभ्योऽअभवःशश्रुर्दिद्र । गृह्णे
 द्यावापृथिवीऽअन्वर्विदोविभूमभ्योभुवनेभ्योरर्णधाः ॥ त्वंहृत्यदप्रतिमानमोजोवज्रेणवज्रिन्यृषितोऽजघंथ । त्वंशुष्ण
 स्यावतिरोवधैस्त्वंगाऽइंद्रशन्व्येदविंदः ॥ त्वंहृत्यदृपभचर्पणीनांघनोवृत्राणांतविषोवभूथ । त्वंसिंधूऽरसृजस्तस्त
 भानान्त्वमपोऽअजयोद्रासपत्नीः ॥ समक्रतरणिंतायःसुतेष्वनुत्तमन्युर्योऽअहवरेवान् । यऽएकऽइन्नर्यपांसिकर्तास

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ६

॥ ४५ ॥

वृत्रहाप्रतीदन्यमाहुः ॥ सर्वत्रहेदंश्वर्षणीधृतं सुष्टुत्याहव्यं हुवेम । सप्रवितामघवानो धिवृक्तासवाजस्यश्रवस्यस्यदा
ता ॥ सर्वत्रहेदंश्वर्षणीधृतं सुष्टुत्याहव्यं हुवेम । सप्रवितामघवानो धिवृक्तासवाजस्यश्रवस्यस्यदा
(८११०१४) याऽइन्द्रमुजऽआभरः स्वर्वाऽअसुरेभ्यः । स्तोतारमिन्मघवन्नस्यवर्धये च त्वेवृकवर्हिषः ॥ ३५ ॥
धिषेत्वमश्वंगां भागमव्ययं । यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन्तर्धे हिमापणौ ॥ यऽइन्द्रसस्यत्रतो नुष्वापमदेवयुः ।
भिः सुतावोऽआविवासति ॥ यद्वासिरोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि । यत्पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तस्य दंतारिक्षऽआग
हि ॥ ३६ ॥ सनः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते । मादयस्वराधसासुचतावितेंद्ररायापरीणसा ॥ मानऽइन्द्रपरावृ
णभवानः सधुमार्धः । त्वं नऽऊतीत्वमिन्नऽआप्यं मानऽइन्द्रपरावृणक् ॥ अस्मेऽइन्द्रसचासुते निर्यदापीतये मधु । कृ
धीजरिन्नेर्मघवन्नवो महदस्मेऽइन्द्रसचासुते ॥ नत्वा देवासऽआशतनमर्त्यासोऽअदिवः । विश्वज्जातानि शवसाभिभू
रसिनत्वा देवासऽआशत ॥ विश्वाः पृतनाऽअभिभूतं नरं सुजूततक्षुरिन्द्रजनुश्चराजसे । ऋत्वा वारं वरंऽआमुरिम
तोयमोजिष्ठं तव संतरस्विनं ॥ ३७ ॥ सर्भरेभासोऽअस्वरशिंद्रं सोमस्य पीतये । स्वर्पितियदीवृधे धृतवतो ह्योजसासम
(८११०१४) याद्द्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्य काश्यपो रेभद्रे बृहती दशम्याद्याः क्रमेणातिजगत्पुष्ट्या हृद्यो जगती त्रिष्टुप्जगत्याः ।

मंडलं ८

अनु. १०

॥ ४५ ॥

तिभिः ॥ नेमिनंमंत्रिचक्षसासेपंविप्रांसअभिस्वरा । सुदीतयोवोऽअद्ग्रहोपिकर्णंतरस्विनःसमृकभिः ॥ तमिदंजोहवी
मिमधवानमयंत्रादधानमप्रतिष्कुतंशवांसि । मांहिष्टोगीभिंराचयश्चियोववतद्वायेनोविश्वंसुपथाकृणोतुवञ्ची+ ॥
त्वंपुरऽइंद्रचिक्किदेनाव्योर्जसाशविष्ठशक्रनाशुयधै । त्वद्विश्वानिभुवनानिवञ्चिन्द्यावारैजेतेपृथिवीचभीपा+ ॥
तन्मऽकृतमिंद्रशूरचित्रपाल्पोनवञ्चिन्दुरितार्तिपयिभूरि । कुदानंऽइंद्ररायऽआदंशस्येर्विश्वप्लयस्यसृह्यारयस्यरा
जन् ॥ ३८ ॥ इतिपष्ठाष्टकेपद्योऽध्यायः ॥ ६ ॥

पद्चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १६ ऋच. १९७ ॥ लगः ॥ इंद्राये. ९ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ९ [मे. प. विश्वेभ्योदे. ३ अर्य-
मवरुणाम्याभि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५] अग्नय. ९ अश्विम्याभि. २० इंद्राये. १२ इन्द्रसुभ्य. मरुत्भ्य. १२ इंद्राये. २२ इंद्रामरुत्भ्य. इंद्राबृहस्प-
तिस्या. इंद्रायेदं. २१ ॥ इतिपष्ठेषष्टः ॥

इंद्रायद्वादशमेघऔष्णिहंससम्युपांलेचककुभोत्यानवम्यौपुरउष्णिहौत्वाभिदाष्टौप्रागार्थमयंतेद्वादशनेमो
भार्गवत्त्रैष्टुभंपृथीजगतीपरास्तिचोनुष्टुभोयमितिद्वुचेनेंद्रात्मानमस्तौदुपांलेवाच्यावृधक्थोळशजमदशिमो
र्गवोसैत्रावरुणंप्रागार्थत्रिष्टुवंतंतृतीयादिगायत्रीपरासतोबृहतीस्तोत्रंराजस्वुकृसपादादित्याश्विन्यौवायव्ये
सौर्यौबृहत्युपस्यार्सूर्यप्रभास्तुतिर्वापावमानीगव्येत्वमन्नेद्वधिकभार्गवःप्रयोगौवाहंस्यत्योवाग्निःपावर्कःसहस

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ४६ ॥

स्तुतयोर्वाद्र्योर्गृहपतिर्यविष्ठयोर्वान्यतरआग्नेयत्वदशेषूनासोभरिवाहितंपचमीविराड्द्रूपांसतम्याद्ययुजः
सतोबृहत्प्राद्युजः ककुब्धसीयसीककुबनुष्टुवंत्याग्निमारुतीनवमंडलंपावमानंसौम्यंस्वाद्विष्ठयादशम
युच्छंदाः पवस्वमेधातिथिरेषयुनः शेषः सनहिरण्यस्तूपः समिद्धएकादशकाश्यपोसितोदेवलोवाविशतिः सूक्ता
न्याद्यमाप्रियश्चतुरनुष्टुवंतंमद्रयानवासृत्रमेतेसोमाः परिप्रियाप्रस्वानासजपासैसोमाअसृत्रं ॥ ७ ॥
हरिः ओम् ॥ (८११०१५) इंद्रायसामगायतविप्रायबृहतेबृहत् । धर्मकृतेविपश्चितेपनुस्यवे ॥ त्वमिन्द्राभिभूर
सित्वंसूर्यमरोचयः । विश्वकर्माविश्वदेवोमहोऽसि ॥ विश्वाजुन्व्योतिषास्वर्गच्छोरोचुनंदिवः । देवास्तऽइंद्रस
ख्यायधेमिरे ॥ इंद्रनोगधिप्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्निविश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः+ ॥ अभिहितस्यसोमपाऽउभेवस्र
शरोदसी । इंद्रासिसुन्वतोबृधः पतिं० ॥ त्वंहिशश्वतीनामिन्द्रतुर्तापुरामसि । हुंतादस्योर्मनोबृधः पतिं० ॥ १ ॥ अ
धार्हाद्रगिर्वणऽउपत्वाकामन्महः ससृज्महे । उदेव्यंतऽउदभिः ॥ वाणत्वायव्याभिवर्धितिशूत्रह्माणि । वाबृध्वांसं
चिदद्विवोदिवेदिवे ॥ गुंजंतिहरीऽइपिरस्यगार्थयोरैरथऽउरुयो । हुंतादस्योर्मनोबृधः पतिं० ॥ १ ॥ अ
क्तोविचर्षणे । आवीरंपृतनाषहं ॥ त्वंहिनः पितावसोत्वंमाताशतकतोवभृविथ । अधतिसुन्नमीमहे ॥ त्वांशुग्निन्पुरु
(८११०१५) इंद्रायसामेतिद्वादशवर्षस्यसूक्तस्यांगिरसोन्मेषेइंद्रवष्णिक्सप्तमीद्वादशस्यैकादशः ककुभोतवम्यत्येपुरजष्णिहौ ।

मंडलं ८

अनु. १०

॥ ४६ ॥

हृतत्रायंतुपुत्रुवेगत क्रतो । सनोरान्यसुवीर्य ॥ ३ ॥ (८१२०१६) त्वाग्निदाग्नोरोपीप्यन्वच्चिन्धूणैः । मऽ
 इद्रस्तोमवाहसामिन्द्रुश्रुधुपुस्वसरमार्गहि ॥ मरुत्वांसुशिमप्रहियुत्तदीमिलेवेऽआर्धुतितोमः । तवुश्रवांसुपुमानु
 कथ्यांसतोव्यद्वर्गिणः ॥ श्रायतऽसुसुधुपिप्रेदिंद्रस्वभक्षत । वसूनिगानंनमानुऽओनंगुप्रतिभागंनदीधिम ॥ त्वमिन्द्रप्रवृत्तिन्
 अनशरान्तिवसुदासुपस्त्वहिभद्राऽंद्रस्वरायः । मोऽअस्यकाममिधुतोनेरोनिगनोऽुनाययोरयत् ॥ त्वमिन्द्रप्रवृत्तिन्
 भिविश्वाऽअसिसृधः । अग्नस्तिहाजनितानिपुसूरमिलंतूर्यतरुयतः* ॥ अनुतेशुग्भनर्यंतमीयतुःओणीशिअंनमात्
 रा । विश्वास्तेसृधःश्रथयंतमन्यवेपुंयंयदिंद्रवृत्ति ॥ इतऽकृतीवोऽशुनरप्रहेतामप्रहितं । आशुजेतारिंतेत्तरिग्थीत्
 ममत्तृतेतुश्र्यावृध ॥ इऽकृतांरुमनिऽकृतंमऽकृतंगतमूर्तिगतकेतु । ममानमिन्द्रमंगेत्वागलेऽममानंननुव ॥ ३ ॥
 (८१२०१७) अयंतंऽएमित्त्वापुस्त्लाद्विश्वेत्वाऽअभिमायंतिपुश्चात् । युदासायंदीथेरोभागगिद्रादिन्मयीकृण
 वोवीर्याणि ॥ दधामित्तेमधुनोभुवामअहितसैभागःसुतोऽअस्तुनोमः । अमंनुत्वंदक्षिणतःमत्तामेधोऽुत्राणिजंघनाव
 (८१२०१६) त्वामिद्वेद्यष्टर्चसामूकृत्वागिरसोनमे १२३ अयुजोऽकृतोऽुःसतोऽक्रुणः । (८१२०१७) अयतदपिनाग्नंन्यमूरस्य

भागवोनेमऽपिःअयंतद्विद्रयोद्विरःपिःश्रोःइन्तागनोनादान्याःसुपर्णेतिःतामसुःइदस्यानअयऽअमाऽतीतिऽयोर्गिःइत्ताभिद्रु
 पृष्टीजगतीमत्तस्यायामिन्नोऽुष्टुमः ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ४७ ॥

भूरि ॥ प्रसुप्तोभं भरतवाज्यंतुऽइंद्रायसुत्यंयदि सत्यमस्ति । नेद्रोऽअस्तीतिनेमऽउत्वऽआहूकईददर्शकमभिष्टवाम ॥
अयमस्मिजरितुः पश्यमेह विश्वाजातान्यभ्यस्मिह्ना । ऋतस्यमामुदिशोवर्धयंत्यादद्विरोभुवनादर्दरीमि ॥ आयन्मा
वेनाऽअरुहशुतस्येऽएकमासीनं हर्षतस्यपृष्ठे । मनश्चिन्मेहृदऽआप्रत्यवोचदक्चिक्कदुच्छिथुमंतः सखायः ॥ विश्वेत्ताते
सर्वनेभुप्रवाच्यायाचकथंमघवशिंद्रमुन्वते । पारावतंयत्पुरुसंभंतवस्वपावृणोः शरुभायऽऋषिबंधवे ॥ ४ ॥ प्रनून्धा
वतापृथङ्नेहयोवोऽअवावरीत् । निर्धिवृत्रस्यमर्षिणवज्रमिद्रोऽअपीपत् ॥ मनोजवाऽअर्यमानऽआयसीमंतरत्पुरं ।
दिवंसुपर्णो गत्वायुसोमं वज्रिणऽआभरत् ॥ समुद्रेऽअंतः शयतऽउद्रावज्रोऽअभीद्वितः । भरत्यस्यैसंयतः पुरः प्रसवणा
देवीवाचमजनयंतदेवास्तां विश्वरूपाः पशवोवदंति । सानोमं प्रेष्मूर्जं दुर्हानाधेनुवर्गुगसानुपसुष्टुतैतु ॥ सखेविष्णोवि
तरं विक्रमस्वघोर्दुहिलोकं च ज्राय विष्कभे । हनाववृत्रं रिणचविसिंधुनिद्रस्ययंतुप्रसवेविसृष्टाः ॥ ५ ॥ (८११०१८) ऋध
(८११०१८) ऋधगित्येति षोडशर्वस्य सूक्तस्य भार्गवो जमदग्निर्ऋषिर्भिन्नावरुणो देवते पंचम्याभिन्नावरुणादित्यादेवताः षष्ठ्या आदि
षष्ठ्यष्टम्यः सतो बृहत्याः षुतीया गायत्र्यं लास्त्रिभिष्टुभः ।

मंडलं ८

अनु. १०

॥ ४७ ॥

गि॒त्थास॒मर्थः॑ शश॒मेदे॒वता॑तये । यो॒नून्सि॒वाय॑रू॒णावृ॒षिष्ट॑ऽआ॒नु॒के॒न्दुव्य॑दा॒तये ॥ वा॒षि॒ष्ठश्वा॑ऽउ॒रुच॑क्ष॒मान॑रा
 राजा॒नादी॒र्षि॒श्रुत्त॑मा । ता॒वा॒हु॒तान॑दु॒मना॑रथ्य॒तःसा॑रु॒सूर्य॑स्य॒गदि॑र्माभिः ॥ प्रयो॒गा॑सि॒नाव॑णा॒निरो॒दतो॑ऽअ॒द्रव॑त् ।
 अ॒यःशी॒र्षाम॑दे॒रधुः ॥ न॒यःसं॑गृ॒च्छेन॑पु॒नर्द्दे॒वी॒तये॑न॒स॒वा॒द्रा॒युर॑भते । तस्मा॑न्नो॒ऽअ॒द्य॒न॒म॒ने॒रु॒तय॑त॒न्गाः॒भ्या॒नऽउ॒रुष्य॑तं ॥
 प्र॒मि॒त्रा॒य॒प्रा॒र्य॒ग्णे॒स॒च॒व्य॑सृ॒ताव॑सो । न॒नु॒य॒व॑रु॒णे॒च्छं॒यं॒वचः॑ग्नो॒त्ररा॑ज॒मुगा॑यत् ॥ ६ ॥ ते॒दि॒न्नि॒रे॒ऽअ॒रु॒ण॑जे॒न्यु॒रश्वे॑
 क॑प॒त्र॒ति॒सृ॒णा । ते॒धामा॑न्य॒मृ॒ताम॑र्त्या॒नाम॑दे॒वाऽअ॒भि॒न॑क्षते ॥ आ॒मे॒व॒चां॑स्यु॒यं॒ना॒य॒म॒स॑मा॒नि॒हर्त्वा । उ॒भा॒य॑त॒ना
 स॒त्याम॑जो॒प॒सा॒प्रति॑हृ॒व्यानि॑वी॒तये ॥ रा॒ति॒य॒द्वा॒म॒रु॒क्षं॒ह॒र्वा॒म॒हे॒यु॒वा॒भ्या॒वा॒जि॒नी॒य॒त् । प्रा॒ची॒ने॒त्रा॑प्र॒ति॒र॒न्ता॑धि॒न॒न॒रा
 गृ॒णा॒ना॒ज॒म॑दे॒शिन॑ा ॥ आ॒नो॒य॒ज्ञो॑दे॒वि॒स्पृ॒शं॒वा॒यो॒या॒हि॒म॒म॒न्म॑भिः । अ॒न्त॒प॒धिः॑ऽउ॒प॒रि॑श्री॒णानो॑ऽयं॒श्र॒मो॑ऽअ॒यामि
 ते ॥ वे॒त्य॒ध्व॒र्युः॒प॒थि॒भी॒रा॒जि॑ष्टःप्र॒ति॑हृ॒व्यानि॑वी॒तये । अ॒धा॒नि॒यु॒रऽउ॒भ॒य॒स्वनः॑पि॒व॒थु॒नि॒मो॑मं॒गर्वा॑शिरं ॥ ७ ॥ व॒ण्म॒
 ह्यो॑ऽअ॒सि॒सूर्य॑व॒ळा॒दित्य॑म॒र्हाऽअ॑सि । म॒ह॒स्ते॒स॒तो॑म॒हि॒मा॒प॒न॒स्य॑ते॒ऽदे॒व॒म॒र्हाऽअ॑सि ॥ व॒द॒सूर्य॑श्र॒व॒ना॒म॒र्हाऽअ॑सि॒स॒वा
 दे॒वम॒र्हो॑ऽअ॑सि । म॒हा॒दे॒वाना॑म॒सूर्यः॑पु॒रो॒हि॒तो॒वि॒भु॒यो॒ति॒र॒दा॒भ्यं ॥ उ॒य॒या॒नी॒च्यु॒कि॒र्णी॒रु॒पा॒रो॒हि॒ष्या॑कृ॒ता । चि॒वे॒व
 प्र॒त्य॑दे॒र्या॒य॒त्य॑त॒र्द्द॒शा॒सु॒वा॒हृ॒पु ॥ म॒जा॒ह॑ति॒तो॑ऽअ॒ला॒य॒मी॒गु॒न्थ॑ऽन्याऽअ॒रु॒म॒भि॒तो॑वि॒वि॒श्रे । वृ॒ह॒त्त॒म्यु॑भु॒य॒ने॒व॒न्तः
 प॒थ॑मा॒नो॒हृ॒रि॒तऽआ॑धि॒वेश ॥ मा॒ता॒रु॒द्रा॒णा॑टु॒हि॒ता॒व॒सू॒ता॒स्वमा॑दित्या॒ना॒म॒मृ॒त॑स्यु॒नाभिः । म॒नु॒वो॑च॒चि॒क्रि॒तु॒यु॒ज॒ना॑यु

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ४८ ॥

सागामनागामदितिवाधिष्ट ॥ वचोविदंवाचमुदीरयतींश्वर्धाभिर्हृपतिष्ठमानां । देवींऽदेवेभ्यःपर्ययुषींगामा
मावृक्तमत्वाद्भवेताः ॥ ८ ॥ (८।१०।९) त्वमग्नेवहृद्योदधसिदेवद्राशुषे । क्विर्गहर्पतिर्युवा ॥ सनऽईकान
यासहदेवाऽअग्नेदुवस्युवा । चिकिर्द्धिभानवावह ॥ त्वयाहस्विष्टुजावयंचोदंष्टेनयविष्ट्य । अभिष्मोवार्जसातये ॥
और्वभुगवच्छुचिमवानवदाहुवे । अग्निंसमुद्रवासंसं ॥ हुवेवातस्वनक्विपुर्जन्यंक्रद्यंसहः । अग्निं० ॥ ९ ॥ आस
वंसवितुर्यथाभगस्येवभुजिहुवे । अग्निं० ॥ अग्निवोवृधंतमध्वराणांपुरुतमं । अच्छानत्वेसहस्वते ॥ अयंयथानऽआ
मुवत्त्वष्टारूपेवत्क्ष्यां । अस्यकत्वायशस्वतः ॥ अयंयुज्ञेषुपुर्व्यं+ ॥ १० ॥ शीरंपावकशोचिषंज्येष्टोयोदमेष्वा । द्वीदार्यदीर्घश्रुत्
श्वेषामिहस्तुहिहोवृणांयुशस्तमं । अग्निंयुज्ञेषुपुर्व्यं+ ॥ १० ॥ शीरंपावकशोचिषंज्येष्टोयोदमेष्वा । द्वीदार्यदीर्घश्रुत्
नीकेऽअस्थिरन् ॥ यस्यन्निधात्ववृत्बर्हिस्तथावसंदिनं । आपश्चिन्निदंघापदं+ ॥ पुदंदंवस्यमीह्रुषोनाघृष्टाभिरूति
भिः । भद्रासूर्येऽइवोपृहृक्+ ॥ ११ ॥ अग्नेधृतस्यधीतिभिस्तेपानोदंवेशोचिषा । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाजनं
(८।१०।९) त्वमग्रहतिद्वाविशत्यृचस्यसूक्त्यभार्गवःप्रयोगोग्रिर्गात्री । अस्मिन्सूक्तेएतकपयोविकल्प्यते-बर्हिस्पत्योग्निःपावकः
यद्वासहसःपुत्रौगृहपतियविष्टौअनयोन्यतरोवा) ।

मंडलं ८

अनु. १०

॥ ४८ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ४९ ॥

अस्यसुमतिर्नवीयस्यच्छावाजेभिरगमत् ॥ प्रेष्ठमुप्रियाणांलुह्यासावार्तिधिं । अग्निरथानांयमं ॥ १४ ॥ उदितायो
निदित्तावेदित्तावस्वायज्ञियोववर्तति । दुष्टरायस्यप्रवणेनोर्मयोधियावाजंसिपासतः ॥ मानोहणीतामतिथिर्वसुरग्निः
पुरप्रशस्तऽएषः । यःसुहोतास्वध्वरः+ ॥ मोतेरिषन्येऽअच्छोक्तिभिर्वसोप्रेकेभिश्चिदेवैः । कीरिश्चिद्वित्वामीड्दुल्या
यरातहव्यःस्वध्वरः+ ॥ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये । सोमर्याऽउपसुष्टुतिमादयस्वस्वर्णरे ॥ १५ ॥
(इतिप्रागाथमष्टमंमंडलंअत्रसूक्तानि ९२) ॥ (९।१।१) स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसु
तः+ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहंत । दुर्णासधस्थमासदत् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः । पषि
राधोमघोनाम् ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिसंधसा । अभिवाजमुतश्रवः ॥ त्वामच्छांचारामसितदिदर्शदिवेदेवे ।
इंद्रोत्वेनऽआशसः ॥ १६ ॥ पुनातितेपरिचुतंसोमंसूर्यस्यदुहिता । वारोणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्चऽआग
भ्यंतियोषणोदश । स्वसारःपार्थद्विवि+ ॥ तमीहिन्वंत्यमुवोधमंतिवाकुरंहति । त्रिधातुंवारुणंमधु ॥ अभीड्मम
इयाऽउत्तश्रीणांतिधेनवःशिशुं । सोममिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदुंश्वाविश्ववृत्राणिजिज्ञते । शूरोमघाचमंह

पावमानेनचमेमंडलेसतातुवाकाःतत्रप्रथमेतुवाकेचतुर्विंशतिसूक्तानि (९।१।१) स्वादिष्ठयेतिदशचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाः
पवमानसोभोगायत्री ।

॥ ४९ ॥

मंडलं ९

अनु. १

ते ॥ १७ ॥ (९।१।२) पञ्चदेवैरुपि विभक्तानि । अथैतानि पञ्च ॥ आचार्यमहिमोऽथैतानि
 तमः । आयोनिधुमिः रक्षः ॥ अर्जुनद्वियं सारुण्यस्यैवम् । अणो विष्टुत्तकः ॥ मन्त्रान्त्यासु विरन्ताणो
 ऽअंतिमिधः । यद्वोधोऽन्यथियं ॥ यमदोऽअयुमसृपिष्टं भोऽणोऽि । मोरः पविरेऽअस्युः ॥ १८ ॥
 अनिरुद्धमालरिगुतास्मिन्नो नर्धुनः । संयुयंणरोचने ॥ गिरन्तऽं दुःखोऽनाममूर्ध्वेऽअस्युः । याभिर्गः वि
 युंभने ॥ तंत्वामर्गयुग्ययऽउद्योः कुरुभूमिः । तपुपत्रजयोमुनीः ॥ अस्मभ्यमिदं विदुयुग्ंः पारुधुधारेया ।
 पृन्व्योऽष्टिमाऽं ॥ गोपाऽदेनपाऽअस्युगारागाऽन । आस्यमजस्यपृथ्वेः ॥ १९ ॥ (९।१।३) पू
 द्वेयोऽअमर्लः पूर्णभिरिदीयति । अुभिद्रोणाऽन्यामर् ॥ पूरेऽुपिपाऽलोत्तरमिः राति । पामानोऽअस्युः ॥
 पूरेऽुवोधिपुन्युधिः पामानऽकृतार्थुभः । हरिः पौत्रायसूयते ॥ पूपिऽानिः सारुण्योऽयः । अमत्तपिः । पामानः मि
 पासति ॥ पूरेऽुपेऽथैतिपवमानोऽस्यति । आरिऽणोऽतिपयमुं ॥ २० ॥ पूपिऽं गृभिः श्रुतोऽं दुःखोऽपिगः ॥
 दधुऽत्तानिऽाऽथुं ॥ पूपिऽं पिऽथपतिनिरेऽास्मिऽाभ्या ॥ पवमानः कर्निरुद्ध ॥ पूपिऽं दुऽागं रः शिरोऽास्युः

(९।१।२) पञ्चैति रशः । सारुण्यकालोभे पापिभिः पामानमोऽयोगाय ते । (९।१।३) पूपेऽपि रः । अस्मभ्युऽास्मिऽाभिर्गः
 श्रुतः शेषः मरुपिगोऽपिऽास्मिऽोऽपरागः पामानमोऽयोगाय ते ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ५० ॥

तः । पर्वमानः स्वध्वरः+ ॥ एष प्रलेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः पवित्रेऽर्षति ॥ एषऽस्य पुरुषतो जज्ञानोज
नयन्निषः । धारयापवते सुतः+ ॥ २१ ॥ (९।१।४) सनाचसोमजोषिचपर्वमानमहिश्रवः । अथानोवस्यसस्कृ
धि ॥ सनाज्योतिः सनास्वशुविश्वाचसोमसौभगा । अर्था० ॥ त्वंसूर्येनऽआभजतवक्रत्वातवोतिभिः । अर्था० ॥ पर्वी
तारः पुनीतनसोममिद्रायपातवे । अर्था० ॥ अर्ष्यर्षस्वायुधुसोमद्विवहसर्षि । अर्था० ॥ २२ ॥ तवक्रत्वात
वोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्य । अर्था० ॥ त्वायशैरवीवृधन्पर्वमानविधर्मणि । अर्था० ॥ अर्ष्यशुषनिपच्युतोरथिसमस्तु
सासुहिः । अर्था० ॥ (९।१।५) समिद्धोविश्वतस्पतिः पर्वमानोविराजति । प्रीणन्वृषाकनिकदत् ॥ तन्नपात्पर्वमानः
था० ॥ २३ ॥ (९।१।५) समिद्धोविश्वतस्पतिः पर्वमानोविराजति । प्रीणन्वृषाकनिकदत् ॥ तन्नपात्पर्वमानः
शृंगेशिधानोऽर्षति । अंतरिक्षेणरारंजत् ॥ इलेन्यः पर्वमानोरथिविराजति । मधोर्धाराभिरोजसा ॥ ब्रहिः
प्राचीनमोजसापर्वमानस्तृणन्हरिः । देवेषु देवऽईयते ॥ उदतैर्जिहते बृहद्दरौ देवीर्हिरण्ययीः । पर्वमानेन सुष्टु
(९।१।४) सनाचेतिदशर्चस्यसूक्त्यांगिरसोहिरण्यस्तूपः पवमानसोमोगायत्री । (९।१।५) समिद्धइलेकादशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपो
सितः क्रमेणैमस्तन्नपादिकोवाहिदेवीद्वारं लपासानकादैव्योहोतारौ तिस्रो देव्यः सरस्वतीकाभारत्यस्वष्टावनस्पतिः स्वाहाकृतयोगायत्री-
अंसाश्चतस्रोऽनुभुमः । (इत आरभ्यविंशतिसूक्तेषु काश्यपो देवलोऽसितेन सह विकल्पते) ।

मंडलं ९

अनु- १

॥ ५० ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ७

॥ ५१ ॥

ते । ह्रविर्हृविष्णुबंधः ॥ प्रयुजोवाचोऽअत्रियोवृषावचक्रदुद्धने । सद्भाभिसत्योऽअध्वरः+ ॥ परियत्काव्याकुविर्न
ग्णावसानोऽअर्षति । स्वर्वाजीसिषासति ॥ पवमानोऽअभिसृधोविशोराजैवसीदति । यदीमण्वंतिवेधसः ॥ २८ ॥
अव्योवारेपरिप्रियोहरिर्वनेषुसीदति । रेभोर्वनुष्यतेमती+ ॥ सवायुमिद्रमश्विनासाकंमदेनगच्छति । रणायोऽअस्य
धर्मभिः ॥ आमित्रावरुणाभंगंमध्वःपवंतऽऊर्मयः । विद्वानाऽअस्यशक्मभिः ॥ असभ्यैरोदसीरयिमध्वोवाजस्य
सातये । पुनानासश्चमृषदोगच्छंतोवायुमश्विना । एतेसोमाऽअभिप्रियमिद्रस्यकाममक्षरन् । वर्धतोऽअस्यवी
धे* ॥ पुनानासश्चमृषदोगच्छंतोवायुसुवीर्धे ॥ इन्द्रस्यसोमराधसेपुनानोहादिचोदय । ऋतस्य
योनिमासदं ॥ मजंतित्वादशक्षिपोहिन्वांसिप्रजासि ॥ ३० ॥ पुनानःकलशेग्वान्वाण्यरुषोहरिः । देवेभ्यस्त्वामदायकंसृजानमति
मेव्यः । संगोभिर्वासयामसि ॥ ३० ॥ पुनानःकलशेग्वान्वाण्यरुषोहरिः । देवेभ्यस्त्वामदायकंसृजानमति
स्वनोजहिविश्वाऽअपद्धिर्षः । इंदोसखायुमाविश ॥ वृष्टिंदिवःपरिस्रवद्युमंपृथिव्याऽअधि । सधोनःसोमपुस्तुधाः ॥
तः । सुवानोर्यातिकृत्कृतुः ॥ प्रमृक्षर्यायुपन्यसेजनयुष्ट्रौऽअहुहे । वीत्यर्षचनिष्ठया ॥ ससुनुमतिराशुचिर्जातो
(९।१।९) एतेसोमाइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।९) परिप्रियेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमान

मंडलं ९

अनु. १

॥ ५१ ॥

सप्तचत्वारिंशत्प्राथ्यावेवर्गाः ३९ सूक्तानि १८ ऋच. १९८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. २७ सुपर्णाये. १ वत्राय. १ त्रिचे. २ इन्द्राये. शिवान-
रुणाभ्या. ४ मित्रायरुणादित्येभ्य. आदित्येभ्य. अश्विन्या. २ वायव. २ सूर्याये. २ उगम. पामानाये. गा३०२ अग्नय. ३५ अग्ना-
मरुद्भ्य. पवमानायसोमाये. ४० समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये वरुह्याद. देवीभ्योद्भ्याभ्य उगसानक्ताभ्या. देविभ्योद्भ्याभ्याप्रचेतोभ्या.

सुरस्वतीळाभारतीभ्य. ऽपः वनस्तपय. स्वाहाकृतीभ्य. पत्रगानायसोमाये. ६३ ॥ इतिपुत्रेसप्तमः ॥

सोमःपरिप्राष्टावेषधियाप्रतेप्रनिन्नेनेवंपरिसुवानःसप्तयत्सोमप्रकथिरेतेधावनत्येतेसोमार्सःसोमाअखुग्रं प्रसोमा
सःपवस्वपद्दृच्छुतंआगस्त्यस्तममृक्षतेधमचाहोदार्ढच्युतंपपकविर्तुमेधंपयवाजीप्रियमेधःप्रास्यनृमेधःप्रधारा
त्रिंदुःप्रसोमासोगोतमःप्रसोमासःश्यावाश्वःप्रसोमासस्वितःप्रसुवानआनःपवस्वप्रभूवगुरंसजिससुतोर्हृगण
॥ ॥ ॥

एपउस्यआशुरर्षवृहन्मतैःपुनानःप्रयेगावोमेध्यातिर्धिनयन्योअत्यइय ॥ ८ ॥
त्रिंदुःप्रसोमासोगोतमःप्रसोमासःश्यावाश्वःप्रसोमासस्वितःप्रसुवानआनःपवस्वप्रभूवगुरंसजिससुतोर्हृगण
एपउस्यआशुरर्षवृहन्मतैःपुनानःप्रयेगावोमेध्यातिर्धिनयन्योअत्यइय ॥ ८ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।१।१३) सोमःपुनानोऽर्षतिसहस्रधारोऽअत्यभिः । वायोरिद्रस्यनिःकृतं ॥ पवमान
मवस्योविप्रमभिप्रगायत । सुव्याणंदेवधीतये ॥ पवतेवाजसातयेसोमाःसहस्रपाजसः । गुणानादेवधीतये ॥ उत
नोवाजसातयेपवस्ववृहतीरिषः । द्युमदिंदोसुवीर्यं ॥ तेनःसहृस्विणंरुधिपवंतामासुवीर्यं । सुवानादेवाऽइंदवः ॥

(९।१।१३) सोमःपुनानइतिवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोऽसितःपवमानसोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ८

॥ ५३ ॥

॥ १ ॥ अत्याहियानानहेतुभिरसृग्वाजसातये । विवारमव्यमाश्रवः ॥ वाश्राऽअर्षतीद्वोभिवृत्सनधेनवः । दूध
न्विरेगभस्योः ॥ जुष्टऽइंद्रायमत्सरःपवमानकनिकदत् । विश्वाऽअपद्धिर्षोजहि ॥ अपमंतोऽअरांष्ठाःपवमानाः
स्वर्हशः । योनावृत्तस्यसीदत् ॥ २ ॥ (९।१।१४) परिप्रासिष्यदत्कविःसिंधोरुमाविधिश्रितः । कारंविन्नत्पुरुस्पृ
हं ॥ गिरायद्रीसर्वधवःपंचव्राताऽअपस्यवः । परिष्कृण्वंतिधर्णसिं+ ॥ आदस्यशुष्मिणोरसेविश्वेदुवाऽअमत्सत ।
यदीगोभिर्वसायते ॥ निरिणानोविधावतिजहृच्छयोपितान्वा । अत्रासंजिघ्रतेयुजा+ ॥ नृसीभिर्योविवस्वतःशुभ्रो
नममजेयुर्वा । गाःकृण्वानोननिर्णिजं ॥ ३ ॥ अतिश्रित्तीतिरश्चतागव्याजिगाल्यण्व्या । वशुमित्यतिष्विदे+ ॥ अ
भिक्षिपुःसमग्मतमर्जयतीरिषस्पतिं । पृष्ठारृग्भणतवाजिनः ॥ परिद्विव्यानिमर्मुशुद्धिःश्वानिसोमपाथिवा । वसूनि
याह्यस्युः+ ॥ ४ ॥ (९।१।१५) एषधियायात्यण्व्याशूरोरथैभिराशुभिः । गच्छन्निद्रस्यनिष्कृतं+ ॥ एषपुरुधि
यायतेबृहतेदेवतातये । यत्रामृतासऽआसते ॥ एषहितोविनीयतेतःशुभ्रावतापथा । यदीतुंजंतिभूर्णयः ॥ एषशृं
गणिदोषुवच्छिशीतियुथ्योऽवृषा । नृणादधानऽओजसा ॥ एषरुक्मिभिरियतेवाजीशुभ्रेभिरंशुभिः । पतिःसिंधू
नांभर्वन् ॥ एषवसूनिपिबुदनापरुषाययिषोऽअति । अवशादेषुगच्छति ॥ एतंमृजंतिमर्त्यमुपद्रोणेण्वायवः । प्रच

(९।१।१४) परिप्रेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१५) एषधियेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितः

ऋणं गृहीरिषः ॥ पुत्रमृतं दनुश्चिपोमंजंतिमसृष्टीतयः । म्यायुयं मुदितं ॥ ५ ॥ (९।१।१६) प्रतेसो नारंऽओ
 ण्योऽरुसंमदायुगृन्त्रे । मर्गं ननु स्यैतथा ॥ ह्युद्वेगं स्वयं सगोपमानं भेमा । गोपामणे पुमश्चिम ॥ अनस्रम
 म्बुदुष्टं सोमं पवित्रंऽआरुज । पुनीर्हीद्रोयुपतने ॥ प्रपुनानस्येनेतमासोभः पुत्रिनेऽअर्पति । ऋणमिथ्यसामं दत् ॥
 म्बुदुष्टं सोमं पवित्रंऽआरुज । पुनीर्हीद्रोयुपतने ॥ प्रपुनानस्येनेतमासोभः पुत्रिनेऽअर्पति । ऋणमिथ्यसामं दत् ॥
 प्रलानमोभिर्दिवुऽऽद्रुमोमाऽअसृष्टत । मलेभारय हारिणः ॥ पुनानोस्येऽऽब्यं विऽऽत्राऽअपेनुभिश्चिर्यः । अरुणेन
 गोपुतिष्ठति ॥ द्वितो नमानुपिप्लुणीधारामनस्यं चैत्रसेः । नृशोपवित्रेऽअर्पति । तंमोमविपश्चित्तनापुनानऽआयु
 पु । जव्योत्रारुविघासि ॥ ६ ॥ (९।१।१७) प्रनियंनेवमिधयोघंतोऽनुवाणिभ्रूणयः । मोमाऽअमग्रमाशनः ॥
 अभिसुवानासुऽइंदवोऽपुष्टयः पृथिवीमिव । ऽऽमोमासोऽअधरन् ॥ अर्यमिर्मत्सरोमदुःमोभःपुवित्रेऽअर्पति । विघ्न
 त्रक्षांसिदेवुयुः ॥ आरुलशैपुधावतिपवित्रं परिपिच्यते । इत्यर्थेऽपुपुर्धते ॥ अतिनीसोमरोचुनारोऽनुभ्राजसेदि
 वं । रुष्णन्सूर्येनचोदयः ॥ अभिविप्राऽअनूपतमर्धन्यज्ञस्यकारकः । दधनाश्चक्षुसिप्रियं ॥ तसुत्ववाजिनंरो
 धीभिर्विप्राऽअवस्यंभः । मजंतिदेवतातये ॥ मधोर्धारासनुक्षरतीत्रः गुधस्थसामंदः । चारुं कृतायपीतये ॥ ७ ॥

प्रतिज्ञेनेत्य
 पामानमोमोगायत्री । (९।१।१६) प्रतेसो नारंऽओ
 पृथ्वस्यमृतस्य काश्यपोसितः पामानमोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ८

॥ ५४ ॥

(९।१।१८) परिखुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमोऽध्याः । मदेषु सर्वथाऽअसि ॥ त्वंचिप्रस्त्वं क्वविर्मघुप्रजातमंधसः ।
मदेषु ॥ तव विश्वे सजोषसो देवासः पीतिमाशत । मदेषु ॥ आयो विश्वा निवायुर्वसूनिहस्तयोर्द्वे । मदेषु ॥
यऽइमे रोदसीमहीसंमातरैवदोहते । मदेषु ॥ परियो रोदसीऽउभे सद्यो वाजे भिरर्षति । मदेषु ॥
स्वापुनानोऽअचिक्रदत् । मदेषु ॥ ८ ॥ (९।१।१९) यत्सोमचित्रमक्थ्यं दिव्यं पाथिं वंसु । मदेषु ॥ सशुष्मीकृलशे
भर ॥ युवां हि स्थः स्वर्पतीऽइदंश्च सोमगोपती । इशानापिच्यतं धियः ॥ वृषा पुनानऽआयुषुस्तनयन्नधिबहिषि । हरिः
सन्थो निमासदत् ॥ अवावशंतधीतयो वृषभस्याधिरेतसि । सनोर्वत्सस्यमातरः ॥ कुविद्धृपण्यंतीभ्यः पुनानो गर्भमा
दधत् । याः शुक्रं दुहुते पर्यः ॥ उपशिक्षापतस्थुषोभियसमाधेहि शत्रुषु । पर्वमानविदारुणि ॥ निशत्रोः सोमवृष्यं
निशुभं निवचस्तिर । दूरे वासतोऽअंतिवा ॥ ९ ॥ (९।१।२०) प्रकुविद्वेवतीये व्योवारे भिरर्षति । साह्वान्विश्वा
ऽअभिस्थुर्धः ॥ सहिष्माजरित्भ्यऽआवाजंगोमंतमिन्वति । पर्वमानः सहस्रिणं ॥ परिश्वा निचेतसामशसेपवसे
मती । सनः सोमश्रवो विदः ॥ अर्भ्यर्षवहद्यशोमघर्वभ्यो ध्रुवर्णि । इषंस्तोत्भ्यऽआभर ॥ त्वराजैव सुव्रतो गिरः सोमा
(९।१।१८) परिखुवान इति सप्तर्चसूक्तस्य काश्यपोसितः पवमानसोमो गायत्री । (९।१।१९) यत्सोमेति सप्तर्चसूक्तस्य
काश्यपोसितः पवमानसोमो गायत्री । (९।१।२०) प्रकुविरिति सप्तर्चसूक्तस्य काश्यपोसितः पवमानसोमो गायत्री ।

मंडलं ९
अनु. १

॥ ५४ ॥

धिवेगिथ । पुनानोर्वरेऽअश्रुत ॥ मयतिरुस्यदुष्टरोमन्यमानोगभंग्लोः । मोमंश्रमपुगीदति ॥ नीळुर्मनोनभक्त्युःप
 वित्रसोमगच्छसि । दधत्लोनेमवीर्यं ॥ १० ॥ (९।१।२१) एतेधात्रतीदनुःसोमाऽऽन्द्राश्रुगुण्यः । ममरामः
 स्वर्धिरः ॥ प्रवृण्वंतौऽअभियुजःसुव्ययेवरिवोविदः । स्वयंसोनेयमृकृतः ॥ श्रुथागीळितुऽदंधव.मधस्यमभ्यंक्रुमित् ।
 मिंवीरुर्माव्यंकरन् ॥ एतेविश्वानिवायुर्पाप्यमानामऽआश्रत । हितानमसयोरथे ॥ आसिन्पिवांगंभिद्वयोदथातात्रे
 नसादिशे । योऽअसभ्यमरावा ॥ कुरुनरंथ्यंनंनंधाताकृतंमादित्रे । श्रुजाःपयःपुमर्णमा ॥ एतऽइत्येऽअवीचशु
 न्नाष्टावा लिनोऽअक्त ॥ सतःप्रासावियुर्मतिं ॥ ११ ॥ (९।१।२२) एतेसोमामऽआश्रवोरथाऽऽव्यप्रवाजिनः ।
 मर्गाःमष्टाऽअहेपत ॥ एतेवाताऽऽश्रोरथःपुर्वन्यस्येववृष्टयः । अयोरेवभ्रमावृथा ॥ एतेपताविपुश्चितःसोमामोद
 ध्याशिरः । त्रिपाव्यानशुर्धियः ॥ एतेमष्टाऽअभर्त्याःममवासांनत्राश्रुः । उयंत.पुथोर्जः ॥ एतेपुष्पानिरोदमोत्रि
 प्रयंतोव्यानशुः । इतेदमुत्तमंरजः ॥ तंतुतन्वानमुत्तममुत्तमवतऽआगत । इतेदमुत्तमायं ॥ त्वंमोमपणिभ्यऽआ
 वसगव्यानिधारयः । ततंतुमचिक्रदः ॥ १२ ॥ (९।१।२३) सोमाऽअगुममाश्रवोभोर्मदंस्थधारया । अभिवि

एतेमोममइतिममर्चस्यसूक्त्य
 (९।१।२१) एतेधात्रतीतिममर्चस्यसूक्तस्य ऋश्यपोऽसितःपनमारमोमोगायत्री । (९।१।२२) एतेमोममइतिममर्चस्यसूक्त्य
 ऋश्यपोऽसितःपनमानसोमोगायत्री । (९।१।२३) सोमानमृमितिममर्चस्यसूक्तस्य ऋश्यपोऽसितःपनमारमोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६अ ८

॥ ५५ ॥

श्वानिकाव्या ॥ अनुप्रलासऽआयवःपुदंनवीयोऽअक्रमुः । रुचेजनंतसृष्टे ॥ आपवमाननोभरायोऽअदाद्युषोगर्भ ॥
ब्रुधिप्रजावतीरिषः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवतेमहंमदं । अभिकोशंसधश्चुतं ॥ सोमोऽअर्षतिघर्णसिर्दधानऽइंद्रि
मिंद्रोवृत्राण्यप्रति । जधानजघनञ्जनु ॥ १३ ॥ (९।१।२४) असोमासोऽअधन्विषुःपवमानासऽइंदवः । श्रीणा
नाऽअप्सुसृजत ॥ अभिगवोऽअधन्विषुरापोनप्रवतायतीः । पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमोद्रायपा
तेवे । वृभिर्यतोविनीयसे ॥ त्वंसोमनमदंनःपवस्वचषणीसहे । सस्त्रिणोऽअर्धनुमाद्यः ॥ इंदोयदद्विभिःसुतःपवित्रं
परिधावसि । अरुमिंद्रस्यधास्ते ॥ पवस्ववृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिःपावकोऽअजुतः ॥ शुचिःपावकऽअच्य
तेसोमःसुतस्यमध्वं । देवावीरघशंसहा ॥ १४ ॥ (९।२।१) पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे । मरुभ्योवाय
बृत्रहोदेववीतमः ॥ विश्वारूपाण्याविशन्पुनानोयातिहर्यतः । यत्रामृतांसऽआसते ॥ अरुषोजनयुन्गिरःसोमःपव
(९।१।२४) असोमासइतिसप्तर्षस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ॥ द्वितीयेनुवाकेपद्त्रिंशत्सूक्तानि । (९।२।१)
पवस्तेपड्चस्यसूक्तस्यागस्त्योद्वहन्त्युतःपवमानसोमोगायत्री ।

मंडलं. ९

अनु. २

॥ ५५ ॥

तऽआयुक् । इंद्रगच्छन्कुचिकुः ॥ जापस्वभरित्तगुच्छिंधारयाको । अस्म्योनिगामर् ॥ १५ ॥ (९।२।२)
 तसमृक्षतवाजिनसपस्येऽअदितेगधि । त्रिमसोऽअण्वाधिया ॥ तंगार्थेऽअन्वैशूयगुच्छं गण्मन्ति । इंदुऽग्लो
 र्माद्विः ॥ तंवृधामेधयाऽन्यनमानुमधियनि । गुणतिधिरायसं ॥ तसगुभरिनाधिंयामंयनंविस्वतः ।
 पतिंवाचोऽअदाभ्यं ॥ तंनानावधिंजामयोरींतिचूंत्वादिभिः । ह्यनंभरिचयसं ॥ नंत्वादिनंतिपेगु पंगमानि
 रावृधै । इंद्रविंद्रायमत्सरं ॥ १६ ॥ (९।१।३) एयकमिगुभिष्टुत पवित्रेऽत्रांनोगने । पुनानोत्तनपश्चिधं ॥
 एयऽइद्रायवायवेस्वजित्सारिंयिच्यते । पवित्रेऽनुनायनः ॥ एयभ्रिंनिंयंदिमोसोऽगुयामनः । नोगोलेपुपिष्ट
 वित् ॥ एयगुव्युरैचिकदुत्पयमानोहिरण्ययुः । इंदुःसत्राजिदन्वृतः ॥ एयगुपैणलाननेपंगमानोऽअप्रिग्रधि ।
 पवित्रेमत्सरोमर्दः ॥ एयगुगुम्यसिन्यदंतंतीक्षेत्रुगहारिः । पुनानऽद्वारद्रुमा ॥ १७ ॥ (९।२।४) एयवाजीहि
 तोन्धीभंविंश्वविन्मनसुःसर्पतिः । अब्योवारंविधीवति ॥ एयपुनिंऽअशरुलोसोऽुवेन्वन्तः । विश्रुधासोन्गविज
 न् ॥ एयदेवःशुंभायुतेधियोनावमर्त्यः । बुद्रहादेवधीतमः ॥ एयगुगुकरिंत्तदृशभिंजुमिभंयुतः । अभिद्रोणां

(९।२।२) तगुभ्रतेनिपट्टस्वसूक्तस्य शईच्यु १३ म ३।११ गमानचोनिगात्री । (९।२।३) एयकतिरिपट्टस्वसूक्तानागिगो
 वृभेधःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।४) एयगातीलिपट्टस्वसूक्तानागिगम.पिने १.१ गमानचोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ८

॥ ५६ ॥

निधावति ॥ ए॒प॒सूर्य॑मरोचयुत्पवमानोविचर्षणिः । विश्वा॒धामा॑निविश्ववित् ॥ ए॒प॒शु॒भ्यदा॑भ्यःसोमःपुनानोऽअ
र्षति । दे॒वावीर॑घशंसहा+ ॥ १८ ॥ (९।२।५) प्रास्य॒धारा॑ऽअक्षरन्वृष्णःसुतस्यौजसा । दे॒वोऽअनु॑प्रभृषतः ॥
सक्षिमृजंतिवेधसोगणतःकारवोगिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्वं ॥ सु॒पहा॑सोम॒तानि॑तेपुनानायप्रभृवसो । वर्धो॑समुद्र
मुक्थ्वं ॥ विश्वावसूनिंजयुन्पवस्वसोमधारया । इ॒न्द्रेपा॑थ्वंयिद्विव्यंपवस्वधारया ॥ रक्षा॑सुनोऽअररुषःस्वनात्समस्यकस्यचि
त् । नि॒दोयत्र॑मुमुचमहे ॥ ए॒न्द्रोपा॑थ्वंयिद्विव्यंपवस्वधारया । इ॒न्द्रेपा॑सिसृष्ट्यक् ॥ रक्षा॑सुनोऽअररुषःस्वनात्समस्यकस्यचि
अस्यशुष्मिणोवृथापवित्रेऽअक्षरत् । पु॒नानो॑वाचमिष्यति+ ॥ इ॒न्द्रं तं॑ शुष्ममाभर ॥ १९ ॥ (९।२।६) प्रधाराऽ
शुभिद्वियं+ ॥ आ॒नःशु॒भं न॒पाह्य॑वीरवतंपुरुस्थुहं । इ॒न्द्रं ह्यि॒द्यानः॑ सो॒तृभिर्म॑ज्यमानःकनिक्रदत् । इयंतिव
त् । अ॒भिद्रो॑णान्यासद् ॥ अ॒सुत्वा॑मधुमत्तमंहारं हिन्वंत्यद्रिभिः । इ॒न्द्रं वि॒द्राय॑पीतये ॥ सु॒नोता॑मधुमत्तमंसोसमिद्रा
नं ॥ दि॒वस्पृ॑थिव्याऽअधिभवेदोद्युन्नवर्धनः । भ॒वावा॑जानांपतैः ॥ तुभ्यं॒वाता॑ऽअभिप्रियस्तुभ्यमर्पतिंसिधवः ।
(९।२।५) प्रास्य॒धारा॑इतिपट्टचस्यसूक्त्यांगिरसो नृमेघःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।६) प्रधाराइतिपट्टचस्यसूक्त्यांगिरसो
विदुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।७) प्रसोमासइतिपट्टचस्यसूक्तराहूणोगोतमःपवमानसोमोगायत्री ।

मंडलं ९

अनु. ३

॥ ५६ ॥

ऋक्सं.

अ. ६ अ. ८

॥ ५७ ॥

विष्णवे ॥ वृषाणं वृषभिर्युतं सुन्वति सोममाद्रिभिः । दुहंति शकर्मनापर्यः ॥ भुवन्त्रितस्य मज्यो भुवदिद्रायमत्सरः । सं
रूपैरज्यते हरिः ॥ अभीमूतस्य विष्टपं दुहते पृश्निमातरः । चारुप्रियतमं हविः+ ॥ समेन महता इमागिरोऽर्षतिस
स्रुतः । धेनुर्वाश्रोऽर्षवीवशत् ॥ २४ ॥ (९।२।११) आनः पवस्व धारया पवमानरुचिपुंशु । ययाज्योतिर्विदा
सिनः ॥ इंदोसमुद्रमील्य पवस्व विश्वमेजय । रायो धर्तान्ऽओजसा ॥ त्वया वीरेण वीरवोभिव्यामपृतन्यतः । क्षरा
पोऽअभिवार्य ॥ प्रवाजमिदुरिष्यति सिपासन्वाजसाऽऋषिः । ब्रताविद्वानऽआयुधा ॥ तंगीभिवाचमीखयंपुनानं
वासयामसि । सोमं जनस्य गोपतिं ॥ विश्वोयस्य ब्रते जनोदाधारधर्मणसते । पुनानस्य प्रभूवसोः ॥ २५ ॥ (९।२।१२) क्षरा
असर्जिरथ्योयथापुत्रैश्च र्ग्वोः सुतः । कार्ष्मन्वाजीन्यं क्रमीत् ॥ सवहिः सोमजागृविः पवस्व देव वीरति । अभिकोशं
मधुश्चुतं ॥ सनोज्योतीपि पूव्यं पवमानुविरौचय । ऋत्वेदक्षायनो हिनु ॥ शुभमानऽऋतायुभिर्मज्यमानो गभस्त्योः ।
पवते वारोऽअव्यये ॥ सविश्वादाशुपेवसुसोमो दिव्यानि पार्थिवा । पर्वतामातरिक्ष्या ॥ आदिवस्पृष्टमंश्वयुर्गव्ययुः
सौमरोहसि । वीरयुः शवसस्पते ॥ २६ ॥ (९।२।१३) ससुतः पीतये वृषासोमः पुत्रैःऽअर्षति । विघ्नत्रक्षांसि देवयुः+ ॥
(९।२।११) आनः पवस्वेति पट्टचस्य सूक्तस्यागिरसः प्रभूवसुः पवमानसोमो गायत्री । (९।२।१२) असर्जति पट्टचस्य सूक्तस्यागिरसः
प्रभूवसुः पवमानसोमो गायत्री । (९।२।१३) ससुत इति पट्टचस्य सूक्तस्यागिरसो रहूगणः पवमानसोमो गायत्री ।

मंडलं. ९

अनु. २

॥ ५८ ॥

ऋक्सं.

आ. ६ अ. ८

॥ ५८ ॥

ऽअक्रमीदुभिश्चामृधोविचर्षणिः । शुभंतिविप्रधीतिभिः ॥ आयोनिमरुणोर्हृद्गमदिंद्रुषासुतः । ध्रुवेसदसिसी
दति ॥ नूनोर्यिमहामिंदोस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहस्रिणं ॥ विश्वासोमपवमानद्युन्नानीदुवाभर । वि
वृषन्निदोनऽवकथ्यं ॥ ३० ॥ (९।२।१७) प्रयेगावोनभूर्णयस्त्वेषाऽअयासोऽअक्रमुः । मंतःकृष्णामपत्वचं ॥
सुवितस्यमनामहेतितेतेतुंदुराव्यं । साह्वांसोदस्युमव्रतं+ ॥ पुनानऽइंदुवाभरसोमद्विर्वहसंरुधिं । वि
द्विष+ ॥ आपवस्वमहीमिधंगोमदिंदोहिरण्यवत् । शृण्वेवृष्टेरिवस्वनःपवमानस्यशुष्मिणः । चरंतिविद्युतो
उपाःसूर्योनरुदिमभिः ॥ परिणःशर्मयंत्याधारयासोमविश्वतः ॥ सपवस्वविचर्षणऽआमहीरोदसीपृण ।
त्रोचनादिवोजनयन्नसुसूधं । वसानोगाऽअपोहरिः ॥ सरारसेवविष्टयं ॥ ३१ ॥ (९।२।१८) जनय
वावृधानायतूधेपवंतेवाजसातये । सोमःसहस्रपाजसः ॥ दुहानःप्रलामितपयःपुवित्रेपरिषिच्यते । क्रंद-देवोऽअं
जीजनत् ॥ अभिश्चान्निवार्याभिदेवोऽकृतावृधः । सोमःपुनानोऽअर्षति ॥ गोमन्त्रःसोमवीरवृध्वावृध्वाजवत्सुतः+ ॥
(९।२।१७) प्रयेगावइतिपटुचस्यसूक्तस्यकाण्वोभेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१८) जनयन्त्रितिपटुचस्यसूक्तस्य

॥ ५८ ।

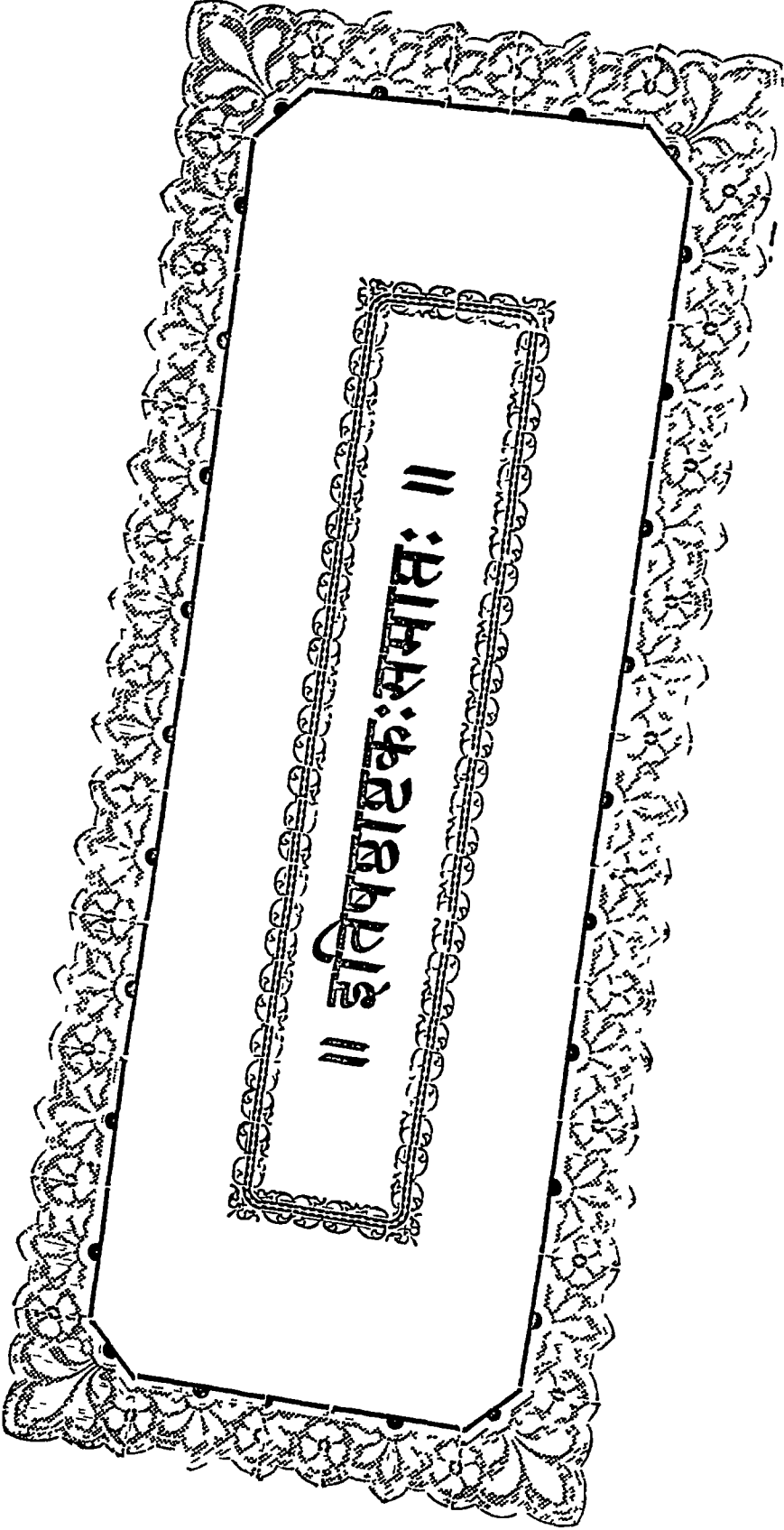
मंडलं ९

अनु. २

॥ इतिषष्ठाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथसप्तमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रणोयास्यःसपवस्व।सुप्रन्नयासोमःपंचकविर्भर्गिवस्तत्वापवस्वोत्तेऽशुष्मासउचथ्योऽध्वर्योपरिद्युक्षउत्तेचतु
 ष्कमवत्सारोस्यग्रत्वांयवयवंपरिसोमःप्रतेधारास्तरत्सपवस्वप्रगायत्रेणोपांत्यापुरउर्णिगयावीतीत्रिशदमहीशु
 रेतेऽअसृग्रंजमदधिरापवस्वनिधुविःकारयपोवृयासोमकश्यपः ॥ १ ॥

हरिःओम् ॥ (९।२।२०) प्रणऽइंदोमहेतनऽऊर्मिनविन्नदर्पसि । अभिदेवोऽअयास्यः ॥ मतीजुष्टोधि्या
 ह्रितःसोमोहिन्वेपरावति । विप्रस्यधारयाकृविः* ॥ अयंदेवेषुजायुविःसुतऽर्पतिपवित्रऽआ । सोमोयात्तिविचिर्ष
 णिः ॥ सनःपवस्ववाजुयुश्चक्राणश्चारुमध्वरं । बृहिष्माऽआविवासति ॥ सनोभगायवायवेचिप्रवीरःसुदावृधः । सो
 मोदेवेण्वार्यमत् ॥ सनोऽअद्यवसुतयेकतुविङ्गतुवित्तमः । वाजंजेपिश्रवोवृहत् ॥ १ ॥ (९।२।२१) सपवस्वमदाय
 कंनचक्षादेववीतये । इंदुविद्रायपीतये ॥ सनोऽअर्षाभिद्रुत्वंशुत्वमिंद्रायतोशसे । देवान्सखिभ्यऽआवरं ॥ उतत्वा
 मरुणवृयंगोभिरैरुमोमदायुकं । विनोरुयेदुरोवृधि ॥ अत्यूपवित्रमक्रमीह्वाजीधुरंनयामनि । इंदुदेवेषुपत्यते ॥ स
 मीसर्वाथोऽअस्वरन्वनेकीळंतुमत्यविं । इंदुनावाऽअनूपत ॥ तयापवस्वधारंयाययापीतोविचक्षसे । इंदोस्तोत्रेषु

(९।२।२०) प्रणइंदुवितिपहुचस्रकृसांगिरसोयास्यःपत्रमानसोमोगायत्री । (९।२।२१) सपवस्वोतिपहुचस्रकृसांगिरसो
 यास्यःपवमानसोमोगायत्री ।

° ऋक्सं.

अ. ७ अ. १

॥ २ ॥

वीर्यं ॥ २ ॥ (९।२।२२) असृग्न्देववीतयेत्सः कृतव्याऽइव । क्षरतःपर्वतावृधः ॥ परिष्कृतासऽइद्वोयोलेवपि
त्र्यावती । वायुंसोमाऽअसृक्षत ॥ एतेसोमासऽइद्वःप्रथस्वतश्चमूसुताः । इन्द्रवधीतिकर्मभिः ॥ आधावतासुह
स्त्यःशुक्रागृभ्णीतमंथिना । गोभिःश्रीणीतमत्सरं ॥ सपवस्वधनंजयप्रयुंताराधसोमहः । अस्मभ्यंसोमगातुवि
त् ॥ एतंमृजंतिमर्ष्यपवमानुंदशुक्षिर्षः । इन्द्रायमत्सरंमदं ॥ ३ ॥ (९।२।२३) अथासोमःसुकृत्ययोमहोश्चि
दुभ्यवर्धत । मंदानऽउच्छृषायते ॥ कृतानीदस्यकत्वचितेतेदस्यतर्हणा । ऋणाचधृष्णुश्चयते ॥ आत्सोमऽइंद्रियोर
सोवज्रःसहस्रसाभुवत् । उक्थंयदस्यजायते ॥ स्वयंकविविधुर्तरेविप्रायुरलमिच्छति ॥ यदीमर्मज्यतेधिचः ॥ सि
पासतूरयीणांवाजेष्ववर्धतामिव । भरेधुजिग्युपामसि ॥ ४ ॥ (९।२।२४) तंत्वानुमृगानिविधुंत्सधस्थेधुमहोद्दि
वः । चारुसुकृत्ययेमहे ॥ संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यंमहामहियत्तुमदं । शतंपुरोरुरुक्षणिं ॥ अतस्त्वारुचिमभिराजानंसुकृतो
द्विवः । सुपर्णोऽअव्याधिर्भरत् ॥ विश्वस्माऽइत्स्वहृशेसाधारणंरजुस्तरुं । गोपामतस्यविर्भरत् ॥ अधाहिन्यानऽइ
द्रियंज्यायोमहित्वमानशे । अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥ ५ ॥ (९।२।२५) पर्वस्वष्टिमासुनोपामुंदिवस्पर्शि । अ
(९।२।२२) असृग्मितिपडुचस्यसूक्त्यागिरसोयास्यःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२३) अथासोमइतिपंचस्यसूक्त्यभार्गवःकविः
पवमानसोमोगायत्री । (९।२।२४) तंवेतिपंचस्यसूक्त्यभार्गवःकविःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२५) पवस्वेतिपंचस्यसूक्त्य

मंडलं ९

अनु. २

॥ २ ॥

युक्त्वाद्बृहतीरिषः ॥ तयोपवस्वधार्यायायागार्वऽइहागमन् । जन्यासऽउपनोर्गृहं ॥ घृतंपवस्वधार्यायायज्ञेडुदेवधीतमः ।
 अस्मभ्यंबृष्टिर्मापव ॥ सनऽऊर्जेव्यं वृथ्यं पवित्रं धावधार्या । देवासः शृणुवन्दिहं ॥ पर्वमानोऽसिष्यदुद्रक्षांस्यपुजंघ
 नत् । प्रुलवद्दोचयुनुचः ॥ ६ ॥ (९।२।२६) उचेऽशुष्मासऽईरतेसिधोऽर्भोरेवस्वनः । वाणस्यचोदयापविं ॥ प्रसवेतऽ
 उदीरतेतिस्त्रोवाचोमखस्युर्वः । यदव्यऽएपिसानवि ॥ अव्योवारेपरिप्रियंहरिंहिच्वत्यद्रिभिः । पर्वमानंमधुश्रुतं ॥
 आपवस्वमादितमपवित्रंधार्याकवे । अर्कस्ययोनिमासदं ॥ सर्पवस्वमदितमगोभिर्जानोऽअकुभिः । इद्विद्रायपी
 तये ॥ ७ ॥ (९।२।२७) अध्वर्योऽअद्रिभिःसुतसोमपवित्रऽआसृज । पुनीर्होद्रायपातये ॥ द्विवःपीयूषमुत्तमंसो
 ममिन्द्रायवज्रिणे । सुनोतामधुमत्तमं ॥ तवत्यऽइदोऽअंधसोदेवामधोर्व्यंश्रते । पर्वमानस्यमरुतः ॥ त्वंहिसो
 मवर्धयन्त्सुतोमदायभूर्णये । वृषन्त्सोतारमूतये ॥ अभ्यर्धविचक्षणपुवित्रंधार्यासुतः । अभिवाजमुतश्रवः ॥ ८ ॥
 (९।२।२८) परिद्युक्षःसुनद्रयिर्भरुद्रार्जुनोऽअंधसा । सुवानोऽवर्षपवित्रऽआ ॥ तवप्रलेभिरध्वभिरव्योवारे
 परिप्रियः । सुहस्रधारोयुत्तना ॥ चरुर्नयस्तमींख्येदोनदानमीख्य । वृधैर्वेधस्रवींख्य ॥ निशुष्ममिंदेवेषांपुरुहूत

मार्गवःकविःपर्वमानसोमोगायत्री । (९।२।२६) उचेऽशुष्मासदतिपंचस्यसूक्तस्यागिरसउचथ्यःपर्वमानसोमोगायत्री । (९।२।२७) अध्व
 योइतिपंचस्यसूक्तस्यागिरसउचथ्यःपर्वमानसोमोगायत्री । (९।२।२८) परिद्युक्षइतिपंचस्यसूक्तस्यागिरसउचथ्यःपर्वमानसोमोगायत्री

ऋक्सं.

अ. ७ अ. १

— ॥ ३ ॥

जनीनां । योऽअस्माँऽआदिदेशति ॥ शतनंऽइदंऽऊतिभिःसहस्रंवाशुचीनां । पर्वस्वमंहयद्रयिः ॥ ९ ॥ (९।२।२९)
उत्तेशुष्मासोऽअस्यूरक्षोभिंदंतौऽअद्रिवः । नुदस्वयाःपरिस्पृधः ॥ अयानिज्जिरोजसारथसंगेधनैहिते । सत्वाऽअ
विभ्युषाहृदा⁺ ॥ अस्यव्रतानिनाधुषेपर्वमानस्यदुह्या । रुजयस्त्वापृतन्यति ॥ तंहिन्वन्तिमदुच्युतंहरिनुदीशुवाजिनं । सत्वाऽअ
इंदुमिंद्रायमत्सरं⁺ ॥ १० ॥ (९।२।३०) अस्यप्रलामनुद्युतंशुक्रंदुह्णेऽअहयः । पर्यःसहस्रासामृषिं । अयंसूर्यंऽइवोपुहग्यं
सरांसिधावति । सप्तप्रवत्ऽआदिवं ॥ अयंविश्वानितिष्ठतिपुनानोभुर्वनोपरि । सोमोदेवोनसूर्यः ॥ परिणोदेववीतये
वाजौऽअर्षसिगोर्मतः । पुनानंऽइदंविद्भ्युः⁺ ॥ ११ ॥ (९।२।३१) यवंयवंनोऽअंधसापुष्टुंपरिस्त्रव । सोमवि
श्वोचसौभगा ॥ इंदोयथातवस्तवोयथातेजातमंधसः । निवृहिषिप्रियेसदः ॥ उतनोगोविदंश्वचित्पर्वस्वसोमांध
सा । मध्वतमेभिरहंभिः ॥ योजिनातिनजीयतेहंतिशत्रुमभीत्य । सपर्वस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ (९।२।३२) परि
सोमंऽअकृतंवृहडाशुःपुवित्रैऽअर्षति । विमन्नक्षांसिदेव्युः ॥ यत्सोमोवाजुमर्षतिशतंधाराऽअपस्युवः । इंद्रस्यसुख्य
(९।२।२९) उत्तेशुष्मासइतिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३०) अस्यप्रलामितिचतुर्कंचस्य
सूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३१) यवंयवमितिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री ।
(९।२।३२) परिसोमइतिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री ।

मंडलं ९

अनु. २

॥ ३ ॥

माविशन् ॥ अभिवायोर्षणोदशज्जानकन्यानुपत । मज्यसेसोमसातेये ॥ त्वमिन्द्रायिष्णवेस्वाहुर्दोपरिस्वव ।
 नन्तोलोवृन्पाहंसः ॥ १३ ॥ (१।२।३३) प्रतेधाराऽअसश्चतोदिवोनयंतिष्टुर्यः । अच्छावाजसहृस्त्रिणं ॥ अ-
 नन्तोलोवृन्पाहंसः ॥ १४ ॥ (१।२।३४) समर्मृजानऽआयुभिरिभोरोजेवसुव्रतः ।
 भिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षानोऽअर्पति । हारिस्तुजानऽआयुधा ॥ समर्मृजानऽआयुधा ॥ (१।२।३४) तरुत्समं
 इयेनोवंसुपीदति ॥ सनोविश्वोदिवोवसुतोपथिव्याऽअधि । पुनानऽइदुवामर ॥ १५ ॥ (१।२।३५) पर्वस्व
 दीधावतिधारासुतस्यांधसः । तरुत्समंदीधावति ॥ उस्त्रावेदुवर्दुनांमतेस्यदेव्यवसः । तरुत्स० ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंय्यो
 रासहस्राणिदद्महे । तरुत्स० ॥ आययोस्त्रिशतंनसहस्राणिचुदद्महे । तरुत्स० ॥ १५ ॥ (१।२।३५) पर्वस्वधिपणा
 गोजिदंश्चजिद्धिश्चजित्सोमण्यजित । प्रजावद्रलुमामर ॥ पर्वस्वाश्वोऽअदाम्यःपवस्वोपधीभ्यः । पर्वस्वधिपणा
 भ्यः ॥ त्वंसोमपर्वमानोविश्वानिदुरितार् । कविःसीदुनिवृहृषि ॥ पर्वमानुःस्वर्विदोजायमानोभवोमहान् । इंदो
 विश्वोऽअभीदसि ॥ १६ ॥ (१।२।३६) प्रगायत्रेणगायतुपर्वमानंविचर्षणिं । इंदुसहस्रचक्षसं ॥ तंत्वोसहस्रचक्ष
 काइयपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (१।२।३४) तरुत्समंदीतिचतुर्कचत्यसूक्तस्य

(१।२।३३) प्रतेधाराइतिचतुर्कचत्यसूक्तस्यकाइयपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (१।२।३५) पवस्वेतिचतुर्कचत्यसूक्तस्यकाइयपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्रीरुहृतीयापुरडिष्णिक् ।
 त्रेणेतिचतुर्कचत्यसूक्तस्यकाइयपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्रीरुहृतीयापुरडिष्णिक् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. १

॥ ४ ॥

समथोसहस्रभर्णसं । अतिवारमपाविषुः ॥ अतिवारान्पवमानोऽसिष्यदक्लशौऽथभिधावति । इंद्रस्यहाद्यो
विशन् ॥ इंद्रस्यसोमराधेशंपवस्वविचर्षणे । प्रजावद्रेतुऽआभर ॥ १७ ॥ (१।३।१) अयावीतीपरिस्रव्य
स्तऽइंदोमदेष्वा । अवाहन्नवतीर्नव ॥ पुरःसद्यऽइत्थाधिद्येदिवोदासायुशंबरं । अधृतुवशुंयुं ॥ परिणोऽअ
श्वमन्धविज्ञोमदिंदोहिरण्यवत् । क्षरासहस्रिणीरिषः ॥ पवमानस्यतेव्यंपवित्रमभ्युदतः । सखित्वमावृणीमहे ॥
येतेपवित्रमस्योभिक्षरंतिधारया । तेभिर्नःसोममृच्छ ॥ १८ ॥ सनःपुनानऽआभरयिवीरवतीमिषं । ईशानःसो
मविश्वतः ॥ एतमुत्पदशक्षिपोमजंतिंसिंधुमातरं । समदित्येभिरख्यत ॥ समिद्रेणोतवायुनसुतऽएतिपवित्रऽआ ।
संसूर्यस्वरदिमभिः ॥ सनोभगायवायवेपुष्णेपवस्वमधुमान् । चारुमित्रैवरुणेच ॥ उच्चातेजातमंधसोदिविषद्भूम्या
ददे । उग्रंशर्ममहिश्रवः ॥ १९ ॥ एनाविश्वान्युर्यऽआद्युन्नानिमानुषाणां । सिषासंतोवनामहे ॥ सनऽइंद्रायुज्य
नेगिरोवृत्संसंश्रिश्चरीरिव । वरिवोवितपरिस्रव ॥ उपोऽुजातमसुरगोभिर्भंगपरिष्कृतं । इंद्रदेवाऽअयासिषुः ॥ तमिद्वर्धतु
॥ २० ॥ पवमानोऽअजीजनद्विवश्चिन्नतन्यतुं । ज्योतिवैश्वानरंवहत् ॥ पवमानस्यतेरसोमदौराजन्नदुच्छुनः ।
वृतीयेनुवाकेसप्तसूक्तानि (१।३।१) अयावीतीतित्रिशहस्रसूक्त्यागिरसोऽमहीयुःपवमानसोमोगायत्री ।

मंडलं ९

अनु. ३

॥ ४ ॥

विवारमव्यर्षति ॥ पर्वमानरसस्तवदक्षोविराजतिद्युमान् । ज्योतिर्विभ्रंस्वदृशे⁺ ॥ यस्लेमदोवरैण्यस्तेनापवृत्वांध
 सा । देवावीरघशंसा⁺ ॥ जघ्निर्वृत्रमभित्रियंसस्त्रिवर्जादिवेदिने । गोपाड⁺अश्वसाडसि ॥ २१ ॥ संमिश्रोऽअ
 रूपोभवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः । सीदन्च्छयेनोयोनिसा⁺ ॥ सपवस्वयऽआविर्धेद्रुत्रायुहंतेवे । वृत्रिवांसमहीरुपः⁺ ॥
 सुवीरसोवयंधनाजयेमसोममीढुः । पुनानोवर्धनोगिरः ॥ त्वोतासस्तवावसास्यामवन्वतं⁺आसुरः । सोमव्रतेषुजा
 गृहि ॥ अपघ्नन्पवतेमृधोपसोमोऽअरावणः । गच्छत्रिंद्रस्यनिष्कृतं⁺ ॥ २२ ॥ महोनोरायऽआभरुपवमानजहीसृ
 घः । राखंदोवीरवृद्यशः ॥ नत्वाशतंवनहृतोराधोदित्संतमामिनन् । यत्पुनानोमंखस्यसे ॥ पवस्वेदोवृषासतःकृधी
 नोयशसोजने । विश्वाऽअपद्धिषोजहि ॥ अस्यतेसख्येवयंतवदोद्युन्नऽअत्तमे । सासह्यामपृतन्यतः⁺ ॥ यातेभीसा
 न्यायुधातिगमानिसंतिधूर्षणे । रक्षासमस्यनोनिदः⁺ ॥ २३ ॥ (९।३।२) एतेऽअसृश्रुमिदवस्त्रिःपुवित्रमाश्रवः ।
 विश्वान्यभिसौभगा ॥ विभ्रंतोदुरितापुरुसगतोकार्यवाजिनः । तनाकृण्वंतोऽअर्वते ॥ कृण्वंतोवरिवोगेव्येव्यर्षतिष्ठ
 द्रुति । इळांसमभ्यसंयतं ॥ असोव्यंशुर्मदपाप्सुदक्षौगिरिष्ठाः । ज्येनोनयोनिमासदत् ॥ शुश्रंसंधोदिववातमसु
 घृतोन्धुभिःसुतः । स्वदंतिगावःपयोभिः ॥ २४ ॥ आदीमभ्वंनहेतारोशशुभश्रुमृताय । मध्वोरसंसधुमादे ॥ यास्ते

(९।३।२) एतेअसृश्रुमितिर्निशदचस्यसूक्तस्यमार्गवोजसदभिःपवमानसोमोगायत्री ।

धारामधुश्चुतोसृग्रमिदऽरुतये । तामिःपवित्रमासदः ॥ सोऽअषेद्रायपीतयेतिरोमाण्यव्यया । सीदुन्योनावने
 स्वाः ॥ त्वमिदोपरिस्वस्वादिष्टोऽंगिरोभ्यः । वरिवोविद्घृतंपयः ॥ अयंविचर्षणिर्हितःपर्वमानःसचेतति ।
 हिन्यानऽआप्यंबुहृत् ॥ २५ ॥ एपवृषावृषव्रतःपर्वमानोऽअशस्त्रिहा । करुद्रसूनिद्राशुषे ॥ आपवस्वसहस्रिणर
 यिगोर्मतमश्विनं । पूरुश्चंद्रंपुरुस्पृहं ॥ एषस्यपरिषिच्यतेमर्ज्यमानऽआयुभिः । उरुगायःकृचिक्तुः ॥ सहस्रोतिः
 श्रतामघोविमानोरजसःकृचिः । इंद्रायपवतेमदः ॥ गिराजातऽइहस्तुतऽइंदुरिंद्रायधीयते । वियोनावसृताविव
 ॥ २६ ॥ पर्वमानःसुतोवृभिःसोमोवाजसिवासरत् । चमूषुशकमनासदं ॥ तंनिपृष्ठेत्रिवंधुरेथैयुंजंतियातवे । ऋषी
 णांसृष्टधीतिभिः ॥ तंसौतारोधनुस्पृतमांशुवाजायुयातवे । हरिहिनोतवाजिनं ॥ आविशान्कलशंसुतोविश्वऽअर्षेन्न
 भिश्रियः । शूरोनगोर्षुतिष्ठति ॥ आर्तऽइंदोमदाशुकंपयोदुहंत्यायवः । देवादेवेभ्योमधु ॥ २७ ॥ आनुःसोमंपवि
 त्रऽआसृजतामधुमत्तमं । देवेभ्योदेवश्चुत्तमं ॥ एतेसोमाऽअसृशतगुणानाःश्रवसेमहे । मदिन्तंमस्यधारया ॥ अभि
 गव्यानिवीतयेनूग्णापुनानोऽअर्षसि । सनद्वाजःपरिस्वव ॥ उतनोगोर्मतीरिषोविश्वऽअर्षपरिष्टुभः । गुणानोजमदं
 चिना ॥ पर्वस्ववाचोऽअश्रियःसोमचित्राभिरूतिभिः । अभिविश्वानिकाव्या ॥ २८ ॥ त्वंसमुद्रियाऽअपोऽश्रियोवाचं
 ऽईर्यन् । पर्वस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमासुवनाकवेमहिंसेसोमतस्थिरे । तुभ्यमर्षेतिंसिंधवः ॥ प्रतेदिवोनवृष्टयोधा

रायल्यस्यतः । अभिशुक्रानुपस्तिरं ॥ इन्द्रायेंदुपुनीतनोग्रं दक्षायसाधनं । ईशानवीतिरायसं ॥ पवमानऽऋतः कृचिः
 सोमः पवित्रमासदत् । दधत्लोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ (९।३।३) आपवस्वसहृस्त्रिणं रयिंसौमसुवीर्यं । अस्सेश्रवांसि
 धारय ॥ इपमूर्त्तचपिन्वसुऽइन्द्रायमत्सरिन्तमः । चमूव्वानिर्षीदसि ॥ सुतऽइन्द्रायिष्णवेसोमः कलशेऽअक्षरत् ।
 मधुमोऽअस्तुवायवे ॥ एतेऽअसृप्रमाशवोतिह्वरीसिवश्रवः । सोमोऽऋतस्यधारया ॥ इन्द्रवधीतोऽअसुरः कृष्णवंतोषि
 श्वसार्थी । अपघ्नतोऽअरांष्णः ॥ ३० ॥ सुताऽअनुस्वमारजोभ्यर्षतिवश्रवः । इन्द्रं गच्छतऽइन्देवः ॥ अयापवस्वधार
 याययासूर्त्तमरोचयः । हिन्वानोमानुपीरुपः ॥ अयुक्तसूरऽएतं शंपवमानोमनावाधि । अंतारिक्षेणयातवे ॥ उतत्या
 हृरितोदशसूरोऽअयुक्तयातवे । इंदुरिन्द्रऽइतिब्रुवन् ॥ परीतोवायवेसुतंगिरऽइन्द्रायमत्सरं । अव्योवारैपुसिंचत
 ॥ ३१ ॥ पवमानविदारयिस्सभ्यसोमदुष्टरं । योदूणाशौवनुज्यता ॥ अभ्यर्षसहृस्त्रिणं रयिंसौमसुवीर्यं । अभि
 वाजसूतश्रवः ॥ सोमोऽइवोनसूर्योऽभिः पवतेसुतः । दधानः कलशेसं ॥ एते धामान्यायीशुक्राऽऋतस्यधारया ।
 वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइन्द्रायवृज्जिणोसोमासोदध्याशिरः । पृवित्रमत्यक्षरन् ॥ ३२ ॥ प्रसोममधुमत्तमोरायोऽ
 अर्षपृवित्रऽआ । मद्रोयोदैववीतमः ॥ तमीमृजंत्यायवोहरिं नदीषुवाजिनं । इंदुमिंद्रायमत्सरं ॥ आपवस्वहिरण्य

(९।३।३) आपवस्वतिविंशत्तस्यसूक्तस्यकाश्यपोनिष्ठुविः पवमानसोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. १

॥ ६ ॥

वृद्धावत्सोमवीरवत् । वाजंगोमंतुभाभर ॥ परिवाजेनवाजुमव्योवारोऽसिचत । इंद्रायमधुमत्तमं ॥ क्विमृजंति
मर्षधीभिर्विप्राऽअवस्वः । वृषाकनिकदर्यति ॥ ३३ ॥ वृषणंभीभिरसुरंसोममत्तस्यधारया । मृतीविप्राःसमस्वर
विश ॥ अपुम्रन्पवसेमृधःऋतुवित्सोममत्सरः । वायुमारोहृधर्मणा ॥ पर्वमाननितोशसेरयिसोमश्रवाय्यं । प्रियःसमुद्रमा
विश्वानिकाव्या ॥ ३४ ॥ पर्वमानासऽआशवःशुभ्राऽअसृमृमिंदवः । पर्वमानाऽअसृक्षतसोमाःशुक्रासऽइंदवः । अग्नि
तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्याऽअधिसान्वि ॥ पुनानःसोमधारयेदोविश्वाऽअपस्त्रिधः । जहिरक्षांसिसुकृतो ॥ अपुम्र
न्त्सोमरक्षसोश्चर्षुकनिकदत् ॥ द्युमंतंशुष्ममुत्तमं ॥ अस्वेवसूनिधारयसोमदिव्यानिपाथिवा । इंद्रोविश्वानिवार्यो
॥ ३५ ॥ (९।३।४) वृषासोमद्युमौऽअसिष्टपदेववृषत्रतः । वृषाधर्मानिदधिषे ॥ वृषणस्तेवृषण्यंशवोपृषावनंचुपा
मदः । सत्यंवृषन्वृषेदसि ॥ अधोनचक्रदोवृषासंगाऽइंदोसमर्वतः । विनोरायेदुरोवृधि ॥ असृक्षतप्रवाजिनोगव्या
सोमासोऽअश्वया । शुक्रासोवीरयाशवः ॥ शुभ्रमानाऽऋतायुभिर्मज्यमानागभरत्योः । पर्वतेवारोऽअव्यये ॥ ३६ ॥
तेविश्वान्दाशुषेवसुसोमादिव्यानिपाथिवा । पर्वतामांतरिक्ष्या ॥ पर्वमानस्यविश्वचित्पतेसर्गाऽअसृक्षत । सूर्यस्येव
(९।३।४) वृषासोमेतित्रिंशद्वचससूक्तस्यमारीचःकश्यपःपर्वमानसोमोगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. २

॥ ७ ॥

वाज्यं कमीत् । सीदं तो वनुषो यथा ॥
समाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

एकोनपंचाशाध्यायेवर्गाः ४१ सूक्तानि २१ ऋचः १२६३
सप्तमाष्टके सूक्तानि ११६ ऋचः १२६३ ॥ इति स
हिन्वंतिभृगुर्वारुणिर्जमदन्निर्वापवस्वशतैवैखानसा अष्टादश्यनुष्टुप्परास्तिष्ठ आश्रेय्यस्त्वसोसासिद्धात्रिंशद्भर
इजः कश्यपो गौतमो त्रिविंशामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठ इतीहृत्वाः सप्तर्षयः शेषेपवित्रो वसिष्ठो वैभौवापवस्वसो
मत्स्यौ नित्यद्विपदा गायत्र्योऽवितानस्तिष्ठः पौण्यो वायुतेपवित्रं पंचाश्रेय्यः सावित्र्यश्रिसावित्री वैश्वदेवी वासा
मंत्यास्त्रिंशी पुरउष्णिक् सप्तसविदश्यनुष्टुवंत्येचतेपावमान्यथ्येत्स्तुती जागतमूर्ध्वप्रागुशनसः प्रदेवंदशवत्सप्रिर्भा
लंदनस्त्रिंशद्भुवंतं हेतुर्न हिरण्यसूषोत्ये त्रिष्टुभौ त्रिरसैरेणुरादक्षिणानवक्रभस्तौ वैश्वामित्रौ हरिहरिर्मंतः सक्केपवि
त्रः शिशुर्नकक्षीवास्त्रिष्टुवष्टम्याभिप्रियाणिपंचकविः ॥ २ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (९।३।५) हिन्वंति सूरमुर्ष्युः स्वसरो जामयुस्यति ॥
(९।३।५) हिन्वंतीति त्रिंशदृचसूक्तत्वरुणिर्भृगुः पवमानसो भोगायत्री । (अत्र भार्गवो जमदग्निः पाक्षिकः) ।

मंडलं ९

अनु. ३

॥ ७ ॥

देवो देवेभ्यस्परि । विश्वावसून्यार्विश ॥ आपवमानसुष्टुतिवृष्टिदेवेभ्यो दुर्वः । इपेपवस्वस्यते ॥ वृषाह्यसिभाशुनो
 द्यमंतत्वाहवामहे । पर्वमानः स्वाअः ॥ आपवस्वसुवीर्यसंदमानः स्वायुध । इहोष्विदवागहि ॥ १ ॥ यदुद्भिः प
 रिषिन्यसेमज्यमानो गभस्त्योः । द्रुणासघस्थमश्रुपे ॥ असोमायव्यश्वत्पवमानायगायत । सुखित्वमावृणी
 स्यवपीमधुश्रुतंहारिं हिन्वंत्याद्रिभिः । इंदुसिंद्रायपीतये ॥ तस्यतेवाजिनोवयं विश्वाधनानिजिग्युपः । सुखित्वमावृणी
 महे ॥ वृषापवस्वधारयामरुत्वेचमत्सरः । विश्वादधानुऽओजसा ॥ २ ॥ तंत्वाधृतीरमोण्योऽः पवमानस्वईशं ।
 हिन्वेवाजेषुवाजिनं ॥ अयाच्चित्तोविपानयाहरीः पवस्वधारया । युज्वाजेषुचोदय ॥ आनऽइदोमहीमिपवस्वविश्वे
 शतः । अस्मभ्यंसोमगतुवित् ॥ आकलशोऽअनूपतंदोधारभिरोजसा । पंद्रस्यपीतयेविश ॥ यस्यतिमध्वंसंतीत्रं
 दहंत्याद्रिभिः । सपवस्वाभिसातिहानं ॥ ३ ॥ राजानेघाभिरीयतेपवमानोमनावधि । अंतरिक्षणयातवे ॥ आनऽअ
 इंदोशतग्विनंग्वांपोषंस्वश्व्यं । वह्वाभगत्तिमृतये ॥ आनःसोमसहोऽजुवोरूपनवर्षेभर । सुष्वाणो देववीतये ॥ सोमोऽअ
 र्षसोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् । सीदन्धेनोनयोनिमानं ॥ अप्साऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमोऽअ
 र्षतिविष्णवे ॥ ४ ॥ इषंतोकार्यनोदधदुस्मभ्यसोमश्वितः । आपवस्वसहृस्त्रिणं ॥ येसोमासः परावतिथेऽअर्वावति
 सुन्विरे । येवादः शर्यणावति ॥ यऽआर्जीकेषुद्वल्वसुयेमभ्येपरस्यानां । येवाजनेषुपंचसु ॥ तेनोवृष्टिदिवस्पदिपवंता

ऋक्सं.

अ. ७ अ. २

॥ ८ ॥

मासुर्विधिं । सुवानाद्देवासऽइंदवः ॥ पर्वतेहृतोहरिर्गुणानोजमदधिना । हिन्वानोरोरधित्वचिन् ॥ ५ ॥ प्रशुक्रा
सौवयोऽबुवोहिन्वानासोनसस्यः । श्रीणानाऽअसुसृजत ॥ तंवासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये । सपवस्वानयारु
चा ॥ आतेदक्षमयोमुयंवाहिसघावृणीमहे । पांतुमापुरुस्पृहं ॥ आमंद्रमावरण्यमाविप्रमामनीषिणं । पांतुमा० ॥
आरथिमासुचेतुनुमासुक्रतोतनूष्वा । पांतुमा० ॥ ६ ॥ (९।३।६) पर्वस्वविश्वचर्षणेभिविश्वानिकाव्या । सखासखि
भ्यऽईर्ज्यः ॥ ताभ्यांविश्वस्वराजसियेपवमानुधामनी । मृतीचीसोमतस्थतुः ॥ परिधामानियानितेत्वंसोमासिविश्व
तः । पर्वमानऽऋतुभिःकवे ॥ पर्वस्वजनयन्निषोभिविश्वानिवार्यो । सखासखिभ्यऽऋतये ॥ तवशुक्रासोऽअर्चयो
दिवस्पृष्टेवितन्वते । पवित्रंसोमधामभिः ॥ ७ ॥ तवेमेसससिंधवःप्रशिशंसोमसिस्वते । तुभ्यंधावन्तिधेनवः ॥ प्रसो
मयाहिधारयासुतऽइंद्रायमत्सरः । दधानोऽअक्षितिश्रवः ॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हिन्वतीःससजामर्यः । विप्रमाजा
वितोनश्रवस्ववः ॥ ८ ॥ अच्छाकोशमधुश्रुतमसृश्वारोऽअव्यये । अवावशंतधीतर्यः ॥ अच्छासमद्रमिद्वोस्तंगानो
(९।३।६) पवसेतित्रिशदचस्यसूक्तस्यशतैवलानसाःपवमानसोमएकोनविश्यादितिस्थणामग्निःपवमानोगायत्र्यष्टादश्यनुष्टुप् (शतं
वैलानसाएतेस्वायंसुवाःअतएषांगोत्रंनास्तिएवमेपिनारायणादयज्ज्याः) ।

मंडलं ९

अनु. ३

॥ ८ ॥

धेनवः । अगमन्नतस्योनिमा⁺ ॥ प्रण⁺ऽइदोमहेरण⁺ऽआपो⁺ऽअर्षितिसिंधवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ अस्यतेसल्येवयमि
 यक्षंतस्त्वोतयः । इंदोसखित्वसुद्रमसि ॥ आपयस्वगर्विष्ट्येमहेसोमनृचक्षसे ॥ पंद्रस्यजठरेविश ॥ ९ ॥ महो⁺ऽअसिसो
 मज्येष्ट⁺ऽवग्राणामिंद्र⁺ऽओलिष्ठः । युध्यासन्छर्ध्वज्जिगेथ ॥ य⁺ऽउग्रेभ्यश्चिदोजीयान्छूरैभ्यश्चिच्छूरतरः ॥ भरि⁺दाभ्य
 चिन्महीयान् ॥ त्वंसोमसूर⁺ऽएस्तोकस्यसातातूनो । वृणीमहेसख्यायवृणीमहेयुज्याय ॥ अन्न⁺ऽआयूपिपवस⁺ऽ
 आसुवोर्जिमिर्षचनः । आरेबाधस्वदुच्छुनो ॥ अन्निक्रिषिःपर्वमानुःपांचजन्यःपरोहितः । तमीमहेमहागयं⁺ ॥ १० ॥
 अन्नोपवस्वस्वपा⁺ऽअसेवर्चःसुवीर्यं । दधद्रयिमथिपोथं ॥ पर्वमानो⁺ऽअतिक्रिधोभ्यर्षतिसुष्टुतिं । सूरोनविश्वदर्शतः ॥
 सममृजान⁺ऽआयुभिःप्रयस्वान्प्रयसेसहितः । इंदुरत्योविचक्षणः⁺ ॥ पर्वमान⁺ऽऽक्रतंवहच्छुक्रज्योतिरजीजनत् । कृष्णा
 तमांसिजंधनत् ॥ पर्वमानस्यजंघतोहरैश्चंद्रा⁺ऽअसृक्षत । जीरा⁺ऽअजिरशोचिपः ॥ ११ ॥ पर्वमानोरथीतमःशुभ्रे
 भिःशुभ्रशस्तमः । हरिश्चंद्रोमरुद्गणः ॥ पर्वमानोव्यश्ववद्रश्मिभिर्वाजसातमः । दधत्सोत्रेसुवीर्यं ॥ प्रसुवान⁺ऽइंदु
 रक्षाःपुचित्रमत्यव्ययं । पुनान⁺ऽइंदुरिंद्रमा ॥ एपसोमो⁺ऽअधित्वचिर्वाकीळ्यार्द्रिभिः । इंद्रमदायुजोहुवत् ॥ यस्य
 तेद्युम्नवृत्पयुःपर्वमानाभृतीद्रिवः । तेनेनोमृळजीवसे ॥ १२ ॥ (९।३।७) त्वंसोमासिधारयुर्मद्र⁺ऽओलिष्ठो⁺ऽअध्व

(९।३।७) त्वंसोमासीतिद्वात्रिशद्वचस्यसूक्तस्याद्यानासातानारुचानाभरद्वाजकश्यपगोतमात्रिविधामित्रजमदग्निवसिष्ठाऋषयःशिष्टाना

ऋक्सं.

अ. ७ अ. २

॥ ९ ॥

रे । पर्वस्वमंहयद्रथिः ॥ त्वसुतोनुमादनोदधन्वान्मत्सरिन्तमः । इन्द्रायसरिंधसा ॥ त्वंसुष्वाणोऽअद्रिभिरभ्य
र्षकनिऋदत् । द्युमंतंशुभ्रममुत्तमं ॥ इंदुहिंन्वानोऽअर्षतितिरोवारण्यव्यथा । हरिर्वर्जमचिक्रदत् ॥ इंदोव्यव्यस
र्षसिविश्रवांसिविसौभगा । विवाजान्तसोमगोमतः ॥ १३ ॥ आनंऽइंदोशतग्विनरथिगोमंतमश्विनं । अरंसोमस
हृस्त्रिणं ॥ पर्वमानासऽइंदवस्त्रिःपवित्रमाशवः । इंद्रयामेभिराशत ॥ ककुहःसोम्योरसऽइंदुरिंद्रायपुर्व्यः । आ
युःपवतऽआयवे ॥ हिन्वत्सूरसुस्युःपर्वमानंमधुश्रुतं । अभिगिरासमस्वरत् ॥ अवितानोऽअजाश्वःपुषायामनिया
मनि । आभक्षत्कन्यासुनः ॥ १४ ॥ अयंसोमःकपदिनेघृतनपवतेमधु । आभं० ॥ अयंतंऽआघृणोसुतोघृतंनपव
तेशुचिं । आभं० ॥ वाचोजंतुःकवीनांपर्वस्वसोमधारया । देवेभुरब्रुधाऽअसि ॥ आकलशेभुधावतिशेनोवर्मविगा
हते । अभिद्रोणाकनिऋदत् ॥ परिप्रसोमतेरसोसर्जिकलशेसुतः । श्येनोनतक्तोऽअर्षति ॥ १५ ॥ पर्वस्वसोममंदय
शिंद्रायमधुमत्तमः । असृग्रन्देववीतयेवाज्यंतोरथाऽइव ॥ तेसुतासोमदिन्तमाःशुक्रावायुमसृक्षत ॥ त्राव्णातुन्नोऽ

मागिरसःपवित्रऋषिः (अत्रवसिष्ठोवापवित्रवसिष्ठौवेतिपक्षौ) पवमानसोमोदेवता दशम्यादितिष्ठणापूषावा यत्पवित्रमित्या-
दिपंचानामग्निःअंलयोर्द्वयोःपावमान्यधेतागायत्री षोडश्याद्यास्तिस्रोद्धिपदागायत्र्यःत्रिंशीपुरबणिक्सप्तविंशेकत्रिंशीद्वित्रिंशेयोलुप्तुमः
(पंचविंश्यादितिष्ठणांक्रमात्सवितामिसवितारौविश्वेदेवाइतिदेवताअग्निनासहविकल्पते) ।

मंडलं ९
अनु. ३

॥ ९ ॥

अभिष्टुतःपुवित्रंसोमगच्छसि । दधत्सोत्रेसुवीर्यं ॥ एपतुन्नोऽअभिष्टुतःपुवित्रमतिंगाहते । रक्षोहावारमच्ययं ॥ १६ ॥
 यदंतियच्चदूरकेभयंविंदतिमामिह । पवमानवितर्ज्जहि ॥ पवमानःसोऽअद्यनःपुवित्रेणविचर्षणिः । यःपोतासंपुनातु
 नः ॥ यत्तेपुवित्रमर्चिष्यन्नेविततमंतरा । ब्रह्मतेनपुनीहिनः ॥ यत्तेपुवित्रमर्चिवदत्रेतेनपुनीहिनः । ब्रह्मसवैःपुनीहिनः ॥ अग्नेदक्षैःपु
 त्रभाभ्यांदेवसवितःपुवित्रेणसवेनच । मांपुनीहिविश्वतः ॥ १७ ॥ त्रिभिर्द्वैवसवितुर्वर्षष्टैःसोमधामभिः । अग्नेदक्षैःपु
 नीहिनः ॥ पुनंतुमां देवजनाःपुनंतुवसवोद्यिया । विश्वेदेवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमा ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्वतोमवि
 श्वेभिर्गुञ्जभिः । देवेभ्यःऽउत्तमंहृविः+ ॥ उपप्रियंपनिमंतंयुवानमाहुतीवृधं । अगन्मविश्वतोमः ॥ अलाय्यस्यपरशुर्न
 नाश्रुतमापवस्वदेवसोम । आखुंचिदेवदेवसोम ॥ यःपवमानीरुध्येत्यृषिभिःसंभृतरसं । सर्वसपुतमश्नातिस्वदितमात
 रिश्वना ॥ पवमानीर्योऽअध्येत्यृषिभिःसंभृतरसं । तस्मैसरस्वतीदुहेक्षीरंसर्पिर्मधूदुकं ॥ १८ ॥ (परिशिष्टं ॥ पवमा
 नीःस्वरत्यर्यनीःसुदुद्याहिष्टुतश्चुतः । ऋषिभिःसंभृतेरसोब्राह्मणेष्वमृतं हितं ॥ पवमानीर्दिशंतुनऽइमंलोकमथोऽअमुं ॥
 कामान्त्समर्धंयंतुनोदेवीद्वैःसमाहिताः ॥ येनदेवाःपुवित्रेणात्मानंपुनतेसदा । तेनसहस्रधारेणपावमान्यःपुनंतुमां ॥
 प्राजापत्यंपुवित्रंशुतोद्यामंहिरण्मयं । तेनब्रह्मविदोवयंपुतंब्रह्मपुनीमेह ॥ इंद्रःपुनीतीसहमापुनातुसोमःस्वस्त्यावरु
 णःसुमीच्यो । शुभोराजाप्रमुणाभिःपुनातुमाजातवेदाम्पुजयंत्यापुनातु ॥ ऋपयस्तुतपस्तेषुःसर्वस्वर्गजिगीषवः । तप

ऋक्सं-

अ. ७ अ. २

॥ १० ॥

सस्तुपसोऽथतुपावमानीर्कचोर्बवीत् ॥ १ ॥ यन्मेगर्भेवसतःपापमग्रयजायमानस्यचकिंचिदन्यत् । ज्ञातस्यच्यच्चा
पिचवर्धतोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ मातापित्रोर्ब्रह्मकृतं वचोमिद्यत्थावरजंगममावभूव । विश्वस्यतलहषितं
चोमित्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ गोघ्नात्स्करत्वात्स्त्रीवधाद्यच्चकिंत्विषं । पापकंचरणेभ्यस्तत्पावमानीभिरहंपु
नामि ॥ ब्रह्मवधात्सुरापानात्स्वर्णस्तेयाद्दुर्बल्लिगमनमैथुनसंगमात् । गुरोर्दाराधिगमनाच्चतत्पावमानीभिरहंपु
नामि ॥ २ ॥ दुर्षेष्टदुरधीतंपापंयच्चाज्ञानतोक्तं । अयाजिताश्चास्याज्यास्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ अमंत्रमन्त्रेय
त्किंचिद्धूयतेचहुताग्ने । संवत्सरकृतंपापतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ऋतस्योनयोभूतस्यधामुविश्वदिवेभ्यःपुण्यं
गंधाः । तान्ऽआपःप्रवहंतुपांशुद्भृगुच्छामिसुकृतामुलोकतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीर्वा
भिर्गच्छतिनांदुनं । पुण्याश्चभक्षान्भक्षयत्यमृतत्वचंगच्छति ॥ पावमानीःपितृन्देवान्ध्यायेद्यश्चसरस्वती । पितृस्त
स्योपवर्तेतक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं । ऋषीस्तस्योपतिष्ठेत्क्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पाव
मानंपरंब्रह्मयेपठंतिमनीषिणः । सर्वजन्मभवेद्विप्रोधुनाब्धोविदुपरगाः ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषड् ।

मंडलं ९

अनु. ३

॥ १० ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. २

॥ ११ ॥

मपरिचिन्त्यमानोवयोदधच्चित्रतमंपवस्व । अङ्गेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाद्यत्तरधिमस्मेसुवीरं ॥ २० ॥ (९।४।२) इषुर्न
धन्वन्प्रतिधीयतेमतिर्वत्सोनातुरुपसज्यूर्धनि । पुरुधारेवदुहेऽअग्रऽआयत्यस्यत्रतेष्वपिसोमऽइष्यते ॥ उपो
मृतिःपृच्यतेसिच्यतेमधुमद्राजनीचोदतेऽअंतरासनि । हारिरक्रान्यजुतःसंयतोमदोनृम्णाशिशानोमहिषोनशोभते ॥ उपो
अव्येवधुयुःपवतेपरित्वचिश्रीतेनसीरदितेऋतंयते । अत्यक्रीदुर्जुनंवारमव्ययमत्कननिकंपरिसोमोऽअव्यत ॥
उक्षामिमातिप्रतिथंतिधेनवोदिवस्यदेवीरुपयंतिनिष्कृतं । दिवस्पृष्ठबर्हणाणिर्णिजेकृतोपस्तरणंचुम्बोर्नभस्मयं ॥ २१ ॥
अमृकेनुरुशतावाससाहरिरमर्त्योनिर्णिजानःपरिव्यत । तंतुतंपरिसर्गसऽआशवोर्नेद्राहुतेपवतेधाम्किंचन+
सूर्यस्येवरुमथोद्रावायिलवोमत्सरासःप्रसुपःसाकमारते । शनोनिवेशेद्विपदेचतुष्यदेसेवाजाःसोमतिष्ठंतुकुह्यः ॥
सिंधोरिवप्रवणेनिम्नऽआशवोवृपच्युतामदासोगातुमाशत । युयंहिसोमपितरोममस्थनदिवोमूर्धानुःप्रस्थितावयस्कृतः ॥
आनःपवस्ववसुमच्चिरण्यवदश्यावहोमद्यवमत्सुवीर्यं । सुताःपवित्रमार्तयंत्यव्यंहिलीवात्रिंहुरितोवृष्टिमच्छं ॥ इंदुर्वि
एतेसोमाःपवमानासऽइंद्रंथाऽइवप्रथयुःसातिमच्छं । (९।४।२) इषुर्नेतिदशचत्वार्यसूक्त्यांगिरसोहिरण्यस्तूपःपवमानसोमोजगत्स्येद्वेद्विष्टुभौ ।

मंडलं ९

अनु- ४

॥ ११ ॥

द्रायवृहतेपवस्वसुमृळीकोऽअनवद्योरिशादाः । भराचंद्राणिगृणतेवसूनिद्वैर्धावापृथिवीप्रावतनः ॥ २२ ॥ (९१४३)
 त्रिरस्मैसंधेनवोडुहेसत्यामाशिरपुर्व्येभ्योमनि । चत्वार्यन्यामुवननिनिर्णिजेचारुणिक्रेयइतैरवर्धत ॥ सभि
 त्रिर्स्मैसंधेनवोडुहेसत्यामाशिरपुर्व्येभ्योमनि । चत्वार्यन्यामुवननिनिर्णिजेचारुणिक्रेयइतैरवर्धत ॥ सभि
 क्षमाणोऽअमृतस्यचारुणऽइभेद्यावाकाव्येनाविशश्रथे । तेजिष्ठाऽअपोमंहनापरिव्यतयदीद्वैवस्यश्रवसासदोविदुः+ ॥
 तेऽअस्यसंपुकेतवोमृत्यवोदाभ्यासोजुषीऽइभेऽअनु । येभिर्नग्णाचेद्व्याचपुनतऽआदिद्राजानंमननाऽअगृभ्यत ॥
 तेऽअस्यसंपुकेतवोमृत्यवोदाभ्यासोजुषीऽइभेऽअनु । येभिर्नग्णाचेद्व्याचपुनतऽआदिद्राजानंमननाऽअगृभ्यत ॥
 समज्यमानोऽशभिःसुकर्मभिःप्रमथ्यमासुमातृषुप्रमेसचा । व्रतानिपानोऽअमृतस्यचारुणऽइभेनुचक्षाऽअनुपश्यते
 विज्ञौ ॥ समर्भजानऽइंद्रियायुधायसऽओभेऽअंतारोदसीहर्षतेहितः । वृषाशुभेणवाधतेविदुर्मतीरादेदिशानःशर्य
 हेवशुरुधः ॥ २३ ॥ समातरानदृशानऽइच्छियोनानदेतिमरुतासिवस्वनः । ज्ञानवृत्तंप्रथमंयत्स्वर्णरंप्रशस्तयेकमे
 वृणीतसुकृतुः ॥ रुवतिभीमोवृषभस्त्रिविष्ययाशुगेशिशानोहरिणीविचक्षणः । आयोनिःसोमःसुकृतंनिषीदतिगव्यधी
 त्वभवंतिनिर्णिगव्यधी ॥ श्रुचिःपुनानस्तन्वसरोपसमव्येहरिन्येधविष्टसानवि । जुष्टोमित्रायवरुणायवायवैत्रिया
 तुमभुक्वियतेसुकर्मभिः ॥ पवस्वसोमदेवधीतयेवृषेद्रस्यहार्दिंसोमधानमाविश । पुरानोवाधाहुःरितातिपारयक्षेत्रविद्धि
 दिशऽआहोविपृच्छते ॥ हितोनसर्षिरुभिवाजमर्षेद्रस्येदोजुष्टमापवस्व । नुवानसिंधुमतिपर्षिविद्भान्छूरोनयुञ्ज
 (९१४३) त्रिरस्माह्रतिवशर्वस्यत्सुवैश्यासित्रोरेणुःपवमानसोमोजगलंत्यात्रिष्टुप् ।

व॒नो॒नि॒द॒स्पः ॥ २४ ॥ (९।४।४) आ॒द॒क्षि॒णा॒सृ॒ज्य॒ते॒शु॒ब्ध्या॒ इ॒ स॒द्वे॒ति॒ दु॒हे॒र॒क्ष॒सः॒ पा॒ति॒जा॒गृ॒विः । ह॒रि॒रो॒प॒शं॒कृ॒णु॒
ते॒न॒भ॒स्पर्श॑ऽउ॒प॒स्ति॒रे॒ च॒म्बो॒ इ॒ ब्र॒ह्म॒नि॒णि॒जे ॥ अ॒कृ॒ष्टि॒हे॒व॒शु॒षऽए॒ति॒रो॒रु॒वद॒सू॒क्ष्मे॒ १॒ वर्ण॑नि॒रि॒णी॒तेऽअ॒स्य॑तं । ज॒हा॒ति॒व॒त्रि॒पि॒
वुरे॒ति॒नि॒ष्कृ॒तमु॒प॒पु॒त॒कृ॒णु॒ते॒नि॒णि॒जं॒तना॑ ॥ अ॒द्रि॒भिः॒सू॒तः॒प॒व॒ते॒ग॒भ॒स्त्यो॒वृ॒था॒ये॒न॒भ॒सा॒वे॒प॒ते॒मती॑ । स॒मो॒द॒ते॒न॒स॒ते॒सा॒
ध॒ते॒गि॒रा॒ने॒नि॒केऽअ॒प्सु॒य॒ज॒ते॒परी॑मणि ॥ प॒रि॒दु॒क्षं॒स॒ह॒सः॒प॒र्व॒ता॒वृ॒धं॒म॒ध्वः॒ सि॒चं॒ति॒हृ॒म्य॒स्य॒स॒क्षी॒र्णे । आ॒य॒स्मि॒न्गा॒वः॒सु॒हु॒
ता॒दु॒ऽऊ॒र्ध॒नि॒म॒र्ध॒न्छी॒णं॒त्य॒त्रि॒यं॒वरी॑मभिः ॥ स॒मी॒र॒थं॒न॒भु॒रि॒जो॒र॒हे॒ष॒त॒द॒शु॒स्व॒स॒रोऽअ॒दि॒ते॒रु॒प॒स्थऽआ॑ । जि॒गा॒दु॒प॒ज॒य॒
ति॒गो॒र॒पी॒च्य॑प॒दं॒य॒द॒स्य॒मु॒था॒ऽअ॒जी॒जन॑न् ॥ २५ ॥ इ॒धे॒नो॒न॒यो॒नि॑स॒दं॒नं॒धि॒या॒कृ॒तां॒हे॒र॒ण्य॒य॒मा॒स॒द॒दे॒वऽए॒षति॑ । ए॒रि॑
णं॒ति॒ब॒र्हि॑षि॒त्रि॒यं॒गि॒रा॒श्वो॒न॒दे॒वाँऽअ॒च्ये॒ति॒य॒ज्ञि॒यः ॥ प॒रा॒व्य॒क्तोऽअ॒रु॒षो॒द्वि॒वः॒कृ॒वि॒वृ॒षा॒त्रि॒पु॒ष्टोऽअ॒न॒वि॒ष्ट॒गाऽअ॒भि ।
स॒ह॒स॒णी॒ति॒र्य॒तिः॒प॒रा॒य॒ती॒रे॒भो॒न॒प॒ूर्वी॒रु॒प॒सो॒वि॒र॒जति॑ ॥ त्वे॒षं॒रु॒प॒कृ॒णु॒ते॒वर्णो॑ऽअ॒स्य॒स॒य॒त्रा॒श॒य॒त्स॒मृ॒ता॒से॒ध॒ति॒स्त्रि॒धः ।
अ॒प्सा॒यो॒ति॒स्व॒ध॒या॒दै॒व्यं॒ज॒नं॑सं॒सु॒ष्टु॒ती॒न॒स॒ते॒स॒गोऽअ॒ग्र॒या ॥ उ॒क्षे॒व॒यू॒था॒प॒रि॒य॒न्न॒रा॒वी॒द॒धि॒त्वि॒षी॒र॒धि॒त॒सूर्य॑स्य । द्रि॒व्यः
सु॒पर्णो॑व॒च॒क्ष॒त॒क्षां॒सो॒मः॒ प॒रि॒कृ॒तु॒ना॒प॒श्य॒ते॒जाः+ ॥ २६ ॥ (९।४।५) ह॒रि॑सृ॒जं॒त्य॒रु॒षो॒न॒यु॒ज्य॒ते॒सं॒धे॒नु॒भिः॒कृ॒ल॒शे॒सो॒मो॑

(९।४।४) आ॒द॒क्षि॒णे॒ति॒न॒व॒र्च॑स्य॒सू॒क्त्य॒वै॒श्व॒ामि॒त्र॒ऋ॒षभः॒प॒व॒मा॒न॒सो॒मो॒जग॑ल्य॒त्या॒त्रि॒ष्टु॒प । (९।४।५) ह॒रि॑सृ॒जं॒ती॒ति॒न॒व॒र्च॑स्य॒सू॒क्त्यां॑
गि॒र॒सो॒ह॒रि॑मंतः॒प॒व॒मा॒न॒सो॒मो॒जग॑ती ।

उद्धारचमीरथतिष्ठन्वतेमतीपुरुष्टुतस्यकतिचित्परिप्रियः ॥ साकं वदंति बहवो मनीषिणऽद्रं स्यसोमं जठरेय
 ऽअज्यते । उद्धारचमीरथतिष्ठन्वतेमतीपुरुष्टुतस्यकतिचित्परिप्रियः ॥ अरममाणोऽअत्येतिगाऽअभिसूर्यस्यप्रियं दुहि
 दादुहुः । यदीमंजंति सुगभस्तथोनरः सनीकाभिर्दशभिः काम्यमधु ॥ अरममाणोऽअत्येतिगाऽअभिसूर्यस्यप्रियं दुहि
 दुस्तिरोरवं । अन्वस्मैजोपमभरद्विनंगसः संद्वयीभिः स्वसुभिः श्वेलिजामिभिः ॥ दृष्टतोऽअद्रं प्रुतो वृद्धिभिः प्रियः पतिगो
 वीप्रदिवऽद्रं दुर्कृत्वियः । पुरंधिधान्मदुपोयज्ञसाधनः श्रुचिंधियापवतेसोमंऽद्रते ॥ दृबाहुभ्योचोदितो धारयासुतो
 नुब्धपवतेसोमंऽद्रते । आप्राः क्रतुर्नसमैरध्वरेमतीर्वेनेदुषच्छ्रवोऽै रासदुद्धरिः ॥ २७ ॥ अंशुदुहंति स्तनयंतम
 क्षितकविकवयोपसोमनीषिणः । समीगावोमतयोयंतिसंयतऽकृतस्ययोनासदनेपुनर्भुवः ॥ नामापृथिव्याधुरणोम
 होदिवोऽै पाममौसिंशुष्वंतरुक्षितः । इंद्रस्यवज्रोवृपभोविभ्रवसुः सोमो हृदपवते चारुमत्सरः+ ॥ सतूपवस्वपरिपाथिवं
 रजस्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते चंसुकृतो । मानो निर्मागवसुनः सादनस्पृशोर्ये पिशागैवहुलं वसीमहि ॥ आतूनंऽद्रं दोशतदा
 त्वभ्यसहस्रदातुपशुमच्छिरण्यवत् । उपमास्वबृहतीरेवतीरियोधिलोत्रस्यपवमाननोगहि ॥ २८ ॥ (९।४।६) स्वके
 द्रुप्सस्यधमेतः समस्वरद्वृतस्ययोनासमंरतनाभयः । त्रीन्समध्नोऽअसुरश्चक्रऽअभेस्यस्यनावः सुकृतमपीपरन् ॥
 सुम्यक्सम्यं चोमहिषाऽअहेषतसिंधोरुर्मावधिवेनाऽअवीविपन् । मधोर्धाराभिर्जनयंतोऽअर्कमिष्ट्रियाभिर्द्रस्यतन्व

(९।४।६) स्वकेद्रसस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यागिरसः पवित्रः पवसानसोमो जगती ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. २

॥ १३ ॥

मवीवृधन् ॥ पृवित्रवतःपरिवाचमासतेपितृषांप्रब्लोऽभिरक्षतिव्रतं । महःसमुद्रंवरुणस्तिरोदधेधीराऽइच्छेकुर्धरुणे
व्यारभं ॥ सहस्रधारेवतेसर्मस्वरन्दिवोनाकेमधुजिह्वाऽसश्चतः । अस्यस्पशोननिमिपंतिभूर्णयःपदेपदेपाशिनःसं
तिसेतवः ॥ पितुर्मातुरध्यायेसमस्वरन्नुचाशोचतःसंदहतोऽअव्रतान् । इंद्रद्विष्टामपधमंतिमाययात्वचमसिक्कीभूम
नोदिवस्परि ॥ २९ ॥ प्रलान्मानादध्यायेसमस्वरन्ध्रोकेयत्रासोरभसस्यमंतवः । अपानुक्षासोवधिराऽअहासतऽक्र
तस्यपंथानंतरंतिदुष्कृतः ॥ सहस्रधारेवितेपवित्रऽआवाचंपुनंतिकवयोमनीषिणः । रुद्रासंऽएषामिपिरासोऽअड
हुःस्पशुःस्वंचःसुहशानूचक्षसः ॥ ऋतस्यगोपानदभायसुकृतुखीपपृवित्राहुर्धुतरादधे । विद्वान्त्सविश्वामुवनाभि
पश्यत्यवाजुष्टान्विध्यतिकर्तेऽअव्रतान्+ ॥ ऋतस्यतंतुविततःपवित्रऽआजिह्वायाऽअग्नेवरुणस्यमाया । धीराश्चित्त
त्समिन्क्षंतऽआशुतात्राकर्तमवपदाल्यप्रभुः ॥ ३० ॥ (९।४।७) शिशुर्नजातोवचक्रदुदनेस्वर्गुर्गुह्यज्यरुपःसिपा
सति । दिवोरेतसासचतेपयोवृधातमीमहेसुमतीशर्मसुप्रथः ॥ दिवोयस्कंभोधरुणःस्वाततऽआपूर्णोऽअंशुःपुर्गेतिवि
श्वतः । सेमेमहीरोदसीयक्षदावृतांसमीचीनेदाधारसमिपःकविः+ ॥ महिप्सरःसुकृतंसोम्यमधुर्वीगव्यूतिरदितेर्क
तंथते । ईशेयोबृष्टेरितऽउन्नियोवृषापानेतायऽइतऽर्कतिक्रिमयः ॥ आत्मन्वन्नभोदुह्यतेघृतंपयऽऋतस्यनाभिरसृत्
(९।४।७) शिशुर्नेतिनवर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्पवमानसोमोजगल्यष्टमीत्रिष्टुप् ।

विजायते । समीचीनाः सुदानवः प्रीणतितनरोऽहितमवमेहं तिपेवः ॥ अरावीदंथुः सचमानऽकुर्मिणादेवाव्यं शुमनुपेपि
सुहस्रधारेवृताऽअसुश्रतस्तृतीयैस्तुर
३१ ॥ सुहस्रधारेवृताऽअसुश्रतस्तृतीयैस्तुर
श्वेतरूपंकृणुतेयत्सिर्पासति सोमोमीढ्वोऽ
अधश्वेतरूपंकृणुतेयत्सिर्पासति सोमोमीढ्वोऽ
अधश्वेतरूपंकृणुतेयत्सिर्पासति सोमोमीढ्वोऽ
अभिप्रियाणिपवतेच
॥ अग्निः सोमपृचानस्येतेरसो व्योवारं विपव
॥ (९।४।८) अभिप्रियाणिपवतेम
॥ ३२ ॥ ऋतस्य जिह्वापवतेम
॥ अविष्वाचमरुहद्विचक्षणः ॥ अवद्युतानः क्र
मोत्ससवान् । समज्यमानः कृविभिर्मदिन्तमस्वदुस्वद्रोयपवमानपीतये ॥ ३२ ॥
मानघावति । समज्यमानः कृविभिर्मदिन्तमस्वदुस्वद्रोयपवमानपीतये ॥ ३२ ॥
नोहितो नामानियुहोऽअधिष्युषुवर्धते । आसूर्यस्य बुहोत्तुवहन्नधिस्थं विष्वाचमरुहद्विचक्षणः ॥ अद्रि
धुप्रियंवृकापतिर्धियोऽआस्याऽअदाभ्यः । दधाति पुत्रः पित्रो रपीच्यं शुनामर्तुतीयमधिरोचनेद्विवः ॥ अद्रि
लक्ष्योऽअचिक्रुदृगृभियमानः कोशुऽआहिरण्यये । अभीमतस्वदोहनोऽअनूपताधिन्निपुऽपुषोविराजति ॥ अद्रि
भिः सुतोमतिभिश्चनोहितः प्रोचयुत्रोदसीमातराशुचिः । रोमाण्यव्यासमया विधावति मधोर्धारपिन्वमानाद्विवेदि

(९।४।८) अभिप्रियाणीतिपंचस्य सुख्यस्य मार्गवः कृविः पवमानसोमो जागती ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ३

॥ १४ ॥

वे ॥ परिसोमप्रधन्वास्यस्तयेतृभिः पुनानोऽअभिवासयाशिरं । येतेमदाऽआहुनसोविहायसुस्तेभिरिन्द्रचोदयदातवे
मधं+ ॥ ३३ ॥ इतिसप्तमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

पंचाशाखायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ११ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये. ४८ अग्नयेपवमानाये. ३ पवमानायसोमाये. ३१
[अ. ५. पवमानायसो. १८ वृष्णेपवमानायसोमाये ३ पवमानायसोमाये. १०] अग्नयेपवमानाये. ५ [अ. ५. अग्नयेप. २ सवित्र. अग्नि-

सवितृभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] पवमानायसोमाये. ३ पावमानय्येवृत्म्यह. २ पवमानायसोमाये. ७१ ॥ इतिसप्तमेद्वितीयः ॥
धर्तेपप्रराजाचोदसः सोमस्यवसुधरिन्द्रार्जः प्रसोमस्यासावीति त्रिष्टुवंतं प्रतेष्टा चत्वारिंशदपिगणादशर्चा अकृष्टामापाः प्रथमैसिकतानिवावरीद्विती
द्रायद्वादशैवेनोभार्गवो द्वि त्रिष्टुवंतं प्रतेष्टा चत्वारिंशदपिगणादशर्चा अकृष्टामापाः प्रथमैसिकतानिवावरीद्विती
त्रेष्टुश्रियोजास्तृतीयेत्रयश्चतुर्थेऽत्रैः पंचांत्यागृत्समर्दः प्रतुनवोशनायंसोमोष्टौ प्रोत्ससप्तप्रहिन्वानः पद्भवसिष्ठः ॥ ३ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (९।४।९) धृतांतिवः पवतेकृत्वोरसोदक्षो देवानमनुमाद्यो नृभिः । हरिः सृजानोऽअत्योनस
र्यन्नपस्युभिरिन्द्रुहिन्वानोऽअज्यतेमनीषिभिः ॥ इन्द्रस्यसोमपर्वमानऽऋमिणातविष्यमाणोजठरेज्वाविंश । प्रणः पि

(९।४।९) धर्तेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवः कविः पवमानयोभोजगती ।

न्वविद्युदन्धेवरोदसीधियानवाजोऽउपमासिशश्वतः ॥ विश्वस्यराजापवतेस्वर्दशऽऽकृतस्यधीतिष्टृषिपाळवीवशत् ।
 यःसूर्यस्यासिरेणमज्यतेपितामतीनामसमष्टकाव्यः ॥ वृषेयथापरिकोशमर्षस्यपामपस्यैवृषभः कर्तिकदत् ॥ सङ्द्राय
 पवसेमत्सरिन्तैमोयथाजेपोमसमिधेत्वोतयः ॥ १ ॥ (९।४।१०) एप्रकोशेमधुमाऽअचिरुद्रदिदंस्यवज्रोवपुत्रोवपुष्ट
 रः । अभीमतस्यसुदुघाघृतश्रुतोवाश्राऽअर्षतिपयसेवधेनवः ॥ सपुष्यैःपवतेयंदित्रस्यरिदयेनोमथायदिपितस्तिरोर
 जः । समध्वऽआयुवतेवैविजानुऽइःकृशानोरस्तुमनसाहविभ्युपां ॥ तेनःपूर्वासऽउपरामऽइदयोमहेवाजायधन्वतुगो
 मते । ईक्षेण्यासोऽअद्योऽनचारवोव्रह्मस्येजुहुंविहविः ॥ अयंनोविद्वान्वनवद्वनुव्यतऽइदुःसत्राचामनसापुरुद्र
 तः । इनस्ययःसदनेगर्भमादुधेगवाऽमुरुजमभ्यर्षतिद्वजं ॥ चर्किद्विवःपवतेऽकृत्योरसोमहोऽअदन्धोवरुणोहुरुम्य
 ते । असाविमित्रोबृजनेपुयुज्ञियोल्योनयथेवृपयुःकर्तिकदत् ॥ २ ॥ (९।४।११) प्रराजावाचंजनयन्नसिष्यददुपो
 वसानोऽअभिगाऽइयक्षति । गभ्णातिरिप्रमधिरस्यतान्वाशुद्धोदेवानामुपयातिनिष्कृतं ॥ इन्द्रायसोमपरिपिच्यसे
 वृभिर्नचक्षाऽऽजुर्मिःऋधिरंज्यसेवने । पूर्वाहितेष्टुतयुःसंतियातेवेसहस्रमथाहरयथमपदः ॥ समुद्रियाऽअप्सरसोम
 नीपिण्मसीनाऽअंतरभिःसोममक्षरन् । ताऽईहिन्वांतिहृम्यस्यस्रक्षणिथाचैतुसुभ्रंपवमानमक्षितं ॥ गोजिन्नःसोमोर

(९।४।१०) एपइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवः कविः पवमानसोमोजगती । (९।४।११) प्रराजेतिपचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवः कविः पवमानसोमो

थजिद्धिरण्यजित्स्वर्जिद्वजित्पवतेसहस्रजित् । यंदेवासश्चक्रिरेपीतयेमदंस्वादिंघंद्रूपसमरुणमयोभुवं ॥ एतानिसोम
 पवमानोऽअस्युःसृत्यानिष्कृण्वन्द्रविणान्यर्षसि । जहिशत्रुमंतिकेदूरकेचयऽउर्वीगव्यूतिमभयंचनस्कृधि ॥ ३ ॥
 (९।४।१२) अचोदसोनोधन्वंत्विदवुःप्रसुवानासौबृहद्विवेषुहरयः । विचिनशन्नऽइषोऽअरातयोयोनंशंतसानिषंत
 नोधियः ॥ प्रणोधन्वंत्विदवोमदच्युतोधनावायेभिरवतोऽजुनीमसि । त्तिरोमर्तस्यकस्थचित्परिह्वृतिव्यंघनानिविश्व
 धाभरेमहि ॥ उतस्वस्याऽअरात्याऽअरिषिऽउतान्यस्याऽअरात्यावृकोहिषः । धन्वन्नत्पणासमरीतताँऽअभिसोम
 जहियवमानदुरार्ध्यः* ॥ दिवितेनाभापरमोयऽआदृदृथिव्यास्तेरुरुहुःसानंविक्षिपः । अद्रयस्त्वावप्सतिगोरधिंत्व
 क्यं१ सुत्वाहस्तैर्दुहुर्मनीषिर्णः ॥ एवातऽइंदोसुभ्वंसूपेशंसंतुंजंतिप्रथमाऽअभिश्रियः । निर्दंनिदंपवमाननिता
 रिषऽआविस्तेशुष्मोभवतुप्रियोमदः ॥ ४ ॥ (९।४।१३) सोमस्यधारापवतेनचक्षसऽऋतेनदेवान्हवतेदिवस्परि ।
 बृहस्पतेरवथेनाविदिद्युतेसमुद्रासोनसर्वनानिविव्युः ॥ यंत्वावाजिन्नइयाऽअभ्यनूषतायोहंतयोनिमारोहसिद्युमा
 न् । मुधोनामारुःप्रतिरन्माहिश्रवऽइंद्रायसोमपवसेवृषामदः ॥ एंद्रस्यकुक्षार्पवतेमदिन्तमुऽऊर्जवसानःश्रवसेसुमंग

जगती । (९।४।१२) अचोदसहस्रजित्पवतेसहस्रस्यभार्पवःकविःपवमानसोमोजगती । (९।४।१३) सोमस्येतिपंचवर्षस्यसूक्तस्य
 भारद्वाजोवसुःपवमानसोमोजगती ।

लः । प्रत्यङ्सविश्वामुर्वनाभिर्पथेः क्रीळ्चरिः रल्यः खंदतेषुर्वा ॥ तंत्वादिष्वेभ्योमथुमत्तमंनरः सहस्रधारंदुहतेदशशि
 पः । नृभिः सोमप्रच्युतोप्रावभिः सुतो विश्वान्देवाऽआपवस्वामहश्चजित् ॥ तंत्वादिस्तिनोमथुमंतमाद्रिभिर्दुहंल्यमुष्ट
 पभंदशुक्षिपः । इंद्रसोममादयन्दैव्यंजनांसिंधोरियोभिः पवमानोऽअर्पसि ॥ ५ ॥ (९।४।१४) प्रसोमस्युपयमानस्यो
 मयुऽइंद्रस्यंतिजठरं सुपेर्गमः । दृभायदीमुधीतायुशामागयोद्दानायगुरंमदमेदिगुमताः ॥ अच्छाहितोमः कूलगो
 ऽअसिष्यदुदल्योनवोछोरुघुवर्तनिर्दुपा । अथादेवानामभयस्यजन्मनोविद्धोऽअश्रोत्यमुतंऽदुत्तश्चयत् ॥ आनः सोमप
 वमानः निरावस्विदोभर्वमथवाराधसोमहः । शिक्षावयोधोवसुधेमुचेतुनामानो गयमारेऽअसत्यगमिचः ॥ आनः प
 पापवमानः सुरातयोमित्रो गच्छंतुवरुणः सजोपमः । दृहुरपतिंरुतोवायुरगिनात्वष्टासवितासुयमामरं स्वती ॥ ३
 भेद्यावापृथिवीविश्वमिन्देऽअर्थमादेवोऽअदिति विधाता । भगो नृगंमऽउर्वीत रिक्षं विभेदेवाः पवमानं जुयंत ॥ ६ ॥
 (९।४।१५) असां विसोमोऽअरुपो दृष्ट्याहरीराजैवदसोऽअभिगाऽअचिक्रदत् । पुनानो वारुपथं लुव्ययं श्येनोनयो
 निघृतवतमासदं ॥ कविर्वेधस्यापयं पिमाहिनुमल्योनमष्टोऽअभिवाजसर्पसि । अपसेधन्दुरितासोममृळयधृतं वसन्ः

(९।४।१४) प्रसोमस्येतिपचर्वसमूक्तस्यभारद्वाजोऽमुः पवमानसो गोजगलत्यानिष्टु । (९।४।१५) अमानीतिपचर्वसमूक्तस्य
 भारद्वाजो वसुः पवमानसो गोजगलत्यानिष्टु ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ३

॥ १६ ॥

पारंयासिनिर्णिजं ॥ पर्जन्यःपितामहिषस्यपुर्णिनोनाभापृथिव्यागिरिपुक्षयंदधे । स्वसारऽआपोऽअभिगाऽवृतासरं
न्त्संयावभिर्नसतेवीतेऽअध्वरे+ ॥ जायेवपत्यावधिशेवमंहसेपत्रायागर्भश्रुणह्रिवीमिते । अंतवर्णीषुप्रचरासुज्जी
वसेनिद्योवृजनेसोमजागृहि ॥ यथापूर्वैभ्यःशतसाऽअमृधःसहस्रसाःपर्यायावार्जमिंदो । एवापवस्वसुवितायनव्यसेत
वृवृतमन्वार्यःसचंते ॥ ७ ॥ (९।४।१६) पवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेमृगार्त्राणिपर्षेबिबिध्वतः । अतस्ततनुर्नतदा
मोऽअश्रुतेश्रुतासऽइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रंविर्तंतद्विस्पर्देशोर्चतोऽअस्यतंतवोव्यथिरन् । अवैत्यस्यपवी
ऽअस्यमाययानुचक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ गंधर्वऽइत्थापदमस्यरक्षतिपातिदेवानांजनिमान्यसुतः । गभ्यातिरिपुं
निधयानिधापतिःसुकृत्सामधुनोभक्षमाशत ॥ हविर्हविष्मोमहिसद्भ्यंनभोवसानःपरिथास्यध्वरं । राजापुवित्र
शोवाजमारुहःसहस्रभृष्टिर्जयसिश्रवोवहत्+ ॥ ८ ॥ (९।४।१७) पवस्वदेवमादनोविचर्षणिरप्साऽइंद्रायुवरुणाय
वायवे । कृधीनोऽअद्यवारिवःस्वस्तिमदुरुक्षितौगृणीद्वैव्यंजनं ॥ आयस्तस्यौभुवनान्यमर्त्योविश्वानिसोमःप
(९।४।१६) पवित्रंतइतिपंचर्षसूक्त्यांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती । (९।४।१७) पवस्वेतिपंचर्षसूक्तवाच्यः
प्रजापतिःपवमानसोमोजगती ।

मंडलं ९

अनु. ४

॥ १६ ॥

रितात्थयेति । एतन्मन्त्रं च त्रिचुनेभ्यः प्रियं यदुत्तमं । आभोगोभिः सुव्यनऽभोगोभिः पादुरानाम्
 ह्यऽरुपयुद्धुर्गायसुः । आद्यितुतोपत्तुर्भार्यागुतऽद्वेयोमामारयन्द्व्यर्त्तनं ॥ एतस्यगोभं पत्नेनऽनुनिःस्युतो
 वाचमिषिरामुपुवुभं । इन्दुःसमुद्रमुदियतिऽयुशिरिन्द्रस्यजदिः कृत्तवोपुभीदति ॥ अभिलंगपु. गयंसापयोपुंगोभं. प्रो
 णंतिमृतिभिः स्वनिदं । धुन्जयः भवते कृत्वोयस्योपिमं. कृतिः कृत्वेनाथर्चनाः ॥ ९ ॥ (९।४।१८) इन्द्रानेनेममु
 पुतः परिस्त्रवापामीवाभतुरक्षमायत । मातेरयस्यमयनऽयापिनोऽभिणस्यनऽद्वेयंरिऽरः ॥ अम्बान्तसंमयंपयमा
 नचोदयुदक्षोऽद्वानाममिहिसिप्रियोमदः । जुष्टिः इन्द्रग्याभं दजायत पिऽद्वसोमयवतोऽभुयोऽति ॥ अद्वेयऽद्वेयोपय
 सेमद्विन्तमऽआत्मेन्द्रस्यभमिधासिः कृत्तमः । अभिर्भ्यगनिः कृत्तयोमनीपिणोऽनानमस्यभुः नव्यनिमने ॥ सुन्वणीः
 गुतधरोऽअस्तुऽद्वेयैदु. पवते कृत्तमसुधु । ज्युन्वनेमस्यैषोऽनऽपुऽद्वेयंनोऽगुलुः षुनोमसिदः ॥ कृत्तमः कृत्त
 शेगोभिरस्यसुव्यं १ व्यर्थं समयाचारं समसि । समुन्वर्गानोऽअत्यो ननानुमिदिऽद्व्ययोमऽद्वेयंनमः ॥ स्यादुःपयव्य
 द्विव्यायुजन्मनेस्त्रादुरिद्रायसुव्यं तुनासे । स्यादुःपयव्येऽद्व्ययोमऽद्वेयंनमऽद्वेयः ॥ १० ॥ अ
 त्यंमृजंति कृत्तयेदशुक्षिणः प्रथियाणामुतयोवाचऽद्वेयते । पर्वमानाऽअन्वर्षति युष्टिसिंमं विद्रंतिमद्विगानुऽद्वेयः ॥

(९।४।१८) इन्द्रोऽतिऽम्यं स्वमृत्तभागेऽनोऽनऽपयमानसोमोऽपव्यन्तेऽद्वेयमुभौ ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ३

॥ १७ ॥

पर्वमानोऽअभ्यर्षसुवीर्यमुर्वीगव्यूतिमहिशमसुप्रथः । मार्किनोऽअस्यपरिभृतिरीशतदोजयेमत्वयाधनंघनं ॥ अधि
धामस्थाद्वृषभोर्विचक्षणोरुरुचद्विदिवोरोचनाकविः । राजापवित्रमत्येतिरोरुवहिवःपीथूषंदुहतेनुचक्षसः ॥ द्विवो
नाकेसुपुणमुपपसिवांसगिरोवेनानाहुहन्त्युक्षणंगिरिष्ठां । अप्सुद्रुसंवावृधानंसमद्रुआसिधौरूमधुमंतंपवित्रुआ+ ॥
गंधर्वोऽअधिनकेऽअस्थाद्विश्वारूपाप्रतिचक्षणोऽअस्य । भानुःशुक्लेणशोचिपाव्यद्यौत्यारूरुचद्रोदसीमातराशुचिः
॥ ११ ॥ (९।५।१) प्रतऽआशर्वःपवमानधीजवोमदाऽअर्षतिरघुजाऽइवत्मना ॥ द्विव्याःसुपर्णामधुमंतऽइदवो
मदिन्तमासःपरिकोशमासते ॥ प्रतेमदासोमदिरासऽआशवोसृक्षतरथ्यासोयथापृथक् । धेनुनवसंपयसाभिवज्जि
णमिंद्रुमिंदवोमधुमंतऽऊर्मयः ॥ अत्योनहियानोऽअभिवाजमर्षस्ववित्कोशीद्विवोऽअद्रिमातरं । दृषापवित्रेऽअधि
सानोऽअव्ययेसोमःपुनानऽइद्वियायुधायसे ॥ प्रतऽआश्विनीःपवमानधीजुवोद्विव्याऽअसृन्पयसाधरीमणि । प्रां

पंचमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (९।५।१) प्रतआशवइत्यष्टाचत्वारिंशच्चसूक्तस्यआद्यानांदशानामकृष्टामाषाऋषयःएकादश्यादि
दशानांसिक्तानिवावरीएकविंश्यादिदशानांपृथ्निजोजाःएकत्रिंश्यादिदशानामत्रयःएकचत्वारिंश्यादिपंचानांभौमोत्रिःअंत्यानांसिस्तृणां
औनकोपुत्समदःपवमानसोमोजगती ।

मंडलं ९
अनु. ५

॥ १७ ॥

कक्सं.

अ. ७ अ. ३

॥ १८ ॥

यासीदिंदुरिंद्रस्यनिष्कृतंस्वास्व्युनप्रार्मिनातिसंगिरं । मर्थऽइवयुवतिभिःसमर्षतिसोमःकलशेशतयाज्ञापथा+ ॥
प्रवोधियोमंद्रयुवोविपन्युवःपनस्युवःसंवसनेष्वक्रमुः । सोममनीषाऽअर्थनूषतस्तुभोभिधेनवःपयसेमशिश्युः ॥
आनःसोमसंयतंपिप्युपीमिमिंद्रोपवस्वपवमानोऽअस्त्रिधं । यानोदोहतेत्रिरहृन्नसंशुषीक्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्यं ॥
वृषामलीनांपवतेविचक्षणःसोमोऽअहःप्रतरीतोषसोद्विवः । क्राणासिंधूनांकलशाऽअवीवशदिंद्रस्यहार्द्यविशन्मनी
षिभिः ॥ मनीषिभिःपवतेपर्व्यःकविर्द्युभिर्यतःपरिकोशाऽअचिक्रदत् ॥ त्रितस्यनामजनयन्मधुक्षरदिंद्रस्यवायोःस
ख्यायकर्तवे ॥ १५ ॥ अयंपुनानऽवृषसोविरोचयदयंसिंधुभ्योऽअभवदुलोककृत् । अयंत्रिःसप्तदुहुहानऽआशिरं
सोमोहृदपवतेचारुमत्सरः+ ॥ पवस्वसोमद्विव्येपुधामसुसुजानऽईदोकलशैपवित्रऽआ । सीदुन्निद्रस्यजठरेकनिक्रद
नुभिर्यतःसूर्यमारोहयोद्विवि+ ॥ अद्रिभिःसुतःपवसेपवित्रऽऑऽइदुविंद्रस्यजठरेष्वाविशन् । त्वंनचक्षाऽअभवोवि
चक्षणसोमगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप ॥ त्वासोमपवमानंस्वाध्यानुविप्रासोऽअमदन्नवस्ववः । त्वासुपर्णऽआभरद्विव
सरींद्रोविश्वभिर्मतिभिःपरिष्कृतं ॥ अव्येपुनानंपरिवारऽऊर्मिणाहरिनवतेऽअभिसप्तधेनवः । त्वांपुनानोऽअभयो
यवःकविमतस्ययोनानाहिपाऽअहेपत ॥ १६ ॥ इंदुःपुनानोऽअतिगाहतेमृधोविश्वानिकृण्वन्सुपथानियज्यवे ।
गाःकृण्वानोनिर्णिजह्यतःकविरत्योनक्रीळन्परिवारमपति ॥ असश्चतःशतधाराऽअभिश्चियोहरिनवंतेवताऽअजन्

मंडलं ९

अनु. ५

॥ १८ ॥

न्युवः । क्षिपोमृजंतिपरिगोभिरावृत्ततृतीयेपृष्ठेऽधरोचनेदिवः⁺ ॥ तवेमाःप्रजादिव्यस्यरेतसस्त्वंविश्वस्यभुवन
 स्यराजसि । अथेदंविश्वपवमानतेवशेत्यमिदोप्रथमोधमाऽअसि ॥ त्वंसमुद्रोऽअसिविश्ववित्कवेतेवमाःपंचप्रदि
 शोविधर्मणि । त्वंघांचपृथिवींचातिजम्भितवज्योतीपिपवमानसूर्यः ॥ त्वंपवित्रेरजसोविधर्मणिदेवेभ्यःसोमपव
 मानपूयसे । त्वामूशिर्जःप्रथमाऽअगृभ्णततुभ्येमाविश्वभुवनानियेसिरे ॥ १७ ॥ ग्ररेभऽएत्यत्तिवारंमव्ययंपृषुपव
 नेष्ववचक्रुद्धरिः । संधीतयोवावशानाऽअनूपतश्चिह्नुरिंहंतिमतयःपनिंमतं ॥ ससूर्यस्यरश्मिभिःपरिव्यतंतलुंत
 न्यानस्त्रिवृतयथाविदे । नयन्नृतस्प्रश्चिपोनवीयसीःपतिर्जनीनामुपयातिनिष्कृतं⁺ ॥ राज्ञासिंधूनापवतेपतिर्दिवऽ
 क्रतस्ययातिपृथिभिःकर्निकदत् । सुहस्रधारःपरिपिच्यतेहरिःपुनानोवाचंजनयुधुर्पावसुः ॥ पवमानमह्यणोविधावसि
 सूरोनचित्रोऽअव्ययानिपव्यया । गर्भस्तिपूतोवृभिरर्द्रिभिःसुतोमहेवाजायुधन्यायधन्वसि ॥ इपमूर्जैपवमानांभ्यर्ध
 सिश्येनोनवसुकलत्रोपुसीदसि । इंद्रायमह्यमद्योमदःसुतोदिवोविष्टंभऽअर्चपमोविचक्षणः⁺ ॥ १८ ॥ सप्तस्वसारोऽअभि
 मातरुःशिशुंनवजज्ञानंजेन्ध्वविपश्चितं । अपांगंधुर्वीद्व्यंनचक्षसंसोमंविश्वस्यभुवनस्यराजसे ॥ इज्ञानऽइमाभुवना
 निचीयसेयुजानऽइदोहुरितःसुपर्णैः । तास्तेक्षरंतुमधुमकृतंपथस्तवव्रतेसोमतिष्ठंतुकुष्टयः ॥ त्वंनृचक्षाऽअसिसोमचि
 श्वतुःपवमानवृभुताविधावसि । सनःपवस्ववसुमृद्धिरण्यवद्वृथंस्यामभुवनेपुजीवसे ॥ गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्य

कृकसं.

अ. ७ अ. ३

॥ १९ ॥

विद्रेतोधाऽइदोभुवनेष्वर्षितः । त्वंसुवीरोऽसिसोमविश्वचित्त्वाविप्राऽर्षगिरेमऽआसते ॥ एन्मध्वऽऽभिर्वनना
ऽअतिष्ठिपद्पोवसानोमहिषोविगाहते । राजापवित्रथोवाजमारुहसहस्रमृष्टिर्जयतिश्रवोवृहत्+ ॥ १९ ॥ सभे
दनाऽअर्षित्यतिप्रजावतीर्विश्वायुर्विधाःसुभराऽअर्षदिंवि । ब्रह्मप्रजावद्रथिमर्भपस्थंपीतऽइदुविद्रमस्मभ्यंयाचता
रि ॥ अंजतेव्यंजतेसमंजतेऽनुद्युभिः । सिधोरुच्छ्रासेपृतयंतमृक्षणं हिरण्यपावाःपशुमांसुगृभ्यते ॥
विपश्चितेपर्वमानायगायतमहीनधारात्यन्धोऽअर्षति । अहिर्नजूर्णामतिसर्पतित्वचमत्योनकीळन्नसरुद्रुषाहरिः ॥
अंगोराराज्यस्तविष्यतेविमानोऽअह्नांभुवनेष्वर्षितः । हरिर्धृतलुःसुहशीकोऽअर्णवोऽज्योतीरथःपवतेरायऽओक्व्यः
॥ २० ॥ असंजिस्कंभोदिवऽउद्यतोमदुःपरिन्निधातुर्भुवनान्यर्षति । अंशुर्हंतिमृत्युःपनिमतंगिरायदिनिर्णिजम
सोमकृच्छ्रेषुसीदसि ॥ पर्वस्वसोमकृतुन्नऽउक्थ्योव्योवारेपरिधावमधुम्रियं । जहिविश्वाऽन्नक्षसऽइदोऽअत्रिणोब
हर्दमेमविदथेसुवीराः ॥ २१ ॥ (९।५।२) प्रतुद्रवपरिकोशंनिर्षादुनृभिःपुनानोऽअभिवाजमर्ष । अश्वंनत्वावा
(९।५।२) प्रतुद्रवेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ९

अनु. ५

॥ १९ ॥

जिनमर्जयंतोच्छावहर्षिशनाभिनयति ॥ स्वायुधःपवतेदेवइंदुरशस्तिहावृजनरक्षमाणः । पितादेवानांजनितासु
 दक्षोविष्टंभोद्विवोधरुणःपृथिव्याः ॥ ऋषिर्विप्रःपुरइएताजनानामधुर्धरःउवशनाकाव्येन । सचिद्विवेदनिहितंयदा
 सामपीच्यैशुगुहानामगोनीं ॥ एपस्यतेमधुमौइंद्रसोमोवृयावृष्णेपरिपुवित्रेऽक्षाः । सहस्रसाःशतसामूरिदावांश
 श्वत्तमंवाहिरावाज्यस्थात् ॥ एतेसोमाऽअभिगव्यासहस्रामहेवाजायामृतोयुश्रवांसि । पुवित्रेभिःपर्वमानाऽअसृग्र
 न्द्रवस्यवोनपृतनाजोऽअत्याः ॥ २२ ॥ परिहिण्मपुरुहूतोजनानांविश्वसर्द्धोजनापयमानः । अथाभरश्येनभृत
 प्रयांसिरधिंजुंजानोऽअभिवाजमर्ष ॥ एपसुवानःपरिसोमःपुवित्रेसर्गोनसष्टोऽअदधावदवा । तिमेशिशानोमहिषो
 नश्रंगेगागव्यन्नभिशूरोनसत्वा ॥ एपायथोपरमादंतरद्रेःकूर्चित्सतीरुवैगाविवेद । द्विवोनविद्युत्स्तनयत्यन्त्रैःसोम
 स्यतेपवतइंद्रधारं ॥ उतस्मैराशिपरियासिगोनामिद्रेणसोमसूरथपुनानः । पूर्वीरिपोवृहतीजौरदानोशिक्षाशचीव
 स्रवताऽअंष्टुत् ॥ २३ ॥ (१५१३) अयंसोमइंद्रुत्तुभ्यंसुन्वेतुभ्यंपवतेत्वमस्यपाहि । त्वंहयंचक्रुपेत्ववृषइ
 दुंमदायुज्यायसोमं ॥ सइरथोनभूरिपाळयोजिमहःपुरूणिसातयेवसूनि । आर्दीविश्वानहुज्याणिजातास्वर्षाताव
 नेऽकृर्चानवंत ॥ वायुर्नयोनिथुत्वौइष्टयामानासैत्येवहवुऽआशंभविष्ठः । विश्ववारोद्विणोदाऽइवलमन्पुपेवधीज

(१५१३) अयसोमइष्टयसूक्तस्यकाव्यउगनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ३

॥ २० ॥

वनोसिसोम ॥ इन्द्रोनयोमहाकर्माणिचक्रिहृतावृत्राणामसिसोमपुभिन्त्र । पृद्धोनहित्वमहिनाम्नाहृताविश्वस्यासिसोम
दस्योः ॥ अग्निर्नयोवनुऽआसुज्यमानोवृथापाजासिहृयुतेनदीषु । जनीनयुध्वामहृतऽउपुन्दिरियतिसोमःपवमानऽ
ऊर्मिं+ ॥ एतेसोमाऽअतिवाराण्यव्यादिव्यानकोशासोऽअश्रवर्षाः । वृथासमुद्रंसिंधवोनीचीःसुतासोऽअभिकूल
शाऽअसृग्रन् ॥ शुष्मीशर्धोर्नमारुतंपवस्वानभिशस्तादिव्यायथाविद् । आपोनमधूसुमतिर्भवानःसहस्राप्साऽपृतना
षाण्यज्ञः+ ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्भरिंतवसोमधाम । शुचिष्मसिप्रियोनमित्रोदुक्षायोऽअर्यमेवासिसो
म ॥ २४ ॥ (९।५।४) प्रोसवर्हिःपथ्याभिरस्यान्दिवोनवृष्टिःपवमानोऽअक्षाः । सहस्रधरोऽअसदृश्यः१स्मेमा
तुरुपस्थेवनुऽआचसोमः ॥ राजासिंधूनामवसिष्टवासऽऋतस्यनावमारुहृदजिष्ठां । अप्सुद्रप्सोवावृधेयेनजूतोदुहऽ
इपितादुहऽईपितुर्जां+ ॥ सिंहंनसंतमध्वोऽअयासंहरिंमरुपंदिवोऽअस्पतिं । शरोयुरसुप्रथमःपृच्छतेगाऽअस्यच
क्षसापरिपालुक्षा+ ॥ मधुपृष्ठधोरमयासमश्रंथेयुंजंतुरुचक्रऽऋष्वं । स्वसारऽईजामयोमर्जयंतिसनाभयोवाजिन
मूर्जयंति ॥ चतस्रऽईधृतदुहःसचंतेसमानेऽअंतर्धरणेनिषत्ताः । ताऽईमर्षतिनमसापुनानास्ताऽईविश्वतुःपरिपंति
पूर्वीः+ ॥ विष्टंभोदिवोधुरुणःपृथिव्याविश्वोऽउत्तक्षितयोहस्तेऽअस्य । असत्तऽउत्सोऽगुणतेनियुत्वान्मध्वोऽअंशुःप

(९।५।४) प्रोसवहिरितिसप्तर्चस्यसूरुषकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

वतऽईन्द्रियाय ॥ वृन्वन्नत्रवातोऽभिदेवर्षीतिमिद्रयसोमवृद्धान्पवस्य । शग्धिमाहःपुरुश्चंद्रस्वरायःसुवीर्यस्यपतयः
 स्वाम ॥ २५ ॥ (९।५।५) प्रहिन्यानोजनितारोदस्योरथोनवाजसनिव्यत्रयासीत् । इंद्रगच्छन्नायुधासंश्रितानि
 विश्वावसुहस्तयोरुदधानः ॥ अभिर्त्रिपृष्ठंयणंययोधामांगयाणामवावशंतुवाणीः । वनावसानोवर्कणोनसिंधुन्विर
 ब्रुधादयतेवार्याणि ॥ शूरग्रामःसर्ववीरुःसहोवान्येतांपवस्युसर्नित्ताधनानि । तिग्मायुधःक्षिप्रधन्वाममस्वर्षातुःमा
 ह्वानृतनासुशत्रून् ॥ वरुगव्यूतिरभयानिकृण्वन्त्समीचीनेऽआपवस्त्रापुरंधी । अपःसिपासद्गुपमःस्वभृगोःसंचिक
 दोमहोऽअसभ्यत्राजान् ॥ मत्सिसोमवरुणंमत्सिमित्रमत्सीड्रमिंदोपवमानविष्णुं । मत्सिशर्धामारुतंमत्सिदेवान्म
 त्सिमहामिद्रमिद्रोमदीय ॥ एवारजैवैवृकुरुमांऽअभेनविश्वाघनिष्पुष्टुरितापवस्य । इंद्रोसुक्तायवचमेत्रयोधापूयंपा
 तस्यस्तिभिःसदानः ॥ २६ ॥ ॥ इत्तिसप्तमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

एकपचाशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋच १३५ ॥ त्याग ॥ पवमानान्यनोमायेद १३५ ॥ इत्तिसप्तमेतृतीयः ॥

असर्जिकश्यपःपरिसुवानःसाकमुक्षःपंचनोधाअधियत्कण्वःकनिकंतिप्रस्करण्वःप्रसेतानीश्चतुर्विंशतिदंबोदासिः
 प्रतर्दनोस्यमेपाष्टापंचाशादांधंतृचंसिष्ठोपश्यदुचरानंनवपृथगवासिष्ठइंद्रमतिर्दृपगणोमन्युरुपमन्युर्व्याघ्रपा

(९।५।५) प्रहिन्यानइतिपठुचस्यसुकस्यमेत्रावरुणिर्घसिष्ठःपवमानसोममिगु १ ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ४

॥ २१ ॥

च्छक्तिः कर्णश्रुन्मृच्छीकोवसुकइतिचतुर्दशपराशरोत्याः कुत्सोभिनोद्वादशावरीषक्रजिश्वाचातुष्टुभंहृद्बृहत्यापा
त्याहर्हतायाद्यैरेभसूद्रकाश्यपोबृहत्याद्याभीनवंतेनव ॥ ४ ॥
॥ हरिः ओम् ॥ (९।५।६) असर्जिवक्त्राभ्येयथाजौधियामनोताप्रथमोमनीषी । दशस्वसारोऽअधिसानोऽ
अव्येजतिवह्निंसदन्तान्यच्छ ॥ वीतीजनस्यद्विव्यस्वकचैरधिस्वानोनहुव्येभिरिदुः । प्रयोद्विभिरसूतोमत्वभिर्मर्त्य
जानोविभिर्गोभिरग्निः+ ॥ वृषावृष्णोरोरुवदुश्चरसैपवमानोरुशदीर्तेपयोगोः । सहस्रमृकापथिभिर्वचोविदध्वस्म
अंतिदूरार्दुपनायमेषां ॥ समलुवल्लव्यसेविश्ववारसूक्तार्थपथः कृणुहिप्राचः । येदुःषहासोवनुषावहंतस्तास्तेऽअश्याम
पुरकृत्पुरुक्षो ॥ एवापुनानोऽअपःस्वर्गाऽअस्मभ्यतोकातनयानिभूरि । शंनःक्षेत्रमुरुज्योतीषिसोमज्योदुःसूर्येहृश
येरिरीहि ॥ १ ॥ (९।५।७) परिसुवानोहरिरुद्युःपुवित्रेथोनसर्जिसनयेहियानः । आपच्छोर्कमिद्वियंपुयमानःप्र
तिदेवाँऽअजुषतप्रयोभिः ॥ अच्छानचक्षाऽअसरत्पुवित्रेनामदधानः क्विरस्योनौ । सीदन्हेतेवसदनेचमूपैमगम
नृषयःसुसावित्राः ॥ प्रसुमेधागतुविद्विश्वदेवःसोमःपुनानःसदऽएतिनित्यं । सुवद्विश्वेषुकाव्येषुरतानुजनान्यतलेप
(९।५।६) असर्जातिषड्वस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् । (९।५।७) परिसुवानहतिषड्वस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानः

मंडलं ९

अनु. १

॥ २१ ॥

चधीरः ॥ तद्व्युत्पत्तौ पवमाननिष्येद्विधेः त्रैवास्त्रयऽएकादशार्कः । दशस्वधाभिरधिमानीऽअव्ये मृजंतिरात्तयः मृत
 यृहीः+ । तन्नसत्यं पवमानस्यास्तुयन्नविश्वेः कारधः संनसंत । ज्योतिर्यदहेऽअकृणो दुलो कं प्रावृन्मनदस्यवे ऋभीकं ॥ २ ॥
 परिसञ्चैवपशुमातिहोतारजानसत्यः सर्मितीरियानः । सोमः पुनानः कृलडौऽअयामीत्मीदंन्मगोनमं द्वियोवनेतु ॥ २ ॥
 (९।५।८) साकमुक्षौ मर्जयंतस्वसारोदशधीरस्यधीतयोधनुत्रीः । हरिः पर्यद्वयुजाः सूर्यस्यद्रोणनक्षोऽअत्योनया
 जी+ ॥ संमावृभिर्नशिश्चैवावशानोवृषादयन्वेपुरुवारोऽअग्निः । मर्थोनयोपोमभिर्निकृणंयन्संगच्छते कृलडौऽअग्नि
 योभिः ॥ इतप्रपिप्युऽअधरश्यात्राऽइंदुर्धाराभिः मचतेसुमेधाः । मर्थानगावः पर्यगान्मुप्यभिश्चीं गंतियसुभिर्ननि
 कैः+ ॥ सनोद्वेभिः पवमानरुदोरयिमश्विनैवावशानः । रुथिरायतोमुगृतीपुरधिरस्मद्योगाद्रावनेवसूनां ॥ ३ ॥ (९।५।९)
 नोरयिसुपमास्वनचंलंपुनानोवाताव्यं विश्वश्चंद्रं । प्रवद्वितुर्दोताययुः प्रातमशधियाचमुजगम्यात् ॥ ३ ॥ (९।५।९)
 अधियदसिन्वाजिनैवशुभः स्पधीतेधियः सूर्येनविशः । अपोवृणानः पंचतं कवीयन्जंनपंशुवर्धेनायमन्मं ॥ द्विता
 व्यूर्णवन्नमृतस्यधामंस्वविदेभुवनानिप्रयंत । धियः पिन्वानाः श्वमंरुनगावऽअत्तायंतीं गभिवानश्रऽइंदु ॥ परियत्कृषिः
 नसोमस्त्रिष्टुप् । (९।५।८) साकमुद्रइतिपचर्वस्यमृगास्यगौतमोभोगा पवमानमोमत्त्रिष्टुप् । (९।५।९) अग्निगितिपचर्वंममृकस्य
 धीरः कण्वः पवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

कृक्सं.

अ. ७ अ. ४

॥ २२ ॥

काव्याभरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा । देवेषु यशोमती यशुष्वन्दक्षायरायः पुरुभुवनव्यः ॥ अत्रिये जातः श्रियः आनिरिया
श्रियं वयो जारितृभ्यो दधाति । अत्रियं वसानाऽअमृतत्वमायन् भवति सत्यासमिथामितद्रौ ॥ इषमूर्जे मन्थ्य १ वर्षाश्वंगामुरु
ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् । विश्वानि हि सुषुहृता नि तुभ्यं पवमानु बाधसे सोमशत्रून् ॥ ४ ॥ (९।५।१०) कनिकंति हरि
रासृज्यमानः सीदुन्व नस्यजठरे पुनानः । दृभिर्यतः कृणुते निर्णिजंगाऽअतो मतीर्जनयतस्वधाभिः ॥ हरिः सृजानः पृथ्वा
तं वावशानं मृतयः । नमस्यंती रूपचयति संचाच विशंत्युशती रुशंतं ॥ अपामिवेदुर्मयस्तुराणाः प्रमनी
यथः सौभगायसुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ५ ॥ (९।५।११) अत्रिये जातः श्रियः आनिरिया
भद्रान्कृण्वन्निद्रह्वान्त्सखिभ्यः आसोमो वखारभुसानिदत्ते ॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेवहोतुः पुनानऽईदो विष्यामनीषा । इन्द्रश्च यत्स
आतिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वाऽएना सुमतिं यात्यच्छ ॥ समस्य हरिं हरयो मृजं त्यश्वहृयै रनिशितं नमोभिः ।
(९।५।१०) कनिकंतीति पंचर्चस्य सूक्तस्य कण्वः प्रस्कण्वः पवमानसोमखिद्रुप् । (९।५।११) अत्रिये जातः श्रियः आनिरिया
देवो दासिः प्रतर्दनः पवमानसोमखिद्रुप् ।

मंडलं ९

अनु. ५

॥ २२ ॥

पवर्ष्यन्ध्यामृतेसामुरोराणोर्वरिचस्यापुनानः⁺ ॥ अजीतयेहृतयेपवस्वस्यस्तयेसर्वतातेयेचृहुते । तदुशंतिविष्वऽइमेस
 खाथुस्तदुहंविमपवमानसोम ॥ सोमःपवतेजनितामतीनांजनिताद्वियोजनिताथिव्याः । जनिताग्नेजनितासूर्यस्य
 जनितेद्रस्यजनितोतविष्णोः ॥ ६ ॥ ब्रह्मादेवानांपद्वीःकवीनामृषिविप्राणांमहियोमगाणा । इत्येनेगृध्राणांस्वर्धितिर्व
 नानांसोमःपवित्रमत्यैतिरेभन् ॥ प्राचींविपद्भ्वाचऽकुर्मिनसिंधुगिरःसोमःपवमानोमनीपाः । अंतःपश्यन्धुजनेमावरा
 ण्यातिष्ठतिवृषभोगोर्षुजानन्⁺ ॥ समत्सरःपुत्सुबुन्यन्नवातःसहस्रेताऽअभिवानसर्प । इंद्रोद्येद्रोपवमानोमनीष्यं
 शोरूमिमीरयुगाऽइपण्यन्⁺ ॥ परिद्रियःऋगोदेववातुऽइंद्रायसोमोरण्योमदाय । सहस्रधारःशतवाजुऽइंद्रुवृजिन
 सस्रिःसमनाजिगति ॥ सपुर्व्योर्वसुत्रिजायमानोमृजानोऽअप्सुदुहुहानोऽअद्रौ । अभिशस्तिपाभुवनस्यराजाविद
 द्वातुंब्रह्मणेपयमानः ॥ ७ ॥ त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वैकमीणिचक्रुःपवमानधीराः । बुन्यन्नवातःपरिधींऽरपौर्णुवीरे
 भिरध्वैर्मघवोभवानः ॥ यथापयथामनेवयोधाऽअमित्रहावरिवोविद्धुविग्मान् । एवापवस्यद्रविणंदधानुऽइंद्रेसंति
 ष्टजनयार्थुधानि ॥ पवस्वसोममधुमांऽऋतावापोवसानोऽअधिसानोऽअव्यं । अबद्रोणानिघृतांतिसीदमदिन्तमो
 मत्सरऽइंद्रुपानः ॥ दृष्टिंदिवःशतधारःपवस्वसहस्रावाजुदुर्वधीतो । संसिंधुभिःऋलयोवावशानःसमस्त्रियाभिः
 प्रत्तिरन्नऽआयुः ॥ एपस्वसोमोमतिभिःपुनानोल्योनवाजीतरतीदरातीः । पथोनदुग्धमदितेरिपिरसुर्विवगतुःसुयमो

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ४

॥ २३ ॥

नवोह्रा ॥ ८ ॥ स्वायुधः सोतृभिः पयमानोभ्यर्षिर्गुह्यं चारुनाम । अग्निवाजुंसतिरिवश्रवस्याभिवायुमभिगादेवसोम ॥
शिष्टजज्ञानंहर्षतं मृजतिशुभं त्रिवाह्मिरुतोगणेन । कृविर्गीभिः काव्येनाकविः सन्त्सोमः पवित्रमत्यैतिरेभन् ॥ ऋषिम
नायऽऋषिकृत्स्वर्षाः सहस्रणीथः पदवीः कवीनां । तृतीयं धाममहिषः सिषासन्त्सोमो विराजमनुराजतिष्टुप् ॥ वृष
च्छयेनः शकुनो विभृत्वागोविन्दुऽप्सऽआयुधानि विभ्रत् । वृषेव्यथापरिकौशमर्षन्कनिःक्रदच्चम्बोऽराविवेश ॥ मयो
नशुभ्रस्तन्वमृजानोत्योनस्त्वानस्येधनां । वृषेव्यथापरिकौशमर्षन्कनिःक्रदच्चम्बोऽराविवेश ॥ मयो
पवमानोमहोभिः कर्निकदत्परिवाराण्यर्ष । कीळन्चम्बोऽराविवेश ॥ मयो
रस्यशकोगोभिः कुलशोऽआविवेश । सामङ्कण्वन्त्सामन्वोविपश्चित्कदन्नेत्यभिसख्युर्नजामिन् ॥ आप्तधाराबृहती
नशत्रुन्पिचानजरोऽअभिर्गातुऽइडुः । सीदन्वनेषुशकुनोनपत्वासोमः पुनानः कुलशोऽसता ॥ अप्तधरोविपवमा
सोमयोषेवयं तिसुदुर्घाः सुधाराः । हरिरानीतः पुरुवारोऽअप्सवचित्कदत्कुलशोदेवयुनां ॥ आतेरुचः पवमानस्य
षष्ठेनुवाकेसप्तसूक्तानि (९।६।१) अस्थप्रेत्यष्टपंचाशहचस्रसूक्ताद्यानां तिसृणां भवत्वरुणिवसिष्ठअतुर्थ्यादिति सृणां वासिष्ठइन्द्रप्रमतिः
ततः द्वितीयादिनववचानां पवमानसोमस्त्रिष्टुप् सप्तम्यादिति सृणां वासिष्ठोष्टुपगणो दशम्यादिति सृणां वासिष्ठोमन्युस्रयोदश्यादिति सृणां वा
सिष्टउपमन्युः षोडश्यादिति सृणां वासिष्ठोऽन्यात्रपादेकोनविंश्यादिति सृणां वासिष्ठः शक्तिर्द्वीविंश्यादिति सृणां वासिष्ठः कर्णश्रुत्पंचविंश्यादि

मंडलं ९

अनु. ६

॥ २३ ॥

प्रेषाहुमनापुयमानो देवो देवेभिः समपृक्तसं । सुतः पवित्रं पर्यंतिरेभन्मि ते वसन्नपशुमातिहोता ॥ भद्रावस्त्रासमन्याइ
 वसानो महान्कृविनिर्वचनानिशंसन् । आवच्यस्वचन्वोः पुयमानो विचक्षणो जागृविद्वेषीतौ ॥ समुश्रियोमृज्यते
 सानोऽअथ्येशस्तरोयशासंक्षितोऽअस्मे । अभिस्वरघन्वापुयमानोयथुपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रगायताभ्यर्चामदे
 वान्तसोमं हिनोत महतेधनाय । स्वादुःपवातेऽअतिपारमव्यमासीदतिकलशं देवयुनीः ॥ इंदुर्वानाशुपसख्यमाय
 न्तसहस्रधारःपवतेमदाय । वृभिःस्रवानोऽअनुधामपूर्वमगन्निद्रं महतेसौभगाय ॥ ११ ॥ स्तोत्रेरायेहरैरपानुनानऽइंद्रं
 न्तसहस्रधारःपवतेमदाय । देवधीहिसरथं राघोऽअच्छायुं पातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रकाव्यमुशनेवश्रुवाणो देवो देवानां ज
 मदीगच्छतुतेभराय । देवधीहिसरथं राघोऽअच्छायुं पातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रहंसासस्तुपलंमन्युमच्छामादसंबुपगणाऽ
 निमाविवक्ति । महिद्वतःशुचिबंधुःपावकःपदावरहोऽअभ्येतिरेभन् ॥ प्रहंसासस्तुपलंमन्युमच्छामादसंबुपगणाऽ
 अयासुः । आंगुर्भ्यं१पवमानंसखायोदुर्भिसाकंप्रवदंतिवाणं+ ॥ सरंहतऽऽरुगायस्यजतिवृथाकीलंतेमिमतेनगावः । हंतिर
 परीणसंकृणुतेतिग्मश्रृंगो दिवाहरिर्दहशेनकंमज्रः+ ॥ इंदुर्वाजीपवतेगोन्योघाऽइंद्रसोमःसहऽइन्वन्मदाय । हंतिर
 क्षोबाधतेपर्यरातीर्वीरिवःकृण्वन्वृजनस्यराजां ॥ १२ ॥ अधधारयामध्वापृचानस्तिरोरोमपवतेऽअद्रिदुग्धः । इंदु

तिस्रणावासिष्टोशुलीकोष्टविश्यादितिस्रणांवासिष्टोवसुकृएकत्रिश्यादिवचुर्दशानांशास्यः पराशरः पंचचत्वारिंश्यादिवचुर्दशानामांगिर
 साःकृत्सकृषयःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ४

॥ २४ ॥

रिंद्रस्यसख्यं बुधो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ॥ अभिप्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान्स्वे नुरसेन मंचन । इंदुर्धर्मोऽप्यु
तुथावसानो दशक्षिपोऽअव्यतसानोऽअव्ये ॥ बुधोऽशोणोऽअभिकनिकदुहानदयन्नोतिपृथिवीसुतधा । इंद्रस्येव ब्रह्म
राश्रुण्वऽआजौ प्रचेतयन्नपतिवाचमेमां ॥ एसाव्यः पर्यसापिन्वमानऽइर्यन्नोपिमधुमंतमंशु । पर्वमानः संतुनिमोपि
कृण्वन्निरासोमपरिषिच्यमानः ॥ १३ ॥ जुष्टीनऽइंदोसुपथासुगान्युरौपवस्ववारिवांसि कृण्वन् । ध्रुनेव विष्वग्दुरितानि वि
नंबधूऽरिमोऽअवरोऽइंदोवायूर ॥ बुधिनोऽअर्षिदिव्यां जिगृह्णामि कावती शंगर्धी जीरदांशु । सुकैव वीता धन्वा विचिन्व
नोमयो देवधन्वपुस्त्यावाच ॥ ग्रंथिन विष्वग्मथितं पुनानऽकृञ्चुंग पुष्ट्वजिनचसोम । अत्योनकदोहरिरासुजा
व्वाजसातोनपह्ये ॥ अरुमानो ये रथाऽअयुक्ताऽअत्यासोनससृजानसऽआजौ । सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परिन्न
ऽउपयातापिवध्वै ॥ १४ ॥ एवानऽइंदोऽअभिदेवतीतिपरिन्नवनमोऽअर्णश्चमूषु । एते शुक्रासोधन्वति सोमा देवांसुतो
तुवीरवंतमुग्रं ॥ तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्येष्ठस्वधर्मणि क्षोरनीके । सोमोऽअसभ्यं कास्यं बृहत्तरिचिंदा
गावऽइंदु ॥ मदानुदोदिव्योदानुपिन्वऽकृतमृताय पवते सुमेधाः । धर्माभिवक्त्रुजन्यस्य राजा प्रदिमिर्दशभिर्भास्मि ॥

मंडलं ९

अनु. ६

॥ २४ ॥

पवित्रैभिःपर्वमानोनृचक्षाराजादेवानामुतमर्थानां । द्विताभुवद्रथिपतीरथीणामुतंभरस्तुभृतंचार्षिदुः ॥ अर्वोऽइव
 वसेसातिमच्छेद्रस्यवायोभिवीतिर्मर्ष । सनःसहस्राबृहतीरिषोदाभवसोमद्रविणोविपुनानः+ ॥ १५ ॥ देवाव्यो
 नःपरिपिच्यमानाःक्षयसुवीरधन्वंतुसोमाः । आयुज्यवःसुमतिंविश्ववाराहोतारोनिदिविजयोमंद्रतमाः ॥ एवादेवदे
 वतातेपवस्वमहेसोमस्वरसेदेवपानः । महश्चिद्धिभ्रमसिंहिताःसमयेकृधिसुष्ठानेरोदसीपुनानः+ ॥ अश्वोनकदोवृष
 भिर्युजानःसिंहोनभीमोमनसोजर्वीयान् । अर्वाचीनैःपथिभिररजिष्ठाऽआपवस्वसौमनसंनऽइदो ॥ श्रुतंधारोदेवजा
 ताऽअसुग्रन्त्सहस्रमेनाःऋवयोमृजंति । इदोसनिन्नदिवऽआपवस्वपुरऽएतासिमहृतोधनस्य ॥ द्विवोनसर्गोऽअससृ
 ग्रमङ्गारजानमित्रप्रमिनातिधीरः । पितुर्नपुत्रःऋयुभिर्यतानऽआपवस्वविशेऽअस्याऽअर्जीति ॥ १६ ॥ प्रतेधाराम
 धुमतीरसुश्रुन्वारान्यत्पुतोऽअत्येज्यव्यान् । पर्वमानुपर्वसेधामगोर्नाजज्ञानःसूर्यमपिन्वोऽअकैः+ ॥ कानिक्रदुदनुपंथा
 मुतस्यशुक्रोविभास्यमृतस्यधाम । सऽइंद्रायपवसेमत्सरवान्हिन्यानोवाचमतिभिःकवीनां+ ॥ द्विव्यःसुपर्णोवचक्षि
 सोमपिन्वन्धाराःकर्मणादेवधीतौ । इदोविशकलशसोमधानंकरदन्निहिसूर्यस्योपरुद्भिम् ॥ तिस्रोवाचऽईरयतिप्रवाहि
 क्रतस्यधीतिब्रह्मणोमनीषां । गवोयंतिगोपतिपृच्छमानाःसोमंयंतिमतयोवाचशानाः+ ॥ सोमंगावोधेनवोवावशा
 नाःसोमविप्रमतिभिःपृच्छमानाः । सोमःसुतःपूयतेऽअज्यमानुःसोमेऽअकर्काच्छिष्टुभुःसंनवंते ॥ १७ ॥ एवानःसोम

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ४

॥ २४ ॥

रिद्रस्यसख्यं जुषामापवस्वपयमानः स्वस्ति । इंद्रमाविशबृहदारवेणवर्धयावाचं जनयापुरंधि ॥ आजगृविर्विप्रः क्रुता
तुथावसानो दशानोऽअसदच्छमूषं । सपंतियंभियुनासोनिकामाऽअध्वर्यवोरथिरासः सुहस्ताः ॥ सपुनानऽउपसूरेन
राश्रुपुंश्चऽआजौ दिसीविषऽआवः । प्रियाचिद्यस्यप्रियसासंऽकृतीसतूधनंकारिणेनप्रथंसत् ॥ सर्वाधितावर्धनः पयमा
नः सोमोर्माद्वोऽअभिनोज्योतिषावीत् । येनानः पूर्वेषितरः पदज्ञाः स्वर्विदोऽअभिगाऽअद्रिमुष्णन् ॥ अक्रान्तस्समुद्रः
प्रथमेविधर्मन्जनयन्प्रजाभुवनस्यराजा । वृषापवित्रोऽअधिसानोऽअव्यवृहत्सोमोवावृधेसुवानऽइदुः ॥ १८ ॥ मह
त्तसोमोमहिषश्चकारापांचरुभौवृणीतदेवान् । अदधादिद्रेपवमानऽओजो जनयत्सूर्वेज्योतिरिदुः ॥ मत्सिवायुमिष्ट
येराधसेचमत्सिमित्रावरुणापयमानः । मत्सिशर्धोमारुतंमत्सिदेवान्मत्सिद्यावापृथिवीदेवसोम ॥ ऋजुःपवस्ववृजि
नस्यंहतापामीवांधमानोमृधश्च । अभिश्रीणन्पयः पयसाभिगोनामिंद्रस्यत्वंतववयंसखायः ॥ मध्वःसूदंपवस्वव
स्वऽउत्सवीरंचमऽआपवस्वाभंगंच । स्वदुस्वेंद्रायपवमानऽइंदोरथिंचनऽआपवस्वासमुद्रात् ॥ सोमःसुतोधारया
त्योनहित्वासिंधुर्ननिन्नमभिव्राज्यक्षाः । आयोनिंवन्यमसदत्पुनानःसमिंदुर्गोभिरसरत्समक्रिः ॥ १९ ॥ एषस्यते
पवतऽइंद्रसोमश्चमपुधीरऽउशतेतवस्वान् । स्वर्चक्षारथिरःसत्यशुष्मःकामोनयोदेवयतामसर्जि ॥ एषप्रत्नेनवयंसापु
नानस्तिरोवर्षसिदुहितुर्दधानः । वसानःशर्मत्रिवरूथसुहोतैवयातिसर्मनेपुरभन् ॥ नूनस्त्वंरथिरोदेवसोमपरिस्त्र

मंडलं ९

अनु. ६

॥ २५ ॥

वचुभ्योःपुयमानः । अप्सुस्वार्दिष्टोमधुमोऽकृतावादेवोनयःसवितसत्यमन्मा ॥ अभिवायुवीत्यर्पागुणानोऽभिभि
 त्रावरुणापुयमानः । अभीनरंधीजवनरथेष्टामभीद्रुष्टुपणवज्रवाहु ॥ अभिवस्तासुवसनान्यर्पाभिधेनूःसुदुर्घाःपुयमा
 नः । अभिचंद्रामर्तवेनोहिरण्यभ्यश्वात्रथिनोदेवसोम ॥ २० ॥ अभीनोऽअर्पदिव्यावसून्यभिविश्वापाधिवापुय
 मानः । अभियेनद्रविणमश्रयोमाभ्योप्यंजमदश्रिवन्नः ॥ अयापुवापवसूनावसूनिमोश्चत्वऽइदोसरसिप्रधन्व । त्र
 णश्चिदत्रवातो नजुतःपुरुमेधश्चित्तकेवेनरेदात् ॥ उतनऽएनापवयापवस्वाधिश्चुतेश्चाव्यस्यतीर्थे । अस्वापयश्चिगुतसेहयच्चापामि
 वसूनिबुक्षंनपुक्कंधूनवद्रणाय ॥ महीमेऽअस्यवृपुनामश्रयोमोश्चत्वेवापृशनेवावधन्ने । असिभगोऽअसिद्रात्रस्यद्रातासिमघ
 त्रोऽअपाचितोऽअचेतः+ ॥ संत्रीपुवित्राविततान्येप्यन्वेकैधावसिपयमानः । द्रुप्सोऽईरयन्विदथेऽप्विदुर्विवार
 वासुघवश्च्यऽइदो ॥ २१ ॥ एषर्विश्चवित्पवतेमनीपीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा । ह्रिन्वंतिधीराद्रुशभिःक्षिपाभिःसमंज
 मव्यंसमयातियाति ॥ इंडैरिहंतिमहिषाऽअदब्धाःपुदेरेभंतिकुवयोनगुप्राः । ह्रिन्वंतिधीराद्रुशभिःक्षिपाभिःसमंज
 तेरूपमपारसेन ॥ त्वयाव्यंपवमानेनसोमभरेऽकृतंविचिनुयामशश्वत् । तन्नोमित्रो ॥ २२ ॥ (१।६।२) अभि
 नोवाजसातमंरथिमर्पपुरुस्पृहं । इंदोसुहस्रभणसंतुविद्युन्नविभ्वांसहं ॥ परिब्यसुवानोऽअव्ययंरथेनवर्माव्यत ।

(१।६।२) अभिनइतिद्वादशर्वस्यसूक्तस्थावरीपक्वजिधानौपवमानसोमोनुष्टुवेकावशीष्टवती ।

इंद्रभिद्रुणाहितोहियानोधाराभिरक्षाः ॥ परिष्यसुवानोऽबक्षाऽइंदुरव्येमदच्युतः । धारायऽऽर्ध्वोऽअधरेऽत्राजा
 नैतिगव्ययुः⁺ ॥ सहित्वदैवशश्वतेवसुमतीयदाशुषे । इंदोसहृषिणैर्यिशुतात्मानंविवाससि ॥ वृथतेऽअस्यवृत्रह
 न्वसोवस्वःपुरुस्पृहः । निनेदिष्ठतमाऽइषःस्यामसून्नस्थाभिगो ॥ द्विर्यंपचस्वयंशसंस्वसरोऽअद्रिसंहतं । प्रियमिंद्र
 स्यकाम्यंप्रत्नापयंत्युमिर्णं ॥ २३ ॥ परित्यंहृतंहरिवभ्रुपुनंतिवारेण । योदेवान्विभ्वोऽइत्परिमदेनसहगच्छति ॥
 अस्यबोह्यवसापातोदक्षसाधनं । यःसरिषुश्रवौबृहद्घेस्वृणहृतः⁺ ॥ सर्वायुज्ञेषुमानवीऽइंदुर्जनिष्टरोदसी । देवो
 देवीगिरिष्ठाऽअस्त्रेधंतृविष्वानि ॥ इन्द्रायसोमपातवेवृत्रज्ञेपरिषिच्यसे । नरेचदक्षिणावतेदेवायसदनासदे ॥ तेप्र
 तासोव्युष्टिपुसोमाःप्रवित्रेऽअक्षरन् । अपप्रोथंतःसनुतंहुँरुश्चितःप्रातस्ताँऽअप्रचितसः ॥ तंसखायःपुरोरुचंयूयंच
 सूर्यः । अश्यामवाजंगंध्यंसनेमवाजंपस्यं ॥ २४ ॥ (९।६।३) आहृत्यतायधृष्णवेधनुस्तन्वंतिपांसं । शुक्रांवं
 यंत्यसुरायनिर्णिजंविपामग्रेमहीयुर्वः ॥ अधक्षपापरिष्कृतोवाजोअभिप्रगाहते । यदीविवस्वतोधिरोहारिहिन्वंति
 यातवे ॥ तमस्यमर्जयामसिमदोयऽइंद्रपातमः । यंगवऽआसभिर्दधुःपुराननंचसूर्यः ॥ तंगार्थयापुराण्यापुनान
 म्म्यनूषत । वृत्तोऽकृपंतधीतयोदेवानानामविच्रतीः ॥ तमुक्षमाणमव्ययेवारपुनंतिधर्णसि । द्रुतंनपूर्वाचित्तयऽआ

(९।६।३) आहृत्यतायेत्यष्ट्वस्यसूक्तस्यकाश्यौरेभसूद्रपवमानसोमोनुष्टुवाद्याबृहती ।

शासतेमनीपिर्णः ॥ २५ ॥ सधुनानोमद्विन्तमःसोमश्चमधुसीदति । पृथोनरेतऽआदधस्पतिर्वचस्पतेधिः+ ॥ समृ
 ज्यतेसुकर्मीभिर्दुचोदेवेभ्यःसुतः । विदेयदासुसंइदिर्महीरपोविगाहते ॥ सुतऽइदोपवित्रऽआनुभिर्युतोविनीयसे ।
 इंद्रायमत्सरिन्तमश्चमूष्वानिषीदसि ॥ २६ ॥ (९।६।४) अमीनवंतेऽद्रुहःप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । वृत्सनपूर्वऽआ
 युनिजातरिंहंतिमातरं ॥ पुनानऽइंदुवाभरसोमद्विवहंसूर्यिं । त्वंवसूनिपुष्यसि विश्वांनिद्राशुपोगूहे+ ॥ त्वंधियम
 नोयुजैसुजावृष्टिनंतन्यतुः । त्वंवसूनिपार्थिवाद्व्याचसोमपुष्यसि ॥ परितेजियुषेयथाधारासुतस्यधावति । रंहं
 माणाव्युव्ययंवारवाजीवसानसिः+ ॥ ऋत्वेदक्षायनःकवेपवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसुतोमिन्नायुर्वरुणायाच
 ॥ २७ ॥ पवस्ववाजुसार्तमःपुवित्रेधारयासुतः । इंद्रायसोमविष्णवेदेवेभ्योमधुमत्तमः ॥ त्वारिंहंतिमातरोहरिपुवि
 त्रेऽद्रुद्रुहः । वृत्संजातंनधेनवःपवमानविधर्मणि ॥ पवमानमहिश्रवश्चित्रेभिर्यासिरुद्दिमभिः । अर्धन्तमंसिजिघ्रसे
 विश्वांनिद्राशुपोगूहे ॥ त्वंधांचमहित्रतष्टुधिर्वीचातिजन्धिषे । प्रतिद्रापिमसुंचथाःपवमानमहित्वना+ ॥ २८ ॥ इति
 सप्तमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

द्विपचाशाध्यायेवर्गा २८ सूक्तानि १० ऋचः १३८ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेद. १३८ ॥ इतिसप्तमेचतुर्थ ॥

(९।६।४) अमीनवतइतिनवर्चसासुकस्यकाश्यपौरेभसूनुपवमानसोमोऽनुपु ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ २७ ॥

पुरोजितीषोळशांधीनुःश्यावाश्विर्यार्तिर्नाहुषोनहुषोमानवोमनुःसांवरणइतितृचाःशेषेप्रजापतिरुपाद्येगाय
त्र्यौऋणाष्टौत्रितऔष्णिहवैप्रुनानायषड्द्वितआह्यःसखायःपर्वतनारदौकाश्यपौदेशिखंडिन्यौवाप्सरसौ
तंवइंद्रमच्छषळूनाशिश्वाधुषधुर्मानवोमनुराप्सवइतितृचाःपंचाग्निःपरीतःषड्विंशतिःसप्तऋषयःप्रागाथंत
तीयाषोळश्यौद्विपदेअष्टम्याद्येचबुहल्यौपवस्वषोळशगौरिवीतिद्वृचंशकिरेकारमूर्खऋजिश्वोर्ध्वसद्वाकृतयशा
ऋणंचर्यइत्युषयोद्वृचास्तिर्षःशक्तिःकाकुभाःप्रागाथाःससुन्वेगायत्रीयवमर्थापरासतोबृहतीपरिद्व्यधिकाम्न
श्वविराजोयारुचातृचमनानतःपारुच्छेपिरात्यष्टनानानंचतुष्कंशिशुःपाङ्कंहिशर्यणावत्येकादशकश्यपोयइंदो
श्चतुष्कंदशमंडलमग्नेसप्तत्रितःपिप्रीहीनःप्रतएकः ॥ ५ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।६।५) पुरोजितीवोऽअंधसःसुतार्यमादयिब्रुवै । अपश्वानंश्रथिष्टनसखायोदीर्घजिह्वं ॥ योधा
र्यापावक्यापरिप्रस्यंदंतेसुतः । इंदुरश्वोनकृत्व्यः ॥ तंदुरोषमभीनरुःसोमंविश्वाच्यधिष्या । युरांहिन्वत्यद्रिभिः ॥

(९।६।५) पुरोजितीषोळशर्षसूक्तसाद्यानांतिस्त्रुणांश्यावाश्विरंधीगुश्वत्रुर्थादितिस्त्रुणानाहुषोययातिःसप्तम्यादितिस्त्रुणांमान
नोनुहुषोदशम्यादितिस्त्रुणांसांवरणोमनुष्योदश्यादिचतस्त्रुणवैश्वामित्रःप्रजापतिःपवमानसोमोनुष्टुप्द्वितीयातृतीयेगायत्र्यौ ।

सुतासोमधुमत्तमाःसोमाऽइंद्रायमंदिनः । पवित्रंवतोऽक्षरन्देवान्छंतुवोमदाः ॥ इंदुरिंद्रायपवत्ऽइतिदे
वासोऽअब्रुवन् । वाचस्पतिमखस्यतेविश्वस्येशानऽओजसा ॥ १ ॥ सहस्रधारःपवतेसमुद्रोवाचमीख्यः । सोमःप
तीरथीणांसखेद्रस्यदिवेदिवे ॥ अयंपपारयिर्भगःसोमःपुनानोऽअर्पति । पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यव्यद्रोदसीऽब्रुभे ॥
समुप्रियाऽअनूपतगावोमदायुघृष्वयः । सोमसिःकृण्वतेपथःपवमानासऽइंदवः ॥ यऽओजिष्ठस्तमाभरपवमानश्रवा
यं । यःपंचवर्षणीरुभिरयियेनवनामहै ॥ सोमाःपवंतऽइंदवोस्सभ्यंगातुवित्तसाः । मित्राःसुवानाऽअरेपसंःस्वाध्यः
स्वर्विदः ॥ २ ॥ सुष्याणासोव्याद्रिभिश्चितानागोरधित्वचि । इपमसभ्यमभितःसमस्वरन्यसुविदः ॥ एतेपूतावि
पश्चितःसोमासोदध्याशिरः । सूर्यसोमदशतासोजिगलवोभ्रुवाघते ॥ प्रसुन्वानस्यांधसोमतानवृतदृचः । अप
श्वानमराधसंहूतामखंनभृगवः ॥ आजामिरत्केऽअव्यतभुजेनपुत्रऽओण्योः । सरञ्जारेनयोपणांवरोनयोनिमास
दं ॥ सवीरोदक्षसार्धनोवियस्तस्तभरोदसी । हरिःपवित्रेऽअव्यतवेधानयोनिमासदं ॥ अब्योवरोरभिःपवतेसोमोण
व्येऽअधित्वचि । कर्निकदृष्टपाहरिरिंद्रस्याभ्येतिकृत्तं ॥ ३ ॥ (९।६।६) क्राणाशिथुर्महीनांहिन्वन्नृतस्यदी
धितं । विश्वापरिंप्रियासुवदधीद्विता ॥ उर्पत्रितस्यपाण्योइरभेकयद्गुहापदं । यज्ञस्यसप्तधामभिरधम्रियं ॥ ३

(९।६।६) क्राणाशिथिल्यष्टर्चस्यसूक्तस्यास्यचितःपवमानसोमजणिक ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ २८ ॥

णित्रितस्य धारया पृष्ठेर्वरयारुषि । मिमतिऽअस्य योजनाना विसुकुलुः ॥ जज्ञानं सप्तमातरौ विधामं शासतश्चिरे । अयं ब्रु
वोर्युणीणां चिकेतयत् ॥ अस्य ब्रूते सजोषसो विश्वे देवासोऽङ्गुहः । स्याहर्भवंति रंतयो जूषंतयत् ॥ ४ ॥ यमीगर्भमृतावृ
धो हृशे चारुमजीजनत् । क्विंमं हिष्ठमध्वरे पुरुस्युहं ॥ समीचीनेऽअभित्सनायुहीऽऽकृतस्यमातरा । तन्वानायुज्ञमानु
षयदं जेत ॥ कत्वाशुक्रेभिरुक्षभिर्कृणोरपत्रजं दिवः । हिन्वन्नूतस्य दीधितिं प्राध्वरे ॥ ५ ॥ (९।६।७) प्रपुनाना
यवेधसेसोमायवचऽउचतं । भूतिं नभरामतिभिर्जुजोषते ॥ परिवाराण्यव्ययागोभिरंजानोऽअर्षति । त्रीषधस्था
पुनानः कृणुते हरिः ॥ परिकोशं मधुश्चुतमव्येवारोऽअर्षति । अभिवाणी कृषीणां सप्त रूषत ॥ परिणेतामतीनां विश्वदे
वोऽअर्दाभ्यः । सोमः पुनानश्च भवौ विश्चरिः ॥ परिवैवीरनुस्वधाऽइंद्रेणया हिसरथं । पुनानोवाघङ्गायद्भिरमर्त्यः ॥
परिससिर्नवाजयुद्वो देवेभ्यः सुतः । व्यानुशिः पर्वमानो विधावति ॥ ६ ॥ (९।७।१) सखायुऽआनिर्षीदतपुना
पुनातां दक्षसाधनं यथाशार्धाय वीतये । यथा मित्रायवरुणाय शंतमः ॥ असम्यं त्वावसुविदमभिवाणी रनूपत । गोभि
(९।६।७) प्रपुनानायेति षड्वचस्य सूक्तस्याहोद्वितः पवमानसोम उष्णिक् ॥ सप्तमेनुवाके एकादशसूक्तानि (९।७।१) सखायइ
ति षड्वचस्य सूक्तस्य काश्यपौ पर्वतनारदौ पवमानसोम उष्णिक् (शिखंडिन्यावत्सरसौ ऋषिकेवपाक्षिके किंच पर्वतनारदौ काण्वावपि) ।

मंडलं ९

अनु. ७

॥ २८ ॥

ब्रुवणमभिवास्यामसि ॥ सनोमदानंपतुऽइदोदेवप्सराऽअसि । सखेवसख्येगातुवित्तमोभव ॥ सनेमिकृद्ध्युऽस
 दारुक्षसंकिंचदत्रिणं । अपादेवंद्वयुमंहोयुयोधिनः ॥ ७ ॥ (९।७।२) तवंःसखायोमदायपुनानमभिगायत । शि
 श्रुनयज्ञैःखदयंतगतीभिः ॥ संवत्सऽइवमातृभिरिदुर्हिन्वानोऽख्यते । देवावीर्मदोमतिभिःपरिष्कृतः ॥ अयंदक्षा
 यसाधनोयशर्धीयवीत्ये । अयंदेवेभ्योमधुसत्तमःसुतः+ ॥ गोमन्नऽइदोऽअश्वत्सुतःसुदक्षधन्व । श्रुचिंतेवर्णमधि
 गोषुदीघरं ॥ सनोहरीणांपतुऽइदोदेवप्सरस्तमः । सखेवसख्येनयोर्बुचेभव ॥ सनेमित्वमसदोऽअदेवंकिंचदत्रिणं ।
 साहोऽइदोपरिवाधोऽअपद्वयुं+ ॥ ८ ॥ (९।७।३) इंद्रमच्छसुताऽइमेवृषणंयंतुहरेयः । श्रुष्टीजातासुऽइंदवःस्व
 विंदः ॥ अयंभरायसानुसिरिंद्रायपवतेसुतः । सोमोजैत्रस्यचेततियथाविदं+ ॥ अस्येदिंद्रोमदुष्वात्राभंगृभ्यीतसा
 नसिं । वज्रैववृषणंभरुत्समंप्सुजितं+ ॥ प्रधन्वासोमजागृविरिंद्रायेदोपरिस्रव । द्युमंतंशुष्ममाभरास्यविदं ॥ इंद्रो
 यवृषणंमदंपवस्वविश्वदर्शतः । सहस्रयामापथिकृद्विचक्षणः+ ॥ ९ ॥ अस्मभ्यंगातुवित्तमोदेवेभ्योमधुसत्तमः ।
 सहस्रयाहिपुथिभिःकनिंक्रदत् ॥ पवस्वदेववीतयुऽइदोधारोभिरोजसा । आकृलंशंमधुमान्तोमनःसदः ॥ तवंद्र

(९।७।२) तवइतिपद्वचस्यसूक्त्यपर्वतनारदौपवमानसोमउष्णिक् । (९।७।३) इंद्रमच्छेतिचतुर्दशर्चस्यसूक्त्याबाणानतिष्ठण

चाक्षुषोश्चिश्चतुर्थीदितिष्ठणामानवश्छुःसप्रम्यादितिष्ठणामाप्सवोमदुर्दशम्यादिंपंचानांचाक्षुषोमिःपवमानसोमउष्णिक् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ ३० ॥

शंगवहुलंपुरुस्थुहंपवमानाभ्यर्षसि ॥ मजानोवारेपवमानोऽव्ययेष्टृपावचक्रदोवने । देवानासोमपवमाननिष्कृतं
गोभिरजानोऽर्षसि ॥ पवस्ववाजसातयेभिविश्वाणिकाव्या । त्वंसमुद्रंथमोविधारयोदेवेभ्यःसोममत्सरः+ ॥
ऽअसृक्षतपवित्रमतिधारया । मस्त्वतोमत्सराऽईद्वियाहयमेधामभिप्रयासिच ॥ अपोवसानःपरिकोशमर्पती
ईद्वियानःसोतृभिः । जनयन्त्योतिर्मदनाऽअवीवशहाःकुण्वानोचनिर्णिजं ॥ १६ ॥ (९।७।५) पवस्वमधु
मत्समऽईद्रायसोमक्रतुवित्तमोमदः । महिद्युक्षतमोमदः ॥ यस्तेपीत्वावृषभोवृषायतेस्यपीतास्वविदः । ससु
प्रकैतोऽअभ्यक्रमीदिपोच्छावाज्जैतशः ॥ त्वंह्यगुगदैव्यापवमानजनैमानिद्युमत्तमः । अमृतत्वार्यघोपयः ॥ ये
नानवग्वोदध्यङ्घ्रुःपोणुतेयेनविप्रासऽआपिरे । देवानांसुन्नेऽअमृतस्यचारुणेयेनुश्रवांस्यानशुः+ ॥ एपस्यधारयासुतो
व्योवारेभिःपवतेमुदिन्तमः । कीळन्नूर्भिरुपाभिव ॥ १७ ॥ यऽऽस्त्रियाऽअर्ण्याऽअंतरश्मनोनिर्गाऽअकृतदोजसा ।

(९।७।५) पवस्वेतिपोळशर्चसूक्तस्थाद्ययोर्द्वयोःशक्तयोर्गौरिवीतिस्वतीयावसिष्टःशक्तिश्चतुर्भ्योदिद्वयोरांगिरसञ्चरुःबृष्टयादि-
ष्टःशक्तिरित्यृषयःपवमानसोमोदेवता अयुजःककुभोयुजःसतोबृहल्यःससुन्वेयइतियवमभ्यागायत्री ।

अभिव्रजन्तं लिपे गच्छ्यन्मन्त्रं च धर्मवर्धयन् धृष्णवारुण ॥ असौ तापरीपि च तान्ध्वनस्तोमसुरुरजस्तुरं । वनक्रक्षसुदमुतं ॥
 अभिद्युन्नवहृद्य ॥ अभिद्युन्नवहृद्य ॥ अभिद्युन्नवहृद्य ॥ अभिद्युन्नवहृद्य ॥ अभिद्युन्नवहृद्य ॥ अभिद्युन्नवहृद्य ॥
 स्रहस्रधारं वृषभं यो वृधं प्रियं देवाय जन्मने । क्रतेन यः क्रतुजातो विवावृधे राजा देवः क्रतुतं वृहत् ॥ अश्विनोऽपि विवः
 शः इत्यस्येति द्वीहि देवे वयुः । विकोशमध्यमं युव ॥ आर्वच्य स्वसुदक्ष च म्बोः सुतो विशावह्निं विवर्षतिः । वृष्टिदिवः
 पवस्वरीतिमपांजिन्यागविष्टये धियः ॥ १८ ॥ एतमयं मद्रुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो दुहुः । विश्वावसूनि विवर्षते ॥
 वृषाविजज्ञे जनयन्नमर्त्यैः प्रतपन्व्योति पातसः ॥ ससुष्टुतः कृविभिर्निर्णिजदधे त्रिधात्वस्य दंससा ॥ ससुन्वेयो वसूनां यो
 रायामनितायऽइळानां । सोमो यः सुक्षितीनां ॥ यस्य नऽइंद्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणाभगः । आयेन मित्रावरु
 णाकरं महऽइंद्रं मर्वसे मेहे ॥ इन्द्राय सोमपातं वेचृभिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्वमधुमत्तमः ॥ इंद्रस्य हार्दि
 सोमधानमार्विशसमद्रुमिन्वसिधवः । जुष्टो मित्राय वरुणाया वायवै दिवो विष्टं भऽचंत्तमः ॥ १९ ॥ एवामुताय म
 परिप्रधन्वेंद्राय सोमस्वाहुमित्राय पणोभगाय ॥ इंद्रस्ते सोमसुतस्येयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः ॥ एवामुताय म
 हेक्षयाय सशुक्रोऽर्षदिव्यः पीयूषः ॥ पवस्व सोममहान्त्समद्रुः पिता देवानां विश्वाभिधाम ॥ शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम
 द्विवेष्टुयैव्यं शं च प्रजायै ॥ द्विवो धृतांसि शुक्रः पीयूषः सुत्ये विधर्मन्वाजीपवस्व ॥ पवस्व सोमद्युध्नी सुधारो महामर्षीनाम

परिप्रतिद्वारिंशत्पृथसूक्तैश्च योधिष्ण्याभयः पत्रमानसोमो द्विपदा विराट् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ ३१ ॥

नुपूर्यः+ ॥ नृभिर्येमानोर्जज्ञानःपतःक्षरद्विभ्वानिमिद्रःस्ववित्+ ॥ इंदुःपुनानःप्रजासुराणःकरद्विभ्वानिद्रविणानि
नः ॥ पवस्वसोमक्रत्वेदक्षायाश्वोननिक्तोवाजीधनाय ॥ २० ॥ तंतेसोतारोरोसंमदायपुनतिसोसंमेद्युन्नाय ॥ शिष्टं
जज्ञानंहरिमृजंतिपवित्रेसोमंदेवेभ्यऽइंदुं ॥ इंदुःपविष्टचारुमदायापामुपस्थैकविर्भगय ॥ विभक्तिचाविद्रस्यनाम
येनविश्वानिवृत्राजधानं ॥ पिवंत्यस्यविश्वेदेवासो गोभिःश्रीतस्यनृभिःसुतस्य ॥ प्रसुवानोऽअक्षाःसहस्रधारस्तिरःपु
वित्रंविवारुमव्यम् ॥ सवाज्यक्षाःसहस्ररेताऽअस्त्रिमृजानोगोभिःश्रीणानः+ ॥ प्रसोमयाहींद्रस्यकुक्षानृभिर्येमानोऽ
अद्रिभिःसुतः+ ॥ असंजिवाजीतिरःपवित्रमिंद्रायसोमःसहस्रधारः ॥ अंजत्येनंसध्वोरसेनेंद्रायवृष्णऽइंदुमदाय ॥
देवेभ्यस्स्वावृथापार्जसेपोवसानंहरिमृजंति ॥ इंदुरिंद्रायतोशतेश्रीणन्नग्रोरिणन्नपः+ ॥ २१ ॥ (९।७।७)
पर्युषुप्रधन्ववाजसातयेपरिवृत्राणिसक्षणिः । द्विषस्तरध्याऽऋणयानंऽईयसे ॥ अनुहित्वासुतंसोसमदामसिमहेसम
धराज्ये । वाजाऽअभिर्पवमानुप्रगाहसे ॥ अजीजनोहिर्पवमानसूर्ध्वविधारेशकर्मनापयः । गोजीरयारंहमाणःपुरंध्या ॥
अजीजनोऽअमृतमर्त्येष्वोऽऋतस्यधर्ममृतस्यचारुणः । सदसिरोवाजुमच्छासनिष्यदत् ॥ अम्यभिहित्रवसात्त

(९।७।७) पर्युष्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यरुणत्रसदस्यूरानौपवमानसोमःआद्यास्तिन्नोनुष्टुभःपिपीलिकमध्याःचतुर्थ्यादिषळ्ध्व-
बृहल्योऽत्यास्तिन्नोविराजः ।

द्विथोत्संनकांचेज्जपानमक्षितं । शयीभिर्नभरंमाणोगमस्त्योः ॥ आर्द्रिकेचित्पश्यमानासऽआप्यवसरुचोदिव्याऽ
 अभ्यनूत । वारंनदेवःसविताव्यूते ॥ २२ ॥ त्वेसोमप्रथमावृकवर्हिणेमहेवाजायश्रवसेधियंदधुः । सत्वंनोवी
 रवीर्यायचोदय ॥ द्विवःपीयूषंपूर्व्ययदुक्थ्यंमहोगाहद्विऽआनिरंधुक्षत । इंद्रमभिजायमानंसमस्वरत्न ॥ अधुय
 द्विमेपवमानुरोदसीऽड्डमाचविश्वाभुवंनाभिमज्मना । युथेननिःघावृपभोवितिष्ठसे ॥ सोमःपुनानोऽअव्ययेवारेशिश्नु
 न्क्रीळन्पवंमानोऽअक्षाः । सहस्रधारःशतवाज्जऽइंदुः ॥ एषपुनानोमधुमाँऽकृतावेन्द्रायेंदुःपवतेस्वाडुळुभिः । वाज
 सानिर्वरिवोविद्वयोधाः⁺ ॥ सर्पवस्वसहमानःपृतन्यून्त्सेयन्नक्ष्णांस्यपदुर्गहाणि । स्वायुधःसासहान्तसोमशत्रून् ॥ २३ ॥
 (९।७।८) अयारुचाहरिण्यापुनानोविश्वाद्येपांसितरतिस्वयुग्धभिःसुरोनिस्वयुग्धभिः । धारासुतस्यरोचतेपुनानो
 अरुपोहरिः । विश्वायद्रूपापरियात्युक्कभिःसप्तार्थेभिर्कृकभिः ॥ त्वंल्यत्पणीनांविदोवसुसंमातृभिर्मज्यसिस्वऽआद
 मऽकृतस्यधीतिभिर्दमे । परावतो नसामतद्यन्त्रारणीतिधीतयः । त्रिधातुभिरुधीभिवयोदधेरोचमानोवयोदधे ।
 पूर्वामनुप्रद्विशंयातिचेकित्संरुस्मिभिर्यततेदर्शतोरथोदैव्योदर्शतोरथः । अगमन्नृक्थानिपैस्येंद्रंजैत्रायहर्षयन् ।

(९।७।८) अयारुचेतिरुचस्यसूक्तस्यपारुच्छेपिरानतःपवमानसोमोव्यष्टिः ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ ३२ ॥

वज्रश्चयऋर्वथोऽअनपच्युतासमत्स्वनपच्युता ॥ २४ ॥ (९।७।९) नानानवाऽऽनोधियोवित्रतानिजनानां ।
तक्षारिंरुतंभिषब्रह्मासुन्वतमिच्छतीद्रयेदोपरिस्त्र ॥ जरतीभिरोषधीभिःपर्णेभिःशकुनानां । कामारोऽअश्मभि
र्दुभिर्हिरण्यवंतमिच्छतीं ॥ कारुरुहंतोभिषगुपलप्रक्षिणीनुना । नानाधियोवसयवोनुगाऽइवतस्थिमैद्रां ॥ अ
श्वोवोह्वासुखंरथंहसनामुपमंत्रिणाः । शेपोरोमण्वतौभेदौवारिन्मंडूकऽइच्छतीं ॥ २५ ॥ (९।७।१०) शूर्यणाव
तिसोममिंद्रःपिवतुवृत्रहा । बलंदधानऽआत्मनिकरिष्यन्वीधिमहदिंद्रां ॥ २५ ॥ (९।७।१०) शूर्यणाव
दुः । ऋतवाकेनसत्येनश्छयातपसासुतऽइंद्रां ॥ ऋतंवदन्नृतद्युन्नसत्यंवदन्सत्यकर्मन् । श्रद्धांवदन्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृतऽइंद्रां ॥
सत्यमुन्नस्यबृहतःसंस्रवंतिसंस्रवाः । संथतिरसिनोरसाःपुनानोब्रह्मणाहरऽइंद्रां ॥ २६ ॥ यत्रब्रह्मापवमानछंदस्यांइ
वाचंवदन् । शाब्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदजनयन्निंद्रां ॥ यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिंल्लोकेस्वहितं । तस्मिन्मांधेहिप
वमानामृतलोकेऽअक्षितऽइंद्रां ॥ यत्रराजवैवस्वतोयत्रावरोर्धनंदिवः । यत्रामूर्ध्वत्तरीरापुस्तत्रामामृतेऽकुधींद्रां ॥
(९।७।९) नानानमितिचतुर्केचत्यसूक्त्यागिरसःशिशुःपवमानसोमःपंक्तिः । (९।७।१०) शूर्यणावतीलेकादशर्चस्यसूक्तस्य
मारीचःऋश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः ।

मंडलं ९

अनु. ७

॥ ३२ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ ३३ ॥

कृधीर्द्रो ॥ १ ॥ (१०१११) अग्नेवहृत्तुषसामध्वोऽअस्थान्निर्जगन्वान्तर्मसोज्योतिषागात् । अग्निमानुनार
रतास्वंगऽआजातोविश्वामान्यप्राः ॥ सजातोर्गर्भोऽअसिरोदस्योरशेचारुर्विभृतऽओषधीषु । चित्रःशिशुःपरित
मांस्यकून्यमातृभ्योऽअधिकानिऋद्गाः ॥ विष्णुरिस्थापरमस्यविद्वान्जातोवहृन्नभिपातितुतीयं । आसायदस्यपयो
अकृतस्वसचेतसोऽअर्भर्चत्यन्न ॥ अतऽउत्वापितुभृतोजनित्रीरश्रावृधंप्रतिचरत्यन्नैः । ताऽईमत्येषुनरन्यरूपाऽ
असित्वंविभ्रुमानुषीषुहोता ॥ होतारं चित्ररथमध्वरस्ययज्ञस्यकंतुरुशंतं । प्रत्यर्धिवस्यदेवस्यमहाश्रियात्वंभृनि
मतिधिंजनानां ॥ सतुवस्त्राण्यधुपेयानानिवसानोऽअग्निर्नाभापृथिव्याः । अरुषोजातःपृदऽइळायाःपुरोहितोरज
न्यक्षीहृदेवान् ॥ आहिद्यावापृथिवीऽअग्नऽउभेसर्दापुत्रोनमातरतंतथं । प्रयाह्यच्छोशतोयविष्टाथावहसहस्येहृदे
वा ॥ २९ ॥ (१०११२) पिप्रीहिदेवाऽऽवशतोयविष्टविद्वोऽऽकृतूऽऽकृतुपतेयजेह । येदेव्याऽऽकृत्वजस्तेभिरग्ने
त्वंहोतृणामुस्यार्थजिष्ठः ॥ वेषिहोत्रमुतपोत्रंजनानामंधृतासिद्धविणोदाऽऽकृतावा । स्वाहव्यंकृणवांमाहृवीषिदेवोदे

दशमेमंडलेदशानुवाकाः । तत्रप्रथमेनुवाकेषोडसूक्तानि । (१०१११) अग्नेवहृत्तिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्यन्तिकितोमिच्छिष्टुप् ।
(१०११२) पिप्रीहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्यन्तिकितोमिच्छिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु- १

॥ ३३ ॥

वान्यजत्वशिरह्वं ॥ आदेवानामपिपंथामगन्मयच्छक्कवाप्तदनुप्रवोहं । अग्निर्विद्वान्त्सर्यजात्सेदुहोतासोऽअध्वरा
 न्तसऽऽक्रतून्कल्पयाति ॥ यद्वैव्यं प्रमिनामत्रतानि विदुषां देवाऽअविदुष्टरासः । अग्निष्टद्विध्वमापृणति विद्वानन्यजि
 देवाऽऽक्रतुभिः कल्पयाति ॥ यत्पाकत्रामनंसाद्रीनदक्षानयज्ञस्थमन्वतेमर्त्यासः । अग्निष्टद्वेतोऽक्रतुर्विद्विजानन्यजि
 ष्ठे देवाऽऽक्रतुशोयजाति ॥ विश्वेपां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जानितात्याजजान ॥ सऽआयजस्वनुवतीरनुक्षाः स्पाहा
 ऽइयः क्षुमती विश्वजन्याः ॥ यं त्वाद्यावापृथिवीयं त्वापस्त्वष्ट्रायं त्वासुजनिं साजजान ॥ पंथामनुप्रविद्वानिपतयाणं द्युम
 दं प्रसमिधानो विमाहि ॥ ३० ॥ (१०।१।३) इनोराजन्नरतिः सभिद्धोरौद्रोदक्षायसुपुमाऽअदर्शि । चिकिद्धिमा
 तिभासावृहतासिक्कीमेतिरुशतीमपाजन् ॥ कृष्णांयदेनीमभिवर्षसाभूज्जनयन्योपावृहतः पितुर्जा । सुप्रकृतेषु भिरग्नि
 स्तभायन्दिवोवसुभिररतिविमाहि ॥ भद्रोभद्रयासचमानऽआगात्स्वसारं जारोऽअभ्येतिपश्चात् । इत्थस्यवृष्णोवृहतः
 विंतिष्टनुशंङ्खिर्वर्णैर्भिरामस्थात् ॥ अस्ययामासोवृहतो नवयुनिं धानाऽअग्नेः सव्युः शिवस्य । ज्येष्ठैर्भिर्यस्तेजिष्ठैः की
 स्वासोभामासोयामन्न कवश्चिकित्रे ॥ स्वानयस्यभामासः पर्वतैरोचमानस्यवृहतः सुदिवः । प्रलोभिर्योरुशंङ्खिद्वैव
 कुमङ्खिर्विष्टेभिर्मातुभिर्नक्षत्रिणां ॥ अस्यशुष्मासोदृशानपवैर्जेहमानस्यस्वनयन्त्रियुद्धिः । प्रलोभिर्योरुशंङ्खिद्वैव

(१ नात्रस्वाहाकारः किमुत्रांतएवहविःप्रक्षेपः ।) (१०।१।३) इनोराजन्नितिसप्तर्षस्यसुकृत्यान्वयवितोमिच्छिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ५

॥ ३४ ॥

तेमोविरैर्भञ्जिरतिर्भातिभिर्वा ॥ सऽथावक्षिमाहेनुऽआचसत्सिद्विस्वस्थिव्योररतिथुवृत्योः । अग्निःसुतुकं सुतुकै
भिरश्वैरभस्वञ्जरिभस्वोऽएहर्गम्याः ॥ ३१ ॥ (१०११४) प्रत्येयक्षिप्रतऽइयमिमन्मसुवोयथावदोनोहवेषु । धन्व
त्रिवप्रपाऽअसित्वमग्नेऽइयक्षेपरेवैप्रह्वराजन् ॥ यंत्वाजनसोऽअभिसचरंतिगार्वऽउष्णमिवव्रजंयविष्ट । दूतोदुवा
नामसिमर्त्यानामंतमहोश्चरसिरोचनेन ॥ शिशुंनत्वजेन्वैवर्धयंतीमाताविभर्तिसचनस्मराना । धनोरधिप्रवताया
सिहर्थन्जिगीषसेपृष्टारिवावसृष्टः ॥ मुराऽअमूरुनवयंचिकित्वोमहित्वमभ्रेत्वमंगवित्से । शयेवृत्रिश्चरतिजिह्वयादज्ञैरि
ह्यतेयुवतिविरपतिःसन् ॥ कूचिजायतेसनयासुनव्योवनेतस्थौपलितोधुमकैतुः । अस्त्रातापोवृषभोनप्रवेतिसचेत
सोयंप्रणयंतमर्ताः ॥ तनुत्यजेवतस्करावनुरंशनाभिर्दुशभिरभ्यधीतां । इयंतैऽअग्नेनव्यसीमनीषायुश्चारथंनशुच
रञ्जिरगैः ॥ ब्रह्मचतेजातवेदोनमश्चेयंचगीःसदृमिद्धर्धनीभूत् । रक्षाणोऽअग्नेतनयानितोकारक्षोतनस्तन्वोईअप्रयु
च्छन् ॥ ३२ ॥ (१०११५) एकःसमुद्रोधुरणोरयीणामसृद्धोभूरिजन्माविचष्टे । सिष्वक्यूर्धनिष्योरुपस्थऽउ
त्सस्यमध्येनिहितंपद्वेः ॥ सुमानंनीळंबृषणोवसानाःसंजग्मिरेमहिषाऽअर्वतीभिः । ऋतस्यपदंकवयोनिपातिगुहा
नामानिदधिरेपराणि ॥ ऋतायिनीमायिनीसंधातेमित्वाशिशुंजज्ञतुर्वर्धयंती । विश्वसुनाभिंचरतोध्रुवस्यकुवेश्चिन्तं
(१०११४) प्रतइतिसप्तर्षस्यसूक्तस्यात्यखितोभिखिष्टुप् । (१०११५) एकःसमुद्रइतिसप्तर्षस्यसूक्तस्यात्यखितोभिखिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. १

॥ ३४ ॥

तुंमनसाविंयंतः ॥ ऋतस्यहिवर्तनयःसुजातमिपोवाजायप्रदिवःसर्चते । अधीवासरोदंसीवावसानेघृतेरन्नैर्वावृधाते
 मर्धनां ॥ सुप्तस्वरुधीवीवशानोविद्वान्मध्वऽउज्जभारादृशेकं । अंतर्धमेऽअंतरिक्षेपुराजाऽइच्छन्वत्रिमविदत्पूणा ॥
 मर्धनां ॥ सुप्तस्वरुधीवीवशानोविद्वान्मध्वऽउज्जभारादृशेकं । आयोह्रिस्कंभऽउपमस्यनीळेपथाविसुंधरुणेयुतस्यौ ॥ ३३ ॥
 स्य ॥ सुप्तमर्यादाःकृवयस्ततक्षुस्तासामेकामिदुम्यंहुरोगात् । अग्निर्हेनःप्रथमजाऽऋतस्यपूर्वऽआयुनिवृभश्चधेनुः+ ॥ ३३ ॥
 असंच्चसच्चपरमेव्योमन्दक्षत्यजन्मन्नादितेरुपस्थे ॥ अग्निर्हेनःप्रथमजाऽऋतस्यपूर्वऽआयुनिवृभश्चधेनुः ॥
 इतिसप्तमाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ इतिसप्तमेपंचमः ॥

त्रिपचाशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि १९ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये. १५४ अग्नयह्रदं. ३५ ॥ इतिसप्तमेपंचमवर्ध
 अयंस्वस्तिप्रकेतुनानवत्रिशिरास्वाष्ट्रस्तृचौत्यऐंद्रआपोहिंसिबुद्धीपोवांवरिपआपांगायत्रंद्बनुष्टुवंतंपंचमीवर्ध
 मानासप्तमीप्रतिष्ठौचित्यलूनवैवस्वतयोर्मयम्योःसंवादःषष्ठययुग्मिभ्यमीमितुनार्थमंप्रोवाचसतानवमीयु
 गिभरनिच्छन्प्रत्याचष्टैवृषानवांगिर्हिर्विर्धानंआग्नेयंतुत्रिष्टुवंतंघावायुजेपंचविवस्वान्वादिल्योहाविर्धानंजग
 त्यंतपरेयिवांसयोळशयमोयामंषष्ठीलिंगोक्तेदवतापराश्चतिस्रःपित्र्यावातचःश्वभ्यांपराऽअनुष्टुभोबृहत्युपां
 त्यायामायनाःपरेपंचोदीरतांपलूनानांशंस्रःपित्र्यंजगलेकादशीमैन्दसनऽआग्नेयंचतुरनुष्टुवंतंत्वष्टादेवश्रवाद्दे
 सारण्यदेवतेपौण्यश्चतस्रःसारस्वत्यस्तिश्रःपंचाप्यौद्रस्तिश्रःसौम्योवालेअनुष्टुभाउपांत्यापुरस्ताद्बृहतीचापरं

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ३५ ॥

मृत्योः संकुसुर्कश्चतस्रो मृत्युदेवताः पराधात्री परालात्री पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तारयङ्किर्जगत्पुपांत्यां त्यानुष्टुप्
प्राजापत्या वासानिरुक्ता ॥ ६ ॥
॥ हरिः ॐम् ॥ (१०११६) अयं सयस्य शर्मन्नवो भिरग्रेरेधते जरिताभिद्यै । ज्येष्ठेभियो भानुभिक्र्षणां पयैतिपरि
वीतो विभावा ॥ यो भानुभिर्विभावा विभाल्यमिद्वेविभिक्रतावाजसः । आयो विवार्यसख्यासखिभ्योपरिबृतोऽअत्यो
नससिः ॥ ईशो यो विश्वस्या देववीतेरीशो विश्वायुरुषसो व्युद्यौ । आयस्मिन्मुना हवीष्यन्नावरिष्टरथः स्कुभातिश्रुषैः +
शुभेभिर्वृधो जुपाणोऽअकैर्देवाऽअच्छरघुपत्वाजिगाति । मद्रोहोतासजुह्वा इयजिष्ठः संमिश्नोऽअग्निराजिधति देवा
न ॥ तमुस्वामिन्द्रं नरेजमानमग्निगीभिर्नमोभिराकृणुध्वं । अग्नेऽअतीरिद्रवातमाऽअर्वाचीनाऽअग्नाऽअर्कृणुष्व ॥ अग्ना
स्मिन्विश्वानिषघासुद्योजज्ञानो हव्यो वमूथ । तंते देवासोऽअनुकेतमायुन्नधार्धतप्रथमासऽअर्कृणुष्व ॥ अग्ना
स्वस्तिनो दिवोऽअग्नेपृथिव्या विश्वायुर्धेहियजथायदेव । सच महितवदसप्रकृतैरुरुभ्याणऽअरुभिर्देवशंसैः ॥ इमाऽ
अग्नेमृतयस्तुभ्यं ज्ञातागोभिरश्वैरभिर्युगंतिरार्धः । युदातेमर्तोऽअनुभोगमानुद्वसो दधानो मृतिभिः सुजात ॥ अग्नि
(१०११६) अयं स इति सप्तर्चस्य सूक्तस्यात्यखितो भिक्षिष्टुप् । (१०११७) स्वस्तिन इति सप्तर्चस्य सूक्तस्यात्यखितो भिक्षिष्टुप् ।

मंडलं
अनु. १

॥ ३५ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ३६ ॥

स्य । सचस्यमानः पित्रोरुपस्थेजामिद्वुवाणऽआयुधानिवेति ॥ सपित्र्याण्यायुधानिविद्वानिन्द्रेपितऽआह्योऽअभ्यनु
ध्यत् । त्रिशिषाणंसप्तर्षिर्मजयन्वान्त्वाष्टस्यचिन्निःससृजेत्रितोगाः+ ॥ भूरीदिन्द्रऽदुदिनक्षतमोजोर्वाभिनत्सत्पति
मन्यमानं । त्वाष्टस्यचिद्धिश्चरूपस्यगोनामाचक्राणस्त्रीर्णिशीर्षापरवर्क ॥ ४ ॥ (१०११९) आपोहिष्मयोभुव
स्तानऽऊर्जेदधातन । महेरणायुचक्षसे ॥ गोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः । उशतीरिवमातरः ॥ तस्माऽअरंग
मामवोयस्यक्षयायजिन्वथ । आपोजनयथाचनः ॥ शंनोदेवीरभिट्यऽआपोभवंतुपीतये । शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ई
शानाचार्योणाक्षयंतीश्चर्षणीनां । अपोयाचामिभेषजं+ ॥ अण्डुमेसोमोऽअब्रवीदुतर्विश्वाभिषेजा । अग्निचविश्वश
भुवं ॥ आपःपृणीतभेषजंवरुथंतन्वेइमम । ज्योक्चसूर्यहृशे+ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमधि । यद्वाहमभि
दुद्रोह्यद्विशेषऽउतानृतं ॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंसेनसमगसाहि । पर्यस्वानमऽआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ (५
रिशिष्टं ॥ सुसुषीस्तदपसोदिवानकंचसस्रुपीः । वरेण्यकतूरहमादेवीरवंसेहुवे) ॥ ५ ॥ (१०१११०) ओचि

(१०११९) आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्त्यावरीपःसिधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठालेद्वेअनुष्टुभौ । आपोहिसिधुद्वीपोवा
वरीवह्लेवमनुक्रमण्यांसिधुद्वीपस्यपाक्षिकत्वस्तीकारेपूर्वोक्तत्रिशिराःप्राप्तोतितथापिप्रयोक्तृभिःसिधुद्वीपएवाद्वियतो (१०१११०)ओचि
दितिचतुर्दशर्चस्यसूक्त्यानवमीवर्ध्यानामयुजांपष्ठथाश्चैववसतीयमीकृपिकायमोदेवतापष्टीवर्ध्यानायुजानम्याश्चैववसतोयमीत्रिष्टुप् ।

॥ १८ ॥

मंडलं १०

अनु. १

॥ ३६ ॥

त्सखायंसख्याववृत्यातिरःपुरुषैर्वदण्वंजगन्वान् । पितुर्नपातमादधीतवेधाऽअधिक्षमिप्रतरं दीर्घानः ॥ नतेसखास
 ख्यंवेद्येतत्सलक्ष्मायद्विषुकरूपाभवाति । महस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराद्विवोधतारऽउर्वियापरिख्यन् ॥ उशतिघातेऽ
 अमृतासऽपुतदेकस्यचिन्त्यजसंमर्त्यस्य । नितेमनोमनसिधाथ्यस्मेजन्युःपतिस्त्वं १ माधिविद्याः ॥ नयत्पुराचक्रुमा
 कङ्कननमृतावदौतोऽअचृतरेपेम । गंधर्वोऽअस्वप्याच्योपासानोनाभिःपरमंजामितन्नौ ॥ ६ ॥ कोऽअस्यवेदप्र
 तीकद्वैवस्त्वष्टासवितान्निश्चरूपः । नकिरस्यप्रमिंनंतिव्रतानिवेदनावस्यपृथिवीऽउतद्यौः+ ॥ यमस्यमायुर्म्यं १
 श्रमस्याह्वःकऽईददशुकऽइहप्रवोचत् । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यधामकदुब्रवऽआहनोवीच्यानन्+ ॥ नतिष्ठंतिननिमिपं
 कामऽआगन्समानेयो नोसहृद्येव्याय । जायेवपत्येतन्वंरिरिच्यविचिह्वहेवुरथ्येवचक्रा+ ॥ रात्रीभिरस्माऽअहंभिदशस्येस्सू
 त्येतेद्रुवानांस्पशऽइहयेचरति । अन्येनमदाहनोयाह्वित्युंतेनविह्वुरथ्येवचक्रा+ ॥ आघातागच्छानुत्तरायुगानि
 शस्यचक्षुमुद्गुरुनिमसीयात् । दिवापृथिव्यामिथुनासवंधूयमीर्यमस्यविभृयादजामि ॥ ७ ॥ किञ्चातासुद्यदनाथंभवा
 यत्रज्ञामयःकृणवन्नजामि । उपवर्बुहिवृषभार्यवाहुमन्यमिच्छस्वसुभगेपतिंमत्+ ॥ नवाऽउतेतन्वातन्वं १संपृष्ट
 तिकिमस्वसायचिक्रैतिर्निगच्छात् । काममूतावह्वे ३ तद्रापामितन्वामेतन्वं १संपिष्टुग्धि ॥ नवाऽउतेतन्वातन्वं १संपृष्ट
 च्यापापमाहुर्धुःस्वसारंनिगच्छात् । अन्येनमत्प्रमुदःकल्पयस्वन्तेऽआतासुभगेवद्येतत्+ ॥ वृतोवतासियमनैवतेम

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ३७ ॥

नोहृदयंचाविदाम । अन्याकिलवांक्क्ष्येवयुक्तंपरिष्वजातेलिबुजेववृक्षं+ ॥ अन्यमुषुत्वंयभ्यन्यऽलुत्वांपरिष्वजाते
लिबुजेववृक्षं । तस्यवात्वंमनऽइच्छासवातवाधाक्कणुष्वसंविदुंसुभद्रां ॥ ८ ॥ (१०।१।११) वृषावृष्णोदुदुहेदोह
प्याचयोषणानदस्यनादेपरिपातुमेमनः । इष्टस्यमध्येऽदितिनिधातुनोभ्रातानोऽप्येष्टःप्रथमोविवोचति ॥ रपङ्गधर्वीर
शुभद्राक्षुमतीयशस्वत्युषाऽज्जवासमनेस्वर्वती । यदीमुयांतमुशतामनुकृपुमग्निहोतरंविदथायजीजनन् ॥ सोचि
सिण्वोयवसेवपुष्यतेहोत्राभिरग्नेमनुषःस्वध्वरः । यदीविशोवृणतेदुस्समायाऽअग्निहोतरंमधुधीरजायत ॥ सदा
॥ ९ ॥ उदीरयपितरंजारऽआभगमिथक्षतिहर्यतोहृत्तऽईष्यति । विवक्तिवहिःस्वपस्यतेमखस्तविष्यतेऽअसुरोवेष
तेमती+ ॥ यत्तेऽअग्नेसुमतिमर्तोऽअक्षत्सहसःसूनोऽअतिसप्रशृण्वे । इपंदधानोवहमानोऽअश्वैरासद्युमोऽअमवान्मू
षतिद्यन्+ ॥ यदन्नऽएपासमितिर्भवातिदेवीदेवेषुयजतायजत्र । रत्नाचयद्भिभजासिस्वधावोभाग्नोऽअत्रवसुमंत
वीतात् ॥ श्रुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्थैयुक्ष्वारथममृतस्यद्रविलुं । आनोवहुरोदसीदेवपुत्रेमाकिदुवानामपभूरिहस्याः
(१०।१।११) वृषावृष्णइतिनवर्चसूक्त्यांगिर्हविर्धानोऽभिर्जगतीअत्यास्त्रिस्त्रिभुमः ।

मंडलं १०

अनु. १

॥ ३७ ॥

॥ १० ॥ (१०१११२) द्यावाहृक्षामाप्रथमेऽकृतेनाभिश्चावेभवतःसत्यवाचा । देवोयन्मर्तान्युजथायकृण्वन्त्सी
 द्रुहोताप्रत्यङ्स्वमसुंयन्⁺ ॥ देवोदेवान्परिभूकृतेनचहानोहृव्यंप्रथमश्चिकित्वात् । धमकेतुःसमिधाभाऽऋजीकोमं
 द्रोहोतानित्योवाचायजीयान् ॥ स्वावृदेवस्यामृतंयद्दीगोरतोजातासोधारयंतऽसुवी । विभ्वेदेवाऽअनुतसेयजुर्गुहं
 ह्येदेनीदिव्यंघंतंवा⁺ ॥ अचीमिवांघर्थायापौघृतस्रुद्धावाभूमीशृणतंरोदसीमे । अहायद्व्यावोसुनीतिसयन्मध्यानो
 ऽअत्रपितराशिशीतां ॥ किंस्विन्नोराजो जगृहेकदस्यातिव्रतंचकृमाकोविदेव । मित्रश्चिद्धिष्मोजुहुराणोदेवान्लोको
 नयातामपिवाजोऽस्ति ॥ ११ ॥ दुर्मत्वत्रामृतंस्वानामसलक्ष्मायद्विपुरुषाभवाति । यमस्ययोमनवतेसमंत्वमेतम्
 ष्वपाह्यप्रयुच्छन् ॥ यस्मिन्देवाविदथैमादयैतोविवस्वतःसदनेधारयंते । सूर्येज्योतिरदधुमास्यश्रुकृन्परिद्योतनिचर
 तोऽअजन्वा ॥ यस्मिन्देवामन्मनिसंचरत्यपीच्येइ नवयमस्यविभ्र । मित्रोनोऽअत्रादितिरनागान्त्सवितादेवोरुणा
 यवोचत् ॥ श्रुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतंस्याद्रविहं । आनोवहुरोदसीदेवपुत्रेमाकिंदेवानामपभूरिहत्याः
 ॥ १२ ॥ (१०१११३) युजेवांन्नह्यप्युर्नमोभिर्विश्लोकऽएतुपुथ्येवसुरैः । शृण्वंतुविभ्वेऽअमृतंस्पृत्राऽआयेधा
 (१०१११२) द्यावाहेतिनर्चस्यसूक्तस्यहविर्धानोभिस्त्रिष्टुप् । (१०१११३) युजेवामितिपर्चस्यसूक्तस्यादित्योविवस्वान्हविर्धान-
 क्रियुवांसाजगती ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ३८ ॥

मानिद्विव्यानिस्तुः ॥ यमेऽइव्यतमानेयदैतंप्रवांभरन्मानुषादेवयंतः । आसीदंतंस्वमुखोऽकंविदानेस्वासस्थे भवत
मिद्वेनः ॥ पंचपदानिरूपोऽअन्वरोऽहंचतुष्पदीमन्वेमित्रतेन । अक्षरेणप्रतिमिमऽएतामृतस्यनाभावधिसंपुनामि ॥
देवेभ्यःकमवृणीतम्युजायैकममृतंनावृणीत । बृहस्पतियज्ञमकृण्वतऽऋषिंप्रियायमस्तन्वंप्रापरिरेचीत् ॥
रंतिशिशवेमरुत्वतेपित्रेषूत्रासोऽअथ्यवीवितन्नृतं । उभेऽइदस्योभयस्वराजतऽउभयेतेतेऽउभयस्यपुष्यतः ॥ सप्तक्ष
(१०।१।१४) परेषिवांसंप्रवतोमहीरुवहुभ्यःपंथामनुपस्पशानं । यत्रानःपूर्वपितरःपर्युरेनाजज्ञानाःपथ्याइ अनुस्वाः+ ॥
स्य ॥ यमोनौगालुंम्रथमोषिवेदुनैषागव्यूतिरपभर्तुवाऽहं । यत्रानःपूर्वपितरःपर्युरेनाजज्ञानाःपथ्याइ अनुस्वाः+ ॥
मातलीकृत्वैर्यमोऽअंगिरोभिर्बृहस्पतिकर्कभिवार्वृधानः । योश्चदेवावावृधुर्येचदेवान्स्वाहान्येस्वधयान्येर्मदंति ॥
इमंयमप्रस्तरमाहिसीदांगिरोभिःपितृभिःसंविद्वानः । आत्वांमंत्राःकविशुस्तावंहल्येनाराजन्हुविषामादयस्व ॥ अं
गिरोभिरागहियज्ञियैभिर्यमैवरूपैरिहमादयस्व । विवस्वतंहुवेयःपितातेस्मिन्यज्ञेवर्हिष्यानिषधं ॥ १४ ॥ अंगिरसो
नःपितरोनवग्वाऽअथर्वाणोभृगवःसोभ्यासः । तेषांव्यंसुमतौयज्ञियानामपिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ प्रेहिप्रेहिपृथिभिः
(१०।१।१४) परेषिवांसमितिपोऽकशचैत्यसूक्तसवैवस्वतोयमऋषिःयमोदेवतापृथ्याअगिरःपित्रथर्वभृगुसोमाःदशस्यादितिस्त्राणां
थानौत्रिष्टुत्रयोदशीचतुर्दशीषोडश्योऽनुष्टुमःपंचदशीबृहती (प्रेहिप्रेहीत्यादितिस्त्राणांपितृदेवतावैकल्पिकी) ।

मंडलं १०

अनु. १

॥ ३८

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ३९ ॥

धयासुतस्यभर्जतापित्वस्तऽइहागमिष्ठाः ॥ बर्हिषदःपितरऽक्रुत्यश्रुवागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं । तऽआगतावसाशं
तमेनार्थानःशंयोरुरयोदधात ॥ उपहृताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुमिषेषु । तऽआगमंतुतऽइहश्रुवत्वधिषुव
तुतेवंत्वस्मान् ॥ १७ ॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिषद्येमंयज्ञमभिरुणीतविश्वे । माहिसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्भऽआ
गःपुरुषताकराम ॥ आसीनासोऽअरुणीनामपस्थेरुधिंधत्ताशुषेमर्त्याय । पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततऽइहोर्जद
धात ॥ येनःपूर्वेपितरःसोम्यासोन्नहिरसोमपीथंवासिष्ठाः । तेभिर्यमःसंरराणोहृवीष्यशशुशभिःप्रतिकाममत्तु ॥ ये
तातुषुद्वेवत्राजेहमानाहोत्राविदुःस्तोमंतद्यासोऽअर्कैः । आम्रेयाहिसुविदत्रेभिरवाडःसत्यैःकृच्यैःपितृभिर्धर्मसभिः ॥
येसत्यासोहविरदोहविष्पाऽइंद्रेणदेवैःसरथंदधानाः । आम्रेयाहिसहस्रदेववदेःपरैःपूर्वैःपितृभिर्धर्मसभिः ॥ १८ ॥
अग्निष्वात्ताःपितरऽएहगच्छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः । अत्ताहृवीषिप्रयतानिबर्हिष्यथारुधिसर्वीरंदधातन ॥
त्वमगऽईळितोजातवेदोवाहृव्यानिःसुरभीणिःकृत्वी । प्रादाःपितृभ्यःस्वधयातेऽअक्षन्नद्धित्वं देवप्रयताहृवीषि ॥ येचेह
पितरोयेचनेहयोश्चविद्ययोऽर्चनप्रविज्ञ । त्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञंसुहृत्तंजुपस्व ॥ येऽअग्निदुग्धायेऽअ
नग्निदधामध्येदिवःस्वधयामादयते । तेभिःस्वराळसुनीतिमेतांथावशंतर्चकल्पयस्व ॥ १९ ॥ (१०।१।१६) मैत्र
(१०।१।१६) मैत्रमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यामायनोद्मचोभिःषुबुंल्याश्चतस्रोसुदुभः ।

मंडलं १०

अनु. १

॥ ३९ ॥

मग्नेविदहोमाभिर्शोचोमास्यत्वचंचिक्षिपोमाशरीरं । यदाश्रुतकृणवोजातवेदोथेमेनंप्रहिणुतात्पितृभ्यः ॥ श्रुतयु
 दाकरसिजातवेदोथेमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः । यदागच्छत्यसुनीतिमेतामथादेवानां वशनीर्भवाति ॥ सूर्यचक्षुर्गच्छतु
 वातंमात्माद्यांचगच्छगृथिवीचधर्मणा । अपोवागच्छयदितत्रतेहितमोषधीपुप्रतितिष्टाशरीरैः ॥ अजोभागस्तपसात
 तपस्वतंतेशोचिस्तपतुतंतैऽर्थाचिः । यास्तैश्चिवास्तन्वोजातवेदस्ताभिर्वहैनंसुकृतामुलोकं ॥ अथसृजयुनरंश्रेपितृभ्यो
 यस्तऽआहुतश्चरतिस्वधाभिः । आयुर्वसानुऽउपवतुशेषुःसंगच्छतांतन्याजातवेदः ॥ २० ॥ यतैकृष्णःशंकुनऽआतु
 तोर्दपिपीलःसर्पऽस्रुतवाश्वापदः । अग्निष्टद्धिश्वाद्गदंकृणोतुसोमश्चयोत्राह्वणोऽआविवेश ॥ अग्नेर्वर्मपरिगोर्भिव्यय
 स्वसंप्रोर्णुष्वपीवसासेर्दसाच । नेत्वाधृष्णुर्हरसाजहृपाणोदधृग्विधृक्ष्यन्यर्थंखयति ॥ इममशेचमसंसाविर्जिह्वरःप्रियो
 देवानामृतसोम्यानां । एषयश्चमसोर्देवपानस्तस्मिन्देवाऽअमृतामादयते ॥ क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरंयुमराज्ञोगच्छ
 तुरिप्रवाहः । इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्योहृद्व्यंघहस्तुप्रजानन् ॥ योऽअग्निःक्रव्यात्प्रविवेशवोगहमिमंपश्यन्नि
 तंरजातवेदसं । तंहरामिपितृयज्ञार्थेदुवंसघर्मिन्यात्परमेसधस्ये ॥ २१ ॥ योऽअग्निःक्रव्यवाहनःपितृन्यक्षहृतावृ
 धः । प्रेदुहृद्व्यानिवोचितेदेवेभ्यश्चपितृभ्यऽआ ॥ उशंतस्त्वानिधीमह्युशंतःसर्मिधीमहि । उशश्रुशतऽआवहपितृन्हृ
 विषेऽअत्तवे ॥ यंत्वमशेसमर्दहृस्तमनिर्वोप्यापुनः । क्रियाम्बत्ररोहस्तुपाकदुर्वाव्यल्कशा ॥ शीतिकेशीतिकावतिहा

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ४० ॥

दि॒के॒ह्वादि॑कावति । मंड॒क्या इ॑ सु॒संग॑मऽइ॒मंस्व॑ग्नि॒हर्ष॑य
वि॒श्वं॒भुव॑न॒समे॑ति । य॒मस्य॑मा॒तापर्यु॑ह॒माना॑म॒होज्ञा॑यावि॒वस्व॑तो॒नना॑श ॥ २२ ॥ (१०।२।१) त्वष्टा॑दु॒हित्रे॑व॒हुतुं॑कृ॒णोती॑ति॒दि
वि॒वस्व॑ते । उ॒ताश्वि॑न॒वभ॑र॒द्यत्त॑दा॒सीद॑ज॒हादु॒द्दामि॑थु॒नास॑र॒ण्यः+ ॥ प॒षात्वे॑तश्च॒यव॑यतु॒प्रवि॑द्धान॒नष्ट॑प॒शुभु॑व॒नस्य॑गो
पाः । स॒वैते॑भ्यः॒परि॑द॒दत्पि॑तृ॒भ्योभि॑द्वे॒भ्यःसु॒विदु॑त्रि॒येभ्यः ॥ आ॒युर्वि॑श्व॒ायुःपारि॑पा॒सति॒त्वापू॑षा॒त्वापा॒तुप्र॑पथे॒पुर
नेष॑त् । च॒त्रास॑ते॒सुकृ॑तो॒यत्र॑ते॒ययु॑स्तत्र॒त्वादे॒वःस॒विता॑द॒धातु ॥ प॒षेमा॑ऽआ॒शाऽअ॒नुवे॑दु॒सर्वाः॒सोऽअ॒स्मोऽअ॒भय॑तमे॒न
व्याः । उ॒भेऽअ॒भिप्रि॑य॒तमे॑स॒धस्ये॑ऽआ॒च॒परा॑च॒रति॑प्र॒जान॑न्+ ॥ २३ ॥ प्र॒पथे॑प॒थाम॑ज॒निष्ट॑प॒पाप्र॑पथे॒दिवः॑प्र॒पथे॑पृथि
स॒रस्व॑ती॒सुकृ॑तो॒ऽअह॑यंत॒सर॑स्व॒तीद्वा॒शुषे॑वा॒र्यदा॑त् ॥ स॒रस्व॑तिया॒स॒रंय॑या॒थस्व॑धा॒भिदे॑वि॒पितृ॑भिर्म॒दती । आ॒सद्या
व्योऽअ॒त्रभा॑ंग॒राय॑स्यो॒पंय॑र्ज॒माने॑षु॒धेहि ॥ आपो॑ऽअ॒स्मान्मा॑तरः॒शुंघ॑यंतु॒घृते॑न॒नोघृ॑त॒च्वःपु॑न॒तु । वि॒श्वं॒हिरि॑प्रं॒प्रव॑हति॒दे॒वी
द्विती॑ये॒तुवा॑के॒त्रयो॑दश॒सूक्तानि॑ (१०।२।१) त्वष्टा॑दु॒हित्रे॑व॒हुतुं॑कृ॒णोती॑ति॒दि
सृ॒णापू॑पा॒तत॑स्ति॒सृणां॑स॒रस्व॑ती॒ततः॑पंचाना॒माप॑स्त्रि॒ष्टुप्अं॒लेद्वे॑अ॒नुष्टुभौ॑(द्र॒प्सश्च॑स्क॒न्देति॑ति॒सृणां॑सो॒मोदे॒वता॑वा॒जपां॑त्या॒पुरस्ता॑द्बृ॒हती॑वे॒तिच॑) ।

मंडलं १
अनु. २

॥ ४० ॥

रुदिदाभ्यः शुचिराप्तुः ॥ २४ ॥ द्रुप्सश्चस्कंदप्रथमोऽअनुद्युनिमंचयोनिमनुयश्चपूर्वः । समानंयोनिमनुसं
 चरंतं द्रुप्सं जुहोम्यनुससहोत्राः ॥ यस्ते द्रुप्सः स्कंदतियस्तेऽंशुर्बाहुच्युतोधिपणायोऽडुपस्थात् । अध्वर्योर्वर्षवायः प
 चरंतं द्रुप्सं जुहोमि नसावपद्रुकृतं ॥ यस्ते द्रुप्सः स्कन्नोयस्तेऽंशुश्चश्वयः पुरःस्रुचा । अयं देवो बृहस्पतिः संतंसि चतुरार्ष
 वित्रा च तैः जुहोमि नसावपद्रुकृतं । अपांपयस्वदित्पयस्तेनमासहयुधत ॥ २५ ॥ (१०।२।२) परं सृत्यो
 से ॥ पर्यस्वतीरोपधयुः पर्यस्वन्मामकवचः । चक्षुष्मते शृण्वते तैर्ब्रवीमिमानं प्रजारीरिपोमोतवीरान् ॥ इमे जीवा वि
 ऽअनुपरोऽह्विपंथांयस्ते स्वऽइतरो देवयानात् । आप्यायमानाः प्रजयाधनेन शुद्धाः पूता भवतयज्ञियासः ॥ इमे जीवेभ्यः परि
 शोपयंतो यदैतद्राधीयुऽआयुः प्रतुरंदधानाः । आप्यायमानाः प्रजयाधनेन शुद्धाः पूता भवतयज्ञियासः ॥ इमे जीवेभ्यः परि
 मत्तैरावन्नम्रभूद्रा देवहूतिर्नोऽअद्य । प्रांचोऽअगामन्तयेहसायद्राधीयुऽआयुः प्रतुरंदधानाः ॥ यथाहान्यनुपूर्व भवतियथं ऽ
 मत्तैरावन्नम्रभूद्रा देवहूतिर्नोऽअद्य । शतं जीवंतुशरदः पुरुचीरुतमृत्युं दधतां पर्वतेन ॥ यथाहान्यनुपूर्व भवतियथं ऽ
 विंदधा मिमेषां नुगादपरोऽअर्थमेतं । यथानपूर्वमपरो जहात्येवाधांतरायूः कल्पयैषां ॥ २६ ॥ आरोहतायुर्जरसं वृणानाऽअ
 ऋतवं ऽकुरु भिर्यति साधु । यथानपूर्वमपरो जहात्येवाधांतरायूः कल्पयैषां ॥ इमानारीरविधुवाः सुपत्नीरांजनेन स
 नुपूर्वयतमानायतिष्ठ । इहत्वष्टासुजनिमासजोपादीर्घमायुः करतिजीवसेवः ॥ इमानारीरविधुवाः सुपत्नीरांजनेन स

(१०।२।२) परसृत्योइतिचतुर्दशैस्त्वसूक्तस्यामायनः सङ्कुरुः आधानाचतसृणासृत्युः पचम्याधातापद्यथास्त्वष्टाशिष्टानापिष्टमेधा
 स्त्रिष्टुप्कादशीप्रस्तारंपंक्तिः त्रयोदशीजगल्यलोकेअनुष्टुभौ (अत्यायाः प्रजापतिर्वादेवता) ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ६

॥ ४१ ॥

पिपासांविशंतु । अनश्रवोनमीवाःसुरत्वाऽआरोहंतुजनयोनिमत्रे ॥ उदीर्ष्वनार्घभिर्जीवलोकंगतासुमेतमुपशेषऽए
त्विहव्यंसुवीराविश्वःस्पृधोऽभिमतीर्जयम ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतारुख्यचसंपृथिवीसुशेषां । अत्रैव
तिर्दक्षिणावतऽएयात्वापातुनिकृतेरुपस्थात् ॥ २७ ॥ उच्छंचस्वपृथिविमानिवाधथाःसूपायनास्मैभवसूपवंचना । उर्णन्नदायुव
मातापुत्रंयथासिचाभ्येनंभूमऽऊर्णहि ॥ उच्छंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रंमितऽउपहिश्रयंतां । तेगहासोघृतश्चुतो
भवंतुविश्वहासैशरुणाःसंतवत्रं ॥ उत्तैस्तन्नामिपृथिवीत्वपरीमंलोगंनिदधन्मोऽअंहारं । एतांस्थूणांपितरोधारयं
तुतेत्रायमःसादनातेमिनोतु ॥ प्रतीचीनेमामहनीर्ष्वाःपर्णमिवादधुः । प्रतीचीजग्रभावाचमध्वरशुनयायथा ॥ २८ ॥

चतुःपंचाज्ञाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १३ ऋचः १४१ ॥ त्यागः ॥ अग्नय. २० इंद्राये. ३ अश्वह. ९ यमाये. यम्याह. यमाये.
यम्याह. यमाये. ३ यम्या. ३ यमाये. यम्या. यमाये. १८ हविर्धानाये. ५ यमाये. ५ अगिरःपित्रथर्वस्युसोमेभ्यः.
यमाये. ३ श्वानाम्यामि. ३ यमाये. ४ पितृभ्य. १४ अग्नय. १४ सरण्यव. २ वृष्ण. ४ सरत्त्वत्या. ३ अश्व. ५ मृत्यव. ४ धात्रह.
त्वष्ट्र. पितृमेधाये. ८ ॥ इतिसप्तमेपष्ठः ॥

मंडलं १०

अनु. २

॥ ४१ ॥

१०५५ नुइव्ययंन्यऽपुदानदपुरायणं । आवर्तननिवर्तनमपिगोपानिवर्ततां ॥ आनिवर्तनिवर्तयुनर्नऽइंद्रगादेहि ।
 जीवाभिर्भुनजामहे ॥ परिवोविश्वतोदधऽऊर्जाघतेनपर्यसा । येदेवाःकेचयुशियास्तेरथ्यासंसृजंतुनः ॥ आनिवर्त
 नवर्तयनिनिवर्तनवर्तय । भूम्याश्चतस्रःप्रदिशास्ताभ्यऽएनानिवर्तय ॥ १ ॥ (१०।२।४) भद्रनोऽअपिवातयमनः ॥ आनिवर्त
 अशिमीकेभुजायविष्टशासामिंद्रुर्धरीतुं । यस्यधर्मस्त्वरेनीःसपर्यतिमातुरुधः ॥ यमासाकृपनीकंभासाकेतुवर्ध
 र्धस्तस्थावृम्वायज्ञे ॥ अयोविशांगातुरेतिप्रयदानइद्रिवोऽअंतान् । कविरभ्रंदीघानः ॥ जुषद्धव्यामानुषस्यो
 यज्ञासाहंदुर्वऽइपेशिपूर्वस्यशेषस्य । अद्रैःसुनुमायुमाहुः ॥ नरोयेकेचासदाविश्वेत्तेवामऽआस्युः । अग्निंहेविषावर्ध
 तः ॥ कृष्णःश्वेतीरुषोयामोऽअस्यब्रह्मऽकृञ्जऽपुतशोणोयशस्वान् । हिरण्यरूपंजनिताजजान ॥ एवातेऽअग्नेविम
 दोर्मनीषामूर्जोनपादमृतेभिःसजोषाः । गिरऽआवक्षत्सुमतीरियानऽइषमूर्जसुक्षितिविश्वमाभाः ॥ ३ ॥ (१०।२।५)
 आग्निंनस्ववृकिभिर्होतारंत्वावृणीमहे । यज्ञायस्तीर्णवर्हिषेविवोमदेशीरंपवुकशोचिष्विविर्वक्षसे ॥ त्वामुतेस्वामुवः

(१०।२।४) भद्रमितिदर्शस्यसूक्तलैद्रोविमदोमिर्गायत्रीआद्यैकपदाविराद्द्वितीयानुबन्धेविराद्त्रिष्टुभौ (भद्रंनःप्रथुतिसप्तसूक्तेषु
 यद्रोविमदःसप्राजापत्योवैकल्पिकः किंचवासुक्रोवसुकृद्वा) । (१०।२।५) आग्निनेत्यष्टवसूक्तलैद्रोविमदोभिरास्तारपंक्तिः ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ७

॥ ४३ ॥

नोऽअसुंरुन्यव्रतोऽअसानुषः । त्वंतस्यामित्रहृन्वर्धदसिर्दंभय ॥ त्वंनऽइंद्रशूररैरुतंत्वोतोसोबुर्हणा । पुरुत्रा
लेविपुर्त्योनवतक्षोणयोथा ॥ त्वंतान्वृत्रहलेचोदयोनुन्कापूर्णेशूरवज्रिवः । गुहायदीकवीनांविज्ञानक्षत्रशवसां
॥ ७ ॥ मधूतातऽइंद्रदानामसऽआक्षणेणशूरवज्रिवः । यद्भुज्जुष्णस्यदंभयोजातंविश्वसयावभिः ॥ माकुञ्च्यंगिंद्रशू
रवस्वीरस्मेभूवन्नभिष्टयः । वयंवयंतऽआसांसुन्नेस्यामवज्रिवः ॥ अस्मेतातऽइंद्रसंतुसत्याहिंसतीरुपस्पृशः । विद्या
मयासांभुजोधेनूनांनवज्रिवः ॥ अहस्तायदुपदीवर्धतक्षाःशचीभिवेदानां । शुष्णंपरिप्रदक्षिणिङ्क्ष्वायवेनिशिश्नयः ॥
पिवापिवेदिंद्रशूरसोमंमारिपण्योवसवानुवसुःसन् । उतत्रायस्वगुणतोमघोनोमहश्चरायोरुवतस्कृधीनः ॥ ८ ॥
(१०।२।७) यजामहऽइंद्रवज्रदक्षिणंहराणारथ्वं१विब्रतानां । प्रमश्रुदोधुवदूर्ध्वथाभुद्विसेनाभुदयमानोविरा
धसा ॥ हरीन्वस्ययावनेविदेवस्विद्रोमघैर्मघवावृत्रहाभुवत् । ऋभुवर्जऽऋभुक्षाःपत्यतेशवोवधणौमिदासस्यनामचि
त् ॥ यदावज्रंहिरण्यमिदथारथंहरायमस्वहंतोविसरिभिः । आतिष्ठतिमघवासनंश्रुतऽइंद्रोवाजस्यदीर्घश्रवसस्प
तिः ॥ सोचिन्नुवृष्टिर्धुथाईस्वासचोऽइंद्रःरमश्रुणिहरिताभिर्भुणुते । अववेतिसुक्षयसुतेमधूदिङ्खनोतिवातोयथाव
नं ॥ योवाचाविवाचोमुधवाचःपुरुसहस्रांशेवाजुधानं । तत्तदिदस्यपौंस्यगुणीमसिपितेवयस्ताविपीवाबुधेशवः ॥
(१०।२।७) यजामहइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यैद्रोविमदंद्रोजगसाद्यात्त्रिभुभौपंचम्यभिसारिणी ।

मंडलं १

अनु. २

॥ ४३ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ७

॥ ४४ ॥

वि० ॥ तवत्येसोमशक्तिर्निकामासोव्यृण्विरे । गृत्स्यधीरोस्तवसोविवोमदेव्रजंगोमंतमश्विनंविर्वक्षसे ॥ ११ ॥
पुंशुनःसोमरक्षसिपुरुत्राविद्धितंजगत् । समाकृणोषिजीवसेविवोमदेविश्वसंपरथनुवनावि० ॥ त्वनःसोमविश्वतो
गोपाऽअदाभ्योभव । सेधराजन्नपक्षिवोमदेमानोदुःशंसऽइशतावि० ॥ त्वनःसोमसुक्तुर्वयोधेयायजारुहि ।
क्षेत्रवित्तरोमनुषोविवोमदेदुहोनेःपाह्वंसोवि० ॥ त्वनोवृत्रहतमेद्रस्येदोशिवःसखा । अयंकक्षीवतोमहोविवोमदेमतिविप्रस्यवर्धयद्वि० ॥
अयंविप्रायद्राशुपेवाजौऽइयतिगोमतः । अयंससभ्यऽआवरंविवोमदेमंधश्रोणंचतारिपुद्धि० ॥ १२ ॥ (१०।२।१०)
प्रह्यच्छामनीपाःस्पार्हायतिनियुतः । प्रदुस्मानियुद्वथःपूपाऽअविष्टुमाहिनः ॥ यस्यत्यन्महित्वंवाताप्यमयंजनः ।
विप्रऽआवंसच्छीतिभिश्चिकेतसुष्टुतीनां ॥ सर्वेदसुष्टुतीनामिदुनंपूपावृषा । अभिपसुरःपूपायतिव्रजंनुऽआयुपायति ॥
मंसीमाहित्वावयमस्माकंदेवपूपन् । मृतीनांचसार्धनंप्रिणां चाधवे+ ॥ १३ ॥ आधीर्षमानायाःपतिःशुचायाश्चशुचस्यच । वासोवायोवीनामावासां
योमनुहितोविप्रस्ययावयत्सखः+ ॥ १३ ॥ इनोवाजानांपतिरिनःपुष्टीनांसखा । प्ररमश्रुहृतोदूधोद्विद्वथायौऽअदाभ्यः ॥ आतेरथस्यपूपन्नजा
सिममृजत् ॥

(१०।२।१०) प्रह्यच्छेतिनवर्चस्यसूक्तस्यैद्रोविमदःपूपावृषुपूपायाचतुर्थावृष्णिहो ।

मंडलं १८

अनु. २

॥ ४४ ॥

धुरववृत्तुः । विश्वस्याधिनिःसखामनोजाऽअनपच्युतः ॥ अस्माकमर्जार्थंपपाऽअविष्टुमाहितः । भुवद्वाजानांशुभ्र
 इमंनःशृणवद्ध्वै ॥ १४ ॥ (१०।२।११) अस्तसुमेजरितःराभिर्वोगेयस्तुन्वतेयजमानायुगिधं । अनागीर्दाम्
 इमस्मिप्रदंतासत्यधृतैजिनायंतमाशुं ॥ यदीदृंहंयुधयेमंनयान्यदेवयून्तन्वाइश्रुजानान् । अमातेतुमैष्टुभं
 हर्मस्मिप्रदंतासत्यधृतैजिनायंतमाशुं ॥ नाहंतदेव्यऽइतिव्रीत्यदेवयून्तस्मरेणोजयन्वान् । जिनामित्रेलेमऽआसंतमाशुं
 चानितींरंसुतंपंचदशंनिषिंचं ॥ यदज्ञातिपुत्रजनेवारयतेनपवतासोयदृहंमनस्ये । मर्मस्वनारकृधकणोभयातऽएवेदुद्युन्किरणःस
 छमेवपुभाप्रनुंधति ॥ यदज्ञातिपुत्रजनेवारयतेनपवतासोयदृहंमनस्ये । मर्मस्वनारकृधकणोभयातऽएवेदुद्युन्किरणःस
 नवाऽउमांशुजनेवारयतेनपवतासोयदृहंमनस्ये । शरीरपत्यमानान् । शृंगुवायोनिनिदुःसखायमध्यन्येषुपवयोव
 पर्वतेपादुगृह्य ॥ नवाऽउमांशुजनेवारयतेनपवतासोयदृहंमनस्ये । शरीरपत्यमानान् । शृंगुवायोनिनिदुःसखायमध्यन्येषुपवयोव
 मेजात् ॥ १५ ॥ दर्शुञ्चत्रश्रुत्पाऽअनिद्रान्वाहुक्षदःशरीरपत्यमानान् । शृंगुवायोनिनिदुःसखायमध्यन्येषुपवयोव
 वृत्तुः ॥ अभवौक्षीव्युःआयुरानुइदृपुत्रपुत्राऽअपरौदुर्षत् । ह्येऽइदृयोऽअभितःसमायुन्किर्यदासुखपतिच्छंदयाते ॥ अत्रे
 वीयवंप्रयुताऽअर्थोऽअक्षन्ताऽअपर्यंसहगोपाश्चरंतीः । ह्येऽइदृयोऽअभितःसमायुन्किर्यदासुखपतिच्छंदयाते ॥ अत्रे
 संयद्धयंत्रसाद्रेजनानामहंयवादेऽवर्षेऽअंतः । अत्रायुकोवसातारमिच्छादथोऽअयुक्तंयुजद्वन्वान् ॥ १६ ॥
 दुमंससेसत्यसुकं द्विपाच्चयच्छण्णात्संसजानि । स्त्रीभिर्योऽअत्रवृषणंपुतन्यादयुक्त्रोऽअस्यविभंजानिवेदः ॥ १६ ॥

(१०।२।११) असत्स्वितिचतुर्विधायुचस्यसूक्तसैद्रोवसु ऋद्रबिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ७

॥ ४५ ॥

यस्यानुक्षाडुहिताजात्वासुकस्तांविद्धोऽअभिमन्यातेऽअंघां । कृतरोमेनिंप्रतिंतमुचातेयऽईवहतेयऽईवावरेयात् ॥
कियतीयोषामर्यतोवधयोःपरिप्रीतापन्यसावार्येण । भद्रावधूर्धवतियत्सुपेशाःस्वयंसामित्रवनुतेजेनेचित् ॥ प्तोजे
गारप्रत्यंचमत्तिशीर्णाशिरःप्रतिदधौवरूथं । आसीनऽऊर्ध्वामपसिंक्षिणातिन्यङ्कुलानामन्वेतिभूमिं ॥ बृहन्नच्छा
योऽअपलाशोऽअर्वातस्थौमाताविषितोऽअत्तिगर्भः । अन्यस्यावत्संरिहृतीमिमायकयाभुवानिदधेनुरूधः ॥ सप्त
वीरासोऽअधरादुदायन्नद्योत्तरात्तात्समजगिरन्ते । नवपश्चातात्स्थिविमंतऽआयन्दशुप्राक्सानुवितिरंत्यश्रः ॥ १७ ॥
दशानामेककपिलंसमानंतोहिन्वंतिऋतवैपार्यीय । गर्भमातासुर्धितंवक्षणास्ववेनंतुपयतीविभर्ति ॥ पीवानंसेपमप
चंतवीरान्युसाऽअक्षाऽअनुदीवऽआसन् । द्वाधनुष्टुहृतीमस्वंतःपुवित्रवंताचरतःपुनंता ॥ विक्रोशुनासोविष्वंच
ऽआयुन्यपचातिनेमोनहिपक्षदुर्धः । अयंमेदेवःसवितातदाहृद्वन्नऽइद्वनवत्सपरिन्नः ॥ अपश्यंग्रामंवहमानमारादंच
कयास्वधयावर्तमानं । सिपत्त्यर्यःप्रयुगाजनानांसद्यःशिश्नामिनिनोनीथान् ॥ एतौमेगावौप्रसरस्ययुक्तौमोषुप्र
सेधीमुहुरिन्मंघि । आपश्चिदस्यविनंशुत्यर्थसूरश्चमर्कऽउपरोवभवान् ॥ १८ ॥ अयंयोवज्रःपुरुधाविवृत्तोवःसुर्थ
स्वबृहतःपुरीयात् । श्रवऽइदेनापरोऽअन्यदस्तिदव्यथीजरिमाणस्तरंति ॥ बृक्षेवृक्षेनियतामीमयुहौस्तोवयुःप्रप
तान्पूरुपादः । अथेदंविभ्वंभुवनंभयात्ऽइद्रायसुन्वहप्येचुशिक्षत् ॥ देवानामनैप्रथमाऽअतिष्ठन्कृतत्रादिप्रासुपरा

मंडलं १०

अनु. २

॥ ४५ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ७

॥ ४६ ॥

दधतोवृक्षाणामुयत्राकृपीटमनुतदहंति ॥ शशःक्षुरप्रत्यंचजगाराद्रिलोगेनव्यभेदमारात् । वृहतंचिहृतेरंधयानिव
यद्भ्रत्सोवृषभंशृङ्गवानः ॥ सपूर्णंइत्थानखमासिषायारुद्धःपरिपदंनसिंहः । निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान्गोधात
स्माऽअयर्थकषदेतत्+ ॥ तेभ्योगोधाऽअयर्थकषदेतद्येवृह्मणःप्रतिपीयूयन्नैः । सिमऽउक्ष्णोवसृष्टोऽदंतिस्वयंबल
नितन्वःशृणानाः+ ॥ एतेशमीभिःसुशमीऽअभूवन्येहिन्विरेतन्वः+ सोमऽउकथैः । नुवद्धुशुपनोमाहिवाजान्दि
विश्रवोदधिपेनामवीरः+ ॥ २१ ॥ (१०।२।१३) वनेनवायोन्यघायिचाकच्छुचिवास्तोमोपुरणावजीगः । यस्ये
दिदःपुरुदिनेपुहोतानृणांनयोनृतमःक्षुपावान् ॥ प्रतेऽअस्याऽउषसःप्रापरस्यानतौस्यामनृतमस्यनणां । अत्रुत्रिशो
कःशतमावहुन्नकुत्सेनरथोयोऽअसत्ससवान्+ ॥ कस्तेमदऽइद्रंल्योभुद्रोगिरोऽअभ्युप्रोविधाव । कद्वाहोऽअ
वागुपमामनीषाऽआत्वाशक्यासुपमंराधोऽअन्नैः ॥ कदुद्यन्मिद्रत्वावतो नन्कर्याधियाकरसेकन्नऽआगन् । मित्रोन
सत्यऽउरगायभत्याऽअन्नैससस्ययदत्सन्मनीषाः+ ॥ प्रेरयसूरोऽअर्थनपारंयेऽअस्यकामंजनिधाऽइवग्मन् । गिरंश्च्ये
तैतुविजातपूर्वीनरंऽइद्रप्रतिशिक्षूल्यन्नैः ॥ २२ ॥ मात्रेनुतेसुभितेऽइद्रपूर्वीद्यौर्मज्जनापृथिवीकाव्येन । वरायतेघ
तवतःसुतासुःस्वाङ्गन्भवंतुपीतयेमधूनि ॥ आमध्वोऽअस्माऽअसिचन्नमत्रमिन्द्रायर्णसहिसुत्यराधाः । सवावृधेव
(१०।२।१३) वनेनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैद्रोवसुकद्द्रक्षिष्टम् ।

मंडलं १०

अनु. २

॥ ४६ ॥

५५

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ७

॥ ४७ ॥

नीः ॥ २५ ॥ हिनोतानोऽअध्वरे देवयज्या हिनोत ब्रह्मसनये धनानां । ऋतस्ययोगे विष्यन्वमूर्धः शुद्धीवरीर्षूतनास्म
भ्यमापः ॥ आपोरेवतीः क्षयथा हिवस्वः क्रतुचमद्रं विभूथामृतं च । रायश्चस्थः स्वपत्यस्यपत्नीः सरस्वती तद्गुणतेवयोधा
त् ॥ प्रतियदापोऽअहश्रमायतीर्षतंपयांसि विभ्रतीर्मधूनि । अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाऽइंद्राय सोमं सुबुधुतं भरतीः ॥
एमाऽअगमन्नेवतीर्षीर्धन्याऽअध्वयवः सादयतासखायः । निवर्हिषिधत्तनसोम्यासोपांनप्लासं विदानासंऽएनाः ॥
आगमन्नापंऽअशुतीर्षीर्धन्यऽअध्वयवः सादयतासखायः । अध्वर्यवः सुनुतेंद्राय सोममभूदुवः सुशकादेवयज्या⁺ ॥ २६ ॥
(१०।३।२) आनो देवानामुपेतुशंसो विश्वेभिस्तुरैरवसेयजत्रः । तेभिर्वयं सुषवायो भवेमतरंतो विश्वादुरितास्या
म ॥ परिचिन्मतो द्रविणं मन्याद्दुतस्वपथानमसा विवासेत् । उतस्वेन क्रतुना संवदेत श्रेयांसि दक्षं मनसा जगृभ्यात् ॥
अर्धाचिधीतिरससुग्रमंशास्तीर्थेन दुस्ममुपयंत्यूमाः । अभ्यानमसुवितस्वशपंनवेदसोऽअमृतानामभूम ॥ नित्यश्चा
कन्यात्स्वपतिर्दमूनायस्माऽअदेवः सविता जजान । भगोवागोभिर्यमेमनज्यात्सोऽअसैचारुश्छदयदुतस्यात् ॥ इयं
साभ्याऽअषसांमिवक्षायच्छुमंतुः शवसासमार्यन् । अस्यस्रुतिं जरितुर्भिक्षमाणाऽआनः शुग्मासऽअपयंतुवाजाः
॥ २७ ॥ अस्येदेषासुमतिः पप्रथानाभं वपुर्व्याभूर्मनागौः । अस्यसनीकाऽअसुरस्योनोसमानऽआभरणे विभ्रमा
(१०।३।२) आनो देवानामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैत्त्वपः कवणो विश्वे देवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-विश्वे देवाः ९ अथत्थगर्भाक्षमी १ उषोमी १ एवं ११) ।

मंडलं १

अनु. ३

॥ ४७ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ४८ ॥

वित्क्षेत्रविदुं ह्यप्रादुस्रैतिक्षेत्रविदावुशिष्टः । एतद्वैभद्रमनुशासनस्योत्सुतिविदत्यजसीनां ॥ अद्येदुप्राणीदमेमन्निमा
हापीघृतोऽअधयन्मातुरुधः । एमेनमापजरिमायुवानमहेळन्वसुःसुमनावभूव ॥ एतानिभद्राकलशक्रियामुकरुश्रवण
ददतोमृधानि । दानऽइहोमघवानुःसोऽअस्त्वयंचसोमोहृद्विधंविभर्मि ॥ ३० ॥ इतिसप्तमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

पचपचाशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५३ ॥ त्यागः ॥ अश्वोष्ठीपोमान्या. अश्व ७ अग्नय १८ इद्राये. २५ अश्वि-
म्या. ३ सोमाये. ११ पूष्ण. ९ इन्द्राये. २५ वसुक्ताये. इद्राये. ३ वसुक्ताये. इन्द्राये. वसुक्ताये. इन्द्राये. इन्द्राये ८
अश्व. १५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ११ [भे प. विश्वेभ्योदे. ९ अश्वत्थगर्भयेशाम्याह. उपसेग्नय] इद्राये. ९ ॥ इतिसप्तमेसप्तमः ॥

प्रमाद्यावैश्वदेव्यैः प्रगार्थः परागायत्र्योद्वैकुरुश्रवणस्यत्रासादस्यवस्यदानस्तुतिः पराभिमृतेमित्रातिथौरान्नित
त्स्नेहाहागिरुपमश्रवत्पुत्रमस्यव्यशोकथत्प्रावेपाः षडूनामौजत्रान्वाक्षोक्षकृपिप्रदांसाचाक्षकितवनिंदाचसप्तमी
जगत्थबुभ्रंलुशोधानाकोवैश्वदेवंतुद्वित्रिष्टुवंतूप्रासानकानमोद्वादशसौर्योभितपाः सौर्यजागतवैत्रिष्टुदशम्य
स्मिन्नः पंचमुष्कवानिंद्रौयोवांपठूनाकाक्षीवतीघोपाश्विनंहित्रिष्टुवंतैरथंयांतंसमानंतृचंसुहस्रलोघोपेयोस्त्वैका
दशकृष्णोच्छामेद्वित्रिष्टुवंतत्वायातुत्रित्रिष्टुवादिद्वित्रस्यरिद्वादशवत्सप्रिराग्नेयंतु ॥ ८ ॥

मंडलं १

अनु. ३

॥ ४८ ॥

गांप्रसितौन्वस्तु ॥ ५ ॥ (१०।३।६) अबुग्रमत्यऽइंद्रवंतोऽअग्रयोज्योतिर्भरतऽउपसोव्युष्टिषु । महीद्यावागृथि
 वीचेतामपोद्यादेवानामवऽआवृणीमहे ॥ द्विवसृथिव्योरवऽआवृणीमहेमावन्त्सधुनर्वतान्छर्यणावतः । अना
 गास्त्वसूर्यमुपासमीमहेभद्रंसोमःसुवानोऽअद्याकृणोलुनः ॥ द्यावानोऽअद्यपृथिवीऽअनागसोमहीत्रयेतांसुवितार्य
 मातरा । उपाऽउच्छत्यपवाघतामघंस्वस्त्यश्रिंसंमिधानमीमहे ॥ इयंनऽउस्वाप्रथमासुदेव्यैवत्सनिभ्यैरेवतीव्यु
 च्छतु । आरेमन्युंविदत्रस्यधीमहिस्वस्त्यश्रिंसं ॥ ६ ॥ अनमीवाऽउपसऽआचरंतुनऽउदग्रयोर्जिहतांज्योतिषावृहत् । आयु
 नोऽअद्यश्रवसेव्युच्छतस्वस्त्यश्रिंसं ॥ ६ ॥ अग्रयोज्योतिषावृहत् । आयु
 क्षातामश्विनावृत्तुंजिरथंस्वस्त्यश्रिंसं ॥ ७ ॥ पिपर्तुमातहतस्यप्रवाचनेदेवानांयन्मनुष्या इ अमन्महि । विश्वाऽइदुस्वाःस्पळुदेतिसूर्यः
 पणामुपबुवेस्वस्त्यश्रिंसं ॥ अह्येपोऽअद्यवृहिपःस्तरीमणिग्राव्याणोयोगेमन्मनःसार्धऽईमहे । आदित्यानांशर्मणिस्थामुरण्यसिस्व
 स्वस्त्यश्रिंसं ॥ अनौवृहिःसंधमादेवृहद्विदेवोऽईकेसादयोसप्तहोतृत् । इंद्रमित्रवरुणंसातयेभगैस्वस्त्यश्रिंसं ॥ ७ ॥ तऽ
 स्त्याश्रिंसं ॥ आनौवृहिःसंधमादेवृहद्विदेवोऽईकेसादयोसप्तहोतृत् । इंद्रमित्रवरुणंसातयेभगैस्वस्त्यश्रिंसं ॥ तन्नोदेवायच्छत

आदित्याऽआर्गतासर्वतातयेवृधेनोयज्ञमवतासजोपसः । बृहस्पतिपुपर्णमश्विनाभगैस्वस्त्यश्रिंसं ॥ तन्नोदेवायच्छत
 (१०।३।६) अबुग्रमिति चतुर्दश चस्यसूक्तस्थानाकोऽशो विश्वेदेवा जगत्संलोकत्रिष्टुमौ (भिद-विश्वेदेवाः ३ उषसोभिः २ विश्वेदेवाः ९ एवं १४)

सुप्रवाचंछदिरादित्याः सुभरं नृपाख्यं । पश्वेतोकायतनयायजीवसेस्वस्त्यं११३० ॥ विश्वेऽअद्यमरुतोविश्वेऽजुती
 विश्वेभवंत्वमयःसमिद्धाः । विश्वेनोदेवाऽअवसागंमंतुविश्वमस्तुद्रविणंवाजोऽअस्मे ॥ यदेवासोवथवाजसातौयं
 त्रायध्वेयंपिपथात्यंहः । योवोगोपीथेनभयस्यवेदुतेस्यामद्ववीतयेतुरासः ॥ ८ ॥ (१०।३।७) उपासानकाबृह
 तीसुपेशसाद्यावाक्षामावरुणोमित्रोऽअर्यमा । इन्द्रहवेमरुतःपर्वतोऽअपऽआदित्यान्यावापृथिवीऽअपःस्वः* ॥ द्यौ
 श्वनःपृथिवीचप्रचेतसऽऋतावरीरक्षतामहसोरिषः । मादुर्विदत्रानिर्ऋतिर्नऽईशततहेवानामवोऽअद्यावृणीमहे ॥ द्यौ
 विश्वस्मान्नोऽअदितिःपात्वंहसोमातामित्रस्यवरुणस्यरेवतः । सर्वज्योतिरवृकंनशीमहितहे ॥ आवावदन्नपरक्षा
 सिसेधतुदुःष्वस्यंनिर्ऋतिंविश्वमत्रिणं । आदित्यंशर्ममरुतामशीमहितहे ॥ एद्रोबृहिःसीदंतुपिन्वतामिळाबृहस्पतिः
 सामभिक्रकोऽअर्चतु । सुप्रकृतंजीवसेमन्मधीमहितहे ॥ ९ ॥ दिविस्पृशयज्ञमस्माकमश्विनाञ्जीराध्वरंकृणुतंसुन्नमिष्ट
 ये । प्राचीनरश्मिमाहुतघृतेनतहे ॥ उपह्वयेसुहवंमारुतंगणंपावकमष्वंसख्यायशंभुवं । रायस्योषंसौश्रवसायधीम
 हितहे ॥ अपांपेरुंजीविधन्यभरामहेदेवाव्यंसुहवंमध्वरश्रियं । सुरांसिमसोममिंद्रियंमीमहितहे ॥ सनेमतत्सुस
 नितानित्वभिर्वयंजीवाजीवपुत्राऽअनागसः । ब्रह्मद्विषोविष्वगोनोभरेरततहे ॥ येस्थामनोर्धुशियास्तेशृणोतनयद्वो
 (१०।३।७) उपासानकेतिचतुर्दशसर्वसूरुस्थानाकोलुशोविश्वेदेवाजगलंत्वेद्वेत्रिषुभौ (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १३ सविता १ एवं १४) ।

देवाऽईमहेतद्देवातन । जैत्रं कर्तुरपिमह्वीरवद्यशस्तु ० ॥ १० ॥ महदुयर्महतामार्घणीमहेत्रोद्देवानां वृहतामनवर्णा ।
 यथावसुवीरजातं नशां महते ० ॥ महोऽअग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागामित्रैवरुणेभ्यस्तथै । श्रेष्ठस्यामसवितुः सवीम
 नितहे ० ॥ येसवितुः सत्यसवस्य विश्वेभिरथ्यवैतवरुणस्य देवाः । तेसभंग्वीरवहोमदमोदधतनुद्रविणं चित्रमस्मे ॥
 सवितापृथात्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तसविताधरात्तत् । सवितानः सुवतुसवतात्सवितानो रासतां दीर्घमा
 युः ॥ ११ ॥ (१०।३।८) नमोमित्रस्यवरुणस्य चक्षेमहोद्देवायुतदुतंसपर्यत । दुरेदोद्देवजातायकेतवैद्विवरपुत्रा
 यस्यैयशंसत ॥ सामांसल्योक्तिः परिपालु विश्वतोद्यावाच्यवत्तनुजहानिच । विश्वमन्यन्नविद्यतेयदेजतिविश्वान्ना
 पोविश्वानोदेतिसूर्यः ॥ नतेऽअदेवः प्रदिवोनिवासतेयदेतशोभिः पतरैरथ्यसि । प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजऽउदन्येन
 ज्योतिपायासिसूर्य ॥ येनसूर्यज्योतिपावाधसेतमोजगच्च विश्वमुद्रियापिभानुना । तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपा
 मीवामर्षदुःष्वभ्यं सुव ॥ विश्वस्य हि मेरिंतोरक्षसिप्रतमेहेळयन्नचरसिस्वधाऽअनु । यदुद्यत्वासूर्योपत्रवामहेतं नोद्देवा
 ऽअनुमंसीरत्कुरु ॥ तंनोद्यावापृथिवीतन्नऽआपुइंद्रः शृण्वतुमरुतोहवंचः । माशूनैभूमसूर्यस्यसंहरिभद्रंजीवंतो
 जरणामंसीमहि ॥ १२ ॥ विश्वानां त्वासुमनंसः सुचक्षसः प्रजावतोऽअनमीवाऽअनागसः । उद्यंतं त्वासिन्नमहोद्विवे

(१०।३।८) नमोमित्रस्येति द्वाव्दशर्चस्यसूक्तस्य सौर्योभितपासूर्यो जगतीत्यमी त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ५१ ॥

दिवेज्योग्जीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्विभ्रतंत्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषेचक्षुषेमयः । आरोहंतबृहत्ःपाजसु
स्परिव्यंजीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ यस्यतेविश्वामुवनानिकेनुनाप्रचेरतेनिचविशतेऽअकुभिः । अनागास्त्वेनहरिके
शसूर्याहानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शनोभ्वचक्षसाशनोऽअह्लाशंभानुनाशंहिमाशंघणेन । यथाशमध्वच्छमसंदु
रोणेत्तत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं+ ॥ अस्माकंदेवाऽऽभययजन्मनेशमथच्छतद्विपदेचतुष्टुपदे । अदत्पिवदूर्जयमानमाशि
तस्मिन्तदेनोवसवोनिधेतन ॥ यद्दोदेवाश्चक्षुमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं । अरावायोऽअभिदुच्छुनायते
यत्रगोपाताघृषितेर्षुलादिषुविष्वक्पतंतिद्विद्यवोनुपाह्ये ॥ १३ ॥ (१०।३।९) अस्मिन्ऽइन्द्रपृस्तौयशस्वतिशिमीवतिकंदसिप्रावसातये ।
मतेजयतःशक्रमेदिनोयथावियमसुम्सितद्वसोकृधि ॥ सनःक्षुमंतंसदनेव्यूहिगोऽअर्णसंरथिर्मिद्रश्रवाय्यं । स्या
भिष्टुसुषर्हाःसंतुशत्रवस्त्वयावयतान्वनुयामसंगमे+ ॥ योनोदासऽआर्योवापुरुष्टुतादेवऽइन्द्रयुधेचिकेतति । अस्मा
विलादेसस्त्रिमृश्रुतंनरमर्वाचमिन्द्रमवसेकरामहे ॥ स्ववृजंहित्वामहमिन्द्रश्रवानानुदंष्ट्रभरभ्रचोदनं । प्रमुचस्व
(१०।३।९) अस्मिन्नद्विपंचर्षस्यसूक्तसुष्कवानिन्द्रद्रोजगती ।

मंडलं १०

अनु. ३

॥ ५१ ॥

परिकुत्सादिहागिहिकिमत्वावाग्मिष्कयोर्विद्धऽआसते ॥ १४ ॥ (१०।३।१०) योवांपरिज्मासुवृदंश्विनारथोद्रोपो
 मपासोहव्योहृविष्मता । शश्वत्तमासस्तुवामिदंवर्यपितुर्ननामसुहवहवामहे ॥ चोदयतंसनृताःपिन्वतंधियऽउत्पुरं
 धीरीरयतंतदुश्मसि । यशसंभांगकृणुतंनोऽअश्विनासोमंनचारुमघवत्सुनरकृतं ॥ अमासुरश्चिद्भवथोयुवभगोनाशो
 श्चिदवितारपुमस्यचित् । अंधस्यचिन्नासत्याकृशस्यचिद्यवामिदहुभिपजारुतस्यचित् ॥ युवंच्यवानंसनयंयथारथं
 पुनर्युवानंचरथायतक्षथुः । निष्टोऽग्र्यमूहथुऽअस्परिर्विश्वेत्तावांसवनेयुप्रवाच्या ॥ पुराणावाधीर्यांइं प्रत्रवाजनेथोहा
 सथुर्भिपजामयोशुवो । तावांनुनव्यावसेकरामहेयंनसत्याश्रदुरियथादधत् ॥ १५ ॥ इयंवामहेऽशृणुतंमैऽअश्वि
 नापत्रथैवपितरामह्यंशिक्षतं । अनापिरज्ञाऽअसज्जालामतिःपुरातस्याऽअभिज्ञस्तेरवसृतं ॥ युवर्थेनविमुदायशुं
 ध्युर्वन्धूहथुःपुरुमित्रस्ययोपणां । युवंहववभिमत्याऽअगच्छतंयुवंसुपुतिचक्रथुःपुरंधये ॥ युवंविप्रस्यजराणासुपेयुषःपु
 नःकलेरकृणुतंयुवद्वयः । युवंवंदनमृश्यादादुदूपथुयुवंसद्योचिरपलामेतवेकथः ॥ युवंहरेभ्वृपणागुहाहितसुदैरयतंम
 मवांसमश्विना । युवमवीसमततप्तमत्रयुऽओमन्वतंचक्रथुःसप्तवअथे ॥ युवंश्वेतंपेदवैश्विनाश्वंनवभिवजिनवतीच
 व्राजिनै । चकृत्यददथुद्रावियत्सखंभंगंनृभ्योहव्यमयोशुवं ॥ १६ ॥ नतराजानावदितेकुतश्चननांहोऽअश्रोति

(१०।३।१०) योवामितिचतुर्दशचस्यसुक्तस्यकाक्षीवतीपोपाश्विनौजगत्यात्रिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ५२ ॥

दुरितं किं भयं । यमं भिना सुहवारुद्रवर्तनीपुरोरथं कृणथः पत्न्या सह ॥ आतेनयात्तं मनसो जीवीयसारथ्यं वा मभवंश्च
कुरं भिना । यस्य योगे दुहिता जायते दिवऽपुभेऽअहनी सुदिने विवस्वतः ॥ तावर्तियं तं जयुषा विपर्वतमपि न्वत्शयवे
धेनुमं भिना । वृकस्य चिद्धर्तिका मंतरास्याद्युवंशचीभिर्प्रसिताममुं चतं ॥ एतवांस्तोममं भिना वकमात्तं क्षामभृगवो न
रथं । न्यमृक्षामयोर्षणानमर्थे नित्यं न सुतनयं दधानाः ॥ १७ ॥ (१०।३।११) रथं यां तु कुहको हवानराप्रतिद्युमंतं
सुवितार्य भूषति । प्रातर्यावाणं विभ्वं विशे विशे वस्तोर्वस्तोर्विहमानं धियाशमि ॥ कुहस्विहोपाकुहवस्तोरं भिना कुहाभि
पित्वं करतुः कुहोषतुः । कोवांशयुत्रा विधेवे देवरं मर्थनयोषा कृणुते सुधस्यऽआ- ॥ प्रातर्जे रथे जरणे लुकापयावस्तोर्व
वस्तोर्हि विषा निह्वयामहे । कस्य ध्वस्वा भवथः कस्य वानराराजपुत्रे वसवनावगच्छथः ॥ युवांमगेव वारुणा मृगण्यवो द्वोषा
दुहितापुच्छे वानरा । भूतं मेऽअहंऽपुतं भूतं मृकवे भवते रथिने शकृमवते ॥ युवांमगेव वारुणा मृगण्यवो द्वोषा
कुत्सो जरितुर्न शायथः । युवोर्हमक्षापर्थं भिना मध्वासाभरतनिष्कृतं न योषणा ॥ युवंकवीष्टः पर्यं भिना रथं विशोन
रंशानामुपारथुः । युवोरारावापरिसख्यमासते युवोरहमवसासुन्नमाचके ॥ युवंहं कुरुयुवमं भिना शयुं युवं विधं विधि
(१०।३।११) रथं यां तमिति चतुर्दशर्षस्य मृकस्य काक्षीवतीषोपाश्विनौ जगती ।

वांसुरुच्यथः । युवंसनिभ्यःस्तुनयन्तमश्विनाप्रजमूर्णुथःसप्तस्य ॥ जनिष्टयोपापतयत्कनीनकोविचारुहन्वीरुधोदं
 सनाऽअनु । आसैरीयंतेनिवनेवसिधवोस्माऽअह्नेभवतितत्पतित्वनं ॥ जीवरुदंतिविमयंतेऽअध्वरेदीर्घामनुप्रसि
 त्तिदीधियुनरः । वामंपितृभ्योयऽइदंसेमेरिरेमयःपतिभ्योजनयःपरिज्वजे ॥ १९ ॥ नतस्यविघ्नतदुयुप्रवोचतयुवाह
 यद्युवत्याःक्षेतियोनिषु । प्रियोल्लियस्यवृषभस्यरेतिनोगृहमेमाश्विनातदुइमसि ॥ आवांमगन्त्सुमतिर्वाजिनीवसुन्य
 श्विनाहत्सुकामाऽअयंसत । अमृतंगोपामिथुनाशुभस्यतीस्थाणुपथेष्ठाभपदुर्मतिहंतं ॥ कस्विदृचकतमास्वश्विना
 णऽआधत्तंरथिसहवीरंवचस्यवे । कृतंतीर्थसुप्रपाणंशुभस्यतीस्थाणुपथेष्ठाभपदुर्मतिहंतं ॥ २० ॥ (१०।३।१२)
 विश्वदुन्नामादयेतेशुभस्यती । कऽइनिधैमेकतमस्यजगमत्वृषभस्यवायजमानस्यवागंहं ॥ २० ॥ (१०।३।१२)
 समानमृत्युपुरुहुतमुक्थ्यैरुथंत्रिचक्रंसर्वनागनिगमतं । परिज्मानंविदुथ्यैसुवृक्किर्भर्वयंब्युष्टाऽऽपसोहवामहे ॥ प्रा
 तर्जुनासत्याधिपतिष्ठथःप्रातर्यावाणमधुवाहंनरथं । विशोयेनगच्छथोयज्वरीनराकीरेश्चिद्यंरंहोतुंमंतमश्विना ॥ अ
 ध्ववृवामधुपाणिंसुहस्यमग्निधैवाधृतदंक्षदमूनसं । विप्रस्यवायत्सर्वनानिगच्छथोतऽआयातंमधुपेयमश्विना ॥ २१ ॥
 (१०।३।१३) अस्तेवसुप्रतरंलायमस्यन्धूपन्निवप्रभरास्त्रोमसै । वाचाविप्रास्तरतवाचमर्योनिरामयजरितःसोम
 (१०।३।१२) समानमितितृचस्यसूक्तस्यधौपेयःसुहस्योश्विनौजगती । (१०।३।१३) अस्तेवेकादशार्चस्यसूक्तस्यगिरसःकृष्णइंद्रक्षिष्टु ।

कृक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ५३ ॥

ऽइंद्रं ॥ दोहेनगामुपशिक्षासखायंप्रबोधयजरितर्जरमिंद्रं । कोशंनपर्णवसुनान्यृष्टमाच्यावयमघुदेयोयशूरं ॥ कि
मंगत्वामघवन्भोजमाहुःशिशीहिमाशिशयंत्वाश्रुणोमि । अमस्वतीममधीरस्तुशकवसुविदुंभगमिंद्राभ्रानः ॥ त्वांज
नाममसत्येब्धिद्रसंतस्थानाविहृत्यतेसमीके । अत्रायुर्जंकृणुतेयोहृविष्माशासुन्वतासुख्यवष्टिशूरः ॥ धनंनस्युंद्रंवहुलं
योऽअस्मैतीव्रान्तसोमोऽआसुनोतिप्रयस्वान् । तस्मैशत्रून्स्तुतुकान्यातरहोनिस्वष्ट्रान्युवतिहंतिवृत्रं ॥ २२ ॥ यस्मि
न्वयंदधिमारांशंसमिंद्रेयःशिश्रायमघवाकाममस्मे । आराक्षित्सन्भयतामस्यशत्रुन्त्यस्मैद्युञ्जाजन्यानमंतां ॥ आराच्छ
त्रमर्पबाधस्वदूरमुग्रोयःशंभुःपुरहृततेन । अस्मेधेहियवमद्गोमदिंद्रकृधीधियंजरित्रेवाजर्त्वां ॥ प्रयमंतर्षुषसवासोऽ
अमन्तीव्राःसोमावहुलान्तासुऽइंद्रं । नाहदुमानंमघवानिथंसशिसुन्वतेवहतिशूरिवामं ॥ उतप्रहामतिदीव्याजया
तिक्कृतंयच्छुभ्रीविचिनोतिकाले । योदेवकामोनधनारुणद्विसमितंरायासृजतिस्वधावान् ॥ गोभिष्टरेमामतिदुरेवांय
वेनक्षुधंपुरुहृतविश्वीं । व्यंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपुश्चादुतोत्तरस्मादध
रादद्यायोः । इंद्रंःपुरस्तादुतमध्यतोःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २३ ॥ (१०।४।१) अच्छामऽइंद्रंमतयःस्व
विंदःसश्रीचीविश्वोऽचशतीरंनूपत । परिष्वजंतेजनयोयथापतिमर्त्यंनशुंभुंमघवानमृतये ॥ नघात्वुद्रिगपवेतिमेन
चतुर्थेनुवाकेष्टादशसूक्तानि । (१०।४।१) अच्छामइत्येकादशसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगलंलेद्वेद्विष्टुभौ ।

मंडलं १७

अनु. ४

॥ ५३ ॥

स्वेऽइत्कामं पुरुहूतशिश्रय । राजैवदस्मानिपदोधिवाहिन्यसिन्सुसोभेवपानमस्तुते ॥
 विपुवृदिन्द्रोऽअमतेरुतक्षुधःस
 स्वोऽइत्कामं पुरुहूतशिश्रय । तस्येदिमेप्रवणेससिंधवोवयोवर्धतिवृपुभस्यशुग्मिर्णः ॥ वयोनवृक्षंसुपलाशमासद्
 ऽइद्रायोमघवावस्वऽईशते । तस्येदिमेप्रवणेससिंधवोवयोवर्धतिवृपुभस्यशुग्मिर्णः ॥ कृतनन्ध्वघ्नीविचिनोतिदेव
 न्तसोमासऽइद्रंमंदिनश्चमूपदः । प्रैयामनीकंशवसादर्वेद्युतद्विदत्स्वभ्रमनवेज्योतिरार्थ ॥ २४ ॥ विशंविशंमघवापर्थ
 नेसंवर्गयन्सघवासूर्वजयत् । नतत्तेऽअन्योऽअनुवीर्यशकन्नपुराणोमघवन्नोतनूतनः ॥ आपोनिसिंधुम
 शायतजनानां धेनाऽअवचाकशृष्टपा । यस्याहंशकःसर्वनेपुरण्यतिसतीत्रैःसोमैःसहतेपृतन्यतः+ ॥ वृपानक्रु
 भियत्समक्षरन्त्सोमासऽइद्रं कुल्याऽइवहृदं । वर्धतिविग्रामहोऽअस्यसादनेयवंनवृष्टिर्दिव्येनदारुना ॥ वृपानक्रु
 ङ्कःपतयद्रजःस्वायोऽअर्यपत्नीरकृणोद्विमाऽअपः । ससुन्वतेमघवाजीरदानेवेविद्वज्योतिर्मनवेहृविष्मते ॥ उज्जा
 यतांपरशुज्योतिपासहभयाऽक्रुतस्यसुदुघापुराणवत् । विरोचतामरुपोभानुनाशुचिःस्वर्णशुक्रंशुचीतसत्पतिः ॥
 नोभिष्टरमामतिदुरेवांयैवैनुधुधंपुरुहूतविन्धा । वृथंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनैनाजयेम ॥ वृहृस्यतिर्नःप
 रिंपातुश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः । इद्रःपूरस्तादुतमध्यतो नःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २५ ॥ (१०।४।२)
 आयात्विन्द्रःस्वर्पतिर्मदाययोधर्मणावृजुजानस्तुधिष्मात् । प्रत्वक्षाणोऽअतिविन्धासहोस्यपारेणमहृतावृज्येन ॥

(१०।४।२) आयात्विन्दोकादशर्वस्यसूक्तस्यागिरसःकृष्णद्रोजगतीआयात्स्त्रिंशोर्वेद्वेचत्रिष्टुभः ।

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ५४ ॥

सुषामार्थः सुयमाहरीतेमिन्म्यक्षवज्रोत्पतेगर्भस्तौ । शीर्भराजन्सुपथार्थाह्यवाङ्म्वर्धामतेपुपुषोवृष्ण्यानि ॥ एंड्र
वाहोनूपतिवज्रवाहुमयमत्रासस्तविषासंएनं । प्रत्वक्षसंपृभंसत्यशुम्भमेमस्मत्रासधमादोवहंतु ॥ एवापातद्रो
णसाचसचेतसमर्जःस्कंभंघरुणऽआवृपायसे । ओजःकृव्संगृभायुत्वेऽअप्यसोयथकेनिपानामिनोवृधे+ ॥ एंड्र
अस्मेवसून्याहिशंसिपस्वाशिपुंभरुमायाहिसोमिनः । त्वमीशिषेसासिन्नासत्सिवाहिव्यनाधुष्यातवपात्राणिधर्मणा
॥ २६ ॥ पृथक्मार्यन्प्रथमादेवहृतयोक्कृण्वतश्रवस्यानिदुष्टरा । नयेशेकुर्यश्चियानावमारुहमीमैवतेन्यविशंतके
पयः ॥ एवैवापागपरेसतुदुब्बोश्वायेपादुयुजऽआयुयुजे । इत्यायेमागुपरेसंतिदावनेपूरुणियत्रवयुनानिभोजना ॥
गिरांरज्रात्रेजमानोऽअधारयुद्ध्यौःऋददुंतरिक्षाणिकोपयत् । समीचीनेधिपणेविष्कभायतिवृष्णःपृत्वामदंऽउ
कथानिशंसति ॥ इमंविभर्मिसुकृतंतेऽअंकुशेनारुजासिमघवच्छफारुजः । असिन्सुतेसवनेऽअस्त्वोक्वसुतऽइष्टौ
मंघवन्वोधाभगः ॥ गोभिष्टरेमामतिदुरेवांयवेनछुर्धंपुरुहृतविश्वो । व्यंरजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजये
म ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतो नःसखासखिभ्योविरिवःकृणो
उ ॥ २७ ॥ (१०।४।३) दिवस्परेप्रथमंजशेऽअग्निस्माद्धृतीयंपरिजातवेदाः ॥ तृतीयंमुसुनमणाऽअजस्रमिंधान
(१०।४।३) दिवस्परीतिद्वाद्गर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ४

॥ ५४ ॥

ऋक्सं.

अ. ७ अ. ८

॥ ५५ ॥

पद्मपंचाशाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १३ ऋचः १४४ ॥ सागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. २ कुरुश्रवणाये. २ उपमश्रवस. ४
अक्षेभ्य. अक्षकितवाये. ५ अक्षेभ्य. अक्षकितवाये. २ अक्षेभ्य. अक्षकितवाये. २ अक्षेभ्य. अक्षकितवाये. २ अक्षेभ्योदेवेभ्य. २ ८
[भे. प. विश्वेभ्योदे. ३ उपसेप्रय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ २ सत्वित्र. १] सूर्याये. १ इंद्राये. ५ अधिम्यासि. ३ १ इंद्राये. ३ ३ अग्नय. १ २
॥ इतिसप्तमेष्टमः ॥

॥ इतिसप्तमाष्टकःसमाप्तः ॥

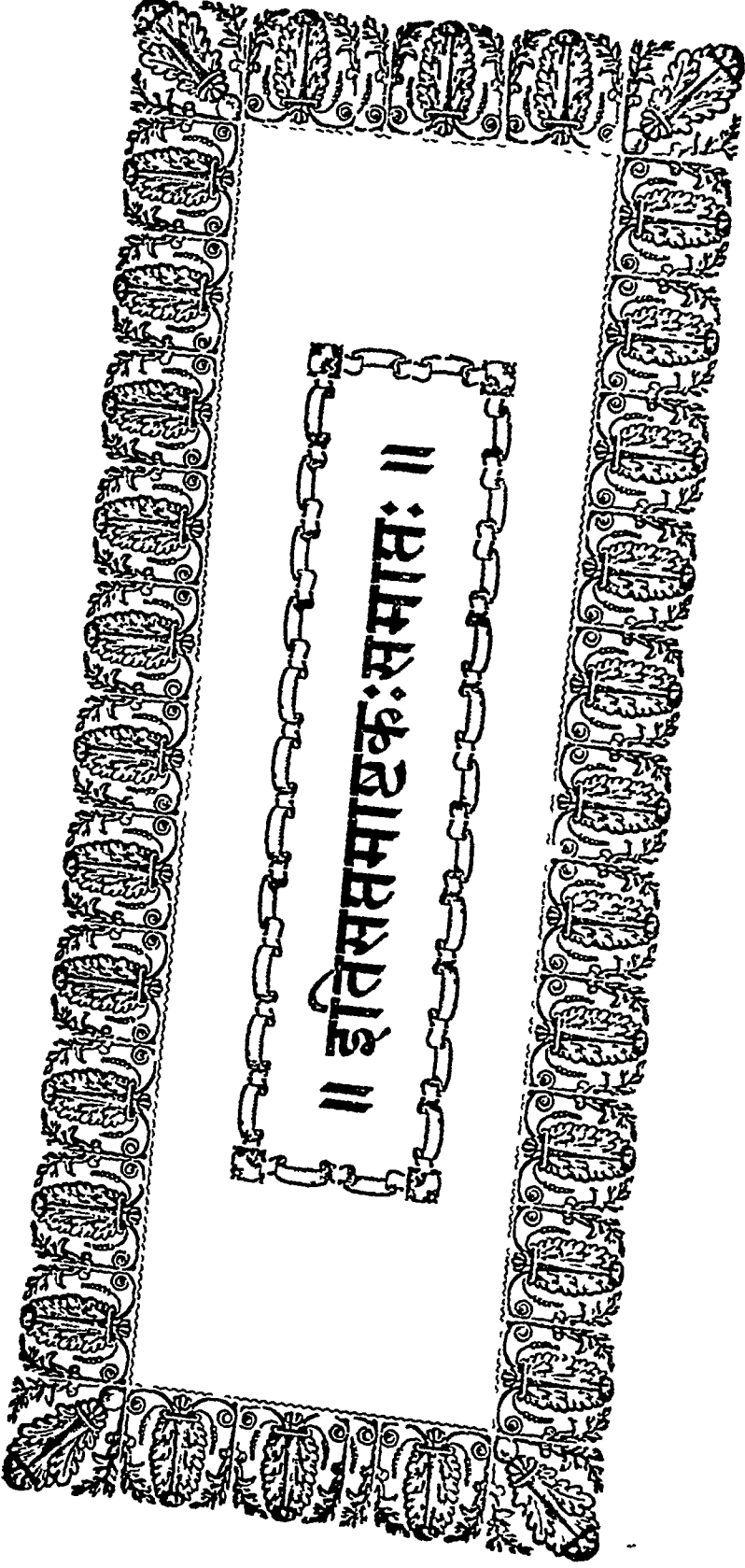

मंडलं १०

अनु. ४

॥ ५५ ॥

॥ इति सप्तमाष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथाष्टमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रहोतादशजगृभ्माद्यौसप्तगुर्वकुंठमिंद्रतुष्टावविकुंठानामासुरींद्रतुल्यपुत्रमिच्छंतीमहत्तपस्तेपतस्याःस्वयमे
 वेंद्रःपुत्रोज्ञेसप्तगुस्तुतिसंहृष्टआत्मानमुत्तरैस्त्रिभस्तुष्टावाहंभुवमेकादशालोत्रिष्टुभौसप्तमीचाहंदासंल्यो
 पाद्येचत्रिष्टुभौप्रवोमंहेसप्तद्विजगत्याद्यंतकेतेभिसारिण्यौवपद्रकारेणवृक्केषुश्चात्सुसौचीकोशिरपःप्रविश्यंदे
 वैःसमवददुत्तरैस्त्रिभिर्महत्तन्नवात्रयुजोभिवाक्यंविश्वइत्युत्तरंचपद्रकमयुजोदेवानांयमैच्छामेत्युत्तरंचैकादश
 कंतदद्येतितुष्टुचोभ्रस्तंतुमाद्याजगत्योष्टमीवर्जितासुपद्रष्टुहृदुक्तथोवामदेव्योवाद्दुरेष्टाविदंतेसप्तवैश्वदेवंतुचतु
 श्याद्यास्तिस्त्रोजगल्यःपराणिचत्वारिसूक्तान्युक्ताःपयोद्वैपदेत्वत्रिमंडलैथहैक्ष्वाकोराजासमातिगौपायनान्वं
 श्वादीन्पुरोहितांस्यक्त्यान्यौमायाविनौश्रेष्ठतमौमत्वापुरोदथेतमितरेःकुद्वाज्यभिचेरुथतौमायाविनौसुवंधोः
 प्राणानाचिक्षिपतुरंथास्यश्चातरस्त्रयोमाप्रगामेतिपद्रकंगायत्रंस्वस्त्ययनंजस्वायत्तइतिद्विदशचर्चमानुष्टुभंमनआ
 वर्तनंजेपुःप्रतारीतिदशचंचतस्रोनिर्कल्पपनोदार्थजेपुश्चतुर्थ्यांसोमंचास्तुवंन्तृल्योरपगमायोत्तराभ्यांदेवीमसु
 नीतिसप्तम्यांलिंगोफदेवताःशिष्टाभिःपङ्क्तिमहापङ्क्तिपङ्क्त्युत्तराभिर्द्यावापृथिव्यौसमिद्रेतींद्रचार्यंचेनजनभि
 तिद्वादशचर्चआनुष्टुभंचतसृभिरसमातिमस्तुवंनंचम्यद्रपृथ्यागस्त्यस्वसामातैपाराजानमस्तौत्पराभिःसुवं

ऋक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ २ ॥

धोर्जीवमाह्वयस्तमत्यालब्धसंज्ञमस्पृशन्पंचाद्यागायत्र्योष्टम्याद्येपङ्कीइदमिथाससाधिकानाभानेदिष्टोमा
नवोवैश्वदेवंतत् ॥ १ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (१०।४।४) प्रहोताजातोमहाऋभोविन्नपद्वासीदद्रुपामुपस्थे ॥
निविधतेतनपाः+ ॥ इमंविधंतोऽअपांसुधस्येपशुननष्टंपदैरनुगमन् । दधियोधायिसतेवयांसियंतावसू ॥
मंद्रहोतारमशिशो नमोभिः प्रोच्यंशुनेतारमध्वराणां । सशेवृधोजातऽआहृम्येषुनाभिर्युवाभवतिरोचनस्य ॥
तंमहांविपोधांमराऽअमूरपुरांद्रुमणिं । नयंतोगर्भवनाधियंघृहिरेऽमश्रुनावीणंघनर्च ॥ १ ॥ निपस्त्यासुत्रितःस्तभ
यन्परिवीतोयोनौसीदंततः । अतःसंगुभ्याविशांद्रमूनाविधर्मणायत्रैरीयतेनन्+ ॥ अस्याजरोसोद्रुमामरित्राऽअर्च
ङ्कमासोऽअग्रयःपावुकाः । श्वितीचयःश्वात्रासोऽअुरण्यवोवन्पदोवायवोनसोमाः ॥ प्रजिह्वयाभरतेवेपोऽअग्निःप्रव
शुर्नानिचेतसापृथिव्याः । तमायवःशुचयंतपावुकंमंद्रंहोतारंदधिरयेजिष्ठं ॥ द्यावायमग्निंघृथिवीजनिष्टामापस्त्वष्ट्रा
भृगवोयंसहोभिः । ईळन्यंमथमंमातरिश्वादेवास्ततक्षुर्मनेव्येजन्नं ॥ यंत्वादेवादधिरेहव्यवाहंपुरुस्पृहोमानुषासोय
(१०।४।४) प्रहोतेतिदशर्चस्यसूक्तमालंदनोवत्सप्रिरभिखिष्टुम् ।

मंडलं. १०

अनु. ४

॥ २ ॥

जन्त्रं । स्यात्सन्नभेस्तुवतेवयोधाः प्रदेव्यन्यशसः संहिपर्वाः ॥ २ ॥ (१०१४५) जगन्मातेर्दक्षिणमिन्द्रहस्तवस्य
 वीवसुपतेवसूनां । विद्वाहिल्यागोपतिंशरुगोनमस्मभ्यंचित्रं वृषं रयिदाः ॥ स्वायुधस्ववसंसुनीयंचतुःसमुद्रं धरुणां
 रयीणां । चकृत्यंशंस्यंभूरिवारमस्मभ्यं ॥ सुब्रह्माणं देववंतं वृहंतं मरुंगभीरं पृथुद्युशमिद्र । श्रुतऽकृपिमुग्रमभिमाति
 पाहमस्मभ्यं ॥ सनद्धं जंविप्रवीरं तरुंधनस्पृतं शशुवांससुदक्ष । द्रुसुहनेपुभिर्दमिद्रसत्यमस्मभ्यं ॥ अश्ववंतं
 थिनं वीरवंतं सहस्रिणं शतितं वाजमिद्र । भद्रत्रातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं ॥ ३ ॥ प्रसप्तगुप्ततर्धी तिसुमेधां वृहस्पतिं म
 तिरच्छाजिगति । यऽआंगिरसो नमसोपसद्योस्मभ्यं ॥ वनीवानो ममदूतासुऽइंद्रं स्तोमाश्चरं तिसुमतीरियानाः ।
 हृदिस्पृशो ममनसावच्यमानाऽअस्मभ्यं ॥ यत्वायामिदृच्छित्तन्नऽइंद्रवृहंतं क्षयमसंमंजनानां । अभितह्यावापृथिची
 गुणीतामस्मभ्यं ॥ ४ ॥ (१०१४६) अहंभुवंसुनः पर्व्यस्पतिरुहंधनानिसंजयामिशश्वतः । मांहंतेपितरं नजं
 तवोहं द्राशुपेविभजाभिभोजनं ॥ अहमिंद्रोरोधोवक्षोऽअथर्वणस्त्रितायगाऽअजनयमहुरधि । अहं दस्युभ्यः परिनुग्ण
 मादेगोत्राशिक्षन्दधीचेमातरि श्वने ॥ मद्यत्यष्टावज्रमतक्षदायसंमर्थिदेवासो वृजन्नपिक्रुतुं । ममानीकंसूर्येस्येवदुष्टरं

(१०१४५) जगन्भेस्तर्चस्यसूक्तसप्तगुर्वंकुठइंद्रबिष्टुप् । (१०१४६) अहसुवमित्येकादशर्चससूक्तस्यैकुकुठइंद्रोवैकुकुठइंद्रो

जगतीसप्तमीदशम्येकादशयस्त्रिष्टुभः ।

कक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ ३ ॥

मामार्थेति कुतं न कर्त्वेन च ॥ अहमेतंगव्ययमर्थपशुपुत्रीषिणसायकेनाहिरण्ययं । पुरुसहस्रानि शिशामिद्राशुषेयन्मा
सोमांसऽसृक्स्थिनोऽअसंदिषुः ॥ अहमिद्रोनपराजिग्यऽइच्छन्मनस्यवेवतस्येकदाचन । सोममिन्मासुन्वतोयाचताव
सुनमेपूरवःसख्योरिपाथन ॥ ५ ॥ अहमेतान्छाश्वसतोद्वादेद्रुयवज्रयुधयेकृण्वत । आह्वयमानोऽअवहन्मनाहनंद्
मानिदंतिशत्रवोनिद्राः+ ॥ अभीइदमेकमेकोऽअस्मिनिष्पाठभीद्वाकिसुत्रयःकरति । खलेनपर्षान्यतिहन्मिभूरिकिं
हमहेवृत्रहत्येऽअशुअवि ॥ अहंगुगुभ्योऽअतिथिग्वमिष्करुमिपंनवृत्ररुरविशुधारयं । अल्पणयुग्नऽसृत्तवाकरंजहेमा
नंशंस्यमुक्थ्यकरं ॥ प्रनेमसाप्यऽइपेभुजेभुद्रुवामेपेसख्याकृणुतद्धिता । दिद्युयदस्यसमिथेषुमंहयमादिदे
वह्रुलेवृद्धोऽअंतः+ ॥ प्रनेमसिन्दहशेसोमोऽअंतर्गोपानेममाविरुथाकृणोति । सतिग्मशृंगवृपभंयुत्सन्दुहस्तस्यौ
स्वतमपाढं ॥ ६ ॥ (१०१४७) अहंदागुणतेपूर्व्यवस्वहंत्वाकृणवमहंवर्धनं । तेमभुद्रायुशवसेततक्षुरपराजितम
नःसाक्षिविर्धसिन्भरे ॥ मांधुरिंद्रुनामदेवतादिवश्चमश्चापांचजंतवः । अहंभुवंचजमानस्यचोद्वितायज्व
ष्वादेदे ॥ अहमत्कंकवयेशिभ्रथंहैरुहंकुत्समावमाभिरूतिभिः । अहंशुष्णस्यश्रथितावर्धमंनयोरऽआर्थनामद
(१०१४७) अहंदा मिलेकादशार्चससूक्तस्यैकंठंद्रोवैकुण्ठद्रोजगतीद्वितीयात्येत्रिष्टुभौ ।

मंडलं- १०

अनु- ४

॥ ३ ॥

अहंपितेवैतसूरभित्येतुग्रं कुत्सायस्मादिभंचरंघयं । अहंभुवंयजमानस्वराजनिप्रयद्भरेतुजयेनप्रियाधृपे ॥
 स्यवे ॥ अहंवेशंनम्रमायैवेकरमहंसव्यायपड्गुभिसरंघयं ॥ ७ ॥ अ
 अहंरंघयंसुगंयंश्रुतर्षणेयन्माजिहीतवयुनाचनानुपक् । अहंवेशंनम्रमायैवेकरमहंसव्यायपड्गुभिसरंघयं ॥ अहंसूर्यस्यपरि
 अहंरंघयंस्त्ववहृद्रंशंसंबुत्रेवदासंबुत्रहारुजं । यद्दुर्धयंतंप्रथयंतमानुपदुरेपारेरजसोरोचनाकरं ॥ अहंसंसहानहं
 हंसयो नववास्त्ववहृद्रंशंसंबुत्रेवदासंबुत्रहारुजं ॥ यद्दुर्धयंतंप्रथयंतमानुपदुरेपारेरजसोरोचनाकरं ॥ अहंसंसहानहं
 याम्याशुभिःप्रैतशैभिवहमानुऽओजसा । यन्मासावोमनुऽआहनिर्णिजुऽऋधक्कृपेदासंकृत्यंहथैः ॥ अहंसंसहानहं
 षोनहुष्टरःप्राश्रावयंशवसातुर्वशंयदुं । अहन्यंभुन्यंसहसासहस्करंनवव्राधतो नवतिचवक्षयं ॥ अहंतदासुधारयंयदासु
 पाद्रवित्वःपृथिव्यांसीराऽअधि । अहमणीसिवितिरामिसुक्रतुर्धुधाविदंमनेवगतुमिष्टथे ॥ एवादुंवाऽइंद्रोवित्येनप्रच्यौ
 नदेवश्चनत्वष्टाधारयुद्धशत् । स्याहं गवामूधःसुवक्षणास्वामधोर्मधुश्चात्र्यंसोर्मसाशिरं ॥ एवादुंवाऽइंद्रोवित्येनप्रच्यौ
 लेनेमघवासत्यराधाः । विश्वेत्तातेहरिवःशचीवोभितुरासःस्वयशोरुणंति ॥ ८ ॥ (१०१४८) प्रवोमहंसदमाना
 यांसोर्चीविश्वानरायविश्वामुवे । इंद्रस्ययस्यसुमेखंसहोमहिश्रवोनुगं चरोदसीसपर्यतः ॥ सोचिब्रुसख्यानर्थेऽइन
 स्तुतश्चर्कृत्यऽइंद्रोमावतेनरे । विश्वासुधुर्धुवाजुङ्कृत्येषुसत्यतेबुत्रेवास्वभुभिश्शरंमदसे ॥ केतेनरऽइंद्रयेतऽइपेयेतेसु
 म्नसंधुन्यंभुसियक्षान् । केतेवाजायासुधीयहिन्विरेकेऽअसुस्वासुवरासुपौले ॥ भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणामहान्भुवोविश्वे

(१०१४८) प्रवोमहंसदमानास्यसूक्तस्यवैकुण्ठद्रौवैकुण्ठजगतीरुतीयाचतुर्थ्यावमिसारिण्यौपचमीत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ ८ अ. १

॥ ४ ॥

पुसर्वनेषुयज्ञियः । सुवोर्नैश्वौलोविश्वस्मिन्भरेज्येष्ठश्चमंत्रौविश्वचर्षणे ॥ अवातुकंज्यायान्यज्ञवनसोमहीतऽओमा
त्रांशुष्टयोविदुः । असोतुकमजरोवर्धाश्चविश्वेदेतासर्वनातूतुमाह्वये ॥ एताविश्वसर्वनातूतुमाह्वयेस्वयंसूनेसहसोया
निदधिषे । वरायतेपात्रंघर्मणेतनायज्ञोमंत्रोब्रह्मोद्यतंवचः ॥ येतेविप्रब्रह्मकृतःसुतेसचावसूनांचवसुनश्चदुवने ।
प्रतेसुन्नस्यमनसापथाभुवन्मदेसुतस्यसोम्यस्यांधसः ॥ ९ ॥ (१०।४।९) महत्तदुल्वंस्थविरंतदासीधेनाविद्वितःप्र
विवेशिथापः । विश्वाऽअपरयद्बहुधातेऽअग्नेजातवेदस्तन्वोदिवऽएकः ॥ कोमाददर्शकतमःसद्वोयोभेतन्वोबहुधाप
र्धपरयत् । काहमिन्नावरुणाक्षियत्यग्नेर्विश्वाःसमिधोदेवयानीः ॥ ऐच्छामत्वाबहुधाजातवेदुःप्रविष्टमग्नेऽअस्त्रोष
धीषु । तंत्वायमोऽअचिकेच्चिन्नभानोदशांतरुष्यादतिरोचमानं ॥ होत्रादुद्वयुर्गुणविभ्यदायज्ञेदेवमायुनजन्नदेवाः ।
तस्यमेतन्वोबहुधानिविष्टाऽएतमर्थनचिकेताहमग्निः+ ॥ एहिमदुद्वयुर्गुणविभ्यदायज्ञेदेवमायुनजन्नदेवाः । सुगान्पथः
कृणुहिदेवयानान्वहहव्यानिंसुमनस्यमानः ॥ १० ॥ अग्नेःपूर्वेभ्रातरोऽअर्थमेतंरथीवाध्वानमन्वावरीडुः । तस्मा
सुमनस्यमानोभागंदेवेभ्योहृविषःसुजात ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वंतंहृविषोदत्तभागं । अर्थावहासि
(१०।४।९) महत्तदिति नवर्चस्यसूक्तस्यद्वितीयादियुष्टासौचीकोमिच्छपिःअयुजादेवाःरूपयःयुजादेवादेवताःअयुजामग्निदेवतात्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ४

॥ ४ ॥

ऋक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ ५ ॥

त्सुरभिर्वसानोभद्रामकदुर्वहतिनोऽअद्य+ ॥ तद्दद्याचःप्रथमंसीययेनासुराँऽअभिदेवाऽअसाम । ऊर्जाँदऽदुतयन्नि
यासःपंचजनाममहोत्रंशुषध्वं ॥ पंचजनाममहोत्रंशुषंगोजाताऽदुतयेयुश्चियासः । पृथिवीनुःपाथिवात्यात्वंहसौंतरिक्षं
दिव्यात्पात्वस्मान्+ ॥ १३ ॥ तंतुंत्वन्नजसोभानुमन्विहियोतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान् । अनुत्वंणवयतजोगुवामपो
मनुर्भवजनयादैव्यंजनं ॥ अक्षानहोनह्यतनोतसौम्याऽइष्कुण्ठ्वंरशुनाऽओतपिंशत । अष्टावधुरं वहताभितोरथ्येन
देवासोऽअनयन्नभिप्रियं+ ॥ अश्मन्वतीरीयतेसंरंभच्चमुत्तिष्ठतुमतरतासखायः । अत्राजिहामयेऽअसन्नशैवाःशिवा
न्ययमुत्तरेमाभिवाजान् ॥ त्वष्टामायावेदुपसामपस्तमोविभ्रत्पात्रादेवपानानिशंतमा । शिशीतिननंपरशुंस्वायसंयेनदृ
आदेतशोत्रहणस्पतिः ॥ सतोननं कवयुःसंशिशीतवाशीभिर्याभिरमृतायुतक्षथ । विद्वांसःपुदागुह्यानिकर्तन्येनदृ
वासोऽअमृतत्वमनशुः+ ॥ गर्भयोपामदधुर्वत्समासन्थपीच्येनमनसोतजिह्वया । सविश्वाहासुमनायोग्याऽअभिसि
वोद्वौऽआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षऽइंद्र ॥ (१०।४।१२) तांसुतेकीर्तमघवन्महित्वायस्वाभितेरोदसीऽअह्वयेतां । प्रा
त्सात्पेयानियुक्तान्याहुर्नाद्यशत्रुंनुपुरावित्से ॥ कऽदुनुतेमहिमनःसमस्यासत्पूर्वऽऋषयोतमापुः । यन्मातरंचपितरं
(१०।४।१२) तांसुतइतिपहुचस्रुक्खवामदेव्योवृहदुक्थइंद्रखिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ४

॥ ५ ॥

चसाकमजनयथास्तुन्वः१ःस्वार्थाः ॥ चत्वारितेऽअसुर्याणिनामादाभ्यानिमहिपस्यंसति । त्वमंगतानिविम्बानिवि
 त्स्वेभिःकर्मणिमघवन्चकथं ॥ त्वंविश्वदधिपेकेबलानियान्याविर्याचगुह्रावसूनि । कामभिन्मेमघवन्मावितारी
 स्वमाज्ञातात्वमिद्रासिदाता+ ॥ योऽअदध्याज्योतिपिज्योतिरंतयोऽअसृजन्मधुनांसमधुनि । अधप्रियंशुपमिद्रायमन्म
 ब्रह्मकृतौबृहदुक्थादवाचि ॥ १५ ॥ (१०।४।१३) दूरेतन्नामगुह्यंपराचैर्यत्वाभीतेऽअह्वयेतांवयोधै । उदस्तन्नाःपृ
 थिवीद्यामभीकेभ्रातुःपुत्रान्मघवन्तित्विपाणः+ ॥ महत्तन्नामगुह्यंपुरुष्युगेनभूतंजनयोयेनभव्यं । प्रबंजातंज्योति
 र्धदस्यप्रियंप्रियाःसमविशंतुपंच ॥ आरोदसीऽअपृणादोतमध्यंपंचदेवोऽऋतुशःसप्तसप्त । चतुस्त्रिंशतापुरुधाविचष्टे
 सरूपेणज्योतिषावित्रतेन ॥ यदुपऽअौच्छःप्रथमाविभानामर्जनयोयेनपृष्टस्यपुष्टं । यत्तेजामित्यमवरंपरंस्थामहन्मह
 त्याऽअसुरत्वमेकं ॥ विधुंदद्राणंसमनेवहूनांयुवानंसंतंपलितोर्जगार । देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वाद्यामामारसद्यःसमा
 न ॥ १६ ॥ शाकर्मनाशाकोऽअरुणःसुपर्णोऽआयोमहःशूरःसनादनीळः । यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमोघंवसुस्पार्हमुतजे
 तोतदाता ॥ ऐभिर्ददेवृण्णयापौस्यानियेभिरौक्ष्ण्डन्नहत्यायवृत्री । येकर्मणःक्रियमाणस्यमहऽऋतेकर्मसुदजायंतदे
 वाः+ ॥ युजाकर्मणिजनयन्विश्वौजाऽअशस्त्रिहाविश्वमनासुरापाद् । पीत्वीसोमस्यद्विवऽआवृधानःशूरोनिर्युधार्धम

(१०।४।१३) दूरेतदित्यष्टस्यसूक्तस्यवामेदेव्योद्बृहदुक्थदंद्रविष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ ६ ॥

इस्यन् ॥ १७ ॥ (१०।४।१४) इदं ऽ एकं परं ऽ उक्तं ऽ एकं तु तीये नृज्योतिषासं विशस्व । संवेशने तन्व १ श्वाशरे धिमि
यो देवानां परमेजनित्रे ॥ तृष्टे वाजिन्तन्व १ नयती वा मससभ्यं धातुशर्मसुभ्यं । अहुतो महो धरुणाय देवान् द्विवि
ज्योतिः स्वमाभिमीयाः ॥ वाज्यसिवाजिनेनासुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवंगाः । सुवितो धर्मप्रथमानुसत्यासुवितो दे
वान् सुवितो नुपत्स ॥ माहिन्नऽ एषां पितरंश्चने शिरे देवा देवेष्वेदधुरपिक्तुं । समविव्यचुरुतयान्यत्विषुरैषां तनुपनिवि
प्रजाऽ अनु ॥ द्विधासनवोसुरंस्वविदुमास्थोपयंततुतीये नृकर्मणाः । तनुषु विश्वाभुवना नियेमिरे प्रासारयंत पुरुध
तं ॥ नवानक्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा । स्वांप्रजां बृहदुक्थोमहित्वावरैष्वेदधादापरु ॥ १८ ॥
(१०।४।१५) माप्रगामपथोव्यं मायुशादिद्रसोमिनः । मातस्थुनोऽ अरतयः ॥ योयज्ञस्य प्रसाधनस्तुं देवेष्वान्त
तः । तमाहुतं नशीमहि ॥ मनोन्वाहुवामहे नाराशंसे नसोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥ आतं ऽ एतुमनः पुनः ऋत्वेदक्षाय
(१०।४।१४) इदं तद्वतिसप्तर्षस्य सूक्तस्य गौपायनावंशुः श्रुतवंशुर्विप्रवंशुर्विश्वेदेवा गायत्री । (भेदपक्षे—इंद्रः १ अमिस्तुः १ विश्वेदेवाः ३ सोमः १ एवं ६ । माप्रगामे
तिसूक्तानां बंध्वाद्याः ऋषय इत्यापानुक्रमण्यां शौनकः) । अत्रैपांगौपायनत्वमेव नलौपायनत्वं तथा सुबंधुर्लोपश्च सर्वा. भा.) ।

मंडलं १० ।

अनु. ४

॥ ६ ॥

जीवसे । ज्योक्चसूर्येहृशो+ ॥ पुनर्नःपितरोमनोदोतुदैव्योजनः । जीवन्नातसचेमहि ॥ व्यसोमन्नतेतवमनलानू
 पविभ्रतः । प्रजावतःसचेमहि ॥ १९ ॥ (१०।४।१६) यत्तेयमवैवस्वतमनोजगामदूरकं । तत्तुऽआवतयामसीह
 क्षयायजीवसे ॥ यत्तेदिवंयत्पृथिवीमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेभूमिचतुर्भुष्टिमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥
 यत्तेचतस्रःप्रदिशोमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेसमुद्रमण्वमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेमरीचीःप्रवतोमनो
 जगामदूरकं । तत्तु० ॥ २० ॥ यत्तेऽअपोयदोपधीमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेसूर्य्यदुपसंमनोजगामदूरकं ।
 तत्तु० ॥ यत्तेपर्वतान्बृहतोमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेविश्वमिदंजगन्मनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेऽपराः
 वरावतोमनोजगामदूरकं । तत्तु० ॥ यत्तेभूतंचमर्त्यंचमनोजगामदूरकं ॥ तत्तु० ॥ २१ ॥ (१०।४।१७) प्रता
 र्यायुःप्रतरंनवीयःस्थातोरेवक्रतुमतारथस्य । अधन्यवानुऽउत्तवीथीपरतरंभुनिकृतिर्जिहीतां ॥ सामन्नुरायेनिधि
 मन्ववृंकरामहेषुपुरुधश्रवांसि । तानोविश्वानिजरितामस्तुरा० ॥ अभीष्वर्धःपौस्वैर्भवेमद्यौर्नभूमिगिरयोना
 प्रतार्यायुरितिदशर्चस्य

(१०।४।१६) यत्तेयमसितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगौपायनाबभूवुत्तवंधुर्विप्रबंधुर्मनोतुष्टुम् । (१०।४।१७) प्रतार्यायुरितिदशर्चस्य
 सूक्तस्यगौपायनावंध्वाद्यक्रपयःआद्यानांचतस्रणानिकृतिर्देवताचतुर्थ्यानिकृतिसोमोपंचमीपष्ठबोरभुनीतिदेवीसप्तम्याःपृथिवीद्यावतरि
 क्षसोमपूपपथ्यास्तस्योदेवताःअंलानांतिस्त्रणाद्यावापृथिव्यौत्रिष्टुप् अंलार्धर्चस्येद्रः अंलार्धर्चस्येद्रः अंलार्धर्चस्येद्रः अंलार्धर्चस्येद्रः अंलार्धर्चस्येद्रः

ऋक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ ७ ॥

जान् । तानोविश्वानिजरिताचिकेतपरा० ॥ मोषुणःसोममृत्यवेपरान्द्राःपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । द्युभिहितोजरिमासू
नोऽधस्तुपरा० ॥ असुनीतेमनोऽस्मासुधारयजीवार्तवेमुप्रतिरानऽआयुः । रारुधिनुःसूर्यस्यसंहशिशुतेनत्वन्वव
र्धयस्व ॥ २२ ॥ असुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोधेहिभोगं । ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंतमनुमतेमूळयानःस्व
स्ति+ ॥ पुनर्नोऽअसुंष्टुथिवीददातुपुनर्द्वीपुनरंतरिक्षं । पुनर्नःसोमस्तन्वददातुपुनःपुषापथ्यांइयास्वस्तिः+ ॥
शरोदसीसुबंधवेयुब्बीऽऋतस्यमातरां । भरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ अर्चकेऽअव
त्रिकादिवच्चरंतिभेषजा । क्षुमाचरिण्वेकभरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ २३ ॥
गामनङ्गाहंयऽआवहदुशीनरण्याऽअनः । भरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ सभिद्रेय
(१०।४।१८) आजनेत्वेपसंहशंमाहीनानामुपस्तुतं । अगन्मविभ्रतोममत् ॥ असमातिनितोशनंत्वेषानियुचिन्
रथं । भजेरथस्यसत्यतिं ॥ योजनान्महिषोऽईवातितस्यौपवीरवान् । उतापवीरवान्युधा+ ॥ यस्येक्ष्वाकुरुपव्रतरे
वान्मराय्येधते । द्विवीवंपंचकृष्टयः ॥ इंद्रक्षत्रासमातिपुरथप्रोष्ठुधारय । द्विवीवसूर्येहृशे+ ॥ अगस्त्यस्यनभ्युःस
(१०।४।१८) आजनमितिद्वादशचसूक्तस्यगौपायनांश्वाद्यऋषयःपृष्ठाअगस्त्यस्वसाऋषिकाआद्यानांचतसृणांचपृष्ठाश्वासमाति
देवतापंचम्याइंद्रःसप्तम्याद्विपंचानांजीवःद्वादश्याहस्तोऽष्टुष्टुप् आद्याःपंचगायत्र्यःअष्टमीनवम्यौपंत्ती ।

मंडलं १०
अनु- ४

॥ ७ ॥

स्त्रीयुनक्षिरोहिता । पणीव्यक्रमीरुभिश्चात्राजन्नराधसः ॥ २४ ॥ अयंमातायंपितायंजीवातुरागमत् । इदंतवप्र
 सर्पणंसुवंधवेहिनिरिंहि ॥ यथायुगवंत्रयानह्यतिघुरणायुकं । एवादाधारतेमनोजीवातेवेनमृत्यवेथोऽअरिष्टतात
 ये ॥ यथेयंघृथिवीमहीद्राधारेमान्वनस्पतीन् । एवादाधार० ॥ यमाद्रुहंवस्वतासुवंधोर्मन्ऽआभरं । जीवातेवेनम
 ल्यवेथो० ॥ न्यग्गवातोववातिन्यक्तपतिसूर्येः । नीचीनमृश्रादुह्वेन्यग्भवतुलेरपः ॥ अयंमेहस्तोभगवानुयंभेभगव
 त्तः । अयंमेघिन्धभैपजोयंशिवाभिसर्शनः ॥ २५ ॥ (१०।५।१) इदमित्यारोद्रंगतेवंचात्रकृत्वाशच्योमंतरा
 जौ ॥ कृणायदस्यपितरामंहनेष्ठाः पर्यत्यवथेऽअहुन्नासप्तहोतृन् ॥ सऽइहानायुदभ्यायवन्वच्यवानः सुंदरमिमीतवे
 षि । तूर्वाणोगतंवचस्तमःक्षोद्रोनरेतऽइतऽऊतिसिंचत् ॥ मनोनेयपुहवनेशुतिगंविपःशच्योवनुथोद्रवंता । आयः
 शयीभिस्तुविनुग्णोऽअस्याश्रीणीतादिशुंगभस्तौ ॥ कृणायद्भोव्णरुणीपुसीदंदिहिनपाताभिनानाहुववां । धीतंभेयश्च
 मार्गतेमेऽअन्नैववन्वांसानेपमस्मृतभू ॥ ग्रथिष्टयस्यवीरकर्ममिष्णदनुष्ठितंनुनयोऽअपौहत् । पुनस्तदावृहृतियत्कुना

शयैपक्षे-रुद्रः २
 (भेदपक्षे-रुद्रः २
 (१०।५।१) इदमित्येति सप्तविंशत्युचस्यसूक्तस्यमानवोनाभानेदिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-रुद्रः २
 अश्विनौ रुद्रः २ विश्वेदेवाः १ वास्तोष्पतिरुद्रौ १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अग्निरसः १ इंद्रः ३ अग्निः १ नासत्येन्द्राः १ सोमः १ अग्निः १ आदित्यनाभाने
 दिष्टौ १ नामानेदिष्टधेभू १ अग्निः १ इंद्राग्नी १ इंद्रः १ मित्रावरुणानामानेदिष्टाः १ वरुणः १ मित्रावरुणौ १ वरुणः १ देवाः १ एवं २७) ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. १

॥ ८ ॥

यादुहिराऽअनुभृतमनुर्वा+ ॥ २६ ॥ मध्यायत्कत्वमभवद्भीक्रेकामकृण्वानेपितरियुवत्यां । मन्वानमेतोजहदुवि
यंतासानौनिषिकंसुकृतस्योनौ ॥ पितायत्स्वांदुहितरमधिक्कन्धमयारेतःसंजग्मानोनिषिचत् । स्वाध्वोजनयन्ब्रह्म
देवावास्लोष्यतिव्रतपांनिरतक्षन् ॥ सऽईवृषानफेनमस्यद्वाजौसदापरैर्दपदुअचेताः । सरत्पदानदक्षिणापरावृड्म
तालुमेपृशन्योजगृन्ने ॥ मधूनवाहिःप्रजायाऽउपबिदुरभिननुमऽउपसीदुद्धः । सनितेभंसनिंतोतवाजंसधुर्ताजज्ञे
सहसायवीयुत्+ ॥ मधूकनार्याःसख्यंनवग्वाऽकृतंवदतऽकृतयुकिमगमन् । द्विवहसोयऽउपगोपमागुरदक्षिणासोऽ
अच्युतादुदुक्षन् ॥ २७ ॥ मधूकनार्याःसख्यंनवीयोराधोचरेतऽकृतमिसुरण्यन् । द्युचियत्सेरेकणऽआयजंतसवर्दु
घायाःपर्यऽउच्चियायाः ॥ पश्यायत्पश्चावियुताबुधंतेतिब्रवीतिवक्त्रीरणः । वसोर्वसुत्वाकारवोनेहाविश्वविवेष्टिद्र
विणमुपधु+ ॥ तदिश्वस्यपरिपहानोऽअगमन्पुरुसदंतोनार्षदंविभित्सन् । विशुष्णस्यसंयधितमनुर्वाविदत्पुरुप्रजा
तस्यगुहायत्+ ॥ भगोहूनामोतयस्यद्वेवाःस्वृणयेन्निपधस्येनिपेदुः । अग्निनामोतजातवैदाःश्रुधीनोहोतर्कृतस्य
होताशुक् ॥ उतत्यामेरौद्रावचिमंतानासत्याविद्रगतयेयजध्वै । मनुष्वहू कवहिराणामंहूहितप्रयसाविश्रुयज्य
॥ २८ ॥ अयंस्तोराजविदेधाऽअपश्चविप्रस्तरतिःस्वसेतुः । सकक्षीवंतरेजयत्सोऽअग्निनेमिनचक्रमर्वतोरघुडु+ ॥
सद्विबंध्वैतरणोयष्टासबुधुधेनुमस्वदुहध्वै । संयन्मित्रावरुणाबृजऽउकथैज्येषेभिरर्थमणंवरुथैः ॥ तद्वधुःसुरिद्वि

मंडलं १०

अनु. ।

॥ ८ ॥

तेषु धानाभानोदिष्टोरपतिप्रवेनन् । सानोनाभिः परमास्यवाघाहंतपुश्चाकतिथिश्चिदास ॥ इयमेनाभिरिहमेसधस्थ
 त्तिधियुंघानाभानोदिष्टोरपतिप्रवेनन् ॥ सानोनाभिः परमास्यवाघाहंतपुश्चाकतिथिश्चिदास ॥ इयमेनाभिरिहमेसधस्थ
 सिमेमेदेवाऽअयमस्मिर्सर्वः । द्विजाऽअहप्रथमजाऽऽकृतस्येदं धेनुं रं दुहुजायमाना ॥ अर्धासुमद्रोऽअरतिर्विभावावस्य
 त्तिद्विवर्तनिर्वनिपाद् । ऊर्ध्वायच्छ्रेणिर्नाशिशुर्दन्मक्षुस्थिरंशेषेवृधंसूतमाता ॥ २९ ॥ अधागावुडपमातिकृनायाऽअ
 नुभ्वांतस्यकस्यचित्परैशुः । श्रुधित्वंशुद्रविणोनस्त्वयंलाश्वघ्नस्यवाघधेसमृतताभिः ॥ अधत्वमिन्द्रविद्धः १सान्महोरा
 येनृपतेवज्रबाहुः । रक्षोचनोमघोनः पाहिसुरीनेनेहसंस्तेहरिवोऽअभिष्टौ ॥ अधयद्राजानागविष्टोसरंत्सरण्युःकारवे
 जरण्युः । विप्रः प्रेषुः सद्योपां वभूवपराचवक्षदुतर्पदेनान् ॥ अधान्वस्यजेन्यस्यपुष्टोवृथारेभंतऽईमहेतद्रुनु । सरणुरे
 स्यसन्नुरश्वोविप्रश्चासिश्चवसश्चसतौ ॥ युवोर्धादिसख्यायास्मेशीयस्तोमंजुजुपनमस्वान् । विश्वत्रयस्मिन्नागिरः स
 मीचीः पूर्वीवंगालुर्दाशसृततथै ॥ सर्गणानोऽअग्निद्वैववानितिसुबंधुर्नमसासूक्तैः । वधेदुवथैर्वचोभिराहिनंन्यव्यध्वै
 त्तिपयसऽउन्निर्यायाः ॥ तऽऽकृणोमहोयंजत्राभूतदेवासऽऽकृतयेसजोपाः । येवाजोऽअनयतावियंतोयेस्थानिचेता
 रोऽअमूराः ॥ ३० ॥ इत्यष्टमाकेप्रथमोऽध्यायः ॥ ॥ ॥

अष्टमाष्टकेभूक्तानि १४५ ऋचः १२९३

सतंपंचाश्याध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ साग. ॥ अग्नय. १० वैकुण्ठायेंद्राये. ३७ काग्नय. देवेभ्य. अग्नय.

ऋक्सं.

अ. ८ अ. २

॥ ९ ॥

देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. ६ अग्नय. ३ देवेभ्य. २ अग्नय. ६ इंद्राये. १४ विश्वेभ्यो देवेभ्य. १३ [भे. पृथिवीत्वांतरिक्षसोमधूपथ्यास्वस्तिभ्य. चावापृथिवीभ्य. २ इंद्रावापृथिवीभ्य. असमातय. ४ इंद्राये. ३ अग्नय. नासत्येद्रेभ्य. सोमाये. अग्नय. आदित्यनाभानेदिष्टेभ्य. नामानेदिष्टेष्वेभ्य. २ देवेभ्य.] ॥ इत्यष्टमेप्रथमः ॥

तिः परावतलूयुर्नागयः श्रुतो द्वित्रिष्टुवंतं तु स्वस्ति नस्त्रिष्टुब्वासासहोत्तरयापथ्यास्वस्ति देवत्याकथायां मे त्रिष्टुबन्नि
रिद्रः पंचोनावसुकर्णो वासुकस्त्रिष्टुवंतं तु देवान्हुवइमां धियं द्वादश्यास्यो वाहस्पत्यं तूदुतो भद्राः सुमित्रो वाभ्य
॥ हरिः ओम् ॥ (१०।५।२) येयज्ञे नुदक्षिणयासमं क्त्वा इंद्रस्य सख्यममृतत्वमानुश ॥ ३ ॥

(१०।५।२) येयज्ञेनेत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य मानवो नामानेदिष्टो विश्वे देवाः प्रचूनमित्यादि च तस्य सावर्णिर्जगती पंचम्यष्टमी नवम्यो-

असुप्रतिगृभ्यातमानुवंधसः ॥ यऽउदार्जन्पितरोऽगोमयुवसृतेनाभिं दन्परिवत्सरेवलं । द्वीर्घायुत्वमंगिरसोवोऽ
 असुप्रति० ॥ यऽकृतेनसूर्यमारोहयन्दिन्द्रव्यप्रथयन्पृथिवीमातरंवि । सुप्रजास्त्वमंगिरसोवोऽअसुप्रति० ॥ अयंना
 भविदतिघल्युवोगृहेदेवपुत्राऽऽकृपयस्तच्छृणोतन । सुब्रह्मण्यमंगिरसोवोऽअसुप्रति० ॥ विरूपासऽइहययस्तऽइद्भ्र
 भीरवैपसः । तेऽअंगिरसःसनवस्तेऽअग्नेःपरिजज्ञिरे ॥ १ ॥ येऽअग्नेःपरिजज्ञिरेविरूपासोद्वियस्परि । नवग्वोऽुद
 शग्वोऽअंगिरस्तामःसचादिवेपुमंहते ॥ इद्रेणयुजानिःसृजंतवाघतोब्रजंगोमंतमग्निं । सहस्रमिददतोऽअष्टकृण्यः१
 श्रवोद्वेयंक्रत ॥ प्रननंजायतामयंमनुस्तोक्मवरोहत्तु । यःसहस्रंशुताय्वसद्योदानायमंहते ॥ नतमश्रोतिकश्चनदि
 वऽइवसान्चारभं । सावर्ण्यस्यदक्षिणाविसिंधुरिवप्रथे ॥ उतद्रासापरिविपेसादिष्टीगोपरीणसा । यदुसुवश्चमाम
 हे ॥ सहस्रदात्रामणीमार्पिपुन्मनुःसूर्येणास्ययतमानैतुदक्षिणा । सावर्णोद्वेवाःप्रतिरंत्वायुयर्थस्मिन्नश्रीताऽअसनामुवा

उष्टुमःपृष्टीबृहतीसप्तमीसतोवृहतीदशमीगायत्रीअंल्यात्रिष्टुप् (भेदपक्षे—अंगिरसः ६ विश्वेदेवाः १ सावर्णिः ४ एवं ११ । अंगिरसोऽुक्रम
 ण्यांपाथिकाऽच्काः) । येयज्ञेनेतिचतस्रणात्रिष्टुपुष्टंदस्त्वंकश्चिद्भूतेतद्बहुविरुद्धं । विरोधास्तु—पळंगिरसास्तुतिर्वात्यात्रिष्टुविल्युक्कमाच्छेपा
 जगल्यइतिपरिभाषान्याघातएकः । तासात्रिष्टुपुष्टंदस्त्वेनादेशपरिभाषयातासामत्यायाश्चत्रिष्टुप्तेसिद्धेत्यात्रिष्टुभितिसिद्धानुवादलक्षणदोषा
 विष्कर्णाद्वितीयः । दशमीत्वस्यागायत्रीजगल्यन्याविनोत्तमामितिशौनकवचनाज्ञानेनसेच्छयान्वाख्यानमितिद्वितीयश्चेति ।)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. २

॥ १० ॥

ॐ ॥ २ ॥ (१०।५।३)

ऽआसतेतेऽअधिब्रुवन्तुनः ॥ विश्वाहिनमस्यानिवद्यानामनिदेवाऽऽतयश्चिधानिवः । यथातेरेनहुष्यस्यत्रुहिषिदेवा
न्स्वमसुस्ताऽऽदित्याऽअनुमदास्वस्तये ॥ नृचक्षसोऽअनिमित्तोऽअहर्णावहृदेवासोऽअमृतत्वमानुशुः । उक्थशुभ्रान्वृपभरा
शाऽअहिमायाऽअनागसोदिवोवर्षाणवसतेस्वस्तये ॥ सुभ्राजोयेसुवृधोपशमाययुरपरिब्रुतादधिरेदिविषयं । ज्योतीर
आविवासनमसासुब्रुकिभिर्महोऽदित्याऽअदितेस्वस्तये ॥ ३ ॥ कोवःस्तोमराधतियंजुजोपथाविभेदेवासोमनुषो
यतिष्ठन । कोवोऽध्वरंभुविजाताऽअरंक्रद्योनःपर्वदत्यहःस्वस्तये ॥ यथोहोत्राप्रथमामयेजेमनुःसमिद्धाग्निर्मनसास
सहोवृभिः । तऽअदित्याऽअभयंशर्मथच्छतसुगानःकर्तसुपथास्वस्तये ॥ यऽईश्वरेभुवनस्यप्रचेतसोविश्वस्यस्याजुर्ज
गतश्चसंतवः । तेनःकृतादकृतादेनसस्यर्षुद्यादेवासःपिपृतास्वस्तये ॥ भरोष्विद्रं सुहवंहवामहेवोसुचसकृतदैव्यंजनं ।
अग्निमिंत्रवरुणंसातयेभगंधावापृथिवीमरुतःस्वस्तये ॥ सुत्रामाणंपृथिवीधामनेहसंसर्गामादितिसुप्रणीति । देवीं

(१०।५।३) परावतइतिसप्तदशर्षसूक्तस्यगयःप्रातोविश्वेदेवाःपंचदशीषोडशयोःपथ्यास्वस्तिर्जगत्येवेत्रिषुभौस्वस्तिस्त्रिषुञ्चा ।
(भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ४दिवः १ विश्वेदेवाः ४पथ्यास्वस्ति २ विश्वेदेवाः १ एवं १७) गयःप्रातइत्यत्रप्रातो गयो विश्वेदेवा इत्यपि कचित्प्रयुजते ।

मंडलं १०
अनु. ५

॥ १० ॥

नावस्वरित्रानागसमन्नवंतीमारुहेमास्वस्तये ॥ ४ ॥ विश्वेजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रायध्नोदुरेवायाऽअभिहृतः ।
 सत्ययवोदेवहृत्वाहुवेमशृण्वतोदेवाऽअवसेस्वस्तये ॥ अपामीवामपविश्यामनाहुतिमपारातिदुर्विदत्रामघायतः ।
 आरेदेवाहेपोऽअस्मद्युयोतनोरुणःशर्मयच्छतास्वस्तये ॥ अरिष्टःसमतोविश्वऽएधत्प्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि ।
 यमादित्यासोनयथासुनीतिभिरतिविश्वानिदुरितास्वस्तये ॥ यदेवासोवधवाजसातौयंशूरसातामरुतोहितेधने । प्रा
 तर्थावाणंरथमिन्द्रसानसिमरीच्यंतमारुहेमास्वस्तये ॥ स्वस्तिनःपृथ्यासुधन्वसुस्वस्त्ये १ सुवृजनेस्ववति । स्वस्तिनःपु
 त्रकृथेपुयोनिपुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिरिद्धिप्रथेश्रेष्ठारेवर्णस्वत्यभियावाममेति । सानोऽअमासोऽअर
 णेनिपतुस्वावेशाभवलुदेवगौपा ॥ एवापुतेःसुरंवीदुधद्धेविश्वऽआदित्याऽअदितेमनीपी । ईशानासोनरोऽअम
 र्येनास्ताविजनोदिव्योगेन ॥ ५ ॥ (१०।५।४) कथादेवानांकतमस्ययामनिसुमंतुनामशृण्वतांमनामहे । को
 मृळ्यातिकतमोनोमयंस्करत्कतमऽकृतीऽअभ्याववर्तति ॥ कृतयंतिकर्तवोहृत्सुधीतयोवेनतिवेनाःपतयंत्यादिशः ।
 नमंडिताविद्यतेऽअन्यऽएभ्योदेवेषुमेऽअधिकामाऽअयंसत ॥ नरोवाशंसंपुणमगोह्यमिंदेवेछ्मभ्यर्वसेगिरा ।

नमंडिताविद्यतेऽअन्यः (भेदपक्षे-विश्वे-

(१०।५।४) कथादेवानामितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयःज्ञातोविश्वेदेवाजगतीद्वादशीपोडशीसप्तदश्यक्लिष्टमः (

देवाः४ आदित्यार्यमणः १ विश्वेदेवाः३ नद्यः १ विश्वेदेवाः३ एवं १७) ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. २

॥ ११ ॥

सूर्यामासाचंद्रमसायुमंदि वित्रितं वातमषसमुक्तुमश्विनां ॥ कथाकविस्त्वीरवान्कयागिराबृहस्पतिवृधतेसुवृत्ति
भिः । अजऽएकपासुहर्वेभिरुक्कभिरहिः शृणोतुबुधोऽहवीमनि ॥ दक्षस्यवादि तेजन्मनित्रेराजानामित्रावरुणावि
वाससि । अतूर्तपंथाः पुरुरथोऽअर्थमाससहोताविषु रूपेषुजन्मसु ॥ ६ ॥ तेनोऽअर्वतोहवनश्रुतोहवंविश्वेश्रुवंतुवा
जिनोमितद्रवः । सृष्टसामेधसाताविवत्सनामहोयेधनसमिथेषुजन्त्रे+ ॥ प्रवोवायुरंथयुजंपुरंधिस्तोमैः कृणुध्वंस
ख्यायंपुपणं । तेहिदेवस्यसवितुःसवीमनिक्रंतुंसर्वतेसचितःसचेतसः ॥ त्रिःसप्तसन्नानुचोमहीरपोवनस्पतीन्पर्वतोऽ
अग्निमूर्तये । कृशानुमस्तृन्तिष्यंसुधस्यऽआरुंरुद्रेषुद्रिथंहवामहे ॥ सरस्वतीसरयुःसिंधुरूमिभिर्महोमहीरवसायंतु
वक्षणीः । देवीरापोमातरःसूदयित्वोधृतवत्पयोमधुमन्नोऽअर्चत ॥ उतमाताबृहद्विवाशृणोतुनस्त्वष्टाद्वेवेभिर्जनि
भिःपितावचः । ऋभुक्षावाजोरथस्पतिर्भगोरण्वःशंसःशशमानस्यपातुनः ॥ ७ ॥ रण्वःसंहृष्टौपितुमोऽइवक्षयोभद्रा
रुद्राणामरुतामुपस्तुतिः । गोभिःष्यामयशसोजनेष्वासदादेवासऽइळयासचेमहि ॥ यामेधियुंमरुतऽइद्रुदेवाऽअद
दातवरुणमित्रयुयं । तापीपयत्पथसेवधेनुंकुविस्त्रोऽअधिरथेवहाथ ॥ कुविदंगप्रतियथाचिदस्यनःसजात्यस्यमरु
तोबुवोधथ । नाभायत्रप्रथमंसंसांमहेतत्रजामित्वमदितिर्दधातुनः ॥ तेहिद्यावापृथिवीमातरामहीदेवीदेवान्जन्म
नायज्ञिथेऽइतः । उभेविभृतऽउभयंभरीमभिःपूरुरेतांसिपितृभिश्चसिंचतः ॥ विषाहोत्राविश्वमश्रोतिवार्यंबृहस्पति

ररमतिःपनीयसी । ग्रावायत्रमधुदुच्यतेवहदवीवशंतमतिभिर्मनीपिणः ॥ एवाकविस्त्वीरचौऽऋतज्ञाद्रविणस्य
 द्रविणसश्चकानः । वृकथेभिरत्रमतिभिश्चविप्रौपीपयद्भयोदिव्यानिजन्म ॥ एवापुतेःसुनुरवीवृधद्वोचिभ्वेऽआदित्याऽ
 अदितेमनीपी । ईशानासोनरोऽअमर्त्येनास्ताविजनोदिव्योगेयेन ॥ ८ ॥ (१०।५।५) अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमा
 वायुःपयासरस्वतीसजोर्षसः । आदित्याविष्णुर्मरुतःस्वर्वहत्सोमोरुद्रोऽअदितिर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ इंद्राग्नीवृत्रहृत्येपुस
 त्यतीमितोहिन्वानातन्वाइसमोकसा । अंतरिक्षमह्यापंपुरोजसासोमोघृतश्रीर्भृष्टिमानमीरयन् ॥ तेषांहिमह्वामहृता
 मनर्वणांस्तोमोऽइर्यगृत्तनाऽऋतावृधा । येऽअंस्वमर्णवंचित्रांधसस्तेनौरासतामह्येसुमित्र्याः+ ॥ स्वर्णरमंतरि
 क्षाणिरोचुनाद्यावाभृसीपृथिवीस्कभुरोजसा । पृक्षाऽइवमह्यंतःसुरातयोदुवाःस्तंतेमनुपायसर्यः ॥ मित्रार्यशिक्ष
 वरुणायद्राशुपेयासस्वाजामनंसानप्रशुच्छतः । ययोर्धामिधर्मणारोचतेवृधयोर्भुरोदसीनाधसीवृतौ ॥ ९ ॥ यागौ
 धर्तनिर्पयंतनिच्छतंपयोदुहानाव्रतनीरवारतः । साप्रब्रवाणावरुणायद्राशुपेदेवेभ्योदाशङ्कविपाविवस्वते ॥ द्विवक्ष
 सोऽअग्निजिह्वाऽऋतावृधऽऋतस्योर्निविमशंतऽआसते । द्यांस्कभित्व्युपऽआचक्रुरोजसायज्ञंनित्वीतन्वीइनि

(१०।५।५) अग्निरिंद्रइतिपंचदशर्चस्यसूक्त्यवासुकोवसुकुर्णोविश्वेदेवानगलंयान्निष्टुम् । (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ४ मित्रावरुणौ १
 गौः १ विश्वेदेवाः १ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वेदेवाः ३ अधिनौ १ विश्वेदेवाः ३ एवं १५)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. २

॥ १२ ॥

मासृजुः ॥ परिक्षितापितरापूर्वजावरीऽऋतस्ययोनाक्षयतःसमोक्ता ।
षार्थपिन्वतः ॥ पर्जन्यावातावृषभापुरीपिण्ड्रवापूरुणोमित्रोऽर्धमा । देवोऽऽदित्योऽदितिहवामहेयेपाथि
वासोदिव्यासोऽअप्सुये+ ॥ त्वष्टारंवायुर्मुभयोयऽओहतेदैव्याहोतराऽउपसैस्वस्तये । बृहस्पतिवृत्रखादंसुमेधस
मिद्विधंसोमंधनसाऽर्दऽईमहे ॥ १० ॥ ब्रह्मगामर्धजनयंतऽओर्ध्वीर्वनस्पतीन्पृथिवीर्पर्वतोऽअपः । सूर्यदिविरोह
यंतःसुदानवऽआर्याव्रताविसुजंतोऽअधिक्षामि ॥ भुज्युमंहसःपिपृथोनिरश्विनार्यावंपुत्रवधिमत्याऽअजिन्वतं । कृ
मद्युर्विमदायोहथ्युर्वविष्णाव्भुविश्वकायावसृजथः ॥ पावीरवीतन्यतुरेकपाद्भुजोदिवोधुर्तासिंधुरापःसमुद्रियः ।
विश्वेदेवासःशृणवन्वचांसिमेसरस्वतीसहधीभिःपुरंध्या ॥ विश्वेदेवाःसहधीभिःपुरंध्यामनोर्यजत्राऽअमृताऽऋत
ज्ञाः । रातिषाचोऽअभिपार्चःस्वर्विदुःस्वर्गिरोब्रह्मसूक्तुपेरत ॥ देवान्वसिष्ठोऽअमृतान्ववंदेयेविश्वामुर्वनाभिप्र
तस्थुः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ११ ॥ (१०।५।६) देवान्हुवेवहच्छवसःस्वस्तयेज्योति
ष्कृतोऽअध्वरस्यप्रचेतसः । येवाबृधुःप्रतरंविश्ववैदसऽइंद्रज्येष्ठसोऽअमृताऽऋतावृधः ॥ इंद्रप्रसूतावरुणप्रशिष्टा
वेसूर्यस्यज्योतिपोभागमानुशुः । मरुद्गणेवृजनेमन्मधीमहिमाघोनेयुर्जनयंतसूर्यः ॥ इंद्रोवसुभिःपरिपातुनोग्य
(१०।५।६) देवान्हुवहतिपंचदशर्चस्यारुक्सवासुकोवसुर्कणोविश्वेदेवाजगल्यत्वात्रिपुष्प(पक्षे-विश्वेदेवाः ६अमीपोमौ १विश्वेदेवाः ८ एवं १५) ।

मंडलं १०

अनु. ५

॥ १२ ॥

मादित्यैर्नोऽअदितिः शर्मैयच्छतु । रुद्रोरुद्रेभिर्देवोर्मृळयातिनस्त्वद्यनोशाभिः सुवितार्यजिन्वतु ॥ अदितिर्द्यावापृ
 थिवीऽऽकृतं महर्दिद्राविष्णुमरुतः स्वर्बृहत् । देवोऽऽदित्योऽअवसेहवामहेवस्तुद्रान्तसंवितारसुदंससं ॥ सरस्वान्धी
 भिर्वरुणोधतव्रतः पूषाविष्णुर्महिमावायुरश्विनो । ब्रह्मकृतौऽअमृताविश्ववेदसः शर्मैयसन्त्रिवरूथमंहसः ॥ १२ ॥
 भिर्वरुणोधतव्रतः पूषाविष्णुर्महिमावायुरश्विनो । ब्रह्मकृतौऽअमृताविश्ववेदसः शर्मैयसन्त्रिवरूथमंहसः ॥
 वृषायेज्ञोवृषणः संतुयज्ञियावृषणो देवावृषणो हविष्कृतः । वृषणाद्यावापृथिवीऽऽकृतावरीवृषापर्जन्योवृषणोवृषस्तुभः ॥
 अग्नीषोमावृषणावाजसातेये पुरुप्रशस्तावृषणाऽउपब्रुवे । यावीजिरवृषणो देवयज्ययातानः शर्मैत्रिवरूथमंहसः ॥
 धतव्रताः क्षुत्रियायज्ञनिष्कृतो बृहद्विद्याऽअध्वराणामभिध्रियः । अग्निहोतारऽऽकृतसापोऽअद्भुतोऽअसृजन्नबुवृत्र
 तूर्थ ॥ द्यावापृथिवीजनयन्नभिन्नतापऽओषधीर्विनानियज्ञिया । अंतरीक्षस्वशुरापर्मुक्तयेवशैदेवासस्तन्वी ३ निमा
 मृजुः ॥ धृतरौदिवऽऽक्रुभवः सुहस्तावातापर्जन्यार्मह्विपस्यतन्यतोः । आपऽओषधीः प्रतारं तु नो गिरो भगोरुतिर्वाजि
 नोयंतुमेहवै ॥ १३ ॥ समुद्रः सिंधुर्जोऽअंतरीक्षमजऽएकपात्तनयिबुर्णवः । अहिर्बुधयः शृणवद्वचांसिमेविश्वे देवा
 संऽउत्तसूर्योमसं ॥ स्यामवोमनवो देववीतये प्रांचनोयज्ञं प्रणयतसाधुया । आदित्यारुद्रावसवः सुदानवऽइमा ब्रह्मेश
 स्वर्मानानिजिन्वत ॥ दैव्याहोताराप्रथमापुरोहितऽऽकृतस्यंप्रथामन्वैमिसाधुया । क्षेत्रस्यपतिप्रतिवेशमीमहे विश्वान्देवो
 ऽअमृतोऽअप्रयुच्छतः ॥ वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकृतदेवोऽईळानाऽऽकृपितस्वस्तये । प्रीताऽइवज्ञातयः काममेत्या

स्मेदेवासोर्वधुतुतावसु ॥ देवान्वासिष्ठोऽअमृतान्ववन्दे विश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः । तेनोरासंतासुरुगायमद्ययुयंपत
 स्वास्तिभिःसदानः ॥ १४ ॥ (१०।५।७) इमां धियं ससशीर्ष्णां पितानं ऽऋतप्रजातां बृहतीम विदत् । तुरीयं स्विज्ज
 रसोदधाना युञ्जन्सुधामप्रथमं नंत ॥ इंसैरिवसखिभिर्वाविदक्षिर इमन्मर्यानि नहनाव्यसन् । विप्रं पदमंगि
 दृष्टाऽऽतप्रसौदुर्बुद्धौऽअगायत् ॥ अवोद्वाभ्यां पुरऽएकयागा गुहातिष्ठतीर नृतस्यसेतौ । बृहस्पतिरभिकनिक
 तिरिच्छन्नुदुसाऽआकविहितिसऽआर्वः ॥ विभिद्यापुरं शुचये मपाञ्चीनि स्त्रीणि साकमुदधेरंकृतत् । बृहस्पतिरुषसंसू
 र्गामकीविवेदस्तनयशिवधौः+ ॥ इन्द्रो बलं रक्षितारं दुधानां करेणेव विचकतारवेण । स्वेदां जिभिराशिरमिच्छमानो
 रोदयत्पणिमागाऽअमुष्णात् ॥ १५ ॥ सऽईसुत्येभिःसखिभिःशुचिभिर्गोधायसंविधनुसैरददः । ब्रह्मणस्पतिर्वृषभि
 वरहैर्धर्मस्वदेभिर्द्रविणं व्यानद् ॥ तेसुत्ये नमनसागोपतिंगाऽइयानासऽइषणयंतधीभिः । बृहस्पतिर्मिथोऽअवद्यमे
 भेरभरेऽअनुमदेमजिष्णुं+ ॥ युदावाजुमसंनद्विश्वरूपमाद्यामर्क्षुदुतराणिसन्न । बृहस्पतिर्वृषणं शूरसातो
 (१०।५।७) इमां धियमिति द्वादर्शत्ससूक्त्यागिरसोऽयास्यो बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

विभ्रतो ज्योतिरासाः ॥ सुत्यामाशिपंकृणुतावयोधैकीरिचिद्धवथस्वेभिरैः । पश्चाद्युधोऽपभवंतुविश्वास्तद्रौद
 सीशृणुतं विश्वमिन्वेः ॥ इन्द्रो महामहृतोऽर्णवस्यविमर्धानमभिनदर्वदस्य । अहन्नहिमारिणात्सप्तसिधुन्दैवेद्यौवा
 पृथिवीप्रावतनः ॥ १६ ॥ (१०।५।८) बुद्धुतो नवयोरक्षमाणवावदतोऽअत्रियस्येवघोषाः । गिरिभ्रजो नोमं
 योमदंतो बृहस्पतिमभ्यर्चुर्काऽअनावच ॥ संगोभिरांगिरसो नक्षमाणो भर्गोऽइवेदयमणं निनाय । जनेमित्रो नदंपतीऽ
 अनकिबृहस्पतेवाजयाशैरिवाजौ ॥ साध्वर्याऽअतिथिनीरिपिरिः सार्हाः सुवर्णाऽअनवद्यारूपाः । बृहस्पतिः पर्वते
 भ्यो विवृर्यानिर्गोऽऊपेयवमिवस्थिविभ्यः ॥ आप्रुपायन्मधुनऽऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्कऽउल्कामिवद्योः । बृहस्प
 तिरुद्धरन्नक्षमनोगाभूस्याऽबुद्धेववित्वचंविभेद ॥ अपज्योतिपातमोऽअंतरिक्षादुद्धः शीपोलमिववातऽआजत् । बृह
 स्पतिरनुमृदयावलस्याभ्रमिववातऽआचक्रऽआगाः ॥ युदावलस्यपीथतो जसुभेद्धृहस्पतिरसिनामस्वरीणांसदनेगुह्यायत् ।
 नजिह्वापरिविष्टमादद्वाविनिर्धीरकृणोदुस्त्रियाणां ॥ १७ ॥ बृहस्पतिरभतहिल्यदासां नामस्वरीणांसदनेगुह्यायत् । नि
 आं डेवभित्वाशकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य तमनजत् ॥ अश्रापिनद्धं मधुपर्थे पश्यन्मत्स्यं नदीनऽबुदनिक्षियंतं । नि
 एजं भारचमसं नबुद्धाद्बृहस्पतिर्विरेवोणा विकृत्य ॥ सोपामविदुत्सः स्वर्गः सोऽअग्निं सोऽअर्केण विवाधेतमसि । बृह

एजं भारचमसं नबुद्धाद्बृहस्पतिर्विरेवोणा विकृत्य ॥

(१०।५।८)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. २

॥ १४ ॥

स्पतिर्गोवपुषोवलस्यनिर्मज्जानंनपर्वणोजभार ॥ हिमेवपर्णासुषितावर्नानिबृहस्पतिनाकृपयकुलोगाः । अनानुकृत्य
मपुनश्चकार्यात्सूर्यामासासिथऽच्चरतः ॥ अभिश्यावंनकृशनेभिरश्वंनक्षत्रेभिःपितरोद्यामपिंशन् । रात्र्यांतमोऽ
अर्धुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिद्विदजाः+ ॥ इदमकर्मनमोऽअत्रियायुयःपूर्वीरन्वानोनवीति । बृहस्पतिःसहि
गोभिःसोऽअश्वैःसवीरेभिःसनुभिर्नोवयोधात् ॥ १८ ॥ (१०।६।१) भद्राऽअमेर्वध्यश्वस्यसंहशोवासीप्रणीतिः
सुरणाऽऽर्षेतयः । यदीसुमित्राविशोऽअग्रऽइंधतेघतेनाहुतोजरतेदविद्युतत् ॥ घृतममेर्वध्यश्वस्यवर्धनघृतमन्नघृत
श्वस्यमेदनं । घृतेनाहुतऽऽर्वियाविपग्रथेसूर्यऽइवरोचतेसर्पिरासुतिः ॥ यत्तेमनुयदनीकंसुमित्रःसमीधेऽअशेतद्दिदं
नवीयः । सरेवच्छोचसगिरोजुपस्वसवाजदर्विसऽइहश्रवोधाः ॥ यंत्वापूर्वमीळितोवध्यश्वःसमीधेऽअशेतद्दिदं
स्व । सनःस्तिपाऽऽत्तभवातनूपादात्रंरक्षस्वयद्विदतेऽअस्मे+ ॥ भवाद्युम्नीवाध्यश्वोतगोपामात्वतारीदृभिमातिर्जना
नां । शरऽइवधृष्णुश्च्यवनःसुमित्रःमनुवोचंवाध्यश्वस्यनाम ॥ समज्यापर्वत्याइवसूनिदासावृत्राण्यार्योजिगेथ ।
शरऽइवधृष्णुश्च्यवनोजनानांत्वमनेपृतनायूरभियाः ॥ १९ ॥ दीर्घतनुर्वहृदुक्षायमग्निःसहस्रस्तरीःशतनीथऽऽक्र
म्भा । ह्युमान्धुमत्सुनृभिर्मज्यमानःसुमित्रेपुदीदयोदेवयत्सु ॥ त्वेधेनुःसुदुर्घजातवेदोसुश्वतेवसमनासवर्धुक् । त्वं
पथेनुवाकेपोडशसूक्तानि (१०।६।१) भद्राअमेरितिद्वाद्दशार्चस्यसूक्तस्यवाध्यश्वःसुमित्रोभिस्त्रिष्टुवाद्येद्वेजगत्सौ ।

मंडलं १०

अनु. ६

॥ १४ ॥

नृभिर्दक्षिणावद्भिरेसुमित्रेभिरिध्यसेदेवयज्ञिः ॥ देवाश्चितेऽअमृताजातेदोमहिमानंवाय्यश्चप्रवोचन् । यत्संपृ
 ष्टमाशुपीविंशऽआयन्त्वंचृभिरजयस्त्वावृधेभिः ॥ पितेवपुत्रमविभरुपस्येत्यामश्रेवय्यश्वःसपर्यन् । जुपाणोऽअस्य
 समिधैयविष्टोतपूर्वाऽअवनोत्रार्धतश्चित् ॥ शश्वद्दग्निर्वैय्यश्वस्यशत्रुदृभिर्जिगायसुतसोमवद्भिः । समनंचिददहश्चि
 त्रभानोवत्रार्धतमभिनद्धुधश्चित् ॥ अयमग्निर्वैय्यश्वस्यवृत्रहासनकात्येद्धोमसोपवाक्यः । सनोऽअजामीरुतवावि
 जामीनभित्तिष्ठशार्धतोवाय्यश्व ॥ २० ॥ (१०।६।२) इमामेऽअग्नेसुमिधंजुपस्वेळस्पदेप्रतिहयार्घ्यतार्चो । वर्ध्म
 नृथिव्याःसुदिनत्वेऽअहामध्वोभंवसुक्ततोदेवयुज्यान् ॥ आदेवानामग्रयावेहयातुनराशंसोविश्वरूपेभिरश्वैः । ऋत
 स्वपथानमसामियेधोदेवेभ्योदेवतमःसुपूदत् ॥ शुश्वत्तमसीकतेदुल्यायहुविष्मतोमनुष्यासोऽअग्निं । वहिष्टैरश्वैःसु
 वृत्तारथेनादेवान्वक्षिनिपदेहहेतां ॥ विग्रथतांदेवशुष्टंतिरश्वादीर्घद्राघ्मासुरभिभूत्वसे । अहेळतामनसादेववह्निरे
 द्रज्येष्ठाऽउशतोयक्षिदेवान् ॥ द्विवोवासानुसृपृशतावरीयःपृथिव्यावामात्रयाविश्रयध्वं । उशतीर्द्धरोमहिनामह
 ङ्किर्दुवंरथैरथयुधौरयध्वं ॥ २१ ॥ देवीद्विवोदुहितरसुशिल्येऽउपासानकत्सदतांनियोनौ । आवांदेवासऽउशती

(१०।६।२) इमामह्येकादशसूक्तयवाय्यश्वःसुभिन्नह्मोनराशंसद्वलोवहिर्देवीर्द्वाऽउपासानकत्सदत्तौसौसख
 तीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाऽऽतयक्षिष्टु ।

उशंतऽउरौसीदंतुसुभगेऽउपस्ये ॥ ऊर्ध्वोप्रावाबृहदृग्निःसमिद्धःप्रियाधामान्यदितेरुपस्ये । पुरोहितावृत्विजायज्ञेऽ
 अस्मिन्विदुष्टराद्रविण्णमायजेथां ॥ तिस्रोदेवीर्विहिरिदं वरीयऽआसीदतचक्रुमावःस्योनं । मनुष्व दृशंसुधिताह्वीषी
 कादेवीघृतपदीश्रुपंत ॥ देवत्वपृथक् चारुत्वमानुष्यदंगिर सामभवःसन्नाभः । सदेवानांपाथऽउपप्रविद्वानुशान्यक्षि
 द्रविणोदःसुरलः ॥ वनस्पतेरशनयानियूयदेवानांपाथऽउपवक्षिविद्वान् । स्वदतिदेवःकृणवद्धवीष्यवलांघावापृ
 थिवीहवमे ॥ आग्नेवह्ववरुणमिष्टयेनऽइंद्रदिवोमरुतोऽअंतरिक्षात् । सीदंतुवर्हिर्विभ्वऽआयजत्राःस्वाहादेवाऽअमृ
 तामादयतां ॥ २२ ॥ (१०।६।३) बृहस्पतेप्रथमंवाचोऽअग्रंयत्पैरतनामधेयंदधानाः । यदैपांश्रेष्ठयदरिप्रमासी
 त्प्रेणातदैपांनिहितं गुहाविः+ ॥ सक्तुमिवृत्तितलनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचमकृत । अत्रासखायःसख्यानिजान
 तेभद्रैषंलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि+ ॥ यज्ञेनवाचःपटुवीर्यमायुन्तामन्वविद्वन्नपिपुप्रविष्टां । तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रा
 तांससरेभाऽअभिसंनवंते ॥ उतत्वःपश्यन्नददर्शवाचमतत्वःशृण्वन्नशृणोत्यना । उतोत्वसैतन्वंविस्सैजेजायेवपत्य
 ऽउशतीसुवासाः ॥ उतत्वंसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनहिन्यंत्यपिवाजिनेषु । अन्धेन्वाचरतिमाययैपवाचंशुश्रुवोऽअफ
 लामपुष्पां+ ॥ २३ ॥ यस्तित्याजसच्चिविदंसखायंतस्यवाच्यपिभागोऽअस्ति । यदींशृणोत्यलंकंशृणोतिनहिप्रवेदं
 (१०।६।३) बृहस्पतइत्येकादशसंख्यसूक्तस्यांगिरसो बृहस्पतिज्ञानं त्रिष्टुपुनवमीजगती ।

सुकृतस्यपंथी ॥ अक्षुण्वंतःकर्णवंतःसर्वायोमनोजेवेष्वसमावभूतुः । आट्टशासंउपकक्षासंउत्वेहृदाऽईवृत्तात्वाऽ
 उत्वेददश्चे ॥ हृदात्पुमनसोजेवेषुयद्वाह्वणाःसंयजंतिसखायः । अत्राहंवंविजहृवेद्याभिरोहंब्रह्माणोविचरंत्युत्वे ॥ सर्वेन
 इमेयेनार्वाङ्गुपरश्चरंतिनत्राह्वणासोनसुतेकरासः । तऽएतेवाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रतन्वतेऽअप्रजज्ञयः ॥ कृचांत्यःपोष
 दंतियशसागतेनसभासाहेनसख्यासखायः । क्विन्विप्रसृलितुपणिह्वंयामरंहितोभवतिवाजिनाय ॥ कृचांत्यःपोष
 मास्तेपुष्वान्गायत्रत्वौगायत्रिशक्करीषु । ब्रह्मात्वोवदतिजातविद्यायज्ञस्यमात्रांविभिमीतऽउत्वः ॥ २४ ॥ ॥ इत्य
 ष्टमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अष्टपंचशाध्यायेवर्गाः २४ सूक्तानि १० ऋचः १३३ ॥ लाग. ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य ७ [भे. प. अगिरोभ्य. ६ विश्वेभ्योदेवेभ्य १]
 सावर्ण्य. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्य १४ [भे. प. विश्वेभ्योदे. ९ दिवे. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४] पथ्यायैस्सप्तय. २ विश्वेभ्योदे ४७ [भे. प. विश्वेभ्योदे ४
 अदित्यर्यमभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य ३ नदीभ्य विश्वेभ्योदे. ४ दानापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य ७ मित्रावरुणाम्या गवह. विश्वेभ्योदेवेभ्य
 दानापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य ३ अध्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ९ अग्नीषोमाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८] बृहस्पतय. २४ अग्नय. १२ समि-
 द्वायाग्नय. नराशंसायै. इळाये. वहिषह. देवीभ्योद्वाभ्यह. उपासानक्ताभ्या. देवीभ्याहोत्पुम्याप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्टइ
 वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. ज्ञानाये ११ ॥ इत्यष्टमेद्वितीयः ॥

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ १६ ॥

देवानां नवलौक्यो वा बृहस्पतिर्दक्षायण्यदितिर्वादेवमानुष्टुभंजनिष्ठा एका दशगौरिवीतिर्वसूनां षड्प्रसुनवसिंधुक्षि
त्पैयमेधोनदीस्तुतिर्जागतं त्वावो ह्यौ स परेरावतो जरत्कर्णो आग्णोस्तौ दध्मपुषः स्यूरामर्दिमर्गिवो मारुतं तु पंचमी
जगती विप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगत्यो पश्यं सप्तसौ चीको भ्रिवैश्चानरो वासिर्वावाजं भरऽआग्नेयं त्वं
मिः ससिंयइमा विश्वा विश्वकर्मा भौवनो वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराडुपाचक्षुषो यस्ते मन्यो मन्युस्तापसो मान्यं त्वं
त्वाद्या जगती त्वयामन्यो चतुर्जगलं तस्येन सप्त चत्वारिंशत्सा वित्रीसूर्यात्स देवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौ तप
राभिः स्वविवाहसप्तदश्या देवान्परया सोमाकौ परया चंद्रमसं परानृणां विवाहं त्रा आशीः प्राचाः परा देही तिङ्खेव
धूवासः संस्पृशानि दार्थे परायस्मना शिनीदं पत्यो नवो नवस्तिस्त्रो नृक्षरा गृभ्यामी तिङ्खे इयदश्विना पूषा धोरचक्षुरि
ति त्रिष्टुभं स्टष्टसुरो बृहती पूर्वापरं मिह प्रियमानः प्रजां जगत्यः ॥ ३ ॥
॥ हरिः ओम् ॥ (१०।६।४) देवानां नुवयं जाना प्रवोचाम विपन्यया । उक्थे षुशस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे शु
॥ ब्रह्मणस्पतिरेता संकुमरं इवाधमत् । देवानां पुर्व्ये युगे सतः सदर्जायत ॥ देवानां युगे प्रथमे सतः सदर्जायत ।
तदाशाऽअन्वै जायंतं तदुत्तानर्पदुस्परिं ॥ भूर्जज्ञऽउत्तानर्पदो भुवऽआशाऽअजायंत । आदितेर्दक्षोऽअजायत दक्षाह
(१०।६।४) देवानामिति नवर्चस्य सूक्तसलौक्यो बृहस्पतिर्देवाऽअनुष्टुप् । (आंगिरसो वा बृहस्पतिर्दक्षिण्यदितिर्वाक्त्रपिका) ।

मंडलं १८

अनु. ६

॥ १६ ॥

दितिः परी ॥ अदिर्द्विजनिष्टदध्यादुहितात्वं । तां देवाऽअन्वजायंतमद्राऽअमृतबंधवः ॥ १ ॥ यद्देवाऽअदः
 सल्लिसुसंख्याऽअतिष्ठत । अत्रावोत्थतामिवतीग्रेपुरपायत ॥ यद्देवायतयोथाभुवनान्यपिन्वत । अत्रास
 मद्राऽआगह्मासूर्ध्वमर्तन ॥ अष्टौपुत्रासोऽअदितेर्वैजातास्त्वंगुस्परि । देवोऽउपप्रेस्सप्तभिः परामार्तोडमस्य
 त ॥ सप्तभिः पुत्रैर्दितिरुपप्रेत्यव्युगं । प्रजायैमत्यवैत्वपुनर्मार्तोडमर्तन ॥ इहोनिपत्तापृशनी
 सहसेतरायमंद्राऽओजिष्ठोवहुलाभिमानः । अवर्धन्निद्रं मरुतिश्चिदत्रमातायह्नीरं दुधनच्छनिष्ठा ॥ ऋज्वातेपाद्वाप्रयज्जिगास्यव
 चिदेवैः पूरुशंसेनवावुष्टुऽइंद्रं । अभीवृतेवतामहापदेनध्वांतात्प्रपित्वादुदरन्तगर्भाः ॥ समनातूर्णैरुपयसियुञ्जमाना
 र्धन्वाजाऽउतयेच्चिदत्र । त्वमिंद्रसालावृकान्सहस्रमासन्दधिषेऽअश्विनाववृत्त्याः ॥ मन्दमानऽऋतादधिप्रजायैसखिभिरिंद्र
 सत्यासख्यायवक्षि । वृसाव्यामिंद्रधारयः सहस्राश्विनाशूरददतुर्मघानि ॥ ३ ॥ सनामानाचिह्नस्योन्यसाऽअ
 ऽइषिरेभिरर्थी । आभिर्हिमायाऽउपदस्यमागान्मिहः प्रतन्वाऽअवपुत्तमांसि ॥ ३ ॥ सनामानाचिह्नस्योन्यसाऽअ
 वाह्विन्द्रऽउपसोयथानः । ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकमैः साकंप्रतिष्ठाह्योजाबंधं ॥ त्वंजघनयुचिमखस्युंदासंकृ
 ष्वानऽऋषयेविमार्थं । त्वंचकर्थमनेवस्थोनान्यथोदैवत्रान्जसेवयानान् ॥ त्वमेतानिपप्रियेविनामेशानऽइंद्रदधिषे

(१०१६५) जनिष्ठाइत्येकादशशतस्य सूक्तस्थशाक्तौगौरिवीतिर्दिद्विषिष्ट ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ १७ ॥

गभस्तौ । अनुत्वादेवाः शर्वसामदंत्युपरि बुभान्वनिनश्चकर्थ ॥ चक्रयदस्यास्वानिषत्तमूतोतदस्मैमध्विचच्छधात् । पृ
थिव्यामतिषितंयदूधः पयो गोष्वदधाऽओषधीषु ॥ अर्वादिप्रायेति यद्दंत्यो जसोजातमुतमन्यऽएनं । मन्योरियाय
हृष्येष्टतस्थौर्यतः प्रजुह्वऽइंद्रोऽअस्यवेद ॥ वयः सुपर्णाऽउपसेदुरिद्रं प्रियमैधाऽऋषयो नार्धमानाः । अपस्वांतमूर्ण
अर्धतो वायेरथिमंतः सातौ वुंवाये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः+ ॥ ४ ॥ (१०।६।६) वसूनां वाचकृषऽइयक्षन्धियावायुशैवरोदस्योः ।
यत्र सुविताय देवाद्यौ न वारैभिः कृणवंतस्वैः+ ॥ इयमेषाममृतानां गीः सर्वतां ताये कृपणं तरुं । धियं चयज्ञं चसाधंतस्ते
नौ धांतुवसव्यं मसामि ॥ आतत्तंऽइंद्राय वः पनंताभियऽऊर्वगोमंतं तितृत्सान् । सऽक्रुस्वैऽये पुरुपुत्रां महीं सहस्रधा
रांबृहतीं दुदुक्षन् ॥ शचीवऽइंद्रमवसेकृणुध्वमनंतं दुमयंतं पृतन्यून । ऋभुक्षणं मुघवानं सुबुकिं भर्ता यो वज्रं नर्धपुरु
धुरोर्जसा ॥ अतरेऽइंद्रं गोर्यात्वेपुथः सिंधोयद्वाजौऽअभ्यद्रवस्वन् । भूम्याऽअधिप्रवतायासिसानुनाय देषामंजगतामिर
(१०।६।७) प्रसुवऽआपोमहिमानं सुतं मंकारुवो चातिसदने विवस्वतः । प्रससससत्रेधा हि चक्रमुः प्रसुत्वरीणामति सि
(१०।६।६) वसूनामिति पृहृचस्य सूक्तस्य शाक्यो गौरि वीतिरिद्रश्चिष्टु । (१०।६।७) प्रसुव इति नवर्चस्य सूक्तस्य प्रैयमेधः सिंधुश्चिन्नद्योजगती ।

मंडलं १०

अनु. ६

॥ १७ ॥

ज्यसि ॥ द्विविस्वन्नोयत्तेभूःस्योपर्यनंतंशुष्ममुदियतिभानुना । अत्रादिवप्रस्तनयंतिबुष्टयःसिंघ्यदेतिवृषभोनरोरु
 वत् ॥ अभित्वासिंधोश्चिशूभिन्नमातरौवाश्राऽर्धतिपयसेवधेनवः । राजैवयुध्वानयसित्वमित्सिचौयदासामग्रंप्रव
 तामिनक्षसि ॥ इममंगेयमुनेसरस्वतिश्चतुद्रिस्तोमंसचतापरुण्या । असिन्नयामरुद्धेधेवितस्तयाजीकीयेश्रुणुह्यासु
 पोभया ॥ ६ ॥ (परिशिष्टं ॥ सितासितेसरितेयत्रसंगथेत्त्रापुतासोदिवसुत्पतंति । येवैतन्वंशुविसृजंतिधीरास्तेज
 नासोऽअमृतत्वंभजंते ॥ १ ॥) तृष्टामयाप्रथमंयातेवेसजःसुसत्वोरसयाश्वेत्यात्या । त्वंसिंधोःकुभयागोमतीकुमुंमेह
 ल्वासार्थंयाभिरीयसे ॥ ऋजीत्येनीरुशंतीमहित्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि । अर्दब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचि
 त्त्रावपुषीवदशंता ॥ स्वश्वसिंधुःसुरथासुवासाहिरण्ययीसुकृतायाजिनीवती । ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावलयुताधि
 वस्तेसुभगामधुवृधं ॥ सुखंथंयुजोसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिपदसिन्नाजौ । महान्हास्यमहिमापनस्यतेदब्धस्यस्वयं
 शसोविरुचिनः ॥ ७ ॥ (१०।६।८) आवऽऽकंजसऽऽर्जाव्युष्टिष्विंद्रंमरुतोरोदसीऽअनकन । उभेयथानोऽअह
 नीसचासुवासदःसदोवारिवस्यातंऽऽब्रिदा ॥ तदुश्रेष्ठंसर्वनंसुनोतनाल्योनहस्तयतोऽअद्रिःसोतरि । विदच्छश्रयोऽअ
 भिमूत्तिपांस्यंमहोरयोचितरुतेयदवतः ॥ तदिच्छस्यसर्वनंविवेरुपोयथापुरामनंवेगतुमश्रेत् । गोऽअर्णसित्वाष्ट्रेऽअ

भिमूत्तिपांस्यंमहोरयोचितरुतेयदवतः ॥ तदिच्छस्यसर्वनंविवेरुपोयथापुरामनंवेगतुमश्रेत् । गोऽअर्णसित्वाष्ट्रेऽअ

(१०।६।८)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ १८ ॥

श्वनिर्णिजिप्रमध्वरेष्वध्वरोऽअशिश्रयुः ॥ अपहतरक्षसोभंगरावतःस्कभायतनिर्क्रतिसेधतामतिं । अनोरषिसर्वी
रंसुनोतनदेवाव्यंभरतश्लोकमद्रयः ॥ द्विवश्चिदावोमवत्तरेभ्योविश्वनाचिदाश्वपस्तरेभ्यः । वायोश्चिदासोमरभल
रेभ्योशेश्चिदर्चपितुकुत्तरेभ्यः ॥ ८ ॥ भ्रंतेनोयशसःसोत्वंधसोश्रावाणोवाचादिवितादिवित्मता । नरोयत्रदुहतेका
म्यंमध्वाघोषयतोऽअभितोमिथुस्तुरः ॥ स्रुवन्तिसोमरथिरासोऽअद्रयोनिरस्यरसंगविषोदुहंतिते । दुहंत्यूधरुपसेच
नायकनरोहव्यानमर्जयंतऽआसभिः ॥ एतेनरःस्वर्पसोऽअभूतनयऽइंद्रायसुनुथसोममद्रयः । वामंवांमवोदिव्या
युधाम्नेवसुवसुवःपार्थिवायसुन्वते+ ॥ ९ ॥ (१०।६।९) अश्रुपुषोनवाचापुषावसुहृविष्मंतोनयज्ञाविजानुषः । सुमारं
तंनब्रह्माणमहसेगणमस्तोष्येषानशोभसे ॥ श्रियेमर्यासोऽअंजोऽरकृण्वतसमारुतंनपर्वीरतिक्षपः । दिवस्पुत्रासऽ
एतानयेतिरऽआदित्यासस्तेऽअक्रानवावृधुः ॥ प्रयेदिवःपृथिव्यानवर्हणात्मनारिरेऽअञ्जासूर्यः । पाजस्वतो
नवीराःपनस्ववोरिशादसोनमर्याऽअभिद्यवः ॥ शुष्माकंबुधेऽअपानयामनिविधुर्यतिनमहीश्रथर्यति । विश्वसुर्यशो
ऽअर्वाग्यंसुवःप्रयस्वतो नसत्राचऽआगत ॥ ययंधूर्युप्रयुजोनरिमिज्योतिष्मंतोनभासाव्युष्टियु । श्येनासोनस्वयं
शसोरिशादसःप्रवासोनप्रसितासःपरिपुषः ॥ १० ॥ प्रयद्धहध्वेमस्तःपराकाद्ययमहःसंवरणस्वस्वः । विद्वानासो
(१०।६।९) अश्रुपुण्ड्रत्यष्टर्चस्यसूक्त्यभार्गवःस्थूमरश्मिर्मरुतक्षिप्रुपंचमीजगती ।

मंडलं १०

अनु. ६

॥ १८ ॥

वसवो राथस्याराच्चिद्धेपः सनुतयुयोत ॥ यदुदृचियज्ञेऽअधरेषामरु द्योनमार्तुपोददाशत् । रेवत्सवयोदघतेसुवीरंस
 देवानामर्षिगोपीथेऽअस्तु ॥ तेहियज्ञेयुनियसऽअस्माऽआदित्येनान्नाशंभविष्ठाः । तेनोवंपुरथवूर्मनीपांमहश्चयामं
 न्नाधरेचकानाः ॥ ११ ॥ (१०।६।१०) विप्रसो नमन्मभिः ह्याद्यो देवाव्यो इ नयज्ञैः स्वमसः । राजानो न चित्राः
 सुसंहशः क्षितीनां नमर्याऽअरेपसः ॥ अग्निनेयेत्राजसारुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऽअतयः । प्रज्ञातारो न ज्ये
 ष्ठाः सुनीतयः सुशमीणो न सोमाऽअकृतं यते ॥ वातासो न ये धुनयो जिगलवो मीनां न जिह्वा विरोकिणः । वर्मण्वंतो न यो
 धाः शिमीवंतः पितृणां न शंसाः सुरातर्यः ॥ रथानां न ये पुराः सनाभयो जिगीवांसो न श्वराऽअभिघवः । वुर्यवो न मर्याष्ट
 तपुषो भिस्वतारोऽअर्कनसुष्टुभः ॥ अश्वसो न ये ज्येष्ठासऽआशवादिधिष्वो न रथ्यः सुदानवः । आपो न निशैरुदभिजि
 गलवो विश्वरूपाऽअंगिरसोऽअनसामभिः ॥ १२ ॥ त्रावो न सरयुः सिंधुमातरऽआदित्तिरासोऽअद्रयो न चिन्धवः ।
 शिशूलानकीळ्यः सुमातरो महाश्रामो न यामं नुतत्विपा ॥ उपसां न केतवो ध्वरश्रियः शुभं यवो नं जिभिर्व्यंश्चित् ।
 सिंधवो न ययियोऽआजहृष्टयः परावतो न यो जना निमभिरं ॥ सुभागा नो देवाः कृणुता सुरलानुस्मान् सो वृन्मरुतो वा वृथा

(१०।६।१०) विप्रासह्यष्टर्चस्यरूक्त्यमार्गवः शूरमरश्मिर्मरुतबिप्रुद्धितीयापंचम्याद्याक्रतस्रश्चजगत्स्यः ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ १९ ॥

नाः । अधिलोत्रस्यस्यस्यगातसनाद्धिवोरलुधेयानिसति ॥ १३ ॥ (१०।६।११) अपश्यमस्यमहुतोमहित्वम
मर्त्यस्यमर्त्यासुविधु । नानाहनुविभृतेसंभरेतेऽसिन्वतीवप्सतीभूर्यत्तः ॥ गुहाशिरोनिहितमृधगक्षीऽसिन्वन्न
त्तिजिह्वयावर्नानि । अत्राण्यस्यैपङ्क्तिःसंभरंत्युत्तानहस्तानमसाधिविधु+ ॥ प्रमातुःप्रतुरंगुह्यमिच्छन्कुमारोनीरुधः
सर्पदुर्वीः । ससनपुक्रमविदच्छुचंतैरिह्वंसंरिपऽरुपस्येऽअंतः+ ॥ तद्दामंतरोदसीप्रज्वीमिजायसानोमातरागभो
ऽअत्ति । नाहंदेवस्यमर्त्याश्चिकेताशिरंगविचेताःसप्रचेताः ॥ योऽअस्माऽअन्नतुष्वाइं दधात्याज्यैर्धृतैर्जुहोतिपुष्यति ।
तस्यैसहस्रमक्षभिविचक्षेत्रोविश्वतःप्रत्यङ्ङसित्वं+ ॥ किंदेवेषुयजऽएनश्चकथमिपृच्छामिमुत्वामविद्वान् । अर्कोळ्ळकी
ळ्ळहरिरत्वेदन्विषवर्षशश्चकर्तगामिवासिः+ ॥ विष्वोऽअश्वान्युयुजेवनेजाऽऋजीतिभीरशुनाभिर्युभीतान् । चक्ष
देमित्रोवसुभिःसुजातुःसमानृधेपर्वभिर्वावृधानः+ ॥ १४ ॥ (१०।६।१२) अग्निःसप्तिवाजंभरंदंदात्यशिवीरंश्रु
त्यंकर्मनिःष्ठां । अग्नीरोदसीविचरत्समन्जन्नशिनारीवीरकुक्षिंपुरंधिं ॥ अग्नेरंससःसमिदंस्तुभद्रामिर्महीरोदसीऽआवि
वेश । अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वमिर्दृत्राणिदयतेपुरुषिं ॥ अग्निर्हृत्यंजरतुःकर्णमावात्रिर्द्व्योनिरदहृष्यरूथं । अग्निरत्रि
(१०।६।११) अपश्यमितिसप्तर्षस्यसूक्तस्यसौचीकोमिरमिच्छिष्टुर् (वैश्वानरोमिर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ) । (१०।६।१२)
अग्निःसप्तिमितिसप्तर्षस्यसूक्तस्यसौचीकोमिरमिच्छिष्टुर् (वैश्वानरोमिर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ) ।

मंडलं १०

अनु. ६

॥ १९ ॥

धर्मस्य दुर्गमं प्रजया सुजुत्सं ॥ अग्निद्रो द्रविणवीर्येणाऽअग्निर्कर्मिण्यः सहस्रासुनोति । अग्निद्रिं विदुष्यमा
 तैतानाग्नेर्धोमानि विभ्रतापुरुत्रा ॥ अग्निमुक्थैर्कर्मयो विहृयंतोऽग्निं नरोयामे निवाधितसः । अग्निवयोऽअंतरीक्षेपतं
 तैतानाग्नेर्धोमापरियातिगोना ॥ अग्निविशेऽइह ते मातृवीर्याऽअग्निमनुपो न ह्यो विजताः । अग्निर्गार्धवीपुष्यामुतस्यग्ने
 तोभिः सहस्रापरियातिगोना ॥ अग्नेत्रसोऽक्रुभवस्ततश्चुरग्निमहामवोचामासुष्टुक्तिं । अग्नेप्रावज रितारं यच्चिघ्राग्नेमहिद्रवि
 णमार्यजस्व ॥ १५ ॥ (१०।६।१३) यऽइमा विश्वा सुवना निशुद्रुह पिहोतान्यसीदत्पितानः । सऽआशिषाद्रविण
 म्ब्यूतिर्घतऽआनिषत्ता ॥ अग्नेत्रसोऽक्रुभवस्ततश्चुरग्निमहामवोचामासुष्टुक्तिं । यतोभूमिं जनयन्चि
 णमार्यजस्व ॥ १५ ॥ (१०।६।१३) किंस्त्रिदासीदधिष्ठानं सारं भणं कतमस्त्रिद्वत्कथासीत् । संवाहुभ्यां ध
 मिच्छर्मानः प्रथमच्छदवरोऽआविवेश ॥ विश्वतश्चक्षुरुत् विश्वतो मुखो विश्वतो वाहुः कृत विश्वतस्पात् । मनीषिणोमनं
 श्वकर्म विद्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥ विश्वतश्चक्षुरुत् विश्वतो मुखो विश्वतो वागोऽपृथिवीनिदृशुः । शिक्षासखि
 मतिं संपतत्रैर्घोवाभूमिं जनयन् देव एकः ॥ किंस्त्रिद्वानं कऽउसवृक्षऽआसयतो घावाऽपृथिवीमृतेमा । सुहंत्वन्व्येऽ
 सापृच्छते दुतद्यदुध्यति प्रुष्टुर्वनानि धारयन् ॥ यत्ते धामानि परमाणि यावमायामध्यमविश्वकर्मभुतेमा ।
 भ्योहृविपिस्वधावः स्वयंयजस्वतन्वं वृधानः ॥ विश्वकर्मन्वृविषावृधानः स्वयंयजस्वपृथिवीमृतेमा । सुहंत्वन्व्येऽ
 अभितोजनांसऽइहासाकं मघवांसुरिरंस्तु ॥ वाचस्मार्ति विश्वकर्मणमतुये मनोऽनुवाजेऽअद्याहुवेम । सनो विश्वानि
 अग्निद्रिं विदुष्यमा

(१०।६।१३)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ २० ॥

हवनाजिजोषद्विश्वशंभूरवसेसाधुकर्मा ॥ १६ ॥ (१०।६।१४) चक्षुषःपितामर्नसाहिधीरोघतमेनेऽअजनन्नमा
ने । युदेदंताऽअददहंतपूर्वऽआदिह्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ विश्वकर्माविर्मनाऽआदिहयाधाताविधातापरमोत्सं
हक् । तेषामिष्टानिसमिधामदंतित्रासप्तऽऋषीन्परऽएकमाहुः+ ॥ योनःपिताजनितायोविधाताधामानिवेदुमुवना
निविश्वा । योदेवानानामघाऽएकएवतंसंप्रभ्रंभुवनायंत्या+ ॥ तऽआयजंतुद्रविणंसमस्माऽऋषयःपूर्वजरितारो
भना । असूर्तेषूर्तेरजसिनिपतेयेभूतानिसमकृण्व ज्ञिमानि ॥ पुरोदिवापरऽएनापृथिव्यापुरोदेवेभिरसुरैर्यदस्ति । कंस्य
र्भप्रथमंद्भ्रऽआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतविश्वे ॥ तमिद्भ्रमप्रथमंद्भ्रऽआपोयत्रदेवाःसमगच्छंतविश्वे । अजस्रनाभा
वधेकमर्षितंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः+ ॥ नतंविदाथयऽइमाजनानान्यद्युष्माकमंतरंवभूव । नीहारेणप्रार्धता
जल्प्याचासुतृपऽऋक्थशासंश्चरति ॥ १७ ॥ (१०।६।१५) यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहऽओजःपुब्यतिविश्वमा
नपक् । साह्यामदासमार्यत्वयायुजासहस्कृतेनसहसासहस्वता ॥ मन्युरिद्रौमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवे
दाः । मन्युंविशऽईळतेमानुपीर्याःपाहिनोमन्योतर्पसासुजोषाः ॥ अर्भीहिमन्योतवसस्तवीयान्तर्पसायुजाविर्जहिश
(१०।६।१४) चक्षुषइतिसप्तर्चसूरुक्तसभौवनोविश्वकर्माविश्वरुमात्रिष्टुप । (१०।६।१५) यस्तेमन्यवितिसप्तर्चसूरुक्तस्य

तापसोमन्युर्मन्युस्त्रिष्टुवाधाजगती ।

मंडलं १

अनु. ६

॥ २० ॥

त्रू । अ॒भि॒त्र॒हा॒वृ॒त्र॒हा॒द॒स्य॒हा॒च॒वि॒श्व॒वा॒स्य॒न्या॒भ॒र॒त्वनः ॥ त्वं॒हि॒म॒न्यो॒ऽअ॒भि॒भू॒यो॒जाः॒स्वय॒भू॒र्भो॒ऽअ॒भि॒मा॒ति॒प्रा
 हः । वि॒श्व॒र्च॒र्षि॒णः॒सह॒रिः॒सह॒वान॒स॒स्वो॒जः॒पृ॒त॒ना॒सु॒धेहि ॥ अ॒भा॒गः॒सन्न॒प॒रै॒तो॒ऽअ॒स्मि॒त॒व॒क्र॒त्वा॒त॒वि॒प॒स्य॒प्र॒चेतः । म॒न्यो
 तं॒त्वा॒म॒न्यो॒ऽअ॒क्रु॒त्वि॒ही॒ष्ठा॒हं॒स्वा॒त॒नू॒र्दे॒या॒य॒मेहि ॥ अ॒यं॒ते॒ऽअ॒स्म्यु॒प॒मे॒ह्य॒वा॒ड॒प्र॒ती॒ची॒नः॒स॒हुरे॒वि॒श्व॒धा॒यः । म॒न्यो
 व॒ज्रि॒न्न॒भि॒मा॒मार्॒व॒वृ॒स्व॒ह॒ना॒व॒द॒स्यू॒रु॒त॒वो॒ध्या॒पेः⁺ ॥ अ॒भि॒प्र॒हि॒द॒क्षि॒ण॒तो॒भ॒वा॒मे॒धा॒वृ॒त्रा॒णि॒जं॒घ॒ना॒त्र॒भूरि॑ । जु॒हो॒मि॒ते॒धृ
 रु॒णं॒स॒ध्वो॒ऽअ॒ग्र॒मु॒भा॒ऽव॒पां॒शु॒प्र॒थ॒मा॒र्षि॒वा॒व ॥ १८ ॥ (१०।६।१६) त्व॒र्वा॒म॒न्यो॒सु॒र॒थ॒मार्॒जु॒जं॒तो॒ह॒र्ष॒मा॒णा॒सो॒द्यु॒पि॒ता
 म॒रु॒त्वः । ति॒ग्मे॒प॒व॒ऽआ॒र्यु॒धा॒सं॒शि॒शा॒ना॒ऽअ॒भि॒प्र॒य॒न्तु॒नरो॑ऽअ॒ग्नि॒रू॒पाः ॥ अ॒ग्नि॒रि॒व॒म॒न्यो॒ऽअ॒भि॒मा॒ति॒म॒से॒रु॒ज॒न्म॒ण॒न्त्र
 रे॒हृ॒त॒ऽप॒धि । हृ॒त्वा॒य॒श॒न्न॒न्वि॒भ॒ज॒स्व॒वे॒दु॒ऽओ॒जो॒मि॒मानो॑वि॒मृ॒धो॒नु॒द॒स्व ॥ स॒ह॒स्व॒म॒न्यो॒ऽअ॒भि॒मा॒ति॒म॒से॒रु॒ज॒न्म॒ण॒न्त्र
 म॒ण॒न्त्रे॒हि॒श॒त्रू॒न् । उ॒ग्रं॒ते॒पा॒जो॑न॒न्वारु॑रु॒भ्रे॒व॒शी॒व॒शै॒न॒य॒स॒ऽए॒क॒ज॒त्वं⁺ ॥ ए॒को॒व॒ह॒ना॒म॒सि॒म॒न्य॒वी॒ज्जि॒तो॒वि॒श्वो॑वि॒श्वे॒यु॒ध॒ये॒सं
 त्रि॒शा॒धि । अ॒क्रु॒त॒रु॒क्त्व॒या॒यु॒जा॒वृ॒यं॒द्यु॒म॒न्तं॒धो॒षं॒वि॒ज॒या॒य॒कृ॒ण॒महे ॥ वि॒जे॒पु॒कृ॒दि॒द्र॒ऽइ॒वा॒न॒व॒त्र॒वो॑ऽस्मा॒कं॒म॒न्यो॒ऽअ॒धि॒पा
 भ॒वे॒ह । प्रि॒यं॒ते॒ना॒म॒स॒हुरे॑गु॒णी॒म॒सि॒वि॒द्भा॒त॒मु॒स्य॒त॒ऽआ॒व॒भृ॒थ ॥ आ॒भू॒त्या॒स॒ह॒जा॒व॒त्र॒सा॒य॒कृ॒स॒हो॑वि॒भ॒र्ष्य॒भि॒भू॒त॒ऽउ॒त्ते
 रं । कृ॒त्वा॒नो॒म॒न्यो॒स॒हमे॑वै॒धि॒म॒हा॒ध॒न॒स्य॑पु॒रु॒ह॒त॒सं॒सृ॒जि ॥ सं॒सृ॒ष्टं॒ध॒नं॒मु॒भ॒र्थं॒स॒मा॒कृ॒त॒म॒स्य॑म्यं॒द॒त्तां॒वरु॑णश्च॒म॒न्युः । भि

रं । कृत्वा॒नो॒म॒न्यो॒स॒हमे॑वै॒धि॒म॒हा॒ध॒न॒स्य॑पु॒रु॒ह॒त॒सं॒सृ॒जि ॥ सं॒सृ॒ष्टं॒ध॒नं॒मु॒भ॒र्थं॒स॒मा॒कृ॒त॒म॒स्य॑म्यं॒द॒त्तां॒वरु॑णश्च॒म॒न्युः । भि

(१०।६।१६)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ २१ ॥

सुंदधानाहर्दयेषुशत्रवःपराजितासोऽअपनिलयंतां ॥ १९ ॥ (१०।७।१) सत्येनोत्तंभिताभूमिःसूर्येणोत्तंभिताद्यौः।
ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिद्विसोमोऽअधिश्रितः ॥ सोमेनादित्याबलिनःसोमेनयुथिवीमही । सोमंयं ब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्रातिकञ्चनः ॥ आच्छद्दिधा
सोमऽआहितः ॥ सोमंमन्यतेपषिवान्यत्संपिषंत्योषधि । प्राण्यामिच्छण्वन्तिष्ठसिनतेऽअश्रातिपार्थिवः ॥ यत्त्वादेवप्रपिबंतिततऽआप्यायसे
नैरुपितोवाहैतैःसोमरक्षितः । प्राण्यामिच्छण्वन्तिष्ठसिनतेऽअश्रातिपार्थिवः ॥ यत्त्वादेवप्रपिबंतिततऽआप्यायसे
पुनः । वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासुऽआकृतिः ॥ २० ॥ रैभ्यसीदनुदेयीनाराशंसीन्योचनी । सूर्यायाभुद्रमि
द्वासोगार्थयैतिपरिष्कृतं ॥ चित्तिराऽऽपुर्बर्हणं चक्षुराऽअभ्यंजनं । द्यौर्भूमिःकोशऽआसीद्यदयात्सूर्यापति ॥ स्तोमा
ऽआसन्प्रतिधर्यःकुरीरंछंदऽओपशः । सूर्यायाऽअश्विनोवरागिरासीत्पुरोगवः+ ॥ सोमोवधुरभवद्वश्विनास्तामभा
वरा । सूर्यायत्पत्येवंसंतीमनसासविताददात् ॥ मनोऽअस्याऽअनऽआसीद्द्वौरासीदुतच्छदिः । शुक्रावनुद्वाहावास्तां
सममेनुवाकेषदसूक्तानि । (१०।७।१) सत्येनेतिसप्तत्वारिंशदचस्यसूक्तस्यसूर्यासावित्रीऋषिकपंचानांसोमोदेवताततएकादशानां
सूर्याविवाहःसप्तदश्यादेवाःअष्टादश्याःसोमाकौएकोनविंश्याश्चंद्रमाःततो नवानां चृणां विवाहं त्राआशीःप्रायाः ततोद्वयोर्वधूर्वासोदेवता
एकत्रिंश्यायश्महाशिष्टानामृचांसूर्यासावित्रीअनुष्टुप्चतुर्दशीएकोनविंश्यादितिस्रस्रयोविंशीचतुर्विंशीषद्विंशीसप्तत्रिंशीचतुश्च
त्वारिंश्याश्चत्रिष्टुभःअष्टादशीसप्तविंशीत्रिचत्वारिंश्याश्चजगत्सःचतुर्विंशुरोवृहती ।

मंडलं १०

अनु. ७

॥ २१ ॥

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ३

॥ २२ ॥

आममुतस्करं । यथेयभिद्रमीढुःसुप्रासुभगासति ॥ २४ ॥ पृषात्वेतो नयतुहस्तपृह्याभ्विनात्वाप्रवहत्वारथेन । गृहा
नगच्छगृहपत्नीयथासोविशिनीत्वंविदथुमारवदासि ॥ इहप्रियंभ्रजयतिस्मृथतामस्मिन्गहेर्गहैपत्यायजागृहि । पुना
पत्यातन्वैः संसृजस्वाधाजिब्रीविदथुमारवदाथः ॥ नीललोहितंभवतिक्वत्यासुकिर्व्यज्यते । एधंतेऽअस्याज्ञातयुःपति
वैधेर्षुबध्यते ॥ परदिहियामुल्यं ब्रह्मभ्योविभजावसु । कृत्येपापद्वतीभूत्याजायाविशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूर्भवतिरु
शतीपापयामुया । पतिर्यद्वध्वोऽैवांससास्वमंगमभिधित्सते ॥ २५ ॥ येष्वध्वंभ्रं वहुतुंयक्ष्मायंतिजनादनु । पुनस्ता
न्यनियदिवानयंतुयतऽआगताः ॥ माविदन्परिपंधिनोयऽआसीदंतिदंपती । सुगेभिर्दुर्गमतीतामर्पद्धान्स्वरतयः ॥
समंगलीरियंवधुरिमांसमेतपश्यत । सौभाग्यमस्यैदुलायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कडुकमेतदपाष्ठवद्विष्वज्ञैतद
त्वे । सूर्याथोब्रह्माविद्यात्सऽइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसंनविशसंनमथोऽअधिविर्कतं । सूर्यायाःपश्यरूपाणितानि
ब्रह्मातुशुधति ॥ २६ ॥ गृभ्यामितेसौभगत्वायुहस्तंमयापत्याजुरदद्विर्यथासः । भगोऽअर्पुमांसवितानुपुरंधिर्महत्वा
दुर्गहंपत्यायदेवाः+ ॥ तांपूषन्छिवतमामेरेयस्वयस्यांवीजमनुष्याऽैवपति । गानऽकुरूचशतीविश्रयातेयस्यामुशंतः
पुहरामशेषं ॥ तुभ्यमश्रेपर्यवहन्सूर्यावहुतुनासह । पुनःपतिभ्योजायांदाऽअश्रेभ्रजयासह+ ॥ पुनःपत्नीमभिरद्वादा
युषासहवर्चसा । दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशुरदःशतं+ ॥ सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविद्विऽउत्तरः । तृतीयोऽ

मंडलं १८

अनु. ७

॥ २२ ॥

अग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेनप्यजाः+ ॥ २७ ॥ सोमोददद्गंधर्वायंगंधर्वाददद्गन्धे । रधिंचपुत्रांश्चादाद्रिमिह्यमथोऽह्
 अग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेनप्यजाः+ ॥ २७ ॥ सोमोददद्गंधर्वायंगंधर्वाददद्गन्धे । रधिंचपुत्रांश्चादाद्रिमिह्यमथोऽह्
 मां ॥ इहैवस्रंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यंश्रुतं । कीळंतौपुत्रैर्नसृभिर्मोदमानोस्वेगहे+ ॥ आर्नःप्रजांजनयतुप्रजापतिरा
 मं ॥ इहैवस्रंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यंश्रुतं । कीळंतौपुत्रैर्नसृभिर्मोदमानोस्वेगहे+ ॥ आर्नःप्रजांजनयतुप्रजापतिरा
 जरसायुसर्मनक्त्वर्थमा । अदुर्मगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदुंशंचतुष्यदे ॥ इमांत्वामिद्रमीढुःसुपुत्रांसुभगांकृणु ।
 जरसायुसर्मनक्त्वर्थमा । अदुर्मगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदुंशंचतुष्यदे ॥ इमांत्वामिद्रमीढुःसुपुत्रांसुभगांकृणु ।
 शुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः । वीरसूदुंयकामास्योनाशंनोभवद्विपदुंशंचतुष्यदे ॥ ननादरिसन्वाहीभवसन्वाहीऽअ
 शुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः । वीरसूदुंयकामास्योनाशंनोभवद्विपदुंशंचतुष्यदे ॥ ननादरिसन्वाहीभवसन्वाहीऽअ
 दशास्यांपुत्रानाथेद्विपतिमेकादशंकृधि ॥ सन्वाहीश्वशुरेभवसन्वाहीश्वश्रांभव । ननादरिसन्वाहीभवसन्वाहीऽअ
 दशास्यांपुत्रानाथेद्विपतिमेकादशंकृधि ॥ सन्वाहीश्वशुरेभवसन्वाहीश्वश्रांभव । ननादरिसन्वाहीभवसन्वाहीऽअ
 धिद्वेष्टुं ॥ समंजतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ । संमत्तरिश्वासंधातासमुद्रेष्टीदधालुनौ ॥ २८ ॥ (॥ परिशि
 धिद्वेष्टुं ॥ समंजतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ । संमत्तरिश्वासंधातासमुद्रेष्टीदधालुनौ ॥ २८ ॥ (॥ परिशि
 ष्टं ॥ अविध्वाभववर्पाणिश्रुतंसांगंतुसुव्रता । तेजस्वीचयशस्वीचधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ जनयद्दुपुत्राणिमाच
 ष्टं ॥ अविध्वाभववर्पाणिश्रुतंसांगंतुसुव्रता । तेजस्वीचयशस्वीचधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ जनयद्दुपुत्राणिमाच
 दुःखंभेत्कचित् । भर्तातेसोमपानित्यंभवेद्धर्मपरायणः ॥ अष्टपुत्राभवलंचसुभगांचपतिव्रता । भर्तुश्चैवर्षितुश्रीलु
 दुःखंभेत्कचित् । भर्तातेसोमपानित्यंभवेद्धर्मपरायणः ॥ अष्टपुत्राभवलंचसुभगांचपतिव्रता । भर्तुश्चैवर्षितुश्रीलु
 हृदयानंदिनीसदा ॥ इंद्रस्यतुयथेंद्राणीश्रीधरंस्वयथाश्रिया । शंक्रस्ययथागौरैतद्भर्तुरपिभर्तैरि ॥ अत्रैर्यथानुसू
 हृदयानंदिनीसदा ॥ इंद्रस्यतुयथेंद्राणीश्रीधरंस्वयथाश्रिया । शंक्रस्ययथागौरैतद्भर्तुरपिभर्तैरि ॥ अत्रैर्यथानुसू
 यास्याद्दसिष्ठस्याप्यरुंधती । कौशिकस्ययथासतीत्थात्वमपिभर्तैरि ॥ भ्रुवैधिपोभ्यामयिमहंत्वाद्दृष्टुहस्पतिः ।
 यास्याद्दसिष्ठस्याप्यरुंधती । कौशिकस्ययथासतीत्थात्वमपिभर्तैरि ॥ भ्रुवैधिपोभ्यामयिमहंत्वाद्दृष्टुहस्पतिः ।
 मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःश्रुतं ॥) इत्यष्टमाष्टकेऋतयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
 मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःश्रुतं ॥) इत्यष्टमाष्टकेऋतयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २३ ॥

एकोनषष्ट्यध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४८ ॥ त्यागः ॥ देवेभ्यः ९ इंद्राये १७ नदीभ्यः ९ प्रावभ्यः ८ मरुभ्यः १६ अग्नयः
१४ विश्वकर्माणां १४ मन्यवः १४ सोमाये ५ सूर्यासावित्र्याः ११ देवेभ्यः सोमाकर्माभ्यां चंद्रमसः सूर्यासावित्र्याः ९ वध्रुवाससहः २ दंपती-
विहित्यधिकैद्रोवृषाकपिर्द्राणींद्रश्चसमूदिरेपाङ्कुरक्षोहणंपंचाधिकापायुराग्नेयंराक्षोक्षचतुरनुष्टुबंतंहविरैको

नांगिरसोमूर्धन्वान्वाग्मदेव्योवासौषधैश्चानरीयमिंद्रस्तवह्यनारेणुःपंचम्यैद्रासोमीसहस्रशीर्षापोळशानारायणः
पौरुषमानुष्टुभंत्रिष्टुबंतुसंजागृवद्भिःपंचोनारुणोवैतहव्यआग्नेयंयज्ञस्यशार्यातोमानवोवैश्वदेवंतुजागतंमहि
तान्वःपार्थ्यैःप्रस्तारपाङ्कुरस्ताडुहृत्यंतत्रयोदशुपाद्येचानुष्टुभौनवम्यक्षरैःपङ्क्तिरेकादशीन्यंकुसारिणीप्रितेष
॥ हरिःॐम् ॥ (१०।७।२) विहिसोतोरसृक्षतुनेंद्रदेवमंसत ॥ ४ ॥

(१०।७।२) विहिसोतोरिति त्रयोविशत्यृचस्यसूक्तस्य आद्याष्टम्येकादशीद्वादशीचतुर्दशीनामेकोनविश्यादित्तसृणांचेद्रऋषिःसप्त
मीत्रयोदशीत्रयोविंशतीनामैद्रोवृषाकपिऋषिःशिष्टानामेकादशर्चाभिद्राणीऋषिकाइंद्रःपंक्तिः । (अत्रयस्यवाक्यमिति परिभाषांस्वीकृत्य-

इंद्रद्राणीवृषाकपीनांविभागशोदेवतात्वंकेचिन्मन्यंतेतद्भाष्यकारादिविरुद्धं) ।

मंडलं १०

अनु- ७

॥ २३ ॥

दिन्द्रउत्तरः ॥ परार्हद्रघावसिष्टुपाकपेरतिव्यथिः । नोऽअहप्रविंदस्यन्यत्रसोमपीत्येविश्वं ॥ किमयंत्वांष्टुपाकपिश्च
 काऽरहीरतोमगः । यस्माऽइत्स्यसीदुन्वर्ष्यौनापुष्टिमद्वसुविश्वं ॥ यमिंमंत्वंष्टुपाकपिप्रियमिंद्राभिर्क्षसि । श्वान्वस्यजं
 काऽरहीरतोमगः ॥ प्रियात्प्रानिमेकपिर्व्यंकाव्यदुदुपत् । शिरोन्वस्यराविपनसुंगदुष्कृतेभुवंविश्वं ॥ १ ॥
 भिपुदपिकर्णवराहयुविश्वं ॥ प्रियात्प्रानिमेकपिर्व्यंकाव्यदुदुपत् । शिरोन्वस्यराविपनसुंगदुष्कृतेभुवंविश्वं ॥ १ ॥
 नमत्स्वीसुभसत्तरानसुयाद्युतराभुवत् । नमत्प्रतिच्यवीयसीनसक्युद्यमीयसीविश्वं ॥ उवेऽअं वसुलाभिकेयथेवांगभं
 नमत्स्वीसुभसत्तरानसुयाद्युतराभुवत् । नमत्प्रतिच्यवीयसीनसक्युद्यमीयसीविश्वं ॥ उवेऽअं वसुलाभिकेयथेवांगभं
 विष्यति । भसन्भेऽअं वसुविथमेशिरोमेवीवह्व्यतिविश्वं ॥ किंभुवाहोस्वंगुरेष्टुष्टोपयुजाघने । किंशूरपलि
 नस्त्वमभ्यमीपिवृपाकपिर्विश्वं ॥ अवीरामिचमामयंशरारुर्भिमन्यते । उताहमस्मिर्वीरिणींद्रपलीमरुत्सखावि
 श्वं ॥ संहोत्रंस्परानारीसमंनंवावगच्छति । वेधाऽऋतस्यवीरिणींद्रपलीमहीयतेविश्वं ॥ २ ॥ इंद्राणीमासु
 नारिपुसभगामहमंश्वं । नह्यस्याऽअपंचनजुरसामरेत्तेपतिर्विश्वं ॥ नाहमिंद्राणिरारणसख्युष्टुपाकपेर्कृते । यस्ये
 दमयंहृविःप्रियंदेवेपुगच्छतिविश्वं ॥ वृपाकपायिरेवतिस्त्रुष्टुऽआदुसुस्ये । घसत्तुऽइंद्रऽउक्षणःप्रियंकाचित्करंछु
 विर्विश्वं ॥ उक्षणोहिमेपंचदशसाकंपचतिविशति । उताहमक्षिपीवऽइदुभाकक्षीपृणंतिमेविश्वं ॥ वृपभोनतिमश्वं
 गौतर्षथेपुरोरुवत् । मंथस्तऽइंद्रशंहृदेयंतेसुनोतिभावयुर्विश्वं ॥ ३ ॥ नसेशेयस्यरंवतैतरासकथ्याइकपृष्टिः
 यस्यरोमशनिपेदुपोविजुंभतेविश्वं ॥ नसेशेयस्यरोमशनिपेदुपोविजुंभते । सेदीशेयस्यरंवतैतरासकथ्याइकपृष्टिः

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २४ ॥

अयमिन्द्रवृषाकपिः परस्वतंहृतविदत् । असिसूनांनवचरुमादेधस्यान्ऽआर्चित्विथ्वं ॥ अयमोमिविचारकशद्विचिन्वन्दा
समार्थं । पिचामिपाकसुत्वन्नोभिधीरमचाकशुविथ्वं ॥ धन्वचयत्कुंतत्रचकतिस्वित्तावियोजना । नेदीयसोवृषाकपे
स्त्रमेहिगहोऽउपविथ्वं ॥ पुनरोहेवृषाकपेऽपुवित्ताकल्पयावहै । यऽएपःस्वमंनंशनोस्त्रमेपिपथापुनविथ्वं ॥ यदुदचोवृ
षाकपेगेहमिन्द्राजंगतन । कश्चस्युल्वधोमृगःकर्मगन्जनयोपनोविथ्वं ॥ पशुहूनाममानुवीसाकंससूवविशति । भद्रंभ
ल्यस्याऽअभूद्यस्याऽउदरुमामयुद्धिथ्वं ॥ ४ ॥ (१०।७।३) रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्षिभिन्नप्रथिष्टमुपयामिशर्म । शिशा
ह्यामूरदेवात्रभस्वक्रव्यादोवृक्तव्यर्षिधत्स्वासन् ॥ अयोदंष्ट्रोऽअर्चिर्पायातुधानानुपस्पृशजातवेदुःसमिद्धः । आजि
याहिराजन्जभैःसंधेह्याभियातुधानान् ॥ यज्ञैरिषुःसन्नममानोऽअग्नेवाचाशुल्योऽअशनिभिदिहानः । उतांतरिक्षेपार्ष
येयातुधानान्प्रतीचोवाहन्प्रतिभङ्ध्येषां ॥ अग्नेत्वचंयातुधानस्याभिधिहिंस्वाशनिर्हरसाह्वेनं । ताभिर्विध्यहृद
णीहिक्रव्यात्कविष्णुर्विचिनोतुवृक्णे ॥ ५ ॥ यन्नेदानीपश्यसिजातवेदुस्तिष्ठतमऽउतवाचरंतं । यद्वांतरिक्षेपुथिभिःपतं
तंतमस्ताविध्यशर्वाशिरानः ॥ उतालंबंधंस्पृणुहिजातवेदुऽआलेभुानाहुष्टिभियातुधानात् । अग्नेपूर्वोनिजहिशोऽुचानऽ
(१०।७।३) रक्षोहणमितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायूरक्षोहाभिषिष्टुषंसाश्रतस्रोतुष्टुभः ।

मंडलं १८

अनु. ७

॥ २४ ॥

आमाहुः शिवकास्तमदंत्वेनीः ॥ इहप्रब्रूहियतमः सोऽअग्नेयोयातुधानोयऽइदं कृणोति । तमारभस्वसमिधायविध्नच
 क्षसश्चक्षुपरंधयैनं ॥ तीक्ष्णेनाश्रेचक्षुपारक्षयुप्रान्चंवसुभ्यः प्रणयप्रचेतः । हिंस्रक्षास्यभिशोशुचानंमात्वाद्भन्यातुधा
 नानृचक्षः ॥ नृचक्षारक्षः परिपश्यविधुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा । तस्याग्नेपटीर्हरसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यवृ
 श्च ॥ ६ ॥ त्रियंतुधानः प्रसितितऽएच्छुतयोऽअग्नेऽअनृतेनंहति । तमर्चिपास्फूर्जयन्जातवेदः समक्षमेनंगृणतेनिवृ
 क्षि ॥ तदग्नेचक्षुः प्रतिधेहिरेभेशफारुजयेनपश्यसियातुधानं । अथर्ववल्ज्योतिपादैव्येनसत्यं धूर्वतमचित्तन्थोप ॥ यद
 ग्नेऽअद्यभिथुनाशापातोयद्वाचस्तुष्टंजनयंतरेभाः । मन्योर्मनसः शरुव्या १ जायतेयातयाविध्यहृदयेयातुधानान् ॥ पराश्र
 णीहितर्पसायातुधानान्पराग्नेरक्षोहरसाशृणीहि । परार्चिपामूरदेवाञ्छृणीह्विपरामृत्वपोऽअभिशोशुचानः ॥ पराद्य
 देवावृजिनंशृणुप्रत्यगेनंशपथायंतुष्टाः । वाचास्तेनंशरवऽऋच्छंतुमर्मन्विचर्धस्यैतुप्रसितियातुधानः ॥ ७ ॥ यःपौ
 रुषेयेणक्रुविपासमङ्केयोऽअभ्येनपुशुनायातुधानः । योऽअभ्यायाभरतिक्षीरमग्नेतेपांशीर्पाणिहरसापिवृश्च ॥ संवत्स
 रीणंपयऽउच्चियास्तस्यमाशीघातुधानोनृचक्षः । प्रीयूपमग्नेयतमस्तिवृत्सात्प्रत्यं चमर्चिपाविध्यमर्मन् ॥ विर्यंगवा
 यातुधानाः पिवंत्वानृच्यंतामदितेयेदुरेवाः । परैरान्देवः संविताददातुपरांभागमोर्पधीनांजयतां ॥ सनादग्नेमृणसि
 चातुधानान्चत्वारक्षांसिपृतनासुजिग्युः । अर्जुदहसुहर्मरान्क्रुव्याद्रोमातेह्वियामुक्षतदैव्यायाः ॥ त्वनोऽअग्नेऽअध

रादुर्दंकात्त्वंपुश्चादुत्तरंक्षापुरस्तात् । प्रतितेतेऽजरासस्तापिष्ठाऽअघशंसंशोद्युचतोदहंतु ॥ ८ ॥ पश्चात्पुरस्तादधरा
 दुर्दंकात्कविःकाव्येनपरिपाहिराजन् । सखेसखायमजरौजरिम्णेशेमर्तोऽअमर्त्यस्त्वनः ॥ परित्वाशेपुरं वयंविप्रसह
 स्यधीमहि । धषढर्णीदिवेदेहुं तारंभंगरावतां ॥ विशेषंभंगरावतःप्रतिष्मरक्षसोदह । अश्रेत्त्रिमेनशोचिषातपुरग्रा
 भिक्रुष्टिभिः ॥ प्रत्यमेमिथुनादहयातुधानाकिमीदिना । संत्वाशियामिजागह्यदब्धंविप्रमन्मभिः ॥ प्रत्यशेहरसाह
 रःश्रुणीहिविश्वतःप्रति । यातुधानस्यरक्षसोवलंविरुजवीर्यं ॥ ९ ॥ (१०।७।४) हविष्पांतमजरस्त्रविदिदिविस्तु
 श्याहुतंलुष्टममौ । तस्यभर्माणेभुवनायदेवाधर्मणेकंस्वधयापप्रथंत ॥ गीर्णंभुवनंतमसापयूढमविःस्वरभवजातेऽअ
 मौ । तस्यदेवाःपृथिवीदौरुतापोरणयन्नोपधीःसख्येऽअस्य ॥ देवेभिन्विषितोयुज्ञियैभिरुशितोषण्युजरंवृहंतं । यो
 भानुनापृथिवींघामतेमामातानरोदसीऽअंतरिक्षं ॥ योहोतासीत्पथमोदेवजुष्टोयंसमांजन्नाज्येनावृणानाः । सर्पत
 त्रीत्वरंस्थाजगद्यच्छान्नमग्निरङ्गणोज्जातवेदाः ॥ यज्जातवेदोभुवनस्यमूर्धन्नातिष्ठोऽअश्रेसहरोचनेन । तंत्वाहिममृति
 भिर्गीर्भिरुक्थैःसयुज्ञियोऽअभवोरोदसिमाः+ ॥ १० ॥ मूर्धाभुवोभवतिनक्तमग्निस्ततःसूर्योजायतेप्रातरुद्यन् । मा

(१०।७।४) हविष्पांतमित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तसागिरसोमूर्धन्वानसूर्यवैश्वानरौत्रिष्टुप् । (मरीचिः—हविष्पांतद्विद्वैवल्यसौर्य-
 वैश्वानरीयकमितिद्वेदेवतेअत्र । तेनसूर्यवैश्वानरइत्यभेर्गुणइतिवदंतःपरास्ताः) ।

यामुत्पुत्रियानामेतामपेयत्पूर्णेश्वरतिप्रज्ञानम् ॥ इदोन्वयोयोमहिनासमिद्धोरोचताद्विवियोनिविभावा । तस्मिन्न
 शौसूक्त्याकेनदेवाहृविर्विश्वऽआजुह्वस्तनपाः ॥ सक्तवाकं प्रथममादिद्विप्रिमादिह्रुविरिजनयंतदेवाः । सऽऽपांय
 शोऽअभवत्तनपास्तद्वौषेदुतंयुधिवीतमार्षः ॥ यंदेवासोजनयंतप्रियस्मिन्नाजुह्वनुवनानिविश्वः । सोऽअर्चिषापुत्रिषी
 शोऽअभयतनपास्तद्वौषेदुतंयुधिवीतमार्षः ॥ स्तोमैनुहिद्विविदेवासोऽअग्निमजीजनन्त्किंभीरोदसिप्रां । तमूऽअकृ
 चामृतेमाष्टज्यमानोऽअतपन्महिल्वः ॥ ११ ॥ युदेदनुमदधुर्यज्ञियासोद्विविदेवाःसूर्यमादित्यं । युदाच
 ष्वन्त्रेधाभुवेकसऽओषधीःपचतिविश्वरूपाः ॥ विश्वस्माऽअग्निमुवनायदेवावैश्वानरंकेतुमहोसकृणवन् ।
 रिष्णूमिथुनावधुतामादित्यापदयन्मुवनानिविश्वः ॥ वैश्वानरंकुत्रयोयज्ञियासोभिदेवाऽअजनयन्नज्जुर्घं ।
 आयस्तानोपसोविभातीरपोऽऊर्णोतितमोऽअर्चिषायन् ॥ वैश्वानरंविश्वहृदीद्विवांसंभैरुग्निंकुचिमच्छोवदामः । योमहि
 नक्षत्रंमृत्त्वामिनच्चरिष्णुयक्षस्याअक्षतविपंबृहते ॥ वैश्वानरंविश्वहृदीद्विवांसंभैरुग्निंकुचिमच्छोवदामः । ताभ्यामिदंविश्व
 नक्षत्रंमृत्त्वामिनच्चरिष्णुयक्षस्याअक्षतविपंबृहते ॥ १२ ॥ द्वेसमीचीविश्वतश्चरंतशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टं । सप्रत्यङ्विश्वामुवे
 म्नापरिवृभूवोर्वोऽवृतावस्तादुतदेवःपरस्तात् ॥ द्वेषुतीऽअश्रुणवंपितृणामहंदेवानामुतमर्त्यानां । सप्रत्यङ्विश्वामुवे
 मेजत्समैतियदंतरापितरंमातरं च ॥ १३ ॥ द्वेसमीचीविश्वतश्चरंतशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टं । आशैकुरित्सधमादंस
 नानितस्थावप्रयुच्छन्तरिष्णुर्नाजमानः ॥ यन्नावदेतेऽअवरःपरंश्वयज्ञन्योःकतरोनौविवेद । नोपस्विजवःपितरोवदामिपृ
 खायो नक्षतयज्ञं कऽइदं विवोचत् ॥ कल्पमयःकतिसूर्यासःकल्पुपासुःकत्युस्विदापः । नोपस्विजवःपितरोवदामिपृ

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २६ ॥

च्छामिवः कवयो विद्वानेकं ॥ यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्यो ईवसते मातरिभ्यः । तार्वहृद्याल्युपयज्ञमायन्नाह्वि
णो होतुरवरो निधीदन् ॥ १३ ॥ (१०।७।५) इंद्रं स्तवानृते मयस्य मह्ना विववाधेरो च नाविज्मोऽअंतान् । आयः प
प्रौचपणी घृद्धरोभिः प्रसिधुभ्योरिचिनो महित्वा ॥ ससूर्यः पर्युरूवरं सद्रोववृत्त्या द्रथ्येवचक्रा । अतिष्ठतमपस्यं १
नसर्गकृष्णातमां सित्विष्याजधान ॥ सुमानमस्माऽअनपावृदचर्धमया द्विवोऽअसमं ब्रह्मनव्यं । वियः पृष्ठेवजनिमा
न्युर्यऽइंद्रश्चिकायनसखायमीये ॥ इंद्राय गिरोऽअनिशितसर्गाऽअपः प्रेरयं सगरस्य बुभ्रात् । योऽअक्षेणवचक्रिया
शचीभिर्विष्वक्स्तंभं शुथिवीमुतद्यां ॥ आपांतमन्युस्तूपलं प्रभमधुनिः शिमीवाण्डरुमाऽऋजीषी । सोमो विश्वान्य
तसावनां निनार्वीगिंद्रं प्रतिमानानि देभुः ॥ १४ ॥ नयस्यद्यावापृथिवी न धन्वनां तारिक्षं नाद्रयः सोमोऽअक्षाः । यद
स्यमन्युरधिनीयमानः शृणाति वीळुरुजतिस्थिराणि ॥ जुधानं वृत्रं स्वधितिर्वने वरुजपुरोऽअरदुशसिधून् । विभेदं
गिरं नवमिद्वकं भमागाऽइंद्रोऽअकृणुत स्वयुग्मिभः ॥ त्वंहृत्य हृणयाऽइंद्रधीरोसिर्नपर्ववृजिनाश्रुणासि । प्रयेमित्रस्य
वृत्पृषाणमरुपं शिशीहि ॥ इंद्रो द्विवऽइंद्रश्चोपृथिव्याऽइंद्रोऽअपामिद्रऽइत्पर्वतानां । इन्द्रो बृधामिद्रऽइन्मेधिरा
(१०।७।५) इंद्रं स्तवेत्यष्टादशर्वस्य सूक्तस्यैवामित्रो रेणुर्द्रिः पंचम्या इंद्रा सोमौ त्रिष्टुप् ।

णामिन्द्रःक्षेमयोगोहव्यऽइंद्रः ॥ १५ ॥ प्राक्तुभ्यऽइंद्रःप्रवृधोऽअहभ्यःप्रांतरिक्षाल्पसमुद्रस्यघासेः । प्रवातंस्यप्रथसः
 प्रज्मोऽअंतात्प्रसिंधुभ्योरिचेप्रक्षितिभ्यः ॥ प्रशोद्युचत्याऽउपसोनकेतुरसिन्यातेवततामिद्रहेतिः । अग्नेवविध्य
 द्विवऽआसृजानस्तपिषेनुहेपसाद्रोधमित्रान् ॥ अन्वह्रमासाऽअन्विह्रनान्यन्वोर्षधीरनुपर्वतासः । अन्विह्ररोर्दसी
 वावशानेऽअन्वापोऽअजिहृतजार्यमानं ॥ कर्हिस्वित्सातऽइंद्रचेत्यासद्यस्ययद्भिनदोरक्षऽएफत् । मित्रक्रुवोयच्छस
 नेनगार्चःपृथिव्याऽआपृगमयाशयते ॥ शुत्रयंतोऽअभियेनस्तत्सेमहिब्राधतऽओगणासऽइंद्र । अंधेनामि
 त्त्रास्तमसासचंतांसुल्योतिपोऽअक्वस्तोऽअभिप्युः ॥ पुरुगिहिल्यासर्वनाजनानां ब्रह्माणिमंदन्युणतासृपीणां ।
 इमामाघोपुन्नर्वसासहृतिंतिरोविश्वोऽअर्चतोयाह्यर्वाङ् ॥ पुवातेव्यमिद्रमुंजतीनांविद्यामसुमतीनांनवानां ।
 विद्यामवस्तोरर्वसागणंतोविश्वामित्राऽसुततऽइंद्रनुनं ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेवृतमुंवाजसातो । शृण्वंत
 मप्रमृतयेसमत्सुघ्नंतवृत्राणिंसंजितुंघनानां ॥ १६ ॥ (१०।७।६) सहस्रशीर्षांपुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् । समूभि
 विश्वतोबृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ पुरुषऽएवेदं सर्वयद्भृतंयच्चभर्त्स्यं । उतामृतत्वस्येशानोयदन्नैनातिरोहति ॥ एता
 वानस्यमहिमातोल्यायांश्चपूरुषः । पादोस्यविश्वामृतानिन्त्रिपादस्यामृतंद्विवि ॥ त्रिपादूर्ध्वऽउडैरुषःपादोस्येहा
 (१०।७।६) सहस्रशीर्षेतिपोळशर्चस्यसूरुष्यनारायणःपुरुषोयुडुंगत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २७ ॥

भवपुनः । ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशानानशनेऽभिः ॥ तस्माद्धिराळजायत विराजोऽधिपूरुषः । सजातोऽथ
त्यरिच्यत पश्चाद्भूमि मथोपरः ॥ १७ ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवायज्ञमर्तन्वत । वसंतोऽअस्यासीदाज्यं ग्रीष्मऽइध्मः
शरद्धविः ॥ तंयज्ञं बहिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः । तेन देवाऽअयजंतसाध्याऽऋषयश्च्ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सं
भृतं पृषद्वाज्यं । पशून्तांश्चैवायव्यानां रणान्ग्राभ्याश्च्ये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः सामानि जज्ञिरे । छंदसिज
शिरे तस्माद्यज्ञुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाऽअजायंतयेकोभयादतः । गावो हजज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः
॥ १८ ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् । सुखं किमस्य कौवाहकाऽऋरूपादऽउच्यते ॥ ब्राह्मणोऽस्य सुखमासी
द्गृह्णन्निःकृतः । ऊरुतदस्य यद्वैर्यः पश्यांशुद्रोऽअजायत ॥ चंद्रमामनसो जातश्चक्षुःसूर्योऽअजायत । सुखादि
अकल्पयन् ॥ ससास्यासन्परिधयस्त्रिःसससमिधःकृताः । देवायद्यज्ञं तन्वानाऽअर्बन्पुरुषं पशुं ॥ यज्ञेन यज्ञमय
जंत देवास्तानि धर्माणप्रथमान्यासन् । तेहनाकं महिमानः संचंतयन्त्रपूर्वसाध्याः संति देवाः ॥ १९ ॥ (१०।८।१)
अष्टमनुवाकेन वसूकानि । (१०।८।१) संजागृवद्धिरिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्यैतद्व्योरुणो म्रिजगलं त्यात्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ८

॥ २७ ॥

सदर्शश्रीरतिर्धिर्गहेर्गुह्वनेवनेशि श्रियेतक्कवीरिव । जनंजनंन्योनार्तिमन्यतेविशुऽआक्षेतिविश्योऽङ्गुविशं ॥
सुदक्षोदक्षैःकतुनासिसुकुतुरैकविःकाव्येनासिविश्वचित् । वसुवसूनाक्षयसित्वमेकऽइह्यावाचयानिपृथिवीचपुज्य
तः ॥ प्रज्ञानत्रैतवयोनिमत्विद्युमिळायारुपदेघतवतुमासदः । आतेचिकित्रऽउपसाभिवेत्तयोरुपसःसूर्यस्येवरुमयः ॥
तद्यश्रियौवर्ष्येवविद्युत्तश्चित्राश्चिकित्रऽउपसानंकेतवः । यदोपधीरुभिसुष्टोचननिचपरिख्वयंचिनुयेऽअन्नमास्ये
॥ २० ॥ तमोपधीर्दधिरुर्गर्भमत्विद्युत्तमापोऽअग्निंजनयंतमातरं । तमित्समानंवनिर्नश्चवीरुधौतर्वतीश्चसुवतेचवि
श्वहा ॥ वातोपधृतऽइपितोवशौऽअनुवृषुयदशवेविपङ्क्तिष्ठसे । आतेयतंतैरुथ्योऽङ्गुयथापृथक्शार्धीस्यमेऽअजरो
णिधक्षतः ॥ मेधाकारंविदथस्यप्रसाधनमग्निहेतारंपरिभूतममतिं । तमिदभैहृविज्यासमानमित्तमिन्महेवृणतेना
न्यंतवत् ॥ त्वामिदत्रवृणतेत्वायवोहेतारमग्निहेतारंपरिभूतममतिं । तमिदभैहृविज्यासमानमित्तमिन्महेवृणतेना
यः ॥ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमत्विद्युत्तवनेद्रुत्वमग्निहृतायुतः । तवप्रशाखंतवमध्वरीयसिद्धाचासिगहृपतिश्चनोदमे
॥ २१ ॥ यस्तुर्भ्यमग्नेऽअमृतौयमर्थैःसमिधादाशंदुतवाहृविष्कृति । तस्यहोताभवसियासिदुत्यंमुपवृषेयजस्यध्व
रीयसिं ॥ इमाऽअसैमत्तयोवाचोऽअस्मदोऽअमृतोऽअमृतयःससमत । वसुवोवसेवेजातवेदसेबृद्धासुचिद्धर्धनो
न्यंतवत् ॥ इमांमुखायसुष्टुतिंनवीयसीवोचेयमस्माऽअशुतेभृणोतुनः । भयाऽअंतराहृधस्यनिसृशैजायेवपत्यऽ

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २८ ॥

उशतीसुवासाः ॥ यस्मिन्नश्वसऋषभासऽउक्षणोवशासोषाऽअवसुष्टासऽआहुताः । कीलालपेसोमपृथायवेधसेहृदा
मातिर्जनयेचारुमशये ॥ अहाव्यमेहविरास्येतेसुवीवधतंचर्मीवसोमः । वाजसनिरयिमस्मोसुवीरंप्रशस्तधैहियशसंब
हंतं ॥ २२ ॥ (१०।८।२) युज्ञस्ववोरथ्यंविश्रपतिविशाहोतरमकोरतिथिंविभावंसुं । शोचन्छुब्कासुहारिणीषुजभुरधुं
पकेलुर्जतोद्यामशायत ॥ इममंजस्यामभयेऽअकृण्वतधर्मणमग्निविदथस्यसाधनं । अकुंनयुहूमषसःपुरोहितंतनु
नयात्तमरुषस्यनिसते ॥ वळस्यनीथाविपणेश्चमन्महेवयाऽअस्यप्रहुताऽआसुरत्तवे । युदाघोरासोऽअमृतत्वमाश्रता
दिज्जनस्यदैव्यस्यचकिरन् ॥ ऋतस्यहिप्रसित्तिद्यौरुरुव्यचोनमोमह्यप्रमतिःपनीयसी । इंद्रोमित्रोवरुणःसंचिकित्रि
रेथोभर्गःसवितापुतर्दक्षसः ॥ प्ररुद्रेणयुधिनायंतिसिंधवस्तिरोमहीमरमतिदधन्विरे । वेभिःपरिज्मापरियन्नुरुज्रयो
विरोरुवज्जठरेविश्वमक्षते ॥ २३ ॥ ऋणारुद्रामरुतौविश्वकृष्टयोदिवःइयेनासोऽअसुरस्यनीळ्यः । तेभिश्चष्टेवरुणो
मित्रोऽअर्थमेद्रोदेवोभिरर्वोभिरर्वः ॥ इंद्रमुजैशशमानासऽआशतसूरोहशीकेशुर्धणश्चपौस्ये । प्रयेन्वस्यार्हणततक्षि
रेयुजंवज्रंनपदनेषुकारवं ॥ सूरश्चिदाहरितोऽअस्यरीरमदिद्रादाकाश्चिऋयतेतवीयसः । भीमस्यवृष्णोजठरादभिश्च
सोदिवोदिवैसहुरिस्तन्नर्वाधितः ॥ स्तोमवोऽअघरुद्रायुशिकसेक्षयद्वीरायुनमसादिदिष्टन । येभिःशिवःस्ववोऽएव
(१०।८।२) यज्ञस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्त्यमानवःशार्गतोविश्वेदेवाजगती ।

मंडलं १०

अनु. ८

॥ २८ ॥

यावभिर्दिवःसिपकिस्वयशाानिकामभिः ॥ तेहिप्रजायाऽअभरंतुविश्रयोदृष्टपतिर्दृपभःसोमजामयः । युज्ञेथर्वाप्र
 श्रमोविधारयद्वेचादक्षैर्भृगवःसांचिकिजिरे ॥ २४ ॥ तेहिद्यावापृथिवीभूरैरेतसानराशंसथतुरंगोयमोदितिः । देव
 स्वर्घाद्रविणोदाऽऽर्कभूक्षणाःप्ररोदुसीमरुतोविष्णुरहिरे ॥ उतस्यनऽडुशिजामुर्विंयाकृविरहिःशृणोतुनुभ्योऽहवीमनि ।
 सूर्यामासाविचरंतादिविधितोधिथाशमीनदुपीऽअस्यवोधतं ॥ प्रनःपूपाचरथैविश्वदेव्योपांनपादवतुवायुरिष्ट्ये ।
 आत्मानंवस्योऽअभिवातंमर्चततदग्निनासुहृवायामनिश्रुतं ॥ विशामासामभयानामधिक्षितंगीभिरुस्वयशसंगुणी
 मसि । आभिर्विश्वोभिरदितिमनर्थणमत्तोयुवानंनमणाऽअधापतिं ॥ रेभुद्रजजुपापूर्वोऽअंगिराग्रावाणऽऽर्ध्वोऽ
 अभिचक्षुरध्वरं ॥ येभिर्विहायाऽअभवद्विचक्षुणःपाथःसुमेकंस्वधित्तिर्धनंवति ॥ २५ ॥ (१०।८।३) महिद्यावा
 पृथिवीभूतमवीनारीगृहीनारोदंसीसदंनः । तेभिर्नःपातंसद्यसऽपुभिर्नःपातंशुपणि ॥ युज्ञेथज्ञेसमत्योऽदेवान्त्सपथ
 ति । यःसुभ्रैर्दीर्घश्रुतमऽआधिवोसायेनान् ॥ विश्वेपासिरज्यवोदेवानांवामहः । विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयुज्ञेपु
 युज्ञियाः ॥ तेघाराजानोऽअमृतस्यमंद्राऽअर्थमामित्रोवरुणःपरिजमा । कद्रुद्रोनुणांस्तुतोमरुतःपूयणोभगः ॥ उत

(१०।८।३) महीतिपंचदशचैससूक्तस्यपाथैस्तानोविश्वेदेवाःप्रस्तारपंक्तिर्द्वितीयात्रयोदक्यतुष्टुभोनवम्यथैरैःपंक्तिरेकादशीन्य
 कुसारिण्यंलापुरस्ताद्गृहीती ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ४

॥ २९ ॥

नोनक्तसुपां वृषणवसुसूर्यासासासदनायसधुन्यां । सचायत्साद्येषामहिबुधेषुभ्यः* ॥ २६ ॥ उतनोदेवावश्विनाशु
भस्पतीधामभिर्मित्रारुणाऽरुण्यतां । महःसरायऽएषतेतिधन्वेवदुरितां ॥ उतनोरुद्राचिन्मुळतामश्विनाविभ्वेद्
वासोरथस्पतिर्भगः । ऋसुवर्जऽऋसुक्षणःपरिज्मविश्वेदसः ॥ ऋसुर्कभुक्षाऽऋसुर्विधतोमद्ऽआतेहरीजूजुवान
स्वाजिना । दुष्टंयस्यसाम्चिहर्धग्यज्ञोनमानुषः ॥ कृधीनोऽअहयोदेवसवितःसर्वस्तुपेमघोनां । सहोनऽइंद्रोव
ह्निभिर्न्येषांचर्षणीनांचक्रंरश्मिनयोर्युवे ॥ ऐषुद्यावापृथिवीधातंसहदुस्सेवीरेपुविश्वचर्षणिश्रवः । पृक्षंवाजस्यसातये
एतंमेस्तोमंतुनानसूर्येद्युतद्यामानंवावृधंतनुणां ॥ प्रतदुःशीमेपृथवानेनेप्रामेवोचमसुरेमघवत्सु । वेदतोविदतोवसो ॥
नेमधितानपौस्यावृथेवविष्टांतां ॥ अधीन्वत्रससृतिचससच । सद्योदिदिष्टान्वःसद्योदिदिष्टपार्थःसद्योदिदिष्टमायवः* ॥ २८ ॥ (१०।८।४)
श्रौत्येपां ॥ अधीन्वत्रससृतिचससच । सद्योदिदिष्टान्वःसद्योदिदिष्टपार्थःसद्योदिदिष्टमायवः* ॥ २८ ॥ (१०।८।४)
ऋतेवदंतुमव्यवंदामग्रावभ्योवाचवदतावदंश्रः । यदद्रयःपर्वताःसाकमाशवःश्लोकंधोपंभरथेद्रायसोमिनः ॥ एतेव
दंतिशतवत्सहस्रवदुभिक्रंदंतिहरितेभिरासभिः । विद्वीत्रावाणःसुकृतःसुकृत्ययाहोतुश्चित्पूर्वहविरधमाशत ॥ एतेव
(१०।८।४) ऋतइतिचतुर्दशचसूक्तस्यकाद्रवेशोर्बुदःसर्पोग्रावाणोजगतीपंचमीसप्तमीचतुर्दशयष्टिभुमः ।

मंडलं १८

अनु. ८

॥ २९ ॥

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ५

॥ ३० ॥

चंति सोमं नमिन्नं त्रिवर्षतः ॥ सुतेऽध्वरेऽअधिवाचमक्रताक्रीळ्योनमातरंतुदंतः । विपुंवासुपुबुगोमनीपांविर्वतं
तामद्रथश्चार्थमानाः ॥ ३१ ॥ इत्यष्टमष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

पष्ठध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि ९ ऋचः १६० ॥ लागः ॥ इंद्राये २३ रक्षोत्रेणय. २५ सूर्यवैश्वानराये. १९ इंद्राये. ४ इंद्रासोमाम्या.
इंद्राये १३ पुरुषाये १६ अग्नय. १५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३० [भे. प. विश्वेभ्योदे. १ अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७
द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ इंद्राये विश्वेभ्योदेवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४] ग्रावभ्यइदं १४ ॥ इत्यष्टमेचतुर्थः ॥

हयेष्वनोर्धशीमैळः पुरुरवाः पूर्वोपितान्कामान्पुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छत्सातमनिच्छंतीप्रत्याचष्टेहयऽइपुयार्कदा
सुदेवौतरिक्षप्रांसचेतितिस्रश्चैलवाक्यंशिष्टाऽउर्वर्याःप्रतेसप्तोनावरुःसर्वहरिवैद्रोहरिस्तुतिर्द्वित्रिष्टुवंतयाऽओ
पधीरुयधिकांथर्वणोभिपगोपधिस्तुरानुष्टुभंबृहस्पतेद्वादशाष्टिपेणोदेवापिर्वृष्टिकामोदेवांसुष्टार्वकनोवसो
वैखानसइंद्रदुवस्युर्वानोवैश्वदेवंतुत्रिष्टुवंतमुह्यध्वंबुधःसौम्यऋत्विक्स्तुतिर्वानवम्यंत्येजगत्यौपंचमीबृहती
गायत्र्योर्मध्येप्रतेमुद्गलोभार्म्यश्वौदुघणेनऋपभेणचांजिगायेतिद्रौघणंवाद्यातृतीयांत्याबृहत्यऽआशुःसप्तोने
द्रोप्रतिरथश्चतुर्थार्थावार्हस्पत्योपांत्याप्यादेव्यंत्यानुष्टुम्मारुतीवासाव्येकादशाष्टकौवैश्वामित्रःकदाकौत्सोदुर्मित्रो
नान्नासुमित्रोगुणतःसुमित्रोवानान्नादुर्मित्रोगुणतऽऔग्निहरीवज्रं पिपीलिकमध्येत्रिष्टुवंत्याद्यागायत्रीवा॥५॥

मंडलं १०

अनु. ८

॥ ३० ॥

हरिःओम् ॥ (१०।८।५) ह्येजायेमनसातिघोरेवर्चासिश्चाकृणवावैनु । ननोमंत्राऽअनुदितासऽएतेम
 यस्करन्पररेचनहन् ॥ किमेतावाचाकृणवातवाहंमिपमपसामश्रियेव । पुरूरुःपुनरस्तंपरेहिडुरापनावातऽ
 इवाहमस्मि ॥ इपुनीश्रियऽईपुधेरसनगोपाःशतसानरंहिः । अवीरेक्तौविद्विद्युत्तत्रोरानमायुंचितयंतुनयः ॥ त्रिःस्रमाह्वः
 सावसुदधतीश्वशुरायवयुऽषपोयद्विवद्यंतिगृहात् । अस्तनक्षेयसिन्वाकन्दिवानकैश्रधितावैतसेन ॥ त्रिःस्रमाह्वः
 श्रथयवैतसेनोतस्ममेव्यलैपृणासि । पुरूरुवोद्युतेकेतमायंराजमिवीरतन्वशुस्तदासीः ॥ १ ॥ यासुजुणिःश्रेणिःसु
 न्नऽआपिहृदेचक्षुर्नम्रंथिनीचरण्युः । ताऽअंजयोरुणयोनसंस्तुःश्रियेगावोनेधेनवोनवंत ॥ समस्मिन्जायमानऽआसत्
 शाऽउतेमवर्धन्नद्यैःस्वर्गतीः । महेयत्त्वापुरूरवोरुणायार्धयन्दस्युहल्यायेदेवाः ॥ सत्रायदासुजहतीष्वत्कममा
 नुपीपुमानुपोनिषेवे । अपस्मत्तरसंतीनभुज्यस्ताऽअत्रसत्रथस्पृशोनाश्वः ॥ यदासुमताऽअमृतासुनिस्पृक्संक्षोणी
 भिःकतुभिर्नपुंके । ताऽआतयोनेतन्वःशुभतस्वाऽअश्वसोनक्रीळयोदंशानाः ॥ विद्युन्नयापतंतीदर्विद्योन्नरतीमेऽ
 अश्व्याकाम्यानि । जनिद्योऽअपोनर्यःसुजातुःप्रोर्वशीतिरतदीर्घमायुः ॥ २ ॥ जज्ञिपऽइत्थागोपीश्व्यायहिडुधाथत्

(१०।८।५) ह्येजायेह्यष्टादशर्चसासूक्तस्यआद्यावृतीयापठेनम्यादिचतसृणाचतुर्वशीसप्तदशीलेखनानामैलःपुरूरवाक्रपिहृवंशी
 देवता शिष्टानामुर्वशीक्रपिकापुरूरवादेवतात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ५

॥ ३१ ॥

त्पुरुवोमऽओजः । अशासत्वाविदुपीसासिन्नहृन्नमऽआशृणोः किमभुग्वदासि ॥ कदासुनुः पितरं ज्ञातऽईच्छाञ्जं
नाश्रुवर्तयद्विज्ञानन् । कोदंपतीसमनसाविद्युदधयदुग्निः श्वशुरेषु दीदयत् ॥ प्रतिब्रवाणिवर्तयतेऽअश्रुचक्रनक्रंद
द्राथैशिवायै । प्रतत्तेहिनवायत्तेऽअस्मैप्रेहस्तं न हिमूरमार्पः ॥ सुदेवोऽअद्यप्रपतेदनावृत्परावर्तंप्रमांगतुवाऽउ ।
अधाशयीति नैर्ऋतेरुपस्थे धेनुं वृकारभुसासोऽअद्युः+ ॥ पुरुवोमामृथामापसोमत्वावृकासोऽअशिवासऽउक्षन् ।
नवैस्त्रैणानिसुख्यानिंसंतिसालावृकाणां हृदयान्येता+ ॥ ३ ॥ यद्विरूपाचरं मर्त्येष्ववसंरात्रीः शरदुश्चतस्रः । घृतस्य
सोकंसृष्टदहंऽआश्रांतादेवेदंतादृपाणाचरामि ॥ अंतरिक्षप्रारजसोविमानीमुपशिक्षाम्युर्वशीवसिष्ठः । उपत्वारा
तिःसुकृतस्यतिष्ठान्निवर्तस्वहृदयंतप्यतेमे ॥ इतित्वादेवाऽइमऽआहुरैळ्यथेमेतन्नवसिमत्युवंधुः । प्रजातेदेवान्हृवि
पायजातिस्वर्गऽउत्वमपिमादयासे ॥ ४ ॥ (१०।८।६) प्रतेमहेविदथेशसिंहरीप्रतेवन्वेवुनोहृदयंतमदं । घृतं
योहरिंभिश्चरुसेचत्ऽआत्वाविशंतुहरिर्वर्षसंगिरः ॥ हरिंहियोनिमभियेसमस्वरन्द्दिहृन्वंतोहरीदिव्यथ्यासदः । आ
अपुणंतिहरिंभिर्नधेनवऽइन्द्रायशुपहरिवंतमर्चत ॥ सोऽअस्यवज्रोहरितोयऽआयुसोहरिर्निकामोहरिरागभस्थोः ।
(१०।८।६) प्रतइतित्रयोदशर्चस्यसूक्त्यागिरसोवर्द्धरिजगलंयेद्वेत्त्रिभुभौ (ऐन्द्रः सर्वहरिर्वपित्र । हरिर्ऋतीद्रनाम । शौनकस्तु
सुवतएवैतत्सूक्तमैन्द्रमित्याह । हरिर्ऋतीद्राश्वनामेतिचकश्चित् । एवंहरिशब्दार्थेविप्रतिपत्तावप्याकरोदितहरिशब्दोच्चारणंयुक्तमुत्पत्त्यामः) ।

॥ ३१ ॥

मंडलं १०

अनु. ८

वाञ्छी सुशिप्रोहरिमनुसायकऽइन्द्रे निरुपाहरितामिमिक्षिरे ॥ द्विविनकेचुरधिधायिहर्वतो विव्यचद्वज्रोहरितो नरं ह्या ।
 तुददद्विहरिशिप्रोयऽआयुसः सहस्रशोकाऽअभवच्छरिभुरः+ ॥ त्वंत्वमहयथाऽउपस्तुतः पूंभिरिद्रहरिकेशयज्वभिः ।
 त्वहर्गसितवविश्वमक्थ्वं मसामिराधोहरिजातहर्गतं ॥ ५ ॥ तावत्रिणमंदिनंस्तोम्यंमद्रुइंद्रंश्रेयहतोहर्गताहरी ।
 त्वहर्गसैसर्वनानिहर्गत्इंद्रायसोमाहर्गयोदधन्विरे ॥ अं कामायुहर्गयोदधन्विरे स्थिराय हिन्यन्हर्गयोहरीतुरा ।
 पूरुण्यसैसर्वनानिहर्गत्इंद्रायसोमाहर्गयोदधन्विरे ॥ हरिं दमशारुहरिकेशऽआयुसस्तुरस्पेयोहोरिपाऽअवर्धत ।
 अर्धद्विहर्गोहरिभिर्जोपमीयतेसोऽअस्यकामंहरिं वंतमानयो ॥ सुवेवयस्य हरिणी विपेततुः शिप्रोवाजोयहरिणीद्विधतः ।
 अर्धद्विहर्गोहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वदुरितापारिपुद्धरी ॥ सुवेवयस्य हरिणी विपेततुः शिप्रोवाजोयहरिणीद्विधतः ।
 अर्धद्विहर्गोहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वदुरितापारिपुद्धरी ॥ सुवेवयस्य हरिणी विपेततुः शिप्रोवाजोयहरिणीद्विधतः ।
 प्रयच्छते च मे समभैजच्छरीपीत्वामदस्यहर्गत्स्यंघसः ॥ उतस्ससन्नहर्गत्स्यंपरस्योऽरयो नवाजंहरिर्वाऽअचिक्रदत् ।
 महीचिच्छिधिपणाहर्गदोर्जसावहद्वयोदधिपेहर्गत्सिद्धिदा+ ॥ ६ ॥ आरोपंसीहर्गमाणोमद्विवानव्यं नव्यं हर्यसिमन्मनुप्रियं ।
 प्रपस्यमसुरहर्गत्तंगोरविष्कृधिहर्गयेसूर्यय ॥ आत्वाहर्गत्तं प्रयुज्जेजनानां रथे वंहर्गुहरिशिप्रमिंद्र । पित्रायथाप्रतिभृत
 स्यमध्वोहर्गन्यं संधमादेवशोणि ॥ अपाग्ध्वं पाहरिवः सुतानामथोऽइदं सर्वं न केवलं ते । ममच्छिसोमं मधुमंतमिंद्रसत्रावृ
 पन्जठरऽआवृषस्व ॥ ७ ॥ (१०१८७) याऽओपधीः पूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रिगुणपुरा । मनेनुवन्नृणामंहंशुतं धामानिसप्तची ॥

(१०१८७) याओपधीरिति त्रयोविंशत्यृचसूक्तस्थार्थवर्णे भिपगोपधयोत्पुष्टु ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ ५

॥ ३२ ॥

शतंवोऽअंवाधामानिसहस्रमुतवोरुहः । अधाशतक्रत्वोरुयमिमंसेऽअगदंक्रुत ॥ ओषधीःप्रतिमोदध्वंपुष्पवतीःप्रसूवं
रीः । अर्थाऽइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्वः ॥ ओषधीरितिमातरस्तद्धोदेवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वंगंवासऽआत्मा
नंतवंपूरुप ॥ अश्वत्थेवोनिपदंनपणवोवसतिष्कृता । गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुपं ॥ ८ ॥ यत्रौषधीःसममं
तराजानुःसमितविव । विप्रःसऽउच्यतेभिपयश्वोहासीवचार्तनः ॥ अश्ववतीसोमावतीमूर्जथतीमुदोजसं । आवि
त्सिसर्वाऽओषधीरसाऽअरिष्टतात्ते ॥ उच्छुष्माऽओषधीनांगावोगोष्ठादिवेरेते । धनंसनिष्यंतीनामात्मानंतवंपू
रुप ॥ इष्कृतिर्नामवोमाताथोरुयंस्थनिष्कृतीः । सीराःपतत्रिणीस्थनुयद्दामयतिनिष्कृथ ॥ अतिविश्वःपरिष्ठाःस्ते
नऽइवन्नजमंक्रमुः । ओषधीःप्रादुच्यवुर्थकिंचतन्वोऽरुपः ॥ ९ ॥ यद्विमावाजयन्नहमोषधीर्हस्तऽआदुधे । आत्मा
यक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा ॥ यस्यौषधीःप्रसर्पथांगंमंगंपरुपरुः । ततोयक्ष्मंविवाधध्वऽउग्रोमध्यमशीरिव ॥
साकंवातस्यप्राज्यासाकंनश्यनिहाकथा ॥ अन्यावोऽअन्यामवत्वन्यान्यस्या
ऽउपावत । ताःसर्वाःसंविद्वानाऽइदंमेप्रावतावचः ॥ याःफुलिनीर्याऽअफुलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः । बृहस्पतिप्र
सूतास्तानोमुंचंतवंहसः ॥ १० ॥ मुंचंतुमाशपथ्याऽइदथोरुण्यादुत । अथोरुमस्यपड्विश्रात्सर्वस्मादेवकिल्बिपात् ॥
अवपतंतीरवदन्दिवऽओषधयुस्परि । यंजीवमश्वामहैनसरिभ्यातिपूरुपः ॥ याऽओषधीःसोमरात्रीर्वहीःशतविच

॥ ३२ ॥

मंडलं १०

अनु. ८

क्षणाः । तासांत्वमस्युत्सुमांस्कारं कामायुशं हृदं ॥ याऽओपधीः सोमराज्ञी विधिं धिताः पृथिवीमनुं । बृहस्पतिप्रसूताऽअस्यै
 वृष्यदमुपगृण्वंति ॥ याश्चेदमुपगृण्वंति ॥ यस्मै कृणोति ब्राह्मणसंतरं । यस्मै कृणोति ब्राह्मणसंतरं ।
 संदं तवीथी ॥ मावोरिपत्न्यनितायस्मै चाहं खनामिवः । द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं ॥ ११ ॥
 याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगल्य वीरुधोस्ये संदं तवीथी ॥ ओपधयुः संवदंते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणसंतरं
 जन्पारयामसि ॥ त्वमुत्सुमास्योपधेतव वृक्षाऽउपस्तयः । उपस्तिरस्तुसोऽस्माकं योऽअसौऽअभिदासति ॥ ११ ॥
 ॥ (१०१८१८) बृहस्पतेः प्रतियेवतामिहिसिन्धोवायद्धरुणोवासिपुषा । आदित्यैवायद्धसुभिर्मरुत्वान्त्सपर्जन्यं शतनवे
 वृषाय ॥ आदेवोदतोऽअजिरश्चिकित्वात्त्वदेवापेऽअभिमामगच्छत् । प्रतीचीनः प्रतिमामाववृत्स्वदधामितेद्यमती
 वाचमासन् ॥ अस्मै धेहिद्युमतीवाचमासन् नृहस्पतेऽअनमीवामिपिरां । ययाद्यष्टिशतं नवेवनायदिवोद्रुप्सोमधुमांऽ
 आविवेश ॥ आनोद्रुप्सामधुमंतो विशुं त्विन्द्रदेव्याधिरथंसहस्रं । निपीदहोत्रमृतुथार्यजस्वदेवान्देवापेहृविपसपर्य ॥
 आदृष्टिणे होत्रमृगं निपीदं देवापि देवसुमतिं चिकित्वात् । सऽउत्तरस्मादधरंसमुद्रमपोदिव्याऽअसृजद्भुव्योऽअ
 भि ॥ अस्मिन्समुद्रेऽअधुत्तरसिन्धोपेदेवेभिर्निवृताऽअतिष्ठत् । ताऽअद्रवन्नादृष्टिणे नसृष्टादेवापिनोप्रेषितामक्षि
 ष्ट ॥ (शौनरुक्वस्मिन्सूक्ते आथानाचतसृणाबृहस्पतिस्ततश्चत-

(१०१८१८) बृहस्पत इति द्वादश सूक्तस्यादृष्टिणे होत्रापि देवाबिष्टुः । (शौनरुक्वस्मिन्सूक्ते आथानाचतसृणाबृहस्पतिस्ततश्चत-
 सृणादेवास्ततः पंचानामग्निरित्येव देवताव्यवस्थामाह) ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ५

॥ ३३ ॥

णीषु ॥ १२ ॥ यद्देवापिः शंतनवेपुरोहितोहोत्रायवृतः कृपयन्नदीधेत् । देवश्रुतं वृष्टिचनिंरराणो बृहस्पतिर्वाचमस्माऽ
अयच्छत् ॥ यंत्वाद्देवापिः श्युद्यानोऽअस्रऽआष्टिपणोमनुष्यः समीधे । विश्वेभिर्देवैरुमुद्यमानः प्रपर्जन्यमीरयावृ
ष्टिमत् ॥ त्वांपूर्वऽऋषयोगीभिरायन्त्वामध्वरेषुपुरुहृतविश्वे । सहस्राण्यधिरथान्यस्मेऽआनोयन्नरोहिदुश्वोर्पयाहि ॥
एतान्यग्नेनवृत्तिर्नवृत्वेऽआहुतान्याधिरथासहस्रा । तेभिर्वर्धस्वतुन्वः शरपूर्वादिवनोवृष्टिभिर्वितोर्षीहि ॥ एतान्य
ग्नेनवृत्तिंसहस्रासंप्रयच्छवृष्णऽइंद्रायभागं । विद्वान्पृथऽऋतुशोदेवयानान्यौलानंदिविदेवेषुधेहि ॥ अग्नेवाधस्ववि
सृधोविदुर्गहापामीवामपुरक्षांसिसेध । अस्मात्समद्राद्धृहृतोदिवोनोपांभूमानुसुर्पनः सृजेह ॥ १३ ॥ (१०।८।९)
कन्नश्चित्रभिपण्यसिचिकित्वाण्धुग्रमानंवाश्रवावृधधै । कत्तस्यदातुशवसोव्युष्टौतक्षद्वंष्ट्रतुरमपिन्वत् ॥ सहिद्यु
ताविद्युतावेतिसामंपृथुयोनिमसुरत्वाससाद । ससनीकेभिः प्रसहानोऽअस्यन्नातुर्नऽऋतेससथस्यमायाः+ ॥ सवाजं
यातापदुष्पदुयन्त्स्वर्षीतापरिपदत्सनिज्यन् । अनुरायच्छतदुरस्वेदोमन्दिश्रदेवोऽअभिवर्षसाधत्+ ॥ सयुहयोई
वनीगोष्ववर्जुहोतिप्रधन्यासुसधिः । अपादोयत्र्युज्यसोरथाद्रोण्यश्वासऽईरतेघृतंवाः+ ॥ सरुद्रेभिरशस्तवारऽ
ऋभ्याहिल्वीगर्षमारेऽअवद्यऽआगात् । वृघस्यमन्येमिथुनाचिर्वषीऽअन्नमभीत्यारोदयन्मुपायन्+ ॥ सऽइद्वासुवी
(१०।८।९) कन्नइतिद्वादशस्यसूक्तस्यवैखानसोवन्नंद्रब्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ८

॥ ३३ ॥

प्रमतिर्नःपिताहिकुमासर्वं ॥ इन्द्रस्यनुकुतदैव्यंसहोमिर्गहेजरितामेधिरःकृविः । यज्ञश्चभृद्विदथेचारुरंतमुऽआस
 र्वं ॥ १६ ॥ नवोगुहाचक्रमभृरिदुःकृतंनाविष्टंवसवोदेवहेळनं । मार्किनोदेवाऽअन्तस्यवर्षमुऽआसर्वं ॥ अपा
 र्शिश्वाद्देपांसिसनुतयुयोत । सनोदेवःसवितापाशुरीह्युऽआसर्वं ॥ ऊर्ध्वोऽग्राववसवोस्तुसोत
 नेकोशोऽअइध्वे । तन्नरेवतन्वोऽअस्तुभेषुजमासर्वं ॥ ऋतुमावाजरिताशब्दतामवुऽइन्द्रइन्द्रप्रमतिःसुतावतां ।
 ज्यापृथ्वऽआगोस्तूर्पतिपर्यगंहुवस्युः+ ॥ १७ ॥ (१०।१।२) उर्ध्वध्वंसमनसःसखायुःसमग्निर्भिव्वहवःसनी
 षः । दुधिक्रामग्निमपसंचेवीमिद्रावतोवसेनिहयेवः ॥ मंद्रकृणुध्वंधियुऽआतनुध्वंनावमरित्रपरणीकृणुध्वं । इ
 ष्कृणुध्वमायुधारं कृणुध्वंयांचयुं प्रणयतासखायः ॥ युनक्तसीरावियुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहवीजं । गिराचश्रुष्टिः
 (१०।१।२) उर्ध्वध्वमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्योन्म्योबुधोविधेदेवास्त्रिषुपचतुर्थपष्ठयौगायत्र्योपंचमीवृहतीनवमीद्वादश्यौजगत्वी
 (ऋत्विजोदेवतावा) ।

मंडलं १०
 अनु. ९

सभराऽअसन्नोनेदीयुऽइत्सुण्यःपक्वमेयात् ॥ सीरयुंजंतिकवयोयुगावितन्वतेपृथक् । धीराद्वेषुसुक्रयां ॥ निरा
 द्वाचान्कृणोतनुसंवरत्रादधातन । सिंचामहाऽअवतसुद्रिणं वयस्यैकमनुपक्षितं ॥ इष्कृताहावमवतंसुवत्रं सुपेचनं ।
 उद्रिणंसिंचेऽअक्षितं ॥ १८ ॥ ग्रीणीताम्बोन्धितं जयाथस्त्रिवाहंरथमिष्कृणुध्वं । द्रोणाहावमवतमदमचक्रमंसत्र
 कोशंसिंचतानुपार्णं ॥ व्रजं कृणुध्वंसहि वौनपाणोवर्मसीव्यध्वं वहुलापथूनि । पुरःकृणुध्वमार्यसीरधृष्टामावःसुस्रोच्च
 मसोहं हतांतं ॥ आवोधिच्ययश्चियां वर्तऽकृतयेवादेवीवजतांयश्चियामिह । सानोदुहीयद्यवसेवगल्वीसहस्रधारप
 यसासुहीगौः ॥ अतूषिचुहारेमींद्रोरुपस्थेवाशीभिस्तक्षतामन्मयीभिः । परिव्वजध्वंदशकृद्व्याभिरुभेधुरौप्रतिव
 ह्दियुनक्त ॥ उभेधुरौवह्निशुपिब्दमानोतयनेवचरतिद्विजानिः । वनस्पतिं वनऽआस्थापयध्वं निपूदंधिध्वमखनंतऽ
 वत्सै ॥ कथञ्चरःकपथमुदं धातनचोदयतसुदतुवाजंसातये । निष्ठिद्वयःपुत्रमान्यावयोतयुऽइंद्रं सबाधऽइहसोमपीत
 ये ॥ १९ ॥ (१०।१।३) प्रतेरथमिष्कृतमिंद्रोवतुघृष्ण्या । अस्मिन्नाजौपुरुहृतश्रवाय्येधनमधेपुनोव ॥ उत्सु
 (१०।१।३) प्रतेरथमितिद्वादशार्चसूक्तसामान्यंशोमुद्रलोच्छ्रवणक्षिपुआघाहतीयायाद्युह्यः । (प्रतेरथमिति सूक्तेवतात्वे
 विप्रतिपत्तिःपरस्परमाचार्याणां । उक्तंचशौनकेन-श्रेतीतिहाससूक्तमुन्यतेशाकटायनः । यास्कोद्रौघणमैंद्रवैश्वदेवंतुशौनकः । आजान
 वेनंभान्मर्ष्येभ्यंद्रासौमुद्रलइति ।)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ५

॥ ३५ ॥

वातोवहतिवासोऽअस्याऽअधिस्थंयदजयत्सहस्रं । रथीरभून्मुहुलानीगविष्टौभरेऋतंव्यवेदिद्रसेना+ ॥ अंतर्त्यच्छ
जिघांसितोवज्रमिद्राभिदासतः । दासस्यवामघवृत्रार्थस्यवासनुतर्त्यवयावधं+ ॥ उहोहृदमपिवृज्जहपाणःकूटंस्मत्तृहृद्
भिमातिमेति । प्रमुष्कभारःश्रवंऽइच्छमानोजिरंवाहूऽअभरत्सिपासन् ॥ न्यकंदयह्युपयंतंऽएनुममैहयन्वृषभंमध्य
ऽआजेः । तेनसूभवंशुतवत्सहस्रंगवांसुहृलःप्रधनेजिगाय ॥ कृकंदवैवृषभोयुक्तऽआसीदवावचीत्सारथिरस्यकेशी ।
क्षन् । इन्द्रऽउदवत्यतिमथ्यानामरंहतपद्याभिःकुकुआन् ॥ २० ॥ उतप्रधिसुदेहन्नस्यविद्धानुपायुनुग्वंसंगमत्रशि
निकृण्वन्वहवेजनायगाःपस्पशानस्तविथीरघत् ॥ शुनमष्ट्राव्यचरत्कपर्दीवृत्रायांदावानहमानः । नम्णा
तवत्सहस्रंगवांसुहृलःपृतनान्येषु ॥ इमंतंपश्यवृषभस्ययुजंकाष्ठायामध्येकुघृणंशयानं । येनजिगायद्वा
न्युत्तरोधुरोर्वहतिप्रदेदिशत् ॥ परिबृकेवपतिविद्यमानदृपीत्यानाकूचकेणेवसिंचन् । नास्मैतृणंनोदकमाभर
नवदस्तुसातं+ ॥ त्वंविश्वस्यजगत्तश्चुरिद्रासिचक्षुषः । वृपायद्वाजिवृषणासिपाससिचोदयन्वच्चिणायुजा+ ॥ २१ ॥
(१०।१।१४) आशुःशिशानोवृषभोनभीमोर्धनाघनःक्षोभंणश्चर्पणीनां । संकंदनोनिमिषऽएकवीरःशुतसेनाऽअज
(१०।१।१४) आशुःशिशानहतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैद्रोमतिरथइंद्रश्चतुर्ध्याष्टहस्पतिर्द्वादश्याअवादेव्यत्यायामरुतलिष्ट्वंब्यानुष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ६

॥ ३५ ॥

यत्साकमिंद्रः ॥ संकंदेनानिमिपेणजिष्णुनायुक्कारेणदुश्चयनेनघृणुना । तदिद्रेणजयतत्सहध्वयुधोनरऽइधुह
 सेनयुष्णा ॥ सऽइधुहलैःसनिपुंगिभिर्वृशीसंचष्टासयुधऽइद्रेगुणेन । संसृष्टजित्सौमुपावाहुशुर्धूग्रधन्याप्रतिहि
 ताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथैरश्वोहामित्रौऽपुषाधमानः । प्रभंजन्तेसोःप्रमणोयुधाजयन्नसाकमेध्यविता
 रथानां ॥ बलुविज्ञायःस्थविरःप्रवीरःसहस्वान्वाजीसहमानऽब्रमः । अभिवीरोऽभिसत्वासहोजजैत्रिमिंद्ररथमार्तिष्ठ
 गोचित् ॥ गोत्रभिर्दगोविद्वंजवाहुंजयंतमर्जमप्रमणंतमोजसा । इमंसजाताऽअनुवीरयध्वमिंद्रंसखायोऽअनुसंरभ
 ध्वं ॥ २२ ॥ अभिगोत्राणिसहस्रागाहमानोद्वयोवीरःशतमन्युरिंद्रः । दुश्चयनःधृतनापाळयुध्योऽस्माकंसेनाऽअय
 तुप्रयुस्तु ॥ इंद्रऽआसानेताबृहस्पतिर्दक्षिणायुज्ञःपुरऽर्धतुसोमः । देवसेनानामभिभंजतीनांजयतीनांमरुतोयंत्य
 त् ॥ इंद्रस्त्वृष्णोवरुणस्वरान्नऽआदित्यानांमरुतांशर्धऽब्रमं । महार्मनसांभुवनच्यवानांघोषोद्वैवानांजयतामुदस्था
 त् ॥ उद्धर्पयमघवन्नायुधान्युत्सर्वनांमामकानांमनांसि । उद्धृत्रहन्वाजिनुंवाजिनान्युद्रथानांजयतांयंतुघोषाः ॥
 अस्माकमिंद्रःसमृतेपुध्वजेष्वस्माक्याऽइषस्ताजयंतु । अस्माकंवीराऽब्रतेरभवंत्यस्मांऽधदेवाऽअवताहवेयु ॥ अमी
 पांचितंप्रतिलोभयंतीयुहाणांगान्यव्येपरेहि । अभिमेहिनिर्देहहृत्सुशोकैरंधेनुमित्रास्तर्मसासवंतां ॥ मेत्वाजयतानर्

(आशुःक्षिशानःसूक्तोपांसायाआम्बोदेवीत्यनुक्रमण्यांमव्यादेवीतिशोभनीये)

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ५

॥ ३६ ॥

इंद्रोवःशर्मयच्छतु । उत्रावःसंतुवाहवौनाधुव्यायथासथ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ असौयासेनामरुतुःपरैषामभ्यैतिनऽओज
सास्पर्धमाना । तांगृहृतमसापत्रतेनयथामीषाऽअन्योऽअन्यंनजानात् ॥ अंधाऽअमित्राभवताशीर्षाणाऽअहयऽइव ।
तेषांविोऽअशिर्दधानामग्निर्मूढानामिद्रोहंतुवरं) ॥ २३ ॥ (१०।९।५) असाविसोमःपुरुहृतुभ्यंहरिभ्यांयज्ञ
मुपयाहित्वं । तुभ्यंगिरोविप्रवीराऽइयानादधन्विरऽइंद्रपिबासुतस्य ॥ अप्सुधृतस्यहरिवःपिवेहृभिःसुतस्यजठरं
पृणस्व । मिमिधुर्धमद्रयऽइंद्रतुभ्यंतेभिर्वधस्वमदमुक्थवाहः ॥ प्रोत्रापीतिवृष्णऽइयमिसत्यांप्रयैसुतस्यहयंश्वतुभ्यं ।
इंद्रधेनाभिरिहमादयस्वधीभिर्विधाभिःशच्यागृणानः+ ॥ इतीशचीवस्तववीर्येणवयोदधानाऽइशिजऽऋतज्ञाः ।
प्रजावर्दिंद्रमनुषोदुरोणेत्स्थुर्गंतःसधुमाघासः ॥ प्रणीतिभिष्टेहयंश्वसुधोःसुपुन्नस्यपुरुरुचोर्जनासः । मंहिष्ठामति
वित्तिरेदधानाःस्तोतारंऽइंद्रतवसूतताभिः ॥ २४ ॥ उपब्रह्माणिहरिवोहरिभ्यांसोमस्ययाहिपीतयेसुतस्य । मंहिष्ठामति
यज्ञःक्षममाणमानद्वाभ्योऽअस्यध्वरस्यप्रकेतः+ ॥ सहस्रवाजमभिमतिपाहंसुतेरणमघवानंसुवृकि । इंद्रत्वा
रोऽअर्पतीतमिंद्रंनमस्याजरितुःपनंत ॥ सप्तपोद्वीःसुरणाऽअमृक्कायाभिःसिधुमतरंऽइंद्रपुभित् । नवतिस्त्रोत्यान
वचस्वतीद्वेभ्योगातुंमनुषेचविंदः ॥ अपोमहीरभिशस्तेरमुंचोर्जागरास्वधिदेवऽएकः । इंद्रयास्त्वंवृत्रपूर्येचकथं
(१०।९।५) . असावीलेकादशार्चसूक्तस्यनैश्वामितोष्टकंइंद्रलिष्टुर् ।

मंडलं १०

अनु. ९

॥ ३६ ॥

ताभिर्विश्वायुस्तन्वपुपुष्याः ॥ वीरेण्यःऋतुरिंद्रःसुशस्तिरुतापिधेनपुरुरुहूतमीदृ ॥ आर्देयद्वृत्रमकृणोदुलोकंससाहेश
 ऋःधृतनाऽअभिष्टिः+ ॥ शुनंहुवेमसघवान्मिंद्रमसिन्भरेचृतमंवाजसाता ॥ शृण्वंतमुग्रमतेयेसमत्सुभ्रंतंवृत्राणिसंजि
 तंघनानां ॥ २५ ॥ (१०।९।६) कृदावसोस्तोत्रहयैतऽआवश्मशारुधुद्धाः । दीर्घसुतंवाताप्याय ॥ हरीयस्यसुशु
 ज्जावित्रतावेर्वतानुशेषा । उभारुजीनकेशिनापतिर्दच+ ॥ अपयोरिंद्रःपार्पजऽआमतानशश्रमाणोविभीवान् । शुभे
 यधुयुजेतविपीवान् ॥ सचायोरिंद्रश्चकृपऽऑऽपानसःसपर्यन् । नदयोवित्रतयोःशूरऽइंद्रः ॥ अधियस्तस्यैकेश
 वंलाव्यचस्वतानपुष्टौ । वृनोतिशिमाभ्यांशिप्रिणीवान् ॥ २६ ॥ प्रास्तौहृष्वीजऽऋज्वेभिस्ततश्शूरःशर्वसा । ऋशु
 नःऋतुभिर्मतिरिश्वा ॥ वज्रयश्चकेसुहनायदस्यवेहिरीमशोहिरीमान् । अरुतहनुरःशुतंनरजः ॥ अर्वनोवृजिनाशिशयी
 ह्यचारवनेमानृचः । नाब्रह्मायज्ञऽऋधजोपतित्वे+ ॥ ऊर्ध्वायत्त्रेतिनीभूद्यज्ञस्यधुसुसन्नन् । सजूनान्वंस्वयशसंसचा
 योः+ ॥ श्रियेतेष्टश्रिरुपसेचनीभूच्छिद्येदविरेपाः । ययास्वेपात्रैसिंचसऽउत्+ ॥ शतंवायदसुर्यमतिंत्वासुमित्रऽह
 त्थास्तौहृभिंत्रऽइत्थास्तौत् । आवोयदंस्युहलेकुत्सपुत्रं प्रावोयदंस्युहलेकुत्सवृत्स+ ॥ २७ ॥ इत्यष्टमाष्टकेपं
 चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

(१०।९।६) कदेलेकादशर्चस्यसूक्तसकौत्सोदुर्भिंत्रइंद्रउष्णिक्काथापायत्रीवाह्वितीयासप्तस्यौपिपिलिक्रमध्वेअत्यात्रिष्टुप् ।

हरिःओम् ॥ (१०१९।७) उभाऽहंनंतदिदर्थेथेवितन्वाथेधियोवस्त्रापसेव । सुध्रीचीनायातवेप्रेमजीगःसुदि
नेवपृक्षऽआतंसयेथे ॥ उष्टरेवर्धरेपुश्रथेप्रायोगेव्ध्वान्याशासुरेथः । दूतेव्हिद्योशसाजनेपुमापस्थातंमहिषैवा
वपानत् ॥ साकुंजुजाशकुनस्येवपक्षापश्वेवचिन्नायजुरागमिष्टं । अग्निरेवदेवयोदीदुवांसापरिज्मानेवयजथःपुरु
त्रा ॥ आपीवोऽअस्मपितरेवपुत्रोत्रेवृचानपतीवतुर्थे । इथपृष्ट्यैकिरणेवभुज्यैश्रुष्टीवानेवहवमार्गमिष्टं ॥ वंसगेव
पृथीशिवातामित्रेवऽऽकृताशतराशातंपता । वाजेवोच्चावयसार्धम्येष्टामेपेवैपासपर्याङ्गपुरीया ॥ १ ॥ सृण्येवज्जर्भ
रीतुर्फीतूनैतोशेवतुर्फीपफरीका । उदुन्यजेवजेमनामदुरुतामेजुराख्यजरमरायु ॥ पुञ्जेवचर्चरंजारमुरायुक्ष्मेवा
शुततीरीथऽउत्रा । ऋभूनापत्खरमुज्राबुरश्रुवोयुर्नपर्फरत्क्षयद्रथीणां ॥ धुर्मेवमधुजठरेसनेरुभगेवितानुर्फीका
रिवारं । पतरेवचचुराचंद्रनिर्णिज्जानंऽकंगामनुन्याङ्गनजग्भी ॥ बृहतेवगंभरेपुप्रतिघांपादेवगांधंतरतेविदाथः । क
र्णेशासुरानुहिस्सराथौशैवनोभजतंचित्रममः ॥ आरुगेवमध्वरेथेसाधेवगविनीचीनबारे । कीनारेवस्वेदमासि
ब्बिद्धानाक्षामेवोर्जासूयवसात्संचेथे ॥ ऋध्यामस्तोमंसनयामवाजमानोमंत्रसुरथेहोपयातं । यशोनपुंक्षमधुगोष्वंतरा
भूताशोऽअश्विनोःकाममप्राः ॥ (परिशिष्टं ॥ ह्रविर्भिरैकैस्वरितःसचतिसुवन्तऽएकेसर्वनेषुसोमान् । शचीर्मंदतऽउत

(१०१९।७) उभाऽहंनमित्येकादशार्चसूक्तस्यकाश्यपोभूताशोश्विनौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं-

अ. ८ अ. ६

॥ ३८ ॥

दक्षिणाभिर्नोजिह्वायुं त्यो न र्केपताम) ॥ २ ॥ (१०११८) आविरभून्माहिमाथो न मेपां विश्वजीवंतमसो निरमो
चि । महिज्योतिः पितृभिर्दत्तमागादुरुः पंध्यादक्षिणायाऽअदर्शि ॥ बुच्चाद्विदक्षिणावंतोऽअस्थुर्वेऽअश्वदाः सहते
सूर्येण । हिरण्यदाऽअमृतत्वर्भजतेवासोदाः सोमप्रतिरंतुऽआयुः ॥ देवीपुतिर्दक्षिणादेवयुज्यानकवारिभ्यो न हितेप
पुणंतिप्रच्यच्छतिसंगमेतेदक्षिणां दुहतेसप्तमातरं ॥ दक्षिणावान्प्रथमुर्कस्वविर्दनुचक्षसस्तेऽअभिचक्षतेहृविः । अ
मन्यनुपतिजनानां यः प्रथमोदक्षिणांमाविचार्य ॥ ३ ॥ तमेवऽऋषितमुन्नहार्णमाहुर्यज्ञान्यसामगामुक्थयासं । सशुक्र
स्यतुन्वोवेदतिस्त्रोयः प्रथमोदक्षिणयारारार्ध ॥ दक्षिणांश्चदक्षिणागां ददातिदक्षिणां चंद्रमुतयच्चिरण्यं । दक्षिणांश्चनु
तेयो नऽआत्मादक्षिणां वर्मकृणुतेविजानन् ॥ नभोजामसुर्नन्यर्थभयुर्नरिष्वंतिनव्यर्थेतेहभोजाः । इदंयद्विभ्वं सुव
नंस्वश्चैतत्सर्वदक्षिणैभ्योददाति ॥ भोजाजिग्युः सुरभियोनिमभेभोजाजिग्युर्वर्च्युयासुवार्साः । भोजाजिग्युरंतःपे
यंसुरायाभोजाजिग्युर्वेऽअहताः प्रयंति ॥ भोजायाश्चसंमृत्याहुंभोजायास्तेकुन्याइ इभमाना । भोजस्येदंपुष्करि
(१०११८) आविरिलेकादशर्चससूक्तसांगिरसो दिव्योदक्षिणात्रिष्टुपचतुर्थजगती । (प्राजापत्यादक्षिणानात्रीऋषिकावादक्षिणा-

दातारोवादेवता) ।

मंडलं १०

अनु- ९

॥ ३८ ॥

षीववेऽस्मपरिष्कृतं देवमानेर्वचित्रं ॥ भोजमर्थाः सुषुवाहोवहति सुवृद्धो वतते दक्षिणायाः । भोजं देवासो वता भरेणु
 भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ॥ ४ ॥ (१०।१।९) किमिच्छंती सरमाप्रेदमानद्द्रुरेह्यध्याजगुरिः पराचैः । कास्मेहि
 तिः कापरितक्म्यासीत्कथं रसायाऽअतरः पर्यासि ॥ इन्द्रस्य दूतीरिषिता च रामिमहऽइच्छंती पणयो निधीन्वः । अति
 ष्कदौ भियसा तन्नऽआवृत्तार्थ रसायाऽअतरं पर्यासि ॥ कीदृङ्किद्रः सरमेकादृशी कायस्येदं दूतीरसरः पराकात् । आच
 गच्छान्मिन्नमेनादधामाथा गवांगोपतिनो भवति ॥ नाहं तं वेदुदभ्युदभुत्सयस्येदं दूतीरसरं पराकात् । नतं गृहं तिस्र
 तौ गभीराहृताऽइद्रेण पणयः शयञ्चे ॥ इमागार्वः सरमेयाऽएच्छुः परिद्रिवोऽअतान्सुभगेपतती । कस्तऽएनाऽअव
 सृज्जादयुऽव्युतासाकुमायुधासंति तिग्मा ॥ ५ ॥ असेन्यार्वः पणयो च चास्य निपुव्यास्तन्वः संतुपापीः । अघृष्टो वऽ
 एतवाऽअस्तुपंथाबृहस्पतिर्वऽइभयानमृळात् ॥ अयं निधिः सरमेऽअद्रिबुध्नोगोभिरभैर्वसुभिर्न्युष्टः । रक्षंति तं प
 णयो ये सुगोपारेकुपुदमलंकुमाजंगंथ ॥ एहर्गमन्नृपयुः सोमं शिताऽअयास्योऽअंगिरसो नवग्वाः । तऽएतमूर्ध्वविभजंत
 गोनामथैतद्वर्चः पणयो वसुभित् ॥ एवाच त्वं सरमऽआजगंथु प्रवाधिता सहसा दैव्येन । स्वसरं त्वाकृण्वै मापुर्नर्गोऽ

(१०।१।९) किमिच्छंतीत्येकादशार्चस्य कस्यायुजापणिनामासुराऽऽपयः युजामेकादश्याश्च सरमानाग्नीदेवयुनीऽऽपिकायुजा सरमा
 देवतायुजामेकादश्याश्च पणयस्त्रिष्टुर् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ६

॥ ३९ ॥

अपतेगवांसुभगेभजाम ॥ नाहवेदश्चातुर्वनोस्वसत्वमिद्रोविदुरंगिरसश्चघोराः । गोर्कामेऽअच्छद्यन्यदायमपा
तऽइत्तपणयोवरीयः ॥ दुरमितपणयोवरीयऽउद्गावोयंतुमिनतीर्कृतेन । बृहस्पतिर्याऽअविदुश्चिर्गृह्णाःसोमोऽग्रावण
ऽऋषयश्चविप्राः ॥ ६ ॥ (१०।९।१०) तेवदन्यथमाब्रह्मकिल्बिषेकूपारःसखिलोमतिरिश्वा । वीळुहरास्तर्पऽउग्रो
मयोभूरापोदेवीःप्रथमजाऽऋतेन ॥ सोमोराजाप्रथमोब्रह्मजायांपुनःप्रार्थच्छदहृणीयमानः । अन्वृतितावरुणोमिन्न
ऽथासीदुमिर्होताहस्तुगृह्यानिनाय ॥ हस्तैवग्राह्यऽआधिरस्याब्रह्मजायेयमित्तिचेदवोचन् । नदुतायप्रह्येतस्यऽए
षातथाऽराष्ट्रंगुपितंक्षत्रियस्य ॥ देवाऽएतस्यामवदंतपूर्वसप्तऽऋषयस्तर्पसेयेनिषेदुः । भीमाजायाब्राह्मणस्योर्पनीतादु
धीदधातिपरमेव्योमन् ॥ ब्रह्मचारीचरतिवेधिषुद्विपुःसदेवानांभवत्येकमंगं । तेनजायामन्वविदुहुस्पतिःसोमेन
नीतांजुह्वानदेवाः ॥ पुनर्वैदेवाऽअर्धदुःपुनर्मनुष्याऽएत । राजानःसत्यंकृण्वानाब्रह्मजायांपुनर्ददुः ॥ पुनर्दायिब्रह्म
जायांकृत्वीदेवैर्निकिल्बिषं । ऊर्जपृथिव्याभुक्त्वायोरुगायमुपासते ॥ ७ ॥ (१०।९।११) सर्मिच्चोऽअद्यमनुषो
(१०।९।१०) तेवदन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यब्रह्मजायाजुह्वविभेदेवाबिष्टुवंलेद्वेअनुष्टुभौ । (ब्राह्मोवोर्ध्वनाभऋषिः) (१०।९।११)
समिद्धदलेकादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवो जमदग्निरिध्मस्तनूनपादिकोवर्हिदेवीर्द्वारुपासानकादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावस्यपति-
स्वाहाऽतयस्त्रिष्टुप । (जामदग्निःपरशुरामोवा)

मंडलं १०

अनु. ९

॥ ३९ ॥

दुरोणेदेवोदेवान्यजसिजातवेदः । आचवहमिन्नमहश्चिकित्वान्वदूतःकृविरसिप्रचेताः ॥ तनूनपात्पथऽकृतस्यया
 नान्मध्वासंजन्स्वर्दयासुजिह्व । मन्मानिधीभिरुत्तयज्ञमन्धन्देवत्राचकृणुह्यध्वरंनः ॥ आञ्जुह्वानिऽईळ्योवद्यश्चाया
 ह्यग्नेवसुभिःसजोपाः । त्वंदेवानामसियह्वहोतासऽएनान्यक्षीपितोयजीयान् ॥ प्राचीनंवाहिःप्रदिशापृथिव्यावस्तो
 रस्यार्ज्यतेऽअग्नेऽअह्नां । व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्योऽअदितयेस्योन्+ ॥ व्यचस्वतीरुविचियाविश्रयंतुंपातिभ्योनज
 नयुःशुंभमानाः । देवीर्द्वारोबृहतीविश्वमिन्वादेवेभ्योभवतसुप्रायणाः+ ॥ ८ ॥ आसुष्वयंतीयजतेऽउपकेऽउपा
 सानकोसदतांनियोनौ । द्विव्येयोर्षणेबृहतीसुरुक्मेऽअधिश्रियंशुकृपिशुंदधाने ॥ दैव्याहोताराप्रथमासुवाचाभिमा
 नायज्ञंमनुषोयजध्वै । मृचोदयंताविदथैदुक्कारुभ्राचीनंज्योतिःप्रदिशाद्विशंता ॥ आनोयज्ञंभारंतीपूर्यमैत्विलामनु
 ष्वद्विहचेतर्यती । तिस्रोदेवीर्विहिरंदस्योनंसरस्वतीस्वपसःसदंतु ॥ यऽइमेघावापृथिवीजनित्रीरूपैरपिशुश्रुवनानि
 विश्वा । तमद्यहोतरिपितोयजीयान्देवंत्वष्टारमिहयक्षिविद्वान्+ ॥ उपावंसुजल्मन्यासंजन्देवानांपाथऽकृतथाहु
 वीषि । वनुस्पतिःशमितादेवोऽअग्निःस्वदंतुह्रुव्यंमधुनाघृतेन ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरो
 गाः । अस्यहोतुःप्रदिरयुतस्यवाचिस्वाहाकृतंह्रुविरंदंतुवाः+ ॥ ९ ॥ (१०।९।१२) मनीषिणुःप्रभरध्वंमनीषां

(१०।९।१२) मनीषिणइतिदशार्चससुक्तस्यैरूपोष्टादंमूद्रंक्षिष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ६

॥ ४० ॥

यथायथामृतयुःसंतिनृणां । इंद्रसत्त्वैरेरयामाकृतेभिःसहिवीरोगिर्वर्णस्युर्विदनः ॥ ऋतस्यहिसदसोधीतिरद्यौत्संगा
इंद्रोवृषभोगोभिरानद् । उदतिष्ठत्तवियेणारवेषमहांतिचित्संविव्याचारजांसि ॥ इंद्रःकिलंश्रुत्याऽअस्यवेदुसहजि
ष्णुःपथिकृत्सूर्याय । आन्मेनांकृष्णवच्यतोभुवङ्गोःपतिद्विवःसनुजाऽअप्रतीतः ॥ इंद्रोमहामहतोऽअर्णवस्यव्रतामि
नादंगिरोभिर्युगानः । पुरुर्णिचिचितानारजांसिधाधारयोधरुणसत्यताता ॥ इंद्रोदिवःप्रतिमानंपृथिव्याविश्ववि
दुसर्वनाहंतिशुष्णं । महींचिह्यामातनोत्सूर्येणचास्कंभचित्कभेनेनुस्कभीयान् ॥ १० ॥ वज्रेणहिदृष्टवहावृत्रमस्तरदेवस्यशू
डवानस्यमायाः । विधृष्णोऽअत्रधृषतार्जघंथाभवोमघवन्वाह्वोजाः ॥ सचतयदुपसःसूर्येणचित्रामस्यकेतवोरामवि
दन् । आयन्नक्षत्रंदहशोदिवोनपुनर्युतोनकिरञ्जानुवेद ॥ दुरंकिलप्रथमाजगुरासामिंद्रस्ययाःप्रसवेससुरापः । क
स्विदग्रंक्वुधुऽआसामापोमध्यंक्वोनुनमंतः ॥ सृजःसिंधूरिहनाजप्रसानोऽआदिदेताःप्रविचिज्जेवने । सुसुक्ष्मा
णाऽवृतयामुमुत्रेधेदेतानरमंतेनित्तिकाः ॥ सध्रीचीःसिंधुमुशुतीरिवायन्त्सनाज्जारऽआरितःपरिर्दसां । अस्तमा
तेपाथिवावसून्यस्मेजग्मुःसुवृताऽइंद्रपूर्वाः+ ॥ ११ ॥ (१०।९।१३) इंद्रपिवप्रतिकामंसुतस्यप्रातःसावस्तवहिप
र्वपीतिः । हर्षस्वहंतवेशूरात्रनुक्थोभिष्टेवीर्यांइप्रब्रवाम ॥ यस्तेरथोमनसोजीयानेद्रुतेनसोमपयाययाहि । तूयमाते
(१०।९।१३) इंद्रपिवेतिदशर्चस्यसूक्तस्यैरूपेनभःप्रभेदनहंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ९

॥ ४० ॥

हरयः प्रद्रवंतु ये भिर्यासि वृषभिमिर्मदमानः ॥ हरित्वत्तवर्चसासूर्येश्वरैरूपैस्त्वयं स्पशयस्व । अस्मान्भिरिद्रुसखिभि
हुवानः संश्रीचीनो मादयस्वानिपद्य ॥ यस्यत्यत्तमहिमानं देवि मे महीरोदसीना विचिंकां । तदोक्तुऽआहारंभिरिद्रुयु
क्तैः प्रियेभिर्याहिप्रियमन्नमच्छ ॥ यस्यशश्वत्पिपिषोऽईद्रुशत्रूनानाडुकृत्यारण्याचकथं । सतेपुरंधितविपीभियतिंसते
मदायसुतऽईद्रुसोमः ॥ १२ ॥ इदंतेपात्रं सनेचित्तमिद्रुपिवा सोमेनाद्यतकतो । पूर्णऽआहावोमदिरस्यमध्वोयंवि
श्वऽइदमिह्यतिदुवाः ॥ विहित्वाभिद्रुघाजनो सोहितप्रयसो वृषभह्वयते । अस्माकंतेमधुमत्तमानीमासेवन्त्सव
नातेषुह्यं ॥ प्रतऽइंद्रपुर्व्याग्निप्रनूंवीवोचं प्रथमाकृतानि । सतीनमन्युरश्रथायोऽअद्रिसुवेदुनामकृणोर्बहणो
गां ॥ निषुसीदगणपतेगणेषुत्वामहुविप्रतमंकवीनां । नऽऽकृतेत्वक्तियते किंचनारेमहासर्कमघवन्विचर्मर्च ॥ अभि
ख्यानोमघवन्नाधमानान्त्सखेवोधिर्वसुपतेसवीनां । रणं कृधिरणकृत्सत्यशुष्मार्मकेचिदाभेजारयेऽअसान्
॥ १३ ॥ (१०११०११) तमस्यद्यावापृथिवीसचेतसाविश्वेभिर्देवैरनुशुष्ममावता । यदैत्कृण्वानोमहिमानमिन्द्रियं
पीत्वीसोमस्यकृपुमोऽअवर्धत ॥ तमस्यविष्णुर्महिमानमोजसंशुंदधुन्वान्मधुनोविरच्यते । देवेभिरिद्रोमघवासा
र्वमिर्बृत्रंघृन्वोऽअभवद्वरेण्यः ॥ वृत्रेण्यदहिनाविभ्रदायुधासमस्थिथायुधेशंसमाविदे । विश्वेतेऽअत्रमरुतःस

दशमेऽनुवाकेऽषोडशसूक्तानि (१०११०११) तमस्येतिदशर्चसासूर्यैरुपैस्त्वयं रूपैस्त्वयं स्पशयस्व ।

कंसं.

श. ८ अ. ६

। ४१ ॥

हत्सनावर्धद्युयमहिमानमिद्वियं ॥ ज्ञानऽएवव्यवाधतस्युधःप्रापश्यद्वीरोऽभिपौस्यरणं । अवृश्चदद्रिमवसस्य
दःसृजदस्तभ्रात्राकंस्यपस्ययापुथुं ॥ आदिद्रःसत्रातविपीरपत्यतवरीयोद्यावापृथिवीऽअवाधत । अवाभरदृषितो
वज्रमायसंशेवंमित्रायवर्णायडाशुषे ॥ १४ ॥ इंद्रस्यात्रतविषीभ्योविरश्चिनऽऋघायतोऽअरंहयतस्यवे । वृत्रय
दुयोव्यवृश्चदोर्जसापोविभ्रंतंतमसापरीचृतं ॥ यावीधीणिप्रथमानिकर्त्वीमहित्वेभिर्यतमानौसमीयतुः । ध्वांतंतमो
वदध्वसेहृतऽइंद्रोमहापूर्वहृतावपत्यत ॥ विश्वेदेवासोऽअधवृण्योनितेवर्धयन्त्सोभवत्यावचस्यया । रज्रं वृत्रमहि
मिद्रस्यहर्न्मनाशिनर्जभैस्तुष्वन्नमावयत् ॥ भूरिदक्षेभिर्वचनेभिर्र्ककभिःसख्येभिःसख्यानिप्रवोचत । इंद्रो धुनिचतु
मुरिचंद्रंभयन्ऋद्धामनस्याशृणुतेदुभीतये ॥ त्वंपुरुण्याभरास्वभ्यायेभिर्मसैनिवचनानिशंसन् । सुगेभिर्विभ्वाडुरि
तातरेमविदोषुर्णऽअविपाणाऽअवेपन्विदुर्देवाःसहसामानमर्कं ॥ घर्मासमंतात्रिवृतंव्यापतुस्तयोर्जुष्टिमातरिश्वाजगा
म । द्विवस्पयोदिधिपाणाऽअवेपन्विदुर्देवाःसहसामानमर्कं ॥ तिस्रोदेष्ट्रायनिकर्त्तीरुपसतेदीर्घश्रुतोविहिजानति
वह्यः । तासानिचिक्वुःकवयोनिदानंपरेपुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ चतुष्कपदायुवतिःसुपेशाघृतप्रतीकावयुनानिवस्ते ।
तस्यांसुपर्णावृषणानिपैदतुर्थत्रेदेवादधिरैभागधेयं ॥ एकःसुपर्णःसस्रमुद्रमाविवेशुसऽइदंविश्वंभुवनंविचष्टे । तंपाके
(१०११०१२) घर्मेतिदशर्चस्यसूक्तस्यैरूपःसध्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थजगती । (तापसोधर्मोवाक्रपिः)

मंडलं १०

अनु. १०

॥ ४१ ॥

नमनसापश्यमंतितस्त्रंमातारैहिसऽर्चरेहिमातरं ॥ सुपर्णविप्राःकवयोवचोभिरेकंसंतवहुधाकल्पयंति । छंदसिचद
 धतोऽअचरेपुग्रहान्सोमस्यामिमतेद्वादश ॥ १६ ॥ षट्त्रिंशोश्चतुरःकल्पयंतश्छंदसिचदधतऽआह्लादशं । यज्ञंवि
 मार्यकवयोमनीपऽऋक्सामान्यांग्रथैवर्तयंति ॥ चतुर्दशान्येर्भहिमानोऽस्यतंधीरावाचाप्रणयंतिसप्त । आग्रानं
 तीर्थकऽइहप्रवौचद्येनपथाप्रपिथैतेसुतस्य ॥ सहस्रधापंचदशान्युक्थायावुह्यावापृथिवीतावदित्त । सहस्रधामहि
 मानःसहस्रंयावुद्ब्रह्मविष्टितंतावतीवाक् ॥ कश्छंदसांयोगमाथेदधीरःकोधिणयांप्रतिवाचंपपाद । कमत्विजामष्टमं
 शूरमाहुर्हीऽइंद्रस्यनिचिकायकःस्वित् ॥ भूम्याऽअंतंपर्येकैचरंतिरथस्यधुपुक्तसोऽस्युः । श्रमस्यद्राद्यंविभजं
 त्येभ्योयुदायमोभवतिहृभ्यैहितः ॥ १७ ॥ (१०१०१३) चित्रऽइच्छिशोस्तरुणस्यवक्षथोनयोमातरावुच्येतिधा
 तवे । अनुधायद्विजीजनदधाचनुववक्षसद्योमहिदुत्यंशुचरन् ॥ अग्निह्नमार्धाचिदन्नपस्तमःसंयोनयुवतेभर्सना
 दृता । अभिप्रसुराजुह्वास्वध्वरऽइनोनप्रोथमानोयवसेवृषा ॥ तंवोविनद्रुपदंदेवमर्धसऽइंदुंप्रोथंतंप्रवर्षतमर्षवं । आ
 सावह्निंनशोचिषाविरुशिनंमहिंनंतंनसुरजंतमध्वनः ॥ विचस्थतेज्रयसानस्यार्जुधक्षोनिवाताःपरिसंलच्युताः ।
 आरुण्वासोयुधुधोनसंत्वन्नंत्रितंनंशंतप्रशिंपंतऽइष्टये ॥ सऽइदृशिःकण्वतमःकण्वसंखार्यःपरुस्थांतरस्यतरुपः । अ

(१०१०१३) चित्रइतिनवर्चससूक्तस्यवाट्टिह्वयउपस्तुतोभिर्जगतीअष्टमीनवम्यौत्रिष्टुपशुकर्यौ ।

ऋक्सं.

मं. ८ अ. ६

॥ ४२ ॥

मिःपालुयुणतोऽग्निःसुरीनाग्निर्देदतुतेषामवोनः ॥ १८ ॥ वाजिन्तमायुसहस्रेषुपिन्यतुषुच्यवानोऽनुजातेवेदसे ।
अनुद्रेचिद्योधृषुतावरंसतमहिन्तमायधन्वनेदविच्यते+ ॥ एवाग्निर्मतेःसहसुरिभिर्वसुःष्ट्वेसहसःसुनरोदृभिः । मित्रा
सोनयेसुधिताऽऋतायवोद्यवोनद्युन्नैरभिसंतिमानुषान् ॥ ऊर्जोनपात्सहसावन्नितिवोपस्तुतस्वन्दतेवृषावाक् ।
त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राधीयऽआयुःप्रतरं दधानाः ॥ इति त्वाग्नेष्टृष्टिहव्यस्यपुत्राऽर्पस्तुतासऽऋषयोवोचन् । तां
अपाहियुणतश्चसुरीन्वषड्वृषळित्युध्वसोऽअनक्षन्नमोनमऽइत्युध्वसोऽअनक्षन् ॥ १९ ॥ (१०।१०।४) पिवासो
मंहृतऽईद्वियायपिवावृत्रायहंतवेशविष्ट । पिवरायेशवसेह्यमानःपिबमध्वस्तुपद्विद्रावृषस्व ॥ अस्यपिबक्षुमतःप्र
स्थितस्येहसोमस्यवरमासुतस्य । स्वस्तिदामनसामादयस्वावाचीनोरेवतेसौभगाय ॥ ममत्तुत्वाद्विव्यःसोमऽइद्रमम
तयःसुयतेपाथिवेषु । ममत्तुयेनवरिवश्चकथममत्तुयेननिरिणासिशन्न ॥ आद्विवर्हीऽअमिनोयात्विद्रोवृषाहरिभ्यां
परिपिकुमंधः । गव्यासुतस्यप्रभृतस्यमध्वःसन्नाखेदामरुशहावृषस्व ॥ नितिगमानिन्नाशयुन्नाश्यान्यवस्थिरातनु
हियातुजूनां । उत्रायतेसहोवलंददामिप्रतीत्याशत्रून्विगदेषुवृश्च ॥ २० ॥ व्युर्गऽईद्रतनुद्विश्रवांस्योजःस्थिरेवध
न्वनोभिमातीः । अस्रद्यग्वावृधानःसहोभिरनिभृष्टस्तन्वावृधस्व ॥ इदं हविर्मघवन्तुभ्यंरुतंप्रतिसञ्जाळहणानोष्ट
(१०।१०।४) पिवेतिनवर्चस्रृक्तस्यथौरोमियुतइदंस्त्रिष्टुप । (अभियूषोवाऋषिः)

मंडलं १०

अनु. १०

॥ ४२ ॥

भाय । तुभ्यंसुतोमघवन्तुभ्यंपुत्रोऽर्द्धीद्विपवचप्रस्थितस्य ॥ अर्द्धीदिद्रुप्रस्थितेमाह्वींषिचनोदधिव्यपचतोतसोमं ।
 प्रथस्यंतःप्रतिहर्यामसित्वासुत्याःसंतुयजमानसुकामाः ॥ प्रेद्राग्निभ्यांसुवचस्यामियमिसिंधाविवरेयंनावमकैः । अ
 थोऽइवपरिचरतिदेवायेऽअसभ्यधनुदाऽइन्द्रिदश्च ॥ २१ ॥ (१०११०५) नवाऽऽदेवाःक्षुधमिद्भुधंददुरुताशि
 त्सुपगच्छंतिमत्सवः । उतोर्गयिःपृणतो नोपदस्यत्युतापृणन्मडितारंनविदते ॥ यऽआभार्यचकमानार्यपित्वोन्नवा
 न्तसत्रफिताथोपजामुपे । स्थिरंमनःकृणुतेसेवतेपुरोतोचिदसमडितारंनविदते ॥ सऽइन्द्रेजोयोगहृवेदद्रालन्नकामा
 यचरतेकृशाय । अरमसैभचतियामहृताऽइतापुरीपुंकृणुतेसखायं ॥ नससखायोनददतिसख्येसत्त्वाभुवेसचमाना
 यपित्वः । अपास्मात्प्रेयान्नतदोकोऽअस्तिपूतंमन्यमरणंचिदिच्छेत् ॥ पूणीयादिशार्धमानायुतव्यान्द्रार्धीयांसमनु
 पश्येत्तपंथां । ओहिवर्तैरथ्येवचक्रान्यमन्यमुपतिष्ठंतरायः ॥ २२ ॥ मोघमन्नविदतेऽअप्रचेताःसत्यंवीमिवधऽ
 इस्तस्य । नार्यमणंपुण्यतिनोसखायंकवलाघोभवतिकेवलादी । ॥ कृपन्निरफालऽआश्रितंकृणोतियन्नध्वानुमपव
 क्तेचरित्रैः । वदन्ब्रह्मावदतोवनीयान्पण्नापिरपृणंतमभिव्यात् ॥ एकंपाद्भ्योऽद्विपदोविचक्रमेद्विपात्रिपादसुभ्येति
 पुश्चात् । चतुष्पदेतिद्विपदमभिसुरेसपश्यन्पुंकीरुपतिष्ठमानः ॥ सुमौचिद्वस्त्रौनसुमंविदितःसंभारोचिन्नसमंहु

(१०११०५) नवाइतिनवचैत्यसूक्तसागिरसोमिच्छुर्धनान्नदानंत्रिष्टुवायेजगत्सौ ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ६

॥ ४३ ॥

हाते । युमयोश्चिन्नसमावीर्षाणिज्ञातीचित्संतौनसुसंपृणीतः ॥ २३ ॥ (१०१०१६) अग्नेहंसिन्यश्चित्रिणदीद्यन्मल्ये
ष्वा । स्वैक्षयेद्युचिव्रत ॥ उत्तिष्ठसिस्वाहुतोघृतानिप्रतिमोदसे । यत्त्वासुचःसमस्थिरन् ॥ सऽआहुतोविरोचतेगिरी
केन्योगिरा । सुचामतीकमज्यते ॥ घृतेनाग्निःसर्मज्यतेमधुमतीकुऽआहुतः । रोचमानोविभावसुः ॥ जरमाणःस
दाभ्येनशोचिषाग्नेरक्षस्त्वंदह । गोपाऽऋतस्यदीदिहि ॥ सत्वमग्नेप्रतीकेनुप्रत्योषयातुधान्यः । अदाभ्यंगृहपतिं ॥ अ
तंत्वागीभिरुरुक्षयाहव्यवाहंसमीधिरे ॥ यजिष्ठमानुषेजने ॥ २५ ॥ (१०१०१७) इतिवाऽइतिमेमनोगामभ्वंस
नुयामिति । क्वित्सोमस्यापामिति ॥ प्रवातोऽइवदोधतुऽउन्मापीताऽअयंसत । कुवि० ॥ उन्मापीताऽअयंसतर
थमभ्वाऽइवाशवः । कुवि० ॥ उपमामतिरेस्थितवाश्रापुत्रमिवप्रियं । कुवि० ॥ अहंतष्टेववंधुरंपर्यचामिहुदामति ।
कुवि० ॥ नहिमेऽअक्षिपच्चनाच्छान्तसुःपंचकृष्टयः । कुवि० ॥ २६ ॥ नहिमेरोदसीऽउभेऽअन्यंपक्षंचनप्रति ।
कुवि० ॥ अभिद्यांमहिनाशुवमभीडु मांपृथिवीमर्ही । कुवि० ॥ हंताहंपृथिवीमिमानिदधानीहवेहवा । कुवि० ॥

(१०१०१६) अग्नेहंसीतिनवर्चस्यऋक्त्वामहीचवऋक्षयोरक्षोहाग्निगयत्री । (१०१०१७) इतिवाऽइतित्रयोदशवर्चस्यऋक्त्वाद्दे

मंडलं १

अनु. १८

॥ ४३ ॥

अ॒प॒मि॒तृ॒थि॒वी॒म॒हं॒जं॒घ॒न॒नी॒हवे॒ह॒वा । कृ॒वि० ॥ द्वि॒वि॒मे॒ऽअ॒न्यः॒प॒क्षो॒ऽघो॒ऽअ॒न्य॒म॒ची॒कृ॒पं । कृ॒वि० ॥ अ॒ह॒म॒स्मि॒
म॒हाम॒हौ॒भि॒न्म॒भ्य॒मु॒दी॒पि॒तः । कृ॒वि० ॥ गृ॒हो॒या॒म्य॒र॒कृतो॒दे॒वे॒भ्यो॒ह॒व्य॒वा॒ह॒नः । कृ॒वि० ॥ २७ ॥ इ॒त्य॒ष्ट॒मा॒ष्टके ॥

प॒ष्ठो॒ऽध्या॒यः ॥ ६ ॥

द्वि॒प॒ष्ट्य॒व्य॒ये॒वर्गाः २७ सू॒क्तानि १४ ऋ॒चः १४० ॥ त्या॒गः ॥ अ॒श्वि॒म्या ११ दक्षि॒णा॒या ११ सर॒मा॒या ११ पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११
पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११ पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११ पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११ पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११ पणि॒म्य ११ सर॒मा॒या ११

दे॒वी॒म्यो॒द्घा॒र्ष्यं १० [भे॒ ५ वि॒श्वे॒भ्यो॒दे॒ ३ पर॒मा॒त्म॒न॒इं॒द्रो॒ये २ य॒ज्ञा॒य॒पर॒मा॒त्म॒न २ म॒ध्य॒मा॒यै॒वा॒च २ गाय॒त्र्या॒दि॒ष्टो॒म्य २ वि॒श्वे॒भ्यो॒दे॒वे॒भ्य २
अ॒म्य २ इ॒द्रो॒ये २ ध॒ना॒न्ना॒य २ र॒क्षो॒न्नि॒ग्र॒य २ ऐं॒द्रा॒य॒ल॒वा॒ये २ ३ ॥ इ॒त्य॒ष्ट॒मे॒प॒ठ ॥

तदि॒त्र॒वा॒थर्व॒णो॒वृ॒हो॒वि॒वो॒हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भो॒दश॒हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः॒प्रा॒जा॒प॒त्यः॒का॒यं॒व॒सु॒ना॒ष्टौ॒चि॒त्र॒म॒हा॒वा॒सि॒ष्ठ॒आ॒ग्ने॒यं॒जा॒ग॒तं
मा॒घां॒पंच॒मी॒च॒तै॒यं॒वे॒नो॒चै॒न्य॒मि॒मं॒नो॒नै॒वै॒द्भ्यु॒त्त॒मा॒नि॒हो॒वि॒त्रि॒रु॒ण॒सो॒मा॒ना॒मा॒द्या॒ग्ने॒यी॒ति॒स्र॒श्चा॒ग्ने॒रा॒त्म॒स॒त्वः॒शि॒ष्टा॒य
था॒नि॒पा॒तं॒स॒प्त॒मी॒ज॒ग॒त्थं॒ह॒म॒ष्टौ॒वा॒गां॒भृ॒ण॒या॒त्मा॒नां॒नु॒ष्टा॒व॒द्वि॒ती॒या॒ज॒ग॒ती॒न॒तं॒शै॒रूपिः॒कु॒ल्म॒ल॒त्र॒हि॒र्यो॒वा॒म॒दे॒व्यो॒वा॒हो
सु॒वै॒श्व॒दे॒वं॒सु॒परि॒ष्टा॒द्वा॒ह॒तं॒म॒त्या॒त्रि॒ष्टु॒प्रा॒त्री॒कु॒शिकः॒सौ॒भ॒रो॒रा॒त्रि॒वा॒भा॒र॒द्वा॒जी॒रा॒त्रि॒स्त॒वं॒गा॒य॒त्रं॒स॒मा॒ग्ने॒न॒व॒वि॒ह

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ४४ ॥

व्यौवैश्वदेवंजगत्यंतनासत्सप्तप्रजापतिः परमेष्ठीभाववृत्तुयोयज्ञोयज्ञः प्राजापत्यौजगत्याद्याप्राचः सुकीर्तिः
काक्षीवतोमध्येऽनुष्टुप्सोत्तराचाश्विन्यावीजानंशकपूतोनार्धेमैत्रावरुणंयंकुसारिण्याद्यालिंगोक्तेदेवतात्या
महासतोबृहत्यापाद्योपांत्येप्रस्तारपंक्तीशोपाविराडूर्पाः प्रोडुसुदाः पैजवनः शाकरमहापांक्तवाद्यौचौत्रिष्टुवंतसु
भेयन्मांघातायौवनाश्वोमहापांक्तपंक्तिरंत्यातामथ्यर्धागोधापश्यर्घसिन्कुमारोयामायनोयाममानोयामसानुष्टुभंहिके
शीमुनयोचातरशानजूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकः करिः कृतएतशक्रश्यश्रुंश्चैकर्चाः कैशिनमुतदेवाः ससक्र
पर्यएकचवैश्वदेवंतवत्येपळंगऽऔरवोजागतसूर्यरश्मिदेवगंधर्वोविश्ववसुरात्मानमस्तौत्पूर्वार्धसवितारमग्ने
तवाग्निः पावकआग्नेयंविष्टारपंक्तीतिस्त्रः सतोबृहत्यजपरिष्टाज्योतिग्ने अच्छाग्निस्तापसोवैश्वदेवमानुष्टुभंह्ययम
श्रौद्धृचाः शार्ङ्गाजरीताद्रोणः सारिसृकः स्तंबमित्रश्चाग्नेयमाद्येजगत्यौचतस्रस्त्रिष्टुभः ॥ ७ ॥

हरिःओम् (१०११०८) तदिदसुसुवनेपुज्येष्ट्यतोज्ञज्ञऽजग्रस्त्वेपनृम्णः । सद्योज्ञानोनिरिणातिशत्रुननुयं
विश्वेमदंत्यूमाः ॥ वाब्रुधानः शर्वसाभूर्योज्ञाः शत्रुदुर्सायभियसंदधाति । अर्च्यनच्चव्यनञ्चसस्त्रिसंतेनवंतप्रभृतामदे
षु ॥ त्वेकतुमार्पिद्वंजतिविश्वेद्विर्यदेतेत्रिभवंत्यूमाः । स्वादोःस्वादीयः स्वादुनासृजासमदः सुमधुमधुनाभियोधीः ॥
(१०११०८) तदिदितिनवर्चस्यसूक्तस्यार्थणोबृहद्विवदंद्रबिष्टुप् ।

मंडलं १६

अनु. १०

॥ ४४ ॥

इति चिह्नित्वाधानाजयंतं मदेऽनुमदंति विप्राः । ओजीयो घृष्णो स्थिरमातनुज्ज्मात्वादभन्यातुधानादुरेवाः ॥
 त्वया विषंशाशन्नहरेणोपुपन्नयंतो युधेन्यानिभूरि । चोदयामित्साधुधावचोभिः संतेशिशामिब्रह्मणावयांसि ॥ १ ॥
 स्तुपेभ्यः पुरुषसमृन्धमिनतममास्यमास्यानां । आदर्पते शवसासदानप्रसाक्षते प्रतिमानानिभूरि ॥ नितदधिपेवंपरं
 चयस्मिन्नाविधावसादुरोणे । आमातरास्थापयसे जिगलुऽअतऽइनोपिकर्षरापुरूणि ॥ इमाब्रह्मवहृदिवोऽविबर्त्ताद्राय
 शूपमग्निः स्वर्पाः । महोगोत्रस्य क्षयति स्वीराजोदुरश्च विश्वाऽअवृणोदपस्वाः ॥ एवामहान्वहृदिवोऽअथर्ववोच
 त्वांतुन्वशुमिंद्रमेव । स्वसारोमातरिभ्वरीरिप्राह्विन्वति च शवसावुर्धयंति च ॥ २ ॥ (१०११०१९) हिरण्यगर्भः
 समवर्ततात्रेभूतस्यजातः पतिरेकऽआसीत् । सदाधारपृथिवीद्यामतेमां कसैदेयायहृविषाविधेम ॥ यऽआत्मदावल्
 दायस्य विश्वऽअस्यद्विपदुत्थतुष्पदुःकसैः ॥ यस्येमेहिसमवर्तोमहित्वायस्यसमुद्रं रसयांसिहाहुः । यस्येमाः
 जगतोवभूव । यऽईशेऽअस्यद्विपदुत्थतुष्पदुःकसैः ॥ येन द्यौरुयापृथिवीचदृह्यायेन स्वःस्तभितं येनार्कः । योऽअंतरिक्षे रजसो विमानः कसैः ०
 प्रदिशो यस्य बाहू कसैः ॥ यंत्राधि सुऽअवर्तमानेऽअभ्यैक्षेतां मनसारेजमाने । यत्राधि सुऽअवर्तितो विभातिकसैः ॥ आपो ह्यदृ
 ॥ ३ ॥ यंत्रं देसीऽअवसातस्तभानेऽअभ्यैक्षेतां मनसारेजमाने । यत्राधि सुऽअवर्तितो विभातिकसैः ॥ आपो ह्यदृ

(१०११०१९) हिरण्यगर्भ इति दशार्चस्य सूक्तस्य प्राजापत्यो हिरण्यगर्भः प्रजापतिश्छिद्रम् ।

हृतीविश्वामयुन्यर्भदधानाज्जनयतीरिन्नि । ततोदिवानुसमवर्ततासुरैःकस्मै० ॥ यश्चिदापोमहिनापर्यपर्युदक्षं दधा
 नाज्जनयतीरिन्नि । योदेवेष्वर्भदेवऽएकऽआसीत्कस्मै० ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वजातानिपरितावभूव । यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअ
 यश्चापश्चन्द्रावृहतीर्जानकस्मै० ॥ (१०।१०।१०) वसुनचित्त्रमहसंगुणीषेवामंशेवमतिथिमद्वियेण्यं । सरासते
 स्तुवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ ४ ॥ (१०।१०।१०) जुषाणोऽअग्नेप्रतिहयमेवचोविश्वानिविद्वान्वयुनानिसुकतो । सरासते
 शुरुधोविश्वधायसोमिहोतागहपतिःसुवीर्यं ॥ सुप्रधानिपरियन्नमर्त्योदाशहृशुषेसुकतेमामहस्व । घृतनि
 णिब्रह्मणेगालुमेरयुतवदेवाऽअजनयन्ननुव्रतम् ॥ सप्रधानिपरियन्नमर्त्योदाशहृशुषेसुकतेमामहस्व । सुवीरेण
 रथिणामिस्वाभुवायस्तऽआनइसमिधातंजुपस्व ॥ यज्ञस्यकेतुं प्रथमंपुरोहितं हृक्विमंतऽईळतेससवाजिनं । शृण्वंतमग्नि
 घृतपृष्ठसुक्षणं पूणतं देवं पूणते सुवीर्यं ॥ त्वंदूतः प्रथमोवरेण्युः सहूयमानोऽअमृतायमत्सव । त्वामर्जयन्मरुतो दाशुषोण
 हेत्वांस्तोमिभिर्युग्वोविरुचुः ॥ ५ ॥ इपंदुहन्सुदुर्षाविश्वधायसंयज्ञप्रियेयजमानायसुकतो । अग्नेघृतक्षुस्त्रिऋता
 निदीचङ्कतिर्विशंपरियन्त्सुक्तूयसे ॥ त्वामिदुस्याऽउपसोव्युष्टिदुतं कृण्वानाऽअयजंतुमानुषाः । त्वांदेवामहया
 रथायवावृधुराज्यमग्नेनिमजंतोऽअध्वरे ॥ नित्वावसिष्ठाऽअहंतवाजिनंगुणतोऽअग्नेविदथेषुवधसः । रायस्योषुष्य
 (१०।१०।१०) वसुमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवासिष्ठश्चित्रमहाअभिर्जगतीआधापंचन्यौत्रिष्टुभौ ।

"

मंडलं १०

अनु. १०

॥ ४५ ॥

जमानेषुधारयर्थं ॥ ६ ॥ (१०१०११) अयंवेनश्चोदयत्युश्रिगभ्रंज्योतिर्जरायूर्जसोविमाने । इममपांसंग
मेसूर्यस्यशिशुन्नविप्रामितिभीरिंहति ॥ समद्रादूर्भिसुदितिवेनोर्नभोजाःपुष्टंरुह्यतस्यदक्षि । ऋतस्यसानावधिषिष्टपि
आइसमानंयोर्निमर्भ्यनूपतत्राः⁺ ॥ समानंपूर्वीरुभिवावशानास्तिष्ठन्वत्सस्यमातरःसनीळाः । ऋतस्यसानावधिचक्र
माणारिंहंतिमध्वोऽअमृतस्यवाणीः ॥ ज्ञानंतोरूपमकृपंतविप्रामृगस्यघोषंमहिपस्यहिग्मन् । ऋतेनयंतोऽअधिसिंधुम
स्थुर्विदङ्गध्रुवोऽअमृतांनिनाम ॥ अस्सराज्जारकुपसिम्भियाणायोपविभतिपरमेव्योमन् । चरत्प्रियस्ययोर्निषुप्रियः
सन्सीदत्पक्षेहिरण्ययेसवेनः⁺ ॥ ७ ॥ नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोऽअभ्यर्चक्षतत्वा । हिरण्यपक्षंवरुणस्यदुतंय
मस्ययोनौशकुनेभूरण्युं⁺ ॥ ऊर्ध्वोर्गंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थात्प्रत्यङ्चित्राविभ्रदृस्यायुधानि । वसानोऽअत्कसुरभि
दृशेकंस्वर्णनामजनतप्रियाणि ॥ द्रुसःसमूद्रमभियज्जिगातिपश्यन्गृध्रस्यचक्षसाविधर्मन् । भानुःशुक्रेणशोचिषा
चकानस्तृतीयेचक्रेर्जसिप्रियाणि ॥ ८ ॥ (१०१०१२) इमंनोऽअग्नःउपयुञ्जमेहिपंचयामंत्रिवृत्सप्ततंतुं । अ
सौहव्यवाळुतनःपुरोगाज्योगेवदीर्घतमऽआश्रयिष्ठाः ॥ अदेवाद्देवःप्रचतागुहायन्यपश्यमानोऽअमृतत्वमेभि । शि

(१०१०११) अयमित्यष्टस्यसूक्तस्यभार्गवोवेनस्त्रिष्टुप् । (१०१०१२) इमंनइतिनवर्चससूक्तस्याद्यायाःपंचम्यादिचतसृणांचा
भिवरणसोमाऋषयःद्वितीयादितिष्टणामफिर्कषिःआद्यानाचतसृणामग्निःपंचमीसप्तम्यष्टमीनांवरुणःषष्ठ्याःसोमो नवम्याःसोमैद्रौत्रिष्टुप्

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ४६ ॥

वंयत्संतमशिबुजहामिस्वात्सख्यादर्णीनाभिमेसि ॥ पश्यन्नन्यस्याऽअतिथिव्यायाऽऽकृतस्युधामविमिमेपरुणि ।
शंसामिपित्रेऽअसुरायशेवमयज्ञियाद्यज्ञियभागमेसि ॥ बृह्तीःसर्माऽअकरमंतरस्मिन्नित्प्रवृणानःपितरंजहामि । अग्निः
सोमोवरुणस्तेच्यवतेपर्यावर्द्रांष्ट्रतदवाम्यायन् ॥ निर्मायाऽऽत्येऽअसुराऽअभून्वंचमावरुणक्वामयसि । ऋतेनरा
जुञ्जदृत्तंविंविचन्मर्राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ॥ ९ ॥ इदंस्वरिदमिदासवामयंप्रकाशऽऽर्वींतरिक्षं । हनाववृत्रंनिरिहे
सोमहृविष्ट्रासंतंहविषोयजाम ॥ कविःकवित्वादिविरूपमासजदप्रभृतीवरुणोनिरपःसृजत् । क्षेमकृण्वानाजनयोन
सिंधवस्ताऽअस्यवर्णेशुचयोभरिञ्चति ॥ ताऽअस्यज्येष्ठमिंद्रियंसंचतेताऽईमाक्षेतिस्वधयामदंतीः । ताऽईविशोनरा
जानंवृणानावीभूत्सुवोऽअपवृत्रादतिष्ठन् ॥ वीभूत्सुनांसुयुजंहंसमहुरपाद्रिव्यानांसख्येचरंतं । अनुष्टुभमनुचर्च्य
माणमिंद्रंनिचिक्वुःक्वयोमनीपा ॥ १० ॥ (१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिर्वसुभिश्वराम्यहमाद्रित्यरुतविश्वदैवैः ।
अहंमित्रावरुणोभाविभर्म्यहमिन्द्रमीऽअहमश्विनोभा ॥ अहंसोममहानसंविभर्म्यंहत्वष्टरमुतपपुंभगं । अहंदधा
मिद्रविणंहृविष्मतेसुप्रव्येइयजमानायसुन्वते ॥ अहंराष्ट्रींसगमनीवसूनांचिकितुर्भीपथमायुश्रियानां । तामादेवा
व्यदधुःपुरुवाभूरिस्थात्राभूर्यविशयतीं ॥ मयासोऽअन्नऽमत्तियोविपश्यतियःप्राणितियऽईशुणोत्युकं । अमंतवोमां
सप्तमीजगती । (१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिरत्यष्टर्वत्यसूक्त्यांशुणिर्वाक्शुष्टुपृथ्वीत्याजगती ।

मंडलं १०

अनु. १०

॥ ४६ ॥

तऽउपक्षियंतिश्रुधिऽश्रुतश्चिद्विभवेवदामि ॥ अहमेवस्वयमिदं वदामिजुष्टैद्वेवभिरुतमानुषेभिः । यं कामयेतं तं मङ्गं कृ
 णोमि तं ब्रह्माणं तं मृपि तं सुमेधां ॥ ११ ॥ अहं रुद्राय धनु रतनो मि ब्रह्म द्विपेश रे वं हंत वाऽऽ । अहं जनान्यसमदं कृणोम्य
 हं द्यावापृथिवीऽआर्विश ॥ अहं सुवेपितरं मस्य मर्धन्मसयो निरुस्थं शतः समुद्रे । ततो वि तिष्ठे मुव नानु विश्वो ता मं द्यां व
 र्ध्मणो पस्पृशामि ॥ अहमेव वातेऽइव प्रवाग्भ्यारभमाणऽभुव नानि विश्वा । पुरो द्विवा परऽएनापृथिव्य ता वती महिना सं
 वभूव ॥ १२ ॥ (१०।१०।१४) नतमं ह्येन दुर्तिं देवा सोऽअष्टमर्त्ये । सजो र्पसो यमर्त्यं मामिन्नो नयं ति वरुणोऽअति
 द्विषः ॥ तद्धि वृथं वृणीमहे वरुण मित्रार्थे मन् । येनानिरं हं सो यं पाथने था च्चमर्त्यं म ति द्विषः ॥ तेन नं नो यम तये वरुणो
 मित्रोऽअर्थमा । नर्थां ष्टाऽउनो ने पणि पपिं ष्टाऽउनः पर्पण्य ति द्विषः ॥ वृथं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रोऽअर्थमा । युष्मा
 कंशर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयो ति द्विषः ॥ आदित्या सोऽअतिस्त्रिघो वरुणो मित्रोऽअर्थमा । उग्रं मरुद्भीरुद्रं हुवे मे द्रमं नि
 स्वस्तये ति द्विषः ॥ नेतारऽऊपुर्णस्त्रिरो वरुणो मित्रोऽअर्थमा । अति विश्वा निदुरितारानश्चर्यणी नाम ति द्विषः ॥ शुनम
 स्सभ्यं म तये वरुणो मित्रोऽअर्थमा । शर्मयच्छंतु सुप्रथंऽआदित्या सो यदीमहेऽअति द्विषः ॥ यथा ह्यल ह्द सवो गै र्थि चित्प
 णिः ।

(१०।१०।१४) नतमित्यष्टवैस्यसूक्तस्य शैल्वपिः कुरुमलत्रहिपो विश्वे वेवाउपरि श्राद्दहसंत्वा त्रिष्टुप । (अत्र वा समदेव्यो हो मुक्त्रपाक्षिकः कृपिः ।
 कुरुमलत्रहिं पइत्यदं त्रातिपदि कं) ।

कंसं.

अ. ८ अ. ७

१४७ ॥

द्विषितामसुंचतायजत्राः । एवोष्व१स्मन्मुंचताव्यंहःप्रतर्चयेप्रतृञ्चऽआयुः ॥ १३ ॥ (१०११०१५) रात्रीव्य
ख्यदायुतीपुरुत्रादेव्य१क्षभिः । विश्वाऽअधिश्रियोधित ॥ ओर्विप्राऽअमर्त्यानिवतोद्रेव्यु१इतः । ज्योतिषानाघते
स्रतिव्यः ॥ निग्रामसोऽअविक्षतनिपुढंत्तोनिपुर्क्षिणः । निघ्येनासिञ्चिदुर्थिनः ॥ यावयावृक्व्य१वृक्यवसेनमूर्म्वे । वृक्षेनव
रात्रिस्तोमनजिग्युषे ॥ १४ ॥ (परिशिष्टं ॥ आरात्रिपाथिवंरजःपितरःप्रायुधार्मभिः । द्विवःसदांसिबृहतीवितिष्ठसऽआ
त्वेपर्वतेतमः ॥ येतेरात्रीनुचक्षसोयुक्तासो नवृतिर्नव । अशीतिःसत्वष्टाऽष्टतोतेसस्रसप्ततीः ॥ रात्रीप्रपद्येजुननीसर्वभू
तनिवेशनी । भद्रांभगवतीकृष्णांविश्वस्यजगतोनिशां ॥ १ ॥ स्तोष्यामिप्रयतोदेवीश्रण्यांबहुचमियां । प्रपद्योहंशिवारात्री
भद्रेपारमशीमहिभद्रेपारमशीमह्यौनमः ॥ १ ॥ स्तोष्यामिप्रयतोदेवीश्रण्यांबहुचमियां । सुहस्रसंमितांदुर्गाजातवेद
देविप्रपद्यतिब्राह्मणाहव्यवाहनी । अविद्याचहुविद्यावासनःपर्यदतिदुर्गाणिविश्व ॥ येऽअशिवण्युंशुभांसौम्यकीर्त
(१०११०१५) रात्रीत्यष्टर्चस्यसूक्त्यसौभरःकुशिकोरात्रिर्गायत्री । (अत्रभारद्वाजीरात्रिक्रिकापाक्षिकी) ।

मंडलं १०

अनु. १०

॥ ४७ ॥

धिष्यन्ति ये द्विजाः । तान्तरयति दुर्गाणि नावेव सिद्धुं दुःखिताल्यग्निः ॥ २ ॥ दुर्गपुविपमघोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचो
 रनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारणे ॥ दुर्गपुविपमेषु एवं संग्रामेषु वनेषु च । मोहयित्वा प्रपद्यते तेषामेऽअभयंकुरुतेषामेऽअभयंकुरु ॥
 के शिनीं सर्वभूतानां पंचमी तिच नाम च । सामांसमानिशा देवी सर्वतः परिक्षत्वोन्नमः ॥ ३ ॥ तामश्चि वर्णा
 तपसा ज्वलंती वैरोचनी कर्मफलेषु युष्टी । दुर्गा देवी शरणमहं प्रपद्ये सुतरसितरसेनमः सुतरसितरसेनमः ॥ दुर्गा दुर्गेपुस्थाने
 पुशानो देवी रभिये । यऽइमं दुर्गास्तं वपुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् ॥ रात्रिः कुशिकसो भरो रात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवोगा
 यत्री । रात्रीसक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ॥ उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहिश्वयातुं सुतकोकयातुं । सुपर्णयातुं मतगृ
 प्रयातुं हृदयं प्रमृष्टं रक्षऽइंद्र ॥ पिशंगं मृष्टिं भृशं भृशं पिशाचं मिंद्रं संमृण । सर्वरक्षोनिर्वह्य ॥ ४ ॥ हिमस्य त्वाजरायु
 णाशाले परिव्ययामसि । उत हृदोहि नो धियो शिर्षे दातु मे पुजं ॥ शिशीत हृदोहि नो धियो शिर्षे दातु मे पुजं । अंतिकाम
 शिमजनयदुर्वीतः शिशुलागमत ॥ अजातपुत्रपक्षाय हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं बृहत्काशं च रजातवेदुः कामाय ॥
 मां च रक्षु पुत्रांश्च शरणमभूत्तव । विंशतिवृत्तं वृत्तं वृत्तं वृत्तं ॥ अस्मान्निवर्हैरस्येनां सागरस्योर्मयो यथा ।
 इंद्रः क्षत्रं देदातु वरुणसभित्तु ॥ शत्रवो निघनं यातु जयत्वं ब्रह्मतेजसा ॥ ५ ॥ कपिलजटी सर्वभक्षचाग्निप्रत्यक्षुदे
 वतं ॥ वरुणं च वशाभ्यग्ने मपुत्रांश्च रक्षतु मपुत्रांश्च रक्षत्वोन्नमः ॥ साश्रवर्षशतं जीवपि खादन्नमो देव ॥ दुःखितांश्च द्वि

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ४८ ॥

जांश्चैव प्रजां च पशुपालय ॥ यावदादित्यस्तपति यावद्भ्राजति चंद्रमाः । यावद्द्वायुः स्रवायति तावज्जीवजयजय ॥ येन
केन प्रकारेण कोहिनो मनुजीवति । परेषामुपकारार्थं यज्जीवति सजीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवाश्च मोक्षयते ॥ येन
भयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयं । यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वलभते सर्वजयते ॥ ६ ॥ इति परिशिष्टं ॥
(१०११०१६) समन्नेवर्चो विह्वेष्वस्तु वयं त्वंधानास्तु न्वं पुषेम । मह्यं न मंतां प्रदिशुश्चतस्रस्त्वया अक्षेण पृतेना जये
मयि देवा विह्वेषस्तु सर्वेऽद्रवंतो मरुतो विष्णुरग्निः । ममांतरिक्षमुरलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामेऽस्मिन् ॥
तुममयानि हव्याकृतिः सत्यामनसो मेऽस्तु । एनोमानि गंकतमच्चनाहं विश्वे देवासोऽधिवोचतानः ॥ १५ ॥ अग्नेम
वोरुर्नः कृणोत विश्वे देवासोऽह्वरीरयध्वं । माहासहि प्रजयामातनूभिर्मारधाम द्विषते सोमराजन् ॥ १५ ॥ अग्नेम
न्युं प्रति नुदन् परेषामर्दव्यो गोपाः परि पाहि नस्त्वं । प्रत्यं चोयं तु निगुलः पुनस्तेऽमैषां चित्तं प्रबुधां विनेशत् ॥ धाता धातु
णाम्बुवनस्य यस्पतिर्देवं ज्ञातारं मभिसाति षाहं । इमं यज्ञमश्विनो भाबृहस्पतिर्देवाः पांतु यजमानं न्युर्धात् ॥ उरुव्यचा
नोमद्विषः शर्मयंसदस्मिन् हवै पुरुहूतः पुरुधुः । सर्नः प्रजायै हर्यश्वमृळयैऽद्रमानो रीरिपोमापरादाः ॥ येनः सपत्नाऽअपृते
(१०११०१६) ममामहति नवर्चससूक्त्यांगिरसो विहव्यो विश्वे वास्त्रिषु बत्याजगती ।

मंडलं १

अनु. १८

॥ ४८ ॥

भवत्विद्वाग्निभ्यामववाधामहेतान् । वसवोरुद्राऽदित्याऽपस्विश्वश्रौमोग्रचेत्तारमधिराजमक्रत् ॥ (परिशिष्टं ॥
 अर्वाचमिन्द्रमुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः । इमंनोयज्ञंविह्वेजुपस्वास्त्यकुल्मोहरिवोमेदिनत्वा) ॥ १६ ॥
 अर्वाचमिन्द्रमुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः । इमंनोयज्ञंविह्वेजुपस्वास्त्यकुल्मोहरिवोमेदिनत्वा । उच्चैर्वाजीपृतनापाद्स
 (परिशिष्टं ॥ आयुष्यंवर्षस्यरायसोषुमौद्भिदं । इदंहिरण्यंवर्षस्वजैत्रायार्थितादिसाम् ॥ उच्चैर्वाजीपृतनापाद्स
 भासाहंनज्यं । सर्वाःसमग्राऽऋद्धंयोहिरण्येस्मिन्समाहिताः ॥ शुनमहंहिरण्यस्यपितुमनेवजग्रभं । अग्नेःप्रजा
 त्वचमकरंपूरुयुप्रियं ॥ सुधाजैचविराजंचाभिष्टिर्याचमेध्रुवा । लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिद्भंसंष्टज ॥ यद्वेदुराजावरु
 तंपरियच्छिरण्यममृतयज्ञेऽअधिमर्त्ये ॥ यऽएनेद्वेदुसइदेनमर्हतिजराप्तुर्भवतियोविभर्ति ॥ १ ॥ यद्वेदुराजावरु
 णोयदुदेवीसरस्वती । इन्द्रोयद्वेदुहोवेदुतन्मेवर्षसऽआयुषे ॥ नतद्रक्षींसिनपिश्याचाश्वरंतिदेवानामोजःप्रथमजंष्टे ॥
 तत् । योविभर्तिदाक्षायुणाहिरण्यंसदेवेपुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येपुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदावध्रन्वाक्षायुणाहिरण्यंशु
 तानीकायसुमनस्यमाना । तन्नऽआवधामिशतशारद्रायायुष्मान्जुरदष्टिर्थथासत् ॥ घृतादुष्टुंमधुमत्सुवर्णधनंज्यंघृ
 रुणधारयिष्णु ॥ ऋणकसपत्न्यादधरांश्चकृणवदारोहमामहृतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियराजसुमाकुरु । प्रियं
 विभ्वेषुगोप्लेषुमविधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजतिस्वर्धोयेनविराजति ॥ विराज्येनविराजतितेनास्मान्ब्रह्मणस्यते

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ४९ ॥

विराजसमिधं कुरु ॥ २ ॥ इति परिशिष्टं ॥ (१०११११) नासदासीन्नोसदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो ब्योमापरो
यत् । किमावरीवः कुहकस्य शर्मभ्रंभः किमासीद्गहनं गभीरं ॥ नमृत्युरासीद्भूमृतं न तर्हि नराभ्याऽअहंशासीत्युक्तेः ।
आनीद्व्यातं स्वध्यातदेकं तस्माद्भ्रान्यन्नपरः किंच नास ॥ तमऽआसीत्तमसागृह्णमये प्रकृतं सलिलं सर्वमाऽइदं । तुच्छये
नाश्वपिहितं यदासीत्तपसस्तन्महिना जायतैकं ॥ कामस्तादग्रे समवर्तता धिमनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सुतो बंधुमसंति
निरिदं दन्द्दिप्रतीष्य कृवयो मनीषां ॥ तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासीद्दुपरिस्विदासीत् । रेतोधाऽ
आसन्महिमानं सासन्स्वधाऽअवस्तात्प्रयतिः पुरस्तात् ॥ कोऽअच्छावेदकऽइह प्रवोचुत्तुऽआजाता कुतऽइयं विसृ
ष्टिः । अर्वाग्देवाऽअस्य विसर्जनेनाथाको वेदयत्तऽआबभूव ॥ इयं विसृष्टिर्घृतऽआबभूव यदवाद्भेयदिवान् । गोऽअ
स्याध्यक्षः परमेव्यो मन्त्वोऽअंगवेदयदिवानवेदं ॥ १७ ॥ (१०१११२) यो यज्ञो विश्वतस्तुं भिक्षतऽएकं शतं देवक
मैभिरायतः । इमे वयंति पितरो यऽआययुः प्रवयापवयेत्यासते तूते ॥ पुमांऽएनंतनुतऽउत्कृणत्ति पुमान्वितलेऽअधि
नाकेऽअस्मिन् । इमे मथूखाऽउपसेरुरुसदुःसामानि चक्रुस्तस्राण्योतवे ॥ कासीत्युमा प्रतिमा किं निदानमज्यं किमासी

इति सप्तमं सूक्तं प्राजापत्यो यज्ञो भाववृत्तिश्चिहुवाधाजगती ।
(१०११११) नासदिति सप्तमं सूक्तं परमेष्ठी प्रजापतिर्भाववृत्तिश्चिहुम् । (१०१११२) यो यज्ञ

मंडलं १०

अनु. ११

॥ ४९ ॥

त्परिधिः कऽर्थासीत् । छंदः किमासीत्प्रऽङ्गं किमर्थं यद्देवादेवमर्थं जंतुविश्वे ॥ अग्नेर्गायत्र्यभवात्सयुग्वोष्णिहयासवि
 तासंबभूव । अनुष्टुभासोर्मंडुक्यैर्महस्वान्दृष्टस्यतेर्बृहतीवाचमावत् ॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिः श्रीरिंद्रस्य त्रिष्टुविह
 भागोऽअहः । विश्वान्देवान्जगत्याविवेशेतेन चारुप्रऽऋपयोमनुज्याः ॥ चाकृपेतेनऽऋपयोमनुज्यायज्ञेजातेपितरो
 नःपुराणे । पर्यन्मन्येमनसाचक्षसातान्यऽइमंयज्ञमर्थं जंतुपूर्वं ॥ सहस्रौमाः सहस्रदसऽआवृतः सहस्रमाऽऋपयः सप्त
 दैव्याः । पूर्वंपांथामनुहयुधीराऽअन्वालेभिरेरुथ्योऽनरुसीन् ॥ १८ ॥ (१०।१।३) अपप्राचऽइंद्रविश्वो
 ऽअमित्रानपापाचोऽअभिभूतेनुदस्व । अपोदीचोऽअपरश्राधराचऽवुरौयथातवशर्मन्मदेम ॥ कुविदंगयवमंतोयवंचि
 द्द्यथादांत्यनुपूर्वीवियूय । इहैहंपांकृणुहिभोजनानियेवर्हिपोनमोवृत्तिंनजग्मुः ॥ नृहिसृष्टृतथायातमस्तिनोतश्रवो
 विविदेसंगमेपु । गव्यंतऽइंद्रसुत्यायुविप्राऽअध्यायंतोवृषणंवाजयंतः ॥ युवंसुरामसंश्विनानमुचावासुरेसचा । वि
 पिपानाशुभस्पतीऽइंद्रं कर्मस्वावतं ॥ पुत्रभिवपितरां विश्विनोभेद्रावयुः काव्येद्रुसनीभिः । यत्सुरामं व्यपिचः शचीभिः
 सरस्वतीत्वामघवन्नभिष्णाक् ॥ इंद्रः सुत्रामास्ववोऽअवोभिः सुमृलीकोभवतु विश्ववेदाः । वाधतोद्रेपोऽअभयंकृणो
 तुसुवीर्यस्यपतयः स्याम ॥ तस्यवयंसुमतीयुश्चिप्यापिभूद्रेसौमनसेस्याम । सुत्रामास्ववोऽइन्द्रोऽअसेऽआराच्छिद्धे

(१०।१।३) अपप्राचइति सप्तर्चस्य सूरस्य काशीवतः सुकीर्तिरिंद्रश्चतुर्थीपंचम्योरश्विनौ त्रिष्टुचतुर्थानुष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ५० ॥

र्षः सनुतर्षुयोतु ॥ १९ ॥ (१०१११४) ईजानमिह्यौर्गतावसुरीजानंभूमिरभिरभूयणि । ईजानंदेवावधि
नावभिसुमैरवर्धतां ॥ तारवांमित्रावरुणाधारयद्धितीसुपुत्रेषितुत्वतायजामसि । शुवोःक्राणयसुखैरभिव्यामरक्ष
सः ॥ अर्धाचिचुयदिधिषामहेवामभिमिरेकणःपत्यमानाः । दृष्ट्वायपुष्यतिरेकणःसम्वारज्ञाकैरस्यमघानि ॥
असावन्व्योऽअसुरसूयतदौस्वविश्वेषावरुणासिराजा । मूर्धारथस्यचाकृतेतावतैनसांतकृमुक् ॥ अस्मिन्स्वेऽतच्छ
साद्यौर्नभूमिःपर्यसापुपूतनि । अवोर्वायक्रासुनूष्वर्वःप्रियासुयज्ञियास्वर्वा ॥ युवंह्यमराजावधीदंतुतिष्ठद्रथंनधूर्पद्वान्
पदं । तानःकणूकयंतीर्नमेधस्तत्रेऽअंहसःसुमेधस्तत्रेऽअंहसः ॥ २० ॥ (१०१११५) प्रोष्वसैपुरोरथमिन्द्रायज्ञप
मर्चत । अभीकेचिदुलोककृत्संगेसमत्सुवृत्रहास्माकंबोधिचोदितानभंतामन्यकेयंज्याकाऽअधिधन्वसु ॥ त्वंसिधूर
वासुजोधराज्ञोऽअहृष्टाहं । अशुश्रुर्द्रजज्ञिपेविश्वंपुष्यसिवार्यंतत्वापरिष्वजामहेनभंतां ॥ विषुविश्वाऽअरातयो
योनंशंतनोधियः । अस्तासिशत्रवेवधंयोनऽइन्द्रजिघांसितियातेरातिर्द्विर्वसुनभंतां ॥ योनऽइन्द्राभितोजनोवृका
(१०१११४) ईजानमितिसमर्चस्यसूक्तस्यनाभेधःशकपूतोमित्रावरुणाद्याशुभूम्यधिनोविराड्भूपाःआद्यान्यंकुसारिणीद्वितीयापष्ठयो
प्रस्तारपंक्तीअंल्यामहासतोवृहती । (१०१११५) प्रोष्विति सप्तर्चस्यसूक्तस्यसुदाःपैजवनइन्द्रःशकरीचतुर्थ्यादितिसोमहापंक्त्यौत्यात्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ११ ।

॥ ५० ॥

युरादिदेशति । अधस्पदं तमीकृधिविद्योऽसिसासहिर्भता ॥ योर्नऽद्राभिदासतिसनाभिर्यश्चनिग्रः । अत्र
 तस्यचलतिरमहीवद्यौरधत्मनानभता ॥ वयमिद्रत्वार्थः सखित्वमारंभामहे । ऋतस्यनः पथानयाति विश्वानिदुरि
 तानभता ॥ अस्मभ्यं सुत्वामिद्रतां शिक्षयादोहेते प्रतिवरं जस्त्रि । अच्छिद्रो म्नीपीपयुद्यथानः सुहृत्तयारापयसामहीगौः
 ॥ २१ ॥ (१०१११६) उभेयदिद्रोदसीऽआप्राथोपाऽइत्र । महंतत्वामहीनांसन्नाजं चर्पणीनां देवीजनित्र्यजी
 जनऽद्राजनित्र्यजीजन्त ॥ अयस्सदुर्हणा युतोर्मस्यतनुहिस्थिरं । अधस्पदं तमीकृधियोऽस्सोऽआदिदेशति देवी ॥
 अवत्याबृहतीरियोविश्वश्चद्राऽअमित्रहन् । शचीभिः शक्रघ्नूहीद्विविश्वोभिरुतिभिर्देवी ॥ अययत्वंशं तक्रतुविंद्रुवि
 श्वानिघ्नूये । रयिनसुन्वते सचासहृस्त्रिणीभिरुतिभिर्देवी ॥ अयस्वेदाऽइवाभितो विज्वक्पतंतु द्विद्यवः । दूर्वाया
 ऽइवतंतवोव्यं १ सदैतुदुर्भतिर्देवी ॥ दीर्घह्यं कुशं यथाशक्तिं विभिमंतुमः । पूर्वेणमघवन्पुदाजो वयां यथायमो देवी ॥
 नकिंदेवामिनीमसिनकिरायोपयामसिमंत्रश्रुत्यचरामसि । पक्षेभिरपिकक्षेभिरत्राभिसंभामहे ॥ २२ ॥ (१०१११७)
 यस्मिन्वृक्षे सुपलाशो देवैः संपिबते यमः । अत्रानो विद्वपतिः पितापुराणोऽअनुवेनति ॥ पुराणोऽअनुवेनंतं चरंतं पापया
 यस्मिन्वृक्षे सुपलाशो देवैः संपिबते यमः । अत्रानो विद्वपतिः पितापुराणोऽअनुवेनति ॥ (१०१११७) यस्मि

(१०१११६) उभेयदिति सप्तर्चस्य सूक्तस्य यौवनाशोभाघातैः अत्यानातिमृगणामर्धचर्वागोर्धेन्द्रोमहापंकिरं व्यापंक्ति । (१०१११७) यस्मि

निति सप्तर्चस्य सूक्तस्य यामायनः कुमारोयमोऽनुष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ५१ ॥

मुया । अस्यन्नभ्यचाकशंतस्माऽअस्पृह्यंयुनः ॥ यंकुमारुनवर्थमचक्रंमनुसाकृणोः । एकैषंविश्वतःप्राचमपर्युन्न
धितिष्ठसि ॥ यंकुमारुप्रवर्तयोरथंविप्रैभ्यस्परि । तंसामानुप्रवर्ततसमितोनाव्याहितं ॥ कःकुमारमजनयद्रथंकोनि
रवर्तयत् । कःस्वित्तदुद्यनोब्रूयादनुदेयीयथार्भवत् ॥ यथाभवदनुदेयीततोऽअग्रमजायत । इयमस्यधम्यतेनाळीरयंगीभिःपरिष्कृतः ॥ २३ ॥
श्वाश्रिरयंगंकृतं ॥ इदंयमस्यसार्दनंदेवमानंयदुच्यते । वातस्यानुप्राजियंति यद्देवासोऽअर्विक्षत ॥ उन्मदितामौनेयेनवातोऽआतस्थिमावयं । शरी
(१०१११८) केश्यऽमिकेशीविषंकेशीविभतिरोदसी । वातस्यानुप्राजियंति यद्देवासोऽअर्विक्षत ॥ उन्मदितामौनेयेनवातोऽआतस्थिमावयं । शरी
नाःपिसंगवसतेमला । वातस्यानुप्राजियंति यद्देवासोऽअर्विक्षत ॥ उन्मदितामौनेयेनवातोऽआतस्थिमावयं । शरी
रेऽस्माकंयुयंमतांसोऽअभिपर्यथ ॥ अंतरिक्षेणपतति विश्वारूपवचाकशत् । उन्मदितामौनेयेनवातोऽआतस्थिमावयं । शरी
तः ॥ वातस्याभौवायोःसलाथोद्वेधितोमुनिः । उन्मदितामौनेयेनवातोऽआतस्थिमावयं । शरी
णांचरणेचरन् । केशीकेतस्यविद्वान्स्वाऽदुर्मदिन्तमः ॥ वातुरस्माऽउपमंथपिनष्टिसाकुनन्नमा । केशीविषस्य
(१०१११८) केशीतिसमर्चस्यसूक्तस्यवातरशनाजूतिर्विप्रजूतिर्द्वेषाणकःकरिकतएतशत्रव्यशृंगइतिक्रमेणैकर्चाकरपयः
केश्यमिसृष्यवायवोदेवताअनुष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ११

॥ ५१ ॥

पात्रेण्यद्भुद्रेणापित्रस्सह ॥ २४ ॥ (१०१११९) उतदेवाऽअवहितुदेवाऽउक्त्रयथापुनः । उतागश्चक्रुर्देवादेवा
 जीवयथापुनः ॥ द्वाविमौवातोवातऽआसिधोरारपरावतः । दक्षतेऽअन्यऽआवात्पुपूरान्योवातुयद्रपः ॥ आवातवा
 हिभेपजंविवातवाह्वियद्रपः । त्वंहिभ्वभेपजोदेवानौदूतऽईयसे ॥ आत्वागंशततिभिरथोऽअरिष्टतातिभिः ।
 हिभेपजंविवातवाह्वियद्रपः । त्वंहिभ्वभेपजोदेवाह्वायतांमरुतांगणः । त्रायतांविश्वामृतानियथायमरपाऽअ
 दक्षतेभद्रमाभर्षेपरायक्षंसुवामिते ॥ त्रायतामिहदेवाह्वायतांमरुतांगणः ॥ हस्ताभ्यांदशशाखा
 दक्षतेभद्रमाभर्षेपरायक्षंसुवामिते ॥ आपुःसर्वस्यभेपजीस्तालेकृण्वन्नुभेपजं ॥ तवत्यऽइंद्रसत्ये
 संत् ॥ आपुऽइन्द्राऽभेपजीरापोऽअसीवुचार्तनीः ॥ आपुःसर्वस्यभेपजीस्तालेकृण्वन्नुभेपजं ॥ (१०१११०) तवत्यऽइंद्रसत्ये
 भ्यांजिह्वावाचःपुरोगवी । अनामयिलुभ्यात्वाताभ्यांत्योपस्पृशामसि ॥ २५ ॥ (१०१११०) तवत्यऽइंद्रसत्ये
 पवत्यऽऽकृतंमन्यानाव्यददिरुवलं । यत्रादशस्यस्युपसोरिणन्नपःकुत्सायमन्मन्नाद्यश्चदंस्यः ॥ अवांसुजःप्रस्वाःश्वंच
 योगिरीचुदाजऽवृसाऽअपिबोमधुप्रियं । अर्धयोवनिनोऽअस्यदंससाशुशोचसुर्थीऽऽकृतजातयागिरा ॥ विसूयोम
 क्षेऽअमुचुद्रथीद्विवोविदद्वासायप्रतिमानमार्थः । दृष्टानिपिप्रोरसुरस्यमथिनऽइंद्रोव्यास्यच्चक्रुवोऽऽकृजिश्वना ॥ अ
 नाघृष्टानिघृपितोव्यास्यन्निर्धोऽरदेवोऽअमृणदुयास्यः । मासेवसूयोवसुपुर्यमादेगुणानःशत्रूऽरशृणाद्विरुक्मता ॥
 नाघृष्टानिघृपितोव्यास्यन्निर्धोऽरदेवोऽअमृणदुयास्यः । मासेवसूयोवसुपुर्यमादेगुणानःशत्रूऽरशृणाद्विरुक्मता ॥

उतेतिसप्तर्चस्यसूक्तभरद्वाजःकश्यपोगतमोत्रिर्विधाभिज्जोमद्विर्धसिष्टदतिकेणैकचाकपयोविश्वेदेवाअनुपु
 (१०१११९) उतेतिसप्तर्चस्यसूक्तभरद्वाजःकश्यपोगतमोत्रिर्विधाभिज्जोमद्विर्धसिष्टदतिकेणैकचाकपयोविश्वेदेवाअनुपु
 (भेदपक्षे—देवाः १ वातः ३ विश्वेदेवाः १ आपः २ एवं ७) । (१०१११०) तवत्यऽइतिपट्टचस्यसूक्तस्यौरवोंगद्वेद्रोजगती ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ५२ ॥

अयुष्मसेनोविश्वविभिदुतादाशद्वृत्रहातुज्यानितेजते । इद्रस्यत्रज्रादविभेदमिश्रथुःप्राक्रामच्छुधूरजहादुषाऽअनः ॥
एतात्यातेश्रुत्यानिकेवलायदेकुऽएकमकृणोरयुशं । मासांविधानमदधाऽअधिघावित्वयाविभिन्नंभरतिप्रधिपिता ॥
॥ २६ ॥ (१०१११११) सूर्यरश्मिर्हरिकेशःपुरस्तात्सवित्ताज्योतिरुदथाऽअजस्रं । तस्यपपाप्रसवेयातिविहान्सं
पश्यन्विश्वशुवनानिगोपाः+ ॥ नृचक्षाऽएयदिवोमर्थऽआस्तऽआपमिवात्रोदसीऽअंतरिक्षं । सविश्वाचीरभिचष्टेघु
ताचीरंतरापूर्वमपरंचकेतुं+ ॥ रायोबुध्नःसंगमनोवसूनांविश्वारूपाभिचष्टेशचीभिः । देवऽइवसवितासत्यधर्मद्वोन
तस्थौसमरेधनानां ॥ विश्वावसुसोमगंधर्वमापोददृशुषीस्तहृतेनाव्यायन् । तदन्ववैदिदोरारहाणऽआसांपरिसूर्यस्य
परिधाऽरंपश्यत् ॥ विश्वावसुरभितन्नोऽयुणालुदिव्योगंधर्वोर्जसोविमानः । यद्वाघासत्यमुतयन्नविज्ञाधियोहिन्वा
नोधियऽइन्नोऽअव्याः ॥ सस्त्रिमविदुचरणेनुदीनामपावृणोऽदुरोऽअश्मन्नजानां । मासांगंधर्वोऽअमृतानिचोचदिदो
दक्षंपरिजानादहीनां ॥ २७ ॥ (१०११११२) अमेतवश्रवोवयोमहिन्नाजंतेऽअर्चयोविभावसो । बृहन्नानोशवसा
(१०१११११) सूर्यरश्मिरितिपडुचस्यसूक्तस्यदेवगंधर्वोविश्वामसुःसवित्तात्यत्सिष्टणादेवगंधर्वोविश्वामसुधिपुप् । (१०११११२)
अमेतवैतिपडुचस्यसूक्तस्यपावकोभिरग्निःसतोबृहतीआद्येविष्टारपंक्तीअंत्योपरिष्टाल्ज्योतिः ।

मंडलं १०

अनु. ११ ।

॥ ५२ ॥

पुणश्चिरोदसीऽबुभे⁺ ॥ ऊर्जनपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मदस्वधीतिभिर्हितः । त्वेऽइपुःसंदधुर्भूरिर्वर्षसश्चित्रोत्तयो
 वामजाताः ॥ इरुज्यन्नैप्रथयस्वजंतुभिः सोरायोऽअमर्त्य । सदर्शतस्यवपुोविराजसिपणाक्षिसानुसिंक्रतु ॥ इज्क
 तारैमध्वरस्यप्रचेतसंध्वयंत्राराधसोमहः । रातिवामस्यसुभगांमहीमिपदधासिसानुसिंर्यि⁺ ॥ क्रुताचानंमहिपंविश्वद
 शतमाग्निंसुन्नायदधिरिपरोजनाः । श्रुत्कर्णसुप्रथस्तमंत्वागिरादैव्यंमातुपायुगा⁺ ॥ २८ ॥ (१०१११३) अग्नेऽ
 अच्छावेदह्नैः प्रत्यङ्गैः सुमनाभव । प्रनौयच्छविशस्पतेधनुदाऽअसिनस्त्वं⁺ ॥ प्रनौयच्छत्वर्थ्यमाप्रभगः प्रवृहृस्पतिः ।
 प्रदेवाः प्रोतसुनृतारायोद्वीददातुनः ॥ सोमंराजानमर्वसेग्निगीभिर्हवामहे । आदित्यात्विष्णुं सूर्ध्वन्नह्वाणं च वृहस्प
 त्ति ॥ इंद्रवायूहृस्पतिसुहवेहवामहे । यथानः सर्वेऽइज्जनः संगत्यांसुमनाऽअसत् ॥ अर्यमणं वृहृस्पतिमिंद्रं दाना
 यचोदय । वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनं ॥ त्वनोऽअग्नेऽअग्निभिर्ब्रह्मयज्ञं च वर्धय । त्वनोद्विवतातयेरायो
 दानायचोदय ॥ २९ ॥ (१०१११४) अयमंसेजरिताल्येऽअभद्रपिसहंसः सूनो नृत् १ न्यदस्त्यात्थं । भुद्रंहिरा
 क्षत्रिवरूथमस्ति तऽआरेहिंसानामपदिद्युमाकृधि ॥ प्रवचैऽअग्नेजनिमापितूयतः साचीव विश्वा सुवनान्यृजसे । प्रस
 क्षत्रिवरूथमस्ति तऽआरेहिंसानामपदिद्युमाकृधि ॥ प्रवचैऽअग्नेजनिमापितूयतः साचीव विश्वा सुवनान्यृजसे । प्रस

अयममहृष्टर्धस्यसूक्तस्यप्रथमयोः शान्नो
 (१०१११३) अमेअच्छेतिपटुचस्यसूक्तस्यतापसोभिर्विश्वेदेवायनुष्टुप । (१०१११४) अयममहृष्टर्धस्यसूक्तस्यप्रथमयोः शान्नो
 जरितावृतीयाचतुर्थ्योः शान्नोद्रोण. पंचमीपछो. शान्नैः सारिसृकः सप्तम्यष्टम्योः शान्नैः सप्तमित्रोमिखिष्टुप आद्येजगत्यांसेअनुष्टुभौ ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ७

॥ ५३ ॥

सद्यःप्रसनिषंतनोधिथःपुरश्चरतिपशुपाडइवुत्सना ॥ उतवाऽउपरिर्वृणक्षिष्वसद्दहोरग्नऽउल्लपस्यस्वधावः । उतखि
ल्याऽउर्वराणांभवंतिमातेहेतितविषींउकुधाम ॥ यदुद्धतौनिवतोयासिष्वसत्पृथगेषिप्रगृधिनीविसेना । शुदातेवातो
ऽअनुवातिशोचिर्वसेवमश्रुवपसिप्रभूम ॥ प्रत्यस्यश्रेणयोदहश्चऽएकंनियानंवहवोरथासः । ब्राह्म्यदग्नेऽअनुसर्भृजा
नोन्यङ्कुत्रानामन्वेषिमि ॥ उत्तेशुष्माजिहतामुत्तेऽअचिरुत्तेऽअग्नेशशमानस्यवार्जाः । उच्छ्वचस्वनिनमवर्धमानऽ
आत्वाद्यविश्वेवसवःसदंतु ॥ अपामिदन्यर्यनंसमुद्रस्यनिवेशनं । अन्यंकृणुष्वेतःपंथातेनयाहिवशाँऽअनु ॥ आय
नेतेपुरार्यणेद्व्वरीहंतुपुष्पिणीः । हृदाश्चपंडुरीकाणिसमुद्रस्यगृहाऽइमे ॥ ३० ॥ इत्यष्टमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

त्रिषष्ट्यध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २३ ऋचः १७२ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.९ प्रजापतय.१० अग्नय.८ वेनाये.८ अग्नय.४
वरुणाये. सोमाये. वरुणाये.२ सोमेद्राम्या. आशृण्यैवाच.८ विश्वेभ्योदेवेभ्य.८ राज्या.८ विश्वेभ्योदेवेभ्य.९ [भे. प. विश्वेभ्योदे. अग्नय.
विश्वेभ्योदेवेभ्य.४ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] भाववृत्तय.१४ इंद्राये.३ अधिम्यामि.२ इंद्राये.२ बुभृम्यश्विम्य.
मित्रावरुणाभ्या.६ इंद्राये.११ गोधेद्राये.३ यमाये.७ केष्यमिसूर्यवायुभ्य.७ विश्वेभ्योदेवेभ्य.७ [भे. प. देवेभ्य. वाताये.३ विश्वेभ्यो
देवेभ्य.१ अन्ध. २] इंद्राये.६ सवित्रह.३ देवगंधर्वाय. विश्वावसव.३ अग्नय.७ विश्वेभ्योदेवेभ्य.५ अग्नय.८ ॥ इत्यष्टमेसप्तमः ॥

मंडलं १०
अनु. ११

॥ ५३

त्वंपदसंख्योत्रिराश्विनमयं हिताक्ष्यपुत्रः सुपर्णो यामायनो वोर्ध्वकृशनो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतो बृहती विष्टा
 रपङ्क्तिरिमाभिर्द्राण्युपनिर्पत्सपत्नीवाधनमानुष्टुभंतुपङ्क्त्यंतमरण्यान्यैरमदोदिवसुनिरणयानीं तुष्टावश्रत्तेपंच
 सुवेदाः शैरीपिस्त्रिष्टुनंतं सुब्वाणासः पृथुवैर्न्यः सवितार्चितो हैरण्यस्तूपः सावित्रसमिद्धो मृळीको वासिष्ठऽआग्नेयं
 बार्हितमंत्येऽउपरिष्टाज्योतिषीजगत्युपांत्यार्वाश्रद्धयाश्रद्धाकामायनीं श्राद्धमानुष्टुभंतुं शासः शासो भारद्वाजई
 खयंती देवजामर्यईद्रमातरो गायत्रं सोमोयमीभाववृत्तमानुष्टुभंत्वरयिश्चिरिविठो भारद्वाजोऽलक्ष्मीर्द्वितीयात्
 तीया ब्राह्मणस्पत्ये अंत्या वैश्वदेव्यग्निं केतुराग्नेयं आग्नेयं गायत्रमिमानुक्तं सुवनऽआस्यः साधनो वाभौ वनो वैश्वदेवं द्वे
 पदं त्रैष्टुभं सूर्यो नश्चक्षुः सौर्यः सौर्यं गायत्रं मुदसौपट्पौलोमी शच्यात्मानं तुष्टावानुष्टुभंती त्रस्यपंच पूर्णो वैश्वामित्रो
 मुंचामित्वा प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनो राजयक्ष्मघ्नं मत्यानुष्टुब्ब्रह्मणापद्वाहोरक्षो हागर्भसंसावे प्रायश्चित्तमानुष्टुभं
 ह्यक्षीभ्यां विवृहाकाशयपो यक्ष्मघ्नमपेहिपंच प्रचेतादुः स्वमघ्नं पत्स्यंतं त्रिष्टुम्मध्यं देवानैर्ऋतः कपोतः कपोतो पहतौ
 प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं सृपभमृपभौ वैराजः शाकरो वासपलघ्नमानुष्टुभं महापंचस्यंतं तुभ्येदंच तुष्कं विश्वामित्रजमदग्नी
 जागतंतृतीया लिंगोक्तदेवतावातस्यानिलोवातायनो वायव्यमयोभूः शंवरः काक्षीवतो गव्यं विश्वाट् विश्वाट् सौ
 र्यः सौर्यं जागतं मास्तारपंचस्यंतं त्वं त्यलमिमिदो भार्गवो गायत्रं माथा हि संवर्तं उपस्यं द्वैपदं मात्वा पट्पुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वा

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५४ ॥

नुष्टुभंत्वभीवर्तेनपंचाभीवर्तःप्रवश्चतुष्कमूर्ध्वोप्रावासर्पोबुदिर्गणोस्तौहायत्रप्रसूनवःसूनुराभंवआग्नेयमानु
ष्टुर्भद्वितीयागायत्र्याद्यार्भवीपतंगंतुचंपतंगःप्राजापत्योमायाभेदजगत्यादित्यमूर्ध्वरिष्टनेमिस्ताक्षर्यमुत्तिष्ठतैक
र्चाःशिविरौशीनरःकाशिराजःप्रतर्दनोरोहिदश्वोवसुमनाआद्यानुष्टुप्रससाहिषेजयेद्रःप्रथश्चैकर्चाःप्रथोवासि
ष्टःसप्रथोभारद्वाजोधर्मःसौर्यवैश्वदेवबृहस्पतिस्तपुर्मूर्धावाहस्पत्योवाहस्पत्यमपश्यंप्रजावान्याजापत्योन्वृचं
यजमानपत्नीहोत्राशिषोविष्णुस्त्वष्टागर्भकर्तृविष्णुर्वाप्राजापत्योर्गर्भार्थाशीर्लिंगोक्तदैवतमानुष्टुभंमहिसत्यघृ
तिवार्णिरादित्यंस्वस्त्ययनंगायत्रवैवातोवातायनउलोवायव्यंप्राग्गयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुग्रनूतंतुचमाग्नेयः
इयेनोजातवेदस्यंमायंगौःसार्परान्यात्मदैवतंसौर्येवऽऋतंचमाधुच्छंदसोऽधमर्षणोभाववृत्तमानुष्टुभंतुसंचतु
ष्कंसंवर्ननःसंज्ञानमाद्याग्नेर्यातृतीयात्रिष्टुपटृतीयात्रिष्टु ॥ ८ ॥ तदेतत्सूक्तसहस्रसप्तदशकंसयादाधिकम्
ग्वेदेपारायणपाठेशाकल्येशैशिरिचकेनमःशौनकायनमःशौनकाय ॥ १ ॥
हरिः ओम् ॥ (१०१११५) त्वंचिदत्रिमृतजुरमर्थमश्वंनयातवे । कक्षीवंतंयद्वीपुनारथंनकृणुथोनवं ॥ त्वं
चिदश्वंनवाजिनमरेणवोयमलत । इहंश्रंथिनविष्यतुमत्रियविष्टुमारजः ॥ नरादंसिष्टावत्रयेष्टुश्रासिषासतंधियः ।
(१०१११५) त्वंचिदितिषडुचस्यसूक्तसंख्योत्रिरश्विनावनुष्टुप् ।

मंडलं १८

अनु ११

॥ ५४ ॥

अथाहिवादिबोनरापुनस्तोमोनविशसे ॥ चित्तद्वानसुराधसारातिःसुमितिरग्धिना । आयन्नःसर्दनेपथौसमनेपर्यथोन
 रा ॥ शुवंभुज्युसंमुद्रऽआरजसःपारऽईखितं । यातमच्छापतन्निभिर्नासत्यासातेयेकृतं ॥ आवांसुन्नैःशुशूऽईवमहि
 ष्टाविश्वेदसा । समस्मेभूयतंनरोत्संनपिप्युषीरिषः ॥ १ ॥ (१०१११६) अयंहितेऽअमर्त्येऽइंदुरलयोनपत्यते ।
 दक्षोविश्वार्युर्वेधसे ॥ अयमस्मासुकाव्येऽऋभुर्वज्रोदास्यते । अयंविभत्युर्ध्वकृशन्नंमदंममुर्नकृत्व्यंमदं ॥ दृयुःश्येना
 युक्त्वन्ऽआसुस्वासुवंसंगः । अवदीधेदहीशुवं ॥ यंसुपर्णःपरावतःश्येनस्यपुत्रऽआभरत् । शतचक्रयोइह्योवर्त
 निः ॥ यंतैश्येनश्चारुमवृकंपदाभरदरुणमानमंधसः । एनावयोवितार्यायुर्जीवसेऽएनाजागारवंधुता ॥ एवातादि
 द्रऽइंदुनादेवेषुचिद्धारयातेमहिल्यजः । कलावयोवितार्यायुःसुक्रतोक्रत्वायमस्मदासुतः ॥ २ ॥ (१०१११७)
 इमांखनाभ्योषधिवीरुधुंवलवत्तमां । यथासपत्नीबाधतेययासंविंदतेपतिं ॥ उत्तानपर्णेसुभगेदेवज्लूतेसहस्रवति । सप
 तीमिपराधमपतिमेकेवलंकुरु ॥ उत्तराहसुत्तरऽउत्तरेदुत्तराभ्यः । अथासपत्नीयाममाधरासाधराभ्यः ॥ नृह्यस्याना
 मगम्णामिनोऽअसिन्नमतेजने । परमिवपरावतंसपत्नीगमयामसि ॥ अहमसिंसहसानाथुत्वमसिसासुहिः । उभेस
 मगम्णासिः ॥ (१०१११६) अयंहीतिषड्वचस्यसूक्तस्यताह्येपुत्रःसुपर्णइद्रोगायत्रीद्वितीयावृहतीपंचमीसतोवृहतीपष्ठीविष्टारपंक्तिः (यामायन

(१०१११६) अयंहीतिषड्वचस्यसूक्तस्यताह्येपुत्रःसुपर्णइद्रोगायत्रीद्वितीयावृहतीपंचमीसतोवृहतीपष्ठीविष्टारपंक्तिः ।
 कूर्ध्वकृशनोवात्ररुपिः) । (१०१११७) इमामितिषड्वचस्यसूक्तस्यैन्द्राणीसपत्नीनाशनमउष्टुवंत्यापंक्तिः ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५५ ॥

ह्रस्वतीभूत्वीसपत्नीमिसहावहै ॥ उपतेधांसहमानामभित्वाधांसहीयसा । मामनुप्रतेमनौवृत्संगौरिवधावतुपथावारि
वधावतु ॥ ३ ॥ (१०११११८) अरण्यान्यरण्यान्यसौयाप्रेवुनश्यसि । कथात्रामुनपृच्छसिनत्वाभीरिविविदती ३ ॥
दृश्यते । उतोऽअरण्यानिःसायंशंकटीरिवसर्जति ॥ आघादिभिरिवधावर्षन्नरण्यानिर्भीहीयते ॥ उतगार्वड्इवादत्युतवेरुमेव
यमक्रुक्षुदितिमन्यते ॥ नवाऽअरण्यानिर्हृत्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति । गार्मेषऽआह्वयतिदार्विगोऽअपावधीत् । वसन्नरण्यान्यांसा
जनगंधिसुरभिवह्नुन्नामकृषीवलां । प्राहंमृगानामातरमरण्यानिमंशंसिपं ॥ ४ ॥ (१०११११९) अत्तेदधामिप्र
थमार्यमन्यवेह्वन्यह्वन्नर्थविवेरपः । उभेयत्वाभवतोरोदसीऽअनुरेजतेशुष्मात्युधिवीचिदद्रिवः ॥ त्वंमायाभिरनव
धमायिनैश्रवस्यतामनसावृत्रमर्दयः । त्वामिन्नरोवृणतेगर्विष्टिपुत्वांविश्वसुहव्यास्विष्टिषु ॥ ऐषुचाक्रंधिपुरुहूतसूरि
न्मदुंयोऽअस्यरंहंचिकेतति । त्वावृधोमघवन्द्वार्धध्वरोमक्षुसवाजैभरतेधनानुभिः ॥ सऽइन्द्रुरायःसुभृतस्यचाकन
(१०११११८) अण्यानीतिपहृचस्यसूक्तसैरमदोदेवमुनिरण्यान्यनुगुप् । (१०११११९) अत्तइतिपंचवस्यसूक्तस्यशैरीषिः
सुवेदाहंद्रोजगलंलात्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. ११

॥ ५५ ॥

कृधिमधवच्छुग्धिग्रायः । त्वनोमित्रोवरुणोनमाथीपित्वोनदस्वदयसेविभक्ता ॥ ५ ॥ (१०११२०) सुब्बाणा
 संडद्रस्तुमसित्वाससवांसंश्रुतुविनृग्णवाजै । अनोभरसुवितयस्यचाकन्तमनातनासनुयामत्वोताः ॥ ऋष्वस्त्व
 भिद्रशूरजातोदासीविशःसूर्येणसह्याः । गुहाहितगुह्यगुह्यमसुविभमसिप्रस्रवणेनसोमै ॥ अयोवागिरोऽअभ्यर्चवि
 द्रानृषीणांविप्रःसुमतिचक्रानः । तेषामयेरणयंतसोमैरेनोततुस्यैरथोहभक्षैः ॥ इमाब्रह्मैद्रुतुभ्यैशंसिदानृभ्योनृणां
 रूरशवः । तेभिर्भवसकृतुर्धुचाकद्रुतत्रायस्वगृणतऽडुतस्तीन् ॥ श्रुधीहवमिद्रशूरपृथ्व्याऽडुतस्तवसेवेन्यस्याकैः ।
 आयस्तेयोनिघतवंतमस्वारुर्मिनिर्नैर्द्रवयंतवर्काः ॥ ६ ॥ (१०११२१) सवितायत्रैःपृथिवीमरग्णादस्कंभने
 सवितायामंहत । अश्वमिवाधुक्षुनुनिमंतरिक्षमतूतवद्धंसवितसमद्रं ॥ यत्रासमुद्रःस्कभितोव्यौनदपानपात्स
 विततस्यवेद । अतोभूरतऽआऽउत्थितंरजोतोद्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ पृश्चेदमन्यदभवद्यजत्रममर्त्यस्यमुवनस्य
 भना । सुपर्णोऽअंगसंवितुर्गुरुत्मान्पूर्वोजातःसऽवऽअस्यानुधर्मै ॥ गावऽइवग्रामंयूयुधिग्वाश्वान्वाश्रववत्संसुमना
 दुहाना । पतिरिवजायामभिनोन्थेधुतार्तादिवःसवितान्विश्ववारः ॥ हिरण्यस्तूपःसवितुर्थथात्वांगिरसोजुह्वेवाजैऽ

सवितेतिपंचस्यसूक्तस्यहैरण्यस्तूपो
 (१०११२०) सुब्बाणासइतिपंचस्यसूक्तस्यैव्यःपृथुरिद्रक्षिष्टुप् । (१०११२१) सवितेतिपंचस्यसूक्तस्यहैरण्यस्तूपो
 चंसवितान्निष्टुप् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५६ ॥

अस्मिन् । एवात्वार्वन्वसेवदमानः सोमसेवांशुप्रतिजागराहं ॥ ७ ॥ (१०११२२) समिद्धश्चित्समिध्यसेदु
वेभ्योहव्यवाहन । आदित्यैरुद्वैर्वसुभिर्नडागहिमृळीकार्येनडागंहि ॥ इमंयज्ञमिदं वचो जुषाणऽउपगंहि । म
तोसस्त्वासमिधानहवामहेमृळीकार्यहवामहे ॥ त्वामुजातवेदसंविश्ववारंरृणधिया । अग्नेदेवोऽआर्वहनः प्रियव्रता
नृळीकार्यप्रियव्रतान् ॥ अग्निदेवोदेवानामभवत्पुरोहितोमिंनुष्याइ ऋषयः समीधिरे । अग्निमहो धनसातावहं हुवे
मृळीकंधनसातये ॥ अग्निरग्निभूरद्भ्रजंगविष्ठिरंमावन्नः कर्षवन्नसदस्युमाहवे । अग्निवसिषोहवतेपुरोहितोमृळीकार्य
पुरोहितः ॥ ८ ॥ (१०११२३) अद्भ्रयाग्निः समिध्यते अद्भ्रयो ह्यते हविः । अग्निं भोजेषु यज्वस्विदंमऽउदितं कृधि ॥ यथादेवाऽअसुरेषु अद्भ्रामग्रेषु चाकिरे ।
प्रियं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि ॥ प्रियं भोजेषु यज्वस्विदंमऽउदितं कृधि ॥ यथादेवाऽअसुरेषु अद्भ्रामग्रेषु चाकिरे ।
एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि ॥ अद्भ्राम्नातहवामहे अद्भ्राम्नातहवामहे ॥ अद्भ्राम्नातहवामहे ॥ अद्भ्राम्नातहवामहे ॥
धामह्यमंगिरसोमेधांससऽऋषयोददुः । मेधांमिदं अग्निश्चमेधांधाताददातुते ॥ मेधांतेवरुणो राजा मेधादेवी सरस्व
(१०११२२) समिद्धइतिपंचस्यसूक्तस्यवासिषोमृळीकोप्रिर्बृहतीअत्येद्वेउपरिष्टाळ्योतिपी (उपांत्याजगीवा) (१०११२३)
अद्भ्येतिपंचस्यसूक्तस्य अद्भ्रामायानी अद्भ्रानुष्टुप् ।

मंडलं १०
अनु- ११

॥ ५६ ॥

ती । मेधांतेऽश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजा ॥ यामेधाऽअप्सरस्सुगंधर्वपुच्यन्मनः । देवीयामावृषीमेधासामामा
 विशतादिमां ॥ यन्मेनो कंतद्रवतांशकैयंदनुब्रुवे । निशामंतं निशामहूमथिप्रतसहव्रतेषु ध्यासंब्रह्मणासंगमेमहि ॥
 विशतादिमां ॥ यन्मेनो कंतद्रवतांशकैयंदनुब्रुवे । निशामंतं निशामहूमथिप्रतसहव्रतेषु ध्यासंब्रह्मणासंगमेमहि ॥
 शरीरमेविक्षणं वाञ्छेमधुमुहुहां । अष्टमहमसौख्योन्नह्मणीस्थः श्रुतेमेमाप्रहासीः ॥ मेधां देवो मनसोरेजमानांगं
 धर्वजुष्टांप्रतिनोजुपस्व । मह्यं मेधां वदुमह्यं श्रियं वदमेधावीभूयासमजरजरिण्यु ॥ सदसस्पतिमच्छ्रुतं प्रियमिंद्रस्य
 काम्यं । सनिमेधामयासिपं ॥ यामेधां देवगणाः पितरं श्रोपासते । तयामामेधयामेधाविनंकुरु ॥ मेधाव्यहंसुमनाः
 सप्रतीकः श्रद्धामनाः सुत्यमतिः सुशेवः । महायशाधारयिण्युः प्रवृत्ताभयासंमसैशुरयाप्रयोगे ॥ १ ॥ इति परिशिष्टं ॥
 (१०१२११) शासऽइत्यामहांऽअस्यमित्रखादोऽअच्छुतः । नयस्यहृन्वतेसखानजीयते कदाचन ॥ स्वस्तिदावि
 शस्पतिर्वृत्रहाविमृधोवशी । वृषेद्रः पुरऽएतुनः सोमपाऽअभयंकुरः ॥ विरक्षोविमृधोजिह्विवृत्रस्यहनूरुज । विम
 न्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥ विनऽइंद्रसुधौजहिनीचार्यच्छपृतन्यतः । योऽअस्मांऽअभिदासत्यधरंगमया
 तमः ॥ अपेद्रद्विषुतोमनोपजिज्यासतोवधं । विमन्योः शर्मयच्छवरीयोवयावधं ॥ १० ॥ (१०१२२२) इत्थं

न्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः । विमन्योः शर्मयच्छवरीयोवयावधं । (१०१२२२) इत्थंतीरिति

द्वादशेऽनुवाके चत्वारिंशत्सूक्तानि (१०१२२१) शासइति पंचमसूक्तस्य भारद्वाजः शासइन्द्रोऽनुष्टुप् । (१०१२२२) इत्थंतीरिति

पंचमसूक्तस्य देवजामयइन्द्रमातरइन्द्रोऽगायत्री ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५७ ॥

१। तारपस्युवुडइद्रजातमुपासते । भेजानासःसुवर्धं ॥ त्वमिद्रवलादधिसहसोजातऽओजसः । त्वंवृषन्वृषेदसि ॥ त्वमिद्रासिवृत्रहाव्यं१तरिक्षमतिरः । उह्यामस्तभ्नाऽओजसा ॥ त्वमिद्राभिभूरसिष्विष्वजातान्योजसा । सविश्वामुवऽआभवः ॥ ११ ॥ (१०।१२।३) सोमऽएकैभ्यःपवतेघृतमेकऽउपासते । येभ्योमधुप्रधावतितांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तर्पसायेऽर्धनाध्व्यास्तर्पसायेस्वर्धयुः । तपोये चक्रिरमहस्तांश्चि० ॥ येयुर्ध्वंतेप्रधनेषुशरसोयेतनूल्यजः । येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चि० ॥ येचित्पूर्वऽऋतसापऽऋतावानऽऋतावृधः । पितृन्तर्पस्वतोयमतांश्चि० ॥ सहस्रणीथाःकवयोयेगोपायंतिस्वर्धं । ऋषीन्तर्पस्वतोयमतपोजांऽअपिगच्छतात् ॥ १२ ॥ (१०।१२।४) अरायिकानेविकेदेगिरिगच्छसदान्वे । अराय्यं ब्रह्मणस्पतेतीक्ष्णशृंगोहृषन्नहि ॥ शिरिविठस्यसत्वभिस्तोभिष्ठाचा (१०।१२।३) सोमइतिपंचस्यसूक्तस्यैवस्वतीयसीभाववृत्तिरुत्तुप् । (१०।१२।४) अरायीतिपंचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशिरिविठो सर्वबुद्धुदयाश्रवः ॥ परीमेगामनेषत्पर्यश्रिमहपत । देवेष्वक्वत्श्रवःकऽइमोऽआदर्धर्षति ॥ १३ ॥ (१०।१२।५) अग्निहि

५। त्वमिद्रासिवृत्रहाव्यं१तरिक्षमतिरः । उह्यामस्तभ्नाऽओजसा ॥ त्वमिद्राभिभूरसिष्विष्वजातान्योजसा । सविश्वामुवऽआभवः ॥ ११ ॥ (१०।१२।३) सोमऽएकैभ्यःपवतेघृतमेकऽउपासते । येभ्योमधुप्रधावतितांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तर्पसायेऽर्धनाध्व्यास्तर्पसायेस्वर्धयुः । तपोये चक्रिरमहस्तांश्चि० ॥ येयुर्ध्वंतेप्रधनेषुशरसोयेतनूल्यजः । येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चि० ॥ येचित्पूर्वऽऋतसापऽऋतावानऽऋतावृधः । पितृन्तर्पस्वतोयमतांश्चि० ॥ सहस्रणीथाःकवयोयेगोपायंतिस्वर्धं । ऋषीन्तर्पस्वतोयमतपोजांऽअपिगच्छतात् ॥ १२ ॥ (१०।१२।४) अरायिकानेविकेदेगिरिगच्छसदान्वे । अराय्यं ब्रह्मणस्पतेतीक्ष्णशृंगोहृषन्नहि ॥ शिरिविठस्यसत्वभिस्तोभिष्ठाचा (१०।१२।३) सोमइतिपंचस्यसूक्तस्यैवस्वतीयसीभाववृत्तिरुत्तुप् । (१०।१२।४) अरायीतिपंचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशिरिविठो सर्वबुद्धुदयाश्रवः ॥ परीमेगामनेषत्पर्यश्रिमहपत । देवेष्वक्वत्श्रवःकऽइमोऽआदर्धर्षति ॥ १३ ॥ (१०।१२।५) अग्निमितिपंचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशिरिविठो

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ५७ ॥

न्वंतुनेधियःसप्तमाशुमिवाजिषु । तेनजेष्मघनंघनं ॥ ययागाऽआकरामहेसेनयाश्रेतवोला । तांनोहिन्व
 आश्रेथरुंरुविभंपथुंगोमेतमश्विनं । अङ्घिखंवर्तयोपणिं+ ॥ अयेनक्षत्रमजरमासूरीरोहयोदिवि ।
 मघत्तये ॥ आश्रेथरुंरुविशासिसिप्रेष्ठःश्रेष्ठऽडपस्थसत् । बोधास्तोत्रेवयोदघत् ॥ १४ ॥ (१०१२२१६)
 दधज्योतिर्जनैभ्यः ॥ अग्रेकेतुविशामसिप्रेष्ठः ॥ यज्ञंवनस्तन्वंचग्रजांचादिलैरिंद्रःसहवीहृपति ॥ आदिलैरिंद्रःसग
 इमाकुंमुर्वनासीपधामेद्रश्चविभैचेदेवाः+ ॥ यज्ञंवनस्तन्वंचग्रजांचादिलैरिंद्रःसहवीहृपति ॥ अग्रिर्नःपाथी
 णोमरुक्षिरसाकभूत्ववितानूनी ॥ इत्वायंदेवाऽअसुरान्यदयन्देवादेवत्वमभिरक्षमाणाः ॥ प्रत्यंचमर्कमनयन्छ
 चीभिरादिल्वधामिषिरंगपर्यपश्यन् ॥ १५ ॥ (१०१२२१७) सूर्यो नोदिवस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् । अग्रिर्नःपाथी
 वेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यतेहरःशतंसर्वोऽअहति । पाहिनोद्विद्युतःपतंत्याः ॥ चक्षुर्नोदिवःसविताचक्षुर्नऽडुतपर्य
 तः । चक्षुर्घातादघातुनः ॥ चक्षुर्नोदिवःसविताचक्षुर्नऽडुतपर्यतः ॥ ममेदनुक्रतुपतिःसेहानार्याऽडुपाचरेत् ॥ मसंपुत्राःशत्रु
 सूर्य । विपश्येमनचक्षसः ॥ १६ ॥ (१०१२२१८) उदसोसूर्योऽअगादुदयमामकोभगः । अहंतद्विहृलापतिंम
 भ्यसाक्षिषासहिः+ ॥ अहंकेतुरहमूर्धाहमग्राविवान्वनी । ममेदनुक्रतुपतिःसेहानार्याऽडुपाचरेत् ॥ (१०१२२१७) सूर्यो न

(अत्रमौवनःसाधनोवैकल्पिकः) (१०१२२१७) सूर्यो न
 (१०१२२१६) इमान्वितिपंचरस्यसूक्तस्यास्योमुवनोविश्वेवाद्विपदात्रिष्टुम् । (अत्रमौवनःसाधनोवैकल्पिकः) (१०१२२१७) सूर्यो न
 इतिपंचरस्यसूक्तस्यसौर्वेअशुर्मानवःसूर्योगायत्री । (१०१२२१८) उदसामितियदुचस्यसूक्तस्यपौलोमीशचीशच्यवुष्टुम् ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५८ ॥

हणोथोभेदुहिताविराड् । उताहर्मस्मिसंज्ञयापत्यौमेश्लोकऽउत्तमः+ ॥ येनेद्रोहविपाङ्कृत्यभेवह्युष्टुत्तमः । इदं तदं
क्रिदेवाऽअसपुलाकिलामुवं ॥ असपुलासपुलाङ्गीजयत्यभिभूवरी । आवृक्षमुन्यासां वचोराधोऽअस्येयसामिव ॥ इदं तदं
समजैषमिमाऽअहंसपुलोराभिभूवरी । यथाहमस्यवीरस्यविराजानिजनस्यच ॥ १७ ॥ (१०११२१९) तीव्रस्याभिव
यसोऽअस्यपाहिसर्वथाविहरीऽइहसुंच । इन्द्रमात्यायजमानासोऽअन्येनिरीरमन्तुभ्यमिमिसुतासः ॥ तुभ्यसुतास्तु
भ्यमसोत्वासुत्वांगिरःश्वान्याऽआह्वयति । इन्द्रेदमघसर्वनंजुषाणोविश्वस्यविदोऽइहपाहिसोमं ॥ यऽवशुतामनसा
सोममसैसर्वहृदादेवकामःसुनोति । निररौमघवातंदधातिब्रह्माद्विषोहृत्यनानुदिष्टः ॥ अनुस्पष्टोभवत्येषोऽअ
स्योऽअस्रेवान्नसनोतिसोमं । निररौमघवातंदधातिब्रह्माद्विषोहृत्यनानुदिष्टः ॥ अनुस्पष्टोभवत्येषोऽअ
महेत्वोपंगंतुवाऽव । आभ्रपंतस्तेसुमतौनवायां वयमिंद्रत्वाशुनंहुवेम ॥ १८ ॥ (१०११२१९०) मुंचामित्वेतिपंचर्चस्यसूक्त्यप्राजापत्योयक्ष्म
(१०११२१९) तीव्रस्येतिपंचर्चस्यसूक्त्यवैधामित्रःपुरणइंद्रबिष्टुप् । (१०११२१९०) मुंचामित्वेतिपंचर्चस्यसूक्त्यप्राजापत्योयक्ष्म
नाशनइंद्रामीत्रिष्टुवंत्यानुष्टुप् । (मुंचामीति सूक्तेराजयक्ष्मत्रिमित्युक्तेराजयक्ष्मनाशनोदेवतेतिकेचित् अन्येप्राजापतिमाहुः इंद्रामीहितियुयास्कः
इत्थंमतवैविध्येषि 'पळाहुतिश्चरुं चामित्वाहविपाजीवनयकमियेतेनेति' गृह्यसूत्रानुसारिष्टुत्तिकारिकारादिभिरस्यसूक्तस्यैंद्रामि-
देवतात्वनिर्देशात्तेष्वस्वामिभिरुक्ते ।)

संखं १

अनु- १

॥ ५८ ॥

जीवनायुक्तमज्ञातयुष्मादुत्तराजयुधमात् । आर्हिजग्राह्यदिव्यतेदन्तस्याऽइन्द्राग्नीप्रसुमुक्तमेनं ॥ यदक्षितायुर्थदि
 वापरैतोयदिसृष्टोरैतिकं नीतऽपुत्र । तमाहराभिनिर्कृतेरुपस्थादस्यापिमेनंशुतशारदाय ॥ सुहृन्नाक्षेणशुतशारदनशु
 तायुषाह्विपाहोपिमेनं । श्रुतयथेमंशुशरद्वोनयातीन्द्रोविश्वस्यदुरितस्यपारं ॥ श्रुतंजीवशरद्वोवर्धमानःश्रुतंहेमंताच्छ्र
 तसुवसंतान् । श्रुतमिन्द्राग्नीसवित्तावृहस्पतिःश्रुतायुषाह्वविपेमंपुनर्दुः ॥ आहोपैत्वाविदंत्वानुनरार्गाःपुनर्नव । सर्वा
 गसर्वैतेचक्षुःसर्वमायुश्चतेविदं ॥ १९ ॥ (१०।१२।११) ब्रह्मणाग्निःसविदानोरक्षोहावाधतामितः । अग्नीवायस्ते
 गभीदुर्णामायोर्निमाशये ॥ यस्त्रेगर्भसमीवाद्गुर्णामायोर्निमाशये । अग्निष्टं ब्रह्मणासहनिष्कव्यादमनीनशत् ॥ यस्त्रेहं
 तिपुतयंतंनिपुत्सुंयःसरीसृपं । ज्ञातंयस्त्रेजिघांसितमितोनाशयामसि ॥ यस्तंऽकुरुविवृहरेत्यंत्रादंपतीशये । योनिं
 योऽशंतारोरेद्धितमितोनाशयामसि ॥ यस्त्यान्नात्वापतिर्भूत्वानुपद्यते । प्रजांयस्त्रेजिघांसितमितोनाश
 तिपुतयंतंनिपुत्सुंयःसरीसृपं । ज्ञातंयस्त्रेजिघांसितमितोनाशयामसि ॥ यस्त्यान्नात्वापतिर्भूत्वानुपद्यते । प्रजांयस्त्रेजिघांसितमितोनाश
 योऽशंतारोरेद्धितमितोनाशयामसि ॥ यस्त्यान्नात्वापतिर्भूत्वानुपद्यते । प्रजांयस्त्रेजिघांसितमितोनाशयामसि ।

(१०।१२।११) ब्रह्मणाग्निरितिपद्वचस्यसूक्तस्यत्राहोर्क्षोहाप्रजापतिरनुप । (अत्रसूक्तेऽनुक्तमण्यवष्टमेनदेवतानिर्णयोनभवति ।
 यतस्त्रात्रगर्भेसाधेप्रायश्चित्तिरित्युक्तंतेनयुक्तस्यप्रभावमात्रंकोल्यतेनद्वेवता । अतोत्रप्रजापतिर्देवताप्राया । तथाच शौनकः 'मंत्रेषुल्लानिक
 केपुदेवताकर्मतोवदेत् । मंत्रतःकर्मणाचैवप्रजापतिरसंभवे' इति । भाष्यकारैरपिप्रजापतिरेवोक्तः । बृहदेवतायांपुराश्चोप्राप्तेयमित्युक्तं
 तत्रयुक्तायुक्तंसिद्धिर्विचारणीयम् ।

कवसं.

अ. ८ अ. ८

॥ ५९ ॥

यामसि ॥ यस्त्वास्वमेनूतमसामोहयित्वा निपद्यते । प्रजायस्तेजिघांसति तमितोनाशयामसि ॥ २० ॥ (१०१२१२)
अक्षीभ्यांतिनासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुडुकादधि । यक्ष्मंशीर्षण्यं मस्तिष्काजिह्वायाविवृहामिते ॥ शीवाभ्यस्तऽज्जिह्वा
भ्यः कीर्कसाभ्योऽनक्व्यात् । यक्ष्मंदोषण्यं मसाभ्यां वाहुभ्यां वि० ॥ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्यो वनिष्ठोर्हदयादधि ।
वि० ॥ मेहनाडुनंकरणल्लोमभ्यस्तो नुलेभ्यः । यक्ष्मंसर्वसाद्रात्मनस्तमिदं वि० ॥ अंगादंगल्लोमो लोमो जातं पर्वणि
पर्वणि । यक्ष्मंसर्वसाद्रात्मनस्तमिदं वि० ॥ यक्ष्मंसंश्रोणिभ्यां भासद्राङ्गंसो
त्याऽआचक्ष्व बहुधाजीवतोमनः ॥ २१ ॥ (१०१२१३) अपेहिमनसस्पतेपक्रामपरश्चर । पुरोनिर्ऋ
सानिःशसांमिशसोपारिमजाग्रतोयत्स्वपंतः । अद्रवैवरं वृणते भद्रं युजंति दक्षिणं । अद्रवैवस्वते चक्षुर्वहुत्राजीवतोमनः ॥ यद्वाश
तेभिद्रोहं चरामसि । प्रचेतानऽआंगिरसो द्विषुतां पात्वंहसः । अशिर्विभ्यान्यपदुच्छ्रुतान्य जुष्टान्यरेऽअस्मद्दधातु ॥ यदिद्रव्यहणस्प
कल्पः पापोयं द्विष्मस्तंसऽकृच्छतु यो नो द्वेषितमृच्छतु ॥ २२ ॥ (१०१२१४) देवाः कपोतंऽइषितो यद्विच्छन्दुतो
(१०१२१२) अक्षीभ्यामिति षडृचस्य सूक्त्यकारयपो विष्टहायक्ष्महातुष्टु । (१०१२१३) अपेहीति पंचर्वस्य सूक्त्यांगिरसः
प्रचेतादुःस्वमनाशनोऽनुष्टुप्त्नीयात्रिष्टुपुंलापक्तिः । (१०१२१४) देवा इति पंचर्वस्य सूक्त्यनैर्ऋतः कपोतो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ५९ ॥

निकृत्याऽइदमाजगाम । तस्माऽअर्चामकृण्वामनिष्कृतिंशनोऽअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ शिवःकृपोतऽइयितोनोऽ
 अस्वजागादेवाःशकुनोगेहृ । अग्निहिविप्रोजुपताहृविर्नःपरिद्वेतिःपक्षिणीनोवृणक्तु ॥ द्वेतिःपक्षिणीनदंभाल्यस्मा
 नाष्ट्रयापदंक्वणतेऽअग्निधाने । शनोगोभ्यश्चपुरेभ्यश्चास्तुमानोहिसीदिहदेवाःकृपोतः ॥ यदुर्लकोवदतिमोघमेत
 द्यत्कृपोतःपदमशौकृणोति । यस्यदुतःग्रहितऽएपऽएतत्सैयमायनमोऽअस्तुमृत्यवे ॥ ऋचाकृपोतंनुदत्प्रणोदुमिषं
 मंदतुःपरिगांनयध्वं । संयोपर्यंतोदुरितानिविश्वाहित्वानुऽऊर्जंप्रतात्पतिष्ठः ॥ २३ ॥ (१०।१२।१५) ऋयमंमा
 समानानांसपत्नानांविषासहिं । हुंतांशत्रूणांक्वधिविराजंगोपतिंगवां ॥ अहमस्मिसपत्नूहेऽइवारिष्टोऽअक्षतः ।
 अधःसपत्नानांविषासहिं । अत्रैववोपिनह्याम्युभेऽआलीऽइवज्यया । वाचस्पतेनियैधेमान्यथासदध
 रंवदात् ॥ अभिभूरहमार्गमविश्वकर्मैणुधात्ता । आवश्चित्तमावोत्रतमावोहंसमितिददे ॥ योगक्षेमंवऽआदायाहंर
 यासमुत्तमऽआवोमूर्धानमकमी । अधुस्पदान्मऽवद्धदतमंहुकाऽइवोदुकान्मंहुकाऽवदुकादिव ॥ २४ ॥ (१०।१२।१६)
 तुभ्येदमिंद्रपरिषिच्यतेमधुत्वंसुतस्यकुलशंखराजसि । त्वर्यिंपुरुनीरामुनस्कृधित्वंतर्पःपरितप्याज्यःस्वः ॥ स्व

(१०।१२।१५) कृष्णमितिपंचस्यसूक्तस्यवैराजऋषभःसपत्नानानोनुषुबत्यामहापक्तिः । (शाकरोवाकपिः) । (१०।१२।१६)
 तुभ्येदमितिचतुर्कस्यसूक्तस्यगाथिमार्गवोविद्यामित्रजमदमीइंद्रस्त्वतीयायाःसोमवरुणबृहस्पतुमतिघातारोजगती ।

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ६० ॥

जितं महिं मद्रानमंधसो हवामहे परिशुक्रंसुतोऽउष । इमं नो यशमिह वो ध्यागहि स्युधोजयंतमधवानमीमहे ॥ सोमस्य
राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्याऽउशर्मणि । तवाहमद्यमधवन्नृपस्तुतौ धातुर्विधातः कुलशौऽअभक्षयं ॥ प्रसूतो
भक्षमकरं चरावापिस्तोमैवेमं प्रथमः सुरिरुन्मृजे । सुतेसाते नयद्योगमंवां प्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ २५ ॥
(१०११२।१७) वातस्य नुमं हिमानं रथस्य रुज्जेति स्तनर्थस्य घोषः । द्विविस्थय्यात्यरुणानि कुण्वन्नृतोऽयतिपृथि
नस्य राजा ॥ अंतरेक्षेपथिभिरीयमानो न निविशते कतमच्चनाहः । अपां सखा प्रथमजाऽऋतावाक्स्विजातः कुतऽआ
बभूव ॥ आत्मा देवानां सुर्वनस्य गभैयथावशं चरति देवऽएषः । घोषाऽइदस्य शृण्विरे नरूपंतसेवाताय हविषा विधेम
॥ २६ ॥ (१०११२।१८) मयो भूर्वातोऽअभिवानुष्वाऽऊर्जस्वती रोषधीरारिशंतां । पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिवंत्वव
सायपइतेरुद्रमृळ ॥ याः सरूपा विरूपाऽएकरूपायासामग्निरिष्ट्या नामानिवेदं । याऽअंगिरसस्तपसे हचक्रुस्ताभ्यः प
जन्यमहिशमयच्छ ॥ या देवेऽतुन्वैरैर्यंतयासांसो विश्वारूपा निवेदं । ताऽअसभ्यं पर्यसापिन्वमानाः प्रजावती
(१०११२।१७) वातस्येति चतुर्कचस्य सूक्तस्य वाताय नो लिलोवायु खिष्टुम् । (१०११२।१८) मयो भूरिति चतुर्कचस्य सूक्तस्य काक्षीवतः
शंवरोगावखिष्टुम् ।

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ६० ॥

रिद्रगोघेरिरीहि ॥ प्रजापतिर्महमेताररणोविश्वेद्वैःपितृभिःसंविद्वानः । शिवाःसतीरुपनोगोष्ठमाकृत्तासाव्यंयं
 ज्यासंसदेस ॥ २७ ॥ (१०१२।१९) विश्वाद्बृहत्पिवतुसोम्यंमथायुर्धद्यज्ञपतावर्हिहृतं । वार्तज्जलोयोऽअ
 भिरक्षतिस्मनाप्रजाःपुपोपुरुधाचिराजति ॥ विश्वाद्बृहत्सुभृतंवाजसातमंधर्मेन्द्रिवोधरुणेसत्यमर्षितं । अमित्रहावृ
 त्रहादस्युहंतंज्योतिर्जनेऽअसुरहासपद्ब्रह्म ॥ इदंश्रष्टृज्योतिंपांज्योतिरुत्तमंविश्वजिह्वनजिहुच्यतेवृहत् । विश्व
 आङ्म्राजोमहिसुर्योद्दृशाऽरुपथेसह्नुऽओजोऽअच्युतं ॥ विश्वाजंज्योतिंपास्वध्रुगच्छोरोचनंद्रिवः । येनेमावि
 श्वाभुवनान्यांभृताविश्वकर्मणाविश्वदेव्यावता ॥ २८ ॥ (१०१२।२०) त्वंल्यमिदतोरथमिद्रप्रावःसुतार्धतः ।
 अशृणोःसोमिनोहवं ॥ त्वंमखस्यदोधतःशिरोवत्वचोभरः । अर्गच्छःसोमिनोगंहं ॥ त्वंल्यमिद्रमर्त्यमाखबुध्वायवे
 न्यं । सुहुःश्रशामनस्यवे ॥ त्वंल्यमिद्रसूर्यपश्चासंतंपुरस्कृधि । देवानीचित्तिरोवशं ॥ २९ ॥ (१०१२।२१) आ
 योहिवनसासुहगावःसचंतवर्तनियदूधभिः ॥ आयोहिवस्व्याधियामंहिष्ठोजारुयन्मख.सुदानुभिः ॥ पितुभृतोनतं

त्वंल्यमितिचतुर्कंचस्य
 याहिवनसासुहगावःसचंतवर्तनियदूधभिः ॥ आयोहिवस्व्याधियामंहिष्ठोजारुयन्मख.सुदानुभिः ॥ पितुभृतोनतं

(१०१२।१९) विश्वाहितिचतुर्कंचस्यसूक्तस्यसौर्वोविश्वसूर्योनागतंत्यास्तापक्तिः । (१०१२।२०) त्वंल्यमितिचतुर्कंचस्य
 सूक्तस्यभार्गवइन्द्रोगायत्री । (१०१२।२१) आयोहिवस्व्याधियामंहिष्ठोजारुयन्मख.सुदानुभिः ॥ पितुभृतोनतं

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ६१ ॥

तुभिस्तुदानवःप्रतिदध्मोयजामसि ॥ उषाऽअपस्वस्तमःसंवर्तयतिवर्तनिंभुजातां ॥ ३० ॥ (१०१२२२) आत्वा
हार्षमंतरेधिभ्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्वासवीवांछंतमात्वद्वाष्ट्रमधिश्चात् ॥ इहैवैधिसार्पच्योष्ठाःपर्वतऽइवा
विचाचलिः । इंद्रऽइवेहभ्रुवस्तिष्ठाहराष्ट्रमुधारय ॥ इममिन्द्रोऽअदीधरङ्गवंध्रुवेषंहविषा । तस्मैसोमोऽअधिब्रवत्
स्माऽउब्रह्मणस्पतिः ॥ भ्रुवाद्यौर्भ्रुवाध्रुथिवीभ्रुवासःपर्वताऽइमे । भ्रुवन्विश्वमिन्द्रजगद्भ्रुवोरजाविशामयं ॥ भ्रुवंतेरा
जावरुणोभ्रुवदेवोवृहस्पतिः । भ्रुवंतऽइन्द्रश्चाग्निश्चराष्ट्रधारयतांभ्रुवं ॥ भ्रुवंध्रुवेषंहविषाभिसोमंमृशामसि । अथोत्
ऽइंद्रःकेवलीविशोबलिहर्तस्करत् ॥ ३१ ॥ (१०१२२३) अभीवर्तेनहविषायेनेद्रोऽअभिवाद्यते । तेनास्मान्ब्र
ह्मणस्पतेभिराष्ट्राथवर्तय ॥ अभिवृत्यसपत्नानभियानोऽअरतयः । अभिपृत्यंततिष्ठाभियोनंऽइरस्यति ॥ अभि
त्वोदेवःसविताभिसोमोऽअवीवृत्त् । अमित्वाविश्वभूतान्थभीवतोयथाससि ॥ येनेद्रोहविषाङ्कृत्यभवह्युद्भुत्
मः । इदंतदकिदेवाऽअसपत्नःकिलाभुवं ॥ असपत्नःसपत्नहामिराष्ट्रोविषासहिः । यथाहमेपांभूतानांविराजानिज
नस्यच ॥ ३२ ॥ (१०१२२४) प्रवोत्रावाणःसवितोदेवःसुवतुधर्मणा । ध्रुष्टुज्यध्वंसुनुत ॥ त्रावाणोऽअप
(१०१२२२) आत्वेतिषड्चस्यसूक्त्यागिरसोभ्रुवोरजानुष्टुप् । (१०१२२३) अभीवर्तेनेतिपंचस्यसूक्त्यांगिरसोभीवतो
राजानुष्टुप् । (१०१२२४) प्रवइतिचतुर्कस्यसूक्त्योर्ध्वशावाहुदःसर्पऋषिपुत्रोमावाणोगायत्री ।

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ६१ ॥

दुच्छुनामपसेधतदुर्मतिं । लुब्धाः कर्तनभेषुजं ॥ ग्रावाणऽउपरेश्वामहृयंतैसुजोपसः । वृष्णेदधतोवृष्ण्यं ॥ ग्रावा
 णःसवितानुवोद्रेवःसुवतुधर्षणा । यजमानायसुवन्ते+ ॥ ३३ ॥ (१०१२।२५) प्रसनवंऽऋभूणां वृहद्वं वतवृज
 ना । क्षामायेविश्वधायसोऽश्रन्धेदुंनमातरं ॥ प्रदेवद्रेव्याधियाभरताजातवेदसं । हव्यानोवक्षदानुपर्क+ ॥ अयमु
 व्यप्रदेवयुहोतयुज्ञायनीयते । रथोनयोरभीष्टतोष्टृणीवान्वेततिल्मना ॥ अयमग्निरुरुष्ययष्टतादिवजन्मनः । सह
 सश्चित्सहीयान्देवोजीवातवेकृतः+ ॥ ३४ ॥ (१०१२।२६) पतंगमृकमसुरस्यमाययहृदापश्यंतिमनसाविपश्चि
 तः । समद्रेऽअंतःकवयोविचक्षतेमरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ पतंगोवाचंमनसाविभतितांगंधवीवदृङ्गंऽअंतः ।
 तांद्योतमानांस्वर्धमनीपामतस्यपदेकवयोनियाति ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराचपयिभिश्चरंतं । ससग्नीचीः
 सविपूचीर्वसानुऽआवरीवर्तिभुवनेज्वंतः ॥ ३५ ॥ (१०१२।२७) त्यमुष्टुवाजिनंदेवजूंसहावानंतरुतारं रथा
 नां । अरिष्टनेमिष्टनाजमांशुस्वस्तयेतार्थमिहाहुवेम ॥ इंद्रस्वरातिमाजोहुवानाःस्वस्तयेनावमिवारुहेम । उर्वीन
 पृथ्वीवहुलेगभीरुमावामेतौमापरैतौरिपाम ॥ सुद्यश्चिद्यःशर्वसांपंचकृष्टीःसूर्यऽइवज्योतिप्रापस्तानं । सहस्रसाःश

पतगमितिरुचल
 (१०१२।२५) प्रसूनवइतिचतुर्द्वयससूक्तस्यार्भवःसुरुरिमिराद्यायाऋभवोनुष्टुपुद्धितीयागायत्री । (१०१२।२६) पतगमितिरुचल
 (१०१२।२७) लमृष्वितिरुचससूक्तस्यताद्व्योरिष्टनेमिस्ताद्व्यर्ध्वस्त्रिष्टुपु
 स्यसूक्तस्यप्राजापत्यःपतंगोमायाभेदबिष्टुपुआद्याजगती । (१०१२।२७) लमृष्वितिरुचससूक्तस्यताद्व्योरिष्टनेमिस्ताद्व्यर्ध्वस्त्रिष्टुपु

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ६२ ॥

तसाऽर्धस्यरं हिनस्मावरंते युवतिनशयी ॥ ३६ ॥ (१०१२।२८) उत्तिष्ठतावपश्यतेद्रस्यभागमत्वियं । यदिश्रा
तो जुहोत न्यद्यश्रतोममत्तनं ॥ श्रातंहविरोष्विद्रग्रयाहिजगामसुरोऽअर्ध्वनोविमध्यं । परित्वासतेनिधिभिःसखा
यःकुलपानव्राजपतिचरंतं ॥ श्रातंमन्यऽऊर्धनिश्रातमग्नौसुश्रातंमन्येतद्वृत्तंनवीयः । माध्यंदिनस्यसर्वनस्यदुग्धःपिवं
द्रवजिनपुरुकृज्जुपाणः+ ॥ ३७ ॥ (१०१२।२९) प्रससाहिपेपुरुहृत्तशत्रून्येष्टसोशुष्मऽइहरातिरस्तु । इंद्राभ
रदक्षिणेनावसूनिपतिःसिंधूनामसिरेवतीनां ॥ मगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतऽआजगंथापरस्याः । सुकंसंशा
चपुविमिद्रतिगंविशत्रून्ताह्विमृधौनुदस्व ॥ इंद्रक्षत्रमभिवाममोजोयाथावृपभचर्षणीनां । अपानुदोजनममि
त्रयंतमुरुंदेवेभ्योऽअकृणोरुलोकं+ ॥ ३८ ॥ (१०१२।३०) प्रथश्चयस्यप्रथश्चनानामानुहुभस्यहवियोहविर्यत् । ध्रा
घानुहुतानात्सविपुश्चविष्णोर्भूरद्वजोबृहदाचकेऽअग्नेः+ ॥ तैविदुन्मनसादीध्यानायजुःष्कत्रंप्रथमंदेवयानं । ध्रानुहु
(१०१२।२८) उत्तिष्ठतेतिवृचस्यसूक्तयौशीनरःशिविः१ काशिराजःप्रतर्दनोर रोहिदथोवसुमना३ इतिक्रमेणैकचाइंद्रब्रिह्मिवा
घानुहुत् । (१०१२।२९) अससाहिपइतिवृचस्यसूक्तस्यैन्द्रिजयइंद्रब्रिह्मिपु । (१०१२।३०) प्रथश्चेतिवृचस्यसूक्तस्यवासिष्ठःप्रथो १
भारद्वजःसप्रथर सौर्योवर्म३ श्रैकर्चाविश्वेदेवाब्रिह्मिपु ।

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ६२ ॥

तानात्सवितुश्चविण्णोरासुर्योदभरन्धर्ममेतं ॥ ३९ ॥ (१०।१२।३१) बृहस्पतिर्नयतुदुर्गातिरःपुनर्नपदुघयोसा
 यमन्म । क्षिपदशस्तिमर्पदुर्मतिं हृत्त्रथकर्घजमानायशयोः ॥ नराशंसो नोवतुप्रयाजेशनोऽअस्वनुयाजोहवेषु ।
 क्षिपद० ॥ तपुर्मूर्धातपतुरक्षसोयेत्रह्नाद्विपुःशरेवेहंतवाड७ । क्षिपद० ॥ ४० ॥ (१०।१२।३२) अपश्यंत्वामनसादीध्या
 सार्चकैतान्तपसोजाततपसोविभूत । इहप्रजामिहुर्यिराणःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकाम ॥ अपश्यंत्वामनसादीध्या
 नांस्वार्थातनूऽऋत्वेनाघमानां । उपमामुच्चार्युवतिर्वभूयाःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकामे ॥ अहंगर्भमदधामोपधीज्वहंवि
 श्वेषुभुवनेष्वंतः । अहंप्रजाऽअजनयंपृथिव्यामहंजनिभ्योऽअपरीधुपुत्रान् ॥ ४१ ॥ (१०।१२।३३) विष्णवो
 निंकरूपतुत्वष्टांरूपानिपिंशतु । आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भदधातुते ॥ गर्भधेहिसिनीवालिंगेर्भधेहिसरस्वति ।
 गर्भितेऽअश्विनौदेवावाधत्तांपुंकेरस्रजा ॥ हिरण्ययीऽअरुणीयंनिर्मथतोऽअश्विनो । तंतेगर्भेहवामहेदशमेमासिस्व
 तवे ॥ ४२ ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ नेजमेपरपत्सुपुत्रःपुनरापत । अस्यैमपुत्रकामाद्यैर्गर्भमाधेद्वियःपुमान् ॥ यथेयं
 अपश्यमित्तिवचस्यसूक्तस्यप्रा-
 (१०।१२।३१) बृहस्पतिरिति वचस्यसूक्तस्यवाहैस्पत्यस्तपुर्मूर्धाबृहस्पतिश्चिष्टुः । (१०।१२।३२) अपश्यमित्तिवचस्यसूक्तस्यप्रा-
 जापत्यःप्रजावाचपिःयजमानोयजमानपत्नीहोताइतिक्रमेणदेवताश्चिष्टुः । (अपश्यन्तेत्येतत्साधयायजमानमीक्षते द्वितीययापत्नीवृत्तीयया
 त्मान्छा०श्रौ०) (१०।१२।३३) विष्णुरिति वचस्यसूक्तस्यगर्भकर्तात्वष्टाआकायाविष्णुत्वप्रजापतिधातारोद्वितीयायाःसिनीवालिसरस्वत्य

ऋक्सं.

अ. ८ अ. ८

॥ ६३ ॥

शिवीमृच्छुत्तानागर्भमादुधे । एवंतंगर्भमाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥
पुत्रानागर्भेहिदशमेमासिसूतवे ॥ १ ॥ (१०११२।३४) महित्रीणामवोस्तुद्युक्षमित्रस्यर्धम्णः । दुराधर्षवरुणस्य ॥
नहितेर्षममाचननाध्वसुवारणेषु । ईशेरिपुरधशंसः ॥ यस्मैपुत्रासोऽदितेःप्रजीवसेमर्त्याय । ज्योतिर्यच्छंल्यजस्रं ॥
॥ ४३ ॥ (१०११२।३५) वातऽआर्वातुभेपुजंशुमयोमुनोहृदे । प्रणऽआधूपितारिपत् ॥ पुतवातपितासिनऽदु
तत्रातोतनःसखा । सनोऽजीवातवेकृधि ॥ यद्दोवाततेगहेऽमृतस्यनिधिहितः । ततोऽनोदेहिजीवसे ॥ ४४ ॥
(१०११२।३६) प्राग्रयेवाचमीरयवृषभार्थक्षितीनां । सनःपुर्षदतिद्विषः ॥ यःपरस्याःप्रावर्तस्तिरोधन्वातिरोच
ते । सनः० ॥ योरक्षांसिनिजूर्धतिवृषाशुक्रेणशोचियां । सनः० ॥ योविश्वाम्भिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति ।
सनः० ॥ योऽअस्यपारेरजसःशुक्रोऽअग्निरजायत । सनः० ॥ ४५ ॥ (परिशिष्टं ॥ अनीकवंतमृतयेऽग्निगीर्भिहवा
धिनस्तृतीयायाअधिनावतुष्टुर । (प्राजापत्योविष्णुर्वाऋषिः) । (१०११२।३४) महीतिवृचस्यसूक्तस्यारुणिःसत्यधृतिरादित्या
गायत्री । (महिसत्यधृतिर्वाऋणिरादित्यंस्वस्ययनमित्यनुक्रमण्याअदितिर्देवतायस्येत्यादित्यंआदित्योदेवतायस्येत्यादित्यमितिद्वैविष्येनप्राप्ता
वयत्रादित्यानामेवदेवतात्वंनादितेः 'माहित्रंयन्महित्रीणामादित्यानांस्तुतिविदुः' इतिशौनकोक्तेः) । (१०११२।३५) वातइतिवृचस्य
सूक्तस्यवातायनउलोवायुर्गायत्री । (१०११२।३६) प्राग्रयइतिपचर्वस्यसूक्तसामेयोवत्सोऽग्निर्गायत्री ।

मंडलं १०

अनु. १२

॥ ६३ ॥

ऋक्सं-

अ. ८ अ. ८

॥ ६४ ॥

चित्तमेषां । समानं मंत्रमभिमंत्रयेवः समानेन वोहविषा जुहोमि ॥
स्त्वोमनो यथावुः सुहासति ॥ ४९ ॥ इत्यष्टमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ (परिशिष्टं ॥ संज्ञानमुशानवदत्सं
ज्ञानं वरुणो वदत् । संज्ञानमिदंश्चात्रिंशत्संज्ञानं सवितारवदत् ॥ संज्ञानं नुभ्येभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमभिनयुव
मिहास्मात्सुनियच्छतां ॥ यत्कधीवां संवनं पुत्रोऽअंगिरसा भवेत् । तेनोद्यविभ्वेदेवाः संप्रियांसमजीजनत् ॥ संवो
विः । तेनामित्राणां समाकूतिर्मनामसि । असौ यो विर्मनामनः संसमावर्तयामसि ॥ १ ॥ नैहृत्स्यं सैनादरणं परिवर्त्सेतुयजू
ह्वानामिद्रोः हेतुवरं वरं ॥ ऐषु न ह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियथा । परांऽअमित्रांऽप्येत्त्वर्वाचीं गौरुपाजुत् ॥ प्राध्वराणां
पतेवसो हेतुवरं ण्यकतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ॥ गोकामोऽअन्नकामः प्रजाकामोऽउत्कश्यपः । भूतं भविष्यत्यस्तौति
सहब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरं ॥ २ ॥ यदुक्षरं भूतुकृतं विभ्वेदेवाऽऽपसते । महऽऽकृषिमस्य गोसारजुमदग्निर्बुधतं ॥
जुमदग्निराप्यायते छंदो भिश्चतुरुत्तरैः । राजा सोमस्य भक्षणं ब्रह्मणा वीर्यवतां ॥ शिवानः प्रदिशो दिशः सत्यानः प्रदि
शो दिशः । अजो यत्तेजो ददद् अशुक्रं ज्योतिः परो गुहा ॥ यदपिः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चारचरं भुवं ब्रह्म चारचरं । त्र्या
शुभं जुमदं श्रेः कश्यपस्य त्र्यायुपमगस्त्यस्य त्र्यायुपं ॥ यद्देवानां त्र्यायुपंतन्मेऽअस्तु त्र्यायुपंसर्वमस्तु शतायुषं वृलायुषं ॥

तच्छंयोरारवृणीमहेगातुंयुञ्जार्थगातुंयुञ्जर्पतये । देवींस्वस्तिरंस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः । ऊर्ध्वजिगातुभेषजंशंनोऽस्तु ॥
 द्विपदेऽंशचतुर्पदे ॥ ३ ॥ (इतिपरिशिष्टं ॥)

चतुःपष्ट्यध्यायेवर्गाः ४९ सूक्तानि ४९ ऋचः २१८ ॥ त्यागः ॥ अश्विन्या. ६ इन्द्राये. ६ सपत्नीनाशनाये ६ अरण्यान्या. ६
 इन्द्राये. १० सवित्र. ५ अग्नय. ५ श्रद्धाया. ५ इन्द्राये. १० भाववृत्तय. ५ अलक्ष्मीनाशनाये. त्रक्षणस्पतय. २ अलक्ष्मीनाशनाये. विश्वेभ्यो-
 देवेभ्य. अग्नय. ५ विश्वेभ्योदेवेभ्य ५ सूर्याये. ५ शन्याइ. ६ इन्द्राये. ५ इन्द्राग्निभ्या ५ प्रजापतय. ६ यक्षसप्तइ ६ दुःस्वप्ननाशनाये. ५ विश्वे-
 भ्योदेवेभ्य. ५ [भे. प विश्वेभ्योदे. ३ यमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] सपत्ननाशनाये. ५ इन्द्राये. २ सोमत्ररणवृहस्पत्यनुमतिधातुविधातुभ्य.
 इन्द्राये. वायव. ४ गोभ्य. ४ सूर्याये. ४ इन्द्राये ४ उपस. ४ राज्ञइदं. ११ प्रावम्यइ. ४ ऋसुभ्य. अग्नय. ३ मायाभेदाये. ३ ताक्ष्याये. ३
 इन्द्राये. ६ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ वृहस्पतय. ३ यजमानाय. यजमानपत्न्या. होत्रइदं. विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातुभ्य. सिनीत्रालिसरस्वत्यश्विभ्य.
 अश्विन्या. आदित्येभ्य. ३ वायव. ३ अग्नय. ३ जातवेदसेभ्य. ३ सूर्याये. ३ भाववृत्तय ३ अग्नय. संज्ञानायेदं. ३ ॥ इत्यष्टभेऽष्टमः ॥

ऋक्सं.

॥ ६५ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथनिविदध्यायः ॥ ओम् अग्निदेवैः ॥ अग्निर्मन्विच्छः ॥ अग्निःसुषामत् ॥ होतादेव
वृतः ॥ होतामनुवृतः ॥ प्रणीर्यज्ञानां ॥ रथीरध्वराणाम् ॥ अतूर्तोहोता ॥ तूर्णिहव्यवाद् ॥ आदेवोदेवान्वक्षत् ॥
यक्षदग्निर्देवोदेवान् ॥ सोअध्वराकरतिजातवेदाः ॥ १२ ॥ १ ॥ इंद्रोमरुत्वान्सोमस्यपिवतु ॥ मरुस्तोत्रोमरुद्
णः ॥ मरुत्सखामरुद्भुधः ॥ म्रन्वृत्रासृजदपः ॥ मरुतामोजसासह ॥ यईमेनदेवाअन्वमदन् ॥ असूर्येवृत्रतूर्ये ॥
शंवरहत्येगविष्टौ ॥ अर्चतंगुह्यापदा ॥ परमस्यांपरावति ॥ आदीं ब्रह्माणिवर्धयन् ॥ अनाष्टृष्टान्योजसा ॥ कृण्व
न्देवेभ्योदुवः ॥ मरुद्भिःसखिभिःसह ॥ इंद्रोमरुत्वोइहश्रवदिहसोमस्यपिचतु ॥ प्रेमां देवोदेवहृत्तिमवतुदेव्याधिया ॥
प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरुतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ २ ॥
इंद्रोदेवःसोमंपिवतु ॥ एकजानांवीरतमः ॥ भूरिदानंतवस्तमः ॥ हर्योःस्थाता ॥ पृश्नेःप्रेता ॥ वज्रस्यभर्ता ॥ पुरां
भेत्ता ॥ पुरांदर्मा ॥ अपांस्रष्टा ॥ अपानेता ॥ सत्वाननेता ॥ निजग्निर्दूरेश्रवाः ॥ उपमातिकृदंसनावान् ॥
इहोशदेवोवभूवान् ॥ इंद्रोदेवइहश्रवदिहसोमस्यपिवतु ॥ प्रेमां देवोदेवहृत्तिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ।
प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु । चित्रश्चित्राभिरुतिभिः । श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ३ ॥ सवितादेवःसोमस्य
पिवतु ॥ हिरण्यपाणिःसुजिह्वः ॥ सुबाहुःस्वंगुरिः ॥ त्रिरहन्त्सत्यसवनः ॥ यःप्रासुवद्भसुधीती ॥ उभेजोष्ट्रीसवीम

नि ॥ श्रेष्ठसावित्रमासुवं ॥ दोग्धीधेनुं ॥ वोह्वारमनड्वाहं ॥ आशुसप्तं ॥ पुरंधियोपां ॥ जिष्णुरथेष्ठां ॥ समेयं
 ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥
 युवानं ॥ परामीवांसाविपत्पराघशंसं ॥ सवितादेवइश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ४ ॥
 प्रेदं ब्रह्मप्रेदं क्षत्रं । प्रेमंसुवंतं यजमानमवतु । चित्राश्चित्राभिरूतिभिः । धेनुश्चक्रपमश्च ॥ धन्याचधिपणाच ॥ सुरे
 द्यावापृथिवीसोमस्यमत्सतां ॥ पिताचमाताच ॥ पुत्रश्चप्रजननंच ॥ धेनुश्चरेतोभृच्च ॥ द्यावापृथिवीइहश्रुतामिहसो
 ताश्चसुदुघाच ॥ शंभूश्चमयोभूश्च ॥ ऊर्जस्वतीचपयस्वतीच ॥ रेतोधाश्चरेतोभृच्च ॥ द्यावापृथिवीइहश्रुतामिहसो
 मस्यमत्सतां ॥ प्रेमांदेवीदेवहूतिमवतांदेव्याधिया ॥ प्रेदं ब्रह्मप्रेदं क्षत्रं ॥ प्रेमंसुवंतं यजमानमवतां ॥ विप्रीस्वपसः ॥ कर्मणासुह
 रूतिभिः ॥ श्रुताब्रह्माण्यावसागमतां ॥ १५ ॥ ५ ॥ ऋभवोदेवाः सोमस्यमत्सन् ॥ विप्रीस्वपसः ॥ अरक्षन्धेनुमभ
 स्ताः ॥ धन्याधनिष्ठाः ॥ शभ्याशमिष्ठाः ॥ शच्याशचिष्ठाः ॥ वेधेनुं विश्वजुवं विश्वरूपामरक्षन् ॥ अरक्षन्धेनुमभ
 वद्विश्वरूपी ॥ अयुं जतहरीअयुर्देवौषप ॥ अबुधन्त्संकनीनामदंतः ॥ संवत्सरेस्वपसोयज्ञियं भागमायन् ॥ ऋभवो
 देवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदं ब्रह्मप्रेदं क्षत्रं ॥ प्रेमंसुवंतं यजमानमवं
 तु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १७ ॥ ६ ॥ विश्वेदेवाः सोमस्यमत्सन् ॥ विश्वेभ्यश्वा
 नराः ॥ विश्वेहि विश्वमहसः ॥ महिमहांतः ॥ तक्वानानेमतिथीवानः ॥ अस्काः पचतवाहसः ॥ वातात्मानोअग्नि

दूताः ॥ येषांचपृथिवींचातस्थुः ॥ अपश्यस्वश्च ॥ ब्रह्मचक्षत्रंच ॥ बर्हिश्चवेदिंच ॥ यज्ञंचोरुचांतरिक्षं ॥ येष्यत्रय
 एकादशाः ॥ त्रयश्चत्रिंशच्च ॥ त्रयश्चत्रीचशता ॥ त्रयश्चत्रीचसहस्रा ॥ तावंतोभियाचः ॥ तावंतोरातिषाचः ॥
 तावतीःपत्नीः ॥ तावतीर्माः ॥ तावंतउदरणे ॥ तावंतोनिवेशने ॥ अतोवादेवाभूयांसःस्थ ॥ मावोदेवाअपिशसा
 मापरिशसावृक्षि ॥ विश्वेदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमादेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥
 प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ ३० ॥ ७ ॥ अग्निर्वैश्वानरःसो
 मस्यमत्सत् ॥ विश्वेपांदेवानांसमित् ॥ अजस्रंदैव्यंज्योतिः ॥ योविद्भ्योमानुषीभ्योअदीदेत् ॥ द्युपुपूर्वासुदिद्यु
 तानः ॥ अजरउपसामनीके ॥ आयोद्यांभाल्यांपृथिवीम् ॥ ओर्वंतरिक्षं ॥ ज्योतिषायज्ञायशर्मयंसत् ॥ अग्निर्वैश्व
 नरइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥
 चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १५ ॥ ८ ॥ मरुतोदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ सुष्टुभःस्वर्काः ॥
 अर्कस्तुभोवृहद्भयसः ॥ शूराअनाघृष्टरथाः ॥ त्वेपासःपृश्निमातरः ॥ शुभ्राहिरण्यलादयः ॥ तवसोभंददिष्टयः ॥
 नभस्यावर्पनिर्णिजः ॥ मरुतोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्ष
 त्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १४ ॥ ९ ॥ अग्निर्जा

ऋक्सं.

॥ ६७ ॥

अथकुंतापाथ्यायः ॥ अथनाराशंस्यः ॥ ओम् ॥ इदंजनाउपश्रुतनराशंसस्तविष्यते ॥ षष्टिसहस्रानवतिचकौरम
आरुशमेषुददज्ञहे ॥ उष्ट्रायस्यप्रवाहणोवधूमंतोद्विर्दश ॥ वर्ष्मार्थस्यनिजिहीळतेदिवईषमाणोउपपशुशः ॥ एषइया
यमामहेशतंनिष्कान्दशस्रजः ॥ त्रीणिशतान्यवतांसहस्रादशगोनां ॥ ३ ॥ इतितिसोनाराशंस्यः ॥ एषइया
वच्यस्वरेभवच्यस्ववृक्षेनपकेशकुनः ॥ नष्टेजिह्वाचर्चरीतिष्ठुरोनपुरिजोरिव ॥ प्ररेभासोमनीषयावृथागावइवेरते ॥
इतितिसौरैभ्यः ॥ ॥ अथपारिक्षित्यः ॥ राज्ञोविश्वजनीनस्योदेशोमर्त्याअति ॥ वैश्वानरस्यसुष्टुतिमासुनोतापरिक्षि
तिः ॥ परिक्षिन्नःक्षेमकरत्तमासुनुमासरं ॥ मरायन्कुर्वन्कौरव्यःपतिर्वदतिजायया ॥ कतरत्तआहराणिदधिमंथां
परिक्षुतां ॥ जायापतिविपृच्छतिराष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ अभीवर्ष्मप्रजिहातेयवःपक्वःपथोविलं ॥ जनःसभद्रमैघत्त
राष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ इतिचतस्रःपारिक्षित्यः ॥ इन्द्रःकारुमवूधुदुत्तिष्ठविचराजनं ॥ ममेदुञ्ज
स्यचकृधिसर्वाइत्तेपृणादुरिः ॥ इहगावःप्रजायध्वमिहाश्वाइहहूरुपाः ॥ इहोसहस्रदक्षिणोवीरस्त्रातानिषीदतु ॥
नेमाइन्द्रगावोरिषन्मोआसांगोपतीरिषत् ॥ मासाममित्रयुजनइन्द्रमास्तेनईशत ॥ उपवोनरएमसिसूक्तेनवचसावयं
भद्रेणवचसावयं ॥ चनोदधिध्वनोअंगिरोनरिष्येमकदाचन ॥ ४ ॥ इतिचतस्रःकारव्याः ॥ ॥ अथदिशांस्तयः ॥

परि

॥ ६७

यःसभेयोविदथ्यःसुल्वायज्वाचपूरुपः ॥ सूर्यचाभूरिशादसंतदेवाःप्रागकल्पयन् ॥ योजाम्याअप्रत्तदमद्यःसखाय
 चिनिस्सति ॥ ज्येष्ठेयदिप्रचेतास्तदाहुरधरागिति ॥ यद्भद्रस्यरुपस्यपुत्रोभवतिदाघृयिः ॥ तद्विप्रोअन्नवीदुदगं
 धर्वःकाव्यंवचः ॥ यश्चपणिरभुजिष्योयश्चरेवोअदाश्रुतिः ॥ धीराणांशश्वतामहंतदपागितिशुश्रुम ॥ येचदेवाअय
 जंताथेयेचपरादिः ॥ सूर्योदिवमिवगत्वामघवानोविरपशते ॥ ५ ॥ इतिपंचदिशांहृतयः ॥ ॥ अथजनकल्पाः ॥
 योनाक्ताक्षोअनभ्यक्तोमणिवोअहिरण्यवः ॥ अन्नह्माब्रह्मणस्तोताकल्पेपुसंमितः ॥ यआक्ताक्षःस्वभ्यक्तःसुम
 णिःसुहिरण्यवः ॥ सुब्रह्माब्रह्मणस्तोताकल्पेपुसंमितः ॥ अप्रपाणाचयेशंतारेवोअप्रदिद्वयः ॥ सुयन्त्राकन्या
 कल्याणीतोताकल्पेपुसंमितः ॥ अनाशुरश्वआयामीतोताकल्पेपुसंमितः ॥ सुयन्त्राकन्याकल्याणीतोताकल्पेपुसंयि
 तः ॥ वावाताचमहिष्यंनस्ताचयुधिगमः ॥ सुप्रपाणाचयेशंतारेवान्सुप्रदिद्वयः ॥ सुयन्त्राकन्याकल्याणीतोताकल्पेपुसंमितः ॥ परिवृक्काचमहिषीविश्व
 स्त्याचयुधिगमः ॥ स्वाशुरश्वआयामीतोताकल्पेपुसंमितः ॥ इतिपड्जनकल्पाः ॥ ॥ अथेंद्रगाथाः ॥ यदि
 द्रोदाशरज्ञेमानुषंव्यगाह्याः ॥ विरुपःसर्वस्माआसीत्सहृगक्षायवंचते ॥ त्वंविषाक्षंमघवन्नमंत्रंपर्याकरोरभि ॥ त्वं
 रौहिणंव्यास्यस्त्वंवृत्रस्याभिनच्छिरः ॥ यःपर्वतान्व्यदधाद्योअपोव्यागाह्याः ॥ योवृत्रोवृत्रहन्तंहंस्तस्माइंद्रनमोस्तु
 ते ॥ प्रष्टिधावंतंहयोरौचैःश्रवसमब्रवं ॥ स्वस्यश्वजैत्रायेंद्रमावहसुस्रजं ॥ यत्त्वाश्वेतोचैःश्रवसंहयोर्युंजंतिदक्षिणं ॥

मूर्धानमश्वं देवानां विश्वदिन्द्रमहीयसे ॥ इति पंचद्रगाथाः ॥ ॥ अथैतशप्रलापाः ॥ एता अश्वान् आहवन्ते ॥ प्रतीपं प्राति
 सत्वनं ॥ तासामेका हरिहिका ॥ हरिहिके किमिच्छसि ॥ साधुपुत्रं हिरण्ययं ॥ क्राहकं परास्यः ॥ यत्रामूर्त्तिस्तः
 शिशपाः ॥ परित्रयः पृदाकवः ॥ शृंगंधमंत आसते ॥ अयं महान्ते अवाहि ॥ १० ॥ स इत्थं कंस एवकं ॥ सघाघते स
 घागसे ॥ गोमीघमोमिनीरभिः ॥ पुमान्भून्ने निनिस्तसि ॥ बद्धवथो इति ॥ बद्धवथो अथो इति ॥ अजकोरकोविका ॥
 अश्वस्यवालो गोशफः ॥ केशिनीरथेनी एनीवा ॥ अनामयोपजिहिका ॥ २० ॥ को अं वकुलिमायुनि ॥ को अर्जुन्याः
 पयः ॥ को असिक्याः पयः ॥ एतं पृच्छ कुहं पृच्छ ॥ कुहाकं पक्कं पृच्छ ॥ यथायं तिश्वभिष्कुभिः ॥ अकुभ्यंतः कुभा
 यवः ॥ आमणकोमणत्थकः ॥ देवतः प्रतिहूर्यः ॥ पिनष्टिपतिकाहविः ॥ ३० ॥ प्रबुद्धो मथायति ॥ शृंगडत्पत ॥
 मात्वां विसखाना विदन् ॥ वशायाः पुत्रमायांतं ॥ इराचेंद्रममंदत ॥ इयं नियं निति ॥ अथो इयं निति ॥
 स्तरो सुवत् ॥ इयं यकाशलाकका ॥ आमिणोति निभज्यते ॥ ४० ॥ तस्या अनुनिभंजनं ॥ वरुणो याति वज्रुभिः ॥
 शतं वज्रोरभीशवः ॥ शतं कशाहिरण्यथीः ॥ शतरंथाहिरण्यथाः ॥ आहलकुः शवर्तकुः ॥ आयवनेन तेजनिः ॥
 शफेन पीवओहति ॥ वनिष्टुनोपचृत्यति ॥ इयं मह्यमदुरिति ॥ ५० ॥ तेवृक्षाः सहतिष्ठति ॥ पाकवलिः शकवलिः ॥
 अश्वत्थः खबुरोधवः ॥ अरदुः परमः शथे ॥ हत इव पापपूरुपः ॥ अदोहमिति पीयूषकं ॥ द्रौचहस्तिनौदती ॥ अध्य

र्धचपरस्वतः ॥ आदलाबुकमेककं ॥ अलाबुकंनिरवातकं ॥ ६० ॥ कर्करिकोनिरवातकः ॥ तद्वातउन्मथाइति ॥
 कुलायंकरवोइति ॥ उग्रंवल्लिशदाततं ॥ नवल्लिशनदाततं ॥ कएपांकर्करिखत् ॥ कएपांडुडुभिहनत् ॥ यदीहन
 त्कथंहनत् ॥ दैलीहनत्कथंहनत् ॥ पर्याकारंपुनःशुनः ॥ ७० ॥ इतिसप्ततिपदान्यैतशप्रलापाः ॥ ॥ अथप्रवहिकाः ॥
 विततौकिरणौद्वौतावापिनष्टिपूरुपः ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ माबुष्टेकिरणौद्वौनीवीतःपुरुपाहते ॥
 नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ निगृह्यकर्तकौद्वौनिरायच्छसिमध्यमां ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिम
 न्यसे ॥ उत्तानायैशयानायैतिष्ठन्नेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ श्लक्षणायाश्लक्षिणकायांश्ल
 क्षणमेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ अयश्लक्षणमवन्नशदंतलोमवतिहृदे ॥ नवैकुमारितत्त
 थायथाकुमारिमन्यसे ॥ इतिषट्प्रवहिकाः ॥ ॥ अथाजिज्ञासेन्याः ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ अरालाउदभं
 थते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ वत्साःप्रुपंतआसते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ सवीपुत्सीलिलीशये ॥ इहे
 त्थप्रागपागुदगधराक् ॥ स्थालीपाकोविलीयते ॥ इतिचतस्रज्जिज्ञासेन्याः ॥ ॥ अथप्रतिराध्यः ॥ ॥ अथप्रतिराध्यः ॥ अथप्रतिराध्यः ॥
 शरित्यभिष्ठितः ॥ फलिल्यपकांतः ॥ इतितिस्रःप्रतिराध्यः ॥ ॥ अथातिवादः ॥ वीमेदेवाअंकंसताध्वर्योक्षिंप्रचर ॥
 सुशस्तिरिद्भवामस्यतिप्राक्खिबदसोमहै ॥ इत्यतिवादः ॥ ॥ अथदेवनीथाः ॥ आदित्याहज्रितरंगिरोभ्योदक्षिणामन

ऋक्सं.

॥ ६९ ॥

यन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यायन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यायन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यगृभ्यन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यगृभ्यन् ॥
अहानेतसंनविचेतनानि ॥ जज्ञानेतसन्नपुरोगवासः ॥ उत्तश्चेत्तआशुपत्वा ॥ उत्तोपद्याभिर्जविष्टः ॥ उत्तेमाशुमानं
पिपतिं ॥ आदित्यारुद्रावसवस्वेळते ॥ इंद्राधःप्रतिगृभ्यांहंगिरः ॥ इंद्राधोबृहत्पृथु ॥ देवाददत्वावरं ॥ तद्धो
अस्तुसुचेतनं ॥ युष्मेअस्तुदिवेदिवे ॥ प्रत्येवगृभायत ॥ इतिससदशपदानिदेवनीथाः ॥ अथभूतेच्छदः ॥ त्वमिं
द्रशर्मरिणाहव्यंपरावतेभ्यः ॥ विप्रायस्तुवतेवसूनिजुरश्रवसेमहे ॥ त्वमिंद्रकपोतायच्छिन्नपशायवंचते ॥ इयामा
कंपकंपीलुचवारस्माअकृणोद्धु ॥ अरंगरोवावदीतित्रेधावद्धोवरत्रया ॥ इरामुहमशंसत्यनिरामपवाधतां ॥ इतितिस्रो
भूतेच्छदः ॥ ॥ अथाहनस्थाः ॥ यदस्याअंहुभेद्याःपृथुस्थूरमुपातसत् ॥ मुष्काविदस्याएजतेगोशफेशकुलाविव ॥ य
दास्थूरेणपससाअनूमुष्काउपावधीत् ॥ विष्वंचावस्याअर्दतेसिकतास्विवर्दभः ॥ यदल्पिकास्वल्पिकाकर्कधुकेवप
च्यते ॥ वासंतिकमिवतेजनोयभ्यमानावितन्वते ॥ यदेवासोललगुंमपिपीपिनमापिपुः ॥ सक्भादेहश्यतेनरःस
कथ्यःसाक्षीवगोयथा ॥ महाणभ्युपब्रुतेअश्वस्यावेशितंपसः ॥ ईदक्फलस्यवृक्षस्यसूर्पभजेमहि ॥ महाणश्यदसं
हिसोकंददत्तमासरत् ॥ शक्रुकाननाशकामशकंसक्थुद्यमत् ॥ महाणभ्युल्लखलमतिकमंत्यब्रवीत् ॥ यथैवतेवनस्य

परिशिः

॥ ६९ ॥

तेपिद्वंतिथैवमे ॥ महान्वैभद्रोविल्वोमहान्पक्कउदुंबरः ॥ महौअभिजुवाधतेमहतःसायुलोदनं ॥ इत्यष्टावाहन ॥

स्याः ॥ इतिकुंतापाध्यायःसमाप्तः ॥ १ ॥ हिरण्यवर्तनीनिरादेवा ॥

अथपुरोरुक् ॥ वायुरेगयज्ञप्रीःसाकंन्मनसायज्ञं ॥ शिवोनियुद्धिःशिवाभिः ॥ १ ॥ रिशादसासधस्थआ ॥ ३ ॥ दे

पतीअभिष्टये ॥ वायुश्चैद्रश्चसुसुखः ॥ २ ॥ काव्याराजानाक्रत्वादक्षस्यदुरोणे ॥ इन्द्रउक्थेभिर्मदिष्टोवाजानां चवाजपतिः ॥ हरिवां

व्याअध्वर्यूआगतंरथेनसूर्यत्वचा ॥ मध्वायज्ञंसंजाये ॥ ४ ॥ इन्द्रउक्थेभिर्मदिष्टोवाजानां चवाजपतिः ॥ ६ ॥ जुपा

सुतानांसखा ॥ ५ ॥ विश्वान्देवान्हवामहेस्मिन्यज्ञेसुपेशसः ॥ तडमंयज्ञमागमं देवासो देव्याधिया ॥ सरस्वतीह

णाअध्वरेसदेयेयज्ञस्यतनूकृतः ॥ विश्वआसोमपीतये ॥ ७ ॥ वाचमहं देवीवाचास्मिन्यज्ञेसुपेशसा ॥ ८ ॥

वामहे ॥ ८ ॥ इत्यष्टौपुरोरुक् ॥ १ ॥ मध्वाद्यदेवो देवेभ्यो देवयानान्पथो अनक्तुयेत्वा

अथप्रेषाः ॥ होतायक्षदग्निंसिधासुपमिधासमिद्धं नाभापृथिव्याःसंगथेवामस्य ॥ गोभिर्वपावान्त्साद्दृरैःशक्तीवात्रथैःप्रथमयावाहिरण्यै

स्यहोतर्षज ॥ १ ॥ होतायक्षत्राशंसंशृङ्खलनैःप्रणेत्रं ॥ होतायक्षनराशंसंशृङ्खलनैःप्रणेत्रं ॥ होतायक्षदग्निमीळईळितो देवो देवोऽआवक्षदूतो हव्यवाळभूरः ॥ उपेमंयज्ञमुपेमां

देवो देवहृत्तिमवतु वेत्वा ज्यस्य होतर्षज ॥ ४ ॥ होताय क्षद्दह्निः सुष्टरीमोर्णस्रदा अस्मिन्यज्ञे विप्रचप्रथतां स्वासथं दे
 वेभ्यः ॥ एमेन दद्यवसवोरुद्रा आदित्याः सदंतु प्रियमिंद्रस्यास्तु वेत्वा ज्यस्य होतर्षज ॥ ५ ॥ होताय क्षद्दुरऋष्वाः क्व
 ब्योकोपधावनी रुद्रताभिर्जिहतां विपक्षोभिः श्रयतां ॥ सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे विश्रयंता मृता वृधो वंत्वा ज्यस्य होतर्षज
 ॥ ६ ॥ होताय क्षद्दुषासानका वृहती सुपेशानुः पतिभ्यो योनिं कृण्वाने ॥ संसयमाने इंद्रेण देवैरेदं चर्हिः सीदतां वीता
 मा ज्यस्य होतर्षज ॥ ७ ॥ होताय क्षद्देव्या होतारं मद्रापो तारा कवी प्रचेतसा ॥ स्विष्टमद्यान्यः करदिपास्वभिगूतम
 न्य ऊर्जासतवसं यज्ञं दिवि देवेषु धत्तां वीता मा ज्यस्य होतर्षज ॥ ८ ॥ होताय क्षत्तिन्नो देवीरपसामपस्तमा अच्छिद्रमद्ये
 दमपस्तन्वतां ॥ देवेभ्यो देवीर्देवमपो वंत्वा ज्यस्य होतर्षज ॥ ९ ॥ होताय क्षत्त्वरैर्वेत्वा ज्यस्य होतर्षज ॥ १० ॥ होताय क्षद्द्वयवाद्मं जाजोभिर्हिन्वानो धेनाभिः कल्पमानो यज्ञस्यायुः प्रतिरशुप्रे ज्य होतर्षज ॥ ११ ॥ अजैदग्निरसन
 शोधां ॥ पुरुरूपमकामकर्शनं सुपोपः पौषैः स्वात्सुवीरो वीरैर्वेत्वा ज्यस्य होतर्षज ॥ १२ ॥ होताय क्षदग्निस्वाहा ज्यस्य स्वाहमेदसः स्वाहा स्तोकां स्वाहा स्त्रीनां स्वाहा हव्यसूक्तीनां ॥ १३ ॥ इति प्रयाजप्रैपः ॥ होताय क्षदग्निमा ज्यस्य जुपतां हविर्होतर्षज
 पाजुपाणा अग्न आज्यस्य व्यंतु होतर्षज ॥ १४ ॥

॥ १४ ॥ होतायक्षत्सोममाज्यस्युपतांहविर्होतर्षज ॥ १५ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौच्छागस्यवाथामेदसोऽुपेतांहवि
 र्होतर्षज ॥ १६ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौपुरोळाशस्युपेतांहविर्होतर्षज ॥ १७ ॥ होतायक्षदग्निपुरोळाशस्युपतांह
 विर्होतर्षज ॥ १८ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौच्छागस्यहविषात्तामद्यमध्यतोमेदश्चतुपुराद्वेषोभ्यःपुरापोरुषेव्यागृभः ॥
 घस्ताञ्चूनंघासेअज्राणांयवसप्रथमानांसुमत्क्षराणांशतरुद्रियाणामग्निज्वात्तानांपीवोपवसनानांपार्श्वतःश्रोणितःशिताम
 तत्तरसादतोंगादंगादवत्तानांकरतएवाग्नीषोमौऽुपेतांहविर्होतर्षज ॥ १९ ॥ देवेभ्योवनस्पतेहवींपिहिरण्यपर्णप्रदिवस्ते
 अर्थ ॥ प्रदक्षिणिद्रशनयानियूयक्रतस्यवक्षिपथिभीरजिष्ठैः ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्टतमयारभिएयारशनयाधि
 त ॥ यत्राग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्रसोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्राग्नीषोमयोऽच्छागस्यहविषःप्रियाधा
 मानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानितत्रैतंप्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवो
 पावस्रक्षद्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवदेवोवनस्पतिर्जुपतांहविर्होतर्षज ॥ २० ॥ वनस्पतेरशनयानियूयपिष्टतमयावयुना
 निविद्वान् ॥ वहदेवत्रादिधियोहवीषिप्रचदाताममृतेषुवोचः ॥ होतायक्षदग्निस्विष्टकृतमयाळश्रिरेऽग्राज्यस्यहविषःप्रि
 याधामान्यथाद्सोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्यथाळग्नीषोमयोऽच्छागस्यहविषःप्रियाधामान्यथाङ्गनस्पतेःप्रियापाथा
 स्याद्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वमहिमानमायजतामेज्याइषःकृणोतुसोअध्वरा

ऋक्सं.

॥ ७१ ॥

जातवेदाशुषतांहविर्होतर्यज ॥ २१ ॥ इतिपाशुक्रपैषाः ॥ अथानुयाजप्रैषाः ॥ देववर्हिःसुदेवंदेवैःस्यात्सुवीरंवीरै
र्वस्तोर्वृज्येताक्तोःप्रश्त्रियेतात्यन्यान्नायावहिष्मतोमदेमवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ २२ ॥ देवीद्वारःसंघातेविद्वीर्यामंछि
थिराशुवादेवहूतौवत्सईमेनास्तरुणआमिमीयात्कुमारोवावनजातौमैनावरैणुककाटःपुणगवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज
॥ २३ ॥ देवीउपासानकाद्यास्मिन्यज्ञेप्रयत्यहेतामपिनूनंदैवीविंशःप्रायासिष्टांसुप्रीतेसुधितेवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज
॥ २४ ॥ देवीजोष्ट्रीवसुधितिययोरन्याद्याद्वेषांसियुयवदान्यावक्षद्वसुवार्याणियजमानायवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज
॥ २५ ॥ देवीऊर्जाहुतीइपमूर्जमन्यावक्षत्सग्धिसपीतिमन्यानवेनपूर्वदयमानास्यामपुराणेननवंतामूर्जसूर्जाहुतीऊर्जय
मानेअधातांवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २६ ॥ देवादैव्याहोतारापोतारानेष्टाराहतायशंतावाभरद्वसुवनेवसुधेयस्यवी
तांयज ॥ २७ ॥ देवीस्तिन्नस्त्रिस्त्रोदेवीरिळासरस्वतीभारतीघांभारत्यादित्यैरस्पृक्षत्सरस्वतीमंरुद्रैर्यज्ञमावीद्विहेळया
वसुमत्यासधमादंमदेमवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज ॥ २८ ॥ देवोनराशंसस्त्रिशीर्षापळक्षःशतमिदेनंशितिपृष्ठाआदधति
सहस्रमींप्रवहंतिमिन्नावरुणेदस्युहोत्रमहंतोवृहस्पतिस्तोत्रमश्विनाश्वर्यवंवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ २९ ॥ देवोवनस्प
तिर्वप्रावाघृतनिर्णिकृद्यामग्नेणास्पृक्षदांतरिक्षमध्येनाप्राःपृथिवीमपरेणाहंहीद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ३० ॥ देवं
हिवरितीनानिधेधासिप्रच्युतीनामप्रच्युतंनिकामधरणंपुरुसाह्यशस्विदेनांवहिन्यावर्होष्यभिभ्यामवसुवनेवसुधेयस्य

परिशि.

॥ ७१ ॥

वेतुयज ॥ ३१ ॥ देवोअग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रःकविःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानश्रेयांदेवायनयाभ्यौ
 अपिप्रेयतेहोत्रेअमत्सततांससञ्जुर्षीहोत्रादेवंगमांदिविदेवेपुयज्ञमेरयेमस्विष्टकृत्चाग्नेहोताभूर्वसुवनेयसुधेयस्यनमोवाकेत्री
 अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंयजमानःपचन्पत्नीःपचन्पुरोळांगंगृह्णन्नययआज्यं
 हियज ॥ ३२ ॥ अथसूक्तवाक्यप्रैपः ॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंयजमानोमायाज्येनाग्नीयोमाभ्यांछागेना
 गृह्णन्सोमायाज्यं वधन्नग्नीयोमाभ्यांछांगंसूपस्था अद्यदेवोवनस्पतिरभवदग्रय आज्येनसोमायाज्येनाग्नीयोमाभ्यांछागेना
 द्यस्तंमेदस्तःप्रतिपचताग्रभीष्टामवीवृधेतांपुरोळाशेनत्वामयर्ष्यार्पेयकृयीणांनपादवृणीतायंयजमानोवहुभ्य आसंगश्रे
 भ्यः ॥ एषमेदेवेपुवार्यादक्षयतइतितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्मा आचशास्वाचगुरस्वेयितश्चहोतरसिभद्रवाच्यायप्रै
 वितोमानुपःसूक्त्याकायसूक्तान् ३ हि ॥ ३३ ॥ अथसुत्यायामवनीयप्रैयाः ॥ होतायक्षदंभिच्छागास्यवपायामेदसो
 ज्ञुपतांहविर्होतय्यज ॥ ३४ ॥ होतायक्षदिंद्रहरिवाइंद्रोधानाअत्तुप्यव्वाचरंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापंद्रस्था
 पूषः ॥ मित्रावरुणयोःपयस्याप्रातःप्रातःसावस्यपुरोळाशौइंद्रःप्रस्थितांजुपाणोवेतुहोतय्यज ॥ ३५ ॥ होतायक्षदंभिंपु
 रोळाशानांजुपतांहविर्होतय्यज ॥ ३६ ॥ होतायक्षद्वानुम्रेगानम्रेयावाणमग्नेसोमस्यपातारंकरदेवंनायुरावसागमज्जुपतां
 वेतुपिचतुसोमंहोतय्यज ॥ ३७ ॥ होतायक्षदिंद्रवायूअर्हताहर्णांगव्याभिर्गोमंताअश्रिंशंतांवीर्याशुक्रयाएनयोनिंनुतोयो
 अत्रावीरोपशाश्वपुरस्यास्तासामिहप्रयाणमस्त्विहविमोचनंकरतएवंद्रवायूजुपेतांवीतापिवतांसोमंहोतय्यज ॥ ३८ ॥

ऋक्सं.

॥ ७२ ॥

होतायक्षन्मित्रावरुणासुक्षत्रारिशादसानिचिन्मिपतानिचिरानिचिर्यासाक्षणाश्चिह्नतुवितरानुस्वणेनचक्षसकतमृतमि
तिदीथ्यानाकरतएवंमित्रावरुणासुपेतांवीतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥ ३९ ॥ होतायक्षदध्विनानासत्यादीद्यमीरुद्रवर्तिनी
न्यतरेणचक्रेणवामीरिपऽऊर्जावहतंसुवीराः सनुतरेणाररुयोवाधेतांमधुकशयेमंयज्ञंयुवानामिमिक्षितांकरतएवाध्विना
जुपेतांपिबतांवीतांसोमंहोतर्यज ॥ ४० ॥ होतायक्षदिंद्रंप्रातःप्रातःसावस्यार्वावतोगमदापरावतओरोरंतरिक्षादास्वात्स
धस्थादिमेअसैशुक्रामधुश्रुतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुपतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ४१ ॥ होतायक्षदिंद्रहोत्रात्सजूदि
वआपृथिव्याऋतुनासोमंपिबतुहोतर्यज ॥ ४२ ॥ होतायक्षन्मरुतःपोत्रात्सुष्टुभःस्वर्काऋतुनासोमंपिबतुपोतर्यज ॥ ४३ ॥
होतायक्षद्रावोनेष्ट्रात्स्वष्टासुजनिमासजूदेवानांपत्नीभिर्ऋतुनासोमंपिबतुनेष्ट्यज ॥ ४४ ॥ होतायक्षदग्निमाग्नीध्राहदुना
सोमंपिबत्वग्नीध्रज ॥ ४५ ॥ होतायक्षदिंद्रोब्रह्मान्राह्मणाहदुनासोमंपिबतुब्रह्मन्यज ॥ ४६ ॥ होतायक्षन्मित्रावरुणौ
प्रशास्तारौप्रशास्त्राहदुनासोमंपिबतांप्रशास्तर्यज ॥ ४७ ॥ होतायक्षदेवंद्रविणोदांहोत्राहदुभिःसोमंपिबतुहोतर्यज ॥ ४८ ॥
होतायक्षदेवंद्रविणोदांपोत्राहदुभिःसोमंपिबतुपोतर्यज ॥ ४९ ॥ होतायक्षदेवंद्रविणोदानेष्ट्राहदुभिःसोमंपिबतुनेष्ट्यज
॥ ५० ॥ होतायक्षदेवंद्रविणोदामपाद्धेन्त्रादपात्पोत्रादपात्नेष्ट्रात्तुरीयंपात्रममृकमसर्त्यमिंद्रपानंदेवोद्रविणोदाद्राविणो
दसःस्वयमायूयाःस्वयमभिगूर्याःस्वयमभिगूर्तयाहोत्रयऋतुभिःसोमस्यपिबत्वच्छावाकयज ॥ ५१ ॥ होतायक्षदध्विना

परिशि.

॥ ७२ ॥

याधामानियत्राग्नेरछागस्यहविषःप्रियाधामानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्हो
 तुःप्रियाधामानितत्रैतंप्रस्तुहेवोपस्तुत्येवोपावन्नक्षत्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ होताय
 क्षदग्निंस्विष्टकृतमयाळग्निरग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाद्द्रुसोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाळग्नेरछागस्यहवि
 षःप्रियाधामान्ययाद्द्रुवनस्पतेःप्रियापाथांस्ययाद्द्रुदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वमहि
 मानमायजतामेज्याऽइपकृणोलुसोऽध्वराजातवेदाजुषतांहविर्होतर्यज ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ होताय
 न्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपः ॥ तृतीयस्यसवनस्यपुरोळाशोइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज ॥ ६१ ॥
 होतायक्षदग्निंपुरोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ होतायक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वमहि
 स्पतिवतोविश्वदेव्यावतःसमस्यमदाःप्रातस्तनाअग्मतसंमार्थादिनाः ॥ होतायक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वमहि
 यस्वायूयाबाहुभ्यामुपयाहिरिभ्यांप्रमुथ्याशिप्रोनिष्टृथ्यऋजीपमिमेअस्मैतीत्राआशीर्वतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुष
 तांवेतुपिवलुसोमंहोतर्यज ॥ ६३ ॥ होतायक्षदेवंसवितारंपरामीवांसाविषत्पराघशंससुसावित्रमासाविषदसैसुन्वतेयज
 मानायकरदेवंदेवःसविताजुषतांमदांवेतुपिवलुसोमंहोतर्यज ॥ ६४ ॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंसुन्वत्यजमानःपच
 न्पत्नीःपचन्पुरोळाशान्यदृन्नमयऽआज्यंगृह्णन्सोमायाज्यंवाद्दन्नमयेछांगंसुन्वंनिद्रायसोमंशृजन्हरिभ्यांधानाःसूपस्था

अद्यदेवो न स्पतिरभवद्गय आज्येन सोमायाज्येनाग्नेच्छागेनेद्रायसोमेन हरिभ्यां धानाभिरघत्तमेदस्तः प्रतिपचग्रभीद
 वीवृधतपुरोळाशैरपादिन्द्रः सोमं गवाशिरंयवाशिरंतीव्रांतं बहुदमध्यसुपोत्थामदाश्रौद्धिमदो आनळवीधृतांगूपैस्त्वामद्य
 र्णआर्षेयकृषीणांनपादवृणीतायंसुन्वन्यजमानो बहुभ्य आसं गेभ्यः ॥ एषमेदेवेषु वसुवार्यपक्ष्यत इति ताया देवा देवदाना
 न्यदुस्तान्यस्मा आचशास्वाचगुरस्वेपितश्च होतरसिभद्रवाच्याय प्रेषितोमानुषः सूक्तवाकायसूक्ताब्रू ३ हि ॥ ६५ ॥ धाना
 सोमानामिन्द्राद्धिचपिवचवन्धांतं हरीधाना उपकृजीयं जिघ्रतामारथचर्षणे सिंचस्वयत्त्वापृच्छाद्धिपन्पत्नीः कामीमदथाइ
 ल्यस्मिन्सुन्वतियजमाने तस्मै किमराथाः सुष्टुसुवीर्ययज्ञस्यागुरुदृचयद्यहचीकमतो तोतत्तथाभूद्धोतर्यज ॥ ६६ ॥ हो
 तायक्षदश्विनासोमानां तिरोअहृयानां त्रिवर्तियं तं त्रिहमादयेथा मुतोतुरीयं नासत्यावाजिनायधेनुः सज्जूग्रीरोहिदश्वो
 घृतक्षुः सज्जूया अरुणीभिः सज्जूः सूर्य एतशेनसजोपवश्विनादंसोभिः करत एवाश्विना जुपेतां मदेतां पिवतां सोमं होतर्यज ॥ ६७ ॥
 होतायक्षत्प्रजापतिं महिन्नो जुपतां वेतुपिवतु सोमं होतर्यज ॥ ६८ ॥

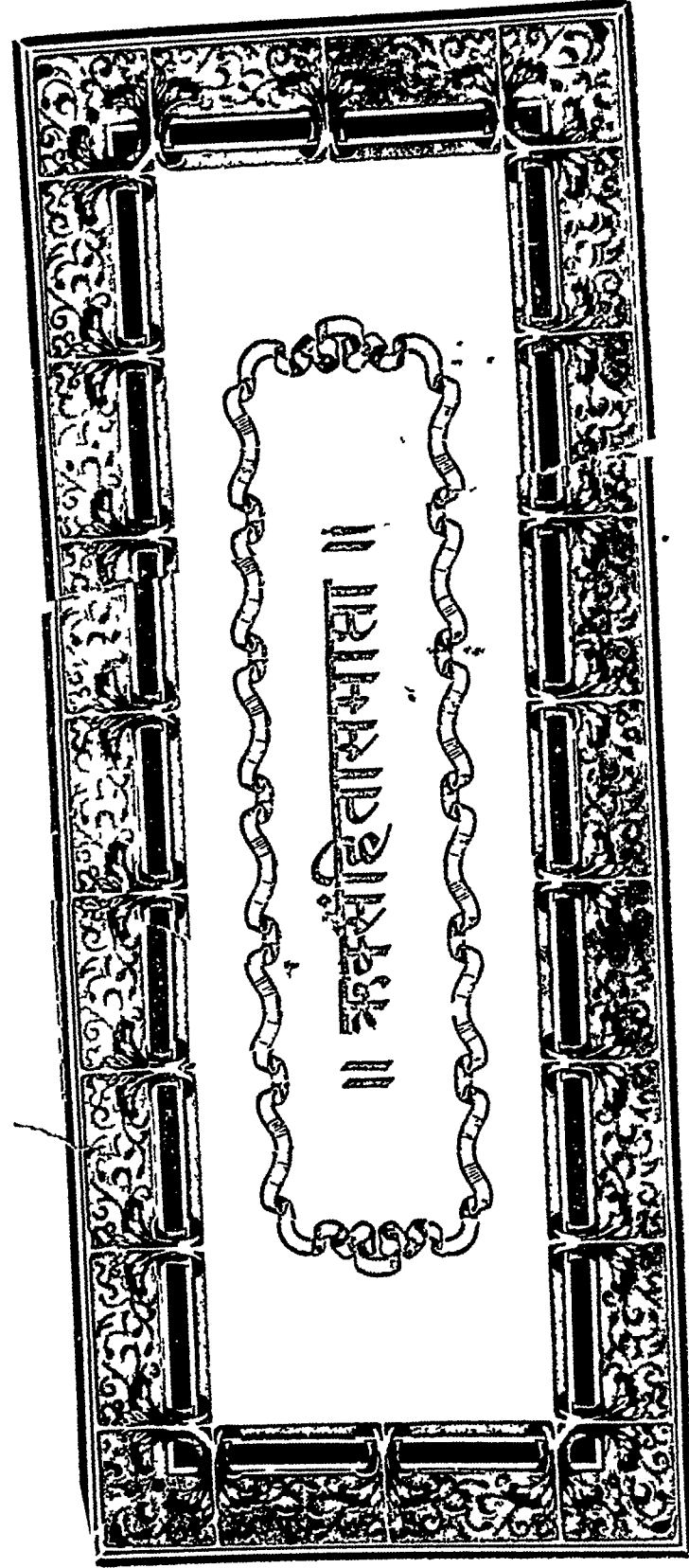
इति ऋक्संहिता परिशिष्टानि

॥ इति अष्टमाष्टकः समाप्तः ॥

अयं ग्रंथः पणशीकरोपाह्वविद्धरलक्ष्मणशर्मतनुजनुपा वासुदेवशर्मणा परिष्कृत्य
संशोधितः सचायं सुंभय्यां निर्णयसागराख्यमुद्रणयंत्रपरियुद्धेः श्रीमद्भिः
पांडुरंग जावजी इत्येतेः स्वीयेऽकनालये सुद्रयित्वा प्रका

शकः १८५२, सनः १९३०.

Published by Pandurang Jawaji, at the Niranya-sagar Press, 26-
Printed by Ramchandra Yeshu Shodgo, at the Niranya-sagar Press,
18, Kolbhat Lane, Bombay
26-28, Kolbhat Lane, Bombay

॥ अथसंहितासमाप्ता ॥

